Monsieur

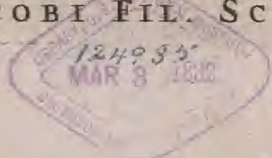
Spencer Baird

de la part de M. de Saussure

Sum ex Libris Petri De Man
Et immortale Quod opto.

HISTORIÆ NATURALIS
DE QUADRUPEDIBUS
LIBRI,
Cum æneis figuris,
JOHANNES JONSTONUS
MEDICINÆ DOCTOR,
concinnavit.

AMSTELODAMI,
Apud IOANNEM IACOBI FIL. SCHIPPER. MDCLVII.



SYLLABUS

In Historiam Naturalem de Animalibus Quadrupedibus JOHANNIS JONSTONI, priore numero historicæ descriptionis paginam exprimente; altero verò tabulam Iconismi designante.

Pan-

INDEX

Tabularum: quo quævis loco sit inserenda.

FINIS.

ILLUSTRISSIMO ET EXCELLENTISSIMO HEROI,
DOMINO
BOGUSLAO,
COMITI IN LESZNO:
Supremo Regni Poloniæ Thesaurario, Majoris Poloniæ Generali, Samboriensi & Miedzyrzecensi Præfecto, &c. &c. Domino & Patrono suo gratiosissimo:

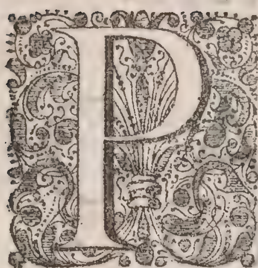
Hanc Historiæ Naturalis de Quadrupedibus partem offert, utque se, & sua studia, sibi commendata esse velit, observanter petit

Illustriss. Excellent.

addictissimus

JOANNES JONSTONUS
Med. D.

PRÆFATIO AD LIBRUM
DE
QVADRVPEDIBVS.



Lacet & de Quadrupedibus in genere aliquid præfari, Benevole Lector, satis facturumque me confido, si aliquid *de Nomine, Partibus, Loco, Nutritione, Augmento, Generatione, Vita, Animalibus actionibus, Usu, & Differentiis*, præmisero. Nomen. Horum verò nomine Animalia illa nobis veniunt, quæ mediæ inter aërea & aquea naturæ, pilis ut plurimum, testis quandoque, obducuntur, & quaternis pedibus incedunt. Græcè τετράποδα, τετράκωλα, τετρασκελῆ, & τετραβάμονα, dixero. In reliquis omnibus multiplex & incomprehensa occurrit varietas, quæ tibi, si bene per-

Plin. H. N. l. 11. c. 39. Partes externæ.

penderis, stuporem injicere poterit. Partes mihi primò externas vide. *Pilos* habent quæ animal pariunt, quæ ova, testam. Equis sunt in juba largi, in armis leoni: dasypodi & in buccis intus, & in pedibus. Villosissimum animalium lepus. Omnibus senectute crassescunt. In solo equo canitiem contrahunt. Setis sues & histrices teguntur, oves lana, capræ aruncum de mento demittunt. *Corium* Hippopotamo tam crassum, ut inde tornentur hastæ: elephantis etiam & rhinocerotibus ferè impenetrabile. Nullibi major naturæ la-

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

scivia, quam in *Cornibus. Sparsit hæc in ramos, ut Cervorum. Aliis simplicia tribuit, ut in eodem genere subulonibus ex argumento dictis. Aliorum finxit in palmas, digitosque emisit ex iis, unde platycerotas vocant. Dedit ramosa capreis, sed parva: nec fecit decidua. Convoluta in anfractum arietum generi, ceu cæstus daret: infesta tauris. Rupicapris in dorsum adunca, damis in adversum. Erecta, rugerumque ambitu contorta & in leve fastigium exacuata, strepsiceroti, quem addacem Africa appellat. Mobilia eadem ut aures, Phrygia armentis: Troglodytarum in terram directa: quâ de causâ obliquâ cervice pascuntur. Aliis singula, & hæc medio capite, aut naribus. Iamque aliis ad incursum robusta, aliis ad ictum. Aliis adunca, aliis redunca; aliis ad jactum pluribus modis, supina, conversa, connexa: omnia in mucronem migrantia. Auriculæ* omnibus duntaxat animal generantibus, & quidem mobiles. Minores aliis vel majores. Cervis tantum scissæ ac velut divisæ; soricibus pilosæ. In equis & omnium jumentorum genere, indicia animi præferunt: fessis emarcidæ: micantes pavidis: subrectæ furentibus: resolutæ ægris. *Os* magno hiatu, cani, leoni, & venatu viventibus rescissum; mediocre, suum generi. *Promuscis* soli elephanto. *Maxillæ* longæ jumentis, rotundæ simiis. *Collum* leoni tantum, & lupo & hyenæ ex singulis ossibus rigens. De *Mam-*

Plin. H. N. l. 11. c. 42.

mis hoc observatum à Plinio. *Quibus solida ungula, nec suprà geminos fœtus, hæc omnia binas habent mammas, nec alicubi quàm in feminibus. Eodem loco bisulca & cornigera: boves quaternas, oves capræque binas. Quæ numeroso fœcunda partu, & quibus digiti in pedibus, hæc plures habent toto ventre, duplici ordine, ut sues: generosæ duodenas, vulgares binis minus: similiter canes. Alia ventre medio quaternas, ut Pantheræ: alia binas, ut leænæ. Elephas tantum sub armis duas: nec in pectore, sed citra in alis occultas. Nulli in feminibus digitos*

Plin. H N. l. 11. c. 43.

habentium. Digiti quibus ex rapina victus, quini in prioribus pedibus, reliquis quaterni. Leones, lupi, canes, & pauca alia, in posterioribus quoque quinos ungues habent, uno

Plin. H. N. l. 11. c. 45. & 46.

juxta cruris articulum dependente: reliqua, quæ sunt minora, digitos quinos. *Ungues* omnibus quibus & digiti. Sed simiæ imbricati: rapacibus unci: cæteris recti, ut canibus, præter eum qui à crure plærumque dependet. *Ungulas* solidas habent quæ non sunt cornigera: cornigera ferè bisulca sunt. Sues in Illyrico quibusdam locis solidas habere dicuntur.

Plin H. N. l. 11. c. 51.

Veterino tantum generi renascuntur. *Caudæ* denique, omnibus præter simias, & ova gignentibus pro desiderio corporum. *Nudæ hirtis, ut apris: parvæ villosis, ut ursis: prælongis setosæ ut equis. Amputatæ lacertis renascuntur. Boum longissimus caulis, atque in imâ parte hirtus. Idem asinis longior quam equis, sed setosus veterinis. Leoni infima parte ut bubus & sorici: pantheres non item: vulpibus & lupis villosus, ut ovibus, quibus procerior.* Haud minor

Partes internæ.

internorum diversitas. *Dentes* exerti verri, apro: serrati, cani, leoni: continui, equo, bovi: acuti primores: plani interiores. Altero ordine carent cornigera. Nullis exerti, quibus serrati. Nulli exerti vel serrati, cui cornua: sed omnibus concavi, cæteris solidi, simiæ ut homini. Ruminantibus, leoni & cani mutantur. Suibus deciduum unquam. *Lingua* Crocodilis tota adhæret: leonibus ac felibus imbricatæ est asperitatis, ac limæ similis: Elephanto præcipuè lata. *Costæ* suibus denæ, cornigeris tredecem. *Cor* omnibus in medio pectore est. In equorum boum & cervorum ossa reperiuntur. Maximum proportione, muribus, lepori, asino, cervo, hyænis, & omnibus propter metum maleficis. *Pulmo*, testudini sine sanguine:

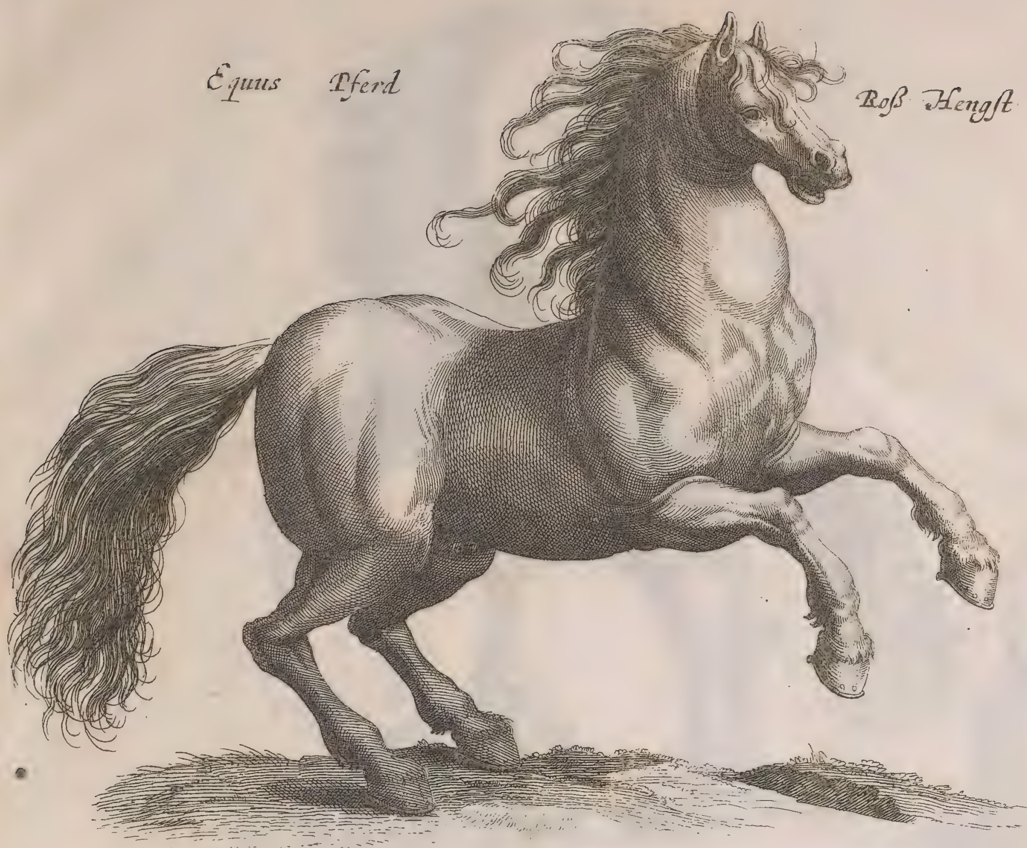
guine: Chamæleoni portione maximus, & nihil aliud intus. *Venter* ſolidipedum aſper & durus: terreſtrium aliis denticulatæ aſperitatis, aliis cancellatim mordacis. De ruminantium ventribus libro ſecundo diximus. *Lien* rotundus biſulcis & cornigeris: prolixus multifidis: prælongus ſolidipedibus: minimus pecori in regione Aſiæ quæ Scepſis dicitur. *Renes* omnia habent quæ animal generant: ova parientium, teſtudo ſola. *Veſica* nulli ova gignentium præter teſtudinem: nulli, niſi ſanguineum pulmonem habenti: nulli, pedibus carentium. De *Adipe* & *Sævo* obſervatum, *Cornigera unâ parte dentata, & quæ in pedibus talos habent, ſevo pingueſcere: biſulca ſciſſisve in digitos pedibus, & non cornigera, adipe. Concretus hic & cum refrixit fragilis: ſemperque in fine carnis. Contra pingue inter carnem cutemque ſucco liquidum. Quædam non pingueſcunt ſteriliora cuncta pinguia.* Medulla *in juventa rubet & ſenecta albeſcit. Nonniſi cavis hæc oſſibus nec cruribus jumentorum aut canum. Pinguis iis quibus adeps: ſevoſa cornigeris: Urſis nulla · leoni in feminum & brachiorum oſſibus exigua.* [Plin. H. N. l. 11. c. 37.]

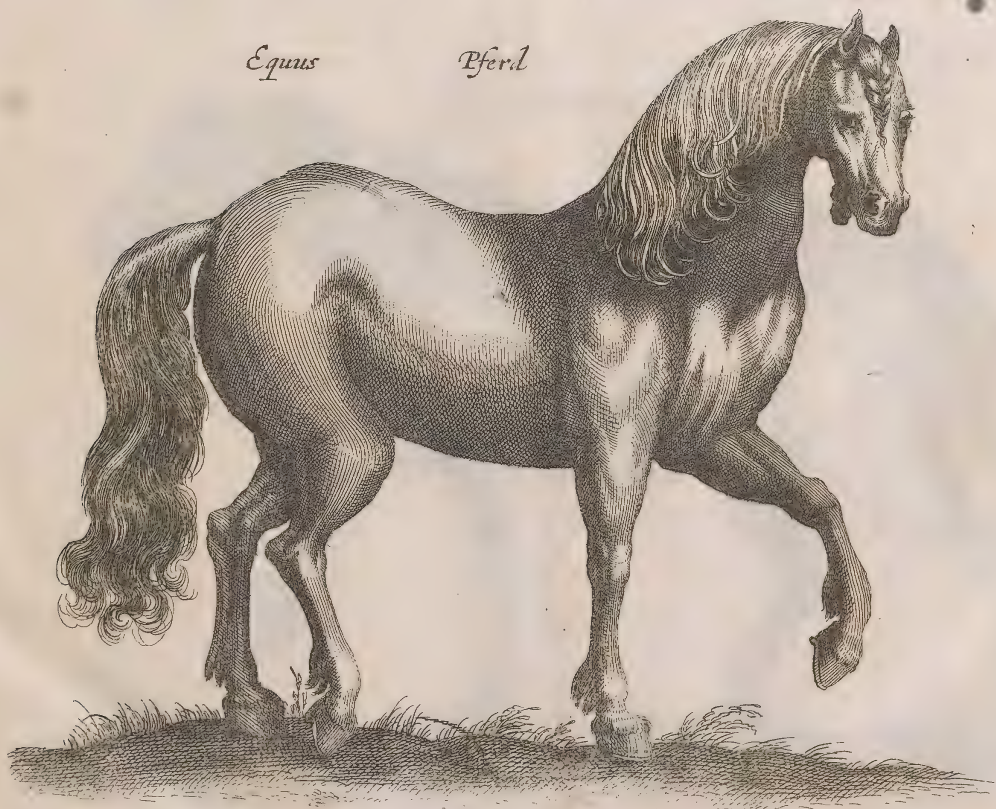
Et tantum de partibus. *Locum* plæriſque terram natura deſignavit: paucis, ut Crocodilo, hippopotamo, caſtori, teſtudini marinæ, & aquam. Ex his & illis quædam latibula habent: quædam in arboribus degunt. In frigido climate nonnulla; in calido alia invenias. Negata in eodem ſitu quædam aliquibus. In *Cilicia* (Lycia alii legunt) *dorcades non tranſeunt montes Syris vicinos: onagri montem qui Cappadociam à Cilicia dividit. In Helleſponto in alios fines non commeant cervi: & circa Arginuſſam elatum montem non excedunt. In Pordoſelene inſula viam muſtelæ non tranſeunt: in Bœotiæ Lebadia illatæ, ſolum ipſum fugiunt, quæ juxta in Orchomeno tota arva ſubruunt talpæ. In Ithaca lepores illati moriuntur, extremis quidem in littoribus: in Ebuſo cuniculi non ſunt. Cyrenis mutæ fuere ranæ: illatis è continente vocalibus durat earum genus. In Olympo Macedoniæ monte non ſunt lupi, nec in Creta inſula. Mirobilius, cervos in eadem inſula, præterquam in Cydoniadarum regione, non eſſe. In Africa nec apros, nec cervos, nec capreas.* [*Locus.*] [Plin. H. N. l. 8. c. 58.] Fruſtrà & *in victu* uniformitatem quæris. [*Victus.*] Herbis & frugibus boves, cervi, equi, ſues veſcuntur: humiliorem deprædantur oves; altiorem, ramos, & germina capræ. Carnes lupis, leonibus & canibus in deliciis: piſces fibro & feli: muſcæ chamæleoni. Ruminant cibum quædam, quædam non item. Simiam & Cercopithecos inter pamphaga fortè rectè poſueris. Urſus hyeme in latebris, eo humore quem ex prioribus pedibus tum intumeſcentibus exſugit, vivere creditur. De *Generatione* habe, concipere quædam citra *coitum*, ut poſt Nilià terris receſſum in Ægypto mures. [*Generatio.*] Congredientium plæraque autumno æſtate vel vere coire: cùm ferocitate tauros & urſos: ſine ea canes. Vivos fœtu maximus numerus profert: ova teſtudinis, Crocodili, lacertæ &c. Molam ex vento in Luſitania equas concipere ex Reſendo diſco: boves gravidos dextro duntaxat vulvæ ſinu ferre, etiam cum geminos ferunt, aliunde. [Reſend. Antiq. Luſit. l. 1.] *Geſtationis* tempus mirè variat. Lupus menſem vel ad ſummum XL. dies geſtatur: canis novem ſeptimanis: ſus quatuor menſibus: capra quinque: ovis circiter ſex: bos decem: equus undecem. Idem de *numero partus* intellige. Mula nunquam parens creditur: lupus ſemel duntaxat in vita eniti: lepus etiam ſuperfætat. De *Augmento* hoc dixiſſe ſufficiat, μυνοχολεῆ & biſulca, digitatis majora, rhinocerotem, camelum, hippopotamum &c. ſi exceperis: differreque in eadem ſpecie propter loca magnitudinem. [*Augmentum.*] In regione Camadu arietes aſinis non cedunt. Teſtudines ad Taprobanam tantæ ut CIII. pondo pependerint: lacertæ in Æthiopia Cubitor. octo. *Vita* brevis quibuſdam, diuturna aliis. [*Vita.*] Lepores & feles ſeptimum duntaxat annum attingunt: aries & caper raro decimum. Sus ad vigeſimum pervenit: Canis ad eundem aliquando: Bos decimum ſextum vix excedit. Equi mares ad trigeſimum aliquando attingunt. Ad ſeptuageſimum quintum pervenire, apud Plinium legimus. Mulum octoginta annis vixiſſe, ex Athenienſium monimentis apparet: Cervos centum, in Hiſtoria invenies. [Plin. H. N. l. 8. c. 42. & 44.] Ad *Animales actiones ſenſus externi* & *interni appetitus*, & *locomotiva*, pertinent. [*Animales actiones.*] Dorcades & lynces *viſu* excellunt: hyenæ & feles de nocte vident: talpæ parum aut nihil. Acutè *audiunt* lepores: Cameli, cervi, & equæ Lybicæ cantu tibiæ oblectantur. *Odoratu* canes valere nemo ignorat: ſues adeò ſunt debili, ut ne fætore cæni moveantur. Simia nos *guſtu* vincit, ut vulgari verſiculo traditur. *Internos* ſi attendamus, Inſignis ſunt amentiæ quædam, ut bubalus, qui capite abdito totum ſe latere credit: Sagaciſſima quædam. Simiæ nihil non imitantur. Vulpes glaciem tranſmiſſuræ, admota aure, ejuſdem craſſitiem explorant. Canes quamvis longa itinera meminêre: nec ulli, præter hominem memoria major. Cervi audito canum latratu, ſecunda fugiunt aura, quò pariter recedat veſtigiorum odor. Reliqua in capitibus de equis, capreis, lupis, & aliis vide. Maximè verò mirandum quod tam multæ quadrupedes ſciant, quæ morbis ſuis medeantur. [Cicero de Nat. Deor. l. 2.] Panthera ſtercus humanum quærit. Teſtudo cunilæ quam bubulam vocant, paſtu, vires contra ſerpentes refovet: muſtela, rutæ, in murium venatu, cum iis dimicatione conſerta. [Plin. H. N. l. 8. c. 27.] Bos in Cypro contra tormina, hominum excrementis ſibi medetur. [Plin. H. N. l. 28. c. ult.] In *Appetitu Amor* & *Libido*, præcipuè occurrit. Simiarum erga fætus tantus, ut *magna ex parte complectendo necent.* Sues fœminæ libidine turgentes adeò efferantur, ut hominem lacerent. Tanti furoris & tauri, ut *vacca ænea Syracuſis, ab agreſti tauro, qui pecore aberraſſet, inita ſit, ac ſemine aſperſa.* [Livius l. 41. Plin. H. N. l. 8. c. 42.] E contra Camelus coitum in propatulo refugit. Equum detracto

oculorum

oculorum operimento, & cognito eum matre coitu, prærupta petiisse, atque exanimatum, Plinius author est. Circa *Locomotivam* veloces quosdam, tardos alios novimus. Nullum animal cursu leporem æquare, credidit Xenophon: Horatius verò cum celerrimam curam dicere vellet, *ocyorem cervis* dixit. Alce tantum itineris uno die conficit, quantum equus triduo. Nil de Arabicis asinis dicam: nam vulgares tardissimi sunt, ut & Tigris, docente nos Bontio. *Vocis* ferè obliti fuissemus: cujus tamen insignis in isto animalium genere est varietas. Equus namque hinnit: Taurus mugit: Asellus uncat: Aries blaterat: Ovis balat: Sus grunnit: Verres quiritat: Cervus onager glocitat: Caper circus mutit: Aper frendet. Leo rugit: Tygris raucat: Panthera caurit: Pardus felit. Lupus ululat: Barrus barrit: Canis latrat. Vulpecula gannit: Catulus glaucitat: Lepus vagit. Mus mintrat: Mustela dentrit: Sorex disticat: Rana coaxat. Sed ad *Usum* deveniamus. Bono enim nostro à Deo condita, nemo negaverit. Hinc nobis, *Alimonia, Medicamenta, Vestitus*, & *talia*. *Alimonia.* Lac namque nobis suppeditant pilis prædita, ex quo butyrum & caseus conficitur. Carnes jumenta, & quæ in desertis vivunt cervi, apri, damæ, alce & alia. Nec tantum ad necessitatem provisum est, deliciarum etiam oblivisci noluit Natura. Leporis carnem, *primam mattyam* Martialis vocat. Caro verò etiam domesticæ suis quinquaginta modis ita condiri potest, ut totidem ferinæ carnis species videantur. *Medicamenta.* Docuere enim quædam: nec unum est, quod suppeditet. Cunilam & rutam contra venena valere à mustela & testudine accepimus. Venas secandi artem Hippopotamus docuit. Ductu cervorum dictamnum sagittas extrahere scimus. De remediis contra morbos, Historia consulatur. *Vestitum.* Magna pecori gratia in usu vellerum: corporum tutela ipsi debetur. Caspiorum ditissimi vestimenta ex pilis camelorum conficiebant. Ex lanis etiam illa fiunt, quæ Cæsar *subcoacta*, Helmoldus Presbyter *feltra* & *filtra*. Græci πιλητὰ & πιλωτὰ vocant. Ex his, aut ex centonibus, aut ex coriis, tunicas aut tegmenta milites faciebant, quibus tela vitarent. Mortua pelles suppeditant. Primæ tunicæ quas Deus fecerat, ex istis. Pelle leonis induebatur Hercules. Ex agninis Rhenones Germanorum erant. Perones ex corio conficiebantur: nobiliorum calcei ex aluta. Frisii denique, jussu Drusii, coria boum in usus militares pendebant. De *aliis usibus* hoc duntaxat dicam. Canes ad custodiam facere. Feles alimenta à muribus defendere. Equum, asinum, mulam, Camelum, ad vecturam adhiberi. Ex nervis fiunt fides. Camelorum veretro optimè arcus intenduntur. Funes, quibus brachia catapultarum continentur, torquentur è nervo. Dentibus aprorum lævigatur charta. Plebejos ministros apud Romanos quidam bovillis cornibus insonantes, ad cætus cogebant. *Per cornu fluentia in fauces hominum vina decurrere*, dixit Ambrosius. Urorum certè barbari septentrionales potabant. Delii Apollinis ex cornibus ara, inter septem orbis miracula recensetur. *Taurino felli præcipua potentia, etiam in ære, pellibusque aureo colore ducendis.* Quid de *Fimo* dicam, de cujus discrimine ita Plinius: *Humanas dapes ad hoc inprimis advocant. Alii præferunt hominum potus, in coriariorum officinis, pilo madefacto. Proximè spurcitias suum laudant: Columella solus damnat. Varro præceptis adjicit, equino, quod sit levissimum, segetes alendas: prata verò graviore, & quod ex hordeo fiat, multasque gignat herbas. Quidam etiam bubulo jumentorum præferunt, ovillumque caprino: omnibus verò asininum, quoniam lentissimè mandant.* De *Differentiis* in infinitum agi posset. Quomodo verò in suos ordines, totum Quadrupedum exercitum digesserimus. Historia docebit. Occurrent primò Solidipeda; mox bisulca, tam ruminantia, quæ vel cornuta vel non, quàm non ruminantia: digitata tandem, tam vivipara, quæ vel terrestria vel aquatica: quam ovipara, quæ vel teguntur testâ, vel non. Sed nolo in hanc rem plura. Tu, B*enevole Lector*, laborem boni consule, & proximis nundinis, Historiam Serpentum & insectorum, quam Sublimium, Subterraneorum, & Hominis Historia, si DEUS voluerit, excipiet, expecta.

Marginal notes: Xenoph. l. de Venatione. — *Vox.* — *Usus.* — Arist. H. A. l. 5. c. 2. — Dionys. Halicarn. l. 2. — Plin. H. N. l. 28. c. 7. — Plin. — *Differentiæ.*

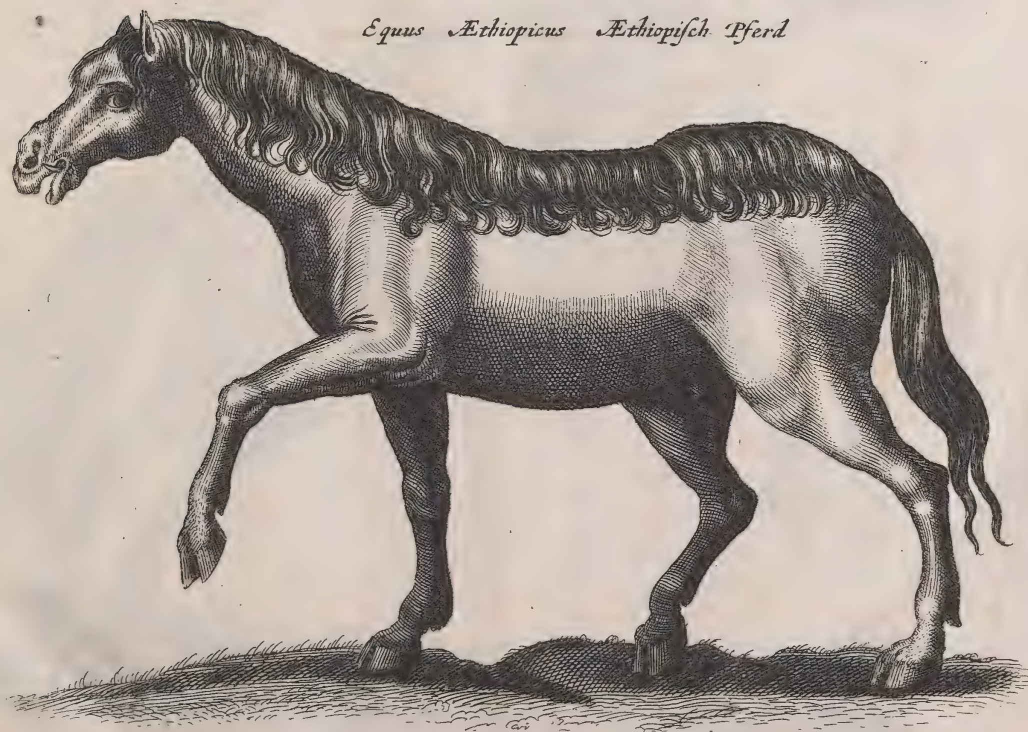

Equus Pferd
Roß Hengst Gaul


Equus Pferd






Equus
Pferd


Equus Æthiopicus Æthiopisch Pferd







Equus Frisicus Frisich Pferd



Equus Pannonicus sive Hungariq
Hungarisches Pferd





HISTORIÆ NATURALIS DE QUADRUPEDIBUS

LIBER I.

De Quadrupedibus Solidipedibus.

CAPUT I.

De Equo.



Aldrov. de Solidiped. c. 1. BRutis animantibus, quæ sanguinem habent, aliis binos, aliis quatuor pedes, largita est natura. Quæ tot habent, Latinis Quadrupedes, Græcis τετράποδα, Aristoteli πέζα dicuntur, & sub tribus summis generibus continentur. *Unum est* ἀσχιδὲς, μονώνυχον, seu μώνυχον, aut μονώνυξ seu μώνυξ, Euripidi μονόχηλον, quasi unâ tantum præditum ungulâ, dicitur. Plinius Solidipedem, Gaza Solipedem vocavit. *Alterum* est, quorum pedes binis fissuris utrinque, hoc est, à parte priore & posteriore deducuntur. Unde *bisulca* Latini, δίχηλα Græci vocaverunt, eaque chelas seu forcipes pro ungulis habere, Aristot. H. A. l. 2. c. 1. Aristoteles dixit. *Tertium* πολυσχιδὲς & πολυδάκτυλον, multifidum, & multipliciter digitatum, quod pedes manuum nostrarum instar, multifidos habeat. Omnibus pedes ad ingressum dati sunt: sed digitata prioribus præterea ad manuum officia uti nituntur, quod solidipedes posterioribus facere, Aristoteles annotavit. Ex *Solidipedibus*, sunt, *Equus*, *Asinus*, *Onager*, *Mulus*, *Monoceros*, & *Elephas*, de quibus ordine hoc primo libro agemus. Ab *Equo* autem incipimus, quòd ejus singularis sit, inter *jumenta*, quæ à juvando nostras operas Latinis ita dicuntur, præstantia. Demosthenes eum inter urbis munitiones recenset. Romani in ejus emptione denis æris millia è publico persolvebant, adimebantque bello inutilibus. Dionys. Halycarn. l. 10. Antiq. Rom. Consulis aut cujusvis Imperatoris equus, phaleris exornatus, ornamentum, ut apud Halycarnassæum legimus. In multis regionibus cautum, ne quis equos extra provinciam emittat. Circassi equos plebeis permittere nolunt. M. Antonius in civitatibus sedere in equis prohibuit. Atheas Scytharum Rex ipse equum suum strigili purgabat, ut Plutarchus meminit. Andromache Hectoris conjunx, manibus suis avenam & fœnum Equis mariti præbuit, quod eum hisce delectari sciret. Theophylactus Lacapeni Imperatoris F. Patriarcha Constantinopolitanus ultra duo millia equorum habuit, & in eis alendis adeò fuit intentus, ut pistachia, pineas, palmulas, uvas passas, caricas, eaque omnia lectissima, vino fragrantissimo temperata, admixtis etiam, croco, cinnamomo, aliisque preciosissimis aromatibus, iis apponeret, in hoc luxu, Verum Imperatorem superans; qui, ut ait Capitolinus, equo suo nomine volucri, uvas passas, & nucleos, in vicem hordei in præsepe ponebat. Moxii Tartariæ populi, constituto & solemni quotannis die equum post aliquot ceremonias corio exuebant, carneque in mensa absumta, paleâ implebant, & mox erectæ aræ impositum, ut propitium numen adorabant, pellesque preciosiores offerebant, ut Josephus Barbarus in suo itinerario reliquit. Vixit Petrarchæ tempore in Italia quidam, qui ægrotanti equo quem amabat, aureum pulvinar, ac sericum cubile substravit: Cumque ipse interim podagrâ vinctus atque immobilis medicorum legibus regeretur, nihilominus tamen, aut servorum vectus manibus, aut equo altero vix injectus, & suos medicos secum ducens, equum ægrum suum bis terque quotidiè visitabat, illi suspirans atque anxius assidebat, illum leniter manu tractans, blando murmure solabatur. Tradit Lib. 4. Navig. c. 11. denique Ludovicus Romanus, Narsingæ Regis potentissimi equum tanti pretii esse credi, propter incredibilem margaritarum quibus oneratus est copiam, quanti est quæpiam ex nostris urbibus. In tanto apud plærasque gentes æstimio equus habetur, ut pluribus Aldrovandus ostendit. Cæterum, ut ad *Nomen* ipsum accedamus, varia tam *Nomen.* apud Græcos, quàm apud Latinos sortitus est. Græcis dicitur ἵππος, πῶλος, quod de pullo propriè sumendum est; ἄλλα Caribus, unde Allabando cuidam nomen; κάλπις Hesychio & Varino, quod tamen equo gradario duntaxat competere videtur; δάμνος Liguribus, ἴκκος & Ethymologo, καβάλλος & καβάλλις, ὁ ἀπὸ κάπης ἄλις ἐσθίων, quod ex præsepi abundè comedat; quo tamen

vocabulo ἐργάτης ἵππος, seu operarius equus tantum venit, ut apud Latinos vilitatis significationem habet; ἴννος hinnus, & γίννος, quorum illud equum, qui equum habet patrem, matrem asinam: hoc matrem equam, patrem mulum, significat: ab Aristotele tamen, pro pumilo equo, ut & Suida, cui ἴννοι, οἱ κόλοβοι τῶν ἵππων, sumitur; κέλης non simpliciter equus est, sed qui ab uno sessore agitatur, Varino ἄζυγος & ἄζυξ. Aristophanis interpres equum generosum intelligit: alii sellarem, sellarium, & nudum interpretantur; quidam, sed malè, desultorium. χρυσάμπυξ epitheton potius est quàm synonimum. Siquidem sic dicitur, quòd ἄμπυξ, teste Eustathio, dicatur, σειρὰ καταχρυσος τὰς περὶ τὸ μέτωπον τρίχας τῶν ἵππων συνδέχουσα: id est, catena seu funiculus auratus, quo comæ in equorum frontibus sparsæ colligantur. A Latinis vocatur *Equus*, seu ab æqualitate, quod pares antiquitus jungebantur; seu quòd quando quadrigæ jungebantur, æquabantur, paresque forma & cursu jungebantur, ut Isidoro placet; *Eniochus*, apud Firmicum, ut Scaliger notat; *Canterius*, seu quasi carenterius, quòd castratus sit & semine quòd careat Varroni visum; seu quod ipsi cauterium inustum sit. Ab aliis tamen pro viliore sumitur. *Veredus* est equus viatorius, qui neque rhedam neque cisium trahit, vice rhedæ tamen est, ut Turnebus voluit. Isidorus tamen & Festus rhedarium esse vult, Procopius cursus publici. *Mannus*, parvus equus dicitur Acroni & Porphyrio apud Horatium, quòd mansuetudine manuum ductus familiarius sequatur, solutos *tollutares* cognominat Seneca. Dicuntur & Burdones, Burichi, burdi, buridi, & burici apud Vegetium, fortè ἀπὸ τῶν φόρτων ab oneribus, ut Gesnerus reliquit. Strabo Gygenios appellat. *Musimones* fortè dicentur, quòd iisdem ex locis habeantur. Et tantum de Nominibus.

Isidor: Orig l. 12. c. 43.

Partes Equi.

Equum *Describere*, utpote animal omnibus notissimum, non est opus. Itaque de *partibus* tantum agemus, & vocabula quæ apud authores occurrunt, explicabimus. *Vngulæ* ὁπλαὶ Græcis, quasi ἄπλαι, quod nec bifidæ, nec multifidæ sint. *Chelidon*, seu hirundo, est ungularum concavitas à nido hirundinis dicta. *Batrachos* sive Rana, est ea pars quæ clavis solearum sæpe malè adactis læditur; seu teneritas ossium referens formam ungulæ, quam nutrit etiam, ejusque radices in se continet. Barbari Tuellum vocant, Germani einen Kern / nucleum. Si ungulæ pleniores fuerint carnosæque; citra civitatem, Xenophon teste Cælio, χαμήλας vocat. Commissuram ungulæ cum pede, seu ungulæ exortum, Græci στεφάνην, Hippocrates τῆς ὄνυχος ἁρμονίαν dicit. κυῶες Hesychio & Varino sunt ungularum pars; alii vicinam iis esse volunt, ideoque κυώσπλον vocari. Gesnerus putat à Russio appellari *Falcem*. Dicit enim (inquit) locum esse delicatum & nervosum, parumque carnosum, quod forsan erit μεσοκώλιον. *Talos* nulli solidipedum esse scribit Aristoteles, Asino Indico excepto. *Suffrago*, id est in posterioribus pedibus quadrupedum, quod in prioribus genu, vel, est nodus aut articulus sub crure quo pedis versura constat, tibiæque ita annectitur pes, ut verti possit. Barbari *garrectum* nominant. *Basis* sunt ossa quædam sub tibiis Vegetio, Calcaneos fortè intelligit. περόνη est os tibiæ, quod radius vocatur. *Cirri* & subcirri, equorum sunt ornamenta. Crura equi Vegetius vocat *gambas* quasi campas: Hippiatri Græci βραχίονας & χέλη vocare videntur. Vegetius etiam Latinè *brachiola* in equis dixit. *Coxendices* maximas & validissimas habet, iisque ut plurimum valet. Inde fieri putat Ambrosius Nolanus, quòd sessorem ephippiumve juxta humeros amet, contra ac asini & muli. Ἕδρα Xenophonti est dorsi ea pars qua insidetur. κόκκυγα vocant veterinarii partem quandam inter armos, seu ἐν συνωμίᾳ interscalpio: Absyrtus κόκκον appellat. Hinc Ætogenes equi, quòd genitivam quandam notam ἐν τοῖς ὤμοις καὶ τῷ κόκκῳ habeant. Gesnero verò, Coccyx, est pars in medio dorso, juxta spinam eminens. *Armus* idem quòd humerus. *Dorsum* Garresum barbari vocant. *Mammas*, tam mares in hoc genere, quam fœminæ habent; & fœminæ quidem omnes binas inter femora, mares, illi tantum, qui matri similes prodiere, ut Aristoteles testatur. *Caudam* habet bovillæ contrariam, tenorem videlicet brevem, quem Plinius causem appellat, pilos prolixos. Illam Vegetius *muscerium*, à muscarii flabelli similitudine; hos Plinius *setas*, & longiones quibus muscas abigunt, Græci σόβας vocant. Duriores, sunt in equis quam equabus, quod harum caudæ urinâ madefactæ, setas invalidas habeant. Quæ de Sertorio setas vellere jubente dicuntur apud Plutarchum vide. Qui ex collo dependent crines, *Iuba* Latinis, Xenophonti χαίτη, Aristoteli λοφία, seu crista, dicuntur: qui à vertice juxta oculos & tempora propendent, capronas Latini, Protocomium, Vegetius, προκόμιον Xenophontes dixit. *Palpebra* inferior pilis caret: ideò reprehensus pictor, (Apelles is Ephesius an Nicon, Micon, vel Polygnostus fuerit, ambiguum) quòd eos addidisset. Soli præter hominem canescere, præter Aristotelem, Plinius prodidit, quod os in quo cerebrum, tenuius quàm cætera pro magnitudine habeat, sed falsò. Nam & canes canescunt, sub ephippiis etiam in cicatrice semper albi proveniunt, seu quòd cum ea pars sit debilis, nutrimentum non ut antea digeritur, sed quodammodo corrumpitur, ut Aristoteli placuit; seu aliam ob causam Uni-

Plutarch. de solert. animal. in Sertorio

Unicolores tamen evadunt, ſi hordeum toſtum & in pulverem redactum, quod vim diſcutiendi, detergendique obtinet, inſperſeris. De Coloribus in Differentiis agemus. *Dentes* utraque oris parte habere continuos, tradit Plinius & Ariſtoteles inter ἀνεπάλλακτα recenſet. Habet autem præter agnatos qui lupini & ſylveſtres aliis & proximâ maxillæ parte, pullis præſertim adnaſcuntur, (ἐκτὸς τῶν προσφυῶν) quadraginta. Ante cæteros, dentes parvi, magnitudine fabæ, in cibo capiendo impediunt, unde jumentum ſtrigoſius evadit. Ariſtoteles maribus quàm fœminis plures eſſe notavit. Eos pro ætatis ratione equus mutat, ut & alia veterina. Anteriores qui prius mutantur, Græcè ἐμπροσθίους & τόμεις vocant, quaſi ſectores, aut inciſores, Latini medios, Vegetius lactentes, Plinius fortè pullinos. Sunt autem numero duodecim, ſex nempe in ſuperiore, totidem
Ariſt. H.A. l. 6. c. 22. in inferiore maxilla. Xenophon γνώμονες ut & alii Græci nominârunt, quaſi ætatis indices Equus enim triginta menſium, primum dentes medios dicitur amittere, duos ſuperiores, totidem inferiores. Incipientes quartum agere annum, itidem ejiciunt & totidem, proximos eorum quos amiſerunt, & incipiunt naſci quos vocant Columellares. Quinto anno, incipiunt iterum eodem modo amittere binos, quos caninos habent, tum renaſcentes eis ſexto anno impleri. Septimo omnes habere ſolent renatos & completos, ut Varro, expoſuit. A complemento, inquit Abſyrtus, cum reliquum trimatum agunt, dens rumpitur & rotundatur, & in triangularem figuram exit, quo tempore præcipue defluxio in ora equorum decumbit. Fiunt nonnunquam à ſeptimo anno prominuli, quos προπεπλωκότας Abſyrtus, Varro brochos vocavit. Columella quoque & Palladius, ſeptimo anno omnes expleri æqualiter, aſſerunt, & ex eo cavatos gerere, poſtea verò quot annorum ſit comprehendi non poſſe: decimo tamen anno, tempora cavari, & ſupercilia caneſcere, & dentes prominere. Duodecimo anno nigredinem in medio dentium apparere, Vegetius adjecit: at Ariſtoteles & Varro, niteſcere in ſenecta ſcribunt. Plinius rubeſcere legit. Ab hac dentium varietate ſunt & aliquot equorum cognomina; λιθογνώμων Heſychio & Varino dicitur, qui nullum ex dentibus reliquum ætatis habet indicium, qui προβαλογνώμων & ἀγνώμων dicitur. Ἄβολος & ἀβολήτωρ qui eos dentes non amiſit. δευτερόβολος qui ſecundum eos dentes projicit. πρωτοβόλος, qui primum. Petrus Creſcentienſis præter indices iſtos, habere ſcaliones & molares, ait: fierique poſſe, ut nonnulli plures habeant: ſed tunc dentes eſſe duplices. Dentibus autem ad ſenectutem firmis utitur, quamvis duriſſimis cibis veſcatur, quod à calidis abſtineat, ſi Cardano credendum. γνάθος & in homine maxillam denotat, dicitur tamen de equis potiſſimum. Eandem vel ſaltem proximam partem ψάλιον Hippiatri appellare videntur. Maximæ illis maxillæ, & à maximis moventur muſculis, quia proni erant ſumpturi cibum. In *Corde* os aliquando reperiri, præter Ariſtotelem, Plinius prodidit. *Fel* quidam habere dicunt, habere, ſuperius citati & cum iis Abſyrtus negant. Hic tamen de fellis veſica in hepate intelligendus eſt, quam non habere ait; ſed quendam inhærere ſolutiorem nervulum, in quem ſe genus hoc humoris inſinuet. Ruinus verò, qui Anatomen equi edidit, iſtiuſmodi bilis receptaculum, à dextris hepatis eſſe ait, in ipſa cavitate, plurimiſque in ipſius viſceris ſubſtantiam, ramulis inſeri, atque adeò facillimè ab omni bilioſo onere jecur exonerare; deponere verò etiam in duodenum inteſtinum: additque etiam, naturam in hoc animante, folliculo, ut in homine, & aliis animantibus, recludi bilem noluiſſe, quòd cum animum habeat ſemper in patinis, voracitatiſque modum nullum, ventrem quoque exonerare multo quàm alia cogatur frequentius, ideoque bilis ſtimulus ſemper in promptu adeſſe debeat. In *figura* hoc obſervandum tradit Ariſtoteles, quod pulli paulò ſubmiſſiores ſuis parentibus ſint, atque adulti caput attingere non poſſint, quod novelli facilè faciunt. Proditur iis innaſci amoris veneficium, *hippomanes* appellatum, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro, quod ſtatim edito partu devorat fœta, aut partum ad ubera non admittit. Id apud Ariſtotelem, Plinium, Theocriti ſcholiaſten, & alios invenies. Eſt & alterum quod ex genitali equæ manat, cujus & Ariſtoteles, cum de immoderata equarum libidine agit, meminit. Plinius, qui hoc equarum virus à coitu vocat, tantas habere vires, ait, in veneficiis, ut affuſum æris miſturæ, in effigiem equæ Olympiæ, admotos mares equos ad rabiem coitus egerit, quod etiam apud Pauſaniam & Ælianum invenies. Ælianus confundit cum hippomane pulium ſeu *pullium*, quod Ariſtoteli eſt πώλιον Plinio, teſte Hermolao Barbaro, polea, eſtque illud quod equa prius emittit quàm pullum. Plinius eo nomine alicubi pulli aſinini fimum, quem primum edidit, intelligit. *Locum* ſi ſpectes, ubique ferè locorum hoc animal invenitur. Paludibus & riguis gaudet, gaudet & ipſa planicie: nec montes, modò rigui ſint, aſpernatur. Quin Columella, equorum gregibus, inquit, ſpatioſa & paluſtria, nec non montana paſcua eligenda ſunt; rigua, nec unquam ſiccanea, vacuave magis quàm ſtirpibus impedita, frequenter mollibus potiùs quàm proceris herbis abundantia. Locum paſcendis idoneum ἱπποφόρβιον vocant. Pompicus & bellator ſtabulo continetur. Id equile alii, Varro

Plin. H. N. l. 8. c. 42. Ariſtot. H. A. l. 2. c. 15. Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Theophraſt. de animal. invident.

Plin. H. N. l. 8. c. 42. & l. 24. c. 11.

Ariſt. Hiſt. An. l. 6. c. 15.

Ælian. H. A. l. 3. c. 17. & 14. c. 18.

Columella R. R. lib. 6. c. 27.

Equarium, Grapaldus propriè præsepe dixit. Græcis ἱππὼν, ἱππόστασις, σταθμὸς, φάτνη, ut Pollux annotavit. Hesychius & Varinus apud Lacones ἱππάκνη dici tradunt. Lignum ad quod capistris alligantur, vacerra nominatur. Plura de loco in Differentiis vide. Quantum ad *Cibum*, frugibus victitare, ideo inter sapientissima animalia censeri inquit Plinius. Inter has præcipua sunt, Hordeum, quod minus quam avena vel triticum inflat; & tum equus ἀκοστήσαι dicitur; quod hordeum Nicandro acoste vocetur; Avena, cujus usus apud nos suetus. Triticum, quod tamen Serapio reprehendit; Panis denique, qui in Anglia & alibi ex fabis & Pisis in hunc usum conficitur. Victitant tamen frequentius gramine & aliis, propriumque hoc equorum alimentum. Melilotus ideò in Italia Trifolium Caballinum dicitur. Medicam herbam, quæ in Media crescit, præcipuè equos nutrire, apud Strabonem habemus. Prima falx, teste Aristotele, vitio datur, & cum fætida aqua rigatur, incommoda est. Quater autem rectè, interdum sexies demetitur per annum, ut Columella prodit. Ad maciem equorum nulla res tantum quantum illa prodest. De *Cytiso* hæc Plinius. Datur animalibus post biduum semper, hyeme verò quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, pauciores, minora animalia. Multis in locis vicia manipulatim collecta apponitur. Damasci ervilia & ervum, ut Bellonius prodidit. Necessitas ut & alia apponerentur, coegit. Equi Cæsaris à Scipionis exercitu in Africa obsessi, referente Hirtio, algâ è littore collecta, & aqua dulci elota nutriebantur. Pompejani ad Dyrrhachium obsessi, foliis ex arboribus strictis, & arundinum radicibus. In regno Senegæ, ob aridam tellurem, phaseolorum laceramentis & milio utuntur. Thraces, qui ad Strymona amnem habitabant, tribulifoliis. Parthi Hippace herbâ. Tartari arborum ramis & corticibus, herbarumque radicibus, ungulis è terra excussis. In provincia Aden piscibus, quorum ibi ingens copia, ut apud Paulum Venetum legimus. Iidem siccati in Golcondâ provincia Persiæ apponuntur: quod & de Gedrosiis, Celtis, Macedonibus, Lydis, Pæonibus qui Prasiadem paludem habitant, Ælianus & Herodotus prodidere. Arabes camelino lacte bis de die nutriunt. Vere tantum teneris herbis pasci sinunt. *Potum* amant aquam, seu turbidam, ut Aristoteles voluit; seu limpidam ac frigidam, perennem ac profluentem, ut Vegetius: seu leniter fluentem & parum turbidam, ut Crescentiensis, seu palustres, ut Baccius. Sunt qui vinum præbuere, cum animosos vellent. Sed & sanis, verum macilentis, Columella propinat. Cerevisiam quoque & olim præbitam, ex Varino colligi potest, cui βόρταχος est avena, & secundum alios frumentacea equorum potio. *Ætatem* si attendamus. In hujusce animalis genere ætas longior maribus: legimus sanè equum ad usque septuaginta annos vixisse. Jam illud non venit in ambiguum, quod in annum tertium & tricesimum generet, utpote qui etiam post vicesimum mittatur ad sobolem reparandam. Notatum etiam advertimus, Opuntem nomine equum ad gregariam venerem durasse annis quadraginta. Annositatis proditum à veteribus indicium, si contracta armorum pellis lentè explicetur: in juvenibus ad suum statim locum redit. Sunt qui ex juncturis caudæ judicent, ubi ex dentibus non amplius dignoscitur. Quinquiennio equas finem crescendi capere; mares anno addito, à Plinio habemus. Addit Aristoteles, post, annis sequentibus totidem crescere in corpulentiam, & ad viginti usque annos pergere proficiendo: verùm celerius fœminas quàm mares perfici. Salacissimum omnium animalium equum esse, Aristoteles prodidit. Hinc ἱππόβινος, ἱπποσπέρμος, ἱππεραστής & ἵππερος, ille inter homines dicitur, qui plus æquo veneri addictus est; & ἱππομανεῖν ille, qui more equini generis, furiis ad eandem agitur. Famosior tamen equarum quàm equorum salacitas. Ideo Poëtæ Cupidinem inter equarum armenta natum fingunt: mulieresque libidine prurientes caballæ, meretrices vero πῶλοι dicuntur. Has societate conjunctas, olfactu mares dignoscunt, etsi paucis admodum diebus unà fuerint: quòd si fœminæ diversæ permisceantur, mares alienas morsu expellunt, suasque singuli seorsim habentes, pascuntur. Gravidas coitum pati apud Aristotelem legimus: Absyrtus negat. An sint homine salaciores, Gryllus apud Plutarchum in dubium vocat, quòd capros, porcas, equas, iniverint viri, & fœminæ insano bestiarum amore exarserint: ad coitum verò nullum à bestia sollicitatum. Fuit tamen Athenis locus qui diceretur ad equum & puellam, quod quidam Codridarum Hippomanes nomine, qui & postremus imperavit, filiam in loco quodam cum equo furibundo inclusit, quod clandestino concubitu virginitatem læsisset, & equus puellæ vim intulit. De *Ætate* coitui apta diversa produntur. Coire incipere bimum, tam marem quàm fœminam, prodidit Aristoteles. Sed hoc in paucis fieri, & pullos imbecilliores esse: ut plurimum trimatu seu tricesimo mense incipere, & proficere subinde ad prolis præstantiam in vicesimum usque annum: dignè procreare posse, cum dentibus mittendis cessavere: sed idoneum maximè tempus cum annum & sex menses complevere: juniorum, aliquando pabuli bonitate & copia contingere. Plinius verò equas post tertium annum aut post unum ab enixu utiliter admitti putari

Plin. H. N. l. 13. c. 24.

Hirtius de bello Africano.

Scalig. Ex. 206. 5.

Ælian. H. A. l. 14. c. 15.

Ætas.

Plin. H. N. l. 4. c. 42.

Generatio.

Aristot. H. A. l. 6. c. 12.

Aristot. l. 4. de gener. animal. c. 5.

Aristot. H. A. l. 5. c. 14. & l. 6. c. 21.

Plin. H. N. l. 10. c. 63.

tari ait, cogique invitas: domitas autem sexaginta diebus equire, ante quam gregales dici. In Hispaniola, si Petro Martyri credimus, decimo postquam natæ sunt mense concipiunt, & geminos sæpe unico partu excludunt. Columellæ equa bima

Columella R. R. l. 6. 1. 28.

rectè concipere potest; equus mas non trimo minor. Illa post decennium inutilis, quod ex annosa iners proles prodeat. Sic ad vicesimum durat. Anatolius vult, ut admissarius (sic latinis vocatur, qui ad prolem diligenter servatur, Græcis ὀχεῖον, ὀχευτὴς, ἀναβάτης, κήλων Hippiatricis, ut opus ipsum ὀχεία, & Proriga ille qui admittit) sit quinquennis, decimum quartum verò ingressus annum, ut conquiescat. Prurire agnosces, cum sese colligere, caudam frequentius jactare, humorem è genitalibus geniture similem emittere, pluries etiam mingere, videris. Mas aliquando uno, aliquando duobus tribusve, aliquando pluribus diebus implet. Equa intermisso tempore, & melius quarto aut quinto anno interposito procreat. Omninò si nihil plus detur, unum tamen interponere annum, & quasi novale fecere necesse est. *Feturæ* initium ab æquinoctio verno ad solstitium, locis calidis mense Aprili, frigidioribus Majo. Sic, quia mense duodecimo partum edit, circa herbescentem & temperatissimam anni constitutionem pariet. Elei finibus suis eductas iniri faciebant, quod sexcentis experimentis cognitum haberent, miræ felicitatis prolem sic provenire. Mares matutinum tempus appetunt, fœminæ post meridiem blandiuntur. Dantur & salacitatis irritamenta. Absyrtus, ustam cervi caudam cum vino terere, & genitalia illinire jubet. Alii cicer exhibent; nonnulli urticam ori indunt; pulverem testiculorum equi in potu exhibent; detersa fœminæ spongia loca naribus admovent: scillâ cum aqua ad mellis crassitudinem contrita, naturam equarum cum menses ferunt, tangunt: urtica vulvam perfricant: quidam denique fimo gallinaceo cum Terebinthina trito partes oblinunt. Lybicæ & Mysiæ equæ, tibiæ cantu excitantur, & gravidæ

Ælian. H. A. l. 12. c. 44.

fiunt, ut apud Ælianum legimus. Genus tibiæ Hippophorbum Pollux vocat: materia, laurus detracto cortice. Non omnes tamen concipiunt; nec omnes postquam concepêre, edunt. Cujus rei indicium ajunt, quòd fœtus circum renes alia quædam, specie propemodum renum, ita continet, ut rescissus, quatuor renes habere videatur. Si, quot

Columella R. R. l. 6. c. 27.

equæ uni equo sufficiant quæras, Columella, nec minus quàm quindecem, nec rursus plures quàm viginti, unum implere debere inquit. Aristoteles tricenas fœminas & paulò plures singulis maribus tribuit. Palladius æstimatis unius cujusque admissarii viribus, pauca vel numerosa conjugia submitti consulit: juveni equo & viribus & forma constanti, duodecem vel quindecem adscribit. *Concepisse* comperies, secundum Aristotelem, cum menses cessârunt; secundum Absyrtum, si marem respuat; secundum Plinium, quod colorem illicò rubriore pilo, aut quocunque pleniore mutent. *Marem edituram* ajunt, si tertio ante plenilunium die admittatur; si tertio post, fœminam. Illum seminatum colligunt, si dextra admissarius desiluerit; hanc, si sinistra. Justa equa in Pharsalia dicebatur, quæ semper similem equo cui conjuncta erat, produxit. Vento in Lusitania concipere, Columellæ, Varroni, Plinio, Solino, Alberto, Avicennæ visum; in Cappadocia idem fieri Augustinus prodidit; at Justinus in fabulis id recenset, Aristoteles fieri posse negat. Circa prægnantem quænam facienda sint, Oeconomi docebunt.

Columella l. c. Varro R. R. l. 2. Plin. H. N. l. 8. c. 42. Solin. Poly hist. c. 36. August. de Civit. Dei l. 21. c. 5.

Abortiunt si fumigantis lucernæ odorem persenserint, vel cum prægnantibus asini coiverint. Annum, secundum plærosque, uterum ferunt, secundum Absyrtum, undecem menses & decem dies. Uteri durities in causa, si Aristotelem sequimur. Facillimè omnium quadrupedum partus edunt, & quidem erectæ. Eumelus author est, cum tardius pullitium enititur, continuò parituram, si comprehensas leniter nares constrinxeris. Pariunt magna ex parte singulos, aliquando gemellos. Vacat admodum à purgamentis in partu, minimumque emittit sanguinis profluvium, pro corporis magnitudine. Cum peperit, statim secundinas devorat, illudque fronti annatum hippomanes. Visum prodiisse & hermaphroditos. Nero tales

Plin. H. N. l. 11. c. 47.

equas ex agro Treverico, carpento suo subjuges ostentabat, ceu planè visenda res esset, principem terrarum insidere portentis. De *androgyno* Princivalli Vicecomitis ita Cardanus.

Cardan. de rer. var. l. 7. c. 33.

Unum habebat tantum testem proprio loco, cum mammis tumidis, ut equæ habent. Inde vulvam proprio loco, & ex vulva penis emittebatur, non major palmo cum eum exereret.

Vox.

Vocem equi cum exprimere Græci volunt χρεμετίζειν, & ἐπιχρεμετίζειν, φρυμάττεσθαι, vel potius φρυάττεσθαι, ut Ammonius monet, dicunt; Latini fremere & hinnire. Vox ipsa, χρεμετισμὸς, βράχαλος, μιμίγμος vocatur. De ejus mutatione ita Aristoteles. Equorum etiam voces, differre palam est. Fœminæ enim simul ac natæ sunt, vocem exiguam mittunt ac tenuem: Mares exiguam quidem & ipsi, sed pleniorem tamen & graviorem quàm fœminæ & indies majorem reddunt. Bimus cum est, atque inire incipit, vocem magnam gravemque mas mittit: fœmina majorem quàm ante & clariorem, usque ad vigesimum ætatis annum, magna ex parte: sed ab hoc tempore imbecilliorem tam mares quàm fœminæ reddunt. Qui nunquam in aliorum equorum turba hinnit, hunc mutum esse scribit Mizaldus. Cum incedunt, soni-

Motus.

sonitum edunt, pedibus terram pulsantes. Inde Latinis sonipedes, Homero ὑψήχεες, quasi altisoni dicuntur.

Cardan. de Var. Rer. l. 13. c. 3.

Quoniam poplites non adeò flectere possunt, ascendendo magis fatigantur, & lapsi, majore cum impetu ruunt: descendendo, quòd quatuor habeant crura, magis contra pondus obnituntur. Agilitatem & epitheta quæ apud authores occurrunt, & exempla testantur. Homero ὠκύποδες, ἀερσίποδες, ἀελλόποδες, ταχύποδες, ἐλαφρόποδες &c. vocantur. Oppianus, tantæ Iberos scripsit esse celeritatis, ut solæ cum eis Aquilæ, aut Circi accipitres comparari possint. Persei Pegasus alatus fingitur. Sarmatas longinqua facturos itinera, etiamsi nihil offerrent pabuli, per centena & quinquaginta milliaria insedisse, non nemo prodidit. In Arabia, si Vartomanno credimus, citatissimo cursu diem ac noctem integram nunquam cessant. In Alanico bello captum à Probo Principe memorant, qui unius diei spacio centum obiret milliaria, vel in decimum haud interpellato labore. Cæterum *an equi equabus, aut vice versa velociores sint*, disquiritur. Homerus equabus Pheretiadis palmam tribuit. Menelai Æthа pernicissima erat.

Horat. l. 2. Car. od. 16.

Horatius quoque equum quàm equam quadrigis aptiorem dicere maluit. Equas inter currendum urinam emittere Plinius dixit. Crauxidæ equa octava Olympiade omnes vicit desultorios.

Plin. H. N. l. 15. c. 21.

Hecratitis Thessali (Echecratidem Plinius vocat) prægnantem equam Olympia vicisse invenimus. At Oppianus mares ad venationis usum præstare tradit; fœminas minus celeres ad longos per nemora decursus.

Aldrov. p. 40.

Quid equus admissus Ciceroni sit, in Aldrovando vide. Imminuitur, imò deperditur celeritas, si ocio domi marcescat. Quamobrem Antigonus Rex cum suo equitatu obsessus, cum exercere equos propter loci angustiam non posset, eorum capita loco substrinxit altius, quàm ut prioribus pedibus terram possent attingere: deinde cogebat ipsum equitatum posterioribus exultare ac calces emittere; qui motus non minus sudorem excitabat, quàm si terræ spacium decurrissent. Ex putrescentium medullis evolare vespas, notissimum.

Natura.

Naturam si spectes, φορβάδες quoque sunt, seu ἀγελαῖοι: bibunt sorbendo, & os profundius aquæ immergunt, quod audaciæ inscribitur: animum & os semper in patinis habent, & facilius sitim quàm famem tolerant: equæ crebrius mingunt, & per menses purgantur: plus excrementi sicci quàm humidi, quòd siccis magis vescantur, egerunt: Spumant si cursu defatigentur, cujus causam Galenus exactè prodidit;

Galen. in Aphoris. s. 2. 45.

somniant de iis quibus assuevere: dormiunt plærumque stantes, canterii magis, qui quod castrati sint, somniculosiores videntur. Cum irascuntur, canum modo dentes denudant mordentque: blanditiis maximè deliniuntur: pullos vehementer amant: Hinc factum ut Darius equâ conscensâ, quæ domi pullum habebat, ex prelio ad Issum rebus suis inclinatis evaderet: & Tartari, prædæ gratia regionem quandam, in qua multo per annum tempore sol non apparet ingressuri, pullos in limitibus relinquunt.

Paulus Venetus l. 9. c. 47.

Sic enim equæ nocturno itinere diligentius observato, rectà ad suos pullos in reditu contendunt. Rara denique, sed nota equarum rabies est, ut cum in aqua suam viderint imaginem, amore inani capiantur, & per hunc oblitæ pabuli, tabe cupidinis intereant. Mentis error discutitur, si deducas ad aquam detonsâ jubâ: tum demum speculatæ deformitatem, pristinæ imaginis aboletur memoria. Lycospadas equos maximè dare operam, ut aurigis suis formosi videantur, Ælianus prodidit.

Ælian. H. A. l. 16. c. 24.

Sensus interni.

Ad *sensus internos*, ingenium, docilitas, memoria, amor & fides erga dominum, pudicitia, & magnanimitas pertinent. *Ingenio* debentur, quòd inimicos partis suæ norunt, adeò ut inter prælia hostes morsu petant: quòd rectoribus perditis quos diligebant, mortem fame accersant: quòd auribus quæ audivere indicent: & quòd equitationis peritum agnoscant. Bucephalus Alexandri, accepto regio stratu, neminem unquam alium præter dominum vehere dignatus est; & vulneribus altis in prælio acceptis, non prius concidit, quàm dominum extra periculum deposuisset. Equum Caii Julii Cæsaris nullum præter Cæsarem dorso recepisse Solinus & Suetonius author est.

Sueton. in Cæsare.

Cujusdam medici Pannonici præ foribus solutus, etiam per integrum diem, donec ab ægris rediisset, expectabat; adventanti gratulabundus occurrebat. Choreas tripudiaque *edoceri* Sybaritarum exemplo notissimum, qui eo devenerant dementiæ, ut in symposiis equos ad tibiam saltare docerent. De illo verò quem Scaliger vidit, ita idem.

Scaliger Exercit. 209. s. 1.

Equum pusillum deformem circumducebat agyrta quidam, cujus jussu atque etiam loco interdum ille omnia faceret; ambulare, succussim properare, currere, saltare, vel quadrupes, vel bipes. Vinum bibere vidimus, in clunibus sedentem; anteriores pedes ad pateram ferri: pelvim sive malluvium cruribus sustinere, quasi à tonsore lavaretur; qualem pictum videmus asellum cucullatum: humo se sternere; porrectum atque projectum jacere: ciliorum compressione annuere: caput ad heri nutum attollere: in terga vertere: supinus ostendere, quo corporis situ mulier ineuntem admittat virum. Stabulum agnoscere, & sponte domum reverti, notum. Ideò Galba cum de equi possessione disputaretur, velatum duci ad flumen præcepit, & ubi bibisset, amoveri velum oculis, ut stabulum petere posset. Deuxippi equus, ita

Suidas in ἵππος.

ita erat edoctus, ut & sine habenis ocyssimè ferretur, & illo pedetentim procedente, placidissimè staret. Nigritarum quoque equos non aliter dominos ac canes sequi, Strabo author est. In ventre cubare edoctos à Jarcis, apud Herodotum legimus. Nervam in Parthia equus adorabat. Lutetiæ alter Reginam Ludovici XII. conjugem, genibus flexis salutabat. Circulos ligneos transiliisse, more canum, saltuatimque vivacissima pernicitate sese gyrando revolvisse, Venetiis anno 1636. vidimus. *Memoriâ* valere inprimis tubæ sonus indicat, quo audito, aures arrigit, nares inflat, hinnit, frena cum strepitu rodit: pedibus terram quatit, loco manere difficulter potest. Parasitus etiam quidam apud Tzetzem, cum equo veheretur curili, prandio frustratus est, quod equus, cum in columnam metæ forma incidisset, circum esse putans, usque ad vesperam circum eam se flexisset, cum impetu semper currens. Taceo quod Tholossanus de equo cujusdam Episcopi scribit, quem frater ejus ita adsueverat, ut quoties verba, Deus in adjutorium meum intende, audiret, saltibus crebris se extolleret. De *Amore, gratitudine & fide erga Dominum*, quorundam exempla testantur. Antiochi equus, occiso in prælio domino, se & suum sessorem Centeretrium Gallum præcipitem dedit. Scytharum reguli, hostem cum victor ad spoliandum venisset, ictibus & morsu confecit. Dionysii, ab eodem in cœno relictus, ut apud Plinium ex Philisto legimus, ut sese exemisset, vestigia Domini secutus est, etsi apum examen tergo hæreret. Homerus Patrocli equos flevisse dicit, Virgilius Pallantis, Cæsaris Suetonius, suum Asturconem Cardanus. Plinius quoque, eo effectu plærosque equorum in dominos esse ut affectos lugeant, lachrymasque interdum desiderio fundant, tradidit. Interfecto Nicomede Rege, equus ejus vitam inediâ finiit. Idem de Soclis juvenis Atheniensis equo, postquàm ab eo venditus fuisset, dicitur. De *Pudicitia* apud Ælianum, Varronem & alios invenies. Plinius ita brevissimè. Alium, inquit, equum, detracto oculorum operimento, & cognito cum matre coitu, petiisse prærupta atque exanimatum. Equam eadem ex causa in Reatino agro; laceratumque pariter aurigam invenimus. Namque & cognationum intellectus in iis est: itaque in grege prioris anni sorore, libentius etiam quàm matre, equa comitatur. De pulli ex incesto domini concubitu nati zelotypiâ, vide Aldrovandum. De *Magnanimitate* idem prolixè agit, sufficiat dixisse, quod Plinius habet, nempe, Equorum jubas tonderi præcipere, ut asinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloriâ superbire. Inventi quoque qui

Pl. l. 8.

Pl.

sine auriga certamen vicissent. In Circo, inquit Plinius, ad currus juncti, non dubiè intellectum adhortationis & gloriæ fatentur. Claudii Cæsaris secularibus Circensibus, excusso in carceribus aurigâ, albatos equos palmam occupasse, opposita effundentes omnia, quæ contra æmulos debuissent, perito auriga insistente, facientes: cum puderet hominum artes ab equis vinci, & peracto demum legitimo cursu ad metam stitisse. moxque subjungit. Majus augurium apud priscos, plebeis Circensibus excusso auriga, ita ut staret, in Capitolium cucurrisse equos sedemque ter lustrasse: maximum verò, eodem pervenisse ab Vejis, cum palma & coronis, effuso Ratumena, qui ibi vicerat: unde postea nomen portæ est. Phidoti Corinthii etiam equa, cui Auræ nomen, apud Pausaniam, ab ipsis statim carceribus sessore suo collapso, & cursum pristinum æquè ac si rectorem haberet retinuit, & circa metam se convertit: audito verò sono tubæ ad cursum concitata est vehementius: cumque ad ludorum præfectos antevertisset, jam quasi victoriæ se compotem intelligens, constitit. *Sympathiam & Antipathiam* si attendas, singularis equo cum gallinis & otide amicitia: cum *camelo, elephante, lupo, urso, leone, sue, ovibus, asino, serpentibus, trachuro pisce, phoca, pomis & ficubus, hordeo quodam, gentiana, colore atro*, & cadaveribus, inimicitias exercent. *Camelos* cum Cyrus equitatui Cræsi opposuisset, in fugam equos conjecere. Xerxes Arabes camelis usos, ultimos in exercitu locavit, ne equi consternarentur. In bello Tarentino elephantorum tum magnitudine tum deformitate, & novo colore simul ac stridore consternati equi, cum incognitas sibi belluas amplius quàm erant, suspicarentur, fugam stragemque latè dederunt. Cæsar ingentem fluvium in Britannia trajecturus, conscenso elephante, equos Britannorum terruit. Ne tympana quidem ferre posse, si ex pellibus vel elephantis, vel cameli, vel lupi facta fuerint, à Porta author est. Rumpi eos traditum est, teste Plinio, qui vestigia *luporum* sub equite sequuntur, si calcaneum equi quadrigam trahentis conculcent, sisti, tanquam cum quadriga conglaciati essent, apud Ælianum legimus. Nunquam transituros equos, ubi lupi intestina sint defossa, Pierius Valerianus prodidit. Dentes verò maximos, infatigabilem cursum præstare equis dici, si eis alligentur, Plinius author est. De Lycospadis & Lycophoris equis in Differentiis agemus. *Vrsos* in solitudine tympano ex equi pelle confecto, terreri Portæ quoque debemus. Castrati *leonem* nulla ratione accedunt, dextrarii seu non castrati adoriuntur. *Oves* si stabulo in quo mulæ, equi, aut asini steterunt, facilè in scabiem incidunt. Rudentes *asini*, in Darii

contra

Plin. H. N. l. 8. c. 42.

Pausan. in Corinthiacis.

Sympathia & Antipathia.

Herodot. Hist. l. 1. p. 15.

Plin. H. N. l. 20. c. 20.

Plin. H. N. l. 28. c. 19.

Columella R. R. l. 6. c. 30.

contra Scythos expeditione, equos perturbarunt. De *serpentibus* Silius Italicus prodidit. Cauda *trachuri* ventri equæ appensa, abortum procurat, si Æliano credimus. *Phocæ* aspectum ferre nequeunt. Animo linquuntur, si aut mala aut ficus dorso comportarint; exanimati, panis objectu revocantur. Hordeo illo abstinent, quod in quodam, circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem, loco, provenit. In rabiem, aguntur, si lasere nares illiveris. Gentianam abortus equabus causam esse, Gesnerus ex quodam sene audivit. Securidacam si calcaverint, soleas exuunt. Si equi ex Sybari fluvio biberint, sternutamentis exagitantur: si ex Cossinire Thraciæ, quod in agrum Abderitarum defluit, in rabiem aguntur. Idem de puteo haud procul à Potniis Bæotiæ urbe dicitur. Equum Catonis in Maurum aterrimum, aterrimis armis indutum, calcaribus adactus, sese inferre recusasse, Silius Italicus reliquit. A cadaveribus abhorrere apud Homerum habemus.

Ælian. H. A. l. 13. c. 27.
Plutarch. Symp. l. 6. q. 8.

Vsus. Maximus quidem equorum in Cibis, medicina, bello, venatione, itineribus, triumphis, & aliis usus est; nos tamen, quo loco duntaxat in *Cibis* & *Medicina* habendi sint, videbimus. *Carnibus* usos non tantum obsessos, quod in Veronensi sub Maximiliano I. Novariensi, sub Ludovico Aureliano; Rupellensi, sub Ludovico XIII. Gallorum Rege Christianissimo, ut alia taceam, factum, sed & gentes, apud authores habemus. Notum est, Nomadum, Scytharum, Sarmatarum, & Tartarorum modernorum nomen. His volupe, vulnerare incidereque equos, carnibusque etiam semicrudis vesci: caballos pridiè tum spontè tum morbo absumptos, exciso loco apostemato comedere; eorundemque reges, si quando commeatum suis distribuerent, quadraginta hominibus equum unum dare solebant. Sed & apud Persas, in conviviis die cujusque natalis, assi toti apponebantur: à Germanis verò tam agrestes quàm domestici caballi, tam diu comedebantur, donec à Gregorio III. abrogaretur. Ab Alpinis populis pullos edi, Brujerinus se audivisse refert. Fuit & *Sanguis* in deliciis. Plinius sanè Sauromatas è milio, maximè pulte, & cruda etiam farina sanguine è cruris venis admixto vivere, prodit. Miechovius verò & Paulus Venetus, equitantes si fames invaserit, sitisque molesta fuerit, venas aperire, haustoque eorum sanguine, famem sitimque pellere, reliquerunt. Gavisos eodem Cancanos, qui secundum quosdam Virgilio Bisaltæ, secundum Acronem & Porphyrium Hispaniæ gentes, apud Horatium habemus. De *Lacte* nullum dubium. Scythæ namque liberis statim atque nati sunt, lac equinum porrigunt. Inde Hippomulgorum, & Galactophagorum nomen. Iidem Soli exponunt, ut crassior pars subsideat, mox fervefaciunt. Evadere produnt, ut vinum album esse putetur. Moschi verò olim Tartarorum servi, potum lactis equini illis tributum petentibus per ducem suum in itinere offerre consueverant. De Hippace quid sit, inter scriptores non constat. Hippocrates, Dioscorides, & Plinius, caseum esse scribunt, quem ille virus redolere, & bubulo proportione respondere, adjicit. Alii equinum coagulum esse credunt. Theopompus scythicum ex lacte equino, edulium esse scribit. Ut ut sit, hâc & glycyrrhizâ, undecim & duodecim dies vitam tolerari apud Theophrastum legimus: plurimam temporis partem caseo equino usos Hippocratis testimonium est. Nec est quod quisquam illud miretur; cum Zoroastrem interdum solo lacte sex menses transegisse, quod de quodam alio Athenæus narrat, referant.

Bruyer. l. 13. c. 40.
Plin. H. N. l. 18. c. 10.
Horat. l. 3. Carmin.
Cromerus Histor. Polon. l. 29.
Hippocrat. l. 4. de morbo.
Plin. H. N. l. 28. c. 9.
Theophr. H. P. l. 9. c. 13.

Vsus in Medicina. *Medicinam* quòd spectat, habet in ea locum, *lac, serum, sanguis, axungia, coagulum, dentes, lingua, os de corde, jecur, testes, fel, pili, ungulæ, sudor, spuma, saliva, urina, & stercus*. *Lac* maximè perpurgat, ut purgare Dioscorides tradat. *Serum* ad ulcera renum perpurganda, conducit, si Ætio credimus; illud nempe, quod per decoctionem ex lacte separatur. Rhasis mulierem quæ non concipit, si lac equinum ignorans biberit, & mox cum viro congressa fuerit, concepturam scribit. Invenio & apud Plinium, vulvas collutas juvari eodem lacte. *Sanguis* septicus est: Equarumne quæ admissuram expertæ sunt, an verò marium ὀχευτῶν quod Hermolao Barbaro placet, vel equorum utriusque sexus, quod Plinio, experientia dirimere potest. Eundem Plinius regio morbo prodesse scribit: & hippiatri eodem ad diversos morbos utuntur. Phragmaticum de matrice detractum, cum oleo vinoque tepefactum, & toti jumento contra pilos inunctum, curat. *Fel*, maleficæ naturæ est, si Plinio credimus, qui tantum inter venena damnari tradit, ut ideò flamini sacro equum tangere non liceret. *Axungia* suffumigata, partum mortuum, si Sexto credimus, foràs ejicit, & secunda sequitur. Medulla unguentis ad spasmum miscetur. *Coagulum* inter dysenteriacorum & cœliacorum remedia censeri, Dioscorides, Galenus, Avicenna, & Haly authores sunt. *Dentium* farina verendorum vitiis inspersa medetur. Qui primi equo cadunt, infantibus adalligati, dentitionem facilem præstant, idque efficacius, si terram non attigêre, ut Plinius prodidit. Sextus eos, si dentem qui doluerit, tetigerint, remedio esse scribit. Nam & infans, addit, si equi rostrum basiaverit, dentium dolorem non sentit, & nec equus mordebit infantem. *Lingua*, ex vino inveterata, ad lienem præsentaneo remedio sedandum datur, si Cæcilio Bioni apud Plinium

Dioscor. M. M. l. 2. c. 75.
Veger. l. 1. c. 17.

Plinium fides. *Os de corde*, dentibus caninis maximè simile est. Hoc Scarificari dolorem, aut exemto dente demortui equi maxillis ad humerum ejus qui doleat, demonstrari, Plinius author est. *Iecur* thecâ cedrinâ repositum, dein vino Chio & aqua dilutum, ne jecur amplius exedatur, efficit. *Lien* ex aqua dulci potus, mortuum partum ejicit, apud Plinium. *Testiculi* aridi hausti Venerem stimulant. *Lichenes* in genibus, & super ungulas inflexu harum partium indurati *calli*, triti & in aceto exhibiti, comitialibus prosunt, ut Dioscorides, Galenus, & Plinius, scribunt. *Pilus* ad ostium domus alligatus, ne culices, aut Cniphes per ostium involent prohibet. Id Rhasis & Albertus prodidere. In inguinum ulceribus equi setæ tres, totidem nodis alligatæ intra ulcus, remedio sunt. Eorundem ex capite & femine cinis, sanguinis profluvium sistit. Pilo circumligato verrucæ tolluntur, quod propter adstrictionem alimento privatæ arescant. *Vngularum* cinis cum oleo & aqua illitus, panos & apostemata, in quacunque parte discutit: sed & strumas, si urina calefacta admisceatur. Ex vino & aqua potus adversus calculos prodest. Suffitus partum deturbat. Ramenta per nares equo infusa, urinam ejusdem promovere, Hierocles scribit. *Sudor* cum urina in balneo bibitus, tineas & serpentes è ventre hominis exigit, si promissis quorundam credendum. Mistus cum vino & à gravida potus, abortum facit. Si cultelli vel gladii calefacti eum imbiberint, inficiuntur adeò, Alberto prodente, ut locus ab eis vulneratus, sangnine, ante mortem animantis, manare non desinat. *Spuma* equi recens detracta, & cum oleo rosaceo infusa, auricularum quamvis vehementes dolores resolvit. Eâdem, Marcellus, si ab equitando vexata fuerint inguina, aut intertrigines doluerint, fricari tanquam præsentaneo remedio, jubet. Ex *Saliva* commendat Gesnerus, in fervido faucium malo, quod æstate nonnunquam, pestilenti lue, in milites inprimis grassatur, remedium. *Saliva*, inquit *equi, avenam aut hordeum pasti, os ægroti diligenter colluitur: deinde ex cancris vivis contusis, humorem exprimes, eodemque rursus lavabis. Quos si vivos habere non potes, pollinem de cancris aridis in clibano tostis insperge: postquam equi saliva ablueris.* Phthisicis jam desperatis, salivam vel spumam cum aqua calida per triduum dabis. Æger sine cunctatione sanabitur; sed equus morietur. Id à Plinio, Marcello, & Sexto proditum habemus. De *Vrina* & *Stercore* hoc dixisse sufficiat: illam aquæ ferrariæ ex officinis contra comitialem morbum misceri: hoc, ad colicam in vino albo decoctum, contra scorpionum ictus; & fluentem ventrem in aqua, Dioscoridi, Plinio & Sexto adhiberi. Recens naribus admotum, sanguinem reprimit, inprimis si cum creta & aceto acerrimo agitetur. Cum putaminibus ovorum in cinerem redactum mistum, ne ex vulnere immodicè fluat, prohibet. *Anhelitum* præservare à peste quorundam commentum est. *Differentiæ seu Genera* equorum varia sunt: præcipua, à *Locis*, *partibus*, & *quibusdam accidentibus* sumuntur. A *Locis* equi sunt, *Acarnanici*, qui maximi fuisse dicuntur. Unde in proverbium de re maxima cessere. *Æthiopici*, quos, feros credo, & pennatos, cornibus ornatos ferunt: malè à calore habentur. *Agrigentini*, qui olim ad agones Græciæ mittebantur, & victores recedebant. *Alanici*, qui veloces & robustissimi. Probi tanta celeritate fuisse perhibetur, ut diurnis spaciis centum obiret milliaria, vel in decimum diem haud interpellato labore ut diximus. *Angli*, quorum bona pars non succussat, ut Polydorus Virgilius prodit. *Apamienses* in Syria, ubi supra triginta millia alebantur equæ, & emissarii trecenti. *Apuli*, quos Varro laudat, & Volaterranus bello aptissimos facit. *Arabes*, celeritatis, equæ inprimis, tantæ, ut per diem noctemque circiter, centena milliaria itineris conficiant, si Vartomanno credendum. *Arcades*, à quibus ideò Arcadia ἱπποβότος. Equis & asinis admissariis ad mulos procreandos clara erat. *Armenii*, qui à Parthis genus ducunt, nisi quòd capite sint graviores, ideò βαρυκέφαλοι Absyrto. *Astures*, seu *Asturcones*, quibus forma minori præditis, mollis est alterno crurum explicatu glomeratio, fuere olim in precio: sed bellis apti non sunt. *Attici*, qui Sophocli præstantissimi. *Barbari*, qui ex regno Tunetano, & Numidia habentur, sunt pernicissimi. *Bengalenses*, qui tam duras ungulas habent, ut ferreis soleis non indigeant, utcunque per saxa & montes currant. In Bisnagar quadringentis aut quingentis nummis aureis venduntur, octingentis quandoque, quòd aliunde advehantur. *Britones*, qui cruribus & auribus sunt mutili. *Burgundiones*, qui injuriæ tolerantes. *Calabri*, qui itineri peragendo aptissimi. *Cappadoces* omnium ferè optimi Solebant incolæ Persis mille quingentos annuatim persolvere. *Carajani*, qui à mercatoribus in Indiam ducuntur, & quibus incolæ auferre de osse caudæ nodos duos vel tres solent, ne sessorem feriant. *Celtiberi* ὑπόφαροι subalbidi; in exteriorem Hispaniam traducti, colorem mutant. *Cilices*, quorum trecenti sexaginta albi Dario pendebantur. *Corsici*, qui breves admodum, sed generosi. Procopius tradit, paulò supra oves magnitudine esse. Alii, nisi clausis obequitari oculis, addunt. *Cretenses*, elatioris animi, & qui accessum ægrè ferunt. *Cyrenaici*, ilibus substrictis & parvis, pedibus bonis, longiore inter equitandum animæ ductu, magnitudine pollent. *Daci* pernicissimi, quibus juba ab armis ad terram usque, cauda prolixa, caput parvum.

Galen. de Euporist. l. 2. c. 38.

Gesnerus de Equo.

Polydor. H. Angl. l. 1.

Strabo Geogr. l. 16.

Martial. Epigr.

Dani ſpecioſi, & viribus clari. *Oelandi* ex Gothici maris inſula, totius orbis minimi, ſed perdociles. *Elei*, qui à pernicitate laudabantur. Incolæ equas finibus ſuis eductas iniri faciebant, quod eſſet experimento cognitum, miræ felicitatis prolem inde provenire. *Epirotici*, qui mordaces & perverſi. Apud Elidem palmas merebantur. Nunc *Albanos* vocant. *Frigiſci*, quos non minus velocitate quàm continuatione curſus, invictos commendat Vegetius. *Germani*, qui plærumque ſuccuſſatores. *Tranſylvani*, qui docilitate ab aliis vincuntur: curſu verò jugi & longo nulli cedunt. *Græcanici*, quos Abſyrtus ſcribit, pedibus bonis fultos eſſe, vaſto corpore, capite venuſto, ardua antica parte ſtatura, concinoque corpore, ſed clunium compago incommoda, nec reſpondente; pernices & animoſos. *Hetruſci*, arguto capite, & denſâ juba. *Hiſpani*, qui teſte Abſyrto, magno ſunt corporis habitu, concinno & erecto, eleganti capite, compage corporis luculenter dividuâ; ſed adſtrictis clunibus, itineribus obeundis pares & robuſti; corpore nec gracili, nec ad maciem opportuno; cæterum ad curſum habiles, qui in equitatione calcaribus non incitantur. Quin & ab ortu ad integram usque ætatem morati & obſequentes: deinde improbi & mordaces fiunt. Tantam eorum fidem, Rodericus Santius ait, ut cum ſe percuſſos in bello ſentiunt, ſeſſores ſuos incolumes extra prelium reponant. *Ianettos* vulgò vocant. *Hollandi* auſtrales inprimis, lacertoſi ſunt. In Friſia generoſi, toroſi, & panopliæ ferendæ idonei. *Hunniſcis* eſt ſecundum Vegetium, grande & aduncum caput, extantes oculi, anguſtæ nares, latæ maxillæ, robuſta & rigida cervix, jubæ ultra genua pendentes, majores coſtæ, incurva ſpina, cauda ſylvoſa, tibiæ validiſſimæ, parvæ baſes, plenæ & diffuſæ ungulæ, ilia cavata, totumque corpus anguloſum, nulla in clunibus arvinâ, nulli in muſculis tori, in longitudine magis quàm altitudine ſtatura, propenſior venter exhauſtus, oſſa grandia, macies grata, & quibus pulchritudinem præſtet ipſa deformitas. Animus moderatus & prudens, vulnerum patiens. Hunnicos aliàs vocant: fortè ſunt Ungarici, ſeu Pannonii, quibus Camerarius dentes cadere negari ait. *Iberi* Oppiano ſunt celeres, ſed curſus celeritatem pauca emenſi ſtadia amittunt, corpore venuſto, ſed ungulâ minus ſolidâ. Fortè ſunt diverſi ab Hiſpanis, & ex Iberia inter Armeniam & Colchidem ſita oriundi. Oppianus tamen eosdem facit. De *Indicis* dicit Ælianus, difficulter currentes coërceri, niſi ab iis, qui à prima ætate in equeſtri ſcientia inſtituti ſunt. Hi currum in orbem verſare planè norunt. *Inſubres*, ſunt arduâ præ cæteris cervice, & micantibus oculis. *Iſtrii*, proceri, individuâ ſpinâ cavaque. *Lybies*, corpore

Santius Hiſt. Hiſp. p. 1. c. 2.

Oppianus Cyneger, l. 1.

Ælian. H. A. l. 13. c. 9.

oblongo, coſtis & lateribus craſſioribus, & ampliore ad rectum impetum pectore. Solis æſtum & ſitim meridianam facilè tolerant. *Maſſæſyli* ſunt parvi & celerrimi, & ſolâ virga reguntur, quod & de Mauris dicitur. *Menapii* ſeu Geldri, Germanicorum equorum ſoli bellatores, & ideò in precio. Eosdem & *Sicambros* dici volunt. *Moſci* ſoleis carent, ut Herberſteinius prodidit. *Murcibii*, vix ora tenacia ferro concedunt. *Neapolitani*, ſunt animoſi, ſpecioſi, & robuſti. *Nigritis* ob æſtum nimium ferè nulli. Idem facit, ut eorum inguina intumeſcant, ne mejere poſſint. Pro fæno utuntur faſelorum laceramentis, ſole exſiccatis; loco avenæ, milio. Pro equo phaleris & reliquo ornatu inſtrato, dant mancipia novem, ad ſummum quatuordecem. *Niſæi*, quos maximi Oppianus facit omnium pulcherrimos, greſſu molli, & freno faciles, capite parvo, jubâ longa & multa, comis utrinque demiſſis, ſubflavis. Medicos fuiſſe Stephanus & Ammianus Marcellinus teſtantur, qui & Neſeos vocant. Viginti millia quotannis ad Regem Perſarum mitti fuiſſe ſolita, ſub tempus quo feſtum Mithræ celebrabatur, Strabo author eſt. *Norvegia* mediocris magnitudinis alit, ſed admirandæ fortitudinis & pernicitatis, in ſaxoſis viis, eosdem. *Numidici*, neque hordeum, neque triticum guſtant, ſolo gramine & fæno contenti. *Parthi*, teſte Abſyrto, magno & amplo ſunt corpore, Oppiano βαθυπλόκαμον id eſt comam geſtantes denſis cincinnis nexam. De *Perſicis* ita Vegetius. Perſis & ſtatura & poſitio à cæteris equorum generibus non plurimum differt, ſed ſolius ambulaturæ quadam gratia diſcernuntur à cæteris. Gradus eſt minutus & creber, & qui ſedentem delectet & erigat, nec arte doceatur, ſed naturæ velut jure præſtetur. Inter tollutarios enim & eos quos totonarios vulgus appellat, ambulatura eorum media eſt, & cum neutri ſint ſimiles, habere creduntur ab utrisque commune. In brevi amplius gratiæ, in prolixo itinere ſævior patientia, animus ſuperbus & niſi labore ſubjugatus, aſſiduè adverſus equitem contumax, tumens, prudens: & quod mirum eſt, in tanto fervore, cautiſſimè decoris eſt obſervator: incurvata in arcum cervix, ut recumbere videatur in pectore. Inter *Pharſalicos* equam fuiſſe aſſerit Ariſtoteles, nomine juſtam, quæ pullos pareret omnes admiſſariis equis ſimiles. Unde fortè ei nomen factum. *Poloni*, ut ſcribit Cromerus, partim ob pernicitatem & laboris incommodorumque tolerantiam, partim propter molliorem inceſſum, à remotioribus expetuntur. Apud *Pſyllos* arietibus non majores eſſe Ælianus nugatur. Qui ſint *Saphareni* quorum ſimul cum Armeniis Vegetius meminit, poſtquam Perſicos laudaſſet, apud neminem reperitur. Ego à Saphara Arabiæ fœlicis oppido

Oppian. l. c.

Ariſtot. H. A. l. 7. c. 5.

Ælian. H. H. l. 16. c. 37.

Veget. in Veterinaria.

pido in mediterraneis, cujus apud Plinium mentio, quodque Ptolomæo σιφάρα, dictos puto. *Sardi* laudatissimi sunt, caudâ procera atque lata, juba brevi, ungulis asininis; lacertoso corpore, arrectis auribus, si benè Stradanus expressit. *Sarmatici*, genus equorum est, teste Absyrto, non inelegans, & in suo genere concinnum, ad cursum idoneum; simplex, grandi corporis habitu, valido capite, cervice decora. Castrantur, ne aut fœminarum visu exagitati raptentur, aut subsidiis ferocientes, prodant hinnitu densiore vectores. Plinius hosce populos cum longinqua acturi sunt itinera, inediâ pridie præparare equos ait; exiguum tantum potum impartientes, atque ita per centena millia, & quinquaginta continuò cursu euntibus insidere. *Scenitæ*, tantæ habent pernicitatis, Evagrio teste, ut propter velocitatem eorum vinci nequeant. *Succia* & *Gothia* magnos & ad cataphractorum prælia aptissimos, teste Olao Magno, producit, qui, regio edicto extra regnum educi prohibentur. *Tartarorum* plærique sunt albi. Venetus magnum Chamum numerum X M. alere prodidit. Tantæ velocitatis sunt Miechovio, ut uno die XX. milliaria Germanica magna equitent. Sunt depressâ cervice, & pedibus aquam & pabulum sub nivibus quærunt. Perniciores sub Tartaris quàm aliis esse, Mosci affirmant. *Thessalis* nota bovilli capitis inuri solebat. *Thraces* Absyrtus turpes esse scribit, deformi specie, rigido corpore, prægrandibus armis, spinâ curvâ, varos, ideoque ingressu vacillante, cursuque. Delphicum tamen oraculum & Virgilius laudat. *Toringos* quoque Vegetius commendat, & proximos Hunniscis facit. *Tyrrheni maris* insularum præsertim Sardiniæ & Corsicæ equos, breves admodum, sed animo generoso, & ingressu irrequieto, Volaterranus facit. Et tantum de generibus à locis desumptis. A *Partium* constitutione haud paucæ quoque occurrunt differentiæ: præcipuæ *Elaphopodes* sunt à corvino pede sunt qui suffraginum articulo ossa continent, & ideò pessimo gressu nituntur, vectoremque contundendo fatigant. *Cynobatæ*, qui iisdem in locis brevia condunt ossa & humilia, ob idque ungulas ad internam calcium partem adferunt, ac pedes tractim agunt, in eisque claudicant. ἑτεροσκελεῖς & ἑτερόποδας dicit Absyrtus illos qui in alteram partem vergunt seu inclinant. ὑψαύχην Homero ἐριαύχην, est ille qui cervicem attollit. ἑτερόγναθος, qui dispares maxillas, unam nempe duriorem, alteram molliorem habet. Ex *accidentibus* color nobis aliquot præbet differentias, alia prætermittimus. Hujus ratione sunt, *maculati*, *trabeati*, *transtrabeati*, *unicolores*, *albi*, *nigri*, *spadices*, *baliardæ*, *cærulei*, *parvi*, *heterophtalmi*, *aëtogenes*, *& alphorynchi*. *Maculati* ψρύγγες Oppiano inprimis maximis nigris maculis & zonis, seu per crura extensis, seu per dorsum, seu in collo distincti, nobilissimi habentur, eoque præstantiores fore creduntur, quo natura in his ordinem quendam servasse videbitur, seu numeri seu paritatis ac loci, seu rectitudinis: post hos sunt qui maculas rubras aut rubiginosas habent. Ad hos spectant *Scutulati*, qui oblongis tæniis ornantur: *Guttati* στικτοὶ qui rotundis fasciantur, ut pantheræ: & *Variegati*, ποικιλοδέρμονες, *picæ* nonnullis, aliis Homeri αἰολόπωλοι, qui picæ instar albo & nigro variant. *Trabeati*, dextros ambos aut sinistros pedes albos habent, & pessimi esse censentur. *Transtrabeati*, alternatim pedes habent candidos, & omnium deterrimi sunt. Causa utriusque quod illorum pedes in utero materno juncti fuerint, ob id simul contraxisse maculam. *Unicolores* Palladius admissarios legi jubet. *Albi* Claudiano sunt veloces, Platoni laudatissimi. Cæsios habent oculos; quòd cum hi triplici ratione distinguantur, nigro, caprino, & cæsio, corporis totius colorem, oculi quoque color consequatur. *Nigricantes* laudibus efferuntur, maximè si in fronte, vel asteriscum, vel lineam albicantem, vel denique altero pede, candoris aliquid habeant. Αἴθωνας Homeri quidam interpretantur, id est nigros & quasi igne exustos quales αἴθωνας & πυρλαμπέας in aprorum venatione commendat Oppianus. *Spadices*, sunt sanguinei fulgoris, à colore palmei surculi. Alii palmatos vocant, Varro badios, Cassius Medicus balios, nonnulli Castanei coloris, & baliardas. *Cæruleos* Becanus celeres facit. παρωὰς equos τὸ χρῶμα πυῤῥὰς, Hesychius & Varinus vocant. *Heterophthalmi* oculos habent, aut non æquè magnos, aut alterum altero humiliorem. Lacuna malè monoculos vocat. Parthi eos fortè probabant, quòd pavidi & fugæ aptissimi essent. Ἀετοφυεῖς à genitiva quadam macula quam in armis & cocco referunt, Absyrtus dici putat, Sarmatæ eos ut probos adsciscunt: illos verò, qui aquilinam notam ponè ferunt circa coxas & caudam, (iidem hi cum superioribus nam ἀετὸς aquila est) rejiciunt. Ἀλφορύγχοι denique, tardius senescere dicuntur.

Paul. Venet. l. 1. c. 65.
Michov. l. 1. c. 6.

CAPUT II.

De Asino.

EQuum excipit Asinus, despectum quidem, sed non minus utile jumentum. Incredibili sanè lucro dominis fuisse memoratur, compertumque tradunt, fuisse asinam quæ omnium prædiorum fertilitatem superarit: siquidem in Celtiberia visum est, singulas asinas quadringentis millibus nummorum fuisse enixas, ut apud Plinium legimus. Non est ergo mirum à Q. Axio Senatore quadringentis nummis asinum emptum: & Heliogabalum eosdem tanquam magnifica dona P. R. distribuisse. *Nomen* apud Latinos sortitus est, non ab a & sinos, ut esset quasi sine sensu animal, ut Bartholomæus Anglicus nugatur: sed à sedendo, ut Isidorus scribit, quasi assedum dicas: vel potius ab Ebraico Ason, quod ipsum asinum significat. Græcis est ὄνος, παρὰ τὴν ὄνησιν, quod nostra opera juvet; nisi melius à livido colore ita dicatur, à quo & asello pisci, nomen inditum arbitrantur. Dicitur Cyrenensibus βερικὸς ab improbitate; Aristophani βούπαλος, quasi bovis instar stupidus; Nicandro βρωμήες ruditor; & à nimia vocis absurditate μεγάμυκος; Eustathio & Suidæ κάνθων, à clitellis, & κανθήλιος; Hesychio κιλλὸς, quomodo & Dores eundem appellant. Aliis κωθυλὸς, λέπαργος, quod ei ilia albicent; μεμμέμνων, μονιὸς Cyrillo, μυχλὸς, quod tamen vocabulum Phocenses, nonnisi τῷ ἐπὶ ὀχείαν πεμπομένῳ tribuunt, qui & κήλων vocatur; ὀκρίβας, agrestis nempe, ὀγκιστὴς à ruditu; dicitur. *Descriptionem* si spectes, *aures* ipsi pro proportione totius longissimæ & latæ; labia crassa: *caput* magnum: in collo & pedibus, nigræ quædam lineæ, quas Hesychius μύκλας vel μόκλους vocat: In *tergoris* exordio, crucis effigiem gerit, quo etiam loco quàm juxta renes, onera difficilius portat, quod ossa sint minus robusta. *Pilus* corporis duriusculus & lanificio ineptus. *Ilia* alba. *Membrum genitale* præ cæteris quadrupedibus grande. Nicander κορώνην, quæ propriè est ῥάβδος κεφαλωτή, vocavit. *Dentes* priores mense trigesimo tum mas tum fœmina amittit: secundos sexto: quòd si non prius peperere quàm decidant postremi, sterilitas certa. *Cutis* ei durissima & solidissima ut vix fustim sentiat. *Cor* portione maximum ut omnibus timidis, aut propter metum maleficis, ut ait Plinius. *Sanguis*, crassissimus, pinguissimus, & nigerrimus. Quantum ad *locum*, Nomades asinis carere propter regionis frigus scribit: itaque in Septentrione paucos invenias. In Italia, Gallia, Germania, Græcia, haud pauci, ut in Differentiis dicemus, habentur. *Cibus* ipsi vilissimus. Nam & eo rure quòd pascuo caret contineri potest, exiguo & qualicunque pabulo contentus. Quippe vel foliis spinisque, vel perticis salignis alitur: vel objecto fasce sarmentorum. Paleis verò quibus ferè omnes regiones abundant, gliscit. Ideò Tzetzes maximum urbis excidium indicaturus, vereri se, acutè dixit, ne asinus eam depascat. Delectatur & ferula, quæ aliis animalibus venenum est; & ficubus, quas cum devorasset, & verò puer ut vinum asello daretur postulasset, in tantum cachinnum Polemon, vel Chrysippus resolutus est, ut eodem perierit. At in Christiani Moguntini Episcopi, teste Krantzio, asinos, tantæ impensæ factæ, quantæ in potentissimi Principis familiam alendam impendi possent. Ajunt etiam potu aquæ pinguescere, & ex cibo eo magis proficere, quo plus biberint. *Maximè* libidine pruriunt, id & Ambraciotarum æneus asinus, quem Delphis dedicavere, postquam victoriam de Molossis, pugnâ nocturnâ, reportassent, ostendit. Segnes tamen esse & infœcundos, ob tantam veretri enormitatem, pro comperto habetur. Ideò Ægyptiis exosos Ælianus prodidit. De generatione ita Plinius: Partus à trigesimo mense ocyssimus, sed à trimatu legitimus, totidem quot equæ & eisdem mensibus & simili modo. Parit duodecimo mense; singulatim magna ex parte procreat prolem: eâ namque naturâ est, ut unum pariat, sed nonnunquam gemellos etiam edit, rarissimè tamen. A partu die septimo mari jungitur, eodemque die juncta, maximè recipit initum, sed postmodum etiam patitur. Solet hæc, nisi priusquam gnomonem amittat pepererit, nunquàm postea initum recipere: sin antea pepererit, parere tota sua ætate potest. Gignit totâ vitâ, quæ ei est ad trigesimum annum. Prægnantes opere levant. Venter enim labore nationem reddit deteriorem. Marem non disjungunt ab opere, quòd rem issione laboris fit deterior. Admittuntur antè solstitium, ut eodem tempore alternis annis pariant: duodecimo enim mense conceptum semen reddunt. *Huc usque Plinius.* Dolent eis à fœtu mammæ; ideò sexto mense arcent partus, cum equæ anno propè toto præbeant. Lac gravidæ habent mense decimo; vel ut Plinius, prægnantes continuò lactescunt. Pullis ubi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac gustasse lethale est. Genus mali vocatur *Colostratio.* Hana socer Esau primus equis asinos copulavit: sicque isti se gerunt, ut si asinas, quas equi inivere, supervenerint, semen, propter ejusdem sine dubio frigiditatem, pervertant. Quòd facile implent, membri, ut Cardano visum, productio in causa; quâ ad intima uteri equæ penetratur. Observatione dignum, quod tradit Plinius, ad mularum maximè partus, aurium referre in his & palpebrarum pilos dici. Quamvis enim unicolor toto

Marginal notes: Plin. H. N. l. 8. c. 43. — *Descriptio.* — *Locus.* — *Cibus.* — Columella R. R. l. 7. c. 1. — Krantzius Sax. l. 6. — *Generatio.* — Ælian. H. A. l. 10. c. 28. — Plin. H. N. l. 16. c. 20. — Genes. c. 36.


Asinus Esel


Asinus Esel


Mulus Maul Esel

toto corpore, totidem tamen colores quot ibi fuere, reddere. *Inimicitias* cum Ægitho, & Spino avibus, ex plantis cum cicuta, gerunt. Spinetis se scabendi causa atterens, nidos ægithi dissipat: quod adeo pavet, ut voce omninò rudentis auditâ, ova ejiciat, pulli ipsi metu cadant. Igitur advolans ulcera ejus rostro excavat. Spinus ideò eos odit, quòd flores spinæ devorent, is in spinis degat. Cicutam si in Hetruria depascantur, profundissimo somno & torpore corripiuntur, ut planè mortui videantur. Scaliger testatur, multos ex ejus esu oscitantes, deinde in anfractuosos gyros circumactos concidisse. Quæ de corvo, lupo, sorice, & equo dicuntur, manifestam rationem habent.

Inimicitiæ.

Scalig. Ex. 152.

Amicitiæ.

Amicitiam verò cum scorpio, & vitis palmite colit. De illo ita Merula. Si percussus à Scorpio, super asino rectus desideat ad caudam, pro ipso dolorem sensiturum asinum: ejusque rei signum esse, quòd pedendo moritur. Vel si is, quem Scorpio pupugerit, in aurem dicat asino, Scorpius me pupugit; non amplius doliturum dolore in asinum transeunte. Abraso verò ab asino vitis palmite, vindemiam inde ferociorem provenisse, observatum est: idque cum multa secuti diligentia mortales, lætiorem sibi proventum quotannis compararunt. Stygis aquam nonnisi ungula asini pati; & Empedoclem utribus ex coriis asinorum flatus Etesiarum validos compescuisse, nescio an inter sympathiæ exempla recenseri debeat.

Vita.

Vitam ad trigesimum producunt annum, nisi nimis laboribus exhauriantur. Fœmina vivacior mare est. *Vox* ipsorum ruditus & oncatio, ut Scaliger voluit. Sed & βρωμᾶσθαι, & μυκᾶσθαι de asinis prolata invenies. Soli inter animalia pilosa, non à pediculo tantum, sed etiam à reduvio immunes esse dicuntur. Laborant & catarrho & bulimo; & hoc maximè, si caricas & mala gestaverint. Illum *Malida* vocant, quod vitium in capite oritur, facitque ut per nares pituita multa ruffaque effluat, quæ si ad pulmonem descenderit, mori feruntur. Ælianus author est Maurusios asinos primum ut se in viam dederunt, incredibiliter incitata celeritate iter conficere, ut evolare non excurrere videantur. Deinde eos citò fessos de via, & pedes & spiritum deficere, ac pedum tarditate ad currendum constrictos insistere, & acerrimas lachrymas profundere. Claudicationis remedium vide apud Aldrovandum. Quòd ab aqua sibi, ut Plinius, prodidit cavent; ita omninò, ut pedes tingere metuant: quod mirum dictu sitiant, & si immutentur aquæ, ut bibant cogendi exonerandive sint: quòd rictu labiisque latè diductis & dentibus deformiter denudatis irridere videantur: quòd mingant ubi alii prius minxerunt, aut super fimum: quod mensibus multò ex proportione minus purgentur: quòd cum bibunt parcè admodum os mergant, propter aurium sine dubio umbram: quòd denique tam exquisiti sint auditus, ut præter solos mures cæteris animantibus eo præstare dicantur, ad *Naturam* eorum pertinet. Singulari *stupiditatis* privilegio damnatos esse, omnes norunt, ita ut hujus vitii homines nomen asinorum meruerint, de quo prolixè Aldrovandus. Doceri tamen posse, aliquot exempla comprobant. Scribit quippe Cardanus ex Leone Africano, asinos ad tibiam saltare, & voce in aurem insusurrata spontè supinos concidere: clausis oculis inflari quasi venenum bibissent, nec minis interim, nec precibus, nec verberibus adduci posse ut surgant: Cæterum blanditiis adulationibusque ac spe potissimum vehendi formosas mulieres proposita, subitò alacres exsurgere: ubi verò audierint vehendos esse anus, demissis auribus se claudos simulare. Interrogati etiam an formosæ juvenculæ illis placeant, capite annuere: demum etiam formosissimum in cœtu adstantium, deligere. Similia ferè de circulatoris Johannis à Grua asina, oculatus testis Gesnerus prodit. Asina, inquit, ter primum pro soni diversitate tripudium immutabat: tripudiabat autem anterioribus pedibus erectis summa cum alacritate: mox velut gaudio in maximum converso mœrorem, in terram se prosternebat, ac velut apoplectica immobilis jacebat, & si pedibus calcaretur, ut se moveret, adduci non poterat: dein jussa ut spectatores omnes salutaret, oculos caputque erga omnes humano velut more convertebat, flexisque anterioribus pedibus salutabat: & quod maximè mirum erat, cum adstantium omnium stupore, ad nutum heri, per ligneum circulum trajecto corpore saltabat, ad canis imitationem: postremò more canis sagacis, projectum in terram vel sudarium vel chirothecam colligebat, & domino referebat. Tantus in iisdem fœtus sui amor est, ut per ignes etiam ad eos accedant; tantus erga genus suum, ut si viderint mori, animo deficiant: observatumque est, asinam impendio cavere, ne vel in conspectu hominum, vel in luce pariat. Ponderis magnitudini imparem se esse, ostendit, aures demittendo. Fuisse carnis asininæ *in Cibis* usum Galenus testatur: sed & historia Caroli V. ab Hispanis aliquando comestam. Novimus etiam in obsidione Veronæ Anno M.D.XVI. cum vix lentem & fabam in quotidiano usu haberent, in deliciis fuisse. In festo quoque Natalitiorum integer apud Persas assabatur, inter regias epulas censitus. Mecœnas verò, referente Plinio, primus pullos asinarum epulari instituit, eo tempore onagris prælatos: post eum interiisse authoritatem saporis. Pessimi esse saporis; & concoctu difficillimas, stomachumque lædere, ii qui vescuntur, testari pote-

Morbi.

Ælian. H. A. l. 14. c. 10.

Natura

Ingenium.

Johannes Leo in descript. Africæ.

Gesnerus Hist. Quadruped. de Asino.

Vsus in Cibis.

Galen. l. 3. de Aliment. facult.

Plin. H. N. l. 8. c. 43.

Usus in Medicina. poterunt. Medici *Lac*, *Sanguinem*, *Carnem*, *Iecur*, *Renes*, *Lienem*, *penem*, *testes*, *ungulas*, *lichenem*, *urinam*, *& stercus*, in usum traxere. *Lac* Galeno tenuissimum; si ad jumentorum quæ apud nos mulgeri solent lac comparetur: crassum, si cum camelino & equino conferas. Nisi ita distinguas, contradicere sibi dicendus est: cum & Plinius tenuissimum lac camelis esse scribat, mox equabus, crassissimum asinæ, ut coaguli vice utantur. Optimum verò erit, si asina sana sit, bene nutrita, juvenis, nec longè à partu. Tabidis, à quibusdam Medicis ita exhibetur, ut ipsimet id exugant, ne quid à nativo tepore remittat. Galenus melle mixtum, juveni cuidam, qui ferè contabuerat, à balneo statim exhibuit. Idem stomachum exulceratum per se potum reficit: & ad tussim, extenuationem & sputum sanguinis commendatur. Si doleant ubera, lactis ejusdem potu mulcentur, ut Plinius tradit; si verò addito melle sumatur, purgationes mulierum adjuvat. Capiti tamen infirmo, & vertigine laboranti non convenit. Privatim contra gypsum, & cerussam, & sulphur, & argentum vivum prodest. Gargarizatur quoque faucibus exulceratis utilissimè. Sunt inter exempla, qui lac asininum bibendo, podagrâ, chiragrâve liberati sunt. Alii verò seri asinini potu, eosdem cruciatus evasere. Conferre aliquid & candori in mulierum cute existimatur. Poppæa certè Domitii Neronis conjux, quingentas secum per omnia trahens fætas, balnearum etiam solio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem credens. *Sanguine* fluxum sanguinis ex cerebro sedari, sunt qui dicant. Plinio verò, est genus febrium quod amphemerinum vocant, hoc liberari tradunt, si quis è vena auris asini, tres guttas sanguinis in duabus heminis aquæ hauserit. Eundem post aures captum, Hartmannus in mania vehementer commendat. Linteola munda, nulli usui ante exposita. in eo macerantur & exsiccantur. Ex his portio in haustu aquæ fontanæ maceratur, & aqua ebibitur. Idem de *Carne* Ælianus testatur. Tradit enim Bathylin Cretensem rabie periclitantem, ab hoc gravissimo malo asininæ carnis imperato usu, restituisse. Phthisicis easdem mederi Plinius prodidit; hocque genere maximè in Achaja curari id malum: quod & apud Avicennam legitur. Sed & contra comitialem morbum bibendam dari, idem author est. *Iecur* etiam comitialibus esu prodest, sed jejunis edendum præcipitur. Ali admixtâ modicè panace, ori instillandum docent, *Lien* ad lienis vitium tam efficaciter datur, ut triduo sentiatur utilitas. Idem contritus, & ex aqua impositus, mamillis lac provocat, si Sexto credimus. Inveteratas vulvas suffitu corrigit, ut Plinio placet. *Renes* triti & in vino mero dati, vesicæ medentur, & urinæ incontinentiam prohibent. Cinere *genitalis* spissari capillum putant, inquit Plinius, & à canitie vindicari, si rasis illinatur, plumboque tritis cum oleo. *testis* dexter in vino potus, vel brachio adalligatus, ad coitum stimulat. Uterque contra fascina valet. *Pellis* injecta impavidos infantes facit. Annulus ex *Vngula*, in qua nihil sit nigri, ab epileptico gestatus, prohibet ne concidat. Cinis per dies multos potus eosdem adjuvat, & oleo subactus strumas discutit. Tarentinus illis ad multos pisces capiendos pro esca utitur. *Lichen* combustus, tritus, & ex oleo vetere impositus, tam validus est in producendis capillis, ut si mulieri inde maxillam unxeris, barba ei nascatur. Ex aceto illitus lethargicos excitat. *Vrina* cum suo luto illita, & clavos abolet, & callis medetur, ut Marcellus prodidit. Savanorola in narium fœtore utilem esse scripsit. Dioscorides nephriticis mederi in potu. Ideò ab ea minimè sibi temperavere antiqui. De *Stercore* ita Plinius. Fimum asinini pulli, quod primum edidit à partu, poleam vocant. Syri dant in aceto mulso contra lienis vitium. Idem cæliacis & dysentericis confert: in sapa decoctum, colo magnopere prodest: datum fabæ magnitudine è vino, medetur morbo regio intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo similiterque vis est. Idem ad sanguinem fluentem adhibetur. Tarentinus in Coriandri succo madefactum, & cum similagine in massas redactum, ad trachuros melanurosque capiendos summoperè commendat. De usu in oneribus ferendis, in mola, & bello ad aratrum &c. taceo. Hoc addi potest, tibias ex ossibus asininis fieri, & argutiores cæteris esse: ex corio cretato palimpsestos, ex pilis pannos apud Arabes; parari. *Differentias* & *Genera* aliquot sortiti sunt. Dantur *Mysii* à Mysiæ regione ita dicti, quibus perrarò recta sunt ilia. *Varii*, qualem Turcarum Rex Ferdinando Regi Neapolitano misisse, Pontanus author est. Miraculoso erat pilo, virgato corpore, diversicoloribus ac paribus lineis. *Parvi*, quales Illyria, Thracia, & Epirus proferunt. *Magni*, quales Antron Thessaliæ urbs producebat. *Veloces*, quales apud Euphratem Xenophon inventos fuisse ait, qui equos cursu facilè superarent. In Ægypto verò eam esse asinorum tollutariorum tum patientiam tum velocitatem, Scaliger scribit, ut X L. M. passuum diei unius opera expediant absque ulla noxa.

Galen. l. 6. de tuenda sanit.

Plin. H. N. l. 23. c. 5. 28. c. 12.

Plin. H. N. l. 11. c. 41.

Plin. H. N. l. 11. c. 41.

Plin. H. N. l. 28. c. 16.

Hartmann. in Praxi chymiatr.

Plin. H. N. l. 28. c. 16.

Plin. H. N. l. 10. c. 19.

Plin. H. N. l. 26. c. 16. & 28. c. 15.

Plin H. N. l. 28. c. 16

Differentiæ.

Scalig. Exercit. 117.

CAPUT III.

De Onagro.

ONager, asini sylvestris nomen est. Græci ὄναγρον dixere, quasi ὄνον ἄγριον seu ἄγριον.

De-


Onager Wald Esel


Lupus Marinus
Meer Wolff


Capra Sylvestris wild Geiß art







Niceph. H. Eccl. l. 9. *Describere* eum videtur Nicephorus Callistus agens de India, cum dicit. Hac eadem regio, & asinos feros, magnitudine ingentes fert, pelle mirificè præter morem versicolores, albo scilicet & nigro colore, admodum inter se varietatis. Et zonæ quædam à summa dorsi spina ad latera & ventrem demissæ, atque ibi divisæ, & conversionibus quibusdam inter se implicatæ, mirificam & novam efficiunt plicaturam & varietatem. Oppian. Cyneg. l. 3. Oppianus argenteum colorem illi adscribit, quod Gesnerus de cinereo splendido sumit, eodem ἠερόεντα pertinere existimat. Quod totus albus non sit exinde patet, quod Oppianus addat, nigram lineam per mediam spinam decurrere, hinc atque hinc niveis pulchrè distinctam corollis. Pelles ipsorum ὄζαι dicuntur, teste Suida. *Degunt* in solitudinibus, locis inprimis petrosis & præaltis, in Africa, Lycaonia, Narsinga. In Lycia montem qui Cappadociam ab ea dividit transire negant. Garamantes eos maximè venantur, si Luciano credimus. In Psara Ægæi maris insula, species habetur, quæ aliò translata non vivit. Apud Scythas non haberi quidam volunt. At Strabo apud Mæotidis paludes incolas venationem eorum institui reliquit. *Aluntur* herbis, virentibus, inprimis, in quas si inciderint, præ gaudio rudiunt, nec ab iis, etiamsi insidiis se peti viderint, avelluntur. Unde fortè Strozzæ segnes dicti. Oleribus maximè delectari, miraculum ab Hieronymo in vita Hilarionis ostendit. *Natura & Mores.* *Naturam & mores* quod concernit. Isidorus & Bartholomæus Anglicus æquinoctio verno, per singulas noctis & diei horas semel rugire, inde æquinoctium cognosci scribunt: quod potius Cynocephalo competit. Homine conspecto in iisdem stare vestigiis; mox rudentes immotis anterioribus pedibus, posterioribus calcitrare, Scaliger prodidit. Ubi tam propè venator accessit, ut manu queat contingere, fugâ se subtrahit. Plin. H. N. l. 8. c. 44. De eorum zelotypia ita Plinius & Solinus. In hoc genere singuli imperitant gregibus fœminarum. Æmulos libidinis suæ metuunt. Inde est quòd gravidas suas servant, ut in editis maribus, si qua facultas fuerit, generandi spem morsu detruncent; quod caventes fœminæ, in secessibus partus occulunt, & furto parere gaudent. Sitis impatientes, ex sacris literis colligimus. Nonnulli pro mulorum procreatione, onagros prius mansuefactos eligunt. Mansuescit hoc animal facillimè, nec, cicuratum, ad pristinam solitudinem redit. *Usus.* Carnem Ongrorum amaram Ælianus voluit; Galenus, bono habitu præditorum ac juvenum, cervinæ & bubulæ propinquam. Scalig. Exerc. 206. f. 4. Scaliger, dum calet, fætere; refrigeratam neque olere neque benè sapere. Plinius verò scribit Mœcenatem pullos asinorum epulari instituisse, multumque eo tempore fuisse onagris prælatos, post eum tamen, interiisse authoritatem saporis. Medici *fella* super abscessuum vestigia utiliter illinunt, admiscentque emplastris contra ignes sacros, si Avicennæ credimus. *Adeps* cum oleo costino ad lumborum & renum flatulentiam commendatur. *Caro* dorsi cum oleis articulis dolentibus utiliter applicatur. *Urina*, teste Avicenna, calculum in vesica frangit. *Medulla* inuncta podagras curat, & dolorem extinguit. Fimus cum vitello ovi permixtus fronti illinitur, ut sanguis erumpens sistatur. Idem cum felle bublo inunctus, capillos crispat. Scaliger duo nobis *Genera* describere videtur, dum ait. *Genera.* Scalig. l. c. In monte qui Narsingæ regnum dividit à Malabaris, multæ feræ habitant. Alit idem onagros equi facie, colore cinereo, agiles adeò ut capi haud facile queant. Africanis quoque ea est celeritas, ut cursu illi uni cedent feræ, quam Lant, vocant.

CAPUT IV.

De Mulo, & Zebra Indica.

MUli nomen quatuor animalibus commune est. *Nomen.* Mula enim non solùm ex equa & asino, sed ex asina & equo, itemque onagro & equa, Columella prodente, generatur. Columella R.R. lib. 6. c. 36. Ex asina & tauro Gratianopoli in Gallia, sub nomine Jumar, habentur. Qui ex equo & asina nascuntur, mares, *Hinnulos & hinnos* secundum Plinium antiqui vocabant: Plin. H. N. l. 8. c. 44. contraque mulas, quos asini & equæ generent. Varro tamen ex equa & mulis tales dici putat, si Nonio credimus. Fortè sunt Martialis pumilii. Hinnus enim (verba sunt Varronis) ex equo & asina procreatus, Varro R.R. l. 2. c. 8. minor est quam mulus corpore, plærumque rubicundior, auribus ut equi, jubam & caudam similem asini habet. Cæterum Muli nomen, ex Græco tractum existimat Isidorus, ex eo scilicet, quod jugo pistorum subactus, tardas molendo ducat in gyrum molas. Melius vel à μόλος labor, vel ab Ebraïco Maal, quod prævaricationem significat, deduxeris. Laboriosum quippe est animal; & per quandam ordinis naturæ transgressionem, quod Græcis est μολωύειν, nascitur. Apud Græcos plurima sortitum est nomina. Dicitur namque ἡμίονος, quod ex asino & equa originem ducat. ἀστράβη, à robore corporis; ἀγονομόχθος à sterilitate; ἑτερόγονον ζῶον, quod ex diverso semine nascatur; θρὴς, ζεῦγος ἡμιονωνιθὴς, ὅλκας, quod tamen mulæ duntaxat competit, ut ὀρεὺς mulo; ἀεισδάρος, quòd ἐν ὄρεσιν laborare magis possit, quam cætera jumenta; οὐρεὺς παρὰ τὸ ὀρεύειν, ἑρμήτικον ὄντα, ἢ ἐπεὶ οὐρεῖν τὸ ζῶον, ἄον ὄγονον. Οὔρεα denique σίνος; & σίρος, de quibus consulantur Lexicographi. Cum *Descriptio* equam habeat matrem, asinum patrem, partim matri, partim etiam patri similis est; magis tamen patri quàm matri, cujus quoque

que

que vocem refert. In Hinno omnia contra se habent. *Auriculæ* ipsi asini instar longæ, easdemque procomii loco ad oculos defendendos, ut ait Xenophon, accepit; crux in humeris, *pedes* exigui, & *corpus* macilentum, reliqua sunt equi, nisi quòd cervix erecta non sit. *Dentes* triginta sex uterque habet, καὶ τὰς προσφυάς, seu agnatos & annexos, ut Ruellius vertit. Mutari eos ex Aristotele notum est. In quorundam *corde* os inventum esse tradidit Hierocles. *Felle* caret, ut solidipeda omnia.

Locus.

Locum si spectes, lædi calidis & obscuris ajunt, & quodammodo amentes reddi: gaudere verò stabulari sub dio, tectique, vel tantum illis sufficere, si caput solummodò operiatur: cætera ab aëre non offendi. Nulli sunt in Arabia Felice, Anglia, Scotia, Polonia, finitimisque regionibus. In Eleo agro ex imprecatione quadam gigni non potuisse, Herodotus prodidit. Carebant illis & Orientales Indi, ut refert Franciscus Lopoz. In Scythia nec incipientem quidem hyemem ferre. Insula quædam, Diodoro Siculo, nutrit quidem aliquos, sed eos magna & sonora voce. Abundat eis Themisita, teste Strabone. Cappadoces duo millia Persis quotannis solvebant. Persiam, Mesopotamiam, & Babyloniam iisdem refertam, vel exinde patet, quòd Alexander M. Susis captis, ad tria millia abduci curaverit, qui & dossuales & jugales essent.

Strabo Geogr. l. 11. & 12.

Cibus.

Vescuntur frugibus & herbâ, potu maximè pinguescunt: ad maciem depellendam nihil Medicâ nobilius: ex frequentiore Hordei usu hinniunt. Vigent à dentium ortu, & ad multos annos vitam producunt. Quendam octogesimum annum egisse cum templum Athenis ædificaretur, quidam authores produnt.

Generatio.

An steriles sint, disputatur inter authores. Aristoteles ita de Mulo. Mulus mas septennis duntaxat generat, ut ajunt: fœmina improlis omninò est, quia perducere ad finem, quod conceperit, nequeat: sed mas generare interdum potest, quoniam & calidioris naturæ quam fœmina mas est, & nihil corporis per coitum confert ad generationem: quod autem facit, *ginnus* est, quod mulus oblæsus & pumilus est, ut in porcis *metachærum*. Idem de Mula apud Juvenalem invenies. Prodiderunt tamen non dissimulandi Authores M. Varro, & ante eum Dionysius & Mago, mularum fætus regionibus Africæ adeò non prodigiosos haberi, ut tàm familiares sint incolis partus earum, quam sint nobis equarum. Causam sterilitatis in libris de Natura explicabimus.

Aristot. l. 2. de Generat. c. ult.

Varro l. c.

Odoratus.

Odorandi sensu præcellere, atque ejus beneficio derelictos alicubi vel odore solo in semitam redire, proditum à quibusdam. Hinc fit ut facilius vim tabidam aëris concipiant, & peste inficiantur, quod & canibus accidit. *De Morbis* vide Aldrovandum.

Sympathia & Antipathia.

Symphatia ipsis cum nantibus avibus, sive hæ anseres sive anates, singularis, eorundemque conspectu sanari dicuntur. Contra Rhododaphnes flores & folia homini saluberrima, venena ipsis sunt. Ipsis verò mulis nescio quid inest muribus exitiale. Si enim muli ungula sinistra domus suffiatur, fugantur. Semper cicures sunt. Fœminas vivaciores esse compertum quàm mares, easdemque serius senescere. Eædem urinæ profluvio purgantur: mares olfactu urinæ prius senescunt. Volutationi indulgent, ut à lassitudine recreentur. À patre patientiam laboris, à matre celeritatem accepere. Ab illo & audaciam mutuârunt. Scio, inquit Varro, mulorum gregem dum pasceretur, eoque venisset lupus, ultro mulos circumfluxisse, & ungulis cædendo occidisse. Expavescunt tamen rerum insolitarum visu, & quidem ita ut in discrimen adferant. Calcitrant contumacissimè. Visus qui uno domino excepto, cæteros non admitteret. Pertinaciæ sunt infamis. Vidi, cum Romam Neapoli tenderem, quæ nulla ratione ut præiret cogi poterat. Ab aliis destituta, procubuit, nec quidem sine nostrûm omnium risu, & insidentis sacerdotis indignatione De astutia exemplum apud Plutarchum in mulo Thaletis habes: de beneficii memoria apud Plinium. Mulum, inquit, octuaginta annis vixisse, Atheniensium monumentis apparet: Eo gavisi cum templum in arce facerent, quod derelictus senecta, cadentia jumenta comitatu nisuque exhortaretur, decretum fecere, quo caveretur, ne frumentarii negociatores ab incerniculis eum arcerent. Non calcitrare cum vinum biberint, quidam scripserunt. De veritate rei alibi agemus.

Varro R.R. l. 2. c. 8.

Plutarch. l. Utr. animal.

Plin. H. N. l. 8. c. 44.

Aristot. H. A. l. 6. c. 24.

Usus.

Magnæ sunt contra venena efficaciæ. Insutus recenter occisi ventri, qui veneno infectus est, evadit, si tam diu manserit, donec calor animantis omninò evanuerit. Eò tutius evasurum, si pluribus usus fuerit, fuisseque Principes qui triginta & quadraginta impendio, mortem censerint, Maranta author est. Pulverem in quo se mula volutaverit, corpori inspersam ardores amoris mitigare à quibusdam apud Plinium proditum. Cor, testes, renes, caro, sordes aurium, sterilitatem inferre dicuntur. Cogunt concipere invitas, inquit Plinius, setæ ex cauda mulæ, si junctis evellantur inter se colligatæ in coitu. Stercus combustum, tusum, ac cribratum, vino dilutum, in fluxu uterino Hippocrates bibere jubet.

Plin. H. N. l. 8 c. 45.

Genera.

Genera quod attinet, duplex genus Aristoteli fuit notum. *Sterile* nempe, de quo jam egimus, & *fœcundum*, de quo ipse ita. Sunt in Syria quos mulos appellant, genus diversum ab eo quod coitu equæ & asini procreatur, sed simile facie: quomodo asini sylvestres, similitudine quadam nomen urbanorum acceperunt. Et quidem, ut asini ipsi feri, sic muli præstant celeritate.

Aristot. H. A. l. 6. c. 35.

Pro-


Zebra Indica
Indianisch Maulthier


Equus Indicus
Indianisch Pferd


Equus Hirsutus
Rauh Pferd








Elephas
Elephant

Elephas *Elephant*






Elephas
Elephant

Procreant ejusmodi mulæ suo in genere, cujus rei argumento illæ sunt, quæ tempore Pharnacis patris Pharnabazis in terram Phrygiam venerunt, quæ adhuc extant: tres tamen ex novem, quot numero olim fuisse ajunt, servantur hoc tempore. Theophrastus vulgò parere in Cappadocia tradit, sed esse id animal ibi sui generis. Mulo per omnia similis est *Zebra*, nisi quod fœcunda sit. Fimbriatis autem lineatisque pilis miro aspectu videri. Etenim à dorsi spina ad ventrem usque, pictas habet lineas triplici colore, nigras nempe, candidas, ac fulvas, justâ proportione dispositis fimbriis, ac tres ferè digitos latis. Sylvestris est gregalis, & pernici cursu inclyta: possetque, cicurata, in equi locum succedere. Mulam fœcundam Aristotelis quidam esse opinantur. Ita de ea Pigafeta. Nascitur quoque in hoc tractu, (Congo) ut & in aliis Barbariæ & Africæ locis, animal aliud Zebra dictum: quod cum mulæ quoad formam & staturam sit simile; mula tamen, (parit enim) non est, & colore non tantum à mula, sed etiam ab omnibus aliis animalibus differt. Tribus enim diversis coloribus, nigro, albo & spadiceo, qui per lineas tres digitos latas, corpus à dorso versus ventrem hemicycli in modum ambiunt, per totum corpus distinctum est, caudâ colore rubicundo & lucente. Pes & ungulæ ut mulæ, incessu alioqui levi & alacri similes equo, quem rursus velocitate multum superat, ita ut Lusitanorum proverbio ansam præbuerit, qui, cum celerem aliquem dicere volunt, Zebra velociorem dicunt. Parit quotannis, unde & maxima habetur copia; sed incolis, qui eâ uti nesciunt, est innutilis: equorum enim loco ipsis tam pace quam bello esse possent, naturâ eas equorum loco, quibus hoc regnum destituitur, subministrante. Incolæ verò ignari, cùm equos non habeant, & boves jugo subdere nesciant, zebras insuper domare & frænare non valeant, variisque aliis animalibus uti non possint, hominum ad hæc omnia operâ uti coguntur. Atque ita ut omnia hominum superimponuntur humeris, ita quoque ipsi ab hominibus vel in lecticis, aut sedibus portatilibus à Sole coopertis circumferuntur; ad manus semper servos aut alios ad id conductos habentes. Et si magnum aliquod iter brevi tempore est absolvendum multos tales quasi ἀνθρωποφόρους circumducunt, ut prioribus defessis, alii atque deinceps alii possint substitui; qui etiam ita alternatim subinde mutati, tantæ sunt celeritatis ut equos cursores antevertant. Tantum Pigafeta.

Aldrovand. Hist. Quadrup. l. 1. c. 8.
Purchas. Navig. l. 7. c. 13. s. 7.
Pigafeta in descript. reg. Congo.

CAPUT V.
De Elephanto.

Aldrovandi Hist. Quadrup. l. 4. c 9.

Datur & Elephanti inter μονόχηλα locus. Etsi enim ungula ejus in digitos videatur efformari, quia tamen indivisi hi, nescio quomodo à solidipedibus excludi possit. *Nomen* sortitus est, non tam à magnitudine, quòd formam montis præferat, ut Isidoro apud Vincentium Bellunensem placet: quam vel ab Ebræo Alaph discere, quòd docilitate reliqua animalia superet: vel ab Eleph bos, quia magnum est animal, & βȣ augendi vocabulum: vel quasi ἐλέβας, ab ἕλας palus, & βαίνω, quòd ob gravitatem ibi faciat τὰς μίξεις: vel ab ἐλεφαίρω lædo: vel ab ἑλίσσω involvo, quod involutam habeat proboscidem: vel denique ab ἀλφὸς, albus, quod ebur de colore triumphet. Hesychio & Varrino περίσσας dicitur. Alii simpliciter θηρία, quod Plinio belluæ, vocant. Romani, qui elephantes primùm Pyrrhi Regis bello videre, Lucas boves, appellarunt; seu à Lucania, ubi primò visi; seu à luce, quòd longè propter inauratos regios clypeos, quibus eorum turres erant ornatæ, à longe relucerent. Indis *Barrum*, à voce dici, Isidorus author est: alii tamen linguâ Sabinâ ita appellari volunt: unde & Ebur vocatum Servius putat. Magnitudo Elephantis diversa est, ut in Differentiis exponemus. Gillius mensus est Constantinopoli quendam, cui erant ab oculo ad extremum tergnm pedes undecim, ab oculo ad extremam promuscidem octo. In proceritate alii ad duodecimum, alii ad decimum tertium, alii ad decimum quintum dodrantem, accedunt. Aloysius Cadamustus vidisse se scribit, plus habentem carnis, quàm tauri nostrates quinque. Nigri sunt omnes præter Æthiopicos: Narsingæ tamen Regem album habuisse, Indicarum navigationum scriptores prodidere. *Cutem* habent cancellatam, seu ut Cassiodorus loquitur, ulcerosis vallibus exaratam: in tantamque duritiem solidatur, ut putes esse osseam. Ideo Mauri eadem pro clypeo utuntur, & Peguani loco armorum gestant. Durior tamen in dorso quàm in ventre, ut Solinus verè dicat. Durissimum dorso tergus, ventres molles. Pilosane sit an glabra, nec Plinio quidem constat. Alibi enim, setarum nullum tegumentum, ne in cauda quidem præsidium abigendo tædio muscarum, esse dicit: alibi verò elephantorum corpora impenetrabiles setas habere (nisi fortè cetras sit legendum) scribit. Cardanus quoque non solum nudam ait, sed & cur talis esse debuit rationem reddit. At Cadamustus sese pilos qui nigricabant, & quasi duorum palmorum mensuram excedebant, evulsisse testatur. Gillius quoque author est, ad duorum palmorum magnitudinem accessisse. Vartomannus denique, caudam habere similem bubulis, trium fortè dodrantum longitudine, paucis in extremitate pilis prodit & invenitur in descriptione Guineæ istiusmodi caudis muscas ab idolis mulieres arcere.

Nomen.
Martin. in Lexico
Descriptio.
Plin. H. N. l. 8, c. 9.
Plin. H. N. l. 11. c. 39.

Ipſe denique Plinius, quaſi ſui oblitus, ſic ſcribit. Indi mirè gaudent longitudine eorum, (ſmragdorum) ſolosque gemmarum eſſe prædicant, qui carere auro malint; ob id, perforatos elephantorum ſetis religant.
[Plin. H. N. l. 35. c. 5.] *Caput* quoque deforme habent: ſecundum tempora ſpiramentum quoddam, per quod mas pingue quoddam tempore congreſſus emittit, idque & fœminæ tum patens, ſi
[Strabo Geogr. l. 15.] Straboni credimus. *Aures* pro corporis ra-
[Oppian. Cyneg. l. 2. v. 519.] tione, ſecundum Oppianum, exiguæ ſunt; quaqua verſum gemini palmi magnitudine, ſubque illis locus, cui ſcalpro ictu mallei
[Solin. Polyhiſt. c. 43.] adacto interficiuntur. Livius Hasdrubalis
[Plin. H. N. l. 6. c. 30.] inventum eſſe credidit. Apud Sambros Æthiopiæ populos, auribus carere ex Solino & Plinio habemus. *Oculi* quoque magni, ſed pro tanti corporis magnitudine exigui apparent; illique graviter ſe moventes. *Os* in pectore, ut Cadamuſtus prodidit; atque hoc, non proboſcide ſugunt, teſte Æliano &
[Ariſtot. H. A. l. 2. c. 6.] Ariſtotele; qui & *linguam* eis eſſe ſcribit perquam exiguam, atque interius poſitam, quàm
[Ariſtot. H. A. l. 2. c. 5.] ſit in cæteris, ita ut vix eam videre poſſis. *Dentes* ipſis intus ad mandendum quatuor: præterque eos qui prominent, maſculis reflexi, fœminis recti atque proni. Quam primum naſcuntur, habent: ſed grandes illos, non tam perſpicuos. His cibos conficiunt, atque in farinæ ſpeciem molunt. Siti ſunt in ſuperiore mandibula, & quidem ſtupenda aliquando magnitudine. Vidit Vartomannus in Sumatra duos, qui appenſi, libras trecentas & triginta ſex pendebant. Vidit & Cadamuſtus occiſum, cujus dentium amplitudo palmos ternos excedebat, eminebant ad duos palmos. De eorundem mag-
[Plin. H. N. l. 8. c. 10.] nitudine ita Plinius. Magnitudo dentium videtur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis Africæ, qua confinis Æthiopiæ eſt, poſtium vicem in domiciliis præbere, ſepesque in iis & pecorum ſtabulis pro palis, elephantorum dentibus fieri Polybius tradit, authore Guluſſa regulo. Gillius ſæpe ad longitudinem decem pedum augeſcere, memorat. Venetus verò mercator, unum aureis triginta ſex emiſſe dicitur, longitudine dodrantum ipſius quatuordecem, craſſitudine dodrantum quatuor; tanto pondere, ut humo tollere non potuerit. Sed & Sabellicum authorem habemus, fuiſſe Firmo, duos elephantinos dentes, tam enormi magnitudine, ut Aurelianus Firmi victor, eos pro miraculo Romam deportandos curaret, longitudinem horum duorum pedum fuiſſe dicunt. Dentes hos alii cornua dicunt; an rectè, Aldrovandus & Cardanus explicant, nos alibi dicemus; hoc duntaxat hic addere placet, mandibulam inferiorem, edendo ſolum moveri, ſuperiorem ſemper quieſ-
[Ariſtot. H. A. l. 1. c. 11.] cere. Quo loco aliis animantibus naſus eſt, elephantes habeant partem quandam pendentem, anguſtam ac longam, adeò ut ad terram pertingat, in fine perforatam, cortilem, flexilem, lubricam, volubilem, ſerpentis in morem. Latinis dicitur *Proboſcis*, *tuba*, *manus*, quod apud Plinium & Ci- [Cicero l. 2. de Nat. Deor.]
ceronem invenies, manus naſuta, quod apud Caſſiodorum, promuſcis, quod apud Vi- [Caſſiodor. l. 10. Variorum.]
truvium. Græci vocant προβοσκίδα, μυκτῆρα, μυκασμὸν, & προνομαίαν. Is ipſius uſus quæ manus. Eâ namque cibos tam ſiccos quàm humidos colligunt, capiunt & ad os admovent. Eadem ſpirant, bibunt, odorantur. Lucretius ideò *Angvimanos* vocavit. *Malleolos* poſterioribus imis cruribus, teſte Ariſto- [Ariſtot. H. A. l. 2. c. 1.]
tele, poſſident: ſed de *Crurum* flexu aliter alii tradunt. Alii enim crura ſine nodis articulisque habere, oſſa ſolida & inarticulata, ideò crura tibiasque flectere non poſſe, &c, ſi cadant, nec ſurgere, ſcribunt: alii, ut Pli- [Plin. H. N. l. 8. à c. 1. ad 12.]
nius, in poſterioribus articulos breves obtinuiſſe, & poplites intus hominis modo flectere, prodidere, quod & experientia docuit. *Pedes* ejusdem cum equinis ſunt rotunditatis, ſed ampliores, ut planta, quoquo verſum ad binos dodrantes accedat. Vartomannus rotunditatem orbi menſario aſſimilat. Ex callo nigerrimo & ampliſſimo conſtant. Digiti in pedibus informes, numero [Plin. H. N. l. 11. c. 46. Ariſtot. l. c.]
quidem quinque, ſed indiviſi, ac leviter diſcreti, ungulisque non unguibus ſimiles. *Mammas* habent ſub armis duas; nec in pectore, ſed citra in alis occultas. *Genitale* equo ſimile, ſed parvum, nec pro corporis magnitudine. Plinius averſa dicit, averſosque coire, fœminæ inter femora. *Teſtes* non foris conſpicui, ſed intus circa renes conditi, quo circa initum celerius agunt. Cteſias nugatur, ſemen adeò indurari ſicceſcens, ut electro ſimile efficiatur. *Ventres* ipſis quatuor [Plin. H. N. l. 11. c. 37.]
Plinius tradit: Ariſtoteles verò ita ſinuo- [Ariſtot. H. A. l. 2. c. 17.]
ſum inteſtinum, ut quatuor ventres habere videatur; inque hoc etiam cibum reperiri. Galenus idem latiſſimum & equo ſimillimum facit; exta ſuillis proxima. *Iecur* quadruplo majus eſt bubulo, & reliqua pari ratione excepto liene: hic enim ex proportione minor. *Pulmonem* Plinius bubulo quadruplo majorem facit. *Fel* in jecore adeſſe negat Ariſtoteles: inciſâ tamen parte, qua adhærere ſolet, humorem felleum plus minus effluere. Galenus etiam χολήδοχον veſiculam habere affirmat. Idem ex diſſecti *corde* magnum os exemit; illud verò duos tantum ventriculos, non tres ut apud Ariſtotelem, habere obſervavit. De eodem ita Ælia- [Ælian. H. A. l. 4. c. 31.]
nus. Duplici tum corde tum ſenſu animi elephantus eſſe dicitur, & altero quidem ira incendi, altero mitigari & leniri, Maurorum ſermonibus pervagatum. Duorum deſcriptionem apud Aldrovandum vide. Inveniuntur, in Africa, Aſia, & vicinis hiſce in- [*Locus.*]
ſulis. Et in Africa quidem in ſaltu poſt Syrtes, ſolitudinibus Salæ Mauritaniæ oppido vicinis,

vicinis, Lybia, Getulia, proximis Atlanti monti saltibus &c. Symbari inter Arabiæ montes & Nilum, ipsorum venatibus vivunt. Sunt & in Æthiopia Ophiophagorum eorundem venatus à Ptolomæo Philadelpho Ægyptiorum Rege instituti. Quantum ad Asiam, Rex Parthalis, prodente Plinio, DCC. aluit, Audatæ mille, Palibrotorum IX. M. Chrysæi, Parasangæ, Asangæ, CCC. armabant. In Taprobana, Onesicrito Alexandri M. præfecto prodente, majores & bellicosiores quàm in India habebantur. In Zeilana hodie maximos & summi ingenii esse, Johannes Metellus prodidit. Siamensis Rex XII. M. habere dicitur, è quibus quatuor millia semper ad subitos casus armata sunt. Sub imperio magni Mogul L. M. habentur. In Mosambique quoque insula, armenta eorum offendit Vartomannus, & in Benomotapa Johannes de Baros. At insulam quoque Zanzibar multos mercatores eboris emendi causa venisse M. Paulus Venetus prodidit.

Plin. H. N. l. 6. c. 30.

Plin. H. N. l. 6. c. 20. 21.

Cibus & Potus.

Roscidis autem & palustribus locis maximè delectantur, amnesque amant, in calidioribus inprimis regionibus. Frigoris sunt impatientissimi. *Victum* Elephantorum quod spectat, vescuntur herbis palustribus, arborum foliis, truncis, fructibus Musæ, & ficus Indicæ radicibus. Devorant aliquando & terram & lapides. Eam tamen edisse, iis tabificum est, inquit Plinius, nisi prius mandant. Cicures hordeo vescuntur, ejusdemque novem interdum Macedonicos modios absumunt. Antuerpiæ ostentatus, quatuor modios pomorum in diem absumsit. Lusitani melonibus vehementer delectari scribunt. Potus ipsis aqua, sed nonnisi turbida, vinum ex oryza & aliis frumentis factitium, nec non nostras. Antuerpiensis ille, unâ vice plures quàm sedecem libras bibebat, idque toties iterabat, ut mensuram potus ab Aristotele proditam, facilè æquaturus videretur. Sitis tamen sunt patientissimi, & sine potione octo dies peragunt.

Plin. H. N. l. 8. c. 10.

Aristot. H. A. l. 8. c. 8.

Generatio. Plin. l. c.

De *Coitus* tempore & modo diversa ab authoribus produntur. Plinius marem coire quinquiennem, decennem fœminam, ex Aristotele prodit. Aristoteles modo vigisimum annum utrique assignat, modo fœminæ duodecimum, cum celerrimè, decimum quintum, cum lentissimè congrediuntur. Aversè coire apud Solinum ex Plinio invenies, cui & Horatius de Canida succinit: fœminam in coitu sedere, marem supervenire Albertus M. seu ut Aristoteles, clunibus submissis insistere pedibus ac inniti, marem supervenientem comprimere. In aqua autem præcipuè iniri desiderant: indeque tam fœminæ quàm mari commoditas accedere creditur, quoniam is & coiturus per aquam facilius tollitur, & post congressum facilius descendit. Nunquam autem nisi in abdito coëunt, & mas coitum triennio interposito repetit, eandem præterea nunquam patitur. Biennio coire quinis, nec amplius in anno diebus Solinus ex Plinio scribit: nec prius ad gregarium numerum reverti, quàm vivis aquis abluantur. Tempore verò coitus, maximè efferantur, & stabula Indorum sternunt. Quamdiu uterum gerunt, in dubio quoque. Alii annum & sex menses, alii triennium, quidam decennium statuunt. Aristoteles biennium assignat; Strabo menses ut minimum sexdecem, ut plurimum octodecem, cui Diodorus Siculus & Ælianus accedunt. Sunt qui octavo à coitu anno parere pronunciant. Pariunt enitentes posterioribus cruribus & subsidentes cum dolore. Partus annotante Æliano, in caput procedit in lucem. Unicum edere, apud Aristotelem & Diodorum Siculum legimus: quaternos uno partu, apud Cadamustum & Scaligerum. Magnitudo fœtus instar porci integræ ætatis secundum Ælianum, vituli trimestris secundum Plinium. Statim ac natus est, cernit & ambulat, & ore sugit, non promuscide. Lactant usque ad annum octavum.

Arist. H. A. l. 5. c. 14.

Aristot. H. A. l. 5. c. 2.

Aristot. H. A. l. 6 c 27. Strabo l. c.

Ælian. H. A. l. 4. c. 31.

Scalig. Exercit. 204.

Antipathia.

Inimicitias gerunt cum *Rhinocerote*, *Leonibus*, *Tigridibus*, *arietibus*, *porcis*, *serpentibus & Draconibus*, *quibusdam coloribus & igne*. De *Rhinocerote* ita Plinius. In ludis Pompeii Magni visus est Rhinoceros. Alter hic genitus hostis elephanto, cornu ad saxa limato, præparat se pugnæ, in dimicatione alvum maximè petens, quam scit esse molliorem. Longitudo ei par, crura longè breviora. Apud Hesperios Æthiopas leones elephantorum pullos aggrediuntur, quos cum vulneraverint, matribus supervenientibus fugiunt. Tigridem in caput Elephanti insilire, facileque eundem suffocare, Arrianus author est. Si feritate effertur, ad arietis conspectum statim mansuescit. Grunnitum porci exhorrere apud Ælianum, Strabonem, & Senecam invenies. De Draconum & Elephantorum pugna ita Plinius. India fert elephantes, bellantesque cum eis perpetua discordia dracones tantæ magnitudinis, ut & ipsos circumflexu facili ambiant, nexuque nodi præstringant. Commoritur ea dimicatio: victusque corruens complexum elidit pondere. Mira animalium pro se cuique præcipua solertia est, ut iis (draconibus) una scandendi in tantum altitudinem difficultas. Draco itaque ad pabula speculatus, excelsa se arbore injicit. Scit ille imparem sibi luctatum contra nexus: itaque arborum aut rupium attritum quærit. Cavent hoc Dracones, ob idque gressus alligant cauda. Resolvunt illi nodos manu. At hi in ipsa nare caput condunt, pariterque spiritus præcludunt, & mollissimas lancinant partes. Iidem obvii deprehensi erigunt se in adversos,

Plin. H. N. l. 8. c. 20. Ælian H. A. l. 16. c. 44.

Ælian. H. A. l. 16. c. 36.

Plin. H. N. l. 8. c. 11. & 12.

oculosque maximè petunt. Ita fit, ut plærumque cæci ac fame ac mœroris tabe confecti reperiantur. Inter colores puniceum inprimis & candidum refugiunt, cujus causa alibi explicabitur. Terreri igne, Elephantorum Hannibalis exemplo docuit Livius, qui per ignem in Capuana obsidione exacti sunt. In tantum autem consternantur, ut nulla ratione, ut gradum rovocent, adduci possint. De *Ætate* haud eadem traduntur. Alii enim ducentos, alii trecentos, quidam centum & viginti annos vivere ajunt. Onesicritus apud Strabonem ad trecentesimum annum vivere, raros ad quingentesimum prodit: circiter ducentesimum robustissimos esse. Philostratus quendam ex illis qui contra Alexandrum M. pugnaverant, quinquaginta supra trecentos post Alexandrum annos superfuisse tradit, ut de Elephanto Jubæ, Ptolomæi Philadelphi, & Seleuci Nicanoris taceam. A sexagesimo juventam incipere, apud Plinium ex Aristotele habemus: ex quantitate dentium ætatem futuram cognosci, apud Cadamustum. Frigoris impatientes sunt: maximum hoc malum, inflationemque & profluvium alvi, nec alia morborum genera sentiunt. Huic potione aquæ calidæ, & cibo fæni melle imbuti succurritur. Ælianus tamen oculorum affectionum quarundam mentionem facit. Vulnera captorum primò aquâ tepidâ eluuntur: mox, si luculenter sunt alta, butyro inunguntur, postea, suillæ carnis recentis & sanguine madentis admotu, inflammatio lenitur. Quotannis etiam in furorem agi reperio, tuncque nulli obvio parcere. Indicium instantis, oleosa materia, quæ ex illorum auribus effluit. Medela ab objurgatione. Rationibus rectores demonstrant, vilis & degeneris esse animi, ob amorem ita in furias agi. Catarrho laborare, eumque in lapidem aliquando abivisse, cujus & iconem exhibemus, proditum. Gradatim ambulant, propter corporis gravitatem. Neminem tamen ajunt tantæ esse pernicitatis, quem suo incessu non comprehendat. Poplites intus flectit, hominis modo, ut Plinius loquitur. Et quia articulos crurum non tam sublimes habet, ut aliæ animantes, sed humiliores terram versus, ideò insidendi insuetis, nauseam commovet. Quod tamen de provectioribus intelligi debet. Siquidem, Vartomanno & Gyllio attestantibus, ex adolescentium molli gradu, sessor tantopere delectatur, ac si mula gradaria veheretur. *Naturam & ingenium* singulare multa testantur, ut non mirum dixisse Plinium, omnium quadrupedum subtilitatem animi præcipuam perhiberi illis. Ab aquis sibi metuere superius diximus. Ideò difficulter ab Hannibale, Polybio & Livio testibus, perducti sunt: & apud Plinium, Puteolis aversis vestigiis, earundem metu, è navi abivisse, legimus. Attamen L. Cælius Metellus junctis doliis per mare Siculum eos transmisit, cum naves deessent: & aliquando interdiu flumina transmittunt. Fœmina mare multò est robustior, easque in hoc genere planè viriles, Vartomannus testatur. Aristoteles tamen timidiores asseverat. Fagos, oleastros, & palmas dentibus subvertere Oppianus author est: ædificia evertere Aristoteles. Ab uno arboris truncum prostratum tantæ vastitatis, ut vix à viginti quatuor movere potuerit, Varthomannus prodidit, & addit, à tribus maximam Liburnicam in siccum pertractam. *Pugnant* inter se vehementer, ut tradit Aristoteles, & alter alterum dente ferit. Victus vocem fugit victoris, terram ac verbenas porrigens. Herbam victori à victo porrigi, vel proverbio constat, quod tamen vix cum Vossio concessero. *Injuriam* ulcisci apud Acostam habes. Nucis putamine à milite in fronte quidam petitus, servatum, in eundem in platea deambulantem, aliquot post diebus conjecit. Singulari & *rectores amore* prosequuntur, injuriarum quoque ipsis illatarum memores, ut optimè Seneca scripserit, Elephantorum feritatem usque in servile obsequium demereri cibum. Sanè à quibusdam aurigas suos, qui in certamine ceciderant, ex prælio, exemtos, alios ab aliis servatos, Strabo author est. Cassiodorus verò scribit, cum magistri compendia sua putet alimenta, motu corporis à diversis postulare, quod ei porrigat. Quod si, inquit, aliquis præbere contemserit postulata, vesicæ collectaculo patefacto, tantam dicitur alluvionem egerere, ut in ejus penatibus quidam fluvius videatur intrasse, contemtum vindicans de fætore. Quidam Cochini, militem magistro suo de via cedere renuentem, aliquoties flumine mersit, si Christophoro Acostæ credimus. Plutarchus denique refert, Poro Indorum Rege vulneribus confecto, elephantum sensim ac leniter multa spicula promuscide retraxisse, & ipsum jam malè affectum, non prius tamen procubuisse, quàm sentiret Regem exsanguem delabi: tum demum, ne corrueret, paulatim se demisisse, ut Rex commodius se ad solum inclinare posset. *Timere* naturaliter hominem, Plinius scripsit. Elephas, inquit, vestigio hominis animadverso priusquam homine, intremiscere insidiarum metu, sudsistere ac olfactu circumspectare, iras proflare, nec calcare, sed erutum proximo tradere, illum sequenti, nuncio simili usque ad extremum, & tunc agmen circumagi & reverti, aciemque dirigi. Adeò omnium odori durare virus illud majore ex parte, ne nudorum quidem pedum. *Amicos* homini Cicero innuit, dum dicit, opinionem ejusmodi esse, quandam illi belluæ cum genere humano societatem. Innuit & Philostratus, dum scribit, ubi

Marginal notes: *Ætas.* — Philostr. l. 2. c. 6. — *Morbi.* — *Natura & Ingenium.* — Polyb. Hist. l. 5. Livius Hist. l. 21. — Oppian. Ixeut. l. 2. v. 513. — Vartoman. l. 4. c. 10. — Strabo Georg. l. 15. Cassiodor. l. 10. Varior. — Plutarch. de solert. animal. — Plin. H. N. l. 8. c. 10. — Cicero l. 3. de Nat. Deor. Philostrat. de vita Apollonii l. 2.

ubi semel ad hominem adsuescit, ab eo omnia pati, ex eoque morum similitudinem in se transferre, neque aliter quàm parvos canes, ex hominis manu gaudere cibum sumere, atque ad se accedentem promuscide complecti, eumque caput intra fauces immittere facilè tam diu pati, quoad homini libitum fuerit. Quæ de cujusdam elephantis erga infantem amore produntur, apud Athenæum & Ælianum vide. Traditur quoque unus amasse quandam in Ægypto corollas vendentem; ac ne quis vulgariter electam putet, mirè tum gratam Aristophani celeberrimo in arte Grammatica. *Docilitatis*, esse singularis multa sunt argumento. Plinius enim per auras arma jacere non auferentibus ventis, inter se gladiatorios congressus edere, aut lasciviente pyrrhiche colludere, scribit. Ubi, ut idem ait, mirum maximè, adversis quidem funibus subire; sed regredi magis utique pronis. Sic se rem habere, præter Plinium, Seneca & Suetonius, ne de Xiphilino dicam, innuunt. Romæ quidam gyros facere explicatu difficiles doctus, increpatus, noctu sua sponte se ad lunam exercere deprehensus est. Ille quem Emanuel Lusitaniæ Rex Leoni X. Pontifici dono miserat, eundem de fenestra prospectantem ter genibus flexis, & demisso corporis habitu, venerabundus salutavit, Osorio prodente. Augerius similiter Busbequius in epistolis Turcicis scribit, visum sibi elephantum juvenem, qui ad cantum tripudiantium more alternos moveret pedes. Eundem & pilà lusitasse quam palmæ vice feriret proboscide. Linguas, intelligere Zeilanenses, apud Metellum habemus; quendam literarum ductus Græcarum didicisse, solitumque perscribere ejus linguæ verbis. Ipse ego hæc scripsi, & spolia Celtica dicavi, apud Plinium. Humano more convivatos aliquando apud Ælianum invenies: neque ex iis visus est quispiam vorax, neque majoris partis capax. Cum esset bibendum, unicuique crater exhibebatur, & hi quidem promuscidibus potionem haurientes, moderatè bibebant: deinde circumstantes leviter & festivè adspergebant. Mimi magistrive officium exhibere, & aliis salientibus choreasque ducentibus præcinere, Arrianus se vidisse jactat. Inter cætera solertiæ documenta, est & hoc, quòd cum profundas & superatu difficiles fossas transeunt, major stans medius tanquam pons omnes transmittit: alii ingerentes fossæ sarmenta, eundem servant. Sed & pabuli consueti quantitatem agnoscere, Plutarchus prodidit, permistamque eidem farinam artificiosissimè secernere posse Ælianus. At quod Acosta de quodam lebetem utrum pertusus esset, aquæ hausta probante, scribit, stupendum est. Solem & Lunam novam venerari; homini erranti viam monstrare;

Plin. H. N.

Plin. H. N. l. 8. c. 3.

Seneca Epist. 86. Sueton. in Nerone & Galba. Plutarch. l. de solertia Animal.

Plin. H. N. l. 8. c. 5.

Ælian. H. A. l. 8. c. 32.

Ælian. l. 8. H. A. c. 10.

Acosta Hist. Arom. c. 7.

Ælian H. A. l. 8. c. 17.

humana adulteria & homicidia observare, ac detegere; sed &, patrium intelligere sermonem, loqui, vel scribere, inter fabulosa repono. De *Usu* elephantum, in bello, spectaculis, triumphis, & aliis, alibi dicetur. In *Cibis* fuisse quibusdam certum. Unde & Elephantophagorum nomen, qui circa Drabam, in montibus Asachæis, & contra Meroën habitabant. Adiabaras, seu Magabaros authores vocant. Quin & Plinius, Troglodytas solo elephantorum venatu ali tradit. Caro ponderosa, frigida & abominabilis Rhasi. Ælianus præter promuscidem, labrum, & cornuum medullam, nihil esculentum in iis esse ait. Æthiopes, teste Gyllio, posteriores partes appetunt. Renes tamen maximè in deliciis, & regum epulis, si Vartomannus vera prodidit. *Medicinam* quòd spectat, Ælianus adipem contra omnia genera ferarum remedio esse, reliquit, eoque inunctum, etiam nudum inter ferocissimas illæsum versari posse fabulatur. Proboscidis tactu, capitis dolor levatur; efficacius, si & sternutat. Dextra ejusdem pars, cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinum stimulat. Jecur, comitialibus morbis prodest. Fimo, si illinatur, pediculi fugantur. *Eboris*, cujus nomine Plinius illam præcipuè partem dignatur, quæ circa os est, quodque alibi elephantis, & dentis indici appellationem sortitum est, singularis est & natura & usus. Gaudet humido & siccitate offenditur, cariemque sentit. Emolliri posse Democritus ostendit; emolliturque potionis genere, quod zythum vocatur, ut apud Plutarchum extat. Emollitum, conformatur, & in varia tornatur. Parabantur quippe ex eo mensæ, lecti, capuli cultrorum, enses, vaginæ, pharetræ, sceptra, sellæ curules, portæ, & alia, de quibus Aldrovandum consule. Politur ut ligna, ac potissimum squatina, ut testatur Plinius: nitor verò, hebetatur mensibus muliebribus. Vis ipsi adstringens, quæ tamen gustu non percipitur. Conceptum juvare, & ventriculo humido prodesse, Practici prodiderunt. Ramentis cum melle illitis, nubeculæ in facie tolluntur. Scobe, paronychia sanantur. Contra lumbricos cum cornu cervi miscetur. Si uratur, ut decet, Spodium vocatur, pro quo tamen aliorum animalium ossa obtruduntur. Frequentior hujus quàm eboris usus. Præparationem vide apud Aldrovandum loco citato. *Differentiæ*, & *Genera*, à locis inprimis sumuntur, seu Philostratum, Ælianum, & Plinium spectes, seu recentiores. Sunt enim alii palustres, alii montani, alii campestres, alii sylvestres, alii Lybici, alii Indici. Solinus Prasiorum, & Taxilarum meminit. *Palustribus* dentes sunt lividi, rari, tractuque difficiles, & in plærisque partibus foramina; in aliis verò quasi grandinis grana tumores quidam insurgunt, & arti minimè obtem-

Usus.

Plin. H. N. l. 8. c. 8.

Ælian. H. A. l. 10. c. 12.

Ebur.

Plutarch. l. An ad infelicit. &c.

Aldrovand. Hist. Quadrup. l. 1. c. 10.

Differentiæ.

tem-

temperant. Dementes levesque esse, Philostratus addit. *Montani* perversi sunt, & insidiosi, & nisi alicujus rei indigeant, erga homines minimè fidi. Dentes habent minores, sufficienter albos, & in quibus nihil est difficile reperire. *Campestres* benigni habentur, mansueti, & imitationis amatores. Dentes habent omnium maximos, albissimos, & sectu faciles, ut nullo labore in quamcunque manus voluerit partem deducantur. *Sylvestres*, in regno Senegæ, ad fluvium inprimis Gambram invenies. Ibi enim gregatim, ut apud nos apri, incedunt. *Lybici*, seu Mauri

Polybius Hist. l. 5.

Indicis sunt minores, & nec vocem, nec odorem horum ferre possunt, ut apud Polybium habes; imò nec contueri quidem eos audent, ut apud Solinum legitur. *Indici*, sunt quidem maximi; non ejusdem tamen omnes magnitudinis. Ideò Solinus duo eorum genera tradit; nobiliores indicari magnitudine, minores nothos dici. *Prasii* appel-

Scalig. Exercit. 204.

lantur qui maximi sunt, quales fortè jam Madagascar, teste Scaligero, producit. *Taxilas* vocant, qui secundi ab his magnitudine existimantur. Illos & in Sumatra invenies, animi robore, & virtutis indole iis, qui in con-

Ælian. H. A l. 16. c. 15.

tinenti sunt præstantes. Ideò magnis navibus in continentem transportati, Calingarum Regi vendebantur; ut Ælianus prodidit.

CAPUT VI.

De Monocerote, & Asinis Cornutis.

Aldrovand. Hist. Quadrup. l. 1. c. 6.

MOnocerotis vocabulum, quod Latinis unius cornu animal sonat, pluribus animalibus competit: strictè tamen soli illi, quod ἀπὸ τοῦ μόνου κέρατος, à solo cornu dictum est, & ideò Unicornis, & Unicornu. Brachmanorum Dialecto καρτάζωνον, vocatur. An in rerum natura sit vel fuerit, alibi, post Baccium, & Bartholinum, magni patris magnum filium, disquiretur; nunc breviter fide authorum, qui de eo scripsere, de

Strabo Geogr. l. 15.

eodem agemus. *Descriptionem* itaque quòd attinet, Strabo, ex Onesicrito equos uni-

Philes in Jambis.

corne toto fere corpore referre scribit. Philes caudâ aprum, Leonem rictu præferre ait. Plinius, reliquo corpore equo similem, capiti cervo, pedibus elephanto, cauda apro, facit; & uno cornu nigro, mediâ fronte cu-

Plin. H. N. l. 8. c. 21.

bitorum duum eminente, instrui. Plinium Solinus sequitur. Isidorus cum Rhinocerote confundit, & cornu ita acutum & validum esse, ut quicquid impetierit, aut ventilet,

M. Paulus Venetus l. 3. c. 15.

aut perforet, addit. M. Paulus Venetus, Magno Cham Tartariæ à servitiis, in regno Lambri conspici ait, Elephante minores, depressum caput gerentes aprino simile, spinosâ linguâ, quâ obvia petunt, nigricantibusque oculis, Rhinocerotis formam ad

Vartom. l. 1. c. 18.

unguem æmulantur. Ludovicus de Varthema Bononiensis de Monocerotibus à se visis, ita scribit. Ex altera templi Meccani parte claustra sunt, quibus bini Monocerotes vivi includuntur, qui pro re singulari, ut sunt, monstrantur. Eorum hæc forma erat. Major equinum pullum XXX. mensium imitatur, unumque in fronte cornu præfert, trium circiter ulnarum. Alter Monoceros, unius anni similis, cornu quatuor palmarum habet. Color feræ, ut equi sagmati obscurior, capite cervino, collo brevi, rarisque circa illud pilis, & brevi juba ab altero tantum latere dependente. Crus subtile habet, gracile hinnuli instar: Pes anteriori parte parum fissus, ungula verò caprina, pedesque dextrum latus pilosum. Enim verò feritatem præ se fert, & naturam solitudinis amantem. Quæ Garzias ab Horto habet, non appono. Reperiri dicuntur in Arabiæ solitudinibus, ibique à mercatoribus visos, Thomas Bartholinus accepit. Garzias suos inter promontorium Bonæ Spei, & illud quod vulgò de Currentes nnncupatur, inveniri scribit. Paulus Venetus suos in regno Bosma & Lambri locat. Æneas Sylvius, in extremis Asiæ partibus, in quadam provincia nomine Macino, inter montes Indiæ & Catajum, ubi vulgò creditur habitasse Sericos. Aloysius Cadamustus in novo orbe. Cornu in pluribus exhibetur locis. Decantatissima sunt, S. Dionysianum in Gallia, Venetum, Hispanicum, Ultrajectense, Helvetorum, Danicum, Mercatorum Venetorum, & Gedanensis Empirici. *S. Dionysianum*, inter prima melioris notæ reponit Baccius; quia rudiori forma, non politum, ad nigrorem vergens instar cervini, quam proximè ad veterum unicornu accedere videtur. In assignanda longitudine variant authores. Renodæus hominis proceritatem æquare tradit, ea fide qua & nobis patuit: Baccius & Marinus ad sex cubitos extendunt: Gölnitzius ad sex & semis pedes metitur: Bellonius semissem complens ad septimum auget. Nec de pondere consentiunt. Cardano libras decem & septem pendere visum, cum tertia parte. Gölnitzius ad vigesimum quintum pondus ascendit. Ego sublatum, ad decem & octo libras, cum Bellonio extenderem. *Veneta* unicornua inter vera censet Baccius, inter diversa ab antiquorum unicornibus Andreas Marinus, quod antiquorum unicornibus longiora sint, nec strias habeant Monocerotis Æliani, adeòque subtilia, ut pocula inde nulla conficiantur. Colore sunt cornu cervini politi, & pallidi non nigri. Feruntur occupato Byzantio in Venetorum Rempublicam transcripta, cum XII. pectoralibus satellitum Imperatorianorum. *Hispanicum*, cujus frustulum Philippus IV. Francisco Barberino Cardinali eminentissimo, & in peregrinos Heroas humanissimo, donavit, nihil singulare habet. *Ultrajectense*, lon-

Bartholin. de Unicornu cap. 24.

Garzias H. Arom. l. 1. c. 14.

Baccius. l. 2. c. ult.

Renod. l. 3. Pharin. c. 21.

longitudine Parisiensi par est, sufficienti amplitudine. Gyri frequentiores ad extremum apicem circumducti, recto tractu obliterantur. Crustæ color cineritio similis, medullâ candidiore. In magno precio habetur, & pro vero venditatur, ut infinitam auri vim, repetundarum damnata Colonia Aprippina, contra licitaretur. *Helvetiorum*, ad oram fluvii Arulæ propè Brugiam, anno M. D. XX. inventum est. Interiori facie est album, flavescens exteriori, sine striis, duorum cubitorum longum, sed, ut moschus, odore præstans, præsertim igni vicinum. *Danicum*, in castello Friderici Burgi asservatur, longitudine septem pedes Romanos excedens, si partem alveo excipiamus inclusam, cujus mensuram pedis unius cum mensuris duabus Bartholinus deprehendit. Ambitus septem minimum digitos complectitur, æquali gyrorum flexu in acumen desinens. Color ex candido mixtus & cinericio, quem per intervalla, nigriores striæ, lineæque obscuriores distinguunt. *Venetorum mercatorum* unicornu ex Germania allatum est, coloris splendore & varietate veri cornu speciem promittens, eoque magis, quòd abrasæ particulæ, non dentium instar in ramenta, quæ fricari possunt, concidant; sed inde quisquiliarum squamæ eâdem planè viscíditate & lentore resultent, quo secta quævis animalium cornua. De *Gedanensi* nihil occurrit; Empiricus Constantinopoli redux, magno illud non ita pridem venditabat. De reliquis quæ huc spectant, ita Ælianus. Dicunt omnium maximè animalium absonam vocem & cententam emittere; & ad alias quidem bestias ad se accedentes mansuescere, cum gregalibus verò suis pugnare. Neque modo mares naturali inter se quadam contentione dissidere, sed contra etiam fœminas certare, pugnamque usque ad mortem victi ingravescere. Nam & reliqui corporis robore maximo præditus est, & cornu inprimis inexpugnabili armatur. Desertissimas regiones persequitur, simul & solitarius errat. *Coitus* tempore ad fœminam mansuetè mansuecit, & pariter pascuntur. Cum hoc tempus transierit, & ventrem ferre fœmina cœperit, rursus efferatur, & solus vagatur. Prasiorum Regi illius pullos etiamnum teneros ajunt deportari, eosdemque festis & panegyricis diebus ad pugnam committi, ad robur ostendendum. Nam integræ ætatis & perfectæ, nullum unquam meminit captum fuisse. Tantum Ælianus. Alii addunt, adeò animal hoc puellas virgines venerari, ut si sinus venienti aperiant, in illum, ferociâ depositâ, caput ponat, sicque soporatum velut inerme capiatur. De *Usu* inter omnes notum, ad venena maximè commendari. Eo verò præsente sudare, & in humore ebullire, sicque verum dignosci, nonnullorum est sententia. Aloysius Mundella adversus morsum canis rabidi, aliorumque animalium maleficorum, nec non vermes eorumque symptomata commendat. Antiqui Indorum Reges, ad quorum notitiam primum hoc cornu pervenit, pocula ex eo sibi fabricabant, ut dum ex iis bibebant contra venena, ebrietatem, spasmum, epilepsiam, & alios malignos morbos munirentur. Narrat Jordanus Judæum quendam Venetiis, in mensa cornu circulum delineasse, postmodum scorpium & araneum injecisse, qui nunquam transilire potuerunt ambitum cornu circumscriptum: deinde palmi altitudine quovis raptantes bestias, umbrane aut vi emanante, intra quadrantis horæ spacium ambas necasse. Non est ergo mirum tanti esse pretii, ut Germani mercatores teste Baccio, pro uno X C. M. coronatorum poscerent; & Pontifex Romanus, erectâ in Vaticano pharmacopæa, frustum XII.M. aureorum à mercatoribus Epidauriis redemerit, quo non semel Augustinus Ricchus Pontificius tunc temporis Archiater, felicissimè, modò scrupuli, modo decem granorum pondere, ex vino, vel aliquâ cordiali aquâ utebatur. Et hæc de Unicornu nunc sufficiant, pluribus alibi agemus. Quantum ad *Asinos Cornutos*, tribus in locis eos celebrari invenio, in India nempe, Scythia, & Africa. De *Afris* Herodotum authorem habemus. De *Scythis* apud Ælianum habetur, & addit, Cornua aquam fluminis Stygis continere, quæ transmittit vasa omnia etiam ex ferro, missaque ab Alexandro Delphos ut Pythiæ dedicarentur. De *Indicis* ita idem Ælianus. Sylvestres asinos equis magnitudine non inferiores apud Indos nasci accepi, eosque reliquo corpore albos, capite verò purpureo, oculisque cyaneis esse: cornuque in fronte gerere sesqui cubiti longitudine: cujus superius puniceum, inferius autem album, medium verò planè nigrum sit: atque non omnes quidem Indos, sed potentiores, quum tanquam armillis quibusdam brachia, sic cornua auro ornarunt, ex his ipsis bibere solere. Ex hoc cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum fieri, neque eum ipsum convulsionibus corripi, neque sacro morbo tentari, neque venenis ullis ferunt. Quin etiam si quid prius pestilens biberit, tum id evomere, tumque ad sanitatem redire. Quum autem cæteri asini, quibus cunque in terris sint, tam domestici, quam sylvestres, tum cætera solipeda animalia, talos non habeant, neque fel in jecore, ut fertur: asinos Indicos ronigeros, Ctesias inquit, talis primum iisque nigris præditos esse: eosdemque si quis confregerit, interiora quoque nigra deprehensurum esse: neque felle eos carere: neque modò corporis velocitate longè multumque cæteros asinos superare, sed & velocitate eadem multò equis & elephantis præstare. Quum autem in viam se dederunt,

Bartholin. de unicor. c. 27.

Ælian. H. A. l. 16. c. 20.

Albert. H. A. l. 22. j.

Iordan. l. de peste.

Herodot. l. 4.

Ælian. H. A. l. 10. c. 40.

Ælian. H. A. l 4. c. 52.

derunt, tardius primò ingrediuntur, deinde paulatim tantum confirmantur ad contendendum iter, eos quidem ut assequi nemo possit. Postea autem quàm fœminæ pepererunt, patres circa pullos à partu recentes, summâ custodiâ versantur, eorumque commorationes locis Indiæ desertissimis sunt. Quum à venatoribus Indis invaduntur, pullos suos adhuc ætate infirmos, à tergo suo pascentes habent, atque pro eis pugnant: contra equites audent venire, eosque cornibus ferire. Tanto sanè hi robore existunt, nihil eis ut obsistere queat, quin statim concedat, vel, si non cesserit, frangatur, aut aliter atteratur, & evadat inutile, & perdatur. Equorum etiam incursu latera discerpunt ac lacerant, ut viscera effundantur: ex quo fit, ut ad eos equites appropinquare valdè metuant; appropinquatio enim capitalem ipsis pariter & equis mulctam miserabiliter infert. Pergraviter calcibus pugnant. Eorum morsus eatenus acerbiores existunt, ut quicquid comprehenderint, funditus diripiant. Ex his qui sunt confirmata ætate, vivos non ceperis, jaculis & sagittis perimuntur. Carnes eorum, quòd amarissimæ sint, haudquaquam esculentæ. Eadem ferè Philostratus scribit. Icon quem adjicimus, feræ quidem est corpore auribusque asininis, binis armatæ cornibus, quorum alterum è narium, alterum ex oculorum regione exit: sed quia nec solipes, est, nec unicornis, Asinus Indicus cornutus esse nequit.

Philostr. in vita Apollonii. l. 9.



HISTO-

Taurus Castratus Bos
Verschnittener Ochs



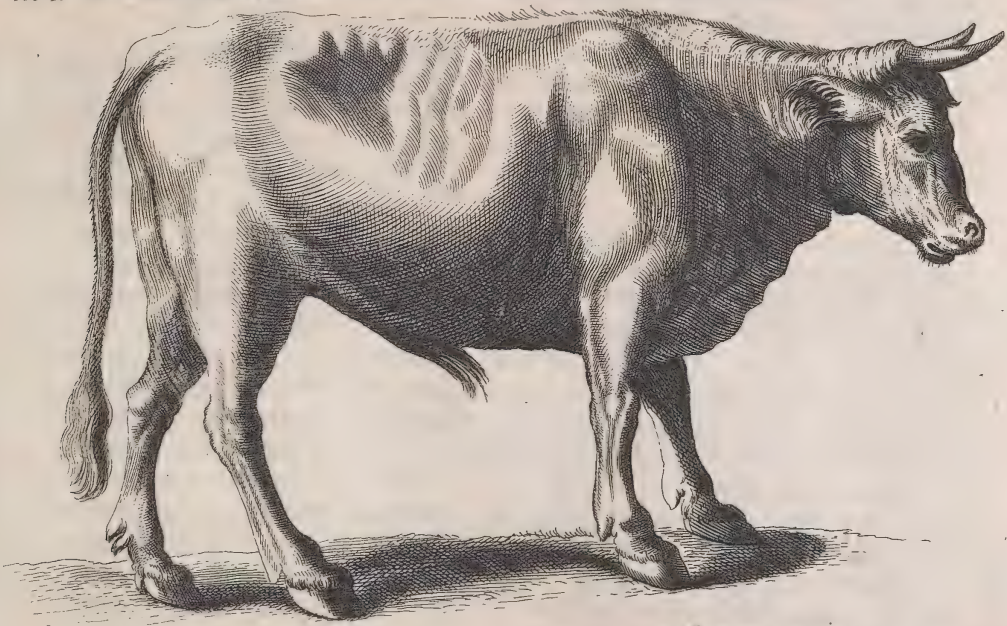
Kuh und Kalb







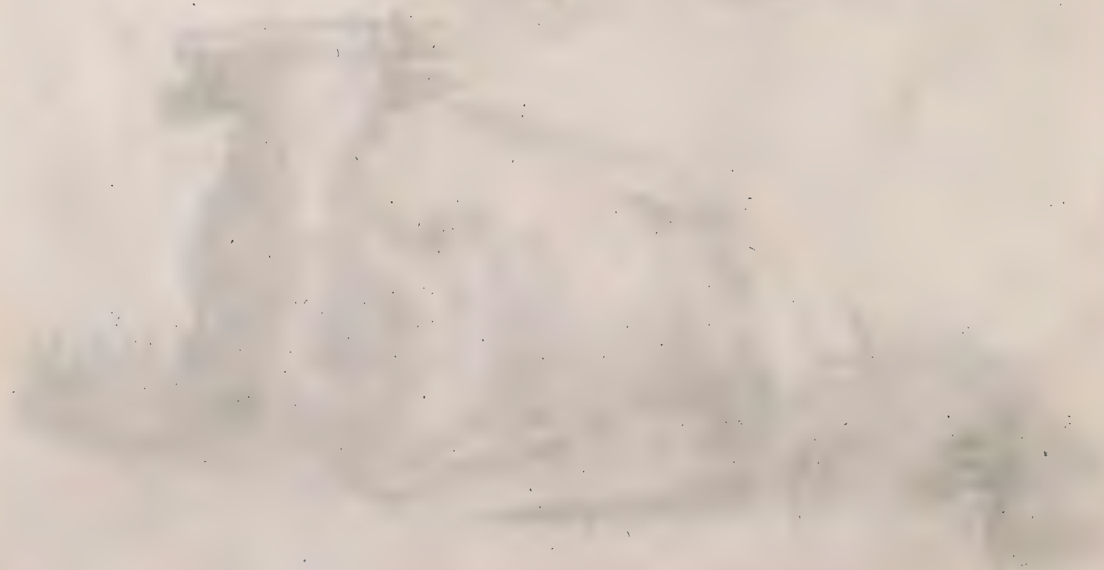

Bos Domesticus











HISTORIÆ NATURALIS DE QUADRUPEDIBUS

LIBER II.

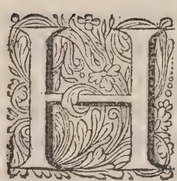
De Quadrupedibus biſculcis.

TITULUS PRIMUS De Biſulcis terreſtribus.

CAPUT I

De Ruminantibus Cornigeris in genere.

Aldrovand. de Biſulcis l. 1. c. 1.



HActenus Solipedum hiſtoriam perſecuti ſumus: ſequuntur *Biſulca:* Græcis διχηλῆ & διχηδῆ quæ ungulam dividere in ſacris legimus, quod multifida, quamvis pedes in digitos ſciſſos habeant, facere non dicuntur. Duo talium invenio genera, *Terreſtre* nempe & *Aquaticum.* Ex terreſtribus alia *ruminant*, alia *non.* Ex illis quæ ruminant, quædam ſunt *Cornigera*, quædam *non cornuta.* Illa in *genere* & in *ſpecie* conſiderabimus. *Ruminantia* autem illa vocamus, quæ pabulum ſemel deglutitum, mox ad os regurgitans, revolvunt. Unde Ruminationis actum, Apulejus rumigare, Quintilianus & Plinius, remandere, Græci μηρυκάζειν μηρυκᾶν παρὰ τὸ μηρύειν quod eſt revolvere, dixerunt. Latinorum quidam à loco ad quem ſurſum ad os repellitur, id eſt, à rumine, quod, ut ait Feſtus, locus eſt in ventre quo cibus demittitur, & unde redditur deduxerunt. At Servius à ruma, quæ rumis, & frumen aliis, quam ait eminentiorem colli partem eſſe, ad quam demiſſus cibus, à talibus animantibus revocatur: Mercurialis verò ab erumnis, quòd Arnobius ſcribat, erumnas eſſe prima in gurgulionibus capita. *Neceſſariam* autem hiſce animantibus ruminationem eſſe, tum exinde colligas, quòd duriore pabulo veſcantur; tum ex eo, quòd ſuperioris mandibulæ dentibus careant, & inferiores minimè habeant ſerratos. Inde factum, ut dentium defectum *ventrium multitudine* natura penſaret. Sunt enim talibus quatuor, κοιλία nempe, κεκρύφαλος, ἐχῖνος ἤνυστρον, ſeu venter, reticulum, omaſum, abomaſum. Gula ab ore incipiens ad pulmonem ſeptemque transverſum deorſum tendit: hinc ſe ad *ventrem* applicat *majorem*, qui parte interiore aſper interceptusque eſt, ac propè gulæ commiſſuram, ſinum ſibi adnexum habet, quem ex argumento *reticulum* appellant. Eſt enim ventri ſimilis extrinſecus, intus reticulis mulierum implexis, magnitudine multò quam venter major. Hunc excipit *omaſum* parte interiore aſperum, cancellatum, cruſtatum, magnitudine reticuli. *Abomaſum* venter ab eo alius jungitur, magnitudine amplior omaſo, formâ oblongior, cancellis intus & cruſtis multis, magnis, & levibus innormatus, mox inteſtinum conſequitur. In prima alvi cavitate rudis adhuc eſca cernitur, quin & feſtucæ & vix lacerati ſurculi. In ſecundo amplius conficitur cibus, & magis adhuc in tertio elaboratur, ut in noviſſimo tandem concoctio abſolvatur, ubi in cremorem lacteum abit. Nec tamen ſola illa quæ ſuperiore dentium ordine carent, ruminant. Ruminat namque inter piſces Scarus, quòd obtuſos dentes habeat; inter animalia, mus vulgaris, & Ponticus, lepus & cuniculus, ut in Levitico habetur. Modum & viam ruminationis ſi inquiras, cibum remanſum ex uno ventre in alium mitti, quousque à poſtremo in inteſtina labatur, reſpondet Ariſtoteles. Galenus ait, primò ex ventriculo revomi in os: deinde ab ore in reticulum; inde in omaſum, tandem in abomaſum mitti. Poſt lactationem ruminare incipiunt, & ſeptenis menſibus, cicures intellige, ruminant. Gregales levius minusque tempus, quia foris paſcuntur. Hyeme tamen magis, quàm cæteris anni temporibus, videnturque non minus ruminando quàm edendo delectari. Quietem tum poſcere, vel exinde liquet, quòd in mandris plærumque id muneris obeant, jacentia. *Lac* eorum ſolùm coire, ipſaque coagulum in omaſo habere, & lacte abundare, ab Ariſtotele proditum. Cauſas omnium alibi exponemus. *Cornua* ruminantibus Camelum ſi excipias data ſunt, defenſionis & offenſionis gratiâ. Nutrimentum quod ad ſuperiores dentes quibus carent, abire debebat, in cornua abit, ſuntque multiplicis differentiæ. Nec alibi major laſcivia naturæ luſit animalium armis. Sparſit hæc, inquit Plinius, in ramos, ut cervorum: aliis ſimplicia tribuit, ut in eodem genere ſubulonibus ex argumento dictis; ali-

Marginal notes: Feſtus de verbor. ſignificat. — Varro L. L. l. 2. — Arnob. l. 7. contra gentes. — Ariſtot. H. A. l. 2. c. ult. — Ariſtot. H. A. l. 9. c. ult. — Galen. l. de adminſtr. anatom. c. 3. — Plin. H. N. l. 10. c. 73. — Ariſtot. H. A. l. 3. c. 21. Item de partib. l. 3. c. 15. — Plin. H. N. l. 11. c. 37.

aliorum finxit in palmas, digitosque emisit ex eis, unde platycerotas appellant. Dedit ramosa capreis, sed parva, nec fecit decidua: convoluta in anfractum arietum generi, ceu cæstus daret, infesta tauris. In hoc quidem genere & fœminis tribuit: in multis tantùm maribus. Rupicapris in dorsum adunca; Damis in adversum. Erecta autem rugarumque ambitu contorta, & in leve fastigium exacuta, ut lyras diceres, Strepsiceroti, quem audacem Africa appellat. Mobilia eadem, ut aures, Phrygiæ armentis. Troglodytarum in terram directa, quâ de causa, obliquâ cervice pascuntur. Aliis singula, & hæc medio capite aut naribus: Jam quòd aliis ad incursum robusta, aliis ad ictum: Aliis adunca, aliis ad jactum plurimis modis, supina, conversa, convexa. Omnia in mucronem migrantia. Hæc Plinius, qui differentias à colore omisit. At is quoque variat. Nonnullis est simplex, albus, nigricans, cinereus, flavescens: aliis varius, ut in singulis speciebus ostendetur. Habent & proprias quasdam corporis *partes* cornigera, ut talum & sevum: habent & communes sed situ differentes, ut uterus, lien, mammæ. *Lien* plerisque rotundus: *Intestina* ampliora: *Mammæ* eæque binæ inter femora. *Uterus*, acetabula habet dum partum gerunt. *Talo* quoque permulta instructa sunt, eundemque cruribus posterioribus continent. Sed de his in speciebus plura.

CAPUT II.

De Ruminantibus Cornigeris in specie.

ARTICULUS I.

De Bove domestico.

Aldrovand. Hist. Quadrup. l. 2. c. 1.

ET tantum de animalibus quadrupedibus bisulcis ruminantibus & cornigeris in genere. Species si attendas, sunt inter ea, *Bos*, tam domesticus quam sylvestris, *Ovis*, *Capra* & *Hircus*, tam domesticus quam sylvestris, *Cervus*, *Tarandus*, *Alce*, *Rhinoceros*. A Bove autem merito incipimus, animali, quæ sibi omnia ferè quæ ad victum nos & reliqua reposcimus, vendicat. Cuncta certè legumina frumentaque, ut verbis Vegetii utar, bobus meritò aratrisque debentur. Vinearum ipsarum usus periret, nisi eorum adminiculis carpenta sudarent. Quid de diversorum munerum comparatione referamus, dum inter mobilia, & quicquid gravius est, absque vehiculis penè reddatur immobile? Reliqua omnia animalia, ipsæque cohortales aves, ex eorum capiunt labore substantiam. Unde enim equis hordeum, unde cibum canibus, unde porcis pabulum dominorum solertia subministraret, ni parentur boum labore frumenta? Et ne longum faciam bobus debent alimenta, quicquid alii potest. Apud alios genus mularum, apud alios camelorum, apud paucos elephantorum, etsi exiguus usus est, nulla potest ratio esse sine bobus. Non est itaque mirum tali olim boves in precio, ut Germani junctos uxori ducendæ dotis nomine mitterent, quo venire se laborum periculorumque sociam his incipientis matrimonii auspiciis admoneretur: Athenienses nullum longo tempore, cujus opera aratro vel curru utebantur, immolarent: Pythagoras, ne quis istiusmodi operosa animalia interimeret, instituerit: Phryges, qui bovem aratorem interfecisset morte mulctarent: Imperator Valens lege caveret, ne quis per Orientem vitulinâ vesceretur: & Constantinus, ob civilia debita boves aratorios pignori capi vetaret. Quin & virtutis premium boves dati; & Decius Mus tribunus militum, cùm Romanum exercitum ab hostibus Sabinis circumventum, circuitione montis conservasset, auream coronam, & centum boves accepit; Lelius post expugnatam urbem, triginta. Taceo tributi nomine à Bohemis Carolo Magno quotannis centum & triginta boves missos: furto subreptos belli causam, prodente Homero, & Pausania fuisse: & Batavos, qui ex caseo & butyro, quæ in extrema loca exportantur, in singulos annos ducenties sestertium, id est, decies centena Caroleorum millia, præter ea quæ in quotidianum alimentum cedunt, cogere, ut Adrianus Junius prodidit.

Veget. in prologo l. 2. Veterinariæ.

Tacit. de morib. German.

Rhodig. Antiq. lect. l. 19. c. 27.

Ælian. H. A. l. 12. c. 34.

Dubrav. in Histor. Bohemica.

Pausan. in Messeniacis.

Diversa pro ætate & sexu *Nomina* sortitur. Præcipua sunt, *Bos*, *Taurus*, *Vacca*, *Iuvencus*, *Iunix*, & *Vitulus*. *Bovis* nomen propriè castrato impositum est: taurum tamen quoque & vaccam significat; ut & apud Græcos βοῦς nomen est genericum, & teste Tzetze aliquando vitulum significat. *Taurus* est bos antequam castretur, dux & maritus vaccarum. Oppianus tamen hoc nomine tanquam digniore, totum bubulum pecus complectitur. Dictus est Ethymologo quasi τανύουρος, à caudæ extensione, ἀπὸ τοῦ τείνειν τὴν οὐρὰν; vel quasi γαῦρος, id est, superbus: vel à Syriaco Tor & Taur, ut Scaligero placet. *Vacca* fœmina tauri est, & apud Græcos à bove mare per articulum distinguitur. Florentinus βουθήλειαν aut δάμαλιν reddit, quod nomen omni animali in juventa Phocion tribuit, juvencæ alii. *Iuvenci* & vituli nomen non distinguunt satis authores, nec Varro sibi constat; quin & Poëtæ juvencos & juvencas vocant boves & vaccas, nec non vitulos, quibus nondum erupere cornua: cùm tamen Isidoro juvencus dicatur, quod incipiat hominum usus in excolenda terra juvare, quod ex Varrone habet; juvenci nomen bovem nobis indicabit, qui jam non amplius vitulus. *Iunix* eadem videtur quæ juvenca.

Nomen.

Ideo Cornutus ad Persium, junices teneræ ætatis boves, quæ nondum ad summam ætatem pervenerunt, esse dixit. *Vitulus* & *vitula*, primæ ætatis nomen est. Isidorus à viridi ætate; alii à vitulando, id est, lasciviendo, alii à vita derivant. Apud Græcos varia obtinuit nomina. Dicitur namque πέταλος, μόσχος, μόσχωρ, πόρτις, πόρις, ἐρνάς, μογιλάλος, ἦνις, πρὼν & πρηὼν, κωρόννος, ῥώς, πέλλης, κνώδαλος, quorum tamen quinque posteriora tauro & bovi potius competunt. πέταλοι dicuntur vituli apud Athenæum, ἀπὸ τῶν κεράτων, ὅταν αὐτὰ ἐκπέταλα ἔχοντες, id est, à cornibus patulis seu exilibus, ut Cælius Rhodiginus interpretatur; patulis potius, planis, & in latitudinem extensis, ut alii. Μόσχος quod utrique sexui commune est, dicitur, vel quod μῶ vocem edat: aut παρὰ τὸ ὀσμᾶσθαι τὴν μητέρα; aut παρὰ τὸ μῶ τὸ ζητῶ, καὶ διὰ τὴν σχέσιν ἣν ἔχουσι πρὸς τὰς μητέρας: id est, aut quòd matrem olfaciant; aut quòd μῶ voce quærant; aut propter affectionem, quam habent versus matrem. Μόσχωρ Græci nostri temporis nominant. Πόρτις Hesychio est νεογνὸς βοῦς, à quo πορτάκιον. Πόρις apud Henricum Stephanum est vitulus & vitula, παρὰ τὴν πορείαν ab itinere, ita ut sit μικρὰ βοῦς, ut Suidæ verbis utar, ἡ ἀρξαμένη νῦν τῆς κατὰ νομὸν πορείας. Ερνάς Hesychio & Varino νέας βοῦς. Μογιλάλος itidem. Ἦνιν Græci vocant, τὴν ἐνιαυσιαίαν καὶ μόνον ἑνὸς βοῦς, bovem anniculam. Reliqua bovi vel tauro magis competere dixi. Πρὼν namque Varino & Hesychio est taurus. κίλλιξ bos aut agnus qui alterum cornu perversum habet. Κωρόνιος bos cui cornua sunt lunata, ut κόρωνος taurus ὀρθόκερως iisdem. Ρώς apud Tzetzen taurorum Scythicorum genus est. Πέλλης vocatur bos coloris nigri. κνώδαλα quoque Æschylus boves vocat. In *Descriptione* singularia duntaxat adscribam. Notissimum namque animal est; de cornuum verò Differentiis post agemus. *Pilum* itaque hoc animal gerit, qui quotannis, teste Aristotele decidit, tenuiorem & densiorem quàm suum: in dorso tamen & cervice densior est, & peculiari nomine κόλλοψ appellatur, quòd ex ipso ἀναβραττομένου, id est, fervefacto, ἡ κόλλα seu gluten fiat, seu ut Varinus, quòd ex eo κόλλαβοι id est, claviculi, quibus remittuntur & intruduntur in cithara fides, parentur. Quæ in collo conspicitur reduplicatio, μύκλος appellatur, ut idem ait. *Labiorum* prominentiam habet crassam: crassam item & obtusam supernam maxillam, ideò breves herbas decerpere non potest. *Frontem* imagine V figurari Cælius notavit: Democritus & Ælianus exectos latiorem tauris habere observarunt. Inter utrumque cornu maxima ossium est durities, injuriis valdè resistens & fractu contumax. *Linguam* avulsam per totam diem palpitare, Cardanus scripsit. *Pelles* illæ quæ ex gutture

Descriptio.

dependent, palear seu palearia dicuntur. Varino forte λωγάλιον, nam τὸ βόων ὑπὸ τὸν τράχηλον χάλασμα, explicat. *Dentes* sunt continui, & bis mutantur. Mutant autem bimi, ut ait Plinius. Superiori dentium ordine carent: id est, primoribus quatuor, ideò, ut diximus, ruminant. *Penis* tentigo tanta, ut si initurus à loco aberret, vaccam vulneret. Vaccæ *Mammas* habent inter femora, binas, ut habet Aristoteles; quatuor, ut Plinius, singulis papillis, quas habet quatuor, teste etiam Aristotele, mammam, ut apparet, tribuens. *Podicem* hiare innuit Horatius. *Caudæ* tenor longus est, pili breves. Plinius caulem vocat. *Caro* sicca est & atrabilaria. *Nervi* duri & robusti; tauris tamen duriores. *Sanguis*, fibris refertus, ideò omnium celerrimè coit & durescit. *Articulum femoris*, laxum magis bos habet quàm alia animalia: ob id magis quàm alia pedem trahit, maximè cum macilentus est & senex. *Lapillum* feruntur in capite gestare, eumque si necem expectent, expuere. Augustinus in jecore quoque & renibus habere scribit. In corde *Os* gerere, Plinius author est, ex Aristotele sine dubio. *Lienis* figura oblonga est; ipse nigrior quàm in sue præsertim ubi consenuerunt. *Renes*, humanis, teste Plinio, similes, velut è multis renibus compositi. *Tali* à cameli talis differunt, quòd paulò majores sunt. In secundo juvencarum ventre, nigricantem pilæ rotunditate tophum reperire, nullo pondere, Plinius author est. Aldrovandus duas in musæo habuit; unam colore ruffo, alteram atro, quòd ille ex ruffi coloris bove, hæc ex nigro esset eruta; cum sit earum ortus ex pilis, quos in ipsa ruminatione lambendo, ut fit nonnunquam, exteriores corporis partes deglutiendo colligunt, admistaque pituita paulatim in ovalem figuram fere cogunt. De *Loco* non est quòd multis agamus. *Cibum* si spectes, omnivori quidem sunt boves: maximè tamen gramine Cytiso, ervo, medicâ herbâ, loto, carice, salice, quercu, oleâ, arundine, alno nigra, vite, hordeo, olyra, arinca, milio, panico, cicera, lupino, glandibus, nucleis dactylorum, olearum, & visco, delectantur. De gramine omnibus notum est, cui hyeme fænum succedit. In Narbonensi provincia in fonte Orge, quoddam nascitur in tantum bobus expeditum, ut id mersis totis capitibus quærant. Idem in Ligeri amne, quæ per velaunios fluit faciunt, & in Sebusianorum piscinis. In eorundem quoque lacunis, stagnis, & pigris aquis, gramen nascitur longissimis foliis, subrubris, innatantibus aquæ, quorum etiam tam avidi sunt boves, ut dum ea persequuntur, ad ventrem usque se immergant, & toto capite sub aquam dejecto ea depascantur: quo pabulo eximiè saginantur; vaccæ autem plus lactis, quàm quæ in vicinia præbent. Ex cytiso copiosum & dulce lac pro-

Plin. H. N. l. 11. c. 37.
Plin. H. N. l. 8. c. 45.
Aristot. H. A. l. 2. c. 15.
Plin. H. N. l. 18. c. 22.
Dalechamp ad l. c.
Plin. H. N. l. 13. c. 24.

provenit: sed dum floret incommodus est, quòd tantisper urat & extinguat. Ervum commendatur, sed non mense Martio satum, quòd cerebrosos reddat. Plinius non solum mense Majo satum, noxium bobus dici asserit: sed & autumno gravedinosum. Madefactum, pluribus diebus mitescere. Ideo Democritus tale, ne boves fiant debiles, singulis mensibus in potu exhibet. Singulis boum jugis, quini modii sufficiunt. Ex medica omne emaciatum jumentum pinguefit, ægrotantique pecori remedio est, ut Theophrastus prodidit. Ideò sylvestris in plærisque Hispaniæ locis, præsertim Valentino, diligenter, teste Dalechampio, seritur. Parcius tamen dandum, quòd Aristoteles, lactis copiam extinguere, quod universum pabulum in sanguinem, adipem & carnes, facessat. *Lotus* alimentum plurimum optimumque præbet, quia subdulcis est, & semel sata herba restibili, per aliquot annos fœcunditate germinat. *Ulmi* Attiniæ inprimis frondes apud Romanos olim in precio. Si eâ assiduè pecus alueris, & postea generis alterius frondem dare institueris, fastidium bobus afferet. *Salicis* fit apud Virgilium mentio; nec Lucretius ejus oblitus est. *Ficulnea* folia bubus probè dari posse, si sit eorum copia, scribit Columella. Idem quernam ceu meliorem & oleagineam præfert, sed ejus generis quæ spinas non habet. *Alni* nigræ folia lactis copiam generant. *Hordeum*, & reliqua ex frumentis de paleis intellige. *Milium* tamen in Italia boum pabulum feri, Porta scribit. *Cicera* ervi loco fresa datur in Hispania Bætica, quæ cum suspensa mola divisa est, paulum aquâ maceratur, dum lentescat. *Lupini* modii singuli bovem unum satiare validumque præstare, apud Plinium legimus. Maceratus in aqua fluviatili & marina triduo, dulcescit, & ita siccatus ad usum reconditur. *Glandes* Cato post sementem colligi præcipit, & in aquam conjici, ut inde semodius patrata sementi, verno modius bobus singulis detur. De iisdem Plinius. Bobus glandem circa brumam aspergi convenit, in singula juga modios 24. Largior valetudinem infestat: & quocunque tempore detur, si minus triginta diebus continuis data sit, narrant vernâ scabie pœnitere. *Nucleos dactylorum* in aqua maceratos apud Babylonios bobus ovibusque in pabulum exhiberi, Strabo author est: visco ali, indeque pinguescere, Theophrastus. Aluntur & *pisce*, apud Pæonas, qui Prasiadem paludem accolunt. Nec *cicuta* abstinent, seu viridi, seu arida: nec à ranunculis læduntur. De *Potu* non est quod multa dicam. Aquâ eâque clarâ delectantur. Vegetius tamen nec sordida quidem lædi testatur. De ratione cibandi consule Aldrovandum, & agriculturæ scriptores. De *ætate* ita breviter Plinius. Vita fœminis XV. annis longissima, maribus XX, robur in quimatu. Cognoscitur, inquit, Crescentiensis, quando mutant dentes. Mutant enim anteriores anno evoluto, & decem vel octo mensibus: deinde post sex menses paulatim amittunt proximos, donec intra triennium omnes mutaverint. Quo quidem tempore optimè habiti sunt, & in vigore ad decem usque vel quindecem annos perseverant. In statu dentes habent pulchros, longos, & æquales: qui per senectutem eis imminuuntur, nigrescunt, & corroduntur. Gesnerus ait, Helvetios ex circulis quibusdam qui circa vaccarum cornua nascuntur supernè ferè, de ætate judicare: illos autem in quimatu fermè ternos esse; postea plures. Esse etiam, qui quoties fœta fuerit, toties singulos adnasci circulos putent. Circa *Generationem*, *libido*, *coitus*, & *partus* occurrunt. *Illam* si spectes, coitus tantum tempore cum fœminis pascuntur: bis de die annosiores, sæpius juniores & quidem eandem ineunt: & tanto motu genitalem nervum admovent, ut semen sine motu emittant. Exectum vaccam implevisse Aristoteles tradit: Columellæ verò judicio, unus mas quindecim vaccis abundè sufficit. Varro tamen multo plures tribuit, inquiens, habere se tauros totidem, quot Atticus, ad matrices septuaginta, duos, unum anniculum, alterum bimum. A gravidis abstinet, & sponte, à conceptu, divortio quasi facto secubat, ac ut in Epiro maximè videre est, trium plærumque mensium spacio non apparet, sed seorsim à vaccarum consortio convictuque pascitur. Haud minus famosa vaccarum salacitas. Testatur Aristoteles, libidine adeò accendi, ut bubulci eas tenere & capere nequeant, indiciumque suæ libidinis indicare, genitalis speciem prominentiorem. Crebrius mingere, more equarum: Tauros etiam supervenire, & sequi sedulo, & assistere. Turgere ad coitum plus minores quàm majores. Mugitum dum prurit edere, Ælianus prodidit, à triginta etiam stadiis dissitam. Libidinem augent, salsa bovis caro juglandis magnitudine ori indita: Orobanche comesta, & alia, quæ Columella præcipit. *Coitus* laboriosior est quàm equis, tuncque potissimum tempus, cum fœmina à mensibus purgatur, quæ sua sponte marem patitur. *Concepisse* cognoscitur, si Aristoteli credimus, cum menses cessarunt, spatio temporis trimestri, bimestri, quadrimestri, semestri. Ferunt ventrem menses decem: decimo pariunt, teste Varrone: quicquid antea genitum est, vitale esse Plinius negat; suntque authores, qui ipso complente mensem decimum mense parere ajunt. Vituli in utero situs icone exprimitur: ut & secundina uteri interna qua fætus contineri solet, cum suis cotyledonibus, externaque ostenditur. Quamvis autem singulos pariant, raroque binos:

Columella R.R l.5.c.6.

Virgil. Georg. 3. Lucret. l. 2.

Columella R. R. l. 6. c. 3.

ColumR. R.l.2. c.11.

Theophr. l.2.de caus. plant.c.23.

Potus.

Ætas. Aristot. H. A.l.6.c.21. Crescent. l. 9.c. 64.

Generatio.

Aristot. H. A. l 5. c.2.

Varro R.R. l. 2.c. 5.

Aristot. H. A. l.6.c.18.

Ælian. H. A.l.10.c.27.

Columella R. R. l. 6. c. 24.

(Membrana lateri interna &c. n. 8. Membrana fætum continens. m. 7.)

binos: ætate tamen Ptolomæi junioris, vacca quædam, teste Diogeniano, eodem partu sex edidit vitulos: miraque est harum animantium in Hispaniola fœcunditas. Plærumque binos pariunt, undecimo mense taurum admittunt. Etiamsi verò geminos ferant, negant tamen boves gravidas, præterquàm dextro vulvæ sinu ferre. Marem an fœminam conceperit, ex desultu post congressum hariolantur. Si namque dextra parte desiluit, marem seminasse dicunt, si læva, fœminam. *Amicitiam* colunt cum apibus, inimicitias cum crabronibus, tabanis, muscis, ricinis, ursis, sue, corvo, plantarum aliquot, & coloribus quibusdam gerunt. [*Sympathia & Antipathia.*] De apibus innuit Plinius dum scribit, circumliniri alveos apum fimo bubulo utilissimum. Cognatum hoc iis innascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, teredines, apesque ipsas excitat: & alibi: In totum reparari ventribus bubulis, recentibus cum fimo obrutis: Virgilius juvencorum corpore exanimato, sicut equorum vespas, papiliones, teredines: apesque ipsas excitat. Crabronum aculeo icti, ceu immanissimo quodam dolore affecti, ad cursum incitantur. [Cælius Rhodig. Antiq. lect. l. 23. c. 30.] Muscæ adeò eos vexant, ut in Leucade panegyri muscis bovem immolare, consuetudo fuerit, quæ illius distentæ cruore confestim evanescere credebantur. A ricino divexati minus pinguescunt, & ad labores sunt lentiores. Ursi tauros ex ore cornibusque eorum pedibus omnibus suspensi, pondere fatigant. Nec alteri animalium in maleficio stultitia solertior. Suis fimus bobus noxius est. Corvi advolantes oculos eorum lacerant. Sevo, suumne an aliud ignoro, si lingua tauri perungatur, morituros citius quàm comesturos, nisi sale & aceto abstergatur, quidam venditant. Quantum ad plantas, si nares tauri oleo rosaceo illinantur, vertiginosus evadit. Laser naribus inditum eundem inflammat. Nigro helleboro necantur. Chamæleontis succo juvencas necari anginæ modo, Plinius scribit. Caprificus carnes teneras reddit. Folia fraxini jumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua, si Plinium sequimur; quod de taxo verum est. Circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem, locum esse ajunt, viginti ferè stadiorum spacio, qui hordeum producit, quo homines quidem vescuntur, equi verò & boves, cæteraque animalia abstinent. Tragus quandam herbam inter vitia frugum describit, cujus folia ab initio planè milium referunt, longis, asperis aristis, armatam, quæ lapparum instar vestibus hæreant, in arvis milio & hordeo consitis frequentem, bubus valdè noxiam, ab iisque evitari. Aconiti cærulei species à bubus, teste Gesnero, non attingitur. De bona herba, Caltha Alpina, Personata, vide Gesnerum & Tragum. Personata, Germanicè blaffen, cum rore madida à bobus depascitur, adeò eos inflat, ut aliquando rumpantur, nisi cursu agitati, incalescant, & per alvum rejiciant. Ex coloribus, rubro & qui ad illum accedunt, irritantur. [Seneca de Ira.] Admirandum verò est, boves deinde non araturos, qui aliquem ad supplicium devexerint: vel si arent, terram non esse laturam fructum. Geoponici verò tradunt, quod oporteat observare seminantem, ne semina boum cornibus incidant: hæc enim κεραστόβολα intractabilia, nominari, & sterilia esse. Plinius ait, in incendiis si fimi aliquid egeratur è stabulis, facilius extrahi, nec recurrere boves ovesque ferri, quod quis etiam non miretur. De *Motu* & *Voce* paucula sufficient. Ille lentus est, ne dicam, piger. Unde bove leporem venari dicimus. *Vox* pro ætate & sexu variat. [*Vox.*] Vitulis graviorem esse quàm adultis, bubus fœminis quàm maribus Aristoteles & Plinius asserunt; è contrario mutari, si castrentur. Propriè autem horum animantium est boare, & ut Varro bovare, ut Pacuvius boire. Vulgaris autem boum vox μύκιμα, μύκησις, & μυκηθμὸς ἀπὸ τοῦ μυκᾶσθαι dicitur. In *Cibis* nobis boves multa præbent, carnes nempe, cerebrum, linguam, cor, jecur, lienem, renes, omasum, intestina, pedes & medullam, præterque ista, lac, ex quo caseus & butyrum paratur. [*Usus in Cibis.*] *Carnis* præcipuus usus est: & quamvis Ægyptii vaccinâ abstinerent, taurinâ vescerentur: Romani tamen, ne amplius taurina caro venderetur prohibuerunt, quod ex ejus esu, pestilentia in gravidos mulieres regnante Tarquinio Superbo incidisset. Apposita est apud Homerum Heroibus, quod & Athenæus notavit. [Athen. Dipnos. l. 1.] Lysandro in Joniam proficiscenti bos & placenta dono missa sunt. In regno Senega non aliâ carne incolæ vescuntur. Prometheus, teste Plinio, primus bovem occidit. [Plin. H. N. l. 7 c. 36.] Veteres in conviviis lautis integros assos apposuisse Aristophanes testatur. Turcæ quoque in Asia minore seu Natolia, cum puer aliquis, cujus parentes in re mediocriter lauta sunt, circumciditur, integrum bovem, immisso in ejus alvum integro vervece, qui gallinam, cui ovum insertum sit, etiam in alvo contineat, crassa sude infigere solent, & luculento igne assare, qui à pueri sanguine junctis absumatur. [Bellon. obs. l. 1. c. 60.] Qualitaten bubulæ si spectes Celsus ex domesticis plurimi alimenti & stomacho aptissimi decit, interque ea quæ minimè corrumpuntur. Hippocrates validam esse testatur, sistereque, sed difficulter concoqui. [Hippocr. de rat. vict. l. 2.] Galeno minimè quidem est humida pituitosa ac lenta, nocet tamen admodum ob duritiem & in alterando difficultatem: & quamvis alimentum corpori suggerat, non mediocre, neque dissipatu facile: sanguinem tamen generat crassiorem. Quod si quis temperamento naturali melancholicus magis fuerit, affectu aliquo melancholico prehende-

hendetur, si largius eâ vescatur. Lien etiam à tali succo quibusdam intumuit, quam mox cachexia subsecuta est. Pejoris verò boves sunt succi vere primo & medio dum teneriores herbas pascuntur, & graciles: melioris, cum herbæ densescunt, & ad semen producendum festinant. Sale condita, & fumo indurata, Belgæ, Scoti, Angli & alii Septentrionales vescuntur. Medio potissimum Octobri & Novembri sale maceratur: ubi suspensa est, accensis, à quibusdam, juniperi ramis mox extinctis, suffitur. Nonnulli carnis colorem commendari putant, & rubescere magis, si aridis urticæ fascibus suffiatur. Parcius verò & ista attingenda est: quippe parum aut nihil alit, vivitque diutissimè in stomacho, ac difficillimè perficitur, confecta, pessimum succum præbet. Censetur mediæ ætatis, & quæ laboribus fracta non est, utilior: vetulorum tamen saginæ promptior, viditque Brujerinus, quos Averni miserant, tam insigni obesitate graves, ut nonnisi plaustro impositos, qui emerant, aliò transferre possent. Morbosos mactare, lege, præcipuis in urbibus cautum est: deprehensi, mulcta gravi mulctantur. Scilicet, vitiata caro vitiatos humores spiritusque generat, ipsa etiam per se sat gravis. Vitulina, tanquam temperata, optimi succi, grata gustui, facilis concoctionis & bonum generans sanguinem, ab omnibus laudatur, & multi hædinâ laudabiliorem sentiunt. Sed Crescentiensis, quindecem à partu diebus elapsis, occidendos esse monet: alii vix ante trigesimum ætatis diem matribus eripiunt: in multis Galliæ tractibus, teste Brujerino, mensem unum, aliquando eo minus natos, nonnunquam sesquimensem, laniis traduntur. Romæ sæpe integro anno lactare permittuntur, & ab herbis & alio pabulo depellunt, Cupediæque exinde lautissimæ, & Francisco I. Galliarum Regi in usu. Donatus Antonius Ferrus illorum carnes maximè laudat, qui à partu tribus aut quatuor mensibus remoti sunt, atque annum unum non diu transiere. Quantum ad *juvencos*, commodiores quidem sunt adultioribus, sed inferiores vitulinis. Lugdunensibus anniculæ, semestres, bimæ aut trimæ juvencæ placent. Brujerinus quæ venerem expertæ non sunt, laudabiliores existimat. De *partibus* jam videbimus. *Vituli caput* elixari, & calidum edi, notum. *Cerebrum* capiti exemptum seorsim modicè in aqua coctum, mox tunicis liberatum, in vino coquitur, & aromatibus aspergitur. De *Maxilla*, Cratinus teste Athenæo, ubi de foro cupediarum agit, mentionem facit in Plutis. Ob bovinam maxillam pugnans. *Lingua* in Germania & Belgio in precio habetur. Sacris non erat olim adhibita, quod sacerdotes sub specie religionis eam sibi reservarent. Quidam condimentis farctam in

Brujer. l. 13. c. 8.

veru assant. *Vbera*, elixari solent, & mox additâ pinguedine, aut butyro, frigi in sartagine, aromatibusque aspersa inferri, *Ventres* inter cibos olim ab antiquis celebratos. *Omasum* inter gulæ cupedias olim, saltem apud Romanos, ex his Plinii verbis innotescit: Hoc animal tantæ apud priores curæ, ut sit inter exempla damnatus à populo Romano, qui concubino procaci rure omasum se edisse negante, occiderat bovem, actusque in exilium tanquam colono suo interemto. *Lactes* magnatum mensas cohonestant, & ab antiquis celebrantur. Τῶν χορδῶν enim, ut Dalechampius exponit lactium, ut Natalis Comes intestinorum, meminit Epicharmus. Sed ἀκροκώλια iisdem in usu. Nec *Pedes* rejiciuntur. Diogenes Cynicus quod crudum devorasset, mortuus est. *Vsus in Medicina* quòd spectat, *Caro* bubula tumorem sanat; & calida imposita panos & apostemata discutit, si Plinio fides est. Vaccinam veretro impositam ulcera ejus & epiphoras mirè sanare, Marcellus Empiricus prodidit. *Ius carnis* bubulæ ventris fluxus biliosos, teste Simeone Sethi, compescit: vaccinæ ulcera oris & rimas sanat; vituli, inter cœliacorum & dysentericorum auxilia recensetur. Caro vitulina, recens cum aceto cocta, madidaque alis imposita, fœtorem hirci tererrimum tollit: si cum aristolochia inassata à mulieribus edatur, circa conceptum, ut mares pariant, facit. Sorbitionem ex pedibus Brudi Lusitani, apud Aldrovandum vide. *Iecur* bovis ustum potumque ventris & sanguinis profluvium prohibet, ut Haly prodidit. Ex vituli masculi & tantundem foliorum salviæ minutatim pariter concisis, collectus stillatitius liquor, contra durum in transversum in imo ventre supra pudenda tumorem prodest. *Splenis* bovis extractum in mensium suppressione opitulatur. Superstitiosa sunt & magica quæ Plinius prodidit. *Omasi* quoque jure poto, venena expurgari putant: privatim verò aconita & cicutas. A recentibus adhuc & calidis vituli *extis* minutatim concisis, liquor cum æqualibus partibus salviæ & melissophylli extrahitur, quo membra frigida, tabida, & resoluta, perfricantur. *Genitale* in aceto maceratum & illitum, splendidam, teste Sexto, reddit faciem. Tauri rubri aridum tritum & aurei pondere propinatum, fastidium coitus adfert: recentiores venerem in viris excitare, affirmant. *Medulla*, vituli inprimis, inter emollientia censetur. Vaccineam cum farina tenui subactam, & instar excocti panis in cibo datam, mirè dysenteriam sanare Marcellus Empiricus scribit, maxime si & caseus bubulus recens manducetur. Taurina siccior est, & in vino trita potataque torminosos emendat. Liquata & cum quarta parte myrrhæ rubentis & olei laurini tanto

Plin. H. N. l. 8. c. 45.

Vsus in Medicina.

Hartmann. in Chymiatria.

Plin. H. N. l. 28. c 13.

Gesner. in Bove.

tanto mista, nervorum contracturas solvit, si ea pedes manusque diluculò & vesperi inungantur. Plinius bubulam ex dextro crure priore tritam cum fuligine, pilis ac palpebrarum vitiis angulorumque occurrere ait. Quantum ad *sevum*, de taurini præparatione ita Plinius. Quæ ratio adipis, eadem in his quæ ruminant sevi est, aliis modis non minoris potentiæ. Perficitur omne, exemtis venis, aquâ marinâ vel salsâ lotum, mox in pila tusum, aspersum marinâ. Crebrò postea coquitur, donec odor omnis aboleatur. Mox assiduo sale ad candorem reducitur. A renibus autem, omne laudatissimum est. Si verò vetus revocetur ad curam, liquefieri prius jubent, mox frigidâ aquâ lavari sæpius, dein liquefacere affuso vino quàm odoratissimo. Eodemque modo ac sæpius coquunt, donec virus evanescat. Quomodo odoramentis imbui debeat, Dioscorides docuit. Suillo est multò calidius & siccius, leonino temperatius, ad scirrhos & phlegmonas accommodum. Cum resina & creta Cimolia omnem duritiem discutit: Æsculapius cum cera imponi jubet, & fortè melius cum ad Galeni tetrapharmacum accedat. Vincit maculas in facie, cum semine cunilæ, ac cinere è cornu cervino, si canicula exoriente comburatur: Cum arborum resinis & melle panos & similia sanat: cum adipe ursina & cera permixtum, pari pondere, parotidas miro remedio comprimit: vitiligines cum strychno & ruta, nec non verrucas, strumas, & similia emendat. *Vitulinus* adeps ex fœmine sublatus, cum aquæ cotylis tribus, decoctus, & sorbitionis more sumptus, cœliaco prodest. Cum sale tritus phthiriasi, & capitis ulceribus utilissimus est. Cum nitro modico permixtus, & ceroti instar testiculis impositus, tumores omnes & dolores persanare dicitur. Eundem contra venena quæ exulceratione enecant, valere Plinius alicubi scripsit. De eodem ita Marcellus. *Sevum vituli cum adipe anserino impositum, rimas scissurasque oris optimè jungit.* Rigores cervicum bubulo sevo optimè perfricantur, nam continuò mollescunt, & dolor omnis abscedit. Efficax est vitiis sedis. Clavos sanat cum thuris polline: lepras, furunculos, lichenes, & psoras sal emendat cum passa uva exemta ejus ligno, & sevo bubulo atque origano ac fermento, vel pane. In furunculis illinitur sevum bubulum, cum sale, similiter & caprinum. Sole adusta sevo bubulo cum rosaceo aptissimè curantur &c. De Felle hæc habentur. Ulcera capitis, teste Marcello, subitò sanari, si cum stercoris asinini succo, & scillæ contusæ pauxillo, fel taurinum misceatur: vel cum nitro, vino, & oleo quantum satis mistum, adhibeatur. Cum terra Cimolia, & nitro, lepras furfuresque exterere, Dioscorides testis est. Phagedænis & fistulis immitti cum succo porri aut lacte mulierum, Plinius. Idem cum lana umbilico illitum, lumbricos egerit: cum melle anginis inungitur: sedis vitia ad cicatricem perducit: occlusas hæmorrhoides aperit: in lana collectum, & alvo suppositum ventrem solvit: cum butyro, medullâ cervinâ, & oleo laurino perfricta genua sanat: Contra genitalium & scroti dolores, cum melle utiliter inungitur: prærygia digitorum aquâ calidâ dissolutum levat. Mulierum purgationes lana succida appositum juvat. *Bubulum*, melli admixtum, teste Rhasi, ferrum infixum vel spinam extrahit. Idem ad crassitudinem mellis subactum, & illitum, permixto alumine & myrrha, ea quæ veretris serpunt, mira celeritate persanare dicitur. De eodem ita Plinius. Panos & apostemata in quacunque parte fel bubulum discutit, ut sanguis etiam & caro bovis calida imposita. Cum oleo cicino, & rosaceo æquis portionibus, aurium dolori & vitiis medetur: tinitum eorundem, cum gossypio impositum, dispellit. Sunt qui regium morbum pelli credant fascia lintea, in bubulo felle calido tincta, & corpori sub costis incincta: quod triduo faciendum ajunt, ita ut quotidiè renovetur medicamentum. Hippocrates, si mulier non concepit, mensibus apparentibus, tertiâ aut quarta die alumen tritum unguento dilutum, lanâ exceptum apponere, & per tres dies appositum haberi: Tertiâ verò die, fel bovis radi, & ramentum oleo dilutum, linteo exceptum apponi & tres dies appositum haberi, post cum viro concumbere, jubet. Mirum denique est quod Prosper Alpinus scribit, nonnullas mulieres in Ægypto, ut pinguescant, in balneis accipere novem diebus, fellis vaccini chirat, in aqua vaccina dissoluti. De *Felle vitulino* scito, lendes cum aceto calefacto tollere: cicatrices oculorum extenuare, cum melle inprimis myrrha & croco tritum; auriculæ insertum cum felle vitulino & aceto, & exuviis serpentis, maximæ utilitatis esse: Cimices fugantur, si amurcæ coctæ mixtum cum oleo, eis insperseris. *Lapis* in felle bovis, figurâ annuli, Philosophis Alcheron, tritus & naribus attractus, aciem oculorum promovet, & prohibet, ne quis humor descendens in oculis colligatur: comitialibus prodest, si magnitudine lentis inde capiatur cum succo betæ, & hauriatur naribus. Est & *Corio* & *Glutini* suus in Medicina usus. Combusto illo sanantur teste Plinio, perniones, ex veteri inprimis calceamento: cum melle phagedænas in ulcerum genere abrodit: veteris verò soleæ crematæ cinis attritus calceamentorum sanat. *Glutinum* ex coriis boum excoquitur, taurorumque præcipuum. Præstantissimum fit ex auribus taurorum, & genitalibus. Nec quicquam efficacius prodest ambustis. Sed adulteratur nihil æquè, qui-

Alpin. de Medicina Ægypt. l. 3. c. 3.

quibusvis pellibus inveteratis, calceamentisque etiam decoctis. Rhodiacum olim fidissimum, eoque pictores & medici utebantur. Hodie præstantius, colore fere spadiceo, quàm maximè durum; & vitri instar fragile, Germanicum cognominatur, & duplo carius vulgari, quod subnigrum est, venditur. Dioscorides xylocollan, quòd in lignis ferruminandis ejus sit usus; alii taurocollam vocant. Inventionem ejus Dædalo teste Plinio debemus, quo tenaci nexu hærerent simul, quæ conjungi aptius non poterant. Scabiem abolet in aceto liquefactum additâ calce, si profunda non fuerit. Aceto remissum, adjecto sulphure, leni igne decoctum, ita ut ad mellis crassitudinem perducatur, surculoque ficulneo dum coquitur agitatum, ac bis per diem impositum, impetigines agrias, id est feras, sanat. Liquefactum, & tertio die solutum, recentes plagas ferro illatas, ad cicatricem perducit. Cum aceto & melle mixtum, lendes tollit. Medetur & dentibus aquâ decoctum illitumque, & mox paulò detractum ut confestim colluantur vino, in quo decocti sunt cortices mali punici dulcis. Bibitur etiam cum tribus obolis, cum calida aqua, in vetere sanguinis excreatione. Cœliaci quoque ventris inflationi cum eadem feliciter imponitur. *Cornu* mucro exustus, duorum cochlearium pondere, addito melle, in pillulis devoratus, Phthisicis prodest, si Plinio credimus. Combustum & in pulverem tenuissimum redactum, duorum cochlearium pondere, cum aquæ calidæ cyathis tribus, & paululo aceti, splenetico jejuno per triduum, bibendum rectè datur. Habet & *Vngula* suum usum. Elixæ & cum sinapi comestæ, veneno resistunt. Ustæ & à mulieribus quibus lac defecit, in jusculo, vino, vel alio liquore potæ, idem restituunt. Carbonibus impositæ mures suffitu enecant, vel aliò abigunt. Scobs tali cum melle pota, lumbricos educit, cum aceto mulso splenem minuit: vino excepta, & dentibus mobilibus apposita, eos confirmat. Frivolum, non tamen omittendum, inquit Plinius, propter desideria mulierum, Talum candidi juvenci, quadraginta diebus noctibusque, donec resolvatur in liquorem decoctum, & linteolo illitum, candorem cutisque erugationem præstare. *Coxæ* uruntur bibunturque, ut Rhasis scribit, ut sanguinem fluenten & menses cohibeant. *Membrana* è partu madida faciei ulcera sanat. *Lapis* qui in capite invenitur, ex eadem aqua quam bos bibit, potus, dolorem capitis efficaciter tollit. *Lac*, utpote crassum & pingue, minus per alvum secedit: Plinius tamen eo maxime alvum solvi scribit: ideoque per ver purgandi causa bibi, quod tum omnibus herbis & multum pascantur, Dioscorides addit. Venena, illa inprimis quæ rosiones & ustiones adferunt, expurgat: privatim verò contra dorycnium, colchicum, cicutam, & leporem marinum facit. Calefactum & gargarizatum tonsillarum dolores & tumores citò sedat. Tepidum incoctum subinde sumptum exulceratum quoque stomachum sanat. Cyathi unius mensura, cum pari sevi cervini remissi dosi, & pice præcoqua, quam viscosam vocant, rubricaque Scythica, quæ pissasphaltus dicitur, periclitanti phthisico mirè subvenit. Vaccæ nigræ, ut Hippocrates prodit, cum sesamo trito ad quadraginta dies, ex partu sanguinem vomenti bibendum, donec probè habeat. Idem decoctum, secundum Marcellum & Dioscoridem, exulceratos alvi fluores & tenesmum mitigat & tollit, recens mulctum, aut ad ignem decoctum, assidueque agitatum, donec ad tertias sit reductum. In dysentericis addi mellis exiguum præcipiunt, ut Plinius notavit: & si tormina sunt, cornus cervi cinerem, aut fel taurinum cumino mixtum, & cucurbitæ carnes umbilico imponere. Nec hoc tantum Aëtij, Galeni, & Plinii præceptum. Nostri enim temporis Medici idem faciunt, & in eo stomoma sive ferri aciem optimam novies candefactam extinguunt, idque calidum ægro vel per clysterem exhibent. Propinabatur olim ab Hippocrate & alii liquorii immistum. Is namque, cum vulnerato intestino respiratio prodit infernè in conspicua juxta vulnus, & evacuantur pectora, lac & vinum pari aquæ mensurâ admixtâ, dari jubet. Sed & Gesnerus testatur, aliquos adversus quartanas remedium prædicare, si ex ulno & lacte confusis, liquor in balneo Mariæ extractus per aliquot dies bibatur. *Butyrum* etsi gentium duntaxat barbararum laudatissimum cibum, quique divites à plebe discerneret Plinius dicat, magnarum tamen & hoc apud Galenum, Dioscoridem, & alios virtutum. Vitalis de Furno Cardinalis & medicus eximius, sic de eo scripsit. *Butyrum naturaliter calidum est*, & humidum, cum dominio caliditatis, viscosum, & unctuosum. Idem sæpè comestum, stomachum humectat, ventrem solvit, pectus lenit; ulcera pectoris & intestinorum sanat: maximè valet, quando recens humanæ complexioni proximum. Valet etiam ad leniendum pectus & pulmonem, curandumque maxime si ibi fuerit apostema; quia propria ejus vis maturare, humores & superfluitates omnes pectoris dissipare & mundificare, maximè si cum melle & saccharo comedatur. Butyrum repugnat venenis, membra humectat, asperitatem oculorum ejus litura mollificat & emendat, apostema dissolvit & maturat; vulnera pectoris, pulmonis, intestinorum morsus mitigat, nervos contractos emollit & laxat. Contra venena interna singulare est remedium, si is qui venenum potavit, in lacte calido solutum bibat abunde: nam suâ pinguedine meatus obstruit, ne vene-

venenum subitò ad cor surrepat. Recens autem est laudabile, vetustum minus &c. Tantum Cardinalis. *Caseus* dysentericis & cœliacis prodest. Hippocrates eodem in tertia tabis specie utitur. Donatus ab Alto mari caseiSiculi glandem melle illitam, puero ascaridibus laboranti contulisse scribit. *Serum* calidum an frigidum sit, alibi disputabimus: certum est crassitiem humorum extenuare, abstergere, & alvum subducere. Ideò veteres ad alvi subductionem frequentissimè usi sunt, in iis inprimis, quos sine acrimonia purgare volebant, quales sunt, atrâ bile laborantes, comitiales, lepræ, elephantiases, & toto corpore papularum eruptiones. Ante omnia orthopnoicis prodesse, cum nasturtio, apud Plinium habemus. *Vrina* bovis castrati, succino usto & in ea extincto castigata, impotentiam tollit. Hippocrates eâdem uterum muliebrem purgat, ut conceptus sequatur. Tauri urina lepras ac furfures tollit: capitis manantia ulcera sanat: & aurium dolores cum myrrha instillata, lenit. Denique, si major sit gravitas aurium, ut Plinius inquit, urina capri vel tauri, vel fullonia (id est humana) vetus calefacta prodest, vapore per lagenæ collum subeunte: admiscent & aceti tertiam, & aliquid urinæ vituli, qui nondum herbam degustaverit. De *Sanguine bubulo* scribitur, cum aceto & modicè sumptum, contra sanguinis rejectionem facere: canum rabiem recentem sanare; & abscessus, si cum sevo ad ignem emplastrum fiat, concoquere. *Taurinus*, teste Dioscoride, duritias, cum polenta illitus mollit: apostemata, in quacunque parte, aridus discutit: serpentes necat: & illitus maculas omnes de facie tollit: Pestiferum potu esse, quod celerrimè coëat ac durescat, Midas Phrygiæ Rex, Psammenitus Ægyptiorum, Themistocles & alii, qui hausto periêre, exemplo esse possunt. Excipitur à Plinio Ægyra, urbs sine dubio Achajæ, ab Homero Hyperesia dicta. Ibi enim sacerdos Terræ, vaticinatura, sanguinem tauri bibit, priusquam descendat in specus. Symptomata, quæ ab illius haustu afficiunt, sunt, spirandi difficultas & strangulatus, faucium tonsillarumque præclusio, linguæ rubor, dentium infectio, & alia. Occurrere ei solent, amarantho, brassica, Caprifico, Calamintho, lasere, nitro, pipere, petroleo, soncho nigro, rubo, & thymo. De *Fimo* non est quòd multa adjiciam. *Taurinus*, tumores & duritias solvit. *Bubulus* & ad chiradas & ad tumores omnes scirrhosos, ex aceto in cataplasmatis forman compositus, imponebatur. Cum melanthio carbonibus impositus, si naribus hauriatur, hemicraniæ medetur. Ad coli dolorem recens, expressum, & cum vino dilutum, vehementer laudatur. Ex eodem tuso & cribrato, sterilium purgatorium paratur. *Vitulini* vires non multum à bubulo discedunt. Marcellus statim subveniri scribit, si recens articulis laborantibus illinatur. Præbent verò & *ad alia*, quædam partes *usum*; ne de agricultura, frumentorum excussione, vecturâ, gestatione, bello, vel spectaculis quiquam dicam. Ex cornibus, præter pocula, Gutti, Cucurbitulæ, Lucernæ, litui, buccinæ, & arcus fiebant: ex corio, scuta, loricæ, galeæ, parmæ, tentoria, navigia, scalæ, balthea, nummi, bursæ, utres, folles, scuticæ, calcei & cætera formantur. Esitata Pyræxi in Græcia, Rupellæ in Gallia obsidiones testantur. Ex extremitatibus gluten fit. Ex *nervis*, flagella fiunt fractu contumacissima, & quàm maximè flexibilia. *Dentibus* politur charta. Cleanthes philosophus, *ossibus* bubulis & testis fictilibus perscribebat, quæ à Zenone audiverat, cum pecunia non suppeteret ad chartas emendas. Ex iisdem pulvis contra catarrhum & podagram paratur. *Sanguis* malthis faciendis, quòd quam cæterorum animalium crassior sit, & citò coëat, dureturque, perquam accommodus est. Vituli verò cum carnibus valdè concisis in vase fictili per decem dies detentus, inescationis piscium aptissima materia. Ex *Sevo* laudatissimæ candelæ, juvencæ inprimis & circa trimatum. *Felle* bubulo semina macerari Apulejus jubet, antequam spargantur, adversus mures agrestes. Nec accedent ad arborem formicæ, si radici, vaccinum illinatur. Eodem & amurcâ Lycium adulteratur: & aureus ducitur color. Setis bubulis veteres ad scopas vestiarias, utebantur: & pictores suos exinde habebant penicillos. Troglodytæ senio confecti, Diodoro teste, gutture bovis cauda adstricto finiebant vitam. *Fimo* Chinenses pisces alunt, ut pingues evadant. In hoc vaccarum fimo casæ adversus pulices inunguntur, ut Linschotanus prodidit. *Vngulis* bestiolæ à vitibus arcentur. *Differentiæ* boum plurimæ dantur, à magnitudine, cornium varietate, variarum partium à naturali constitutione deflexu, loco, & aliis. Aden insulæ, quæ fortè Madoce & Ocellis veteribus, vaccæ camelum magnitudine æquant, nivis instar candidæ, sine cornibus, auribus proceris, ac pendulis, si Francisco Alvarezio credimus. Ægyptios boves Græcis majores Aristoteles pronunciavit. Æthiopici in Prete Gani regnis tantorum cornuum ut ex iis vasa quæ quinque sexve metretas singula capiunt, formentur. Africanæ sunt tam parvæ vaccæ, ut vitulorum nostratium magnitudinem vix æquent: sed multi roboris & laboris patientissimæ. Idem de Alpinis seu potius Altinis (Altinum urbs olim in littore Venetiæ florentissima juxta Aquilejam) Plinius reliquit. Anglici boves cornibus & miro carnium sapore superbiunt. Americani

Margin notes: Galen. l. 3. de aliment. facult. c. 15. — Dioscor. M. M. l. 2. c. 26. — Plin. H. N. l. 11. c. 38. — Plin. H. N. l. 20. c. 13. & l. 29. c. 13. — *Differentiæ.* — Alvarez. de Æthiop. c. 119.

in partibus septentrionalibus, carent palearibus & gibbosi conspiciuntur. In Dariena, teste Lopezio, ungulis sunt minimè bifidis, mulis non absimiles, magnis auribus, promuscide elephantis, colore cinereo, carne delicatâ. Ex Hispania in Hispaniolam devectæ vaccæ, in tantam fœcunditatem excrevere, ut una vacca proletaria, in viginti sex annis, octingentos fœtus ediderit, dum ex filiis filii rursum procreantur. Aoniorum boum variis coloribus distinctorum perpetuæ indivisæque sunt ungulæ, & unum ex ore egrediens cornu, quod Ælianus prodidit. In Arabia vidit Vartomannus Sultano donatas vaccas, quibus erant cornua cervinis similia, colore nigro: quibusdam & unicornu in fronte. Apud Arachatas, boves sunt sylvestres, teste Aristotele, colore atro, rictu leviter adunco, cornua resimatiora gerentes. Armeniis duplex cornu, sic erratis flexionibus si Æliano fides, tanquam hedera retorqueretur, & si mucrone petitur, ob corneam duritiem, ferrum retunditur. In Bengala provincia, M. Paulo Veneto authore, crassitudine elephantos æquant. In Hollandia vere, plæræque quæ maculosæ, plurimum lactis habent. Aliquibus partibus diebus æstivis, quatuor & quadraginta lactis hæminas singulæ in mulctralia refundunt. In Nosocomio Amstelodamensi, quod Leprosorum domus dicitur, viginti duæ tenentur vaccæ, ex quibus aureos circiter quingentos in lacte & caseis, præter quod in usum quotidianum cedit, quotannis confici, à fide dignis se audivisse Pontanus prodit. Non est ergo mirum, ex caseo & butyro ibidem, quæ in extera loca exportantur, in singulas annos ducentis sestertium, id est, decies centena Caroleorum millia cogi, quod apud Hadrianum Junium legimus. In Scotia boves sunt sylvestres colore candidissimo, juba densa ac demissa, truculenti & feri, adeoque ab humano genere abhorrentes, ut ab iis quæ homines vel manibus contrectarint, vel halitu perflaverint, permultos dies abstineant, dolo capti, moriantur. Carnes cartilaginosas habent. In agro Camanduano, (verba sunt Scaligeri,) boves ajunt esse maximos, brevibus tamen cornibus & hebetibus. Nulla macula candor vitiatur. Cameli gibbus eis & robur par. Onera suscepturi, camelorum more ad agasonis jussum genua flectunt. Haud scio, an eosdem intelligat Plinius dum scribit: Carici boves, in parte Asiæ fœdi visu, tubere super armos à cervicibus eminente, luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur: cæteri nigri coloris candidive, ad laborem damnantur. Cyprii boves stercore humano pascuntur. In urbe Diu, citante Majolo, bo ves sunt exigui, prægrandibus & rectis cornibus, sed præter oneris ferendi industriam, & sub freno currere & equitare dociles, equorum

Aristot. H. A. l. 2. c. 1.

Pontanus Amstelod. l. 2. c. 23.

Scalig. Excercit. 206. 6.

Plin. H. N. l. 8. c. 45.

gradariorum more. Epiroticæ vaccæ, scribente Aristotele, amphoras singulas singulæ implent lacte. Erigitur qui mulget, aut paululum se inclinat: quoniam sedendo ubera contingere nequit. De bobus ibidem, quos incolæ Pyrrhicos vocant, ita Plinius: In nostro orbe Epiroticis laus magna, à Pyrrhi, (ut ferunt) jam inde regis cura. Id consecutus est, non ante quadrimatum ad partus vocando. Prægrandes itaque fuere: & hodieque reliquiæ stirpium durant. At nunc anniculæ ad fœcunditatem poscuntur: tolerantius tamen bimæ. In Eubæa boves ferè omnes albos Odoardus Barbosa affirmat; quam & argyroboæon Eubæam Poët dixere. In *Galata* Africæ monte boves Italicis octimestribus vix pares, cum senuerint, Leonius testatur. In regione *Garamantum* aut vicinia quadam, præposterè pascuntur, si Herodoto fides. Nam si rejecta (vel potius recta) ad pastum ora dirigant, officiunt prona in humum cornua & obnixa. *Helvetii* à teneritudine carnis, cum alibi, tum maximè juxta Zofingam oppidum agri Bernensis commendantur. In *India* sunt unicornes & tricornes, solidis ungulis, nec bifides. Iisdem Plinius altitudinem camelorum tradi ait, cornua in latitudinem quaternorum pedum. Allatum ab inde Ptolomæo II. cornu, quod tres amphoras capiebat. Ibidem pares equis currunt. De iis fortè Plinius dum ita scribit: Atrocissimos habet (scilicet India) tauros sylvestres, majores agrestibus, velocitate ante omnes, colore fulvos, oculis cœruleis, pilo in contrarium verso, rictu ad aures dehiscente, juxta cornua mobilia, tergori duritia silicis omne respuens vulnus. Feras omnes venantur: ipsi non aliter quàm foveis capti feritate semper intereunt. An sint illi, quorum caudas tenues admodum & tenuis pili, tantique pretii, ut singulæ quatuor vel quinque ducatis æstimentur, Sangiaci & Bassæ Damasci adhibent, ignoro. Legimus etiam dari in India bovem, & indigete voce Ignaragnam nuncupari, dicique habitare juxta castrum S. Spiritus, aliisque quibusdam locis ubi frigus remissius est. Animal esse immensæ molis, vescique herbis duntaxat, quæ rubri sint coloris. Corporis mole nostrates boves superare, pellem habere similem elephanto, bina juxta pectus brachia, sub quibus mammæ lateant, quibus fœtus suos enutrit. Capite atque ore boves nostrates referre. Carne esse suavissima, Indisque præcipuè expetitâ. Ex pinguedine liquamen parari butyro simile, quo in condiendis cibis utuntur. Ossa ejus duricia ebori vix cedere. *Vmbri* præcipue circa Clitumnum amnem sunt quoque celeberrimi. Plinius scribit, eam oram gignere omnium Italiæ moximos, in quibus plurimi sint albi. *Sabinis* quoque spectati sunt: & legimus apud Livium, bovem olim in Sabinis cuidam patri-

Arist. H. A. l. 3. c. 21.

Plin. H. N. l. 8. c. 45.

Ælian. H. N. l. 12. c. 36.

Herodot. l. 4.

Ælian. H. A. l. 3. c. 34.

Plin. H. N. l. 8. c. 21.

Bellon. obs. l. 2. c. 92.

trifamilias miranda magnitudine ac specie esse natum, cui monumentum miraculo fuerint Romæ in vestibulo templi Dianæ, fixa per multas ætates cornua. *Leutricorum* boum cornua atque aures ex una stirpe cognata, atque simul contexta esse testatur Aristoteles, ut citat Ælianus. In *Cathajæ* provincia quadam sunt albi & nigri, equina cauda, sed pilosiore, ad pedes usque protensa: pilos habent subtilissimos in modum plumæ volatilis, magno pretio, quos equites in cacumine lancearum suspendentes, egregiæ nobilitatis insigne ducunt. Cornua ab occipite in spinam tanta longitudine extenduntur, ut elevato capite cornibus attingant caudam. Sunt autem grandia cornua, ut incolæ amphorarum loco eis utantur. Apud *Mysios* nulla boves habent cornua, teste Æliano. Apud *Nigros*, nullæ vaccæ ruffæ, omnibus color niger vel albus, vel ex utroque mixtus. In Nomadibus qui ad Mæoticas paludes hyemant, & dies æstivos in camporum æquoribus vivunt, ex bobus pars sine cornibus nascitur, pars serrulâ abscinditur. Tauri Pæonii, ut scribit Pausanias, hirto sunt corpore; cum omni ex parte tum præcipuè pectoribus & mentis. Theopompus verò referente Mizaldo apud *Pæonas* tradit boves tam magna gestare cornua, ut tribus vel quatuor vini sextariis vix adimplerentur; ex iisque reges ac proceres pocula conficere labris ebore aut argento obductis. *Hungaria* tam eorundem abundans, ut Sigismundus Baro Herbersteinius reliquerit, per solam viam Viennensem uno anno plusquàm octoginta millia boum in Germaniam acta esse. Regio Comandu ab ejusdem urbe apellata in Persia, boves habet maximos & in universum candidos, cornua brevia & minimè acuta in capite gestantes, camelino gibbo dorso eorum imminente, teste Paulo Veneto. Unde tam robusti, inquit, redduntur, ut ad magna onera gestanda facilè assuefiant. Habentur tales & in Quivira. Tauri ibi (inquit Nierembergius) quoddam genus sylvestre, fulva specie, humili corpore, incurvo dorso, frequentibus jubis, & laciniis promissis, eduli carne, salubri, nec injucunda. Cauda vescuntur incolæ, epotato cruore: pellibus proteguntur. *Phœnicum* vaccæ ejus sunt magnitudinis, ut Phœnicum libri apud Ælianum habent, ut vel procerissimi pastores cùm mulgent stent, minus proceri scabellum ascendere cogantur. In *Phrygia*, prodente Aristotele, boves cornua ut aures movent, quod & de Erythræis Ælianus prodidit. In *Norvegia* Islandia, Gothia, Feronia, sunt quidam sylvestres, nec homini nec aliis quadrupedibus parentes, quibus cornua vulgaribus minora, sub mento barba prolixa dependet. Venatores inter arbores se abscondunt: ipsi verò ab iis vulnerati vel injuriam ulciscuntur, vel seipsos interimunt. Facit & Vaccæ marinæ Olaus Magnus mentionem, atque de ea sic scribit. Vacca marina monstrum est magnum, robustum, iracundum, & injuriosum, edens partum sibi similem, sed non supra geminum, unum tamen sæpiùs, quem plurimum diligens, secum sollicite ducit, quocunque tandem se per mare transmittit, aut in terra gressus dirigit; decem mensibus imprægnatur. Demum hoc animal aliquando CXXX. annis, per caudæ ipsius amputationem vixisse probatum est. In aquilonaribus quibusdam novi orbis provinciis, exertos elephantum modo dentes habent, si Carterio apud Rhamusium credendum. In *Caricta* Scotiæ provincia supra Gallovidiam boves sunt, quorum caro tenera suavisque esui est, cæterum pingue nunquam concrescit, olei liquidi modo ferè semper fluens. Varro denique tradit, boves juxta Toronam, paucis ante partum diebus, lacte carere: reliquo tempore habere perpetuo. Ventrem ferre decem menses. De bobus Tartaricis in Ergimul, qui sunt elephantum proceritate pilo perenni, levi, ac prorsus albo aut prosus nigro, qui in humeris more leonum prælongus est, non minus pedes tres, mira mollicie, perinde ac sericum, superius dictum. Ut & de gibbosis, quales Tartaricos Scaliger, Syriacos, qui palearia non habent, Plinius esse ait. Et tantum de Differentiis promiscuè. Huc pertinet animal, quod in Congo *Empalanga* vocitant, figurâ & magnitudine bovem referens, nisi quod & caput & cervicem gerat erectam cervorum more, cornua quoque habeat in capite recta & longa, nodosa in summitate, interius parum inflexa: quod quamvis etiam sit silvestre, nemini tamen est molestum; neque adeò etiam est ferum, quia facili negotio aratro, si adesset incolarum aliquod ingenium, accommodari posset. Quantum ad Monstra, visus est Mediolani & Saturæ vitulus biceps: visus in Thuringiæ vico Sextipes, illeque gemino capite & uno podice: visus & septipes, massam carnis è latere dependentem gestans. Visus oculis, naribus & auribus humanis: biceps duplici facie: quodammodo bicorporeus: duobus tantum posterioribus pedibus & agninâ facie. Visus Basileæ Rauracorum an. 1551. bos quinque pedibus, qualem nos olim Londini in Anglia vidimus, alibi alius cervice cornu gerens: & cruribus brevibus instar nani. Monstrum bicorporeum erectum quinque auribus, ut & caput vituli hic etiam expressum habebis.

Ælian. H. A. l. 2. c. 51.

Paulus Venet. l. 1. c. 22.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 51.

Ælian. H. A. l. 16. c. 33.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 19.

ARTICULUS II.

De Bobus feris.

PUNCTUM I.

De Vro.

BOves feri, Græcis ἄγελοι qui ab agrestibus ἀγραύλοις in eo differunt, quòd hi quanquam mansueti sint & ex mansuetis orti, liberi tamen solutique in montium, sylvarum & agrorum pascuis relinquantur; illi verò non tam natura loci quàm naturâ propriâ & genio ferè sint, sunt *Urus*, *Bison*, *Bonasus*, *Bubalus Africanus*, *Buffelus*, *& Bos Strepsiceros*. *Uri* nomen Gallicum Macrobius facit, Gesnerus & Aldrovandus Germanicum potius. Ur enim vel sylvestrem, vel magnum, vastum, & maximarum virium Germanis antiquis significabat. Servius tamen Græcum esse vult, & ab ὀρῶν id est, montibus deducit. Polonis saltem in Masovia & Samogitia *Tur* vocatur, quem Gesnerus veterum Tarandum esse judicat. Lithuanis *Zumbronem* dici, Scaliger se invenisse tradit. An Rhezes Iphicratis sit, alibi disquiretur. D. Hieronymus *Bubalum* appellat, quod & Martialis, & imperitum Romanorum vulgus, teste Plinio, faciebat. Cromerus *misontem* appellat. In *Descriptione* discrepant aliquantulum authores, nisi forte diversa eorum sint genera. Cæsar & Plinius nullam villorum mentionem faciunt: Erasmus Stella, tempora villosa, & mentum barbatum, ipsis adscribit; quod & apud Albertum Magnum invenies, qui urum cum bonaso confundit. De cætero magnitudine sunt paulò infra elephantos, ut Cæsar prodidit, specie & colore & figura tauri. Albertus longitudine aliquando quindecem cubitorum facit. Magnitudinis illius hoc etiam est argumentum, quod in capite inter cornua tres homines considere possunt. Hispidum habet & villosum corium, & sub mento palearia. *Cornua* densa, nigra, brevia; *Oculi* versus exteriorem canthum rubicundi. *Caput* crassum. Facies lata. *Color* ferè niger, sed maximè in temporibus, mento, collo. In facie, lateribus, cruribus, cauda, ad puniceum vergit. Reperitur in sylva Hercynia, Podolia, Samogitia, Mazovia, & Hungaria. Adsuescere ad homines, & mansuefieri, ne parvuli quidem excepti, possunt. Excellentium est virium & velocitatis. Cornibus equum cum sessore correptum, in sublime identidem jactat; & arbores mediocri crassitudine evertit. Caro ejus condita in deliciis est magnatibus. Cornibus Barbari Septentrionales potant, unasque binas capitis unius cornua implent. Aliis præfixa his pila cuspidant. Apud nos addit Plinius, in laminas secta translucent: atque etiam lumen latius inclusum fundunt, multasque ad delitias conferuntur, nunc tincta, nunc sublita, nunc quæ cerostrata picturæ genere dicuntur. Fortè & taurus ille sylvestris, qui Macedoniam vastabat, ad pedem Orbeli montis Macedoniæ à Philippo Rege confossus, cujus pellem & cornua ὀργυαῖα vel τεσσαρακαιδεκάδωρα id est, quatuordecim palmorum, in vestibulo templi Herculis consecravit, urus erat. De capiendi ratione, vide Aldrovandum.

Hieron. l. 3. Com. in Amlos. c. 3.
P in. H. N. l. 8. c. 15.
Solin. Polyhist. c. 25.
Albert. H. A. l. 22.
Plin. H. N. l. c.
Aldrov. de Bisulcis l. 1. c. 2.

PUNCTUM II.

De Bisonte.

BIsontis vocabulum ab Germanico Visent dictum est. Oppiani codices βίςων habent, à Bistonia fortè Thraciæ sylva, sed malè. Dion βίσωνες vocat. Plinius & ex eo Solinus, boves feris similes esse dicit, setosos, colla jubis horridos. Oppianus, jubam circa armos terribilem in crassâ cervice quatere ait, nec non circa maxillas aut mentum. Cornuum mucronibus esse hamatis & aduncis, non inter se reflexis, sed sursum versus surgentibus, ut Gyllius vertit. Seu ut Gesnerus, non esse patula vel extensa, ut in cæteris bubus, nec è regione in diversum ad latera abire vel extendi, (epicarsion enim transversum est) sed rectâ surgere, ita tamen ut ὕπτια sint, id est, dorsum versus inclinent, & circa finem hami instar tum recurva tum acuta sint, unde κέντρα ab acumine vocantur. Surrio jubati sunt & villosi circa collum, & in armos barba à mento propendente, pilis moschum redolentibus, capite brevi, oculis grandioribus, & torvis, quasi ardentibus, fronte lata, cornibus plærumque adeò diductis & porrectis, ut in iis tres benè corpulenti homines insidere queant. In tergo extat gibbus elatior priore, & posteriore corporis parte humiliore. Cornu Gesnerus apud aurifabrum argento includendum vidit, nigredine splendens, duos dodrantes longum, aduncum instar unguium in rapacium avium genere. *Linguam* Oppianus asperam habere ait, ut cum lingit, sanguinem eliciat. De usu in Medicina hoc duntaxat habet Plinius. *Uros & bisontes Græci in experimentis non habuerunt, quanquam bove fero refertis Indiæ sylvis: portione tamen eadem efficaciora omnia* (quam ex domesticis scilicet bubus) *ex his credi par est, videlicet quoad medendi vim.* Hujus generis fuerint Tauri Floridæ novi orbis insulæ, quos *Butrones* barbari suâ linguâ nuncupant, prodente Ambrosio Pareo. Cornua gerunt pedalia, gibbum in dorso, Camelino similem. Pilo sunt prolixo & fulvo, cauda leonina. Nunquam cicurantur. Ex pellibus fiunt tegmina, quibus barbari adversus hyemis vehementiam utuntur. Cornibus verò quibus alexi-

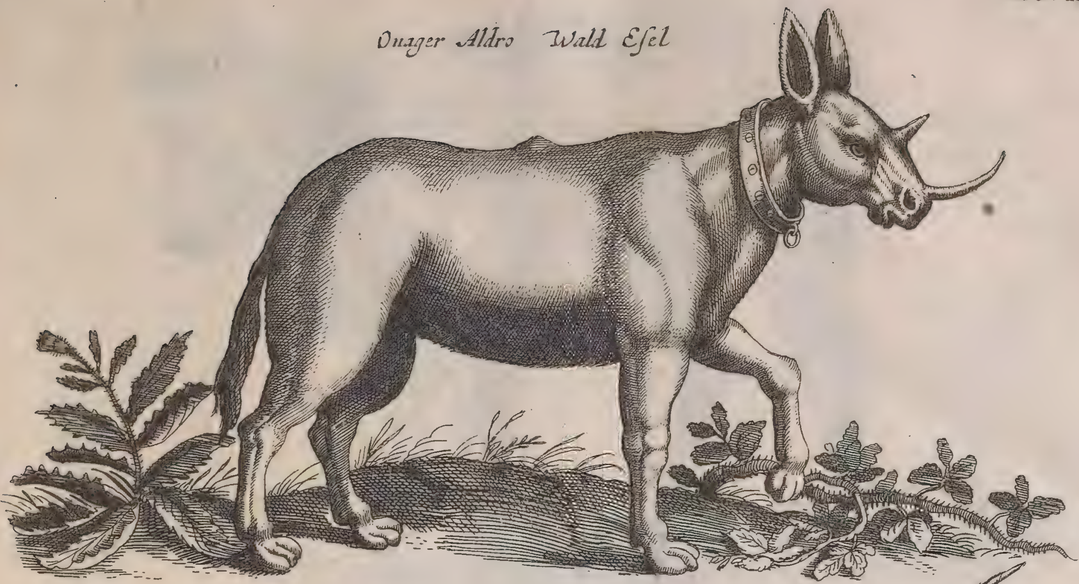
Aldrov. Histor. Bisulc. l. 1. c. 3.
Plin. l. c.
Oppian. l. 2. de venatione.


Monoceros Unicornu
Einhorn


Capricornq Marinq
Meer Steinbock


Monoceros Unicornu
Einhorn

Tab. XI



Onager Aldro Wald Eſel



Monoceros ſeu Vnicornu Iubatus
Einhorn mit mahnen



Monoceros ſeu Vnicornu aliud
Einhorn mit mahnen ein andr art

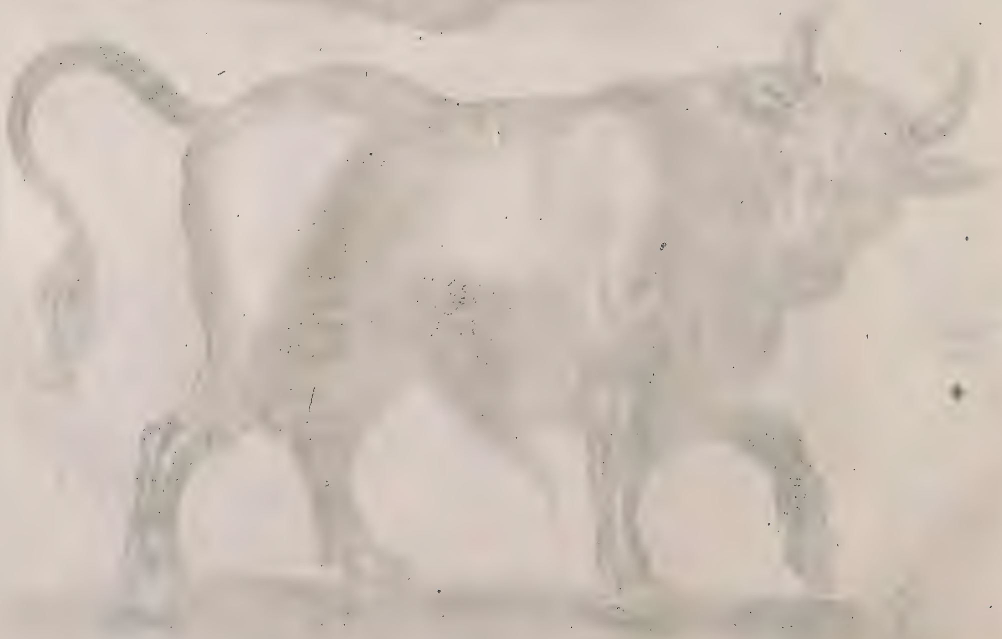
Tab. XV











Tab. XVI











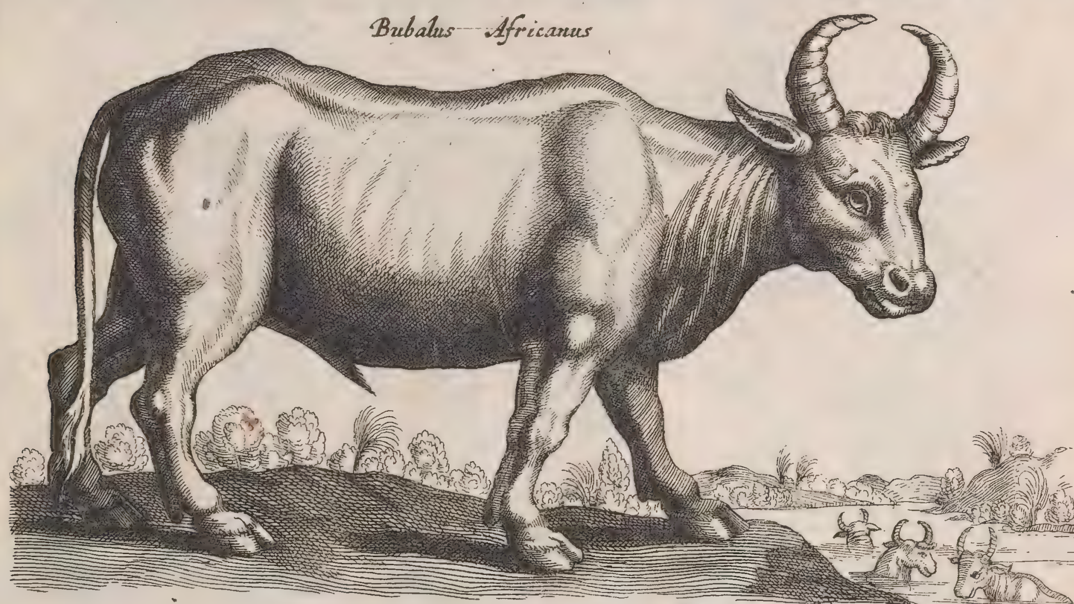



Bisons Magnus


Bison Iubatus


Locobardus
Bison


Bonasus Munister wild Ochsen geschlecht

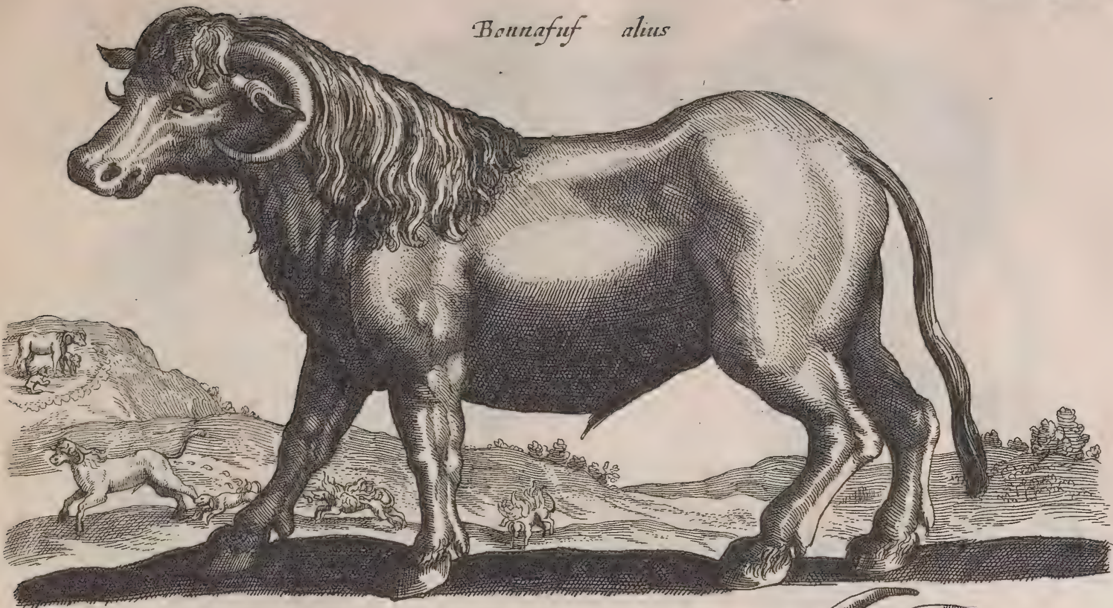

Bubalus Africanus


Taurus








Bounafuf alius


Vrus Iubatus Gewohnter Awer Ochs


Catoblepa Vras
Lybicus






Bubalus Buffel


Alius Bubalq Taurus Sÿlueſter

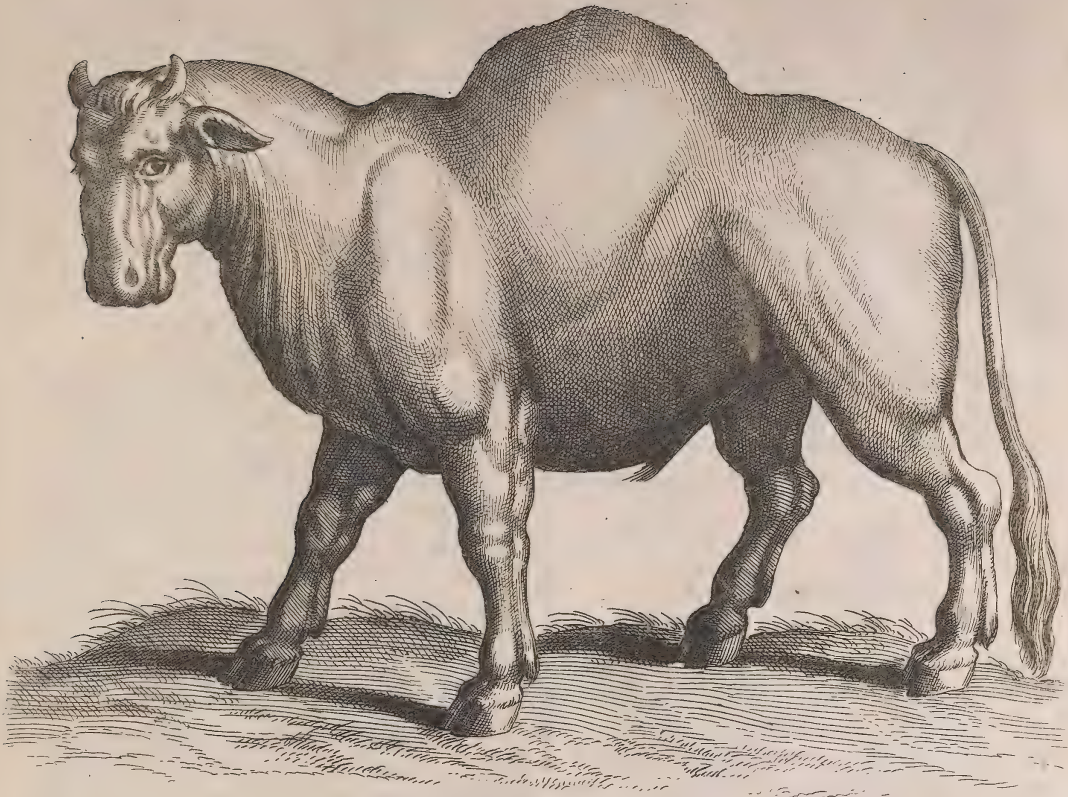

Vrus Awer Ochs







Bos Scijthicus



Bubali Iuveuci Iunge Buffel







alexiteriam vim inesse sibi persuadent, adversus venena se muniunt. Huc pertinet & *Bison Scoticus*. Candidissimum esse ajunt, in formam leonis jubam ferre, cætera mansuetis simillimum, verum adeò ferum & indomitum, humanique consortii hostem, ut quas herbas aut frutices humana contrectatas manu senserit, plurimos deinceps fugiat: captum autem arte quadam, mox præ mœstitia mori. Cum verò se peti senserit, in obvium quemcunque magno impetu irruere.

PUNCTUM III.

De Bonaso.

Aldrov. de Bisulcis l. 1. c. 4.

BOnasus, Aristoteli βόνασος, & βόλινθος, Pæonibus μόναπος, sive ut alii scribunt μόνεπος incerta origine dicitur. Augustinus Niphus ab Alberto Magno qui Bonasum & Urum confundit deceptus, vaccam Indicam à recentioribus vocari scribit. Ita verò eum Aristoteles describit. Bonasus nascitur in Pæoniæ monte Mestapio, qui separat Pæoniam à Media regione. Vocant eum Pæones Monapum. Tauri est magnitudine: sed bove crassior. Neque enim longus est. Ejus corium distentum capit quantum est septem convivis. Cæterum species bovis est, nisi quòd habet jubam ad summos usque armos, sicut equus, verum pilus ejus mollior quàm equinus, & demissior: color pili flavus. Longus etiam crinis ad oculos usque pertinens. Color ejus inter cinereum & ruffum: non qualis equarum quas Paroas vocant: sed squallidior atque subtus lanaceus. Atri aut gilvi vehementer, nulli sunt. Vocem similem bovi habet. Cornua autem curva & adverso inter se flexu curva, atque inutilia ad pugnam: magnitudine palmi aut non multo longiora: crassitudine singulis, quanta capi possit, non multò minus semisextario. Nigredo autem pulchra & nitida cornu est. Antiæ verò ad oculos usque pertinent, ita ut in latus potius, quàm antrorsum propendere videantur. Superioribus caret dentibus, sicut bos & alia cornigera omnia. Crura autem hirta, & est bisulcus. Caudam habet minorem quàm pro sua magnitudine: majorem tamen bubulâ. Spargit pulverem & terram fodit, tauri more. Corium est adversus ictum validum. Carne est suavi: idcircò eum venantur. Percussus fugit: delassatus subsistit. Tuetur sese calcibus, & stercore, quod ab sese quaternis passibus (pessimè Plinius trium jugerum longitudine posuit) ejaculatur. Cujus usus perfacilis est. Sæpè verò etiam comburit, adeò ut deglabrentur canes. Perturbato verò atque perterrefacto potest hoc efficere stercus: pacato non comburit. Feræ facies ac natura talis est. Imminente autem tempore pariendi, universi in montibus pariunt: ac priusquam sobolem edant, circum locum alvum exonerant: tanquam ponentes munimentum. Emittit hæc fera largam quandam copiam excrementi hujus. Huc usque Aristoteles, ex quo sine dubio, quæ de hoc animali, apud Plinium, Solinum & Ælianum habentur, desumpta sunt. An cornua, vertebra, omoplata, & costa, prout eas Caimus ad Gesnerum describit, hujus animalis fuerint, incertum est. Cornuum longitudo pedum duorum erat, palmorum trium & digiti semissis: in ambitu ubi capiti jungebantur, pedis unius & palmi semissis. Spacium frontis inter cornua palmorum Romanorum trium cum semisse. Vertebra erat tantæ magnitudinis, ut nisi longitudine trium pedum Romanorum, & duorum palmorum cum semisse circumdari potuerit. Costa longitudinis sex pedum erat. De omoplata taceo. Iconem Capitis & ossium, apposuimus.

Aristot. H. A. l. 4. c. 71. ed. Scalig.

Plin. H. N. l. 8. c. 15.

PUNCTUM IV.

De Bubalo veterum.

Aldrov. Hist. de Quadrup. l. 2. c. 5.

BUbali nomen confusum quidem non solum hodie sed & Plinii ævo fuisse videtur: nec peculiare aliquod apud Græcos nomen habet; & multi diversos sylvestres boves, præsertim in illis regionib. ad quas aliunde adducuntur, bubalos appellant: quidam bubali, inter capreas relato, commune nomen esse volunt: nos tamen ab isto distinguimus: eumque sylvestrem bovem intelligimus, quem Aristoteles timidum esse, & sanguinem fibris carentem habere scribit, & qui cum Bove Africano idem est. De eo ita Scaliger, Bubalin, cujus sanguis & instrumentum pugnæ cornua ab Aristotele descripta sunt, Plinius ait esse vitulo similiorem (cervove:) Quid igitur ea sit? An Gazella? non sanè. Quare quod ex Africanis historiis percipere potui, tibi libenter impertitum curabimus. Africanorum boum parvitas tanta est, ut nostratium vitulorum vix æquent magnitudinem. Multi tamen roboris, ac doloris patientissimi sunt. Dant autem & Lant, & Elant invenio appellatum. Facie bubula est, sed ut minor, ita multò agilior & expeditior. Ejusmodi fertur esse celeritate, ut cursu feras omnes antevertat. Corium adeò firmum, ut cuivis telorum ferreo generi sit impenetrabile. Sclopi tamen globulo pervium. Pilus eis albet. Æstate capiuntur, quod aranearum fervore ungulæ moveantur ac vacillent. Tantum Scaliger. Bellonius alium Bovem Africanum ita describit: Jam ætate, inquit, grandis erat, corpore minor cervo, sed habitiore & majore quàm caprea, tam quadrato & benè formato corpore, ut oculis gratus esset ejus aspectus. Nam ejus pilus flavus, adeò splendens & lævis

Arist. H. A. l. 3. c. 6.

Scalig. Exercit. 206. f. 5.

Bellon. observ. l. 2. c. 50.

lævis erat, ut expolitus videretur. Alvum magis rugis ruffam ad flavum colorem tendentem habet quàm dorsum, quod ad fuscum accedit. Bubuli pedes, breviaque & firma illi sunt crura: Collum crassum & breve, exiguis præditum paleraibus: Caput bubulo simile: cujus vertici insident cornua nigra, & admodum incurva, ut Gazellæ, lunæque crescentis in modum inflexa, quibus haud multum se tueri potest, cum in sese sint recurva. Bubulis auribus præditus est, armos sublevatos & plenos habet: caudam ut Camelopardalis usque ad poplites promissam, nigris pilis fultam, duplo quàm equini crassioribus. Bovis mugitum habet, sed non adeò sonorum. Diversus est ab hoc ille, cujus iconem Horatius Fontana ad Aldrovandum misit. Capite enim erat colloque longè procerioribus atque exilioribus: cornibus item retro inflexis, & ut in rupicapra incurvis. Aures pro capitis proportione habebat majusculas, juxta colli initium: faciem cervinam, aut capreolum potius quàm bovem referentem. Quare à quibusdam inter Africanos capreolos referebatur. Totum animal excepto rostro & cornibus quæ nigricabant, flavescebat. Pilo erat longiusculo.

PUNCTUM V.

De Buffelo, & Strepsicerote.

Aldr. Hist. Quadrup. l. 2. c. 6.

BUffelum seu Bubalum vulgarem diversum à Bubalo Aristotelis esse, vel ex collatione historiæ utriusque patebit. Videtur autem eum inter boves sylvestres nullo expresso nomine reposuisse, dum scribit apud Arachotos (Indiæ civitatem) boves sylvestres esse, qui differunt ab urbanis, quantum inter sues urbanos & sylvestres interest: colore atro, corpore robusto, rictu leviter adunco, cornua gerunt resupinatiora. Fueritque fortè etiam iste noster buffelus, bos ille sylvestris niger, ex quo si sanguine ricini lumbi perungantur, mulieri tædium veneris fieri dicit Osthanes apud Plinium. *Descriptio* nostri sic habet. Animal est bovi simile, sed majus altiusque corpore valdè crasso, cute durissima, membris macilentis. *Pilos* habet nigros, paucos, & parvos, in cauda ferè nullos. *Frons* est aspera, crispa, & intricata pilis. *Caput* ut plurimum pronum ad terram, parvum pro proportione totius corporis. *Cornua* longa intorta & nigra. Albertus aliquando interius juxta collum dependere versus internam pectoris partem ait, aliquando erecta esse: *Collum* est crassum longumque. Inferior *dorsi* pars caudam versus declivis. *Cauda* ipsa brevis, parva, & nullis ferè pilis. *Crura* crassa, robusta, & reliqui corporis respectu brevia. Frequentissimè in Asia, Græcia, Ægypto, insula Borneo, Siam, Italiæ urbibus reperiuntur. Circa Fundi quam plurimos vidimus. In aquis morari gaudet. Mugitus eis terribilis. Lac buffela habet, & tempore coitus, & in principio partus, ut Niphus annotavit. Intuiti mansuetudinem præ se ferunt: irritati, (irritantur rubro colore) indomiti evadunt. Persequendo recta fertur, neque declinat. Crescentiensis tradit, ubi irascitur aquam ingredi, & se mergere ad os usque ut sanguis æstuans restinguatur. In hoc genere vacca alterius generis vaccæ vitulum non admittit, sed odore agnitum rejicit: sin autem vitulus vaccino stercore illinatur, decepta odore, lactat & pro suo educat. Laboris est patiens. Ferreus aut æneus circulus per nares ei trajicitur, cui alligato fune, vel habena, ducitur ac regitur. Tradunt si nimium sit onus decumbere, nec vel verberibus posse ad surgendum cogi, nisi levato prius onere. Carnes ipsorum Romæ venales prostant, & Iudæis sapore suo blandiuntur: verum tanto lentore præditæ sunt, ut in parietem adactæ tenacissimè adhæreant. Casei, quos Pistoriensis ager copiosè subministrat, Marzolinorum nomine, figurâ ferè ovali, bubulis longè præferuntur, utpotè palato gratiores. Ex ungulis vel cornibus annuli fiunt, qui si in digitis vel manuũ vel pedum subinde gestentur, mirificè adversus spasmos laudantur. Sunt qui iisdem quaterna fila ex totidem metallis, auro, argento, ære, & ferro fabricata innectunt, sic efficaciora futura credentes. Ex corio fiunt vestes ac præcipuè thoraces. In Narsinga equorum ornamenta eo teguntur. Siamenses ex cornibus arcus conficiunt. *Bos Strepsiceros* à turbinata cornuum constitutione ita dicitur. Facie capreolo potius quàm bovi similis est. Caudã tamen bubulam habet, quamvis breviusculam. Totum animal colore cervo ferè simile. Aldr. Hist. Quadrup. l. 2. c. 7.

ARTICULUS III.

De Ove.

A Bovis historia ad Ovis descriptionem transimus, Ægyptiis olim sacræ, & apud Athenienses tanti æstimii, ut & actio contra eum institui juberetur, qui vivum excoriasset arietem, ut Plutarchus testatur; & antiquâ lege statutum esset, ne quis ex grege centum capita habente, pecudem intonsam aut quæ non peperisset, jugularet; quod apud Athenæum habemus; qui etiam addit, suo tempore in Palladis sacrificiis, neque agnam mactatam, nec caseum gustatum fuisse. Adde, apud Romannos; olim nonnisi ovium boumque impendio mulctam dictam, prodente id Agellio: ibidem homicidii noxium, pœnam arietis damno luisse, ut in legibus Regum, scribente Servio, extat; oves denique olim apud Persas, & Medos inter tributa numeratas fuisse. Cappadoces enim Persis LM. Medi duplum pendebant. Et ne longius abeamus, scribit Ambros. Nolanus, à Stabiis quotannis magnum & album agnum, cum cornibus auratis, Nolam ad Præsulem tributi honorisque nomine mitti. Nil interim de eo dicam, quod agnina caro

Plut. de esu. carn.

Athen. Dipen. l 9.

Agell. l. 11. c. 1.


Aries Wieder


Agnus Lam
Vervex Hamel


Ovis Peregrina


Vervex aliud


Vervex alius Peregrinq


Ovis Arabica







caro iis qui gryphos enodabant, nec non poëtis, præmium erat. Unde Ἀρνῳδοὶ dicebantur, qui agni præmia canebant. Inter *Nomina* Ovis apud Latinos est, Ovis, Aries, Agnus, Adasia, Minæ, Apicæ, Lanata, Bidens, Pecus. Ovis nomen est fœmellæ. Festus tamen ab antiquis masculino genere, cum de mulcta scil. agebatur, usurpatum scribit. Ab isto vocabulo est *Oviaria* ovium multitudo, à qua & oviarium pecus dicitur. *Aries* vocabulum est maris: *Agnus* illius quæ nondum annua excessit. *Adasia* vocatur, teste Festo, vetula recentis partus: *Matrices*, quæ agnos nutriunt Palladio, quas Florentinus τοκάδες dixit, pascales, quæ passim pascuntur. *Minæ* quæ ventre sunt glabro. *Apicæ* quæ non amplo sunt corpore, nec multam lanam circa totum corpus habent. *Lanata*, epithetum ovis est, sed sæpè pro ove ponitur. *Bidentes* sunt oves duos dentes longiores cæteris habentes, quales in hostia esse debebant. Dicuntur & *Ambidentes*, & *Duidentes*: quamvis & apud Festum ambidens & bidens, quæ superioribus & inferioribus est dentibus, vocetur. *Pecorum* nomen iis quidem animalibus accommodari solet, quæ sunt aut ad vescendum apta; aut usui hominum accommodata: Plinius tamen pecudem sæpissimè pro ove ponit. Apud Græcos haud pauciora & Ovis & Aries habent nomina. Dicitur namque illa, ἀμνόα, ἄμνος, βάρα Laconibus; βηκίοις apud Hippocratem interpretatur Varinus προβατίοις. Ethymologus βότα exponit πρόβατα. γοῖτα Hesychio & Suidæ ovis est; διδόης bidens, δίκυμα oves quæ gemellos peperere: ἔγγαλον ovis lac habens, σύρον est ovis mollis lanæ, ἱερεῖον ovis immolanda, μετάσσαι oves agnos sub uberibus habentes, seu τὰ ὑποτήρνα πρόβατα, μεσήλικες mediæ ætatis inter agnos, & jam majores natu oves. Κὰρ κάρνος, καρὸς, ὄϊς, ὄξ, πῶϋ, ῥῆνες, nomina sunt ovis simplicia. Aries vocatur ἄριχα, κριὸς, ἀρνειὸς, δεδμάων, ἐθρὶς, quod nomen exsecto sed verveci propriè competit, κτίλος gregis dux, μοσχίας, ὀκρίβας, quod tamen nonnisi de sylvestri accipitur, παρὰ τὸ τὰς ἄκρας βαίνειν, quod per vertices montium eat. Ad vervecum differentiam, qui arietes non castrati, Nefrendes dicuntur illi, qui castrati non sunt. Ἄρς, ἀμνὸς, ἔρσαι, κάθελος, κίλλιξ, ὄρζος, πραΰνιον, πρηλῆνες, σακίται, τρανὸν, φάγιλον, agnorum sunt apud Græcos nomina. *Descriptioni*, non est quod immoremur. Notissimum namque animal est. Memorabilissima tamen apponemus, quorum & authores mentionem fecere. *Caput* itaque ipsi infirmissimum natura tribuit. *Cerebrum* αὐχμηρὸν hoc est, ut Theodorus vertit, squalidiusculum, seu minus pingue. *Cornua* tenuiora fœminis plærumque, multis nulla, agnis aliquando ab ipso partu connata, arietum generi in anfractum, ceu castus, convoluta, aliquando plura quàm bina.

Nomen.

Descriptio.

Cardanus verveces quatuor cornibus insignes se vidisse scribit. Hic tricornis & sexcornis iconem exhibemus. Evirati cornuum situm mutant, eaque è contrario gerunt. *Oculos* habent in latera despicientes, maximè inter se distantes, fuscos aut subnigros, & patulos. *Labra*, in suo genere, tenuia, contra ac in bobus. *Dentes*, continuos, quorum ovi pauciores quàm arieti. Petrus Crescentiensis scribit mutari post annum unum & dimidium, nempe duos anteriores, & postea per sex menses duos proximos, deinde cæteros, ita ut tribus annis vel ad summum quatuor ejiciantur omnes. Junioribus esse dentes inæquales, in statu æquales, ætate provectis discalceatos, hoc est, à carne denudari, minui, & corrumpi. *Ventres* ipsis, ut in ruminantibus plures. Apertos agni exhibemus, ubi, A. ventriculum, B. Reticulum, C. Omasum, D. Abomasum denotare scito. *Testes* ad crura deciduos. *Mammæ* fœminæ binæ, totidemque papillæ. *Fel* apud Chalcidem Euboicam parte quadam nullum; in Nexo adeò copiosum, ut exuperantia prodigii loco habeatur. Ælianus hic duplex esse ait, in Ponto etiam nullum. Addit, in regionibus perfrigidis, cum nive & hyeme vehementi anni tempus infestum est, fellis expertes esse, intraque ovilia compulsum, novo pabulo non uti: ineunte vere, cum ad pastiones proficiscitur, felle impleri, quod ipsum Scythicis ovibus usu maximè evenire solet. In Scepsi regione *Lienem* habent minimum; ubique rotundum. *Renes* æquabiles, & densius circa ipsos sevum, si pingui undique obducantur, intereunt, idque pubertate pabuli, ut in Sicilia, agro Leontino. Unde sero diei agere oves ad pascua, pastores loci illius solent, quo minus capiant pabuli. Bellunensis testatur in arietibus castratis, in Syria, adipem inter cutem & carnem abundare, ut in porcis. *Pedibus* anterioribus ac posterioribus, concretio quædam inhæret, parte quâ terram calcant, (verba sunt Lemnii) vermiculi subrotundâ formâ, lanuginosa intus, ac crinitâ congerie, qualis est in rosarum spongiolis, ac calicibus, quibus semen includitur, molli tenuique lanugine implicitum: Eximi autem tale quiddam sæpius ex decoctis ejus pecudis pedibus teredini, qui vermicoloso ac carioso ligno inesse solet, aut nucibus avellanis planè adsimile. Opiliones autem pastoresque ovium eâ sunt opinione imbuti, nullum hoc animante in cursu fore velocius, nisi tale quiddam articulis quibus fulciuntur, subesset. Caulis *caudæ* villosus est. *Pellem* à Borea penetrari Hesiodus negat, quod tamen pilis seu lanæ potius tribuendum est. *Locum* si spectes, nullibi ferè non inveniuntur: in quibusdam tamen majore copiâ, minore in quibusdam. Quomodo verò ratione locorum different, in Differentiis dicemus. Quantum

Aristot. de generat. animal. l. 5. c. 1.
Arist. H. A. l. 2. c. 3.

(Ventres agni aperti. T. b. n. 3.)

Aristot. de partib. l. 4. c. 2.
Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Ælian. H. A. l. 17. c. 26.

Lemnius de Naturæ miracul. l. 3. c. 5.

Locus.

Cibus. tum ad *Cibum*, sunt animalia ποηφάγα, seu herbivora, quamvis & frondibus pascantur. Ex herbis sunt jucundissimæ, quæ aratro proscissis arvis nascuntur; deinde quæ pratis uligine carentibus. Fastidium præbito sale occurritur, quod velut ad pabuli condimentum per æstatem canalibus ligneis impositum, cum è pastu redierint, lambunt. Hyeme frondibus ulmeis, fraxineis, & betulinis, & fœno autumnali, quod Cordum vocatur, commodissimè vescuntur: Cytiso quoque & sativa vicia, & si necessitas urget, ex leguminibus paleis. Vinacea & furfures alicubi modicè objiciuntur. Quæ in locis maritimis aut salsuginosis compascunt, largiore lacte, & caseo gratiore abundant, multoque fœcundiores evadunt, & teneriores ac suaviores carnes proferunt; quales oves præpingues in Ostiensi agro, eique finitimo Portuensi, decimo ab urbe lapide, qui Tiberi fluvio interfluente, multis hinc inde paludibus, atque etiam salinis sunt circumfusi, sese reperisse & gustasse tradit Gomesius. Unde & Aristoteles author est, oves quæ salsiusculam aquam bibunt, maturius coire, & à partu sale fruentes, ubera magis distenta lacte demittere. Albertus etiam scribit, in quibusdam terris marinis, in quibus sicca & salsa habentur pascua, oves per 20. annos vivere, atque etiam parere. In Scotia vescuntur per inculta loca cytiso. In India & maximè Prassiorum regione herbis liquida pluviâ rorantibus. In Ponto amarissimo absynthio pinguescunt, quod Alexander Myndius Æliano authore prodidit. De Laserpitio ita Plinius. Laserpitio vesci solita pecora, primoque purgari, mox pinguescere, carne mirabilem in modum jucunda. & alibi. Si quando incidit pecus in spem nascentis, hoc deprehenditur signo, ove, cum comederit dormiente protinus, capram sternutante. Apud Iudæos nuclei palmarum illis apponebantur, qui etiam fabris ferrariis apud Babylonios pro carbonibus erant. Delectantur etiam, coluthea, aphace, herba lanaria, gemmis vitium, adiantho, galli cristâ, thymo, ericâ, apud Brabantos inprimis, hœdera, apiastro, ut Theocritus prodidit, Eryngio denique. Apud Ichtyophagos, & circa Calamos vicum Indiæ, si Philostrato fides, in provincia Aden, si Paulo Veneto, piscibus aluntur. In Lydia & Macedonia ex iisdem pinguescunt. Quantum ad *Potum*. Albertus turbulenta & multâ aquâ pinguescere ait. Plutarchus aquam imbris ubi statim à vento immittitur, laudat. Vitalis de Furno, æstate septentrionalem frigidam, hyeme meridionalem tepidam deprædicat. Varro aquæ mutationem huic pecori nocere, saltem eo tempore, quo fit admissura, scribit. Oves aniculæ coëunt & uterum ferunt, teste Aristotele, præstantior tamen proles quam senescentes mares & fœminæ procrearunt.

Columella R. R. l. 7. c. 2. 3.

Gomes. l. 1. de Sale.

Plin. H. N. l. 19. c. 3.

Strabo Geog. l. 15.

Plutarch. qu. 2.

Varro R. R. l. 2. c. 2.

Coitus & Partus.

Arist. H. A. l. 5. c. 14.

At Columella vult fœminam bimam submitti, & usque ad quinquennium fæturæ necessariam esse, septimo deficere. Florentinus in tertio anno matrices probat. Aristot. autem ad octavum usque parere ait, imò, si benè curentur, vel in undecimum, quod & apud Palladium invenies. Notandum verò etiam, arieti naturale esse agnas fastidire, senectam ovium consectari, ut ait Plinius, additque, & ipsum senectâ meliorem esse, illisque utiliorem. Coitus verò omnibus ab Arcturi occasu, quod est à tertio Idus Majas, ad Aquilæ occasum, id est, ad decimum tertium Calend. Augusti, ut Plinius prodidit; idque ideo, quòd quæ postea concipiunt, fiunt vægrandes & imbecillæ. Columellæ tamen primum admissuræ tempus vernum Parilibus, si sit ovis matura, si verò fœta, circa Julium mensem. Ferunt quinque mensibus, & pariunt, maximâ ex parte singulos, sed aliquando etiam binos, ternos, & quaternos. Alicubi pariunt geminos, tum pabuli beneficio, tum si pater aut mater vim eam geminandi per naturam obtineant. Sunt & loca, ubi bis terve pariunt, ut in Differentiis dicemus. Terno sæpius aut quaterno coitu implentur, & aliquando toti gregi unus aries sufficit. Pariunt nonnunquam & monstra. Albertus, Cinirum vocari scribit, qui ex ove & hirco nascitur. Apud Helvetios, teste Gesnero, nascuntur capræ posteriore parte, anteriore oves vel arietes, sed vivere non possunt, & paulò post moriuntur. Albertus *Musmonem* ex capra & ariete nasci, refert. Apud Columellam verò refertur, ex ovibus & arietum ferorum coitu fœtum conceptum paternum colorem retulisse, eumque similiter durasse per sobolem & nepotes: lanam verò, in primo quidem fœtu hirtam: sed in nepotibus & deinceps molliorem fuisse. Ejus autem coloris fœtus erit, cujus venæ linguæ in prægnante sunt. Mares aut fœminæ vi tum aquarum tum admissariorum generantur. Aristot. verò docet, austrinos flatus captandos esse, si fœminæ generari debent: septenrionales, si mares. Idem efficies, præeunte Plinio, si arieti lævum vel dextrum testem ligaveris. Quod de aqua ex Aristotele dictum, probat Pausanias, dum ait, ex Charadro fluvio bibentia pecora ut plurimum mares parere. Ut verò coitum arietum, sale, vel genitalium sale & nitro perfrictione excitant: sic & conceptio à quibusdam, pinguedine nempe nimiâ, impeditur. Ex congressu de anni felicitate præsagium sumitur. Nam si majores natu tempestivè libidine incitantur, annum esse felicem gregi pastores confirmant: si minores, infelicem. Post ordinarium coëundi tempus concepti, Cordi antiquis vocantur. Inter Oves & Capras occulta quædam amicitia viget, ideò simul libenter pascuntur. Ex arietinis cornibus tusis & defossis, asparagos

Plin. H. N. l. 8. c. 48.

Arist. H. A. l. 5. c. 14.

Columella R. R. l. 7. c. 3.

Sympathia & Antipathia.

ragos nasci, quidam scripsere, negat Dioscorides. Si eadem sepeliantur ad radicem fici arboris, fructus ejus citius maturescere, scribit Albertus Magnus. Quæ de vespertilione produntur, inter magicæ vanitatis specimina reponit Plinius. Inimicitias creduntur fovere, cum lupo, urso, tigri, elephanto, lupo inprimis, corvo, aquila, serpentibus, apibus, eruca. Stirpes verò iisdem noxiæ sunt, Aconitum, Nerion, Evonymus, Sabina Sanguinaria, Polygonum, Numularia, Calamogrostis, Anagallis, Ervum, Glans, Duva & Thapsia. Quæ de lupi intestinis, tympano, & aliis dicuntur, alibi examinabimus. Sanguinariam si comederint, toto ventre distrahuntur, & spumam quandam tenuem tetri odoris exspuunt. Calamogrostis comesta sitim, maciem, & tabem invehit, & sanguinem in ventriculum elicit. Duvam (herba est apud Gallos, sic iisdem vernaculè dicta) si gustaverint, innascuntur in jecore parva quædam animalia nigra, quæ similiter Duvæ vocantur. Ervum noxium est, quod mense Martio seritur. Si glandem copiosius comederint, abortum faciunt. In Attica Thapsiæ radicem non tangunt, peregrinæ depascunt, & aut alvus solvitur, aut intereunt. Tonitru consternatis, si aliqua non concurrerit, abortit. In Thracia verò, ut Bellonius prodidit, binas Turcæ putant esse stellas, Julio & Augusto noctu apparentes, sibi planè verticales, quarum splendorem si oves caput attollentes conspiciant, intereant. Ideò tum sub tectis habentur. Vitam ad denos annos, sed magnâ ex parte pauciores vivunt. Facit tamen & loci diversitas ad longævitatem. Albertus namque in quibusdam locis siccis & marinis ad viginti annos vivere scribit. Aristoteles, duces pecoris ad quindenos. Oves Æthiopicæ ad duodecem & tredecem annos vitam agunt. *Vox* ipsis propria balare, Græcis βληχᾶσθαι. Homerus tamen μηκάδας dixit agnos, & apud Claudianum, agnos grundisse, leges. Peculiarem in coitu habere, Aristoteles author est. Quantum ad Naturam, Ingenium & Mores ovium, adeò sunt stolidæ & amentes, & homo προβατώδης & ἀμνοκῶν, pro stolido & fatuo nominetur, & in proverbium abiverit, nullam ovium utilitatem esse, si pastor absit. Mansuetæ sunt eædem, & cum cætera animalia in partu vel à partu sævire soleant, hæ, teste Aristotele, non sæviunt. Quamvis autem quacunque occasione perhorrescere Quintus Calaber innuere videatur: agnos tamen audaces Horatius dixit. Præter pastorem & canem itineris ducem arietem habent, quem tamen pastor primò instituit, videresque è stabulo egressas militari quasi ordine incedere, præsertim si à pastore, cujus vel sibilum intelligunt, depositæ fuerint. Arietes pugnacissimos esse, simul ac ipsi cornua

Bellon. obser. l. 3. c. 51.

Ætas.

Vox.

Arist. H. A. l. 4. c. 4.

Natura, Ingenium, Mores.

increscere incipiunt, notum. Non modò sui generis similes, sed & alias, hominem adeò ipsum, incessunt. Sævitia repellitur, si, mensuræ pedalis, aculeis confixam tabulam, adversam fronti cornibus religaveris, vel cornua secundum auriculas quâ curvantur inflexu terebrâ perforaveris; vel etiam castraveris. Eosdem per sex menses hybernales sinistro incubare lateri, ab æquinoctio verno supra dextrum latus, quomodo scil. sol ab eodem tempore dextrum hemisphærium, reliquo ambit sinistrum, quod Macrobius & Ælianus prodidere, experientia falsum est. De cætero, amat hoc pecus frigidos fontes: radicitus herbas carpit, & arbores destruit: lac per octo menses habet: antecedente hyeme copiosius avidiusque pabulum ventri ingerit, quasi de viatico pro futura indigentia sollicitum, frigoris est impatiens, quamvis vestitissimum: illæ tamen minus perhorrescunt, quibus cauda amplior. Eum sequi solere, qui vellere aures ipsarum obturaverit, Mizaldus prodidit. Agrestes cum consenuerunt, à propriis fœtibus aluntur. Agnos odore posteriorum noscere, apud Albertum legimus. Cubant difficilius quàm capræ. Fœminæ urinam crassiorem reddunt quàm mares. Menses ipsis & capris tempore coëundi indicari, idemque post coitum etiam fieri ad tempus, mox desistere, donec parturiant: tum denuò indicari: itaque pastores proximum esse partum intelligere: à partu autem purgationem sequi abundè, primum leviter cruentam, postea valdè, Aristoteles author est. Agninam veteribus despicatui fuisse, quidam, & inter eos Turnebus, credunt: Plautus tamen coram fuisse Romæ, tradit: & Horatius in deliciis reponit; ut exta agnina jam memoratus Comicus: Athenis quondam interdictum fuisse ne quis intonsum agnum in cibo sumeret, Athenæus author est. Modicè verò est calida, cum superflua humiditate, quæ quò agnus junior, copiosior. Ideò etsi robustis utilis, infirmis tamen ventriculo, quòd viscoso humore adhæreat noxia: quanquam Crescentiensis anniculos commendat. Columella autumnalem verno præfert. Capita inter delicatiores cujusdam convivii cibos numerantur. Agnus Syringatus, Terpianus, Pasticus, diversi apparatus sunt nomina. *Arietina* caro minus est humida, & si benè concoquatur, sanguinem laudabilem generat, maximè castratorum. Donatus Antonius Ferrus, vervecinam omni ætati, regioni & tempori si sit juvenis, bimula, mediocriter pinguis, & in optimo aëre sicco, optimisque herbis educata, convenire ait; talesque esse asserit verveces, qui in sublimi Trivicano monte nutriuntur: secus

Usus in Cibo.

autem esse, qui humidis aluntur in locis, & propterea in Campania nullo ferè precio haberi. Bellonius longè sapidiores esse judicat, si integri, quod pastoribus in Thracia supra Nessum fluvium suetum, assentur. Testes apud Athenæum inter delicatiores cibos censentur. Medullam inter venena, cui phasiani caro obsistat, reposuit Arnoldus: at Homerus, Astyanacta ea vesci fuisse solitum, author est. *Ovilla* saporis est ingrati, nimis humidi, & mali succi. Quia æstate minus quam verno tempore convenit, ideò in quibusdam locis, magistratus post Divi Jacobi festum, id est, vicesimum quintum Julii, mactari prohibet. Pedes non exempto vermiculo, ut sup. monuimus, nauseam stomacho inferunt. *Armus* elixus & refrigeratus sæpè editur. Ex *pulmone* minutal fit. Ex *jecore* apud Helvetios Tigurinos, Gesnero referente, tomi quadrati, qui omento circumvoluti, & herbis odoratis aliquando, verubus ligneis transfixi, in craticula assantur. Sunt qui integrum diligenter cum medulla panis contundunt, & per linteum vel cilicium transmittunt, deinde aromatibus ad saporem coloremque commendandum, modicè inspersis, fervefaciunt, & turdos in jure carnium elixos, ac modicè butyro frixos imponunt. *Lac* est tanto melius quanto recentius, idem de Caseo sentiendum. Improbatur etiam nimis salsus. *Medicinam* quod spectat, agni morsui venenato, calentes, post cucurbitulas impositi, venenum extrahere Ætius prodidit: ius in quartanis utilissimum esse Brunus: *Cerebrum* maniæ conferre, ex quodam manuscripto Gesnerus. Decoctum *pedum* doloribus vesicæ Plinius. *Testiculos* arietis tritos & cum aqua potos, comitialibus. *Pulmones* arietum excrescentes in ulceribus carnes ad æqualitatem reducunt: assus præsumptus ebrietatem arcet: Livores & sugillationes minutatim concisus & impositus statim sanat, & nigras cicatrices ad candorem perducit. Est ejusdem & in purgatione uterorum usus. *Iecur*, oculis cruore suffusis, eximiè prodest, si pariens infletur, idem meracius præbendum in cibo, suadet Hippocrates. *Lien* tostus & in vino tritus potusque ileo resistit, si Plinio credimus, qui alibi hoc superstitiosum recenset. Pecudis lien recens, magicis præceptis super dolentem lienem extenditur, dicente eo qui medeatur, lieni se remedium facere. Postea jubent eum in parte dormitorii ejus tectove includi, & obsignari annulo, terque novies carmen dici. *Vesicam* ovillam ustam bibendam jubet præbere Galenus his, qui se in somno permingunt, idemque remedium Mizaldus repetit. *Fel* pecudis cum melle aures purgare prodidit Plinius. Eodem tolluntur porrigines, cum terra Cimolia illito capite, ut inarescat. Cum suo sevo lenit podagras. *Lac* laudatur contra omnia venena, præterquam buprestin & aconitum. Contra quartanas quidam, referente Plinio, tres cyathos ante accessionem, cum fimi hirundinum drachma unâ, sumi jubent. Sextario si quis adjiciat Cnici purgati denarios quatuor, & decoctum ita bibat, molliet ventrem. Alvi exulcerati fluores & tenesmi, eodem ignitis calculis decocto sisti, Dioscorides tradit. *Serum* ventrem movet, & bilem expurgat. De *Butyro* hæc apud Plinium reperiuntur. Reduvias & quæ in digitis nascuntur pterygia, tollunt canini capitis cinis, aut vulva decocta in oleo, superillito butyro ovillo, cum melle. *Caseus* vetus dysentericos recreat, & in cibo sumptus, vel rasus & cum vino potus, cæliaco medetur. *Cornu* arietis ustum & cum oleo contritum, atque inde derasum, à quibusdam ad crispandum capillum adhibetur. *Ungulæ* cinis cum melle muris aranei morsum sanat. *Coagulum* contra pastinacam & omnium marinorum ictus vel morsus, drachmæ pondere ex vino sumi, scripsit Plinius. Infantibus etiam, qui lacte concreto vexantur, præsidio est, ex aqua potum: aut si vitium coagulato lacte acciderit, discutitur coagulo ex aceto dato. Sistit itidem sanguinem ex naribus subditum vel infusum, si alia non prosint. De *sevo* notandum est, aliquando simpliciter, aliquando ex renibus, vel omento privatim nominari. Quidam innominatus, eo ad ignem liquato linteum intingi, & parti adustæ imponi jubet, atque ita curari asserit. Pernionibus cum alumine, teste Plinio, imponitur. Vetus cum cinere è mulierum capillis, furunculis medetur. Ex omento, præcipuè à renibus, admixto cinere pumicis, & sale cæteris verendorum vitiis medetur. *Medulla* agni ad ignem liquefacta, cum oleo nucum & saccharo albo & epota, calculum vesicæ dissolvere dicitur, si Alberto credimus. *Urinam* ovis rubræ aut nigræ, idem, hydropi perutilem esse scribit, sed præcipuè, si cum melle fuerit mixta. Quantum ad *stercus* & *fimum*. Medicus quidam in Mysia, teste Galeno, ovium utebatur stercore ad acrochordonas, & myrmecias, & thymos, & furunculos duros, quos clavos nominant, aceto videlicet diluens; quin & ulcerum ambusta ad cicatricem illo ducebat, nempe, stercus hoc cerato rosaceo commiscens. Fimus ex aceto illitus apud Dioscoridem, epinyctidas, clavos, pensiles verrucas, thymos, & ambusta igni, rosaceo cerato exceptus. Galenus ex oleo tritum, instar cataplasmatis imponi jubet, ad vulnera recentia gladio aut ligno illata. Magna vis & in cinere fimi, inquit Plinius, ad carcinomata, addito nitro, aut cinere ex ossibus feminum agninorum, præcipuè in his ulceribus quæ cicatricem non trahunt. Fimo quoque ipso ovium, sub testa calefacto & subacto, tumor vulnerum sedatur. Ad dolorem coli-

Bellon. observ. l. 1. c. 60.
Athen. l. 4.
Homer. Iliade 10.
Usus in Medicina.
Plin. H. N. l. 29. c. 2.

colicum hoc est Marcelli. Stercus ovis montanæ mense Septembri, deficiente luna pridiè inclusæ, manè excipies, & sole durabis, atque in pulverem rediges, & habebis in vase vitreo sive stanneo, cum usus exegerit. Cochleare plenum, colico ex aqua calida, si febricitaverit, sin minus, cum vino per triduum dabis. *Vellera* pura aut per se imposita, cæcis doloribus, aut accepto sulfure mederi, testatur Plinius, tantumque pollere, ut medicamentis quoque superponantur. Pugnacis arietis è medio cornuum lanas suffitas, Nicolaus Mirepsus imponi jubet, loco dolenti in hemicrania, doloremque sedari promittit. Cinis crematarum ex Dioscoridis sententia, crustas obducit, excrescentias in carne cohibet, & ulcera ad cicatricem perducit. Mundæ autem & carptæ, in fictili crudo, cæterorum more uruntur. Quidam detonsam eam, alii evulsam decisis summis partibus siccant, carpuntque, & in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt utrumque. Alii hastulis tædo subjectis & subinde interstratis, oleo aspersam accendunt, cineremque in labellis aquâ additâ, confricant manibus, & considere patiuntur, idque sæpius mutantes aquam donec linguam adstringat leviter, nec mordeat, tum cinerem reponunt. Vis ejus septica est, efficacissimeque genas purgat. Lana succida, quæ colligitur ex ovibus tonsis inter æquinoctium vernum & solstitium, quo tempore sudare cœperunt, laudatissima quæ de collo demitur. Subveniunt tales lanæ teste Dioscoride, inter initia vulneribus percussis, desquamatis, lividis, ossibus fractis, aceto, oleo, aut vino imbutæ: siquidem facilè succos combibunt, quibus immerguntur, & ob pecudum sordem (sic Oesypum vocant) emolliunt. Canis rabiosi morsibus inculcata post diem septimum solvitur, teste Plinio, reduviasque sanat ex aqua frigidâ, ex oleo calido humidis apposita medetur, ut ait Marcellus. Refert Herodotus, Pænos pastorales in filiis quadrimis, venas verticis lana succida inurere, nonnullos venas temporum, ne unquam scilicet pituita è capita defluens, officiat. Quod si pueris inurendis spasmus contingat, urina hirci aspersa eos liberari. Si talum aut ungulam bovis vomer læserit, picem duram & axungiam cum sulfure & lana succida involutam, candente ferro super vulnus inuri jubet Columella. Plinius sanguinem è naribus lanâ succidâ, ait sisti, cum oleo rosaceo, & alio modo auribus sæpius obturatis indita: sed & alibi sistit, si articulos extremitatum præligaveris. *Oesypo* seu sordibus lanis inhærentibus, Galenus concoquendi vim tribuit, cum aliqua digerente facultate. Dioscorides cum Ætio, excalefacere, ulcera explere, & emollire ait. Apud Plinium, vulvæ inflammationibus & sedis rhagadiis, & condylomatis, cum butyro & meliloto, medetur. Secundum eundem vulneribus medetur cum hordei cinere & ærugine æquis partibus, ad carcinomata quoque ac serpentia valet. Erodit & ulcerum margines carnesque excrescentes, ad æqualitatem redigit. Igni sacro medetur cum pompholyge & rosaceo. Somnos allicit cum myrrhæ momento, in vini cyathis duobus dilutum. Maculas in facie cum melle Corsico, quod asperrimum habetur, extenuat. Quomodo & colligatur & paretur, vide apud Aldrovandum. Sylvius denique, nescio quo authore, cutim pedum & rostrorum bovis & ovis lento igne diu coqui tradit, donec veluti coagulum remittat, idque exemptum, siccatumque, in aëre perflatili ad hernias commendari. Et tantum quidem de usu in Medicina. Dantur & in externis quidam. Lana enim vestitus est materia: sed & pelles humani corporis sunt operimentum. Bedevini ex Arabum genere Vitriaco teste, plærumque iis vestiuntur. Zeno etiam Citicus apud Laërtium, Cratem Thebanum ovis pellem pallio suo insuisse scribit. Vulstanus quoque Vigarniensis in Anglia Episcopus vestitu ex pellibus ovinis usus est, quòd non lynces Dei, sed agnus in templis cantaretur. In tragœdiis etiam earum usus, unde qui gestabant διφθερίαι dicebantur. Cavendum tamen est, ne ovium quæ peste periere pelles adhibeantur. Pauci enim ex talibus, non phthiriasin modò, sed & sacrum ignem gignunt. Mirum verò quod scribit Ælianus; ex ovis à lupo demorsæ lana vestis, pruritum in corpore ejus excitat qui ea vestietur. Ex eadem lana cingula fiebant, quibus novæ nuptæ apud Romanos præcingebantur. Pescia, in Saliari carmine capucia ex pellibus agninis fuere. Mollostans vocat Festus pelles ovillas quibus galeæ tegebantur. Earundem pellium usus loco chartæ fuit. Ventre Diophanes ad necanda animalcula noxia utitur. Ex testiculis arietinis crumenas olim factas, Cicero ad Herennium innuere videtur. Suffiscus etiam folliculus est testium arietinorum Festo, quo pro marsupio utebantur. Intestina minora ad fides & arcuum nervos adhibentur. Mense Majo caseum coagulabimus syncero lacte, coagulis agni vel hædi. Urina nitri factitii materia est. Ossa manubriis cultellorum inserviunt. Stercus agris utile. Candelam ex syncero arietis sevo, scriniis tenui linteolo insertam, vestiariam supellectilem à tineis inoffensam custodire, Mizaldus tradit. *Differentias* à pilo seu lana, & loco sumemus, easque promiscuè trademus. Aristoteles Scythicas pilo molli esse ait, Sauromaticas duro. Horatius Tarentinas pellitas cognominat, quod mollioris sint velleris. Colonicæ dicebantur, hirsutæ, quod quæ agris colebantur. Cujus iconem hic damus. Eædem &

Usus in externis.

Laërt. l. 6.

Ælian. H. A. l. 1. c. 8.

Differentiæ.

Montanæ dicuntur, unde ὀρεινὸν ἱμάτιον ex squallida & non pectinata lana. Sunt & *feræ oves*, non quidem multò nostris domesticis, ut Gillius ex Oppiano tradit, majores, sed certè ad currendum velociores, & ad pugnandum fortiores, tum retortis cornibus, tum infestis, & robustis frontibus armatæ. Sæpè in sylvis apros impetuosos ad terram abjiciunt, interdum impetu facto inter se pugnant. Julius Capitolinus testatur, suo tempore extitisse Gordiani sylvam memorabilem, in quâ picta tum continerentur, tum alia diversa animalia, tum oves feræ centum. In Adimain Lybiæ solitudinibus, animal est formâ arietinâ, aselli magnitudine, aurium oblongarum & pendularum, lanam curtam gerens; & sessoris patiens, tametsi non ad eum usum, sed ad lac habeatur. Contra quam nostratibus fœminis cornua, maribus nulla. In desertis Lybiæ frequenter reperiuntur, alioquin rari, licet plærumque in agris Numidiæ videantur, quod prodigii loco habent. In Ægypto lana ovium, pilo propior quam lanæ, teste Plinio, ex qua vestis detrita usu tingitur, rursusque ævo durat. Ibidem oves majores quàm in Græcia; Circa Damiatem, verveces rotundis & tam amplis caudis spectantur, ut vix eas sustineant. Leo Africanus se, quæ pondere libras quinquaginta, aliquando centum viginti æquarent, vidisse scribit. In Æthiopia non habent lanam, sed camelorum pilis hirsutæ sunt, quod Diodorus Siculus, Ælianus & Strabo prodidere. Johannes Bohemus verò parvas esse addit, & incolas caudâ hujus pecudis pudenda sua obtegere. In Nubia arietes cornuti nascuntur, nec modò mares, sed & fœminæ cornua gerunt, cui miraculo æquandum est, quod ibidem oves, teste Plinio, quarto nonnisi die bibant. Tuneti etiam prout in Ægypto reperiuntur, adeò crassas caudas habentes, ut se loco dimovere non possent: verum qui eorum curam gerunt, caudam exiguis vehiculis alligantes, gradum promovere faciunt. In Anglia præter rorem cœlestem nullum bibunt potum, & de industria à fontibus arcentur, quòd experientia docuerit, bibere ipsis exitiale. In Arabia quædam tricubitales trahunt caudas prodente Herodoto, quædam cubitum latas ut apud Ælianum legimus. Tales vel his similes in Arabia Petræa & Felice inveniuntur. Cauda aliquando viginti sex, aliquando quadraginta quatuor libras pendit. Ibidem arietes sunt usque in terram criniti. Hic, qui sub nomine Indici datur, sed revera Arabs, cornibus omninò caret, lanam habet promissam, cauda terram contingit. Arietis species est aries Moromorus, ut eum Nierenbergicus vocat, Rafus est, & stupiditatis quodam gestu solet consistere, & serene attendere obvios, aliquando territus aufugit cum sarcinâ. Aries verò Guineensis seu Angolensis ita à Marcgravio describitur. Magnitudine arietis nostratis. Caput habet crassum arietinum, occipitio tamen magis prominente quam in nostratibus: aures pendulas: caudam usque ad suffragines pendulam: scrotum magnum, & penem in medio ventre: cornua parva deorsum usque ad oculos incurvata & quasi torta: ad collum inferius, jubam habent pendulam longis pilis constantem, in reliquo corpore breves pilos hircinos: nullam lanam. Caput & aures sunt nigræ; caudæ quoque dimidia pars ab exortu, reliqua pars alba: ad occipitium pili sunt albi; crura anteriora usque ad genua alba, inferior medietas nigra; posteriora crura tota nigra & circa anum corpus & dorsum album; in lateribus autem nigras habet maculas. Crura & pedes habet, altos hircinos, duabus ungulis nigris. Variant tamen hæ oves colore uti nostrates; & quædam species caudam habet tibiam humanam crassam ad suffraginem usque pendulam & pinguem; caret illa species juba illa ad inferius collum. Lanam quoque non habet, sed pilos caprinos. Grandiores sunt nostratibus & ingluvie pendula instar bovis. In Asia rubram quædam habent lanam. Regio Camandu, si M. Paulo Veneto credimus, non minores asinis alit, illasque pulcherrimas & pingues, quarum cauda octoginta libras aliquando pendat. Canusinis lana est ruffa, seu fulva. In Chio sunt parvæ staturæ inopiâ pabuli, sed caseum ex iis laudatissimum fieri, Ælianus author est. In Clazomeniorum agris, teste Hermolao, pecora procreari ajunt, aliis locis leucophæa, aliis pulla, aliis coracino colore. Coraxinorum lanitium omnium pulcherrimum, teste Strabone; Ideò admissarii arietes talento emuntur. Apud Cretensis in Ida monte, sunt, oves pastoribus Striphoceri dictæ, cornibus erectis, ut unicornu, in ambitu canaliculatis, & cochleæ in modum contortis. Arietem nostratem magnitudine non superant. In Erythræa insula, quæ fortè Gades, ovium lac, serum propter pinguedinem non habet; quin & intra triginta dies suffocantur, nisi aliquid sanguinis detractum fuerit. In quadam Scotiæ regione, si Hectori Boëtio fides, flavæ habentur oves, dentium aurei planè coloris, carnes habentes croceas, & lanas. In Gortynide, Oppianus, referente Æliano, tradit oves esse ruffas & quadricornes. In Gothlandia, si nos Olaus M. non fallit, arietes sunt, quibus quaterna vel octona cornua crescunt, à quibus tantum ferociæ mutuantur, ut sibi & aliis animalibus nisi ferrâ demantur, incommodent. Lanam habent mollem & longam. Hirta ex Hebridibus una, fert oves vel maximos hircos altitudine superantes, cornua bubulis crassitudine æquâ, sed longitudine aliquantum etiam

Scalig. Ex. 217. n. 8. Johan. Leo Africæ l. 7.

Diodor. Sicul. Bibliothec. l. 4. Ælian. H. A. l. 17. c. 10. Strabo l. 7.

Bellon. obs. l. 2. c. 60. Herodot. l. 2. Ælian. H. A. l. 10. c. 4.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 52.

Marcgr. Hist. Brasil. l. 4. c. 10.

Strabo. l. 3.

Oppian. de venat. l. 2.

Olaus l. 17. c. 1.

Boët. in descript. Scotiæ.

etiam superantia, præter caudas in terram usque prominentes. In Hispania, tempore Marinei, tanta erat ovium copia, ut multos se ibi nosse scribat pastores, quorum unusquisque ovium XXX. M. possedisset. In eadem agnos melius quam alibi nutrire Julius Alexandrinus author est. Apud Illyrios ferunt pecora bis anno parere, & quidem plærumque geminos, multa verò etiam ternos, & quaternos, quandoque quinos. Lactis quoque sesquicongium ab eis emulgeri. Indorum oves, apud Ælianum, ad maximorum asinorum magnitudinem accedunt, quatuor fætus cum plærumque pariunt, tres cum minimum. Caudæ longitudo ad pedes usque pertingit, quæ etiam matricibus, tum ut facilius ineantur, tum ut ex adipe earum oleum exprimatur, abscinduntur. Arietum quòque dissecantur, & adipe excinto, iterum consuuntur, & quidem tam exactè, ut ne vestigium quidem cicatricis appareat. Quorum icones arietum hic damus, unus erat sine cornibus & cauda, loco ejus nescio quid habens extuberans, & sub mento veluti palearia, totus candicabat, præter caput & extremas ungulas, quæ erant nigra. Alter erat insigniter mutonatus, reflexis & convolutis cornibus, quæ, ut & totum caput, coloris erat cornei: rorstrum autem, pedes, & testes caudæque pars inferior candicabant, cætera ruffus. Istriæ seu potius Liburniæ ovium lana, pilo propior quam lanæ, ut ait Plinius. In Italia genus quoddam ovium esse, Gesnerus ex amici relatione scribit, quod naturâ, quaterna aut sena cornua aliquando gerat, sed imbecilles easdem, & lanâ inutili. Laodiceæ in Asia breves oves, villo summam nobilitatem habent, teste Plinio. Inter Lusitaniæ fertilitatem, quam Athenæus ex Polybio describit, agnis trium vel quatuor obulorum precium esse consuevisse ait; suem, quæ ad centum librarum pondus accedat, quinque drachmis in cœnam emi, ovem duabus. In Lybia citò apparent cornua in capitibus arietum. In Macedonia qui candida sibi nasci pecora volunt, ad Aliacmonem ducere: qui nigra aut fusca ad Axium, Theophrastus tradit. In Madagascar reperiuntur oves caudis maximi ponderis. In Magnesia & Mesopotamia bis pariunt. Milesiæ tertium bonitatis locum obtinent. Apud Moscos, in desertis campis circa Borysthenem Tanain & Rha, ovis est sylvestris, quam ipsi Seigios vocant, narrante Barone Herbersteinio magnitudine capreolæ, brevioribus tamen pedibus, cornibus in altum porrectis, & quibusdam circulis notatis (ex quibus Mosci manubria cultellorum transparentia faciunt) velocissimi cursus, & altissimorum saltuum. Nabathæi, referente Strabone oves habent albas. In Naxo duplici sunt felle. Apud Panchæam plurimum ab aliis mollitie differunt. In Peru oves ad asellorum magnitudinem crescunt, longis cruribus, crasso corpore, capite longo, collo & effigie quasi cameli, carne optimâ, agnorum maximè. Castratos aratum duci, & dorso ferre ligna: non clamare, colore esse albo, nigro, & cinereo. Quinquaginta onerum pondo sustinent, & tergo sublatum, ad aliquot passuum millia vehunt: vesci tamen si urgeantur, sedentes, ore converso ringentes, fœdo odore conspurcant, si onustæ sint; tum humi se acclinant, nec inde ullâ verberum vehementia, nisi penitus clitellis exonerentur, propelli possunt. Lanæ tenuitate, longitudine & copiâ nostras superant. Frumento vescuntur, sed adeò pauci sunt & cibi & potus, ut triduo imò quatriduo abstineant. Mathiolus nobis eius exactam descriptionem dedit, dum ait: Refert hoc animal partim camelum, partim cervum, adeò ut rectè quidem Græco idiomate ἐλαφοκάμηλον appellari posse crediderim. Longitudo totius corporis à cervice ad caudam sex pedum est: altitudo verò à dorso ad pedis plantam, quatuor tantum, & colli longitudo à scapulis ad cervicem, duûm. *Capite*, *collo*, *ore*, superioris præsertim labii scissurâ, ac genitali Camelum ferè refert. At *caput* oblongius est: aures habet cervinas, oculos bubulos. Anterioribus *dentibus* in superiori mandibulâ caret, sed molares utrimque habet, ut bisulca ferè omnia, & ut illa etiam ruminat. *Dorso* est sensim prominente, quod per injuriam à pictore neglectum est. *Scapulis* propè collum depressis, *lateribus* tumidis, *ventre* lato, *clunibus* altioribus: & *cauda* brevi spithamæ ferè longitudine: quibus omnibus cervum ferè refert, quemadmodum etiam *cruribus*, præsertim posterioribus. *Pedes* illi bisulci sunt, diducta anteriori parte divisura. *Ungues* habet acuminatos, qui circa pedis ambitum in cutum crassam abeunt. Nam pedis planta non ungue, sed cute ut in multifidis & in ipso Camelo contegitur. *Retromingit* ut camelus, & *testes* substrictos habet. *Pectore* est amplo; sub quo ubi thorax ventri connectitur, extuberat globus, ut in Camelo, vomicæ similis, è quo nescio quid excrementi sensim manare videtur. *Color* colli, cervicis, pectoris & anteriorum crurum est illi albus, reliqui vero corporis subruber, vel ex nigro rufescens. Rostro tamen est nigro & anterioribus cruribus à genu albicantibus. Cicur ac mansuetum est animal, sed frigoris impatiens, ut alia quæ ad nos è calidis regionibus afferuntur. Neminem offendit: sed miro admodum ingenio ab illata se vindicat injuria. Nam ubi aliquis illud vexet, vel circa clunes opprimat, non calcibus aut morsibus se defendit, sed vomitu vel cibi vel humoris in vexantem retrosum cum impetu ejaculato, ad protensam colli longitudinem. Salacissimum

Ariſtot. in l. Mirabilium.

Athen. l. 8.

mum hoc eſſe animal, id mihi conjecturam facit, quod cum ſui generis fæmellis ſit deſtitutum, magnâ cum prurigine capris ſe commiſceat, non tamen erectis, ut aliàs capræ hirco aſcendente ſolent, ſed humi ventre accubantibus, ita cogente animali anterioribus cruribus. Itaque ſuperaſcendens coit, non autem, ut falſo de retromingentibus animalibus affirmat Ariſtoteles, averſis clunibus. Adeò venere vernali autumnalique tempore ſtimulatur hoc animal, ut illud viderim humile quoddam præſepium avenâ refertum conſcendiſſe, genitaleque illi magno cum murmure tamdiu confricaſſe, quouſque ſemen redderet, plurimis una hora replicatis vicibus. Non tamen concepere capræ hujuſce animalis ſemine refertæ, tùm, quod, ut puto, vi coactæ illi proſtiterint continuò balantes; tùm quod cum hoc animali earum non conveniat ſpecies. Indicam ovem appellabat hoc animal, qui illud ad nos advexit, atqui à noſtris ovibus quantum diſtet, tu ipſe judicare poteris. Hactenus Mathiolus. Ab his plurimum differunt, oves illæ Chilenſes, quarum iconem iſtam Belgæ attulerunt. Satis omnia quadrant, inquit *de Laetius*, quoad corporis compoſitionem; præterquam quòd poſtici pedes ungulas biſulcas habeant, priores autem in quatuor diviſos ungues, & quod prolixis admodum villis lanæ veſtiatur, quam inprimis commendant. Cæterum natura bene convenit cum præcedentibus, ita ut haud dubium ſit unius generis animal eſſe, tantum ratione cœli ſub quo degit variare: niſi forte inter utrumque ſit diſtinctio illa, quam obſervavimus in deſcriptione Ind. Occidentalis; ut omnino exiſtimo. Sputum ejaculatur in vexantes; & ſcribit P. Alonſo d' Ovaglie in Hiſtorica Relatione Regni Chill, vulgo credi in parte corporis humani quam ſputum illud contigerit, ſcabiem generari. Pollentia juxta Alpes, oves habet cani velleris, apud Martialem extat. (Martial. l. 14. Epigr. 157.) Apud Rhætos, arietes ſex vel ſeptem annorum ad priora cornua alia veluti adnata, parva, bina, vel terna producunt, illaque non ante quintum aut ſextum annum adnaſcuntur, primis robore & craſſitie proficientibus. Sauromaticæ duro ſunt pilo. Syriæ cubitales ovium caudæ, plurimumque in ea parte lanitii. Circa Tarnaſari urbem Indiæ, oves conſpici, cornua damis haud abſimilia habentes, noſtris longè majores, Ariſtoteles author eſt. Viſi & Monſtroſi agni, quorum etiam hic Icones damus. Unus erat capite ſuillo; alter duobus capitibus & quinque pedibus. Tertius pedibus equinis & capite ſimiæ. Quartus triceps. Quintus, dorſo duplici conjuncto, pedibus octo.

ARTICULUS IV.

De Capra & Hirco domeſticis.

IN hiſtoria hac, de Capræ primo, mox Hirci, tandem Hædi nomine, in principio agendum eſt. (Aldrovand. de Biſulcis c. 9.) Capras à carpendis virgultis dictos eſſe ſcribit, Varro, Cicero, & Nonnius. Feſtus tanquam crepas vult dici, quòd cruribus crepent. Martinius à κάπτω voro, quòd ſit animal ποικιλόφαγον, deducit. Pro ætate & ſexu variant nomina. Græcis dicitur αἴξ ab ἀΐσσειν ruere, & cum impetu ferri. Dicuntur verò αἶγες tam ἐρίφοι recens natæ capræ, quàm χιμάροι, quæ ſunt anniculæ, vel mediæ ætatis, & adultæ quæ τράγοι, licet hoc nomen maribus duntaxat competere videatur. Synonima occurrunt plurima. Modernis Græcis vocatur γίδα, Tyrrheniis κάπρα, Cretenſibus καρανώ. Heſychius μήκλας, & ἀσίγνας vertit capras; κεράδες ſunt capræ fœmellæ quæ cornua ut plurimum habent. κηλάδες capræ in fronte ſignum habentes inſtar calli. μηκάδες, quæ mulgentur: ὕννας agreſtis: χιμάρα hyeme nata. Grammatici tamen χίμαρον, pro omni caprario genere, omni ætate & utroque ſexu inter pretantur. Sed & μυίρα & μηκάδες capræ ſunt. *Hircus*, qui Sabinis fircus, vel ab hirſuto, quod ab Ebræo חרך adurere, quòd animal ſit libidinoſum, dicitur. Græcis eſt τράγος, vel à τρώγειν & τραγεῖν edere, quòd vorax ſit: vel παρὰ τὸ τραχὺ δέρμα ἔχειν, à pellis aſperitate: vel ὑπὸ τοῦ τρέχειν, currendo. *Capri* nomen obtinuit, qui caſtratus eſt: Ægyptiis Mendes. *Hædus* eſt id quod ex capra & hirco naſcitur. Ab Ebracio potius גדי quàm quaſi fœdus dicitur. Martialis fætum quærulæ rudem capellæ appellat. Heſychio & Ethymologo dicitur ἔριφος, Varino ad tres vel quatuor menſes, poſtea χίμαρον dici, donec pariat & mulgeatur. Rhodiis audit κάρανος, aliàs etiam κεκρύφαλος, aut κρήδεμνος. Διακαλαμάσπρηκες in quadam lege dicuntur, quòd frugum calamos depaſcerent. (Deſcriptio.) Biſulcas eſſe capras, & cornigeras, haud uno loco Ariſtoteli proditum. Colorem mutant, & interdum variè generantur. *Pilus* differt ſexu. Craſſus eſt hircis, mollis & tenuior capris. Et quia hoc genus apprimè hirſutum eſt, ideò Feſtus, denſorum pilorum homines hircipilos vocavit. *Cornua* omnibus eſſe negat Plinius; verum in his quibus ſunt, indicia annorum per incrementa eſſe affirmat. Sunt autem ea longa & acuta. In Delo inſula, prodente Varino, viſum eſt hirci bicubitale cum dodrante, ponderis librarum viginti ſex. *Oculos*, quos in angulorum anguſtias contrudit, habet aliquando diſſimiles; In tenebris ſplendere lucemque jaculari Plinius prodidit. *Naſo* ſunt ſimæ. *Dentes* capræ ſuperiores non ſunt præter primores geminos, ut idem ait, & pauciores alii quàm hircis, quod prodidit Ariſtoteles. (Plin. H. N. l. 28. c. 11.)

De-

Dependet mento omnium *villus*, qui aruncus, ſpirillus, Græcis ἤρεγγος, ſecundem quoſdam κρύγκος dicitur. Noneolas vocari tradit Feſtus papillas quæ ex faucibus caprarum dependent, Varro mammilllas nuncupat, lacinias Plinius, verruculas alii. Binas in feminibus mammas habent: pedes macilentos. Per aures & nares ſpirare, præter Alcmæonem vel potius Archelaum, Ægypti ſapientes quoque credidere. Philes ſignum addit, quòd naſo obſtructo nihil offendantur. Oppianus id de ſylveſtribus credidiſſe videtur, dum eis meatum quendam à medo inter cornua loco ad pulmones pervenire, cui cerâ infusâ ſuffocentur, ſcribit. Bartholomæus quoque Euſtathius, huic ſententiæ accedere videtur, dum ſe aliquid ſimile in homine inveniſſe prodit. Ariſtoteles tamen in contrarium nititur. *Iecur* extractum diu moveri ajunt. *Ventres* ſunt plures. *Lien* rotundus. *Aſpera arteria* talis qualis in homine. Quantum ad *Locum*, in aquilonaribus terris abundant. In Creta magna ipſarum copia, quòd lupis careat. Ithacem Telemachus apud Homerum αἰγίβοτον vocat. In Rhetia Helvetica præſtantes caſeoli caprini fiunt, præcipuè iis in locis, qui circa thermas Fabarianas montani ſunt. Reperiuntur quoque in Achaja, Africæ, Nubia, Sardinia, Cephalonia, Mileto, Damaſco, India, novo orbe, Hiſpania, Corſica & cæteris locis, de quibus in Differentiis agemus. Terram paſcendis aptam, Græci αἰγίβοτον, αἰγίνομον & αἰγίβοσκον vocant. *Cibum* & *potum* ſi attendas, ποικιλοφάγοι ſunt. Inprimis verò frutetis, arbuto, alaterno, cytiſo agreſti, iligneis & quernis frondibus, maximè gaudent. Ex glande, ſi circâ ſatietatem data eſt, abortum facere, Columella author eſt. In deliciis quoque habent oleam, ideò Minervæ inimicæ; vitis tenellos palmites, ideò Libero patri immolabantur; ficus & farinam, teſte Æliano, fraxinum, tamariſcum, barbam hircinam, & roſam caninam. Fabæ largius datæ, copiam lactis efficiunt: ut & pentaphyllon, ſi prius quam bibant, quinque dierum ſpacio ipſis vorandum detur. Ejusdem rei gratia, & dictamnum ventribus alligatur. Vorant alicubi ſcammoneam, veratrum, clematidem, & teſte Lucretio, cicutam. De Ladano libet Plinii verbis uti. Arabia, inquit, Ladano gloriatur, fortè caſuque hoc, & injuria fieri odoris, plures tradidere. Capras maleficum alias frondibus animal, odoratorum verò fruticum appetentius, tanquam intelligant pretia, carpere germinum caules prædulci liquore turgentes, deſtillantemque ab his (caſus miſtura) ſuccum, improbo barbarum villo abſtergere. Hunc glomerari pulvere, incoqui ſole. Et ideò in ladano caprarum pilos eſſe. Recentiores tradunt ſylvas Arabum paſtu caprarum refringi, atque ita ſuccum villis inhæreſcere. Verum autem ladanum Cypri inſulæ eſſe, ſimiliterque & ibi fieri tradunt, & œſypum hircorum barbis genibusque inhærens, ſed ederæ flore deroſo, paſtibus matutinis cum eſt rorulenta Cyprus. Deinde nebula ſole diſcuſſa, pulverem madentibus villis adhæreſcere, atque ita ladanum depecti, &c. Vulgatiſſimum porro pabulum gramen eſt, aculeatis inprimis foliis, capriola Ruellio, quod præ cæteris grata ſit. Salſedine delectari, nec tortoribus ignotum. Dracula Transalpinæ Hungariæ præfectus, ſæpenumero captivis Turcis pedes excoriatos contuſo ſale perfricuit mox capras adhibuit, quæ linctu cruciatum augerent. In *potu*, aquæ ſtagnantes & mortuæ, quæque diu in vaſis ſtetere, improbantur. Albertus, cum moventur, poſt meridiem, plus aquæ potaturas dicit. Prodigioſum, quod in Zacintho Antigonus notat, nempe, quo tempore ſpirant Eteſiæ, capras hiantes ſtare verſus boream, eoque contentos, aquam non requirere, neque bibere. *Capræ* ſunt admodum venereæ, teſte Plinio. Ideo menſe ſeptimo & adhuc lactantes incipiunt coire: idemque tradit, animam ipſis quàm ovibus ardentiorem, calidioresque concubitus. Anniculæ etiam coëunt, & terno aut quaterno concubitu implentur: quod ſi à coitu imber acceſſerit, abortum infert. Quinque menſibus uterum ferunt. Pariunt maxima ex parte ſingulos, ſed aliquando & binos, & ternos, & quaternos. Si clementia aëris & pabuli acceſſerit bis pariunt. Fertilitas ad octo annos durat. Ariſtoteles tamen tota vita coire aſſerit, & gemellos parere, ſi pater aut mater vim eam geminandi à natura obtineat. In trimatu ſunt inutiles. Pinguedine ſterileſcunt; Commodiſſimum tempus coeundi hybernum ſolſtitium. Unde Plinius. Concipiunt Novembri menſe, ut Martio pariant turgeſcentibus virgultis. Quidam ad denas capras ſingulos adhibent hircos, alii ad quindecem: nonnulli ad viginti. Quomodo educari debeant, ad Oeconomicam pertinet. Vehementiorem coitum ſi excitare volueris, genitalia, delibutis multo ſale & nitro manibus perfrica: vel eadem pipere, aut urticæ fructu perunge. Seminalem humorem capris ante coitum & partum deſtillare, Ariſtoteles author eſt. Idem, ubera illarum quæ coitum non patiuntur, à paſtoribus montis Oetæ urtica vehementer perfricari, ut dolorum infligant, prodidit. Inde primò cruentus humor elicitur, mox purulentus, poſtremò lac non minus quàm ex iis quæ venerem paſſæ ſunt. Idem de mulieribus tam viduis quàm virginibus Albertus ſcribſit. *Amicitiam* colunt, cum ovibus, tigri, ſargo, pulegio, & eryngio. De ovibus non eſt quòd quicquam dicatur. Tigri, ſi hædus porrigatur, abſtinet cibo per biduum:

Ariſtot. H. A. l. 1. c. 11.

Locus.

Iſidor. l. 14. c. 6.

Cibus & potus.

Plin. H. N. l. 12. c. 17.

Generatio.

Plin. H. N. l. 8. c. 5.

Varro R. R. l. 2. c. 3.

Ariſt. H. A. l. 5. c. 14. & l. 6. c. 19.

Ariſtot. H. A. l. 6. c. 18.

Ariſtot. H. A. l. 3. c. 20.

Sympathia & Antipathia.

duum: tertio die esuriens aliud poscit, nisi porrigatur, caveam convellit, hædo verò, tanquam contubernali suo parcit, quod Plutarchus prodidit. Sargus piscis umbra quoque ipsarum delectatur, & stantes in littore, attingere gestit, ad saliendum per naturam inhabilis. Pulegium à capris gustatum, si Plinio fides, balatum concitat, indeque Græci quidam literas mutantes blechon vocavere. Si verò eryngii caulem capella morsu desectum ore sustulerit; totus statim subsistit grex, relictoque pascendi studio, novo veluti spectaculo attonitus, non prius mirari rem desinit, quàm pastor caulem illum abstulerit. *Inimicitia* ipsis cum lupo, pardali, elephanto, caprimulgo ave, saliva humana, melle, evonymo, vite, & conyza. Lupus capras devorat. Pardalis easdem invadit. Elephas exhorret. Caprimulgus avis ubera sugit. Unde uber emoritur, caprisque cæcitas, quas ita mulsêre, oboritur. Humanam salivam vitare, Ælianus reliquit. Hausto melle debilitantur, si Alberto fides. Evonymi folium & fructus capras interimit gustatus, nisi purgentur: purgantur autem anocho, quod quid sit, vide Aldrovandum. Aquam si biberint in qua folia rhododendri maduere, pereunt. Iisdem & Sabina venenum. Oleam si lambendo linguâ contigerit, primo germinata sterilescit. Pulmo assus ebritatem prohibet. Conyzam edentes moriuntur siti enectæ. Ægolethrum herba in Lycia, eisdem exitium. Inde nomen sortita. *Vox* ipsis est apud Græcos μηκᾶσθαι, id est mutire, ut Hospinianus vertit. Unde Homero μηκάδες vocantur. Apud Latinos, & balare, quod commune cum ovibus & fremere. Inde φελμάσσειν de hirco. Varinus ἐνὰ hircinæ vocis imitationem esse asserit. Mobiles sunt & celeres. Unde Varro in Soracti Fiscelio capras feras, è saxo, pedes plusquam sexagenas salire scribit. Frigores potius quam æstus sunt impatientes: fætæ inprimis, quæ gelicidio hyemis conceptum fecere. Amant potius dumeta quàm prata, & campestrem situm: asperisque etiam montosis ac sylvestribus optimè pascuntur. Ita autem inhærent rupibus, ut infra eas intuentibus videantur pendere. Unde caprarum & hircorum grex, αἰπόλιον, quasi αἰποπόλιον, sublimium conversatio dicitur: ipsæ verò *petræ* αἰγίλιπες. Proximè etiam ripas vago passu lasciviunt, comam fluvii tondentes. De *Carnium* caprinarum qualitate non convenit inter authores. Hippocrati sunt cruditatis, flatulentiæ & ructuum generatrices. Minus tamen æstivo tempore, quo melius pabulum habent noxiæ. Autumno deterrimas Galenus fecit; hyeme, meliorem sanguinis consequi habitum, & naturalem intemperiem à temperatura temporis contractum corrigere. At Athenæus, si conficiatur, etsi olida sit, plurimum alere, plurimumque corpori robur addere, reliquit: Clitomachumque Carthaginensem novæ Academiæ sectatorem solitum ferri dicere, quendam athletam Thebanum, omnes suæ ætatis viros superasse, quod caprinis carnibus vesceretur, tenacibus illis, & concoctu difficillimis, quarum esu olidus è corpore sudor, manaret. Militarem cibum esse, Homerus in Achille legatos Agamemnonis excipiente, ostendit. *Lac*, inter cætera lactis genera moderatè se habet; etsi minus quàm humanum temperatum. Est tamen & in eo, si ætatem, pastiones, anni tempus, & spacium quo à partu edito distant, discrimen. Sine melle periculosè sumi, author Galenus, quòd in ventriculo coaguletur. Minus idem alvum tentat, nisi scammonio & aliis vescantur. In quibusdam Orientis locis, tertio mense ablactati infensos, eodem ali solent. Lactis naturam *Caseus* sequitur. At *hircorum* caro, tum ad coquendum, tum ad bonum succum generandum, deterrima est: libidinisque inprimis tempore vitiatur & fætet. Apud Antiphanem tamen τράγος ὑλιβάτης in convivio apponitur. Testes quoque & jecora damnantur. De *Hædina* non est una authorum sententia. Sanctis in V. T. olim in deliciis: Ascræus Poëta εὔχυμον καὶ εὔπεπτον vocat. Platina post Galenum, domesticorum animalium laudabilissimam esse, quòd parum recrementi haberet, facilè concoqueretur, benè aleret, sanguinem calido & frigido temperatum generaret, scripsit. At Brujerinus eas vituperat, quòd capræ febre nunquam careant: nec possit sanum temperamentum à matre morbida fætus sortiri. Julius Alexandrinus verò calidas quidem esse asserit; sed naturalem quæ in adultis est siccitatem, teneritudinem ætatis emendare, & ad temperamentum quoddam ducere: simul lactentes, minimè quidem ætatis ratione, verum alimenti beneficio, de nativa caliditate aliquid remittere, & humectiores teneriores que fieri. Olim etiam apud Ethnicos, in conviviis circumferebantur, lasere & aliis conditæ. Sanguis in cibum formatus, sanguiculus, teste Plinio, dicitur. Formabatur & in cibum: Unde μέλας ζωμὸς apud Lacones: & Pollux αἱμάτιον, obsonii genus exponit. Jecinora & pulmones quomodo coqui debeant, vide apud Apicium. Magni & in Medicina usus. Ideo Plinius, millia remediorum ex capra demonstrari dixit. Democritus etiam effectus ejus auget, qui singularis natus sit. Carnes caprinæ comitialibus in rogo hominis tostæ exhibentur, ut volunt apud Plinium Magi. Hircorum in aqua decoctis panos & apostemata discutiunt. Jure caprino cantharides expugnantur. Drusus Tribunus plebis *caprinum sanguinem* bibisse dicitur, cum pallore & invidiâ veneni sibi dati insimulare Q. Cepionem

Plin. H. N. l. 20. c. 14.

Plin. H. N. l. 9. c. 3. Theophr. de animalib. quæ invident.

Plin. H. N. l. 10. c. 40. Ælian. H. A. l. 7. c. 26.

Aldrovand. de Bisulcis p. 270.

Natura, mores, ingenium.

Varro R. R. l. 2. c. 3.

Columella R. R. l. 7. c. 6.

Usus in Cibis.

Galen. de alim. facult. l. 3. c. 1.

Athen. Dipnos. l. 9.

Galen. de boni & mali succi cibis c. 6.

Ludovic. Roman. l. 5. c. 20.

Brujer. de re cibaria l. 14. c. 17.

Jul. Alex. Salubr. l. 11. c. 7.

Usus in Medicina. Plin. H. N. l. 28. c. 10.

Plin. H. N. l. 28. c. 9.

nen inimicum vellet. Eodem maculas contractas ablui Marcellus scribit. Tormina intestinorum & alvi fluores sistere in sartagine frixum, apud Galenum, & Dioscoridem habemus. *Hircinus* abscessus calidos citò maturat: in cerato quodam podagrico apud Ætium admiscetur: lusciosos sanat: herbis diureticis nutriti, aridus & tritus inque vino cum petroselino sumptus, calculosis vehementer prodest. Quomodo & quando colligi debeat, apud Aldrovandum vide. Medicamentum hoc manus Dei vocatur. Paria ibidem ex Marcello, Fuchsio, & aliis invenies. Adamantem eo solvi & emolliri magni authores, inter quos Scaliger & Joubertus prodidere. Si in sanguine eodem & succo senecionis vitrum efferbuerit, aut maceratum fuerit, reddetur tam molle, quàm est cera vel argilla, ut quidvis ex eo fingi possit: pristinæ naturæ restitues, si aquæ immerseris. Hoc est Geberi, Alberti, & ingeniosi cujusdam Bituricensis vitrarii secretum, quod ille moriturus Antonio Mizaldo, ut ipse memorat, ultrò donavit. (Mizald. Memorab. cent. 8. aphoris. 18.) Idem cum aceto mistus sanguinis vomitui & exscreationi prodest. *Serum* commodè illis, qui mordicatione patiuntur, aut in recto intestino, aut in colo, injicitur, quod ob crassitiem citius concrescat, ut Galenus docuit. Secundum Avicennam magis resolvit quàm cætera, cum melanthio, sulfure, & iride, lentiginesque & maculas tollit. Cum adipe anserino, Plinio teste, ac medulla cervina, resinaque & calce, labiorum fissuris efficax est. (Columella R.R. l. 6. c. 14.) Cervix boum si intumuit, comperimus, inquit Columella, aureum esse medicamentum, ex pice liquida, & bubula medulla, & hircino sevo, & vetere oleo, æquis ponderibus compositum atque incoctum. Cum calce strumas discutit, teste Plinio & Marcello; cum cera, ulcera serpentia sistit; additâ pice & sulfure percurat; manantia item verendorum cum melle rubique succo. Per se datus adeps, teste Dioscoride, cantharidum venenum obtundit. Magi ut citat Plinius, commendant comitialibus cum felle taurino pari pondere decoctum, & in folliculos fellis reconditum, ita ne terram attingat bibendum sub limine ex aqua. Marcellus ptisanam cum eodem coctam torminosis in declinatione convenire vult; & apud Dioscoridem habemus, (Dioscorid. M.M. l. 2. c. 94.) caprinum adipem decoctum cum polenta, rhoë, & caseo, dysentericis dari, & cum succo ptisanæ infundi. Plinius denique in sorbitione aliquâ intestinorum vitiis magnoperè prodesse asserit, ita uti protinus frigida aquâ hauriatur. Idem remedium hydropicis. Sextus Empiricus commendat. Canarii, ut refert Cadamustus, (Cadamustus Navig. c. 8.) sævo hircino conjuncto quorundam herbarum succo carnem inungunt, ut cutis facta inde densior algorem ferat facilius. Nudi enim incedunt. Adhibetur & podagricis cum fimo capræ & croco, sinapive, cum caulibus hederæ tritis, vel flore cucumeris sylvestris. Idem, pomatum ingreditur, ad fissuras labiorum commodissimum. *Medulla* post cervinam & vitulinam laudatur. *Iecur* assum cæliacis convenit, magisque quam hirci, cum vino austero decoctum potumque, vel ex oleo myrrheo umbilico impositum. Idem ad nyctalopias facit, & illos qui comitiali morbo sunt obnoxii deprehendit, convulsionemque iisdem infert. Quin & ad canis rabidi morsum laudatur, quo imposito, ne tentari quidem aquæ metu affirmant. Hippocrates, si pariens inflata fuerit, hepar ovillum aut caprinum calido cinere obrutum, edendum præcipit meracius ad dies quatuor, & vinum bibi vetus. (Hippocrat. de natura muliebri.) Ex *felle* multa quoque apud Plinium inprimis sunt remedia. Veneficiis ex mustela rusticâ factis, contrarium est: cum cinere aluminis, scabiem abolet: ad porriginem cum cretâ cimoliâ & aceto facit, ita uti capilli paululum inarescant. Idem lentigines tollit admixto caseo & vivo sulfure, spongiæque cinere, ut mellis sit crassitudo: Strumas etiam discutit, si sæpius incipientes ea tangantur. Superciliis impositum pilos abolet, nihil de angina & aurium vitiis dicam. Invenitur denique apud Dydimum, non fore in lecto cimices, si fel hirci aut tauri, aceto acri diluatur, indeque lectus aut parietes illinantur. De *Liene* hoc habemus. Calidum, id est, ut è pecude exemtus est, & super lienem hominis impositum, mirè intra paucos dies dolorem auferre, si postea ad fumum suspendatur, ut illic arescat. *Caput* cum pilis suis decoctum, & contritum incisa intestina solidat. *Cerebrum* Magi per annulum trajectum aureum, priusquam lac detur infantibus instillant contra comitiales, cæterosque infantium morbos. Æsculapius cum melle carbunculos sanare vult. Sextui verò aquam, quæ è capræ palato effunditur, & quicquid comedit, si misceatur cum melle & sale: ex eo caput & corpus si serò fricetur, pediculos extinguere promittit, aitque idem remedium esse ad ventris dolorem. *Corii* cinis ex oleo illitus perniones mirè abolet: ramenta cum pumice trita, acetoque permista, exanthematis prosunt. Sistitur nimia in fœmina ex naribus hæmorrhagia, si mammillæ ejus corrigio caprino vinciantur. *Pili* usti fluxus omnes sanant: combusti adjecta pice & aceto, naribusque inserti, sanguinem subitò reprimunt. Accensi serpentes fugant. *Cornu* combustum & mixta farinâ impositum, furfures scabiemque in capite emendat. In flamma ustulati, crustæ cum aceto scillitico tritæ, commodè

 modè

modè igni sacro adhibentur. Capiti infirmi suppositum, vigilias in somnum convertit. Alarum fœtorem, rasum vel exustum, & cum felle hirci, myrrhaque mistum, tollit, si eo perfricentur. Comitialem morbum deprehendit. Nidore suo lethargicos excitat, & ustum ad albedinem dentes detergit. *Ungulas* ad serpentes prohibendos Palladius uri jubet: si cinis earundem ex aceto illinatur, alopecias sanat. Est & *Lac Caprinum* in multis contra morbos remediis. Scio, inquit Plinius, Damocratem in valetudine Considiæ M. Servilii consularis filiæ, omnem curationem austeram recusantis, diu efficaciter usum lacte caprarum, quæ lentisco pascebat. Vis ei inprimis alexiteria. Haustus cum uva taminia, contra ictus serpentum juvat. Quod primum mulgetur, leviores facere in quartanis accessiones, sive esum sive potum, Sextus Empiricus author est. Magorum verò quidam fimi hirundinum drachmam unam è lactis caprini vel ovilli vel passi, cyathis tribus adversus quartanas ante accessiones dare solent. Eodem perunctæ gingivæ faciles dentitiones faciunt. Potum cum sale & melle alvum solvit. Schistum, datur comitialibus, paralyticis, melancholicis, leprosis, elephantiacis, &c. Fervens adjecto polentæ quantum satis, ut pulticulæ instar fiat, dysenterico bibendum datur. Sanantur eodem & *Lienes*, post bidui inediam, tertiâ die hederâ pastis capris, per triduum poto sine alio cibo. *Caseus* recens morsibus animalium imponitur: siccus ex aceto & melle purgat ulcera: mollis cum melle subactus & impositus, pannoque aut linteo desuper tectus, sugillationes livoresque celeriter abstergit. Recens coagulatus super oculos positus, dolores citò lenit, si mulier cibos adversans utero doleat, & febris ipsam ac rigor corripiat, Hippocrates pepli albi quintam, dimidiæ chœnicis partem, & seminis urticæ tantundem, & casei caprini rasi dimidiam chœnicem, simul cum vino vetere miscet, & sorbenda propinat. Et alibi, si quid in utero computruerit, vel si sanguis aut pus exeant, caseum caprinum assatum vel rasum, vel simpliciter cum æquali parte polentæ miscet, & in vino jejuno propinat. Quantum ad *Coagulum*, Hædi contra pastinacam & marinorum morsus, drachmæ pondere ex vino sumebatur. In profluvio sanguinis bibebatur, & contra concretum lac assumebatur. Idem tertia parte ex aceto potum, sanguinis excretiones reficit: magnitudine fabæ, in vino myrtheo remissum, & jejuno cæliaco datum, efficaciter prodest. Hippocrates quoque hædi coagulum adversus alvi profluvium laudat. *Urinam* quòd concernit, ea cum aceto scyllitico hausta, contra ictus serpentum valet: apostemata, in quacunque parte discutit: opisthotonon, auribus infusa levat. Pæni pastorales in filiis quadrimis, ut refert Herodotus, venas verticis lanâ succidâ inurunt; nonnulli venas temporum, ne, scilicet, unquam pituita defluens ex capite officiat. Quòd si pueris inurendis spasmus contingat, urinâ hirci aspersâ eos liberant. Dioscorides, eandem ad aquam quæ cutim subiit, cum nardi spica, quotidie, binis cyathis, cum aqua bibi scribit, urinamque per alvum extrahi. Sextus, mulieri menstrua provocare, si bibatur, credit. Omnium creberrimus usus *Fimi*, Græci σπυράθους propriè nominant, digerentis & acris facultatis adeò, ut induratis scirrhorum in modum tumoribus, congruat, non tantum lienis, sed & aliarum partium. Ustusque tenuioris quidem substantiæ, verum haud manifestè redditur acrior. Datus aliquando ex aceto ad viperarum morsus, ex vino ad auruginem, cum thure ad profluvium muliebre. Inquietos infantes, fimo isto alligato panno, cohiberi tradit Plinius, maximè puellas. Luxatis cum melle illinitur. Ex aceto decoctus, strumas discutit. Ex eodem subfervefactus, & illitus, ulcera, quæ serpunt, sanat. Cum melle paratus & appositus cancrosos, & carbunculo ventris laborantes, sanat, & eosdem discutit. Ambusta sine cicatrice sanat. Tritus & cum aceto scyllitico mistus, frontique applicitus, hemicraniam tollit. Cum eodem subactus ad crassitudinem mellis articulorum contractiones relaxat, & tremulis prodest. Cum farina hordei & aceto impositus, maximè in duris & rusticorum corporibus, remedium est ischiadicis. Pillulæ inter remedia mensium & secundinarum pellendarum apud Hippocratem. Hisce adjicere libet, quòd ipsemet hircus pestilentiæ tempore domi alatur, quasi ædium vastitas, viroso vapore, quem hircus exspirat repleta, aditu auram venenatam repellat. Præter hæc, fiunt ex caprillis villis cilicia: ex pellibus indumenta, calcei, stragulæ, utres, lagenæ, rates, folles, vela, charta denique & scuticæ: cornua hircina Pyrrhus cristæ loco capiti imposuit. Locrenses, quos Ozolos vocant, τραγέας καὶ κώδια id est, ovium & hircorum pelles gestabant, & plærumque inter caprarum greges versabantur. Sardos quoque & Getulos caprarum pellibus amiciri consuevisse, author est Varro. In Cypro etiam Zambellotum è pilis caprarum conficitur, & Josephus Barbarus testatur, in Armenia minore propè Betolin & Issan fluvios, vel ideò magnam caprarum copiam ali, & quotannis tonderi. Asserit & Bellonius, selectiores Turcarum pannos, undulatos, ex pilis caprarum Ancyræ Cappadociæ metropoli confici: sed & tapetes, ex iisdem constare. De chartis quod dixi, illæ, Pergami Troadis primum inventæ fuere,

Plin. H. N. l. 24. c. 7.

Hippocrat. de morbis muliebr.

Herodot. l. 4.

Galen. simpl. l. 10. c. 22.

Usus varii.

Varro R.R. l. 2. c. 3.

Bellon. observ. l. 3. c. 13.

fuere, & exinde nomen ſortitæ ſunt. De *Differentiis* pauca occurrunt. Ægyptiæ fætus quinos pariunt, quòd fæcundiſſimas Nili aquas bibant. In Phrygia hirci ſunt quadricornes, referente Scaligero, pilo admodum prolixo, æquante candorem nivis, quem vellunt ad textrinam, non autem tondent. Ægyptii apud Plutarchum, affirmant, capras ſuas, quoties cum ſole, eodem planè loco Syrius oritur, in ortum omnes converſas, eò reſpicere, atque hoc ſyderis hujus revolutionum argumentum certiſſimum eſſe. In *Aquilonaribus* terris, ſi Olao Magno credimus, hirci ſunt magno corpore, craſſis cruribus, plenâ & brevi cervice, auribus flexis, & depreſſis, capite parvo, ſpiſſo, longo, ac nitido collo; cornibus altis & latis. Ferè omnes colore ſunt albo. Hyeme paſcuntur pinorum corticibus, muſco, & populeis virgis. Pelles maximis navigiis, quæſtus & lucri cauſa, in Germaniam exportantur. *Caſpiæ* capræ, ut Ælianus exponit, & albiſſimæ ſunt & cornibus mutilæ, & ad maximorum equorum magnitudinem accedunt. Eorum villi adeò molles, ut cum Mileſiis lanis comparentur, ex iisque Caſpiorum ſacerdotes, & ditiſſimi, veſtes confectas gerant. In *Cephalenia* capræ non bibunt quotidiè, ſed adverſum ſibi ventum ore hiantes excipiunt. Ideò Theophraſtus ſex menſibus non bibere dixit. In Cilicia, referente Plinio, circaque Syrtes, villo tonſili reperiuntur. *Damaſceno*, ſupra palmum longas habent auriculas, ubera multiplicia, ſuntque admodum fœcunda: Circumducuntur quadraginta vel quinquaginta ab eis quibus lac eſt venale, & ubi lac emere volueris, in ſuperius devehuntur cænaculum, etiamſi triplex foret contignatio, ubi coram in vaſa ſtannea, lac emulgent. *Narbonenſes* auriculas latiores ſuis habere, Geſnerus audivit, ut quæ ad dodrantem longitudinis accedant. *Illyricæ*, ſi Alexandro Myndio credimus, ungulas quidem habent, ſed non bifidas. Aliquando ternos, quaternos aut quinos fætus edunt, & lactis ſesquicongium. Idem *Indicis* propè urbem Tarnaſſuri, & Africanis ad promontorium capitis viridis contingit. Hircum ad Amboinam lacte ſuo parvos alentem hædos, ſe vidiſſe, Franciſcus Xaverius Jeſuita, corruptæ illius de Chriſto & Petro hiſtoriæ, quam Perſicè conſcripſit author, teſtatur. Ubere enim quod propè genitalia unicum habebat, tantum lactis reddebat quotidiè, quantum ſcutella capere poteſt. *Mambrina* capra in regione Damiata, fert equitantem, ſellam, frenum, & cætera quibus equi inſtrui ſolent: auriculas usque ad terram demiſſas habet, cornua deorſum revoluta ſub ore. Pharos inſula Ægæi maris, gignit capras cervis colore ſimiles, magnitudine majores.

Differentiæ.

Ælian. H. A. l. 17. c. 34.

Ariſtot. in Mirabilib.

Ælian. H. A. l. 3. c. 32.

Xaverius Epiſt. 23.

Eſt autem eis cornu longum ad duodecim palmos, rectum, & quod unum ſolum habet porrectum ſtipitem, ſi Surio credimus. In Sardinia ſcribit Nymphodorus, pelles caprarum tam mirificâ vi eſſe, ut hyberno tempore calefaciant, æſtivo refrigerent. Eædem fortè ſunt, quæ Muſmones. In eadem hirci quidam celeritate omnes beſtias ſuperant. Ex Monſtris, tricornis capræ imaginem hic exhibemus.

ARTICULUS V.

De Capris ſylveſtribus in genere.

DE Capris ſylveſtribus in genere & in ſpecie agendum eſt. Illarum plurima apud Græcos occurrunt nomina. Αἴξ ἄγριος, nempe, αἰγόκερως, δὸρξ, δορκὰς, δορκαλὶς, δορκάδιον, πρὸξ, πλὼξ, βύβαλος, ἴξαλος, νεβρὸς, κεμὰς, κόλος, τραγέλαφος. Αἴξ ἄγριος, capra fera Latinis eſt. Solinus tamen ſagittas dictamno herbâ extrahendi morem, qui ab Ariſtotele, Theophraſto, Cicerone, Virgilio, αἶξι ἀγρίοις ſimpliciter ita dictis tribuitur, ad illas adſtringere videtur, quæ Cretam & Idam montem potiſſimum incolunt. Et, ſi Virgilio eſſet, fera capra quæ Ariſtoteli αἲξ ἄγριος, manifeſtiſſima inter utrumque contradictio eſſet. Cum hic feras capras in Africa eſſe neget, ille haberi oſtendat. Ideò per capras feras Virgilii, capreas exponit Servius, & Aldrovando videtur, ubi pro ſpecie ſumenda eſt, illam intelligi debere, quæ domeſticæ eſt ſimilior. Sanè Varro, capras quas alimus, à capris feris ortas dicit, ipſoque capræ feræ nomine, privatim uti videtur. Varino αἲξ ἄγριος, αἴγαγρος, & Heſychio dicitur: quam tamen vocem Oppianus peculiari ſpeciei, illi ſcilicet, quæ Tridentinis & circumvicinis populis Camozza vocatur, tribuit. Αἰγόκερως, capricornus eſt Latinis, quam vocem barbari, teſte Scaligero, capræ ſylveſtri impoſuere, & ſoli Suidæ, genus eſt animalis. Δὸρξ & δορκὰς ſolo nomine differunt, etſi quidam apud Hermolaum animal diverſum eſſe opinentur. Alibi pro eo ζὸρξ legitur, interpres Strabonis Damam, Nicandri, Capream vertit. Damas etiam traducunt apud Oppianum Gillius & Bodinus ἴορκες, qui ἴορκες Heſychio. Dioſcorides tamen à Dorcade manifeſtè diſtinguit. Cornarius rupicapram intelligit, quæ cornua in dorſum adunca habet. *Dorcadis* nomine Plinius ita utitur, tanquam ei nullum apud Latinos vocabulum reſpondeat, ſentitque capream, capreolum & dorcadem, tria animalia, unum duntaxat animal denotare. Aldrovando ea vox nomine generis uſurpari poſſe videtur. Aliis, ut Ethymologo & Varino, cer-

Aldrovand. Hiſt. biſulc. c. 10.

Oppian. Cyneg. l. 2. v. 343.

cervinus pullus esse creditur, sed malè. Cordus à dorco sexu differre existimat. Scaliger per dorcadem capreolum, per dorcum capream intelligit. Ut ut sit, παρὰ τὸ ὀξέως δέρκειν, venit, quòd acutiùs videat. Asserunt namque hi, (Origenis apud Aldrovandum verba sunt) quibus medicinæ peritia est, inesse huic animali intra viscera humorem quendam, qui caliginem oculorum depellat, & obtusiores quoque visus exacuat. Ideò Ethymologo ζῶον ὀξυδερκὲς καὶ εὐόμματον dicitur. Invenitur & δόρκων in Canticis Canticorum; quæ tamen vox, authore Myrtilo apud Athenæum, parum usitata est. Videtur omnem capram sylvestrem significare. Δορκαλίδες apud Oppianum brevem habent caudam. Gillius cervos transtulit, sed perperam. Ab istis namque apud eundem distinguitur. Πρόκες Varino sunt ἔκγονα, ἐλάφων, ἢ δορκάδων εἶδος. At Aristoteles, dum dicit, fel nec cervum, nec πρόκας habere; & sanguinem ubi effluxerit concrescere omnium, præterquam ἐλάφου καὶ προκός; ab invicem distinguit. Gaza Damam vertit. Nomen à celeritate, ἀπὸ τοῦ προΐξεσθαι, Grammatici sumunt. Πτὼξ à quibusdam & lepus & dorcas exponitur, cervus item & νεβρὸς quæ omnia animalia sunt timidissima. Sed & πτὼξ idem est quod πτῶξ timidus, seu pavidus, quo sensu Homerus πτῶκα λαγωὸν, dixit. Κεμὰς apud Hesychium exponitur, vel hinnulus, vel cervus, vel dorcas. Ex caprearum genere esse, negat Scaliger. Sunt, inquit, in cervis, ut in bobus junix & juvencus. Æliano specie à cervo differunt. *Turbinis*, inquit, *instar celerrimè fertur, flavis pilis spectatur. Caudâ est albissimâ, tum ex albenti ejus oculi cyaneo colore tincti videntur, aures peraltis pilis refertæ, neque modò in terra pedum celeritatem ostendit, sed etiam cum in fluvii confluentem inciderit, Ungulis pedum remigans, fluctus perrumpit, & verò in lacubus natare gaudet, unde sibi pastum comparat. Virides juncos & Cyperum depascitur.* Νεβρὸν hinnulum interpretantur, Cordus, Marcellus, & alii. Aldrovandus peculiarem quandam capræ speciem hoc nomine indigitari, apud Dioscoridem, scribit. Nam Varinus & Ethymologus προκανεβρὸν quoque dici produnt. Marius Grapaldus damam reddidit: Solinus etiam Damam esse ostendit, dum scribit. *Nebrodi damarum copia nomen dedit, quem damæ & hinnuli gregatim pervagantur, inde Nebrodes dicti.* Κόλος ex Scythicæ & Sarmaticæ gentis capris sylvestribus censetur. Magnitudine est inter cervum & arietem, albicante corpore, eximiæ super hos levitatis ad cursum: naribus potans trahit ad caput. Hinc postmodum complures dies servans adeò, ut per carentes aquis agros facile pabulum carpat. *Capreæ* vox apud Latinos, sæpè pro omni capra sumi videtur. *Rupicapra*, etsi in sylvestribus species est Plinio, ratio tamen nominis postulat, ut generis etiam vicem subeat, quandoquidem per summas versari rupes, non illi tantum cui cornua in dorsum adunca, convenit. Delectantur in universum excelsis montibus, & tam in sublimi habitant, ut vix humanis obtutibus pateant. Quod si aliquando ferarum vel hominum adversitatem persensere, de altissimis saxorum cacuminibus sese præcipitantes, in suis se cornibus illæsas suscipiunt. Plurima inter mares discordia propter fœminas, tempore libidinis. Domesticis, omnium censensu, saporis alimentique bonitate, constitutionis tenuitate, concoctionis facilitate, excrementorumque paucitate præferuntur. Sicciores tamen paulò carnes habent. Ideò inventum Arabum oleo eas incoquere, ut inde humescant. Diocles tamen, Archidamus & Galenus, quod in oleo coquitur siccum evadere, & glutinis vinculo amisso, solutile fieri censent, ψαθυρὸν nempe & καῦρον. *Usum in Medicina* quod spectat, Capreæ in cibo sumptæ dysentericis prosunt. *Iecur* seu inassatum, seu tritum cæliacis opitulatur: Vapor in aqua calidâ salsa cocti, oculis exceptus, nyctalopas juvat. Combustum & aspersum sanguinem sistit, maximè si contritum naribus indatur. Sanguis cum palma marina teste Plinio pilos detrahit: secundum Marcellum, abscessus maturat. *Fel* theriaca est morsibus venenosis. Idem contra suffusiones incipientes, oculorum caligines, genarum & palpebrarum scabricias, facit. Cum rosaceo aut succo porri tritum, & tepidum naribus instillatum, tinnitum tollit. Cum melle Attico faucium dolores levat, & veretri exulcerationem sanat. *Fimus* aridus, tritus & cribratus, ex vino odorifero cyathi mensurâ sumptus, auruginem tollit, si Galeno credimus.

Ælian. H. A. l. 14. c. 14.

Strabo. Geogr. l. 7.

ARTICULUS VI.

De Capris sylvestribus in specie.

PUNCTUM I.

De Rupicapra & Dama.

Caprarum sylvestrium species sunt, *Rupicapra, Dama, Ibex, Bubalis, Pygargus, Capra strepsiceros, Dama vulgaris, Capra Moschi, Capra Bezoardica, Suhak Scytharum, Oryx, & Capra auribus demissis. Rupicapra* Dioscoridi Dorcos, Oppiano αἴγαγρος seu αἴγαγος Varroni Caprea, nisi fallor, dicitur. Magnitudo ei quæ capræ villaticæ, paulò tantum altior, & corporis forma feris altis similior. Bellonius minorem damâ facit. *Colore* est inter fuscum & ruffum, qui æstate magis ad ruffum, hyeme magis ad fuscum vergit. At Scaliger æstate pilo fulvo, hyeme cine-

Aldrovand. Hist. Bisulc. c. 11.

Scalig. Exercit. 207.

nereo esse dixit. Gesnerus partim albam partim nigram, distinctis coloribus vidit, sed & albæ totæ interdum, quamvis rarissimè, conspiciuntur. *Oculos* habet rubros, *aures* arietinis longiores, colore gilvo, atramque lineam utrinque rectà à cornuum radice supra oculos ad extremum os ductam, & in labra superiora desinentem. *Frontem* veluti stella insignit. *Caudæ* superior pars pilosa, nigra, & rotunda, ut dorcadis longa. *Cornua* ei nigricant, novem aut decem digitos longa, multis nodosis circulis exasperata, minoribus paulatim, in unco nullis, quin levis & acutus est hami instar. Paralella ferè, id est, æquis undique intervallis surgunt; solida, ab initio tantum pollicis circiter mensurâ cava, & teretia magis quàm domesticis. Ajunt, inquit loco citato Scaliger, mucronibus cornuum, id quod capras quoque facere videmus, tergum scabere. Ex ea scalpturitione; quæ pernicies evenerit, operæ pretium est congnoscere. Creditum est tanta illas illo in pruritu perfundi voluptate, ut extremum cornus fastigium, in corium eo usque adigatur, unde retrahi nequeat. Quo circa ex altissimis ruere locis, atque affligtari, aut à venatoribus fortè deprehensas, proculve observatas capi, aut fame interire. Rupes montium colunt, non summas tamen, ut ibex; neque tam altè & longè saliunt: descendunt aliquando ad inferiora Alpium juga. Conveniunt sæpe circa petras quasdam arenosas, & inde arenam, ut capræ sal, lingunt, quo linguæ inertem pituitam defricent, & appetitum excitent. Cum in venatione urgentur, altius semper ascendunt, donec nullus ad eas canibus pateat accessus: deinde cum venatores per saxa manibus pedibusque sequi vident, de saxo in saxum transiliunt, ac montium cacumina petunt, donec nulla scandendi reliqua sit facultas. Illic se cornibus retinent, & quasi suspendunt. Sic vel bombardis feriuntur, vel in præceps pelluntur, vel fame pereunt. Mox à Divi Jocobi die frigidiores montium clivos petunt, ut paulatim frigori assuescant. Captæ, aliquando cicurantur. Ex pellibus fiunt chirotecæ equitantibus. Ubi errabundæ quærunt novas sedes, aut pascua perspectâ proximâ rupe, projecto pede, sæpe periclitantur ejus fidem, nempe, mobilis ne sit, an lubrica. Illud festivum, addit Scaliger, In aula patrui Bonifacii, vidimus cicures assilire ad aulæa pendentia, in quibus similes essent intextæ feræ. Quantum ad *Usum*, caro est siccior, & melancholici humoris parens, odoris sylvatici. Venatores ex recenti sanguine scaturientem, tanquam insigne vertiginis remedium sorbent. Apud Plinium legimus, sevi cyatho, & lactis pari mensurâ deploratum phthisicum convaluisse. Iconem duplicem hic exhibemus; Rupicapræ nempe, & Caprimontani. *Dama* duplex est, Una veterum, de qua hic; altera vulgaris sive recentiorum, Græcis πλατύκερως dicta, quam Gaza fortè intelligit, cum πρόκα apud Aristotelem damam vertit. Plinius caprarum sylvestrium generibus, quæ transmarini situs mittunt, annumerat. Forte Dioscoridi & Nicandro, de coagulo agentibus νεϐρὸς appellatur: Grapaldus etiam νεϐρὸν damam reddidit. Animal est capræ magnitudine & colore dorcadis. Ovidius fulvo tergore damas vertit. Famosa est inprimis earum timiditas. Ideò rarò mansuescere Plinius tradit. Cornibus tanquam unco prominentes rupes apprehendunt, neque aliter inaccessas montium verrucas superant.

Bellon. obs. l. 1. c. 54.

PUNCTUM II.

De Ibice.

Dioscorides in capite de coagulo, hujus capræ non meminit, & vix fortè aliquis est ex veteribus, qui meminerit, Homero excepto, qui ἴξαλον αἶγα vocat. Esse verò eam quam Germani *Steinbock* vocant, omnes docti uno ore testantur. Plinius totam historiam brevissimè complexus est, dum inquit. Ex caprarum sylvestrium genere sunt etiam ibices in Alpibus, pernicitatis mirandæ, quanquam onerato capite vastis cornibus, gladiorumque vaginis, in hæc se librant, ut tormento aliquo rotati in petras, potissimumque è monte aliquo in alium transilire quærentes, atque recessu pernicius quò libuerint, exultant. Egregium est animal & corpulentum, specie ferè cervinâ, minus tamen: cruribus quidem gracilibus, & capite parvo cervum exprimit. Color *pellis* fuscus est. Senectute canescunt, & secundum dorsi longitudinem nigram lineam excurrentem habent. *Oculi* splendidi & pulchri. *Ungulæ* bisulcæ & acutæ. Fœmina in hoc genere mare minor est minusque fusca, major caprâ villatica, rupicapræ non adeò dissimilis. Mares prolixam nigricantem barbam gestant, quod nulli, ut Bellonius tradit, alteri animali cervinis pilis prædito accidit, præterquam fortè hippelapho. Magni ponderis cornua ei reclinantur ad dorsum, aspera & nodosa, eoque magis quo grandior ætas processerit. Augentur enim quotannis, donec jam vetulis tandem, nodi circiter viginti increverint. Bina cornua ultimi incrementi ad pondus sexdecem aut octodecem librarum accedunt. Bellonius quaternos cubitos longa vidit. Tot autem transversos nodos seu radios habent, quot annis animal natum est. De pernicitate aliquid ex Plinio diximus. Nulla certe montium rupes tàm alta, edita aut præceps est, quam non saltibus aliquot superet, si modò aspera sit, & spacia tanta promineant, quanta salientis ungulas excipere possit. Bellonius

Aldrovand. Hist. bisulc. c. 13.

Plin. H. N. l. 8. c. 53.

Bellon. obs. l. 1. c. 13.

nius ex scopulo uno in alium sex etiam passuum intervallo distantem, desilire solere scripsit. Dum cadit ex alto, totum corpus inter cornua à collisione protegit, & ictus lapidum magnorum, cornibus excipit. De Venatione Aldrovandum consule. Duo earum genera Bellonius dari prodit, in Creta: id se ex earum cornibus inde & Cypro delatis didicisse, addens. Deprensæ libero capacique cursus loco, in venatorem irruunt, eosque de rupe dejiciunt. Cum impetendi locus non est, despondent animum & facilè cedunt. Ejusdem generis est illa fera Lybica, quam Ælianus ita describit. Capræ feræ ad summos Lybicorum montium vertices commorantur: ad boum magnitudinem accedunt: ipsarum armi & crura luxuriosus pilis fluunt: tibiis parvis, frontibus rotundis, oculis raris & concavis, non valdè projectis sunt: Cornibus post primum exortum utriusque ab alteris longè diversis, & aberrantibus & incurvis. Non enim simpliciter ac aliarum caprarum recta existunt, sed eatenus retorquentur, ut ad armos pertingant. Ex capris longè maximè ad saliendum habilitate sunt. Nam ex cacumine, in aliud longè distans cacumen transiliunt: & tametsi sæpe earum quæpiam, dum ex uno vertice in alterum saltatare contendit, ob nimiam intervallorum distantiam, per prærupta saxa præceps agitur, nihil tamen læditur. Sic est adversus saxorum duritiem, membrorum resistente firmitate, ut nec cornua frangat, nec caput diminuat. In summis montibus plurimas solertia quadam captandi caprarii generis, nimirum, vel jaculis, vel retibus, vel laqueis, à doctrina arti venaticæ instructi comprehendunt. Jam in patentium camporum æquoribus, quilibet vel tardus pedibus eas quòd ibidem non valeant capere possit. Earum pellis & cornua aliquot commoditates habent. Nam in frigidis tempestatibus ad frigorum vim, atque hyemen excipiendam, pastoribus & fabris materiariis pelles mirificè prosunt. Cornua ad hauriendum de præterfluentium rivorum confluentibus, aut è fontibus potionem, ad depellendam sitim, non minori usui habentur, quàm vel calices ipsi. Tanta enim capacitate sunt, ut in bibendo respirare sit necesse. Ab homine expoliendi benè perito cornu politum, tres mensuras capere potest. Habet *in Medicina usum.* Coagulum easdem cum leporino vires habet, ut tradit Serapio. Sanguis, ad calculum in vino apiato apud Gesnerum commendatur. Ischiadicis & arthriticis unicem remedium, sic Marcellus Empiricus componit. Fimum ibi cum lunâ decimâ septimâ colliges; quanquam & alia vetere lunâ collectum, si res urgebit, simili efficaciâ prosit, dummodo medicamentum decimâ septimâ lunâ conponatur. Ex eo ergò fimo

Ælian. H. A. l. 14. c. 16.

quantum unius manus pugnopleno [illegible] ris conprehendere, dummodò impar sit numerus pillularum, in mortarium mittes, atque adjicies piperis grana viginti quinque diligentissimè trita: tunc addes mellis optimi heminam, & vini veterrimi optimi sextarios duos, & contritis prius pillulis universa miscebis, & repones in vasculo vitreo. Sed ut major sit medicaminis efficacia, luna decima septima id facere debebis, & cum daturus fueris remedium, à die Jovis incipe, & per dies septem continuos dato, ita ut qui remediandus est, stans, in scabello contra Orientem bibat. Hæc Marcellus, quæ merè sunt nugatia.

PUNCTUM III.

De Bubalo sive Bubalide, & Pygargo.

DE Bubalide hæc Aldrovandus habet. Arbitrabar, inquit, aliàs, bubalum specie differre à Bubalide, deceptus nimirum &c. Vide Aldrov. pag. 303. usque ad finem, quam bobus esse ibi etiam judicabam. Quantum ad *Naturam*, domesticam sedem mirificè amplectitur. In alienum deductus locum, & ad pascua demissus, veterem repetit. In metu, occulto capite, latere se putat, ut struthiocamelus. Belluas feroces pugnacesque fugit. Sanguis aliquantulo magis spissatur quàm leporis & cervi: quippe, qui proximè ovillo, aut paulò minus consistat. Placet & de *Pygargo* Aldrovandi verbis agere. Pygargon, (verba ejus sunt) Plinius, in præcitatis verbis &c. p. 304. a. usque ad finem frequenter sylvosa & deserta.

Aldrovand. Hist. Bisulc. c. 14.

Aldrovand. Hist. Bisulc. c. 15.

PUNCTUM IV.

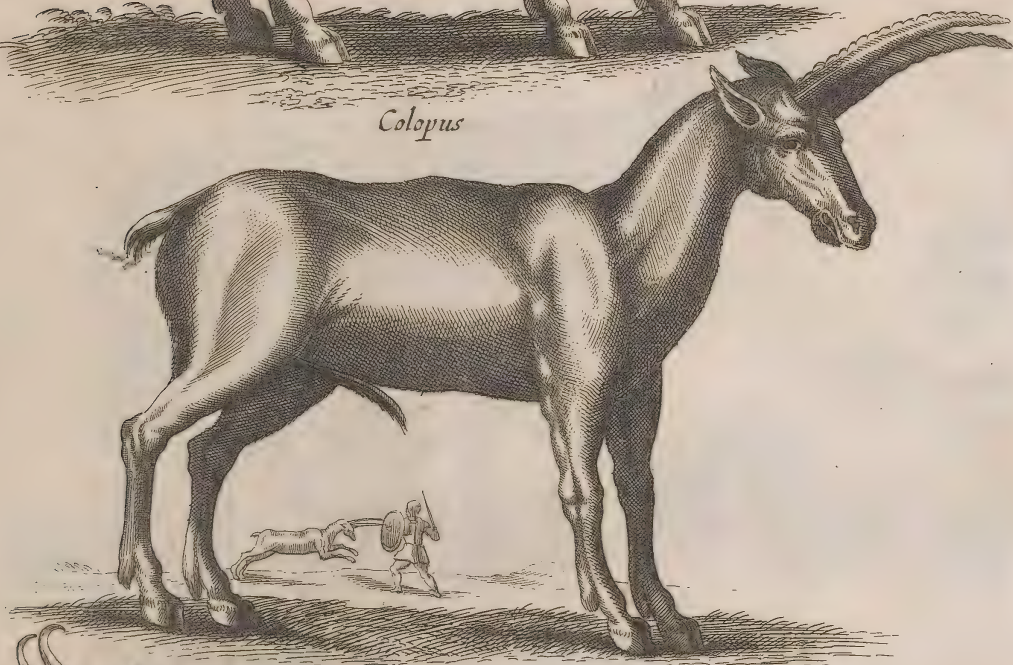
De Caprea Plinii, Capra Strepsicerote, & Dama vulgari.

C*Aprea* Plinii, Capreolus noster est, quem Germani Rech vocant. Cervis est colore non dissimilis, sed mole corporis longè inferior, qui vix capram æquat. Mas cornua in capite gerit senis plærumque ramis distincta. Fuit qui decem & septem haberet cornua, cujus icon Aldrovando à Duce Bavariæ missus erat. Plinius de iis ita: Dedit ramosa capreis, sed parva, & fecit decidua. Visu est acuto, voce exili, dentes non mutat. Virgilius maculis distinctum ostendit. Servius sparsos albo exponit, qui habent adhuc maculas à prima ætate venientes. Accessu enim temporis, inquit, mutant colorem, & eorum macula gratiæ minoris esse incipiunt. Multæ in regionibus Helvetiorum Alpinis capiuntur. Humiliora tamen loca amant quàm Ibex vel rupicapra. Fœmina si maritus capiatur, alium

Adrov. H. Bisulc. c. 16.

Virgil. Eclog. 2.


Cerva Hinde


Colopus


Rupicapra Gems




Ibex Steinbock


Capra Lybica


Flirus








Capra Geiß
Capra Canis

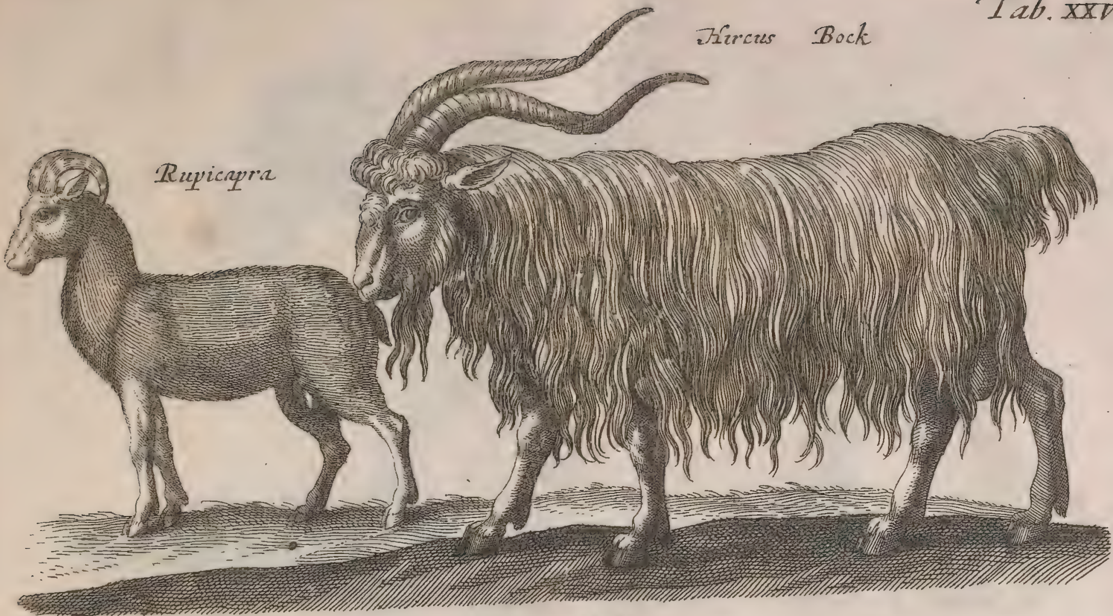

Capra Hispanicq

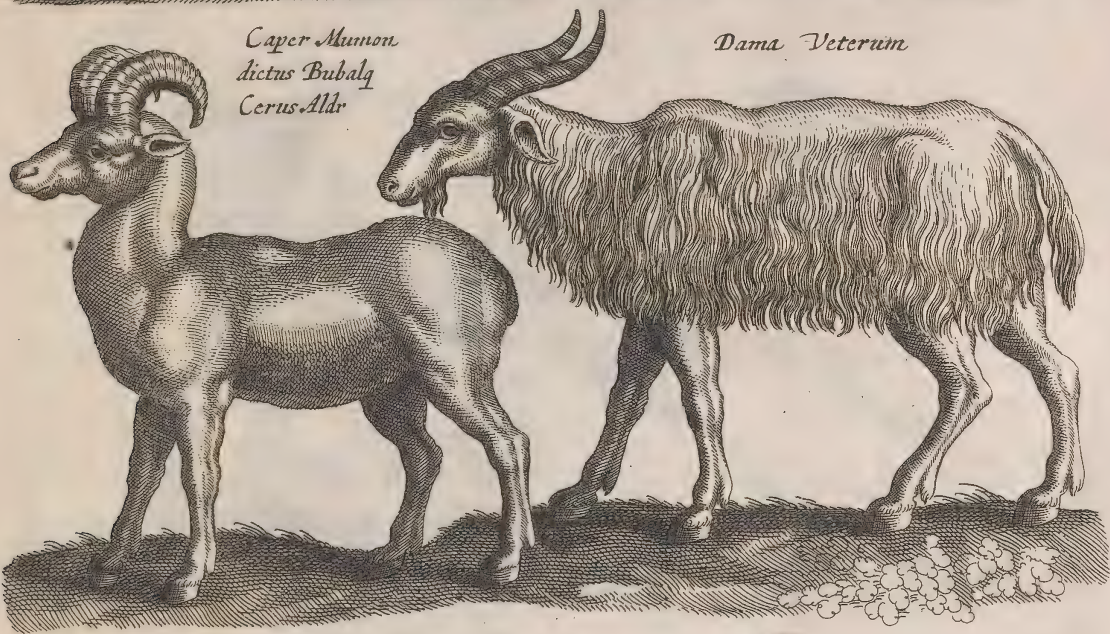

Capra Mambrinq
Capra Mambrina








Hircus Bock
Rupicapra


Caper Mumon dictus Bubalq Cerus Aldr
Dama Veterum


Hircus Cotilardicus
Culor







Ibex Sylueſter Sardus



Muſimona



Trais Uel Ibex










Capreolus Rehe


Capreolus
Marinus


Capra







Tab. XXIV













Tab. XXIX

Gazella



Cervo Camelq





Capreolus Moschi
Bisem thier

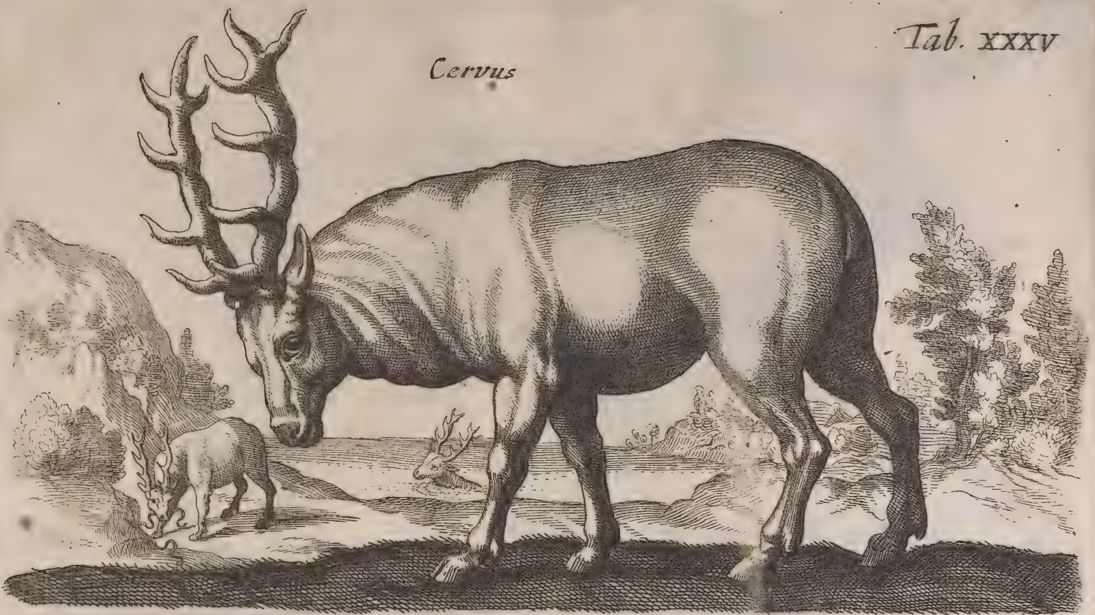











Tab. XXXV
Cervus


Hippelaphus mas
Roß Hirsch


Cervus
Burgundicq








Tab. XXXVI
Alce Elend


Ceruus
Mirabilis


Orÿx Cervi
Species alÿs Alco







alium quærit, eumque secum ad pristinæ habitationis locum adducit. Fœmina verò captâ, maritus aliò discedit, & aliam sequitur conjugem. Cornibus vel uti nesciunt, vel non audent. Cum perdicibus amicitiam colunt, & in iisdem locis pascuntur. Flantem ventum petere currendo Bellisarius ait, ut refrigerari spiritus cursu laborantes possint. Parem illis & apris alimenti bonitatem Julius Alexandrinus posuit, nisi quod illius caro sit concoqui facilior, & citius fugiens. Huc pertinent Capreæ Brasilienses, quæ duplices *Cagua cuete* nempe, & *Cagua-cuapara*. Illæ sunt nostris capreis ferè similes. *Caput* septem digitos circiter longum, *oculis* magnis, & nigris: *naribus* longis & patentibus; *ore* nigro, *cute* splendente, *auribus* quatuor digitos longis, duos & semislatis, *venis* conspicuis; *collo* rotundo & magis glabro pilis, quam in reliquo corpore: estque longitudo colli circiter quinque digitorum & semis. Corporis longitudo à colli exortu ad initium caudæ duorum pedum. *Cauda* brevis ut capreis esse solet. *Crura* quatuor, priora pedem, posteriora sesquipedem longa: *pes* quilibet duas habet ungulas nigras; & supra has duas minores supra se invicem positas. Pilis vestitur glabris, qui in toto corpore, cruribus & pedibus rufescunt, in collo & capite fusci, sub gutture & inferiori collo albi. *Cauda* quoque inferius est alba. *Aures* interius albescunt, exterius sunt fusci & ferè carent pilis. *Os* inferius longius paulò quam superius? Ruminat cibum. Mansuescit facilè. Quando unius aut duorum mensium ætatem habet totum corpus maculis albis elegantur est variegatum quæ successu temporis evanescunt. *Cugvacu-apara* Brasiliensibus, caprea est cum cornibus, paulò major superiore, at ejusdem coloris. Cornua tria brachia seu digitos habent, nimirum infernum brachium quod longum, & apicem bifidum. Thyrsus seu scapus pollicem humanum est crassus, & octo vel novem digitos Rhynlandicos longus. De *Capra Strepsicerote* ita Aldrovandus. Plinius inter sylvestres capreas, quas transmarini situs mittunt, Strepsicerotes &c. pag. 305. usque ad finem. Cretensis imaginem ex Bellonio. *Dama vulgaris*, describente Bellonio, corpore quidem cervum refert, & capreolo major est, sed colore differt. Dama minus caput habet cervo. Cornua etiam illi omni anno decidua ut cervo, quæ antrorsum protensa habet præter aliorum consuetudinem. Gilvam habet dorsi spinam, atramque lineam, secundum dorsi longitudinem excurrentem, Cauda longa est ad proplites usque dependens, uti vitulo. Sæpè accidit ut ejus latera candidis maculis aspersa sint, quæ vetustate pereunt. Accidit etiam sæpe numero, ut fœminæ omninò albæ sint, sic ut capræ existimari possint, nisi pilum admodum brevem haberent. Ostenduntur ejus cornua ingentis magnitudinis variis in locis, qualia sunt, ea quæ in gradibus & ascensu Ambosianæ arcis conspiciuntur. Caro cum capreolis ferè in qualitatibus convenit, sanguinem tamen ad atram bilem tendentem aliquo modo efficit. Aliquando vervecis in morem pinguis est. Fimus cum oleo myrtino præparatus, capillos augere dicitur.

Mareg. Hist. Bras. l.6. c. 19.

Aldro. H. Bis. c. 17.

Bellon. obser. l. 1. c. 54.

PUNCTUM V.

De Capra moschi.

De Capra Moschi ex veteribus soli Arabes scripsere. Recentiores Græci, ut Aëtius & Paulus Ægineta, si quid habent, ex iisdem sumsere. Sive autem hanc feram, dorcadem capreamve, aut gazellam Indicam, peregrinam aut orientalem appelles, aut dorcadem moschi, vel simpliciter, animam moschi, parum, inquit Gesnerus, interst. Aldrovandus Capram moschi vocat. Isidorus & Albertus, forte à moscho, qui vulgo muscus, musquelibet. Volaterrano est mus muscus, quem ex Arabia & Æthiopia venire tradit. A Divo Hieronymo ad Demetriadem, peregrini muris pellicula inter odoramenta quibus delicatiores diffluunt, numeratur. Alii moschum significari arbitrantur: Hermolaus animal ex quo Zibethum: Gesnerus folliculum animalis moschi, in quo hoc odoramentum colligitur. In descriptione variant authores, etsi non desint, qui ex authopsia delineent. Conveniunt tamen quòd ex caprarum sive gazellarum genere esse statuant &c. Vide p. 307. a. usque, alioqui recta sunt. Ferunt odoratis pasci, ac potissimum nardo; unde etiam moscho, id est, sanguini circa umbilicum collecto, odor concilietur. Propter insignium velocitatem rarò vivæ capiuntur. Morsu in persequentes sævire, Alexander Benedictus prodidit, qui etiam mansuescere exemptis dentibus longioribus, addit. In provincia Thebet eas canibus venantur. In China, etiam Persia, Africa, & Ægypto reperiri, quidam prodidere. Cæterum odoramentum illud quod hæc gazella fert, barbaris *muscus* Latinis *moschus* dicitur. Appellationis inde fortè sumpta ratio, quòd plantarum musci, quarundam præcipuè arborum, ut cedri & populi albæ, ad varia odoramenta & conspissanda unguenta, apud antiquos usus esset. Alcitatus muscum Arabem vocavit. Græcis dicitur μόσχος, vel quod illi, μόσχους, μοσχίδεια & μοσχεύματα, novos teneriores que in plantis stolones vocent; quorum similitudine in animalibus, quæ moschum ferunt, novi, odoramento illo pleni nascuntur folliculi: vel quòd animalia illa, mediâ inter capream & vitulam naturâ & magnitudine, fulvoque vitularum colore

Aldrov. Hist. Bisulc. c. 19.

lore videntur, quas Græci etiam *μόσχους* & *μοσχάρια* appellent: vel quòd moschi folliculus, à vasculis cæparum semen in summo caule servantibus, quæ Græcis *μόσχια*, figurâ non longè absit: vel denique, ut Ethymologo placet, quòd è medio, umbilico scilicet animalis, fundatur, quod Græcis est, *ἐκ μέσου χεῖσθαι*. Taceo posse derivari, vel à verbo *μῶ*, quòd ab omnibus requiratur: vel ab *ὄζω* oleo, præposita *μ* litera; vel à privatione fœtoris *κατὰ στέρησιν τῆς δυσοσμίας*. *ὄζειν* enim & benè & malè olere significat. De *ortu* ipsius non omnes eodem modo referunt. Simeon Sethi, (utor Aldrovandi verbis) moschum omnem fundi asserit, &c. Vide pag. 307. b. usque, sic Fuchsius. In *Electione* haud etiam consona scribunt authores. Plateario omnino niger non probatur; laudatur, qui ad spicæ nardi colorem accedit. Brasavolo odoratissimus est subniger, ex Cathaja allatus. Sunt qui Tumbascinum propter pabuli copiam anteponunt, qui in folliculo maturescit, præstantior eo, qui in aëre suspenditur. Testis enim Brasavolus, immaturum, etsi animali adhærentem, grave olere. Abensinnæ, moschus melior Antebius vel Asciltios, deinde Jurgius, postea Indus marinus. Elluchasim in Tacuinis folliculos continentes moschum Cubit esse scribit, subtili ex vesicula & moscho: Gergeri esse folliculos his contrarios, qui moschus minus est subtilis, & minus aromaticus: Moschus Charum medio inter hos loco: Salmindi verò deterior. De probatione ita Aldrovandus. An moschus legitimus &c. Vide p. 308. b. usque, adulterati notam esse. Adulteratur multis modis; præcipuè niger, & ad subrussum colorem tendens, admixto pauco sanguine hircino modicè asso, ita ut tres vel quatuor partes, ex istis contritis, ad unam moschi admisceantur. Sed panis assus friabilem reddit; sanguis hircinus cum frangitur, lucidus est & clarus interius. Saraceni sæpe cum folliculis vendunt, quos adulterato infersere. Alexander Benedictus jecore hœdino arefacto, & avis cujusdam fimo vitiari scribit. Radice Angelicæ à quibusdam, prodente Gesnero augetur; qui etiam factitium describit. Odorem, si aliquid aromaticum addideris, amittet. At si in vase vitreo denso & cerâ oblito asserves, retinebit. Recuperabit amissum, si in olla aperta in cloaca suspenderis. Quantum *ad Usum*, in assignatione temperamenti, authores variant. Averroës calefacere & siccare in fine secundi scribit, Sethi in tertio. Tenuissimarum esse partium apud omnes in confesso. Mercurialis naribus appositum sanguinem prolicere tradit; & ne idem assumtus faciat, metuit, quod vasa aperire videatur. De cætero, in restauratione virium, tremore, syncope, flatibus, caputpurgiis, pilis odoriferis, suffumigiis, smegmate, tragematis oris, & unguentis moscatis, vehementer adhibetur. Quibusdam tamen mulieribus uteri suffocationem adfert; quod Venetis & Septentrionalioribus si Olao Magno credimus, contingere solet.

Aldrovan. Hist. Bisulc. c. 20.

Usus.

Olaus Magnus l. 16. c. 13. 14.

PUNCTUM VI.

De Capra sive Hirco Bezoartico, vel potius Pazahartico, & aliis.

Aldrovan. Hist. Bisulc. c. 21.

Diversi diversa circa descriptionem Capræ Bezoarticæ proferunt. Bellunensis negare illam videtur, dum lapidem Bezoar nuncupatum, in suis erui venis, ex Thiphasi Arabe prodit. Arabes in cervis eum nasci credidere. Monardes testimonio eorum, qui ex illa regione, ubi Bezoarticum animal reperitur, rediere, constare ait, cervi esse magnitudine, ejusdemque quodammodo forma &c. Vide Aldrovand. pag. 311. b. usque. in Arabia ex capris quibusdam hunc lapidem extraxisse. At *Bontio* capræ istæ non valdè absimiles sunt capris Europæis, nisi quod habeant erecta ac longiora cornua, ac quædam ex iis versicolore sint pelle, ut tygrides, pulchro aspectu, quales duas, inquit, hic in arce Batavia quotidie videmus. Prout magnum aut parvum lapidem gerunt, eò molestius vel citius incedunt, quòd astutissimis Armeniis & Persis benè notum est. Idem addit, herba quadam croco ac hermodactylis persimili vesci, ex ejusque esu lapides in ventriculis concrescere. Inde factum, Teixera prodente, ut cum insula quædam, inter continentem Chormandel & Ceylon insulam, à Lusitanis Isle de vaccas vocata, horribili inundatione submersa esset, ut capræ servatæ necessariò aliò transferri debuerint; herbâ illa destitutæ, nullos protulerint lapides; insula verò salsugine liberata, reductæ, eosdem produxerint iterum. Tam verò capris his molesti sunt, quàm hominibus calculi vesicæ & renum. Unde colligere licet, vana illa esse, quæ seu Monardes, qui in intestinis, seu Fragosus, qui in renibus, seu Moses Ægyptius, qui in vesicula fellea nasci produnt, scripsere, de quibus Aldrovandum si placet, consule. Nam istius lapidis quidam Pasan esse volunt; alii Balsaar: at Bontius Pazaher, id est, contra venena, quasi Antidotum, vocari tradit. Nascitur præcipuè in Persia, in loco quodam Stabanon dicto, trium dierum itinere supra Laram, ubi Reges Persarum vigiles locare solent, ut omnes lapides qui certum pondus excedunt, sibi vindicent. De *formarum diversitate*, ita Aldrovandus. Observandum itidem magnam esse horum nativorum lapidum diversitatem, &c. Vide Aldrovand. pag. 312. b. usque. alii tamen pretiosiores atque

Bontius Med. Indor. p. 46.

atque efficaciores habentur. Confici ex massa quadam adulterinos, Monardes ex relatione Guidonis de Lavaretis prodit: genuinos, qui ex laminis seu corticibus se invicem amplectentibus constant, illisque adeò splendentibus, ut politæ videantur; intus pulverem habere. Garcias paleam vocat. At Bontius genuinum esse credit, qui, si pauca calce fricetur, colorem puniceum ostendit; si in pelvim aquâ repletam conjectus, & ibidem per duas aut tres horas relictus, idem prout antehac pondus retinet; adulterinum, qui calce fricatus rimam ducit, aut aquâ exemptus, pondus vel remittit, vel auget. De *Viribus*, plurima à Serapione, Monarde, & Garzia ab Horto scribuntur; nempe, nudæ parti corporis applicatum, facere, ne à veneno offendaris: pulverem morsibus animantium inspersum, eosdem sanare; ipsis feris injectum, torpidas reddere: viperas, injectum cum aliquo liquore, enecare. Omnem denique in venenis sopiendis & febribus malignis expugnandis inanem curam, nisi & hunc adhibueris: recitatque Monardes aliquot eorem exempla, qui ipsius beneficio ex faucibus Orci erepti sunt. Iuvat & melancholicos, quartanarios, syncopticos, epilepticos, vertiginosos, calculosos, lumbricis laborantes, & alios. Sed magis mulieribus quàm viris prodesse observatum. Sunt in India, qui se ejus usu rejuve-

Monard. de lapide Bezoar.

nescere posse, somniant. De quibus Monardem in peculiari tractatu consule. At Bontius, non tantas in eo vires, se mille experimentis invenisse scribit. Corollarii loco ex eodem addo, lapides Pa-zahar in ventriculis simior natos, qui teretes sunt, & longitudinem digiti aliquando excedunt, inter præstantissimos haberi. Ad Hircum Pazaarticum referri potest *Vicuna*, *& Taruga*, de quibus ita Nierembergius. Sunt apud Peruanos quædam pernicissima animalia quæ *Vicunas* vocant. Quidam putavêre, ab Aristotele & Plinio capras dici, sed ignotas priscis Vicunas censeo cum Acostâ. Cornutum illi animal sic vocarunt, vicuna cornu exermis, cætera licet similis silvestri capræ, cujus & fortasse genus est. Nec obest inopia cornuum; namque & canes cornuti alicubi feruntur, cum communes excornes sint. Gaudet montanis & rupibus, frigus & deserta amat, gelu & nive videtur recreari, societate & grege delectatur. Ad obvios quoque fugax. In fuga præmittit sobolem, cujus parca est. Capitur celebri venatione. Coëunt usque ad tria millia barbarorum, circumdant montem, sic paulatim cogunt in unam sedem feras, aliquando plusquam trecentas: dimittunt ad prolem feminas. Aliter capiuntur cum ad conveniens intervallum accedunt, conjectis ad pedem funibus plumbo innexo extremitati quibus impeditur cursus. Tondent illas ad stragula.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 59.

Lana earum subtilis & delicata instar sericorum. Pertinacis coloris est, quippe nativi, nulla tincturâ opus habet; In æstu recreat, juvat renum inflammationes: quamobrem culcitras ex eâ inferciunt. Dicitur mitigare etiam podagra. Caro haud jucunda, nihilominus Indis edulis. De salubritate Josephus Acosta narrat, acerrimum dolorem oculorum pænè subito placasse sibi imposito frustulo carnis recenter occisæ Vicunæ. Generant in viscere bezoar, secundum post Orientalem. Proximum Vicunæ genus *Taruga*, pernicior, grandior, torridior colore, mollib. & decidentibus auribus: non gaudet societate & grege, rupes sola peragrat. Repertus in his Bezaar major virtute & mole.

Nieremb. H. E. l. 19. c. 64.

PUNCTUM VII.

De Suhak Scytharum, & Capra auribus demissis.

DE *Suhak Scytharum* ita Aldrovandus. In Scythia latissimis &c. Vide pag. 313. usque ad finem. *Capras auribus demissis*, Aristoteli debemus. Mensurâ hæ palmari, & dodrantali, & nonnullæ ita demissæ, ut spectent ad terram. Fortè ex his ista, cujus Icon hic ponitur, & quam *Capram Indicam*, & *Mambrinam Syriacam* vocant. Lanâ pilis facieque & cornibus ovem potius quàm capram referre videtur. Color albus est.

Aldrovan. H. Bisul. c. 23.

Aristot. H. A. l. 8. c. 28.

PUNCTUM VIII.

De Oryge.

TRia animantium genera Orygis nomine apud Græcos celebrantur. Unum aquaticum, duo terrestria. Illius apud Strabonem mentio, ubi de Turdetania agit, quod, teste Hermolao, quidam, Orcas marinas esse opinantur. Horum, duo esse genera, ex Plinio & Oppiano colligere licet. De Oppiani Oryge in sequentibus agemus. Hic Græcis παρὰ τὸ ὀρύττειν, seu ὀρύσσειν, fodere dicitur; quòd ad ortum, ut posthac dicemus, accedente lunâ, prioribus pedibus terram effodere dicatur. Plinius, si *Formam* spectes unicornem & bisulcum facit, & quidem ex Aristotele. Ex caprarum sylvestrium eosdem genere. Contrario pilo vestiri, & ad caput verso; quod & tauro Æthiopico, competit. Eundem perpetuò sitientia Africæ generare, & natura loci potu carentem, & mirabili modo ad remedia sitientium, apud eundem legimus. Namque Getuli latrones, eo durant auxilio, repertis in corpore ipsorum saluberrimi liquoris haustu vesicis. Albertus magnitudine hirci esse, barbatum sub mento, in eremo versari, & facilè laqueo decipi scribit. Herodotus magnitudine bovi comparat. Nec nos quicquam certi de ipsius forma habemus. Cornua in omnium ferè musæis ostenduntur atra, in extremo mucro-

Strabo, Geogr. l. 3.

Aldrov. Hist. Bisulc. c. 14.

Forma.

Plin. H. N. l. 11. c. 46.

Arist. H. A. l. 2. c. 1.

Plin. H. N. l. 10. c. 73.

 nata,

nata, pro ætate animantium, longitudine, crassitie, & numero nodorum variantia. Icones duorum hic damus. An ejus sint, an Asini Indici, ne Aldrovandus quidem definire audet. At quia Æthiopes qui Sili vocantur, iis tanquam armis contra Struthiophagos utuntur; & hæc durissima sint, mucronata, longa & cava, videntur ejusdem esse. Ægyptii multa de eo commenti sunt. Syrii nempe ortum sentire, atque etiam clamore edito significare: contueri stellam, ac veluti numen adesse sentiat, procumbere adorabundum: seu singulari quadam sympathiâ, seu, quod apud Albertum legitur, imbrem & frigus præteriisse, frigoris nimium impatiens, percipiat. Quomodo se erga Lunam & Solem gerat, Aldrovandi verbis exponam. Iidem, inquit, Ægyptii impurum, ut inquit Orus &c. Aldrov. p. 315. b. D. *usque*. ingratus & impius in eam Oryx videri debeat. Addunt, ad ortum solis conversum alvum dejicere; & perpetuam sitim perferre. Meminit Orygis Columella & Martialis: sed vix ejusdem credo. Hic eum sævum vocat: Ille inter ea quæ ad cultrum in leporariis reponuntur, enumerat. *Oppiani Orygem* ita Aldrovandus, interprete Gyllio, describit. Oryx, inquit, in sylvis versatur feris infestissimus: colore est lacteo &c. Aldr. p. 316. a. D. usque. Hactenus Oppianus. Diversum à superiori esse, vel exinde non malè colligas, quòd ille inter capras, quæ timidæ referatur: hic verò, ferox sit. De cornu quidem nihil adjecit; at adjecisset, si unum habuisse scivisset. Ælianus quadricornes in India reperiri scribit. Ambrosius Paræus, cujusdam feræ, in quadam maris rubri insulâ Cademotha Arabibus dicta, incolis Pyrrasoupi dictæ, ex Cosmographia Theveti meminit. Magnitudine est mulo par, capite non absimili, ursinis veluti pilis vestita, sed haud adeò obscuris, verum ad flavum inclinantibus, bisulcis, ut cervus, pedibus. Duo procera sed minimè arborea capite gestat cornua, unicornium cornibus affinia. Indigenæ, bestiæ aut piscis venenati morsu læsi, aquâ, in qua aliquot dies ejusmodi cornua infusa fuere, haustâ, statim convalescunt.

[Margin: Aldr. Hist. Bisul. c. 25.]

[Margin: Ælian. H. A. l. 14. c. 14. Paræus Tomo 1. l. 5. c. 5.]

ARTICULUS VII.
De Cervo.

[Margin: Aldrovan. Hist. Bisulc. c. 27. *Nomen.*]

CErvi nomen, à cornibus quæ gerit, (ea Græcis κέρατα) apud Latinos sumtum est. Apud Græcos plurima obtinuit hoc animal nomina. Dicitur namque ἔλαφος, vel quasi ἐλαφρὸς, id est, levis; vel quasi ἔλοφος, διὰ τὸ ἕλκειν καὶ ἀναιρεῖν διὰ τῶν μυκτήρων τοὺς ὄφεις; ἢ ἀπὸ τοῦ ἐλκύνειν τοὺς ὄφεις, ἢ ἀπὸ τοῦ ἕλος, nimirum quòd circa lacus & aquas libenter versetur; aut quòd cornu ejus suffitum serpentes fuget; aut quòd ipse cervus cornu ad saxum attrito nidorem excitet, quo serpentes è cavernis pellit. Dicitur & λάφος ἀείρακος, βείρεξ, βέρκιος, βρέδος, Laconibus inprimis, κνῆκις, Nicandro, νεβροτόκος; πέχαρις, στεργὸς, ταχίνης. Varinus τὰς ἐλάφους τὰς πρῶτον τικτούσας, cervas primum parientes, *Procas* vocat, φυράκας, πλώκας. Hinnulus cervi, dicitur, ἐλλὸς, λάδας, ναυθρὸς, νεβρὸς, κεμὰς, quasi κοῖμας, quòd in spelunca adhuc jacent, κεμμὰς, & κελμάς. Animal est bisulcum, forcipem pro ungue habens; pilo molli, & si Junio credendum, intus cavo, ideò commodè natat. *Colorem* ipsi Pollux tribuit, ὑπόξανθον, qui sit ὑπόστικτος λευκοῖς γράμμασι, fœmina præcipuè, & hinnulus. Euripides βαλίαν vocat, seu spadicei coloris, Euripidi σπαδῖναι, à colore τῆς σπάθης, seu phæniceo dicuntur. Dantur tamen & albi: qualis erat Sertorii cerva, quam esse fatidicam Hispaniæ gentibus persuasit. Cornua ipsi inter reliqua animalia maxima: Cervæ nulla; repertæ tamen cornigeræ, quos Maximilianus Cæsar observavit, & Scaliger vidit. Anniculis nondum cornua nascuntur, nisi quoad indicium; sit initium quoddam protuberans, quod breve hirtumque est. Bimis primum cornua oriuntur simplicia, & recta ad subulonum similitudinem, quamobrem πατταλίας, subulones, eos per id temporis vocant. Trimis bifida exeunt, quadrimis trifida, atque deinceps ad hunc modum procedit numerus, usque ad annum sextum. Constat tamen in multo plures ramos illud distribui. Habuit Guilhelmus Bavariæ Dux bina, quorum utrumque, unum & viginti ramos fundebat. Albertus testatur eadem in Germania ad undecimum dividi. Vidit Æmilianus in penu Ferrariæ Ducis, cervum interfectum, magnitudine equo paulo inferiorem; cujus cornua adeò erant ramis referta, ut ne illis Germanicis cederent. Sed & Antverpiæ in pharmacopolio visa, quorum singula ramos circiter quindecem ostentabant, Gesnerus prodidit. Differunt verò hæc cervorum cornua ab aliis, quòd cum omnibus sint cava & in mucrone demum concreta, cervis tantum solida sint; & cùm cæterorum ossibus adhæreant; cervorum tantum cutibus enascuntur. Nec ullum animal præter cervum eadem mutat. Fiunt adeò solida & dura, ut soliditate ad lapidum naturam accedant. Inveteratum perquam leve redolitur, præsertim si sub dio fuerit, ita ut nunc humeat, nunc siccescat. Gesnerus observavit in consummati cornibus mucrones, sive ramulos supremos, qui bini alioqui aut terni subinde spectantur, septenos, & in eodem loco stipitis latitudinem sex digitorum; inferius autem fuisse alios binos ramos & adminicula. Observavit item inter cranium cervi & cornua, ossicula sive tubera gemina ossea protuberantia, lævia, duos circiter digitos longa, eò breviora quò cervus natu major est.

[Margin: *Descriptio.*]

[Margin: Plin. H. N. l. 8. c. 32.]

[Margin: Æmilian. de Ruminantibus.]

[Margin: Aristot. H. A. l. 2. c. 1 & l. 3. c. Plin. H. N. l. 11. c. 3]

est. Horum singulis singula, ait, adnasci cornua, per symphysin quandam & quasi coarticulationem. Addit denique, subulonis cervi cornua se vidisse, dodrantis circiter longitudine: *furcarii* verò vulgo dicti, qui trimus est, duorum & amplius dodrantum. Quæ hic expressimus, lævia erant, albicantia, & minimè rugosa. Singulis annis stato veris tempore ea amittere, Aristoteles prodidit; qui etiam tradit, captum fuisse, cujus cornibus viridis hedera innata fuisset; quod & apud Plinium habetur. Castratis defluere Oppianus author est. Et hæc de Cornibus. Quantum ad alias partes, *Facies* ipsis est carnosa, *nasus* simus, *collum* oblongum, *nares* apud Oppianum quaternæ, totidemque meatus. Musculi temporales & exiles & debiles; *aures* scissæ ac velut divisæ, sed præcipitanter, quales peculiariter iis Aristoteles adscripsit, qui circa Arginusam in Elapso monte versantur. *Dentes* habent quatuor utrinque, tum infra, ut annotat Albertus, quibus molit cibum, & insuper duos alios magnos, qui mari quam fœminæ majores sunt; vergunt autem omnes deorsum, ut repandi videantur. Vermes continent omnes suo in capite vivos, qui nasci solent, prodente Aristotele sub lingua, in concavo, circiter vertebram quâ cervici caput innectitur, vermibus qui in carnibus enasci solent, haud minores, continuos, numero viginti. At fuere qui plures videre, & quidem discretos: fuere & alii, qui nullos. Dicunt itidem intra oculi os vespas enasci & provolare. *Sanguis*, aquæ similis est, & nullas continet fibras, si Aristoteli & Plutarcho credimus: Baldus Angelus Abbatius, coagulatum se observasse scribit, idemque aliorum observatione constare. *Oculos* habet magnos. *Cor* item proportione magnum, quantum omnibus timidis esse solet. De *lapide* in oculi cantho varii varia. Agricola lapidem Belzahart: Bellunensis Bezaar. Scaliger lapidem esse negat. Ante centesimum, inquit, annum in cervo nulla est. Post eam ætatem accrescit ad oculi canthum; ipsis ossibus atque in os protuberans concrescit, eâ duritie quâ cornu superet. Quâ parte prominet, rotunda est, insigni nitore, coloris fulvi, non sine vestigiis atriorum venularum. Tanta levitate ut penè tactum effugiat. Ita enim sese subtrahit, ut seipsam propemodum movere videatur, &c. Scribonius, oculi sordes vocat. *Ossa* in corde omnibus propè cervis reperiuntur: annosioribus tamen majora, minora junioribus, crucis interdum formâ, decussatim mutuò intersecta, inquit Iordanus. Vidi, inquit idem, exectos propè columbini ovi magnitudine, laminis conflatos, & quod jucundum fuit aspectu, postquam comminutus fuit, repertum est os in meditullio, simile cæteris ossibus corde prognatis, circa, quod putamina hæc sese aggregando amplificaverant, & in hanc molem atque duritiem calore cordis extorrente lapillum produxerant. Gesnerus à medio Augusti duntaxat ad idu usque Septembris inveniri scribit. Renodæus in junioribus, non os, sed cartilaginem esse. Nervum seu cartilaginem nerveam Brasavolus vocat. Andernacus, sinistro detecto sinu, maximeque arteriæ totâ basi apertâ, si radices illius & membranarum sequaris, inveniri tradit. Nam arteriæ aortæ, venæque arteriosæ & membranarum earundem radix, ex ossea illa catilagine cordis procedit. *Cauda* ipsi exigua est, vituli marini modo. *Crura* perquam gracilia. *Ventres* plures. *Genitale* nervosum more Cameli. *Intestinum* tam tenue imbecilleque, ut etiam leviter percusseris, possit rumpi cute adhuc integrâ. *Felle* vacare ajunt, sed intestinum adeò amarum, ut ne à canibus quidam attingatur, nisi cervus præpinguis sit. Achaini in cauda id gerere creduntur; esseque quod ibi contineri ajunt, colore quidem simile felli, sed non ita ut fel humidum, sed lieni parte anteriore simile. *Cerva* cervo minor est: animal aliàs aspectu egregium, mutilum cornibus, visu acuto, miræ velocitatis. Quaterna habet ubera, ut vacca. Galenus de fœtus tunicis agens, ac de venis & arteriis, quæ ex utero in ipsum inseruntur, asserit, quòd in omnibus animalibus, quæ suapte natura ad saliendum sunt proclivia, ut cervis & capris, vasorum productiones matricibus sunt connexæ, non per tenues modò membranas, sed cum eis etiam per carnes viscosas, velut pinguedinem quandam, specimen esse mirabilis providentiæ. *Dorsum* dum pingue esse Oppianus dicit, de utroque sine dubio sexu intelligit. In Africa non reperiri Aristoteles & Plinius prodidit, contradicente Virgilio & recentioribus. In Apulia sæpè exercitus speciem præbent, & Ferdinandum Regem Neapolitanum eo deceptum, nec non Jacobum Caldoram solertissimum suæ ætatis Imperatorem, prodidere scriptores. In Cathaiæ provincia Bargu & copiosi sunt, & sæpè tam cicures, ut eis insideant. In Batavia, referente Hadriano Junio, toto illo collium arenariorum tractu, cum interjectis convallibus, qui Egimondam usque ab Hagiensi nemore in longum porrigitur, magna eorundem copia. In Britannia palmatorum Capitolinus meminit: albos & nigros dari quidam affirmant. In regione Chicorariorum in orbe novo, teste Petro Hispalensi, adeò cicures sunt, ut perinde ac apud nos capræ, alantur. Cretensem agrum cervo egere Solinus scribit, Cydoniatarum regionem si exceperis. At Varinus Achæinarum cervarum meminit, quæ & ἀχαϊνίαι dicuntur, ab Achæa insulæ illius civitate. Bellonius quoque non paucos ibi reperiri reliquit, quod insula noxiis animalibus careat. In Cyprum è Sy-

Arist. H. A. l. 4. c. 5.

Oppin. Cyneg.

Arist. H. A. l. 6. c. 10.

Aristot. H. A. l. 2. c 15. Plin H. N. l. 13. c. 17.

Aristot. H. A. l. 3. c. 6.

Plin. l. c.

Scalig. Exercit. 112.

Iordan. de phænomonis pellis tr. 3.

Aristot. H. A. l. 2. c. 1.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Aristot. H. A. l. 6. c. 29.

Locus. Plin. H. N. l. 8. c. 33.

Pontan. l. 2. de bello Neapolitano.

Iunius Batav. l. 1. c. 6.

è Syria ideò transnare, quòd pastionum quæ illic amplissimæ dicuntur, desiderio teneantur, apud Ælianum habemus. In monte Asiæ Elapho apud Arginussum scissis sunt auribus, quod & Hellesponti cervis, modò citatus author adscribit. M. Aurelius Imperator, cicures ibi nasci, addidit. Apud Scotos grandes sunt, & tam frequentes, ut solemni plærumque venatione, nunc quingenti, nunc octingenti, nunc mille prosternantur. Sunt ex his nonnunquam qui adipem decem pollices latam habent. Dantur & numerosi, in Hebridum insularum monte, cui à Cervo nomen est. Xapita novi orbis regio, referente Petro Martyre, cervorum armenta habet, ut nos boum. Domi pariunt, domi nutriunt, soluti per nemora pastum quærendo, luce durante vagantur, ad vesperam pullos domi relictos revisunt, & intra cortes claudi se, ac natis suis depastis mulgeri sinunt. In Gallia quoque circa Fontem bellaqueum sunt numerosi: In Florida sunt partim domestici, quales fortè in Xapato; partim sylvestres, quorum quidam bovem adæquant, quidam minores sunt. In multis Germaniæ locis cicures in fossis circa mœnia aluntur. In Helvetia minus hodie abundant, quòd sylvæ propter frequentiam incolarum, indies minuantur. In Hercynia, colore nigricantes reperiri, à quibusdam accepit Gesnerus. In Dikilapporum denique regione, sunt eorundam greges, & Norvegis Rhen dicuntur, nostratibus cervis aliquantò majores. Lappi vice jumentorum utuntur. Vehiculo, inquit Sigismundus Herbersteinius, in scaphæ piscatoriæ formam facto, cervos jungunt, in quo homo, ne cervorum citato cursu excidat, pedibus alligatur; lorum, quo cervorum cursum moderatur sinistra, dexterâ vero manu baculum tenet, quo vehiculi, si fortè in aliquam partem plus æquo vergeret, casum sustineat. Atque eo vehendi genere viginti milliaria se unâ die confecisse, cervumque tandem dimisisse, eumque ad Dominum suum stabulaque consueta rediisse, dicebat. Tanta amoris libidine flagrant, ut totâ die ad venerem ferantur. Ad mensem ita agitari, mox desævientes alterum paulò minus mensem absumere, Budæus prodidit. Certant tum pro fœminis, & victori, ut domino, obedit victus, sequiturque ut herum, si Alberto fides. Impletis fœminis, separari per seipsos mares, & propter libidinis graveolentiam, quemque solitarium scrobes fodere, more hircorum fœtere, facies quoque nigrescere aspergine, & ita degere, quo usque imber accedat, tum pascua repetere, Aristoteles author est. Coire incipit mense Augusto & Septembris ab Arcturo, implenturque paucis diebus & multæ. Cerva plærumque subsidens coit, quòd marem ob contentissimum

Ælian. H. A. l. 5. c. 56.

Arist. H. A. l. 6. c. 29.

Martyr. Decad. Ocean. 7. c. 2.

Generatio.

Aristot. H. A. l. 6. c. 29.

impetum sustinere nequeat: aliquando tamen more ovium sustinet, & socias declinat, cum turgente jam venere, coitum appetit. Oppianus magnâ celeritate currentes fœminas iniri reliquit: mares verò duobus pedibus quantum possunt, cursimque sequentes coitum absolvere. Transeunt in coitu ad alias iidem, redeuntque ad priores. Plinius, cicures non concipere, nisi ab infantia fuerint educatæ ait. Ferunt uterum octo menses: pariunt magnâ ex parte unum. Incrementum hinnulorum velox. Cerva cum parit, pituitoso humore purgatur; aliâs nunquam. Dum lactat, sese dimittere Pollux prodidit, Gesnerus refellit. De longævitate cervorum quædam apud authores occurrunt. Hesiodus in versibus qui tamen in operibus non extant, cornici novem nostras ætates tribuit, quadruplum ejus cervis. Sic ferè 3600. annos viveret. Plinius, post centum annos aliquos captos cum torquibus aureis quos Alander Magnus addiderat, adopertis jam cute, in magnâ obesitate. Tempore Caroli Gallorum Regis, qui tempore schismatis inter Clementem & Vrbanum V I. vixit, captus est ad Sylvanectum cervus, in cujus torque latinis literis scriptum erat, Hoc me Cæsar donavit. De Cajo Julio Cæsare etsi id capi vix possit: potest tamen ad Carolovingorum aliquem referri. Theophrastus etsi octogenario major obiverit, conquestus nihilominus est de naturâ, quòd cervis longiorem quàm homini vitam dederit. Taceo sacram Dominæ cervam apud Pausaniam, quæ tempore Agapenonis hinnulus erat: nec non Diomedis cervum, qui tempore Agathoclis, post aliquot nempe secula, captus est. Cæsaris Augusti cerva, cum inscriptione torquis, *Noli me tangere, quia Cæsaris sum*, innumeris propemodum lustris ab ipsius imperio, deprehensa fuisse dicitur. Quidam ætatem ex ramorum multitudine colligunt, quod Aristoteli non placet. Author Philomelæ eos glocitare scripsit, Virgilius graviter rudere. Mutant vocem pro sexu. Brevis fœminis, maribus productior. *Amicitia* ipsis cum attagene: at cum aquilâ, vulture, serpente, canibus, tigride, belluis, ariete, vulpium gannitu, cacto, aspalatho, rubris pennis, hostilitatem gerunt. Attagenes sæpissimè dorso ipsorum insident, & pilos vellicant. Aquila insidens cornibus multum pulverem volutatu collectum excutit in cervi oculos, pennis ora verberans, donec præcipitet in rupes. Cum serpente ipsis pugna. Investigant cavernas, nariumque spiritu extrahunt renitentes. Ideò singulare abigendis serpentibus; odor adusto cornu cervino. In Libycis finibus ab iisdem jacentes impeti, apud Oppianum legimus. Cactum si cervus calcet & saucietur, ossa ejus nullum sonum edere possunt. Aspalatho tactus emoritur. Ingenium

Plin. H. N. l. 10. c. 6.

Arist. l. c.

Ætas.

Vox.

Sympathia & Antipathia.

Plin. H. N. l. 10. c. 3.

Plin. H. N. l. 8. c. 32.

Ingenium

genium

Ingenium. genium sequentia ostendunt. Gaudent ταῖς ὀργάσι, seu locis incultis, sylvosis, & nemorosis, ubi solum bonum & pingue est. Sylvas quoque, vinea & loca aprica amant. Mas relictis pascuis ad sylvam se celeriter recipit, sed eandem non ingreditur: fœmina densiora ejus loca sequitur. Meliora quandoque pascua nacti, semper tamen ad pristina ubi educati sunt, redire solent. Eminens, uno minore cervo comitatus incedit, quem *armigerum* venatores vocant. Pascuntur tota penè die: & sub meridiem ubi sol maximè fervet, in umbra delitescunt. Adeò sunt timidi, ut in proverbium abiverint: & Cantharion Arcas ab oraculo cervus sit dictus. Saltu valere, vel locus non procul Francofurto, à cervino saltu nomen mutuatus ostendit. Duo ibi lapides erecti, prodente Gesnero, cernuntur, interstitio pedum hominis mediocris quasi sexaginta. Tanto enim spacio saliisse illic cervum, idque etiam supra plaustrum oneratum, cum venatores instarent. Requiescunt in fuga, dum qui insequitur, appropinquet, & tum iterum fugiunt. Ubi animum despondere, relictis sylvarum opacis, in campestria se conjiciunt, & interdum ad vicos & villas propius accedunt. Secundo vento plærumque feruntur. De *solertia* in eludendis canibus, ita Budæus: Solere cervos ajunt, simul ut senserint rem sibi esse cum asseclis infestis, simul & sagacibus, primum alios aliosque fugæ lapsos, & gyros conglomerare; deinde si porrò urgeantur, stabula cervarum popularium, cervorumque diversoria petere, ibique inter turbam promiscuam, quasi intra nebulas erroris canini sese condere, interdum gregarios aliquot inde abigere, atque ad aliquantum spacii permixtim vestigia facere, ad negocium canibus exhibendum. Cum autem aliquantisper hac ratione contechnati sunt, ab illorum comitatu subitò se subducentes, per tramitem devium longiusculè abscedunt, deinde intersistunt, ut interim canes vestigia cervulorum aut cervarum excipientes, diversi ab eis auferantur. Cumque hæc stropharum commenta canum experientissimorum odorandi vis vicerit, ad alia denuo se vertunt subsidia; cujusmodi sunt, per sua quadantenus vestigia recurrere: deinde spiras fugæ intorquere multipliciter & variè, & quàm fieri potest perplexissimè, tum raptim longius procurrere. &c. Visus quidam in armentum bubulum irrumpere, in bovemque primoribus cruribus insiliens armisque complexus ad longiusculum spacium velut equo vectus, postremis pedibus terram stringere, ut odorem sui, quoad fieri posset incertum, canibus relinqueret. Visus, referente eodem Budæo, qui in arborem in denso & opaco sitam insiliverit, in eademque sublimis, ramis fruticis ipso saltu divaricatis steterit, sic interceptus, ut inde desilire non posset. Contra noxia gramina cinaram edunt: contra phalangiorum morsum, cancros. Sollicitè etiam cavent, ne quando in vulnera recentia solis radius incumbens, carnem priusquam cicatrice obducatur, putrefaciat. (Æl. H. A. l. 1. c. 8.) Dictamnum herbam extrahendis sagittis monstravere percussi eo telo, pastuque ejus herbæ ejecto; quod Dioscorides & Tullius capris adscribunt. Maria tranant, gregatim nantes, porrecto ordine, & capita imponentes, præcedentium clunibus, vicibusque ad terga redeuntes. (Plin. H. N. l. 8. c. 32.) Hoc maximè notatur à Cilicia Cyprum trajicientibus, nec vident terras, sed in odore earum natant. Infirmos ponunt in ultimo; nec citius solvunt, quàm secundos ventos senserint. Pinguescunt æstate, & ideò latent, quòd se suæ corpulentiæ pondere facilius capi posse sentiant. (Ælian. H. A. l. 5. c. 56.) Sed & cum cornua deposuere occultantur interdiu, idque in opacis locis, ut muscarum tædio vacent; pascunturque per id tempus noctu, donec recipiant cornua; quæ ubi concreverint, soli exponunt, ut excoquantur & siccescant. (Arist. H. A. l. 9. c. 5.) Ubi verò attritu arborum, cum ea scalpunt, nihil indolere sentiunt, in patentia prorumpunt. Defodere, postquam deposuere eadem, fama est. Verum alii, alterutrum duntaxat defodere, scribunt. Dextrum cornu negant inveniri, inquit Plinius, ceu medicamento aliquo præditum, idque mirabilius fatendum est, cum & in vivariis mutent omnibus annis: defodique ab iis putant. Aristoteles id de sinistro prodidit, quamvis in Epiro dextrum obrui scribat. (Aristot. l. c. & l. 10.) Abjecta in vivariis negligi, nec humo obrui, observatum est: quin & in sylvis in aperto jacentia sæpè reperiuntur. Serpentibus abundè saturati, ne veneni virus noceat, ad flumen contendunt, & ore summè tenus corpora demergunt, nec citius bibunt, quàm vi frigoris cogente haustum venenum per oculos desudando elachrymaverint. Vincentius Belluacensis esu serpentum caligini oculorum mederi scribit. Capti, non solum cicurantur, sed etiam vocati ad hominem accedunt. Frena & juga ferre, apud Calpurnium legimus. Certè septem cervorum bigas im pompa Ptolomæi fuisse, author est Athenæus: Heliogabalus verò junctis quaternis, in publicum processit. Taceo Mithridati Regi Ponti pro corporis custode fuisse; & Sertorio Romano Hispanor. Duci cervam albam in comitatu, quam ille Dianæ numen fingebat. (Ælian. H. A. l. 7. c. 46.) Assuefactum à Ptolomæo quendam ut sermonem Græcum intelligeret, Ælianus refert. In pariendo semitas minus cavent, humanis vestigiis tritas, quàm quæ secretæ & feris opportunæ. (Æl. H. A. l. 11. c. 25.) Seseli ante partum purgantur, ut faciliori utantur utero: postquam peperere, involucrum primùm exedunt, mox herbam quandam degustant, sic ad prolem redeunt. Non qua-

qualibet autem partus suos educare, Solinus author est; teneros studiosè occultare, & absconditos inter profunda fruticum, vel herbarum, pedum verbere castigare ad latendum; cum maturuerit ad fugam robur, exercitio docere cursus, & assuefacere salire per abrupta. Mulcentur fistulâ pastorali & cantu, interdum ita, ut interim pascua negligant. Quantum ad sensum, si erectas auriculas teneant, acerrimè sentiunt; sin demissas, facilè opprimuntur. Visu valere vel id argumento est, quòd μεγαλωπὰς Oppianus vocat. De *Usu in Cibis* in diversa abeunt authores. Isidorus tradit, carnes habere teneras, & faciles concoctu propter motus frequentiam: si verò castrentur, antequam cornua crescant, magis temperatas fieri. Galenus duras facit, difficiles concoctu & melancholicas; alibi, asinorum carni similes. Simeon Sethi, bilem atram gignere profitetur, cavendasque æstate, quòd tum propter serpentum esum venenatæ sint: si frequentius sumantur, corpus tremulum facere: per hyemem tutius sumi. Julio Alexandrino præstat caro hinnuli, quanquam & vetustioribus laus, neque tamen vetulis; ætatis longitudo in causa, ut vel in trimatu commendari possint. Consistendi ætas, ut longissima, sic deterior eadem, crescente semper siccitate & carnis duritia. Tempore libidinis eam vitiari, & hircorum instar fœtere, apud Aristotelem legimus. Avicenna quartanas ejus esu induci putat. At Plinius, quasdam se fœminas principes scire testatur, omnibus matutinis carnem eam degustare solitas, & longo ævo caruisse febribus, quod ita demum existimant ratum, si vulnere uno interierint. Alii, diuturnitatem cervinæ esu sibi pollicebantur, quòd vivacissimum animal esset. *Hepar* pravum esse Vincentius Bellunensis scribit. *Cornua* recenter enata, in delicatorum etiam unum venere. Bruyerinus, elixari & postea in frustula frigi scribit. In *Medicina*, *pili*, *pellis*, *medulla*, *sevum*, *cerebrum*, *pulmo*, *genitale*, *cor*, *ossa*, *coagulum*, *urina*, *lachryma*, *cornu inprimis*, locum habent. *Pilis* vulvæ suffiuntur; suffitus contra abortum facit. *Pellis* ramenta defecta pumice, & ex aceto trita, igni sacro illinuntur. Si eadem cum pedibus dextris portæ infigatur, ingressum animalis venenosi prohibet. Eadem ad involuntarium urinæ exitum, in stratis remedium. *Medulla*, leniendo dolori est præstantissima: serpentes inuncta fugat: perfusis aquâ aliove liquore fervido, peculiare est remedium: in aqua, potui data, intestinorum tormina sedat: dysentericos dolores per clysterem injecta, sopit: uterorum duritiem in pessis intrusa emollit. De ejusdem in menstruis aperiendis usu, ita post Agricolam Mizaldus. Si medullæ cervinæ drachmas duas vel tres pro corporis & ætatis modulo, includantur in linteolo mundo & raro, postea pudendo muliebri inserantur, filo extra pendente ut retrahi possint, modò tunc se offerat opportunum ac statum purgationis tempus, & præparatum fuerit corpus, præscriptaque vitæ ratio. *Sevum*, podagricos dolores lenit: ad lentigines faciei adhibetur: combustum & cùm ostrea tosta commixtum, perniones sanat: uteris exulceratis, recens ac viridis subditur. *Cerebrum*, in coxarum & laterum dolore, restituendisque fracturis laudat Rhasis. *Pulmo*, clavos, rimas, & calli vitia tollit, si Plinio credimus: impositus & sæpè renovatus, ex calceamento læsos pedes, affirmante Marcello, persanat. Sunt qui phthisico profuisse scripserunt, siccatum in fumo, tritumque in vino. Cinis in olla fictili exusti, multis ad suspirium & dyspnæam profuit. *Genitale* siccatum & tritum cum vino contra viperarum morsus exhibetur: tauro cum vino illitum, ad coitum eundem excitat; aridum, contra difficultatem mingendi aut colicam valet, si aqua in qua ablutum fuerit bibatur. Magi, ut author est Plinius, partum contineri promittunt, si mulieri candida à pectore hyænæ caro, & pili septem, & genitale cervi, illigentur dorcadis pelli, & collo suspendantur. *Ossa* ad ventris profluvium Galenus inungi jubet. Sextus verò, patellam cervinam, si tecum habeas, negat surgere inguina, & quæ ante surrexerunt, eadem tacta redire. *Cor* cum pelle & cornu combustum, vulnera, iisdem cum oleo inunctum, sanat. Os de corde, inter antidota habetur. Lapis qui in corde aut vulva reperitur, contra abortum facit. *Coagulum* hinnuli in utero occisi, præcipuum est contra serpentium morsus remedium. Utiliter quoque bibendum, morso à cane rabido datur. Quin contra cicutæ & fungorum esum facit. *Urina*, splenis dolorem sanat, ventriculoque & intestinis inflatis prodest. *Lachryma*, inter sudorifera censetur, tantosque ciet, ut pænè totum corpus solvi credas, in vini momento exhibitum. Quâ parte prominet, rotunda est, insigni nitore coloris fulvi, non sine vestigiis atriorum venarum, tantâ levitate, ut penè tactum effugiat: ita enim sese subtrahit, ut propemodum seipsam movere videatur. *Cornu* maximus usus est. Ex typhis sanguine adhuc madentibus, aqua rhizotica, contra malignas febres destillatur. Uritur aperto igne & philosophicè, & non tantum ad sudores & adversus venena commendatur; sed & contra varios morbos. Floridæ insulæ incolæ infantium labiis perforatis ea imponunt, sic à veneno illæsos fore sibi persuadent. Andernacus collyrium ex eodem, cum thure, plumbo usto, opio &c. & aqua pluviali, conficit. Idem, aceto incoctum vel tritum, porri-

Marginal notes: Ælian. H. A. l. 12. c. 46. — *Usus in Cibis.* — Galen. de Alim. facult. l. 3. c. 6. & 8. — Jul. Alex. l. 11. c. 11. — Arist. H. A. l. 6. c. 29. — *Usus in Medicina.* — Galen. in Euporistis — Galen. simpl. 11. l. 5. — Mizald. cent. 6. aphor. 96. — Hippocrates de morb. mulier. — Galen. Eupor. l. 2. c. 42. — Heurn. Method. ad praxin. l. 2. p. 245.

porrigini & impetiginibus inungitur: cum lenticula & sevo cervino, lentigines de facie tollit: accensum, nidore suo morbum comitialem prodit: adversus scrophulas tritum cum spongiis, in quibus lapides reperiuntur, æquali mensura ex vino aut aqua quotidiè bibitur: ad polypum cum sandaracha naribus inflatur: ad dentium albedinem in cinerem in olla nova redactum, cum mastiche, & sale ammoniaco miscetur: crudum inque aceto fervefactum, maxillarum, à dentitione dolorem adimit: adustum & cum vino tritum, deinde circumlitum, vacillantes dentes confirmat. Hæmoptoicis cum tragacantho medetur: dysenteriam seu ustum, seu in galredam redactum, sanat: ad vomitum, cum sulphuris vivi pusillo, in ovo sorbili exhibetur. Sextus combustum ex oxymelle splenem siccare affirmat. Ad colicam ex iisdem teneris remedium Marcellus habet, cujus descriptionem apud Aldrovandum vide. Contra lumbricos Galenus cum ebore propinat. Sunt qui cretam, semen sanctum, vitellum assum, admiscent, & cum melle placentam parant. Ad profluvium denique muliebre, & præfocationes
Nieremb. H. E. l. 9. c. 59. uterinas adhibetur. In *Differentiis* nihil ferè occurrit, præter ea quæ apud Nierembergium leguntur. Cervinum, inquit iste, non simplex, Novæ Hispaniæ genus. *Macame* vocant. Quidam rubei, quidam albi toti. Hos cervorum Reges dicunt Indi, & *yztac macame* appellant. Alii nostratibus aut iidem, aut valde similes forma, magnitudine, ingenio: *Aculhuame* nuncupant. His minores *Quauhtlamacame* in magnam generositatem degenerant à cervinâ timiditate: efferociunt vulnerati, adoriuntur venatores, sæpè occidunt. Ejusdem molis & moris sunt *Thalhuicamacame*, sed impares animo. Minimi sunt *tamamacame*, fortasse potius caprarum genus. In Duarhe, Xapidâ, & aliis novi orbis plagis, cervorum erant armenta, quemadmodum nobis boum, (prout superius diximus.) domi pariunt, nutriunt. Soluti, per nemora pastum quærendo luce durante vagantur, ad vesperam pullos domi retentos revisunt, intra cortes claudi se ac natis depastis mulgeri patiuntur, nullum aliud lac, aut ex alio lacte caseus. In aliquibus Occidentis regionibus vexati cæsique à venatoribus, quærunt herbam Atochielt, (sic vocant Barbari, & species pulegii est) hac recreantur restauratione virium, novam pernicitatem acquirunt: majoris illis usus est, quam dictamni virtus. In Virginiâ cervi longiore caudâ sunt præditi quam nostrates, & cornuum extrema in dorsum recurva habent. Cervorum Americanorum quoddam genus Lerius vocat *Seouassou*, qui differunt à nostris, quòd multò sint humiliores, minora gestent cornua, & æquè pilos demittant atque nostrates capræ. In plagis novi Mexici caudam habent valde pilosam; alii prolixam, non aliter ac mulæ, cujus æquant aut superant molem. Maximi roboris sunt. Dux quidam Hispanus duos injunxit mansuetos rhedæ suæ vehendæ. De *Cervopalmato*, ita *Aldrovandus*. Diximus ex Aldrov. Hist. Bisulc. c. 28.
Julio Capitolino, Gordiani sylvam memorabilem pictam in domo rostrata Cn. Pompeii, inter alias picturas, cervos continuisse C C. palmatos: hosque Gesnero primum visos, eosdem cum dorcadibus platycerotis. Cæterum cum postmodum Joannes Cajus medicus Britannus hæc illi cornua ex Britannia misisset, mutatâ sententiâ, doctissimo illi medico, qui cervum palmatum revera esse judicabat, quod & mihi vedetur, assensit. Nam cum cornua hæc aut æquent, aut etiam superent, & longitudine & crassitudine cervinum, consonum est, corpus animalis, cervi potiùs quàm platycerotis simile esse. In Persia circa Schamachiam, Karabach,
& Moragè, specie Damæ, subfulvos, cornua retrorsum incurva, absque nodis habentes, quos Turcæ Tzeiran, Persæ, Ahu in veniri, Olearius author est. Olaer. Itiner. Orient. p. 312.

ARTICULUS VIII.

De Tragelapho, & Tarando.

Tragelaphus inde nomen sortitus esse videtur, quod hirco & cervo sit similis. Aldr. H. Bisul. c. 29.
Volaterranus & Gesnerus Hippelaphum Aristoteli dici volunt, seu à similitudine ita dicatur; jubam enim habet, seu à magnitudine ut hipposelinum; major enim & crassior cervo est. Germani Brandthirsch vocant, seu, quòd sit nigrioris coloris quàm cervus, ut Agricolæ placet; seu quòd loca in quibus carbones fiant frequentet, & herbis ibidèm nascentibus pascatur, ut Fabricio visum. Major est & robustior cervo. Villos nigros in gutture, longos in armis gerit. Ideò à cervo, barbâ tantum & armor. villo distare scripsit Plinius. Suprema pars dorsi Plin. H. N. l. 8. c. 32.
cinerea est, ventris subnigra; villi circa genitalia nigerrimi. Cæteris à cervo non differt. Non alibi quàm juxta Phasin amnem nasci prodidit Plinius, sed falsò. Nam & apud Arachosios inveniuntur Tragelaphi: & in Torantinis Konigsteinianisque Misniæ saltibus Bohemiæ vicinis capiuntur. In Anglia quoque cervi nigricantes reperiuntur, ab his fortè non diversi. *Tarandus* Barbaris Pyrandrus & Pyradus, Hesychio fortè ξάνδαρος, Septentrionalibus *Rehenschier*, dicitur. Magnitudo ei quæ bovi, caput majus cervino nec absimile, villus albus magnitudine Ursorum. Tergori tanta duritia, ut thoraces ex eo faciant. Pectus habet torosum, ungulas bifidas, concavas, & mobiles. In cursu enim eas explicat. Ipse ad celeritatem expeditissimus, ita ut & summas nives Aldrovan. H. Bisul. c. 30.
calcet

calcet non impressis altè vestigiis, & pernicitate insidiantia in vallibus animalia effugiat. Cornua gestat præalta, quæ statim à fronte ramis duobus latis mucronantur quasi in digitos. In medio ramulus veluti internodium interjectus; inde rursus in ramos latos, digitorum expansorum specie mucronatos exeunt. Cornua sunt alba, venulisque longis distincta. Differunt ab alces cornibus altitudine, à cervi latitudine, ab utrisque colore, & ramorum multitudine. Currendo ea in tergum demittit: nam stanti, frontem penè rami inferiores tegunt. His inferioribus, concreta frigoribus flumina ad potum capiendum rumpere fertur. Sylvarum fructibus & arborum musco vescitur. Latibula struit in montibus Septentrionalibus, & in Mosibergum, aliosque Norvegiæ montes intensioribus frigoribus procedit. Capitur ab hominibus ad usus domesticos. Nam ad conficienda itinera domatur à cursoribus, ad opera rustica ab Agricolis. Caro ejus è ferinis illorum locorum optima & delicatissima. Natura animal esse gregale; & mille tarandorum armenta, in vastis septentrionis sylvis aliquando conspici ferunt. Fœmellæ ramis carent. Reperiuntur in Norvegia Suecia, Laponia, & Polonia. Augustam Vindelicorum bini cum sellis, phaleris, & phrenis, erant aliquando adducti. De coloris in ipso mutatione, ita *Solinus*. Hunc tarandum, affirmant, habitum metu vertere, & cum delitescat, fieri similem cuicunque rei proximaverit, sive illa saxo alba sit, seu fruteto virens, sive quam aliam præferat qualitatem. Faciunt hoc idem in mari polypi, in terra Chamæleontes. Sed & Polypus, & Chamæleon glabra sunt, & pronius est cutis lævitate speculi modo proximantia æmulari. In hoc novum est, ac singulare, hirsutiam pili, colorum vices facere. Cæterum quis ille Plinii & Solini Tarandus sit, nec Gesnerus quidem rectè nosse visus est. Nam modò cum Turone, modò cum Rangifero, de quo in sequentibus eundem facit. Icon quam hic damus, verissima esse creditur.

Solin. Polyhist.c.33.

ARTICULUS IX.

De Rangifero.

Aldrovan. Hist.Bisulc. c. 31.

IN Descriptione Rangiferi, quem *Reen* vocant, non conveniunt authores. Albertus speciem cervi repræsentare dicit, sed majorem esse corpore, colore insignem, & ad fugam celeberrimum. Tres, secundum eundem, cornuum ordines in capite gerit, ita ut in singulis bina sint cornua, & caput ejus virgulis compositum videatur. Ex his duo cæteris majora, in loco cornuum cervi, quæ ad perfectam magnitudinem augentur, adeò ut quinque cubitorum mensuram aliquando attingant, & ramis viginti quinque conspiciantur. Duo etiam in medio capitis, ut damarum habentur, mutilis & brevibus ramis mucronata. Denique alia in fronte antrorsum versa, ossibus similiora, quibus in pugna potissimum utitur. Olaus Magnus tricornem esse scribit, de genere cervorum, sed longè proceriorem, velociorem, longiorem. Rangiferum duplici ratione dici, tum quòd in capite alta cornua, velut quercinarum arborum ramos ferat: tum quòd instrumenta cornibus pectorique, quibus hyemalia plaustra trahit, imposita, ranga & loga patrio sermone vocentur. Cornuum verò duo cæteris majora, eo loco habere quo cervus: aliud in medio capitis, ramusculis circumstantibus cæteris brevioribus situm, quo contra infestas bestias pugnat. Jubatum gerere collum, & ungulas rotundas. Johannes Agricola tridentem duntaxat in fastigio cornuum habere, & in saltibus Poloniæ reperiri, prodidit. Julius Cæsar bovem cervi figuram facit, cujus à media fronte inter aures, unum cornu existat excelsius, magisque directum his, quæ nobis nota sunt cornibus. Ab ejus summo, addit, sicut palmæ ramique late diffunduntur. Descriptio Damiani à Goës, alci potius quàm Rangifero competit. Apollonium Menabenum Medicum si sequimur, sunt ex genere cervorum, altitudine & crassitudine asello pares, tibiarum gracilitate superant. Caput habent instar vituli, collum jubatum velut equus: Cornua frondosa, lævia, gracilia, oblonga, ad tergum porrecta. Cætera, habita ratione & servata magnitudinis proportione, cervos communes imitantur. Taceo Julium Cæsarem Scaligerum, qui rangifero ab Olao Magno tributa alci adscribit. Utut verò sit, distinctum ab Alce, vel inde colligere licet, quòd Olaus Magnus rerum septentrionalium peritissimus, diversis locis de iisdem agat. Inveniuntur in Lapponia, Suecia, Norvegia, & vicinis Arctico locis. *Cibus* ei muscus montanus, candidus, præsertim hyeme nivibus in superficie soli coopertus: quas licet densas naturæ instinctu perforat, cibum quæsiturus. Æstate verò foliis ac frondibus arborum, stando eundoque melius quàm se inclinando floribus ac herbis, propter cornua nimis antrorsum incurvata vescitur; idque laterali & obliqua capitis inclinatione. Educti in transmarinas terras non diu supersunt, ut in Holsatia & Prussia compertum. Huc à Gustavo Rege Ann. 1533. missi, & sylvestri libertate donati, an sobolem reliquerint, nunquam comperiri potuit. Quia verò & sylvestres sunt & domestici; horum lac, pelles, nervi, ossa, caro, ungulæ, pili, usibus humanis inserviunt. *Lac* nutrimentum est domesticum; serum, potus. *Pellis* tegendis & corporibus & lectis, & equorum sellis inservit. Quia

Cæsar. l. 6 de bello Gallico.

valida


Pÿgargus
Weiſs Zars

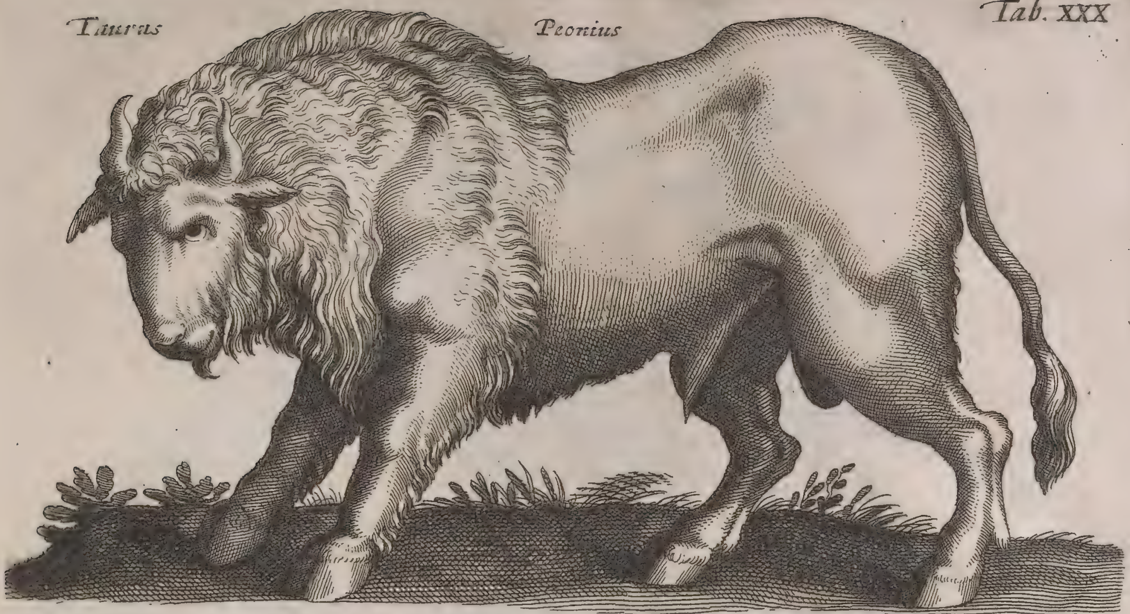

Tragelaphus
Pÿgargi ſpecies

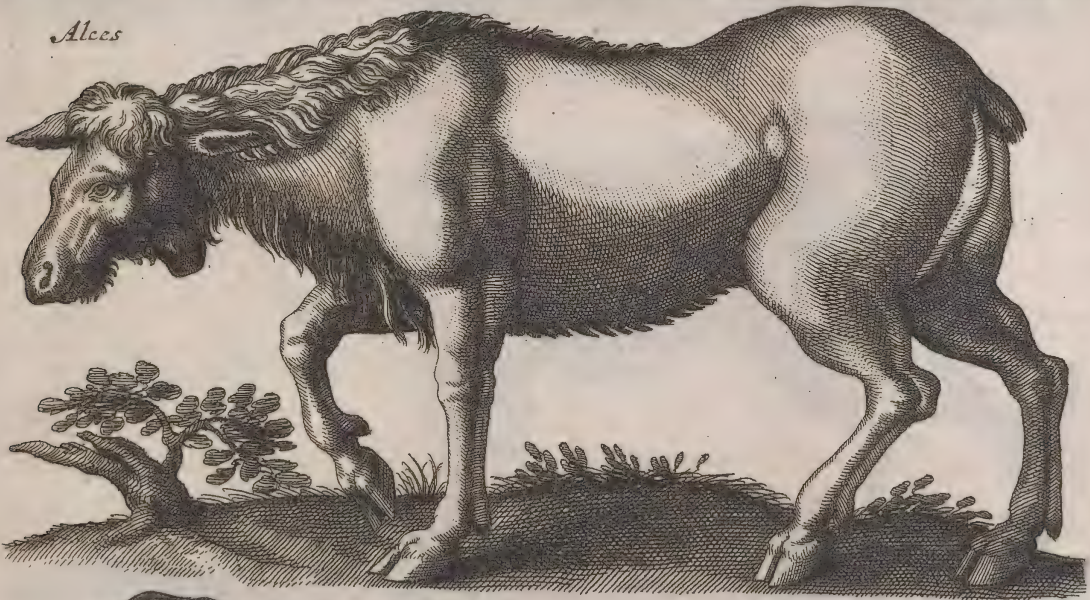

Hippelaphus Fœmina



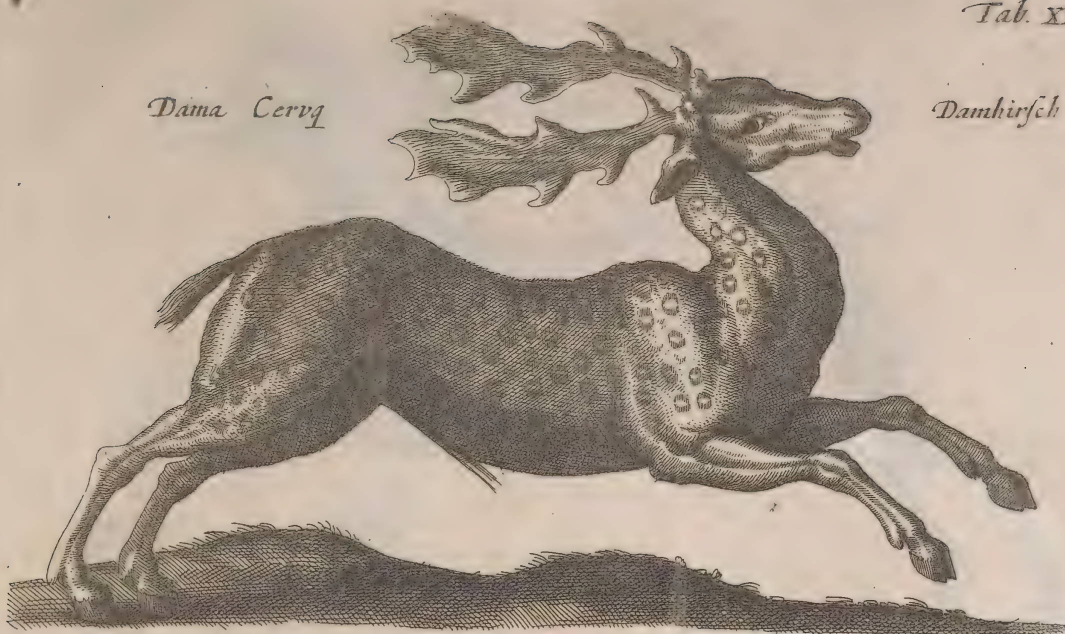





Taurus
Peonius
Tab. XXX


Alces


Alce. Elend geschlecht


Dama Cervq
Damhirsch


Caprea Rehe-Kalb


Alce Mas

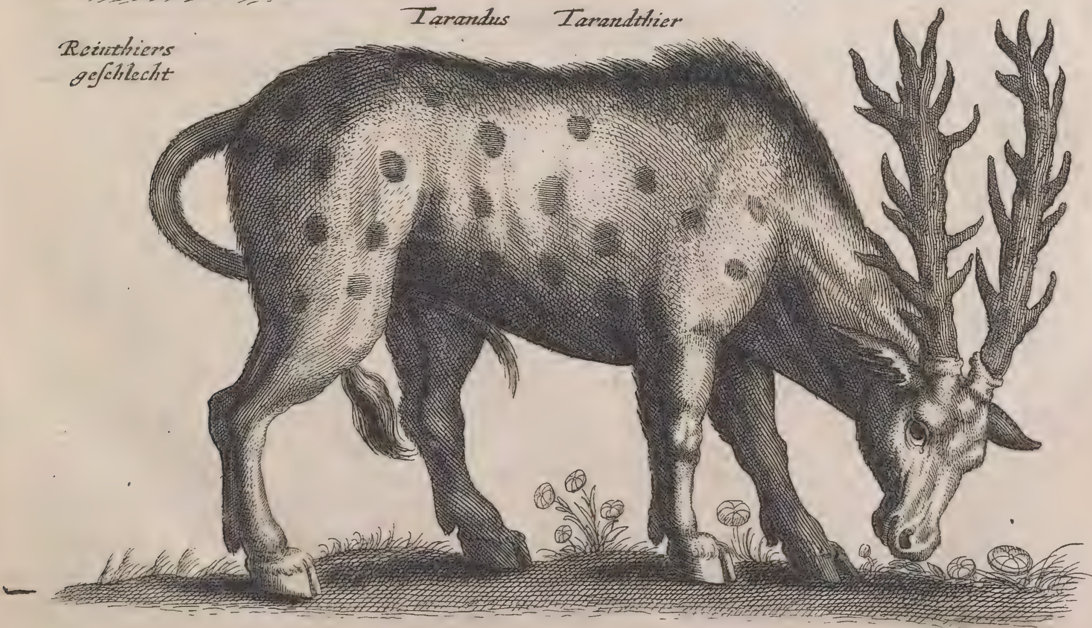







Rangifer Reinthier


Cervus Palmatus


Tarandus Tarandthier
Reinthiers geschlecht

valida & tenax, ad culeos & diversorum opificum folles adhibetur. *Nervi* loco lini consuendis vestibus deputantur. *Ossa* & cornua ad arcus parandos sumuntur. *Carnes* vento & fumo siccatæ ad plures annos durant. Ungulæ spasmaticis prosunt. *Pilis* pro farciendis sellis & pulvinaribus utuntur.

ARTICULUS X.

De Alce.

Ald. Hist. Bilul. c. 32. SEd & de fera *Alce* mirè authores discrepant. Pausanias specie inter cervum & camelum facit; nasci apud Celtas, explorari, investigarique ab hominibus non posse, hominum odore à longe percepto, in foveas & profundissimos specus sese abdere. Secundum Cæsarem, sunt in Hercynia sylva, earumque consimilis capris figura & varietas pellium, sed magnitudine paulò antecedunt, mutilæque sunt cornibus, & crura sine nodis articulisque habent, neque quietis causâ procumbunt: neque si quo afflicta casu conciderunt, erigere sese aut sublevare possunt, &c. Plinius jumento similem facit, ni proceritas aurium & cervicis distinguat. Haud illi dissimilem, notam in Scandinavia insula, nec unquam visam in hoc orbe, multis tamen narratam Machlin, sed nullo suffraginum flexu: ideoque non cubantem, sed acclivem arbori in somno, eaque incisâ ad insidias capi, aliàs velocitatis memoratæ. Labrum ei superius prægrande, ob id retrogredi in pascendo, ne in priora tendens involveretur. Idem apud Solinum legimus. Dodoneus huc Strabonis verba trahit, qui dicit, Alpes, peculiaris formæ belluam, ut memoriæ prodidit Polybius, gignere, habitu quidem ad cervi staturam, collo duntaxat excepto & villis, in quibus capro per quam similis est; gerereque sub mento carnis globum ad palmæ magnitudinem, capillosum, crassitudinem pro equini pulli cauda habentem. Cardanus alcem à Julio Cæsare descriptam putat: aliis creditam, magnum animal appellat. Scaliger licet duas alces esse dicat; hoc tamen animal bisontem nuncupat. Olaus hanc feram alcem ubique vocat, & onagrum. Erasmus Stella medium quasi genus inter equos & cervos alcem ponit, easdemque cornua quotannis amittere. Levinus Lemnius caprarum esse generis credit. Miechovius crura absque articulis prælonga habere, ut bisontes, ait. Germanis dicitur Elend / seu miseria; tum quòd singulis diebus morbo comitiali laboret, nec citius ab eo levetur, quàm dextri posterioris pedis ungulam auriculæ sinistræ immiserit; tum quòd levissimo etiam vulnere accepto, exspiret. Cæterum magnum animal ita describit Cardanus. *Sub boreali polo animal nascitur cervo simile, cruribus anterioribus longioribus, carneam habens promuscidem, brevem tamen. Habet cornua peculiari quadam forma prædita, & nulli fermè animali similia. Nam crassa ab imo, ubi ascendunt, latiora palmo sunt.* Menabenus verò hanc partium exteriorum descriptionem dedit. *Habet hoc animal crassitiem, altitudinem* & proceritatem mediocris & pinguis equi. *Humeri* depressiores & humiliores sunt partibus posterioribus. *Capite* aliquantulum pronum incedit. A summo capite usque ad humeros, & maximè in cervice est huic magna *pilorum* prolixitas & sylva, ita ut collum & barbam hirci repræsentet. In aliis corporis partibus pilorum longitudine non differt ab equo, sed densitate superatur, crassitie verò superat. *Color* plærumque vergit ad cinericiam albedinem; pro vicissitudine tamen anni temporum, pili varias habent in colore mutationes. *Caput* est oblongum & gracile, si conferatur cum toto corpore. *Labra* magna, prominentia & crassa, & maximè superius, quod *promuscidem* Cardanus vocavit. *Os* longum. *Dentes* non admodum magni, nec longi. *Aures* longæ latæque. Fœmineus sexus cornibus caret, at masculinum genus multifida, & ramosa cornua producit, sed non tam longa & frondosa ut cervi vulgaris. Latiuscula sunt crassitie ferè duorum digitorum transversorum. Si unius cornu figuram spectas, triangularem ferè formam deprehendes, & magnæ avis alam extensam dices: si pondus, duodecim ferè librarum majorum erit. Cornua, addit idem, mutat hoc animal statutis quibusdam temporibus, ut cervi solent. Unum aliquamdiu fuit apud me, quod ut matura poma solent, spontè deciderat. Id stirpe manifestè dignoscitur; duo alia parva habeo, duorum aut trium fortè ab ortu mensium, paulò ante animalis mortem abscissa, quæ molli quadam lanugine, sanguine etiam imbuta erant. Est præterea obeso & grandi ventre ut vaccæ sunt. Cauda mirum in modum brevis, ungulæ bifidæ, ut bobus. Et hæc omnia *Dodoneus* ad alcem refert, quæ alibi, DEO volente, examinabimus. De *Pelle* scribit Gesnerus, densam & solidam esse, ut validos etiam ictus punctim cæsimque factos avertat, & ferrei thoracis instar hodiè expetatur. Ad thoraces ab alutariis, piscium adipe præparatur, ut imbrem arceat. A cervina cui similis est, inspirata discernitur. Transmittit enim spiritum ut ab opposita manu percipiatur, quod sit meatibus plena, & concavos pilos habeat. Gesnerus tamen in ungula integra, quam cum ima parte tibiæ pilosa se vidisse affirmat, nullam in pilis cavitatem reperit. Possunt tamen meatus qui in vivis erant, in mortuis collabi, præsertim longo post tempore.

Pausan. in Eliacis, & Bœoticis.

Cæsar. l. 6. de bello Gallico.

Plin. H. N. l. 8. c. 15.

Solin. Polyhist. 32. & 33.

Strabo Geogr. l. 4.

Lemnius in Miracul. Nat.

Cardan. l. 10. de subtilitate.

Gesnerus in Alce.

Cornua, idem, libras circiter duodecem appendere tradit, esseque longitudine ferè duorum pedum, non ramosa ut cervorum, mucronibus tamen aliquot divisa, dodrantem lata; armi potius quam cornu figurâ, & advehi ex Lithuania. Cornu verò Magnæ feræ nomine ad Aldrovandum missum, septem tantum libras duodecim unciarum appendit, ea juxta caput crassitudine ut vix manu comprehendi possit, quinque ornatum mucronibus hinc inde binis, mox ab uno latere, alio, & ab altero, etiam alterius ostendens rudimentum, latitudo inter primos ramos trium ferè dodrantum. Tota ferè tibia simul cum unguibus libras pendebat tres cum dimidia. Icon quæ hic exhibetur Aldrovandi est. Ad *Naturam* ipsius spectat, quod animal hoc à venatoribus agitatum ad aquas confugiat, & aquam ore haustam, fervidam in canes evomat: quòd rarò solum conspiciatur, sed terrâ nivibus obtecta multa progrediantur simul: Unum procedit properando, ut occasio postulat: alia singula sequuntur eundem tenorem & modum servando, & primi vestigia calcando, ita ut si quis rei inscius ipsa insequatur unius tantum vestigia sè cernere existimet: quòd sitis laborisque adeò sit patientissimum, ut diem noctemque immensa spacia privatum cibo, conficere possit: quòd pulli captu adeò successivè mansuescant, ut naturali urgente siti maxima cerevisiæ vasa à discumbentibus propinata ebibant: quòd tantam vim in ungula gerant, ut tactum ictu lupum illicò interimat, & elabente cane, opposita arbor elidatur, quasi fungus adesset. De *Usu* in cibis, hoc dixisse sufficiat, carnibus ubique vesci regionis incolas, & recentibus, & sale conditis: crassi tamen & melancholici succi apparere. In *Medico usu, cornua, nervi,* & *ungulæ*, laudantur. *Cornua* olim inter adstringentia duntaxat habebantur: post inter antepileptica relata sunt, modò inter festum assumtionis B. Mariæ virginis & nativitatis ejusdem abscinderentur. Alii, die Ægidii festo demi debere opinantur. *Nervi* ad spasmum in Suecia adhibentur. Modus adhibenbi, zonam ex eo facere, & membro læso circumligare. *Unguis* seu ungula, Epilepsiæ & hystericæ affectioni convenit. Conditiones ad efficaciam requisitæ, ab Olao Magno ponuntur. Ungula exterior, inquit ille, dextri lateris posterioris pedis onagri, (sic alcem vocat) masculi, qui non genuit, abscissâ à vivo pede securi, vel alio instrumento avulsa, post medium mensis Augusti, spasmum aut morbum caducum patienti adhibita, continuò sanat. Applicatur rectè, si vel sinistræ manus annulari, adponatur: vel annulus ex eodem factus, eidem indatur: vel pars unguis sinistræ palmæ imponatur, manusque in pugnum complicetur: vel ejusdem portiuncula in aurem sinistram missa, & aliquandiu veluti scalpendo moveatur. Suffocatæ mulieri, rasura cum zedoaria, anaticis partibus felicissimè exhibetur. Formulas ex ea antepilepticas in authoribus vide.

Natura. — *Usus.*

ARTICULUS XI.

De Rhinocerote.

RHinoceroti nomen à cornu, quod in nare pullulat, nomen datum est. Quidam apud Diaconum, *bovem Ægyptium* appellant: alii ex Pausania, *Athiopicum quadrupedem* seu taurum, sed falsò. In Ægyptum non potuit nisi fortuito casu inferri. Pausanias verò in Æthiopia taurum esse dicit, qui ob similitudinem cornu ab ignaris Rhinoceros appelletur. Nullum animal est, cujus *descriptio*, inquit Aldrovandi continuator, magis sit in lubrico. Et certè Plinius breviter se expedit. *Unum ei in nare cornu, longitudinem cum elephante parem, crura multò breviora, colorem buxeum.* Tantundem & Agatharchides apud Photium protulit. Nicolaus de Comitibus Venetus, Rhinocerotem suillo capite, bovinâ caudâ, elephantino colore, cornu bipedalis longitudinis gerentem, nobis fingit, in provincia Mangi. Ælianus, qui Græcorum permultis & Romanorum visum & benè notum describere frigidum esse putat, in summa nare cornu gerere ait, mucronis acuti, robore nec ferro quidem concedens: pellem tantæ firmitatis, ut ægrè jaculo penetrari queat. De *Cornu* maxima est discrepantia. Tertullianus unum tantum adsignat: Martialis verò duobus depræliari scribit. Utrumque hoc, secundum eundem in capite; secundum alios in humero dextro alterum & brevius esse. Nummus Domitiani utrumque in naribus ponit. Alii majus cornu in naso, minus in fronte, aliquo supra spacio, collocant. Sed nec de *forma* ejusdem conveniunt. Alii rectum instar tubæ, lineâ nigrâ transcurrente ponunt: alii sine linea. Artemidorus apud Strabonem, qui Rhinocerotes longitudine parum ab elephantis excedere, magnitudine tauri, formâ apro proximâ esse ait, recurvum & omni osse durius facit. Diodorus simum, Agatharchidas & Solinus repandum vocant. Addit Artemidorus, belluam duo cingula tanquam Draconum volumina dorso usque ad uterum circumeuntia habere, alterum jubam versum, alterum ad lumbum, hæcque de ea à se dici, quòd sibi visa esset. At Bontius, quem in Capra Pazaartica citavimus, quique Rhinocerotem vel centies non tantum caveæ inclusum, sed & in sylvis vagantem vidit, ita nobis eum describit. Cute è nigra est cinericia, instar Elephantinæ, rugosa admodum, cum profundis plicaturis circa latera ac in dorso: crassam admodum habet pellem,

Diacon. l. 16. — Pausan. in Bœoticis. — Plin. H. N. l. 7. c. 20. — Photius Biblioth. Cod. 250. — Ælian. H. A. l. 17. c. 44. — Tertull. l. 3. contra Praxeam. Rer. Indicar. relat. l. 3. c. 7. — Strabo Geogr. l. 16. — Diodor. Sicul. Bibliothec. l. 4. Solin. Polyhist. c. 63. — Bontius Medic. Indor. p. 16.

RHINOCEROS *Hornnase Rhinocer*



Dromedary





Tab. XLII

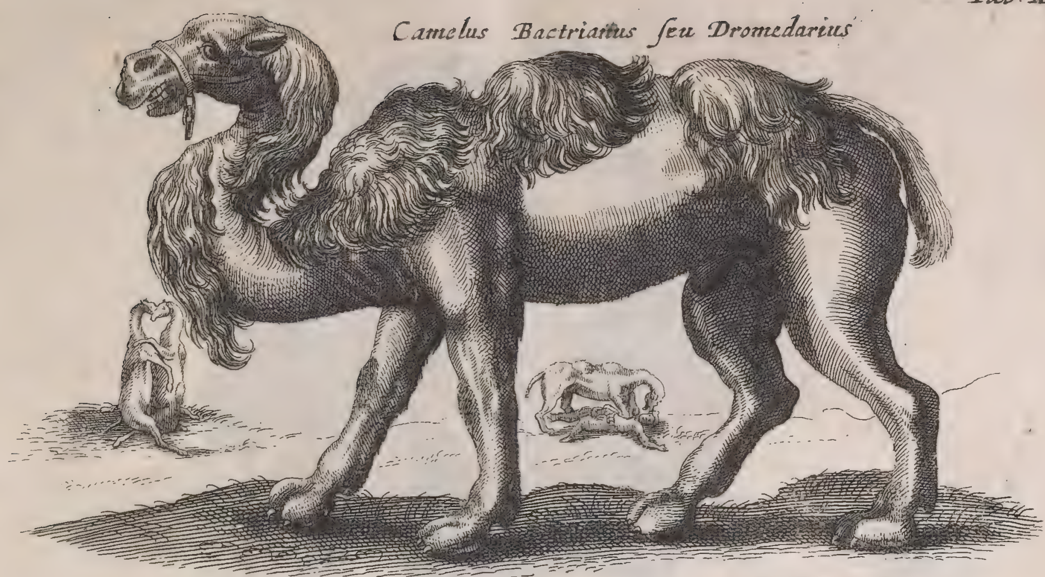
Dromedarij










Camelus Bactrianus seu Dromedarius


Camelus


Camelq

Dromedarius

Camelus



ut quæ ictui Japonicæ machæræ facilè resistat. Neque enim hæc bestia, (ut apud nos pingitur) scutis munita est; sed hæ plicaturæ hos clypeos mentiuntur; neque una pars durior est alterâ. Rostro est porcino; sed ante acutiore, neque tam obtuso, in cujus extremitate cornu illud extat, unde nomen sortita est bellua, aliud altero majus pro ætate Rhinocerotis. Colore etiam cornu variat, modò nigrum, modò cinericeum, modò album est. Magnitudine autem corporis mediocris staturæ, Elephantem proximè accedit mediocrem, nisi quòd pedibus sit longè humilioribus, & propterea etiam tam conspicuum non est animal. *Locum* si quæras, invenitur in Africæ desertis, Abasia, multis Asiæ locis, regno Bengalæ, & Jacatru. Nec ævo Aristotelis Græcis notus erat, nec Romanis ante annum urbis conditæ DCLXVI. Quis primus monstraverit, inter antiquarios non convenit. Dio ab Augusto primum in triumphali pompa traductum, ait: At Plinius, Cn. Pompejum ludis primum exhibuisse, tradidit. Ideò Solinus: Ante ludos Cn. Pompeii Romana spectacula, Rhinocerotem nescivisse, reliquit. Herbis & virgultis perquam spinosis vescitur, nam linguam habet asperrimam. De *Natura* hoc duntaxat constat, cum Elephante inimicitias gerere, nec sævire in hominem nisi lacessitum. Dimicaturus, cornu ad saxa limato præparat se pugnæ: in dimicatione alvum maximè petens, quam scit esse molliorem, perruptoque carnium ambitu exanguem facit: quòd si alvum contingendi copia non datur, contra ipse à proboscide & dentibus ictus, deficit, & opprimitur. Irritatus, inquit Bontius, hominem simul & equum, tanquam pulicem prosternit, quem deinde lambendo necat, dum asperitate linguæ, cute ac carne usque ad ossa hominem denudat. Sclopeto læsus, dum per sylvas fugit; quicquid obvium est, cum summo fragore ac horrore audientium prosternit, etiam satis crassas arbores. Historiam insignis ejus ferocitatis, vide apud eundem. Huc pertinet ex eodem & illud, quòd cœno mirificè gaudeat, nec prius etiam irritatus vindictam exerceat, quam catulo suo providerit. *Voce* sues imitatur: Grunnit enim. *Carnibus* vescuntur Mauri: quæ tam nervosa, ut dentes ferratos exigat. Cutis in vino macerata, à Zacuto, in malignis propinatur. Cornu veneno extinguendo quidam propinant: lautioribus apud Romanos pro gutto in balneis erat. In eo oleum asservabatur loturis idoneum. In *Genera* quædam distingui, affirmare non ausim. Dicitur tamen in Africa deprehensus, magnitudine asini sylvestris, cornu bicubitali, pedibus cervinis, auribus equinis, caudâ bovinâ.

[Margin: *Locus.* — Dio Hist. l. 51. — Plin. H. N. l. 8. c. 20. Solin Polyhist. c. 30. — Bontius l. c.]

CAPUT III.

De Ruminantibus non Cornigeris.

ARTICULUS I.

De Camelo.

HActenus de ruminantibus Cornigeris actum est, sequuntur, non ruminantia, *Camelus* nempe, & *Camelopardalis*. *Camelus* vel ab Ebraico Gamal, quod Camolum significat; vel à κάμνω laboro, quod sit animal ad labores dossuarios aptissimum: vel ab χαμαὶ humile & breve, quòd quando onerantur, ut humiliores fiant, accumbant: vel quasi κάμμηρος curvus, quod media femora curvet, utpote juxta crurum altitudinem concisum ac decurtatum, ut Artemidorus ex Eveni sententia derivat, dicitur. Bisulcum est animal, sed ita, ut à posteriore parte ad secundam usque digitorum flexionem *pes* bipartiatur: at anterior leviter bipartitus sit, ad primos usque eorundem nodos: fissurarum verò intervalla expleat quid, quale & anseribus. Peculiaris ipsis in dorso *gibber*, quo cætera animalia carent. Habent & infernè alterum superiori simile: quo reliquum fulcitur corpus, ubi genua summittit. Papillæ ei quaternæ, quot & vaccis. *Cauda*, asininæ similis. *Genitale* ponè idque tam nervosum, ut ex eo confici possit, quo arcus fidissimè intenduntur. In unoquoque crure genu unum: neque plures plicaturæ, ut Herodotus innuit: verum tot videntur, quòd alvo subducta sunt. Similis bubulo *talus*. *Clunes* pro corporis ratione exiguæ. *Fel* non discretum, sed venulis quibusdam confusum. Nulli in superiore maxilla priores *dentes*. Soli ex non cornigeris duo ventriculi, quòd spinosum ligneumque alimentum depascatur. Ideò & membrana oris interior, ex toto aspera est, & ea quæ ventribus obducitur, similiter. Medullæ & sevi apud authores quoque mentio. Reperiuntur in Africa & Asia, Bactrianos inprimis & Arabas. Anaxagoras etiam in Jonia ad urbem Clazomeniam, agros suos gregibus & Camelis depascendos reliquit, ut ex Suida vertit Hieronymus Wolfius. Romæ superato ad Rhyndacum amnem Mithridate, primùm visos putavit Sallustius: at poterant bello Achaico & Asiatico videri. Ptolomæus Lagi Bactrianam totam nigram inter alia spectacula exhibuit. Delectantur spinoso ligneoque alimento; junco præsertim, cujus summitatem sæpenumero abrodunt. Sed nec hordeum purum vel cum fæno, vel gramen tenue & humile negligunt; sæpe & carduis contenti. Hodie Arabiæ deserta transmittentibus, hordeacea liba quinque quæ malum Cydonium magnitudine non superent, quotidiè dantur.

[Margin: Aldrovand. Hist. Bisulc. c. 34. — *Descriptio.* Aristot. H. A. l. c. 1. Salig. c. 6. — Aristot. H. A. l. 5. c. 2. — Herodot. in Thalia. — Aristot. de partib. animal. l. 3. c. 14. Plin. H. N. l. 11. c. 37. — *Locus.* — Plutarch. in Lucullo. — Lucian. in Prometheo. — *Cibus* Galen. Antid. l. 1. c. 14. — Varro m. l. 1. c. 7.]

Solin. Polyhist. c.62. De *Potu* ita Solinus. Sitim etiam in quatriduum tolerant: verùm cum occasio bibendi data est, tantum implentur, quantum & satiet præterita desideria, & in futurum diem prosit. Lutulentas aquas captant, puras refugiunt, denique nisi cænosior liquor fuerit, ipsi assidua proculcatione limum excitant, ut turbetur. At recentiores, etiam in duodecem imò in quindecem dies totos, si fors ferat, abstinere potu solere scribunt: imò oculatorum fide constat, in hara & Biled Elgerid, nunquam bibere, quam diu viride gramen, quod depascant, invenire possint. De *Generatione* hoc habemus, à C. Plinio prodi, aversum coire; ab Aristotele non item. Hujus enim verba. Cameli sedente fœminâ coëunt, nec aversi, sed complectente mare ut cæteræ quadrupedes agunt, & coitum toto die exercent. Petunt recessuum solitudines, cum libet coire, nec aliquis eò tuto accedere potest, præterquam pastor armenti. De gestatione & partu non conveniunt authores. Suidas, decem menses gestare, undecimo parere, & anno intermisso rursus prurire scribit. Secundum Plinium, duodecem mensibus ferunt, à trimatu pariunt vere, iterumque implentur à partu. Aristoteles verò, gestationi duodecem duntaxat menses assignat, & semper unum tantum modo parere, & quidem (κατὰ τὸν μαιμακτηριῶνα μῆνα) scribit. Alibi tamen decem duntaxat mensium meminit, & vernalis temporis. Tres inprimis hostes habent, *Equum*, *Leonem* & *Tabanum*. De equo Cyri historia testatur, qui immissis contra Crœsi equitatum camelis, eundem dissipavit, quod equi ne olfactum quidem camelorum paterentur. A leonibus infestari, Ælianus author est. A Tabanis ne infestentur, omnium piscium adipe Arabes eosdem inungunt. Inter *Morbos* quibus vexantur, podagra est & calvities. Illâ facilè moriuntur: hanc cum hominibus communem habere, proditum authoribus. Rabie corripiuntur genituræ cupidi, adeò ut injuriæ aliquando illatæ memores, in obvios & ductores ad internecionem usque desæviant. Quadraginta diebus totis id fieri, quidam prodidere. Affectionem describit Hieronymus. In quibus, inquit, Camelum Bactrum enormis magnitudinis, qui multos jam obtriverat, triginta & eo amplius viri, distentum solidissimis funibus, cum clamore adduxerunt. Sanguinei erant oculi, spumabat os, volubilis lingua turgebat, & super omnem terrorem, rugitus personabat immanis. De *Ætate* non convenit inter scriptores. Aristoteles plusquam quinquaginta annis vivere scripsit. Solinus in centum durare, nisi fortè translati in peregrina, insolentia mutati aëris morbos trahant. Plinius quinquagenis annis, quosdam & centenis vivere prodidit; quod de Bactrianis ab Æliano sumitur. Ad *Ingenium* & *Mores* spectant, *vindicta*, *Docilitas*, & *musices amor*, *verecundia*, *pietas* & φιλοστοργία. Percussus aliquando, iram reponit longo tempore, & ubi occasionem nactus fuerit, malum retribuit. Ad tympani sonitum choreas ducere edocetur. Includitur, inquit *Leo Africanus*, junior camelus, ubi pavimentum præcalidum sit, ut alternatim pedes attollat, dum calor urget, idque frequentissimâ alternatione facit, dum hunc dum illum pedem attollit pungente calore, atque interim semper ad fores tympanum percutitur. In schola hujusmodi scholasticus hic exercetur ad annum integrum, aut circiter. Usu igitur confirmato hâc diuturnitate, quotiescunque tympani sonitum audierit, eâdem pedum alternatione, eodemque loco persistens, dum insonet tympanum, choreæ ductum spectatoribus præ se fert. Musicâ delectari vel exinde colligas, quòd fessus non verberibus sed cantu ad progrediendum invitetur. In matrem tantâ est reverentiâ, ut eam nunquam ineat; nec se, ut faciat, cogi patiatur. Opertam cum aliquando violasset, admissorem paulò post necavit. *Verecundiam* de generatione exposuimus. *Pietatem* compassio exprimit. Totâ nocte manducant, quod si aliquis in stabulo ægrotet, cibo abstinent. φιλοστοργίαν Indi detexere. Cum celeritate maximâ uti cupiunt, fætus Cameli per aliquot milliaria cum matre abducunt; illâ abactâ, pullos relinquunt. Dum redeunt, mater passus duplicat, quo citius pullis restituatur. *Usum* in pluribus præstat. In *Medicina*, *caro* provocat urinam. *Adeps* gibbi, suffumigatus confert hæmorrhoidibus. *Cerebrum* exsiccatum cum aceto epilepsiæ. *Fel* cum melle potum anginæ. *Sanguis* conceptioni & præfocationi matricis, si post purgationem menstruorum adhibeatur. *Lac* ventrem lenit, valdè subtile & aquosum, asthmati confert, & desiderium cibi excitat. *Urina* quæ fullonibus utilissima, quod apud Plinium legimus, ad dentes quoque dealbandos & purgandos, vim habere credebatur. *Cauda* arefacta, solvit anum. *Fimi* cinere cum oleo misto crispatur capillus. Idem albus cum melle tritus tumores reprimit, & vulnera mundat. *Setæ* è cauda contortæ & alligatæ sinistro brachio quartanis medentur, si credere fas est. Invenit & *in cibis* locum. Arabas novimus camelorum lacte vesci. Carnes, teste Galeno, Alexandrinis in usu. Heliogabalus aliquoties in cœnis exhibuit: & calcanea, quia maximè tenera, Apicii exemplo, comedit. Apud Judæos inter vetitos cibos habebatur. Carnem & lac quidam inter suavissima censent. Hoc, partui vicinarum caseosæ & butyrosæ substantiæ minus habet. In *bellis* adhibitos passim apud Historicos habetur. Hinc armaturæ, qua in expeditionibus muniuntur, nomina, de qui-

Margin notes: *Generatio.* Plin. H. N. l. 10. c. 63. — Aristot. H. A. l. 5. c. 2. — Arist. H. A. l. 5. c. 15. — Arist. H. A. l. 6. c. 26. — *Inimicitiæ.* — Ælian. H. A. l. 17. c. 36 — *Morbi.* — Aristot. H. A. l. 8. c 22. — Hieronym. in vita Hilarionis. — *Ætas.* Aristot. H. A. l. 6. c. 16. — Solin. Polyhist. c. 62. — Plin. H. N. l. 8. c. 18. — Ælian. H. A. l. 4. c. 55. — *Ingenium.* — Basil. Hexam. homil. 8. — Leo Africanus in Africa. — Aristot. in Mirabil. — Tzetzes Chiliad. 12. c. 404. — Plin. H. N. l. 28. c. 8. — Apul. l. 1. Apol. — Galen. l. 1. de Alim. facult. c. 2. — Lamprid. in Heliogab.

Tab. XXXIX






Camelus. Iudi.
Kamel thier
Camelus Indicus
Indianisch Camel


Camelus Indicq
Versicolor
Alius Camelq






quibus si DEUS voluerit in Philologicis. Itinera in Arabia, Ægypto, &c. vel hodiè absque camelis confici non possunt. Sunt & oneri ferendo accommodati, sed nec ultra justum pondera recipiunt. Sexcenta pondo communiter gestant, licet, si necessitas urgeat, mille ferre possint. Dum onerantur, aut onere levantur, in ventrem procumbunt, & ut sentiunt se æquale viribus suisimpositum, exsurgunt, nec plus recipiunt. Africani molestias itineris non intermissi quinquaginta diebus totis haud ægrè sustinent. Species Camelorum apud veteres sunt variæ. Sunt pingues, macri, rusci, albi. Dedit & cursus differentiam: *Dromedarii* enim & *Tromades* dicuntur, qui minoris quidem sunt staturæ, sed cursus pernicissimi. Centum & amplius milliaria uno die peragere solere, Isidorus Hispalensis habet. Aristoteles equis Nisanis vel potius Nisæis præponit. Fœminas esse velociores ab Achmete Seirimio & aliis observatum est. Præcipua differentia à regionibus sumitur. Sunt *Arabici*, *Bactriani* & *Caspii*. Illi, bina tubera in dorso habent. Unde δίτυλοι & δίκυρτοι, dicuntur. Isti fortissimi habentur, & singula in tergo tubera, alterum verò in pectore, cui incumbant, gerunt. Hos, ad equorum maximorum magnitudinem accedere, Ælianus ait. Moderni de Differentiis Africanorum ita agunt, & in his *Samuel Purchasius*. Camelorum tres species habent. Prima vocatur *Hugium*, ingentis staturæ & roboris, pendo mille librarum ferens. Secunda minor, duplici in tergo tubere, oneribus ferendis & equitationi apta, *Becheti*, dicta, quam solam Asiatici agnoscunt. Tertiam vocant *Ragvahil*, macilentam & gracilem, ad sola itinera non accommodatam. Eam quippe inequitant, conficitque uno die amplius quam centum passuum millia. Atque iis Rex Tombuti solet mittere Nuncios Segelmessem aut Darham, nongentis millibus passuum distantem, septem aut ad summum octo diebus, sine ulla in itinere morâ aut requie.

Solin. Polyhist. c. 62

Differentiæ.

Aristot. H. A. l. 9. c. 50.

Solin. Polyhist. c. 62.

Ælian. H. A. l. 17. c. 34. Purchas. Peregrin. l. 6. c. 1. s. 2.

ARTICULUS II.

De Camelopardale.

CAmelo pardalis, seu ut aliis placet paulo barbarè, Camelopardalus, à Camelo & Pardale nomen sortitus est. Corporis vastitie Camelum, macularum varietate Pardum imitatur. De cætero si Varroni attendimus, nomen hoc Alexandria, unde istud animal Romam erat adductum, venit. Multas autem sortitum est appellationes. Dicitur enim *Ovis fera*, quod in aviis regionibus degat, & ovi mansuetudine respondeat; *Nabis* apud Solinum; *Nabuna* Æthiopibus ut apud Plinium legitur; *Anabula* & *Saffarat*, Alberto M. quæ nomina ex aliis detorta esse judico; *Orasius* Majolo, sed falsò, cum Vincentius Bellovacensis pulcherrimum animal esse scribat, Camelopardus verò sit deformis; modernis denique *Giraffa*, ex quo Saffarat corruptum est. Nec Aristoteles ejus meminit, nec Ælianus; Strabo verò & Agatharchides ex veteribus in diversa, in eo describendo abeunt. Hunc si sequimur, varietatem à Pardale habet, magnitudinem à Camelo, monstrosam crassitiem, collum adeò longum ut summis arboribus pabulum carpat. Apud illum legimus, nullâ re pardali similem, cutis varietate hinnulo simillimum. Addit, virgatis pilis distingui, posteriora humiliora esse anterioribus, ut à cauda sedere videatur ad bovis altitudinem: verticem sublimiorem Camelo habere: ne feram quidem esse, sed pecus. Plinius collo similem facit equo, collo & cruribus bovi, capite camelo, albis maculis rutilum colorem distinguentibus. Dio partes posteriores humiliores habere scribit. Heliodorus tenuem cervicem, de reliqua corporis mole in olorinum collum se tendere, ait. Inter recentiores exquisitissimè Bellonius & quidem oculatus testis descripsit. Giraffam, inquit, Græci & Latini vocant Camelopardalem. Vidi in urbe Cairo tres, duo cornicula ex fronte eminebant circiter sex digitos, in fronte media tuberculum existebat, velut tertium cornu, altum circiter duos digitos, collum longum septem pedes; cum caput extollit, sedecem pedes à terra effert. Illius longitudo à cauda ad capitis verticem est duodeviginti pedum; tibiæ tam altæ posteriores, quàm priores at femora anteriora longè altiora posterioribus. Nimirum, dorsum à cauda ad summum verticem capitis, velut scala, velutque tectum carinatum attollitur. Totum corpus grandibus maculis distinguitur coloris cervini, obquadratis, sed in collo, magisque in corpore quoquo versus latis circiter dodrantem, at clausula macularum alba digito latior. Itaque totum corpus reticulatum est: neque tamen ut Pardalis maculas habet rotundas, sed aut obquadratas, aut rotundas. Pes est bifidus ut bubulus, labrum superum longè eminet infra inferum, Cauda tenuis & exigua, in acumine pilosa. Jubam habet ut equus, à dorso ad capitis verticem. In gradiendo claudicare videtur, nunc dextris nunc sinistris, non modo cruribus sed etiam lateribus, cum ex terra aut potum aut cibum necesse haberet, crura latissimè distendebat priora. Nonnisi enim latè diductis, longeque diu arcuatis tibiis, cibum ex terra capere potest. Addendum ex Josaphati Barbari Veneti itinerario, Linguam b duos pedes longam, subobscuri quasi violacei coloris, teretem sicut anguillis, habere: hâc ramos, frondes, herbasque capere, mira celeritate in os trahendo, ut vix ab attento spectatore videatur. Purchasius ex Fernando Jesuita, tam vastum animal esse scri-

Aldrovand. H. Bisulc. c. 35.

Varro l. 4. L. L.

Solin. Polyhist. c. 43.

Strabo Geogr. l. 16. Agatharch. apud Phot. in Bibliotheca.

Descriptio.

Plin. H. N. l. 8. c. 18.

Dio Hist. l. 43.

Bellon. observ. c. 9.

scribit, ut eques rectus sub ejus dorso transire possit. *Locus.* *Reperitur* in Africa, apud Troglodytas, ut ex Strabone habemus, & Æthiopia. Solin. Polyhist. c. 43. Romanis omnium primus ludis suis exhibuit Cæsar Dictator: postea Gordianus decem exhibuit, Aurelianus aliquot in triumpho duxit. Suidas. Leoni Imperatori oblatus est ab Æthiopibus; Frederico à Sultano Babylonio; Laurentio Mediceo ab alio Sultano. Tractu motuque tam facilem hanc feram Heliodorus prodit, ut eam quo velit, tenui capistro vertici devincto, veluti fortissimo vinculo, magister perducat. Judæis prohibita est in cibis. Unde fortè frequentiorem olim in Judæa fuisse colligas.

CAPUT IV.

De Quadrupedibus non ruminantibus.

ARTICULUS I.

De Sue.

QUinque in descriptione Suis occurrunt *Nomen.* nomina, videlicet, *Sus*, *Porcus*, *Scropha*, *Verres*, & *Majalis*. *Sus* Græcis est ὗς, nomen & Apro commune, unde Latinum fluxisse Varro R.R. l. 2. c. 4. videtur. Olim, ut verbis Varronis utar, dicebatur *Thysus* dicta, ab illo verbo quod dicunt θύειν, quod est immolare. Ab suillo enim genere pecoris immolandi initium primum sumptum videtur; cujus vestigia, quòd initiis Cereris porci immolantur, & quòd initiis pacis fœdus cum feritur, porcus occiditur; & quod nuptiarum initio, antiqui Reges ac sublimes viri in Hetruria in conjunctione nuptiali, novus maritus & nova nupta primum porcum immolant. Prisci quoque Latini & etiam Græci in Italia idem fecisse videntur. Nam & nostræ mulieres, addit idem, maximè nutrices, naturam quâ fœminæ sunt, appellant porcum, & Græcè χοῖρον, significantes esse dignum insigni Isidor. l. 12. c. 1. nuptiarum. *Porcus* Isidoro quasi spurcus dicitur, quod se cœno & limo illinat, immergat & ingurgitet. Varronis locus, in quo dicitur, Porcus quod Sabini dicunt de Aprino Porco Poridus; inde Porcus nisi à Græcis, quod Athenis in libris sacrorum scriptum est, κάπρῳ καὶ πόρκῳ, difficilis nimis est. Videtur tamen esse Græcum antiquum, sed obscuratum, quod nunc eum vocant χοῖρον. *Scropha* originis est incertæ. Quidam ex sono fictum nomen ajunt. Græcis est γρομφὰς & σκρόφα. Significat suem quæ sæpius peperit, & aliquando pro ipsa porca peculiariter sumitur. *Verres*, dicitur porcus non castratus & mansuetus. Marcellus sylvaticum pro apro dixit. *Majalis* est verres seu porcus castratus, ut inter equos canterius, inter gallos gallinaceos, capus. *Hybrydas* antiqui vocabant sues semiferos, id est, ex domestico & fero progenitos. *Descriptione* notissimi animalis etsi *Descriptio.* opus non videatur, paucis tamen singularia quæque attingemus, (& quidem per saturam.) *Ossibus* itaque parum medullæ inest. *Pili*, qui quod rigidiores & erecti, *setæ* dicuntur, crassiores sunt quàm in bubus & elephantis: apud nos ferè ruffi, in Gallia & Italia nigri, in Provincia, quod si benè à nobis observatum plærumque versicolores, qui in cervice rigent, λοφιαν vocamus. *Pinguedo* inter cutem & musculos collecta, *Lardum* dicitur: axungia verò, adeps suillus inveteratus, aut cum sale, aut syncerus. *Cerebrum* pinguiusculum est, & magis minuitur lunâ decrescente quàm ulli animali. *Oculi* cavi profundique, ut sine vitæ periculo eximi non possint; quare vel altero tantum privati extinguuntur. *Supercilia* nasum versus deorsum nutant, ad tempora verò retrahuntur. *Nasi* pars extrema crassa est, *frons* angusta, *labra* lata. *Os* totum valdè porrigitur, & ut facilius infodiat, latum est. *Rostrum* dicitur, & cutem in eo, callum Grammatici vocant. Plin. H. N. l. 11. c. 37. *Dentes* fœminis pauciores sunt quàm maribus, nec unquam decidunt. Arist. H. A. l. 2. c. 1. *Corium* circa cervicem durius, κόλλοπα vocant. Arist. l. 3. de partib. c. 4. *Corda* inarticulatiora habent sues. In *auriculis* invenitur humor quidam felli similis, minus tamen liquidus, sed densitate sua humori splenis similis. *Ventriculus* amplus est flexuosusque, ut diutius concoquat, cum levibus & paucioribus crustis. In *jecinore* lapilli candidi inveniuntur. Caro exos infra umbilicum *spectile* dicitur. Plures habent fœminæ *Mammas* toto ventre duplici ordine, quòd numeroso fœcunda sint partu; generosæ duodenas, vulgares binis minus. Eædem *genitale* eâ continent parte, quâ pecoris ubera habentur: & cum per libidinem turgent ac pruriunt ad coitum, sursum tantisper hoc retrahunt, vertuntque foras, ut inde mari coitus sit facilior. Rescissum id longè productius, & dehiscens amplius est. *Apria* vulvæ inter femina adhæret, quâ maribus testes maximè continentur. Aristot. H. A. l. 6. c. 18. *Caudam* intorquent, & talo probiore carent, inter solipedes & bisulcos ambigui. Sine *Liene* putantur inveniri, qui vel ex tamariscinis alveis bibêre, vel radicem splenii comedêre. *Costas* iisdem denas apud Plinium legimus. Sed de interioribus suis ita Severinus. Zootom. Democrit. p. 299. In sue asperæ arteriæ circuli cartilaginei obliquè descendentes. Verùm cum primus circulus, qui latissimus est omnium, sit paulò minor, quam transversus, cæteri verò inferiores sint obliqui; necessario inter hos, & primum erat intercapedo, quæ ut compleretur, posuit natura quartã circuli partem, quà respicit posteriora latiorem; quà vero in anteriora desinit, auctam. Aliud est notandum ab his non dissimile: In circulis paulo inferioribus, quam sint medii, fecit natura duos semisectos, qui sibi parte acutiore invicem occurrunt, cujus varietatis usus adhuc ignotus.

In

In inteſtinis tenuibus ileo quippe, parte externâ tubercula quædam viſa duriuſcula ſeminis lentis magnitudine & figurâ, quæ, me trahente, ſecuti ſunt ab interna parte lumbrici duo; alter longitudine palmi; alter longitudine digiti. Uterque cavus, & plenus ſucco albo veluti chylo aut coloſtro: formam autem referebant ambo veri lumbrici terreſtris. Diſce igitur ſic hærere lumbricos humanis inteſtinis. Illa autem durities nodoſa, in quam inſertum erat os lumbrici, facta eſt, puto, ab ulcere & morſu lumbrici. Cuticula in ſue concolor eſt pilis albis nigris, &c. De *utero* verò ſuis à ſe ſecto, ita ſcribit. Præterea quæ ſcribit Sylvius, in extremis cornubus appendices quædam membraneæ exungues, in quibus, ut apparet, reſervantur fecum & urinæ recrementa. Vena umbilicalis bifida, cùm appropinquat utero; umbilicalia vaſa primo ſub alam ſiniſtram tendentia, mox cervicem transverſim amplectentia, revolvuntur extrinſecus ad brachium dextrum. In fætu verò ipſo circiter menſtruo omnia ferè viſcera interna conſpicua. *Hepar*, ventriculus, inteſtina, lien, renes, diaphragma, cor, pulmo. Cor albidum, pulmo concolor hepati, hepar rubrum opacum, renes magni, pro ratione venæ apparentis per rectos pedes anteriores; poſteriores, ſed magis per poſteriores. Item jugulares etiam illæ, quæ ad caput aſcendunt, labdæ quaſi figuram facientes. In porcello vero perfecto detecto thorace per transverſas duas ſectiones, primùm intueris nervulos duos, qui jugulum pérforantes & pericardio adhæreſcentes recta per cordis latera deſcendunt ad diaphragma, cujus circulo nerveo inſeruntur per duos ramulos aut tres, hinc tranſit alius ramus ad ventriculi os ſuperius. Vides hic conſpicue divaricationem venæ axillaris & thymiææ. *Auriculæ cordis* intus cavæ, divulſæ à corde parte anteriore, conjunctæ poſteriore. Proceſſus *urachi* à fundo veſicæ poſt latos digitos duos inſeritur in arterias. In fine *penis* glandula rotunda: In cervice *veſicæ*, glandulæ duæ, ad hanc committuntur vaſa ejaculatoria, quæ, ut apparet, ad proſtatas, alias glandulas, mediis venis deferuntur, & hinc ad exortum penis. In *ventriculo* & inteſtinis ſuccus viſcidus colore in ventriculo, ut ovi album, in inteſtinis vero, ut mel dilutius. Vena ſine pari in medio ſpinæ ad coſtas ſingulas utrinque mittens ramuſculos. Ubique ferè in noſtris regionibus invenitur. Strabo Galliam togatam ſuibus ita abundare ſuo tempore ſcripſit, ut & porcorum gregibus qui ibi alebantur, Roma aleretur; ex Lugdunenſi verò Gallia, optima ſalſamenta eò apportarentur. Sed & Syracuſæ proverbium ob bonitatem meruere. *Caſeus Siculus, à Syracuſis ſues.* Solinus nullos in Arabia haberi prodidit, nullos in India Ælianus, ita ut ne naſci quidem, illatos exſpirare putent. At in terra Auſtrali, nihil eſſe quadrupedum, quæ in noſtro orbe inveniuntur, præter bubalos, vaccas, capros, & porcos. Heſſelius Gerardus in deſcriptione terræ Auſtralis reliquit. Quantum ad *Cibum*, videntur ſues eſſe quaſi πάμφαγοι. Veſcuntur ex plantis & earum fructibus, radicibus, glandibus, caſtaneis, dactylis, vinaceis, cytiſo, bulbis, rapunculi ſylvatici radice, cicuta, cicere, hordeo, tritico, furfure, & aliis. Glans fagea ſuem hilarem facit, carnem coctibilem ac levem & utilem ſtomacho: iligna ſuem anguſtam, nitidam, ſtrigoſam, ponderoſam: querna, diffuſam, & graviſſimam. Proximam huic cerream Nigidius facit, nec ex alia ſolidiorem carnem, ſed duram. Iligna tentantur, niſi paulatim detur. Fungoſa caro fit, eſculo, robore, ſubere. Haliphlæi glandem attingunt quidem, ſed nonniſi, cum aliud pabulum non ſuppetit. De Caſtaneis, poſtquam præſtantiora genera recenſuiſſet, ita ſubdit Plinius: Cæteræ ſuum pabulo gignuntur, ſcrupuloſæ corticis intra nucleos quoque ruminatione. Dactylis in Ægypto, Cypro, Syria, & Seleucia Aſſyriæ ſaginantur. Fraxini quoque fructu pingueſcunt. Cytiſus aridus ab Ariſtomacho Athenienſi miris laudibus deprædicatur. Bulbi illud genus in Bavaria ideò ſuillum dicitur. Rapunculus verò ille ſylvaticus, violarum folia habet, acutiora, radicem candidam, dulcem, non ſine lacte. Hyoſciamo ſumpto inſaniunt. Ad viridia pabula haud ſine noxa deducuntur. Nec carnibus abſtinent. Occiſorum à latronibus corpora in ſylvis devoraſſe, exemplis probari poſſet. Propriis fætibus non parcere, nec à gallinis aut anſeribus hyeme inprimis, abſtinere, experientia me docuit. Effodiunt & lumbricos; limacibus quoque & teſtudinibus nemoralibus paſcuntur. Pingueſcunt ſexaginta diebus, ſed magis tridui inediâ ſaginatione orſa. Fico, caricâ ſaginare, & à ſatietate necare, inventum Apicii fuit. Angli per integrum annum ſaginant, cujus pingue ſolidius & lautius fieri voluerint. Cæterum usque adeò ſus pingueſcere ſolet, ut ſe ipſa ſtans ſuſtinere non poſſit, neque progredi usquam. Itaque eas ſi quis quo trajicere velit in plauſtrum imponit. In Hiſpania ulteriore in Luſitania cum ſus eſſet occiſus, Attilius Hiſpanienſis minimè mendax, & multarum, rerum peritus, in doctrina dicebat, Lucio Volumnio Senatori miſſam offulam cum duabus coſtis, quæ penderet III. & XX. pondo, ejusque ſuis à cute ad os, pedem & III. digitos fuiſſe. In Arcadia ſpectavit Varro ſuem, quæ pro pinguitudine carnis, non modò ſurgere non poſſet, ſed etiam, ut in ejus corpore ſorex exeſa carne nidum feciſſet, & peperiſſet mures. Idem Baſileæ accidiſſe, Geſnerus, prout accepit, prodidit.

Sitis

Locus.

Strabo Geogr. l. 5.

Cibus.

Plin. H. N. l. 16. c. 6.

Columella R. R. l. 7. c. 9. & 10.

Plin. H. N. l. 8. c. 51.

Varro R. R. l.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Sitis ipsi per æstatem infesta, sed turbidâ aquâ pinguescit; vinaceis verò colluviei immistis, inebriatur.

Generatio. Plin. H. N. l. 8. c. 51. Aristot. H. A. l. 2. c. 1. & l. 5. c. 14. l. 6. c. 18.

De *Generatione* ita breviter Plinius, Suilli pecoris admissurâ, à Favonio ad æquinoctium vernum, ætatis octavo mense, quibusdam in locis etiam quarto, usque ad septimum annum, in aliis erat ad octavum annum. Partus bis in anno. Tempus utero quatuor mensium: numerus fæcunditati ad vicenos, sed educare tam multos nequeunt. Diebus decem circa brumam, statim dentatos nasci, Nigidius tradit. Implentur uno coitu, qui & geminatur propter facilitatem abortiendi. Remedium, ne primâ subactione, neque ante flaccidas aures coitus fiat. Mares non ultra trimatum generant. Fœminæ senectute fessæ, cubantes coëunt. His adde Luna decrescente coire, ut Plutarchus prodidit.

Plutarch. de Iside & Osiride. Plin. l. c.

Verrem unicum vel decem suibus implendis sufficere: subantis verò voce auditâ, nisi admittatur, cibum non capere: propter copiosum humorem multum ac diu coire: initum matutinum appetere, fœminas, post meridiem blandiri: & si pinguet, omnibus anni temporibus, interdiu & noctu, inire posse.

Columella R. R. l. 7. c. 9.

Idem antequam sit anniculus prolem vitiosam generat: at fœmina annicula quidem parit, sed mense Februario iniri debet: ubi decimum quintum annum nacta est efferatur, nisi fortè benè nutriatur.

Plin. H. N. l. 8. c. 51.

Subans verò in tantum etiam efferatur, ut hominem laceret, candidâ inprimis veste indutum. Rabies ea mitigatur aceto naturæ asperso: nec, prægnans venerem arcet. Eandem tantum coitu spumam fundere diligentiores observarunt. Quantum ad *Partum*, apud nos sedecem parere audio, inquit Gesnerus, sed rarò: sæpe octonos vel denos. Paucissima, prima partione edere, vigere secunda, nec senescentem copiâ fætus defici, quanquam lentius coëat, Aristoteles author est.

Aristot. H. A. l. 5. c. 14.

Aliis placet, tot parere debere porcos, quot mammas habet. Fœcundior tamen putatur alba. Fætus qui in utero læsus minutusque fuerit, *Metacharum* dicitur, quasi Posthumum voces. Pollux cordos & parvos porcos μετάχοιρα appellat. Hyeme editi, fiunt exiles, & infelicissimè nutriuntur. Helvetii Martio natos præferunt. In calidioribus regionibus melior est hyemalis quàm æstivus. Cum scrofa peperit, primas mammas, primo qui editus fuit porco præbet. Eæ sunt faucibus proximæ, & plurimum lactis habent. Suam quoque quisque novit in fœtu quo genitus est ordine, eaque alitur, nec alia. Detracto illa alumno suo, sterilescit illico ac resilit.

Plin. H. N. l. c.

Uno verò ex omni turba relicto, sola munifex, quæ genito erat attributa, descendit. Si gravidæ glandem copiosius ederint, abortum faciunt.

Antipathia.

Antipathiam gerunt sues cum *Elephantis*, *Lupis*, *Salamandris*, *Unguento amaracino*, *mustela*, *hyoscyamo*, *scorpionibus*, *equis*, & *novellis segetibus*. Elephas grunnitum eorum ferre non potest. Lupus συνέμους seu compascuos aggredi non audet ob vocem.

Phile in Carm.

Salamandras absque periculo devorant.

Ælian. H. A. l. 9. c. 28. Plin. H. N. l. 10. c. 74. Aristot. H. A. l. 8. c. 29.

Amaracinum unguentum ipsis venenum est. De Mustelæ discordia apud Plinium legimus. Hyoscyamo enecantur. In Scythia & Scorpionibus unico ictu exanimantur. Equo, teter odor, turpis grunnitus, fœdus halitus, infensa. Cum dentes nunquam amittat, debiles tamen & totâ vitâ infirmi redduntur, post gustatas segetes novellas; naturâ penè indomitam obscœni pecoris ingluviem sic plectente, quando aliter reprimi non potest.

Ætas. Plin. H. N. l. 8. c. 51.

De *Ætate* hoc habet Plinius, oculo amisso putari cibo extingui, alioquin vita ad quindecem annos, quibusdam ad vicenos. Inter *Morbos*, quibus sues laborant, est præcipuè χάλαζα, seu grando, quæ in viventibus latet, in dissectis apparet: nec ulla ferè est, quæ non grandinis tria ad minimum grana habeat. Subjectæ inprimis huic, quibus crura, collum & armi carne humidiore constant. Cognoscúntur, quod in inferiore linguæ parte hæreant, & si setam dorso evellas, cruorem pili inversi radices exhibeant. Cum à magno fervore in frigidam incumbunt, præsertim si non statim pergere cogantur, membris omnibus convelluntur. Infestantur & à pediculis; & æstate, nisi frequenter excitentur, lethargo captæ dormiunt. Corripiuntur & raucedine, anginâ, strumis, & alvi profluvio. Nisi affatim biberint, pulmonariæ evadunt. Ad *Ingenium* pertinet, quod de *brutalitate*, *spurcitie*, *immensa libidine*, & *voracitate* dicitur.

Plin. H. N. l. 8. c. 51.

Maximè certè brutum est, animamque ei pro sale datam, haud illepidè existimabatur. Volutari in luto est eorum requies, ut lavatio hominis. Loca in quibus se volvunt, volutabra dicuntur. De *Ardore in venerem*, superius diximus. Gryllus tamen, apud Plutarchum singularem in eadem modestiam & continentiam probat. Non hic, inquit, ut inter homines, fœminæ simulatione ludunt, aut libidini, fraudes, præstigias, denegationesque prætexere solent: neque mares, stimulo & luxuria agitati, mercede, labore, aut obsequiis coitum redimunt, sed doli expertem & tempestivam sectantur venerem, quæ stato anni tempore, cupiditatem animalium, velut germen quoddam excitans, illicò restinguit. De *voracitate* etiam superius aliquid attactum. Ne cadaveribus quidem sui generis abstinet. Inextinguibilis hæc vorandi aviditas, Laphygemus dicitur, ut Cælius Rhodiginus observavit.

Rhodig. Lect. l. 25. c. 26.

Huc *vocum humanarum* intellectus pertinet. Compertum agnitam Suarii, furto abactis, mersoque navigio, reclinatione unius lateris, remeasse. *Vox* ipsis est

Grun-

Grunnitus. De *Usu in Cibo*, verum fateamur necesse, quod Plinius dicit, neque alio ex animali numerosiorem materiam ganeæ, quinquaginta propè sapores cum cæteris singulos. Nota apud Livium de Chalcidensi hospite historia, qui varietatem exquisitam ciborum, & speciem ferinæ carnis, ex mansueto sue produxerat. Heroico ævo in precio fuisse apud Homerum invenies; vescebanturque macilentâ servi, pinguior Dominorum usibus cedebat. Solennitas quoque Saturnalium, non alio pœnè cibo, certe non lautiore, transigebatur, ut observavit Lipsius eoque itum luxuriæ, ut & integri, iique farti, unde Porcorum hortulanorum & Trojanorum nomina, apponerentur. Taceo, ita artificiosè apparasse, aut ab altera parte esset ὀπτάλεος ἢ κραμβάλεος, assatus & probè tostus; ex altera verò jurulentus, utpote ex aqua coctus; ita etiam jugulatus, ut ἄσφακτος videretur, quod apud Athenæum videre est. Porcelli tamen maximè in deliciis, quos δελφάκας & δελφάκια Græci vocabant. Reperiuntur verò etiam, qui suillâ in totum abstinent, Judæi nempe, quibus lege prohibita est; Arabes, quod apud Solinum legimus; Muhamedani, qui ex porci naribus murem natam fabulantur; Mauri, Tartari, ut & olim, prodente Pausania, Pessinuntii. Cæterum si de temperamento & quomodo se ad sanitatem humanam caro suis habeat quæras, Delphacum qui & λακτενδόπυλοι dicuntur, humida est, & superfluitatum abundans, nec boni succi. Suilla Simeoni Sethi boni succi & facilis concoctionis, propter similitudinem quam cum humano corpore habet, magisque quam alia cibaria alit. Hoc postremum & Galenus quidem concedit, athletarum exemplo fretus: sed addit, bubulas in tantum lentore antecedere, in quantum bubulæ suillas crassitie vincunt. Alibi tamen ex pedestribus probatissimum cibum suppeditare ait; quod & apud Hippocratem invenies. Idem porcinas pravas esse ait. Suavissima suis mediæ ætatis; juniorum, si diu in ventriculo retineatur, corrumpi solet. Athenæus ex Sicilia tanquam præcipuas laudat. Apicius variè porcellos præparabat. Unde farsilis, liquaminati, assi, Vitelliani, Flacciani, laureati, Frontoniani, Oenogerati, Celsiniani, tragani, & cæterorum nomina. *Iecur* omnibus præfertur, si quis animal aridâ ficu paverit, ut apud Aëtium extat. Habitæ tamen & aliæ partes in pretio apud veteres, collum nempe, glandium, vulva ejectitia inprimis post porcaria, lardum, perna, petaso, testiculi, sincipita, Omasum, & cæteræ. Inter pernas laudabantur, Asiaticæ, Lyciæ, Cerretanæ, Italicæ, nunc Britannicæ, Westphalicæ, Moguntinæ, Ruthenicæ. Ex carne & aliis fiunt, Isicia, profecta, lucanicæ, falisci, fundali, farcimina, hotelli, apexabones, tomacula, offa, hira seu hila, afratum, ruceta, sartutilli & alia, quæ alibi DEO volente explicabimus.

Plin. l. c. — Livius Dec. 4. l. 5. — Lipsius in Saturnalib. Macrob. Saturn. l. 3. — Athen. Dipnos. l. 9. — Solin. c. 46. — Galen. de Alim. facult. — Hippocrat. de rat. vict. in acut. — Athen. l. 22.

Usum medicum quòd spectat, accuratissimè iste à Gesnero describitur, *Carnium* decoctum opitulatur contra Buprestim. *Sanguine* porci calido benè verrucæ inunguntur: ubera verò suis sanguine circumlita, minus crescere, Plinius author est. *Axungia* porcelli masculi lactentis castrati, illa maxime quæ in ventre intra carnem circa peritonæum, ad unguenta paranda à pharmacopæis adhibetur, à Medicis ad emolliendum, discutiendum &c. Fracta ossa lardum elixum atque circum ligatum mira celeritate solidat. Panis illinitur cum calce. Cum genista tusa genua dolentia sanat. Cum vino salso contra hyosciamum bibitur, pecoribus quoque optimè auxiliatur. *Iecur*, cum vino sumptum venenatorum morsibus medetur, assum alvum sistit. *Vesica* urinam ciet, si terram non attigerit, pubi imposita. Verrina usta in potu feliciter contra mictionem involuntariam exhibetur. *Testiculi* inveterati, & in suis lacte triti contra comitialem morbum dantur. *Pernæ* scrofinæ os amplissimum combustum, gingivas siccat & adstringit. *Talus* combustus, donec è nigro albescat, & potus doloribus coli succurrit. *Lac* temporibus inunctum vigilias compescit. *Succerda* in farinam redacta, ruptis, ex aceto salutaris est. Plura vide in Gesnero. De *Differentiis*, hoc duntaxat occurrit, alium esse *sylvestrem*, de quo nunc agemus, alium *Domesticum*, de quo jam dicta accipi debent. Moderni scriptores *Guineensium* & *fluviatilium* mentionem faciunt, quibus adjungi potest *Tapierete* congener sui animal. *Guineensis*, & è Guinea in Brasiliam translatus, figurâ ut nostrates & ruffi coloris: in hoc autem differt à nostratibus, quod *caput* habeat non ita elatum: *aures* autem longas, & acutas planè & prolongatis acuminibus, *caudam* longam usque ad talos propendentem, pilorum expertem. Totum corpus tegitur *pilis* brevibus ruffis splendentibus, non setis, quibus & in dorso caret, sed tantum versus caudam in dorso & circa collum paulo longiores habet pilos. Planè cicur. *Porcus fluviatialis*, Brasiliensibus Capy-bara, figuram penè porcorum habet, magnitudine exæquat porcum annuum vel bimum nostratem. Longitudo corporis à capite ad anum circiter duorum pedum, crassities ventris sesquipedis. Caret *cauda*. *Pedes* quatuor porcini: anteriores quatuor ungulis, posteriores tribus præditos. Estque in anterioribus *ungula* media longissima, duæ breviores, quarta minima: in posterioribus media longior & duæ minores: habet & callum ad suffraginem usque. *Capitis* longitudo decem digitorum, & crassities totidem ferè: habetque crassum & improportionatum caput, & os longissimum ac crassum: oculos magnos, nigros, aures parvas, subrotundas.

Usus in Medicina. — Galen de Antidot. l. 2. — Plin. H. N. l. 28. c. 9. — *Differentiæ.* — Marcgrav. Hist. Brasilien. l. 6. c. 7.

Inferior *maxilla* brevior superiori; continetque in utraque anterius duos *dentes* incurvatos, qui ad sesquidigitum prominent extra alveolos suos, & ad duos ferè digitos sunt inserti; sed non eminent extra os, sed ut in leporibus intus continentur. *Dentes* reliqui mirandi sunt: constat totus ordo in qualibet maxilla octo ossibus, in quolibet nimirum latere quatuor: & quodlibet os tres dentes inseparabiles repræsentat: ut ita sint in qualibet maxilla dentes viginti & quatuor, & in totum quadraginta octo: sunt autem omnes in extremitatibus plani. Comedunt gramen & fructus varios. Caro comeditur, licet non bene sapiat, melior ossa, caput inprimis. *Tapierete* Brasiliensibus, Lusitanis *Anta*, animal quadrupes, magnitudine juvenci semestris: figura *corporis* quodammodo ad porcum accedens, *capite* etiam tali, verum crassiori, oblongo, superius in acumem desinente, promuscide super os præeminente, quam validissimo nervo contrahere & extendere potest: in promuscide autem sunt fissuræ oblongæ. Inferior *oris* pars brevior est superiore, maxillæ ambæ anterius fastigiatæ, & in qualibet decem *dentes* incisorii superne & inferne; hinc per certum spacium, utraque maxilla caret dentibus, sequuntur dein molares, grandes omnes in quolibet latere quinque, ita ut habeat viginti molares & viginti incisores. *Oculos* habet parvos porcinos: *aures* obrotundas majusculas, quas versus anteriora surrigit: *crura* vix longiora porcinis, at crassiuscula: in anterioribus pedibus quatuor *ungulas*, in posterioribus tres; media inter eas major est in omnibus pedibus; in prioribus pedibus, tribus quarta parvula exterius est adjuncta: sunt autem ungulæ nigricantes non solidæ sed cavæ, & quæ detrahi possunt. Caret *cauda* & ejus loco processum habet nudum pilis, conicum, parvum, more Cutian. Mas *membrum genitale* longe exserere potest instar Cercopitheci. Incedit dorso incurvato ut Capybara. *Cutem* solidam habet instar Alcis; pilos breves. Color *pilorum* in junioribus est umbræ lucidæ, maculis variegatus albicantibus ut capreolus: in adultis fuscus sive nigricans sine maculis. Animal interdiu *dormit* in opacis sylvis latitans; noctu aut mane egreditur pabuli causa. Optime potest natare. Vescitur gramine, arundine Saccharifera, brassica, &c. Caro ejus comeditur, sed ingrati saporis est.

ARTICULUS II.

De Apro.

Aldrovand. Hist. Bisulc. c. 37.
Nomen.

APri nomen feris suibus duntaxat competit, cum sus tam de feris quàm de domesticis dicatur. Sextus tamen, aprum agrestem nominat, quasi verres etiam, id est, sus cicur mas, eodem nomine nuncupari possit. Græci vocant καπρὸν, Poëtæ inprimis, quod vocabulum rei rusticæ scriptores de verre intelligunt, & σύαγρον. χλούνης verò quibusdam est ἐκτομίας, id est, exsectus eunuchusque aper; (atterunt arbori aut saxo testiculos) Homero μόνορχις; aliis sus in agris libere pascens, quasi χλοεύνη ut Varinus habet, id est, in herbis fænove dormiens; quibusdam, magnitudine viscenda aper. Aristophanes μονιὸν cum chlune eundem facit; alii & verius epitheton feri scribunt, quòd cum aliis minimè aggregetur.

Plutarch. de causis natur. quæst. 12.

Descriptio.

Colore sunt ferè nigro, vel spadiceo nigricante. Plinius, pilum æreo similem agrestibus dixit. Albos tamen se vidisse, scribit Pausanias. *Oculos* gerunt iracundis similes, & apertis palpebris patulos. *Dentes* habent magnos & recurvos, ad incidendum aptos, albos, hinc ἀργιόδεις Homero, acutos valdè, hinc Sidonio *sicæ*, quòd sicarum more res quaslibet violent. In his hoc est mirabile, quòd vivente bestia possunt idem quòd ferrum; mortuæ verò detracti, vim incisionis amisisse credantur, ut liber de natura rerum prodit. Audio exertos aliquando ita excrescere, ut circulum ferè absolvant toti in se reflexi. In India cubitales dentium flexus gemini ex rostro. Cum ad terram canibus & hastis debellatus procubuit, dentem inflammato anhelitu ita ignescere ajunt, inquit Gyllius, ut si quis de cervice setam detractam, ad ejusdem etiamnum, spirantis dentem admoverit, candens in orbem contrahatur ac aduratur: ac si eo dente canes insectantes attigerit, statim ignita vestigia pelli ipsorum imprimat. Hinc dentes aprorum αἴθωνας cognominavit Oppianus. *Os* habent ad modum scuti, quod venabulis & machæræ opponuut. *Fel* nullum. *Sanguinem* qui fibris refertus non est.

Pausanias in Arcadicis.

Oppian. de venat.

Locus.

Nulli sunt in Creta, si Plinio credimus: nulli in Africa, si huic & aliis: idem de India Ctesias prodit. At apud Theophrastum legimus, in Ægypto (in Nilo) insulas magnas coagmentari, suesque permultos in eis nasci. In Macedonia mutos esse Ælianus prodidit. Hispani in quadam novi orbis parte invenerunt nostris minores, caudis brevissimis, adeo ut abscissas fuisse arbitrarentur; pedidus etiam dissimiles, posteriores quippe ajunt pedes in his apris uno digito non ungulato constare, carnibus multo quàm nostrorum tum suavioribus tum salubrioribus. Scilicet, palmeta ibi propè littus multa erant, inter quæ & palustres ulvas, magna aprorum multitudo libera vagabatur. Lycotas rusticus in Bucolicis Calphurnii, refert se vidisse Romæ in spectaculis, niveos lepores, & non sine cornibus apros.

Theophr. H.P. l. 4. c. 13.

Ælian. H. A. l. 17. c. 10.

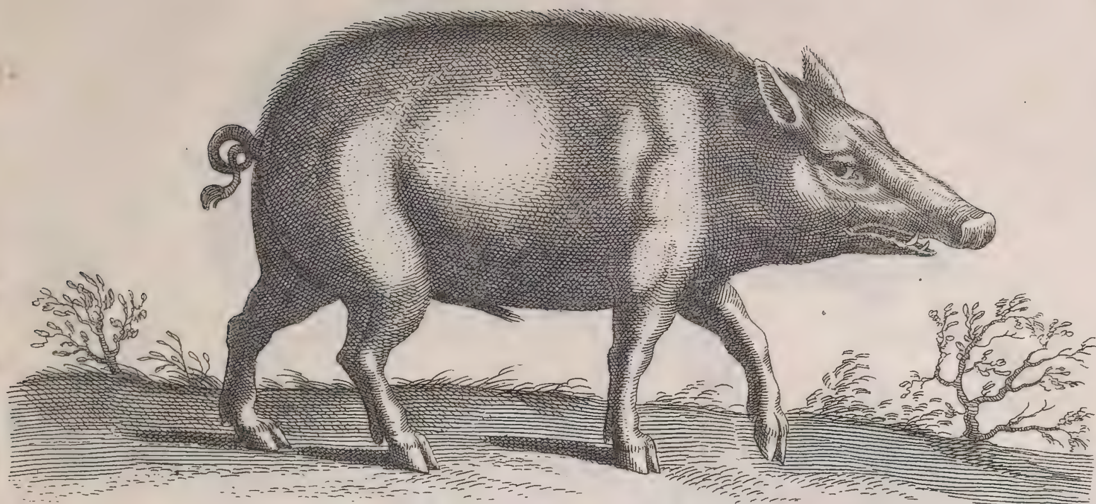
Plin. H. N. l. 11. c. 51.

Petrus Martyr. Decade Ocean. 1. 2.

Cibus.

Cibus apri non alius quàm cicurati porci, glandes, poma, hordeum, herbæ, radices, & alia.

Verres *Eber*



Aper *Wild Schwein*



Scrofa *Mock*




Sus Corunt


Porcus pumilo Taxus porcinq


Aper Wild Schwein

alia. Lumbricos etiam rostro effossos comedit. Ficus aridas supra modum appetere, ex Æliano discimus, Minus tamen immoratur fœtidis quàm domesticus. Inveniuntur aliquando inter filicum folia, quæ ipsi sibi collegerunt aut substraverunt. Genus verò quoddam farris, quo Germani circa Alsatiam vescuntur, acutis armatum aristis, non attingunt, propter aristarum acutiem, ut Tragus prodidit. De *Generatione* hoc habemus, in venerem dum inflammantur, cervicis setis sic inhorrescere, ut cristæ galearum esse videantur. Spumas fundunt ab ore, magno dentium stridore concrepant, & effervescentem spiritum anhelant. Admissi mares, bilem deponunt; rejecti, vel vi subigunt, vel opprimunt. Principio hyemis coëunt, vere pariunt, petentes maximè invia, prærupta, angusta & opaca. Mas cum fœminis conversari dies triginta solet. Numerus partus, & tempus ferendi idem atque in urbanis suibus. Semel anno gignunt, & apris maribus nonnisi anniculis generatio. *Vox* etiam similis, sed fœmina vocalior est, mas rarò vocem emittit. Quantum ad reliqua, quæ ad hujus quadrupedis naturam spectant, solent in remotis & profundis præcipitum locorum recessibus versari. Auditu nos vincunt: gregatim incedunt, nec alios quàm de sua progenie secum vesci patiuntur, lachrymam dulcem habent, spumant, dum exagitantur tenacem. Tam gravis iisdem sua urina est, ut nisi egesta, fugæ non sufficiat, ac velut devincti opprimantur. Exuri illà eos tradunt. Mitigari tardè concipiunt, nec nisi ab infantia educati. Ab aconito & syanchi radice occiduntur. Cum per imprudentiam hyoscyamum comederunt, statim attrahunt posteriora, ita demisse sese gerentes; hinc, contracti quamvis, ad aquas perveniunt, & collectis cancris vescuntur. Ederâ in morbis sibi medentur. Ad quadrimatum capiunt incrementa. Musicâ illecti capiuntur: ideò in leporario quodam Varronis, in Thusculano, ad buccinam inflatam, certo tempore conveniebant ad pabulum. Sapiunt vestigia palude confundere. Fœminæ, si multæ simul sunt, fugiunt, ubi vident venatorem, cum natis: sed ubi quis aliquem ex natis venatur, non amplius fugiunt, ne si una quidem sit, sed ruunt adversus capere molientem. Dentes acuunt ad luctam. Inter se concertantes, cum viderint lupos, quasi confœderati, se juvant mutuò, & ad vocem clamantis quotquot audierint concurrunt. Cæterum, vivaria aprorum cæterorumque sylvestrium, primus togati generis invenit Fulvius Hirpinus, qui in Tarquiniensi feras pascere instituit: nec diu imitatores defuere, L. Lucullus, & Q. Hortensius. In *Cibis* adhibitos & adhuc adhiberi, nemini ignotum.

Ælian. H. A. l. 17. c. 31. — Tragus Hist. plant. T. 1. c. 20. — *Generatio.* — Aristot. H. A. l. 6. c. 28. — Plin. H. N. l. 6. c. 34. — Plin. H. N. l. 8. c. 27. — Varro R. R. l. 3. c. 14. — *Usus.*

Primus Romanorum P. Servilius Rullus, pater ejus Rulli, qui consulatu Ciceronis legem agrariam promulgavit, solidum aprum epulis apposuit. Apri vero *milliarii* dicebantur mille librarum, quos solebant in cœnis apponere Romani. De Condimentis consule Apicium. Caro ipsa, melior domesticæ suis carne, citò descendit, multum nutrit, & succum gignit crassum ac viscosum. Heliogabalus exhibuit sumina aprugna per dies decem, tricena quotidie, cum suis bulbis. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, in cœna fuerunt, lumbi aprugni, sumina, & synciput aprugnum. Invenere & *in Medicina* locum. *Cerebrum* contra serpentes cum sanguine laudatur, verendorumque carbunculis succurrit. *Lardum* elixum atque circumligatum mirâ celeritate solidat fracta. Epinyctides adipe cum rosaceo inunguntur. Cinis *maxillarum* ulcera sanat quæ serpunt. *Dentis* scobes pleuritida solvunt. *Pulmo* cum melle commixtus, pedibus à calceamentis læsis, supponitur. *Iecur* lethargicos excitat; & auribus purulentis instillatum proficit: ex vino potum, citra salem, recensque alvum sistit. Calculi in eo inventi, & triti, calculos pellunt. *Fel* tepidum illitum strumas discutit, & coitum stimulat. *Ungularum* exustarum cinis, potioni inspersus, plurimum urinæ difficultates juvat. *Ungues* exusti & triti submejulis in potione prosunt. *Fimus* aridus, in aqua aut vino potus, rejectiones sanguinis sistit, vetustum lateris dolorem mulcet, ad rupta & convulsa ex aceto bibitur, luxatis cum cerato rosaceo medetur. Recens & calidus præcipuum est contra fluxum narium remedium. Ex vino subactus, & emplastri more impositus, quicquid corpori inhæserit, celeriter extrahit. Tusus cribratusque, & cum melle deteriore subactus, articulis impositus medetur. *Vrina* purulentis auribus infunditur. *Vesica* elixa & manducata submejulis prodest. Plura in Gesnero vide. Ad *Differentias* refero *Zainum*, de quo *Nierembergius* ita: Montanam miri ingenii feram vocant Indi *coya metl*, alii *quauhcoya metl*, alii *quauhtlo coyametl*, alii *quapicotl*, alii *fajassou*, alii *saynum*, sive *Zahinum*. Similis est nostrati apro, nisi quod minor sit & deformior, umbilico ejus existente supra dorsum & circa renes. Mirum aspectu: ibi humor aqueus receptus digitis expressus effluit; nec tamen inquit Franciscus Hernandus, verus est umbilicus, aut subest quidquam ab eo quod in aliis animalibus reperiri solet diversum, (quod eo dissecto cognovimus) aliudve quàm glandulosa quædam & mollis pinguedo. Antonius Herrera putat respirare per su-

Plin. H. N. l. 8. c. 51. — Lamprid. in Heliogabalo. — Gesnerus p. 1047. de quadruped. — *Differentiæ.* Niaremb. Histor. Natur. Exotic. l. 9. c. 27.

pinum hunc umbilicum. Fœtidus est. Lerius omnino favet. Scribit aprum Americanum habere foramen in dorso, quemadmodum in capite sues marini, quo spiritum emittit admittitque: addit frendere terribiliter, & macilentiorem esse nostratibus. Attentior est censura Francisci Hernandi de tumulo dorsi. Iracundi sunt. Venatores conscendunt arbores: accurrit grex zainorum, mordent & lacerant truncum, cum hominem non possint, quos ille supernè tutus venabulo cædit. Gregatim discurrunt; eligunt ducem, &, ut fertur, minorem aut viliorem omnium. Antonius Herrera scribit esse senem & flaccidum, neque nisi duce occiso societatem & cohortem dissolvere: prius enim occiderentur, quam regem desererent, auctor est Petrus Simon. Aliqui Bachiris hoc imputant. Mirum odium in tigridem. Dux Zainorum convocat quoscunque potest sui generis, usque ad trecentos aut plures, quemadmodum Imperator, conducit militem. His copiis invadit tigridem: quæ licet ferocissima præ omnibus Americanis feris, vincitur multitudine, non sine magnâ zainorum strage. Inventi innumeri occisi simul cum tigride, ut paucissimi possint epinicium canere. De ingenio hujus feræ sic narrat *Franciscus Hernandus*. Ferus est ac truculento morsu, cum primum est captus. Sed cum cicuratur, placidus est domesticis, & habetur in deliciis. Caro est similis suillæ aprugnæve, sed durior atque insuavior. Setæ sunt asperæ, albo ac nigro promiscuè variatæ colore. Vescitur glandibus, radicibus & aliis montanis fructibus, nec non vermiculis, lumbricus, atque aliis hujusmodi animalibus quæ lacustribus, humidis & uliginosis locis nascuntur. Devastant etiam sacra, cum ab eis non arcentur. Gregatim ambulant; & redditi mites, aluntur quibuscunque esculentis. *Digiti* pedum variant. Siquidam alii productiores sunt, alii breviores. Scribunt aliqui apros Indicos brevissimis esse caudis, ut abscissas esse putes. *Pedibus* etiam esse nostratibus dissimiles, & posteriores uno digito non ungulato constare. Carnes multò nostrorum carnibus saporosiores salubrioresque; sed faynis opus est præcidi umbilicum, alioqui uno die corrumpuntur. Idem est cum Tajacu Caaigora Marcgravii: Icon tamen variat, & descriptione plenior est. Ideò & hanc & illam addidimus. Habuit eum & quidem familiarissimum Amplissimus de Laet, quem cum per semestre & amplius, humidis cibis aluisset, mortuus est ex ileo, ut videbatur. Valckenburgius umbilicum illum mammam esse putabat, quòd vasa mammaria haberet. Verum qui animal penitius norunt, catulos sucs illâ parte alere negant.

TITULUS II.

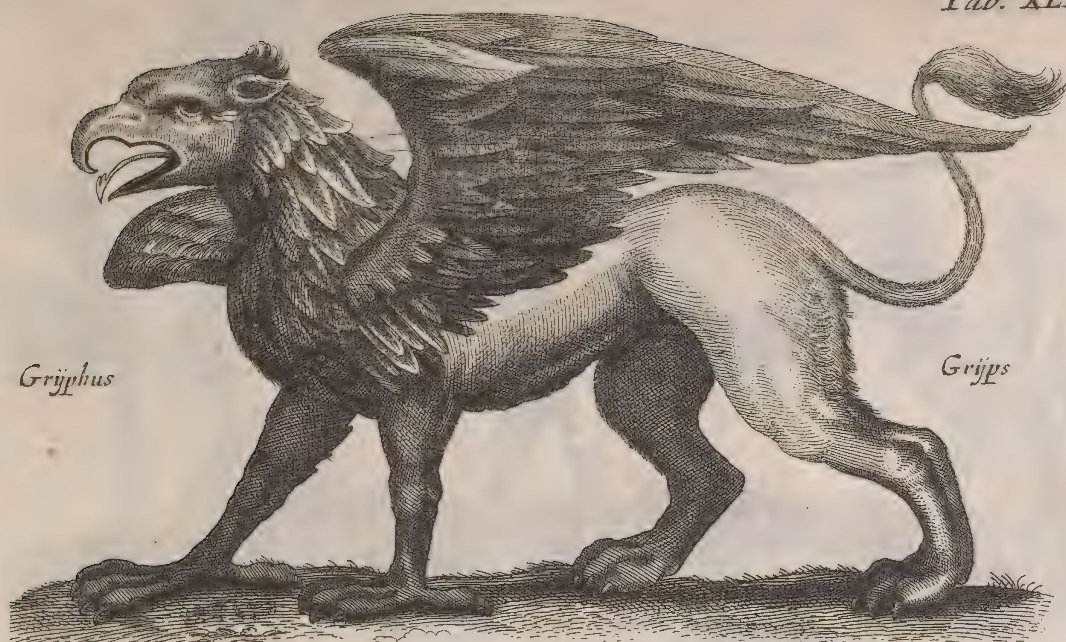
De Bisulcis aquaticis.

CAPUT UNICUM.

De Hippopotamo.

AD Bisulca Hippopotamum retuli, Aristotelem secutus. Ad digitata tamen re- Aldrov. Di-
centiores referunt, & fortè, ut ex icone & git. l. 1. c. 12.
descriptione apparebit, melius. Dicitur verò Hippopotamus, id est, fluviatilis equus, non quòd equum similitudine referat, sed quòd magnus sit, ut ἵππος vim augendi significatum habeat. Fluvius ille Nilus est. Dicitur & *equus Niloticus*, *Bos marinus* teste Bellon. de
Bellonio, *porcus marinus*, quòd parte anterio- aquatil. l. 1.
re bubulam figuram, reliquo corpore suillam repræsentet; *Elephas marinus*, tam ob magnitudinem, quàm ob dentium candorem & duritiem. Sed & *Elephantus Ægypti*, *Rosmarus*, *Rohart*, *Gomarus*, in regionibus inprimis Prete Gani, si Alvaresio credendum. *Descriptio.*
Circa *Descriptionem* dissentiunt à veteribus Ælian. H.
recentiores. Ælianus ad quinque cubitorum A. l. 11. c. 44.
altitudinem excrescere, ungulas bubulas habere, tres utrinque dentes maxime omnium animalium circa os eminentes; auribus, cauda, voce, equum præ se ferre, reliquo corpore elephanto similem esse, scribit. Ari- Aristot. H.
stoteles, jubam equinam habere, ungulam A. l. 2. c. 7.
bubulam, rostrum resimum, talum bisulcorum, dentes exertos, caudam apri, vocem equi, magnitudinem asini, internas partes interaneis equorum & asinorum non dissimiles, reliquit. Leoni Africano, formâ equum, Leo de
magnitudinem asinum refert, depilis est, & script. Afri-
cymbis insidiatur. Bellonius, qui parvum cæ. l. 9.
Byzantii vidit, capite eum vaccino, auribus ursinis, brevibus & subrotundis, oris rictu adeò vasto ut leoninum superaret, patulis naribus, labiis repandis, dentibus equinis obtusis, oculis & lingua prægrandibus collo nullo aut admodum brevi, caudâ porci, corpore obeso ad instar suis, pedibus tam brevibus, ut vix quatuor digitos à terra attolleretur, ungulis, ut in sue divisis, descripsit. Accuratissimè verò eum nobis exhibuit Fa- Columna
bius Columna, ex cadavere sale asservato, in l. obserν.
& in Italiam Damiatâ, à Nicolao Zeren- aquat. &
ghi, Chirurgo Narnensi, allatam. Nullam terrestr.
habebat cum equo similitudinem, ad bo- c. 15.
vem potius, si magnitudinem attendas, & ursum, si crurum figuram, accedebat. A capite ad caudam pedes erat tredecem; corporis latitudo pedes quatuor cum dimidio; alititudo pedes tres cum dimidio; *venter* potius planus quàm carinosus; *crura* à terra ad ventrem pedes tres cum dimidio; ambitus crurum pedes tres. *Pes* latus pedem, *ungulæ* singulæ uncias tres. *Caput* vastum in comparatione ad totum animal, duos pedes cum dimidio latum, pedes tres longum, ambitu

Tab. XLIX





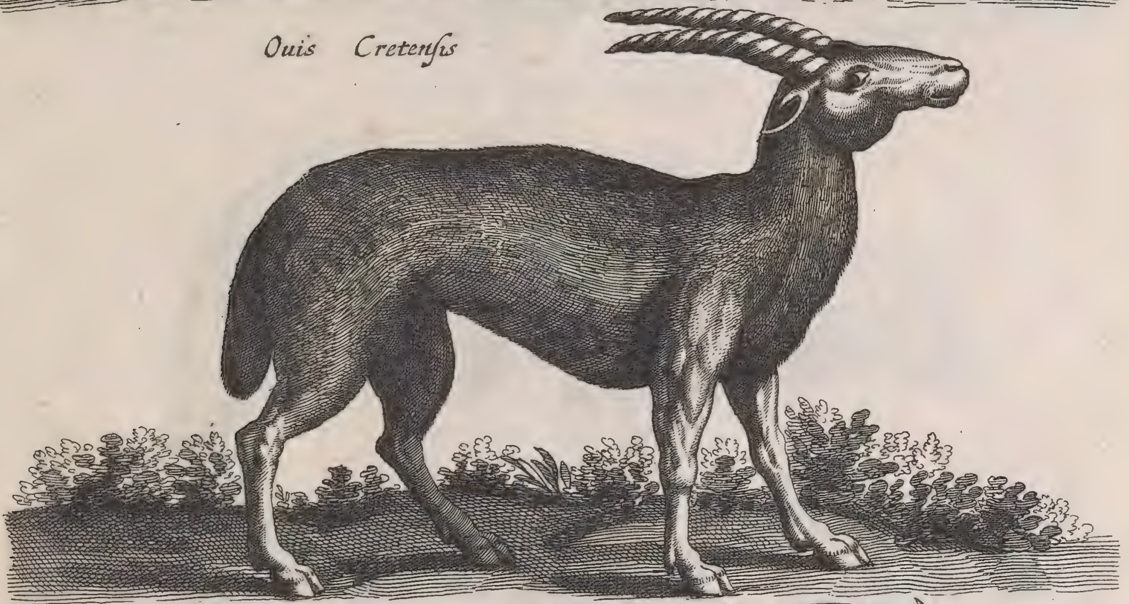


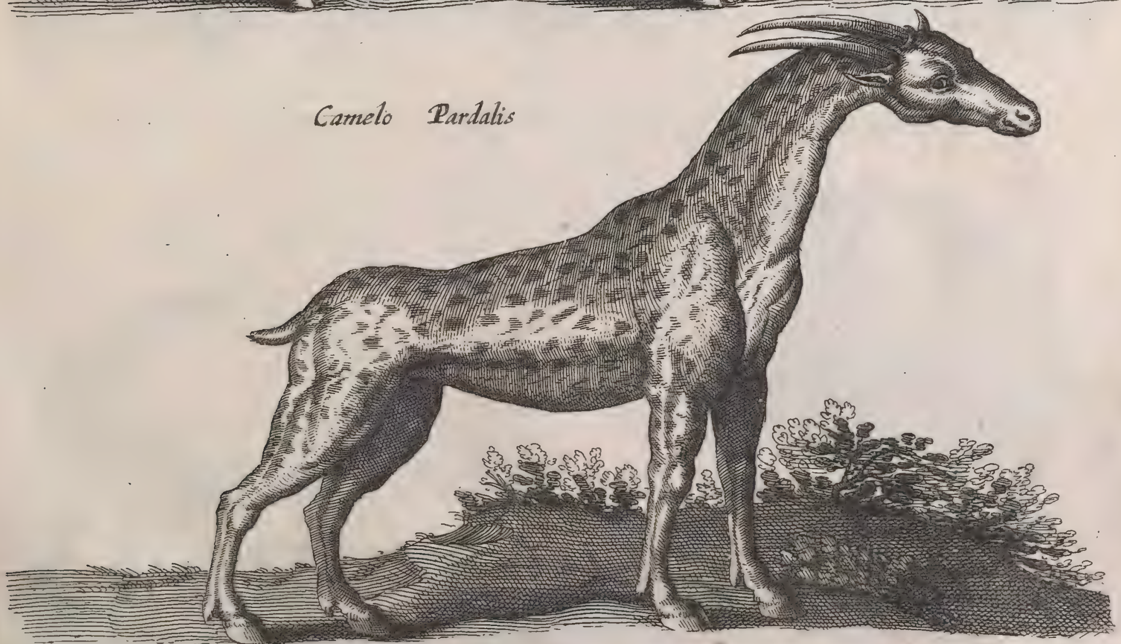






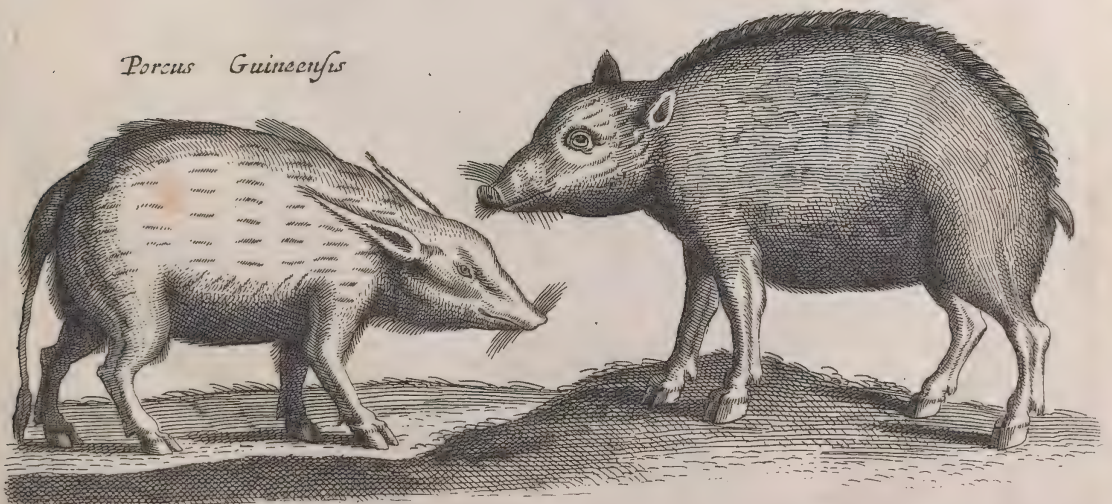

Lea Capra


Ouis Cretensis


Camelo Pardalis


Ovis Peruana


Aries Guineensis


Zainq. s. Tajacu Porcus sylvester
Porcus Guineensis







Leo. Lew.











Leœna.



Leo





bitu pedes septem crassum. *Oris* rictus pedem unum, rostrum carnosum, & repandum; *Oculi* exigui, lati unciam, longi uncias duas; *aures* parvæ, breves, neque uncias tres excedentes; totum corpus obesum; *pes* latus in quatuor ungulas divisus; Ungulæ quales in bubus, & quidem quadrifidæ; *talus* callosus; *cauda* aprina, vel potius testudineæ aut ursinæ non dissimilis. *Cutis* admodum crassa, dura, colore pullo. *Nares* imaginem S. repræsentant, fissura longa unciarum duarum cum dimidio. *Rostrum* habet instar leonis vel felis, pilis ex poris quibusdam prodeuntibus asperum, nec in toto corpore alii conspiciuntur. *Dentes* singulariter idem Columna descripsit. Habebat, inquit, in inferiore maxilla sex, quorum bini exteriores, è regione, longi semipedem, lati, & trigoni uncias duas cum dimidio, per ambitum semipedem, aprorum modo, parum retrorsum declives, non adunci, nec exerti, sed admodum conspicui, aperto ore. Intermedii verò parum à gingiva exerti, trigonâ acie, digitali longitudine, medium locum occupantes, veluti jacentes, crassi, orbiculati, elephantini, semipedem superant longitudine atque aciem in externis partibus planam. Maxillares vero habebat utrinque septem crassos, latos, breves admodum. In superna vero mandibula, quam Crocodili more mobilem habet, quâ mandit & terit, anteriores sex sunt, sex imis respondentes, acie contrario modo adaptata levissimâ & splendidâ, clausoque ore conjunguntur, & aptantur imis, veluti ex illis recisi, ut planum plano insideat. Verum omnium acies pyramidalis, veluti obliquè recisi calami modo. Sed medii superiores non aciem inferiorum, & medium illorum, in quo retractio rotunditatis conspicitur, petunt. Molares totidem quot inferni, sed bini priores parvi, exigui, atque rotundi, & ab aliis distant ut medium palatum, inter dentes anteriores, occupare videantur. Inter maxillares dentes locus linguæ semipedalis remanebat, durities dentium silicea, adeo ut percussione cultelli costæ, cum circumstantium admiratione, ignis favillæ excitarentur. Qua propter versimile foret, nocturno tempore, hoc animal, dentes atterendo, ignem ex ore evomuisse, quam proprietatem prisci huic feræ attribuerunt. Propria ipsis patria Saitica Ægypti præfectura, si Plinio credimus. Unde fortè Herodotus in ea parte sacros scripsit. At Leo Africanus, & qui navigationes descripsere in Nigro quoque fluvio reperiri ait. Sed & in mari versari dictum, Plinio & illis, qui in Oceano regiones

Locus. Herodot. H.N. l. 2. Leo Afri. 9. Plin. H. N. 32. c. 11.

Petzoræ alluente, reperiri scripsere. Barbosa multos in Gofala observavit, à mari ad prata exire, denuoque reverti. Maturis segetibus & flaventibus spicis vesci, Ælianus prodidit. Cum ad confirmatam pervenit ætatem, periclitari incipit in patre suo vires. Si pater cedit, cum matre congreditur, ipsum verò dimittit: si pater resistit, interimitur, ut apud Ælianum legimus. In sicco parere & educare solet, si Odono credimus, eaque est fœcunditate, ut singulis annis enitatur. Ad *Naturam* & *Mores* spectat, quòd ex Nilo in campos egressus, & segetibus satiatus, averso vestigio, ad flumen rursus properet, seu ut agricolas corpore adverso excipiat; seu ne venatores exitum deprehendere possint: quòd hominibus non minus quàm Crocodilus infensus sit: & quòd nimia corporis obesitate pressus, caudici arundinis tam diu se affricat, donec venam aperuerit, sanguine ad sufficientiam emisso, eandem cœno obturat. Columna tamen primum illud negat, & recto incedere tramite tradit. An hinniat, in dubio est. Veteres affirmant, recentiores negant. In *Cibis* ab Æthiopibus usurpatur. Narrat enim Clusius, in Guinea circa promontorium Cabo Lopez Gonsalvez, Navarchum van der Hagen / cum sociis id observasse, visaque in oppido Ulibetto plurima hippopotamorqm capita, ex quibus dentes mirandæ magnitudinis, comites ejus retulerint. Non est ergo mirum, à Firmio Seleucio, quod Capitolinus prodit, hippopotamum devoratum fuisse. Habere & *in Medicina* locum, à veteribus & recentioribus proditum est. Ægyptii, prodente Columna, ad hæmorrhoidas cœcas & apertas, dentem alligant, vel annulum ex eo fabrefactum gestant. Nigritæ eodem à quodam morbo præservantur. Plinius eosdem dentes, in odontalgia sedanda insignem habere prærogativam scribit. Idem adipem febrientibus contra rigores commendat: corii cinis cum aquâ illitus ad panos dissolvendos. Pellis frontis inguinibus alligata, eodem authore, venerem inhibet. Testiculos exiccatos contra morsum serpentum exhibet Dioscorides. Sed & ad alia partes ipsius adhibentur. Nam Pausanias refert, Dindymenæ matris faciem ex dentibus ipsius factam: sanguine cum aqua gummosa dissoluto pictores loco cinnabaris uti possunt, apud Plinium. Pinguedine delibuti impunè inter Crocodilos versari, apud Julium Capitolinum legimus. Pelle tecta, fulmine non tangi, prodidere quidam. Corii tantam crassitudinem Plinius facit, præsertim circa tergus, ut inde validæ hastæ tornentur.

Cibus. Ælian. H. A. l. 11. c. 43.
Generatio. Plin. H. A. l. 11. c. 44.
Ælian H. A. l c.
Mores. Ælian. H. A. l. 11. c. 43.
Usus. Clusius in Curis posterioribus.
Dioscor. M. M. l. 2. c. 22.

DE

QUADRUPEDIBUS

LIBER III.

De Quadrupedibus bisulcis.

TITULUS PRIMUS
De Digitatis viviparis Feris.
CAPUT I.
De Leone.



ACTENUS de Bisulcis actum est, sequuntur τετράποδα digitata, Græcis πολυσχιδῆ & πολυδάκτυλα, quæ vel sunt ζωότοκα, seu vivipara, vel ᾠότοκα seu ovipara. Illa, iterum vel sunt *Fera*, quæ aut sunt feris moribus imbuta, aut difficulter cicurantur, aut si aliquando mitiora redduntur, nunquam tamen ferociam penitus deponunt; vel *Semifera*, vel *Domestica*, quibus Appendicis loco *Dubia* addi possunt. Ex illis sunt *Leo*, *Pardus*, *Lynx*, *Tigris*, *Ursus*, *&* *Lupus*. *Leo*, Græcis λέων παρὰ τὸ λάω, video, quod perspicaci præ cæteris oculorum acie polleat, & θὴρ fera per antonomasiam dicitur. Catulos Æschylus ὀβρίκαλα, vulgus σκύμνους ab obmurmurando Poëtæ λεοντιδέους & λεοντίσκους, appellant. Plin. ursum Numidicum, dum scribit, Domitium Rhenobarbum Ædilem curulem, ursos Numidicos centum, & totidem Æthiopas venatores in circo dedisse, Lipsio appellare videtur. Sed perperam nisi fortè pro Ursos, Leones substituendum sit. Parum enim credibile est, si Romani pro leone dixissent ursum Numidicum, ignoratum id fuisse Plinium: qui meminerat & apud Maronem Acestem vestitum induci

Nomen.

Plin. H. N. l. 8. c. 36.

Lipsius Elect. l. 2. c. 4.

Virgil. Æneid. 5.

-- pelle Libystidos ursæ.

Dio quoque seu Xiphilinus ab ursis feras Libycas distinguit; ut taceam, neminē veterum tam insolentis locutionis meminisse. Aristoteles eum capite mediocri, fronte quadrata in medio cava posuit, supercilio eminenti, & nasum versus cujusdā nubis instar porrecto, oculis charopis, non valdè volubilibus, neque valdè prominentibus. Recentiores medios inter cavos, & extantes *oculos* notavere, *nasum*, crassiorem potius quàm tenuiorem, superiorem maxillam inferiori æqualem, rictum instar ovis amplum, labia tenuia, ita ut partes superiores superjectæ sint inferioribū, *collum* rigens & magnum, mediocriter crassum, *pectus* robustum, metaphrenum latum, medium *ventrem* gracilem, *crura* valida & nervosa, *pilos* flavos, neque rectos, neque valdè crispos. *Pedes* anteriores quinis digitis, posteriores quaternis distinguuntur. Leænam à mare juba quâ caret, & binæ in medio ventre mammæ distinguunt, ex quibus numerum catulorum arguere non licet. Lactis inde inopia, adsumpto in sui nutrimentum cibo, quem rarius assumit. *Interiora* si spectes, Musculos temporales. Galen. de Usu part. l. 9. cap. 19. fortissimos habet, ut mordendo valeat, *Linguam* asperitate imbricata horrentem; *Viscera*, canum interioribus penitus, Arist. A. l. 5. c. 80. similia, *lienem* nigrum, quod observavit Galenus. *Cervicem* unico osse constare ab Aristotele & Cardano proditum, ex vertebris componi à Scaligero. *Ossa*, medulla carere apud Ælianum legimus, paucissimam habere, quod perpetuò resolvatur, Fallopio, qui ea se fregisse dicit, credendum. Michaël Ephesius angustissimos habere meatus, ita ut iis penitus carere videantur, reliquit. In Europa inter Acheloum & Nessum fluvios inprimis crescere, Aristoteles prodidit: nusquam in ea nasci, nisi id ex hominis industria fiat, certum. Natale ipsis, Mauritania, Parthia, Massylia, Marmarica, Caspia, Libya, Getulia solum. Habentur & in Syria nigri, si Plinio fides est. Nasci & in Tartaria Paulus Venetus passim prodidit. In Caragol rustici metu eorum, armati terræ cultui operam navant, ut Balbus in itinerario suo prodidit. In deserto Angad juxta Telessinum, teste Johanne Leone, non solum in armenta, sed & in homines indiscriminatim sævire solent, ab iisdem silvarum Fetz carbonarii sæpè numero devorantur. Taceo regnum Senegæ, montem juxta Adenam editissimum, terram sanctam, & alia loca. In Cuba degunt innoxii, si Martyri credimus. Aglam & regiones circumjacentes tam meticulosos alere, ut in proverbium abiverint, Ælianus author est. Temperamenti est calidissimi & siccissimi, quod ab acri cordis æstuatione promanat. Non omnes tales pariter esse, vel exinde colligas, quod qui montes incolunt, minus ferociæ habeant; & Gesnerus, partes in iis anteriores calidas esse, posteriores ad oppositam naturam degenerare, scribat. *Cibus* ipsis carnes bubulæ, & Ælian H. A. 2. l. c. 10. Camelinæ inprimis, fame urgente humanæ & avicularum. Ideò multi in Africa crucifixi à Polybio Æmiliano Comite visi, ut reliqui hoc

Descriptio.

Aristot. H. A. l. 6. c. 31.

Galen. de Anatom. adm. l. 6. c. 10.

Scalig. Ex er. 208.

Ælian. H. A. l. 2. c.

Locus.

Arist. H. A. l. 8. c. 28

Leo Afric l. 4.

Temperamentum.

Cibus.

hoc spectaculo, à cæde hominum deterrerentur. Multa solida & sine ullo dissectu una vice devorare, inde bidui vel tridui spacio, perfectè celebratam coctionem expectare, Aristoteles docuit. [Aristot. H. A. l. 8. c. 5.] Cadavera an degustent, non constat inter Authores. Non attingere seu ob fœtorem, seu ob superbiam quod Tzetzæ placet, quidam volunt, vorare, [Ælian. H. A. l. 2. c. 3.] ideò reliquias condere, & supra illas teterrimum flatum exhalare, ne inventæ ab aliis feris vorentur, apud Ælianum legitur. Elephantorum quoque pullos aggredi, succurrentibus matribus fugere, Strabo prodidit. [Strabo Geogr. l. 15.] Catulus ubere relicto, imbellium ferarum carnes depascitur, sed & palmulis victitat. *Potum* [*Potus.*] si spectes, parcus is secundum Aristotelem, & Ælianum, [Ælian. H. A. l. 8. c. 5.] triduo non bibit, æstate inprimis, hyeme indulget. Aversi *coëunt*, [*Generatio.*] quod omnibus animantibus quæ retrò urinam mittunt commune. Tempus veneris continuum, sed ver, Ælian. H. A. l. 2. c. 2. inprimis, tunc cruentam inter se exercent pugnam, [Plin. H. N. l. 8. c. 16.] & octo aut duodecem unam leænam sequuntur. Elapso primo anni tempore, maribus ob nimium calorem coire non valentibus, leænæ cum pardis, unde Leopardi, pantheris, unde fœtus non jubatus, Hyenis, unde Crocuta, miscentur. Est ipsis & cum cane commercium. Solæ inter quadrupeda aduncis unguibus prædita catulos videntes enituntur. Unde animalis solaris nomine donatam Plutarchus opinatus est. [Plutarch. symp. l. 4.] Imperfecti & quidem post sex mensium spacium, exeunt, non quòd unguibus uterum, Ælian. H. A. l. 2. c. 2. vellicent, sed quod ob numer. inopia alimenti, Aristot. de gener. Animal. l. 4. c. 6. laborent. Magnitudinem mustelarum non excedere apud Wottonum habemus, novissimo pariendi actu, uterum excernere, fabulosum est. De numero catulorum non convenit inter Authores. Non plures quam sex edere, aliquando unum Wottonus prodidit. In capta & interfecta octo inventos Philostratus. [Philostr. in vita Apollon. l. 1. c. 7.] Ætate gravem præter omnium spem sex Florentiæ peperisse, Villanus. Quod verò Phile quinquies eniti, quinos primum, quatuor deinde, ternos posthac, inde binos, quintum unicum scribit, id ex Aristotele, de leonibus Syriæ incolis accipiendum est. Huc *Sympathia & Antipathia* [*Sympathia & Antipathia.*] spectat, quæ leonibus cum plurimis rebus intercedit. Favet Delphino, [Ælian. H. A. l. 15. c. 17] seu quia ambo senectute & morbo gravati simia vorata sanitati propriæ consulunt, ut Æliano placet, [Ælian. var. l. 1. c. 9.] seu aliam ob causam. Abhorret à muliebribus verendis. Horum, Leo Africæ l. 9. ostensu in Africa fugatur, à sue, Aristot. H. A. l. 9. c. 1. asperrimis setis horrente, lupo cervario, onagro, Tauro, simia, Plin. H. N. l. 8. c. 38. Leontophono, quo gustato, tanta illa vis & cæteris imperitans, illicò expirat. Animal à plurimis scriptoribus nominatur, à nullo describitur. Galli cantum extimescere tam certum olim Græcis, ut animam Cecropis, quam in leonem migrasse credebant, immolatis gallis gallinaceis evocare sibimet ipsis persuaderent: alii id de cristis rubentibus & igneis accipiunt: nos falsum esse ex Camerario didicimus, qui in aula Bavariæ Principis, unum ex leonibus miris saltibus in vicinam domui aream sese demisisse, & gallos cum gallinis devorasse prodidit. Idem à culicibus in Africa pellitur. Homines succo allii perlinitos, vel aqua, in qua illud maduerat perfusos, non attingit. Scillæ &, Ælian. H. A. l. 1. c. 36. ilicis folia si incautè conculcaverit, illico à torpore corripitur. Ad rotarum strepitus exhorrescit. Mappam albam refugit, &, Æl. H. A. l. 6. c. 22. l. 7. c. 6. ignem, quia igneæ naturæ est, abominatur. Creduntur *Vitæ* diuturnæ esse. [*Vitæ.*] Dentibus enim defectos captos fuisse affirmavere quidam, effractis alii. Cum procis fœta dimicat, oculorum aciem traditur defigere in terram, ne venabula expavescat. *Dormiunt* [*Somnus.*] & in aperto, & apertis oculis, quod oculum magnum incumbens oculo longe minor pellis obrepere non possit, caudam quoque sopore detenti motitant, ut se omnino non dormire ostendant. De *Voce* non convenit inter authores. [*Vox.*] Alii mugire dicunt, quod apud Virgilium invenies; quod junioribus prædam nactis forte competit: alii fremere, quod Mancino & Volaterrano placet, ut de Seneca Tragœdo taceam: nonnulli frendere, quod tum accidit, cum præ iracundia dentes concutit: plærique rugire affirmant. Quantum ad *Ingenium*, [*Mores.*] ducentos aliquando equites, Leo Africæ l. 9. Africanus adoritur, etiam lethali vulnere percussus, à catulorum tutela non recedit. Ægritudinem fastidii tantum, Plin. H. N. l. 8. c. 16. sentiunt, in qua medetur eis contumelia in rabiem agente, annexarum lascivia simiarum, solus, Ælian. H. A. l. 2. c. 17. venatum egreditur, fœtorem oris patitur, quod à Plinio proditum est. Neminem, Plin. H. N. l. 8. c. 16. limis oculis intuetur. Generositas in periculis maxima deprehenditur, non in illo tantummodo quod spernens tela diu se terrore solo tuetur, ac velut cogi testatur, cooriturque non tanquam periculo coactus, sed tanquam amentiæ iratus, illa nobilior animi significatio, quamlibet magna canum & venantium urgente vi, [Plin. H. N. l. 8. c. 16.] contemtim restitansque cedit in campis, & ubi spectari potest: idem ubi virgulta sylvasque penetravit, accerrimo cursu fertur, velut abscondente turpitudinem loco. Dum sequitur, insilit saltu, quo in fuga non utitur. Vulneratus observatione mira percussorem novit, & in quantalibet multitudine appetit. Eum verò qui telum quidem miserit, sed tamen non vulneraverit, correptum, raptatumque sternit nec vulnerat. Illud

lud adolescentis ex Jubæ exercitu exemplum apud Ælianum docuit.

Ælian. H. A. l. 2. c. 5.

Læsus sagittâ ab eunte, anno interposito vertente, redeuntem, in media turba dilaceravit. Hoc illius apud Albertum, qui lancea confodere voluit, sed fallente ictu non fecit, collapsi ad terram caput leo in galea compressit, sed non vulneravit. Dum incedunt, ungues retrahunt veluti in vaginas, ne hebetentur: nec rectum iter peragunt, sed obliquum, variis vestigiis impressis ut melius lateant. *Cicurari* posse non est quod dubites. Onomarchus Catanæ Tyrannus convictores habuit. Johanni II. Lusitaniæ Regi, tanquam canis adsidebat: in templo Adonidis regionis Elimeæ, adeò erant mites ut ingredientibus adularentur.

Martial. Epigr. l. 9. c. 73.

Berenices leo linguâ faciei adulabatur. Cujus Martialis mentionem facit, tam unanimiter cum ariete commorabatur, ut alter terroris, alter immanitatis videretur oblitus.

Plin. H. N. l. 8. c. 16.

Jugo subdidit eos, primusque Romæ ad currum junxit M. Antonius, & quidem civili bello, cum dimicatum esset in Pharsalicis campis, non sine quodam ostento temporum, generosos spiritus jugum subire illo prodigio significante: nam quòd ita vectus est cum mima Cytheride, supra monstra etiam illarum calamitatum fuit. Primus autem hominum leonem manu tractare ausus, & ostendere mansuefactum, Hanno, è clarissimis Pœnorum traditur: damnatusque illo argumento, quoniam nil non persuasurus vir tam artificis ingenii videbatur; & male credi libertatem ei, cui in tantum cessisset etiam feritas. Sunt quoque & fortuita clementæ ipsorum exempla. Mentor Syracusanus in Syria leone obvio, simpliciter volutato, attonitus pavore, cum refugienti undique fera opponeret sese, & vestigia lamberet adulanti similis, animadvertit in pede ejus tumorem vulnusque, & extracto surculo liberavit cruciatu. Pictura casum hunc testatur Syracusis. Simili modo Elpis Samius natione in Africam delatus nave, juxta littus conspecto leone hiatu minaci, arborem fugâ petit, Libero patre invocato: quoniam tum præcipuus votorum locus est, cum spei nullus est. Neque profugienti cum potuisset fera institerat: & procumbens ad arborem hiatu quo terruerat, miserationem quærebat. Os morsu avidiore inhæserat dentibus, cruciabatque inedia, tum pœnæ vim immensis ejulatibus testantem, ac velut mutis precibus orantem, contuitus, fidentior it contra feram, multo diutius miraculo quàm metu cessatum est. Degressus tandem, evellit præbenti, & quàm maxime opus esset accommodanti. Traduntque, quandiu navis ea littore steterit, retulisse gratiam venatus aggerendo.

Gellius Noct. Attic. l. 5.

Nihil de Androdo apud Gellium dicam; nec de illo, qui Seneca spectante, unum è bestiariis in Ampitheatro agnitum, ab aliarum ferarum impetu protexit.

Plin. H. N. l. 8. c. 16.

Ideo *Plinius*. Leoni tantum ex feris clementia in supplices: prostratis parcit: & ubi sævit, in viros prius quàm in fœminas fremit, in infantes nonnisi magna fame. Credit Lybia intellectum pervenire ad eos precum. Captivam certè Getuliæ reducem audivi, inquit idem, multorum in sylvis impetum à se mitigatum alloquio, ausam dicere, se fœminam, profugam, infirmam, supplicem animalis omnium generosissimi, cæterisque imperantis, indignam ejus gloria prædam. Capere eos ardua quondam erat operis, foveisque maximè. Principatu Claudii casus rationem docuit, pudendam pænè talis feræ nomine, pastoris Getuli sago contra ingruentis impetum objecto: quod spectaculum in harenam protinus translatum est, vix

Plin. l. c.

credibili modo torpescente tanta illa feritate, quamvis levi injectu operta capite, ita ut devinciatur non repugnans: videlicet, omnis vis constat in oculis.

Usus.

Habuisse olim in mensis apud quosdam populos, Agriophagos, inprimis, locum, Solinus author est, ab esu tamen lienis in totum abstinuisse, Brujerinus prodidit.

Solin. in Polyhist. Brujerin. de re cibar. l. 12. c. 17 Porta Phytogn. l. 3. c. 41. Plin. H. N. l. 29. c. 8.

In *Medicina* eximii est usus. *Dens* caninus pueris collo alligatus in ortu secundorum dentium à dolore dentitionis eos præservat. *Cor* in pulverem redactum Epilepticis & quartanariis prodest. *Adeps* ductu Dioscoridis lotus, aurium dolores immissus sistit, & membris à frigore adustis feliciter illinitur. Eodem quidam in scirrhis & pernionibus utuntur. Ea peruncti ab aliis feris tuti esse prædicantur, & si fas est credere, gratiam apud principes inveniunt.

Scoliast. Sexti Philosophi apud Aldrovand.

Caro juxta mentem Sexti ad pavores & arcenda phantasmata laudatur. *Sanguis* contra carcinomata valet. *Ossium* pulvis febres simplices cum aqua Eupatorii expugnat. *Pellis*, si ei insideatur, hæmorrhoidum dolores efficaciter lenit. Calcei ex eo gestati podagricos demulcent. *Stercus* cum unguento rosaceo permixtum, mendas faciei emendat. De Usu in deliciis, ludis, triumphis, & suppliciis non est quod multa dicamus. Heliogabalus exarmatos in deliciis habebat, & ita edoctos, ut ad secundas mensas accumberent. Augustus ita cicuratos, ut cum leporibus innocuè colluderent. Idem se Constantinopoli vidisse Bellonius reliquit.

Bellon. observ. l. 1. cap. ult. Plin. H. N. l. 8. c. 16.

Simul plurium pugnans Romæ princeps dedit Q. Scævola P. filius, in curuli ædilitate. Centum autem jubatorum primus omnium L. Sylla, qui postea Dictator fuit, in prætura. Post eum Pompejus M. in circo DC. in iis jubatorum CCCXV. Cæsar Dictator CCCC.

Differentiæ. Plin. H. N. l. 8. c. 16.

Varias apud Authores sortiuntur *Differentias*. Leoni, inquit Plinius, præcipua generositas tum cum colla armosque vestiunt jubæ. Id enim ætate contingit è leone conceptis. Quos verò pardi generavere, semper insigni hoc carent. Sed & *juba*,

aliis


Pardus Leopardus
Parderthier Leopard


Pardus Parderthier


Tigris Tigerthier







aliis est brevior & minus crispa, crispa & prolixior aliis. *Ferociam* si attendas, sunt quidam timidi, alii ferocissimi: & Archoleontes, si *colorem*, sunt aurei, flavi, albi, & nigri, quales intima Africa & Abyssina gignit. Sunt in Lybia Discolores, qui ore sunt rubro, nigris floribus cyaneo colore distinctis ornantur, neque multum pilum gerunt. Vergunt & ad cinericium colorem in occidentali India. Ignavior apud Indos novi orbis, inquit Nierembergius, natio leonum. *Puma* Peruani vacant. Minores quam Africani sunt, fugaces, aut innocentes, nisi invadantur; degeneres omnino animo; mole, jubâ colore fusci sunt potius, quam fulvi. Ad eos venandos conveniunt Indi. Lapidibus ac fustibus occidunt. Conscendunt ferè aliquando in arbores, eò usque hastis & sagittis illos infestant barbari. Vescuntur festive eorum carne (alba est & crassa) adipem medicamentis reservant, ossa saltationibus & choreis. Quidam Hispanus deturbavit arbore leænam ingentem, quatuor transverberatam sagittis. In ventre duo tigridum catuli inventi, quos per adulterium sui generis conceperat. Paternæ maculæ indicia criminis fuerunt. Leones marinos comederunt Hollandi. Sunt præterea aliæ feræ leoni vicinæ. *Mitzli*, quemadmodum à Barbaris appellatur, leoni nostro non jubato aut idem est, aut congener, in infantia fuscus, & fulvus in juventâ, interdumque rubeus aut subalbidus, in majorem tamen corporis assurgens molem (quod ob regionis diversam naturam potest evenire) ac longè minus ferox. Est quoque *Quamitzli* affinis leoni, unde nomen mutuatum, sed mitior, agiliorque: quo fit, ut quidam Hispanorum pantheram esse putaverint. Ad ejusdem pertinet differentias *Macamitzli*, qui à cervo & leone sumpsit nomen, quos quibusdam corporis partibus imitatur: nec non & *cuitlamitzli*, à leone & lupo indigenâ nomenclatione mutuatâ. Hac bestia est leone crassior, mitior tamen minorque. Vivit cervorum, ovium & crotalium venatione, interimit etiam satur quæcunque offenderit animalia. Cum famem semel explevit, binos, ternosque dies dormit, abstinens à prædâ, donec rursus esuriat. Est & *Tlalmitzli* fele minor sed facie leoninâ. Mirabilis est in parvo corpusculo animalis vultus & ferocitas. Cacamitzli vocatur aliud animal, quod ad leonum parvorum feliumve genus pertineat, & in juncetis versari soleat. Quadrupes est, quaternas spithamas longus, sed corpore non admodum amplo, fulvo pilo, & aliquantisper prolixo, auriculis brevib. ac pænè nullis, olorino capite, caudâ prolixâ hispidioreque. Adeo est ferox, ut cervos plerumque aggrediatur, etiam accidat. Unde fortassis ei nomen, nisi à fele potius profectum sit. Mixtli enim apud Mexicanos interdum ælurum, interdum significat leonem. Vivit apud Panucenses. Quid si quædam harum specierum ad Cercopithecos reducantur. Vide Caput de iis.

Nieremb. H.E.l.9.c. 21. & 24. Nieremb. H. Exot. l. 9. c. 21. Nieremb. H.E.l.9. c. 24.

CAPUT II.

De Pardo.

Fera, quam descripturi sumus Pardus, seu ab ἄρδω irrigo, quod ejus pellis nigris maculis quasi irrigata sit: seu ab ἀρδαλέω inquino, quod iis quasi inquinata videatur, dicitur. Vocatur & Leopardus, cujus vocis nemo ante Julium Capitolinum & Ælium Spartianum meminit: & Pardalis, quamvis nonnulli marem Pordalim, Pardalim fœminam vocitent, alii illud comune, hoc Atticum vocabulum esse putent; alii Pardi nomine marem indigitent. Appellatur denique & Panthera, quod vocabulum distinguendum est à Panthere lupi maculosi specie, seu quod omne ferarum genus in venatione capiat; sed quòd omnifaria feritate sit prædita, nec crudelitatis unquam etiam mansuefacta obliviscatur, seu quòd omnium ferarum colorib. ornata spectetur; & θρόνον quod sit variegata, & varia. *Facies* ipsi est parva; *os* magnum; *oculi* parvi albicantes & vagi, *frons* longa; *aures* rotundæ, magis quam planæ; *collum* valdè longum & tenue; *pectus* parvis costis præditum; *dorsum* longum; *clunes* carnosæ & fœmora. Partes circa ilia & ventrem habet magis planas, id est, nec protuberantes nec cavas; *colorem* varium; corpus totum inarticulatum & asymmetrum. Wottonus quatuor mammas in medio ventre habere, quinq; digitos in pedibus anterioribus, quatuor in posterioribus Gyllius. Addit ille, *oculos* in umbra longius quàm aliorum hujus generis animalium refulgere, hebetari in sole. Pellis aureo in fusco, & nigro in candido conspicitur, ut Oppianus, descripsit. Ideò Solinus narrabat, in Hircania numerosas esse pantheras, minutis orbiculis superpictas, ita ut oculatis ex fulvo circulis, vel cœruleo, vel albo, tergi suppellex distinguatur. Plinius, in candido breves macularum oculos appellavit. An similem Lunæ in orbes crescentẽ & pari modo cornua curvantẽ maculam, in armo habeat, quod Plinius affirmat, difficile est dictu. Quantũ ad *internas partes*, habet *linguam* imbricatã, *dentes* acutissimos *ungues* acutos, *cor* in comparatione ad animalia ejusdẽ magnitudinis magnum; *pinguedinem* paucam, quod eà à nimio calore absumatur, *ossa* deniq; densiora. In Europa nulli habetur. In Africa haud pauci, inopiâ aquarum ad paucos amnes congregantibus se feris. Ideò multiformes ibi animaliũ partus: variè fœminis cujusq; generis mares, aut vi aut voluptate miscente. Unde etiam vulgare Græciæ dictum. Semper aliquid novi Africam afferre. In Asia etiam degunt. Nam & Pamphylia illis abundat, ut Philostratus prodidit, & provincia Comeri, & in regno Bengalæ, ut Ferdinandus Lopezius reliquit. In Caucaso monte, odorato multos

Nomen. Descriptio. Wotton. de Differ. Animal. l. 5. c. 82. Ælian. H. A. l. 2. c. 20. Plin. H. N. l. 8. c. 17. Plin. H. N. l. 8. c. 17. Plin. H. N. l. 8. c. 37. Locus. Arist. H. A. l. 8. c. 26. Lopez. Navig. l. 4. c. 27.

tos vagari, quod odoriferis herbis delectentur quidam venditant. In monte Hermon, qui ab AmorræisSanir appellatur, haud paucos, ex Canticis Salomonis colligi potest.

Cibus.

Vescitur Pardus carnibus, canum inprimis, & agnorum si fames urget, nec à simiarum abhorret, quas simulata morte decipit, si Æliano credimus, odore illectas sponte accedere Plutarchus prodidit. Homines invadere author quidam historiæ Indiæ Orientalis reliquit, quem pantheram cum tigride confundere Ambrosinus arbitratur.

Leo Africæ l. 9.

Ælian. H. A. l. 2. c. 23.

Generatio.

Congreditur sæpe cum leone, ut superius diximus; aliquando cum cane, nonnunquam cum lupo, plures uno partu producere catulos, mammarum multitudo argumento est. tempus partus eosdem antevertere, & præ impatientia uterum matris lacerare, Isidori fabula.

Isidor. Orig. l. 12. c. 2.

Sympathia & Antipathia.

De *Sympathia & Antipathia* hoc habe, ita infensam secundum quosdam homini, ut vel in charta expressum laceret; secundum alios, ita hominis cranio, ut eo conspecto fugiat. Secundum nonnullos faciem duntaxat acri odio infestat, quod exemplo Regis Galliarum bestiarii, qui ad venationem emissam, nonnisi aversus reducere potuit, Gesnerus confirmat. Par cum gallo serpentibus & allio dissidium. Ideò jure galli perunctos à pantheris non attingi Plinius prodidit, pantherina pelle indutum angues non infestare, alii, parietes litu allii infectos, pantheras non attingere Cælius. Cum hyæna tam malè ipsi convenit, si Plinio credimus, ut si utriusque pelles è regione suspendantur, pantheræ depilentur. In Armenia per montana vagantes, ad storacis lachrymas ferri, quoties ab ea parte ubi arbores gummi stillant odorem ventus pertulerit, fide Philostrati habemus.

Plin. H. N. l. 29. c. 4.

Plin. H. N. l. 28. c. 8.

Porta Magia Natur. l. 1. c. 14.

Philostr. Apollon. vitæ l. 2. c. 2.

Vox.

Vox pantheræ rugitus est, quod Græcis βρυχᾶσθαι. Spartianus rictare dixit. Condito mucrone unguium in vaginis incedit, aversisque falculis currit, nec nisi appetendo protendit, quod & de leone superius diximus. Odore quo cæteris quadrupedibus prævalet, (felem zibetti, & capreolum moschi excipe) cunctas sollicitat, seu semper, seu destituta per senium viribus. Eo invitata reliqua animalia, postquam accessere, præda fiunt. Nec est quod odore invitari cum Alberto dubites: nam & Cattaria sua Catti delectantur, & canes sæpe à persequendâ fera odoribus averti videmus.

Wotton. de differ. animal. l. 5. c. 82.

Plin. H. N. l. 8. c. 15.

Aristot. probl. l. 13. qu. 4.

Theophr. de causis plant. l. 6. c. 5. & 26.

Odor.

Mores.

Quod aliquo affectu correptæ, (solent autem rabie agitari) aut à pardalianche herba læsæ, ad sanguinem capræ sylvestris, vel stercus humanum confugiunt, quòd catulos semper præcedunt, & ad mortem usque tuentur; quòd fœminæ post partum cryptæ præsident, mares de victu prospiciunt; quòd cicurati nunquam ferè feritatem deponunt, *naturæ & ingenio* debetur. Miserandum illud quod à Gesnero refertur, post mortem Francisci Galliar. Regis Leopardos marem & fœminam caveis elapsos, plurimos circa Aureliam laniasse, & inventa mulierum cadavera quibus mammillas tantum devorassent.

Plin. H. N. l. 8. c. 27.

Gesner. in in Hist. Quadrup.

Sed memorandum quod de Panthera tradit Demetrius Physicus, jacentem media via hominis desiderio, repentè apparuisse patri cujusdam Philini, assectatoris sapientiæ: illum pavore cœpisse regredi, feram verò circum volutari non dubiè blandientem, seseque conflictantem mœrore, qui etiam in panthera intelligi posset. Fœta erat catulis in foveam delapsis. Primum ergò miserationis erat non expavescere, proximum ei curam intendere: sequutusque, quâ trahebat vestem unguium levi injectu, ut causam doloris intellexit, simulque salutis suæ mercedem, catulos exemit: eaque cum iis prosequente, usque extra solitudines deductus, læta atque gestiente: ut facilè appareret, gratiam referre, & nihil invicem imputare: quod etiam in homine rarum est. Quæ de hædo apud Ælian. habentur, quem post mortem objectum attingere tanquam contubernalem recusabat, ex eodem petantur.

Plin. H. N. l. 8. c. 17.

Ælian. H. A. l. 2. c. 24.

Usus.

Locum in cibis apud agrestivoros, & qui inter caucasum & flumen Cophena, ut Philostratus prodidit, habuere. Majoris speciei etiam in India adhuc sunt edules, bis olim elixabantur, facilius à stomacho concoquendæ. Habet & *in Medicina* aliquem. Nam cerebrum cum succo erucæ genitalibus illitum, sopitam venerem excitat. Testiculus dexter in provocandis mensibus remedium est singulare, quod Cardanus prodidit. Sanguis varicibus benè applicatur. Pinguedo inter præstantissima Cosmetica censetur, ut de aliis taceam. Pellis vetustissimis Græcorum pro indumento erat. hodiè Mauri iisdem se amiciunt, & Æthiopes hisce cooperti præliantur. Olim ipsæ bestiæ Circensium gratia Romam importabantur. Primus Scaurus edilitate sua varias, centum quinquaginta universas misit: dein Pompeius M. quadring. decem, D. Augustus quadringentas viginti.

Plin. H. N. l. 6. c. 30.

Galen. de Alim. facult. l. 3. c. 1. & 2.

Porta Physiogn. 3. c. 46.

Alex. ab Alex. l. 5. genial. d.

Plin. H. N. l. 8. c. 17.

De generibus nihil ferè occurrit. Quidam tres Pardor. differentias constituunt, Pantheram nempe; Pardum, Leopardum: alii quatuor, Pantheram, Pardum, Leopardum non jubatum, qui ex Pardo & leæna nascitur, & maculosum Leopardum, qui ex Pantheræ & Leonis coitu prodiit. Apud Plinium ista leguntur. Nunc Varias & Pardos, qui mares sunt, appellant in eo omni genere, creberrimo in Africa Syriaque. Quidam ab iis pantheras candore solo discernunt: nec adhuc aliam differentiam inveni. Senatusconsultum fuit vetus, ne liceret Africanas in Italiam advehere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius Tribunus plebis, permisitque Circensium gratia importare.

Plin. H. N. l. 8. c. 17.

Huc forte pertinet animal, quod *Dasypoden pinuum*, vocant Hispani, *Thcotochtli* Indi. Vertagi est magnitudine, tereti, humili, & crasso corpore, auriculis parvis, facie leo-

Nieremb. H. E. l. 9. c. 1.

Lynx Luchs



Tigris Gesneri



Panthera





leoninâ sive felinâ, vividis oculis & rubrâ iride, crassis cruribus, aduncis unguibus, fusco circa dorsum pilo, circa ventrem candido, reliquum corpus cinereo, nigris ubique conspersum maculis; rostro ac caudâ brevibus, asperâ linguâ, ululatu exili, & incredibili pernicitate. Vivit Tetrococamis montib. venatur cervos, & alia ejusdem molis animalia, interdum etiam homines. Linguæ ejus tanta inest vis veneni, ut si prædæ oculos vel allambuerit vel attigerit, eam confestim excæcet, imo interimat. Occisorum cadavera herbis, fœno, cespitibus tegit; deinde conscendens propinquas arbores, ululat. Tunc feræ circumjacentes arcano naturæ documento consciæ invitationis, ad epulum ocyus advolant, prædâ ex signo inventâ satiantur: postremus ipse ocotochtlus descendit, ut innocuè pascantur convivæ: nam si ille prior vesceretur, corruptis veneno suo reliquiis, ceteræ perirent feræ, quotquot deinde gustarent. Tantâ urbanitate charitati favit, tam comi providentia saluti alienæ. Scilicet nemo est qui prodesse nequeat, si velit. Non ita viribus & opibus beneficentia quam voluntate & studio constat. Plurimi opulenti inutiles sunt, utinam non etiam noxii; at nemo benevolus non beneficus.

CAPUT III.

De Lynce.

Nomen. FEram, quæ Græcis λύγξ dicitur, Latini non Lynceum ut Cardanus voluit, à Scaligero ideò reprehensus, sed Lyncem ἀπὸ τῆς λύκης, à luce, quod omnium animantium acutissimè videat, vocant. Appellatur & *Lupus cervarius*, non quòd lupo sit similis, sed quòd pari cum eodem aviditate feratur, & in cervos hostiliter eat. Thoën non esse in sequentib. videbimus. Chaos an sit quem Galli Raphium dicunt, Pompeii M. ludi ostendere, quemque facie lupi & maculis pardorum Plinius facit, in medio relinquerem, nisi alibi quoque in luporum genere cervarium reponeret, qualem ex Gallia in arena Pompeii M. spectatum diximus. (Plin. H. N. l. 8. c. 19.) Descriptio. *Capite* est parvo, *oculis*, fulgentib. *facie* alacri, *Mammas* habet in pectore. (Scaliger. Ex. 210.) Maculæ magis mari distinctæ & orbiculares. Pellem ita descripsit Gesnerus. *Pellis* extensa lyncis à summo naso ad caudam usque, est longitudinis trium pedum, & unciar. quatuor, *cauda* longitudinem unciar. septem non excedit, latitudo circa collum (non ambitus dicimus, sed dorsi tantum) est dimidiati pedis, & in imo dorso unciar. quindecem, crura anteriora longitudinem unciar. quatuordecem, & posteriora duodecem æquant. *Pilus* undique mollissimus, & densâ lanugine confertus, extremæ pilorum dorsi partes albicant, & venter medius est candidus, in quo puncta quædam passim nigricant, crebra verò sunt juxta imum ventrem ad latera, *auriculæ* parvæ sunt, quasi triangulum referentes, ambitu nigro, & supra eas villus niger, cum paucis pilis albis eminet; *barba* ad instar felium ex setis albis constat. *Pedes* admodum villosi sunt, & anteriores quinque digitis, posteriores verò quatuor tantum integrantur, & tantum cauda in extremitate nigricans per totum æqualis crassitudinis conspicitur. Musculorum tempora habet debilia. *Cranium* tribus suturis insignitur. Sed & viginti *dentib.* armatur, quorum incisores sunt duodecem (verba sunt Ambrosini) sed primus & sextus tam inferioris quàm superioris mandibulæ, quatuor mediis paulò minores sunt, quales in mustellis observantur. (Ambrof. de Digitat. l. 3. c. 3.) Canini quatuor cæteris longiores sequuntur. Molares sunt decem, quatuor superiorem maxillam utrinque muniunt, primi propè caninos trigonæ sunt figuræ duplici quadam appendice insigniti, ultimus in utraque superiori parte bifidus est utrisque, & altero valdè latior. Inferior maxilla sex molaribus decoratur, primus propè caninos, trigonam refert figuram, secundus floris lilii rudimentum repræsentat, tertius utroque latior & major est, fissus in medio, summitatib. acutis. Maxilla inferior illi est parva, quòd prona cibum non sumat. (Galen. de usu part. l. 11. c. 2.) Pes acutissimis, crystallinis, tunica atque membrana inclusis armatur unguiculis, qui figuram unguium aquilæ & vulturis æmulantur, pars inferior callosa est. Locus. Lynces in Orientali plaga vagari Vitriacus scribit, inde in Europam delatos Ovidius, reperiri & in Americæ montibus Thevetus author est. (Ovid. Metam. l. 15.) Elegantiorib. nigri per dorsum maculis insigniti in Lithuania, Polonia, Moscovia, & Suecia circa Helsingiam, ubi lynx Rattluchs nominatur, capiuntur: inventos & in Ducatu Wirtembergico, in rusticumque prætereuntem aliquando insiliisse, & ab eodem securi prostratum, Gesn. author est. (Gesner. in Hist. Quadrup.) Cibus. *Cibus* lyncib. caro animalium, catorum sylvestrium inprimis, quorum caro suavior, si Olao M. credimus. Habent & cerebella quadrupedum in deliciis, hinc Gesn. se à quodam intellexisse scribit, lynces in arborib. aliquando latitare, & in majores quadrupedes prætereuntes insilire, & unguib cervici infixis non dimittere, donec animalis prostrati laniato capite, cerebrum devoraverint, (Gesner. l. c.) sunt qui affirment, corpore intacto sanguinem tantum sugere. Generatio. Scaliger pauciora in Scandinavia animalia reperiri scribit, quòd lyncib. in alimentum cedant. (Scaliger. Ex. 210.) More canum aversi congrediuntur, ut canes implentur, & ritu leporum superfœtant. (Aristot. H. A. l. 5. c. 1.) Catulum ipsis adscribit Isidor. duos, tres, aut quatuor Odonus. (Isidor. Orig. l. 12. c. 2.) Clarissimè omnium quadrupedum cernunt, ideò quidam corpora solida visu penetrare fabulati sunt. (Plin. H. N. l. 28. c. 8.) Visus. Velocis sunt cursus adeò, ut eum saltu præcipitent. De urina ita *Plinius*. Lyncũ humor ita redditus, ubi gignuntur, glaciatur arescitve in gemmas carbunculis similes, & igneo colore fulgentes, lyn-

curium vocatas, atque ob id succino à plerisque ita generari prodito. Novere hoc sciuntque lynces, & invidentes urinam terra operiunt, eoque celerius solidatur illa. Hoc postremum apud Ælianum & Isidorum invenies, prius Dioscorides vanum esse, quod lyncurium sit succinum pterigophoron, & pennas ad se alliciat, fatetur, & Brasavolus inane esse experientiâ ipsâ comperit. Tanta quoque oblivione, si prædam ferens retrospexerit, occupari quidam affirmare audent, ut prædæ ipsius oblita aliam quærat. ego si id verum est, nimiæ aviditati istud adscripserim. Æstate depilari, hyeme valdè hirsutum reddi, Odonus tradidit, quod villosis animantibus commune. An viscera virulenta & spumæ rabidorum canum comparandi habeat, quod apud Lucanum legimus, in medio relinquo. Haud contemnendas habet in medicando vires. Evonymus saxifrages herbas cum sanguine ad minuendos calculos miscet; Wekerus ex pinguedine ungentum ad eosdem pellendos componit. Crollius sal ex lapide & oculis cancri conficit. Unguis qui est in dextro pede pro pollice, contra convulsiones argento inclusus & appensus valet. Eosdem omnes cùm corio exuri efficacissimè in Carpatho insula tradunt. Hoc cinere potu proluvia virorum, ejusdemque aspersu fœminarum libidines inhiberi, item pruritus corporum, urinâ, stillicidia vesicæ. Eadem & jugulorum dolori monstratur in remedio. Pellis Bononiæ centum viginti libris venditur. Oppianus à magnitudine & parvitate eas distinguit, sibi undiquaque similes. In Italia duplex pellis ostenditur. Ampla, ad albedinem magis tendens, quæ lupi Cervarii esse creditur, & Ruffa, paulò minor, quam Cati pardi autumant.

[Margin: Dioscor. l. 2. c. 74. — *Mores.* — Lucanus Pharf. l. 6. — *Usus.* — Plin. H. N. l. 28. c. 8. — *Differentiæ.* — Oppian. Cyneg. l. 3.]

CAPUT IV.

De Tigride.

NOmen huic belluæ à velocitate datum à Medis, qui tigrim sagittam vocant, putatur. Genere masculino Varro extulit, fœminino Plinius, invenies & Tigrides in plurali apud Philomelæ authorem. Ad magnitudinem canis leporarii & ultra excrescere, quidam putant, ad equi Nearchus. Visa pellis, cujus longitudo quinque pedum mensuram superabat. *Oculos* habet splendore igneo micantes, *collum* breve, quale illis quæ pascendi gratiâ cervicem in terram non dejiciunt, *ungues* aduncos, *dentes* acutos, *pedes* multifidos. Magna ipsorum in Oriente & versus Austrum, in India nempe, intra Gangem & Hyphasin fluvios, in monte Caucaso, apud Besingos Peninuleis vicinos, copia, ut malè, in Hyrcania duntaxat haberi, Poëtæ prodiderint. Inveniuntur & in Java, ubi propter ipsorum metum minus gummi benjuini colligitur, Bengala, & montibus Peruanis. In Taprobana diuturna lucis usura frui, nonnullis proditum. Omne animantium genus devorant. Elephantes sæpè superant, mulos pede apprehensos trahunt, oves, boves, canes, &c. laniant, nec ab hominibus temperant: hœdorum tamen præcipuè carnibus delectantur: tanta verò aviditate feruntur, ut viso animantis unius sanguine, per totum cupiant ire pecus, ut apud Statium habetur. Omne genus fœmininum esse, quod nulli mares capiantur, Tzetzis memoriæ lapsi cum aliis opinio. ideo ex vento concipere prodiderunt. Fabulæ à velocitate animalis apud veteres decantata origo, aversos congredi, & multos uno partu catulos edere, certum, nec inter se duntaxat miscentur, sed & in canes exardescunt. Modum porcreandi apud *Aristotelem* habes. Alligantur, inquit, canes locis desertis, per quæ tigres versantur, & nisi tigris in luxuriam solvatur, lacerantur, sed cum desiderio veneris premitur, mitescit, quod Plinius, ut apud Ælian. est, ita protulit. E tigribus eos (canes) Indi volunt concipi: & ob id in sylvis coitus tempore alligant fœminas. Primo & secundo fœtu nimis feroces putant gigni: tertio demum educant. In India Occidentali nullam Hispanis vim facere, infestare Indos, in provincia Bambæ, albos homines non attingere, nigros adoriri, imò homine albo & nigro simul dormientibus albo intacto, nigrum corripere, Linschottanus prodidit, an ad Sympathiam referre debeat, dubito: sed quod Elephanto viso vehementer excandescant, quod bubalorum fimo pellantur, quod denique ad sonum tympani ferè insaniant, & seipsos saucient; inter antipathiæ exempla refero. *Vox* ipsius propriè per rancatum exprimitur. Mutare & frendere, ira correptum scilicet, Oppianus dixit. Velocitati tremendæ & maximæ dum capitur esse, constanter à veteribus creditum. Totus n. fœtus, inquit Plinius, qui semper numerosus est, ab insidiante rapitur equo quàm maximè pernici, atque in recentem subinde transfertur. At ubi vacuum cubile reperit fœta (maribus n. non est cura sobolis) fertur præceps odore vestigans. Raptor appropinquante fremitu, abjicit unum è catulis. Tollit illa morsu, & pondere etiam ocyor acta remeat, iterumque consequitur, ac subinde, donec in navem regresso inanis feritas sævit in littore. Et hæc veterum sententia. Recentiores & ex his Bontius, inter errores ponunt, quæ de velocitate dicuntur. Quia hæc fera tardigrada est, ac hominem, (multò minus aliam feram) vix cursu assequeretur, hinc est, quod apri, tauri sylvestres, cervi, sagacius hoc animal odorantes, ejus ungues cursu facilè eludant: ideoque in carrectis, ac inter virgulta latens circa flumina, quo prædictæ feræ ad potum, veniunt,

[Margin: *Nomen.* — *Descriptio.* — *Locus.* — *Cibus.* — Stat. l. 8. — Tzetzes Chil. 12. c. 339. — *Generatio.* — Ælian. H. N. l. 8. c. 1. — Aristot. H. A. l. 8. c. 74. — Plin. H. N. l. 8. c. 40. — *Sympathia & Antipathia.* — Balb. in Hodepor. c. 34. — Pierius l. 2. Hieroglyph. — *Vox.* — Oppian. Cyneg. — *Cursus.* — Plin. H. N. l. 8. c. 18. — Bontius de Med. Ind. p. 13.]


Leucurcuta


Leo Minor


Martigora





niunt, saltu obliquo in aliquam earum fertur, non secus ac feles in mures ac glires impetum faciunt: sic etiam ex insidiis hominem aggreditur, ac si, (quod sæpe fit) nimia cupidine prædæ aberraverit in saltando, lentè ac rugiens recedit: si quoque ab homine detectam se sentiat, abibit, &c. hæc Bontius, quo mortuo, multa quoque Exotica de plantis & animalibus interiisse doleo. De

Mores. cætero, sobolis est amantissimi hæc fera, ideo viso homine protinus catulos transfert; ablatis, in obvium quodcumque crudeliter sævit, & rabie correpta, perit. Etsi autem indomitæ ferè sit crudelitatis, indulget tamen aliquando patientiam flagello; & Ovidius, obsequium Tigres domare dixit, & apud Senecam, osculatur Tigrim suus custos. Nec desunt mansuefactorum exempla. D. Augustus Q. Tuberone, Fabio Max. Coss. IV. Nonas Majas, theatri Marcelli dedicatione, tigrin primus omnium Romæ ostendit in cavea mansuefactum: Divus verò Claudius simul quatuor. Sub Gordiano decem Romæ visæ, in triumpho Aureliani quatuor. Heliogabalus tigrides currui junxit. Nunquam tamen feritatem exuunt, aliquando submittunt, sed cum minimè expectaverimus, torvitas mitigata exasperatur. Id Abdias Babylonius prodidit; nec ignotum, dum per urbem ad spectaculum ducuntur, campanulis cingi, ut spectatores ab improviso impetu sibi caveant. Sæpè nec catenis benè vinciuntur. Succo Mandragoræ vel opio in stuporem conjiciantur necesse est, ne per urbem deductæ, lædant. Po-

Plin. H. N. l. 8. c. 11. 17. — *Jul. Capitol. in eod. Vopisc. in eod.* — *l. 6. Hist. Apostol. Thevet. Cosmogr. T. 2. l. 19. c. 7. Petr. Victor. variat. lect. 4. c. 3.*

Usus. sterioribus hujus feræ partibus in cibis Indos usos, prioribus tanquam Phœbo sacratis, quas versus orientem solem attollere, ut ajunt solent, abstinuisse, Philostratus author est. Tota carne Congitanos vesci, ab alis seu mustacibus quod eorum esu morte furiosâ corripiantur, ideò edictis Principum cautum est, ne quis pellem illis carentem venum deferat, abstinere, apud Linschottanum legimus. Ledesma Hispanus bubula carne nihilo deteriorem invenit. Ungues incolæ Cerebari in corollis texunt, his redimiti, animosiores se existimant. De *Generibus* Tigridum, nihil ferè apud veteres Authores occurrit. Equidem refert ex Ctesia Pausanias, esse apud Indos Manticora dictum animal, cui triplex dentium sit in utraque maxilla ordo, missiles in cauda aculei, idque Tigrim esse quidam opinantur. Strabo quoque ex Megasthene reliquit, Tigrides apud Prasios dupla fere ad Leonem magnitudine esse; quis tamen quæso id de Tigride sumendum probaverit. Apud recentiores tamen aliquot illarum *Differentiæ* occurrunt, quoad molem, furorem, & speciem. Vulgaris, inquit Nieremberg. nostris est major: huic alia similis, quæ, quia minor, ab Indis *tlaco ocelotl*, id est, parva tigris nuncupatur, maculis nigris & fuscis conscripta, non pallidis & candentibus ut aliis communes sunt. Peruani, ut Garcilassus putat, tigridem vocant Uturuncu: nam, quod Joseph Acosta dixit, ursos dici aboronocos, corruptâ nonnihil ab Hispanis voce, non ita exploratum censet; veumari n. ursus dicitur. Ferociores sunt leonibus: avide Indos quærunt, etiam in domibus & casis; & nisi constanter fores sint clausæ, clanculum ingrediuntur, & correptum aliquem barbarum mordicus deferunt, non secus ac felis murem: nec adversus illas arbores asyla, quas ascendunt ut illinc dejiciant fugientem & lacerent. In expeditione Fedremani quædam tigris cohortem militum agressa, in medio omnium dilaceravit Hispanum unum, tres Indos, tutaque & impunis evasit. Nihilominus tanta feritas elumbatur: si vel baculo circa renes cædatur, languet & vincitur; non alia via patet victoriæ. Nulla alia fera magis timetur Indis Occidentalibus imo in veneratione est. Dæmon illis sæpissimè specie tigridis loquebatur. Ungues venenati creduntur, nunquam reparatur plaga ex illis. Jam post introductum Euangelium reverentiam imo timorem hujus feræ amisit Barbaries. Capitur laqueis, alicubi muscipulis. In Bengala ferocissima invenitur, & contumacis odii: usque ad triginta milliaria insequitur per littora navim quâ aufugit læsor. Obviis præterea quibuscunque hominibus & feris atrox. Prævenit natura tantam pestem. Comitatur tigrim aliud animalculum, quod assiduo latratu illam indicat, quo audito feræ aliæ recedunt, aut conduntur, homines fugiunt. Sunt illæ tigrides humanæ carnis avidissimæ, avidiores Nigritarum quos internoscunt navium, si quam in orâ perspexerint, per viginti leucas cursitando prosequi solent, ut si quis in terram exscenderit, devorent. De nocte in naves insiliunt, ut incautos naviculorios opprimant. Referam hujus exemplum memoratu dignum, quod accidit interim dum nostri in Bengalâ agerent. Æthiops quidam servus cum somniasset à tigride se abreptum, sequenti nocte sub navis, qua vehebatur, prorâ se abscondit. Rogatus à Domino causam, somnium nocturnum enarrat; cujus veritatem illâ ipsâ nocte eventus probavit: omnibus n. dormientibus, tigris in navim insiliens, cæterisque qui plus quam triginta in navi jacebant, intactis, de sub prorâ miseri Æthiopis apprehendit latus, & abripuit. Felicior alterius sors fuit, sed divina protecti providentiâ. Hic cum haud procul in navi ageret à littore, à tergo hinc eum tigris, ab aquâ è flumine illinc crocodilus invadit: sed audi casum. Tigris, ut adversarium præverteret, prædamque extorqueret, nimia velocitate ultra hominem delata, & in navis latus impacta, in crocodili fauces incidit;

Philostr. l. 2. vita Apollon. — *Petr. Martyr. Decad. 3. l. 2.* — *Differentiæ.* — *Pausan. in Bœot.* — *Strabo Geogr. l. 15.* — *Nieremberg. Hist. Exot. l. 9. c. 15.*

cidit; hoc modo evasit. Dici nequit, quantopere Bengalani tigridum rabiem metuant: hinc variis è nominibus nuncupant, veriti ne si proprio dicerent nomine, continuò dilacerentur. In Brasilia magna trigidum vis, quæ famelicæ horribili possent velocitate, tremendis viribus. Eædem pastæ tantâ dicuntur esse ignavia, ut à gregariis etiam canibus confestim in fugam agantur. Non homines tantum perdit gula. In novâ Hispania speculatur ex arboribus ad ripas fluminum crocodilos: inde desiliit, & incautos occidit. Aliquando non minore jactura à tigride Indicâ infesta Darien fuit, quam olim à fero leone Nemea, & à rapido apro Calydonia, ut Petrus Martyr narrat. Integro namque semestri noctem ajunt exactam fuisse, nullam indemnem, quin vel juvencam aut equum, canem aut porcum, intra vici ipsius vias interfecerit. Armenta gregesque jam minuebantur: imo & minime tuto referunt domo exisse quenquam, eo tempore præcipuè quando catulos alebat, tunc namque adoriebatur & homines, fame urgente catulorum, si homines prius occurrebant quam brutum animal. Necessitate cogente tandem ars inventa est, quâ tanti sanguinis pœnas lueret. Exploratis quippe angustiis semitarum, quibus è cavernarum latebris ad prædam noctu prodire solebat: excavatâ ibi scrobe aliquâ, cratibus & aggesta terra levi superstratis, fallaciam occultarunt Indi. Veniens incautus (mas quidem erat) tigris decidit in foveam, & sudibus acutis in scrobis fundo defixis inhæsit. Saxis tum ingentibus ex fossæ margine in eum sudibus infixum dejectis, peremptus est. In mille assulas, & mille frustula fixa dextra directas hastas, & ab alto jaculatas, dirumpebat. Semianimis & exanguis formidine replebat intuentes; quid solutus & incolumis fecisset? Joannes quidam Ledesma Hispalensis, Vaschi Nunnes amicus, & laborum socius, de tigride illo se comedisse fassus est, bovinaque carne nihilo deteriorem esse retulit. Unde tigridem esse dicant, interrogati qui nunquam tigridem viderant, respondent, à maculis, à feritate, à dexteritate, signisque aliis ab Auctoribus datis tigrim arbitrari, cum & pardos pantheras maculatos ex ipsis plerique se vidisse prædicent. Tigride mare perempto montes versus vestigia ipsius secuti, antrum, conjugale ipsius domicilium, adeunt, duos absente genitrice catulos uberibus adhuc matris indigos auferunt. Mutato consilio, quo grandiusculos effectos in Hispaniam post hæc mitterent, ferreis catenis diligenter in colla compositis, ad maternum antrum parvulos reportant à matre lactandos. Post paucos inde dies regressi ad speluncam, nec catulos reperientes, credebant eos à matre in frusta præ rabie dilaceratos, ablatosque, ne quispiam eis frueretur. Asseverant namque, solvi è catenis nullo pacto potuisse vivos. Pellis peremptæ tigridis ad Hispaniolam, siccis herbis & culmo farta missa est ad Admirantum & Primores. Plura de his vide apud eundem Nieremberg. & Marcgr. H.B. l. 6. c. 10.

CAPUT V.

De Urso.

Nomen.

URsus, vel ab urgendo, quòd impellendo tum homines tum cæteros animantes prosternat; vel quasi orsus, quòd ore suo formet fœtus; seu quod in ventre òrsus, extrà ventrem linctu compleatur, vel quasi sursus, quia horret pilis, & δασότριχος est, Latinis dictus est. Græci ἄρκτον, vel ab ἀρκῶ propulso, quod ad injurias propulsandas anterioribus pedibus valeat; vel ab ἀρκέομαι, quòd sine externo alimento hyemem transigat, vocavere. Quantum ad Rationem externarum partium: *Corpus* ei crassum, & vix mobile, semper crescere quidam affirmant, inventosque longitudine quinque cubitorum, latitudinis tantæ, ut quodlibet vel bovis tergus vinceret, talemque Maximiliano Imperatori in Thermis Badensibus oblatum. *Pellis* ei spissa & villosa, *dentes* serrati, & penitus recondi-ti. *Os* longum, celeres *oculi*, *pedes* manibus similes, in brachiisque & lumbis maxima vis, interdum posticis pedibes insistunt, *caudæ* diminuta, *genitale* simul ut exspiraverit cornescens. Adde his, *mammas* quatuor, *ventriculum* amplum, & *intestinum*, cum hyeme in antris dormientes capti exenterantur, vacuum, & adeò adductum, ut simul cohærere videatur. Galenus nervos recurrentes, qui in aliis animalibus difficulter observantur, in hoc evidentissimè conspici posse scribit. *Caput* ipsis invalidum est, vel præsertim synciput, quod leoni fortissimum: ideò urgente vi, præcipitaturi se ex aliqua rupe, manibus ex operto, jaciuntur. Eo tempore quo latitant, *sanguinis* exiguas circa cor tantum habere guttas, reliquo corpori nihil inesse, Theophrastus credidit. Nulla denique eis secundum Plinium medulla: axungiam & lardum habere, Monachis in Mesuen visum. In plærisque terrarum partibus degunt, sed in Germania, Polonia, Lithuania, Norvegia, &c. & aliis Septentrionalibus, in Nova Zemla inprimis, maximè. In Anglia nunc non reperiri, Gesnerus prodidit nec in Creta insula, Plinius. In Africa quoque non haberi olim creditum, sed falsò. Esse, præter Herodotum & Solinum, Strabo testis est, dum Mauros, leonum, pardalium, & ursorum pellibus indui scribit. Magis autem montanis quàm planis delectantur. Unde Alpinæ rupes apud Stumpfium animosis abundant: in montibus Peru, multi nigri stabulantur; & Pernes mons Atticus apud Pausaniam, venatione ursorum clarus est, πάμφαγον est animal. Plantis victitare apud Mathiolum, Al-

Descriptio. Vadian. in Melam. Solinus Polyhyst. Plin. H. N. Aristot. H. A. l. 8. c. 27. Scalig. ed. l. 8. c. 21. Plin. H. N. l. 8. c. 36. Theophr. de animal. latitantib. *Locus.* Plin. H. N. l. 8. c. 58. & l. c. Herod. in Melpom. Solin. c. 29. Strabo Geogr. l. ult. *Victus.*



Tab. LV

Albertum, & Geſnerum invenies. Ille ſpecie rubi qui mora rubicunda & odorata producit, delectari ſcribit. Iſte, herbam cuculi, quam Botanici trifolium acetoſum vocant. Hic, radices quaſdam quibus cupiditas cibi expletur, & ſomnus conciliatur. Nam in Alpibus Helveticis ajunt, vaccarum paſtorem, poſtquam urſum, radicem è terra avulſam comediſſe, eminus vidiſſet, radice eadem, poſt urſi diſceſſum deguſtata, tanto ſomni deſiderio captum, ut in via ſe proſternere neceſſum habuerit. Herbam arum comedere, quamprimum è latibulis egrediuntur, Ariſtoteles author eſt. Sed & arbuſtum

Ariſt. Hiſt. Anim. l. 8. c. 17.

quoddam ſpinoſum, foliis ferè ut apii diviſis, flore albo, baccis rubentibus, in montibus circa Tridentum panis urſi appellatur.

Plin. H. N. l. 10. c. 73. Ariſtot. H. A. l. 8. c. 5.

Veſcuntur & fructibus arborum, quas conſcendunt, leguminibus, melle, cancris, formicis, & carnibus, ſeu præmaceratis & propemodum putridis, ſeu recentibus. Maximè tamen favos appetunt, habeturque apud Jovium faceta de quodam ruſtico in Moſcovia hiſtoria, qui in cava arbore, profundo mellis gurgite collo tenus immerſus, & biduo vitam ſolo melle ſuſtentans, urſo in arboris ejuſdem cavitatem, more humano ſe dimittentis, beneficio, cujus pellem tergoris manibus comprehenderat, extractus fuit. Piſcibus in Iſlandia & glaciali Oceano veſci,

Martyr. Decade. 3. l. 6.

Gabottus Venetus, prodidit. Bibunt quidem aquam, ſed nec lambendo, quod carcherodontum, nec ſorbendo, quòd continuis dentibus munitorum proprium, ſed aquam mordendo, ut apud Ariſtot. habetur.

Ariſt. H. A. l. 8. c. 6.
Generatio.

Urſæ veneris ſunt appetentiſſimæ: Ideo, quoniam feræ gravidæ maribus non miſcenſcentur, præter lyncem & leporem, ne diutius maritis careant, & maturius ad Venerem redire poſſint, ventrem ante certum

Oppian. Cyneg. l. 3. v. 146.

tempus elidere creduntur. Mares, in puellas quoque libidine ferri, proditum. Raptam ab uno in montibus Allobrogum quandam, quam venereo complexu proſecutus eſt, & pomis agreſtibns pavit, Philippus Coſſeus, Conſtantienſium ſacris præfectus, Geſnero

SaxoGrammat. Hiſt. Dan. l. 10.

retulit: Danorum verò Regum ſtemmata, à quodam dicto urſo, qui ex puella ab urſo compreſſa natus eſſe dicitur, deduci, & Saxo

Magnus l. 8. c. 2.

refert; & duo Magni Upſalenſes Epiſcopos, Gothicos Reges ex urſo & virgine nobili originem ducere produnt.

Plin. H. N. l. 8. c. 36.

Coëunt menſe Februario, ſeu hyemis initio, non eodem modo quo quadrupedes, ſed intra mutuos amplexus, velut humanas conjugationes, ſeu

Ariſt. H. A. l. 5. c. 1.

ut Plinius, ambo cubantes complexique id eſt humanitus ſtrati. Gravidæ latent, ſecre-

Solin. Polyhiſt. c. 39. Ariſtot. H. A. l. 6. c. 30.

tique honore reverentur mares gravidas. Uterum triginta dies ferunt. Pariunt tum unum, tum etiam duos, ſed complurimum quinque. De *partus forma* variatur. Lucinæ illis properantius tempus eſt, inquiunt Pli-

Solin. d. l.

nius & Solinus, quippe uterum trigeſimus dies liberat: unde evenit, ut præcipitata fœcunditas, informes creet partus. Carnes pauxillulas edunt, quibus color candidus, oculi nulli, nulli pili, & de feſtinâ immaturitate tantum rudis ſanies, exceptis unguium lineamentis. Has lambendo ſenſim figurant, & interdum ad pectora fovent, ut adſiduo incubatu calefacta, animalem trahant ſpiritum. Idem Ariſtoteles, Oppianus, Ovidius, & alii dixere. Inde quibusdam Urſus quaſi Orſus dicitur. At recentiores contrarium experientia docuit. Capta in valle Anania ſupra Tridentum gravida urſa, quam exenteratam, catulos omnibus membris diſtinctos geſtaſſe, animadverſum eſt. In ſenatus verò Bononienſis Muſæo, urſulus à cæſo matris utero extractus, omnibus ſuis partibus formatus, in vitreo vaſe ſervatur. Nec malè Camerarius opinatur, ſecundinarum quibus fœtus urſæ obvolutus eſt, tantam craſſitiem, ut nonniſi diuturno linctu à matre avelli poſſit, errori occaſionem dediſſe.

Ambroſ. Hiſt. quadrup. digit. l. 1. c. 5.

Capitale *odium* gerit cum *Phoca*, *equo*, *apro*, *mortuis*, & *mappa*. *Phocam* ſummopere abominari Oppianus reliquit. Agnoſcit *equus* hoſtem nunquam viſum, ac protinus ſe parat ad pugnam: in qua arte potius quàm viribus utitur. Tranſilit enim urſum, & ipſo ſaltu poſteriores pedes impingit in caput. A mortuis abhorrere dicuntur, quòd homines proſtratos, ore ad terram verſo, retentoque ſpiritu, illæſos relinquant. Viſa mappa, teſte Seneca, ad iram concitantur. Aconito quoque pereunt, nec non faba lupina, ſeu marcillio, quam conſiliginem eſſe putat Geſnerus. Piſces etiam quidam nigri venenati in Armenia reperiuntur, quorum farina aſperſas ficus ſi comederint, intereunt. Muſica delectari, experientia docuit.

Antipathia.

Ælian. H. A. l. 5. c. 15.

Vocem ſi attendas, ſævire dixit Spartianus, rugire alii.

Vox.

Naturam & *Ingenium*, ſequentia teſtantur. Cum deguſtavere mandragoræ mala, formicas lambunt. Cum nauſea laborant, myrmeciam adeunt, aſſidenteſque linguam fluore dulci fluentem exertam, leviter tam diu tenent, donec formicis ſcatere viderint. Vulnerati, ſiccis herbis ſibi medentur. Urſæ à latitatione egreſſæ in liberam diem, tantam patiuntur lucis inſolentiam, ut cœcitate obſitas putes. Oculi quia hebetantur crebrò, maximè favos expetunt, ut convulneratum ab apibus os, levet ſanguine gravedinem illam. In antrum, non recto ſui corporis motu ſed ſupina ingreditur urſa, & dorſi ſui tractu repit, ut veſtigia obliteret. Ibique poſtquam eſt egreſſa, ſe quieti dans, habitum corporis extenuat per quadraginta dies: è quibus quatuordecem immobilis manet, reliquis aliis movetur: tantum ſolo lingendo dextro pede ſe ſuſtentat, eique inteſtinum eatenus adducitur, ut propemodum cohæreat. Mares, inquit Plinius, quadragenis diebus latent, fœminæ quaternis menſibus.

Solin. Polyhiſt. c. 39.

Plutarch. l. lectum animal.

Solin. l. c.

Plin. H. N. l. 8. c. 33.
Ælian. H. A. l. 6. c. 3.

Plin. H. N. l. 8. c. 36.

Specus

Specus si non habuere ramorum fruticumque congerie ædificant, impenetrabiles imbribus, mollique fronde constratos. Primis diebus bis septenis tam gravi somno premuntur, ut ne vulneribus quidem excitari queant. Tunc mirum in modum pinguescunt. Ab iis diebus residunt, ac priorum pedum suctu vivunt. Mirum dictu, credit Theophrastus per id tempus, coctas quoque ursorum carnes, si asserventur, increscere; cibi tunc nulla argumenta, nec nisi humoris minimum in alvo inveniri: sanguinis exiguas circa corda tantum guttas, reliquo corpori nihil inesse. Procedunt vere, sed mares præpingues, ut movere sese facilè nequeant.

Solin. l. c.

Fœminæ non ita pinguescunt, quod eo tempore pepererint. In iisdem licet foveis, partitis tamen per scrobes secubationibus dividuntur. Exeuntes herbam arum dictam, laxandis intestinis alioquin concretis devorant, circa surculos cum dentiunt prædomantes ora. Si quando tauros adoriuntur, sciunt quibus potissimum partibus immorentur, nec aliud quàm cornua aut nares petunt: Cornua, ut pondere defatigent, nares, ut acrior dolor sit in loco teneriore. Animæ virus pistilens. Contacta halitu ejus attingit nulla fera, citiusque putrescunt afflata reliquis. In Mysia ajunt esse genus alborum, qui cum à venatoribus urgentur, talem halitum edunt, qui canum carnes putrefaciat.

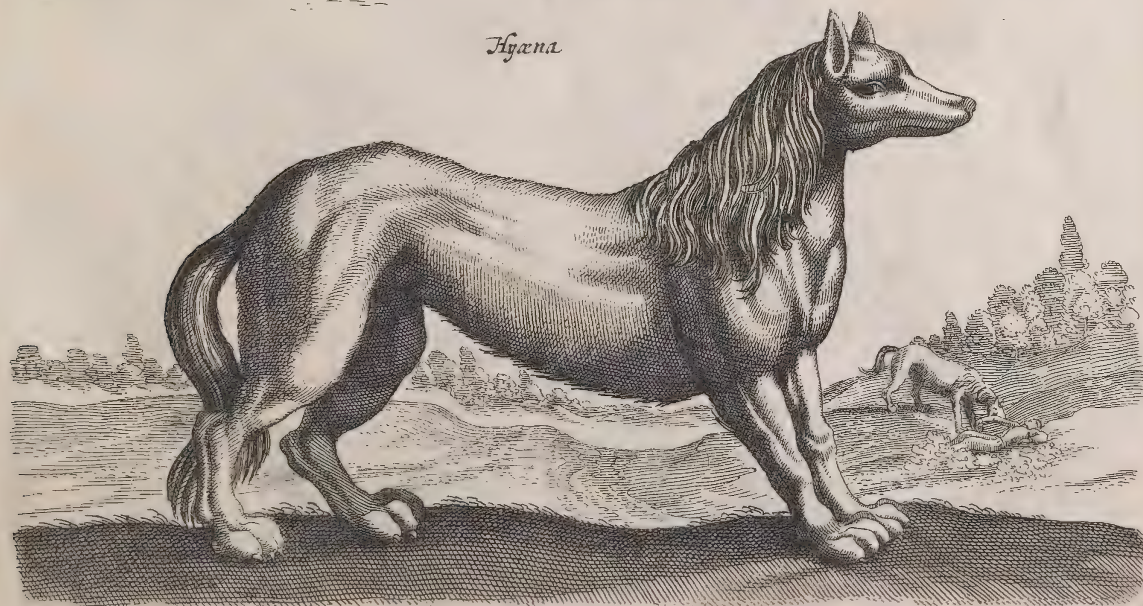
Vsus. Galen. de Alim. facult l. 3. c. 2. Brujer. l. 13. de cibis. c. 41.

Quantum ad *Usum* in *Cibis*, etsi caro ursorum sit frigida, mucosa, difficilis concoctu, spleni & hepati incommoda: Alpinis tamen & Helvetiis, Brujerino teste, in deliciis habetur, ipseque se eas in cœna apud Symphorianum Campegium comedisse, culinæ artificio conditam asseverat. Sed juvenculus ille ursus erat, qualem, & quidem hyeme captum, in cibis adhibere debere, Bartholomæus Scappius scripsit. Licet n. Quintili mense ob pabulum pinguiores sint: tamen, quod caro tum malum odorem spirare soleat, à mensis excluduntur. Cæterum anteriores duntaxat pedes inter cibos suaviores ab Æliano reponuntur, quos & principes viros appetere Michael Herus prodidit, forte quòd plurimum exerceantur. Salsos & in camino siccatos qui ederunt, optimum & suavissimum esse cibum Gesnero retulerunt, nec amplius se mirari, quod eos per hyemem inter latendum sugant. Cerebrum venenatum esse Savanorola scripsit. *In Medicina* magni sunt partes usus. *Oculus* exsiccatus & puerorum collo appensus, adversus pavores nocturnos amuletum esse dicitur: supra sinistrum hominis brachium alligatum, quartanam febrem mitigat. *Sanguis* panos & apostemata, in quacunque parte discutit, & pilis qui in oculis nascuntur prodest, & pulices enecat. *Adeps* livores & maculas eximit: ambustis, cum lilii radicibus prodest: igni sacro illinitur: ulcera in tibiis & cruribus admixtâ rubricâ sanat: rimas pedum, alumine addito, sarcit: raptos alopeciæ vitio capillos restituit, & unguento sympathetico seu armario admiscetur. *Pellis* demorsis à cane rabido substernitur. *Pulmo* attritus à calceamentis contractos ab inflamatione tuetur. *Fel* articulorum doloribus utilissimum tradunt: ab Arnoldo Villanovano ad epilepsiam commendatur: tussim admixto melle sanat: in pessum ad conceptum promovendum adhibetur. *Pili* cum adiantho & arundinum radicibus adusti, magnæ sunt in generandis pilis efficaciæ. Difficiles partus solvi, cum quis tectum in quo gravida sit, lapide quo ursus interfectus est, transmiserit, Plinius fabulatur. Adhibetur ursus & ad alia. *Pelles* Samojedis & Lapponibus ad vestimenta inserviunt: aliis ad stragula. Olim equites, loricas & galeas iisdem tegebant, ut truculentiores apparerent. Palladius ferramenta quorum in agris colendis usus, sebo, adversus grandinem & gelu inungit: Mizaldus, cortices vitium adversus erucas & glaciem. Fuit eorum & in spectaculis ac suppiliciis sumendis usus. Annalibus notatum est. M. Pisone & M. Pisone & M. Messala Coss. ad XIV. Calend. Octobris, Domitium Ænobarbum ædilem curulem ursos Numidicos centum, & totidem venatores Æthiopas in Circo dedisse. Plin. H. N. l. 8. c. 36.

Differentias quod spectat, sunt Magni, Parvi, Nigri, Albi. *Differentiæ.* Tales infestavere Hollandos, cum per glacialem Oceanum transitum in Catajam quærerent. Stupendæ erant magnitudinis. Nam occisor. pelles ad tredecem pedes ascendebant. Purchas. Navig. T. 3. l. 4. c. 5. Sunt & in Mysia albi, quorum superius facta mentio. Strabo fulvosum, in illa Arabiæ regione ultimo promontorio contermina notarit: Strabo Geogr. l. 16. Agricola in fuscos & nigros dividit. Helvetii parvos, *saxatiles*, magnos *capitales* vocant. Sunt & in novo orbe ignavi, qui solis formicis victitant, canibus cedunt, & bacillo percussi fugiunt, nec ullum caudæ vestigium habent: Majol. Colloqu. 7 de quadrup. Myrmeciphagos appellare possis. Inveniuntur in provincia Veræ pacis maximi, lanigeri satis, nigris pilorum sive lanæ grumis. Nieremb. H. E. l. 9. c. 28. Cauda illis palmaris duntaxat: manus velut humanæ. Simi sunt velut nigritæ, rotundo rostro, depili & rugoso: In Virginia eduntur. Meticulosi sunt, fugiunt homines, aufugiunt ad arbores, inde deturbantur, sanciati jaculis. Provincia Beach, si Paulo Veneto credimus, domesticos & innoxios producit. Hoc unicum addere placet, habuisse Suidrigellum Lithuaniæ Principem ursum Textor Tomo. 2. Off. matutinis horis à nemore discedentem, qui palatio appropinquans anterioribus pedibus fores percutiebat, & cibo sumpto, remeabat in sylvam. Solent & sectæ cujusdam apud Turcas religiosi, ex eremo egressi, cervum vel ursum tintinnabulum colla ferentem per urbes & pagos circumducere.


Lupus Wolff


Zilio Hyæna
Vulpes Fuchs


Hyæna


Tab. LVII
Lupus Marinq
Gesneri et Bellonij


Hyæna


Gulo Vielfraes








Lupus Scÿthicus


Semivulpa


Veruex Æthiopicq







CAPUT VI.
De Lupo.
ARTICULUS I.
De Lupo in genere.

Aldrovand. Hist. Digit. l. 1. c. 6. LUpum in genere & specie considerabimus, eidemque *Gulonem* adjiciemus. *Nomen.* Dicitur Latinis lupus, vel quasi leopus, quòd in pedibus leoninam virtutem gerat; vel à Græco λύκ@, à rabie nempe rapacitatis; vel ἀπὸ τ λύκης, à diluculo, seu quòd in colore pellis crepusculorum albedinem æmuletur, seu quòd primâ luce ad raptum exeat; seu quòd oculi ipsorum sint tersi & in tenebris fulgeant. Græcis dicitur λύκ@, κνηκίας, si textus apud Varinum corruptus non est, Hesychio ὀλκὸς, quod potest esse ab ὀλέκω. Alibi νυκ]ερινοὶ κύνες vocantur. Fœminæ, *Descriptio.* λύκαινα nomen. Sunt verò lupi canibus magnis, mastinis, seu pastoralibus similes, coloris, ut in differentiis dicetur, varii. Habent *oculos* ravos, qui splendent lucemque jaculantur. *Dentes* serratos, teretes, acutos, Ælian. H. A. l. 19. c. 26. & inæquales. Rictum amplum, & os quod maximè diducunt. *Collum* in eas brevitatis angustias compulsum, ut contorqueri retroque versari non queat: & si retrò velit aspicere, totum corporis truncum contorqueat necesse est. Ideò quidam ex solido Clamorg. l. de lupor. venat. osse constare prodidere, sed falsò. Clamorganus enim in dissectis vertebras observavit, cui & Philes adstipulatur. Habent & musculos temporales magnos & nervosos, pro- Galenus de usu partium l. 10. c. 2. dente Galeno. *Cerebrum* quod cum luna crescit & decrescit, si Alberto credimus. *Cor*, si siccetur, odoratum. *Iecur*, ungulæ Plin. H. N. l. 28. c. 20. equinæ simile. *Genitale* osseum. *Pedes*, priores quinis digitis distinctos, posteriores qua- Galen. l. 11. de usu part. c. 8. tuor. *Ossium* substantiam densiorem. *Renes* aliis similes, sed qui, in senectute, vermes vel serpentes, quod se in tribus vel quatuor Plin. H. N. l. 11. c. 37. cadaveribus observasse, Clamorganus scribit, producant. In *vesica* lapillus reperitur, qui Syrites dicitur. Nulli sunt in Sardinia, *Locus.* Pausan. in Phocicis. Aristot. in Mirabil. si Pausaniæ credimus; Creta, si Aristoteli; Olympo monte Macedoniæ, si Plinio & Solino. Angliam hoc animalis genus non alere certum. Sub Edgaro, Ednii II. exscindi cœpti, in totum postea eradicati sunt, non in Cambria tantum, sed in aliis quoque provinciis. In Septentrionalibus provinciis magna luporum copia: in Muscovia inprimis, pecori, jumentis & hominibus insidian- Olear. Itiner. p. 119. tur, cujus exemplum apud Olearium in itinerario Orientali invenies. Haud paucos in Cadamust. c. 29. regno Senegæ inveniri, prodidit Cadamustus. In provincia Scotiæ Angusia, ejusque valle Glamore reperiri, qui ferarum duntaxat raptu vivant, apud Boëthium habetur. *Cibus.* Carnivori sunt, & inprimis ovillam appetunt. Ideò caulam ingressi, omnes ferè interimunt. Equis, bobus, anseribus, insidiantur. Humanæ sapore maximè illiciuntur, si humanum cadaver prius gustaverunt. Prægnantibus capto odore insidiari Olaus M. prodidit. Olaus de gent. sept. l. 18. c. 10. Sed nec suæ speciei, si fames premat, parcunt: testaturque Clamorganus Clamorg. l. de venat. lupi. duos lupos die antecedenti occisos, ab aliis nocte subsequente devoratos fuisse. Ælianus verò animadvertit, fame urgente multos simul excurrere, vertigine correptum & cadentem à cæteris laniari. Coram catulis qui ablactantur, prædam nuper voratam evomunt, & grandioribus factis agnum vel anserem apponunt. Præter carnes, plantam illam Scythicam Borametz dictam appetunt. Porta Physiogn. l. 4. c. 4. In regno Congo oleum quod ex palmis elicitur, sorbent. Terram quoque & Linschot. in Navigat. argillam comedunt. Inde fortè lapis lithargilos dictus, qui in ventriculo, undecim uncias pendens, gyris & plicis intortus, à Schenckio observatus est. Schenck in Hist. monstror. Albertus, non fame sed naturali instinctu id facere, dixit, ut gravior redditus, quæ invasisset, sua mole deprimere posset. Exsaturatus per magnum temporis intervallum fert inediam, eique tum venter latè projicitur, lingua tumescit, os obstruitur, mansuetusque evadit: lingua extenuata, iterum in lupum transformatur. An cibos defodiant, ex æquo eosdem dividant, & ad reliquias ululatu alios advocent, quod Albertus prodit, venatoribus decidendum relinquo. Coëunt eo modo quo canes, *Generatio.* Arist. H. A. l. 5. c. 2. in medioque coitu, inviti etiam cohærent; coëuntque uno anno nonnisi per dies duodecem, quos à natali Christi quidam computant. Libidinis tempore acrius in eos qui accesserint sæviunt, inter se tamen, quòd gregales non sint, non dimicant. Gerunt utero Aristot. H. A. l. 6. c. 15. duos menses, & tandem quoad numerum & cæcitatem catulorum ut canes pariunt. Novem catulos generare vulgaris apud Helvetios sermo, teste Gesnero, qui etiam ex Rhæto quodam audivit, catulos in Rhætia circa Calend. Maij, septem vel novem aliquando ex una parente, ex latibulis auferri. Idem ajebat vulgò ferri lupam primo partu unicum eniti catulum, secundo geminos, & sic deinceps, singulatim catulo semper auctiorem fieri partum, usque ad decem, inde sterilescere. Intra duodecem dies parere, quòd Latonam oberrantem totidem diebus ex Hyperboreis Delum deduxerint, sub specie lupæ, propter metum Junonis, fabulosum est. Antipater apud Plutarchum Plutarch. probl. 38. partum projicere asserit, cum glandiferæ arbores florem abjiciunt, quo gustato uteri illarum reserantur; cum ejus copia non est, partum in ipso corpore emori, nec in lucem venire posse: præterea regiones illas à lupis non vastari, quæ glandium quercuumque feraces non sunt. Potus sunt parcissimi. De *Antipathia* hæc apud authores oc- *Antipathia.* currunt. Homo, quem prius viderint conticescit: & anticipatus obtutu nocentis, Solin. in Polyhist.

licet clamandi votum habeat, non habet vocis ministerium. Oculus erutus, quadrupedes domesticas terret. Mulier si unquam supra calidam lupi urinam minxerit, non concipiet. Cauda ad præsepe suspensa, facit ne comedant.

Plin. H. N. l. 20. c. 14.

Rumpi traditur equos, qui vestigia luporum sub equite sequantur: quod si lupi calcaneum equi quadrigam trahentes conculcent, sistentur tanquam ii cum quadriga conglaciassent.

Ælian. H. An. l. c. 6.

Oves ab eo adesæ suaviorem habent carnem, verum lana pediculos & pruritum generat. Agni nuper nati, nec alicujus animalis effigiem extra caulam conspicati, audito repente luporum ululatu, exanimantur.

Porta M. N. l. 1. c. 14.

Pellis eorundem lupinæ superposita statim depilatur. Stercus in ovili occultatum, pecudes quiescere prohibet, nisi auferatur. Fides ex intestinis ovium, cum intestinis luporum permixtæ, obstrepentes omnem citharæ concentum interturbant, quod tamen falsum esse experientia docuit. Scillam si contigerit repentè contrahitur. Lapides ideò perhorrescit, quòd in parte à saxis icta vermes nascantur. Scintillis ex silice emicantibus ita terretur, ut etiam famelicus accedere non audeat.

Oppian. in Cyneget.

Tympanum ex ejus corio formatum cætera animalia fugat. Cantus denique & sonus ipsi inimicus est. Pythiocaris tibicinem, cum tibiâ magnâ contentione incitatos numeros caneret, impetum luporum repressisse prodit. Gesnerus verò novit quendam, qui cum lapidibus lupum terrere non posset, sono tympani, quod gestabat, perterrefactum fugavit. Dicitur Psittacum amore prosequi.

Morbi.

Morbos si attendas, rabie, podagrâ, & cynanche laborare solet, lycoctono sumpto interit.

Vita.

Vulneratus, in luto se volutat, & sic sanguinem sistit. Permultos annos vivunt, & ex dentibus in senecta malè afficiuntur, ita ut etiam edentuli fiant.

Ingenium.

De *Moribus & Ingenio*, ut aliquid dicamus, viscera quia habent infirma, ideò herbas comedunt, Dracontium inprimis ad acuendos dentes. Breves, inter cæteros magis audaces putantur. Cum in foveam inciderunt, vel se inclusos sentiunt, præ stupore innoxios se exhibent, quod una & altera historia, Gesnerus confirmat.

Gesnerus Hist. Quadrup. p. 721.

Percussores cognoscunt, & ex observato invadunt.

Plin. H. N. l. 8. c. 22.

Fætus suos amant: fœmina partus custodit, mas pro catulorum salute cibos ad ipsam defert. Cum fugiunt, catulos secum ferunt. Cœlo præcipuè nubilo insidiantur, ut magis lateant. Cum per folia incedunt, ne strepitum faciant, lingua pedes suos lambunt, & lubricos reddunt. Fluvios transmissuri, ne undarum fluctibus abripiantur, singuli apprehensis morsu præeuntium caudis, unâ serie transmittunt, à quo ingenio λυκάβας annus dicitur. Suidas χειμῶνος ὥρα, ita transmittere ait.

Ælian. H. A. l. 8. c. 14.

Apprehensis quoque mutuò caudis, bovem è palude extrahunt. Dum cibum capiunt, vel intuentibus irascuntur. Si homo pariter & aliud animal se offerant, semper homini, narrante Alberto, parcunt.

Gesner. Hist. Quadrup. p. 723.

Narravit sanè mihi, inquit Conradus Gesnerus, quidam, lupum se vidente, morsu comprehendisse lignum triginta vel quadraginta librarum in sylva, & cum eo se assuefecisse transilire grandem eo in loco arboris abscissæ truncum: tandem, cum satis peritus transiliendi sibi videretur, se abscondisse: & adveniente propter satam ibi avenam porcâ sylvestri, cum pluribus ætate differentibus porcis, anniculis, bimis, prorupisse, apprehensoque porco, qui æqualis pondere videbatur ligno, quo cum transilire truncum didicerat, saltu retrò truncum se recepisse, & interemptum ibi porcum devorasse. Aliquando cum canibus amica societate confœderantur, & caulas invadunt. Si in minorem aliquam pecudem inciderint, auriculâ comprehensâ, secum currendo abducunt; renitenti clunes caudâ feriunt, ita ut lupo interdum celerius currat. Ubi caulas intraverunt, omnes interficiunt, antequam aliquam ad comedendum attingant. Tauros à fronte adoriri non audent, quòd cornua extimescant.

Ælian. H. A. l. 5. c. 19.

Quamobrem primum, quasi rectâ viâ pugnaturi essent, minas gerunt, & illorum oculis sese crebrò inculcant: deinde se retorquentes in dorsum insiliunt, & acerrimè ad ejus perniciem incumbunt. More equorum & canum per ætatem canescunt. Famelici, noctu vento adverso, odorem escæ, per medium milliare sentiunt, inventumque cadaver trahunt & devorant.

Ambrosin. de Digit. l. 1. p. 147.

Quandoque uno ululante alii conveniunt, & omnes simul equorum gregem adoriuntur, quod in Bononiensi territorio sæpe accidere solet. Turmatim etiam progrediuntur, & nocte intempestâ, juxta destinatum pagum commorantur. Interim illorum unus in pagum excurrens canes excitat, & simulatâ fugâ, usque ad insidiarum locum, ad se persequendum invitat; ubi canes ab aliis lupis dilaniantur.

Albert l. 2. de Animal.

Frondes & salicis ramulos porrigunt, ut capras his gaudentes inescent.

Vox.

Vocis ferè obliti eramus, quem eruditi ululatum vocant; Græci, per ὠρύω & ὠρύομαι exprimunt.

Usus.

Ad mensas inter honestos non admittitur, quod carnem habeat siccam, crassam, fætidam. In Insubria tamen aliquando editur. In *Medicina* multi est usus. Vivus, oleo cerati modo incoctus ad podagram laudatur. *Corio* ventrem constringere, in colica prodest, si Rhasi credimus. *Carnes* edisse, parituris prodest: aut si incipientibus parturire, sit juxta, qui ederit, adeò ut etiam contra illatas noxas valeat. *Adeps* antipodagricis unguentis admiscetur. *Sanguis* cum oleo nucum mixtus, surdidati prodest. *Caput*, sub pulvino reconditum, somnum inducit. *Oculus* dexter salsus adalligatusque, febres periodicas arcet. *Dens* gingivas extenuat,

quo

quo dentes levius proveniant. Qui per *lupi guttur* in synanche bibit, evadit. Hoc experimentum se ab Adolpho Occone accepisse, Agricola fatetur. *Cor* antepilepticis admiscetur. Medicamentum quod in M.S. Gesnerus invenit, ex visci quercini unciâ unâ, visci de piro unc. ſ. mucronum de cornu cervi scobe dr. ij. cordis lupini dr. j. componitur. *Hepar* Archigones apud Galenum ad oris crustas commendat. Haud pauca de ejusdem usu apud Marcellum habebis. Idem, tussim ex vino tepido sanat, & phthisicis medetur. *Fel* cum elaterio umbilico alligatum, alvum solvit. Pars de *virga* in furno assa & incisa sumpta, veneris appetitum excitat. *Testiculus* dexter oleo permistus, & cum lana genitali muliebri applicatus, desiderium coëundi adimit. *Stercus*, colicis potandum, tempore Galeni, cum successu dabatur: imò, vel appensum, juvabat: sed in fruticibus & vepribus colligebatur. Vide Galenum. Quin & ossa in excrementis inventa, colo medentur alligata brachio, si terram non attigerint. *Ossa* exsiccata & in pulverem redacta, dolorem intercostalem tollunt. Inservit & aliis. Nam caput in columbario suspensum, mustelas & feles arcere dicitur. Rostrum inveteratum veneficiis resistit. Sanguis circa agrorum fines sparsus, lupos arcet. Eodem olim in sacrificiis utebantur, cum Dæmonas invocabant. Adipe novæ nuptæ, postes apud Romanos inungebant. Caudâ supra præsepe suspensa lupos à stabulis arcet. De *Differentiis* sequenti articulo agemus.

Galen. de compos. secund. loca. l. 6.

Plutarch. in Iside & Osir.

ARTICULUS II.

De Lupo in specie, & de Gulone.

EX Lupis, alii sunt *Sylvestres*, alii *Aurei*, *Scythici*, *Marini*. *Sylvestrium* in Doffriniis montibus, qui Norvegiam à Suecia dirimunt, Olaus, in Sardinia Lonicerus, meminit. Villosior est vulgari, flavi coloris, & caudam erectam gestans. Frequens est ejus apud Mediæ populos in ludis usus. Armati cum eis congrediuntur. *Aurei* à colore flavo eoque pereleganti ita vocantur. Minores sunt lupis communibus, voracitate tamen pares. Gregatim incedunt hominibus & armentis innoxii. More canum latrare videntur. In Cilicia & Turcia visuntur. Turcarum domos & tuguria noctu subeunt, & quicquid in eis esculenti reperiunt, devorant: quod si nihil horum obvenerit, pileos, vestes, calceos, & quicquid coriaceum est, auferunt. Ex pellibus vestes parantur. *Scythicus* in ultima Scandinavia, post Norvegiam & Gothiam reperitur. Animal est lupi magnitudine, perpetuò iracundum. Germani ab acie unguium, quibus maximè sævit, Grimmeklaw vocant. *Marinus*, animal est amphibium, magnitudine ursi, pelle adeò dura, ut gladiis penè sit impenetrabilis. Caput habet enorme, Oculos permultis pilis obumbratos; naribus & dentibus caninis; pelle villis erectis hispidâ, nigris maculis distincta; caudâ oblonga, crassa, villosa. In ventriculo nonnulli lapilli reperiuntur. Pinguedine scatet. Conspicitur in Oceani Britannici littore. In Insula Angræ tanta eorum multitudo, ut quandoque milliarius armentorum grex esse videatur. Visuntur & in insula post portum S. Crucis sita, & in Maritimo Peru tractu. Inimicitias cum avibus Buitri dictis gerunt, à quibus aliquando interficiuntur. Adeò amplas alas habent, ut extensæ spatium XV. pedum occupent. Lupo conspecto, altera lupi pedes apprehendit, altera ipsum rostro excæcat. Rugiunt ad instar leonum adulti; parvi, vocem hædorum imitantur. Hepar est edule. Angræ incolæ carnibus eorum tam recentibus quàm salitis nutriti, diu vivunt. Pelles ad vestimenta adhibentur. *Guloni* nomen à voracitate impositum est. Scaliger Vulturem quadrupedem; Crollius Boophagon Germani Vielfraß/ nominant. Est, describente Miechovio, magnitudine canis, facie catti, corpore & cauda vulpinis, colore nigro. Reperitur in Lithuania, Moscovia, & aliis septentrionalibus regionibus. Vescitur cadaveribus, tantumque vorat, ut tympani instar infletur. Plenus, angustiam duarum arborum aut rupium angustiam ingreditur, & vi per infernas & superas partes excrementa trudit, rursusque ad cadaver regressa, sese implet. Congener ipsi fera Arabibus *Dabuh*, Africanis *Sesef* dicta, magnitudine & formâ lupum referens, quæ etiam cadavera eruit. Forte est eadem cum veterum hyæna, quod & Gesnero placet. Sanguis hujus feræ pro potu venatoribus inservit: & melle rarissimo conditus, in pompis nuptialibus, propinatur. Pinguedine ulcera superlinunt. Intestina ad usum chordarum trahuntur. Ungulæ ab animali recenter avulsæ, & canibus aut felibus ostensæ, easdem fugant: appensæ, contra tinnitum aurium faciunt. Pellibus ob pulchritudinem vestes subducuntur: eorumque tegumentis honorabiliores hospites excipiuntur. Ideò ad exteros evehere non permissum. Stuporem si verum est incutit, quod proditur, in cubilibus harum ferarum quiescentes, res naturæ Gulonis conformes, & quòd semper comedant, somniare.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 1 c. 7. Olaus de gent. septentr. l. 18. c. 11.

Bellon. obs. l. 2. c. 108.

Ambros. Hist. Digit. l. 1. c. 9.

Bellon. l. 1. de aquat. c. 3. Lopez. Hist. Ind. l. 1. c 3.

Miechov. in descript. Sarmat. l. 2. c. 3.

Leo African. l. 9.

Olaus lib. 13. c. 6.

TITULUS II.
De Digitatis semiferis.

CAPUT PRIMUM.
De Vulpe.

ARTICULUS I.
De Vulpe in genere.

Ambrosin. Digit. l. 2. c. 1. TAntum de Digitatis feris. Semifera vocamus, quæ licet feris sint instructa moribus; ob parvam tamen corporis molem, ab hominibus facilè superari, regi, & domari possunt. Talia sunt, *Vulpes*, *Simia*, *Cercopithecus*, & alia hujus generis Indica, *Cynocephalus Papio*, *Upalim*, *Taxus*, *Castor*, *Lutra*, *Ichneumon*, *Mustela*, *Genetta*, *Animal Zibethi*, *Lepus*, *Cuniculus*, *Sciurus*, *Glis*, *Mus*, *Talpa*, *Echinus terrestris*, *Hystrix*, & *Tatus*.

Nomen. Isidor. Origin. l. 12. c. 2. *Vulpes*, & ut alii volunt *Volpes*, vel est quasi volupes, quòd semper tortuosis anfractibus ad alias animantes decipiendas currat: vel quasi volipes, quòd ob cursus celeritatem volare videatur: vel quasi valipes, ob pedum valorem, Latinis dicitur. apud Græcos plurima habet nomina. Dicitur namque ἀλώπηξ, quod nomen tam in masculino quàm fœminino reperitur, παρὰ τὸ ἀλῶ & ὤψ ὠπὸς, à fallendis oculis: βασσαρὶς & βασσάτη Cyrenensibus; θώμιξ, κερδὼ ab astutia, quæ Græcis κέρδος & κερδοσύνη; καθοῦφη, κερδαλῆ, κερδία κῆλας, παρὰ τὸ κηλεῖν, quòd cauda ejus ad demulcendum apta sit; κίναδος, quod nomen quidam bestiæ omni imponunt; κινάνδρα, κιδάφη, seu κίδαφος, κίρα, κίραφος, κοθοῦρις, κοιλοβοῦρος, κοροῖτις, λαμπουρὶς, σκαφώρη, & cætera. Οὐανοῦν Phrygibus vulpem etiam significat.

Descriptio. *Descriptione* non est quòd insistamus, cum notissimum sit animal. *Genitale* mari osseum ut lupis, & mustelis. *Caudam* habet villosam, *Aures* breviores quàm canis.

Cibus. *Cibum* si spectemus, delectatur gallinis, anseribus, astacis, otidibus, cuniculis, leporibus, sylvestribus muribus, felibus, parvis canibus, quos coercere potest, locustis denique. Cum Massiliæ piscatores Buopas Mænarum genus & magnos astacos per noctem in navicula reliquissent, vulpes buopibus insidiata, ab astaco, forcipe, cui pedem interposuerat, capta est. Ab uvis quoque maturis non abhorrent, ut nec à pyris, si proverbium hoc sensu sumi debet.

Locus. Miechov. de Sarmat. c. 1. Non habentur in Creta, si Solino credimus, At in Russia frequentissimæ sunt: ut & Alpinis Helvetiorum locis. Ideò mercatores multas ibi pelles coëmptas, in alias regiones divendunt.

Generatio. De *Congressu* tradidit Plinius, ad latera projectas coire, alii ad terram. Aristoteles, supervenientes commisceri. Invadunt & diversi generis animalia, modò corporatura & tempora graviditatis sint æqualia. Ideò ex cane & vulpe, ad montem Aristoteles, Canes Laconici, *Alopecides* dicti, generantur. Ariflot. H. A. l. 6. c. 34. Pariunt catulos cæcos, quatuor ut plurimum; & parturientes ita secedunt, ut rarissimè gravidæ capiantur. Editum fœtum lambunt, refovent, & concoquunt.

Sympathia & Antipathia. Cum serpentibus adeò amicè vivunt, ut in iisdem cavernis quietè morentur. Hostilitatem verò exercent, cum plantis, avibus, & quadrupedibus. Ruta sylvestris cum eduliis gallinarum mista, vel ejus ramusculus sub alis gallinarum alligatus, easdem à vulpe tutas reddit. Milvus, vultur, & aquila, vulpium catulos sæpe rapiunt. Circus & Æsalo pilos ab iisdem avellit. Corvos & vulpem in caveâ clausos, tam acriter dimicare Avicenna vidit, ut corvi caput sauciatum sanguinem emiserit; corvus verò labia vulpis adeò constrinxerit, ut hiscere nequaquam posset. Taxi cum vulpibus sæpenumero præliantur: hi taxos, cryptas stercore fœdando, fugant. Cervi eorundem gannitum reformidant. Lepores sunt in illis insulis frequentiores, in quibus nullæ vulpes.

Vox. Ululando & latrando canem imitatur, quando irascitur & dolet; alioquin, cum aliquid, si domi alatur, petit, gannit & blandè immurmurat. Hinc κνυζάω seu κνυζέω, propriè de canibus, queribundum ululatum edentibus, profertur.

Mores & Ingenium Plin. H. N. l. 8. c. 28. *Moribus* & *ingenio* est dolosis. In Thracia amnes gelatos lacusque nonnisi ad pastus itura reditura que transit: & observatum, aure ad glaciem appositâ, crassitudinem gelu conjectare. In caverna, multifores aditus facit, ne tam facile à venatoribus illaqueari possit. Quia lupus contactu scillæ convellitur, latebris suis eandem apponit. Albert. l. 22. de Animal. Pulicibus infestata, manipulum fœni mollissimum, aut pilos ore continens, paulatim à posteriori parte in aquam se mergit, ut pulices ad caput ascendant, eoque immerso, in fænum vel villum colligantur. Ælian. H. A. l. 6. c. 64. Echinos in arctum constrictos, quia adoriri non potest, urina in os redditâ, suffocat. Cum lepore se ludere velle simulat, & incautum devorat. Famelica, insidiosè mortuam se simulans, spiritu compresso, exertaque linguâ, postquam se in argilla rubra, ut cruenta quasi appareat, volutasset, accedentes aves corripit. Ælian. H. A. l. 6. c. 24. In Ponto sic Otidas venatur, ut & sese avertens, & in terram abjiciens, tanquam avis collum, sic caudam extendat. Eæ, hac insidiarum instructione seductæ, ad illam tanquam suam gregalem accedunt, & nullo negotio, capiuntur. In pedica capta, morsu pedem præscindit, ut aufugiat: nullâ fugæ patente viâ, mortem simulat. Gallinas in pertica sedentes, caudâ huc & illuc impulsâ perterrefactas, dejicit & devorat. Nihil de pisciculorum & vesparum captura, quos cauda astutè capit, dicam. In procera arbore deprehensa, jucundum aliquando sui spectaculum præbet. In ea enim tanquam in arce oppugnari solet: cum neque ignem timeat,

nisi

nisi pars proxima ardeat: plærumque etiam acutas cuspides non fugiat, & perfodi potius sustineat, quàm in turbam canum descendere. Tandem verò descendere coacta, impetu quodam instar fulguris dejici solet, in numerosam canum cohortem, ut sagacissimos laniet, & à præstantioribus dilaceretur. Vulpium carnes nitidior vita damnavit. A Sarmatis tamen, Vandalis, & rusticis Gallis seu elixæ seu assæ comeduntur, ut olim à Bœotis. Incolæ insulæ portus sanctæ Crucis, aliquando crudas, aliquando parum fumo induratas vorant. Brujerinus qui eas degustavit, nescio quid virosi & agrestis habere scripsit. At Galenus, vim ei inesse carnibus leporinis similem, reliquit. *Cerebrum* infantibus sæpius exhibitum, à comitiali morbo eos præservat. *Lingua* in armilla gestata à lippitudine: arefacta, in collo contra albugineas suspenditur. *Pulmo*, phthisicis commendatur: suspiriosis à Dioscoride, lienosis à Sexto propinatur. *Iecur* in jecoris affectibus præscribitur. *Fel* cum melle mixtum, oculorum caliginem delet: & in pesso, ad masculorum conceptionem, inditur. *Renes*, cum pinguedine, gonagræ opitulantur: iisdemque ad faucium tumores dissolvendos guttur perfricatur. *Testiculus* ad juvandum congressum & conceptionem in electuariis exhibetur. *Genitale* osseum oleo & bitumine imbutum, tanquam pessus, ad provocandos menses supponitur. *Pudendis* vulpis fœminæ in cephalalgia caput circumdatur. *Sanguis* recens calculosis exhibetur, eodemque pudenda illinuntur. *Pinguedo* liquata & auribus instillata, affectiones earundem inveteratas tollit: nervorum morbis magno est adminiculo: Unguentum ad calculum ingreditur: in alopecia mirandum in modum valet. Eodem pedes & manus à frigore præservat, dum modo sæpius antequam intumescant inungantur. *Stercus*, cum sinapi mixtum, Plinius, in ulceribus capitis adhibet: Rhasis cum oleo rosaceo mixto virgam inungit, atque hoc modo venerem sopitam excitat. *Pellem*, Galenus in capillorum affectu, Sextus in Podagra, dum calceos ex ea parari jubet, utitur. Ischiadicos ab ea juvari compertum est. *Caudæ* summa pars brachio illius suspenditur, qui ad venerem iners est. Ex tota vulpe, oleum ad omnes arthritidis species valdè efficax, paratur. Pellem in vestitu usurpari, notissimum: nigræ inprimis, quæ aliquando quindecem aureis vænit. *Differentiæ* Vulpium, à magnitudine, colore & more sumuntur. *Magnitudinem* si spectes, Odonus minores in Ægypto quàm Græcia reperiri scribit. In Peruana quoque sunt pusillæ, teterrimi odoris, adeò ut si urinâ aliquid fœdaverint, fœtor nunquam ablui possit. Quantùm ad *Colorem*, dantur in sylvis septentrionalibus nigræ, candidæ, rutilæ, crucigeræ, & isatides. Visæ nigræ, quæ ab aliquibus albis pilis, quodam ordine digestis exornantur. Ruffescentium duas species. Una quæ guttur in albo nigricans, veluti carbonum pulvere conspersum exhibet. Altera, candidum, quæ species tanquam rarior in Germania magnifit. *Albarum* major in Suecia & Norvegia copia: sed maxima circa Novam Zemblam, quæ sole sub horizontem demerso emergebant; emerso, occultabantur, quæque Hollandis ibidem vi frigoris constrictis, cuniculi carnes sapere videbantur. In *Crucigera* ab ore per caput, tergum, & caudam, recta nigri coloris linea protrahitur, deinde alia transversa per armos ad pedes, anteriores ducitur, quæ duæ lineæ crucis figuram exprimunt. *Morem* si attendas, Ælianus in Caspiis regionibus vulpes esse scribit, quæ & urbes innoxiæ ingrediuntur, & incolis tanquam caniculæ inserviunt.

Marginalia (left column): Blondus apud Gesnerum. — Vsus in Cibis. — Brujer. de re cibar. l. 13. c. 26. — Galen. de victu atten. c. 8. — Vsus in Medicamentis. — Differentiæ. — Scalig. Exerc. 217. (right column): Ælian. H. A. l. 7. c. 30.

ARTICULUS II.

De Vulpibus Indicis.

Vulpium Indicarum varia sunt genera, variisque ab iisdem nominibus insigniuntur, *Cojotl, Cuit lax cojotl, Azcacojotl, Ilpemaxtla, Oztoa, & Izquiepotl. Cojotl* animal est lupino capite, oculis vividis, magnis ac pallentibus, parvis & acutis auriculis; rostro nigro, longo, nec admodum crasso; Cruribus nervosis, & uncis; Crassis unguibus; cauda hispidâ crassâque; noxio morsu; fusco, longo, candidoque pilo. Magnitudine est inter lupum & vulpem mediâ. Frequens est in nova Hispaniâ, locis inprimis frigus & rigorem declinantibus. Victitat imbecilliorum animalium præda, maizio, & arundinibus saccarinis. Invadit aliquando & cervos & homines. Sagax est venatui, & vulpinis moribus, atque adeò injuriæ illatæ ultor, & ereptæ aliquando sibi prædæ memor, ut post dies aliquot agnoscat raptorem, insectetur obvium, & interdum etiam aliis sui generis comitantibus, adoriatur, & trucidet; cognitisque magno studio & cura ædibus, ac interemtis quibusvis domesticis animalibus, ulciscatur injurias, & pœnas sumat. Erga beneficos verò est tam gratus, ut allatis ante eum cohortalibus, & cæteræ prædæ parte, benevolentiam plærumque testari soleat. Fertur dolorem dentium pene ejus expurgatorum subitò sedari. *Cuitlaxcojotl* iisdem quoque præditus est moribus, & forma etiam esset eadem, nisi Cuetlaztli pilo similis videretur, unde nomen accepit: collo crasso, & impensè hirsuto, pectorisque & faciei pilorum longiorum acervo terrificus. *Azcacojotl* formicarum cavernis insidet. Cum noctu ululat, multiformes edit clamores. *Ilpemaxtla*, candido, nigro, & fulvo pilo vestitur. Capite est parvo, articulis modicis, cor-

Marginalia: Nieremb. H. Exot. l. 9. c. 10.

corpore gracili, ac quatuor ferè dodrantes longo, roſtroque prolixo & tenui. Offenditur ubique, ſed præcipuè calidis in locis. *Oztoa* genus eſt vulpis forma & magnitudine noſtri ſimile. Tres dodrantes vix ſuperat, nigro candidoque veſtita pilo, ſed quibusdam partibus fulvo. Incolit foveas. Alitur cohortalibus. In terræ cavitatibus occultè educat ſobolem. Atrociter mordet. Cum aliter manus venatoris effugere nequit, ſimulat ſe mortuam. In cibi ibidem uſum venit, quamvis crepitus ventris incolis ſit fætidiſſimus. *Izquiepotl* maizium toſtum colore imitatur. Duos eſt ferè dodrantes longa humiliſque, roſtro tenui, parvis auriculis, piloſo & nigro corpore, ac præcipuè juxta caudam, quæ longa eſt, & nigro candidoque pilo, quemadmodum & dorſum univerſum veſtita. Brevibus cruribus, nigriſque, & uncis unguibus. Vivit in antris inter ſaxa ubi educat prolem. Veſcitur ſcarabeis, & vermiculis, cohortales jugulat, ſolumque earum devorat capita. Fundit, cum pedit, halitum fætidiſſimum. De urina ſuperius diximus. In extremo conſtituta periculo, reddita urina, aut fæcibus dejectis, ad octo pluriumve paſſuum intervallum (tanta vis eſt excrementi) ſeſe ab omni vindicat injuria, ac veſtes inficit indelebilibus luteiſque maculis, & nunquam ſatis perſpirante putore. Editur ejus caro ſtercusve, ſaluberrimo eventu, ab iis qui lue Hiſpanica laborant. Sunt & alia duo vulpeculæ hujus genera, eadem penè forma & natura, quorum alterum *Izquiepatl* vocatum faſciis multis candentibus diſtinguitur: alterum verò *Conepatl* ſeu vulpecula puerilis, unica tantum utrimque ducta, perque caudam ipſam eodem modo delata. *Bachiræ* quoque dicuntur animalia vulpibus ſimilia. Rotundiora ſunt & jucundæ carnis. *Annæ* etiam appelantur ab Indis, animalia illa fele domeſtico minora, peſtilentis odoris, quæ oppida noctu adeunt: Fætor illa prodit, etiamſi diſtent centum paſſus; nec fores, nec feneſtra clauſa obſtant.

ARTICULUS III.

De quibusdam vulpi congeneribus.

PUNCTUM I.

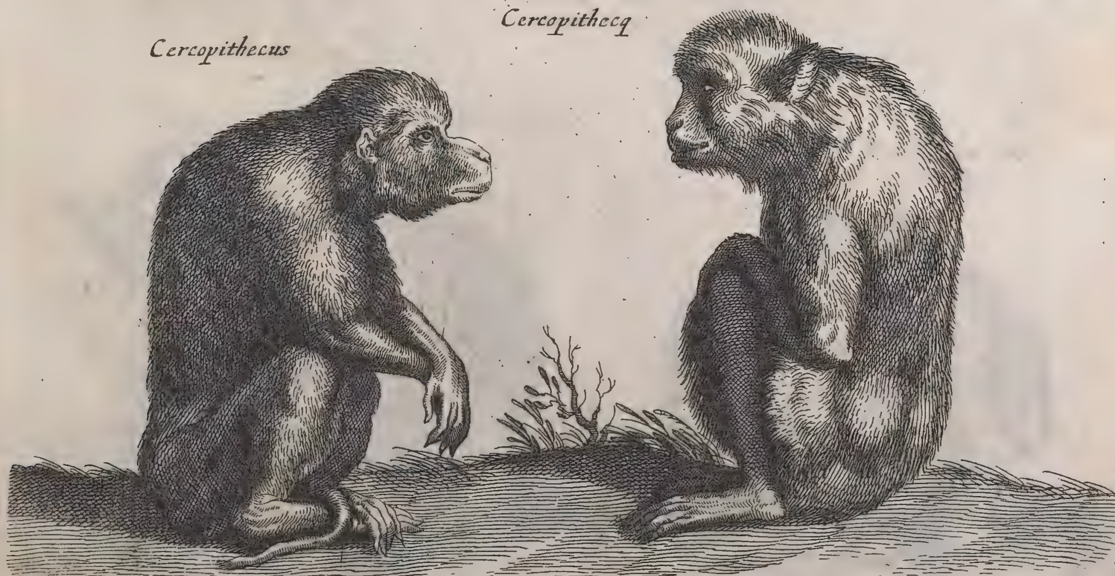
De Carygueja & Tajibi.

Marcgrav. Hiſt. Braſil. l.6.c.2.

QUinque inprimis in Braſilia invenio animalia, quæ vulpibus cognata eſſe videntur, *Carygueja nempe, Tajibi, Tamanduaguacu, Tamanduani, & Coati. Carygueja* aliis Jupatiima, Lerio Sarigoy, Ximeni Tlaquatzin dicitur. Animal eſt ex deſcriptione Marcgravii, catuli ſeu mediocris felis magnitudine: *Caput* vulpinum babet. Ore acuminato, eſtque inferior pars oris paulò brevior ſuperiore: linguam longam, quam tamen os aperiens & morſum minitans non exerit, quamvis poſſet, ſed verſus poſteriora attollit: *Dentes* inſtar felis ſeu vulpis, anterius nimirum, tam ſuperius quàm inferius parvulos, hinc quatuor longos caninos, ſuperioris quidem longiores, inferiores breviores, hinc iterum ſex alios, & dein molares: nimirum, ſedecem molares, duodecim intermedios, quatuor caninos, & inciſores parvulos, in inferiore mandibula octo, in ſuperiore decem: nam duos majuſculos in medio habet more leporis. *Nares* habet patentes, *Oculos* pulchros rotundos, nigros: *aures* pro more corporis amplas, longas, latas, vulpinas, quas erectas gerit, ſed conſtant tenui membrana glabra, tranſlucente, cui fuſci aliquid admixtum. *Barbam* habet felinam pilis nigris, ſub mento autem ſunt breves, in ſuperiore parte oris longiores, ſupra oculos aliqui, & itidem in utraque gena. *Caput* tres digitos aut paulò plus longum: aurium quælibet duos digitos longa, ſeſqui ferè lata. *Collum* breve nec ſupra digitum longum: reliquum corpus ſeptem digitos, usque ad caudæ exortum: *Cauda* pedem longa quam curvatam geſtat, nam ea ſe arborum ramis more ſimiæ appendit. *Pectus* latiuſculum. *Crura* duo anteriora breviora, nimirum quodlibet tres digitos longum, poſteriora paulò plus quatuor. *Pedes* anteriores digitis quinque inſtar manus conſtant, unguibus albis, inſtar avium curris: poſteriores longiores, ut in cercopithecis eſſe ſolet, item quinque digitis ut manus. *Pilis* veſtitur longis, ſed qui in capite, collo, infimo ventre & cruribus breviores: pili autem capitis, colli inferius, & caudæ inferius propè exortum ſunt flavi: ſecundum longitudinem autem capitis per oculos & medium capitis, tendit ampla nigra ſtria; collo ſuperius etiam nigri pili admiſcentur. Per totum autem dorſum, latera & caudam, ſuperius propè exortum, maximam partem nigra eſt, ſed luecophæis pilis admixtis. Cauda ab exortu ſuo tantum ad quatuor digitos piloſa eſt, reliqua parte nuda, ubi cute veſtitur, ad quatuor digitos nigra, quatuor digitos ultra albicante, fuſco colore intermixto. Rotunda eſt, & ſenſim attenuatur. Mas fœminæ per omnia ſimilis. In infimo ventre propè crura poſteriora, pellis ejus dupla eſt, & exterior rima ſciſſa duos & ſemis digitos longa, facitque quaſi burſam, pomi aurantii majoris capacem. Eſt autem hæc burſa intus piloſa, & continet mammas in interiore pelle ad ventrem, octo papillis: burſæ autem os arctè clauditur, ut non appareat, niſi duobus digitis diſtendatur. Hæc burſa ipſe uterus animalis eſt, nam alium non habet, uti ex ſectione illius, inquit *Marcgravius* comperi: in hac ſemen concipitur, & catuli formantur: & hæc ipſa, quam deſcribo, beſtia ſex catulos vivos & omnibus membris abſolutos, ſed


Simia
Affe. 1
Cÿnocenhalus
Hunds Kopff
Mommenet . 1


Cÿnocephalus 2
Pertrand
Simia 2


Cercopithecus
Cercopithecq







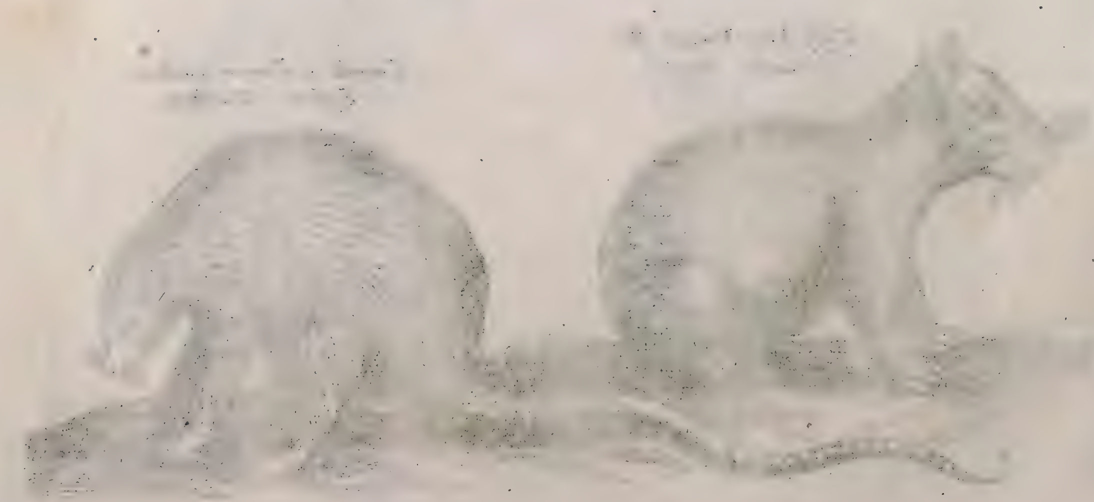
Cajtaia
Cagui Brasil


Cercopithecus barbatus Guin
Iuja siue Cariguèbeiu
Lutra Indica


Capij-bara Parcus flu-
Viatilis Bras.
Cuandu s. Ourico cachiero
Eijsern Vercken







Tab. LXI

Cercopithecus Major seu Manticora



Papio Pavion 1

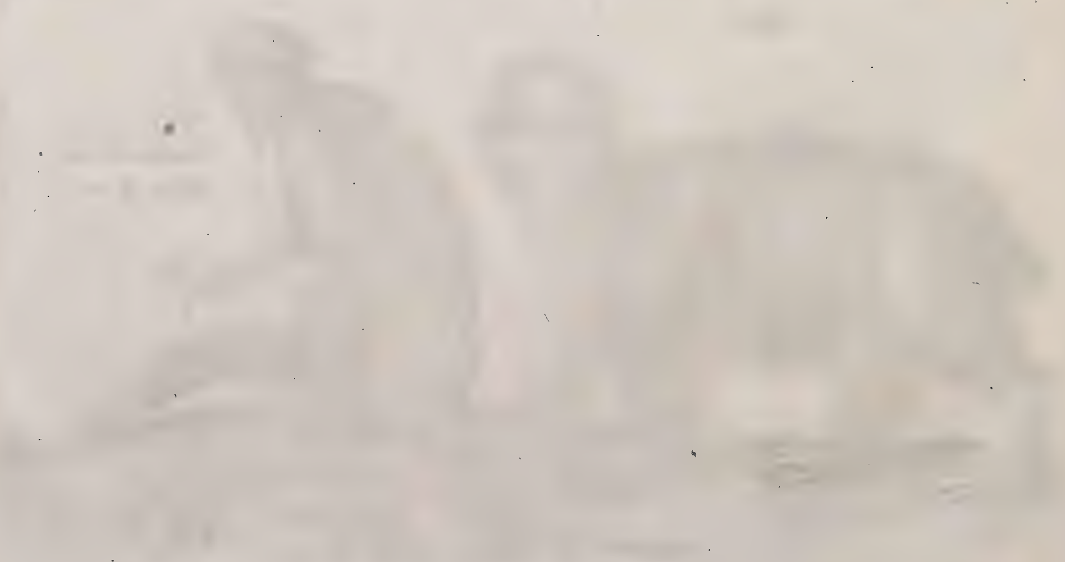


Papio. 2









fed fine pilis in hac burfa habebat, qui etiam hinc inde movebantur; quilibet catulus, duos digitos erat longus: in ea tandiu retinentur, donec ipfi fibi victum quærere poffunt: inter ea tamen interdum progrediuntur foras, & iterum ingrediuntur. *Teftes* fub ano habebat interius jacentes. Pellis ejus facilè detrahi poteft, ut vulpina aut leporina, modò in ventre incidatur. Fætet animal inftar vulpis aut Martis. Mordax eft. Vefcitur libenter gallinis, quas rapit ut vulpes, & arbores fcandendo avibus infidiatur. Vefcitur quoque faccari cannis; quibus fuftentavi per quatuor feptimanas in cubiculo meo; tandem funi cui alligatum erat fe implicans, ex compreffione obiit. Tantum Marcgravius. Invenitur in Dariene Brafiliâ, & Floridâ, & nova Hifpania. Videtur quidem ei Ximenis Tlaquatzin defcriptio competere: quin Nierembergius Cerigonam Brafilienfibus vocari fcribit: icon tamen, quam Nierembergius exhibuit, ab icone Marcgravii planè differt, ut ex collatione unicuique apparere poteft. Sed nec Ambrofini Vulpifimia, vel Simivulpa huic, fi iconem fpectes, fimilis eft. Ideò in muftellarum numero repofuimus, icone hic adjectâ. Ut ut fit, cauda hujus animalis, magni eft in Medicina ufus. Drachmæ pondere ex aqua vicibus aliquot jejunis haufta, mundat ureteres, calculos expellit, venerem excitat, lac generat, colicis doloribus medetur, parientibus prodeft, partum accelerat; & fi mafticatam imponas partibus quibus fpinæ infixæ, extrahit illas.

Marcgrav. Hift. Brafil. l.6.c.2. *Tai-Ibi*, quod Lufitani *Cachorro do mato* appellant, animal eft corpore tereti & oblongo. Veftitur pilis albis fplendentibus, qui in extremitatibus nigricant. Caput habet vulpino æmulum, ore acuto, barba felinâ: oculos confpicuos & prominentes, nigros: aures fubrotundas, molles, graciles, albas, teneras, ut charta mollis. Cauda in exortu ad quinque digitorum longitudinem pilis veftitur albis, in extremitate nigricantibus: reliqua pars major ad finem ufque, corio tenui, fquamofo, albicante, inftar exuviarum ferpentis cincta eft. Caro graviter fætet: comeditur tamen. Pili tenui cuticulæ inferti funt, quæ falvo corio craffiore detrahi poteft.

PUNCTUM II.

De Tamandua-gvacu, Tamandua-i, & Coati.

Marcgrav. Hift. Brafil. l.6.c.4. De Laet. Ind. Occid. p.551.& 618. TAmandua-gvacu animal eft canis laniorum magnitudine, (Abbevillanus molem equi attribuit) capite tereti, promufcide longiffima, ore acuminato edentulo, lingua tereti, viginti quinque aut feptem digitorum, imò duos pedes & femis fubulæ inftar, longa, quam in ore duplicatam gerit. Oculos habet parvos, nigros. Aures fubrotundas: caudam inftar mufcarii hirtam, fetis equinis conftantem, unius fermè pedis latitudine, qua diducta fe totum poteft tegere: crura teretia. Pedes anteriores quatuor habent ungues recurvos, duos in medio maximos, duos & femis digitos longos, & ad utrumque latus minores: volam pedis rotundam. Pili capitis & colli breviores & antrorfum verfi: anteriora albis veftiuntur: ad tactum omnes aridi funt. Tardum eft in currendo animal: & formicis vefcitur. Tamdiu enim illarum tumulo linguam imponit, donec ab iisdem obfideatur. *Tamandua-i* eft vulpeculæ Americanæ magnitudine. Caput habet acuminatum, rotundum; conum acutum repræfentans, paulum infra incurvatum: os nigrum, anguftiffimum, edentulum: oculos parvos, nigros: aures erectas, unum circiter digitum longas. Pilos totius corporis duros, fplendentes, & ex albo flavefcentes. Linguam inftar fubulæ teretem, octo digitos longam, quæ quafi canali inter inferiores genas incumbit. In prioribus pedibus quatuor ungues incurvos. Ferox eft animal, fed mordere non poteft. Baculo tactum pofterioribus pedibus infidet ut urfus. Totâ die dormit, capite fub collo & anterioribus cruribus abfcondito; noctu vagatur. Quando bibit, pars per nares iterum exfilit. Quum mactarem hoc animal, inquit Marcgravius, maximam partem excoriatum adhuc vivebat, quamvis octiduum inediam toleraffet. In rene finiftro fuperius proceffum triangularem inveni, per duplicem tenuem membranam reni adnexum: in inteftinis multos teretes lumbricos: valvulas cordis infignes: veficam fellis magnam. Corium eft craffum. Caro vulpinam olet, & non comeditur. *Coati* eft Brafilienfium vulpes, magnitudine felis, cruribus & manibus brevibus Cercopithecorum. Caput habet acuminatum, vulpinum: aures fubrotundas & breves. Oris partem inferiorem fuperiore breviorem: promufcidem longam & acuminatam: nares amplas quafi fiffuras: oculos nigros: caudam fuo toto corpore longiorem, quam fuperius erectam geftat & incurvatam, cujus pali annulatim variegati cum umbra & ochra. Quando comedit, anterioribus pedibus, tenet cibum. Arbores velociter confcendit ad ramorum extremitates. Habui aliquando ejusmodi animal cicuratum, inquit De Laet, & valdè domefticum & mihi amicum, ita ut ad os meum eniteretur, & ex illo cibum caperet: fed cum caudam fuam prærodere cœpiffet, non potuit ab ea abftineri, ita ut illam tandem penè totam confumeret, & moreretur.

Marc.H. B.l.c.

Merc. Hift. B.l.6.c.6.

CAPUT. II.

De Simia.

Nomen. SImia seu Simius, vel à depressis & simis naribus, (σιμὸς Græca vox est) vel quasi mima, quòd facilè hominem imitetur, Latinis dicitur. Festus *Clunas* appellavit. Bartholomæus Anglicus quasi Simeas, id est, hominibus similes dici voluit. Apud Græcos vocatur πίθηξ, πίθηκος, πίθων, παρὰ τὸ πείθεσθαι, quod facile ad humanarum actionum imitationem persuadeatur; ἡμιμὼ, quasi gesticulator; ἄριμος, veteri Hetruscorum lingua, βάτης, quòd facilè arbores scandat; καλλίας Laconibus, Gyraldus καλλείαν vocari observavit. *Descriptio.* Tam pronâ corporis parte pilosa est, quàm supina. Pilo crassiore vestitur. *Nares*, aures, dentes, tam primores quàm maxillares, hominis more habet. *Cilium* in utraque palpebra prætenue & prolixius, inferiore inprimis. In *pectore* binas mammarum papillas; & brachia hominis modo sed hirtiuscula, quæ & ipsa & pedes ut homo inflectit. Manus, digitos, ungues, hominis similia, etsi rudiora, efferatioraque. *Pedes* ipsi sui generis, sunt enim velut manus majusculæ, & digitis ut manus constant, medio longiore. Vestigium etiam manui simile est, nisi quòd in longum se porrigat, & volam referens tendat ad postrema. Callosius hoc sui parte extremâ est, & calcem ineptè atque exiliter imitatur. *Lacertos* habet & femora proportione cubitorum & tibiarum brevia. *Vmbilici* loco qui eminere solet, durum quid. Partem corporis superiorem multo majorem quàm inferiorem. Carent natibus utpote quadrupedes, caudâ utpote bipedes. *Internas partes* si spectemus, *Cor* habet pyramidale: quamvis cujusdam cum duobus acumminibus repertum sit. Venæ & arteriæ per brachia perinde ac in homine distribuuntur. Vena, quæ in dextram cordis aurem fertur, moxque in ejus sinum dextrum penetrat, in iis supra aurem cordis sita est. Quæ à cava propagantur, & in renes inseruntur, amplissimæ sunt, post deferuntur ad testes. Musculi temporales sunt exiles & debiles. Auris substantia immobilis. Carnosi, qui nates integrare solent, ridiculi sunt. Etsi verò in multis partibus homini assimiletur: in multis tamen quoque differre certum est: nempè, in musculis thoracis & brachia moventibus; in iis qui cubitum & femur agunt; in manus internâ structura; in musculis digitos pedis moventibus; in tendine pedi sublato; in colo, mesenterio, & pulmonis quinto lobo venam sustinente. Sed & in ossibus ab humano sceleto discrepat. Ad lumbos enim sex vertebræ conspiciuntur: humeri articulus plurimum est à thorace abductus: Crura non recta ad spinam tendunt, ideo dum bipes incedit, claudicat. *Pedes* habet concavos, & digitos valdè fissos. Plura apud Aquapendentem occurrunt. *Locus.* In plaga Orientali, & aliis calidiori cœlo subjectis nascuntur. In Lybia, Mauritania, parte Caucasi montis quæ in mare rubrum porrigitur, regno Basman, & cæteris. Omne latifundium, quod inter Ægyptum, Æthiopiam, & Lybiam diffunditur, omni simiarum genere repletum est. In Indiæ montibus, tanta earum copia, ut sæpè Alexandri exercitui terrorem incusserint. In regno Basman, captæ, & mactatæ, excepto mento depilantur, & aromatibus conditæ exsiccantur, mercatoribusque venduntur, qui aliò translatos pro homunculis marinis venditant. Montanis tamen potius quàm planis delectantur. Ideò montes Enisæ, prodente Leone, frequentant. *Cibus.* Herbis & tritico delectantur, ideò ad maturas spicas magno comitatu incedunt. Pediculos quoque humanos, vermes & araneos vorant. Inter fructus pomis & nucibus potissimum fruuntur: at reperto in iis amaro cortice, totum abjiciunt: sed & carnium sagina delectantur, à quarum esu pilos deponunt. Vinum etiam bibunt. *Generatio.* De *Generatione* pauca occurrunt. Natalis Comes circa æquinoctium vernum commisceri, & circa solstitium æstivum duos catulos parere prodidit. Ælianus quoque binorum fætuum meminit, quorum unus charior ulnis gestetur, alter contemptus penes matrem inambulet. Solent tamen quando in urbes ducuntur, in sexum muliebrem furere. Amicitiam gerit cum cornice & cuniculis: cum gallo, testudine, torpedine, & limacibus dissidet. Cornix, sedulò ipsius speciem admiratur. Cuniculos aliquando in Anglia, apud virum nobilem, contra mustelas defendit. Ob antipathiam matricidæ culeo insuto, gallus simia & vipera addebantur, ut simia gallum persequeretur, vipera gallum fugiens, in hominem sæviret. Testudinem in capite pueri conspicata Romæ quædam, ita exhorruit, ut præ timore, alvi & vesicæ excrementa redderet. Si limacum corona eidem circumponatur, nec eas comprimere, nec attingere audet. Laborat hernia, propter omentum ponderosum, morbo comitiali, atrophia, inflammatione hepatis, splenis, vesicæ &c. Galenus valdè emaciatam dissecuit, & cæteris partibus illæsis in pericardio tumorem præter naturam invenit, qui humorem qualem hydatides emittere solent, continebat. De morsu nihil dico. Virosum esse tradunt; & Avicennas, emplastrum ex cinere cum melle & amygdalis amaris imponit. *Natura & Ingenium.* Naturam, mores & ingenium quod spectat, in maxillarum cavitatibus cibaria condunt, indeque sensum ad mandendum manibus expromunt. Adeò petulantes sunt, ut & leones, illorum clunibus affixæ, exagitent. Injuriæ diu meminisse prodidit Albertus; facilè obliviscí,

Marginal notes: Anglic. de re..proprie. — Aristot. H. A. l. 2. c. 8. — Galenus Comm. 3. supra Hippocr. de articulis. — Galen. de usu part. l. 16. c. 6. — Vesal. de fabrica corpor. humani. — Aquapend. de sensib. l. 2. c. 8. — Leo Africæ. l. 3. — Ambros. Hist. Digit. l. 2. c. 5. — Porta Physiogn. l. 7. c. 8. — Galen. de l. aff. l. 5. c. 2.

Tab. LXXIIII

Cercopithecus Sagovin Clusij



Mapach



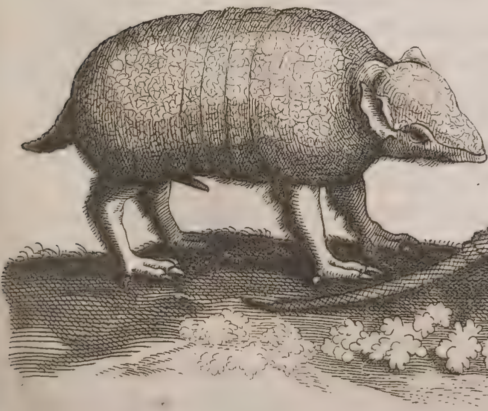
Cercopithecus Barbatq Clusij



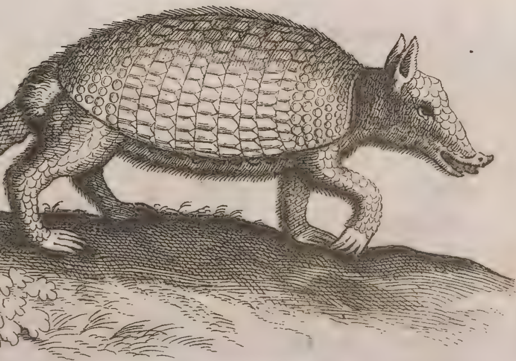
Ignavu ſiue Haut Clusij



Armadillo Genus Alterum Clusij



Armadillo ſiue Aiatochtli















visci, alii. Mansuefactæ catulos suos omnibus ostendunt. In næomenia exultant, in interlunio summâ tristitiâ afficiuntur. Statim atque per tactum, aut mortem, aut morbum putridum deprehenderint, inusitato narium strepitu personant. Ideò Crollius credit, Medicos sphygmicam ab hoc animali edoctos. Aliquando transverso latere facilius gradiuntur. Inventæ quæ aurigæ munus obibant: latrunculis cera effictis ludebant. Fuit quædam, quæ cum infantem à nutrice lavari & fasciis involvi videret; absente, eundem denudatum in ferventem aquam abluendi gratia imposuit, & interfecit. Quæ Pareus de simia in ædibus Ducis Somei habet, vide apud Ambrosinum. Dum quæ venatores facere vident, imitantur; facilè capiuntur. Nunquam ita mansuescunt, quin facilè fiant rabidæ. Delectantur, quidem puerorum & canum lusu; sed non custoditos strangulant, vel ab alto præcipitant. Vino inebriantur. Zabeces & Zygantes Africæ populi, iis vescuntur, ut Herodotus prodidit. Carnem frigidam & austeram Rhasis judicavit. Cor assum & cum melicrato coctum memoriam acuit: quod Porta signaturæ adscribit. Quantum ad *Differentias*, forma, colore, jubis & magnitudine discrepant. Aristoteles in Caudatas, sine cauda, & canicipites dispescit, quod & Oppianus sequitur. Plinius, coloris albi apud Orseos in India vagari asseveranter scribit. Marcus Polus, quasdam erectas incedere, humano more, prodit. Huc pertinet *Orang-outang* Indorum, ex Angola delatus, & Friderico Henrico Arausionensium Principi donatus, quem Tulpius, *Hominem sylvestrem*, vocat. Erat quadrupes, longitudine pueri trimi, crassitie sexennis. Corpore nec obeso, nec gracili, sed quadrato: habilissimo tamen ac pernicissimo. Artubus tam strictis, & musculis adeò vastis, ut quidvis auderet & posset. Anterius undique glaber: at ponè hirsutus ac nigris crinibus obsitus. Facies mentiebatur hominem: sed nares simæ & aduncæ rugosam & edentulam anum. Aures verò nihil discrepare ab humana formâ. Uti nec pectus, quod ornatum utrimque mamma prætumida (erat enim sexus fœminei.) Venter habebat umbilicum profundiorem: & artus cum superiores tum inferiores, tam exactam cum homine similitudinem, ut vix ovum ovo videris similius. Nec cubito defuit requisita commissura, nec manibus digitorum ordo: nedum pollici figura humana, vel cruribus suræ, vel pedi calcis fulcrum. Incedebat multoties erectus, nec minus gravatè attollebat, quàm transferebat, qualecunque gravissimi oneris pondus. Bibiturus prehendebat canthari ansam manu altera; alteram verò vasis fundo supponens, abstergebat madorem labiis relictum. Cubitum iturus inclinans caput in pulvinar, corpus stragulis firmiter operiebat. Tantam habere animi confidentiam Rex Sambacensis retulit, ut non semel in viros armatos impetum faciat. Fœminarum tam ardenti flagrant desiderio, ut sæpe raptas constuprent. In Guinea scribit P. Jarricus, esse quasdam, quæ instar famuli in pila tundunt quæcunque in ea imponuntur, quæ aquam à fluviis in hydriis capite domum deferunt, ita tamen, ut ubi primum domus fores attigerint, illicò hydriis exonerandæ sint, alioqui eas excidere, casuque isto frangi. Dicuntur *Baris*. Torosi sunt & robusti. In India meruit etiam quædam simia alba divinos titulos. Reliquias Zeilan servavit, dentem duntaxat. Præda tandem, inquit Nierembergius, fuit, Constantini Proregis Lusitani, cum barbari Principis thesauros cepisset, inter quos & dens ille fuit. Tantâ summorum Regum reverentiâ & divinitatis opinione, habebatur, ut singulis annis à Pegu mitterentur legati, magnis onusti donariis & muneribus, ut solum permitterentur, in argillâ quadam aromaticâ, quam in auro custodiebant, imprimere sigillum ejus, ut absentiam tanti pignoris divini, ejusdem adoratione vel solum per umbram solarentur. Deinde conscius Rex Pegu captum à Lusitanis sacramentum suum, misit ad Canstantinum legatos, onustâ navi mercibus, & auri cruciatis trecentum millibus pro redemptionis precio. Plærique Lusitani donandum censuere, exactâ majori summa: usque ad millionem expectabant. Et quidem Rex ille plus dedisset: at noster Rex, in angustia ærarii, prætulit lucro pietatem, atque ut omnibus constaret, publico confessu jussit dentem afferri, agnosci, extrahi, è locupletissima theca, gemmis & auro exornata: deinde manu sua in æreum mortarium jacit, tundi jubet usque ad pulvisculum: mox pulverem in ignes ad hoc præparatos dissipat, ut in fumum evanuerit.

Ælian. H. A. l. 7. c. 27. Plin. H. N. l. 8. c. 34.

Usus.

Porta Phytogn. l. 1. c. 17.

Aristot. H. A. l. 2. c. 8.

Tulpius observ. l. 3. c. 56.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 45.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 46.

CAPUT III.

De Cercopitheco.

Cercopithecus caudatum simiarum genus est. Unde nomen sortitur. Græcis eodem vocabulo venit. κέρκος caudam, πίθηκος simiam significat. Dicitur & κῆπος, quod vocabulum alii κῆβος, κεβλὸς, & κῆτος efferunt. Non desunt qui à voce Græca κοῦφος levis vocari putent, quòd hoc animal ob miram levitatem, in diversas partes saliat. Albertus Mamonetum vocat, Itali Spingam, Celtæ ἀβεράνας. De *Descriptione* dum in genere de eo agimus, non est quòd simus solliciti: in specie de iis acturi, singulas describemus. Genitalia nobis delineavit Aurelius. Inveniuntur in

Nomen. Ambrosin. de Digit. l. 2. c. 6.

Descriptio.

Locus.

in Æthiopia, & quidem, si Plinium attendimus, nigris capitibus pilo asinino: in sylvestribus Javæ, & regni Congo; in India supra Emodos montes, quod Strabo scripsit: in monte editissimo, urbi Aden Arabiæ, vicino: in omnibus denique continentis Indiæ locis. In Malabar vilissimo precio venduntur, quòd nuci Indicæ, à qua ad incolas magnum commodum, infesti sint. Censentur esse inter παμφάγυς; sed quando desiderio carnis premuntur, propriam caudam arrodere solent. Crocodilos adeò acerbo odio prosequuntur, ut pelle ipsorum visâ ferè exanimentur. In Orientali India, quæ Lusitanis subest non tantum comeduntur; sed & in morbis, tanquam saluberrimi exhibentur. In deliciis propter mimicos gestus haberi, notum. Ossa tusa & hausta dolores Gallicos, evocato sudore levant. De *Ingenio & Moribus* ipsorum ita eleganter *Nierembergius* scripsit. Omnes, inquit, penè filiorum charitate insignes sunt, amplexu graves. Vescuntur fructibus arborum & ovis avium. Ebibunt plures lotium & sordes suas. Nonnunquam videntes hominem solum, descendunt ad ludendum cum eo. Omni sunt astu industrii. Mirificum est, arborum stipites, quas conscenderunt, in viatores torquere & jaculari, transilire flumina caudis invicem apprehensis, & ab arboribus fluviis vicinis vibratas, tamdiu, donec extremus oppositæ trans amnem arboris ramum abripiat: quo affixo arbori, catena simionem utrimque protenditur. Deinde cum is qui in alterâ parte hæsit, tutò se affixit, vociferatur, signum jam notum ipsis, quo audito, alter extremus se solvit; ita omnes transmittuntur. Super omnia sagitta aliove telo confossi, vicissim quantam possunt, ne dicam quantum solent homines hominibus, opem ferunt, admotisque foliis muscove arborum vulneri, sanguinem confluentem callent sistere, atque ita vitam, si fieri possit, tueri. Educunt filios, singulos pariunt, circumferunt, amplexu tenaci adhærescentes mira pietate & amore erga prolem, atque id juxta montium verrucas, & summa cacumina, ubi venatores pyram construunt maizio circumdatam, adjecto lapide cacalotetl sive corvino, cujus est natura, si igne calefactus fuerit, tonitru edere, atque dissilire. Accurrunt cercopitheci, juxta incubant, edentes sparsum cacacoatl: sed terrente eos subito in illos emisso lapide, obliti filiorum, ac velut expertes luminis, aufugiunt, deserentes sobolem charissimam venatoribus prædam. Deportant quoque in tergoribus prolem, donec commode jam sibi possit providere. Complectitur filiolus matrem manibus per collum, pedibusque per spinam. Magna aliquibus pernicitas: ferè volucrium ritu occupant arbores, transvolantque ab una in aliam. Visus est qui transcenderit uno impetu fluvium. Plura de calliditate dixi alibi, pauca adhuc hîc appendam, & diversa. Simiarum duces, quando agmen aliquod nostrum transire sentiunt (nec enim pauci, ne dicam soli, auderent) plebejâ multitudine variarum specierum convocatâ, procurrunt obviam, & clamoribus horrendis ex arbore in arborem transilientes, nostros, quacunque gradiuntur, insecutæ, mille scurrilitatibus & gestibus mille derident, caudatæ præsertim, finguntque sæpius velle turmatim nostros impetere; sed ubi, ad arborum jam truncos demissæ, vident sagittas & sclopetas, quas expertæ sunt aliquando, aptari, ac in se dirigi, vento velocius ad arborum culmina resultant, ibi conquestibus rabidis emissis, dentibus frendent minabundæ. Tantam esse illarum dexteritatem inquiunt, ut discussas in sua corpora sagittas evitare sciant, & manu prehendere, ac si sponte porrectas acciperent: sclopetarum tamen globulos non ita disjicere didicerunt, quibus multas juniores, fortè non ita sagaces, nostri extinxere. Quando sociam vident aliquam de suo grege præcipitem ruere vulneratam, à nostrisque tolli è terra, tanto fremitu ac strepitu tonant & replent æthera, ut mille leonum rugitus & tigridum totidem superent runcatus. Sed unum est auditu gratissimum. Quæque simia, quando jam captant arbores ascensu suo, lapides quotquot unâ manu gestare potest, orè etiam aliquot supportat, indeque lapidibus certant in transeuntes, quando aut sagittas, aut sclopetas in eas jaculari cessant nostri. In vetulam melampo majorem, caudatam simiam, sagittarius è nostris tetendit scorpionem: expectaturam se simulavit simia; sed ubi jam dirigi oculo clauso sagittam vidit, jaculato in sagittarium lapide, faciem acritèr contudit, & dentes illi dicitur confregisse. De novo tamen stratagemate pœnas cercopithecus dedit: quo enim tempore lapis ad sagittarium decidebat, sagitta in simiam ascendebat. Interfectam comederunt indeliciis. Comedissent & bufones, aut si quod deterius; tanta illos fames urgebat. Quod de occursu in milites fertur, occasionem puto dedisse priscis, ut simios aliquos vetusti orbis homines putarint ob simile stratagema. Hæc natalitia Cynocephalorum fabulis. Aliquando putavi & pygmæorum fortasse fuisse, adeò in pluribus simulant humanos actus. Illud mirum commercii quodammodo capaces esse. Johannes Ardenois scribit, magnam familiaritatem contrahere simios cum barbaris, pro argento cum illis ludere, deinde ex lucro parato invitare ad tabernam, & solvere pretium vini numerata pecunia. Fortasse major est calliditas quam ob oculato teste accepi. Aderat inter milites Havanæ, dum luderent simius: observabat illum qui plus lucraretur, hærebatque ejus lateri donec

Strabo Geogr. l. 15.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 44.

colludium largiretur pro more. Si nolebat, pugnis simius cædebat; si donaret statim ad tabernam convolabat, & manu acceptum vas porrigebat vendenti vinum, ut sibi infunderet. Coronato calice tunc ebibebat, mox solvebat pretium, colludio tradito, & recedebat: quod si excederet pretium colludii, expectabat ut rursus venditor infunderet merum: quod bis aut ter repetebat pro valore argenti. Josephus Acosta alium narrat missum ad tabernam, non prius tradere solitum pecuniam, quam acciperet lagenam plenam, quam adversus pueros tutabatur, fugans eos correptis per intervalla lapidibus: & quamvis vini avidus potor esset, illibatam tamen Domino referebat. Idem mulieribus fuco ornatis valde infensus, discerpebat crines & cultum. De *ferocia* illud admirandum, quod Petrus Martyr prodidit hac historia, animalia nutriti in arâ Cariai eadem, quæ jam diximus: sed unum reperêre naturæ longè dissonæ, id est grandi cercopitheco par, cauda longiore procerioreque. Cauda suspensus, & robur, ter quaterve se devolvens, captando, ex ramo transiliit in ramum, & ex arbore sese projecit in arborem, ac si volitaret. Arcuarius è nostris unum sagitta confixit. Vulneratus sese dejicit cercopithecus, hostem vulneratorem rabidus adoritur. Stricto ense agit in pecus venator, lacertum cercopitheco abscidit, cepitque mancum ferociter renitentem. Ad classem perductus, inter homines parumper mansuetudinem induit. Dum sic ferreis vinctus catenis servatur, è littoribus adducunt aprum venatores alii (cogebat namque carnium desiderium nemora perlustrare) cercopitheco aper, & ipse ferox ostenditur. Setas excutit uterque. In aprum cercopithecus furibundus salit, cauda circumligat aprum, cum servato à venatore victore suo lacerto, guttur apri prehendit, reluctantem suffocavit. Astuto etiam stratagemate suo usum alium simio Hispali, quem volebant occidere: ille per domorum tecta fugax, vidit se à sagittario peti. Descendit illico per fenestram quandam, & casu obvium infantem ab incunabulis corripiens, complexus est, iterumque se tectis restituens quoties sagittarium videbat, objiciebat pro clypeo infantem. Conscius erat, non emissurum sagittam cum periculo innocentis. Tantum Nierembergius. *Differentiæ* Cercopithecorum sunt variæ, seu magnitudinem, seu colorem, caudam, & alia spectes. Scribit Megasthenes referente Æliano, in Prassiana Indorum regione vagari maximis canibus non inferiores, caudamque quinque cubitorum longam trahere. *Coloris* ratione, alii sunt nigri; alii cinerei, cæsii, varii. Scaliger aliquos nigros cum maculis albis; alios gilvos; alios furvos; alios fulvos observavit. Caudam alii longiorem, alii breviorem

Ælian. H. A. l. 7. c. 20.

habent. Cæterum optimè mihi in *Barbatos*, *Erectos*, *Leoninos*, *Moschatos* & *Ambiguos* distingui posse videntur. *Barbatorum* aliquot sunt genera. Qui *Guariba* apud Brasilienses dicitur, caprinam & rotundam habet. Ipse magnitudine est vulpis nostratis: facie elata, oculis nigris, splendentibus: auribus brevibus subrotundis: cauda longa & versus extremitatem nuda, quam semper torquet; pilis totius corporis nigris, longis, & splendentibus. Maximo numero in sylvis inveniuntur, ibique horribilem clamorem excitant. Singulis diebus, inquit *Marcgravius*, ante & post meridiem semel atque iterum conveniunt. Unus eorum minor in medio & altiori loco residet, reliqui paulò inferius circumsident, tunc præcinit superior alta voce & signo manu dato, reliqui omnes accinunt, tamdiu cantiones prorogantes, donec superior iterum manu signum det, tunc omnes uno momento silent, & superior grandi voce cantionem finit. Catulos suos in dorso gestant in ramis arborum discurrentes. Mordax animal, nec domari potest. Dantur & alii nigri ingentes, qui longam, nigram, & villosam barbam habent. Nigritam mulierem si solam offendere, vi adactam stuprant. Quem Clusius descripsit, hoc peculiare habebat, quod ejus satis longa cauda in floccum desineret, leonum ritu. Guineensis ille qui in Congo vocatur *Exquima*, pilos habet fuscos, sed per totum corpus quasi adustos: fuscis punctulatim albus inspergitur. Barba, quæ egregiè alba, capillis duos digitos longis passis, & quasi pexis constat. Iratus, os amplè diducit, & mandibulas celeriter movet. Ad hunc referri potest *alter* magnitudine par, qui in utraque gena, magnam copiam pilorum longorum ex albo flavescentium, instar magnæ barbæ hircinæ, utique & ad utramque aurem tenet. Crura & pedes nigri. Ludit & clamat ut alter. Ambrosinus trium icones exhibet. *Primum* Callitrichen esse putat, quem in alio cœlo, quàm Æthiopico, vivere posse negat. *Alter* quoque ipsi congener esse videtur. *Tertius* facie est senis, caudâ longissimâ nigrâ. *Erectum* nobis Gesnerus prodidit; facie, cruribus, & membro virili hominem æmulantem. Stando magis perseverat; ideò nomen dedimus: pueros & mulieres non secus amat ac homines suæ regionis; conaturque, si vincula effugerit, palam cum illis concumbere. Tantæ est industriæ; ut aliqui homines, minus ingenio valere dicantur. *Leoninorum* aliquot sunt species. Prima est illa, quæ Brasiliensibus *Cagvi*, Congensibus *Pongi* dicitur: estque *major* & *minor*. Major obtinet magnitudinem Cercopitheci Cay, cui & aliquomodo similis est. Facies illi rotunda, leonina; aures nigræ & pilis nudæ: os leoni-

Marcgrav. Hist. Natur. Brasil. l. 6. c. 5.

Marcgrav. Hist. Brasil. l. 6. c. 5.

 num:

num: oculi nigri. Cauda unum pedem & quatuor digitis longa, & pilis ruffis vestita. *Major*, Leonem quoque facie refert; capite parvo, & vix pomum minus æquante; naso exiguo; oculis tenens: dentibus acutissimis; auribus subrotundis: caudâ decem digitorum longa; ex albo quasi & fusco annulata. Velocissimus est in saliendo: & vescitur pane, farinâ Mandioca & aliis. Totum corpus longitudinis est sex digitorum. *Altera* est, quæ *Sagovin* dicitur, formâ, quantum ad collum, rostrum, anterioremque corporis partem, leoninæ similis: sed adeò delicata, ut navis in mari agitationem nullo modò ferre possit. Præterea, adeò superba, ut ob levissimam occasionem inediâ potius & cibi abstinentiâ, vitam finire cupiat, quam minimam molestiam perferre. Quem Nierembergius vidit & descripsit, à Roderico Lincio advectum, erat sciuro minor, & adeò delicatulus, ut villosâ pelle fovendus esset. Rostrum & capitis pars anterior, leoninam quodammodo formam referebat; fuscoque colore, cui rubedo permixta erat prædita. Aures albicantibus villis erant hirsutæ; quibus ruber color etiam admixtus: guttur & pectus longioribus villis, partim fuscis, partim albis tecta habebat: reliqui pili per corpus sparsi nigri & albi, radiati à dorso ad ventrem alternis erant dispositi: Cauda etiam, quæ longa erat, similis coloris pilis alternatim erat tecta: venter nigris pilis tectus: Crura breviores albi pili quâdam rubedine infecti tegebant. Pedes in quinque digitos, non valdè longos fissi, albis unguibus erant præditi; fortasse nullus elegantior.

Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 44.

Moschatus, Brasiliensibus *Caitaja* dicitur. Pilo est longiore ex albo flavescente. Capite subrotundo; fronte haud elatâ, aut penè nullâ, naso parvo & compresso, caudâ acuatâ. Altissimâ voce clamat: & facilè ad iram commovetur. Memini me apud Generalem Wardenburgium ex Brasilia reducem Amstelodami vidisse. Est & alia hujus species pilo magis fusco, instar Zobellinorum. Ad *Ambiguos* spectant, *Macaqvo* Congensium, *Cay* Brasiliensium, & *Guineensis* alius. *Macaqvo*, colore est lupi: naribus bifidibus elatis; capite ursino; natibus calvis; caudâ arcuata. Longitudo corporis à capite ad caudam, unius pedis & supra: Crassities ubi maxima, unius pedis & novem digitorum. Clamat, hah, haha. Penem habet humano similem. *Cay* apud Touvoupinam butios est frequentissimus, pusillus, & nigri coloris. Maxima ex parte in sylvis versatur, & potissimum peculiaribus arboribus insidere solet, ferentibus siliquas perinde crassas, ut nostræ majores fabæ, quarum fructu vescitur. *Guineensis alius*, pilo est ex umbra gryseo, fuscæ & flavo ex umbra admixto, ferè ut in dorso leporino: capite parvo, & cauda longa.

Marcgrav. Hist. Brasil. p. 227.

Marcgrav. Hist. Brasil. l. 6. c. 5.

Lerius Hist. American. c. 10.

CAPUT IV.
De Cynocephalo, Papione, & ferâ Upalim.

Nomen.

CYnocephalus à canino capite nomen accepit, quasi κυνὸς κεφαλὴ, Gesnerus Tartarinum alicubi vocat, quòd primùm ex Tartaria hoc animal advectum sit. Ælianus κυνοπρόσωπον dixit, quod faciem caninam habeat. Aristoteli fortè est χοιροπιθηκὸς, seu simia porcaria. Ejusdem fermè formæ est cujus simia caudata: at in corporaturâ, crassior, validior, & magis efferatus, faciemque caninam à natura adeptus est. Strabo faciem Satyro similem ei tribuit. Fœminis sua natura excidit, ut palam expositam extra corpus vulvam, per omnem vitam ferant. Reperiuntur in Æthiopiæ partibus, si Solino fides; in regione Arabiæ à Dira usque ad Austri cornu, & præcipuè in ultimo promontorio, si Straboni. Ælianus montes supra Dachinabadem ipsis tribuit; Herodotus regionem quam Aratores in Lybia versus occidentem habitant. *Cibus* ipsis idem cum simiis. Fructus testaceos dum edunt, in volucra rejiciunt. Carnibus quoque & assis & elixis vescuntur: illis inprimis, quæ ad delicias in culina paratæ sunt. Vini potionem non recusant. *Vox* iisdem rudis & varia. Aliquando acutum strident, aliquando ululant. Orus latrare dixit. Ad *Naturam* & *Mores* Cynocephalorum pertinet, quòd facilè ad iram effunduntur: quòd nunquam à petulantia sunt alieni, præterquam quòd, teste Plinio, simiis sint efferatiores: quòd instinctu quodam naturali ducti, Æliano auctore, tempore æquinoctii, singulis horis diei ac noctis mingunt, & clamorem quendam edunt: quòd denique mas in interlunio, nec comedit nec quopiam intuetur, sed faciem in terram dejicit: fœmina verò, etiam sanguinem è genitali emittit. Lunæ exorienti congratulari dicuntur. Ideò in sacris ab Ægyptiis nutriebantur, ut inde tempus Synodi luminarium scire possent. *Ingenio* quoque sunt singulari, & proximè post elephantinum ad humanum accedens. In Ægypto discunt ad quemlibet epistolas deferre. Observavit Bellonius qui nummos hero deferendos, manu protensa, à spectatoribus exigebant. Referri ad Cynocephalos potest, tum illud animal cujus Alvarez in Æthiopico itinere meminit; tum illud cujus Clusius. *Illud* vervecem magnitudine æquat, & instar leonis hirsutum est; gregatimque in monte secus locum Calote dictum incedit. *Hoc*, corpus villis longis cineracii coloris obsitum habebat, caudam cercopitheco breviorem, rostrum longum, extimâ parte obtusum; nates glabros prorsusque depiles, & sanguineo colore refertas, ac si cutis ab illis detracta fuisset. *Pavio* Germanis Pappon/ ani-

Gesner. in Appendice quadrup.

Descriptio.

Locus.

Cibus.

Vox.

Ælian. H. A. l. 6. c. 48.

Ælian. H. N. l. 6. c. 5.

Strabo Geogr. l. 15

Bellon. Observ. l. 2. c. 52.

Ambrosin Hist. Digit. l. 2. c. 7

Tamandua 1



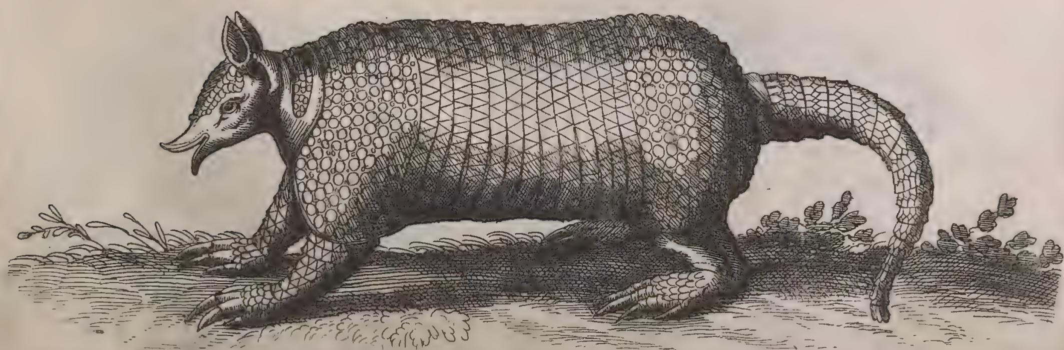
Tamandua guacu 2

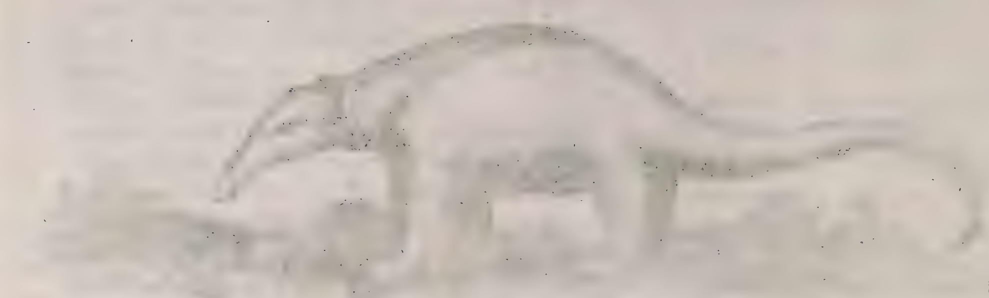


Ai ſiue Ignavus

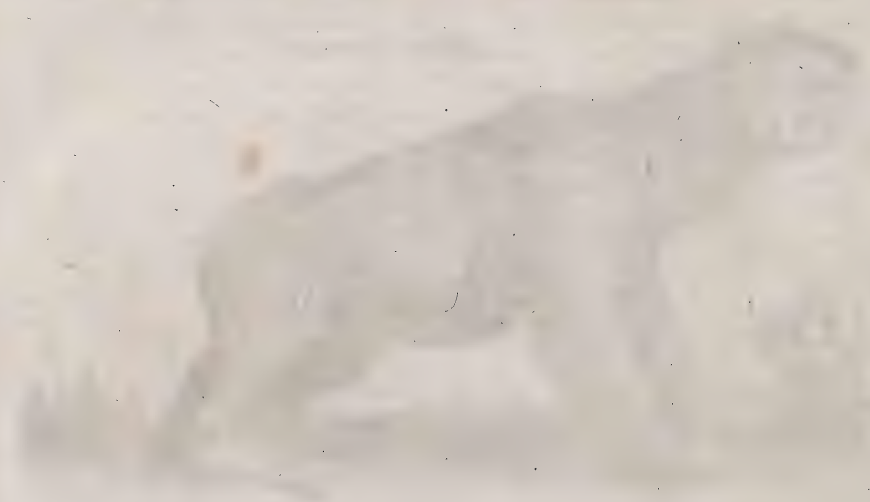


Tatu ſeu Armadillo

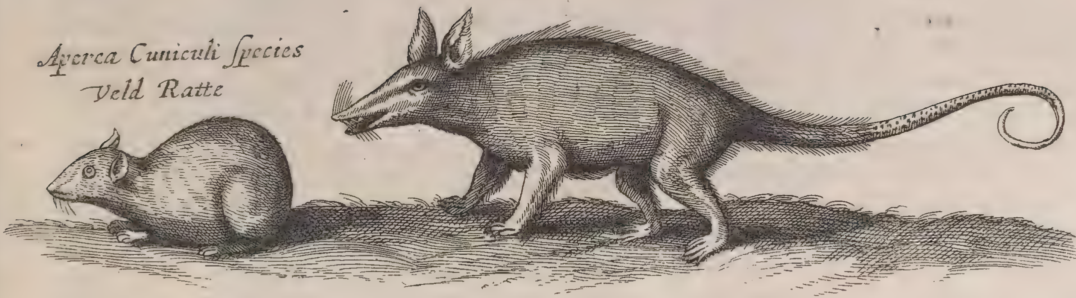




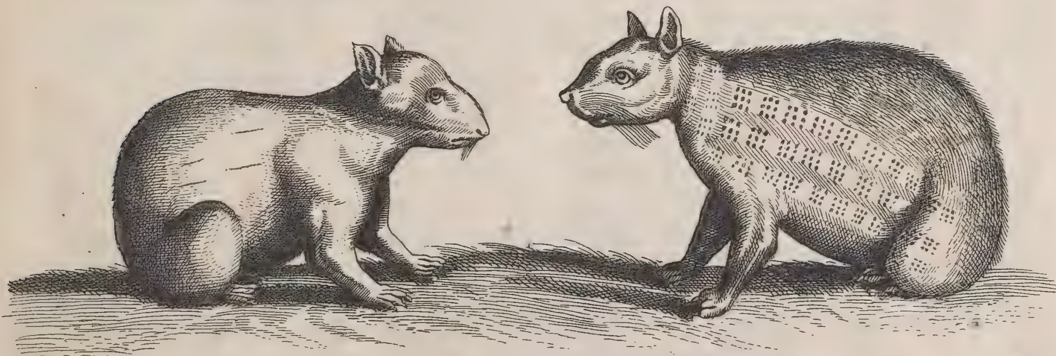


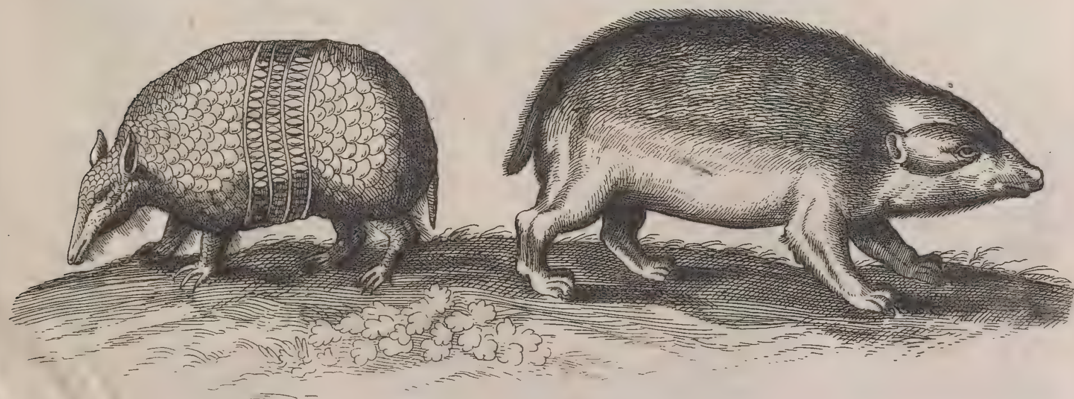





Carigueÿa
Aperea Cuniculi species
Veld Ratte


Aguti vel Acuti Cunic
Bra. spe.
Cavia Cobaÿa Cunic.
Brasil spec


Cuniculi Indq Gesneri.
Paca Cunic. Bras. spe


Tatu Apara
Dachs

animal est, ex descriptione Gesneri, magnum, hirsutum, horrendo capite, brevibus cruribus, cauda ferè vulpina, sed admodum brevi & plærumque erecta. Pedes sunt humanis similes, & proceritati corporis minimè respondentes. Tam est solutissimum animal, ut ad fœminarum conspectum effervescat. Vescitur pomis, pyris, & aliis arborum fructibus: aliquando panem & vinum pro potu appetunt. Fœmina geminos marem nempe & fœminam unica pariturâ, ut plurimum eniti solet. *Fera Vpalim* Cercopitheci æthiopici est magnitudine. Pellis quasi cocco tincta rubet, maculis aliquot in locis conspersa. Caput instar globi rotundum. Pedes rotundi & lati, nocuis unguibus vacui. Mauri carnem assulis verberatam ut tenerior evadat, comedere solent. Quibus cibariis delectetur, ignotum.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 8.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 9. c. 9.

CAPUT V.

De Ignavo.

Marcgr. Hist. Brasil. p. 221.

Clus. in Auctar. Exoticor.

DUas Ignavi species nobis authores prodidere. Primam Lusitani *Perillo ligero*, seu Caniculam agilem per antiphrasin vocant; aliquando *Priguiza*. Magnitudine est mediocris vulpis nostratis. *Collo* brevi, duos ad summum tres digitos longo: *Capite* parvo & subrotundo: *Ore* turbinato non amplo. *Dentes* habet instar agni, nec acutos; *nasum* glabrum, elatum, nigrum: *Oculos* parvos, nigros, somniculosos: *auriculas* nullas: *caudam* obtusam figura panis sacchari. *Vngues* in singulis pedibus tres, ex albo flavescentes & deorsum incurvatos; superius arcuatos, inferius excavatos. Totum corpus prolixis & duos digitos penè longis pilis est vestitum cinerei coloris, Taxi similibus, sed mollioribus & cum albedine mistis. Animal est ignavissimum, & tardissimi incessus, adeò ut eum in vivo cum admiratione Cl. de Laet, observarit. In arboribus lentissimè rependo progreditur, ibique habitat, foliis arborum vescens. Nunquam bibit. Vocem iiii rarissimè edit. Arctissimè quæ semel unguibus apprehendit, tenet. Pluviam etiam levem metuit. In dissecta fœmella observatum, cor motum suum, corpore avulsum, per semihorium retinuisse: placentam uterinam constitisse multis particulis carneis, instar substantiæ renum, rubicundis, magnitudinis variæ instar fabarum: in quas per multos ramulos vasa umbilicalia inserta erant. Fætum, pilos, dentes, ungues habuisse. Cor fœmellæ, inquit Marcgravius, duos insignes habebat auriculas, cavas. In ventriculo os superius duos digitos transversos à pyloro: eratque in altera parte ventriculi, ubi superius aliàs communiter os esse solet, processus instar intestini spithamæ longitudine, sed nullum exitum habens. In ventriculo planè viridis materia foliorum arboris comestorum inveniebatur. Papillas duas in pectore. Corium solidissimum & tenax. Animal, addit idem, sine dubio vivax. Intestinis enim omnibus exemptis adhuc se movebat, & pedes contrahebat. Icon quam adjicimus, paulo longius collum exhibere, De Laetius, qui vivum vidit, testatur. Addunt quidam tanta pertinacia adhærescere, ut, nisi mortuus non avellatur. Hernandus unius diei spacio vix quinquaginta passus pertransire posse dixit: Nocte duntaxat sonitum edere, posterioribus syllabis sensim magis ac magis gracilescentibus: & in arboribus viginti aliquando dies nullo cibo assumpto commorari: obtuso denique visu præditum esse, addidit. *Altera* species, quæ Lerio *Hay* dicitur, simiæ habet faciem, cutem hispidam & villosam, crura hirsuta, ternos in singulis pedibus acutos & oblongos ungues. Capta sine difficultate cicuratur.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 15.

CAPUT VI.

De Taxo.

Ambrosi. Hist. Digitat. l. 2. c. 11.

TAxus nullum proprium apud Græcos nomen habet. Latinis dicitur etiam Daxus, ut Alberto, fortè à Græco δασὺς hirsutus & villosus; Meles seu Melis; Melus, ut Bartholomæo Anglico; Melo & Melotus, ut Isidoro; seu propter membrorum rotunditatem seu propter aliud quid. Est animal fele majus, & vulpe, ad cujus naturam accedit, humilius, pelle villosâ, rigidâ, coloris leucophæi. *Pilos* plures habet albos quàm nigros. *Caput* in medio nigrum, in lateribus album: *Dorsum* latum: *dentes* acutissimos. *Crura* sinistri lateris ipsi quidam breviora assignant, sed experientiâ reclamante. Reperiuntur passim, in locis montanis Italiæ, Helvetiæ, & aliis. *Victitant* crabronibus & vermiculis; pomis & uvis, quorum esu autumno potissimum pinguescunt. Cuniculorum tamen carne apprimè delectantur, tum anseribus, pullis & aliis avibus. Fœtus more vulpium in utero gerunt, & cum luna ternos orbes compleverit, pariunt. Adventante autumno quandoque duos, interdum tres enituntur. Summa taxis cum vulpibus antipathia. Hi enim ubi egressos observavere, latibula eorum excrementis conspurcant, & fœtore replent, ut alia exstruere cogantur. De *Natura* & *Moribus* habe, Pellem adeò densam gerere, ut ictui resistat: Nasum tam imbecillem, ut violato, moriatur. Ideò fortè Plinius, has bestias distenta & sufflatâ cute morsibus canum & ictibus hominum reluctari scripsit. A canibus aut aliis feris vexatus semetipsum resupinat, atque dentibus & pedibus repugnat. Brevitatis pedum conscius non longè à latibulo digreditur. Urgente bruma occultatur, & somno pinguescit. Ad focum hyeme allatus, in carbones se conjicit, ut Carolus Stephanus observavit.

Descriptio. *Locus.* *Cibus.* *Generatio.* *Antipathia.* *Natura & Mores.*

Plin. H. N. l. 8. c. 28.

vavit. Crescente lunâ adipem ejus augeri, decrescente minui, interlunio eàdem destitui, incertum. Morsus ejus exitialis, quòd crabronibus & aliis venenatis victitet. *Ingenium* in quibusdam ostendunt. Dum latibula effingunt, ignavum effossæ terræ vectorem constituunt, & postquam supra supinum extensis cruribus terram accumulavere, per pedes mordicus apprehensos, extra antrum educunt; idque toties repetunt, donec latebræ latitudo habitatoribus sufficere possit. Tantam palearum & foliorum prosternendo sibi lecto, unica vice, capite & pedibus intra foveam ducunt, quantum homo sub brachio deferre non posset. Latibula cum duobus ostiis fabricant. Flante Austro septentrionale aperiunt; flante Boreâ, australe. Victum pro hyeme colligunt; quâ durante, dum mas an ad vernum tempus sit duraturus dubitat, ne fœmina ad satietatem comedat prohibet. Quando in senio excœcantur, tunc ex fovea ad pastum non egrediuntur, sed se invicem nutriunt. Dum in eminentiori colle deprehensi venatores sentiunt, pedes anteriores supra capita ponunt, corporeque in globum redacto, more ursorum, sese præcipitant. In Italia, Germania, & aliis regionibus, habentur Taxorum carnes in deliciis, inprimis si autumno capti fuerint. Apud Helvetios cum pyris coquuntur. Savanorola porco sylvestri assimilat; Platina carni hystricum. Quantum ad *Medicinam*, adeps taxi per clysterem infusus, dolores nephriticos mitigat; mammarum scissuris prodest, in compositionibus arthriticis adhibetur. In membris contractis oleum commendatur, cujus parandi rationem Veckerus docet. Sanguis siccatus lepræ medetur, si Carolo Bobuillo credimus. In peste cum sale & cornibus animalium destillatus offertur. Lonicerus diebus tantum canicularibus destillat, & drachmas duas præscribit. Gesnerus compositionem quæ recipit sanguinem taxi, terram Armenam, Crocum, & tormentillam, sævissimâ peste, feliciter adhibitam, se legisse scribit. Cinis supprimendo sanguini inservit. Nihil de cerebro, testiculis, & dente vel pede sinistro, quem brachio subligatum memoriam juvare, Albertus prodit, dicam. Ex pellibus Taxorum olim quoddam genus vestis texebatur, quæ ab humeris usque ad lumbos pendebat. Ex iisdem canum collaria conficiuntur. *Differentias* si attendas, Olaus *Domesticorum*, qui ludicri, & *sylvestrium*, quorum setæ rigidæ, mentionem facit. Communiter in *Caninos* & *Porcinos* distinguuntur. Ambas in agro Matisconensi se accepisse, affirmat Brujerinus. *Canini* rictu sunt canino; latibula in locis sabulosis fodiunt, & quidem sine multis cuniculis; & cadaveribus, illisque cibis, qui canibus in deliciis vescuntur. *Porcinos* Carolus Stephanus subalbidos & caninis majores facit; & circa ostium cavernæ, parvâ prius rostro excavata fovea, excrementa deponere scribit. Addit Gesnerus, radicibus, fructibus, & omnibus quæ sues appetunt, vesci. In regione Americana quoddam animal vagatur nomine *Heyrat*, quod bestiam mellis avidissimam significat. Colore est castaneo, magnitudine Cati. Quotidiè apum opificium inquirens, in arboribus versatur. Potest ad Taxum referri: *Quaupecotli*, & *Tzcuintecuani*. Illud, animal est duos plus minus dodrantes longum; rostro prolixo, tenui: versus superna contorto, prolixâ item cauda, pilo longo, circa alvum candente, cætera fusco aut atro, candentique, sed circa dorsum nigriore, atris pedibus & incurvis unguibus. Mitescit facilè, vorax est; nullis escis oblatis parcit; placidum est item, ac mille modis blandiens, sed ignotis noxium. Reperitur in nova Hispania, & gaudet montibus. *Tzcuintecuani*, seu Cynodeticus, est huic congener, non solum magnitudine & moribus, sed etiam rostro, quod prælongum est ac tenue, & pedibus. Color albus est, maculis nigris ac magnis distinctus. Nomen habet à mordendo. Vivit non longè à mari Australi. Hisce congener est *Tlalcoyotl*, animal pilosum, duas spithamas longum, unguibus melis, cruribus brevibus, nigro vestitis pilo, brevissimâ cauda. Caput habet parvum, rostrum tenue & longiusculum, caninos exertos, corpus albũ in fulvum vergens, sed dorso ac superna capitis parte & colli nigris, lineaque distinctis candenti. Victus eadem ratio, quæ quanperotli.

Olaus Magnus l. 18. c. 18.

Usus.

Bruyer de Re cibaria l. 13. c. 3.

Vecker. l. 2. Antid. Special.

Differentia.

Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 43.

Nieremb. l. 9. c. 77.

Nieremb. l. c. c. 73.

CAPUT VII.

De Castore.

CAstor, Græcis κάστωρ, nomen ἀπὸ τῆς γαστέρος; id est à ventre invenit, ὑπογάστεριον γὰρ τὸ ζῶον, καὶ σχεδὸν ὅλον κοιλία: quod ferè totum hoc animal venter sit. Ridiculi, qui à castrando deducunt, quasi venatoribus visis, conscius se propter testiculos peti, eosdem dentibus evellat, & abjiciat. Parvos enim habet & spinæ adhærentes, qui superstite ipso, avelli non possunt. Dicitur & *Fiber*, non tam quod circa extremas fluminum ripas assiduè versetur, & fibrum antiqui extremum dixerint: quàm ab Æobeo φιβρὸς mollis, quòd molles pilos habeat. Lutram ab iisdem extremis fluminum oris dici, quæ Priscis lytræ, falsum. Diversa enim sunt animalia. Bellonio est Aristotelis *Latax*, sed falsò. Distinguuntur enim. An Orchia dici possit, non decido. Quidam Semipiscem ob vitam amphibiam dixere. Colore est ex albo cinereo in dorso nigricante: pilo quam Taxi subtiliore, qui quo nigrior, eò pellis preciosior. *Dentes* habet acutissimos, quibus ligna secat, anteriores rubidos.

Nomen.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 13.

Salmas. in Solin.

Descriptio.

Pedes

Pedes priores caninis similes, posteriores propter membranam interjectam anserinis quibus in natando utitur, utrosque quinque digitis constantes. *Caudam* piscium similem fecit Plinius. Secundum eundem, in majore, sesquipedalis est, senos digitos lata, duos crassa, quatuor interdum librarum pondo, ad margines in tenuitatem desinens; membranâ glabrâ & lividâ contecta, super quam lineæ quædam, squamas piscium mentientes, incredibili artificio depictæ sunt. In inguinibus geminos habet tumores ori anserini magnitudine, utrinque unum, membranâ sua conclusum. Inter hos pudendum residet. Tumores hi, folliculi sunt membrana contecti, in quorum medio meatus, ex quibus liquor pinguis & cerosus exsudat, quo, admoto ore deterso, corporis quos contingere potest partes, velut oleo oblinit, non aliter ac aves quedam, quibus supra podicem vesicula est, liquorem pinguem & olei æmulum continens, eundem rostro exhauriunt, & pennas perungunt, ne sub dio morantes, madefieri possint. Testes non esse, vel exinde colligere licet, quòd nullus ab his conspiciatur meatus. *Partes* internas sispectemus, lingua, corde, ventriculo, intestinis, & hepate in quinque lobos diviso, porco potius quàm alteri animali similis est. *Fel* sub minoribus jecoris lobis latitat. *Splen* parvus pro magnitudine corporis judicatur. *Renes* magni tanquam vituli anniculi, & copiosa pinguedine obducti. *Vesica* suillæ similis. *Testes* parvi & spinæ adhærescentes. Fœmina, observante Matthiolo, unico tantum meatu, & parit, & egerit, & mingit, uteri & vesicæ cervicibus illuc concurrentibus. In secto Castoreo, comperit Gesnerus, substantiam in folliculo flavam, solidam, ceræ similem, acrem & minimè terream. Ipsum unius libræ pondere fuit. Comperit & genitale, quod unico ossiculo constabat. Invenit in utroque tumore & alium folliculum, substantiam melleam & fœtidam putrescentis casei instar, continentem. Habetur & in fœminis, sed adeò exiguum, ut vix unciam ponderet. In quo Bellonius calculos ovi magnitudine invenit, adulteratum sine dubio erat. Reperiuntur Castores, apud Burgundiones circa Matronam fluvium; Sequanos in agro Cabillonensi, Lotharingos, Austrios, circa Danubium ubi Biferi nominantur, in Helvetia, circa Arulam, Rusam, & Lomagum fluvium. In Polonia quoque, Russia, Prussia, & Italia, ubi potissimum Padus in mare se exonerat. Denique circa fluvios Ponti, unde optimum castoreum venit, & in Hispania. Aquas septentrionales potius quàm Rheni, Danubii, & alios qui continuo navigiorum decursu sollicitantur, frequentare, Olaus Magnus author est. Ubicunque autem degit, amphibium est animal. Ideo vicinas littoribus cavernas ponit. Vescitur foliis arbor. Corticibus item almi, populi & aliorum. Salices tamen platyphilli maximè, ob summam amaritiem appetit. Piscibus vesci Albertus falsò prodidit. Nam Pelicerius Episcopus Monspeliensis frequenter vivos & mortuos apponebat, quos tamen nec olfacere quidem voluerunt. Ineunte æstate, quo tempore Delphini constellatio unà cum sagittario occidit, in libidinem solvuntur. Tempus parituræ finis autumni est, quo folia delabi solent. *Vocem* Julius Pomponius cum per Onomatopæiam exprimere non posset, scriptis mandavit, vagitum infantis apprimè repræsentare. *Naturam* & *Mores* sequentia testantur. Non prius mordere desinunt, quàm fragorem ossium audiverint. Quando domi aluntur, tantus ipsis pudor, ut nec stercore nec urinâ domum inquinent: si non patet egressus, querulantur. Tanto amore fœtum prosequuntur, ut quædam, portis & clavis evulsis, ex exalto se præcipitem dederit, quod ab Episcopo Monspeliensi Pellicerio proditum. Pedibus anterioribus tanquam manibus ori cibum admovent. Alvo, propter arborum cortices quibus vescuntur stipata, seu quòd parum fellis ad intestina confluat, partes posteriores sæpe in aqua madefaciunt. De avulsione testium, dum venatores fugit, quòd dicitur, falsum est; nataque inde opinio, quòd eas tam astutè occultet. *Ingenium* singulare habere, observatio dedit. Nam cùm ligna ad exstruenda habitacula convehunt, super senes resupinatos eadem artificiosè inter crura componunt, eosdemque arreptis caudis ad destinatum locum trahunt. Senibus dorsum mirum in modum glabrescit. Illi qui Scythis *servi* dicuntur, poma legunt, & cortices cædunt; alii supra duorum junctorum dorsum, crate ex bacillis composita, poma & cortices superimponunt. Iidem nigris, qui & *Domini* vocantur captis, luctum & gressu & facie indicant. Ligna cæsuri, semper eadem semita à fluvio ad arborem gradiuntur, arboremque non prius relinquunt quàm totam dentibus dissecuerint, & propè casuram, ne opprimantur, singulis ictibus suspiciunt. Ædificia denique, quandoque; in loco altiori, aliquando in de cliviori, prout amnis undare solet, construunt. Mutant ea pridiè quàm fluminis aqua augeatur. Carnes non sunt insuavis gustu, si omnem virositatem apparatu deposuere. Partes anteriores de calore participant, posteriores, teste Matthiolo, tanta scatent frigiditate, ut ad instar testudinum terrestrium, jejunii tempore admittantur. Cauda apud Lotharingos in deliciis est, & saporem murænæ benè præparatæ refert. Assatur à quibusdam, & pauco zingibere conspergitur. Gesnerus saporem carnium thunni vel anguillæ præ se ferre scribit. In *Medicina*, Castorei, fellis, coaguli, urinæ, caudæ & pellis usus est. *Castoreum*, quod secun-

[Margin notes: Plin. H. N. l. 8. c. 30. — Bellō. Hist. Aquat. — *Locus.* — Scalig. Exerc. 215. — Brujer. Rei Cibariæ l. 18. c. 4. — *Cibus.* — *Generatio.* — *Natura & Mores.* — Ælian. H. A. l. 13. c. 47. — *Usus.*]

secundum Dioscoridem, multis naturalibus tunicis circumdatum, liquore intus velut ceroso, gustu acri, & odore gravi, eligendum est; quod ab animali in vigore ætatis constituto, extrahendum est, & extractum, cum melleo liquore, in tunicis contento, exsiccandum; quòd denique ad septennium vires obtinet; in morbo comitiali, lethargo, in aceto acerrimo cum ruta decoctum; vertigine, si eo cum semine viticis, ex oleo rosaceo, vertex perungatur; oblivione chronicos morbos insequente prodest. Cum ammoniaco & aceto mulso asthmaticis opitulatur. Singultuosis à plenitudine vehementer succurrit. Colicam affectionem sedat. Gonorrhœam, in succo viticis & aceto decoctum, cataplasmatis instar pectini & genitalibus applicatum, sistit. Ad juvandam conceptionem suffimenti ex eo genus, Rondeletius commendat. Omnes uterinos affectus à frigidis causis procedentes, inprimis suffocationem, compescit. Puerperii excrementa purgat. Opium optimè corrigit. Plurima denique medicamenta, aquas nempe, pilulas, extracta, olea, unguenta, cerata ingreditur. *Fel* venerem stimulat. *Coagulum* in morbo comitiali incredibili adjumento esse solet. *Vrina* contra venena datur. *Cauda* intestinorum vulnerib. medetur. Cinis *pellis* cum pice liquida combustæ, succo porri mollitus, sanguinem undiquaque manantem, excellenter supprimit. Eâdem paralytici utiliter vestiuntur. *Dentes* de collo suspenduntur, tanquam amuletum contra casum. *Pinguedine* pisces inescantur. Ex pilis mollioribus galeri & tibialia fiunt. Ex pellibus apud Gelonos populos rhenones. Circa Differentiam nihil planè occurrit. Scythæ in *Nigros*, *ruffescentes*, *& ex utrisque mixtos* distinguunt; illos *Dominos*, hos *servos* appellant.

Differentia.

CAPUT VIII.

De Lutra.

Ambrof. Hist. Digit. l. 12. c. 13.

Nomen.

LUtra, quæ & *Lytra* Varroni, vel ἀπὸ τοῦ λύειν seu solvendo, quod arborum radices ad fluminum ripas sitarum dissolvat, vel ἀπὸ τοῦ λύειν, à lavando, quod piscem in aquis investigando, frequenter se in aqua abluat; nomen sortita est. Græcis vocatur ἔνυδρις, ab aqua, quòd in eadem degat; Aeolibus ἐλύδρις, unde fortè Lutra. Suidas cum ea Ictim confundit. Sylvaticus Hydrian perperam vocavit. Gaza Lutria vertit. Aëtio est κύων ποτάμιος, canis fluviatilis, quòd canis instar prædam in aquis requirat.

Suidas l. 37.

Descriptio.

Corpore est quàm Castor graciliore & longiore, capite canino, dentibus instar canis venatici; formâ oris quadrata, unde τετραγωνοπρόσωπος, dicitur, auribus Castoris, cauda oblonga, terete, & in fastigium desinente, vulpinis cruribus, paulò tamen crassioribus, pedibus posterioribus planis & membrana communitis, pelle denique minus quàm Castoris spissa, frequenti & brevi pilo conspersa, nonnihil ad castaneæ colorem accedens. Reperiuntur passim in Europa. Sed & in America haud parva ipsorum copia; in Canada inprimis. Maximè verò circa fluenta & lacus degunt, & quia cavernas quoque sibi effodiunt, inter amphibia reponuntur. Brasavolus copiosiores in agro Neapolitano stabulari prodidit. Vescuntur piscib. quorum tantam copiam interdum in cavernas deferunt, ut aëris infectio metui possit. Vescuntur & mollib. herbarum cacuminibus, fructibus arborum & corticibus. Agricola hyberno tempore ad pastum egredi scribit. Ad *Naturam*, *mores* & *ingenium* referri debet, quòd in urinando aërem per intervalla exortis naribus hauriunt, ne suffocentur: quòd in antro veluti tabulatum ex ramis & virgis construunt, super quo, ne madefiant noctu cubare solent: & quòd per aliquot milliaria ex aquæ rivulo piscinæ ordorem excipiunt. Facilius etiam auram secundo flumine hauriunt. Jejunæ cursum amnis superant: saturatæ cum aquæ fluxu delabuntur. Piscinam ingressæ mirâ agilitate meliores pisces aggrediuntur, & in omnes quamvis devorare non possint, sæviunt. Facilè cicurantur, & ad certum signum in aquas ad pisces capiendos se conjicere edocentur. In Suecia, ad coqui nutum pisces ex piscina in culinam deferunt. Carnes in Germania & Gallia à rusticis comeduntur, sed sunt crassæ lentæ & pituitosæ. Gesnerus etiam Carthusianis concedi scripsit. In Medicina præstat suum usum. Nam *adeps* medicamentis digerentibus infarctæ & exassatæ ad tollenda articulorum vitia, teste Hollerio, perutilis est. *Sanguis*, si Ælianum sequimur, cum aqua & aceto mixtus, nervis humanis intumescentibus conducit. *Testes* in morbo comitiali à quibusdam laudantur; castoreo tamen minus sunt efficaces. *Iecur* in furno tostum ad dysenteriæ suppressionem commendatur. Sedilia ex *pellibus* hæmorrhoides levant. Pelles ipsæ paralysi, vertigini, & capitis dolori conducunt. Calceamenta ex iisdem dolores pedum mitigant. Ex iisdem apud nos chirothecæ villosæ ad aëris injuriam coercendam consuuntur. Nec non ex pelle integra, cum capite, pedibus & cauda semimanicæ hyemales fiunt. Circa *Differentias* nihil ferè occurrit. Congeneres videntur Lutræ, *Saricouieme*, & *Carygueibeju*, animalia Americana. *Saricouieme*, non excedit magnitudinem felis, pilo est molli, leucophæi coloris: pedes membranis quibusdam fulciuntur. Amphibia est. *Carygueibeju*, aliàs *Iiya*, est magnitudine canis mediocris, capite obrotundo quasi felino sed acutiori, auribus obrotundis, & quæ inferius sitæ sunt, cruribus

Locus.

Cibus.

Bellon. Aquatil. l. 2.

Natura & Ingenium.

Scaliger. Exerc. 215.

Vsus.

Brujen. de re cibar. l. 13. c. 31.

Ambrof. Hist. Digitat. l. 2. c. 13.

Marcgr. Hist. Brasil. l. 6. c. 9.


Sciurus Getulus
Mus alpinq Marmota
Murmel thier


Glis Aldr.
Mus Indic,


Ichneumon .s. lutra
Ægypti.
Mus Muscatulq







Tab. LXVIII

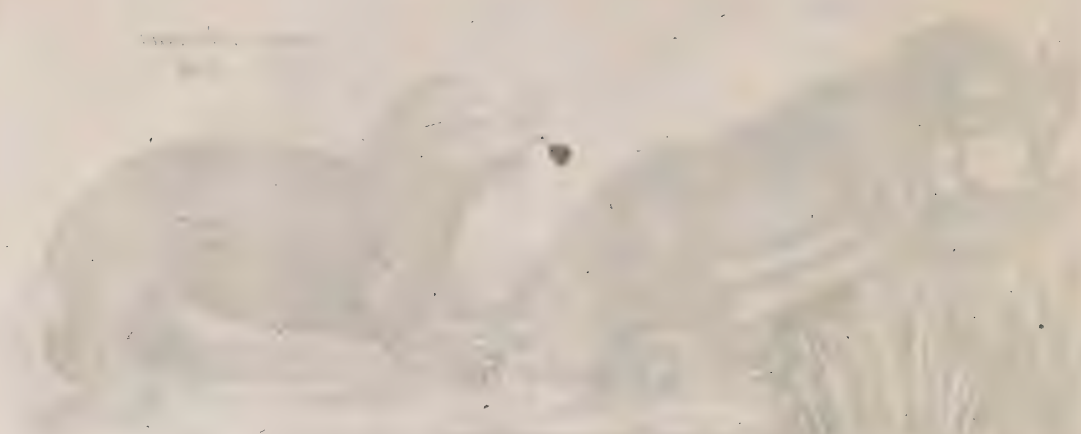

Lutra Otter


Vitulus Marinus
Zee Kalb

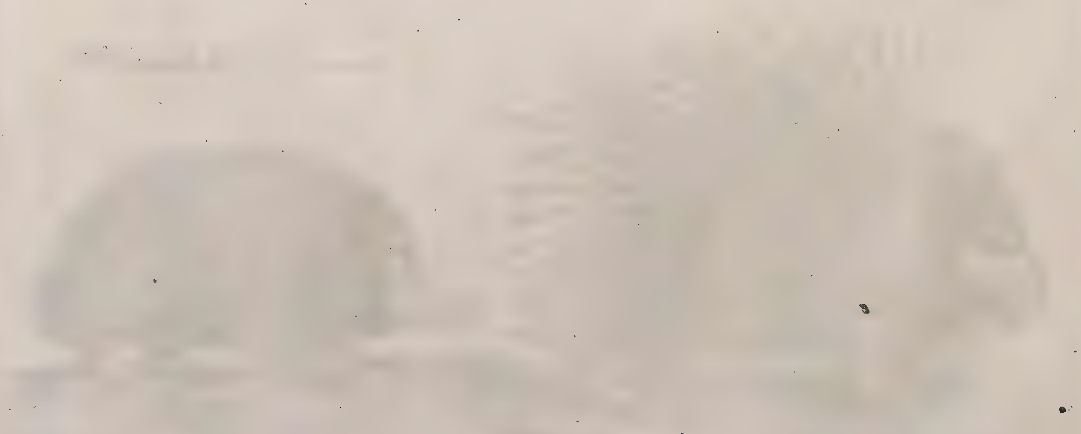

Castor Fiber
Biber
Lonx Lonza


Hystrix Dorn schwein stachel schwein


Herinaceus Igel Sewin Igel







bus & pedibus Cercopithecorum more. Quinque digitos quilibet habet, quorum interior brevior reliquis. Pilis tegitur ad tactum mollibus haud longis. Totum animal atri est coloris excepto capite, quod obscurè fuscum. In gutture maculam habet flavam. Vivit gammatis, piscibus, & farinâ Mandiocæ in aqua madefacta. De *Su* quod Ambrosinus ad Lutram redegit, alibi agemus.

CAPUT IX.

De Ichneumone.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 14. ICHneumoni nomen ab ἰχνεύειν, investigando, quòd noxia diligenter investigans, alimenta à venenis optimè distinguere valeat, impositum est. *Nomen.* Albertus *suillum* appellat, quod pilis suillis induatur, & perperam *Ibin*, & Anschyçamum. An Avicenna Thyamonem dixerit, ignoro. Manardus Alcasim vocatum putat. Græcis est ὕλλος, porculus, seu suillius; quòd more suis rostrum dum investigat, semper in terra habeat. *Bellon. observ. l. 22. c. 22.* Hodiè teste Bellonio, *Mus Pharaonis*, seu Ægypti vocatur. Ælianus, *murem Indicum* dixit. Alii *Lutram Ægypti*. *Descriptio.* Magnitudine est felis, sed longior, *pilis* instar pili lupini duris, albicantibus seu subflavis per intervalla, & leucophæis. *Rostrum* habet nigrum, suillum, *auriculas* breves & rotundas: *crura* nigra, quinque in pedibus posterioribus *digitos*, quorum postremus ab interiori parte perbrevis est. *Caudam* longam, & circa lumbos crassam. *Testes*, linguam, dentes, felis instar. Meatum denique extra foramen excrementi peramplum, undique pilis cinctum, pudendo muliebri non dissimilem, quem, magno urgente æstu, loco excrementi interim clauso, aperire solet. Hinc scriptores omnes indiscriminatim Ichneumones & mares & fœminas esse arbitrati sunt. *Locus.* Sola Ichneumonem Ægyptus proferre creditur. *Arist. Hist. l. 9. c. 5.* Ideò Ichneumonem Ægypti vocavit Aristoteles. Haberi tamen & ex altera parte montis Atlantis, ad Nili capita, Vitruvius prodidit. Amphibium est animal, & ad Niloticas ripas commoratur. *Cibus.* Vescuntur muribus, serpentibus, limacibus, lacertis, chamæleonte, ranis, & aliis hujus generis. Aves, & inprimis gallinas vehementer appetunt. *Oppian. Cyneget. l. 3.* Hepate Crocodilorum delectari, & ideò in dormientium ventrem irrepere, communiter proditur. Ideò etiam singularis inter Ichneumonem & Crocodilum *Antipathia. Ælian. H. A. l. 9. c. 1.* antipathia esse creditur, cujus ova in littore inventa frangit, Ægyptiorum, ne tot Crocodili nascantur, bono. Adversatur etiam aspidi, & omni serpentum generi. Ventum maximè abominatur. Ideò eo flante gradum ad latibula accelerat. *Natura, Mores, Ingenium.* Mures & serpentes, more felium & mustelarum depopulari, (ideò in Ægypto cicurantur,) assiduis collusionibus gaudere, ne frigore lædatur, caput inter genitalia abdere, & Echini terrestris instar, in pilam se contorquere; conspecto aliquo animali pilos erigere, & magno etiam se cani opponere, felemque tribus dentium ictibus strangulare, omne animantium genus, equos etiam & camelos adoriri; tot numero fœtus quot canes eniti, ad *Naturam* & *mores* spectat. Quæ de utroque sexu apud Ælianum extant; & quomodo *Arist. H. A. l. 6. c. 35.* victi muliebria pati necesse habeant, fabulosa sunt. *Ingenium* multa testantur. Prædaturus se in posteriores pedes erigit: prædam verò conspicatus, tranquillo per humum *Arist. H. A. l. 9. c. 6.* tractu se promovet, & tandem magno impetu adoritur. Hostes suos, nunquam nisi advocatis sociis aggreditur. Contra aspidem dimicaturus, in luto prius volutatus, in sole apricatur, donec quasi loricæ munimentum acquirat: si lutum desit, aquâ madefactus, in pulvere se volutat. Gnarus teneras sibi nares, solo caudæ flexu in acerrima dimicatione eas tuetur. Inservit & in Medicina. *Usus.* *Lotium* cum vaccæ nigræ lacte propinatur contra dolorem colicum. *Cinis* pellis combustæ in *Ægineta l. 4. c. 58.* aceto maceratus adversus serpentum ictus facit, si eo homines illinantur. *Pilorum* suffumigatio, contra lumbricos facit.

CAPUT X.

De Mustelis.

ARTICULUS I.

De Mustela vulgari.

Ambrosin. Hist. Digitat. l. 2. c. 15. MUstelarum duo summa genera inveniuntur. Sunt aliæ *vulgares*, aliæ *sylvestres*. Hic de prioribus agemus. *Nomen.* Nominis originem quidam à mure & telo deducunt, ut sit quasi mus longus. Telum à longitudine dictum, omnium ferè Lexicographorum placitum est. Alii à mure & τῆλε quod est longè. Figulus à μῦς & στέλλω surripio, quòd mures è cavernis ad se trahat. Græcis antiquis dicitur γαλέη & in prosa γαλῆ ἀπὸ τοῦ γάλακτος à lacte vel candore, quòd hoc animal vel secundum se totum vel secundum partem candidum sit: quibusdam κερδώ, quod vulpi ob astutiam convenire superius diximus: recentioribus νυμφίτζα. *Descriptio.* Circa *Descriptionem* nihil singulare occurrit. Vulgaris ista in lateribus & dorso est rutila, raro subflava, circa guttur semper alba. Corpus ei tenue, cauda brevis Albertus de candida scribens dicit, Ermineum esse animal candidum, figuræ mustelarum, & in extremitate caudæ nigerrimum. *Dentes* habet minores quàm mures, *cor* parvū, sed in comparatione ad alia animantia satis magnum. *Locus.* Inveniuntur passim: sed albæ, in regionib. septentrionalib. inprimis. In Mauritania sunt prægrandes. In territorio Tartesi urbis extra Herculis columnas maximæ, ut Suidas auctor est. In Java loca sylvestria incolūt. In Pordeselene insula limites non transeunt.

In Bœotiam delatæ aut pereunt, aut statim aufugiunt. In cavernis, petrarum fissuris, fœnilibus, & stabulis habitant. Est ex animalibus πάμφαγον Vescitur ut plurimum muribus, & talpis. Non abhorret à serpentibus. Insidiatur vespertilionib. In columbariis ova absorbet, & avium interemptorum sanguinem sugit. Defunctos invadit, & eorum oculos effodit. Lepores denique invadit. Visa quæ eum ore tenebat. Ore parere vulgaris fabula est, ex illa quæ de Galanthide Alcmenæ ancilla in mustelam à Junone conversa, conficta. Uterum habere certissimum est. *Antipathiam* cum corvo & cornice gerit, quòd harum avium ova absorbeat. Gallinæ auditâ mustelarum voce ferè exanimantur. Cum catis decertat. Cum serpentibus congreditur, ramo rutæ vel soncho munita. his destituta, opprimitur. Ad *Naturam* & *Ingenium* spectat, quòd earum fimus, si per agros & sylvas liberam vitam agunt, moschum redoleat: quòd ratione ætatis varium colorem induant: catulis visum deperditum herba quadam restituant: facilè cicurentur, inprimis si dentes allio confricaveris: majora etiam animalia adoriantur: Caveas duabus foraminibus munitas exstruant; quorum alterum Septentrionem, alterum Austrum versus obvertitur: fœtus spacio unius diei in diversa loca transferant: cum serpentibus denique nonnisi ruta vel soncho munitæ congrediantur. Quia in rabiem concitatur morsus ejus lethalis est. Ideò & vaccarum ubera, si ea attigerit, inflammatione corripiuntur. Oleum in quo mustela computruit, remedio est: vel si locus affectus pelle ejusdem sicca confricetur. Aristides Locrensis ejus morsu periit. Mexicani eas *in Cibis* adhibent. Galenus sale conspersas & exsiccatas, carnibus leporinis respondere scripsit. Quantum ad *Medicinam*, *Cerebrum* exsiccatum adfert haud parvam Epilepticis utilitatem, teste Galeno. *Ventriculus* coriandro impletus demorsis à serpentibus auxiliatur, apud Dioscoridem. *Pulmo* in pulmonis affectionibus efficax est. *Iecur* vertigini & epilepsiæ prodest. Quia decrescente luna minui dicitur, crescente augeri, Epilepticos quoque, teste Glyca, juvat. *Fel* contra omnia veneficia salutare deprædicat Plinius. Matthiolus eodem cum succo fœniculi mixto, in auferendis oculorum nubeculis, & in cute emaculandâ utebatur. *Virga* exsiccata singulare est stranguriâ laborantibus remedium. *Testiculi* & *Uterus*, more lapidis aëtitis, fœtum in utero cohibere dicuntur. *Sanguinem* cum succo Arnoglossæ in mitigando podagræ dolore extollit Lonicerus. Galenus parotidibus eundem illinit. *Fimum* melle exceptum & cum farina lupinorum vel fœnu græci mixtum, ad strumas discutiendas magnifecit Matthiolus. Est & *tota* in usu. Dioscorides sale inveteratam, detractis intestinis, contra venenatorum morsus commendat. Pulverem exsiccatæ in morbo comitiali adhibuit Galenus. Matthiolus crematæ cinere aqua subacto & illito vehementes capitis dolores mulcet, & oculis caligantibus injecto, suffusiones emendat. Marcellus ad catarrhum in fauces descendentem, eandem die Jovis, Luna decrescente, in olla rudi, ita cremat, ut in pulverem redigi possit, quem cum melle mixtum patientibus exhibet. De *Usu in Variis*, consule Ambrosinum. Apud Portam legimus, semina rosæ cum seminibus sinapi, & pede mustelæ intra ramos arboris infœcundæ suspensa, eandem in fœtus resolvere. Gesnerus tradit equum à subito & pernicioso morbo, Tach Germanis dicto correptum, portione pellis Mustelina exhibita, à veterinariis liberari. Quidam semina cineribus mustelæ permixta per agros spargentes mures à segetibus abigunt. Alii in copiosa aqua fervefaciunt, & decoctionem postea ad fugandos mures à campis feliciter adhibent. Circa *Differentias* variant authores. Plinius appellatione Mustelarum & Ictida & Galen complexus, duas species constituebat, alteram in domum tectis errabundam & domesticam, alteram in agris & nemoribus versantem & sylvaticam cognominabat. Carolus Figulus, vulgaris duas species ponit, alteram totam albam, *Hermellani*, alteram secundum pectus & ventrem, Viselam dictam. Ad easdem referuntur sequentia. *Rosola* Alberti seu Guisela cujus excrementum odoriferum est. *Quadrupes digitatum* variis maculis insignitum & Salamandra dictum, fortè quòd ob colorum varietatem Salamandræ ex genere lacertorum assimiletur. *Girella* muris, genus in Austria, magnitudine mustellæ. Pelliones Itali nigri rutilique coloris pellem parvam ex regionibus frigidis delatam ostendunt, hancque Rosoleum vel Romulum nuncupant. Alii *Chiurcam* inter mustelas connumerant. Georgius Agricola in genere Mustelarum *Vormelæ* animantis Viverra seu Furone minoris meminit, & Cardanus *Lardironi*. Idem Genettam quandam mustelam esse statuit. *Chiurcam* verò ita Scaliger describit. Viverræ inquit, est facie & magnitudine, capite vulpino, sub terra habitat, Fœcundissima est, duodenos parit exiguos. Cauda ei tenuis pænè glabra. Ipsa pilo atro. Catulos in bursa sub alvo obtensa secum fert. Est & *Africana mustela*, quæ apud Clusium ita describitur. Erat, inquit, hoc animalculum majoris muris seu gliris non prorsus adulti magnitudine, corporis forma mustelam & sciurum quodammodo referens. Nam capite & cauda longis pilis prædita sciurum æmulabatur: illam quidem attollens, minimè tamen supra caput retorquens ut ille, sed in altum nonnunquam valdè explicans.

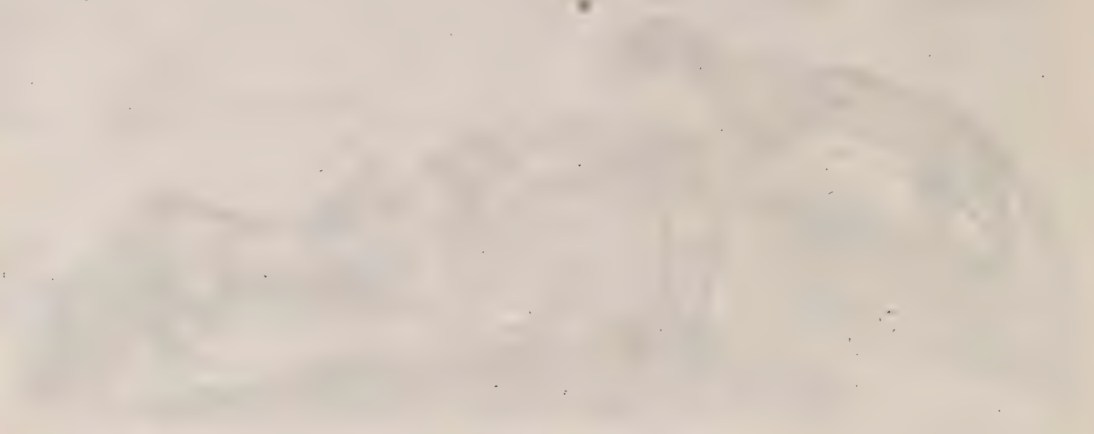
Co-

Marginalia: *Victus.* — Plin. H. N. l. 29. c. 4. Ælian. H. A. l. 12. c. 22. — *Generatio.* — *Antipathia.* — Arist H. A. l. 9. c. 1. — *Natura* — *Usus.* — Galen. de Theriaca ad Pison. c. 9. — Dioscor. M. M. l. 2. c. 24. — Glycas l. 1. Annal. — Galen. de compos. medic. s. l. l. 3. c. 2. — Porta Phytogn. l. 6. c. 4. — *Differentiæ* — Figul. in Dialogo de Mustela. — Nieremb. H. E. l. 9. c. 32.


Mustela Wiesel
Putorius Iltis


Martes Marter
Martes


Porcellus Indicus alius
Taxus suilla
Hystrix







Comedens clunibus sciuri instar insidebat, anterioribus pedibus cibum tenens & versans. In utraque mandibula binis longioribus dentibus in anteriore rictus parte erat præditum: aures ferè orbiculares habebat, & pilorum colorem varium à spadiceo, fusco, & albo, singulis coloribus à capite ad caudam, secundum corporis longitudinem virgatim & radiatim excurrentibus. Summa venustas erat in cauda, similibus coloribus etiam virgatim distinctâ, cum ut dicebam, illam interdum valdè explicaret pavonis caudæ pænè instar. Pedes in quinque digitos erant divisi, quaternos antrorsum spectantes, eorumque binos medios longiores, quintum autem brevem calcari non dissimilem retrorsum spectantem. Omni cibo ipsi objecto indifferenter vesci intelligebam, præsertim verò pane delectari: ferox non esse sed facilè cicurari & domesticum fieri, ut liberè nullo vinculo adstrictum, quo vellet vagari, permitti posset. In navi qua vehebantur, tam cicura hæc animalia evasere, ut nautarum sinum & caligas subirent. Nierembergius Mustelam Lybicam vocat.

ARTICULUS II.

De Mustela sylvestri & Putorio.

Ambrof. Hift. Digitat. l. 2. c. 16 — *Nomen.* MUstela sylvestris, quibusdam, Furo, Furus & Furunculus seu Furectus, seu quòd more furis noctu surripiat; seu à fureo, id est, obscuro colore, quòd subterraneos meatus & cuniculos ingrediatur & effodiat, dicitur: aliis Viverra, quòd vi verruncet, id est animantes à cuniculis expellat. Græcis est ἰκτὶς, & per aphæresin κτὶς, fortè ἀπὸ τ̃ ἰκτῖνος ab ave hujus nominis cujus colorem pilus ejus æmulatur. Grapaldus pholitam vocat, Gesnerus pholeutam, & rectè, legit. φωλεὰ apud Græcos lustrum est. *Descriptio.* Author de natura rerum, colorem ei esse inter album & buxeum medium, ventre albo, oculis rubicundis, mustelâ domestica majorem. Aristoteles corporaturæ catelli Melitensis facit, in pilo verò, formâ, albedine partis inferioris, multum à Mustela vulgari discretam. *Locus.* In Italia, Gallia, & Germania non reperiri Gesnerus prodidit. In Africa tantum esse, Strabo. In Anglia haberi multi perhibent. *Victus.* *Victitat* melle, piscibus, columbis, & carne cuniculorum, quam maximoperè appetit. Fœminæ libidine correptæ, nisi se mari commiscuerint, inflatione correptæ pereunt. *Generatio.* Coëunt more felium. Septem vel octo catellos unicâ pariturâ edunt: dum tamen spacio quadraginta dierum utero gesserint. Fœtus post partum per triginta dies cœci sunt; & die quadragesimo post acceptam visionem ad venationem proficiscuntur. Ad iram provocatæ excrementa alvi odorata egerunt. Cicurati in capsis ligneis plurimum temporis dormiendo consumunt. In Gallia Narbonensi utuntur eis in cuniculorum venatione. Alibi, in extrahendis de nidis parietum, inaccessis inprimis, aviculis. *Differentia.* Pertinet ad eam Viverræ in insula Zeilan genus, serpenti coronato inimicissimum. (Cluf. Exot. l. 1.) Quoties adversus eum dimicat, radicem ligni colubrini præmordet. Nec alterius est generis animalculum illud quod Agricola *Hamester* vocat. (Agricola de animal. subterran.) Majus est mustela domesticâ. Color dorsi leporinus, ventris niger, & laterum rutilus. Pedes breves. Multa frumenti grana in specum congerit. Ager Thuringiæ eis abundat. *Putorius*, ab odore nomen sortitus est. (Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 17) Semper enim putidum ab ore halitum emittit. Quidam Ichtim dixere, quòd piscibus valdè delectetur. Scaliger Catum fœtentem, ni, fallor, dixit. Corpore Marte est similis, sed major. Circa collum angustior, circa imum ventrem latior, in cauda & cruribus nigrior, & ad latera flavior. Pellis duplici pilorum ordine constat. Alii sunt breviores & flavi; alii longiores & nigri. Crura sinistri lateris breviora esse, à quibusdam creditum, sed ipsa αὐτοψία repugnat: *Incolunt* horrea, stabula, sylvas, & ripas. *Victitant* muribus, gallinis, avibus, quibus statim caput auferunt, piscibus, ranis, &c. Tempore vernali pelles gravissimè olent: hyeme non item. Albertus meminit cujusdam mustelæ quam *Noerzam* vocat, magnitudine martis. Pili ad colorem lutræ accedunt. In remotissimis nemorum penetralibus latet, & putidum odorem de se emittit.

CAPUT XI.

De Marte & Mustela Zibellina.

MArtes à ferocia nomen accepit. Est enim Martia. (Ambrof. Hist. Digit. l. 2. c. 18) Alii Martam & Marterum vocant. Nonnulli Foinam, Gainum, & Scismum. Dentes habet candidissimos inæquales & asperos. Canini in utraque mandibula eminent; quibus sex exigui diversæ altitudinis interjiciuntur, qui incisorum munus obeunt, cum hac tamen differentia, quòd incisores mandibulæ inferioris perexigui sint. Molares, quorum octo, sunt serrati, triangulares quidam. Ultimi in superiore oris parte multò cæteris interius sunt, nempe, in ipso palato Severino circa interiore sequentia sunt observata. (Zootom. Democrit. p. 317.) Sub cutem *fibræ* nerveæ extentæ, numero & situ costis omnibus respondentes. *Costæ* autem num. 14. *Membrana* nulla carnosa: *Musculi* abdominis inter duas peritonæi tunicas; ideo videtur peritonæum crassum & densum, non minus

quam cornea tunica oculi bovini. In longitudine per eam lineam, quæ respondet umbilico carnosum erat, sed non late & in infima sui parte. *Omentum* ventriculo inferne annexum intestinis & lieni, sed *lien* parviculus satis parte sinistra ventriculo appensus, omenti parte adalligante. *Ventriculus* amplior, quam pro pusillo corpore, constans duplici tunicâ, sed externa albidior & levigata interna, utraque tenuis. *Intestina* retrorsum annexa spinæ per membranam. Nullum cœcum intestinum, uniformia omnia. *Vesica* urinaria oblonga, tenuis, sed ventriculo magis, recto intestino incumbens. *Hepar* septem fibris constans, quarum infirma quædam trifida, velut pes pulli, media sic triangularis figuræ, venæ cavæ per membranulam parvo spacio annexa. *Ren* dexter superior. *Emulgens* sinistra longior quam dextra, utraque ab arteria magna enascens, à vena cava non item: Dubius tamen sum & nescio, num per injuriam non obserim. Ad cavam venam hinc & hinc *glandulæ* subrubræ seu flavæ, sed dextra superior annexa hepati per venularum surculos. *Vena cava* multos spinæ ramos mittit per lumbarium musculorum intercapedinem, sic & *magna arteria* cavæ subdita. *Vasa spermatica* à renum medio descendunt, sed parte ima finduntur utrinque, quorum alter ramus continuus testi fit, abdomen extra pervadens. *Penis* à ligamentis coccygis nascens cartilagineus & durus instar ossis, summa sui parte contortus ut terebella; amictus suâ tunicâ, quæ juxta sui principium validè adhærebat, in extremo perforatus, ut acus; ureter dexter insertus vesicæ superiùs, quàm sinister, nervus subtilissimus descendit rectus adalligatus dextero lateri cavæ venæ, inserens sese in principium cavæ. Nervulus item alius latere sinistro descendit ad orificium superius œsophagi. *Diaphragma* ad fines hepatis oblique descendens eâdem illi parte connexum. Inseritur vena cava in dextrum ventriculum cordis propè auriculam dextram, quæ nigra & plena sanguine, major quam sinistra: hæc autem alba & exsanguis. Eadem cava variè in pulmonem conspergitur parte dextrâ. Arteria magna inserta in sinistrum cordis ventriculum, dum se contorquet ac flectit ad inferiora: Vena cava dextrorsum pulmonem parum supergressa sese contorquet & divaricatur in sex ramos, fitque ἄζυγος, ascendit eadem supernè ad utramque mandibulam inferiorem. Pulmo dextrorsum quatuor constat fibris minoribus, sinistrorsum duabus majoribus. In Septentrionalibus regionibus ut plurimum inveniuntur: in Germaniæ Alpibus quæ meridiei & Italiæ obvertuntur. Incolunt magnorum ædificiorum tecta, nec non faginas & abjetinas sylvas. Retulit quidam rusticus Gesnero, se in præalta abiete Martem cum quatuor catulis comprehendisse. Gallia Martibus abietum caret: ex Polonia deferuntur aliquando colore fusco diluto. Dicuntur præter cibos mustelis suetos, fruticibus etiam vesci. Excrementa Moschum redolent. Facilè cicurantur. Habebat cicurem Gesnerus, canis quo cum nutriebatur amantissimum, quem in itinere sequi solebat. Vinculis soluta circa ædes vagabatur, & semper redibat, supina quoque cati ritu ludebat. Infida tamen est: ideò nonnulli suadent, ut canini dentes amputentur. Pellis est in usu. Ex illa quæ sub gutture, salutares capiti pilei concinnantur. In Canada mulieres infantes suos eis insuunt. Duæ ipsius sunt *species*. Altera *Domestica* pilo fulvo nigricante vestitur, excepta ea gutturis parte quæ albicat, quam pelliones Fainam vocant. Est corporaturæ felis, sed paulò longior, cruribus ungulisque brevioribus. Per rura vagatur, gallinas jugulat, & ova exhaurit. Altera est *sylvestris* pilo clariore & molliore, gutture luteo. Ex his aliæ sylvas fageas, quernas, & ilignas inhabitant: aliæ piceas & abiegnas. Circa lacum Bregantinum dicuntur versari quæ noctu lucent. *Mustela Zibellina* Aristoteli ex quorundam sententia sub nomine *Satherii*, sub *Cebali* Nipho venit. Alciatus *murem Sarmaticum* & *Scythicum* vocat. Agricola paulò minorem Marte facit, totam obscuro colore fulvam, præter guttur, quod cinereum est. Inveniuntur in partibus septentrionalibus & extremis Moscovitarum sylvis; sed & in Lithuania, alba Russia, & locis mari Cronio vicinis: ut & in Lanceruca Scandinaviæ sylva. Præstantissimæ sunt pelles quas Tartari & Lapones mittunt. In regni Congani provincia quadam copiam ipsarum dari, descriptionis Guineæ historia testatur. Insidiantur aviculis, dum in opaco saltu latitant. Animalia sunt natura agilia & semper inquieta. Observatum est pelles ipsorum in imo arcæ repositas & aliis vestibus onustas, post triduum plus minus in summum ascendisse. Si manibus tractentur semper æquales remanent. Præstantiores, quibus pili longi, & ad nigredinem vergentes. Soli expositæ corrumpuntur. A blattis præservabis, si sæpè concutias, & ramis absynthii involutas, reponas. Pretium illis ingens, Quadraginta pelles mille coronatis emptas vidit Agricola. Semimanicam hyemalem ex iisdem concinnatam quadringentis libris Bononiensis monetæ Ambrosinus. Incolæ Obdoriæ eas idolo suo Zlata baba dicto, offerunt. Magni Tartarorum Chami tentoria, iisdem subduci, M. Paulus Venetus testis est.

Renod. l. 3. Pharmacop.

Differentia.

Ambrosin. Hist. Digitat. l. 2. c. 19.

CA-


Lepus
Hase


Lepus
Cornutus


Cuniculq porcellq Indicq
Kaninich
Kuniglein







CAPUT XII.

De Genetta, & Animali Zibethi.

Ambrof. Hift. Digit. l. 2. c. 21

ANimalis, quod *Genettam* vocamus, nomen, unde desumptum sit, ignoratur. Quidam, quia Hispanicum est, ab aliquo ibid. loco appellatum, credunt. Alii *Cattum Hispaniæ*, quidam *Genethocatum*, vocant. Nonnulli *Pantheram minorem* Oppiani opinantur. Minor est vulpecula. Corpus totum maculis nigris eleganter distinguitur: nam reliquum fuscum, vel cano fuscum permixtum est. Tota pellis molli & denso pilo & lanuginosa, non ingratum odorem spirat. Reperitur in Hispania, & quidem circa aquosa loca, ut inde victum quærant. Semimanica hyemalis ex illius pellib. constans, viginti quinque, imò triginta libris monetæ Bononiensis venditur. *Animal Zibethi*, quod antiquis fortè ignotum est, moderni Græci *Zapetion*, Scaliger *catum zibethicum*, Ludovicus Roman. *felem zibethi*, alii *Sivettam* seu *Civettam*, & *Catum sylvestrem*, Gyllius Pantheræ genus, quod veteribus hæc sola odorata ferebatur, Bellonius *Hyenam veterum*, vocant. Armatur dentibus & pilis asperioribus. A capite ad initium caudæ integrum hominis brachium adæquat: altitudo crurum usque ad pedes ad trientem brachii reducitur. Magnitudinis ferè est vulpinæ, colore lupino maculis nigris resperso insignitur. Folliculum circa inguina gestat, in quo odoramentum Zibethum dictum, colligitur. Rondeletius addidit, rictu esse oblongo instar Taxi, linguæ non tam scabræ ut felis. Reperiuntur in Pegu, regno Congitano, China, Cambaja, sylvis Æthiopiæ, quod apud Leonem Africanum legimus. Advehuntur & ex Ægypto, ubi copiosum partum enituntur. Ex Hispania in Italiam deferri, non malè Cardanus scripsit. Delectatur crudis carnibus & muribus sylvestribus. Romæ apud Cardinalem Galeottum carne pipionum alebatur. Comedit etiam dulciaria & oryzam cum ovis. in China, lignum dulce quod Comaron vocant, si id animal est, cujus Pigaffetta in itinerario suo meminit. Adeò cicuratos Romæ & Mantuæ vidit Scaliger, ut innoxiè supra humeros ab hominibus gestarentur. Consul Florentinorum Alexandriæ adeò mitem habebat, ut cum hominibus colludens, nasum, aures, labra, dentes sine noxa apprehenderet. Ab ineunte ætate humano lacte educabatur. Excrementum quod ex loculo circa extremam abdominis partem intra femora, cavernis & angustiis instructo dimanat, primò est album, teste Fallopio, progressu temporis subluteum, tandem nigrescens. Primis diebus hoc odoramentum grave est, namque mirandum in modum ferit: concretum & aëri expositum, suavitatem gratissimam acquirit. Nonnulli sperma animalis esse voluerunt. Colligitur cochleari argenteo, æreo, vel corneo, singulo quoque die drachmæ unius pondere. Majorem zibethi copiam fundit, si, antequam colligas, virgula exagitetur, ut in iracundiam præceps feratur. Alii spontè certo anni tempore incalescere, & liquorem odoriferum è genitali ejaculari scribunt. Collectum in vase corneo melius & diutius quàm alio servatur. Sunt quidam Ulyssipone nobiles, quorum ex zibetho reditus, ad mille & quingentos aureos ascendunt. *Usum* tam in Medicina quàm alibi habet. In Colica effectione granum unum umbilico inungitur, pane calido supra posito. A Crollio in vertigine & apoplexia commendatur unguentum, cujus compositionem & hic succus ingreditur, extremitatibus narium, temporibus, & vertici illitum. In uteri suffocationibus pudendo affricatur. Adulteratur felle bubulo, styrace liquida, & melle. Parantur ex eo pulveres Cyprii, sapones, aquæ, olea, essentiæ, suffitus, de quibus consule Ambrosinum.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 22. Scalig. Exerc. 211.

Rondelet. Pharmac. l. 3. c. 16.

Bellon. obser. l. 2. c. 20.

Majol. Colloq. 7.

CAPUT XIII.

De Lepore.

Isidor. Origin. l. 12.

LEpus Isidoro dicitur quasi Levipes, ob currendi celeritatem; vel quòd mollissimè propter villosos pedes incedat: aliis ab Æolibus Bœotiis qui antiquâ voce, animal hoc, λέπορις indigitabant, descendit. Dicitur autem ita quasi λείως προδιόμενος, quòd lubricè eat, nec facilè sit eum apprehendere, aut retinere. Scaliger tamen λίπορις, & λιπόῤῥις legit. Aliis Græcis dicitur λαγωὸς, λάγειος, λαγὼς Atticis, λαγὸς Jonibus, ut Eustathius docet. Vocatur & δασύπους, à pedum villositate, δρομαλὸς, πτὼξ, & ταχίνης, sine dubio, à cursus celeritate. Cretenses Lepores κεκῆνας vocant. Albertus Leporem, Trochum Aristotelis interpretatus est. In *Descriptione* non est quòd immoremur, *Caput* habet breve & rotundum: *collum* angustum, rotundum, molle, oblongum; *aures* sublimes: *scapulas* rectas & laxas: *pectus* non carnosum: *spinam* teretem: *ventrem* depressum: *Crura* levia, quorum priora exiguo intervallo distinguuntur; posteriora, infra genu instar literæ Λ divaricantur: *Corpus* denique totum flexile. *Interiores* partes si spectes, *Cor* ipsi datum maximum: illis verò, qui circa Briletum, Thernen, & in Chersoneso ad Propontidem vagantur, quique in Sycino agro circa Bolbam versantur, duplex jecur, seu quòd revera tale sit, seu quò adeò fissum est, ut duplicati jecoris faciem repræsentet. *Oculi* sub angulo anteriori cartilago latior est: vermiforme corpus cerebello postremum: corpus concameratum in aliis non obser-

Varro. de L. L. l. 3. c. 12.

Nomen.

Descriptio.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Zootom. Democr. p. 309.

observatum: os auriculæ tenue pellucidumque ut felis. Inter animantia dentata, unicumque ventrem habentia, solus coagulum obtinet. Reperiuntur passim, tam calidis quàm frigidis regionibus. Ex Lybia albos delatos reliquit Pausanias. In insula Indica Mazzua dicta, tanta ipsorum copia, ut ab incolis passim interimantur, si Ferdinando Lopezio credimus. In Atho quoque monte tot, ut Ovidio in proverbium abierint. Incolunt tam culta quàm inculta, ista tamen præcipuè, quæ à venatoribus non frequententur. In Ithaca non esse, nec vivere illatos prodidit Aristoteles. De *Victu* leporum ita eleganter Bargeus:

Aristot. de partib. animal l. 3. c. 15.

Locus.

Ovid. l. 2. de arte amandi.

Aristot. H. A. l. 8. c. 29.

Victus.

Decerpunt læti turgentia gramina campi,
Et culmos segetum, & fibras tellure repostas
Herbarum, & lento morsus in cortice figunt.
Arboris, atque udos attondent undique libros;
Nec parcunt strato pomorum, aut glandis acervo,
Aut viciæ, aut milio, aut proceræ frondibus ulmi,
Præcipuè gratæ sylvestria gramina menthæ.
Quæque colunt riguas inculta sysimbria valles,
Et vaga serpilla, & pulegi nobile gramen
Percipiunt.

Bargeus Cyneget. l. 3.

Generatio. Commiscentur aversi, ut omnia animantia quæ retrò urinam mittunt. Solvuntur quocunque tempore anni in libidinem: Xenophon tamen & Pollux verno potissimum tempore congredi statuunt. Post primum congressum superfœtat, ut verè Poëta scripserit.

Prolis amans, gignit fœtus, lactatque tenellos
Dumque superfœtat, dum parit; usque coit.

Non est ergò mirum, catulos prægnantes in dissecto lepore inventos, quod apud Ælianum legimus: nec mirum, Astypalæam ex geminis leporibus, tempore Antiochi Gonatæ, brevi tempore, tot leporibus fuisse refertam, ut intra annuum spacium plures sex millibus caperentur, ut apud Athenæum legimus: totamque Geronem Scarii maris insulam olim leporibus vacuam, intra breve tempus, à prægnante lepore, fœtu occupatam fuisse. Enituntur in locis nemorum secretioribus; nunc duos, interdum tres, aliquando quatuor catulos. *Sexum*, sic optimè agnosces, si consideraveris, fœminam esse capite oblongiore, corporaturâ crassiore, auribus oblongioribus, & pilo dorsi leucophæo, ad nigredinem vergente, canibusque persequentibus semper suam regionem currendo circumambire, & per eundem locum pluries transire: marem verò humeros habere rubentes, in quarum medio pili oblongiores, observentur; caput brevius & obtusius, pilos barbæ & palpebræ longiores; aures breviores & latiores, canibus persequentibus recto itinere se committere, & quandoque ad decem millia passuum currere. *Inimicitias* gerunt cum aquilis, corvis, mustelis, vulpibus & canibus. *Vivunt* ad septennium. Ætas ex cavernis vel potius fissuris secus foramen excrementorum colligitur, si Archelao & Alberto credendum. *Vocem* habent acutam. Philomelæ author gemitum appellat. Ad *Naturam* pertinet videndi facultas eximia: nam dum dormit oculos apertos tenet: auditus acerrimus: nam & ad levissimum foliorum motum concitatur & fugit: Utitur etiam auribus tanquam incitamento ad cursum, quibus eundem dirigit & moderatur. Dormiturientes, ne cavernæ locus deprehendatur, huc illuc discurrentes, vestigia primo disturbant, tandem magno saltu in cavum prosiliunt; ubi decumbentes, fæmen ilibus subjiciunt, cruribus prioribus ut plurimum junctis, & auribus super utrumque humerum demissis. Cavernis egressi, libentissimè serenis diebus apricantur. Loci natalis tam sunt amantes, ut nullum peregrinum admittant. Facilè cicurantur, & nimis pinguefacti, intereunt: at levi datâ occasione vincula effugiunt, & ad pristinos mores redeunt. In sylvis raró pinguescunt; fortè quòd sibi metuant. Ad *ingenium* spectat, quod hyeme impendente cubilia in locis apricis constituunt; æstate ad Aquilonem cubant: quòd ad pabula longinqua proficiscuntur, ut longo cursu exerciti, pedum celeritatem firment: quòd, ut venatores fallant, per flexuosas incedentes vias, frutices omnes evitant, ne pili iisdem affricati, odorem canibus prætereuntibus præbeant: quod ubi segnes ad persequendum canes vident, lento gradu properant; ubi urgere, citatissimo cursu feruntur: quòd denique à venatore agitati inter glebas quæ sunt ejusdem secum coloris, ingeniosè latitant. In *Cibis* eos Judæis gustare nefas: at apud gentiles, postquam ab Attalico Cydoniensi ad epularum apparatum deducti sunt, in deliciis semper fuere, adeò inter mattyas caro leporina poneretur, formositatenque vultus conciliare crederetur. Ideò certè Alexander Severus, ut in Lampridio legimus, singulis diebus comedebat, & aliquod hujus vestigium apud Martialem ad Galliam habeamus. Cæterum cujus sit caro hæc temperamenti, non est quòd multis disquiramus; sola distinctione res confici poterit. Bimestres, trimestres, & ad summum semestres, optimi sunt succi, & facilis concoctionis. Anniculi & adultiores crassum sanguinem generant. Visi tamen venatores, quorum quotidianus leporina cibus, qui tantum abest ut mœrore distraherentur, ut etiam lætitia perfunderentur. Quod autem Cato, Censorinus oleribus & carnibus leporinis ægrotis ali volunt, de catulis fortè intelligendum est:

Athen. Dipnos. l. 9.

Sexus.

Inimicitiæ.

Ætas.

Vox.

Natura.

Ingenium.

Martial. l. 5. Epig. 30.

Brujerin. l. 13. de re cibaria.

eſt. Meliores verò iis qui ad aquas degunt, illi qui in montoſis & planis habitantes, ſerpillo, pulegio, & aliis veſcuntur. Maximè etiam urgente bruma in cibis commendantur. Præparandi rationem vide apud Ambroſinum. In *Medicina* nulla ferè pars eſt quæ uſum non præbeat: imò & excrementa eidem inſerviunt. *Caput* uſtum cum adipe urſino aut aceto alopeciæ mederi, Galenus reliquit. *Cerebrum* dentitionem infantum promovet, ſi gingivæ ſæpius eo illinantur: ex vino potum, urinæ incontinentiam cohibet. *Cor* quartanariis alligatur: pulvis ſicci cum tertia parte mannæ thuris epilepticis à Sexto in vino albo propinatur, ſeptem dierum ſpacio. *Pulmo* oculis dolore affectis ſuperponitur. *Hepar* cœliacis cum vino auſtero propinatur. *Fel* ſaccaro exceptum gemmas & oculorum nubeculas delet. *Coaguli* ſi ab animali quod nondum quicquam præter lac deguſtavit, & ad ſolem vel in fumo exſiccatum eſt, magna præſtantia. Fluxu dyſenterico laborantibus à Dioſcoride propinatur. Spinas partibus infixas extrahit, ſi cum thuris polline, & viſco querno miſceatur. Ad punctiones ſerpentum adhibetur. Viri congreſſum & fœminæ conceptionem juvare perhibetur. Dioſcorides potum fœtum necare ait. *Renes* coctos in lithiaſi Matthiolus exhibet. Inveterati & pedibus alligati podagram levant, ſi Olao Magno fides eſt. Ex *Matrice* medicamentum ad fœditatem concitandam Quercetanus parat: eadem in veſicæ malis commendatur. *Carnem* in oleo frixam Albertus in dyſenteria & inteſtinorum ulceribus per clyſterem infundit. Iiſdem *ſanguinem* aſſatum. Dioſcorides propinat: quidam cum farinâ hordeaceâ miſcent. *Lac* mulieres fœcundas reddit. *Adeps* extrahendis ſpiculis cum floribus fabarum inſervit. *Dens* appenſus dolorem dentis mitigat. *Talus* ſeu oſſiculum illud in poſteriori ſuffragine leporis, in colica affectione funiculo ex pilis leporinis à Marcello alligatur: pulvis adverſus colicam feliciter bibitur: à Trago mulieribus ut facilius pariant, in liquore ſtillatitio pulegii propinatur: in Epilepſia, cum viſco querno, margaritis, corallis, & ſemine pæoniæ præſcribitur. Urinam denique in lithiaſi validè provocat. *Pellis* ceratum ad hernias ingreditur. *Pili* coërcendo ſanguini undecunque mananti inprimis ex naribus confert. *Pedes* à vivo abſciſſi in dolorem podagrico applicantur. *Urina* hydropicis cum ſpica nardi utiliter propinatur. *Stercus* à mulieribus geſtatum conceptionem impedit, ſi quibuſdam credimus: ſi Matthiolo, ſubtus immiſſum nimios menſium fluxus cohibet, & humentem uterum exſiccat. *Totius* cremati pulvis, ex vino tepido, calculoſis propinatur. Ad eundem affectum Montagnana electuarium componit, eidemque lapidem judaicum, & ſpongias in lapillis repertas addit. *Differentiæ* à colore, quantitate, pinguedine, eo loco ſumuntur. Ratione *coloris*, ſunt alii cyanei, alii in terris nigris fuſci, alii in rubris rutili. Oviedus in America quoſdam vagari ſcribit, quorum dorſum leporini eſt coloris, reliquum corpus album, latera leucophæa. Obſervati, ut Plinius prodit, albi in Alpibus, & in ſummis Ananiæ vallis montibus. Geſnerus quoque candidum vidit, cum pilis in ſummitate aurium nigris, carnemque cæteris teneriorem expertus eſt. *Magnitudinem* quod ſpectat. Elymæi vulpes corporatura adæquant. In Macedonia & Gallia trans Alpina ſunt magni; in Italia & Hiſpania minores. *Pinguiores* in Pannonia inferiore quàm Italia Manardus obſervavit. Quantum ad *odorem*, dicitur quoddam Leporis genus ita moſchum redolere, ut canes perſequentes in furorem agantur. A *Loco* ſunt montani, campeſtres, paluſtres, Italici, Gallici, Hiſpanici, Indici. *Montani* à cæteris nigritia, magnitudine, ferociâ, & denſiore pilo diſcrepant. *Italici*, ſecundum Varronem, ſunt primis pedibus humilioribus, dorſo pullo, & ventre albo. *Gallici*, ut plurimum candidi viſuntur. *Hiſpanici* cuniculos complectuntur. De *Indicis* ita Nierembergius. Leporem *Citli* vocant Barbari novæ Hiſpaniæ. Similis noſtratibus eſt formâ atque alimento, ſed auriculis pro corporis magnitudine longiſſimis latiſſimisque. Intexi ſolent ejus pili ab indigenis veſtibus & linteis, quibus utuntur palliorum loco. Braſilienſes *Cotias* nominant animalia quædam magnitudine & formâ, & ſapore leporum, rufo colore, parvis auribus, caudâ ferè nullâ. Majores ſunt ejuſdem ferè ſpeciei, quas *Pacas* vacant, roſtro tereti, ad faciem felis, fuſco colore, candidis maculis interſtincto: neque carne tantum, ſed & corio ipſo prætenero: ideò in delicatiores epulas expetuntur. Amatus Luſitanus quoque tradit animal facie & magnitudine leporis in India vagari, quod incolæ tamdiu baculis cædunt, donec moriatur. Mortuum pelle nudant, & carnem ex ictibus lividam conterunt, manibusque quaſi ad paſtam redigunt, quam pellibus ejuſdem animantis involutam, Moſchum nominant.

Galen. l. 11. de ſimpl. med. facult.

Montagn. Antidot. l. 2.

Differentiæ.

Plin. H. N. l. 18. c. 555.

Ambroſin. l. 2. De Digit. ovipar. c. 23.

Nieremb. Hiſt. Exot. l. 9. c. 8.

CAPUT XIV.

De Cuniculo.

Nomen.

QUadrupes quod *Cuniculum* dicimus, à cuniculis quos ſub terra fodit & inhabitat, nomen ſortitum eſt. Ab aliis vocatur lepuſculus, ab Æliano parvus lepus. Recentioribus Græcis eſt *σύναξ* aliis *δασύπους* quem Plin. à cuniculo & lepore diſtinxiſſe videtur. Strabo *γεωρύχους λαγίδας* lepores foſſores nominavit: nec non λεβηρίδας, fortè à voce λεβηρὶς, quæ Græcis antiquis ὁ τοῦ ὄφεως γῆρας, ſerpentis ſpolium. Hinc Cuniculus recens

Strabo. Geogr. l. 3.

recens natus & adhuc impilis, *liberis*, *laberis* & *laurix* appellatur. Hermolaus in Dioscoridem *Adapis* nomine indigitavit, fortè à vocabulo ἀδάπανος, quod rem quæ minimè potest consumi denotat. Fœcundissimi enim sunt. Erotianus λιμοποιὸν vocavit, quòd annonæ penuriam faceret. Circa *Descriptionem* non est quod laboremus. Notissimum enim est animal. In secto sequentia Severino sunt observata. *Musculi* omnes abdominis inter duas peritonæi tunicas dispositi, firmè ipsis adhærentes. Intestinum rectum satis exile. *Cor* exile: *hepar* magnum, renes magni; *lien* oblongus magnitudine respondens parvæ hirundini, gallinacei: πτερήπτερ figurâ cultri calcearii cum manubrio latro, medium inter latas fibras hepatis. *Ventriculus* figura parum varius à suillo, simillimus verò muris & gliris. *Cystis* exigua affixa hepati. *Cæcum* uno palmo vulgari & ampliùs magnitudine respondens communi pollici, cellulatum & cum appendiculo trium digitorum aut ampliùs satis exili. Processus *lumbarium vertebrarum* longiusculi, quos intercurrunt insignes interni musculi. In insula Ebuso generari negat Plinius, at alibi plurimi repeiuntur; in Germania nempe, Gallia, Italia, Mauritania, Moscovia, Polonia, &c. Scalig. circa Mosaiscum Moscovitarum oppidum innumeram cuniculorum multitudinem ponit. Maximus tamen eorum in Hispania proventus. Balearibus insutis, olim devotaris messibus non vulgarem tamen attulerunt. Apud Zelandos quoque in ipso Oceani aditu, immensa vis cuniculorum conspicitur, quâ post solstitium brumale tota Brabantia alitur. Vescuntur gramine, trifolio, brassicâ, lactucâ, cichoreo, raporum putaminibus, pomorum corticibus, & baccis lauri inprimis. Sanguine humano citissimè pinguescunt: sed ab omni humiditate abhorrent. *Semestres* vel potius anniculi congrediuntur: & singulis mensibus in calidis regionibus concipiunt. Niphus à quodam eorundem altore accepit, fœminas binos & ternos enixas, post quatuordecem dies iterum totidem peperisse. In Germania tamen & Italia brumali tempore raro enituntur. Quinos & ad summum novenos in lucem edunt. Nonnulli in hoc animantium genere, tam marem quàm fœminam parere fabulati sunt. Fœmellæ per spacium unius diei supra viginti lac catellis præbent. Si quis eos manibus pertractet indignantur, & vel deserunt, vel lædunt, vel etiam interimunt. Mares etiam libidine stimulati fætus enecant, & inprimis, si fœminæ liberis nutriendis intentæ, eos refugiant. *Naturam* & *Ingenium* sequentia detegunt. Saltu captum evadunt. Locum, si quid in eo periculi senserint, deserunt: migrante verò uno, reliqui quoque gregatim abeunt. Ruminare compertum est. Sibi invicem aliquando ita æmulationis studio infesti sunt, ut alter alterum quandoque auribus, quandoque pedibus mutilet. Facilè tamen mansuefiunt. Observavit Cardanus quendam qui canes ultrò persequebatur. Terram assiduè fodientes, specus multifores sibi parant. Quare M. Varro reliquit, in Hispania non incelebre oppidum in loco arenoso ædificatum, adeò à cuniculis subrutum fuisse, ut incolæ aliò migrare coacti fuerint. Ex cuniculis nonnisi manè & vesperi egrediuntur, nec longè ab iisdem abscedunt. Foveas in quibus stabulantur, arenâ cooperiunt, ne â transeuntibus deprehendi possint. Caro cuniculorum tenerior est leporina, juniorum inprimis. Primus, Hispanus quidam in escam mensis apposuit. Circures in Hispania contemnuntur, quod nutrimenti saporem concipiant. Agrestes in deliciis habentur. Durantes primò elixari jubet, post herbis odoriferis & pinguedine suilla confici. Quantum *ad Medicinam*, pinguedo nervos mulcet, & nonnullis urinæ affectibus præsto est. Adhibetur combustus ad curandam synanchen, à Marcello, de quo vide Ambrosinum. *Differentiæ* cuniculorum à *colore*, *magnitudine*, *Extis* & *Loco* sumuntur. *Coloris* ratione, sunt albi, nigri flavi, cinerei, variegati, candidis, nigris, vel rutilis maculis stellati. *Magnitudo* si spectetur vidit Valerianus Veronæ apud circulatorem nostris quadruplo majores, & mirâ corporis obesitate. In Betica Plinius geminis extis esse putat. Quantum *ad locum* sunt animalia quædam in India, Utiæ dicta, magnis soricibus similia, & cuniculis æmula. An à Thracicis & Macedonicis cuniculis differant, quas Scaliger leporino pilo, brevioribus auriculis, corpore crasso, & compacto, cauda longa & ad sciurinam accedente descripsit, judicandum lectori relinquo. Alii mures Pharaoni, squidam Indicos lepores vocant. Ex Indicis cuniculis sunt etiam illi, quos *Porcellos Indicos* nominamus. Magnitudine sunt cuniculi nostratis, sed cruribus brevioribus, cum digitis senis in pedibus anterioribus, & quinis in posterioribus. Dentes iis ut in muribus: cauda nulla: rostrum acutum: aures parvæ & rotundæ, & setis potius quàm pilis vestiuntur. Vox nonnihil ad grunnitum procellorum accedit. Vescuntur omni herbarum genere, fructibus, pane & avena. Multorum sæpe mensium spacio sine aqua aluntur. Fœmellis septenis vel novenis mas unus sufficit. Ritu cuniculorum superfætant. Hyeme quoque catulos non cæcos ante sexagesimum diem enituntur. Duo mares præsente fœmina præliantur. Adjecimus & alterius cuniculi Indici iconem. Nierembergius novem cuniculorum Indicorum species facit. Prior, inquit, est *Pactli*, seu Hispanicus, si in pinguibus versetur agris; non minus jucundam præstat quàm apud Hispanos alimoniam. Secun-

Descriptio.

Zootom. Democrit. p. 327.

Victus. Carol. Stephan. Agricult. l. 9. c. 2.

Generatio.

Natura & Ingenium.

Usum.

Differentiæ.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 8.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 7.

est. Meliores verò iis qui ad aquas degunt, illi qui in montosis & planis habitantes, serpillo, pulegio, & aliis vescuntur. Maximè etiam urgente bruma in cibis commendantur. Præparandi rationem vide apud Ambrosinum. In *Medicina* nulla ferè pars est quæ usum non præbeat: imò & excrementa eidem inserviunt. *Caput* ustum cum adipe ursino aut aceto alopeciæ mederi, Galenus reliquit. *Cerebrum* dentitionem infantum promovet, si gingivæ sæpius eo illinantur: ex vino potum, urinæ incontinentiam cohibet. *Cor* quartanariis alligatur: pulvis sicci cum tertia parte mannæ thuris epilepticis à Sexto in vino albo propinatur, septem dierum spacio. *Pulmo* oculis dolore affectis superponitur. *Hepar* cœliacis cum vino austero propinatur. *Fel* saccaro exceptum gemmas & oculorum nubeculas delet. *Coaguli* si ab animali quod nondum quicquam præter lac degustavit, & ad solem vel in fumo exsiccatum est, magna præstantia. Fluxu dysenterico laborantibus à Dioscoride propinatur. Spinas partibus infixas extrahit, si cum thuris polline, & visco querno misceatur. Ad punctiones serpentum adhibetur. Viri congressum & fœminæ conceptionem juvare perhibetur. Dioscorides potum fœtum necare ait. *Renes* coctos in lithiasi Matthiolus exhibet. Inveterati & pedibus alligati podagram levant, si Olao Magno fides est. Ex *Matrice* medicamentum ad fœditatem concitandam Quercetanus parat: eadem in vesicæ malis commendatur. *Carnem* in oleo frixam Albertus in dysenteria & intestinorum ulceribus per clysterem infundit. Iisdem *sanguinem* assatum. Dioscorides propinat: quidam cum farinâ hordeaceâ miscent. *Lac* mulieres fœcundas reddit. *Adeps* extrahendis spiculis cum floribus fabarum inservit. *Dens* appensus dolorem dentis mitigat. *Talus* seu ossiculum illud in posteriori suffragine leporis, in colica affectione funiculo ex pilis leporinis à Marcello alligatur: pulvis adversus colicam feliciter bibitur: à Trago mulieribus ut facilius pariant, in liquore stillatitio pulegii propinatur: in Epilepsia, cum visco querno, margaritis, corallis, & semine pæoniæ præscribitur. Urinam denique in lithiasi validè provocat. *Pellis* ceratum ad hernias ingreditur. *Pili* coërcendo sanguini undecunque mananti inprimis ex naribus confert. *Pedes* à vivo abscissi in dolorem podagrico applicantur. *Urina* hydropicis cum spica nardi utiliter propinatur. *Stercus* à mulieribus gestatum conceptionem impedit, si quibusdam credimus: si Matthiolo, subtus immissum nimios mensium fluxus cohibet, & humentem uterum exsiccat. *Totius* cremati pulvis, ex vino tepido, calculosis propinatur. Ad eundem affectum Montagnana electuarium componit, eidemque lapidem judaicum, & spongias in lapillis repertas addit. *Differentiæ* à colore, quantitate, pinguedine, eo loco sumuntur. Ratione *coloris*, sunt alii cyanei, alii in terris nigris fusci, alii in rubris rutili. Oviedus in America quosdam vagari scribit, quorum dorsum leporini est coloris, reliquum corpus album, latera leucophæa. Observati, ut Plinius prodit, albi in Alpibus, & in summis Ananiæ vallis montibus. Gesnerus quoque candidum vidit, cum pilis in summitate aurium nigris, carnemque cæteris teneriorem expertus est. *Magnitudinem* quod spectat. Elymæi vulpes corporatura adæquant. In Macedonia & Gallia trans Alpina sunt magni; in Italia & Hispania minores. *Pinguiores* in Pannonia inferiore quàm Italia Manardus observavit. Quantum ad *odorem*, dicitur quoddam Leporis genus ita moschum redolere, ut canes persequentes in furorem agantur. A *Loco* sunt montani, campestres, palustres, Italici, Gallici, Hispanici, Indici. *Montani* à cæteris nigritia, magnitudine, ferociâ, & densiore pilo discrepant. *Italici*, secundum Varronem, sunt primis pedibus humilioribus, dorso pullo, & ventre albo. *Gallici*, ut plurimum candidi visuntur. *Hispanici* cuniculos complectuntur. De *Indicis* ita Nierembergius. Leporem *Citli* vocant Barbari novæ Hispaniæ. Similis nostratibus est formâ atque alimento, sed auriculis pro corporis magnitudine longissimis latissimisque. Intexi solent ejus pili ab indigenis vestibus & linteis, quibus utuntur palliorum loco. Brasilienses *Cotias* nominant animalia quædam magnitudine & formâ, & sapore leporum, rufo colore, parvis auribus, caudâ ferè nullâ. Majores sunt ejusdem ferè speciei, quas *Pacas* vacant, rostro tereti, ad faciem felis, fusco colore, candidis maculis interstincto: neque carne tantum, sed & corio ipso prætenero: ideò in delicatiores epulas expetuntur. Amatus Lusitanus quoque tradit animal facie & magnitudine leporis in India vagari, quod incolæ tamdiu baculis cædunt, donec moriatur. Mortuum pelle nudant, & carnem ex ictibus lividam conterunt, manibusque quasi ad pastam redigunt, quam pellibus ejusdem animantis involutam, Moschum nominant.

Galen. l. 11. de simpl. med. facult.

Montagn. Antidot. l. 2

Differentiæ.

Plin. H. N. l. 18. c. 555.

Ambrosin. l. 2. De Digit. ovipar. c. 23.

Niaremb. Hist. Exot. l. 9. c. 8.

CAPUT XIV.

De Cuniculo.

Quadrupes quod *Cuniculum* dicimus, à cuniculis quos sub terra fodit & inhabitat, nomen sortitum est. Ab aliis vocatur lepusculus, ab Æliano parvus lepus. Recentioribus Græcis est *σύναξ* aliis *δασύπους* quem Plin. à cuniculo & lepore distinxisse videtur. Strabo *γαιωρύχους λαγίδας* lepores fossores nominavit: nec non λεβηρίδας, fortè à voce λεβηρίς, quæ Græcis antiquis ὁ τοῦ ὄφεως γῆρας, serpentis spolium. Hinc Cuniculus recens

Nomen.

Strabo. Geogr. l. 3.

Cortic-Oloteqvilin, à luteo alvi colore dictus, in duplam ferè crescit magnitudinem, alboque, nigro & fusco colore promiscuè tegitur, si ventrem excipias, qui pallens est, aut fulvus, quemadmodum attigimus, & caudam gerit prælongam pilosamque, qua se interdum operit. Vivit in terræ foraminibus & antris inclusus, in quibus etiam educat prolem. Vescitur Indico frumento, quod ab arvis raptum in hiemen recondit. Versutus est velut & reliqui, nec unquam cicuratur, aut congenitam deponit feritatem. Tertius *Techallotl* dictus, caudam ferè depilem gestat, ac breviorem, nec dodrantem vincit longitudine. Non cicuratur, sed semper mordet atrociter, & corrodit ablata omnia. Fusco & candenti colore promiscuè tingitur, & posterioribus quoque innixus pedibus, oblatam edit alimoniam, sed præcipuè maizii spicas apprehensas anterioribus. Oculi sunt magni, si illos cum cæteris partibus conferas. Vivit in antris, quæ unguibus facilè excavat, consternitque lana, gossypiove & quovis alio stramento molli, ac passeres voce imitatur. Quartus *Thalmototli* dictus, spithameus est, caputque & oculos habet pro corporis amplitudine maxima: caudam verò longam pilosamve, & lineis albis, fuscis ac nigris interstinctam, qua se eodem quo alii modo tegit. Color totius corporis varius est, & aliquando in fulvum inclinans, cætera præcedentibus similis. Quintus dictus *Quimichpatlan*, seu mus volans, fusco pilo nigroque promiscuè tegitur, qui propè brachia ac crura prolixior est, ac parvarum volucrum forma, cujus gratia tanta celeritate in has & illas arbores sese vibrat, ut volare dicatur. Est autem cæteris minor, parvo & murino capite, magnis auriculis, nec alia quam cæteræ horum animalium differentiæ utitur alimonia. Caudam ejus ustam ac redactam in pulverem, & in corpus sumptum, ajunt parientes juvare. Est & aliud genus *Yztactechalotl* vocatum, cæteris forma simile, prolixitateque & lanuginosa cauda; capite, collo & clunibus desuper fulvis; cauda per alterna intervalla cyanea, subalbidaque, sed fulvis distincta lineis, cætero corpore subalbido, unde nomen habuit.

CAPUT XVI.

De Glire.

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 29. *Nomen.* GLirem à pinguedine nuncupatum putavit Isidorus. Gliscere enim, crescere & pinguescere significat. Tota is hyeme in cavernis degit & pinguescit. Græcis dicitur ἔλειος, quod antiquioribus addito gamma, γέλειος, unde forte glis. Vocatur ita, seu ab ἕλη, quoniam in sylvis & locis apricis degit: seu ab εἰλέω quòd in arborum foraminibus per integram hyemem circumvolutus & soporatus maneat. Alii λαγόνειρον quasi leporem dormientem vocaverunt: quidam μυοξόν, quasi rictum in comparatione ad alios mures magis acutum habeat. Est rostro, ut dixi oblongiori, acutioribus auriculis, caudâ non æquè villosâ, ventre medio magis protuberante, quàm in sciuro, latere & tergo cinerei prorsus coloris; quamvis subruffi aliquando in ventre capiantur. Non tantum in sylvis, sed & sub tectis rusticis stabulantur. *Descriptio.* In Hibernia non haberi proditur vulgo, nec alibi in illis ædificiis quæ ex lignis Hibernicis structæ sunt, quod me, falsum, experientia docuit. *Locus.* In montibus conterminis Goriciensi agro, & in Alpibus Carniolæ, Carinthiæ, & Styriæ, maxima illorum fætura. Vescuntur glande fagina, nucibus regiis, pomis, & aliis. *Cibus.* Poma tamen edere quidam negant: aperire duntaxat, ut nucleis fruantur. Quantum ad *Naturam* & *Ingenium*, hyeme in cavis arborum stertendo pinguescunt: & tam altum trahunt somnum, ut igne vix revocari possint: imo dissecti tanquam mortui jaceant; nec citius membra moveantur, quam in aquam ferventem conjecta fuerint. *Natura & Ingenium. Aristot. H. l. 8. c. 17.* Æstivo tempore congrediuntur, & autumno suos fætus edunt. Parentes senio confectos insigni pietate nutriunt. Murium ritu, ædes ruinosas, trimestri etiam spacio, antequam collabantur, deserunt, quod earum compagem sensim dissolvi præsentiant. Senectus hyberna quiete finit, cum tantummodo sextum ætatis annum excedant. Omnes aliquando ejusdem sylvæ congregantur, & si aliqui monte vel flumine discreti ad eos accedunt, præliantur invicem. Aliquid venenati habere, constans authorum opinio: vulgatumque in cauda illud hærere, urinamque super partem aspersam, illam usque ad ossa putrefacere; vulnusque insanabile reddere. Epiphanius fætus à vipera excæcari, & nutriri, sic venenatos reddi, scribit. *Usus.* Q. Scaurus primus in sumptuosis cœnis carnem glirium apponi jussit. Apud Romanos in lautitiis habebantur, hinc & glirariorum constructio. Optimi à mense Octobri ad Januarium censentur, quòd tum valdè pingues sint. Durantes juniores in cibis commendat. In *Medicina*, invenit quoque locum. Carnis esu bulimo laborantes liberantur. Pinguedo ad conciliandum somnum plantis pedum inungitur. Excrementa in liquore aliquo pota calculos discutiunt: eadem cum aceto & rore marino alopeciam sanant. Cinis combusti ad claritatem oculorum prodest, si Plinio credimus. Sunt aliquot eorundem *genera*. *Differentiæ.* Est, Bruyerino referente, apud Allobroges, Sabaudos, & agro Tarantesio, animal quod saxa rupesque incolit, magnamque anni partem dormiendo consumit, in cibis gratissimum. In Orientalis Indiæ tractu quodam sunt Nefren-


Glires Ratten
Mures
Meuse


Mus avellanarius
Haselmaus
Sciurus
Eichhorn
Nulmaus


Mus araneus
Spitzmaus
Talpa Molckworff
M. Noricus
Grosse Haselmaus Zieselmaus



frendis magnitudine, qui domos subruunt, & muros perfodiunt. Ibidem sunt alii pilo rubicundo, odorem moschi spirantes. In Chiapa est animalculum, cuniculi magnitudine, gliris formâ: prolem dorso vehit, cum victum quærit.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 75.

CAPUT XVII.
De Muribus.

ARTICULUS I.
De Muribus domesticis,

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 30.

Nomen.

MUres in Domesticos, Agrestes, Avellanarum, Araneos, Alpinos, & Aquatiles dispescimus. *Domesticus*, Latinis Mus, Ratus & Sorex, dicitur. *Mus*, à Græco μῦς descendit. *Ratus* majoris nomen est, à rependo vel rapiendo Græcis nuperis ῥίσκος. *Sorex* vel à sono, quem in rodendo edit: vel quòd in modum serræ res præcidat: aut quòd ex putri ut plurimum materia nascatur. σαρὸν enim apud Græcos putridũ significat. Apud Græcos plurima occurrunt nomina. Μῦς, unde mus, dicitur communiter. Scholiastæ Nicandri lingua Æolicâ ὕραξ, quoniam rostrum suillo perquam simile habet. σμίνθος Hesychio & Varino. ἄργιλος Thracibus, λαμὰς aliis. *Descriptione* externarum partium non opus est aliquâ. Aristoteles & Plinius quantum ad interiora cor maximum habere, felle aliquando carere retulerunt. Alibi apud eundem habemus, in solis cornutis animalibus, altera tantum parte dentatis, quibus dasypodes, vespertiliones, & mures utrinque dentati adduntur, inesse uterum acetabula habentem, & potissimum tempore, quo fætus in utero continetur, à quibus per media vasa pendet embryo. In iisdem à M. Aurelio Severino sequentia observata sunt, *Auricula cordis* dextra longè major est sinistrâ, inquit, & illa nigra velut cruor. Ad orificium ventriculi superius processus quidam circularis revolutus in seipsum, parte quâ ventriculum respicit, similitudinem habens avis, qui collum & caput in pectus reflectit & condit. *Vena cava*, ubi primum ab epate exsurgit, amplo suo initio, mox verò exilior & perpetuò æqualis ascendit. Cæcum habet intestinum figuram habens ventriculi suilli, magnitudinem & circumferentiam paulò minorem. *Testes* habet non minores pullo vel grandiusculo omninò, aut magno ad corporis rationem. Credo etiam, addit, epididymida descendere inferius quàm ipsi conditi testes, estque dexter venosior quàm sinister. *Ren* dexter vicinior cavæ quàm sinister. *Veretrum* qua proximè terminatur, cartilagineum & trifido acumine compositum, ni fallor, reliquum duobus nervis. Glandulosas habet prostatas ad vesicæ cervicem insignes. Diaphragma media sui parte pellucidum, oblongum & rotundum. Testium systema ibidem vide. Dissecuit idem aliquando & murem prægnantem. In eo uteri cornu dextrum quatuor fætus continebat, in sinistra duos, sua unicuique placenta rotunda ante umbilicum disposita contectaque.

Descriptio.

Aristot. H. A. l. 3. c. 1. Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Severin. Zootomiæ Democrit. p. 323.

Locus. In Paro insula nullas esse scripsere quidam: in Scotia circa castellum Slani, major si importetur interit, si Hectori Boëtio credimus. In Peruana quoque olim, nulli: ex Hispania cum mercibus delati sunt. *Cibus.* Frumento, leguminibus, pane & carnibus vescuntur: sæpe cæpas & allia degustant: ex pluribus caseis optimum. Sorbent quoque vinum, & lambunt oleum. Fame impulsi, in seipsos sæviunt. *Generatio.* Fœminæ sæpe solo salis linctu implentur. Ideò Plinius generationem eorum lambendo constare dixit, non coitu. Coire tamen certum, & unico partu, plures catulos eniti. Ex una genitos CXX. tradiderunt: apud Persas verò prægnantes & in utero parentis repertas. Generantur & ex domorum ac navium sordibus. Hinc legimus in India Orientali vermes quosdam instar digiti crassos, ex putri materia in arundinibus nasci, quorum alii paulò post in papiliones, alii in mures degenerant. In nonnullis quoque Joniæ civitatibus, ob Mæandri fluminis inundationem, tanta copia murium teste Pausania orta est, ut incolæ aliò migrare coacti fuerint. Ex putri natos non generare, & si generant, vim prolificam in filiis cessare, Cardanus prodidit. *Vocem* Homerus per ἐξολολύζειν expressit. *Antipathiam* exercent cum elaterio, scilla, colocynthide, mustela, accipitre, felibus, &c. *Sympathiam*, cum majorana ad cujus radicem in morbo confugiunt & cum suibus. Muris enim jecore in ficu suibus dato, nullo edito grunnitu porrigentem sequuntur, hujusque experimenti periculum Pierius Valerianus Patavii fecit. De *Natura* & *Moribus* hæc pauca occurrunt. Acris, nempe, esse auditus, & lumen noctu odio habere, quod oculorum aciem perstringat: in officinis aurariis & ferrariis micas metallorum devorare, & sine dubio concoquere. Theophrastus apud Plinium author est, in Gyaro insula cum incolas fugassent, ferrum quoque rosisse eos, id quod natura quadam & ad Chalybas facere in officinis ferrariis. Aurariis quidem in metallis, ab hoc alvos eorum excidi, semperque futurum id deprehendi. Urina alicui parti aspersa eandẽ erodit, si Arnoldo credimus. Plures in aquam delabentes, mutuas inter se caudas mutuo tenent, ut uno exeunte omnes evadant. Albertus in inferioris Germaniæ partib. murem se conspicatum tradit, qui nutu sui magistri candelam tenendo lumen ministrabat. *Differentias* magnitudo, color, pilus, odor, & locus suppeditant. *Magnitudinis* si habeatur ratio, Aristoteles mures in Arabia soricibus longè majores scripsit. Vitriacus in Orientis partibus vulpibus pares. Americus in

Plin. H. N. l. 10. c. 65. Aristot. H. A. l. 6. c. 37.

Antipathia & Sympathia.

Natura & Mores.

Plin. H. N. l. 8. c. 57.

Differentiæ. Aristot. H. A. l. 8. c. 28.

in insula quadam maximos invenit. Quantum ad *Colorem*, asinini sunt plærique: sunt tamen & cinerei: alii etiam nigricant, alii ex fusco ad ruffum tendunt. Vidit Gesnerus albissimum in Germania mense Aprili captum, rubicundis & prominentibus oculis, barbâ multis & oblongis pilis hirsutâ. Vidit & Scaliger alium, oculis igneis, & candore insignem. Albertus quosdam albos, eosque salacissimos, & in quorum excrementis albi lapilli inveniantur, reperiri scribit. Si *pilos* attendamus, molliores alii habent, duriores alii, & setarum instar. Plinius in Cyrenaica regione, Ælianus apud Ægyptios pilis erinaceorum acutis indutos inveniri produnt. Apud Herodotum, ἐχῖνες genus quoddam murium leguntur. Si *odorem*, jucundi odoris à quibusdam excrementa deponi, Ruellius author est. Est & in Italia genus quoddam, quod Moschardinum dicitur. *Rationem loci* si spectes, vidit Bellonius, hoscyami semine tantummodo victitantem, dorso cinereo, ventre candido, corpore oblongo, cauda prolixa, & ore mucronato. Apud Scholiasten Aristophanis sunt σκάλοπες dicti. In Cappadocia apud Varinum quoddam genus μυέξις vocatur.

Scalig. Exercit. 59.

Ælian. H. A. l. 15. c. 26.

Ruell. Hist. Plantat. l. 4.

ARTICULUS II.
De Muribus Aquaticis.

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 31. *Nomen.*

MUres sylvestres rusticam vitam ducunt. Servius Nitedulas, Marcellus, mures subterraneos nominare videtur, quod terram pedibus fodiendo, cuniculos sibi faciant. Græci ἀρουραίους si per culta vagantur, ἀγρίους si per nemora, vocant. Nullibi eorum major copia, quam in Ægypto. Juxta Thebaidem post Nili inundationem, sole humum calefaciente, variis in locis ex terræ hiatu innumeri prodeunt. Bellonius inter Gazara & Belba tantam multitudinem vagari scribit, ut nisi ab avibus Perenopteris devorarentur, omne feminum genus abligurirent. Vorant lupulorum, pastinacæ, & omnium leguminum radices. Cinaræ maximè expetunt, A. 1271. adeò depopulati fuere frumenta, ut magna exinde annonæ caritas subsecuta fuerit. In Boreali regione, sub nivibus latitantes, vermibus, Cardano prodente, vescuntur. Gignuntur in quibusdam locis, post repentinos imbres, aut fluminis inundationem. Muris pars anterior conspicitur formata, posteriore informi. Aliquando & ex semine propagantur. Ex Aristotele habemus, accidisse ut cum agricolæ pridiè metendum statuerint, postridie totam segetem à muribus consumptam invenirent. Caleni vidimus, inquit Niphus, quòd unicâ nocte totum campum segetibus maturis refertum, mures agrestes absumpserunt. In Cantabria quidam accepta mercede mures venabantur. Æoli & Trojani, murium agrestium abundantiâ vexati, Smynthio Apollini sacrificarunt. Aliquando ex cuniculis egredi; eosdem sub terræ superficie struere, & bipalio apertos mox reparare: læsos, ad chondrillam confugere, naturæ ipsorum est. Reducuntur ad eos plurimi, inprimis autem *Mus avellanarum*, *araneus*, *Alpinus*, *aquaticus*, & *Coyopollin Nierembergii.* Nam de soricibus, qui caudam in extremo villosam gerunt, & præter alios strident: nec non bestiola Olao *Leem* dicta, quæ per repentinos imbres de cœlo decidit, & donec herbam renatam gustaverit, vivit: nec non mure Napelli, quem napello vivere Matthiolus scribit, non est, quod dicam. *Mus avellanarum*, qui aliquibus Plinii sorex est, aliquibus mus corylinus, duplex est, *Major* nempe, & *Minor*. Illum Gesnerus vivum aliquot dierum spacio nutrivit, & refert formâ & magnitudine ratto assimilari, colorem murinum per tergum & per latera magis ruffum, præsertim verò in capite habere, auriculis magnis glabris, & ventre candido præditum esse: pedibus esse rubicundis, caudâ tota hirsutâ, oculis majusculis eminentibus nigerrimis, barbâ partim alba partim nigra: ab eo denique animali domesticorum odorem emanare. *Minorem* Albertus rubicundi coloris esse scribit. Estque vel *odoratus* rarior, Muschardinus Italis, vel inodorus frequentior. Quidam *Luciolum* nuncupant, quod illius oculi maximè lucidi esse videantur. Valdè est muri araneo similis: nec fortè à mure peregrino Hieronymi discrepat. Nidificat inter ramos Coryli, vel Eupatorii Avicennæ Cannabinæ nuncupati. Nidi forma ab Ambrosino exhibetur. Tam cavernas arborum quàm terræ latibula incolit, inque iis nucibus avellanis vescitur. Quidam à fine autumni ad initium veris dormire, & quidem continuò scribunt: alii & ex his qui nutrivere, interpolato somno corripi. *Mus araneus* à figura nomen muris, ab agilitate, (super tensum filum, vel aciem gladii impunè ambulare potest) aranei accepit, si Sipontino credimus; si Gesnero, à venefica facultate, ut piscis quidam araneus vocatur. Græcis est μυγάλη vel μυογάλη. Mustela eum multò minorem, colore ad cinereum declinante, & dentibus tenuibus Aëtius prædicat: brevem & gracilem caudam Albertus, rostrum verò longum & acutum Matthiolus ei attribuunt. Oculos in comparatione ad totum corpus tam pusillos habet, ut Plinius eum obtusa acie præditum crediderit, & Nicander μεγαλέην τυφλήν, Vegetius murem cæcum appellaverit. Colore est partim fusco, partim rufo, cum albo ventre. Rostrum habet porcinum, pilis refertum; caudam in comparatione ad alios mures duplo minorem. Dentes Ambrosinus ita describit. Dentes, inquit, quos in illo mure conspeximus, anteriores

Ælian. H. A. l. 6. c. 21. *Locus.*

Cibus.

Cardan. de rer. variet. *Generatio.*

Differentiæ.

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 32.

res in utraque mandibula duo erant exerti; inter maxillares nullus locus extabat vacuus, sed omnes continuati: maxilla unicum tantum habebat punctum longiusculum. Secundus omnium minimus tria habebat puncta, adeò exigua ut visum omninò effugerent. Subsequebantur maxillares quatuor: quorum priores tres majores dividebantur in tria puncta: quarti verò punctum adeò perexiguum erat, ut difficulter videretur: quatuor tamen asperitatibus aliquantulum eminentibus insigniebatur. In oris parte inferiori, præter quatuor dictos, cæteri sunt sine ullo spacio continuati. Quocirca omnes numerum vigesimum quartum explebant. Ultra Apenninum non haberi attestatur Plinius: at secundum Matthiolum in universa Italia, & præcipuè in Tridentino agro, Germania quoque habentur. Hyeme in stabulis versantur: æstate hortos & loca fimo bubulo repleta frequentant. Vescuntur herbarum radicibus: sed carduos præcipuè esculentos, magno agricolarum detrimento, devorant. Gesnerus, cadaveribus quoque vesci audivit. Veneno in agro Tridentino carere, Matthiolus prodidit: ab orbitis rotarum maximè abhorrere Barbarus. Acutissimam in comparatione aliorum murium habet vocem: sed quia hallucinantis visus, segnis. Morsum ipsius venenatum esse vel exinde colligas, quod à fele captus, non comedatur. Prægnantis, prægnanti majus parit incommodum. *Mus Alpinus* à loco in quo degit, nomen accepit. Hermolaus Marmotam vocat. Nonnulli Græci ἀρκτόμυν, ob similitudinem quam cum mure & urso gerit. Albertus ad eum Empetram refert, sed quid hoc animalis sit, hodiè ignoratur. Capite leporem refert, magnitudine cuniculum, auresque tam breves habet, ut vix supra pilos emineant: vario oblongoque pilo instar taxi vestitur. Caudam habet brevem; pedes unguibus acutis armatos, quibus altè terram effodit. Hyeme quandoque ita pinguescit, ut monstrose intumescat. Nonnulli addunt, dentes ejus anteriores esse leporinos, & si forcipibus secentur, unâ nocte renasci. De *Interioribus* observationes Severini hæc sunt. Testes aliquantulum superiores. Cæcum peramplum, ventriculi modo, internè asperum & reticulatum, in quo vulva insignis introrsum externè. Hepar multifidum septenis lobis distinctum, quorum major vergit ad sinistram partem, reliqui ad dextram, omnes à se invicem distincti. Cystis fellis cholidochi valvula ad duodenum. Splen longus hirundinis majoris modo. Ureteres non recto ductu descendentes à renibus, sed dorso hærentes & exigui. Frequentissimi in Annaniensibus Tridentini soli montibus conspiciuntur. In nivosis quoque & frigidioribus Germaniæ partibus versantur. Vescuntur

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 34.

Aurel. Sev. Zootomiæ Democrit. p. 325.

fructibus, lacte inprimis, quod more porcellorum sugunt. Ideò sæpe in pastorum casis deprehenduntur. Cicurati edunt pulmentum, panem, pisces & alia quæ illis objiciuntur. Circa festum Nativitatis Dominicæ terrâ effossâ dormientes deprehenduntur, nec citius expergiscuntur quàm à solis vel ignis calore resoluti. Levem ob causam metu consternantur: indignabundi, argutam, sibilantis fistulæ instar, vocem edunt: vel aëris mutationem prænunciant. Odore sunt tam gravi, ut vix æstate perferri possit. Nec deest ipsis ingenium. Appropinquante hyeme fænum & paleas in latibula convehunt. Unus stratus humi fæno oneratur: alii caudâ onustum in cryptam pertrahunt. Duo foramina in uno quoque latibulo parare solemne ipsis est, per quæ in unum locum tendunt, & juxta unum excrementa deponunt, & per aliud in crypram ingrediuntur. Adventante frigore meatum ingressus claudunt; exasperato, aliud adeò obturant, ut ne bipalio quidem penetrari possit. Circa finem Septembris in cryptam ingressi, conglobati, septem pauciores vel plures, sed impari plærumque numero, super stramine ad vernum usque tempus stertunt. Reliquis egressis, cryptæ custos adsistit, & ex alto speculatur. Si quid observaverit, voce acutissimâ monet. Sic ad cryptam concurrunt, ipse ultimus ingreditur. Sereno duntaxat cœlo colludunt, obmurmurant, & aliquando, observante Stumpfio, canicularum instar latrant. Cicures dentibus pediculos hominis, simiæ instar, venantur. Veniunt apud Alpium incolas in cibum, inprimis circa hyemis initia. Assantur, coquuntur in jure nigro, & sale inspersi infumantur. Puerperis etiam conceduntur. Pinguedo nervos contractos emollit, & illita umbilico somnum conciliat. Ventriculus colicâ laborantibus utiliter imponitur. *Muris aquatici* meminit Aristoteles in Mirabilium libro. Bellonius ipsi tres meatus assignat, unum pro fæcibus, alterum pro urina, tertium pro fætu. Si Clusium sequimur, magnitudine ad talpam accedit. Coloris est fusci præter ventrem, qui pilis ex albo cinereis vestitur. Villis tegitur densis & mollibus. Caput pro ratione reliqui corporis est parvum: pars superior rostri prominula. Dentes quatuor, in utraque maxilla bini, sed in inferiore minores & obtusi. Oculi vix conspicui. Rictus latera longis cinereis villis obsita. Cauda rarissimos pilos habet, & osseo quodam nervo mediam secundum longitudinem secat. Posteriores pedes anterioribus sunt longiores & magis plani, & membrana quadam, prout in palmipedibus cernitur, conteguntur. Ad Strymonem & Nilum freqentissimi sunt, & serenis noctibus vagantur. Gesnerus in parvulis rivis versari scribit. Aristoteles Lusis Arcadiæ in fonte

Ambrosin. l. d. c. 35.

Bellon. Aquatil. l. 1.

Clusius in Auct. Exotic.

quodam. Vescuntur plantis aquaticis, frugibus, & piscibus. A Magis olim Zoroastrem secutis mali Dæmonis esse putabantur: si modo de muribus istis & non testudinibus id sumendum est. In nonnullis Galliæ locis in cibo adhiberi, proditum à quibusdam. De *Coyopollin* ita Nierembergius. Vocant Indi Coyopollin parvum animal, muris mediocris magnitudine, aut paulo majus, caudâ verò auriculis & rostro Tlacuatzin simile: nam caudâ & pro manibus utitur, & natus matrem, cùm metuit, stringit amplexu. Cauda est crassior murinâ, firmiorque: venter ex albo pallescit: auriculæ sunt translucidæ, pedes & crura candida. Educat in arboribus sobolem. Posset ad genera Tlacuatzin referri, nisi alicui præplaceat pertinere ad mures, aut esse sui generis. Invenitur in montibus tepoplanicis. Cæterum crocodilis quoque cauda pro manu est, illâ nimirum arripiunt prædam, belluas, homines.

Plutarch. Sympos. 4. quæst. ult.

Nieremb. Hist. Exod. l. 9. c. 3.

CAPUT XVIII.

De Talpa.

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 36.

Nomen.

NOmen Talpæ huic animali quod descripturi sumus Latini indidere, seu à Græco θάπτω inhumo, quod assidua terræ effossione seipsam quasi inhumare videatur: seu quod cæcum sit, quod Græci τυφλὸν vocant: seu quod se perpetuo θαλπῇ; id est foveat, sub terra: seu à Chaldaico טלפ findere, quod terram findat. Græcis dicitur σπάλαξ & ἀσπάλαξ, παρὰ τὸ σπᾶν, quod terram unguibus assiduè vellicet: Nicocli σκάλοψ: Varino σίφνευς, quod terram fodiendo evacuet. σίφνον terram, & σιφνεύειν Varinus interpretatur. Volaterranus & alii nuperi auctores Græce blactam, ἀπὸ τοῦ βλάπτειν, id est à nocendo vocant, sed perperam. Descriptionem quòd attinet, Scaliger muri non valdè similem scripsit. *Corpore* latiore & depressiore, *pedibus* quodammodo ursinis, cruribus brevissimis, *capite* bufonino. Albertus quinque digitos in *pedibus* anterioribus, quatuor in posterioribus habere scripsit: Gesnerus, quintum ita introrsum spectare, ut minus curiosè spectanti occultetur, reliquit. Palma anteriorum pedum lata & manui similis: *Collum* inter crura anteriora brevissimum & propè nullum: *pili*, breves, densi, & in nigredine splendentes. *Interna* & *Anatomica* si spectes, *Dentibus* binis & anterius conjunctis caret, sed instar canis & mustelæ utrinque ad latera singulos eminentiores habet. *Pulmones* cum multis fibris separatis, nullo inter se communi principio cohærentibus, una cum corde, versus inferiorem ventrem siti sunt. *Crura* anteriora ex duobus constant ossibus, quæ in os humeri inseruntur.

Descriptio.

Sic fortius bestia hæc fodit: posteriora crura habent os, quod paulo infra genu in alia duo dividitur. M. Aurelius Severinus hæc de internis in talpa mare habet. Viscera, inquit, omnia, sicut in aliis quadrupedibus. I. Præterquam, quod nullum colon, intestinaque reliqua ferè uniformia; nullum enim cæcum. II. *Testes* intrò conditi sicut in dasipodis, colore tamen nigro: neque in loco, qui proxime renibus esse solet, sed à lateribus vesicæ, in infima abdominis cavitate. III. *Renes* conjuncti proximæ venæ cavæ pusillo, sive spatio emulgentium. IV. *Fel* pro corpore majusculum, cum conspicuis cholidochis. V. *Ventriculi* janitor lineâ quâdam transversa, veluti ligatus atque distinctus. VI. Vasa ferentia suffulta (si rectè memini) ureteris. VII. Larynx, qualis in testudine terrestri; mutum enim animal. VIII. Observata in *interna aure* duo, malleolus & incus, mire perpusilli: Os inter medium duobus aurium ossibus egregiè pumicosum. IX. Processus inferioris *maxillæ* utrique tres, X. Vera equidem sunt, quæ scribit Plinius de *oculis* talpæ. Visuntur enim ipsi in suo loco nigri toti, contecti cute pusilli, quale est semen Psyllii: nulli ipsis inserti nervi optici, (quantum mihi advertere licuit) nec satis scio, num fungi videndi munere possint; non eam solam ob causam, quòd tecti corio sunt, verùm quod multa eis adhuc desint, quæ necessaria sunt. Omninò autem existimârim, vestigia hæc esse oculorum potius, quam oculos verè, in quibus ludere voluisse naturam appareat, atque ostendere, non deesse sibi facultatem oculos fingendi, quando velit; aut verius fortasse fingimus hæc ipsi. Rursus & in alia talpa Anno 1617. observata hæc: *Panniculus carnosus* totus & mirè commissus cuti. Cerebrum pro ratione magnum & benè distinctum & exornatum. Auriculæ non sunt externæ, interna penitùs abdita, cujus ossicula tria supra modum perpusilla; intestina funiculi simplicissimi modo exilia. In Thessalia adeò humus talpis familiaris, ut suffossum ab iis ibi oppidum quidam prodiderint. In Orchomeno agro, prodente Aristotele, frequentissimæ vagantur. At in Lebaica nullæ sunt, nec illatæ effodiunt, forte propter soli duritiem. Lumbricis præcipue vescuntur: ideò stercoratis & sterquiliniis gaudent. Absumunt & omne aliud vermium genus, eoque deficiente, terram comedunt. Visi radices herbarum & frugum, bufones etiam infestare. Ex terra pluviis madida, & putrescente, ut plurimum generantur. Nec per horæ spacium supra terram vivere posse dixit Albertus, sed falsò. Visum quidem habent hebetem, sed auditum excellentem. Invenit in Medicina & aliis usum, *Dens* à viva evulsus dentium dolores sedare creditur. Pilullæ ex ea cum melle

Severin. in Zootomia Democrit. p. 317.

Locus.

Plin. H. N. l. 8. c. 28.

Cibus.

Usus.

melle subactæ & devoratæ strumas absumunt. *Caput* incisum, & cum terra à talpis eruta tusum, inque pyxide stannea in pastillos digestum, contra omnes colli dolores exhibetur. *Sanguis* pilos restituit: & ad paronychias commendatur. *Adeps* ad capillorum augmentum supprimendum conducit. Marinellus in hoc casu unguenta, quæ ex pinguedine talpæ & vespertilionis componuntur, præscribit. Cinis in sanandis fistulis chirurgis inservit. Mizaldus periclitaturus an æger moriturus sit, nec ne, chelidonium cum talpæ corde pulvino ægrotantis supponit. Cantaturum, aut clarâ voce vociferaturum credit, si convalescet: fleturum, si minus. Aquâ, in qua talpa maduit & pilos deposuit, pili restituuntur. Ex pellibus pileolos confici, memorat Agricola.

CAPUT XIX.

De Echino terrestri.

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 37. *Nomen.* ECHinus, non ab aculeorum hirsutie, sed potius ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, ὅ ἐστιν ὁ ἀκράτητος, quòd ob aculeos teneri non possit, nomen sortitus est. Galenus Acanthionem terrestrem vocat; Suidas ἀκανθοχοίρον, porcum spinis horrentem, χύλιον, & χοιρογρύλλιον: Hesychius ἀκανθόνωτον, propter dorsum spinis refertum: Lycophron ab insigni vaframento Nauplium nuncupavit, quod nomen Latini Echino marino tribuunt. Quidam cum Plinio, Hericem, Hericium, & Herinaceum proferunt; nec malè. Ab horrore enim, vel etiam ab hærendo, quòd fructus ejus spinis adhæreant, hoc animal dictum esse videtur. Est bellua, ut Hermolaus breviter descripsit, cuniculi magnitudine, *Descriptio.* aculeis vallata præterquam in ore, & pedibus, parte inferiori, quam rara lanugo tantum operit. Observata in illo. *Musculi* Severin. Zoot. Democrit. p. 319. conglobatores totius corporis. *Intestina* æquè crassitudinis, imò verius tenuitatis quàm longissimæ, sine cæci aut alterius distinctione: in summa, qualia muri. Quin paria istorum stercora, pares testiculi, qui proximi peni; hic longissimus exortus in viam caudæ compressus semen emisit, muci flavioris imagine. Septipinne *jecur.* Peni adstites carunculæ quædam subalbidæ, racemosæ, in pinnulas distinctæ, rupis præruptæ modo, quas pulmonis fibris quadantenus assimilare possis. *Testes* intus latent, & lumbis affiguntur. *Ossa* quædam rotunda, quædam planiora, acuta alia, alia obtusa conspiciuntur. Ubique locorum reperiuntur, Cretam si excipias, si Plinio cre-Plin. H. N. l. 9. c. 12. dendum. *Cibus.* Ad annum absque cibo durare posse, scripsit Aristoteles. Pomis verò & uvis utplurimum victitat, quæ decussa & spinis infixa ad latibulum defert. Lac etiam & vinum in ædibus potare animadversum. Ælian. H. A. l. 16. c. 69 *Inimicitias* gerit, cum urso, lupo, vulpe, vipera, & potamogeto herba. In orbem colligi, & quasi mortuum jacere, simul atque vel canum latratum sensit, vel ferarum odorem vel venatorum accessum; cubilia ad Aquilonis & Austri vicissitudinem commutare; & si domi alatur, pro ventorum flatu modò ad hunc, modò ad illum parietem accedere, ut Aristoteles reliquit; dum capitur, Aristot. H. A. l. 9. c. 6. urinam, cujus contactu spinæ dorsi decidunt, emittere; humano denique ritu congredi, ad naturam ipsius spectat. Venit apud quosdam *Usus.* suillus erinaceus in cibum: sed nisi benè apparetur, stranguriam adfert. Ideò unico ictu mactandum, & vasis urinæ expurgandum quidam censuere. Mense Augusto ob pabuli copiam sunt pinguiores. Durantes cum multis aromatibus in artocreate coquit: Gesnerus in aceto & vino fervefacit, deinde lardo & caryophyllis distinctam, in veru torret. In Medicina multum adfert emolumenti. *Hepar* renum vitiis miro est auxilio. *Felle* contactæ verrucæ siccantur. *Lien* assatus & pulverizatus efficacissimo est lienosis remedio. *Caro* ad prohibendum abortum præscribitur. Eadem, unico ictu mactati stranguria laboranti commodè suspenditur. Exsiccata plica laborantibus exhibetur. *Adipe* in autumno capti Poloni in eodem morbo utuntur. Idem in lithiasi insignem habet prærogativam. *Sanguinis* haud spernendus est in lapide vesicæ, renum, & ardore urinæ usus. Cinis *Combusti* cum adipe ursino capillis decorem restituit. Eodem ad præcavendum abortum cum oleo unguine multi utuntur. Adhibetur idem in renum doloribus aqua intercute & aliis. *Fimus* recens cum sandaracho, aceto, & pice liquida, fluxum capillorum cohibet. *Corium* cum spinis olim ad extergenda vestimenta adhibebatur. Distinguitur in Suillum, qui rostrum *Differentiæ.* sui simile habet, & *Caninum*, qui canis. Ex eodem insignis fætor exhalat. In Brasilia, ut Jesuita quidam apud Majolum habet, animal Echino simile vagatur, cujus setæ prælongæ coloris pallidi & in summitate nigræ, valdè aculeatæ erant. Mirum in illis natura recondidit. Cuicunque enim cuspis ejus admovetur, etiam ab animante revulsa, illam, & præcipuè carnem penetrat: experimentoque compertum est, hujusmodi aculeum, unius noctis intervallo crassissimo corio admotum, illud perinde ac esset manu hominis impulsum, penetrasse.

CAPUT XX.

De Histrice.

ERinaceorum generi adscribit Hystri- Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 38. *Nomen.* cem, Plinius, Ælianus & Oppianus. Græcis ὕστριξ ὕστριχος, & ὕθριξ ὕστριγος nuncupatur, à θρὶξ & ὗς sine dubio. Plinius fœminino genere effert, masculino Oppianus. Quidam sub muris Africani Plauto veni-

venire crediderunt, quòd frequens in Africa eſſe perhibeatur. *Deſcriptio.* Iſidorus à ſtridore quem aculei in motu animalis excitant, deducit, & ſine aſpiratione ſcribit. Claudianus eum ita deſcripſit.

> ——— *os longius illi*
> *Aſſimilat porcum, mentitæ cornua ſetæ*
> *Summa fronte rigent, oculis rubet igneus ardor,*
> *Parva ſub hirſuto catuli veſtigia dorſo.*

At ſi Agricolæ attendimus, habet Hyſtrix *os* leporino ſimile, *dentes* quatuor longos, duos in ſuperiore, totidem in inferiore parte, *aures* humanis ſimiles: *pedes* anteriores pedibus Taxi, poſteriores urſi aſſimulantur. *Dorſo* & lateribus ſpinæ bicolores, partim albæ partim nigræ inſunt, & aliquando ad duorum vel trium palmorum longitudinem accedunt, quas animal, ut pavo caudam, erigere poteſt. Ingreſſurus in cavernam, erectas dimittit. Solinus in Æthiopia frequentiſſimos vagari ſcribit: *Locus.* quamvis in tota Africa & India inveniantur. Habentur & in Italia; ſed in Gallia raræ. In Galæcia reperiri, Compoſtellani peregrinatores teſtantur, qui eorum aculeos in pileis deferunt. In dumetis autem & vepribus latent. *Cibus.* *Agricola de Animal. ſubterraneis.* *Victitant* pomis, rapis, pyris, paſtinacis, & pane comminuto: bibunt aquam, ſed vino mixtam avidiſſimè. *Natura.* Aculeos tensâ cute in hoſtem ejaculari, unde fortè ſagittandi ars, & nomen ἀκανθοβόλος; deſtinato ictu ferire; noctu magis quàm interdiu ad paſcua progredi; hyeme in cavernis latere; tot dies quot urſa in utero gerere, à natura obtinuit. *Uſus.* Nec huic gula pepercit. Commendatur enim in epularum magnificentia. Apparatum vide apud Ambroſinum ex Scapio. In Medicina videtur iisdem affectibus conducere quibus erinaceus. Mulieres ad diſcriminandos capillos aculeis eorum potius quàm acubus utuntur. Plinius ex iisdem dentiſcalpia ad roborandos dentes conficit. *Differentiæ.* Circa *Differentias* nihil ferè occurrit. Quidam in Marinum & Terreſtrem diſtinguunt, & dentalium pro marini aculeis venditant; ſed nimis audacter. Nemo enim authorum marini meminit. Referri huc poteſt incertæ naturæ animal, quod Cardanus Anno 1550. Papiæ vidit. Magnitudine erat vulpis, rictu leporino; dentibus prominentibus adinſtar ſciuri; oculis nigris & ſerpentinis; comâ hircinæ barbæ ſimillimâ, quæ à capite ad collum ferebatur, cum pedibus anterioribus taxi, poſterioribus urſi; auribus in figura humanis; cum ſpinis ferè centum more hyſtricis, quarum quædam in apice curvabantur, alioquin immobiles, & in motu animalis ſtrepitum edentes. Cauda animalis erat anſerina, cujus plumæ paulatim in ſpinas degenerabant. Vox ſubobſcura & rauca quaſi latrantis canis: canesque odio proſequebatur. Fortè ex hyſtrice aliaque beſtia natum erat.

CAPUT XXI.

De Tato, ſeu Echino Braſiliano.

Tatum Nierembergii verbis deſcribemus. *Nieremb. Hiſt. Exod. l. 9. c. 6.* Cataphractum, inquit iſte, quoddam animal Indiarum varie appellatum invenio. Hiſpani nuncupant *Armadillo*. Luſitani *Sneubertado*. Itali Bardato: Thevetus Braſilico nomine *Tatau*, Maphæus *Tatuſiam*, Geſnerus *Tatum*, nova Hiſpania *Chirquinchum*, alicubi *Caſſamin*, aliis Indis *Ajatochtli* dicitur, hoc eſt, cuniculus cucurbitalis; ſpecubus enim, quemadmodum cuniculus conditur. Una nocte ſpacium leucæ excavat; quare niſi ligetur, nullibi ſe includi patiens, perfodit uſquequò extra domum & oppida emergat. Variæ ſunt ſpecies horum loricatorum: mihi omnium mirabilior ajatochtlus, cujus & rarior mentio & ſterilior, quare illum præſertim narrabo. Duris armatur laminis, quas ipſe vidi. Canis Melitenſis eſt magnitudine. Pedes ei ſuis parvuli, roſtrumque ſed oblongum & gracile. Armatur undique cruſtâ, militari & cataphracto equo perſimili, in laminas connexas atque mobiles diviſa, quibus ſe convolvit atque undique tegit. Auriculæ murinæ, ſed longiores; nimis graciles. Cauda ejus eſt longa, teres, geniculata, eodemque modo laminis cruſtatis circumvallata. Venter candet, ac pelle operitur molli, humanæ haud diſſimili, longiuſculis exilibus, ac raris pilis veſtita. Formicas venatur. Cubat ſupinus, atque cauda ori admota, qua rectà procedentes formicæ incidunt in inſidias, & cibum deludenti ſuggerunt. Antonius Herrera addit, lotio proprio implere lacunam ſuper ventrem inter cruſtas ſuas, ſic formicas, humore obſtante, per caudam procedere uſque ad os. Cum fugit, in præceps caput caudamque ventri applicat, ac tuetur cruſtâ, & ſeſe in ſpiram convolvens rotat. Quòd ſi pertinacius quiſpiam inſectari perſeveret, ſemet in venatorem contorquet; ut haud raro, validè tundens dorſo ſuo pectus hominis exanimat. Verſatur in uliginoſis lacubus. Lumbrius, piſcibus ac vermiculis veſcitur, & quibuſdam arborum baccis & pomis. Caro impensè pinguis, dulcis, ac pituoſi alimenti, & excrementis redundans. Utebantur caudâ antiqui ad eas, quas zebratanas vocant, (quarum apud illos uſus frequens) muniendas. Cruſta multis rebus utilis, tum ad bellicos uſus, tum ad pacem opportunis. Ajunt illius cruſtam tritam, ac drachmæ unius pondere intrà ſumptam, evocato ſudore magnopere conferre morbo Gallico curando. Invenitur locis calentibus lacuſtribus & uliginoſis. Duæ apud Lucatanenſes horum animalium ſunt differentiæ. Quædam innoxia

noxia & gratiſſimi alimenti ſunt; alia noxia & venenata, ut vomitu ac flatu alvi citato ſyncopen inducant, tandem interimant. Antidotum eſt oleum olivarum, niſi virus invaluerit, fruſtranea tunc remedia. Si fortaſſe aliqua juverint, diffluunt ſuperſtitibus capilli, languet color, marcent vites. Diſtinguuntur teſtarum ſeu laminarum numero. Innoxia octonis, noxia ſenis conſtant. Innocua etiam coxæ, oſſe carent, & maculis rubeis circa ventrem diſtinguuntur. Eſt autem hoc animal viperis, quæ ſono quodam perſtrepunt tam charum & amicum, ut eodem foramine, ſine alterutrius injuria condantur. Primum illud genus videtur deſcripſiſſe Conſalvus Ferdinandus Oviedus hac ſententia. Καταφρακτος, *ſive undique armis munitus, animal eſt aſpectu admirabili, valde diverſum ab iis quæ aut in Hiſpaniâ, aut in aliis Europæ regionibus conſpiciuntur. Quadrupes eſt animal, totumque corpus cum caudâ corio tectum habet ſimili cortici lacerti, de quo infra ſumus dicturi (crocodilum Americanum intelligit) coloris inter album & cinericeum mixti, ad album tamen magis accedentis. Ejusdem verò eſt formæ cum equo undique armis munito, caniculæ autem vulgaris magnitudine. Non eſt animal noxium; domiciliumque habet in terrenis tumulis, pedibusque terram egerendo, ſua latibula fodit cuniculorum inſtar. Capiuntur hæc animalia retibus & baliſtis, petita occiduntur, magnâ autem ex parte ſementis tempore, quando ſtipulæ aduruntur, aut agri coluntur, ut gramen producant in boum & animantium pabulum. Aliquoties me hoc animali veſci contigit, ac ſanè melioris ſaporis quam hædos, & ſalubrem cibum eſſe comperiebam. Cæterum ſi hæc animalia in iis Provinciis conſpecta fuiſſent, in quibus equos undique armaturâ muniendi conſuetudo originem ſumpſit, ex hujus animalis aſpectu exemplar deſumptum opinari quis poſſet.* Cum alii Auctores Oviedo refragentur, *aliud genus armatorum*, quàm ille cogitant. Diverſa, quæ de loricato animali ſeu tato narrantur, de diverſis ſpeciebus, pro diverſitate provinciarum accipienda ſunt. Sic Monardes prodit, nunquam viſum edere, ideoque ſub terra duntaxat, & ex ipſa terra ali: Geſnerus contrà, licet perpauca, de illo ait, allatum in Galham ſeminibus & fructibus viſum veſci. Neutrum refuto, cùm de diverſis loqui poſſint. Agnoverunt quoque tria genera horum armatorum Jacobus Plateau & Cluſius: unum breviſſimæ caudæ, quod ſic deſcribit: *Habebat porro id animal pedis unius & quatuor unciarum longitudinem, corporis verò ambitus erat quatuordecim unciarum, binis videlicet minore longitudine. Ejus tegmen durum & teſtaceum, fulginoſi coloris, quem forte vetuſtate & manuum tractatione contraxerat, quodammodo teſſellatum. A collo ad medium corpus, quaſi orbiculatæ figuræ teſſellis variè pictis diſtinctum, medio autem corpore ternis ordinibus quadrangularium teſſellarum variè etiam picturarum inſignitum. Poſtrema tegminis pars ſimilibus orbibus diſtincta erat, qualibus pars anterior. Totum etiam caput ad nares usque ſimilibus teſtis tectum. Aures patentiores, nec adeò mucronatas habebat. Cauda brevis erat, duobus digiti humani extremis articulis non major, tota etiam orbicularis teſſellis tecta. Ventrem nullâ cruſtâ tectum fuiſſe, ſed villis duntaxat obſitum, pictura repræſentabat, quemadmodum etiam crurum poſteriorem partem, atque guttur & nares. Poſteriores pedes ternis digitis, & calcari præditos fuiſſe, pictura fidem faciebat: anteriores vero duntaxat binis & calcari, niſi à pictore fuerint prætermiſſi: penem ſatis longum & exertum habebat. Neſcio an huic deſit virtus, quam de Armadillo, ſive tato caudato Monardus dixit. Præcipuam ejus vim in caudæ oſſiculo eſſe: cujus in tenuiſſimum pulverem redacti pilula, confecta magnitudine capitis aviculæ, atque auri indita, dolorem ejus ſedare; Et tinnitum etiam cum exigua ſurditate conjunctum curare traditur. Certè dolorem ſedare, frequenti experientia probatum eſt.* Adjicio aſtum Chirqvinchi, quod audivi ab his, qui primùm fama, deinde viſu acceperunt. Teſtes oculati ſic referunt. Pluente cœlo ſupinus jacet: in ventre qui exermis eſt, colligit aquam contentam inter cruſtas laterum, ſic perdurat tranſacto imbre fermè diem integrum, donec occurrat incaute cervus ſitibundus, qui accendens ad potum, immergit buccam, tunc claudit ſe *Chirqvinchus*, labra & nares comprehendens cervi. Hic diſcurrit hinc inde: nunquam laxat prædam chirqvinchus, donec fatigatam interimat anguſtiæ ſpiritus. Aſtum quoque erinaceorum habet, in cruſtis ſuis ſe, dum timet, conglobat, nec niſi ad ignes relaxatur. Conchulis hujus animalis utuntur Indi in maleficis, præcipuè ad explorandos & puniendos fures. Tangunt prius cum concha terram à fure calcatam, ſive aliud quicquid ille attigerit: implent maxillam potione quam chicham vocant: tympanis deinde circumſonant, concha interim ſponte ſubſultante & tripudiante. Hoc veneficio notatur vultus furis puſtula, in genis quæ per utramque maxillam ſerperet, niſi maleficium diligenter diſſolvatur.

TITULUS III.

De Quadrupedibus Domeſticis.

CAPUT I.

De Cane.

Ambroſin. de Digit. Vivip. l. 3. c. 1.

Nomen.

TAntum de Semiferis, ſequuntur *Domeſtica*, *Canis* nempe & *Felis*. *Canis* vox olim Canes, ut plebes, trabes, pronunciabatur, venitque ſi Varroni attendimus, à canore latratus, quòd voce ſigna edere ſoleant. Græcis veteribus dicitur κύων, & in obliquo caſu κυνὸς, ſine dubio παρὰ τὸ κύω, amo, ſeu quòd proniores ſint in Venerem: ſeu quòd animal ſit φιλοδέσποτον Modernis vocatur σκίλος nomine fortè à Scylax detorto. Aliis ὑλάκτωρ latrator, à voce quam edit: nec non ἀκανθὶς apud Heſychium & Suidam, παρὰ τὸ αἰκάλλειν, quod cauda notis blandiatur. *Deſcriptionem* non eſt quod addamus. Notiſſimum utpote animal eſt.

Deſcriptio.

M. Aurel. Severin. Zootomiæ Democrit. p.306.

In Cane ſecta ſequentia obſervata ſunt Severino, quæ ejuſdem verbis exponemus. *Uterus*, inquit, bicornis, cervice brevitate & anguſtia medio digito reſpondente. Cornua lata, quantum manus caperet, longitudine majori, quam palmari communi menſura, craſſitudine ubique æquali circumvoluta autem ſimplici gyro, non anfractuoſa vel cellulata, uti ſuillus. Feruntur extrema cornuum uſque ad renes colligata venis, quæ ad uterum veniunt, & teſtibus ipſi incumbentibus per membranam. Ad oſtium primum cervicis viſitur corpus quod dum mole, figura atque colore referens caput limacis exertum à ſua cochlea. Impoſitus in hujus os ſtylus ferreus non eſt admiſſus, niſi poſtquam eſt diſſectus parum. Diſſecto utero inventi ſunt involuti fœtus, involucra autem tria, chorion, allantoides, amnion: ſed priora vix dividi poſſunt; adeò ſunt annexa, adeò ſunt tenuis ſubſtantiæ: In dextro cornu catuli quinque, in ſiniſtro quatuor, ſinguli ſuis involucris contenti, chorion unicuique per medium; transverſim poſitæ zonæ latæ duorum digitorum, diſtinctæ lineis atris ab extremo, & rubrâ in medio: ſingulæ autem ſanguinem fuſum colore ſibi reſpondentem repræſentant. *Omentum* veluti ſaccus, qui integit inteſtina ſuperiora; naſcitur ejus pars ſuperior è fundo ventriculi per mediam ipſius lineam totum ambiens; ſimpliciter & pars poſterior quæ inſeritur in lienem & in pancreas. *Pancreas* autem ſtatim apparet poſt exortum duodeni, illigatum huic & venæ portæ. *Vena porta* mittit triplicem ramum ad conterminas partes meſentericum, cœliacum, ſplenicum. Cœliacus excurrit partem ventriculi concavam. Splenicus mittit ſuperne ramum ad ventriculum parte hujus convexâ per mediam lineam, uſque quo ſuperius ventriculi os pertingat. Ligatus eſt *ſplen* diaphragmati per mediam membranam plus digito latam, & ventriculo per omentum: Habet ſplen figuram propè pedis amplè calceati. *Colum inteſtinum* nullum, recti finis partem accipit cæcum, cujus figura veluti involuti, quod explicatum longitudine eſt medii digiti. Ad finem recti internè *valvula* una inſignis, altera in cæci principio ſed minor. *Rectum* parte inferiore valdè corrugatum: Ab aorta ſurſum convolutus ad cava hepatis plexus arteriarum, qui appropinquat pancreati, attractum hoc attrahit hepar & ſuperiora viſcera. Supra os ſuperius ventriculi glandulæ duæ, major & durior dextra quam ſiniſtra, ambæ ſucculentæ humidiores. *Sanguis* canis ater valdè, propter aduſtionem quippe. Ad finem *linguæ* inſeritur muſculus teres deſcendens per mediam ipſius lineam. *Auricula cordis* dextra duplo major quam ſiniſtra. In cranii parte tum dextra, tum ſiniſtra, quas integunt muſculi temporales; nulla apparet involvens membrana, præterquam ea, quæ propria muſculorum eſt: in aliis vero cranii partibus manifeſta apparet. In radice linguæ utrinque eſt glandula parva & producta obliquo ſitu. Circuli arteriæ aſperæ transverſim poſiti, non ſicut in ſue obliqui. Canis *cerebrum* majus quam ſuis. Inverſo cerebro patuere proceſſus mammillares & ſpinalis medullæ initium, per quorum medium facta ſectione profundiori patuerunt duo ductus parvi, alter, qui à parte mammillarum per rectam lineam tendit ad finem uſque cerebelli, alter paulò citerius ſuperne poſitus huic obliquè. De cætero, pedes canum anteriores in quinque digitos, poſteriores in quaternos diſtincti ſunt: fœminarum venter, duplici mammarum ordine, in utroque ſcilicet latere, exornatur. Albertus etiam generoſi canis imas nares, rotundas, ſolidas, & ferè obtuſas obſervat. Ariſtoteles verò & Ælianus calvam ſuturis carere aſſeverarunt. Galenus denique muſculos temporales in canibus veluti in lupis & leonibus robuſtiſſimos obſervavit, quòd in frangendis oſſibus maxillas exercere ſoleant.

Galen. de uſu part. l. 11. c. 9.

Locus.

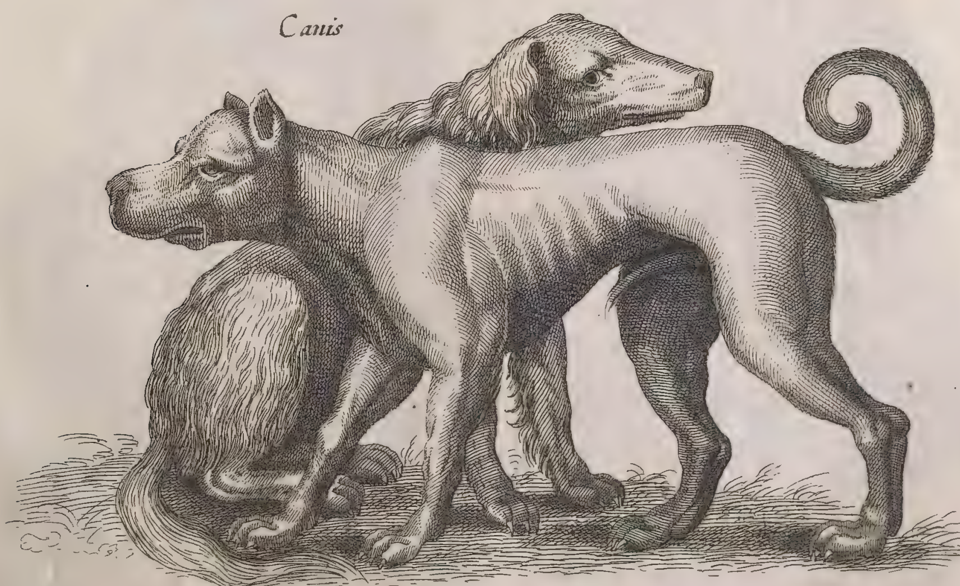
De *Loco* hoc tantum pono, nullos in Braſilia ante Vilagagnonis expeditionem fuiſſe, ſi Lerio credimus: ſi Textori, Sigaron Arabiæ inſulam non ingredi; ingreſſos, vagari donec pereant.

Cibus.

Παμφαγοι ſunt: nec vel à piſcibus, vel à cadaveribus abſtinent, quod primum Balbus in itinerario prodidit. A carne tamen ſuæ ſpeciei, ut & fulmine ictis abhorrent. Gramen etiam comedunt, ſed medelæ gratiâ. Fraxini fructu abſtinent, quòd vertebræ coxarum dolo-


Canis Leporariq


Canes


Canis







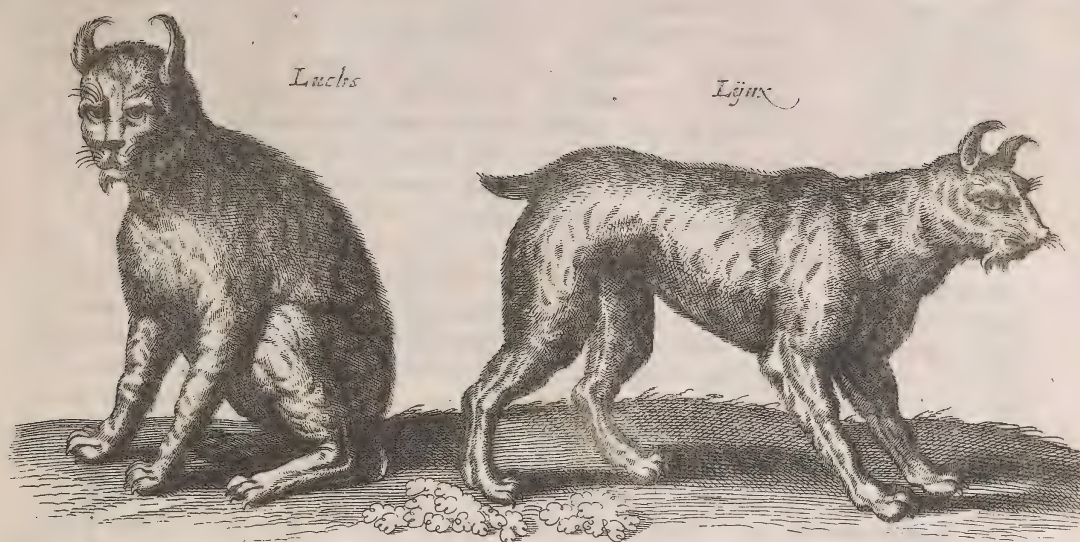
Canes *Hunde*










Luchs
Lÿnx


Canis Indicq. 1.
Canis Indi. 2.


Canis Venatorius. Iag-hund
Wind-spiel







dolorem inde incurrant. Potione vini vel aquæ ardentis dementantur, & divagantur, donec vapor evanuerit. De *Generatione* nota. Semper eis coitum opportunum: Tardivus tamen veris initium, rarius autumni tempus congrediendo idoneum, scripsit. Coëunt ad annum duodecimum & implentur: sed sæpè post novem sunt inutiles. Degenerant, si annui venere utantur: si quarto anno, generosiores producunt. Quatuordecem dierum spacio vel circiter libidine tenentur; & post sextum mensem à partu marem iterum appetunt. Dum turgescere incipiunt, fœminæ genitale prominet & humescit. Congrediuntur autem & cum aliis animantibus; ut cum lupis in Cyrenensi agro, unde nati Crocutæ: cum leonibus, unde Leontomiges: cum Castoribus unde Castorides; cum vulpibus unde Alopecides. Aversam exercent Venerem & cohærent. Ferunt dies sexaginta, quædam sexaginta tres. Pariunt duodecem: aliquando & sex decem. Visa Bononiæ leporaria, quæ septendecem enixa est. Albertus verò prodit, se, ex illorum genere qui Mastini dicuntur, vidisse, quæ primo partu novendecem, altero octo decem, tertio tredecem dedisset. Quæ mulieribus in deliciis, singulos ferè enituntur catellos. Primum mares parere, & in cæteris fœturis alternare ex Plinio dicuntur, dum modo tempore opportuno congressus fiat: primusque catulus, in lucem prodiens, secundum nonnullos patrem refert: cæteri, ut casus tulerit nascuntur. Gignunt cæcos, & quo largiore aluntur lacte, eo tardiorem visum accipiunt: non tamen unquam ante vicesimum primum diem, nec ante septimum. Quidam tradunt, si unus gignatur, nono die cernere; si gemini, decimo. Idemque in singulis adjici, totidemque esse tarditatis ad lucem dies: quod tamen nondum experientia demonstravit. Lac ante diebus quinque quàm pariant habent magnâ ex parte: quibusdam quatuor diebus anticipat. Crassius id quàm cæterorum animalium, scrofam & leporem si exceperis. Non excedunt annum decimum quartum communiter: quamvis quidam ad vigesimum secundum ascenderint. Laconici, inquit Plinius, annos decem, fœminæ duodecem, cætera verò canum genera quindecem vivunt. Junioribus albissimi sunt dentes, & vox acuta: senioribus hebetes, crocei, & vox crassior. *Vocem* authores variè expressere. Latrare & bauba edicuntur communiter: βαΰζειν Græcis catuli, ὑλακτεῖν adulti: λάπτειν dum bibunt: κνυζάσθαι grunnire, dum queruntur aut blandiuntur: σκυζᾶν, canire & catullire, dum libidine feruntur: προκυνεῖν, quando latrant antequam feram invenerint: ὀργαίζειν, quando irritantur. De *Antipathia* hæc pauca sufficiant. Metuere hyænam in tantum, ut ejus umbra, si Plinio & Solino credendum, eos obmutescere cogat: Crocodilos in tantum, ut secus Nilum currendo, aquam ejus, etiam sitibundi lambant. Cum lupis eam colere inimicitiam, ut vel ideò Porta pellem lupi suspensam super demorsum à cane rabido, aquæ timorem amolire dixerit. Ab otide metui, quòd tardo & humili volatu utatur. Abhorrere quosdam à quibusdam. Blondi canis gallinarum carnem ne attingebat quidem. Alii ossa avium sylvestrium respuunt. Olim in templum Herculis victoris non ingrediebantur, seu ob odorem clavæ in limine positæ, seu ob rem aliquam invisam sub solio sepultam. Nonnulli ad citharæ pulsum miserabiliter gemunt: ad clangorem tubarum ululant: in displosione bombardarum longissimè aufugiunt. Quantus inter eos & homines sæpe sit consensus, in sequentibus audiemus. Ad *Naturam* canum pertinet, quòd citò iram concipiant, & ideo ob unicum os diutius inter se digladientur: quòd domos vigilias agendo custodiant: ob somni lævitatem facilè excitentur: cum mulieribus aliquando Veneris consuetudinem habeant, & palam congrediantur, unde à Spartanis templis arcebantur. Iidem odorum differentias nobis incognitas sentiunt: posteriora odorantur, quod cum sagaces sint, teste Plinio, qualitates habitudinum corporis odore cognoscant. Capitibus ad terram demissis odorem trahendo investigant, & ideò primi aëris infecti halitum hauriunt. Auditu pollent: quarto ætatis mense dentes caninos mutant, & hybernum pilum amittunt. Si stomachi gravedine laborent, gramen vorant. Facilè abortiunt, si mas, ex quo concepere, occidatur. *Ingenio* & *memoria* pollere, docilesque esse, multa testantur exempla. Ille apud Plutarchum, tot lapillos in ollam oleariam injecit, donec intumescente oleo illud lambere posset. Itinera quamvis longa meminere: nec ulli præter homini memoria major. Quidam Venetiis in medio foro suum Dominum post triennium agnovit: Ulyssis post viginti annos. In Theatrum Marcelli spectante Vespasiano introductus fuit, in omnibus saltationibus instructus, & qui ægritudinem bellè simulare novisset. Nam post signa contracti doloris, tanquam mortuus concidebat, atque huc & illuc se trahi patiebatur; mox tanquam ex profundo somno experrectus, sese movebat. Franciscus Marchio Mantuæ per morbum mutus, canem ita instruxerat, ut ad suos nutus, quemlibet aulicorum vocaret. Coram Justiniano

Generatio. Aristot. H. A.l.5.c.14. Aristot. H. A.l.18. c.28. Aristot. H. A.l.5.c.14. Plin. H.N. l.8. c.40. *Ætas.* *Vox.* *Antipathia.* *Natura.* *Ingenium & alia.*

niano Imperatore, ſpectante populo, alius, annulos ſpectatorum ab hero confuſos ita cognovit, ut unicuique ſuum redderet. Quis pauper vel dives, meretrix aut vidua quæ eſſet rogatus, veſte cujusque ore apprehenſa, demonſtrabat. De *Fidelitate* erga heros ita Plinius: Pugnaſſe adverſus latrones canem pro Domino accepimus, confectumque plagis à corpore non receſſiſſe volucres & feras abigentem. Ab alio in Epiro agnitum in conventu percuſſorem Domini laniatu & latratu coactum fateri ſcelus. Garamantum Regem canes ducenti ab exilio reduxere præliati contra reſiſtentes, propter bella Colophonii, itemque Caſtabalenſes, cohortes canum habuere: eæ primæ dimicabant in acie nunquam detrectantes. Hæc erant fidiſſima auxilia, nec ſtipendiorum indiga. Canes defendere Cimbris cæſis domus eorum plauſtris impoſitas. Canis Jaſone Lycio interfecto, cibum capere noluit, inediaque conſumptus eſt. Is verò, cui nomen Hircani reddidit Duris, accenſo Regis Lyſimachi rogo, injecit ſe flammæ: ſimiliterque Hieronis regis. Memorat Pyrrhum Gelonis tyranni canem Philiſtus. Memoratur & Nicomedis Bithyniæ Regis, uxore ejus Conſingi lacerata propter laſciviorem cum marito jocum. Apud vos Volcatium nobilem, qui Ceſelinum jus civile docuit, aſturcone è ſuburbano redeuntem, cum adveſperaviſſet, canis à graſſatore defendit. Item Cœlium ſenatorem ægrum, Placentiæ ab armatis oppreſſum: nec prius ille vulneratus eſt, quam cane interempto. Sed ſuper omnia in noſtro ævo actis populi Romani teſtatum. Appio Junio & P. Silio Coss. cum animadverteretur ex cauſa Neronis Germanici filii in T. Sabinum, & ſervitia ejus, unius ex his canem nec à carcere abigi potuiſſe, nec à corpore receſſiſſe, abjecto in gradibus gemoniis mœſtos edentem ululatus, magna populi Romani corona circumſtante: ex qua cum quidam ei cibum objeciſſet, ad os defuncti tuliſſe. Innatavit idem cadavere in Tiberim abjecto ſuſtentare conatus effuſa multitudine ad ſpectandum animalis fidem. Huc ille pertinet, qui Domini ſui occiſorem & prodidit & jugulavit: ut & Corſus ille, qui non citius enecti frigore heri corpus auferre familiariſſimis etiam permiſit, quàm perimeretur. Nihil interim de illis dicam, qui cum heris cremari vel ſepeliri voluerunt: qualis Poli Tragœdi, Pyrrhi, & Theodori erat. Eupolidis Poëtæ Comici canem poſt ejus mortem, vitam inedia finiviſſe; Jaſonis Lycii capere cibum noluiſſe; Darium, ultimum Perſarum Monarcham ſolum comitem ad mortem habuiſſe, Xantippi, navigantem herum eo uſque ſecutum, donec natando periiſſet; Hiſtorici prodidere. A carnium caninarum uſu, omnes ferè moratiores gentes abhorrent; niſi neceſſitas urgeat. Populi Senegæ eis veſcuntur, ſi Cadamuſto credimus: incolæ Guineæ, ſi aliis. Galenus nonnullas gentes caſtratis veſci ſcripſit. In *Medicina* maximi eſt uſus. *Calva* in pulverem redacta, teſtium tumores reſolvit. *Cerebrum* fracta oſſa reſtituit, ſi inſtar emplaſtri ſuperponatur. *Dente* maximo ſi gingivæ ſcarificentur, dolor dentium tollitur. Longiſſimus nigri canis, quartana laborantibus appenditur. Caninus canis rabidi exemtus & in aluta appenſus, rabiem compeſcit. *Coagulum* in vino diſſolutum, colicos dolores ſedat; in aceto, hydropicis propinatur. Per vomitum, hydropicorum ventribus ſuperimpoſitum, hydropicorum aquas Sextus educit. *Hepar* rabidi aſſatum, ſingulare eſt in rabie remedium. *Fel* cum melle ad ulcera interna adhibetur. *Lienem* recenter exemtum, Marcellus regioni lienis applicat. *Sanguis* partibus à rabido cane percuſſis, magno eſt adjumento. *Pinguedo* ad mentem Æſculapii, podagra laborantes ſublevat. *Adipe* catuli varii in cicatricibus & maculis faciei auferendis, Plinius utitur. *Lac* in mitigando oculorum dolore adhibetur. Eodem Sextus gingivas infantium aſſiduè linit. Potum, fœtus mortuos expellit. *Lotium*, pilos & verrucas aufert: cum nitro miſtum lepram abſtergit. *Stercorum* pulvis in angina, dyſenteria, & ulceribus inveteratis commendatur, ſi oſſa per triduum comedat. Marcellus ex eodem ad ſolem exſiccato & cribrato, cum cera rubra, per partes, & modico olei, medicamentum pro iſchiade concinnat. Plinius, oſſibus in ſtercore canino inventis & alligatis, ſyriaſin puerorum tolli putat. *Pellis* ad deſtillationes, ſi digitis inducatur; & ad anginam, ſi corrigiis ter collum circumdetur, adhibetur. *Pili* morſui canis rabidi impoſiti, venenum ad ſe attrahunt. In ſupprimendo ſanguine adhibentur. Mizaldus denique in expugnando febre quartana, lotium ægri quantum in uno paroxyſmo, unica vice reddidit, cum farina ſubactum, in placentam conficit, quam famelico cani exhibet, & ſic quartanam transfert. Reliqua vide in Geſnero. Weckerus ex duobus catellis recens natis, quatuor libris olei violacei, & libra una vermium terreſtrium præparatorum, unguentum ad vulnera machinis bellicis inflicta, componit. Ex catulis quoque Andreas Furnerius aquam deſtillat, quam in cohibendo pilorum augmento mirificè commendat. *Differentiæ* Canum ſunt multæ. Dicuntur olim & in Helleſponto reperti cornuti. Si *vocem* ſpectes, in novi orbis inſula Hiſpaniola non latrant, ut Oviedus prodidit. In Guinea, ſi Cluſio credimus, latrare conantur, ſed non poſſunt. Si *munera*, ſunt alii ſagaces, alii curſores, cubicularii, portæ, venatici,

Marginalia: Plin. H.N. l. 8. c. 40. — Scalig. Exerc. 202. — Athen. H. A. l. 7. c. 33. — *Vſus in Cibis.* — Galen. l. 3. de Alim. facult. l. 2. — *Vſus in Medicina.* — Centur. 6. — Wecker. in Antidot. — *Differentiæ*

tici, villatici. Si *locum*, sunt Epirotæ, Scotici, Anglici, Cyrenaici, Arcades, Indici &c. Nos hi cagemus ordine de *Rabido*, *Melitensi*, *Venatico*, *Leporario*, *Sagace*, *Villatico*, *Bellicoso*, & *Inutili*. *Rabidi* ab esu putridorum ciborum, & carnibus vermibus scatentium tales evadunt, Canicularibus inprimis. Cibum tum abominantur & potum, ab aqua abhorrent, huc & illuc vagantur, latratum edunt raucum, spumam ab ore & naribus copiosam fundunt, torvum intuentur, demissam ferunt caudam, & nullo edito latratu homines mordent. Multi multa remedia adhibent. Ætius helleborum album ad vomitum cum polenta exhibet. Mizaldus stercora gallinarum cibis permiscet. Blondus post tertium diem venas turgentes in cruribus tundit, vel canem in lacunam projicit, in qua multæ hirudines innatant, ut sanguinem exsugant. Hinc totum corpus unguento populeo illinit, & pharmacum cholagogum propinat: tandem canem decocto fumariæ, lapathi acuti, & radicum enulæ abluit. Ad præservationem, exhibet Plinius catulo lac mulieris quæ marem peperit. Columellas caudas catulorum post diem quadragesimum ab ortu castrat. Prehenditur caudæ extremum, in quod ultima spinæ articulatio desinit, & tandiu digitis torquetur, donec excidat. *Melitenses* ab insula Melita, quæ Pachyno Siciliæ promontorio imminet, nomen habent. Sunt vel brevioris vel prolixioris pili & jubati. Blondus partim albos partim nigros commendat: hodiè rufi & candidi in precio habentur. Magnitudine sunt mustelæ sylvestris. Ut parvi fiant & maneant, canistris includuntur, ibidemque nutriuntur. Delicatissimis vescuntur cibis. Si plures fœtus concipiunt, subitò moriuntur. Ut villosiores nascantur, curatores, loca in quibus cubant, velleribus pecudum insternunt, ut ea præ oculis semper habeant. Lugduni in Gallia singuli decem aureis væneunt. Bononiæ quadringentis libris venduntur. Mulieribus sunt in deliciis. *Venatici canes* ubique ferè locorum habentur. Præstant, quos Hircania ex canibus & Tigridibus natos, Epirus, Molossorum regio, & Chaonia proferunt. Apud Persas fuere audacissimi & velocissimi teste Megasthene: in regione Thebeth inveniuntur maximi: in provincia Gingui tam audaces, ut Leonem adoriri non dubitent. Quomodo nutriendi sint, illi qui de re rustica scripsere docent. Erant in precio apud Alphonsum Neapolitanum Regem, Magnum Tartarorum Chamum, qui ideò quinquies mille aluit. Distinguuntur variè. Nam si ferarum differentias respicias, sunt alii leporarii, alii humiles qui taxos tantummodò insectantur; alii ad aves, qui illas pedetentim in retia pellunt; alii ad aquas; alii ad magnas feras. Si locum natalem, sunt

Ambrosin. quadr. digitat. l. 3. c. 2.

Ambrosin. l. 3. c. 3.

Ambrosin. l. c. 4.

Arcades, Ausonii, Cares, Thracesque & Iberi.
Pannonici, Argivi, Lacedæmonii, Tegeatæ, Sauromatæ, Cretes, Celtæ, Magnetes, Amorgi.

Si colores, sunt leucophæi, mellei, albi, nigri. *Albi* parumper aquam formidant. Iidem nigris maculis insigniti, pedes crassos & tenellos habent. Leucophæi fortes & audaces sunt, sed cursu non ita valent. Nigri validi sunt, sed cum crura habeant humilia, celeritatem alborum non assequuntur. Eligendus verò est canis, atroci vultu, capite magno, labro superiore ad infra pendente, oculis rubicundis, naribus apertis, dentibus acutis, collo tumente, pectore amplo ut Leonis similitudinem præ se ferre videatur. *Canis leporarius* optimus est, qui longo & plano est capite, auribus acutis retrorsum directis & parvis, labiis superioribus supra inferiora non pendentibus, collo longo & aliquantulum turgido, pectore acuto, costis longis & validis, ilibus strictis, cruribus altis macrisque potius quàm obesis, caudâ non crassâ, nec admodum longa, qui raro aut nunquam latret. Alii ad venationem ducuntur: alii spontè exeunt, & comprehensis leporibus domum revertuntur, *Vertagi* dicti. *Sagacium* tot ferè sunt quot Venaticorum genera. In Scotia tres sunt canum species. Quidam sunt audacissimi, in cursu celeberrimi. Alii odorisequi, qui & pisces inter saxa latentes investigant. Nonnulli ut plurimum aut rufi nigris maculis aspersi, aut nigri ruffis imbuti, qui fures & furto ablata tanta cum industria persequuntur, ut & flumina tranent. Scotis & Anglis tales alere suetum: & si quis, eum, qui sua, cane sagaci duce inquirit, in secretiora non admittit, pro fure habetur. Si Blondum sequimur, debet esse brevis, simo potius quàm adunco rostro, capite concinno, cruribus eadem posterioribus ferè altitudine, quam sunt anteriora, pectore non ventre majore, dorso plano & ad caudam porrecto, auribus pendulis, oculis agilibus. Palmam reliquis præripiunt Gnosii, Thusci, Britanni, Hispani. *Canis villaticus* & pecuarius est qui villam & pecus custodit. *Albus* probatur, ut à lupis distingui possit. Tales apud Turcas, Bellonio prodente, herum peculiarem non habent, ideò nec ædes ingrediuntur. Tegetibus in area stratis incubant. Olim apud Romanos quingenti ad stabulorum tutelam alebantur. De *Bellicosis* & *Inutilibus* nihil ferè occurrit. Anglia illos producit: sed & hoc anno inter homines sanguinarios canes alere cœpit, diris devota capita, qui ne Regio quidem sanguine adhuc usque satiari potuerunt. Talibus canibus & Hispani contra Indos in præliis utebantur, quos etiam saginâ humani corporis ad capiendos homines alliciebant. Vasquez

Ambrosin. l. 3. c. 5.

Ambrosin. l. 3. c. 6.

Bellon. observ. l. 3. c. 40.

Nunnez loco carnificum usus est. Obliti ferè eramus Indicorum, de quibus ita Nierembergius. *Nieremb. H. E. l. 9. c. 36.* Genus caninum variat in novo orbe, præter illos quos vetustas novit. Natura & moribus pænè omnia nostris vicina sunt, nec specie valdè diversa. Illud quod *xoloitzeuintli* vocant Barbari, excedit mole corporis, tres plerunque superat cubitos, nullo pilo protegitur, molli tantùm & depili cute, fulvis & cyaneis maculis aspersum. Alterum appellant *Itzceuin teporzotli* & à patria, unde datur, *Michuacanem*. Simile est Melitensibus. variegatur candido, atro & fulvo colore, & quadam deformitate, accommodum deliciis, & gratissimum, nec iners blanditiis, gibbo quodam fœdum à capite velut ab humeris eminenti, collo enim pænè caret. Tertium *Tetichi* dicitur, cetera nostratibus simile, nisi quod triste aspectu, Indis edule, quemadmodum olim Thracibus, quod fortasse in usu Græcis fuit, si sexto Empyrico credimus. Certè Diocles Medicus, ex eorum scholâ qui Asclepiadarum tempore fuerant, quibusdam ægrotis catulorum carnes dari præcepit. Sed Indis *Cozumellæ* canes non tantum sunt alimentum, sed gula. Nutriebant comedendos quemadmodum Hispani cuniculos; quos ad esum destinant, castrant, ita pinguescunt oppidò. Procreandæ soboli servant fœminarum copiam, ex maribus exiguum numerum, quemadmodum apud nos pecuarii. Iidem inopia puerorum canibus litant. Alco etiam vocabant Barbari quoddam genus canum parvulorum, quorum societate mire delectantur, & quos mire diligunt. E suo cibo detrahunt, ut illos alant. Cum iter agunt, comportant secum aut humero, aut gremio. Cum ægrotant, consortio inseparabili & familiaritate catelli recreantur. Sunt quoque *canes muti* apud Indos, qui non latrant & vulpino vultu. Cozumella insula hos alit. Quin & percussi nec gemitum, nec clamorem edunt. Hos in Hispaniolâ Oviedus statuit pro Calamitâ ranâ. His naturâ est: nec opus sunt membrana ex secundis caninis, nec fimus leporis, nec pilus. Superstitiose ista Plinius obmutescendis canibus quærit. Anonymus manuscripti mei auctor, in Hispaniola memorat fuisse canes parvulos, sine latratu, solùm cum grunnitu, & solum palato aptos. In Quivita maximi canes onerantur sarcinis.

CAPUT II.

De Fele.

Ambrosin. l. 3. c. 10.

FElis nomen à φῆλος impostor, fallax, quòd astutissimum sit animal: vel ab αἴλις, adulator, quod cum Æolico digammate Fαιλὶς pronunciabatur, ut maximo Salmasio placet. *Salmas. in Solin.* Dicitur Latinis etiam Cattus, vel Catus, seu à capiendo; seu quòd sit cautus. *Nomen.* Græcis vocatur αἰλουρὸς, παρὰ τὸ αἰόλειν καὶ ἀνάγειν τὴν οὐρὰν ἢ κινεῖν, quòd caudam subinde moveat, eademque adblandiatur. Apud Suidam est αἰγίλουρος, albi κάττης. *Spatalem* etiam quidam cattum vertunt. In *Descriptione* notissimi animalis non est quod immoremur: observata circa Anatomiam ad finem capitis habebis. Ubique fere inveniuntur. Non fuisse aliquando mansuetos verisimile est. *Locus.* In Iberia apud Tartessios nasci maximas, omnes authores consentiunt. *Vescuntur* carnibus, piscibus, muribus, avibus, lacertis. *Victus.* Bufones interimunt. In Cypro viperas, & chamæleones venantur. Junioribus etiam leporibus insidias struunt: nec propriæ speciei parcunt. Novimus hic Bononiæ, inquit Ambrosinus, feles adultas cum parvulis primum colludere, deinde illis laniatis vesci. Vivunt sex annos, aliquando decem, castrati plures. Quantum ad *Generationem*: *Plin. H. N. l. 10. c. 63.* *Generatio.* in Europa mensibus Januario & Februario plærumque exardescunt: in India omni ferè anni tempore luxuriantur. Fœminæ in congressu clamant, seu quòd à fervido nimis semine adurantur; seu quod à mare unguibus lædantur. Mas stat, fœmina subjacet. Fœminæ plus libidine agitantur quàm mares. Gerunt fœtum duos menses lunares, seu dies sex supra quinquaginta. *Arist. H. A. l. 5. c. 2.* Martio editus præfertur: Augusto, propter pulices minus. Utplurimum quinque vel sex catulos enituntur. Fœmina sobolis est amantissima: Mas inventam sæpè interimit, ut fœmina novorum catulorum desiderio mota, morem iterum gerat. Exercent *inimicitias* cum quibusdam, ut muribus, bufonibus, serpentibus, vulpansere, aquila, ruta, felle proprio, suavi odore, & humiditate. *Sympathia & Antipathia.* Rutâ certè à columbariis pelluntur. Unguentorum odore aliquando in rabiem aguntur. Si aquâ mergantur, nec statim exsiccentur, pereunt. E contra, Valerianæ se libenter affricant: mentha cattaria delectantur. Fœmina gravida, si mas interim occidatur, abortit. Circa *Naturam* occurrunt quædam singularia. *Mizald. cent. 4.* *Natura.* Oculi enim felium ad Lunæ vices modò majores modò minores evadunt: imò solis vices sentiunt, & pupillas oculorum syderis cursu mutant. Diluculo enim protenduntur, meridiè in orbem contrahuntur, Sole occidente hebescunt. Cardanus malè pupillas pro arbitrio contrahere & distendere protulit, quia nullos habent musculos. Noctu medium illuminant. In saccis procul delati, redeunt. Mutante hospite ædes, easdem non deserunt. Manu hominis demulceri ambiunt. De astu ita Plinius. *Plin. H. N. l. 10. c. 73.* Feles quidem quo silentio, quàm levibus vestigiis obrepunt avibus? quàm occulto speculatu in musculos exiliunt? Excrementa sua effossa obruunt terrâ, intelligentes odorem illum indicem sui esse. Adhibetur à quibusdam mensis, in Hispania inprimis, Hollandia, & Brabantia,


Felis Domestica
Zahme Katz
Felis sylvestris
Wilde Katz


Felis Zibetti
Zibet Katz


Genetta
Geneth Katz
Meles vel Taxus Canin,
Dachs









bantia, sapore que leporinam referre dicitur. Pestiferum halitum emittere, & tabem adferre, Brujerinus, haud sine causa, prodidit. Cerebrum insaniam inducit, cujus aliquod exemplum in Uratislaviensi puella, in Weinrichio, ni fallor, (liber nunc ad manum non est) invenies. Habet & *in Medicina* locum. Pulvis *capitis* in olla cremati, & in oculos insufflati, caliginem abstergit, si Portæ credendum. *Carnem*, corpori infixa tela extrahere, Galenus prodidit: hœmorrhoidum quoque & dorsi doloribus medetur. *Iecur* ustum & tritum, calculosos summopere juvat. *Fel* fætum mortuum extrahit. *Pinguedo*, podagræ illinitur. *Urina* destillata ad surditatem valet. *Feces alvi* cum resina & rosaceo permixtum & suppositum, muliebre profluvium supprimit. Evonymus prodit, quosdam anserem pinguem, medicamentis & carnibus felium minutatim concisis farcire cum sale. & lento igne in veru assare, destillanteque liquore arthriticos feliciter inungere. *Adeps* in ferro à rubigine præservando aliis non cedit. Quantum ad *Differentias*, Cati alii sunt *Domestici*, alii *Sylvestres*, alii *Exotici*. Ex *Domesticis*. Hispanici rapaciores sunt, agiliores, & mollissimâ cute teguntur. *Exoticorum* precipuæ sunt *Syriaci*, qui varii, ore torvi, pectore torosi, pedibus amplis, pauco cibo contenti. *Sylvestres*, domesticis sunt majores, densiore & longiore pilo, colore fusco, caudâ crassiore. Vescuntur aviculis, & aliis animalibus. Suffitu rutæ ab arboribus depelluntur. De illis qui in Malabar ita *Scaliger*. In Malabar provincia feles agrestes supra arbores versantur, quarum celeritate nihil unquam memorabilius proditum est. Saltu valere potius. Peculiaris verò volatus. Idque, quod mirum magis est, sine alis. Membranam ab anterioribus ad posteriores usque productam tendi. Quam, dum quiescunt, ad alvum contrahunt. Ubi volare instituunt, pedum crurumque agitatione protenta, collectaque membrana, dum sustinent, tum feruntur. Est & in India genus quoddam, pilis vestitum nigris & promiscue candentibus. Rostrum ei est longum, auriculæ parvæ, crura brevia, cauda fasciis nigris candidisque intercisa. Pulvis febrientibus conferre dicitur. Huc pertinent & monstrosi, quorum unus, pedes habet horrendos, alter sex. Feli simile est animal in regione Singui, pilo cervino, pedibus multifidis, dentibus in utraque mandibula binis, duorum digitorum magnitudinis. Vesicam habet carneam, prope umbilicum, sanguine plenam, qui moschum redolet. Iconem adposuimus cujusdam animalis felis similis, quod caput in suprema parte valdè acutum habet. Appellamus felem ὀξυκεφαλὸν. Observationes Anatomicæ, quas apud M. Aurelium Severinum invenimus, quasque superius promisimus, aliæ felem sectum, ut ipse ait, aliæ musculum concernunt. In fele secto hæ sunt insigniores. *Lienis* oblongi veluti remi nostratis pars, quæ ad aquas spectat. *Cervix* vesicæ fellis veluti varicosa non semel vel bis: Ad fundum ejus rectæ descendunt venæ extrinsecus procurrentes. Bini nervi à lateribus *asperæ arteriæ*, utrinque unus, descendunt ad orificium ventriculi superius, qui interim ad dicta latera asperæ arteriæ & ad pulmones mittunt ramusculos. Nectuntur dicti nervi communi nervulo oblique descendenti; à sinistro inferuntur in ventriculum pluribus fibris. Ubi primum finditur aspera arteria, apparent nonnullæ *glandulæ* majores, & parvæ albæ, rubræ, cineritiæ, mistæ. In *aspera arteria* semicirculi, ut in homine divisi, sed parte posteriore duplici tunica comprehensi: Alterâ quidem externa & carnosa; altera verò interna & nervosa, quæ interna, nascitur ab extremis circulorum marginibus. In *corde* auriculæ differentium colorum, dextra quidem albo & atro distincta magis, quam sinistra: Præterea dextra crassior & rotundior, sinistra tenuior & oblongior; caninæ similis. Ambæ intus cavæ & filamentosæ veluti sinus cordis. In sinu dextro plexus reticularis magis quam in cane conspicuus & prolixus; sed contra in hoc non valvulæ sicut in cane. *Arteria magna* ferè in medio cordis; magis tamen ad sinistram declinat. Interna tunica *ventriculi* satis rugosa, rugis secundum ventriculi ductum procedentibus, & in rotundum replicatis, veluti in ventre bovis. Tunicæ ventriculi tenacissimæ, adhærentes ab orificio superiori ventriculi, tunica interna rugis transversis distincta. Color *hepatis* veluti caniculæ piscis. In osse *auris* cochlea; labyrinthi; fenestella, annulus, musculus rotundus; tria officula, sed stapes non perforata, ut Casserius describit. In *cerebro* sinus tres, sed duo circulares cum plexu choroide. In *oculo* uvea parte anteriore non cohærens corneæ; hinc dilatatio huic generi majori minor. Eâ parte est uvea colore pallidi folii. Opticus ferè ad medium, quamvis declinet ad inferiora, membrana externa crassa oculum aliqua parte velans, ut in gallinaceo genere. At in *Fele masculo*, hæ observationes occurrere. Extra abdomen, infernè supra pubis os, prodeunt per duo foramina, *vasa spermatica* ad testiculos descendentia, qui testiculi per mediam membranam cuti alligantur à lateribus penis, qui *penis* medio digito longus, infernè fulcitur musculo oblongo desinente ad medium penis vel amplius; fulcitur etiam musculo oblongo descendente ad medium spacium musculi sphincteris, cujus officium est, anum claudere. Linea alba lata digiti tertia parte per rectum abdominis descendens; subjacet musculis peritonæi, membrana in hoc animali tenuissima; *Peritonæum* sub ensifor-

Brujer. de re cibaria l. 13. c. 36.

Porta Phytogn. l. 5. c. 26.

Galenus simpl. l. 11.

Differentiæ.

Scalig. Exerc. 217. l. 9

Nieremb. H. E. l. 9. c. 30.

M. Paulus Venetus l. 1. c. 62.

M. Aurel. Severin. Zootom. Democrit. p. 4. c. 309.

ensiforme satis pingue. *Omentum* præpingue alligatum fibræ uni dextræ hepatis, & spleni & ventriculo, & intestino duodeno, ad figuram marsupii, s. sacculi cujusdam constitutum. Alligata *vesica* peritonæo supernè, ad fundum vero alligata intestino infernè recto. *Testiculi* quatuor tunicis sunt recti; quæ dicitur scrotum, id est, bursa externa testiculorum; secunda dicitur dartos, etiam externa: Tertia dicitur erythroides, id est, rubra, quæ propinquior est prædictis; quarta vero est immediata. Descendunt ad testiculos *vasa præparantia semen*, & sunt venæ & arteriæ: Venæ quidem quæ descendunt à vena cava; & arteriæ, quæ descendunt ab arteria magna: & ista vasa, postquam attingerint proxime testiculos, constituunt corpus quoddam, quod dicitur epididymis; corpus, sive substantia sub testiculis posita. Vidimus *vasa jaculatoria* sive deferentia dicta propterea, quod deferant semen in testibus præparatum ad glandulas parastatas, quæ deferentia primò oriuntur ab infima parte per medium testiculorum & vasibus præparantibus annexa usque ad medium ipsorum recurvantur ac reflectuntur, donec pervenerint ad parastatas: vidimus & *ureteres* descendentes à parte sima seu concava renum ad collum vesicæ, & præcipuè ubi definit ipsum collum. Vidimus & *venas emulgentes* ad renum tendentes partem gibbam, ambas nascentes è trunco cavæ, sed altior sinistra quam dextra altitudine modii grani hordei, & eadem sinistra longior fere duplo est quam dextra. *Intestinum rectum* colligatum caudæ principio per medium ligamentum. Habet intestinum rectum, venas & glandulas quasdam miliares asperas, quæ in cane nobis alias sunt observatæ. Vidimus *mensenterium* & venas meseraicas etiam *pancreas*, id est, corpus glandulosum. Vidimus & *intestinum cæcum* latitudine pollicis longum. Præter intestinum rectum & cæcum, totum, quod reliquum est intestini, uniforme est, sed tortuosum, adeò, ut si violentius extendas, ferè disrumpatur. *Renes* perampli, magnitudine nucis majoris, intra quos paucæ cavitates sunt & sinus (non ut in cane) in quibus percolatur urina. Vidimus & *venam portam* facientem duos ramos, unum quidem mesentericum, id ist, ad mesenterium propagatum, quique descendit usque ad extremum intestini recti. Alterum vero splenicum, id est, transmissum ad splenem per totam ejus internam partem, rectâ viâ distributum per multos ramos hinc inde. A dicto ramo splenico derivatur alter cœliacus, sic dictus, quia ventriculum circumplectitur; hic ducit humorem melancholicum ad ventriculum, ut possit appetere. Vidimus *venam ascendentem* perforare diaphragma & cor petere, in cujus partem dextram se inserit. Vidimus & *venam sine pari* ramificatam ac propagatam, à dicta vena cava juxta cor reflexam & descendentem, per spinam à parte dextra, quæ ramos mittit, costis dextris ad sinistras, ad ipsas nutriendas. *Hepar* sex fibris distinctum. Medio duarum à parte dextra egreditur foràs *fel*, ita ut fundus inter duas, ad modum prominentis oculi, appareat. Dicta *vesicula fellis* habet duos ramos, alterum, qui derivatur ab hepate in duodenum intestinum ad expellendas fædes; alterum, qui recurrit ad vesicam, ut ibi contineatur. In *intestino duodeno* digitis quatuor infra poros cholidochos, inventus lumbricus quidam parvulus magnitudine ureterum. A lateribus venæ cavæ ascendentis, descendit *nervus* quidam ad circulum carnosum diaphragmatis, alter verò à sinistra descendit fultus membranis asperæ arteriæ, deportantes sensum diaphragmati. Vidimus *nervos recursivos*, qui à sextâ nervorum conjugatione propagati ad caput asperæ arteriæ inseruntur, alter quidem à sinistrâ revolutus sursum circa arteriam magnam, & alter circa arteriæ ramos, qui tendunt ad jugulum: cor cum duplici auricula, dextra & sinistra; dextra major & subnigra est; sinistra vero concolor cordi: Habet *cor* ventriculum dextrum, in quo generatur spiritus vitalis; sinistrum, ad quem ducitur sanguis venalis: Habet & quatuor *vasa magna*; primum est *vena cava* ascendens, quæ inseritur in auriculam dextram; *arteria magna*, quæ inseritur in auriculam sinistram. Tertium *vena arterialis*, vena quidem dicta, quoniam continet sanguinem; arterialis verò denominata, quoniam constat duplici tunica, quam habet veluti arteria: Inseritur hæc in pulmonem, ut illum nutriat: quartum est *arteria venalis* quæ inseritur ad sinistrum ventriculum cordis, cujus officium est, sanguinem in dicto ventriculo præparatum ducere sursum ad cerebrum, ad generationem spiritus animalis. In ventriculo dextro sunt *valvæ* quædam sive septa, quæ impediunt exitum sanguinis, sic etiam sunt in sinistro. Habet *pulmo* pinnas sex. Visi sunt musculi interni circum *laryngem*, id est circa caput asperæ arteriæ, quibus inflammatis fit vera angina. Apparuerunt in radice penis *glandulæ prostatæ*, quibus inflammatis fit Gonorrhœa Syphiliæa, quæ sunt paulo majores: Est *penis glans*, id est, caput, velut lingua ipsius felis. Observavimus meatum, qui ducit ad vesicam. Felis *cranium* lineis quibusdam rubris distinctum venarum similibus. *Auricula* interior cumprimis exsculpta: Hoc enim organo non vulgariter opus erat eidem ad noctu prædandum, sicut & visu. In hoc observata communio arteriæ magnæ & venæ magnæ: ubi scilicet primum usque scinditur in iliacos. Credo commune animantibus omnibus, quod observavi in medulla spinæ felis domestici. Membranis

enim

enim propiis cùm integatur secundum extrema, quæ respondet duræ meningi, interior, quæ tenui vestiunt & hæc prodeuntes nascentesque ex se ipsis nervos: Verum cum in plures veluti funiculos prodeant singulæ harum conjugationes, licet adnotare, dictos funiculos, postquam aliquantisper processerint, mox in unum quasi nodum coire, non dissimilem à geniculis culmorum in plantis frumentaceis & id genus. Porrò cum singuli funiculi iisdem membranis tegantur, si retrahas ad te harum substantiam, spoliantur funiculi, quoad nodum illum pertingant. Observatus in *costa* unâ legitima felis domestici, nodus quidam teres similis tuberibus, qui innascuntur arboribus, cujus dirupti meditullium porosum crebrisque fossulis pertusum cum guttulis sanguinis. Dubitatum inter sodales sectionis, num fractura ossis ferruminata, num error in formatione, luxuriante materia. Homini in sima parte ossis frontis quæ interjacet, æquè duo supercilia incubant rectæ nasi radici: In hac si effoderis vel terebra os pertuderis, invenies fossulas duas oblongas, obliquè incedentes, sub cranio, parte superiori: cœcas infernè, cancellis donatas: Nullus dubitari posse videtur, esse has cameras olfactus, ubi concluditur implantatus spiritus, ut & in aure. Nescio siquidem, quid de eo senserint Anatomici; credo incompertas huc usque. Porrò confirmat sententiam nostram, quod in cane sensu hoc eximiè pollente sunt hæ cryptæ, & latiores & magis conspicuæ quàm in homine; in simia autem caudata non licuit invenire; fortasse, quod eo sensorio præstare minus debuisset.



HISTORIÆ NATURALIS
DE
QUADRUPEDIBUS
LIBER IV.
De Quadrupedibus Digitatis Oviparis.

TITULUS PRIMUS
De Digitatis oviparis cute tectis.
CAPUT I.
De Rana.
ARTICULUS I.
De Ranis aquaticis.

Ambrosin. Digit. Ovipar. l. 1. c. 1.



HActenus de Quadrupedibus viviparis egimus; sequuntur Ovipara; quæ vel *cute* teguntur, vel *crusta*. Cute autem teguntur, *Ranæ*, *Lacerta*, *Salamandra*, *Stellio*, *Scincus*, *Cordylus*, *Chamæleon*, & *Crocodilus*. Rana alia est *Aquatica*, alia *Terrestris*. Illa à sua garrulitate Isidoro dicitur, quòd æstivis diebus suum ra ra perstrepat: aliis à רן Ebræo, quod est vehementer exclamare. Græcis dicitur βάτραχος, παρὰ τὸ βοῶν τραχεῖαν ἔχειν, quòd asperam vocem edat. Vocatur Varino & βωξ, βόρταχος, βρόταχος, βύρταχος, βρόταχος, καρλιάς, κοάξ, βλίκαρος; Cypriis βρέχελος, Ionibus βάθραχος, Phocensibus βεραγχόνη, Ponticis βάβακος, modernis Græcis βόρδακος sed & γορῖνος, pro eadem, simpliciter apud Ethymologum sumitur. Varino etiam βέρνοι & παρφυσίδες, ranæ sunt, quòd buccas inter clamandum inflare solent. Animal est amphibium, cujus pars prior carnosa latitudine caret: naturâ, portionem carnosam posteriori parti in qua *crura* posteriora crassa & longa, anteriora brevia sunt, addente. *Digitos* habet quinos, longos, membranâ intertextos, ut commodius natare possit. Fœmina mare major.

Nomen. *Descriptio.*

Arist. H. A. l. 4. c. ult. Ovid. Metam. lib. 6.

Terga caput tangunt, colla intercepta videntur,
Spina viter, venter pars maxima corporis albet.

Internas partes si attendas, *linguam* illis instar linguæ infantium primam adhærere, intimam verò à gutture absolutam Plin. scribit. *Lienem* esse parvum. *Hepar* secundum Bellon. in tres dividitur lobos, sub quo una utrinque pulmonis pars conspicitur, spumosa & minimè sanguinea. *Intestina* nodulis intercepta sunt. *Testes* & reliqua membra animalium terrestrium membris similia. In Anglia virides non conspiciuntur. In Germania, Italia, Bononiensi inprimis territorio, plurimæ sunt. In irriguis Ægypti locis tam frequentes, ut nisi à ciconiis vorarentur, omnia fœdarent. In Cyrenaica & Seripho insula mutas esse dicunt, fortè propter aquarum frigiditatem. Etsi verò & in fluentis appareant: libentius tamen in illis aquis versantur, in quibus junci & arundines virescunt, & ulva crescit. In illis qua nunquam gelu concrescunt, omni tempore reperiuntur. Nè dicam de bituminosis, in quibus eas viscositate sua naphta obruit. Deglutiunt innatantia animalcula, vorant & apes, talpasque mortuos. Herbis quoque vesci verisimile. Permiscentur mare superveniente, quod apud Aristot. legimus, pioribus pedibus alas fœminæ apprehendit, posterioribus clunes: deinde ova pariunt. Plin. carnes nigras partu edi scripsit, quas oculis & cauda insignes gyrinos vocavit: formam raninam adipisci, dum cauda in duos posteriores pedes finditur. *Mirumque*, addit, *semestri vita resolvuntur in limum nullo cernente, et rursus vernis aquis renascuntur, quæ fuere natæ, perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eveniat.* Sed id de temporariis potius sumendum est. Nam de quibus agimus, etiam hyeme in aquis calidioribus durant, & vere veteres natantes conspiciuntur. *Ova* circa ripas stagnorum & paludum effunduntur, continuo veluti filo sibi cohærentia, quæ nigrarum & concisarum carnium speciem referunt. Chymici sperma ranarum appellant. *Odio* prosequuntur ciconias, cygnos, Buteonem, Salamandram, putorium, lucium piscem, anguillam & ignem. A *Ciconiis* devorantur. *Cygnus*, Michaële Glycâ authore, ab affectione quadam esu earum sibi medetur. Cum *Salamandris*, sæpissimè præliantur. De *Lucio* & *anguilla*, res notissima est. Noctu accensis circa littora luminibus non coaxant: imò loco non moventur, & facilè manibus capi possunt. *Vox* ipsarum est βρεκεκὲξ, κοὰξ κοάξ.

Locus. *Victus.* Arist. Hist. Animal. l. 9. c. 40. *Generatio.* Arist. H. A. l. 5. c. 3. Plin. H. N. l. 9. c. 51. Arist. H. A. l. 7. c. 14. *Antiphatia.* Plin. H. N. l. 11. c. 37. Mizald. Cent. 9. Memorab. *Vox.*

Tab. LXXV

Laub froſch

Laub froſch





Laub Froſch



Froſch



Rana



Rana Froſch



Froſch



Rana



Bufo Krötte



Krötte



Bufo



Bufo Caudatus



á Circulatoribus fictus





κοάξ. Aristoteli autem ὀλολυγὼν vox dicitur, quam ranæ mares effundunt, pum fœminas ad congressum vocant. Quando læduntur, Alberto prodente, vocem instar formidantis muris exilem reddunt. In Cyrenaico agro non erant olim vocales. Illatis è continente vocalibus durat earum genus. In Seripho quoque; & quodam Thessaliæ lacu mutas, apud Ælian. legimus. Caro ipsis naturâ laxa, albida, humida, & putredini obnoxia. Ideò quibus frequenter in usu, colorem amittunt, & in febres incidunt. Mense Augusto, ita compressa habent labia, ut difficulter aperiantur, si Alberto credimus. Ubi diutius pectori incumbunt, latere subtus aquam, Mizaldus colligit. Nisi aliquandiu respirent, suffocantur. Quia aquas tepidiores amant, ideò æstivis duntaxat mensibus coaxare solent, & adventante hyeme occultantur. Busbequius dum Strigonium properaret, mense decembri coaxantes audivit, quòd aqua in quibus degebant, mineræ sulfureæ viciniâ; incalescerent. Cum pluvia imminet, clamosiores fiunt, seu quòd frigidiorem sentiant; seu quòd dulcioribus impense delectentur. Diu sub aqua urinantur, quòd exiguum pulmonem habeant. Brumali tempore interire, & vere iterum renasci, à quibusdam creditum: latere & terrâ condi vel inde certissimum, quòd verno tempore, non solum ranarum fætus, sed & ranæ compareant. Noctu & quidem in sicco congrediuntur, non tam ob verecundiam, quàm timorem. In Ægypto, dum natricem sibi occurrere vident, frustum arundinis obliquum apprehendunt, ne deglutiantur. Ab iis civitatem in Gallia pulsam, Plinius prodidit. Marem à fœmina si discernere volueris, dorsum acu tange. Ex mare rubeus sanguis; ex fœmina, flava aqua effluet.

Plin. H. N. l. 11. c. 51. Arist. H. A. l. 8. c. 28. Plin. H. N. l. 8. c. 58. Ælian. H. A. l. 3. c. 37. *Natura.* Mizald. cent. 8. Arist. H. A. l. 8. c. 2. Ælian. H. A. l. 9. c. 13. Plin. H. N. l. 18. c. 35. Plin. H. N. l. 11. c. 37. Ælian. H. N. l. 9. c. 13. Plin. H. N. l. 8. c. 29.

Usus in Cibis. Quo in *Cibis* habendæ essent loco, Galenus non indicavit. Facilè digeri, & bonum præbere succum, frigidum tamen & humidum, vulgata est sententia. Nullo olim apud Romanos in usu. Hodiè totum corpus, capite abjecto, assum vel elixum apponitur, à mense inprimis Majo ad Octobrem. Coxæ inprimis laudantur. Mundella in frigidis innocentiores putat, & cum à Venere abstinent. Amatus Lusitanus omnes, quia venenatæ, à mensis arcet. Præparationem vide apud Ambrosinum.

Usus in Medicina. Et tota & partes variis affectibus pellendis inserviunt. Sugillationibus impositæ, livorem auferunt. Maxillis alligatæ dolorem dentium; in aceto decoctæ, mobilitatem. Succus cum eodem, anginam tollit, & tonsillis prodest. Eodem remedio certo strumæ delentur, si Porta non fabulatur. Pulpa earum phthisicis, cum carne caponis, pineis & saccaro exhibetur. In oleo elixa nervorum dolores emollit. In omni virulento animalis morsu vehementer à Dioscoride, Aëtio, & aliis commendatur. *Cinis* combustæ adeò sanguinem sistere Galeatius de S. Sophia prodidit, ut cum quidam eum collo gallinæ alligasset, amputato pòst ejusdem capite, nihil ex vulnere sanguinis profluxerit. Habdarrhamanus Asiutensis in nares insufflari in hæmorrhagia jubet. Idem in plumbeo vasculo cum oleo lilior. interemtam, cum unguento rosaceo contorsionem vultus sanare scribit. Oleum quomodo paretur, vide apud Ambrosinum. In doloribus articulorum à materia calidâ vehementer laudatur. *Partes* si attendas, *Oculi* in sindone contra lippitudines in collo suspenduntur. *Cor* febrium algores minuit. Alii in febribus ardentibus ad cor alligant. Contra fistulas cuidam profuisse, apud Villanovanum habemus. *Pulmo* per tergus extractus, folio brassicæ involutus, & in olla concrematus, epileptico exhibitus, opitulatur. Alii id de jecore sumunt. Hoc certè remedio Elector Palatinus restitutus dicitur. Pulvis *jecoris* in accessione quartanarum utiliter sumitur. Plinius, objici formicis oportere scribit: eam partem quam appetant; contra omnia venena esse pro antidoto. *Fel* dysentericis remedio est, & vermes in ulceribus nascentes interimit. *Adeps* auribus instillatus, dolores tollit. *Sperma ranarum* in erysipelate, & aliis inflammationibus vehementer est utile, hœmorrhagiam comprimit: scabiem & impetiginem pellit. Quercetanus aquam in rubore faciei commendat. Modum ejus parandi vide ibidem. Baculus quo rana à serpente excussa fuerit, parturientes adjuvare dicitur. De *lingua* fabulosa *Plinius*. Democritus, *inquit*, tradit, si quis extrahat ranæ viventi linguam, nullâ aliâ corporis parte adhærente, ipsaque dimisâ in aquam, imponat supra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcunque interrogaverit, vera responsuram.

Galen. l. 9. de compos. medic. secund. loca. Aëtius l. 13. c. 55. Habdarrham. de propriet. Animal. c. 41. Plin. H. N. l. 32. c. 10. Hartm. in Praxi Chymiatr. Plin. H. N. l. 32. c. 5. Plin. l. c.

Differentiæ. Quantum ad Differentias, variæ illæ sunt. Excluduntur quædam ex ovis, quædam ex limo, quod in Ægypto accidere, Diodorus Siculus prodidit. Sunt viridis, sublividæ, cinereæ. In Stochornii Bernensium montis duo sunt lacus, in quibus ranæ magno capite & caudâ longâ conspiciuntur. Præcipuam differentiam in initio Articuli dedimus.

ARTICULUS II.
De Ranis Terrestribus.

PUNCUM I.
De Busone.

Ambrof. l. 1. c. 2. *Nomen.*

RAnæ Terrestres sunt *Busso*, *Ranunculus viridis*, & *Rana temporaria*. Quem nos hic Bufonẽ, fortè quod in appropinquantes maximo impetu spiritum efflat, vocamus, is etiã *Rubeta*, quod inter rubos frequenter versetur, dicitur. Græci φρύνον vocant, Aristoteles

 φρύνην,

φρυνῶν Ethymologus φρυνεον, fortè à φρὴν mens, quòd venenum caput petat, & vertiginem inducat. Nisi ἀπὸ τῦ φρυγάνε, seu frutice derivare volueris. Chrysippus quidem apud Plin. Phryganion febrib. quartanis alligatum remedio esse autumat, sed animal non describit. Luciano est φύσαλος quòd leviter contactus mirum in modum turgescat. Qui μυόξον, appellant, falluntur.

Plin. H. N. l. 30. c. 11.

Descriptio. In ejus descriptione, non est quòd multum immoremur, quia vulgare est animal. *Cutim* habet densissimam, & adeò crassam, ut sæpè nec acutissimo quidem palo perforari possit, lurido colore perfusam, maculis veluti quibusdam pustulis asperam, *ventre* turgido & inflato; unde *ventrosus* vocatur. *Capite* crasso, *dorso* lato. *Pilis* caret. *Amphibium* esse animal scripsit Plinius: sed fortè de palustri accepit. Opacis nemorosis cavisque ac putridis locis gaudere tam certum, ac incertum, in Hyberniam illatum, solâ pulveris aspersione interire. Non haberi ibidem, à quibusdam proditum.

Locus.

Cibus. Terreo humore, herbis, lumbricis, & apibus vesci notum. Tantum verò singulis diebus terræ absumere, quantum anteriore pede comprehendere possit, à vulgo quidem creditur, sed nullo experimento fultum. Ob victum γηόφαγος à Græcis dicitur. Sub salvia sæpè stabulari, una & altera historia comprobavit. Periere subitò, qui degustaverant, ut à Mizaldo & Pareo proditur. An verò ea vescatur, ignotum.

Mizald. Cent. 1. memorab. Pareus l. 20. c. 24.

Generatio. Nascitur ex ovis, & materia putrida. Ex cremati pulvere sepulto emergere, proditum. In Dariene, si Petro Martyri credimus, ex guttis dextrâ mancipiorum manu cadentibus, dum pavimenta irrigantur, gignuntur. Exanate sepulta idem fieri, Reusnerus canit: ex menstruo sanguine Porta, cum mulieres aliquando rubetas enixas fuisse, legamus.

Porta Magiæ Natural. l. 2.

Sympathia & Antipathia. Inimicitia ipsis intercedit, cum *sale, gravi odore, & odore florentis vineæ* ex inanimatis; cum *fele, talpa, araneo*, ex animalibus. *Sale* conspersus, ad ossa usque consumitur, si Alberto credimus, Rutæ, nasturtii, & hisce similium si urantur odore pelluntur. De florentis vineæ odore idem affirmatur. Cum *fele* dimicat & interimitur. A *talpa* devoratur, ut & hæc ab illo. *Aranei* ictu interit. Affixerat se cujusdam supinè dormientis ori arctè, oppressissetque hominem, nisi tertiò aranei ictu interire coactus fuisset. De *Sympathia* nihil singulare occurrit, præter id quod de salvia diximus. Mustelam in os rubetæ illabi, à viris fide dignis Porta se accepisse scribit. Plantagine conta morsus araneorum sibi mederi, apud Plinium alicubi extat.

Natura, Ælian. H. A. l. 8. c. 34. De *Natura* & *moribus* habe, hyeme & interdiu latitare, noctu verò per loca ab hominibus trita vagari: noctu potius quàm de die vivere; imo à solari splendore abhorrere: tardo gradu incedere, aliquando salire: sæpius verberatum, inflato corpore, virus primò ex clunibus emittere, mox guttas quasdam malè olentes effundere. Solet herbas salivâ inficere, quæ non minus est lethalis quàm napellus. Solent sonum gru gru gru edere. Pluviam, dum vesperì è cavernis egrediuntur, præsagiunt.

Agricola de animal. sub terra latentibus.

Venenum Paucum venenum & mite habere, scripsit Albertus; quòd fortè de iis qui in frigidioribus regionibus degunt, sumendum est. Illarum qui in calidioribus, primi generis est. Sal ipse, quo bufo extinctus est, si in aqua dissolvatur, ita eam inficit, ut linteum vel indusium eâ madefactum, incurabili scabie hominem inficiat. Si detrahere volueris, vel pellem punge, vel virga exagita, vel superficie punctam, in aquam conjice. Virus infecta evadit. Infectus, tumore, pallore, singultu, spirandi difficultate, & gonorrhæâ afficitur. Aliquando, dysenteria, gutturis inflammatio, & vertigines accedunt. Fuit qui canna qua bufo infixus fuit, ita proprias manus infecit, ut tractatum iis cibum subinde evomeret, nec citius vomitus cessarunt, quam ex aliorum manibus sumsisset. Qui evadunt, edentuli plærumque fiunt. *Medelam* multa suppeditant; inter hæc præcipuè. Cancri fluviatiles triti & poti, cinis rubetæ, cornu cervi dextrum, lac muliebre, saliva hominis iejuni, radices arundinis, poterion herba, quæ & phrynion in vino exhibita, terra Melitensis, Smaragdus, Theriaca, & extra, oleum de scorpionibus. Sunt qui ipsius bufonis lapidem extollunt. Mithridatium, & quintam essentiam theriacalem his adde.

Mizald. Memor. Cent. 3.

Usus in Medicina. Noxia etsi bestia bufo, & venenata, multum tamen contra venena, & alia prodest. Marcellus eum cum adipe ursino, in olla rudi pro arthriticis coquit. Oleo in quo decoctus est, strumis felicissimè inungitur. Dissectus, & renum regioni applicitus, lotium provocat. Servatos hoc remedio quosdam hydropicos ferunt. Coctus & emplastri instar cynanchicis impositus, certo liberare dicitur. Idem filum quo suspensus erat facere apud Mizaldum legimus. Pinguedo exenterati, & radice laureolæ, stercore gallinæ, sale, & unguento dialtheæ infarcti, inter assandum cadens, fistulæ benè inunguntur: pulvere vero ita ad combustionem assari, asperso, optimè curantur, si Arnoldo fides est. Exsiccatur in umbra & in manu linteolo involutus detentus, hæmorrhagiam sistit. Cinere nimius hæmorrhoidum fluxus, certissimè curatur. Nicolaus emplastrum ex eo format. Alii arefactum tanquam amuletum contra pestem, collo appendunt. Crollius pulverem contra quoscunque venenatos morsus aspergit.

Mizald. Cent. 8. Memor.

Arnold. l. 3. Brev.

Qui

Quidam in ulcere cancroso bufonem crassum sumit, in bilance ponderat, additque ejusdem ponderis cancros vivos, deinde in olla rudi, diligenter luto munita, relicto tamen exiguo foramine, lento igne urit, & pulvere felicissimè utitur. Helmondus à Butlero Hyberno edoctus, ex bufonis cadavere, & terrâ ac animalculis quæ ad focum suspensus intra triduum in patinam ceream evomere solet, trochiscos cum tragacantho, & cerea illa patina format, qui ad mammam sinistram gestati contagium arcent, & loco alligati, virus extrahunt. Recentes sunt minus validi: validiores, qui ante in usu fuere. Bufo, mense Junio, post meridiem capiebatur. Idem Julio mense, decrescente lunâ bufones cœpit, quorum oculi (*verba ejus sunt*) scatebant albis vermibus: nigrisque capitibus prominentes, adeò ut uterque oculus totus in vermes transformatus esset, fortassis 50. numero. in singulo oculor. foramine erant densè compacti, quorum capita foris eminebant: & quoties aliquis egredi vel prominere conaretur, statim bufo, appositâ manu, egressum vetabat. Animalcula quæ evomuit, erant muscæ nitentibus alis, subviridi colore quasi decoratis. Mox à vomitu obiit. *Pedes* viventis, Lunâ vacua & ad synodum properante abscissi, strumas curant, si eis collum circumdetur. De bufonis lapide agemus alibi.

Helmond. in Tumulo pestis p. 76.

In insula novi orbis Peragua, Hispanus, coctos bufones, fame premente edisse, Petrus Martyr author est. Lerius, Brasilianos minimè exenteratis, & tostis vesci prodidit. Ustus falconi in cibo datur, ne pennæ à tineis exedantur, prohibet. Sunt qui novo fictili inclusum in medio segetum obruunt, & sic noxias tempestates arcent. *Ossiculum* dextri lateris ad venerem concitandam alligabatur.

Usus in Cibis, & aliis. Martyr. Decad. 3. l. 10.

Differentiæ à loco, figura, & mole corporis sumuntur. *Locum* si attendas, reperiuntur quidam in sacrorum commissuris. Snebergæ & Mansfeldii eductus primò turget, mox perit. Tholosæ in saxo arenario rubro albis maculis distincto reperitur. Latomus quidam Antverpianus, in marmore invenit. Agricola in illis ex quibus lapides molares fiunt reperiri scribit, & antequam formentur benè considerari an lateant, debere. Idem eundem πυρίφρυνον vocat. De *figura* & *mole corporis* ita Ambrosinus scribit. Oviedus in summario Indiæ &c. p. 608. *usque*, quia non clamet nisi lædatur. Gesnerus Gibbosi bufonis meminit, cujus iconem damus.

Differentiæ.

PUNCTUM II.

De Ranunculo viridi, & Rana temporaria.

Ranunculus viridis, vocatur Plinio *rana minima & viridissima*; aliis *calamites*, quòd inter arundines & calamos versetur; Isidoro *Agredula*; quibusdam, *Rana sylvestris*, quòd sylvis delectetur; vel ad differentiam ranæ viridis quæ editur. Græcis est κάνλις, quia suâ voce imbres præsagit. Aliis δρυοπετής, δρυοβάτης quòd per arbores incedat. Quibusdam διοπετής quod quasi de cœlo delabi videatur. Hermolaus δρυοφύτην vocat; δρυόφυτον fortè dicere voluit; id est, quasi in arbore natam. Vocantur & βρέξαντες, ob vocem quam edunt.

Ambros. l. 1. de ovipar. c. 3.

Ita eam Ambrosinus describit. Rana hæc ubique viridi colore perfusa est, præter pedes &c. vide Ambrosin. p. 622. *usque* cæteras fugat.

Descriptio.

Conducit ad multos affectus. A tussi liberari qui in ejus os exspuerit, Plinius author est. Extinguit febrile incendium, si manu detineatur, Sylvius. Guainerius pro hecticis gallinas pulte ex farina hordei & carne ejus elixa nutrit, gallinas ægro præbet. Timotheus per medium dissectus renibus hydropicorum applicat, & aquas educit. *Iecur* in pellicula gruis ligatum, venerem concitat, si Plinio credimus. Adeps, si denti dolenti illinatur, frangit eum. *Cruor* vestigiis pilorum à genis evulsorum instillatus, renasci eos prohibet. Marcellus acu cuprea ranunculum pungit, & sanguine inde manante loca, pilis revulsis, inungit.

Usus.

De *Rana temporaria* Ambrosini verbis agemus. Ita verò ille de ea. Ex differentiâ huic ranæ addita, unusquisque conjicere potest, hoc animal &c. p. 623. *usque*, ducentes diu vivere nequeunt.

Ambros. de digit. ovipar. l. 1. c. 4.

CAPUT II.

De Lacertis.

ARTICULUS I.

De Lacerto vulgari.

Lacertus seu Lacerta, nomen à lacertorum humanorum similitudine, & quòd pedes veluti homo quadrupes incedens, manus flectat, sortitus est. Græcis veteribus σαῦρος, σαῦρα, Hesychio & Varino σμύλλα, modernis κολισαῦρα, aliis σαῦρα ἡλιακή, vulgaris inprimis, dicitur. Plures quidem eorum sunt Differentiæ: nam Plinius lacertorum, quorum color ad ferrugineum accedit, meminit: Scaliger in minusculos & majores distinguit: nos tamen, in *vulgares*, *virides*, *Chalcidicos*, & *Brasilienses* seu *Indicos* dispe-

Ambrosin. Digit. Ovipar. l. 1. c. 5.

Nomen.

Differentiæ

Scalig. in Histor. Animal. Arist. pag. 204.

sce-

Vulgaris. scemus. *Vulgaris* digitos habet quinos valdè exiles, cum unguiculis tam in prioribus *Descriptio.* quàm in posterioribus pedibus. In his, qui indicis locum obtinet, longissimus est; pollici, inferior locus datur. Albertus ei pilo- Plin. H. N. l. 11. c. 37. Aristot. de part. anim. l. 2. c. 17. sam *linguam* attribuit, ex Plinio Aristot. bifidam, secundum quem, siccum *pulmonem*, *lienem* perexiguum, & rotundum, *testes* spondyliis adhærentes; fœminæ *vulvam* ut in avibus, cujus cervix infernè sit magis carnosa, ova proxima septo contineantur, habet. *Reperiuntur* in Italia copiosi; in insula Capraria *Locus.* magni: in India, prodente Linschotano tam frequentes, ut in lecticas quandoque irre- Plin. H. N. l. 8. c. 9. pant. Arabiæ sunt cubitales: in Indiæ verò monte Nysa XXIV. pedum, in longitudine, Arist. H. A. l. 8. c. 4. colore fulvi, aut punicei, aut cærulei. Incolunt plærumque sepulchra, cavernas, spineta, & rudera. Genuæ, in arce Principis Do- *Cibus.* riæ, plurimos conspeximus apricantes. Vescuntur, carnibus, herbis, apibus, formicis. *Generatio.* *Congrediuntur* circa finem Martii, & quandoque, ita complicantur, ut duo capita & unum corpus repræsentare videantur. Post, Arist. H. A. l. 5. c. 35. ova, more serpentum pariunt, & teste Arist. terræ committunt, ex quibus sine incubatu statutis temporibus catuli erumpunt. Ore parere, vel fœtus, uno inerte excepto devo- *Antipathia* rare, fabulosum. *Abhorrent* à ciconiâ, quæ lacertis pullos nutrit, bufonibus scorpionibus, araneis, & serpentibus. Aranei parvos lacertos in foraminibus, parietum, aggressi, filamentis obducunt, & ictibus obruunt. Cum serpentibus præliantur: ideo ophiome- *Sympathia* χῶν accepere nomen. *Delectantur* carnibus cochlearum, dictamno herba, ad quam à serpentibus vulnerati confugiunt; & homine, quem etiam à serpente defendunt. Ori admoti, pituitam humanam avidissimè lingunt. Historias vide ap. Scaliger. citato loco, & Erasmum in tractatu de sympathia & anti- *Natura & Mores.* pathia. Temporis tractu visum amittere, eundemque iterum seu solis beneficio, in quo tam diu donec convalescant, morari dicuntur, seu beneficio naturæ, recuperare, cujus apud Ælianum exemplum; mensibus hybernis sub terra condi, & sic quasi seme- Arist. H. A. l. 5. c. 35. & l. 8. c. 17. strem vitâ agere, unde ἑξαμηνόβιοι dicuntur; hybernum & autumnale spolium deponere; fœmineum sexum majorem esse: compares incedere, & uno capto alterum in capientem Plin. H. N. l. 10. c. 64. Ælian. H. A. l. 9. c. 58. efferari; ovorum quæ pepere oblivisci, ut apud Plin. habetur, per medium divisos, propter glutinosum humorem, non perire; imò naturali quodam vinculo coalescere; quòd ex cicatrice colligitur; ad *Naturam* & *mores* pertinet. Dicuntur & caudæ sæpius amputatæ renasci. Theocriti interpres exsiccatum *Monstra.* in viperam transmutari falsò scripsit. Reperiuntur & monstrosi visus quidam, teste Schenckio, in ceti magnitudinem Lutetiæ excrescere. Dantur duab. & tribus caudis instructi, quòd ab ovis dilecythis fortè proficiscitur. sed & ἀμφικέφαλοι seu bicipites. Amphisbænæ iconem, in qua unius cauda con- (Lacertæ amphisbænæ, ibid.) spicitur, hic quoque adjicimus. Quantum ad *Vsus in Medicinâ.* *usum in Medicina*, divulsa lacerta ictib. scorpionum applicatur: in cibis ad Salamandræ virus à Plin. præbetur. Oleum ex iisdem in oleo suffocatis & percoctis, dissolvendis strumis, cum fimo pecudum inungitur: & ad delendas faciei lentigines commendatur. Crematar. cinis cum melle Cretico ad ocu- Plin. H. N. l. 29. c. 6. ib. 30. c. 6. & 11. lor. caliginem adhibetur. Efficacius est, si ex viridibus componatur. *Cerebrum* insuffusionibus valet. *Caput* contusum & appositum, Dioscor. M. M. l. 2. c. 58. seu solum, seu cum aristolochia longa, radice arundinis, & narcissi bulbo, sagittas & spinas tenaciter adhærentes extrahit. *Cor* combustum & cum amurcâ mixtum, torporem membro inducit, ut Chirurgi ferrum non sentiat. *Sanguis* varices succrescere prohibet, si pusionum crura eo diligenter illinantur: in herniis quoque infantum commendatur. *Stercus* medicamento contra equorum stranguriam miscetur. In urina virili necata, ejus qui fecit, venerem cohibet.

ARTICULUS II.

De Lacerto Viridi & Chalcidico.

Ambrosin. Digit. Ovipar. l. 1. c. 6. LAcertus *viridis*, à colore ita dicitur, Græcis σαῦρα χλωρὰ & nuperis χλωροσαῦρα. Alii *Majorem* ob magnitudinem vocant. Sylvaticus *Ophiomachum*, à superandis & impugnandis serpētib. Amant isti loca calida: ideò in Italia frequentes apparent, ubi nonnulli, (verba sunt Ambrosini) eos observant multos simul obviam egredientes, quandoquidem tum morbos præsagire affirmant. Æstivo tempore in arboribus morantur, & more ranunculorum viridium vociferantur. Sunt & bicaudati. De *Descriptione* non adeò sumus solliciti. Icon namque subvenire poterit. *Vsus est* in Medicina singularis. In strumis à Plinio alligatur, & post dies triginta renova- Plin. l. c. tur. Ramices infantium, morsu ejusdem dormientibus applicati, emendantur. Deinde animal arundine transfixum in fumo suspenditur. Vivum cum vino decoctum phthisicis jejunis Marcellus exhibet. Oleo decocto faciei lentigines depelluntur, de quo vide Gesnerum. Eodem cum pice liquida, & adipe suillo veteri Hierocles ungulam equorum inungit, ut firmior reddatur. Fumanellus in capillis denigrandis utitur. Pro iisdem regenerandis, conposuit Veckerus aliud. Unguentum pro Epilepticis apud Ambrosinum vide. Cinere strumæ exulceratæ curantur. *Oculus* vivo erutus, quartanariis alligatur, pelli caprinæ involutus. *Sanguis* attritos hominum & jumentorum pedes sanat, & clavos eruit. *Ossa* Epilepticis prosunt, postquam vivus sale optimè in fictili aspersus, eadem carne amissâ deposuerit.

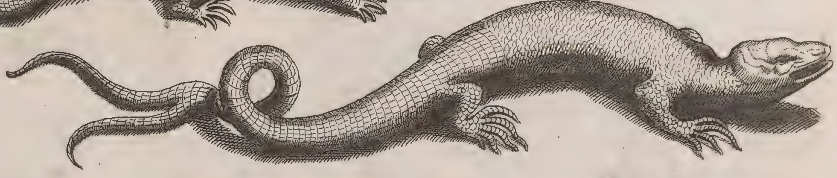
La-

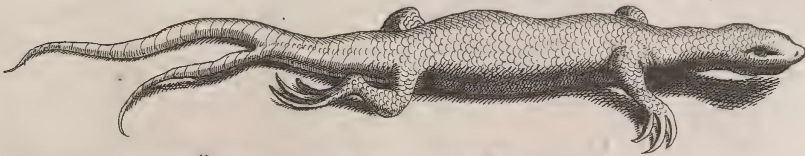

Lacerta
Eÿdexen


Lacerta Chalcidica flexnosa

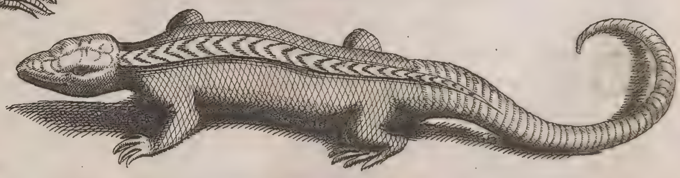

Lacerta
Lacerta Biceps
Lacertus Biceps

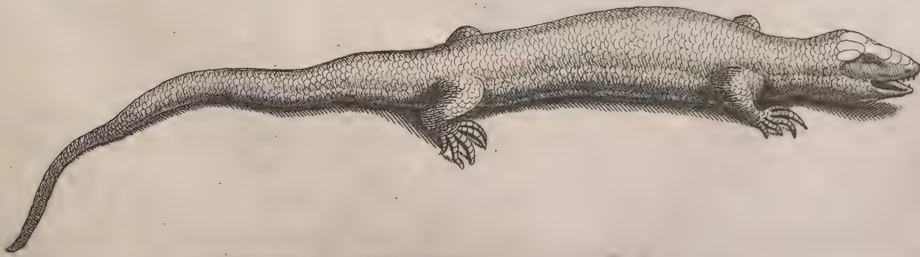

Lacertq Viridis Liguro Bononienſibus


Lacertq Viridis Cauda biſurca


Lacertus Viridis exiccatus Caudâ biſida


Lacertæ et Stelliones


Lacertæ et Stelliones


Lacertus Cÿprius Scincoides

Lacerta Chalcidica. Ambrof. l. 1, c. 7.

Lacertæ Chalcidicæ nomen à Chalco seu ære; quòd dorsum ejus lineæ æreæ percurrant, datum est. Dicitur Hesychio ζίγλις Bellonio *Samiamithon*, sed malè ut Salmasius docuit. Aliis *Seps*, à putredine, quod caro ad ejus morsum contracto livore putrescat: quibusdam & *Tarantula*, sed perperam. Similis est parvis lacertis, & illius serpentis colore quem Cæciliam dicimus. *Columna*, totam colore æreo refertam observavit. Nicandri scholiastes in Syria, Lybia, & Cypro nasci & inter saxa degere scripsit. More viperæ suos fœtus enititur, nisi quòd more aliorum oviparorum in ventre ova gerat. Fabius Columna in Gallicano castro inventum hujusmodi animal interfecit, & in dissecto illius ventre quindecem partus invenit, quorum alii membranâ exuti, alii pellicula diaphana circumdati, conspiciebantur. Galenus dissectum morsui applicat, & cibum salsamentorum præscribit.

Galen. de med. simp. facult. l. 11.

ARTICULUS III.
De Lacertis Indicis.

PUNCTUM I.
De Senembi seu Iguana.

Marcgr. Hist. Brasil. l. 6. c. 11.

Lacertorum Indicorum plures sunt species, inter quas celebres, *Senembi*, *Tejuguacu*, seu *Temapara*, *Taraguira*, *Americima*, *Carapobeba*, *Ameiva*, *Taraguyco*, *Aicuraba*, & *Tejunhana*. Describemus eas verbis ipsius Marcgravii. Ita verò de prima iste. *Senembi*, Brasiliensibus, nobis *Iguana*, *Cameliaon* Lusitanis falsò, & falsissimè Belgis Legvan. Erat longitudo totius animalis, quod hic describo (reperiuntur tamen longe majores,) ab ore ad extremitatem caudæ, trium pedum & octo digitorum: corporis ambitus vel crassities, decem digitor. ubi maxima. Tota *cutis* eleganter viridis, sed maculis nigricantibus & albis, in modum panni undulati, hinc inde variegata. *Cutis* constat è squamulis, in dorso, cruribus & caudæ initio paulo majoribus, quam in reliquis partibus. *Squamæ* caudæ omnes æquales, non ut Car. Clusius observat. A cervice ad extremam caudam seriem habet planarum, sed mucronatarum instar serræ, spinarum secundum dorsi longitudinem, etiam virescentis coloris: suntque spinæ istæ ad cervicem majores, semperque minores fiunt, minimæ in extremo caudæ. *Caput* longitudinem habebat duorum digitor. ferè aut paulo minus, singularibus squamis, majoribus quàm in aliis partibus tectum: *colli* longitudo sesquidigiti, crassities quinque. Magnos claros habebat *oculos* nigricantes & binos nares patentes in prona & ferè extremâ capitis parte, singulæ mandibulæ, exiguorum *dentium*, & nigricantium, & brevium numerum habebant, & os *linguam* crassam: Pone caput in utroque latere albicantem maculam instar branchiarum in piscibus sub mento ingluviem ad pectus usque propendentem, maximam partem nigricantis coloris; quam contrahere potest, & cum irascitur vel terrore afficitur propendere sinit. Ab ore ad ingluviem s. in collo inferiori etiam habebat spinas in dorso. Quattuor *Cruribus* erat præditum, & totidem *pedibus*, quorum quisque quinque digitos continebat; cruraque & pedes squamis tecti ut reliquum corpus. Bina anteriora crura breviora posterioribus & non ita crassa, longitudo quattuor digitorum aut paulo minus; *digiti* quinque, & in iis medii breviores, quam medii posteriorum pedum: intimus & extimus digitus binis articulationibus duo illis proximi tribus medius quatuor constabant, omnium *ungues* nigri incurvati & breves instar avium. Posteriora crura longiora & solidiora anterioribus, nimirum longitudo eorum usque ad pedes, eadem quæ crassities colli vel caudæ propè corpus, nimirum quinque digitorum, pedum posteriorum longitudo unius pedis aut amplius: digitorum prior extimus anteriorum digitis extremis æqualis magnitudine & articulationibus duabus sequens hunc tribus tertius quatuor, quartus, qui longissimus, quinque, quintus seu ultimus versus caudam etiam quatuor, æqualis cum tertio longitudinis: ungues ut in anterioribus *Cotyledonum* series nulla ut Clusius aliàs observavit. Saltem postica crura (tam superius quam inferius) instar humanæ suræ se habebant, priora autem non item: Crassities *caudæ* proxima corpori, erat quinque digitorum, & attenuabatur semper, donec in extremitate planè exilis esset & acuta instar subulæ. Quum mactasem, movebatur adhuc pelle detracta, & cor exemptum subsiliebat. Habebat in utroque latere *ova* ultra decem, quædam cerasi magnitudine, quædam & minora: *pinguedinem* insignem instar gallinarum: in ventriculo insignem copiam fructuum, maxime limonum dulcium: quibus pro cibo erat usus: Comedunt etiam farinam Mandiocæ aquâ madefactam. Diu inediam tolerare possunt; habui, inquit Marcgr. ad duos aut tres menses sine omni cibo & potu, & denique aufugerunt, ita ut judicem sine dubio famen diutius ferre posse. Caro boni est saporis, cocta & diu frixa butyro, & æquè bene sapit ac caro pullorum & cuniculorum. 28. Maij. 1640 mactavi & secui unum, pinguedinem habentem multam instar gallinæ. Partes internas, cor, pulmones, jecur, vesiculam fellis, renes, vesicam, genitalia vasa, habet ut alia animalia: amplum jecur; duplicem ventriculum, unum anteriorem, in quem cibum prius recipit, hinc intestinum habet minimi digiti crassitie, ac

ac decem circiter digitos longum, cui annectitur alter ventriculus, ubi cibus planè concoquitur, hinc cætera intestina usque ad rectum. In anteriori ventriculo magnam copiam farinæ Mandiocæ & Milii Angolensis crudi habebat: Posterior, major, totus semicocto cibo plenus erat, cui multi vermiculi vivi instar eorum qui in caseo generantur, inhærebant. Intestinum ultimum f. rectum stercus continebat. Detracta pelle toti animali, & cauda amputata, hæc adhuc movebatur. Vivax animal, nec si quinque aut sex ictus in capite acceperit, moritur, nisi cervix cultro inflicto vulneretur, tunc n. cum sanguine vitam effundit. Caudæ caro, meris fibris & nervis constat. Mense Decembri 1641. vidi eximi lapidem è ventriculo Senembi, ovi gallinæ mediocris magnitudine & figura, sed compressiorem paulo: exterius glabrum, albicantem, interius compositum è tunicis instar Cepæ, ita ut una ab altera separari posset lapide contuso. Coloris erat interius albicantis f. grysei, duræ substantiæ ut Bezoar. Capiuntur fune, nam arboribus insidere solent, quod Brasiliani scientes, fusti longo adaptabant funem, hoc videns animal, miratur, nec tamen se movet, sed tunc se illaqueari sinit, & ita capitur, alias currit velocissimè. Juniores toti sunt viridis coloris, grandiores ætate, variegati fiunt, & cinerei: senes enim ut plurimum sunt fusci vel cinerei coloris. Fr. Ximenes scribit, in capite hujus animantis interdum reperiri lapillos, qui præsentissimo remedio lapides renum comminuunt & dejiciunt, drachmæ pondere è liquore idoneo hausti, aut etiam corpori alligati. An autem qui in ventriculo reperiuntur aliquando eis, dum viribus polleant, mihi non constat, periculum posset capi sine ullo, meo judicio, discrimine.

PUNCTUM II.

De Tejugvacu, Taraguira, & Americima.

Marcgrav. Hist Brasil. l. 6. c. 11.

TEjugvacu & *Temapara* Tupinambis; Lacertus egregius: corporis figura, capitis, oculorum, oris, pedum, caudæ, convenit cum Senembi; in hoc autem differt. Primo totius *corporis* color est niger, elegantissimis maculis albis inspersis variegatus, & versus extremam caudam, sed quasi aculeos habet albos. Secundo cauda crassior in exortu. Tertio caret illis dentatis aculeis per dorsi longitudinem. Quarto in pedibus posterioribus exterior digitus paulo remotior est à reliquis, & brevior. Quinto, linguam habet bifidam longam, rubram, glabram, quam velocissimè instar serpentis, ad digiti longitudinem protrudit & retrahit. Nullam edit vocem: patiens est, lubenter vescitur ovis, quæ cruda sorbet. Inediæ patientissimum animal: detinebam alligatum, sed cum se vinculis absolvisset, liberum permisi (verba sunt Marcgravii) per cubiculum currere, & interdum dedi haustum aquæ è vitro bibendum, ita adhuc obambulat quando sitit, alias toto die in angulo suo ordinario sedet. Libenter incumbit cineribus calidis: Vigesimo Martii quispiam partem caudæ calcando detriverat; postea tamen de novo ad duos digitos crevit, primo Julii moriebatur inedia planè tabidus factus, septem enim mensium spacio nihil comederat, tantum aliquando haustum aquæ sumpserat lambendo. Caro ejus comeditur. *Taragvira* Brasiliensibus: Lacertus in & propè domos, in hortis & ubique frequens: Longitudo ejus circiter pedalis: (quanquam reperiantur & minores) *Corpus* habet teres, totum squamulis triangularibus cinereis seu leucophæis tectum. Caret *ingluvie* sub mento; *dorsum* æquale: nutant velocissime capite quando aliquid vident & celerrime currunt motando corpus. Si videant hominem dormientem cui serpens venenatus, aut aliud venenatum animal lædendi causa appropinquat, illum excitant ne lædatur. *Coire* volens mas leni morsu apprehendit fœmellæ cervicem, paulo post ad latus se inclinat, & fœmina propriam caudam sursum levando admittit marem, qui pedibus complectitur corpus ejus à tergo. *Americima* Brasiliensibus: Lacertulus tres digitos longus & pennam olorinam crassus, ubi crassissimus: crura & pedes similis figuræ & tot digitis, ut Senembi. *Ocellos* habet nigros: *corpus* autem fere quadratum videtur. Totum *dorsum* squamulis vestitur leucophæis, latera autem fuscis; *caput* itidem & crura, cauda vero cæruleis: omnes autem splendent, & ad tactum apprimè sunt læves. *digiti* in pedibus instar setarum porcinarum. Venenosum est animal ut Lusitani affirmant, & cupidum exsugendi sanguinem ex gravidis mulieribus. Referunt fœminam semel tactam ab hoc lacerto, vel solum ejus indumentum, nunquam postea concipere.

Marcgrav. l. c.

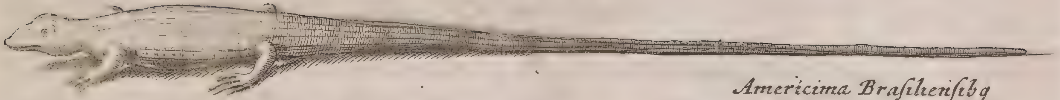
PUNCTUM III.

De Caropopeba, Ameiva, Taraguycu, Aycuraba, & Tejunhanâ.

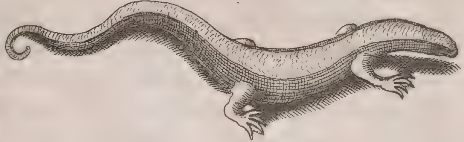
CArapopeba Brasiliensibus; Lacertulus tres, quatuor vel quinque digitos longus, venenatus. Figura *corporis* est ut reliquorum. Quatuor cruribus & pedibus: in anterioribus quinque, in posterioribus quatuor habet digitos. *Corpus* totum hepatici est coloris, cum albis notulis, in cauda autem albis lineolis, hinc inde etiam aliquantum flavi mix-

Marcgrav. Hist. Brasil. l. 6. c. 12.

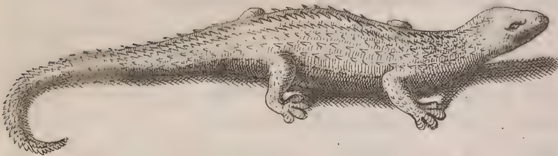
Teiunhana Braſilienſibus



Americima Braſilienſibq



Lacertus Tarantula quibuſdam



Teiuguacu et Temapara Tupinambis



Senembi Braſilienſibus



Lacertus aquaticus waßer Eijdex



Lacertus Viridis Grune Eijdex



Salmandra Molch Moll



Salmandra aquatica Waßer molch



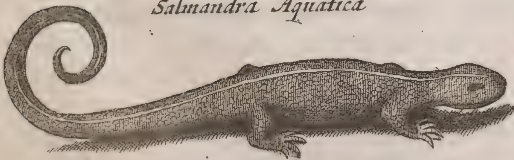
Salmandra alia aquatilis Minor prone



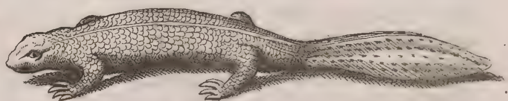
Salmandra Terreſtris Veranig Maculis Luteis diſtincta

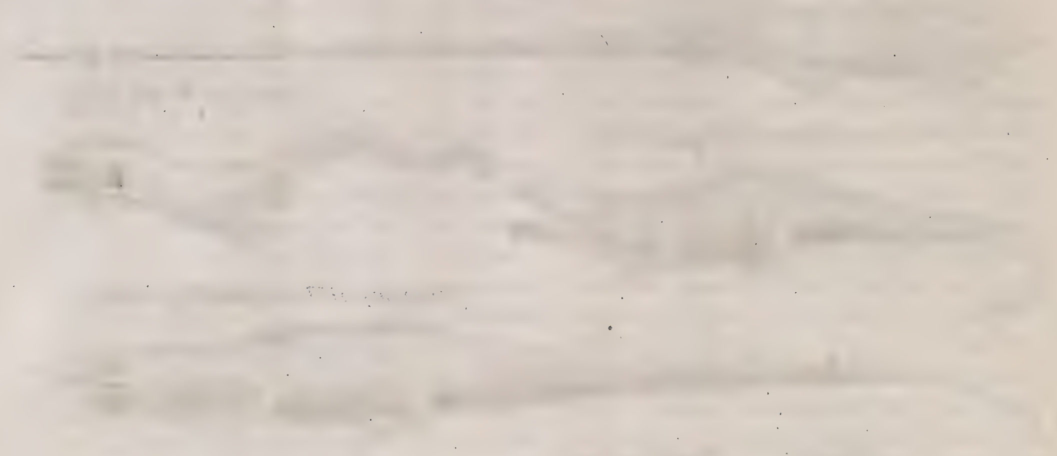


Salmandra Aquatica

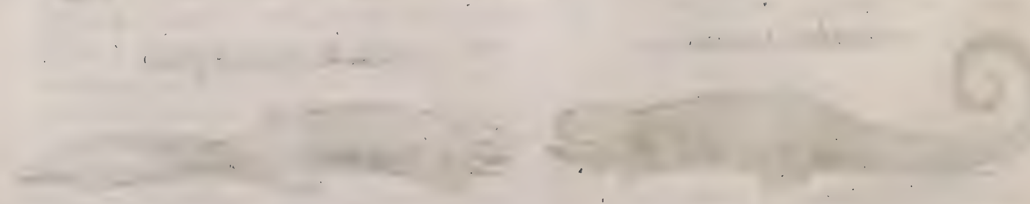


Salmandra Aquatica prona







mixtum; *Oculos* habet splendentes, & quasi vitreos. *Ameiva* Brasiliensibus & Tubinambis; alia species Lacertorum & superius descriptæ Taraguiræ per omnia similis, excepto quod caudam furcatam habeat, id est, desinentem in duo cornua recta. *Taraguico Aycuraba* Brasiliensibus, Taraguiræ alia species, superiori item similis, excepto quod cauda ab initio ubique habet triangulatas squamas parvulas: *Caudæ* extremitas planis squamulis tecta est, & præterea quatuor maculis fuscis, *dorsum* & præcipue post caput undatum maculis variis fuscis. *Tejunhana Brasiliensibus*; Lacertulus est minimum digitum crassus; *capite* acuminato ut Senembi; *oculis* nigris, circello aureo: *crura* habet quatuor ut Senembi; Longitudo ejus ad posteriora crura & trium digitorum; *caudæ* longitudo sex digitorum & semis: estque cauda teres & instar aviculæ in extremitate acuminata. *Capitulum* tegitur squamosa cute; *dorsum*, latera & crura superiore latere cute vestiuntur ad tactum molli instar holoserici; *cauda* autem squamulis quadratis constat minusculis: guttur & infimus venter itidem squamulis quadratis teguntur, majusculis, capitis testa fuscescit: *Dorsum* & *latera* superius fusca, vel potius tribus lineis dilutæ umbræ coloris, & aliquot undis ejuscemodi variegatur: latera inferius viridia; superiora autem in fusco linea notat viridis secundum longitudinem, à capite ad crura usque posteriora: itemque alia linea viridis est, ubi fuscum & viride separantur: Inter duas autem lineas ordo est punctorum viridium in fusco; & sub inferiori linea viridi series est punctulorum nigrorum in viridi. *Crura* etiam in lateribus superioribus obscure flavi seu cerei obsoleti sunt coloris, variegata maculis parvis fuscis. In inferioribus lateribus sunt alba. Cauda quoque superius coloris, cerei obsoleti, inferius cerei cum albo mixti. *Caput* inferius, guttur & infimus venter, candidi sunt coloris, sanguineis notis variegati. Bifidam habet linguam.

CAPUT III.
De Salamandra.

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 1. c. 8. *Nomen.*

SAlamandra, unde nomen sortita sit, incertum est. Nam dici vel quasi valincendram, quòd contra incendium valeat, ut Isidorus vult: vel quasi sola amans sit τ̃ πυρὸς, id est ignis; vel quòd σωλαμάνδραν id est quieta latibulum teneat; aut quòd σελαμάνδρα dicatur, id est inter spacia inania caularum & speluncarum stabulans; aut denique quod σέλα μανὰ δερῶ̃, id est, splendores laxet & pellat, ridiculum nimis est. A Saanbras vel Samabras Arabico dici, verisimile est etsi incertum. Plinius *animal stellatum* nominavit: Ætius *Lacertam venenariam*. Duæ ipsius sunt species. Alia enim est *Terrestris*, *Aquatica* alia. Illa lacerto viridi est similis, caput & ventrem, quæ crassiora, si excipias. Breviorem habet caudam, colorem nigrum maculis luteis inquinatum, sed quâdam lævitate pellucidum. Gesnerus unam in Alpibus invenit, totam fuscam, absque splendore, caudâ brevi, succus lacteus à percussâ dimanabat. Matthiolus in quibusdam Germaniæ sylvis, dorso nigerrimas, ventre rubentes observavit. Vitriacus ei caudam longam & tortuosam, ungues aduncos & hamatos adscribit. Nicander λιπόῤῥινον quod splendida, renitente, & quasi pingui delibuta cute sit, vocavit. *Loca* frigida, humida, & opaca incolunt. In Germania multæ simul quandoque conglobatæ inveniuntur. In agro Tridentino & potissimum in valle Ananiensi conspiciuntur frequenter. Sunt qui ore aërem haurire credunt. Alii favos, apes, & lac appetere: ideò alvearia & vaccas infestare scribunt. Nihil gignere, reliquit Plinius; nec genus masculinum fœmininumve habere. At Bellonius vidit multos fœtus sine involucro enixam. Procreat scilicet intus ova, in quibus fœtus ad perfectam maturitatem nutriuntur. Quantum ad *Naturam*, an in igne vivat, vel eundem extinguat, in Exercitationibus, DEO volente, disquiretur. Lacteum succum percussam fundere, superius diximus. Cœlo pluvio apparet, ideò visâ, tempestatem rustici præsagiunt. Nec æstate, nec hyeme conspicitur. Tardè incedit. In Cumana, gallinarum instar gracillare, Cardanus prodidit. Si viva gladio in duas partes secetur, pars anterior progreditur, posterior retrocedit. Instinctu quodam naturali ranas & testudines odio prosequitur, cumque illis acerrimè dimicat. Venenatam esse compertum. Integras familias periisse tradunt, quæ aquas in quas Salamandra ceciderat, biberant. Sed & fructus salivâ oris ejus aspersi, lethales creduntur. Plinius dente Salamandræ percussum, obire scribit. Ejusdem, Nicander, Aëtius, & Abensina meminere. Ubi semel partio dentem inflexit, nunquam extrahere; si avellatur, lethale esse, quidam Gesnero narravere. At ipse, duas quas domi habuit, nunquam os ad mordendum, diduxisse, etsi irritatas, scribit. Nec audivisse quempiam à Salamandra in Germania morsum. In Galliis tamen morsus lethalis est: & Rethi, ab eadem læsum, tot Medicis indigere, quot maculas bestia habet, proverbio jactant. *Salivâ* Medici inter psilothra utuntur. Kiranides cor pelli nigræ involutum, contra quartanam de brachio suspendit. Quæ de Zona ex pelle, & aliis contra incendia sparguntur, quia absurda hypothesi, ignem nempe extinguere, nituntur, falsa quoque sunt. *Aquatica Salamandra*, aliis *Lacertus aquaticus*, Bellonio *Cordulus*, Mo-

Terrestris. Descriptio. *Locus.* *Victus.* *Generatio.* Plin. H.N. l. 10. c. 68. Bellon. obs. l. 3. *Natura.* Cardan. de rer. variet. l. 7. c. 33. Plin. H.N. l. 29. c. 4. *Usus.* *Aquatica.* Ambros. l. 1. de Digit. Ovipar. c. 9.

Monachis qui in Mesuen commentati sunt, *Scincus aquæ*, cum lata caudâ dicitur. *Quadruplex* ipsarum genus est. *Unum* cum cauda, figuræ rhombi, quam Ambrosini, ad distinctionem dicimus. *Linguam* habet brevissimam & latiusculam: dentes exiles, ut visum effugiant. *Caudam* in medio crassiusculam, quæ prona & supina ad instar figuræ rhombi contrahitur: *Pedes* anteriores in quatuor, posteriores in quinque digitos fissos: *Cor* spongiosum, quod dextro lateri incumbit: cujus auricula sinistra majorem pericardii partem occupat: *lienem* subrubrum: *renes* spongiosos: *hepar* nigerrimum. *Ova* magnitudine pisi in bicorni utero ordine quodam digesta gerit, ex quibus postmodum vivi fœtus erumpunt. Bellonius ei tergus tuberculis horridum adscribit; Agricola colorem cinereum, vel in cinereo fuscum. Illa, quam Gesnerus secuit, longitudine erat septem digitorum, colore nigra cum punctis albis in ventre: reliquum corpus nigrum punctis concoloribus asperum; *Alterum* genus est quoque *duplex*, unum majus, semicirculis in dorso albicantibus distinctum: alterum minus. Quartum est Matthioli, Utinensibus frequentissimum, capite terrestribus rotundiore & breviore, caudâ anguillarum modo, dorso nigro luteis maculis insignito. Lacunis opacis & pingui solo sitis delectantur, aquis inprimis, in quibus limus albus est. Ibi sub petris hærent, & rarò ad superficiem veniunt. In vas aqua plenum conjecta à Gesnero quædam os proferebat. Lento gradu in terra progrediuntur, & ora tenaciter claudunt, nec aperiunt, nisi violenter expresseris. In sal conjectæ caudam movent, & moriuntur. Verberatæ diu vivunt. Pellis adeò dura, ut gladio resistat. Ex vulneribus lactea sanies prodit. Irritatæ, intumescunt; & in pedes erectæ sudorem virulentum effundunt, lacessentemque in tuentur. Sues si aliquam comederint, moriuntur.

Agricola de animal. subterraneis.

CAPUT IV.

De Stellione.

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 1. c. 10.

Nomen.

STellio inter genera lacertorum quoque ponitur: nomenque ex eo habet, vel quòd maculis, vel quod eminentiis instar stellarum distinctus sit. Ideo quidam *Lacertam stellarem* dicunt: vel quod venenum cibo stillet. Græcis dicitur, ἀσκαλάβος, seu ἀσκαλαβότης, fortè παρὰ τὸ ἀσκαλῶς βαίνειν, à molli & tacito gressu: vel quasi κωλοβάτης, quod artubus suis innixus, per parietes repat. Unde & Xylobates à Kiranide vocatur: túm γαλεώτης, quòd more mustelæ, quæ γαλὴ clanculum per quodcunque ascendat: tum κωλώτης. Modernis Græcis est λιακὸν, θαμιάμηλος, & ψαμαμύθη. Non ausim tamen quicquam certi dicere. *Genera* stellionum sunt varia. *Stellio Græcorum* quem Coloten & Ascalaboten dicunt, lentiginosus est, & stridoris acerbi, omnibusque promiscuè vescitur. *Stellio Italorum* Chamæleonum naturam quodammodo imitatur, rore & araneis vescitur, & venenatus esse fertur, ut ille innocuus. Ad Stelliones referri possunt, *bestiolæ albæ*, pusillis lacertis similes, lucido & fragili corpore, ut Gesnero oculatus testis retulit, quæ in agro Romano, Hermolao prodente, reperiuntur, & *Tarantulæ* nomine veniunt. Sed & *lacertus parvus* coloris lucidi & argentei, quem Græci λιακόνι vocant. Bellonius in Gazara stellionem se observasse scribit, colore nigro, magnitudine mustelæ, crasso capite, & tumidâ alvo. An verò Stelliones magnitudine & figurâ accedant, ad illos lacertos virides majores, quos vulgus apud Italos *ramatos* vel *Ligures* vocat, alibi dicetur. Hic *Stelliones Matthioli*, & *Lacertum facetanum*, qui Tarantula quibusdam, in iconibus exhibemus. In Germania, Gallia, & Anglia non dantur. In Thracia, Sicilia, & Syria, vagantur. Ibi lethales sunt magis quàm in Italia: hic, in caminis commorantur. Plinius in angulis ostiorum & fenestrarum libenter stabulari scripsit, qui etiam prodidit, genus illud quòd scorpionibus adversatur, in Italia non nasci: ibidem venenatos esse, reliquit Aristoteles. De *Natura* notandum, mensibus hybernis latere, nec quicquam edere, & latere in angulis ostiorum, fenestrarum, & speluncarum: anguis modo senectutem exuere, eamque protinus devorare; præripientes, comitiali morbo remedia: dolosè apibus insidiari: araneos & scorpiones persequi: rarò mordere, cum dentes obliquos habeat, quos in vulnere relinquunt, morsu denique hominem stupidum reddere, & raro interimere. Invenêre in *Medicina* usum. *Caro* surculos corpori humano infixos extrahit. Ipse morsui proprio medetur, & in oleo putrefactus, scorpionum ictus sanat. In quartanis, Magi capsulis inclusum, capiti patientis subjiciunt, & in fine paroxysmi dimittunt. De *Cinere* prodit Plinius, sinistrâ manu detentum, Venerem excitare; in dextram translatum, inhibere. P*artes* somnum inducere, & stuporem membris conciliare, creduntur. *Hepar* tritum odontalgiam, si superspergatur, tollit. *Stercus* tritum verrucas delet. *Senecta* in epilepsia maximè prodest. In vino suffocatus, maculas in facie generat, si vinum bibatur. *Fel* in aquâ dissolutum, mustelas congregare dicitur.

Differentiæ Plin. H. N. l. 29. c. 5. Plin. H. N. l. 11. c. 26.

Bellon. observ. n. 79.

Locus.

Plin. H. N. l. 8. c. 31.

Aristot. H. A. l. 8. c. 29.

Natura. Plin. H. N. l. 8. c. 31.

Usus.

CAPUT V.

De Scinco.

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 1. c. 12.

Nomen.

QVem Latini *Scincum* vocant, hic Græcis σκίγγος & σκίγκος, seu à Tinsa Arabum, quo nomine Scincum Abensina vocat, seu aliunde. Dioscorides *Crocodilum*

ter-

terrestrem vocat, Bellonius *Crocodilum minorem*, vel quòd Crocodilo sit similis; vel quòd crocum timeat. *Descriptionem* si spectes, quadrupes est magnitudine lacerti viridis, aut Salamandræ, ut Bellonius scribit; pollicis crassitiem & longitudinem quadrantem non excedens, caudâ rotunda & squamosâ. Renodeus animal quadrupes esse ponit, *squamis* exiguis, frequentibus, & subluteis, *capite* longo, vix colli crassitiem superante, *ventre* quadantenus alato, *caudâ* rotunda lacertarum ritu, sed breviore, & ad finem incurva. A capite ad caudam discurrit linea. Gesnerus vidit digitis quinis cum unguiculis instructum, latitudine sesquipollicis, longitudine duorum palmorum. Vidit & alius sex palmares. Constantinopoli. In Arabia tantum nasci prodidit Abensina: circa Mecham vagari, Bellunensis. Versantur circa Nilum, & inde ad nos per Alexandriam & Venetias deferuntur. Inveniuntur & in locis mari rubro vicinis. *Victitant* odoratis floribus: ideò non est mirum talem fimum excernere. In sicco *pariunt*, & ova terræ gremio committunt. *Caro* scincorum magnis antidotis miscetur; unde quædam contra venena, *Diascincon* appellatur. Rhasis, animal ipsum, supra pusionem metu somniorum laborantem, cum fructu suspendit. Pulverizatus, ad excitandam Venerem drachmæ unius pondere exhibetur. Eadem caro elephanticis in India exhibetur, & corpora pinguefacit. *Cor* in lana ovis nigræ, primo partu genitæ portatum, quartanas abigere creditur. *Fel* cum melle mixtum, in suffusionibus decantatum est. *Renes* sperma augent. *Sanguis* cum borrace illitus faciei maculas delet. *Pinguedo* dolorem renum expellit. *Pellis* ustæ cinis super partes secandas spargitur, ne dolorem sentiant. Ægineta unguentum *Entaticon* componit, quod caudæ Scincorum ingrediuntur. Ex *intestinis* suffitus paratur, qui hystericis vehementer conducit. Ex *stercore* medicamentum antepilepticum à Serapione componitnr. Idem in extergendis oculorum maculis Plinius vehementer laudat. Optimum autem est, candidissimum, friabile, & quòd in aqua ampli instar citò liquescit. Ex eodem, ad faciem erugandam, unguentum meretrices parabant. Dum teritur veteris fermenti aciditatem spirat. Olim stercore sternorum qui oryza alebantur, adulterabatur. De *Differentiis* hæc habe. Maximos Indicum & Arabicum, secundum Plinium esse. In *India* bestiam nasci scinco specie similem, canis Melitensis magnitudine, cujus pellis asperis squamis patet, quam Indi Phatagenem dicunt, eandem fortè cum Caudiverbera. In *Cypro* lacertæ speciem magnam nasci, scincum omnibus notis referentem, cujus imaginem hic exhibemus. In *lacu* denique *Vicentino*, scincos ab aliis diversos haberi, sed qui ad Salamandras potius referri debent. Ad easdem pertinet & *Scincus Rhasis*, cauda non rotunda, sed circum latera compressa.

Descriptio. *Bellon. de Aquatil. l. 1.* *Renodeus Pharmacop. l. 3. c. 31.* *Locus.* *Victus.* *Usus.* *Plin. H. N. l. 28. c. 8.* *Differentiæ.*

CAPUT VI.

De Cordylo quadrupede, & aliis quibusdam lacertis.

DE *Cordylo* hæc Ambrosinus habet. Hæc lacertæ species Cordyli nomine fortassis insignitur, quoniam Cordyli piscis figuram aliqua ex parte repræsentet. Alioquin à nonnullis recentioribus *crocodilus terrestris* appellatur; cum tamen Scincus verus, Crocodilus terrestris Antiquorum fuerit. Nuperi quidam hoc animal *caudiverberam* nominant, quoniam continua caudæ agitatione diverberet. Græci ad imitationem latini vocabuli *Uromastigen* dicerent. Bellonius prædictam lacertæ speciem depingit, & crocodilum terrestrem nuncupat, quoniam primo aspectu crocodilo Nilotico assimilatur. Verum postea ab ipso discrepare asseverat: quia hoc animal caudam in modum clavæ tuberculis eminentioribus asperam gerat. Quapropter corpora quibus appropinquat, atrocissimè diverberare dicitur. Hinc caudiverberæ nomen sibi vindicavit. An verò habeat branchias, quemadmodum scribit Bellonius, & confirmat Rondeletius, non facilè potest exponi. Siquidem in exuviis hujus bestiæ, quæ in publico Musæo adhuc servantur, duo tantum foramina secus rictum observantur. Quarum meminit Bouffuetus his carminibus:

Cordylus effigie hic talis depingitur ipsâ
Qualis, & in terris, & ferè degit aquis.
Inter quadrupedes rimam unam, sive foramen
Post oris rictum (respice) solus habet.

An verò istæ rimæ, vel foramina sint illa, quæ sub branchiis esse solent, aliis considerandum relinquimus, & ad clariorem hujus animalis descriptionem accedemus. Thomas enim Erastus Helvetius Medicus & Philosophus insignis describit hoc animal crocodilo simile, minus tamen, & inferius *labrum* movens, figura *capitis*, & *oris* testudini respondens, cum brevi collo, & in parte inferiori tumido. *Pedes* habet quatuor quinis digitis more lacertarum distinctas. Reliquum corpus non squamigerum, sed pelle duriuscula, instar corii serpentis vestitum, *cauda* illi in est rotunda, in circulos quosdam squamatim divisa modo feræ inexplicabili. *Squamæ* sunt durissimæ, videnturque osseæ, & quasi quadrangulæ, cavæ parum sunt, ut caudam rotundam efficiant. Alioquin tanquam tegulæ, quæ domorum culmina cooperiunt, simul junguntur, extermitas cujuslibet squamæ in spinam acutissimam desinit. Amplius tales *squamæ* pellucidæ, flave-

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 1. c. 12.

flavescentes seu pallentes instar cornu videntur. *Venter* hujus animantis magis quam in crocodilo tumescit. *Tergus* denique latum, & quodammodo planum est, ut in icone licet conspicari. Quid si hoc animal *phattages Indicus* sit Æliani? hic enim author prodidit in Regionibus Indicis nasci bestiam, crocodili terrestris speciem gerentem, cujus pellem asperam ad dissecandum adhibent.

CAPUT VII.
De Chamæleonte.

Ambrosin. de Digit. quadruped. l.1.c.14. *Nomen.*

DE Chamæleontis ethymo, quæ vox parvum leonem significat, nihil occurrit, præter hoc, ridiculum nimis esse Isidorum, qui à camelo & leone deducit: & recentiores Barbaros, *Gamaleonem*, *Zamaleonem*, *Hamaleonem*, & *Maleonem* eundem vocare. In *Descriptione* variant authores, tam antiqui quàm recentiores. Plinium si sequimur, figurâ & magnitudine esset lacertæ, nisi *crura* essent erecta & excelsiora. *Latera* ventri junguntur, ut piscibus, & spina simili modo. Eminet *rostrum*, ut in porco, haud absimile suillo; *cauda* prælonga in tenuitatem desinens, & implicans se viperinis orbibus; *ungues* adunci; *corpus* asperum ceu crocodilo; *oculi* in recessu cavo, tenui discrimine prægrandes, & corpori concolores. *Caro* in capite & maxillis & ad commissuram caudæ admodum exigua, nec alibi toto corpore. *Sanguis* in corde & circa oculos tantum. Viscera sine splene. Idem ferè apud Aristotelem invenies. Theophrastus addit, parum abesse quin pulmo totum corpus impleat. Aristoteles verò, lacertam planè repræsentare, & rostrum simiæ porcariæ habere. *Ambrosinus* ita hoc animal descripsit. Primitus, inquit, si caput meditemur, à medio capite retrorsum ossea pars triquetra eminet, reliqua pars antrorsum colligitur cava, & quasi canaliculata, eminentibus utrinque osseis marginibus asperis, & leviter serratis. *Oculi* in cavo recessu prægrandes, & colori concolores conduntur, cujus pupilla non movetur, sed animal totius oculi motu circumspicit, ore semper hiante, linguam habet longam & terrestri lumbrico similem, in cujus extremitate spongiosus quidam & glutinosus nodus existit. Ideò Johannes Laudius (referente Scaligero) huic animali assignat *linguam* palmi longitudine, & quid tanquam acetabulum in summa ipsius parte cum muco, quo prædam citò tollit. *Dentium*, & *gingivarum* loco, os quoddam continuum, & serratum habet: nec non superius labium brevius. *Gula* atque *arteria* ex mente Aristotelis in eodem situ ut in lacerta est. *Pulmo* in comparatione ad molem corporis illi, inest maximus. *Cor* habet magnitudine cordis muris domestici; *hepatis* lobos duos, quorum sinister est major: *folliculus fellis* granum hordeaceum æmulans, sinistro jecoris labo adhæret. Denique *intestina* omnia interaneis lacertæ similia esse prodit Aristoteles. *Crura* postea illi insunt recta & longiora, quam lacertæ, quamvis inflexus sit similis. Demum pedes anteriores à posterioribus valdè discrepantes Natura huic animali concessit. Etenim teste Bellonio, priores pedes ternos digitos intra, binos extra, posteriores verò ternos extra & binos extra possident. Itaque ex Gesnero longitudo hujus animalis à summo rostro ad initium caudæ septem, vel octo digitorum est. Altitudo digitorum quinque, medius locus inter imum ventrem, & summum dorsus flexus costarum continet circiter, sexdecim. Et demum maculis distinctus ut pardus conspicitur. At paulò aliter de quibusdam *Gassendus*. Sunt enim secundum hunc Chamæleoni *dentes* eleganter dispositi. Unicum *intestinum* non circumvolutionibus sed curvaturis solum productum. *Excrementum* satis liquidum, nisi quâ parte ad anum accedit. *Hepar* bifidum, & ex gibba parte quidem sanguinem in cor auriculatum infundens, at non superstite ascendente descendenteve caudice venæ: quippe aliunde non porta modò nuncupata, in intestinum; sed venæ quoque aliæ, ad cæteras partes directè procedunt. *Pulmo* inflatus, abiit, inquit, in membranam tenuissimam, toti animali ambitu æqualem. In *imo ventre* nullum peritonæum, sed membrana solum partes dextras à sinistris dirimens. Non item *lien*, non *vesica*, non *renes*, sed carunculæ solum observatæ sunt, quæ genitalia fortè fuerunt. *Lingua* est pedalis propè longitudinis. Habentur in Asia, Africa, India, & Madagascar insula. Cairi hortorum sepibus ad Nili ripas insident. Per solum rarò vagantur, quòd sibi à cerastis & viperis metuant. Bellonius in fruticibus Rhamni plurimos conspexit. Aëre victitare credidere veteres: muscas, locustas, erucas, scarabæos vorare, observatum à recentioribus; à Peirescio, vermiculis qui ex farinaceis mactris colliguntur, vehementer delectari. Linguâ ut promuscide utuntur, quam jaculi instar evibrant, & tantâ quidem celeritate, ut penè visus aciem effugiat. Id præstatur, addit Gassendus, beneficio officuli, quod bifurcatione quadam implantatur utrinque ad extremas fauces, & cætera teres secundum oris longitudinem, deservit implicandæ explicandæque linguæ; cavæ scilicet, intestini instar, nisi quòd in summo caruncula est, nonnihil viscida, ut prædam corripiat. In fœmina una ex illis octo quas Peirescius aluit, ut formationem eruptionemque observaret, fuere ova intra membranulam supra centum, quorum nonnulla extitere magnitudine nuclei olivæ, in quibus visum luteum solùm, nihil vero albuminis; cum tamen parva viderentur quan-

Descriptio. Plin. H. N. l. 8. c. 33.

Aristot. H. A. l. 2. c. 11. Theophr. de mutantib. colorem.

Gassend. in vita Peirescii l. 5. p. 325.

Locus.

Bellon. observ. l. 2. c. 34.

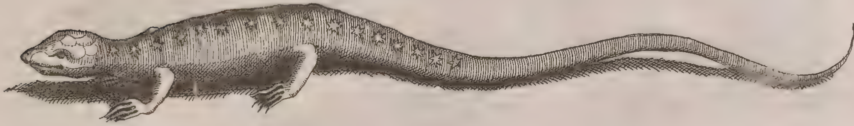
Cibus. Plin. H. N. l. 8. c. 33.

Generatio.

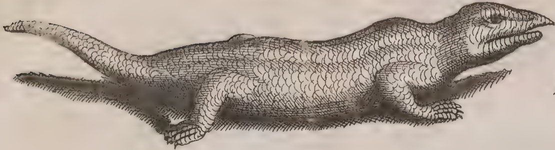
Stelliones ex Matthiolo



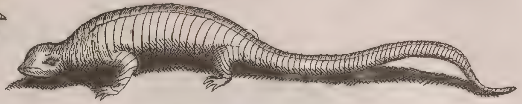
Stern Eÿdex



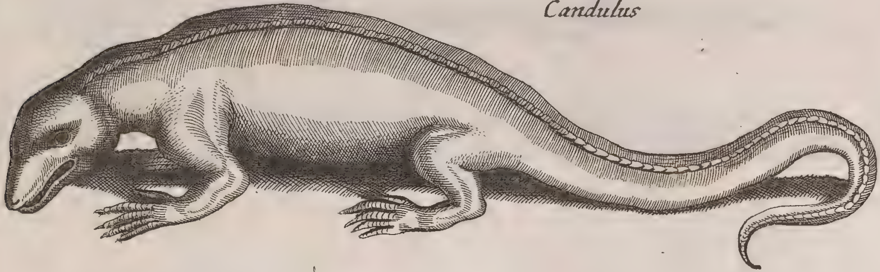
Frembd Eÿdex



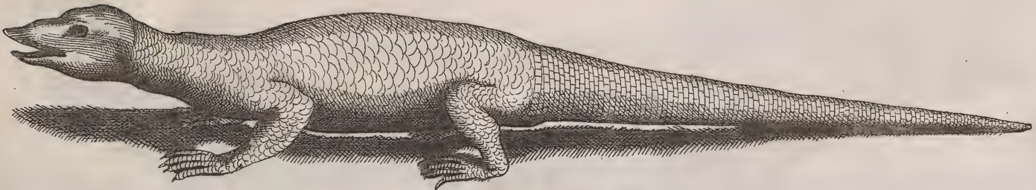
Scincus



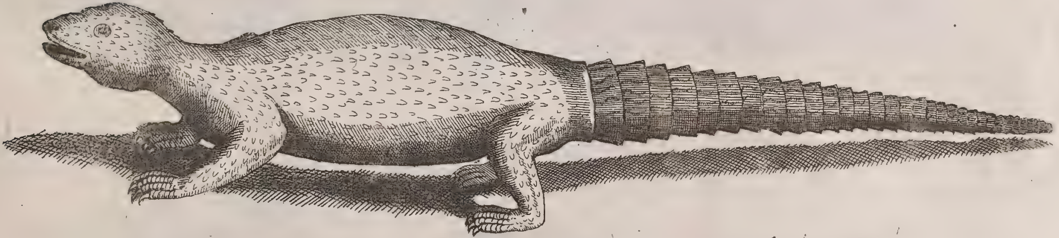
Candulus



Lacertus Indicus Cordÿlo Similis



Cordÿlus ſiue Vromaſtix

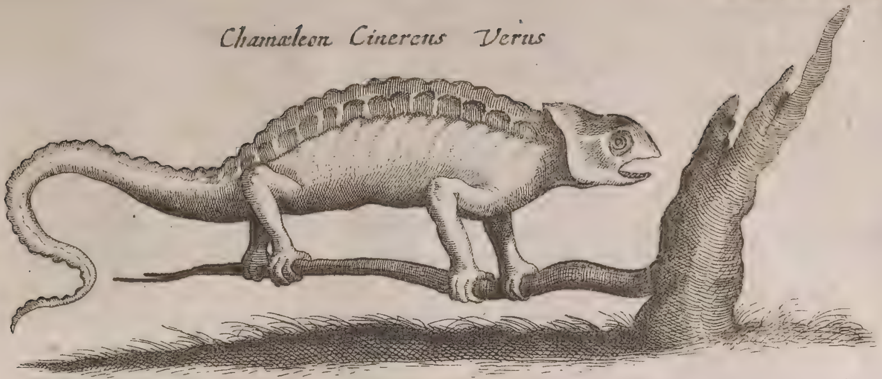


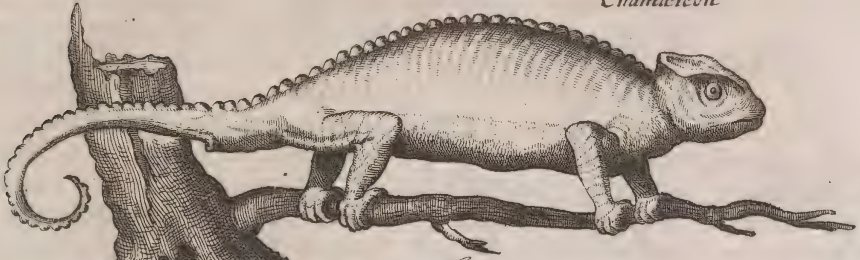
Chamæleon niger



Chamelon Varius



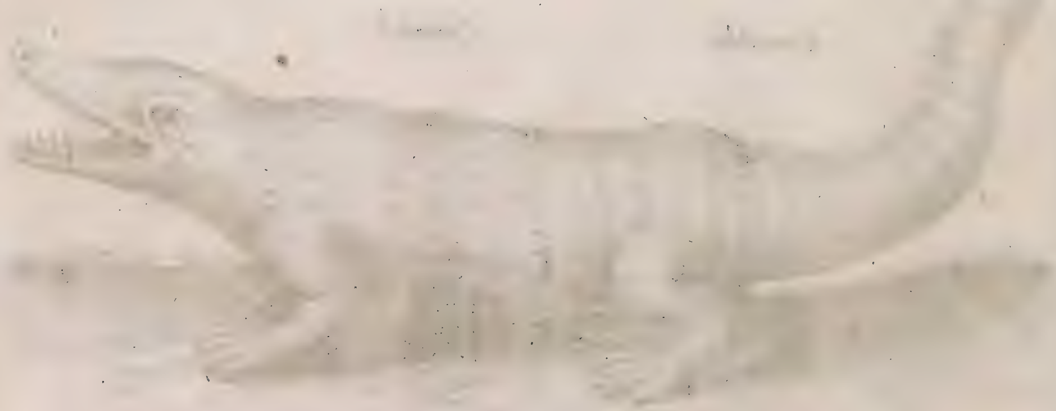

Chamæleon Cinereus Verus


Chamæleon


Crocodilus
Crocodÿll


Laudiuerh






Antipathia. quandam lactis ſpeciem referre. *Inimicitias* gerunt cum *accipitre*, *corvo*, *elephante*, & *viperis*. *Accipiter* deguſtata chamæleontis carne interire creditur. Idem *corvo* accidit, niſi ſe lauri foliis muniat. Ab *Elephante* frondibus concolorem deglutiri fabulatur Solinus, & cum diſpendio vitæ, niſi ſtatim oleaſtro ſibi medeatur. Metu viperarum & ſerpentum, in fruticibus & arboribus degit. Saliva ejus ab ore in caput ſerpentis demiſſa, ob viſcoſitatem fili inſtar, eundem interimit. Circa caprificos ferum, innoxium alioqui Plinius facit. *Naturam* & quædam alia ſi attendas, nunquam os aperit, inquit Plinius, ſed totius oculi vorſione circumſpicit. Ipſe celſus, hianti ſemper ore. Defuncto pallor eſt. Hybernis menſibus latet ut lacertæ. Coloris natura mirabilior. Mutat namque eum ſubinde & oculis, & cauda, & toto corpore, redditque ſemper quemcunque proxime attingit, præter rubrum candidumque. De pallore, idem Ambroſinus affirmat, & quidem experientiæ innixus. De coloris mutatione addit, & candidum recipere, adducto viri nobilis teſtimonio, qui ſudario ſeu muccinio incluſum, ideò periiſſe putabat, quod ejusdem albedinem mentiretur. At Peireſcii Chamæleontes, rerum objectarum colores non induebant. Seu virides, ſeu cinerei ſint, *inquit Gaſſendus*, atrorem ſolem quendam ſubeunt, quâ parte ad ſolem aut ignem obvertuntur. Id rarum & admirabile; non moveri oculos Chamæleonis conjugatos; ſed uno aliquorſum ſpectante, reliquum vel ſtare immotum, vel in aliam partem deflecti. Deflectuntur quoquo verſum, propter quatuor trochleolas, nullâ oſtentata diſtinctione iridis; ſed ſolâ pupilla, ad quam cornea undique (cum ſit ut corpus reliquum radiata, variegata, granulata) terminatur.

Plin. H. N. l. 8. c. 33.
Natura.
Plin. l. c. & l. 28. c. 8.
Gaſſend. l. c.

Vſus in Cibis. Incolis Cochinchinæ in cibis eſſe author relationis illius prodidit. Multi ſimul colligati venduntur; empti, in ignem conjiciuntur, eidemque ita, vinculo aduſto reluctantur, ut incedere conentur: tandem ſuperati torrentur. Pelle abraſâ, caro candidiſſima remanet, quæ in liquore butyro noſtro ſimili coquitur. *Vſus in Medicina.* Habet & in *Medicina* uſum. Ad epilepſiam profligandam Trallianus eum in fictili novo cum oleo decoquit, donec tabeſcat. Ad podagram verò depellendam, unguentum mirabile componit quod apud ipſum vide. Arnoldus Villanovanus *linguâ* ſuper obliviosum ſuſpenſâ, memoriam reddit. Alii ad evitanda puerperii pericula, eandem alligant. Marcellus hypochymata felle tollit. *Cor* Plinius contra quartanam in lana nigra primæ tonſuræ involvit. Decoctum Chamæleontis viridi colore in balneo aſperſos inficere: caput & guttur, lignis quernis aduſta, imbres & tonitrua ciere; linguâ cum radice herbæ chamæleontis & cynogloſſæ homines obmuteſcere cogi; *hepar* amatoria diſſolvere; *inteſtina* & excrementa cum ſimiarum urina miſta, odium hominibus conciliare, ſi januis illinantur; armum dextrum ad hoſtes ſuperandos valere; Democriti apud Plinium ſunt ineptiæ. Integrum enim de eo ſcripſit librum. Palamque eſt, *addit Plinius*, virum aliàs ſagacem & vitæ utiliſſimum, nimio juvandi mortales ſtudio prolapſum. Plin. H. N. l. 28. c. 8. Quantum ad *Differentias*, Bellonius varias ejus ſpecies obſervavit. *Differentiæ.* Pallentes in Ægypto, in Arabia prædictis multò minores, colorisque diverſi. Albicantes erant, ſubfulvi, & rubentibus maculis diſtincti. Nos hîc pallidi, nigri & varii icones damus.

CAPUT VIII.

De Crocodilo.

Nomen. DE *Crocodilo* hic agimus, quia ad lacertorum genus refertur, & Palladius hanc beſtiam, generis vocabulo *lacertum* appellat. Græcis dicitur κροκόδειλος & quandoque κρεκόδειλος à quibus & Latini ſumſere: ſine dubio, παρὰ τὸ τοὺς κρόκας φοβεῖσθαι, quòd littora timeat. δειλὸς Græcis timidus. Heſychius τύλην, & δεμδρίτην vocat. Ægyptii χεμψὰν, vel χαμψὰν, à quo Turcarum Kimſac, quod eidem indidere. Lexicon Ægyptiacum Kircheri habet πχαρουκι. Kircher. p. 172. Lingua Ægypt. reſtitutæ. Statio eſt fera Pharia, Alberto Tenchea. In Arſinoitica præfectura, teſte Strabone, dicebatur Suchus: Indis Cayman. *Deſcriptio.* Lacertæ figuram repræſentat. Croceo eſt colore, ventrem ſi excipias, qui ſubalbidus. Ariſt. H. A. l. 2. c. ult. *Corium* ſub ventre molle, ut facilè ſauciari poſſit, in reliquis partibus tam durum, ut ne bombardæ manuariæ globo cedat. Viſus ad viginti quinque, imò viginti ſex cubitos excreviſſe. Ille ætate Pſammetichi, teſte Plutarcho; hic, Amaſidis, prodente Æliano. Ælian. H. A. l. 17. c. 6. Circa urbem Panamam, ultra centum pedes in longitudinem creſcunt. *Caput* habet latum, *roſtrum* ſuillum, rictum oris uſque ad locum aurium productum, *Oculos* prædurος & ſuillis ſimiles, ut Albertus prodidit. *Palpebram* inferiorem ſine ulla nictatione. Plin. H. N. l. 8. c. 25. *Dentium* ſeries pectinatim ſtipatur, & quidem magnorum, albicantium, robuſtiſſimorum. Sexaginta poſt Ælianum Geſnerus numeravit. Ælian. H. A. l. 10. c. 21 Plures ſuperiorem maxillam munientes deorſum prominent, ita ut ore etiam clauſo conſpiciantur. *Linguâ* quia indiſcreta, non mirum Plinium poſt Diodorum Siculum ſcripſiſſe, *Unum hoc animal terreſtre linguæ uſu caret.* Ariſt. H. A. l. 1. c. 10. Unum ſuperiore mobili maxillâ. *Lien* eſt parvus. *Teſtes* internis lumbis adhærent. Ariſt. H. A. l. 3. c. 1. *Spina* ſexaginta vertebris quas totidem nervi colligant, conſtat. *Crura* cum pedibus acutiſſimis unguibus armatis in latera parum flectuntur. *Cauda* longitudine reliquum corpus æquat. Geſnerus in ea pinnam per ſeptem digitos ad poſtremam uſque partem obſer-

Plin. H. N. l. 8. c. 26. Scalig. Exercit. 196.

obſervavit. Primus quinque Crocodilos Romæ, Ædilitatis ſuæ ludis, M. Scaurus temporario Euripo oſtendit.

Locus.

Inveniuntur in Africa, Aſia, & America. In Nilo inprimis & vicinis ipſi ſtagnis, Nigro fluvio, Gange circa Bengalam, in Bamboto flumine juxta Atlantem, quod Solinus prodidit; non longe à Chalcedone, ſed parvi, quod Strabo.

Acoſta Hiſtor. Ind. Occid. l. 3. c. 15.

Acoſta aquis in America calidis delectari ſcripſit, ſed in Peruana uſque ad Pacram non inveniri, inde frequentiſſimos eſſe.

Cibus.

Quidam luto vivere dixerunt: ſed revera piſcibus ſaturantur, & humanæ carnis ſunt avidiſſimi.

Martyr. l. 2.

In terris etiam animalibus inſidiantur. Petrus Martyr in legatione ſua Babylonica, comprehenſum qui tres puſiones devorarat, ſcribit. In Arſinoitica præfectura olim ſacer, pane, carne & vino, à Sacerdotibus nutriebatur. Fuere, prodente Strabone, qui placentas, carnes aſſas, & mulſum iiſdem offerebant.

Generatio.

Quantum ad *Generationem*, maſculus fœminam reſupinat, cum aliter ob crurum brevitatem congredi nequeant.

Ælian. H. A. l. 10. c. 21. Plin. H. N. l. 8. c. 25.

Parit fœmina ova ſexaginta, quanta anſeres: eaque, prædivinatione quâdam, extra eum locum ſemper incubat, ad quem ſummo auctu eo anno acceſſurus eſt Nilus. Totidem diebus ea parit, & totidem fovet, & tandem partus decurſu ſexaginta dierum peragitur. Gyllius arena obrui, & abſque ullo incubatu catulos egredi obſervavit. ὠοτοκία vernum tempus indicat: nec aliud à minori origine in majorem creſcit magnitudinem.

Antipathia.

Gerit ex quadrupedibus cum ichneumone, bubalo, tigre; ex avibus cum accipitre; ex piſcibus cum hydro, porco piſce, delphino; ex aliis animalibus, cum ſcorpione, homine, Tentyritis, & plantis quibusdam inimicitiam.

Plin. H. N. l. 8. c. 25. Ælian. H. A. l. 8. c. 25. l. 10. c. 47. Acoſta Hiſtor. Ind. l. 3. c. 25. Ælian. H. A. l. 10. c. 24.

Ichneumon ova ejus conterit, & in aprico dormientis os illapſus, eundem eviſcerare conatur. A bubalo proſternitur. Reſupini ventrem, tigris ſæpè in America dilaniaſſe viſus eſt. Propter accipitrum odium, Coptitæ Crocodilorum veneratores, eos ſæpe in crucem agunt. Hydro ita eſt hoſtis, ut propter fel à venatoribus geſtatum, iiſdem nocere non poſſit. A porco piſce quod ſpina circa caput armetur abſtinet, ut Strabo prodidit. Delphini Nilum ingreſſi, aquis ſe immergunt, & ſubeuntium Crocodilorum ventrem dilaniant.

Seneca Natural. quæſt. l. 4. Phile in Iambis.

Spectaculi teſtis fuit Babillus, quondam Ægypti præfectus. Erumpentem ex ovo crocodilum, ſcorpius ſauciare ſolet. Ad humanum ſtrepitum perhorreſcunt, & perſequentem fugiunt.

Plin. H. N. l. 8. c. 25.

De *Tentyritis* ita *Plinius*. Quin & gens hominum eſt huic belluæ adverſa, in ipſo Nilo, Tentyritæ, ab inſula, in quâ habitat, appellata. Menſura eorum parva, ſed præſentia animi hoc tantum uſu mira. Terribilis hæc contra fugaces bellua eſt, fugax contra inſequentes: ſed adverſum ire, ſoli hi audent. Quin etiam flumini innatant: dorſoque equitantium modo impoſiti, hiantibus reſupino capite ad morſum, additâ in os clava, dextra ac læva tenentes extrema ejus utrinque, ut frænis in terram agunt captivos: ac voce etiam ſola territos, cogunt evomere recentia corpora ad ſepulturam. Itaque uni ei inſulæ Crocodili non adnatant: olfactuque ejus generis hominum, ut Pſyllorum ſerpentes, fugantur. Romam ætate M. Scauri delatos, Tentyritæ cuſtodes ſequebantur, illoſque à piſcinis ad ſpectacula, à ſpectaculis ad piſcinas ducebant. Ex plantis fabam ſpinoſam, annotante Creſcentienſi, vitant. Potamogeton tanquam quoddam contra Crocodilos amuletum, urinatores ſecum deferre ſolent.

Sympathia.

E contra cum porco, & trochilo amicitiam colit. Porci circa Nili ripas impunè oberrant.

Plin. H. N. l. 8. c. 25.

De *Trochilo* ita *Plinius*. Dies in terra agit, noctes in aqua, temporis utrinque ratione. Hinc ſaturum cibo piſcium, & ſemper eſculento ore, in littore ſomno datum, parva avis, quæ trochilos ibi vocatur, rex avium in Italia, invitat ad hiandum pabuli ſui gratia, os primum ejus aſſultim repurgans, mox dentes, & intus fauces quoque ad hanc ſcabendi dulcedinem quàm maximè hiantes.

Leo l. 9. Africæ.

Leo Africanus, vermes ex continuo piſcium eſu, inter dentes exortos devorare ſcribit. Crocodilum ut abſumptos percepit, aviculas devorare niti; ſed acuta quam ſupra caput gerunt ſpina punctum, os diducere, & ita dimitti.

Natura & Ingenium.

Martyr Legat. Babylon. l. 3.

Quantum ad *Naturam* & *Ingenium*, è Nilo in terram egreſſi, per eadem veſtigia regrediuntur, ſi Petro Martyri credimus; ob crurum brevitatem difficillimè in latus ſe vertunt: dum gradiuntur, gratum relinquunt odorem, adeò ut fœminam Arabicos odores æquare, Nili accolæ prodant.

Ariſt. H. A. l. 8. c. 15. Ælian. H. A. l. 10. c. 21.

Quatuor menſibus ſecundum Ariſtotelem, quadraginta diebus ſecundum Suidam, ſexaginta ſecundum Ælianum, latitant, & ſine victu morantur.

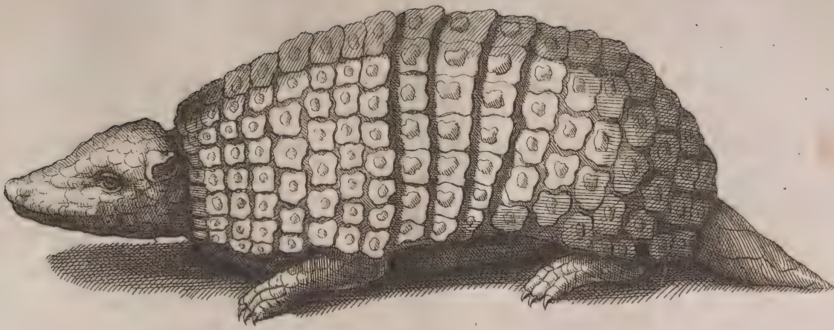
Cœlius de furore.

Artemidorum Grammaticum, adeò viſo perterritum, ut, læſa mente, literarum memoriam perdiderit, & ſiniſtrum crus ſibi à fera ablatum crediderit, Cœlius Aurelianus author eſt. Humanum depaſti cadaver, oſſa capitis lachrymis frangere, ut medulla inexiſtente veſcantur, dicuntnr.

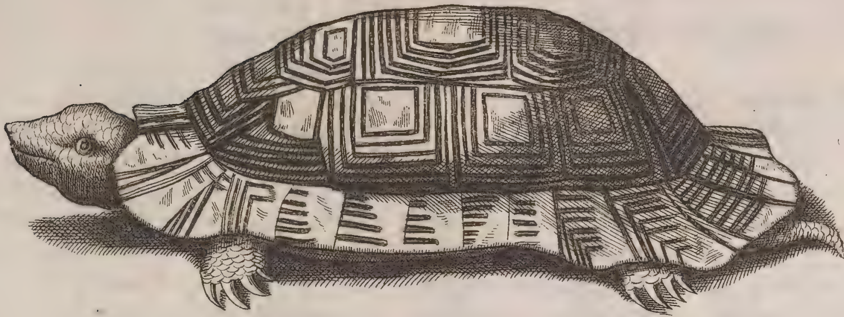
Petrus Martyr. l. c.

Nocentiores ſunt Nilum aſcendentibus, quod illa fluminis, pars à piſcatoribus exhauriatur. Ferociores inde facti, quod piſcibus deſtituantur, homines & jumenta adoriuntur. Nec minus eodem ad proprium alveum poſt inundationem redeunte ſæviunt, propter piſcium inopiam, quam aqua in Nili fau-

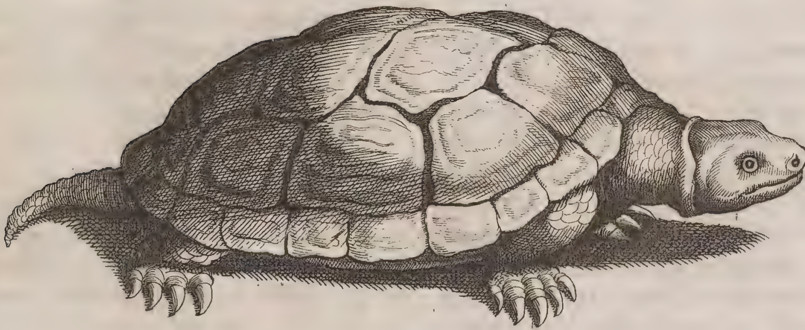
Tatus



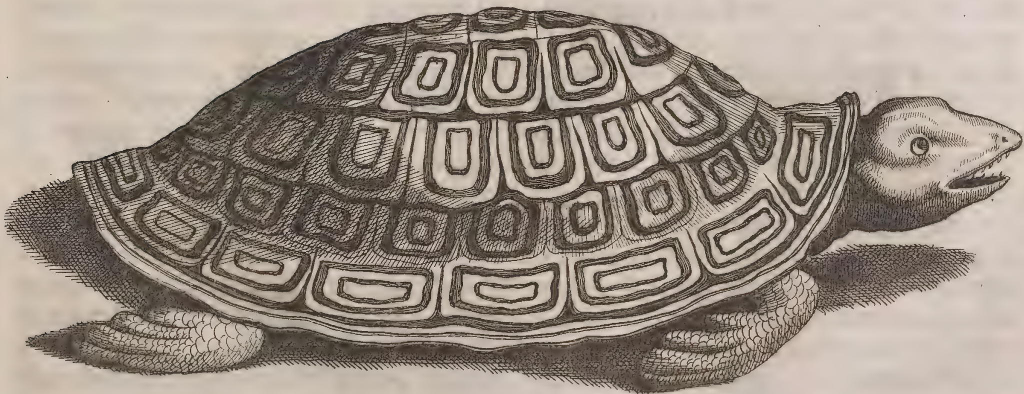
Teſtudo Schildt Krötte



Teſtudo Aquatica

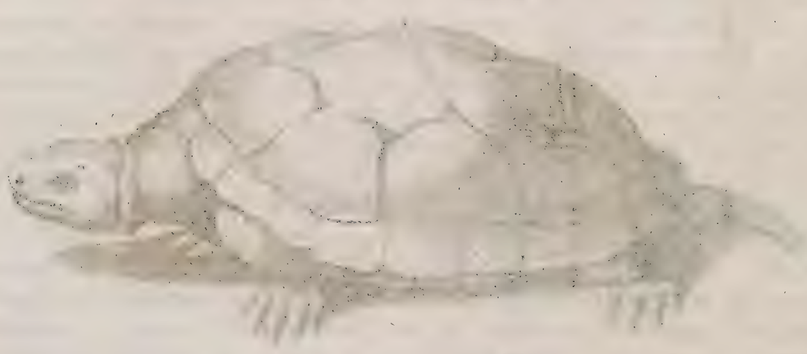


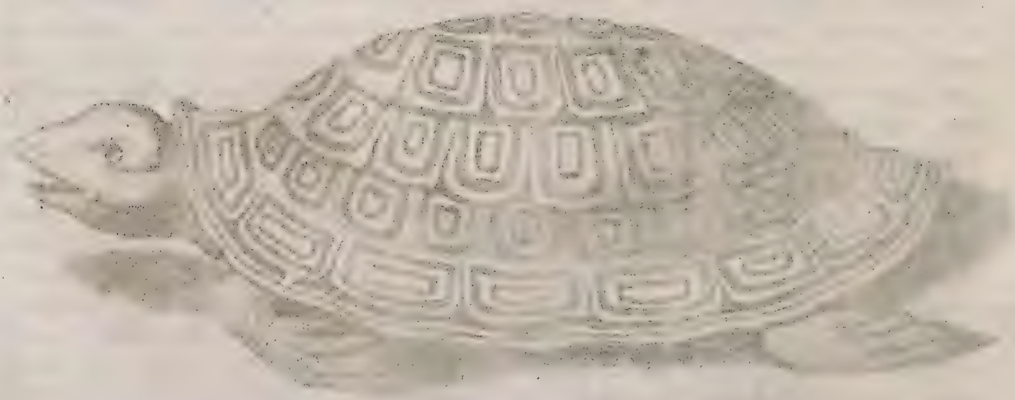
Teſtudo Marina











faucibus minus profunda facit. Tum, cœno indutus, aquatum venientibus insidiatur: & navigium flumen ascendens secuti, cum nauta conto ad expungendam navem inhæret, celeri caudæ ictu, nautam cum conto dejiciunt. Neminem iisdem diebus Apis natales celebrabantur, læsisse, fabula fortè est. Rediisse, postquam Achmed Ben Tolon signum Crocodili plumbeum, in templorum fundamentis inventum dissolvi jussisset, apud Scaligerum legimus. De divinatione, supra dum de ovis ageremus, diximus. Ejusdem apud Ælianum exemplum legitur. Ptolomæum regem nescio quem, cum ex Crocodilis antiquissimum, *inquit*, & præstantissimum appellaret, exauditum non fuisse; quum cibaria objecisset, rejecisse. Inde sacerdotes morti vicinum collegisse. *Ingenium* indicant, quòd prolis indolem ex prædæ raptu colligunt: cicurati vocem humanam intelligunt; & manu tractati, diducto rictu, mantili, dentes sibi abstergi patiuntur. Non est ergò mirum in paludibus Ombitarum arte paratis nutritos, domesticos esse, ut Ælianus prodidit, iisdemque hostiarum capita objici. In oppido Anteo aniculam quandam in lecto cum crocodili deprehensam, Gyllius prodidit. Humanam ætatem æquant, si Aristoteli, Plinio, & Diodoro Siculo credimus. Ælianus sexaginta vitæ annos assignat. *Utuntur* iis quidam in *Cibis*. Apollonopolitæ vi legis carnem eam comedere tenebantur, seu quòd Psammeniti Regis filia à Crocodilo devorata fuerit; seu odio Typhonis, quem in Crocodilum versum fabulantur, ut apud Herodotum extat. In partibus Indicis assari, Ferdinandus Lopez vidit: in Florida, alii: imò exsiccantur ibidem, & hyeme mensis apponuntur. *Ova* comesta, in authoribus novi orbis invenies. In Ægypto iisdem quosdam vesci, apud Leonem Africanum habetur. De *Usu in Medicina* hoc habe. Decoctum demorsis ab araneis opitulari: *Caninis dentibus* thure repletis, typos febrium arceri: quoscunque à vivo animali extractos, ipsoque dimisso, parti dextræ viri, & sinistræ mulieris adaptatos, Venerem stimulare; nisi fabulatur Kiranides. *Sanguis* visui claritatem conciliat, & partibus à serpentibus sauciis, auxiliatur. *Pinguedine*, febricitantes contra horrorem inunguntur. Eadem antiquis vulneribus & carcinomati prodest. *Corium* crematum & cum olei amurcâ mistum, partem mutilandam adeò stupidam reddit, ut ferrum secans non sentiat. Apud quosdam Indos olim ad supplicia alebantur, objiciebanturque eis vincti manibus & pedibus sontes. In fossis urbis Pegu habentur, prodente Balbo, ne quis per aquam ad urbem accedere audeat. Incolæ, quia eos venerantur, aquam fossarum bibunt: occisi ab ipsis animam, rectè ad superos evolare credentes. Firmus Ægypti Tyrannus pinguedine Crocodilorum inunctus, impunis inter eos natabat. Circa *Differentiam* pauca occurrunt. Plinius in *Magnos* & *Parvos*, qui Scinci dividit. Albertus Tencheæ meminit, cui omnia quæ prodidimus, applicari possunt. Ælianus duplices in fluvio Gange ponit, *Noxios* cum cornu in rostro, & *Innoxios*. In provinciâ Xanagarræ à vivis crocodilis vagantibus odor moschi spirat.

Plin. H. N. l. 11. c. 4.
Scalig Exerc. 196.
Ælian. H. A. l. 8. c 4.
Ælian. H. A. l. 9. c. 3.
Diodor. Biblioth. l. 9. c. 1.
Usus in Cibis.
Leo Afric. l. 9.
Usus in Medicina.
Baldus in Itiner. c. 35.
Differentia.

TITULUS II.

De Digitatis Oviparis crustâ tectis.

CAPUT I.

De Testudine in genere.

Testudo à tegmine testaceo nomen obtinuit, ut Isidoro placet. Græcis χέλυς, χελῦς, χελώη, χελώνη, à χέω, capax sum, dicitur: ut & κλεμμύς, σφραγὶς, φέροικ☉, &c. quanquam hoc inter epitheta censeri debet. Animal est ingratum visu. Tegitur testa figuræ ovalis, & instar scuti concavâ, sub quâ caput, pedes, & caudam recondit. Pacuvius ideò capite brevi, cervice anguinâ, & aspectu truci scripsit. Testa illa Palladio dicitur *Corium*, Marcello *tegumen*, Plinio *operimentum*, *putamen*, & *superficies*, aliis *operculum testaceum*, Græcis χελώνιον, & generali nomina ὄστρακον. Loco *dentium* unicum os continuum habet; inde μονόδους dici posset: intus prægrandem *pulmonem* eumque exanguem, *jecur* vitiatum, *testes* lumbis adhærentes, *lienem* perexiguum. *Renes* & *vesicam* omnibus tribuit Aristoteles, lutariam si excipias. Unico tamen *excrementorum* exitu referta sunt. Ideò illa semper liquida & aquea. *Pedes* similes sunt lacertis, quinque digitis unguibus munitis instructi. In cauda Cardanus quandoque unguem gallorum calcaribus similem conspicatus est, qui fortè à callo. Nam in his animalibus veluti & in lacertis, cauda amputata durior renascitur. De *Loco* hoc duntaxat ponimus, reperiri in terra, mari, & lacubus, vel locis cænosis. In mari rubro reperiuntur copiosæ, ut Arrianus prodidit, quæ ad emporium venales deferuntur. In insula quoque Dioscoridis, quæ nunc Socotora, inveniuntur: ut & in insula Mauritii, quam Cernen veterum quidam credunt. *Coeunt* more viviparorum, & mas supervenit fœminam. Hæ quia nullam voluptatem in congressu sentiunt, difficulter admittunt, nec citius, quàm vehementer exagitatæ fuerint. Pariunt *ova* ovis gallinarum similia, sed minora & oblongiora, putamine, albumine & vitello prædita, ut in icone

Ambrosin. l. 2. c. 1. *Nomen.*
Discriptio.
Plin. H. N. l. 9. c. 10. Idem H. N. l. 11. c. 37.
Aristot. de partib. animal. l. 3. c. 8.
Cardan. de variet. rer. cap. 29.
Locus.
Arrian. in Periplo maris rubri.
Herbert. in Itin. p. 349. *Generatio.*
Aristot. H. A. l. 5. c. 3. Ælian. H. A. l. 13. c. 4 o
Plin. H. N. l. 9. c. 51.

icone videre est. De *Natura & moribus* habe, testam, quam tam duram habent, ut nec à plaustri currentis rotis conteri possit, non mutare, quod crustacea faciunt: mensibus hybernis sine cibo in cavernis latere: exeuntes, lento gradu incedere, seu quòd onere premantur; seu quòd natura tardæ sint: cum perdicibus perpetuò rixari: Aquilas, quæ in sublime sublatas ad petras allidunt, unde & Æschylo Tragico Poëtæ, cui caput calvum, & petræ instar, mors, abhorrere: diu secundum Hippocratem vivere: perexiguum sibilum colubrorum paulò altiorem voce edere: denique cum serpentibus & viperis præliaturas, satureja, cunicula, vel origano se munire. Nihil quidem de earum *in cibis* usu apud Galenum vel Apicium. Brujerinus tamen carnes prius elixat, deinde in frusta sectas, in vase frixorio assat. Quo loco habendæ sint, disquiritur inter quosdam. Alii inter piscium carnes reponunt, ut Castor Durantes. Unde tempore jejunii piscium loco conceduntur: alii non item. Habent scilicet testudines ossa & spirant: ne de ovis quicquam dicam. Ut ut sit, apud quosdam Barbaros in America in deliciis esse certum est: nec dubium delicatis ventriculis obesse, & difficulter concoqui, validè tamen, si concoquantur, nutrire.

Ælian. H. A. l. 4. c. 22.
Aristot. H. A. l. 4. c. 6.
Aristot. H. A. l. 9. c. 6.
Plin. H. N. l. 8. c. 16.
Usus in Cibis.
Brujer. de re cibaria l. 22. c. 7.

In *Medicina* haud contemnendæ sunt. Hydropicis & phthisicis caro prodest. Coctæ fastidium ex melle natum, prodente Plinio ex Pelope, statim tollunt. Tegminis cremati cinere, in fistulis, capillorum defluxu, Porta; ulceribus pedum cum oleo & vino Marcellus: in suffumigio contra hæmorrhoidas Galenus utitur. *Ipsæ* crematæ cum albumine ovi fissuras mammarum apud Rhasen tollunt: & in herniis feliciter, si Crollio, credimus, ob quandam signaturam adhibentur. *Sanguis* ex capite resupinatæ amputato collectus, & insolatus donec exsiccetur, sacrum ignem extinguit, verrucas abolet, porriginem pellit, & in capitis ulceribus adhibetur. *Ova* ad tussim infantium commendantur. Adhibentur & *ad alia.* Mizaldo si credendum, ex ovis formicarum, hyoscyamo, cicuta & testudinis sanguine, egregium paratur psilothrum: tegmen ollæ operculi loco superpositum ebullitionem impedit. Myrepso vinum cum sanguinis modico propinato, abstemios homines reddit. Albertus carne equos obesat: porcos pingues ea evadere, experientia comprobavit. Vegetius ex testudine viva supra sarmenta combusta, alumine crudo, medulla cervina & vino, medicamentum componit, pro pilis jumentorum citius augendis. Scobs tegminis fœminæ in aliquo liquore pota, Venerem inhibere creditur. Majora, ad mensas, vasa & lectos olim usurpabant. *Placuit*, inquit Plinius, *materiam & in mari quæri. Testudo in hoc secta. Nuperque portentosis ingeniis principatu Neronis inventum, ut pigmentis perderet se, plurisque veniret, imitata lignum.* Testudinum verò putamina secare in laminas, lectosque & repositoria his vestire, Carbilius Pollio instituit, prodigi & sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenii. Ideò Seneca. *Video elaboratam scrupulosâ distinctione testudinem, & fædissimorum pigerrimorumque animalium testas, ingentibus preciis emptas, in quibus illa ipsa quæ placet varietas, sublitis medicamentis, in similitudinem veri coloratur.* Hodiè Amazones corticibus se tuentur: quibus & alicubi pro cunabulis infantum utuntur.

Usus in Medicina.
Galen. Euporist. l. 3.
Cent. 7.
Plin. H. N. l. 16. c. 43.
Plin. H. N. l. 9. c. 11.
Seneca de Benef. l. 7. c. 9.

Quantum ad *Differentias.* Plinio testudinum genera sunt, *terrestres*, *marinæ*, *lutariæ*, & quæ *in dulci aqua* vivunt: quarum has *emyclas* vocant. De his omnibus in sequentibus agemus. Visa & in insula à Zambolo reperta, quædam animalia parva, corpore rotundo testudinum instar, duabus lineis invicem per medium transversis, in quarum singula extremitate, auris & oculus conspicitur, ita ut quatuor oculis intueri, & totidem auribus audire videantur. Unico constant ventre, sed pedibus pluribus, quibus innixa in utramque partem gradiuntur. Sanguini singulare aliquid inest. Nam omne corpus saucium, eo dum spirat illitum, cohæret. Gesnerus *Testudinem polypodem* vocat. Videtur ex Diodoro Siculo historia desumpta esse, ni fallor, nam author nunc ad manus non est. In insula Mauritii, quæ Zonæ torridæ subjacet, tam validæ inveniuntur, ut homines ferre & transferre possint. Lusitani de quindecem affirmant.

Differentiæ.
Plin. H. N. l. 32. c. 4.
Ambros. ex Bohemo. l. 2. Ovip. c. 1.
Hebert. in Itin. Persiæ p. 349.

CAPUT II.
De Testudinibus in specie.

ARTICULUS I.
De Testudine terrestri.

Quatuor testudinum genera ex Plinio supra posuimus. Sed hæc ad duo, *Terrestres* nempe & *Aquaticas*, optimè reduci possunt. *Terrestris* alii *montana*, *sylvestris*, *campestris*, *agrestis*, & *memoralis* dicitur. Græcis χερσαίαν, Nicander χερσαίην, Oppianus χερσίφοιτον vocat. Luteis & nigris maculis instar Salamandræ in tergore distinguitur: cortice superiore marinam valdè æmulatur. Fœmina à mare in eo differt, quod inferiorem testam planam habet, quæ mari concava; & semper ponderosior observatur. Interiora sic M. Aurelius Severinus describit. Principio, inquit, ablato cortice inferiore statim apparuere duo *musculi* anteriores moventes, ut apparent brachia, utrinque unum; quanquam uterque distinctus videtur in duos, quorum major est exterior, minor verò interior. Oblique descen-

Ambrosin. Ovip. Digit. l. 2. c. 2.
Nomen.
Descriptio.
Severin. Zootom. Democrit. par. 4. p. 321.

cendunt quasi ab axillis brachiorum, nascentes à membrana adhærescente cortici, & desinentes in tendinem acutum. Figura ipsorum oblonga, rotunda, quasi plantæ manus; infra hos musculos tum parte dextra, tum sinistra sex alii visuntur oblongi, flexores fortasse brachiorum; duo totidem apparent musculi deducti ad femora, nascentes ab externa dicta membrana corticis, qui tertiò sunt minores brachialibus, neque in tendinem desinunt, ut illi, sed carnosiores sunt, quod inserantur femoribus. *Spina* compacta est & validè innexa cortici, per longitudinis medium. Infra *caput* medio lato digito descendunt duo musculi à lateribus positi, ipsum intra trahentes, cum duobus aliis paulo inferioribus, quatuor isti oblongi maximè omnes. *Iecur* parte dextra & sinistra æquali magnitudine bipartitum. Gibbum externè, cavum internè, sed dextra internè inæqualis veluti prærupta rupis, complectens miro artificio ventriculi orificium inferius & portionem duodeni; sinistra complectens majorem ventriculi cavitatem, excavato quodam supercilio similis. Cystis *fellis* dextra in fibra hepatis profunde condita; *ventriculus* ad humanum vel suillum maximè accedens: sed postquam in intestina perducitur, tres amplas habet cavitates, in quibus totidem perfici coctiones & transmutationes assumptorum videntur. In prima, herbacea materia, in secunda item, sed elaboratior, & hinc externè adhærebat *lien* rotundior & ater; in tertia materia quædam subliquida & albissima, similis mansæ castaneæ, sed dilutæ. Aperta est conjectura, servire hanc in locum vesicæ, quæ ejaculatur quandoque humorem album, veluti gallinæ solent. Ampla est hæc & castaneæ figuram æmulatur: tenuissima est & amplo canali, quantum est intestinorum extremum similis, cui correspondet parte inferiore. Hæc validè adhærescit peritonæo atque immediatè illi incumbit. *Intestinum rectum* in fine habet processus illos laterales, qui sunt gallinaceis omnibus, sed divisos tamen & in latera longè productos, usque ad renum viciniam. Cum his ponè sunt *ovorum* utraque parte productiones, *Mesenterium* amplis satis venis intextum. *Cor* rotundæ figuræ, sed non exactæ, ut lenticulam referat; colore subalbidum, intus uno sinu cavum; situm supra jecur statim. *Aspera arteria* (quæ dignissima omninò est observatio) paulo post initium bifida, quorum rami contorti. *Pulmones* parte superiore adhærescentes spinæ, substantiæ admodum raræ, non carnosæ, sed veriùs membranosæ, intextæ arteriæ asperæ, ramis velut rete quoddam implexum, colore subatro. Observanda dispositio ossis hyoidis & cartilaginis scutiformis. *Calvariæ* testudinis marinæ septum est, quod supernæ testudini extensum cerebri partes utrasque disterminat præter cujuslibet calvæ conformationem.

Vagantur plurimæ in Africæ desertis: ut & in Lybiæ parte quadam, Mauritania fortè, ut Strabo scribit: proveniunt & in sylvis Arcadum, teste Pausania, ex quibus lyræ olim fabricabantur. Sed maximæ in insula Dioscoridis in mari rubro habentur. De insula Mauritii superius diximus. *Locus.* Plin. H. N. l. 32. c. 4. Pausan. in Arcadicis.

In desertis quia inveniuntur, roscido duntaxat humore pasci quidam judicavere. Alii, olera germinare inchoantia, melopepones inprimis & sesamum, præcidere dicunt. Nicander κυτισηνόμυς, quod Cytiso, vel cytinis delectentur, vocavit. Edunt & lumbricos, & cochleas. Domi furfure & farina nutriuntur. *Victus.* Brujer. Rei cib. l. 22. c. 7.

Quantum ad *Generationem*, fabulæ sunt ex Gerano muliere in gruem mutata & Nicodamante natam: imò potius Boei apud Athenæum jocus est. *Coëunt* ut superius diximus. *Ova* durioris testæ intusque bicolora enituntur, quæ terra contecta, repetitis vicibus incubant, fætumque sequenti anno ad pastum educunt. Flantibus ventis concipere, quod apud Nicandrum habetur, falsum: Certius, cum fœmina ad Venerem tarda sit, herba quadam à mare concitare, quod apud Ælianum invenitur. *Generatio.* Athen. Dipnos. l. 5. Ælian. H. A. l. 5. c. 32.

A Græcis non comedi, Bellonius author est. Hungari quidam cum Clusium carnem unius degustasse vidissent, moriturum putabant. In India frequentissimè mensis inferuntur. Augusto & Septembri, quòd tempore segetum pinguiores sint, quidam laudant. Scappius à mense Februario ad Majum fœminas optimas, quòd tùm ovorum plenæ sint, scribit: à Junio ad autumnum, mares. Sunt qui ex alliato eas mirum in modum commendant. Hodiè, *verba sunt Ambrosini*, Bononiæ, testudo terrestris & præsertim fœmina, decollatur, & toto effuso sanguine elixatur, donec tegmina à carne eximi possint. Postmodum intestina non abjiciuntur, sed ab excrementis abstersa abluuntur, deinde una cum carne testudinis, croco, pulveribus aromaticis, pineis, passulis, in vino malvatico diligenter coquuntur, & mensis inferuntur. Plura apud Scappium & Ambrosinum vide. *Usus in Cibis.* Scapp. l. 3. Rei cib. c. 166.

De Usu in Medicina ita P*linius*. Terrestrium *caro* suffitionibus propriæ, Magicisque artibus refutandis, & contra venena salutares produntur. In Africa amputato capite pedibusque, pro antidoto dari dicuntur: & ex jure in cibo sumptæ, strumas discutere, ac lienes tollere: item, comitiales morbos. *Sanguis* earum claritatem visus facit, suffusionesque oculorum tollit: & contra serpentina omnium, & araneorum, ac similium, & ranarum venena auxiliatur, servato sanguine in farina pillulis factis, *Usus in Medicina.* Plin. H. N. l. 32. c. 4.

& cum opus sit in vino datis. *Felle* testudinum cum Attica melle glaucomata inungi prodest, & scorpionum plagæ instillari. *Tegumenti* cinis, vino & oleo subactus, pedum rimas ulceraque sanat. *Squamæ* à summa parte derasæ, & in potu datæ, Venerem cohibent. Eo magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti farina, accendere traditur in libidinem. *Urinam* earum aliter quam in vesica dissectarum inveniri posse non arbitror. Et interea hoc quoque esse quæ portentosa Magi demonstrent, adversus aspidum ictus singulare, efficaciore tamen, ut ajunt, cimicibus admistis. *Ova* durata illinuntur strumis, & hulceribus frigore aut adustione factis. Sorbentur in stomachi doloribus.

Hactenus Plinius. Apud alios invenies, Syrupum ex testudinibus apud Bononienses haberi, qui phthisicis, emaciatis, feliciter propinatur: apud Amatum Lusitanum ex eadem decoctum in destillationibus tussi, &c. describi: apud Veckerum, electuarium quoddam ad seminis acris repressionem ex testudine componi. *Iecur* Galenus tritum, in pesso adversus uteri strangulatum propinat.

Galen. in Euporist.

Differentiæ. Ælian. H. A. l. 16. c. 15

In India gignuntur maximarum glebarum magnitudine. Testas exuunt, & quemadmodum vermes ex verminosis plantis, ligonibus extrahuntur. Pingues & suaves carnes habent. *Iaboti* Brasiliensibus, Testudinis terrestris species est, Lusitanis *Cægado do terra.* *Testa* nigra est tecta, cui multæ figuræ hexagonæ sunt insculptæ. *Rostrum* habet ut reliquæ. *Caput* & crura sunt fusca, verum maculis ex umbra variegata. *Iecur* hujus saporis est optimi, & antecellit omnium animalium jecora suo sapore.

Marcgrav. Hist. Brasil. l. 6. c. 15.

ARTICULUS II.
De Testudine Aquatica.
PUNCTUM I.
De Testudine aquæ dulcis, & Lutaria.

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 2. c. 3. *Nomen aquaticæ.*

Testudines aquaticas, in illas quæ in aqua dulci degunt, ad quas Lutariæ benè referri possunt, & illas quæ in mari, dividimus. *Aquaticam* Plinius murem aquaticum & *Emyda* vocavit, quod vocabulum alii ab α, alii ab ω inchoant, & descendere à Græco μῦς videtur. Niphus Mydam, quandam testudinem colore luteo dixit. Græci ποτάμια χελώνια vocant.

Locus. Gesner. de quadruped.

Degunt in aquis dulcibus, lacubus, & fluviis. Gesnerus in agro Tigurino, in exiguo lacu, propè Adelfingum inveniri scribit. In balneo aquæ calidæ, Constantinæ vicino, quæ fluens inter rupes longè lateque diffunditur, ingentem copiam haberi, Leo Africanus prodidit. Dæmones à mulieribus illius civitatis appellantur, iisdemque causas morborum adscribunt. Vagantur & in Gange ac Nilo fluviis ut Ælianus scripsit. Respirare etiam tum, apud Aristotelem habes. Tempore fæturæ aquas deserere, & in locis siccis, scrobe effossâ ova ponere, postmodum diem trigesimo detegere, & fætum ad aquam continuò ducere, ex eodem habeo.

Leo Afric. l. 5. Ælian. H. A. l. 12. c. 41 Aristot. H. A. l. 5. c. 33.

De hujus *usu in Medicina* sequentia nobis Plinius reliquit. Ex quarto genere testudinum, quæ sunt in amnibus, divulsarum *pingui* cum aeizoo herba tuso admisto unguento & semine lilii, ante accessiones si perungantur ægri, præter caput, mox convoluti calidam aquam bibant, quartanis liberari dicuntur. Hanc testudinem quintadecimâ Lunâ capi oportere, ut plus pinguium reperiatur. Verum ægrum sextadecima Luna perungi tradunt. Ex eodem genere testudinum *sanguis* instillatus crebros capitis dolores sedat: item strumas. Sunt qui testudinum sanguinem cultro æreo supinarum capitibus præcisis, excipi novo fictili jubeant: ignem sacrum cujuscunque generis sanguine illini: item capitis hulcera manantia, & verrucas. Iidem promittunt omnium fimo panos discuti. Et licet incredibile dictu sit, aliqui tradunt tardius ire navigia testudinis pedem dextrum vehentia.

Usus. Plin. H. N. l. 32 c. 4.

Circa *Differentias Aquaticarum* nihil ferè occurrit, hoc unicum si exceperis, Indicæ fluviatilis, non minorem esse testam, quàm justæ magnitudinis scapham. Decem enim leguminum medimnos capit.

Ælian. H. A. l. 16. c. 14

De *Lutaria* etiam quædam occurrunt. Videntur eam Græci χελώνην πηλαμίδα vocasse, & per aphæresin amyda. Latitudo ei in dorso pectori similis, nec convexo incurva calice, ingrata visu. Stabulatur quidem in locis cænosis; sed verno tempore, ad fluentes quoque aquas proficiscitur. Vesicâ & renibus carere superius diximus, fortè propter tegumenti mollitiem, humor enim facilè diffluere potest. Circa Ferrariam, in Gallia, Polonia, Hungaria, & alibi multas conspicies. De *Usu* inter cætera hæc habet apud Ambrosinum *Mizaldus.* Sunt, inquit, qui instantem grandinem observantes, manu dextra testudinem palustrem supinam circa hortum vel agrum ferant, & reversi unde exierunt, illam humi deponant, eâdem figura, ut animal nubem grandine prægnantem intueatur, hacque ratione eam amoliri conantur. *Plinius* de ea ita. Ex hac quoque tamen aliqua contingunt, auxilia. Tres namque in succensa sarmenta conjectæ, dividentibus se tegumentis rapiuntur: tum evulsæ carnes earum, coquuntur in aquæ congio, sale modicè addito: Ita decoctarum ad tertias partes succus, paralysin & articularios morbos sentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas, sanguinemque vitiatum. Sistitur ab eo remedio alvus aquæ frigidæ potu.

Lutaria. Plin. H. N. l. 32. c. 4. Mizald. Cent. 4. Plin. l. c.

PUNC-

PUNCTUM II.

De Testudine Marinâ.

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 2. c. 4.
Nomen.

TEstudo marina, Plinio est *Mus marinus*; Græcis χέλυδρος quasi χέλυς ἔνυδρος, θαλασσόνομος, & χέλων dicitur, Germaniæ & Flandriæ piscatores, & *Militem* vocant, quòd scutum & galeam gestet; & *Barchoram*, prodente Alberto, nomine fortè ab Ostracodermo corrupto. Idem adjicit *Zytyron* maris quoddam animal à Priscis Militem dictum, à capite cute rugosa & dura galeato, & quod de collo quasi scutum suspensum gestaret.

Discriptio.

Terrestribus eas assimilat Pausanias, pedes & magnitudinem si exceperis. Loco *dentium* habet os unum tam durum, ut crassos baculos unico ictu præcidat. Hinc apparet, Oppianum qui ei crebros tribuit, de rostri marginibus potius intelligendum esse. *Oculi* fulgorem procul emittunt, *pupillis* candidissimis & splendidissimis, si Æliano fides, instructæ. *Pedes*, alæ potius videntur, quibus tanquam remis ad natandum utitur. Reliqua in observationibus suis accuratè prosecutus est Severinus, dum inquit: Inferiori primum cortice supinæ huic cultro transversim separato atque ablato, visa membrana *peritonæa*, totam anteriore parte vestiens, à jugulo ad pubem continua, cortici inhærens, fibris quibusdam carneis, præsertim parte thoracis; *omentum* nullum, nullum *cæcum*; sed *intestina* supernè deorsum gracilescentia, contrà quàm in cæteris quadrupedis. Quin à summo œsophago, qui duplicati pollicis magnitudinem æmulatur, donec ad recti initia pertingit, perpetim minuitur cum tota membri crassitudine, tum tunicarum, quæ tunicæ duplices, externa nervosior, carnosior interna. Sed hæc quoque villosa & lentore quodam pingui madida, haud valdè dissimilis à recto vaccæ intestino benè saginatæ. Parte priore & primo ductu Oesophagi aculei crebri transversim positi, majores, quam in bovina lingua; quod certè mirabile & à Rondeletio non observatum: Fabricati fortasse hi ad comminuenda alimenta, quæ duriora ab hoc genere ingeri perhibent. *Vesica* cervix recto intestino intrò respondens, ut utriusque recrementum uno ductu exitum habeat. *Lien* rotundus instar ovi, intestino superiori alligatus. *Renes* plani & oblongi, quasi ex parvis pluribus compositi. *Cor* uvidum cum vasis valdè implexis in primo exortu. *Auriculæ* magnæ & pendulæ tenui membrana præditæ ac nigrescentes. *Pulmones* ampli, multo inferius quam cor descendentes. *Cervix* inflexa cum crebris musculis, sed duo longissimi intro in corticem caput trahunt.

Oppian. Halieut. l. 1.
Ælian. H. A. l. 4. c. 28.
Severin. Zootom. Democrit. par. 4. p. 321.

Locus.

Habitant in salsis aquis, & Pausanias circa Moluridem versari scribit. *Victitant* pisciculis, chochleis, & ad terram delatæ, gramina depascuntur. Tempore *partus* terram petunt, & ova circiter centum, secundum Aristotelem, in scrobe deponunt, avium cohortalium similia: eaque nonnisi noctu incubant. Postquàm inhumavere, loco pedem imprimunt, ut reduces agnoscant. Hoc *Plinius* ita protulit. In terram egressæ, in herbis pariunt ova, avium ovis similia, & ad centena numero. Eaque defossa extra aquas, & cooperta terrâ, ac pavida pectore & complanata, incubant noctibus. Educare fœtus annuo spacio addit: sed id de terrestri intelligendum. Marinæ quadraginta diebus excoquuntur & rumpuntur. In Americæ parte quâdam ter centena & ultra humo obruta, quæ à sole excocta, absque parentum adjumento pullulant, ut quasi exercitus testudinum fundi videatur, quod apud Petrum Martyrem legimus. Ad Naturam pertinet, quòd extra aquam diu vivere non possint: quamvis vitulorum marinorum instar, in terra somnum quandoque capiant: quòd, postquam pastum noctu egressæ, avideque saturaræ, lassantur, dum in superficie maris resupinatæ dormiunt, sonum quendam edunt: quod denique, quotiescunque solis radiis mari innatantes siccantur, ita ut in gurgitem deferri nequeant, intereunt. Eædem dum aërem captant, caput exerunt, vitulorum marinorum imitatione: & tantæ sunt audaciæ, ut tres homines adoriantur. Capite amputato non moriuntur confestim, sed oculos movent, & manus si admoveris mordent.

Pausan. in Atticis.
Generatio.
Aristot. H. A. l. 5. c. 33.
Plin. H. N. l. 9. c. 10.
Plutarch. l. Utra prudent.
Petrus Martyr l. 9. dec. 3.
Plin. H. N. l. 9. c. 10.
Aristot. H. A. l. 8. c. 25.
Oppian. Halieut. l. 1.
Ælian. H. A. l. 4. c. 28.

Usus in Cibis.

Armeniis olim à Patriarcha Alexandrino prohibitæ in cibis, sub excommunicationis pœnâ. Scappius scriptor Italicus in conviviorum apparatu eas commendat, si intra tempus quod à vere ad autumnum decurrit, capiantur. Conficit ex iisdem & artocreata, quæ apud Ambrosinum vide. In Brasilia capta aliquando tam magna, ut sola octuaginta hominibus sufficeret. Carnes lardo distinctas & tostas comedebant: sapor, vitulinæ erat.

Bellon. observ. l. 2. c. 68.
Scappius de re cibar. l. 5. c. 180.

Usus in Medicina.

De *Usu in Medicina* ita *Plinius*. Marinarum carnes admistæ ranarum carnibus, contra Salamandras præclarè auxiliantur. Neque est testudine aliud Salamandræ adversius. *Sanguine* alopeciarum inanitas & porrigo, omniaque capitis hulcera curantur. Inarescere autem eum oportet, lentaque ablui. Instillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Adversus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miscetur autem sanguis heminis tribus aceti, hemina vini addita his, & cum hordeacea farina: aceto quoque admisto, ut sit quod devoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matutina & vespertina dantur,

Plin. H. N. l. 32. c. 4.

dein post aliquot dies vespera. Comitialibus instillatur ore diducto, his qui modicè corripiantur. Spasmo cum castoreo clystere infunditur. Quod si dentes per annos colluantur testudinum sanguine immunes dolore fiunt. Et anhelitus discutit, quasque orthopnœas vocant: ad has in polenta datur. *Fel Testudinum* claritatem oculorum facit: cicatrices extenuat: tonsillas & anginas, & omnia oris vitia. Privatim nomas ibi: item ardentium testium. Naribus illitum, comitiales erigit, attollitque. Idem cum vernatione anguium aceto admisto, unice purulentis auribus prodest. Quidam bubulum fel admiscent, decoctarumque carnium testudinis succum, addita æquè vernatione anguium. Sed diu in vino testudinum excoquunt. Oculorum quoque vitia omnia fel inunctum cum melle emendat: suffusiones etiam marinæ fel cum fluviatilis sanguine & lacte mulierum. Capillus mulierum inficitur felle. Salamandras & succum bibisse satis est. Apud alios invenies, *cerebrum* cum croco & sale Ægyptio benè ad aperiendum uterum supponi. *Pupillas* auro inclusas caliginem oculorum pellere. *Sanguinem* aridum cum cymino sylvestri demorsis à vipera exhiberi. *Hepar* in lacte muliebri tritum, & cum unguento irino & vino subactum; in purgamentis puerperii educendis commendari. Quidam ova in morbo epileptico exhibent.

Hippocr. l.1. de morbis mulier.

Est earum & *in aliis usus*. Nam olim postes teguminibus exornabantur: Taprobanæ insulæ incolæ, iisdem culmina domorum tegebant: Chelonophagi verò, pro navigiis, vasis aquaticis, & tentoriis utebantur. Infantes recenter nati in eis lavabantur: Barbaris ad fluvium Gambræ scutorum loco inserviunt. Turcæ denique ex testis pellucidis gladiorum manubria fabricant.

Ælian. H. A. l.13. c.38. Diodor. Sicul. l.4.

Differentiæ à magnitudine & figurâ sumuntur. In Taprobana una centum tria pondo pependit: earum quæ in mari rubro, testa amplam alicujus ædificii januam adæquat. Apud Ælianum in India decem leguminum modios capit. *Figuram* si attendas, aliæ sunt oblongiores, quæ pelagiæ: aliæ rotundiores, quæ littorales. Troglodytæ, *verba sunt Plinii*, cornigeras habent, ut in lyra, annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorum, in natando, remigio, se adjuvant. Costium id genus vocatur, eximiæ magnitudinis, sed rarum. Namque scopuli præacuti Chelonophagos terrent. Troglodytæ autem ad quos adnatant, tam quam sacras adorant. Hermolaus Barbarus *Cheletas* vocari jubet, id est, Equites quòd cornibus non aliter utantur, ac isti calcaribus. Cardanus cujusdam generis meminit, quod corio veluti præparato tegitur, demptisque cum capite pedibus cheli assimilatur. Dorsum sex veluti tabellis simul junctis constat, & cauda, inquit Ambrosinus, similis est illi parti citharæ, cui Collopes intrudi solent, ad tendendum & laxandum nervos. Marcgravius duas describit, quarum una *Iurucua* Brasilianis, altera *Iurura*. *Iurucua* loco pedum, *inquit ille*, habet quasi alas; Anteriorum quidem quamlibet sesquipedem circiter longam, posteriores vero breviores; *caudam* acutam conicam: *oculos* nigros magnos, *os* edentulum & instar rostri volucrum. Habui quarum testæ tres pedes erant longæ, duas latæ & supra. *Costis* ipsius inseruntur testæ, ad quodlibet latus octo: anteriores breviores, mediæ longiores, posteriores iterum breviores. *Ova* illarum comeduntur uti & caro. Ponunt autem ova ad littus maris, foveam in arenâ facientes, & dein arena tumulantes. Sæpius inveni vestigia earum, ex mari egredientium, & terra abeuntium. Reperiuntur autem variæ magnitudinis. Habui quarum longitudo erat quattuor pedum, latitudo trium: tantæ molis ut à quatuor robustis viris vix possent moveri. Variis figuris Geometricis, testæ quasi insculptæ visuntur. Quædam testam nigram habent splendentem, flavis lineis & figuris, egregie interstinctam: aliæ aliter conformatam. *Iuruta Cadago d'agoa* Lusitanis, minor est reliquis testudinibus: *Testa* superior decem digitorum habet longitudinem, latitudinem autem novem, convexitate considerata. Inferior testa novem digitos longa, quatuor & semis lata & plana. Ellypticam autem figuram habet superior. Infra testam se abscondere potest, & collum rursus ad trium digitorum longitudinem, foras extendere. *Caput* tres digitos crassum, & paulò oblongius; *nasus* elevatus & acuminatus. *Os* amplum: *oculi* nigricantes, pupilla nigra. In pedibus quattuor *ungues* oblongi, nigri: cauda brevis acuminata; cutis rugosa & quasi squamis constaret. *Testa superior* fusca, inferior flavescens. *Ova* ponit subrotunda, dimidii gallinacei magnitudine, testa alba ut ova gallinarum, boni saporis si frixentur. Comedi aliquoties. *Tantum Marcgravius*.

Scalig. Ex. 196. Bellon. obs. 2. c. 68. Ælian. H. A. l. 13. c. 37. Plin. H. N. l.9. c. 10. Cardan. de Rer. variet. l. 7. c. 37. Marcgr. d. l. 6. c. 413.

APPENDIX.

De quibusdam Exoticis quadrupedibus iisque Dubiis.

CAPUT I.

De Tlacaxolotl, Cabim, & animali maripeto.

Absoluta ita, per Dei gratiam, omnium quotquot nunc nota, quadrupedum, historia: visum est hanc de quibusdam Exoticis, & quidem dubiis, Appendicem annectere.

ctere. Dubiis inquam. Nam ad quod genus referri propriè, adhuc mecum delibero. Inter hæc occurrit primò *Tlacaxolotl*, f. animal abrotundæ *faciei*, bestiam tauro vastiorem, *capite* magno, prolixo *rostro*, latis *auriculis*, atrocibus *dentibus*, humana pænè facie, unde sumpsit nomen: crasso *collo*, manibus pedibusque & his taurinis unguibus, sed majoribus, magnis latisque clunibus, *caudâ* crassa & prolixa, ac pelle crassa, fulvo & hispido *pilo*. Rarum animal, saxorumque & solitudinum incola. Atzaceani, Tepotzonzotla, & Haquelagani, non procul à regione, quam à situ profundiore vocant De honduras. *Vescitur* montano cacaotli, quapachtli, & virenti haoli, vastatis passim arvis satisque: cùm horum non adfuerit copia, foliis arborum & fruticum. *Caro* edulis est. Humanum conspectum non reformidat, neque sagittarum ictibus occumbit, tergus n. est impenetrabile. Quamobrem defossa terra, ac desuper ramis frondibusque contecta, & subaggerata capitur, haud aliter ac apud Indos Orientis elephantes.

Nieremb. hist. Ex. l. 9. c. 3. Animal *Cabim* Maphæo animal *Sionium*, Antonio à S. Romano *Thabal* dicitur. Nascitur in Java. Hujus animalis unam virtutem scio, sed mirificam. Si ejus oscilli extremitatem aliquis gestet, quantumvis mille transverberatus vulneribus ne guttam sanguinis dabit. Experimentis pluribus probatum est: sed illud celebre & notissimum, quòd cùm Naodabeguea Malacensis infensus Lusitanis, & adversus illos egregiè dimicans, tandem oppressus, multisque confossus ictibus corrueret, ex patulis vulneribus nihil omnino cruoris manaret. Mox inter spoliandum, ut primùm detracta ejus brachio est aurea armilla, (mirum dictu) tanquam vase confracto, ita sese cum anima universus repente sanguis effudit. Cujus rei stupore defixi Lusitani, cum de aliis captivis causam quæsissent, cognovere inclusum esse in armillâ os ejus animalis, cujus in sistendo sanguine tam efficax esset vis.

Nieremb. hist.Exot. l.9.c.49. Quantum ad animal *Maripetum*, scribit Aloysius Almeida cum periculo omnis fidei, & multi confirmant, apud Japones in regno Goto extare sylvam, in quâ tantum gignitur animal canis magnitudine, cruribus brevioribus, ad esum humanum percommodum, aureo colore, præmolli etiam villo. Cùm senuerit hoc animal, dimissa terra, sponte mare ingredi, ibique paulatim transformari in piscem, ac per singulares corporis partes, certo quodam temporis intervallo, verè mutata quadrupedis forma, ac natura transire in piscem. Idque adeo verum esse obtestatur Auctor, ut affirmet aliquando contigisse, piscem hujusmodi captum, inventum nondum omnibus corporis quadrupedis partibus prorsus transformatis, nondum videlicet opportuno elapso tempore, quo omnia piscis membra effici potuerunt: pars enim adhuc habebat formam quadrupedis, altera jam squamis & pennis formata videbatur. Adiicit, fabulosum hoc non esse, sed compertissimum jam fuisse, veritatique huic adstipulare indigenarum omnium consensum.

CAPUT II.

De Dante & Cappa.

SUI generis animal *danta* est (aliqui Indi *capam* vocant, alii *tapiroussu*, alii *doueanare*, ut Lærius scribit) sed mulis similis. Nieremb. Hist. Exot. l.9.c.65. Mulares habet *aures*, vitulina *labra*: *rostrum* superius propendet per palmum super rictum: attollit, cùm irascitur: pænè reliqua membra diversæ bestiæ similia, sed plerumque vitulo conformiora. *Cornu* caret. *Vngula* juvat dolorem cordis, pellis loricæ usum supplet, impenetrabilis est ictibus. Duos *ventriculos* habet, unus alimenta excipit, alter ignoto adhuc sacramento invenitur putrefactis lignis & virgulis plenus. Una auctoritas parsimoniæ naturæ excuset hîc superfluitatem. Nescitur usus & finis hujus ventriculi. Venator oportet vulneret illam ante ingressum aquæ: ibi enim morsu se defendit, & occidit canes. Didicisse phlebotomiam fertur ex hac bestiâ, homines doctos, namque cum crassescit, interna crura vulnerat arundine resecta, eâdem industria atque Hippopotamus.

Lerius de hac bellua sic narrat: Hanc *tapiroussu* appellant, pilo subrubescenti, atque promisso, vaccam magnitudine ac forma valdè referentem. Attamen cum cornibus careat, sitque contractiore collo, auriculis longioribus & pendulis, siccioribusque tibiis ac gracilioribus, ungula continua, & asini ungulæ persimili, meritò quis eam vaccæ asinique naturæ participem esse diceret. Differt nihilominùs ab utroque plurimùm quòd & brevissimam gerat caudam (Obiterque hic monendus est lector, permulta in America gigni animantia, quæ omninò sine cauda sint) & dentes habeat multo acutiores; nec hominibus propterea quidquam periculi ab ea potest creari, cùm in fuga potius, quam in viribus salutem ponere consueverit. Eam barbari sagittis confixam, ut & alias plerasque interficiunt, aut fossa excavata, muscipulis seu aliusmodi ingeniosè fabrefactis venari solent. Cæterùm fera illa magno est in pretio apud barbaros, pellis gratia, quam simul atque illi dextraxerint, dorsi corium in orbem circumcidentes, ad solem exsiccant, in parmasque findi mediocris cadi magnitudine conformant, quibus in bello hostium excepta repellunt. Tantam vero duritiem pellis ad solem siccata contrahit, ut nullius ictu teli, quantumvis magno impetu vibrati, transfigi posse facile

cile credam. In Galliam duas hujusmodi parmas studiosè afferebam: redeuntibus verò fames ita molesta fuit, ut omni commeatu absumpto, ne cercopithecis & psittacis, ejusdemque generis animantibus exceptis, quæ ex regione illa nobiscum advehebamus, parmæ illæ duæ carbonibus impositæ, fuerint etiam ad depellendam famem comedendæ: quibus reliquæ pelles, quæ, ut suo dicam loco, in navi erant, additæ sunt. Porrò Tapiroussu caro ad bubulæ gustum ferè accedit. Appendo quæ *Franciscus Hernandus* de *dantis* scribit. Mediocrium mularum æquant magnitudinem, fulvo teguntur pilo, & firma impenetrabili vestiuntur pelle. Capiuntur in canibus, sed diligenter cavendum, ne priùs confugiant ad flumina, in quibus sese adversus illos vehementius tuentur. Carnes eorum, ac præcipuè pedum, si probè coquantur, gustu suaves sunt, ac bonum alimentum præstant, offenduntur autem hæc animalia non una in parte continentis.

Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 71. *Cappa* dicitur animal asino grandius, nigrum, villosum, ferox, canibus quoque infestum. Obvium quemque raptat, non secus ac lupus pecudem. Forma pedum insolens. *Ungula* similis est calceo Gallico, à fronte lata, rotunda non scissa: à calcari acuta. Aspectum humanum formidat. Fortasse hoc est anonymum animal Francisci Hernandi, & ex dantarum genere, de quibus jam dixi.

CAPUT III.

De Ejulatore, Su & Peva.

Nieremb. Hist. Exot. l. 4. c. 72. DE *Ejulatore* ita idem Nierembergius. Nocentior astus alterius animalis, infantilem simulantis luctum, edito sono sub oppida & villas in prima nocte. Statim miserenti accurrentes, affectu quæsituros plorantem perimit. Sed jam cautè repetito periculo oppidani, prodeunt è domibus incensis titionibus structi. Forma & moles hujus feræ canem leporarium imitatur.

Idem. l. 9. c. 74. *Su*, id est, aqua, quod juxta fluvios plerunque degat, apud Patagones invenitur. Alii *Succarath* vocant. Torva est: prima oris acie quodammodo leonem æmulatur, aut hominem, nam ab aure barbata, haud promissis valde pilis, pectore propendente: circa lumbos nimis constringitur, *cauda* ampla & longa sciuri instar. Gigantes ejus regionis, quoniam cœlo non admodum calido fruuntur, protegunt se hujus feræ pellibus. Cum urgetur pellis gratia, catulos in dorsum admissos cauda contegit, & fuga elabitur. Capitur una cum catulis scrobe effossa & celata ramusculis. Inclusa, præ rabie aut generositate catulos obtruncat, & horribili clamore venatores atterret, donec sagittis cæsa excorietur. Legi (licet autor non sit oculatæ fidei) præ charitate ad prata portare filios, ubi sertis floridis & odoriferis, comit & coronat illos, tum filios recicomare simili in parentes vetulos pietate, eosque portare & alere.

Peva catelli est magnitudine. Hoc ubi tygridem conspexit, illius insistit vestigia, & allatrat assiduè, ut latratu audito, tum feræ, tum homines latebras petant, ac sibi ab instanti ferâ caveant. Hinc sæpe fieri videmus, ut præ inediâ, prædæque defectu, in agris expirent. Nieremb. hist. Exot. l. 9. c. 76.

CAPUT IV.

De animali fœtido, Graffa & Caoch.

APud Chiribicenses animal est gestu mirabile, ait Petrus Martyr, strigosum, cubitales loco stercoris emittit colubros. Unum domi suæ se nutrisse, & aperto experimento rem ita esse deprehendisse, Fratres Dominicani asserunt. Quò solutæ tendant colubri, interrogati. Ad vicinas, dixerunt, sylvas, ubi vitam agunt brevem. Putet animal plus, quam qualecunque cadaver fœtidum in sterquilinia projectum: Inde putoris ejus impatientes interfici animal Dominicani jusserunt. Vulpem *rostro, pilo* lupum imitatur. Cum in infantum ventribus vermes passim creari, neque senes ab eâ peste esse immunes, atque una cum excrementis, emitti vivos didicerim, quos mutato nomine vulgus lumbricos appellat, cur & illud accidere posse non crediderim, *inquit Nierembergius*, talibus præcipuè viris, id affirmantibus. Nieremb. l. 9. c. 80.

Graffa in insula Zanzibar, potissimum invenitur. Animal est exigui capitis, & longissimi colli: anteriora crura oppidò excedunt posteriora, colore vario albet, rubet, roseisque distinguitur maculis. Mitis bestia est. Idem l. d. c. 82.

Coach animal est tres dodrantes longum, pilo vestitum nigrò, promiscue cum candenti, sed ventre fulvo. Clamans noctu, humanas imitatur voces. Suis instar edit mayzium cùm viret, nec dum spicas concoxit Sol. Idem l. d. c. 93.

Et tantum de Quadrupedibus sufficiant. Si quid interim obvenerit, quod nos hactenus latuit, in Paralipomenis, si Deus ita voluerit, poterit adjici.

Gratia Tibi, Domine I E S V.

P E-

PETRI CASTELLI, ROMANI,
EXETASIS
DE

HYÆNA ODORIFERA,
Zibethum Gignente, quæ Civetta vulgo appellatur.

CAPUT I.

IN rebus arduis indagandis exacta, & sedula opus esse cogitatione, longaque meditatione, & quo quisque judicio, & ratione magis pollet, eo facilius obstructa reserare, recondita promere, & inaccessa ascendere, satis cuique patens est. Unde, cum inquisitur, *an Antiquorum Hyænæ nobis innotescant*, & vice versa, *an Zibeth ferax Animal priscis innotuerit*, multis valde arduum omnino videatur: Necessum erit, diligenti pervestigatione nos uti, & magis judicio, ac ratione, quam sensibus inniti, horum ut voti compotes evadamus, quare à nominis (quod multiplex est) explanatione initium ducentes *Civettam*, Ruellio *Sivettam*, (Animal nunc ita dictum) ex qua Zibethum colligitur, quamque *Catum Zibethicum*, Matthiolus, Scaliger, Renodeus, & alii vocarunt, *Mustelam* verò Historiæ insulæ Virginianæ Auctor censuit, *Zapetion* à Græcis recentioribus dici scripsit Renodeus, & à quibusdam *Cadopleptum* appellatur, HYÆNAM ODORIFERAM nos nuncupabimus.

Quæsitum.

Nominum enumeratio.

Porrò hujuscemodi nomenclaturarum quærendi Etymon *Zibeth* Arabicum esse nomen respondere licebit, apud Arabes enim hujusmodi nomen diverso quamvis significatu, legitur. Nempe apud Serapionem cap. 121. de *Sedervam* his verbis: *Zebet, & est Algalia habens odorem bonum, & ingreditur in Medicinis ad abscindendum fluxum sanguinis, & ad casum capillorum.* Et addit Sadervam esse dictum in lingua Persica, *& est res nigra cum quatinguntur lina in Haaman, & est herba, vel succus niger ingrediens in medicinis odoriferis.* Citat autem Abenmesuai, Bedigoram, & Rasim, non autem Græcos, & ipse Rasis de eadem te agit lib. 3. ad Almans. sub nomine *Scedram*, vel *Scedeguram*. Et Judæus apud Januensem in Synonymis *Severam* vocavit: ex quibus constat Serapionis *Zebeth* aliud quid à nostro Zibetho esse, nec quid sit, id quod proposuit Serapio, imaginari queo; in mentem tantum venit Arabibus Zebeth significare rem odoratam, sicut Galia & Algalia, cum dicat hic Serapio Zebeth esse Algaliam. unde extant compositiones non paucæ Galliæ nomine, ut Gallia moschata, Gallia Alephangina, Gallia Sebellina, &c. erit ergo Gallia, & Algalia odoramentum: unde Zebeth nostrum summe odoratum Avorum nostrorum ætate tale sumpsisse nomen censendum. Ita Simon Januensis Zebeth esse Avicennæ Galiam, seu Algaliam, & Animalis Arabici sudorem, (de quo videtur fuisse loquutus Avicenna lib. 2. c. 326.) sumpsit: sed Avic. Zebeth, & Algalia diversa res erit, à Zebeth, & Galia Serapionis, quæ herbæ succus est, & à Zebeth videtur primo Animali ipsi nomen *Zivettæ* seu *Zebettæ* fuisse impositum, à quo corrupto *Sivettæ*, & *Civettæ* nomenclatura ortum duxit. Quod si Pandectario fides aliqua est præstanda, quum *Zebet albahar* spumam Maris interpretetur; Zebet forte *spumam* significabit, & non inepte nostro Zibetho aptabitur metaphora, siquidem quum colligitur irato Animali, quasi spumans apparet.

Zebet quid.

Algalia.

Avicennæ Zebeth.

Qui Catum, vel Mustelam dixere, hoc Animal inter Feles Silvestres reposuisse reor. Verum etiamsi capitis sit aliqua similitudo, in cæteris tamen plurimum discrepant. *Nos Hyænam odoratam* nuncupare maluimus, idque in sequentibus porbabile ostendemus.

CAPUT II.

An Civetta sit Pardalis Antiquorum?

QUærit Aristot. sect. 13. probl. 4. Cur Animantium nullum bene oleat, præter Pardalim, seu Pantheram: hæc namque propter suavem quem spirat odorem, ad se feras illicit: quod pluribus exposuit Theophrastus ipsius discipulus libro 6. de cau. plant. cap. 5. hisce verbis: *Omnino inter bruta, vel nullum, vel certe rarum admodum est, quod odorem persequitur gratia suavitatis, nisi per accidens, cum alimentum est tale. Quippe appetitus ad ipsum pabulum, ejusque causa est. Si quid tamen etiam istiusmodi est, haudquaquam hominibus constat. Nam, & Pardalim cæte-*

Cur animalia inodora.

cæteris animalibus suaviter olere quidam affirmant, & venari in senecta nimirum bestias alliciendo gratia sui odoris. At nobis nullam odoris affert suavitatem. Nisi verum etiam illud dixeris, ut certe est verum, olfactum homines habere omnium ferme deterrimum. Itaque multi odores, suavitatesque eorum, vel gravitates, latere hominem possunt. & cap. 26. *Animal nullum,* inquit, *penitus odoratum est, nisi quis Pardalim dixerit belluis bene olere*, retulit id etiam Plinius lib. 8. cap. 16. *ferunt* scribens *odore earum mire solicitari quadrupedes cunctas; sed capitis torvitate terreri. Quamobrem occultato eo, reliquas dulcedine invitatas corripiunt.* Dixerat enim Aristot. lib. 9. de Hist. An. cap. 7. *Pantheram sese abscondentem venari dicunt, propterea quod suo odore belluas delectari intelligat, propius enim ita accedunt, quas corripiat, hujuscemodi autem suavem odorem, non belluæ tantum sentiunt; sed sui odoris vim ipsa quoque Pardalis sentit.* Scriptum etiam reliquit Ælianus lib. 5. de Hist. Anim. cap. 40. *Admirabilem quandam, & nobis occultam odoris suavitatem olet Pardalis, quam bene olendi præstantiam divino munere donatam, cum sibi propriam plane tenet, tum verò cætera animalia hanc ejus vim præclare sentiunt. Hæc autem hoc modo venationem capit. Quum horum, quæ ad victum opus sunt, eget, sese vel in loca fructibus densis consita, vel foliis vestita, ita occultat, ut inventu difficilis, tantum respiret. Tum hinnuli, dorcades, capræ silvestres, atque alia ejusmodi animalia quædam suavis odoris illecebra attrahuntur, & proxime accedunt, illarum, quam mox de latebra exiliens ad prædam se rumpit, atque eam comprehendit.* Est igitur Pardalis odorata. Addit Plinius: *Panthera, & Tigris macularum varietate prope solæ bestiarum spectantur, cæteris unus, ac suus cujusque generis. Pantheris in candido breves macularum oculi.* Hæc autem duo, odor nimirum, & maculæ, Petrum Gillium, & alios (ut refert Gesnerus) induxerunt, ut crederent, nostram Civettam esse Pardalim antiquorum. Quæ opinio facile refellitur. Antiquorum enim Panthera vera omnibus hoc ævo est nota, & multum differt à Civetta, immo Septalius in problematibus, Joan. Faber, & alii negant Pantheris suavem inesse odorem: sed bruta alimenti specie odorem istum insequi, hominibus autem neutiquam gratum apparere. Sed, ut verum dicam, multorum animalium excrementa hominibus suaviter odorata videntur, quæ Aristoteli, atque Theophrasto ignota fuerunt. Siquidem Plin. libro 28. de animali Cordylo Crocodilo simili verba faciens, *Alter,* inquit, *illi similis, multum infra magnitudinem, in terra tantum, odoratissimisque floribus vivit: ob id intestina ejus diligenter exquiruntur jucundo nidore farcta Crocodileam vocant:* Nimirum ipsius excrementum. Murium autem sylvestrium, qui flavo colore, & nostrorum puerorum deliciæ, (nuncupati *Sorci moscaroli*) stercus odore moschi præditum est, tale etiam Serpentium quorundam sentitur. Et Renodeus de mat. med. lib. 3. c. 15. *Est quoddam genus Mustelæ majoris, quæ quod martia sit, & pugnax (Gallinas enim etiam grandiores enecat) quibusdam Martes, aliis Martorella, vulgo Fovina dicitur, cujus excrementa Moschum redolent, ut sæpe observavi.* Addit Scaliger Exerc. 211 part 2. Cercopithecum nihilo insuavius quam quodvis Moschum fragrare, mediocriter tamen, & sine fastidio. Moschum etiam Gazellæ excrementum esse notissimum est. Addam ego me observasse parva quædam Insecta vaginipennia à me picta libro de Insectis, quæ contrectata suavissimum spirabant odorem, qualis in floribus Dipcadi, seu Muschi Græci dicti percipitur. Igitur præter Pantheram, multa etiam animalium sunt genera valde odorata, & hominibus grata, inter quæ est Zibeth: quare mitto tanquam inutilem quæstionem illam inter Cardanum, & Scaligerum de odore animalium, & de naturæ conatu in ejus generatione.

Pantheræ odoratæ.

Venatus Pantheræ.

Error. P. Gillii.

Animalium excrementa odorata.

Insecta odorata.

Quidam arbitrati sunt Animal Zibetti (ut refert Dalecampius) esse Plinii *Chaum*, de quo talia protulit. lib. 8. cap. 19. *Pompeji Magni primum ludi ostenderunt Chaum, quem Galli Raphium vocabant, effigie Lupi, Pardorum maculis.* Namque hæ notæ adsunt in Civetta. Verum nulla odoris fit mentio; nomen autem, quod habet Gallicum, fortasse à Gallia patria desumpsit. Nec caput Lupi est in Civetta, quamvis adsint magnitudo, pilorumque asperitas, & color: maculæ pellis ipsum præterea distinguunt. Annotavit verò Dalecampius, fortasse Thoëm pro Chao esse reponendum: vulgo Lupum Cervarium: & qui Genettam nostram esse putant verisimiliora loqui videntur. Sed de Thoë extant Philes versus Græci, qui ita latine sonant:

Chaum.

Thoes.

At quæ pudoris eruditus dogmata,
Hominem veretur Thoë, hominem si viderit?
Quæ jura fœderationis mutuæ
Colens opem fert impiger nobis suam,
Hostilis in nos irruat si bellua?

Herodotus lib. 4. Thoës ex Hyæna, & Lupo genitos esse, testatum reliquit.

CAPUT III.

An sit Antiquorum Hyæna?

Civettam veteribus probe fuisse cognitam, & Hyænam ab ipsis fuisse nuncupatam, eorundem auctoritate demonstrare conatur Petrus Bellon. suar. observ. li. 2. c. 20. quamvis odoratum reddere excrementum non observaverint. Ratio autem est, quia Civetta ferum est Animal, quale

etiam Hyæna deſcribitur: nec tradita figura differt; ſiquidem Hyæna ex Ariſt. colore Lupi propè eſt; ſed hirſutior, & juba per totum dorſum prædita eſt. Civetta etiam magnitudinem, & colorem Lupi habet, ſimilique modo hirſuta eſt, verùm corpus maculis eſt aſperſum nigris, ita ut ſub oculis binæ ſint nigræ maculæ, pedes nigro pilo obſiti, crura maculata, cauda oblonga, ſuperius nigra, infima verò parte albis maculis aſperſa. Præterea Civetta in cervice, & per dorſi ſpinam pilos habet nigros, quos ſurrigit, cum indignatur, non minus quam ſus, inde factum, ut Glanis piſcis etiam Hyæna nuncupatus ſit, & talis forte erit juba illi ab Ariſt. tributa: accedit, quod omnes antiqui maxime ferum Animal dixerint Hyænam, adeo ut Pantheræ mirum in modum eas timeant: etenim ſcriptum fuit à Plinio lib. 28. cap. 8. *Præcipue Pantheris terrori eſſe traduntur, ut ne conentur quidem reſiſtere, & aliquid de corio earum habentem non appeti. Mirumque dictu, ſi pelles utriuſque contrariæ ſuſpendantur, decidere pilos Pantheræ.* Hyænam Pardali inimicam eſſe, Ælianus etiam lib. 6. c. 22. retulit. At Civettam Cardanus X. de ſubt. feram adeo judicavit, ut quæ nulla temporis longitudine miteſcat.

Hyæna piſcis.

Potiſſima autem ratio deſumitur ex eo, quod antiqui Hyænam genitale ſimul & maris & fœminæ habere ſcripſerunt, unde Ovid.

Genitale Hyænæ.

——& quæ ſit fœmina tergo
Paſſa marem, nunc eſſe marem miretur Hyænam.

Et Plinius lib. 8. cit. *Hyænis utramque eſſe naturam* (ait) *& alternis annis mares, alternis fœminas fieri, parere ſine mare vulgus credit;* quod quamvis revera falſum ſit, negetque conſtanter Ariſtoteles, tamen negligenter aſpicienti vas quoddam ori vulvæ ſimile, fœmininus videtur ſexus, quæ apparentia forſan impoſuit antiquis, ut crederent utroque ſexu donatam fuiſſe Hyænam. Ariſtot. 3. de Gener. Anim. cap. 6. voluit ſtultè, magnoque errore narrari à multis Hyænam duplex genitale habere, maris, & fœminæ, & 6. de Hiſt. Anim. cap. 32. commentitium id iſſe aſſerit. *Sed Hyænæ virile ſimiliter, atque in Lupis, & Canibus haberi; quod verò fœmineum eſſe videtur* (ὑποκάτω) *ſub cauda poſitum eſt, figura ſimile genitali fœminæ, ſed ſine ullo meatu, ſub hoc meatus excrementorum eſt. Quin etiam fœmina Hyæna præter ſuum illud, etiam ſimile, ut mas habet, ſub cauda ſine ullo meatu, à quo excrementorum meatus eſt, atque ſub eo genitale verum continetur. Vulvam etiam Hyæna fœmina ut cæteræ hujuſcemodi fœminæ animantes habent,* & lib. de gen. citato ſcripſit, Hyænas tam mares, quam fœminas habere ſub cauda lineam quandam ſimilem genitali fœminino, quæ quidem nota, quamvis communis ſit, tamen in maribus potius cernitur, quia mares, quam fœminæ frequentius capiuntur, quæ, qui negligentius conſiderat (refert Ariſt.) in dictam aberrat opinionem.

Ariſtot. de genitali Hyænæ.

Linea pro Genitali.

Nobis diligentiſſime conſiderantibus Civettæ genitalia membra apparuit in ipſis ad amuſſim quodcumque Hyænæ tribuit Ariſtot. ſiquidem hæc primo aſpectu, & negligenter conſideranti duplex videtur habere genitale, at diligenter ſpeculanti nullo modo duplex apparebit; ſed unicum tantum, & maris tantummodo in mare, (quale fuit in Cadavere à nobis ſecto) virile autem perinde ut Lupi, & Canes habet, nimirum oſſeum, in hoc tamen differt à Canibus, Lupis, & vulpibus, quod horum genitale totum in medio ſit oſſeum, glans vero carnoſa ſolum ſine oſſe: contra Civettæ oſſiculum eſt in ſola glande admodum breve, reliqua pars genitalis nervoſa oſſe carens. Vidimus etiam Cuniculum Indicum dictum Romæ *porcelletto d' India* in Genitali continere oſſiculum in ſummo tenue, in baſi quadratum, ſed depreſſum.

Notæ ab Ariſtot. aſſignatæ.

Hyænæ conveniunt noſtræ.

Genitale oſſeum.

Quod verò fœmineum eſſe videtur; infra caudam, & genitale poſitum eſt, immo inter virile, & teſtes: figura ſimile vulvæ fœminæ, & in mare labiis eſt craſſioribus, quam in fœmella: verum ſine ullo meatu eſt; ſed duæ tantummodo cavitates inſpiciuntur, in quibus colligitur excrementum dictum Zibeth; vocavit autem Ariſt. hanc particulam in libro de Gener. Anim. citato, *lineam ſimilem genitali fœminino:* Græcè ὁμοίαν γράμμην τῷ τοῦ θήλεος αἰδοίῳ nam negligenter aſpicienti fœminea apertura, quaſi linea videtur; ſed meatus non habet penetrantes. In fœmina porro Civetta eædem partes eodem ſunt diſpoſitæ modo, & ubi in mare eſt virile, in fœmina vulva eſt: ſolum modo vaſcula zibetti in fœmina minora ſunt, & teſtes interius latent. Cum igitur tanta appareat Hyænæ, & Civettæ genitalium partium ſimilitudo, aſſe rendum omnino videtur cum Bellonio, idem eſſe Animal, quamvis Zibeth excrementum non conſideraverint antiqui.

Linea Genitalium.

Opinio Bellonii.

Ex altera parte Scaliger de ſubt. exer. 117 part. 7. irridet Hyænam exiſtimantes Catum Zibeticum; quam quoque opinionem refellunt etiam Geſnerus; Augerius Busbequius Ep. 1. de legatione ſua Turcica; Cluſius in addit. ad Bellonium; & Io. Faber Bambergenſis in Romano Lyceo, meus olim Collega; Plura namque ſunt ab Ariſtotele, Plinio, Solino, atque Æliano de Hyæna relata, quæ Civettæ noſtræ aptari minimè queunt.

Hyænam non eſſe Catum Zibeticum.

Primo quidem callum, & jubam continuitate ſpinæ porrigi, flectique niſi circumactu totius corporis non poſſe, de Hyæna retulerunt, quod in Civetta noſtra falſum vidimus, & ex oſſium forma in noſtro Scheleto quilibet conſiderare valet, collum facile verti poſſe.

A Colli inflexione.

Præterea quoque Solinus aſſeruit, in ore gingivam nullam, ſed dentem unum habere,

Ab uno dente.

atque

atque perpetuum, qui ut nunquam retundatur, naturaliter capsularum modo clauditur: in nostro autem Scheleto dentes plures.

A sermone humano.

Demum scriptis mandarunt Hyænam sermonem hominum assimilare, pastorum nomina addiscere, ut eos dolo capiat. Item vomitionem hominis imitari ad sollicitandos canes, quos invadat. Nec ullum ex his adhuc observatum est in Civetta etiam maxime cicurata. Sed hæc facile refelleret Bellonius. Namque sicut Lupo, & Leoni falsò tribuit Aristoteles hujuscemodi rigorem colli; ita falsò potuit eundem tribuisse Hyænæ. Deinde Solinus non loquitur de Hyæna; sed de Crocuta, quæ genita fuit ex Hyæna, & Leæna. Quæ demum afferuntur sunt potius admiranda, quam credenda, tum quia, qui ea retulit Plinius pro re mirabili proposuit. Ælianus vero lib. 7. c. 22. Crocutæ ista tribuit, dubitatque an sit fabulosum, quod confirmari videtur, quia Arist. tanquam falsa ea reticuit, nec Busbequius meminit in sua Hyæna.

Crocuta quid sit.

Civetta mansueta.

Addit Scaliger contra Cardanum Exer. 211. part. 2. tantum abesse, ut Civettæ sint implacabiles, ut eorum unam humeris suis gestaret Nicolinus ab Ancisa Marchionis Mantuæ spurius: immo Bellonius fatetur, quendam Alexandriæ, qui tunc Florentinorum Consulem agebat, Civettam habuisse adeo cicurem, ut cum hominibus colludens illis nasum, aures, & labra sine noxa morsu præhenderet. At levia quidem hæc sunt, natura enim ferum est animal, & fœminam quidem cicuratam scimus, non autem marem.

A Iuba.

Majorem vim facit Iuba, quam ex Arist. 8. de Hist. Animal. c. 5. Hyæna habet, quemadmodum equus, sed seta duriore longioreque & per totum dorsum porrecta his verbis: χαίτην δ' ἔχει ὥσπερ ἵππος, καὶ ἐπισκληροτέρας καὶ βαρυτέρας τὰς τρίχας, καὶ οἱ ὅλης τῆς ῥάχεως: & libro 6. c. 31. *Iuba per totum dorsum prædita est*, scriptum reliquerat, & quamvis Civetta irata in dorso pilos erigat Apri modo, non tamen longior est equina juba.

Sed respondere probabiliter admodum Bellon. posset; Nequaquam esse intelligendum Hyænam habere jubam longiorem equina juba; sed cæteris sui corporis pilis; quia equi multi jubam habent ultra tres palmas longam, quod si talem, & longiorem, ac duriorem, nec non per totum dorsum porrectam haberet Hyæna, quum sit Animal omnium consensu lupi magnitudine, & proinde duob. palmis non altius, proculdubio hujusmodi Iuba longa per terram traheretur, quare rationi consentaneum est dicere Arist. voluisse, Iubam Hyænæ per totum dorsum esse porrectam, non in collo tantum, atque constare ex seta duriore, & longiore, quam sint reliqui pili, ut videmus in suibus, & in nostra Civetta.

At dices, si hoc est, cur Arist. Hyænæ jubam non assimilavit potius Aprinæ Iubæ, quam equinæ, quæ in solo est collo? Respond. Arist. fortasse descripsisse formam Hyænæ ex aliquo Indo auctore, qui equum jubatum in collo vidit, non autem Aprum, vel suem, haud enim constat an in India nascantur sues nostris similes: unde Arist. non commutavit inditam jubæ similitudinem.

A Genitalium situ.

Genitalium præterea situm diversum esse Hyænæ, & Civettæ, ex Arist. verbis colligunt Scaliger in libro 15. Metamorph. Ovidii, & Io. Faber hoc loco. Namque Aristoteles videtur collocare, tam in mare Hyæna, quam in fœmina imperviam vulvam statim sub cauda, sub hac excrementorum exitum, sub quo genitale: ex quibus colligit Scaliger, tum à situ, tum quia impervius est meatus, non esse uterum: absurdum enim esset censere Matricem supra rectum intestinum sub dorso esse. Nam ex Arist. meatus excrementorum inter illam rimam, & veretrum est. Faber autem invenit etiam Scaligerum sibimet ipsi contradicentem Exerc. 217. contra Card. par. 7. *Aristotelem*, inquiens, *eam rimam, quæ sub excrementorum exitu est, imperviam introrsum esse dixisse, & dicere debuisset*, ait Faber, *quæ supra excrementorum exitum est; si Aristotelis mentem declarare, nec sibi ipsi contradicere voluisset*. At veritas ipsa coegit Scaligerum recte loqui; eo enim modo intellecta Aristotelis verba rem impossibilem fingere videntur; omnia enim animalia caudata meatum excrementorum immediatè sub cauda habent; unde, vel deceptus fuit Aristoteles falsa relatione: vel error est in textu, & intelligendus, quod dicat, sub cauda quidem esse pseudovulvam, sed non immediatè, aut sub cauda meatum excrementorum, ex altera vero Genitale verum, ipsum vero in medio, & hæc sunt consona rationi, & positui, quem à natura observatum in Civetta videmus, illam autem situationem in nullo animali, nec etiam monstruoso, adhuc vidimus. Sed subtilius hi disputassent, si dixissent, Hyænam habere lineam tantum sine ullo penitus meatu: sed Civettam habere meatus duos, & cavitates, in quibus colligitur Zibethum, verùm non ita strictè accipienda sunt Aristotelis verba; sed ut rationi, & experimentis congruunt.

Scaligeri contradictio.

Explicatio

Busbequii negligentia.

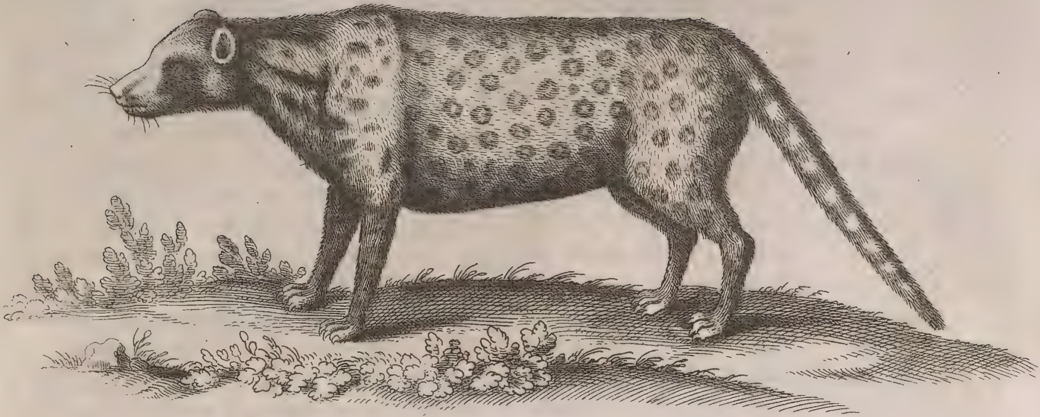
Porrò Busbequius, qui legitimam antiquorum Hyænam se vidisse refert, lineæ dictæ situm, & formam si dilucidasset, suas egisset partes: interim dicemus Hyænam non posse habere suum pseudouterum, nisi ea positione, quia spectatur in Civetta, quæ magnitudine sua ferme naturali talis est in resupinato Animali.

Figura I. Descriptio Hyænæ à Busbequio.

Sed omnium maxime hanc refellit Bellonii opinionem ipse Busbequius, dum narrat se Hyænas duas Constantinopoli vidisse, cui fidem præstamus; describit autem Lupo aliquanto

Tab. LXXIII

Hyæna Odorata Africana





Tlaquatzin









quanto humiliorem; sed nihilo breviorem esse. Pellem habere Lupi similem; nisi quod pilo sit horridiore, & grandiore; maculis quoque nigris distinguatur. Atque Caput (quod maximum est) dorsi spinæ contiguum sine ullis vertebris esse, ut cum respicere velit totam se vertere necesse habeat: plurimas esse in Galatia Hyænas, & frequentissime sepulcra suffodere, & ossa congregare ad suas speluncas, tam humanorum, quam ferinorum cadaverum, & ob id Hyænas facile inveniri, nimirum ex ossium cumulo, ante harum speluncas conspecto. Præterea Joan. Ioan. Leo. Leo in nova Africæ descriptione, esse, ait, forma Lupi, habere pedes humanis similes, humanis maxime cadaveribus delectari, quæ ex sepulturis auferat. Animal esse minime astutum, & cum cantu, ac Tympani sono maxime recreetur, fieri ut interea venatores adeo ad musicam attento, fune pedes ambos innodent, atque ita è speluncis suis extrahant, occidantque. Dubitatio. Sed adhuc dubitare licet, numne hæc sit vera Hyæna, quum nec Jubæ, nec genitalium partium, nec morum ab antiquis Hyænæ tributorum fiat mentio: sed diversorum: imo cum veteres maxime malignam, & callidam descripserint Hyænam, & Leo dictus minime astutam prædicet: dubitatio augetur; quia nec constat de nostra Hyæna, quod refert Plin. li. 8. c. 30. *Hyænæ plurimæ gignuntur in Africa, quæ & Asinorum sylvestrium multitudinem fundit. Mares in eo genere singuli fœminarum gregibus imperitant. Timent libidinis æmulos, & ideo gravidas custodiunt: morsuque natos mares castrant. Contra gravidæ latebras petunt, & parere furto cupiunt, gaudentque copia libidinis.* Tamen cum dicatur Hyæna libidinosa, & mas, & fœmina, non differet à nostra, quæ ob Zibethum, non solum ad coitum prona est: Sed alios homines utriusque sexus, ob id ipsum inunctum incitat.

Huc etiam referendi erunt Philes Græci versus de Animalium proprietate, quibus quædam Anim. proprietates adnotantur, non convenientes Cato Zibethico, ut cap. 43. de Hyæna, & terrestri, & marina: qui ita latinè sunt redditi:

Hyæna quæ mas pridie videnda erat,
Nunc fœmina est, initque initurque invicem,
Maternus utque fiat avus haud dixeris.
Alvo ferens, ferensque fœtum mutuo.
Si forte quenquam dormientem offenderit,
Pede strepitum non excitante subvolat,
Suamque porrigens dolosè dexteram,
Somno jacentis, admovet eam naribus,
Soporis auctorem, quod ajunt, maxime.
Hinc eruto, quod subtus est caput, solo,
Deponit hoc, nudo, & supino gutture,
Inque illud incumbens feris complexibus,
Somnos trahentem strangulat miserrime.
Hyæna Marina. *Quod si marinæ quispiam hyænæ pinnula*
Dextra sopore tangat oppressum, gravem
Statim rigorem huic injicit, cum somniis,
Quæ terreant dira jacentem imagine.
Astutia canes hyæna irretiens,
Mox pascit horum carnibus jejunia.
Fulgente námque Cynthia sub vesperam,
Umbra sui illos corporis ferit, retro
Lumen tenens vestigiorum callide.
Mutosque reddens percitos formidine,
Instar veneficæ increpantis carmine,
Occidit incautos doli crudeliter.

Idem refert Ælian. lib. 6. c. 14.

Multa quidem de Hyæna relata videntur potius fabulosa. Sic etiam Ælianus lib. 15. de Anim. cap. 14. referre videtur Hyænam esse cornib. præditam, cum ait: *Denique Hyænæ, quod animal Capreis minus esse ajunt, sed Cervis animosius multo, & cornibus ferociens:* de quo Æliani loco dubitavit etiam P. Cillius, dum in sua translatione omisit, & Gesnerus adnotavit, esse absurdum, cum Lupi cognata quadrupes sit, nihil cũ Capreis, aut Cervis commune habens. Sed quicquid sit de hac Bellua, certum fatemur, multas Hyænæ notas adesse in Civetta, non paucas desiderari.

CAPUT IV.

Sub quo Animalium genere sit reponenda Civetta.

Quum clare ex dictis pateat, nostram Civettam, neque antiquorum Pantheram, neque Plinii Chaum, neque veram Hyænam esse, jure adhuc quæritur, ad quod animalium genus sit referenda: Multis quidem de genere Felium visa est; unde Catum appellarunt; sic Alexander Benedictus, Ruellius, Matthiolus, Scaliger, & alii non pauci Feli silvestri similem faciunt. Et quidem facies videtur Feli similis, pilos enim in barba, ut Felis, habet, eodemque modo tres alios oblongos in genis: Sed præter hæc nihil aliud commune cum Cato habet: non pellem, quæ in Fele levis, in Civetta aspera, & oblongis, crassisque pilis; neque ungues, quæ Feli sunt aduncæ, Civettæ obtusæ: dissimilia etiam genitalia, immo Fab. Columna Io. Fabro scribens: *Effigies, ait, ad Canum, quam Felium, aut potius Vulpium figuram accedit; quod rostrum non harum ritu obtusum; sed illorum forma oblongum habeat.* Renodeus: Animal ferum est, dentibus ferox, Feli non tam simile, ut multi scribunt. Majus enim est, sæpe Vulpem excedens, caput, collum, pedes, atque alias partes habens illi valde dissimiles. Os ei oblongum est, ut Meli, seu Taxo animali, corpus longum, maxillæ inferius albæ, ut etiam barbitium, pedes nigri, laterales ventris partes albicantes, dorsum ex obscuro cinereum, maculis nigris conspersum. Præterea dentibus cani potius, quam Cato assimilatur.

Quæsitum. An sub genere Felium. Gesner. inter Lupos.

Equidem ad Hyænas refero, & has ad genus generale illud, quod continet Lupos, Canes, & Vulpes, & similia animalia carnivora. Genus autem Hyænarum multiplex cum

Genus generale.

cum etiam dicat Herodotus lib. 4. ex Hyæna, & Lupo gigni Thoës. unde si conjunguntur Lupis, aliqua inter ipsos est affinitas naturæ.

Hyænarum divisio. Dico autem, Hyæna, vel est odorata, vel inodora. Atque Hyæna odorata, vel est Orientalis, & Arabica; vel Occidentalis, & Americana. Hyæna inodora erat antiquorum Hyæna, quæ fortasse duplex est: nam, ut mox dixi, Hyæna Busbequeii desiderat non paucas antiquæ notas, & ad Lupum silvestrem arabicum referri posset.

Hyæna autem odorata, & Zibethum ferens duplex est, Arabica, & Americana, ambo conveniunt in generatione Zibethi: sed forma aliquantulum differunt, ni pictor nos fefellerit in Americana. Namque Zibethicum Animal Americanum, quod pictum ostendit Nardus Antonius Recchius, hanc habet formam.

Figura II. Describens ipsum Faber: Caput, inquit, non crassum, sed tenue, & acutum habere, ut rostrum Caninum potius quam Felinum esse judicares, quod cum labris suis subrubet. Orbitæ circa oculos, qui minus truces sunt, nec magni admodum albicant. Cæterum subcineritii coloris est caput, & pili in barba vix ulli. Collum quoque longius, quam in Tigre, aut Catopardo, quod pulcro quodam ordine alternis nigriusculis, & albicantibus fasciolis, velut totidem torquibus arte adpictis exornatur. A capite ad dorsum, per colli longitudinem supernam similium colorum lineæ excurrunt. Dorsi medium à collo ad caudam linea nigricans pilosa valdè distinguit. Maculis in corpore cinereo minus obscuro nigricantibus, rotundis, & ovalibus ordinatim secundum lineam rectam, versus caudam productis, insigniter decoratur. Ita ut superiores, dorso quippe viciniores, sint majores, mediocres paulo inferiores, & quæ in imo sunt ventre sensim evanescant. Caudam gerit alternis similiter, ut in collo dictum, fasciolis nigrescentibus, ac cineritiis distinctam, ac satis longam; sub cauda tria foramina eminenter visui se præbent, anus scilicet, loculus ille, in quo Zibethum colligitur, & extrahitur, ac vulva: medium tamen cæteris duobus majus apparet.

Hyæna Americana.

Figura. III. Hyæna autem odorata Africana, quæ nostra Civetta est, Lupum potius æmulatur, quam Felem: capite enim est oblongo, & rostrum acuminatum, non obtusum, ut Feles, habet; item dentium formam, ut Canum, duorum palmorum altitudine erat à me sectum animal, tantundem erat corpus à scapulis ad caudam: caudæ vero longitudo quanta totius corporis: collum etiam longitudine superabat semi palmam, (corpus sine collo dupla longitudine altitudinem superare visum est Columnæ: sed vidit animal timidè, & depressè gradiens, ego vero etiam Scheletum sum dimensus) capitis longitudo dupla erat *ad latitudinem.* In barba, & genis pilos habebat duros, albos & longos Felium ritu: rostrum pilis denudatum, nares nigricantes, & sub oculis maculæ nigræ: oculi splendentes, & subrubentes Bellonio: Columna autem apud Fabrum, nigriores vidit ex colore castaneo, & flavescente mixto, nec hilares; sed potius tristes, & depressos magis, quam eminentes. Verum ex ambobus oculis nostri Animalis mortui erui gemmas pisi siccati forma, & magnitudine orbiculares, & angulosas, cristallo æmulas, quas etiam nunc servo, quod facit, ut confirmem illi Hyænæ nomen. Nam scripsit Plinius lib. 37. cap. 10. & similiter Albertus de lapidibus ex Enace, & Aarone: *Gemmæ Hyaniæ ex oculis Hyænæ, & ob id in vase inveniri dicunt, & si credimus, linguæ hominis subditæ futura prædicere.* Sed haud dico veras esse gemmas, nam etiamsi erutæ hæ gemmæ per duos, vel tres dies manserint cristallinæ, duræ nimirum, & Diaphanæ; processu tamen temporis opacæ fiunt, & scinduntur in tres aut quatuor veluti squammas lapidibus limacum similes. certè Alexander 1. probl. 6. proposuit: *Cur feles, Hyænæ,* & vespertiliones acute noctu conspiciunt? Præterea Civettæ aures sunt parvæ, orbiculares ad Melis, seu Taxi formam, in ipsis similis pilus, nec mollis, nec asper. Corpus habet albicans, & cinereum Lupi colore, maculis aspersum nigris: crura, & pedes potius parva, quam magna; brevia, quam alta, & pilo nigro obsita. Pedum digiti, quatuor simul, & insuper parvus pollex internè situs, nec longè distinctus, ut in Fele. Ungues sunt caninæ, nigræ, breves, crassæ, & obtusæ, minimum aduncæ. Circa genitalia, dicemus, sub cauda immediatè esse excrementorum meatum, proxime collocari testes in maribus, tum vas Zibethicum, & sub hoc sexum masculinum, vel fœmininum. At in resupinato animali pinximus primo virile membrum, foris exertum; licet in Animali vivo sit intus reconditum, quod in media glande ossiculum habet; sub hoc situata est pseudovulva, sub hac testes, infra quos excrementorum exitus est immediate ad caudam; ut suprà pag. 21.

Gemmæ ex oculis Hyænæ.

Aures.

Situs vesiculæ Zibethi.

Hyæna Africana.

Pinximus autem ea omnia sua ferme naturali magnitudine ad unguem dimensa. Vas autem Zibethi positum est inter genitale, & testes, quos satis magnos, ac evidentes habet, istos secui, & inodoros reperi, & ab his vasa seminaria admodum crassa ferebantur, ad genitalis radicem ad latera pseudouteri sub quo vesica parva erat. Natura autem hujus particulæ paulò post considerabitur. Genitale totum occultatur in corpore Felium modo, dum vivum Animal quiescit, apparetque sola glans: at in cadavere ob relaxationem, uti pictum est, totum membrum

Explicatio

brum foris extabat, ut à nobis tractum remanserat, nec intus iterum reductum, quiescebat. Totius præterea corporis pili sunt longi, rudes, & asperi apri modo, & in cervice, ac per dorsi spinam pili adsunt nigri, prælongi, ac duriores, quos erigit iratum animal, uti sus. Cauda est oblonga, & bene pilosa, usque ad terram pertingens, variis distincta maculis. Icones hujus animalis positæ à Matthiolo, Bellonio, Clusio, & Columna inter se differunt: magis placet, quæ est in Matthiolo à Valgrisis impresso.

Hyænæ nomen universale. His positis concludemus, jure hæc tria animalia à nobis reducta esse ad Hyænæ nomen, nimirum ob proprietatem insignem, quam hæc tria animalia habent nullis aliis animalibus communem: nimirum falsæ vulvæ formam, ob quam utrumque habere sexum ab aliquibus credita sunt: quæ proprietas, ut ab aliis animalibus hæc distinguit, ita eadem inter sese unit generica unitate. Communicant igitur simul Hyæna nostra, & antiquorum Hyæna, pseudovulva, genitali osseo, & oculorum gemmis. Verum quia generis nomen hæc tria animalia continentis nos latet, ab antiquiori specie nomenclaturam mutuari libuit. Fortasse sub eodem innominato Genere continetur Fiber, nam Castoreum, vesicæ sunt in inguinibus humorem apertura stillantes melleum: non autem testes ut dicemus.

Hyænarum proprietas.

CAPUT V.

Ubi Hyænæ nascantur?

Ex Syria. HYænas, scripserunt Herodotus lib. 4. Plinius, atque Solinus, plurimas gigni in Africa. At nostra Hyæna, odorata dicta, à Francisco Alexandri Catus Syriacus vocitata fuit, & Matthiolus Venetiis vidit ex Syria delatas. Cardanus verò scripsit, Hispaniam ipsas mittere, quapropter notatur à Scalig. Clarius autem loquutus est Amatus scribens, Lusitanos eas deferre ab Indiis: sed memoria non excidit mihi, aliquot ab hinc annis à Lituano quodam pharmacopœo Romam ad Henricum Convinum transmissum fuisse vasculum Zibethi, & Ungulam Alcis, qui etiam scripsit, ista esse fructus suæ regionis: unde suspicor etiam in illis frigidis regionibus oriri Civettas.

An in Lituania.

In Indiis. De Zibethico autem animali Americano scribens Jo. Faber ex F. Gregorio de Bolivar; Hoc animal, inquit, nascitur in multis Indiæ orientalis, atque occidentalis partibus, cujusmodi in orientali sunt provinciæ Bengala, Ceilam, Sumatra, Java major, & minor, Malipur, & plures aliæ.

Nova Hispania. In nova Hispania verò sunt provinciæ de Quatemala, Campege, Nicaragua, de vera Cruce, Florida, & magna illa Insula S. Dominici, aut Hispaniola, Cuba, Matalino, Guadalupa, & aliæ.

Peru. In Regno Peruano animal hoc magna copia reperitur. In Paraguay, Tucamam, Chiraguanas, Sancta Cruce de la Sierra, Yungas, Andes, Chiachiapoias, Quizos, Timana, Novo Regno, & in omnibus provinciis magno flumini Maragnone confinibus, quæ circa hoc ferme sine numero ad duo Leucarum millia sunt extensæ. Multo adhuc plura ejusmodi animalia nascuntur in Brasilia, ubi mercatura Zibethi exercitatur.

Guinea. Magna horum abundantia quoque est in Guinea, in provinciis nimirum de Loango, Congo, Manicongo, circa flumina Angolæ, usque ad Cafres, & finem bonæ spei, maxime autem in grandissimis, & extensissimis montibus, qui ibi prostant, quos Fragosas Cuspides appellare solent. Et ex parte quidem Cafres montium de Torea, aut de Luna, ubi maxima Algaliæ quantitas extat.

CAPUT VI.

De Vasculo Zibethico.

ZIbeth, quod ab hoc animali generatur, non ex toto corpore; sed ex determinata particula colligitur, quo, qualis, quanta, & ubi sit, nunc est à nobis investiganda. Turpiter autem erravit Jo. Riolanus, suæ Pathologiæ cap. 11. scribens: *Damarum stercus benè olet, & Gazella cacat Zibethum.*

Pars ferens Zibethum. At Ruellius primo de Nat. stirp. capite 27. *erui è genitalibus locis* scripsit & subjunxit, *è cujus natura sordes manant, &c.* cui assentiri videntur Matthiolus, & Francisc. Alexandri. Excrementitium genitalium humorem vocavit Dessenius. At Renodeus circum *testes & pudenda* concrescere scripsit. Itaque hi videntur censuisse testes esse vasculum Zibethi, sed ridiculum est, quod Everhardus à Mepschen narravit Dessenio de Civetta Alexandri Cardinal. Farnesii, *exectis testibus aperto vulnere sudorem defatigatæ, & irritatæ feræ colligi.* Nam orificia, quæ cernimus naturalia, ipse censuit arte facta exectis testibus. Columna autem Epist. 1. ad Fabrum, vocat testiculos, sive utriculos, qui medii inter anum, & pudendum prominent, tam in mare, quam in fœmina. *In mare tamen duplo grandiores apparent. Hi utriculi interna sui parte, ubi pili curti hærent, capacem satis cavitatem obtinent, in quam ingressus patet exiguus, & cartilagineus.* deinde subdit: *sub dictis utriculis, folliculis, sive testiculis (nam alij testiculi haud apparent) maris genitale situm est.* Quæ verba fecerunt, ut Faber dubitaret, quid sibi vellet Columna, ex folliculis illis, utriculis, sive testiculis Zibethum colligi. an fœminæ quoque extra prominentes Didymos habent?

Columna.

Clarius profectò loquutus fuit Alexander Benedictus de cur. morbis Fœminæ intra genitale, & alvum: Mari intra genitale membrum, & testes colligi Zibethum, & Columna altera Epistola ad Fabri dubitatio-

tionem respondens, denuo revisis, & exactius consideratis dictis animalibus: *Testes*, ait, *ex lateribus folliculorum cum manibus eversi, tam magni eos attrectanti manifestantur, quam ab iisdem folliculis contineri possunt*; & subdit: *folliculis his ad latus foraminum (qua instrumento humorem excepturo ingressus datur) in externa parte testes adhærent. In fœmina testes illi perquisiti, non inveniuntur, molliores enim sunt illi utriculi, seu folliculi, nec ut in mare grumositas illa, & durities oblonga testium percipitur.* Præterea Frater Gregorius de Bolivar apud eundem Fabrum, *Mares solos*, ait, *foras eductos, & conspicuos testes, intus conclusos fœminas gestare.* Decipi autem omnes affirmabat, qui prominentias illas in fœmina ambas intra vulvam, & anum sitas, testiculos esse sibi persuaderent. Hos enim tumores, solos esse illos folliculos, & utriculos à natura eo loci fabricatos, in quibus Zibethum paulatim colligitur, & inde evacuatur. Et cum duo sint, imponere facile possent, etiam valde gnaris, & Naturæ studiorum non inexpertis, ut testiculos esse ad credendum adducerentur. Et quoniam iidem utriculi in eadem regione, ubi maris testiculi hærent, positi videntur, illosque veluti investiunt, & cooperiunt, hinc fieri posset, ut crederent aliqui testes esse: hæc, si apud eruditos quidem, & oculatos auctores leguntur, quid sperandum ab iis, qui Animal non viderunt? Columna asserere videtur, testes in folliculis contineri, & adhærere in externa parte folliculis ad latus foraminum, quod jure negat Bolivar.

Verlor. sententia.

Nostra inspectio.

Sed nos cæteris omissis dicemus in resupinato animali mortuo sub ipsis utriculis testes esse, non tactu solum; sed oculis quoque manifestissimos, ut pictura ostendit, erecto animali non ita prominent; cum interius comprimantur, ita etiam in vivo, & bene valente Animali semper testes sunt retracti, ut in homine juvene, & valido accidere dixit Galenus libro 1. de sem. capite 15. secus in sene, nisi morbosè fuerint convulsi, ideo F. Columna in animali inquietissimo, ferocissimo, erecto, & valido non potuit istos benè tangere, & considerare; adeo ut ipsi visum fuerit testes in folliculis ipsi contineri. Sunt autem testes à Zibethi vasculis omnino distincti, & sua habent vasa ferentia semen ad meatum genitalis, valde crassa, ut nos Anatome docuit, & servamus adhuc apud nos hujus Animalis scrotum exiccatũ, in quo testes.

Dilucidatio.

Vas Zibethi.

Membrum Zibethicum primo aspectu fœminea vulva videtur: lineam enim oblongam habet, & labia crassa, quod si manibus tangatur, tactu sentitur ovi parvi magnitudine, veluti cartilaginosum corpus, & duriusculum, in quo, cum parum digitis deducitur, & dilatatur, apparent duo oblonga foramina, iis, quæ sunt in naribus, similia, sub quibus cavitates quædam sunt, sedes Zibethi; Hæc vascula si digitis magis pressa deducantur apertis omnino foraminibus totas cavitates demonstrant, loculique perfectè patent, quorum cavitas tanta est, quanta sufficeret ad continendum Amygdalæ nucleum, in his loculis nullus porus, nullus meatus apparet: Sed sectione facta, corpus duriusculum ovi magnitudine, quod cartilaginosum tactu videbatur, agnovi distingui in duos utriculos olivæ Hispanicæ magnitudine, & nequaquam cartilaginosos, sed carnosos, & minutis, albis, duris glandulis, seu granulis infertos; duriore autem multum, quam testes, erant substantia: omnino tamen inter se distinguebantur hi folliculi, membranis tamen uniti, & interior quidem communis erat ambobus utriculis; servo adhuc apud me hosce utriculos exiccatos, qui mire redolent Zibethum, cum testes veri exiccati cum scroto nihil oleant: sed quod mirum Animal Hydrope exanimatum putrefactis omnibus visceribus, & maximè fœtidis, vehemens ut nausea secanti excitaretur: & alioqui fœtidum totum: tamen mire olebat, & nunc etiam optimum spirat odorem, vas Zibethi.

Structura.

CAPUT VII.

De Castoreo.

Cum autem ad dilucidandum genus, & proprietatem Hyænæ odoratæ plurimum conferat Fibri Historia: ideo dicemus quod Fiber Animal sit, cujus & mas, & fœmina reperitur, ambo in inguinibus conceptacula quædam habent, è quibus, per sua oscula, melleus quidam liquor emanat, quem Fiber ipse delingere solet; Mares autem habent præterea suos testes sub cute intus ita coclusos, ut tangi nequeant, veluti sues, teste Dioscoride. Rondeletius similes tumores in Leporibus esse dixit, unde factum sit, ut vulgus eos, mares, & fœminas censuerit. Pariter Moscho Animali similes esse censuit, vesiculæ enim Moschi id indicant, sed Rondeletii verba digna sunt, quæ huc transferantur, hic lib. de Amphibiis cap. 8. *Fibri*, inquit, *in inguinibus geminos tumores habent, utrinque unicum membrana sua conclusum, ovi anserini magnitudine, inter hos est mentula in maribus, in fœminis pudendum. Hi tumores testes non sunt; sed folliculi membrana contexti in quorum medio singuli sunt meatus, è quibus exudat liquor pinguis, & cerosus, quem ipse Castor sæpè admoto ore lambit, & exugit, postea hoc veluti oleo, quas potest corporis partes contingere, oblinit. Hos tumores testes non esse hinc maxime colligas, quod ab his nulla sit ad mentulam via, neque ductus, quo humor in mentulæ meatum derivetur, & foras emittatur. Præterea quod testes intus reperiuntur. Liquor ille, de quo loquimur, quum recens est, oleum refert, quum vetustior mellis liquidi colore est*,

Rondeletius.

est, & crassitudine. Idem Leporum exemplo declarare non inutile fuerit. Iis in utroque inguine tumor est, glandulæ prominentis modo, intus meatus est varicosus, capreoli modo intortus, è quo liquor effluit. Hos tumores cum in omnibus leporibus observasset vulgus, lepores omnes simul mares, & fœminas esse credidit. Eosdem tumores Moscho animali esse puto, à quibus odoratum illud pus emanat. Neque sunt audiendi, qui putant tuberculi, vel umbilici inflammati saniem esse. Tumorem esse glandulæ, vel testiculo similem membrana circundatum norunt, qui adulterant. nam in testiculi formam effingunt, ac testiculum *Moschi* appellant. *Hæc, quæ de tumoribus inguinum Castoris, & liquore inde manante à nobis prodita sunt, cum ita se habere doceat ipsa inspectio*, & paulò ante dixerat Rondeletius. *Testes parvi, substrictique, & adhærentes spinæ, qui adimi sine vita animalis non possunt.* id prius scripserat Dioscorides, licet censuerit, quod defertur, bivasculum esse testes. pariter Plin. lib. 32. cap. 3. ex Sextio Medico diligentissimo. ex quo videtur colligi posse liquoris folliculos non esse testes, & quidem facile, quia testes non sunt liquoris forma in folliculis. Dicendum ergo adesse Animalia multa, ut Hyænas, Zibethica, Castores, Moschifera, Lepores, & alia, quæ inguinibus vascula ferant, in quibus liquores quosdam odoratos proprios deferant, ut inter pisces sepia, loligo, purpura, excrementa odorata continent in Vesiculis.

Quod autem de Moscho ferunt, non videtur verum. Concedimus quidem Animal esse exoticum, & Indicum in regno *Pegu*, ac potissimum in agro Tumbascorum admodum frequens, capræ non multum dissimile, ac corpore prægandi, *Dorchadem Moschi, Gazellam Indicam*, & *Capreolum Moschi* nominatum, ex cujus inferiore maxilla, æque dentes utrinque singuli porcorum instar exeruntur.

At quum narrant, huic cum Veneris œstro percellitur, furoris vehementia umbilici regionem intumescere, ibique congesto sanguine multo, & crasso fieri apostema: atque tum ferum illud animal potum, cibumque aversari omnem, & humi sese provolvere, atque lapidibus, & arborum truncis turgentem partem quadam voluptate confricando, disrumpere, ac vomicam aperire, ex qua saniem quandam excerni, quæ verus est Moschus, illam autem saniem (etiam referunt) super arborum truncis, aut saxis relictam, calore solis, ac Cœli bonitate coqui, & elaborari, sic virosum ipsius odorem, si quis est, dissipari, & hanc esse optimum Moschum. Alioqui capta fera venatores partem cum corio simul abscindere, cruorem effluentem exprimere, colligere, exiccare, & servare cum utriculis, aut pellibus eorumdem animalium, quorum sæpe sanguinem exiccatum, pauculæ recrementi dicti portioni commixtum pro puro Moscho ab institoribus, seu adulteratoribus vendi, &c. Nos si hæc attentè consideraverimus eandem esse naturam Moschiferi Animalis, ac Zibethici apertè cognoscemus, nonne ambobus sub umbilico vas excrementi collocatur? nonne ambo ad Venerem irritantur copia sui excrementi? nonne ambo, ut tale excrementum expurgent, se confricant lapidibus, & stirpibus? nonne utrumque excrementum eligitur potius ab Animali expurgatum, quam ab homine extractum? Quare utriusque similis est natura; & ideo si ex Arist. à notioribus nobis ad minus nota procedendum: ex nota natura Zibethi, veniemus in cognitionem Moschi minus nobis noti, & dicemus sicut Zibeth est non ex apostemate, ita neque Moschus: quare Moschiferum Animal habebit etiam particulam determinatam naturaliter ad colligendum excrementum dictum Moschus.

CAPUT VIII.
Quid sit Zibeth.

Ex hoc Animali colligitur odoramentum dictum Zibeth à Scaligero, Zibettum, & Zapetion ab Hermolao, & Ruellio: à nonnullis Algalia, ab aliis Civetta. Hujus in Animali ipso, quæ sit materia, non certo apud omnes constat. Nomina.

Siquidem animalis semen vocavit Cardanus: unde à Scaligero reprehenditur, & jure: verum enim semen non esse, patet manifeste, quia, qui adhærent, subsuntque testes, non eo suos seminales ductus evacuant; sed per penem, ut in Canibus, quod sectione earum partium clarissime vidimus. Nec possumus dicere, quatuor habere testes, duos proli generandæ destinatos, alteros vero apertos ad superflui seminis excretionem; quia hi utriculi exiccati, quos servo, odorem Zibethi spirant, nullum autem testes, quo patet aliam materiam contineri in testibus, aliam in istis folliculis, & verum semen neutiquam esse odorem Zibethi. An sit semen?

Plurimi censuerunt esse Animalis sudorem, ut Scaliger, Matthiolus, Januensis, Renodeus, Jo. Leo in desc. Africæ, F. Gregorius de Bolivar, quibus subscripsit Faber, id affirmant, quia defatigato, irritato, & sudante animali plurimum colligitur, imo etiam sub coxis, brachiis, collo, & cauda ex F. Gregorio. Quibus ego assentiri nequeo: nam cum sudor per totum corpus emittatur, non in hominibus tantum, verum etiam in belluis (vidimus enim in equis sudantia dorsum, coxas, collum, & caput) etiam si copiosior à dictis partibus sudor emergat: & ideo totum corpus eodem deberet esse præditum odore. Cum verò soli utriculi, & humor solus in ipsis collectus percipiantur odorata, non autem pellem, carnem, axillas, & totum corpus, odora- An sit sudor?

odorata sentiamus, neutiquam dicendus erit sudor: nisi fortè à modo, quo colligitur in ipsis utriculis, hoc nomen sumere voluerimus; videtur enim à corpore glanduloso, & spongioso per invisibiles poros in cavitates folliculorum resudare; unde dicetur, non simpliciter sudor; sed membri Zibethici sudor.

An sit excrementum?! Alii generalius loquentes excrementum dixere, ita Ruellius vocavit sordem odoratissimam genitalium locorum. Dessenius excrementitium genitalium humorem dixit, Scaligero & Renodeo placuit etiam appellare strigmentum circa testes, & pudenda concretum. Sed hi non descendunt ad particularem hujus excrementi naturam: quare assumpto, omnium auctorum consensu, quod sit Animalis excrementum, considerandum à nobis erit, quale sit excrementum.

Distinctio excrementorum. Possumus distinguere excrementa, ut aliud sit utile excrementum, ut semen, lac; aliud inutile, ut pus, sudor, sordes, &c. Diximus, non esse semen, neque sudorem, neque erit pus; quia nec ulcus adest, nec materia corrupta, vel similis, ex qua pus gignatur. Ego censeo esse excrementum proprium substantiæ glandulosæ dictorum folliculorum, quæ tale gignat insita & propria vi, ac facultate, ut ventriculus chylum generat, Hepar sanguinem, Mammæ lac, testes semen, aures suas sordes, sepia atramentum, Vipera in dentibus Venenum, & similia, immo, & simile omnino Melleo excremento Castorei, & Moschi, & similium Animalium. Sed vereor determinare, an sit excrementum utile ipsi parti, vel Animali gignenti, ut lac, & semen: vel omnino inutile, ut sordes aurium. Nam quum genitum excrementum grave videatur ipsi animali, ab ejus enim acrimonia vellicatur, & cogitur se ipsum eo exonerare. fœmina autem, quæ cicur facta est, videtur delectari, dum auriscalpio Zibethum extrahitur, ex quo suspicari, inutile, & nocuum ipsi animanti esse excrementum, possumus. Contra odoris suavitas non indicat concoctionis carentiam, nec putredinem, uti accidit in excrementis præter naturam; sed perfectam concoctionem, & naturæ dominium: unde superante natura, materia concocta à vi specifica membri, dicenda erit naturalis, quamvis copiose excrescens, partem propriam, veluti ad fœtum edendum, ad sui excretionem irritet. idem enim accidit abundante in suis vasis

Dubitatio.

Excrementum utile. semine, & lacte. Erit ergo excrementum utile, alioquin frustra natura tantam vim dedisset illis utriculis, qua gignerent materiam adeo odoratam, & suavem, ut multas alias

Finis. superet odoratas res. Sed ad quem finem? semen inservit ad generationem animalium, lac ad eorundem nutritionem. ad quid proderit hoc excrementum? equidem possem imaginari; vel ut irritentur animalia ipsa ad coitum; vel ut ad idem remedium sit homini, ejus enim gratia animalia fuerunt creata, ad hoc Castoris mellaginem destinamus, vel denique, ut iste odor inserviat animali ad venandum, & ad se allicienda alia animalia, ut de Pantheræ odore diximus. si quis meliora attulerit; laudabimus ingenium.

CAPUT IX.

De collectione, & electione Zibeth.

Collectio. QUum repleti fuerint utriculi substantia Zibethi, animal ipsum inquietum est, & semet exonerare satagit: unde videtur dicendum, ab ipsius acri qualitate turgere, vexari, & pungi, atque ad excretionem proritari: delectarique videntur cicurata animalia, dum folliculi ii auriscalpio exinaniuntur, scribit Faber ex F. Gregorio citato. *In hisce montibus, quos animalia hæc pererrant, omni adhibita diligentia Nigritæ, sive Mauri illi perquirunt veteres arborum, aridosque truncos, & ubi aliquas maculas magnas, easque oleosas observaverint, eo se conferunt, & globosam quandam materiam truncis iisdem adhærescentem, nuculas, aut castaneas magnitudine æquantem inde auferunt, in aqua ebullire permittunt, id quod supernatat pingue, & oleosum removent, mundioribus vasis infundunt, usuique reservant. Atque hæc est omnium optima, ac purissima Algalia.* repletis enim folliculis, ob acrimoniam, ut reor, vellicantur, & coguntur animalia se depurare: ideo in silvis arborum truncis se confricant, ut talis materia arboribus adhæreat.

Ea autem Animalia, quæ in caveis magnis domi asservantur, vel cicurata sunt, si abundaverit in eorum utriculis succus iste quasi eo molestata, velociter per caveam ambulant, nec loco stare queunt, & si non extrahatur à nobis excrementum, Animal ipsum, caveæ lateribus, & domus parietibus se confricando, Zibeth à se abstergit, quòd ita perit. F. Columna apud Fabrum descripsit modum, quo famuli D. Barnardini de Corduba odoriferum hunc liquorem ex masculo detrahere parabant. *Ex famulis unus lorum, seu catenulam, qua ligabatur, trahebat. Posteriores alius pedes tenebat: Tertius utriculos revolvebat, qui medii inter anum, ac pudendum, prominent, tam in mare, quam in fœmina, in horum cavitate scaturiginem suam liquor ille Zibethicus, consistentiæ prorsus melleæ, sumit. Hic extrahitur immisso auriscalpii majoris simili instrumento, quod per cavitatem quaqua versum sæpiuscule revolvitur. Hoc ubi in uno, atque altero folliculo præstitisset, gossypio utriusque pilos, qui curti sunt, abstergebat. Ac ubi sexies forsan cochleari illo* Modus colligendi.

illo parvo utrumque utriculum emundasset, tantum ferme Zibethi collegit, quantum avellanæ nucis cortici implendo satis esset. Addebat idem D. de Corduba æstate liquidiorem, quàm hyeme succum colligi, ita ut in caloribus illis, singulis binis diebus semuncia corraderetur: hyberno vero tempore, vix semel in septimana succum illum, nec tantam ejus quantitatem acquiri. Ex fœmina postea minus Zibethi educebat, quæ cicur facta nullatenus repugnabat.

Substantia. Zibethi substantia videtur esse pinguis, & unctuosa: nam in aqua ebulliens superiora petit, & ab heterogeneis separatur: consistentia Mellis, seu Butyri est: liquidius æstate abstractum, vel recenter, temporis processu incrassatur. ego extraxi à folliculis animalis demortui ultra drachmas duas, colore albido, & mellis liquidioris consistentia. Scaliger (& Qualitates. cum hoc Renodeus) dixit esse *odoramentum pingue, crassum, nigri saponis facie*; sed vidit in superficie, & antiquatum. Amatus vero, *quum recens est*, inquit, *tetri, & horribilis est odoris, postea vero successu temporis gratum spirat odorem.* Quadramius Zibetho contrarium accidere, Ambræ, & Moschi, hæc enim quo recentiora, eo præstantiora, Zibethum autem vetustius, melius F. Donatus ab Eremita lib. 1. Antidotarii cap. 10. optimum, ait, esse leonino, ac sub pallido colore, pingue, moderate liquidum, tempore crassescens, papyro impositum, & confricatum solubile sine corpore, quo distinguitur ab adulterato. Idem Frater Euangelista Quadramius lib. de Theriaca c. 11. scripsit: Masculi Zibethum albido est colore, fæmellæ vero leonino, post hebdomadam ab Animali extractum, tempore procedente obscurum apparet, cum tamen & ipsum initio album spectetur, sed citissime fulvescat, præstans sic evadat. fœminei Zibethi uncia valet quantum Masculi unciæ quatuor. ita admista uncia una fœminini, sex masculini unciis ambo perficiuntur, cum masculinum solum absque fœminino parum valeat.

Adulteria. Adulteratur variis modis, admisto Butyro, vel pulpa passularum majorum, seu Zibibi, & aliis rebus. Frater Evangelista Quadramius l. de Theriaca cap. 11. Zibethum adulteratur Adipe rancido, vel Butyro, vel caseo. sed si hujusmodi parum impositum fuerit cochleari argenteo super prunas, adulteratum reddet suæ mistionis odorem, vel casei, vel adipis, vel butyri rancidi, legitimum Legitimum vero suavissimum odorem. Sed legitimumne, an adulteratum sit, ex F. Gregorio scribit Faber, cognosci, quia infusum in vas in quo aqua bullit, statim, quod heterogeneum, & Algaliæ admixtum fuit, fundum petit, Zibethum autem sincerum aquæ superficiei innatat. Nos dicemus admixtum cum Butyro, vel alia re pingui, non posse separari dicto modo: sed percepimus etiam aliquando in ipso odorem Butyri rancidi; butyrum enim veterascens corrumpitur, & odore rancido semetipsum manifestat. Solet etiam optimum Zibethum acquirere colorem, veluti telam quandam fuligineam; sed in profundo albescit; quod vero adulteratum fuit, ejusdem est coloris in profundo, ac in superficie. servatur in vitro, non alibi.

CAPUT X.
De usu, & facultatibus Zibethi.

Duplicis est usus Zibethum, vel odoris Cautio. gratia, vel facultatum. odorem tantum respiciunt Myropolæ, Medici facultates.

Cautè dicunt Myropolæ adhibendum esse in compositionibus aromaticis Zibethum; nam suo valido odore alios superat; unde odorata unguenta ex multis conflata Zibethum tantum redolent. *Pulvis Zibethi simplex* Pulvis Zibethi. *apud Alexium fit* ex saccharo candi, & Zibetho simul in pulverem redactis, qui servatur vase vitreo optime clauso. *Rosellus* sumit Ovorum cortices lotos, & siccatos, in tenuissimum pulverem redigit, & cuilibet unciæ addit Karactos iij. Zibethi. Karactus autem pendet grana iiij. vel recipit cortices præparatos ovorum duarum unciarum pondere, infundit in aqua rosacea Moschata 10. vel 12. diebus, eos exiccat, terit, & cribrat in tenuissimum pulverem, addit pulveris facchari fini unciam unam, tunc Mortarium æneum prunis ardentibus intropositis calefacit, quantum tactu ferre manus possint, inde abterso mortario imponit pulverem corticum, levigat pistillo, & addit Zibethi Karactos iiij. paulatim miscendo inuncta pistilli summitate, sic levigat spatio unius horæ, postea in vitreo vase bene clauso servat. quo pulvere aspergemus dealbata linteamina, subuculas, & alias vestes.

Sapo odoratus fit ab iisdem auctoribus, ac- Sapo. cipiendo saponem communem optimum, secant subtiliter, & exiccant ad solem, vel in umbra per 10. dies, tundunt, & cribrant in pulverem tenuem, tunc addunt Zibethi pulverem, & aqua rosacea uniunt in solidam formam.

Fiunt etiam ex Zibetho olea, unguenta, & Odoramenta. suffumigia, quæ describere supersedebo.

Quoad vires medicas; F. Gregorius de Vires Pellis. Bolivar apud Fabrum, *Pellis*, inquit, *ventris ipsius est saluberrima in omnibus frigidis affectibus. Ventriculum præcipue roborat, si frustulum ex hac eidem imponatur, & quotidie gestetur. Nigri illi Guineæ, & Brasilienses barbari hujus quoque animalis carnibus vescuntur, utcumque sit pessimi odoris, & digestionis durissimæ, quam ad venerem tamen præstare maximũ stimulum affirmant.* Sed Hyenæ pellis ad morsum canis facit ex Scribonio Largo cap. 171 *Pervenit ad me opinio*, inquit, *esse in insula Creta barbarum quendam naufragio appulsum, majorem natu publice mercedem accipientem. Quin etiam*

etiam quum liquorem timent, & latratus edunt spasmoque vexantur: remedium brachio sinistro alligato efficere, ut & potionem accipiant, & liberentur vitio. Hoc ego cum quærerem ab hospite meo legato inde misso, nomine Zopyro, Gordiense medico, quod esset pro magno munere, accepi. dixit autem Hyænæ corii particulam esse panno inligatam: quod eo adhuc non sum expertus, quamvis protinus magna cura Hyænam invenerim, & pellem paratam habeam: quia non incidit ex eo quisquam, & opto quidem ne incidat: sed quia id non est in nostra potestate, si casu inciderit, remedium habere oportet ad tantæ rei experimentum, & Marcellus Empiricus cap. 36. *Vituli marini, aut quod melius est, Hyænæ pelle facta calceamenta si quis in quotidiano usu habuerit, efficaciter podagræ morbo carebit.* sic etiam Ætius serm. 2. cap. 162. *Hyænæ pellem quidam domi repositam adservant, & usu expetente ipsam à rabioso cane commorsis circumdant. Nam proprietate quadam prohibet, ne commorsus in aquæ timorem delabatur sed etiam illapsis auxiliatur.* supra fidem autem est, quod refert Nonius cap. 259. de fulminib. scribens, à fulminibus dictas pelles homines tueri, & præservare, his verbis: *Phocæ pellis, & Hyænæ: Quorum animantium pelles etiam imperatorum Naves circumferunt.*

Avicenna. Zibethi autem liquorem equidem affirmarem Avicennæ fuisse cognitum, & de eo egisse lib. 2. c. 326. nomine Galiæ, & Algaliæ. quo loco non potest intelligere Galliam Moschatam, quia loquitur de medicamentis simplicibus, non autem de compositis. Alia verò res est Algalia, & Sedervam Serapionis, quæ succus herbæ frigidus, & astringens est, ut Acacia, quod etiam animadvertit Lusitanus in Dioscoridem. Porto Simon Ianuensis Zebeth esse Avicennæ Galiam censuit, & animalis Arabici sudorem. Adde quod vires ab Avicenna Algaliæ tributæ nulli alteri rei, quam nostro Zibetho conveniunt. scribit namque Avicenna: *Galia lenit apostemata dura. Dissolvitur in Oleo Ben, aut Keiri, & destillatur in aurem dolorosam, & ejus odoramentum confert epileptico, & vivificat eos, & sedat sodam frigidam, & quando datur de eo in vino, inebriat. Odor Galiæ confortat cor. Algalia confert doloribus matricis frigidis supposita, & apostematibus ejus duris, & phlegmaticis, & provocat menstrua, & facit matricem descendere præfocatam, & inclinatam, & mundificat eam, & præparat ipsam ad imprægnationem.* quæ omnia Zibethum peroptime præstat; non differt Galia, ab Algalia, quia *al* est articulus apud Arabes.

Temperamentum. Matthiolus calidæ, & humidæ facultatis esse censuit. contra Cardanus animalium odorata excrementa valde sicca pronunciavit. Renodeus, & Amatus Lusitanus odorem Zibethi Moscho affinem dicunt, sic & qualitatem, at Moschus ex Avicenna est calidus, & siccus in secundo gradu. Quod si Animalis sudor est, quum sit Animalis calidissimi, & tempore calidissimo abundans; immo in animali ira, & motu calefacto; dicendum videtur Zibethum esse substantiam biliosam, calidam, & siccam, facultate digerente præditam. sed quia sapor à nemine, quod sciam, est degustatus; ideo ex hoc nihil colligere possumus certi. Galen. 10. de simp. med. fac. agens de sudore, illi misceri interdum dixit nonnihil bilis, ita ut aliquando salsus, aliquando amarus appareat sudor, unde quum Civetta sudans, & bilescens copiosiorem reddat Zibethum, huic sudori nonnihil misceri bilis opinabimur: quare succus erit facultate calidus, & siccus, & fortasse amarus, & acris. Et quum sudantium sordes facultatem habere expertus fuerit Galenus digerentem, ita ut in phlegmone uberum fuerint efficax remedium; præterea ad Bubonem iisdem usus, celeriter disparuisse tumorem, conspexerit. Hinc Avicenna Zibethum, seu Algaliam dura apostemata lenire scripsit. Sed partium genitalium videtur proprium, iisdemque dicatum pharmacum, de quo Castor Durantes ita cecinit:

Zibeth calidum, siccum.

Castor Durantes.

Zibethi Veneris crescunt solatia odore,
Adjuvat hoc uterum ne præfocetur, & inde
Est adeo vulva gratum, ut proclives ad illud
Quamvis admotum irrepat.

Ruellius vero, *si cavernulæ*, inquit, *umbilici admoveatur, tradunt conversum in alterutram partem uterum in suam resilire sedem: aut si sursum versus impulsus opprimat, subdito eo devocari, tam amans hujus odoramenti vulva, ut ad id undecunque admotum irrepat.* idem tradit Matthiolus, Renodeus, Amatus, qui etiam pessos adaptat. Hoc etiam utuntur ad uteri strangulationem L. Marcatus, M. Pascalius, G. Bruelius, Schenckius, Hollerius, Altimarus, & Capivaccius. Ad uteri prævocationem malignam commendat Jo. Colle. eodem etiam utuntur Rasis, & Valescus Algaliam vocantes. Rod. à Castro lib. 2. de Morb. Mul. cap. 1. ad strangulatus uteri, inungit os vulvæ oleo aliquo odorato, admisto uno, vel altero grano Zibethi; utitur etiam ejusdem suffitu ad uterum. & lib. 3. cap. 1. ad sterilitatem, ex Zibetho suffitus facit utero. item cap. 2. facit linimentum, & cap. 4. os uteri Zibetho inungit. Hæc autem vis experientia confirmata, signatura videtur esse indicata; quum enim gignatur in animalibus particula, quæ uteri, seu vulvæ quandam formam habet, videtur per id natura nobis indicare voluisse, hujuscemodi succum ibi genitum habere maximam proprietatem cum animalium vulvis.

Ad uteri strangulatus.

Et quia Zibethum abundans in folliculis Animalis, irritat ipsum ad sui excretionem, vide-

Ad coitum.

videtur per id natura nobis significasse ipsius vim ad coitum incitandum, *proinde*, inquit Matthiolus, *nec mirum est, si eo viri peni circumlito magnum mulieribus in coitu afferunt solatium.* Sic Amatus Venerem incitari scripsit pudendis illitis. At Cæsalpinus lib. 8. de mor. cap. 9. ad conceptum: *Ut autem avidius* (inquit) *uterus semen suscipiat, ajunt Zibethum glandi illitum in coitu voluptatem mulieri adaugere, unde alacrius semen admittit.* Gattinaria scripsit, ad præfocationem Matricis valere Zibeth, vel Zebeth, quod applicatur inuncto digito obstetrici, & in vulvam immisso, & subdit: *De quo semel usus fui in muliere quadam patiente præfocationem, cui causavit tantum appetitum coeundi, quod quasi continuè volebat marito suo copulari; deinde rogavit me sibi vellem talem appetitum removere, dixi quod ex se removebitur post aliquot dies. Et nota, quod si vir, quando vult uti cum muliere, ponat in summitate virgæ de dicto Zibeth, & subito utatur, causabit in ea maximam delectationem.* utuntur etiam eo ad delectationem mulieri præstandam Capivacceus, Fumanellus de comp. med. cap. 54. & alii.

Ad appetitum Veneris.

Ad varios morbos.

Ad impotentiam coeundi, Rod. à Fonseca consult. 10. Zibetho oleo de Ben dissoluto inungit penem, & testes. Fallopius, & Bellocatus apud Trincau. lib. 4. cons. 78. Capivacc. ad Epilepsiam cujusdam fœminæ. Salomon Albertus apud Jo. Philipp. Brendelium cons. 19. cerotaria ex Tacamahaca, cum Zibetho in eorundem meditullio subligare fecit ossi sacro. unum in confinio hujus, & lumborum, & unum è regione sub umbilico. eadem Cerata etiam applicat Hystericæ, cons. 99. sed cons. 98. in suffocatione uteri. Oleum liliorum alborum cum Zibetho, & Moscho subdit mulieri in gossypio. Præterea Felix Platerus apud eundem cons. 102. ad juvandam conceptionem jubet inungi pectinis regionem noctu cubitum ituræ ex quodam linimento, cui Zibethi scrupulum semis miscet, & subdit: hujus magna est utilitas affectibus uterinis, ut sint, qui credant, hoc solum sterilitatem uteri corrigere posse. & Daniel Mylius lib. 1. Antid. Medicochym. in fin. *Zibeth*, inquit, *Colicæ stercora expellit.* Sed Hollerius ad colicam ab humore frigido. ℞ *Civettæ gr. iiij. aut vj. dissolve oleo rutaceo, inungatur venter:* Greg. Horstius lib. 4. observ. 12. colico linimentum ex Theriaca cum pauxillo Zibethi ad inunctionem umbilici: Solenander sect. 3. conf. 28. in colica pituitosa, *Zibethum*, inquit, *utiliter umbilico infricatur, & inungitur: vis enim ipsius penetrans calorifica promptè se in interna insinuat, & quicquid nebulosum est, discutit, ac dissolvit, quod humidum est, siccat, & mediocriter ita usurpatum calefacit.* quod repetit ex isto Camerar. de Mirabil. cent. 4. num. 46. Erot. de pass. mul. c. 4. *ad suffocationem, super omnia est inunctio facta ex Zibetho intus, & extra vulvam, quia menstrua attrahuntur, & provocantur.* etiam Mercur. de morb. mul. lib. 4. cap. 10. Paræus de hom. gen. cap. 48. Vidius de cur. membr. lib. 11. c. 21. Capivacc. Hystericis inungit pudenda Zibetho, vel Mariti penem.

De Catti Zibethici *felle, pinguedine, & oleo* ex ipso incocto, nihil apud recentiores legimus; sed apud antiquos nonnulla extant de Hyæna ipsorum, ut ex Gal. 2. de comp. med. loc. cap. 7. Asclepiades in Collyrio quodam liquido Basilis habet *fellis Hyænæ.* in alio Antonii Musæ, & alio Philoxeni. Sed Ælianus de Hist. Anim. lib. 6. c. 46. Ibis felle, inquit, Hyænæ interimitur & 1. de comp. med. loc. cap. 1. Galenus ad Alopeciam *Hyænæ adipem* laudat, quia tenuium partium substantiam habet, quæ prompte in cutis profundum penetrare queat, atque ad radices usque capillorum pertingat. denique Ætius serm. 2. cap. 164. *idem facit*, & *Hyæna tota oleo velut vulpes cocta.* Olei vulpini multas dotes enumerat, quæ Hyænæ oleo etiam convenient. demum cap. 194. *Hyæna viva* inquit, in oleo cocta, velut de Vulpe dictum est, oleum discussorium efficit, arthriticis utilissimum.

CAPUT XI.

De ossibus Civettæ.

Restat ultimo loco proponendum de Animalis ejusdem Scheleto à me parato, quod apprime utile erit istius naturam investigantibus; in hoc enim cognoscetur ossium dispositio: unde licebit conferre cum Scheleto Canis, Vulpis, Lupi, Felis, & aliorum animalium, ut percipiatur similitudo, & dissimilitudo cum dictis animalibus.

Quum in omnibus animalibus non idem sit vertebrarum spinæ numerus: in nostra Hyæna odorata 49. numerantur. at Sui, & Erinaceo 4. tantum sunt, Equo 8. Camelo 15. collum enim constat sex vertebris; ut in Canibus. hinc thorax assumit sibi duodecim, more solito, adsunt in dorso septem aliæ, ut Cani, &c. at Erinaceo 8. Cuniculo 10. demum Cauda constat viginti quatuor ossiculis. In Cane numeravi 15. tantum. In Maxillis, dentes incisorii sunt sex utrinque, admodum parvi, ut in Catopardo, & Canibus; his proxime accedunt canini dentes magnitudine, & forma, ut in canibus. molares autem utrinque sunt sex, quorum primus prope caninos cæteris minor spectatur, ut penultimus, ex his, major omnibus est.

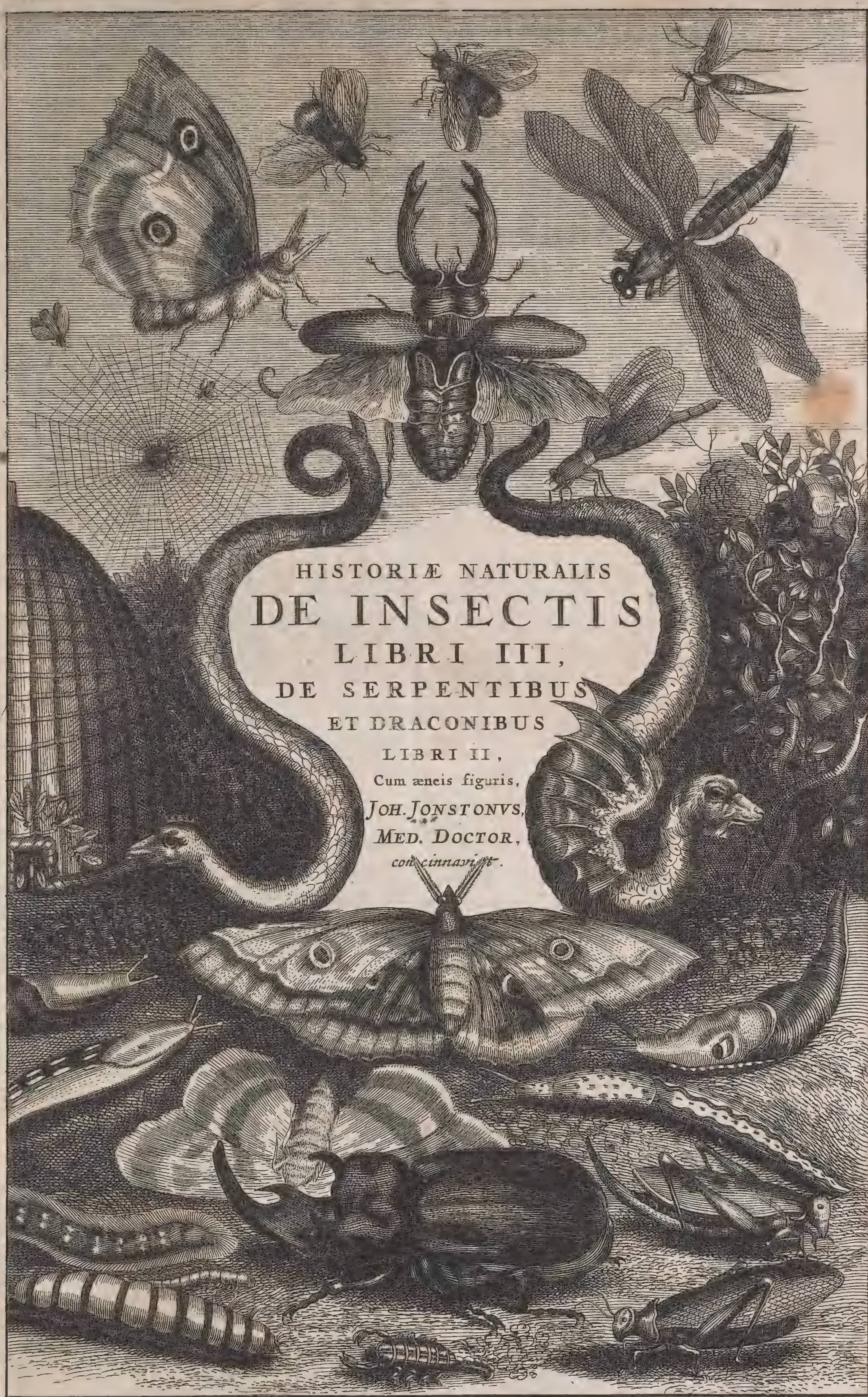
Effigies potius Cani, & hujus generis similibus, quam alteri generi assimilari videbatur; & hæc breviter dicta sufficiant de Anatome. Excuset autem nos lector, si nihil observavimus interiora secando; quia talis erat viscerum putridorum fœtor, ut nausea excitata in meis discipulis præsentibus nempe in Doctore Dominico Panarolo, secante, & aliis adstantibus, celerrimam sectionem vix permitteret.

INDEX CAPITVM HISTORIÆ

DE

HIÆNA ODORIFERA.





AMSTELODAMI,
Apud IOANNEM IACOBI FIL. SCHIPPER. MDCLVII.

ILLUSTRISSIMIS ET CELSISSIMIS
PRINCIPIBUS ET DOMINIS,

DOMINO

GEORGIO,

DOMINO

LUDOVICO,

DOMINO

CHRISTIANO,

FRA-TRI-BUS.

D. G. DUCIBUS SILESIÆ,

Lignicensibus, Bregensibus, Goldbergensibus, &c. &c. &c.

DOMINIS ET PRINCIPIBUS SUIS Gratiosissimis:

Hanc HISTORIÆ NATURALIS de INSECTIS partem, fidelissimi obsequii monumentum, offert, utque sibi & suis subditis clementissimè favere dignentur, demissè orat, Illustriss. Celsitud.

Fidelissimus Cliens

JOAN. JONSTONUS
Med. D.

PRÆFATIO
Ad Libros
DE INSECTIS.

Nomen.



INSECTORUM nomine animalia illa exanguia intelligimus, quæ incisuras parte sui vel supina, vel etiam prona, vel etiam utraque habent, & corpore intus forisque duro constant. Aristoteles ἔντομα vocat, ab incisuris, quæ nunc cervicum loco, nunc pectorum, atque alvi procinctu separant membra tenui fistula cohærentia. Albertus *annulosa* dixit, quod corpora quibusdam quasi annulis distincta gerant. Imperfecta ad sanguinea si comparaveris dici possunt: nec enim tanto partium apparatu stipantur: si in se considerentur, quia nulla re ad naturam suam pertinente destituuntur, perfectissima jure dixeris. *Partes* si attendamus, Antennas quædam in *capite* gerunt, quæ in Lucano cornua potius vel forcipes propter duritiem vocantur: nullas alia habent. *Oculi* in omnibus patent, iisque duri, ut quasi per membranam vitri modo trans lucidam cernant; mobiles iidem, ut, cum ob duritiem hebetius videant, clarius, splendore recepto videant. Nec *genæ* ipsis, nec *palpebræ*. *Lingua* quibusdam mollis & infirma, dura & valida omnibus, quibus non in alvo aculeus est. *Dentibus* carent, quæ cibo utuntur humido; de quibus ut & aliis cibo accommodatis ita Aristoteles: *Partes quæ cibum administrant, non pari ratione datæ omnibus, sed plurimum differunt. Quibusdam in ore est, quod aculeus appellatur, quasi compositum, ac una linguæ & labiorum obtinens potestatem. Quibus autem aculeus non parte priore habetur, iis intrà dentes tale sensorium continetur.* Ventrem, nonnulla habere advertit idem, à quo reliquum intestinum vel simplex vel replicatum proficiscitur. Viscus nullum est, nullum etiam pingue: nec ossa, nec spina: naturam inter carnem & nervum mediam obtinent. Cute omnia circumdantur, sed admodum tenui. Brevissimè hæc Plinius. *Insecta ut intelligi potest, non videntur nervos habere, nec ossa, nec spinas, nec cartilaginem, nec pinguia, nec carnes, nec crustam quidem fragilem, ut quædam marina, & quæ jure dicatur cutis: sed mediæ cujusdam inter omnia hæc naturæ, corpus arenti simile, nervo mollius, in quibusdam partibus siccius verius quàm durius. Pennas* quædam habere, quædam non, in textu dicemus, de varietate in differentiis. Ἔλυτρον dicitur crusta quæ pennis supervenit, easque vaginæ instar condit. *Caudam* solus scorpio, si Aristotelem sequimur, habet. *Senectam* exuere suetum illis quorum pennæ vagina continentur. *Pedes* quibus sunt in obliquum moventur: quorundam extremi longiores foris curvantur. Quæ verò saliunt, vel crura posteriora habent longiora, vel gubernaculis quibusdam saltui accommodatis fulciuntur, retrò curvatis. Causam apud Aristotelem invenies. *Pedes*, inquit, *priores longiores nonnulla ex illis habent, ut quoniam propter oculorum duritiem non exquisitè cernunt, cruribus illis longioribus incidentem molestiam abstergant & arceant.* De numero sciendum, plures habere quæ pro corporis sui longitudine plurimum frigent, pauciores, quæ volucres. Pennarum adjumento pedum inopia compensatur. Partim spontè partim per coitum *generantur*. Culices & vermiculos nec coire, nec ex animalibus nasci, Aristoteles habet. Ut mas in coitu fœminæ inserat, visum paucis, nec adeò exploratum habetur: mirumque genitale oblongum fœminis, quo genitalem auram à masculo hauriant. De illis quæ vermem generant ita Aristoteles: *Generant & vermem insecta, quæ vim obtinent generandi, & quæ non per coitum, sed sponte naturæ oriuntur, ex tali Origine consistunt. Nam & Erucas genus esse vermis censendum est, & fœtum araneorum, quanquam propter figuræ orbiculatam speciem, similia ovo, tum eorum nonnulla & alia complura primordia esse videantur. Verum non figura, nec mollitie aut duritie ovum definiendum est. Sunt enim conceptus nonnullorum duri, quamvis ovo diversi, sed quod totum mutetur, nec ex parte animal gignatur, id vermis est. Omne autem hoc vermiculi genus, ubi suæ magnitudinis finem receperit, quasi ovum efficitur. Indurescit enim putamen eorum, & tantisper immota redduntur. Quod in vermiculis apum & vesparum atque etiam in erucis apertum est. Cujus rei causa est, quod Natura pro sui imperfectione quasi maturans antequam tempestivum sit ovum pariat, tanquam hic vermis ad incrementum ovi mollis adhuc pergat. Hoc eodem modo in cæteris evenit omnibus quæ non coitu generantur, vel in lanis, vel aliis hujusmodi, atque etiam in aquis. Omnia enim post vermis naturam motu cessant, & putamine obarescunt. Mox rupto putamine exit veluti ex ovo animal, tertia perfectum generatione, idque pennatum quod jure multi mirentur. Erucæ enim quamprimum capiant cibum, mox non capiunt, sed motu cessant, quæ per id tempus* Aureliæ *à nonnullis vocantur.*

Vesparum

Plin. H. N. l. 11. c. 1.

Partes.

Arist. H. A. l. 4. c. 7.

Plin. H. N. 11. c. 27. 37.

Aristot. de part. lib. 4. c. 5.

Aristot. de gener. l. 4.

Arist. H. A. l. 4. c. 7.

Plin. H. N. l. 11. c. 4.

Aristot. de part. lib. 4. c. 6.

Arist. H. A. l. 8. c. 7. Plin. H. N. l. 11. c. 48.

Generatio.

Arist. de gener. lib. 1. c. 16.

Vesparum etiam vermiculis, & Apum, idem accidit. Post deinde, quæ Nymphæ *appellantur, proveniunt, quæ nihil hujusmodi habeant. Ovorum enim natura, adepta suum finem, non insuper accrescit, sed antè augetur & alitur, donec distinguatur, & fiat ovum perfectum. Vermium autem alii hoc intra se habent, unde excrementum ipsis nutriendis accedat, ut vermes apum & vesparum: alii de foris capiunt, ut Erucæ & cæterorum nonnulli vermium.* Diu coitus durat, tardo digressu sejunguntur: brevique maxima sui parte pariunt. Emittantne semen incertum est. Quot diebus generatio absolvatur, apud Aristotelem habemus. Maximæ partis ternis septenariis aut quaternis ut in oviparis describitur. Septem ab initu concretionem & consummationem ovi sibi vendicant: reliquis tribus septenis incubant & excludunt, ea scilicet quæ suo procreant fœtu, qualis est araneus. Quoad *motum* nota, repere, ambulare, volare, &c. Omnia pluribus motuum quam sanguinea generibus moveri, utpote quæ in frusta divisa, mutilatis corporibus satis diu vivere possunt. *Spirent* necne non convenit inter authores. Negat Aristoteles, & perfrigerari duntaxat voluit. At Plinius. *Non video cur non magis possint non trahere animam talia & vivere quàm spirare sine visceribus: quod etiam in marinis,* (addit) *docuimus, quamvis arcente spiritum densitate & altitudine humoris.* Pulmone carere, nec refrigerio cum sint frigida indigere, certum. Quorsum itaque respiratio? Murmur quod Apes & Muscæ edunt, interioris spiritus agitatu accidit. Quæ canere videntur, membrana septo transverso subdita, ad quam spiritus inclusus atteritur, obstrepunt. Exanimantur sub aquis multa, in cineribus reviviscunt, non quod inspirare non poterant, sed quod interior ille spiritus ab humore suffocatus fuerit, quo per calorem discusso, sibi restituitur. *Odoratus* quisquis in illis, nativo spiritu ipsorum corporis perficitur. Nec enim sensorio carere, si sensus adest, dicendum est. *Vocem* edere quis dixerit? sonum ex interioris pelliculæ attritu. Locustæ suis se atterentes gubernaculis sonant. Diversus tamen is. Murmur edunt apes: cum attritu stridorem Cicadæ. Et quia hoc genus intus sonum habere visitur, hinc *Enceladum* insecti genus appellari Grammatici adstruunt. Universim *Bombycia* à bombo diceres. Tenaciorem præ sanguineis sortita *vitam* non est quod dubites, ea inprimis quibus longum corpus est, & pedes multi, ut in Centipeda videre est. Singulare illud quod in agro Liguriæ Augustinus observavit. Secti per medium vermis partes à vulnere tanta celeritate in contraria discessere, ac si duo diversa animalia fuissent. Causam ad multiplicem principii eorum partem referre videtur Aristoteles. Subitò intereunt, & vel solius olei aspersu enecantur, quod viscositate hujus angustissimis per naturam meatibus occlusis, spiritus intercipiatur.

Arist. H. A. l. 5. c. 20. — Motus. — Spiratio. — *Aristot. l. de sem. & vig.* — *Plin. H. N. l. 11. c. 3.* — Odoratus. — Sonus. — Vita. — *August. l. de quant. ani. c. 31.* — *Arist. H. A. l. 4. c. 7.* — *Aristot. de part. lib. 4. c. 5.*

Differentiæ sunt innumeræ: præcipuæ à *loco* in quo nascuntur & degunt, *quantitate, qualitate, partibus, victu, generatione, coitu* & *gressu*, sumuntur. *Locis* variis gaudent. In *Igne* oberrat pyrausta ut Plinius vocat: in *nive* vermes hirti & rubidi: in *aquis marinis* scolopendra, pulex & alia: in *dulcibus* hirudines, scarabæorum quoddam genus corpore lato, compressoque, quod & in fundo reptat. In *terra* oriuntur vermes, lumbrici, iuli, &c. Sæpè etiam intra fossilia invenias. *Plantæ* inprimis diversi generis insecta ferunt. In arborum *caudicibus* reperies Cossos & Teredines; in ficu Cerasten; in olea plantata ubi effossa quercus, Ranam vel Raucam vermem; in sorbo, vermiculos ruffos, pilosos; in vitibus Butyros, ut Tullius vocat; & Ipes, qui verno tempore, Austro spirante orti, oculos vitium erodunt; & Involvulum, qui in pampini foliis intortis se implicat: nihil de Volucella dicam, quæ in vino nascitur. Cupressum & esculum infestant Galbæ, à quibus Sulpitiorum genti cognomen: Evonymum quoddam erucarum genus, quod frondibus absumtis emoritur: vesiculam ulmi psenit: coccum, bestiola Conopi similis, quæ fructu maturescente erumpit: gramen, Crotones: dipsaci fructum, vermis, qui portatus quartanam solvere dicitur: solani folia vermis viridi & croceo colore distinctus, cornu in fronte gerens, digiti longitudine: porrum Prassocurides: brassicam Crambides: Asphodelum vermes in volucres bestiolas flosculorum specie degenerantes: malvam cimices agrestes: rutam perniciosi vermiculi. In *frugibus* quoque peculiaria oriuntur insecta. In tritico namque occurrunt Curculiones: in farre vermiculus teredini similis, quo cavo dentium cera incluso, vitiati cadere dicuntur: in faba, Mida: in lente & aliis alii. Nec exsortia insectorum animalia. Lendes & pecudiculi caput humanum infestant: in manibus sub cute *pedicellus* vulgò dictus oritur. Dracunculi Ægypti & Indiæ incolas, in cruribus & brachiorum musculis infestant. In ovibus sunt Ricini: in bubus & canibus Cynomiæ: sub lingua littæ. Mullum piscem affligit scolichia: Cyprinum, primo nativitatis anno vermiculus quidam niger circa branchias. In percis fluviatilibus duodecem ceu uniones ervi magnitudine generantur, carnosi, candidi, quibus singulis vermis gracilis, oblongus, & teres inest. Gobius piscis vermibus quos in ventre gestat vitiatur. Leuciscus lumbricis candidis, latis, qui se intestinis & visceribus circumvolvunt. Nonnullis aliis minuta quædam animalcula quæ partum expellunt innascuntur. Carnes sale inveteratæ blattas gignunt. Taceo ipsa insecta, ex quibus generantur alia. In Apum sanè alveis Clerus, qui aliis Pyranyas, invenitur. Obnoxia denique huic malo & *artificialia*. Teredines inprimis vestibus nasci Plinius affirmat.

Arist. H. A. l. 5. c. 10.

firmat. Tineæ in lanificio producuntur: in libris blattæ: ubi & bestiolam scorpioni similem, chelas brachiave forcipibus bisulcis dentata habentem, invenies. Inter *Qualitates* maximè *Color* occurrit. Alia enim simplici duntaxat tinguntur: alia vario, ut in papilionum & Erucarum inprimis generibus. *Quantitatem* & figuram si attendas, sunt parva, magna, rotunda, ovata, angulosa, hirta, glabra, &c. A *Partibus* plurimæ sumuntur, *alis* inprimis, *pedibus*, *lingua*, *dentibus*, & *aculeis*. Alata sunt quædam, ἄπτερα nonnulla: aliqua mutata forma alata fiunt, ut Erucarum genus, quod postea in alatos Papiliones transit. Ex illis sunt alia Celeoptera, quæ alas velut in vagina recondunt, *vaginipennia* Plinius dixit, ut Scarabæi, Cantharides, &c. alia semper conspicuas & apertas gerunt ut Muscæ, Apes. Ἔλυτρον Philosopho crusta illa dicitur, quæ pennis supervenit. Sunt & alia bipen-

Plin. H. N. l. 11. c. 28. nia, alia quadripennia. De quibus ita eleganter Plinius: *Insectorum quædam binas gerunt pennas, ut Muscæ: quædam quaternas, ut Apes. Membranis & Cicadæ volant, quaternas habent, quæ aculeis in alvo armantur. Nullum cui telum in ore pluribus quam binis advolat pennis. Illis enim ultionis causa datum est, his aviditatis. Nullis eorum pennæ reviviscunt avulsæ Nullum cui aculeus in alvo bipenne est. Quibusdam pennarum tutelæ crusta supervenit, ut Scarabeis, quorum tenuior fragiliorque penna. His negatus aculeus etiam.* Invenias inter ea & ὁλόπτερα *totipennia* seu *totala*, quæ alas habent non scissas ut Apes & Vespæ. Papiliones farinaceas habent. *Pedum* ratione Apodes sunt Lumbrici; Multipedes Centipedæ & Millepedæ. Haud pauciores sex plurima habent. *Lingua* aliis mollis infirmaque: aliis dura & valida, ut Tabanis, Asylis, &c. Omnibusq; data quibus aculeus in alvo non est. *Dentes* haud pauca habent: Non habent illa quæ humido cibo vescuntur. *Aculeus* quibusdam in ore est, linguæ ac labiorum potestatem obtinens: quibusdam in alvo est. Nos Omnia in *Terrestria* & *Aquatica* distinximus, utraque in *Pedata* & *Apoda*, prout in Historia videre est. Et hæc sunt quæ de Insectis in genere dicere volui. *Usum* sub singulis speciebus prosequemur. Historiam Animalium, plantarum excipiet historia, cum figuris æneis, cujus gustum ante quinquennium dederam. Tu *Benevole Lector*, fave, & felicem successum, cum prospera valetudine nobis apprecare, ut & hoc opusculum, bono literariæ juventutis cœptum, absolvere possimus. Dabam Lesznæ ex Musæo 10. Junii, Anno M DC LII.

ADMONITIO ad Bibliopegum, quo quævis Tabula loco suo sit inserenda.

In prima tabula omnium maxima est, quæ prima depingitur alis clausis & rursus apertis, à capite ad extremum alvi usque commensurata longitudine sex digitos explet, extentis verò pedibus digitos decem. Reperitur in nostris collibus nonnunquam inter herbas in locis ferè incultis. Capta acriter mordet, dolorem inferens haud exiguum. Ova mihi peperit innumera, quæ omnia animari non puto; nam si ita esset, inextinguibilis semper earum esset numerus, omnemque quotannis segetem absumerent. Volat magis, quàm salit, quamobrem pedes natura dedit anteriores nescio ad quem usum, nisi ad hærendum, cui involat, firmius tenaciusque, crassiores, cum in cæteris posteriores crassitie præcellere soleant, ut iis insistentes facilius salituræ à terra eleventur. Toto corpore pedibusque colore vestitur gramineo viridi, alvus tamen nonnihil per intervalla rubet, potissimum in superiori parte. Differt ab aliis non sola magnitudine & ventris crassitie (crassus est autem pollicem) sed & partium quarundam situ & figura. Capite Perlam vulgò nominatam potiùs quàm locustas, quæ equinum quodammodo caput habent, exprimit. Dorsum gibbosum est, è priorum pedum regione longius, quàm aliis: pedes anteriores, quos diximus posterioribus esse crassiores, è principio ferè pectoris ortum suum habent, in extremo chelis astacorum more insignes subflavis, neutiquam serratis, sed ipsi inter primum & secundum articulum insigniter serrati sunt, ut minus horum exemplo Plinium miremur, qui ex Indicis Serras fieri tradidit. Medii sub alis oriuntur, anterioribus breviores, quibus ferè contigui postremi, omnium longissimi. Alæ intus argento resplendent, albo cinereoque variantes, in extremo virides, viridi includuntur tegmine sive vagina. Antennas è fronte exerit exiles, breviusculas, subflavas.

Ex minimis est tertio loco picta locusta, dorso ac vagina rubicundis, alvo nigra, luteis Zonis distincta, capite planè equum refert. Antennas habet brevissimas, brevissimosque pedes anteriores & medios postremos contrà longissimos lutescentes.

Mediocribus adscribenda est quarta, toto corpore flavescens, tæniis quibusdam fuscis transversalibus, pedes ac potissimum postremi albo nigroque distinguuntur. Alvus coloris castanei diluti, respersa multis maculis, exiguis, fuscis. Alæ vaginæ inclusę ex cæruleo diluto perpulchre admodum virescunt.

Quinto & sexto loco posita ex maximis est, medium digitum corporis crassitie æquans, palmum ferè longa, capite viridi, nec non toto capite continuato articulo, qui in dorsum deorsum excurrens triangalari cuspide, squamaceis marginibus cuculli cujuspiam speciem præbet, medio acclivi, & in acumen surgente supercilio à fronte ad alarum principium, quod ipsum integit, dissептus, in cujus lateribus utrinque lacunæ quædam, seu scrobiculi in longum excavati hinc ab ipso medio gibberæ, illinc exiguo tuberculo constitutæ uti inter montes valles mediæ jacere solent, colore nigro distinctæ spectantur. Ocelli, ut cancri, immobiles, nigri, minimè sphærici, sed longiores, quàm latiores. Inter hos medios duæ non ita longæ, nempe digitum tantummodò, antennæ extant; reliquum corpus, nempe pectus latum ac compressum, ac æquabile, alvus novenis coagmentata incisuris, quæ veluti loricarum lamellæ exterius imbricatim sese excipiunt. Petilli item quaterni, nempe antici, & medii coloris cinerei; postici verò longissimi, quibus tanquam remigibus nixa sese vibrans procul salit, versicolores sunt; Femen enim nigris maculis notatur, femur verò viridi & subalbido variat. Tibia ac pediculi instar serræ dentati, dilute punicea sunt. Alæ media sui parte ultra extremam alvum in longum protenduntur quaternæ. Harum binæ superiores fusco & balio maculosæ. Inferiores ex fusco argenti splendore micant, ac à volatus officio cessante insecto, minimè ut illæ simplæ sunt, sed decuplo rugarum ordine in se complicatæ, quomodo mantilia extergendis manibus dicata & puerorum illæ ex charta laternę vię duces multiplici plicarum serie sibi mutuò incumbentium componi solent, quas, cùm ad volatum explicat, in trium digitorum latitudinem distensus est intueri.

Secunda tabula duodecim habet Locustarum diversas species. Prima è majorum genere dorsum habet colore ochræ nigris minutis punctis sive guttulis consperso. Alarum tegmen viridescit, & ejusdem coloris & magnitudinis notatur. Caput, pectus & alvus, item pedes viridi ochroque variant. Alvus in aduncum aculeum, ochræ colore definit, capite Perlis similis est. Antennas habet miræ longitudinis & tenuitatis, rubicundas subrutilas.

Num. 2. locusta capite & antennis Cochleam sive Domiportam æmulatur; capite, nisi oculi id proderent, carere videretur. Antennæ crassæ sunt, & crassa quoque admodum femora posteriorum pedum. Alas habet corpore protensiores, undique concolor sibi, color est cinereo flavescens.

Num. 3. locusta est è genere vulgarium, unico-

unicolor, viridis, præter antennas, quæ luteſcunt.

Quarta tricolor Locuſta vocari, poteſt, vulgò Frate, hoc eſt, Monachus nominatur, non ob colorum diverſitatem, ſed quod cucullata eſt. Caput, & collum cucullatum eſt, pectus & femora poſteriorum pedum ſunt viridia. Tibiæ verò eorundum pedum ſanguinei planè coloris, cætera omnia cinerea, antennæ exiles, ſurſum erectæ.

Quinta ex aculeatarum ſive caudatarum genere, ubique unicolor, viridis; Num. 6. ex atro cinerea, undique ſibi concolor eſt.

Septima ἄπτερος, Bruchus dici poteſt fœtum illius maximæ, quæ primo loco in prima tabula ſpectatur, eſſe puto; Nam etiam gibboſa eſt, & priores pedes è pectoris initio è gibbi ſeu tuberculi regione producit, & viridis eſt tota.

Num. 8. ea videtur, cujus deſcriptionem ſuprà dedimus ex Autore de natura rerum: nam aculeum habet pro cauda, ut ille loquitur, & tota viridis eſt, caput equino capiti ſimile. Tales Hollandi, ut audio, Corenmeſen vocant. Tales ego pcopriè legitimas Locuſtas eſſe putem, hanc cùm Cyprio oſtenderem, Bruchum vocabat, quod non probo.

Num. 9. ex Atteluborum genere dici poteſt propter alarum brevitatem. Hæ enim alvo, quæ admodum craſſa eſt, comparatæ inutiles eſſe videntur, impotentes ſcilicet eam de terra attollere. Cucullum quoque habet, eumque viridem, reliquo toto corpore ex viridi, albo, flavo & nigro varia.

Decima inſigni ac notabili aculeo ſurſum reflexo viridi inſignis ex vulgarium genere eſt, ſed differens plurimum colore. Tota alvo & dorſo coloris eſt amethestini ſive violacei, roſtro viridi, fronte, cucullo & antennis, quæ proceræ ſunt ac exiles, coloris ochræ, pedibus poſterioribus viridibus, alis caret, Bruchus adhuc ac imperfecta Locuſta.

Undecimo & poſtremo numero Locuſta ſeu Attacus cinereus linea in vertice & dorſo ferruginea alis exterioribus nigro & cinereo variis, cruribus poſtremis in femore interno & infimis tibiis phæniceo ſuave rubentibus, & maculis atris in rubeo colore & poplitibus diſtinctis.

Tertia tabula tredecim habet Locuſtas. Prima etiamnum Bruchus eſt, ejus generis locuſtarum, quod ceu maximum primò poſuimus; nam & chelas habet in anterioribus pedibus, figura corporis, qualem figura oſtendit, ubique ſibi concolor, tota exinereo luteſcens.

Num. 2. Locuſta ex minimorum genere ſive Attacus, ſive Attelabus, capite, dorſo, pectore aliſque & pedibus è viridi luteſcentibus, alvo miniacea, Zonis diſtincta atris.

Num. 3. Bruchus viridi & atro varius, alvi extremum habet bifurcatum.

Quarto numero datur Bruchus ſive, ἀκρίδιον ἄπτερον omnium minimũ, totum, viride exceptis pediculis, qui flaveſcunt.

Num. 5. Papilionis icon eſt, quam ſuprà dedimus inter Papiliones.

Num. 6. Bruchus eſt corpore tenui, totus viridis.

Septimo numero ex vulgatis Locuſtis maximis eſt aculeo admodum longo, tota viridis, per dorſum verò & alvi Zonas purpuraſcit.

Num. 8. ex eodem genere, ſed minor & alis caret, Bruchus adhuc, ſupino ventre flaveſcit, pectore candicat, cætera viridis.

Num. 9. Bruchus eſt inuſitatæ planè formæ alvo fermè rotunda, ſive ſphærica, aſſulatim compacta tota ex cinereo fuſceſcens.

Num. 10. Attacus vel Attelabus haud dubio omnium maximæ Locuſtæ capite, pedibus & dorſo ſubflavis, alarum tegmine ad ferrugineum vergente.

Uudecima tota ferruginei coloris ex majoribus eſt.

Num. 12. Bruchus alius totus viridis.

Num. 13. Bruchus viridi, albo & atro varius.

Num. 14. Bruchus viridi, luteo & nigro diſtinctus.

Num. 1. in quarta tabula eſt omnium minimus, totus ex flavo ad ferrugineum vergit.

Num. 2. & 3. inſolentis admodum formæ Bruchum F. Gregorius Capuccinus Regienus, rarioribus ſtirpibus inveſtigandis intentus, in pratis collium noſtrorum inventum ad me detulit, ut eum ſtudioſis curioſiſque Lectoribus communem facerem. Cum quieſcit, ita ſedet, quemadmodum prior icon exprimit, incedit verò, progrediturvé, ut in altera oſtenditur. Capite cervum vel equum criſtatum refert, item cauda, quæ multifida eſt, ſed ſurrecta. Sub articulis poſteriorum pedum tubercula habet ſphærica, corpore toto fuſco, luteo & albo variat. Rariſſimum eſt Inſectum, & mihi alias nunquam viſum vel obſervatum.

Num. 4. depictum Inſectum locuſtaceum Bruchus quiſpiam imperfectus totus fuſcus eſt, & exiguo admodum corpore.

Tres iſtæ ſeparatim pictæ, cum præcedentes tabulæ eas non caperent, ex minimis ſunt. Prior alis, corpore toto & anterioribus pedibus coloris cinerei, dorſo viridis, pedibus poſtrema rubicundis; Altera per ſuperna viridis, cætera cinerea, Poſtrema tota purpurea.

HISTO-

Apes Bienen immen



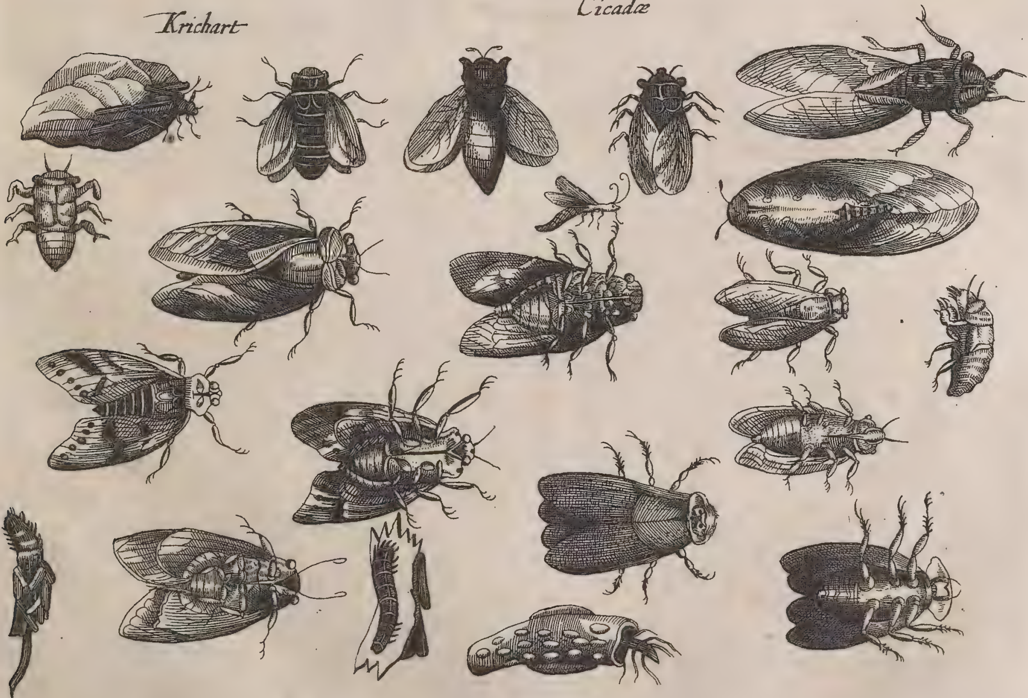
Fuci Bombij Humeln



Vespæ Wesper et Crabrones Hornausen



Krichart Cicadæ



HISTORIÆ NATURALIS DE INSECTIS LIBER I.

De Insectis terrestribus, pedatis & alatis.

Titulus I.

De Anelytris, seu Detectipennibus.

Caput I.

De Anelytris quadripennibus.

Articulus I.

De Anelytris quadripennibus membranaceis.

Punctum I.

De Apibus.

DIGESSIMUS in præfatione Insecta: jam secundum præmissam seriem de iisdem agemus, de *Anelytris quadripennibus membranaceis* primò dicturi; quorum alia quidem *favificant*, ut *Apis*, *Fucus*, *Fur*, *Vespa* & *Crabro*: alia *non favificant*, ut *Cicada*, *Orsodacna*, *Perla*, & *Cimex sylvestris*.

Ordo. Plin. H. N. l. 11. c. 5. Ab APIBUS incipimus, quibus inter omnia insecta principatus, & jure præcipua admiratio, solis ex eo genere hominum causa genitis. Mella contrahunt, succumque dulcissimum ac saluberrimum. Favos fingunt & ceras. Illæ ad usus vitæ tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, consilia privatim, & duces gregatim: at quod maximè mirum est, mores habent. Præterea cum sint neque mansueti generis, neque feri: tamen tanta est natura rerum, ut propè ex umbra minimi animalis incomparabile effecerit quiddam. Quos efficaciæ industriæque tantæ comparemus nervos? quas vires? quos rationi medius fidius viros? hoc certè præstantioribus, quo nihil novere, nisi commune. Virg. Georg. l. 4. Virgilius eis partem divinæ mentis & haustus tribuit. Scripsere de illis præter Aristomachum Solensem, qui duodesexaginta annis nihil aliud egit; Plin. H. N. l. 11. c. 9. & Philiscum Thasium, qui quod in desertis apes coleret Agrius cognominatus est; Hyginus, & quidem diligentissimè; Virgilius ornatissimè, & Cels. elegantissimè: ut de *Meno* inter Samnites nato taceam. Aristodemum, cujus Augustinus meminit, eundem cum Aristomacho Plinii esse puto.

Nomen. Latinis *Apis* & *Apes*, hæc insecta dicuntur, seu quòd sine pedibus nasci videantur: seu quod examina pedibus mutuo sibi hæreant, ac firmiter sese quasi in botro teneant. Græcis est μέλισσα & μέλιττα vel à μέλι, id est, melle, cujus opifex est; vel à Melissa puella, quæ cùm favos melle plenos in Peloponeso reperisset, alias Nymphas ad degustandum invitavit: vel à μελέτη, id est, meditatione & exercitio, quod semper sit in opere. Hesiodo μελία, προδμεῖα, & αὐθρήνη legitur; sed hanc Suidas, Aristoteles & alii, crabronem potius faciunt. Apud Rulandum, ἄπυς, χάδων, dicitur: apud Hesychium φώριος. Ruland. in Synonim. Stephanus σιμβλίδας quoque vocari scripsit. Unde συμβλόδω, apes alvearibus condo. Epitheta occurrunt plurima. Dicuntur enim à fingendo πλαστεὶς; à florum depopulatione ἀνθηδόνες; à colore ξανθαὶ; à natali solo βουγενεῖς; ab obtusioribus aculeis σιμαὶ; ab alarum in aëre vibrantium sono βομβύλαι, & βομβύλοι; à loco communi ἀεργίδωνες; ab aliis ἡγέμονες, ἐργόφοροι, & πλαστίδες: quod cum sole & surgant & quiescant, *Solisequæ*. Theocritus λαγίας dixit, à corporis hirsutie; Auson. & alii *Cecropias*, quòd in Attica regione primùm conspectæ credantur: Virgilius, & Martialis ab Hybla monte Siciliæ *Hyblæas*. Callimachus, quòd omnia florum fastigia pervolitent, πανακρίδες; Varro, quòd mel conficiant, *mellis matres*.

Descriptio. Unicolores magis esse quàm crabrones aut vespas Aristoteles prodidit: generaliter nigras, Cardanus opinatur. Cardan. de Rer. variet. l. 7. c. 28. Tenuem earum substantiam, quia leves, facilè excoqui; excoctum & humidum velut nigrum evadere. Mausett. l. 1. de insect. c. 1. *Pennas* habent quatuor, siccas, ut cuncta volatilia insecta, pellucidas, scapulis annexas, quarum postremæ minores ne remigio obessent; *linguam* prælongam quam foris gerunt: *aculeum* ventri consertum: Arist. H. A. l. 4. c. 7. *dentes*, & *oculos* subcorneos intus conditos; stomachum ex omnium membranarum tenuissima contextum, quo collectam mellaginem, non solum continent, sed etiam concoquunt &

 depu-

depurant. Plinius *Utriculum* dixit. Imis *pectunculis* duo quasi digiti emergunt, quibus procellosis temporibus lapillum ad vibrandum corpusculum ferunt, ne per ventorum impetus abripiantur. Excrementum rubrum est: ἐθμίαν Græci vocant. De Ducis seu Regis aculeo non convenit. *Quærat nunc aliquis*, inquit quasi indignabundus Plinius, *unus ne Hercules fuerit, & quod Liberi patris sepulchrum, & reliqua vetustatis situ obruta? Ecce in re parva, villisque nostris annexa, cujus assidua copia est, non constat inter authores: rex nullum ne solus habeat aculeum, majestate tantum armatus: an dederit quidem eum natura, sed usum ejus illi tantum negaverit?* Aristoteles habere, sed non uti scripsit: Ælianus dubitavit. At Columella, qui pleraque ab experientia scripsit, sine spiculo esse prodidit, *nisi quis fortè*, inquit, *pleniorem quasi capillum, quem in ventre gerunt, aculeum putet.* Ut ut sit, ad unũ ictum, hoc infixo, quidam eas quæ utuntur, statim emori putant. Aliqui nonnisi in tantum adacto, ut intestini quippiam sequatur: sed fucos postea esse, nec mella facere velut castratis viribus, pariterque & nocere & prodesse desinere. Nullas in novæ Hispaniæ insulis reperiri scribunt quidam: nullas in Scotia Solinus, in Hibernia alii, sed falsò. De hac Polydori Virgilii testimonium habemus. In illa vidimus ipsi, & in horto hospitis nostri Andreapoli, summa cum jucunditate tractavimus interdum. In Africa paucas invenias, propter nimium sine dubio solis æstum, qui & flores depascit, & fontes absumit. In Mycono non gigni, importatas mori, Ælianus author est. Frequentiores sunt in *Italia* circa Paduam, in agro Nolano, in *Arcadia*, *Thracia*, *Corsica*, *Sicilia*, *Attica*, *Jucatana*, & *Goa*. Hostilia vicus alluitur Pado. Hujus inquilini pabulo circa deficiente, imponunt navibus alveos, noctibusque quina millia passuum, contrario amne naves subvehunt. Egressæ luce Apes, pastæque, ad naves quotidiè remeant, mutantes locum, donec pondere ipso pressis navibus, pleni alvei intelliguntur, revectisque eximantur mella. In Nolano frequentes esse, loci ipsius temperies & benignitas ostendit. Maxima ibi vis Bacchi. Oleæ nusquam generosior liquor: pomorum ut omnia genera, ita nullis secunda: æstate aura perpetua, hyeme apricitas maxima. In *Arcadia* Aristæus Arcas primus mellis usum ostendit; in *Peloponeso* Melissa virgo. Corsicæ incolas longævos ideò Athenæus tradit, quod melle assiduè vescantur. Ovidius ob taxi copiam venenatum facit. In *Sicilia*, Hyblen montem inprimis incolunt, thymi & salicum opulentissimum. Abundantia, comparationem Ovid. expressit. In *Attica* in Hymetto monte qui & Cecropius, ob pascua quæ solis Halizoniis cedunt, favificant. Hinc Hymettia & Hyblæa mella. At maximus in Septentrione earum proventus. In Podolia & Lithuania, siccarum terrarum foveas melle repleri, scribit Olaus, in quas immanes ursi prolapsi, suffocati sint. In Moscovia pinus vacuas eodem abundare, apud scriptores habemus. Historiam in Historia Ursi habebis. Pascuorum fortè ubertas copiam facit, odoris suavitas, florum abundantia, saporque jucundus. Hoc quoque experimento compertum est, in locis montanis mari vicinis, propter solitos maris halitus, & flosculorum copiam, adeò propagari, ut vaga illarum examina, corticibus insidentia, objectis alveariibus, facile capiantur, modò ipsa alvearia sale muriave illita fuerint. Tantus illis propagandi appetitus inest, quem vi salis multo uberius expleri præsentiunt. De sedibus eligendis *Columellam* consule.

Arist. H. A. l. 1. c. 40. — Plin. H. N. l. 11. c. 16. — Arist. H. A. l. 5. c. 21. — Æl. H. A. l. 1. c. 60. — Colum. R. R. l. 9. c. 10. — Plin. H. N. l. 11. c. 17. — Arist. H. A. l. 3. c. 12. — Locus. — Polyd. Virgi. l. 13. Hist. Anglicæ. — Leo Nolan. probl. 180. — Ælia. H. A. l. 5. c. 42. — Plin. H. N. l. 21. c. 12. — Ovid. Trist. l. 5. Eleg. 7. — Mart. Epig. l. 6. — Olaus Mag. l. 22. c. 19. — Colu. R. R. l. 9. c. 5.

Generatio.

Creatas in principio cum Danæo & Dubravio dicerem: ex alterius corporis corruptione oriri, nullum dubium. Ex tauro, bove, vacca, vituloque putrefactis produci certum: modum Geoponicor. author ostendit. Hinc in descriptione Philonii, mel νάματα θυγατέρων ταύρων *liquor filiarum taurorum*, dicitur. Ex cerebro Reges & Duces, ex carnibus vulgus gigni scribunt. Nascuntur & ex spinali medulla illi; sed quos cerebrum dedit, pulchritudine, magnitudine, robore, & prudentia antecellunt. Primæ transformationis indicium, si parva & alba specie immobilia, & imperfecta cadaveri circumfunduntur. Augescunt mox paulatim, alisque sensim excrescentibus, proprium colorem consecutæ, Regem circumvallant; brevibusque & tremulis, propter membranorum debilitatem & volandi insuetudinem, utuntur. Fœtus quonam modo progenerarent, magna inter eruditos & subtilis quæstio fuit. Apum coitus visus est nunquam. Alii eas coire & parere negant. Alii semen in floribus foliisque relictum, asportare ad alveos, ibique blanda incubatione perfici. Plinius ex flore Cerinthi colligi opinatur, Aristoteles ex calandro, Athenæus ex arundinis, quidam ex oleæ, immittique osculis in favos. Prodire ideo, feracibus horum florum annis plura examina: rarioribus rariores & ipsas videri. Nonnullis ex melle, seu potiore ipsius parte proveniunt. Taxites coire existimat, & apes mares, Reges fœminas facit: hos tempore constituto, vermiculos per examina, ut muscæ, excludere, fucos verò more serpentum incubare, & incubando, ad tempus vermiculos fovere. Hinc vermes σχαδῶνες dictos melle purissimo vesci, donec in nymphas abeant: aureliarum tunc instar involutos, in cellis manere, nec vesci, nec excrementa reddere. Tandem certo die, ruptis corticibus fieri apes & ad suum quamque munus vix dum alis perfectis sese accingere. Aristoteles, nec ex allato semine, nec per coitum gigni opinatur: nec apes esse fœminas, nec fucos mares. Duces & seipsos generare, & aliud genus quod Apum est: ab apibus

Plin. H. A. l. 11. c. 16. — Arist. H. A. l. 5. c. 21. — Cardan. de subtil. l. 9. Mouf. Theatri Insect. l. 1. c. 3. — Aristot. de gen. anim. l. 3. c. 10.

bus prodire fucos, hos nihil producere. Hinc & proportio quædam servatur, & discrimen. Duces magnitudine fucos, aculeo apes æmulantur, & vice versa. Nec mirum à paucis Ducibus, tam numerosas prodire. Nam & Leones cum primum quinque genuerint, mox pauciores generare, postremò unum, tandem nullum. Multitudinem primò apum à Ducibus gigni, mox sese paucos: illarum fœtum minorem, auctiorem suum, &c. Plinius ita de ea. *Plurimi existimavere oportere confici floribus compositis atque utiliter* (lege ex Aristotele, confici ex apportatis floribus Cerinthi, salicis alii, alii oleæ.) *Aliqui coitu unius Rex in quoque appellatur examine. Hunc esse solum marem præcipua magnitudine, ne fatiscat. Ideò fœtum sine eo non edit: apesque reliquas tanquam marem fœnas comitari, non tanquam Ducem: quam probabilem aliàs sententiam fucorum proventus coarguit. Quæ enim ratio, ut idem coitus, alios perfectos, imperfectos generet alios?* Dum fœtificant, ζμλωεγεῖαξ dicuntur: fœtus νεόττιον, νεόσπα, & *Nympha* vocatur. De *incubatione*, ita ex Aristotele Plinius. *Quod certum est, gallinarum modo incubant. Id quod exclusum est, primò vermiculus videtur candidus, jacens transversus: adhærensque ita ut pascere videatur.* (*lege*, deinde ita pascitur, ut adhærescere videatur) *Rex statim mellei coloris, ut electo flore ex omni copia factus, neque vermiculus, sed statim penniger. Cætera turba, cum formam capere cæpit, nymphæ vocantur, ut fuci, sirenes, aut cephenes. Si quis alterutris capite demat, priusquam pennas habeant, pro gratissimò sunt pabulo matribus. Tempore procedente instillant cibos, atq; incubant, maximè murmurantes, caloris, ut putant, faciendi gr. necessarij excludendis pullis, donec ruptis membranis quæ singulos cingunt, ovorum modo, universum agmen emergat. Spectatum hoc Romæ consularis cujusdam suburbano, alveis cornu laternæ translucido factis. Fœtus intra XLV diem peragitur. Fit in favis quibusdam, qui vocatur clerus, vel potius σκληρὸς* (vermiculus est in alvearis pavimento nascens) *amaræ duritia ceræ, cum fœtum inde non eduxere, morbo, aut ignavia, aut infœcunditate naturali. Hic est abortus apum.* Alveus totus arena obducitur, & favus putrescit. Addit Aristoteles, Duces subter ad favum pendentes oriri, separatim sex aut septem: fucos quoque seorsim si Dux superest; si obiit, in Apum loculamentis provenire: cæteras in concavis imisque favorum. Apum vermes dum recentes sunt, & aluntur, & stercus emittunt; donec lineamenta, sub quibus Nymphæ dicuntur receperit. Quiescunt tum contracti, nec ullo pacto se patiuntur moveri, usque dum destinatam speciem referant. Minus fœtificant, vere serotino, aut si squalor vel rubigo inciderit. χαδῶνες optimæ fiunt, cum mellificatur. Scaliger genitale quiddam in cellis ponere existimat, è quo Apiculæ progignantur. Creari è roribus in foliis vermiculos; pluere ranis: quantò commodius lectum rorem illum, atque calore parentis genitali fotum, tanquam ab architecto, in schadonem animari posse. Deprehensam à se cicindulam cum mare in coitu, meridie solutum obivisse. Edita sub vesperam à fœmella ova, quæ intra viginti horas vivificata abiere. Visam & è grandioribus Muscis unam, quæ in vola manu aliquandiu retenta, plusculos vermiculos candidos, mobilitate propria insignes edidit. Cur non Apes paucculis horis coire possent: deinde illico parere? Vossius denique ex Belgicorum apiariorum sententia ita de propagatione Apum scribit. *Rex apum singulis in cellis semen emittit. Id est, folliculus albicans, unde prodit vermiculus ejusdem coloris, sem. papav. assimilis. Isti folliculo circumdatur ab apibus viscidus ex rore humor itidem albicans. Nempe album hoc, albumini ovi, regium semen vitello respondet. Folliculo sic viscido rore circumdato, apicula incubat gallinæ instar, ac suo id fovet calore. Ita folliculus turgescit magis & magis; donec talis fiat vermiculus, qualem pinguioribus in caseis nasci videmus. Porrò sæpe quidem tardius, interdum tamen die nempe sereno, intra diem* 10. *vel* 12. *vermiculi ejus pellicula perrupta, exit apis, eaque perfecta, senis quippe pedibus, alis quaternis; pallidior tamen, & paulò post adultioribus similis.* Hactenus Vossius.

Plin. H.N. l.11. c.16. — Arist. H.A. l.5. c.21. — Arist. H.A. l.6. c.40. — Arist. H.A. l.5. c.19. — Scalig. Exerc. 191.2. — Vossius de Idol. l.4. c. 66. p. 1511.

Victus.

De *Victu*, de quo ex lege methodi nostræ ante generationem agere debebamus, si quæras, nihil venantur, sed *venturæ hyemis memores æstate laborem Experiuntur, & in medium quæsita reponunt.* Melle ergo, & si hoc nimium subtrahatur, *ceragine, cerintho, erythace, sandaraca* dicta vescuntur. Deterior hæc & ficum dulcedine æmulatur. His deficientibus Apiarii ficus, saccarata, uvas passas siccatas, fucos tusos, schadonum capita, lanas passo defrutove madidas, & aquam mulsam pro foribus ponunt. Crudas & recentes carnes apponi jubet Plinus. Floribus odoratis & caliculatis delectantur, *ex arboribus* pomorum cytisi, amygd. tamarisci, casiæ, ziziphi, pyri, persicæ, therebinthi, lentisci, cedri, tiliæ, ilicis minoris. Rhamni: ex *herbis*, thymi albi & rubri, sertulæ campanæ, myrti, viticis, genistæ, phlei, fabæ, serpilli, violæ, myrrhidis, rorismarini, conizæ cerintheæ, meliloti, narcisci, asphodeli, citraginis, hederæ, consiliginis, origani, satureiæ, violæ agrestis, amaraci, hyacinthi, iridis, croci, rosæ, lilii attractilis, sinap. spondilii, batrachii, &c. De quibus omnib. distinctè Columella agit, quem vide. Bibere easdem certum, & limpida, seu fluviatili seu fontana delectari, in qua ligna & lapides injiciendi, ut com-

Arist. H.N. l.9. c.40. l.4. c.9. — Colum. R.R. l.9. c.4. — Arist. H.A. l.9. c.40. — Varro R.R.

commodè & insidere; & sese abluere possint. Hac destitutæ, aliunde humore hausto sitem leniunt, de eoque intus ad Reges & operatrices aliquid deferunt.

Vita ad 6. 7. & ad summum 10. annos producitur: seu ut Plinius. *Vita eis longissima, ut prospere inimica ac fortuita cadant, septenis annis universa. Alveos, nunquam intra decem annos durasse proditur. Sunt qui mortuas si intra tectum hyeme serventur, deinde sole verno torreantur, ac ficulneo cinere toto die foveantur, putent reviviscere. In totum vero amissas, reparari ventribus bubulis recentibus cum fimo obrutis. Virgil. juvencorum corpore exanimato, sicut equor. vespas ac crabrones, sicut asinorum scarabæos, mutante natura ex aliis quædam in alia.* Card. robustior. ad 12. an. pervenire posse, scripsit.

Ætas Arist. H. A. l. 5. c. 22. Plin. H. N. l. 11. c. 20. Cardan de variet. Rer. l. 7. c. 22.

Volatus. Attollunt sese atque contrahunt cum volant. Rectà non volant, quia cauda destitutæ sunt: ideo etiam parum in volatu perseverant, aut in aëre demorantur. Præstant tamen vaginipennes. Quia exiguas pennas habent, nec rectè procedere, nec diu volare possunt.

Sonus. Vocem non edunt, sed sonum, βομβεῖν id Græcis Latinis bombilare, & bombissare. Sonus ipse σιγγὸς & βόμβος, illis murmur & susurrus his dicitur. Quidam modulari, sed ineptè, dixit. Alii, nocte ea, qua natus est Jesus, magis bombos edere, garriunt. *Odoratu* plurimum valere in de colligas, quòd mel à longinquo sentiant. Visæ ex agris pharmacopolia & qui mel venderent invisisse, revolasseque onustas. Retulit & Clutius, per longum camini tubum, cum mel domi coqueret, supernè ingressas; nec aliter quam circa candelam cicindelas & lampyrides solent, circa ahenum volitasse; plerasque in illud decidentes submersas. De instrumento non est quod solliciti simus. ὑπόζωμα illud est, & spiritus innatus, quo & moventur.

Odoratus. Arist. H. A. l. 4. c. 8. Vossius de Idololatr. l. 4. c. 71. Arist. de part. anim. l. 2. c. 16.

Auditus. *Auditu* destitui Aquinati visum. Sono vehementi, ob ingentem aëris motum, qui & animal interimere, & lignum scindere valet, terreri & fugere. At plausu æris gaudent, & murmure excitantur ad opus, sonituque quieti sedant, ut postea dicetur. *Memoria* valere, apud Rhodiginum extat. *Visus* quòd oculi duri, hebetior. Ideò facilè à merope & hirundine capiuntur.

Plin H. N. l. 11. c. 20. Arist. H. A. l. 9. c. 40. Arist. H. A. l. 4. c. 10.

Antipathia. Odere fœdos odores, proculque fugiunt, sed & infectos. Itaque unguenta redolentes infestant, ipsæ plurimor. animalium injuriis obnoxiæ. Impugnant eas naturæ ejusdem degeneres vespæ atque crabrones, & è culicum genere qui vocantur *muliones* (ἐμπίδες Arist. *qui onustos in via mulos æstate vexant*) populantur hirundines & quædam aliæ aves. Insidiantur aquantibus ranæ, quæ maxima est earum operatio, tum, cum sobolem faciunt. Nec hæ tantum quæ stagna rivosque obsident, verum & *rubetæ* veniunt ultrò, adrepentesque foribus per eas sufflant: ad hoc provolant, confestimque abripiuntur. (alii legunt, *inflantur, & pro volantes eas confestim abripiunt.*) Nec sentire ictus apum ranæ traduntur. Inimicæ & *oves*, difficile se à lanis earum explicantibus. Cancrorum etiam odore, si quis juxta coquat, exanimantur. Timent quoque ab araneis, lacertis, crocodilis, upupa, merope, noctua, & aliis alvearium depopulatoribus: sed & ab Echo, fulgure, tonitru, & fragore omni.

Plin. H. N. l. 11. c. 18. Theoph. C. P. l. 6. c. 4. Arist. H. A. l. 5. c. 19. Æli H. A. l. 8. c. 6. & l. 1. c. 51.

Morbi. Huc & *morbi* pertinent, repletio nempe, inanitio, siccitas, humiditas, frigus, calorque non naturalis. *Repletionem* nimia satietas infert, quando alvearia non castrantur, scabie tum sordibusque diffluunt, strumosæque redduntur. *Inanitio* è cibi inopia oritur: Ejusdem inopia, malaciam, diarrhæam, βλαψιγονίαν & tabem affert. In malacia adeò morosæ sunt, ut facilè aufugiant, nisi tinnitu, vel rerum gratissimarum suffitu retineantur. *Dirrhæam* ex tithymalli, hellebori, ebuli & sambuci floribus contrahunt. *Tabe* correptæ pellucescunt. De remediis & quæ huc spectant, vide Authores. De his ita Plin. *Sunt & operis morbi: cum favos non explent, cleron vocant. Item blapsigoniam, si fœtum non peragant. Inimica est & echo resultanti sono, qui pavidas alterno pulsat ictu: inimica & nebula. Aranei quoque vel maximè hostiles, cum prævaluere ut intexant, enecant alveos. Papilio etiam hic ignavus & inhonoratus, luminibus accensis advolitans, pestifer, nec uno modo. Nam & ipse ceras depascitur, & relinquit excrementa, quibus teredines gignuntur: filiis etiam araneosa, quacunque incessit, alarum maximè lanugine obtexit. Nascuntur & in ipso ligno teredines, quæ ceras præcipuè appetunt. Infestat & aviditas pastus nimia florum satietate, verno maximè tempore alvo cita. Oleo quidem non apes tantum, sed omnia insecta exanimantur, præcipuè si capite sensere eximi, mella avidè vorantes. Cæteropræparcæ, & quæ alioquin prodigas atque edaces, non secus ac pigras atque ignavas proturbent. Nocent & sua mella ipsis illitæque ab adversa parte moriuntur. Tot hostibus, tot casibus & quota portione eorum commemorata? tam munificum animal expositum est.*

Plin. H. N. l. 11. c. 19.

Ingenium. Singulare ingenium regiminis & operis ratio ostendit, in quibus prudentiam, fidem, obedientiam, fortitudinem, & exactæ quasi πολιτείας exemplum, observare est. Elegantur de iis Plinius. *Ratio*, inquit *operis hæc, interdiu statio ad portas more castrorum, nocte quies in matutinum, donec una excitet gemino aut triplici bombo, ut buccino aliquo. Tunc universæ provolant, si dies mitis futurus est. Prædivinant enim ventos imbresque, & tunc se continent tectis. Itaque temperie cœli (& hoc inter*

Plin H. N. l. 11. c. 10.

inter præscita habent) cum agmen ad opera processit, aliæ flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore, guttasque lanugine totius corporis. Quibus est earum adolescentia ad opera exeunt, & supra dicta convehunt: seniores intus operantur. Quæ flores comportant, prioribus pedibus femina onerant, propter id natura scabra, pedes priores rostro: totæque onustæ remeant sarcina pandatæ. Excipiunt eas ternæ, aut quaternæ atque exonerant. Sunt enim intus quoque officia divisa. Aliæ struunt, aliæ poliunt, aliæ suggerunt, aliæ cibum comparant ex eo quod allatum est. Neque enim separatim vescuntur, ne inæqualitas operis & cibi fiat & temporis. Struunt orsa ea concameratione alvei, texumque vel usque ad summa tecta deducunt, limitibus binis circa singulos arcus, ut aliis intrent, aliis exeant. Favi superiore parte affixi, & paululum etiam lateribus simul hærent & pendent una. Alveum non contingunt, nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter poposcit alveus: aliquando & duorum generum: cum duo examina concordibus populis dissimiles habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt, pilarum intergerinis à solo fornicatis, ne desit aditus ad sarciendum. Primi ferè tres versus inanes struuntur, ne promptum sit quod invitet furantem. Novissimè maximè implentur melle: ideoque averso alveo favi eximuntur, Gerulæ secundos flatus captant. Si cooriatur procella, apprehensi ponduseulo lapilli se librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Juxta vero terram volant in adverso flatu vepribus hebetato. Mira observatio operis. Cessantium inertiam notant, castigant mox, & puniunt morte. Mira munditia. Amoliuntur omnia è medio, nullæque inter opera spurcitiæ jacent. Quin & excrementa operantium intus, ne longiùs recedant unum congesta in locum, turbidis diebus, & operis otio egerunt. Cum advesperascit, in alveo strepunt minus ac minus, donec una circumvolet eodem, quo excitavit, bombo, ceu quietem capere imperans: & hoc castrorũ more. Tunc repentè omnes conticescunt.

Prima fundamenta *Commosin* vocant periti, seu gummitionem, (κώνησιν vel κωμίαζιν alii legunt) cum alveare tectorio illinunt: secunda *pissoceron*, tertia *propolin*, inter coria cerasquæ magni ad medicamina usus. *Commosis* crusta est prima, saporis amari. *Pissoceros* super eam venit, picantium modo ceu dilutior: ceræ initium, plerumque è mitiore gummi. *Propolis* crassioris jam materiæ, (è gutta quam in foliis populi ferunt hanc faciunt) additis floribus nondum tamen cera sed favor, stabilimentum, qua omnes frigoris aut injuriæ aditus obstruuntur, odore & ipsa etiamnum gravi, ut qua plerique pro galbano utantur. Dioscorides ad styracem accedere putat. De *Regimine* sic idem.

Plin. H. N. l. 11. c. 7. Ael. H. A. l. 1. 59. — *Plin. H. N. l. 24. c. 8.* — *Ael. H. A. l. 5. c. 11. & 13.*

Mira plebi circa Regem (de hoc in Differentiis) obedientia. Cum procedit una est totum examen, circaque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur? Reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circuit, similis exhortanti, solus immunis. Circa eum satellites quidam, lictoresque, assidui custodes authoritatis. Procedit foràs nonnisi migraturo eximine Id multò intelligitur ante, aliquot diebus murmure intus strepente, apparatus indice, diem tempestivum eligentium. Si quis alam ei detruncet, non fugiet examen. Cum processere, se quæque proximam illi cupit esse, & officio conspici gaudet. (Id Homerus βοτρυδὸν πέτεσθαι dixit;) Fessum humeris sublevant: validius fatigatum ex toto portant. Si qua lassata deficit, aut fortè aberravit, odore persequitur. Ubicunque ille consedit, ibi cunctarum castra sunt. Duce prehenso totum tenetur agmen: amisso, dilabitur migratque ad alios. Esse utique sine Rege non possunt. Invitæ autem interimunt eos, cum plures fuere, potiusque nascentium domos diruunt, si proventus disponatur: tunc & fucos abigunt. Rege peste consumto, mœret plebs ignavo dolore, non cibos convehit, non procedit, tristi tantum murmure glomeratur circa corpus ejus. Subtrahitur itaque deductæ multitudini: aliàs spectantes exanimem, luctum non minuunt. Tunc quoq; ni subveniatur, fame moriuntur. Huc *latitatio, mundicies*, & alia spectant. *Plin. H. N. l. 11. c. 16.*

Quiescunt ab occasu Vergiliarum usque ad ver, & hyeme conduntur. Alii ultra exortum latere dicunt, prout ratio climatis & tempestatis tulit. Ante fabas florentes non exeunt ad opera & labores. *Arist. H. A l. 8. c. 14. Plin. l. 11. c. 6.*

Stupendum quod ex Clutio Vossius narrat, mundiciei & *amoris* simul exemplum. *Repererat is in hortis suis apiculam, in olla mellis submersam: alteram item ab imbre sic afflictam, ut & ipsa quasi exanimis jaceret in herba. Utramque igitur manui imposuit: cujus calore sic fotæ planè sunt refocillatæ. Ut verò se mutuo agnovere, utraque alteram osculari & amplecti amicum in modum. Ac illa quidem mundior, quam imber sic straverat, membratim purgare cœpit alteram melle sordidatam: inque opera hac propemodum horam insumsit. Tum quæ beneficium id acceperat, os admovit alteri; eique grati animi ergo, de pectore suo eduxit mellis aliquid: quod ea hausit, satiataque, in alveare revolavit.* Addo de ἀνθολογία & præsagiis quædam. Fructibus nullis nocetur, *inquit Plinius*. Mortuis ne floribus quidem, non modò corporibus insidunt. Operantur intra sexaginta passus. Et subindè consumtis in proximo floribus, speculatores ad pabula ulteriora mittunt. Noctu deprehensæ in expeditione, excubant supinè, ut alas à rore protegant. *Præsagia* *Clut. de Apib. 1. c. 3. Voss. de Ido. 4. c. 72.* — *Plin. H. N. l. 11. c. 1. Ælia H. A. l. 5 c. 49.*

ab examinibus ubi consedere sumuntur. Tunc ostenta, *inquit idem*, faciunt privata ac publica, uva dependente in domibus sive templis, sæpè expiata magnis eventibus. Sedere in ore infantis, Platonis tum etiam, suavitatem illam prædulcis eloquii portendentes. Sedere in castris Drusi Imperatoris, cum prosperrimè pugnatum apud Arbalonem esset, haud quaquam perpetua aruspicum conjectura, qui dirum id ostentum existimant semper. Aliter apud Dionem Obsequentem legitur. Ille examine apum deterritum, ne ultra Visurgim procederet: hic infeliciter dimicasse scribit.

Plin. H. N. l. 11. c. 16.

Dio Hist. 54. Obseq. l. de prod. c. 12. 4.

Usus.

Inserviunt *usibus* pluribus apes. In *Cibo*, *Medicina*, *bellis*, *præsagiis*, *suppliciis*, etiam adhibentur. Vescebantur eis Cumanæ regionis incolæ. Contusæ & cum vino diuretico exhibitæ, hydropem potenter curant & calculos comminuunt. In melle mortuæ vomicas sanant: Ulcera labiorum emolliunt: dysenteriæ medentur. Favis immortuæ & cum melle tritæ pilos partibus nudatis restituunt. Sæpè ab obsessis in hostes emittuntur: harumque opera Lupus Barriga Lusitanus ab obsidione opidi Xiamaticensis in Mauritania, Anno millesimo quingentesimo duodecimo depulsus est. Apud veteres stellionatus reum, melle illitum, & ad solis radios expositum, apibus objiciebant. De *præsagiis* superius dixi. Adde, Pompejo aciem contra Cæsarem instructuro, & Dyrrhachium egredienti, tanta apum examina occurrere, ut signa obscurarent. Victus est. Severo imperante, apes in signis militaribus, in stativis Nigri maximè, favos finxerunt. Ancipites hinc inter Severianos & Nigrianos congressus: sed illi obtinuere. In Consulat. L. Pauli & C. Metelli hostem imminentem præsignificarunt. Leopoldo Austrico Sempachum cum exercitu tendente, apum examen in oppidum irruit, ut Helvetiorum Historici produnt. Palatino Regiam Pragensem ingrediente, tegulis insedere. Mali rem ominis Anhaltinus dixit. Reliqua prætereo.

Differentiæ

Arist. H. A. l. 9. c. 40.

Differentiæ Apum sunt variæ. Aristoteles in *urbanas* & *feras* dispescit, & ibidem, alias *gregales*, ut Apes, Reges, fucos, vespas annuas, crabrones teredines: alias *solitarias*, ut Sirenem minorem, majorem, & bombycem. Hunc secutus Albertus, novem quoque genera facit, quæ apud Aldrovandum vide. *Plinio* Apes sunt & *rusticæ sylvestresque*, horridæ aspectu multò iracundiores, sed opere ac labore præstantes, *Urbanarum*, addit, duo gnera, optimæ breves variæque, & in rotunditatem compactiles: deteriores longæ, & quibus similitudo vesparum: etiamnum deterrimæ ex iis pilosæ. Optimè in *non operatrices* & *operatrices* distinguuntur. Inter illas sunt *Rex*, *Fucus* & *Fur*. De *Rege* satis superius diximus. Duo eorum secundum Aristotelem & Plinium genera. Melior ruffus, quàm hirsutus niger variusque. Omnibus forma semper egregia, & duplo quàm cæteris major, pennæ breviores, crura recta, ingressus celsior, in fronte macula quodam diademate candicans. Multum etiam à nitore vulgò differunt. Varro nullam ruffi mentionem facit. De *fuco* in sequentibus agetur. *Fur* est nigrum quid, ventreque ampliore. *Operatricium* differentiæ, *à corporis figura*, *ætate*, *moribus*, *operatione*, *colore* & *aculeo* sumuntur. *Corporis figura.* Sunt aliæ *vastæ* sed glomerosæ, eædemque nigræ & hirsutæ: aliæ *minores* quidem sed æquè rotundæ, & infusci coloris, horridique pili: aliæ magis *exiguæ*, nec tam rotunde, sed obesæ tamen & latæ, coloris meliusculi: aliæ minimæ gracilesque, & acuti alvei, ex aureolo, variæ atque leves. Sic distinguit ex Aristotele Columella & Virgilius: Optimæ parvulæ, oblongæ, leves, nitidæ, auro ardentes, & paribus lita corpora guttis, moribus denique placidis. *Ætate.* Sunt quædam *novellæ*, *vetulæ* quædam. Illarum examen quotannis avolare solitum est, nec perinde pungunt: & si annum non excessere, nitescunt, oleique similitudinem & speciem gerunt. Hæ horridulæ evadunt, & rugis obseruntur: mellificandi peritissimæ. Frigora denique & pluvias præsentiunt: ideo his ingruentibus non longè ab alvearibus recedunt. *Operatione.* Sunt *inutiles*, ut bombylius: ἐργοφόροι, πλάσιδες, ab artifici figmento fortè. Sunt & *inertes*, quæ quidem nec favos corumpunt, nec melli insidiantur: id tamen non conficiunt. Nonnullæ Regē cingunt: quædam mortuas ex alveo efferunt: aliæ noctu excubias agunt. Quæ mellificant, vel in alveis, arboribus excavatis, petris, tabulatis; vel sub terra id faciunt. Circa Thermodoontem fluvium (in Themiscyra) duo genera: aliarum quæ in arboribus mellificant: aliarum quæ sub terra, triplici cerarum ordine, uberrimi proventus, inquit Plinius. At Aristoteles illarum duntaxat meminit, has alibi ponit. Favus ipse, *addit*, levis, atque æquabilis est, quem non semper, sed hybernis duntaxat mensibus construunt. Copia in eo tractu hederæ, uude mel conficitur. *Colore.* In Ponto enim sunt quædam albæ, quæ bis in mense mella faciunt. *Moribus.* In Æthiopia, si Alvarezio credendum, adeò cicures, ut intra hominum cubilia examina conficiant. Apud Halizones cum hominibus papulatum exire, & opus tam concretum facere, ut mel à cera sejungi nequeat, Pausanias author est. Destituuntur & aculeo quædam.

Plin. H N. l. 11. c. 26.

Arist. H. A. l. 1. c. 40. Plin. H. N. l. 11. c. 16.

Arist. H. A. l. 9. c. 40.

Colum. R R.

Ælia. H. A. l. 1. c. 11.

Ælia. H. A. l. 1. c. 59.

Plin. H. N. l. 11. c. 17. Arist. H. A. l. 5. c. 22.

Pausan. in Atticis.

De Novi orbis apibus ita *Nierembergius*. Multiplex apiarum genus in novo orbe semper admirabile, licet in mellificio diversum. *Quædam* in arborum cavitatibus, sed sine favo, corticem cereum prius effingunt ovi

Nieremb. H. Exot. l. 13. c. 1.

ovi instar, quem imbuunt penitus liquido & suavi nectare. Hæc ova copulata simul, & racemata, usque ad viginti vel triginta inveniuntur. Indi truncum cædunt, & deferunt ad usus suos plenum melleis globulis, cera quoque utilissima. *Aliæ* glandes minores conficiunt: *aliæ* non excedentes nucem avellanam. Hoc genus apum exiguum est & mansuetissimum. *Aliæ* sub humo laborant, quædam 3. aut 2. ulnas, quædam non ampliùs quàm dodrantem profundæ, prout oportunum illis. Harum quædam mellificant in cereis quasi fistulis oblongis, quædam orbicularibus rotundioribus. Ex his quædam *mites* & innoxiæ, aliæ *majusculæ* efferæ, & suos labores acriter tuentur. *Aliæ* quoque sunt *feræ* diversi opificii, rotundum conficiunt favum instar mali citrei circulando fistulas suspenduntque ex arborum fronde, imponentes favos alium super alium: aliquando sustinet frons racemum ejusmodi trium dodrantiũ longum. *Exiguiores* apes suspendunt minores racemos, & tenuioribus ramis, grandiores ex firmioribus (vocant has Indi Mateeeas) quarum morsus æquat dolore ictus serpentum, & viginti quatuor horis perseverat. *Alia* mitis apum natio est in terris Haimensium, quas industria Europæorum in alvearia conclusit, ubi nec pungunt, nec irritantur, nec inquietes fiunt, recluso alveare. Mirum dictu, nec cessant à labore, tam sunt officio intentæ. Hic curiositas non indigeret vitreis, nec transparentibus vasculis, ut exemplum sedulitatis disceret. Regina & Magistra plurimum à plebe distat. Est quoque apum *nigrum & exile* genus, quod in sylvis sine cera mellificat. Cera subterranearum apum percommoda ceratis ad dolores ex quavis causa frigida accidentes: tumores resolvit: ad alia medicamenta etiam idonea. Albæ apes sunt in Quatemala, mel quoque album & ceram fabricantes, nec nimis noxiæ.

Nunc ex aliquibus authorib. dabo aliqua. In *Ceyba* vastæ arboris & aliar. interdum cavis nidulantur apes, atque suum mel elaborant, non minus bonum quam in Hispania teste Ciæca: quarum tria sunt genera. *Unum* paulo majus culicibus. Ad favi quem probè communiunt, orificium, tubulum dimidii digiti longitudine aptant ex materia ceræ simili, per quem apes, alis eo quod è floribus decerpserunt onustis ad suas operas ingrediuntur. Acidiusculum est mel istud, cujus paulò ampliùs libra præbent singula alvearia. *Aliud genus* paulo majus nigrum superius tamen candidum est. Orificium, quo in arborum cavum ingrediuntur, confectum habent ex cera alteri materiæ commixta, lapide durius. Harum mel superius bonitate longè superat, illiusque tres mensuræ, sive veterum congius nonnunquam ex unico alveari eximitur. *Tertium* genus Hispanicas magnitudine excedit, sed aculeis caret, impetu tamen in eos fertur, qui favos eximere volunt, mireque sese capitis & barbæ pilis implicat. Harum interdum alvearia duodenas aut plures libras mellis, multò quam reliquarum præstantioris, continent.

Americanæ, inquit Lerius, apes nostris dissimiles, & exiguas illas muscas quæ æstate, præsertim maturis uvis, nobis infestæ sunt, potiùs referentes, suum Mel & ceram conficiunt, per sylvas in arborum cavis, unde incolæ utrumque probè eximere norunt. Favum, è quo mel nondum exemptum yrayetic appellant: yra enim illis mel est, yetic cera. More nostro melle vescuntur: ceram verò, quæ instar picis ferè nigra est, in massas convolvunt brachiali crassitudine. Sed neque funalia neque candelas ex ea parant, (noctu enim nullo alio lumine utuntur, quàm certi ligni fragmentis accensis, quæ lucidam flammam parant) at ingentium cannarum lignearum tubos (in quibus suas plumas, ne à certo papilionum genere, ipsis travers dicto, corrumpantur conservant) ista præsertim obturant.

Anton. Herrera in Provincia Vetræpacis scribit reperiri *apes sine aculeo* clarum mel conficientes; quarum aliæ sint armatæ & noxiæ, quemadmodum nostræ, aliæ parvæ ut muscæ, optimè tamen mellificantes, aliæ noxii nectaris: quod dementet gustantes. Nullæ favum conficiunt, sed condunt liquorem sub humo, aut in cavis arboribus mel liquidissimum, & acescit nonnihil. Ulricus Faber scribit, *in terrâ Marchkasiorum*, si quis sylvas ingressus in arbore quacunque foramen faciat, posse ex arbore quinque vel sex mensuras mellis accipere, quod instar mulsi ab exiguis apibus neminem cædentibus conficitur. Hoc mel ad comedendum optimum est, & vinum inde suavissimum præparatur.

Adjiciam hisce ab Aldravando observatas, easque propriis ipsius verbis describam. Quæ inquit *priori loco* exhibetur, Apum regulus est ape duplo fermè procerior, sed fuco macilentior: magis etiam lucescit, & alvum habet in extremo acutiorem. Alæ sunt longæ, & coloris albi, flavis punctis conspersi. Caput ejusdem cum ventre coloris est. Antennæ sunt breves, sed parum benè à pictore expressæ. Apis est vulgaris, quæ *secundo loco ponitur*, color ei magis ad cinereum vergit hirta ferè tota, alvo est obtusiori, brevissima, exerit aculeum. Alæ sunt candidæ intercurrentibus lineolis flavis, breves, breviores, inquam, ipso corpore: Caput magnum; antennæ, ut in ipso regulo. Fucus, *qui tertio loco* exprimitur media est magnitudine inter Regem, & Apem; magis tamen ad regem accedit; Ape duplo major, Rege cor-

Aldrov. Inʃect. l. 1. c. 4.

corpulentior, ſed brevior, colore etiam magis fuſco. Alæ fermè, ut in Rege, pedes breviores, caput majus. Alvi extremum velut in duas appendices deſinit.

Inter *apes ſylveſtres*, quarum multa ſunt genera, *duæ priores*, una cum ſuis favis expreſſæ, domeſticis quodammodo accenſeri poſſint. Mel enim quod parant, non omnino ſpernendum videtur, propter ſuum dulcorem, & ex favis non contemnenda cera parari poſſit. Ipſarum verò apum ſpecies domeſticis noſtris multo eſt pulchrior venuſtiorque. Differunt autem & magnitudine inter ſe & colore. Quæ major eſt, & priori loco pingitur, favos & cellas etiam conficit majores. Has ſimul cum ſuis apibus inventas F. Gregorius Regienſis Cappucinorum ordinis, diligentiſſimus Pharmacopola, & herbarum etiam apprimè peritus, cum ad montem Padernum vulgo dictum in noſtro agro herbarum inſpiciendarum gratia iviſſet, ad me attulit, cum ut gratum mihi faceret, tum verò etiam, ut tam pulchrum naturæ arcanum poſteris aliquando communicarem. cellarum aliæ erant vacuæ, aliæ plenæ; plenarum aliæ continebant mel, aliæ ſobolem albam, qualem à latere favorum pictor exhibuit. An vacuis apes quieſcere putaverim. Omnium figura non ſexangulis terminatur, ut in communibus, ſed erant rudes, & rotundæ, neque omnes ejuſdem magnitudinis. Apis ipſa aſpectu venuſta admodum, tota hirſuta capite, antennis, & pedibus aterrimis, aterrima item, ac rotunda macula in tergore inſignis: alæ ferrugineæ, cætera modo rubicundo, modo atro colore variat. *Altera* quæ plures & minores favos conſtruit, minor eſt ut dixi, & colore diverſo. Caput enim in hac pedes & tota alvus nigricant, dorſum totum rubicundum eſt, alæ proceræ, anguſtæ nigricantes. Utraque favos ſuos operit quiſquilijs, palea & muſco ne facile ſit invenire. Quid ſi harum melle D. Joannem Baptiſtam in deſerto vixiſſe dicamus.

Quæ *duæ deinceps* pinguntur, noſtris ruſticis *Avoni* vocantur, invicem ferè conſimiles. *Prior* capite antennis, & pedibus nigris; toto corpore magis, quàm præcedentes hirſuto, & luteſcente, minus in dorſo, magis in alvo. Sed colorem iſtum luteum corporis hirſuties facit, non ipſius corpus. *Altera* eadem omnino videretur, niſi candidior eſſet, & paulò minor. Reperiuntur in hoc genere etiam virides, & nigræ, & aliorum colorum. Hollandi, ut audio, omnes, neſcio cur Keyſers/ hoc eſt, Imperatores vocant, niſi dicamus propter aculeum, quo acerrimè pungunt, Reges in eo vincentes, qui vel eo carent, vel ſi habent, non utuntur.

Nigrarum duarum hic iconem etiam dedi, *prior* major eſt, & brevioribus tamen alis, utraque corpulenta eſt admodum. Prior undique nigra eſt, præterquam in cervice & ſuperiori alvi parte, ubi macula lutea eſt, & in extrema ferè, ubi candicat. *Altera* eaſdem habet maculas, ſed multò majores, colorque eſt intenſior. Priori pedes hirſutiores, & craſſiores. Utrique atri. Antennæ in ſecunda breviores, & exiliores. Quæ *deinceps picta eſt*, ex earum genere eſt, quæ propè latrinas, & fœdas cloacas bombos ſuos edere ſolent. Aſpectu elegans eſt, alvo craſſa, ex nigro, & luteo varia, in extremo acuta, capite & dorſo cinereis, oculis magnis, extuberantibus, nigris, pedibus brevibus etiam cinereis, alis proceris anguſtis ejuſdem cum dorſo coloris.

Eſt præterea alia *Apis fera*, quam *aquaticam* vocavi, ſeu potius amphibiam, quod, & in terra, & aqua degat. Sed rarius videtur. Hanc aliquando, ut me exercerem, ſic deſcripſi. Api vulgari valdè ſimile inſectum amphibium, extra aquam volans, in aquis natans, quadripenne, ſepes. Duos pedes oblongos habet, nimirum anticos, quibus utrinque diſtentis tanquam temone ſimul & remigibus ad natatum utitur. Cæteri breviculi, ſub ventrem contracti. Caput compreſſum, oculis nigris, grandiuſculis ac ſplendidis inſtructum. Corpus alis tectum, prorſus atrum. Alæ ſuperiores ſimul, & inferiores duriuſculæ, ac cruſtaceæ, nonnihil majori ſui parte eaque ſuperiore è luteo colore habent, & nigro maculoſæ ſunt; ſed extrema parte aut proxima ſubtiliſſimæ, ac pellucentes, inſtar inferiorum alarum, quas operiunt ipſæ, appendices duæ ſunt raræ obſervatu; imo in nullo alio Inſecto, à me viſæ, quarum una alteram incumbens tegit, quæ faciunt, ut lacinioſæ interna parte, ac triangulo ſinuatæ appareant. Sed & extremo ſui erectam ſeu fiſſuram levem habent. Roſtrum aculeatum eſt, ut Culicibus. Pedes anteà, quibus natat, tribus articulis diſſecti ſunt. Ruſtici *Bonon Gvardaloſe* vocant, forſan quod lucente ſole aquæ ſumma petat, velut apricari cupiens, & nebuloſo cœlo non conſpiciatur. Aliquando cœlum tuetur, ſurſum ex aqua exerto ore, aliàs deorſum, & vel leviſſimo ſtrepitu aut umbra percepta, ſagacitate mira ſtatim quovis telo velociùs in fundum lancinans ſubducit, adeò ut captu difficillimum ſit.

Ad Caput de Apibus

Appendix I.

* *De Melle.*

Nomen. Mellis apud Latinos nomen, à Græco μέλι deductum videtur, hoc autem vel à μέλει, curæ est, quòd cum cura colligatur: vel à μηλέα, pomo, quod ex ejus fructibus, descendisse videtur. Apud Athenæum Alcman. ὀπώραν κηρίνην, cereum fructum, Epicharmus, πόντον ὄρθριον, matutinum mare, quòd diluculò ex aëre fluat, appellat. Favus, quod vocabulum à φαγεῖν Isidorus derivat, Perottus, à fovendo, quod in favis fœtus suos apes foveant; Martinius ab ὕφος textum; Græcis αὐθρήνιον, κηρὸς, κήριον, μελίδειον, μελικηρὶς, ὕριον, audit. Cellula est apum sexangula, loculamentum, & fundamentum operis. (Athen. Dipnos. l. 14.)

Descriptio. Quid sit, egregiè ex antiquis exposuit Plinius. *Venit hoc*, inquit, *ex aëre & maximè Syderum exortu*, (μάλιστα ἐν ταῖς τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς Aristoteles dixit) *præcipueque ipso Sirio splendescente fit*, (benè hinc Mercurialis in Aristotele pro ἢ ἴρις, ζείριος legi debere putat) *nec omninò prius Vergiliarum exortu*, (oriuntur, octavo Calend. Aprilis, in octava parte Arietis, ut apud Columellam habetur) *sublucanis temporibus. Itaque tum primâ aurorâ folia arbor. melle roscida inveniuntur: ac si qui matutino sub dio fuere, unctas liquore vestes, capillumque concretum sentiunt. Sive ille est cœli sudor, sive quædam syderum saliva, sive purgans se aeris succus. Utinamque esset & purus ac liquidus, & suæ naturæ, qualis defluit primò: nunc verò è tanta cadens altitudine, multumque dum venit, sordescens, & obviæ terræ halitu infectus; præterea è fronde ac pabulis potus & in utercùlas congestus apum (ore enim vomunt) adhæc succo florum corruptus, & alveis maceratus totiesque mutatus, magnam tamen naturæ cœlestis voluptatem affert.* Nec abire in diversa alios videbis. Nam Aristoteles, rorem qui cecidit esse, ex eo demonstrat, quòd uno & altero die cellas melle repletas inveniant Apiarii, nec, autumno, postquam detractum est, reparetur, quamvis tum flores præstent. Galenus in plantarum foliis oriri, & ejusdem cum rore generis esse; recordarique, æstate copiosum in iisdem repertum; postquàm per æstatem, temperiem aëris calidam & siccam, benè frigida nox excepisset, scripsit. Scilicet, sublati è terra & aquis, solis calore, halitus, ex acteque tenuati ac cocti, à frigore subsecutæ noctis concreti coaluere. In monte Libano id persæpè quotannis accidere ait. Itaque coria extendunt, & decussum de arboribus excipiunt. Ælianus denique mel in Media, ex arboribus stillare prodidit, eodemque in Prassiorum regione in India pluere. In herbarum & palustrium arundinum comas decidens, ovillo & bubulo pecori tam suave epulum, ut suavissimum lac edant. Seneca dubitat inveniantné ipsum in floribus, an succum tantum quendam, quem *spiritus sui proprietate*, ut loquitur, & adhibito quodam veluti fermento, in melleam substantiam densent & coagulent. Et hæc quidem veterum sententia. Ex recentioribus Senecæ Erasmus in suo Ciceroniano subscribit: *Fingunt*, inquit, *ore visceribusque suis liquorem, ac in ipsas transformatum, rursus ex se gignunt*. Moufetus, Chylum apum in ventriculis earum consummatum vocat, idque vomitione ejici, vix hoc nobis probatur. Excrementum esse quo alimur non potest: observatumque à curiosioribus, ore quidem melleum ex floribus succum colligere, sed non implere ventrem. Onerari duntaxat crura & coxas, in quibus pilorum instar eminentia quædam repagula, ne mel decidat, reduces ad alvearia, distenta crurum & onustas melle coxas habere, à quo, à destinatis huic officio apiculis, exonerentur. Deciduum ex vaporibus humorem seu rorem esse, dubito. Non colligunt summo manè, dum flores roscidi, apiculæ, fervens dies placet: nec versus cœlum hiantibus insident, sed versus terram pendulis. Induere se & ad medium penetrare videbis, quo ros qui summa duntaxat folia stringit, pervenire non potuit. Hærere intus melleam dulcedinem testantur, quam si leviter suxeris, gustabis. Et cur, si mel deciduum: festucis quoque & stipulis non adhæret? Cur ex certis duntaxat floribus colligitur? Benè ergò Cabeus, certor, florum succum, illumque internum & medullarem, ab apibus, naturæ genio cum aërea humiditate expressum, & qui vegetabile quid potius ac terrenum, dixit. Inde sanè fit, quod pro diversarum regionum genio, diversæ sunt & mellis sortes. Diversum hæ, floribus sal subministrant. Inde quòd aquam gravitate superat, & ad eam se ut 10. ad 1. habet: inde, quòd arte Chymica dissolutum, maximam partem in terram facessit: inde, quòd suavem quidem sed vehementem saporem, qui salinum & terrestre quid sapit, præ se fert.

(Plin. H. N. l. 11. c. 12. Arist. H. A. l. 6. c. 21. Mercur. Var. Lect. l. 2. c. 24. Columella R. R. l. 9. c. 14. Galen. de Alim. facult. l. 3. c. 39. Ælian. H. A. l. 15. c. 7. Seneca Epist. 84. Cabeus Meteor. l. 3. textu 50. quæst. 3.)

Electio. De *Electione* in Differentiis agetur. Optimum est Galeno, purum, ab omnibus sordibus liberum, pellucidum, flavum, boni odoris, gustu paulum acre, sed suavissimum, & cohærens, ita, ut si attollatur, continuum defluat. Plinius, plenilunio uberius capi scribit, sereno die pinguius. *In omni melle, addit, quod per se fluit, ut mustum oleumque, apellatur acæton, maximè laudabile* (Plin. H. N. l. 11. c. 15.)

bile est. Aptissimum existimatur, è thymo, coloris aurei, saporis gratissimi, quod fit palam doliolis (ut mel τυμῶδες esse monstrarent, Thymi folia miscebant) *pingue, marino è rore spissum. Quod concrescit autem hoc minime laudatur, Thymosum non coit, & tactu prætenuia fila mittit: quod primum gravitatis argumentum est.* Acæton quid sit, inter authores non convenit. Alii ἀκητὸν, κράτιστον dicunt, sua sponte fluens. Quidam ἀκόιτον legunt, quod statim fluxisset, nec diu in vina ceis, fracibus, favo, jacuisset. Defœcatum & sedimenti expers dixeris. Nonnulli, ut Dalechampius, ἀκήδεστον, curioso studiosoque nullo labore confectum.

Dalechamp. ad Plin. H. N. l. 11. c. 15.

Usus in cibis.

Veteribus loco saccari in opere dulciario erat: hoc, saporis, illis quæ acriora, gratia conciliabatur. Erant qui vehementer delectabantur, & vitam credebantur protraxisse. Zeno modicè eo cum pane utebatur. Pythagoram solo sive favo, & pane eodem contentum, quidam autumant. Democritus in annum centesimum & nonum fati diem distulisse, quod eo oblectaretur, creditur. Idem mellis odore vitam per Thesmophoria produxisse putatur: sed Ficinus, vino liquefactum albo calentibus panibus infudisse opinatus est. De Pollione ita Plinius. *Corpora auget. Multi senectam longam mulsi tantum nutritu toleravere, neque alio ullo cibo, celebri Pollionis Romuli exemplo. Centesimum annum excedentem, cum Divus Augustus hospes interrogavit, quanam maximè ratione vigorem illum animi corporisque custodisset. At ille respondit, intus mulso, foris oleo.* Apud Lacædemonios initium cœnæ fuit; sed & in secundis mensis apponebatur. Placentæ quæ ex eo parabantur, *mellita*, *pyramuntes* & *itria* dicebantur. Illa in cœnis quas Nero familiaribus indicebat, quadragies serstertium constabant. *Pyramuntes* ex tritico & melle constabant: Itria, ex eodem & farina conficiebantur. Mellita *scitamenta* Apulejus vocavit. Quantum alimenti corporibus largiatur, non convenit inter authores. Hippocrates, per se, attenuare magis & per urinam plus justo purgare; cum aliis sumptum, nutrire & bonum colorem conciliare dixit. Celsus inter valentissima reponit. Dulcedine illectas partes, plus ad se nutrimenti rapere, retinere, & in simile sibi convertere, versimile. Senibus commendatur. Annosi, Antiochus Medicus, & Telephus Grammaticus senes: iidem Attico melle sæpius cocto pane vel alica excepto vescebantur. Acrimoniam amittit, si aqua diluatur, ac coquatur donec spumare desinat, spuma assiduò detersa. Urinam sic paratum tollit, & sputa crassa incidit. Edulii illud genus quod *Cocetum* Festus vocat, ex melle & papavere constabat.

Laert. in Zenone.

Athen. Dipnos. l. 2.

Plin. H. N. l. 23. c. 24.

Varro R. R. l. 3. c. 16.

Tzetzes Chiliad. 13. l. 478.

Adul. Milef. l. 10.

Hippocr. l. de Affectib.

Paratur ex eodem *mulsum*, *medo*, *melomelites* & *vinum*. *Mulsi* frequens apud antiquos mentio: nomen à mulcendo, quod vini austeritas ejus dulcedine molliatur. Plinius Aristæum Thracium primum invenisse tradit: quidam cum oinomelite idem censent. Sed Ulpianus dulcissimo vino idem tribuit. Ex vino & melle parabatur, ex vetere utilissimum, & quod facilè cum melle concorporatur, ex austero, Massico inprimis, quod mons Gauranus, in Puteolor. Bajajarumque prospectu fundit, nobile. Crassum & turbidum olim fuisse, ex Horatio colligit Mercurialis. Duæ partes uni mellis affunduntur. Aliqui, quo celerius præberi possit, una coquunt, & transfundunt: Alii, utilitatis gratia, ad sex musti ferventis sextarios, unum mellis adjiciunt, & postquam deferbuere recondunt. Adjiciebantur & aromatica, folia malabathri, myrrha, casia, costus, nardus, de quibus authorem Geoponicor. consule. *Medo* Septentrionalium potus est, aliquando tam nobilis, ut non nisi lautioribus mensis apponatur. Laudatissimus Covensis. Moris & aromatibus condire. Per totam ferè Europam devehitur. Idem cum medone μελίτειον, (malè apud Ethymologum μελίγειον, in vulgatis quibusdam lexicis μέλιγμον legitur) dicerem, quod σκύθικον πόματιον σὺν ὕδατι ἑψόμενον Hesychius explicet, nisi & herba accederet. Cum illo convenit, quod μέλι κύκεως Athenæus vocat, quodque ex vino, melle, & herbis variis conficiebatur. Cambris nunc *Metheglin*; Hibernis *Usbebache* dicitur. *Vina* ex melle redolere, Illyriis quos Taulantinos vocabant, olim suetum. Favus aqua superfusa exprimebatur, ac simul aheno ad mediam usque partem incocta; fictilibus primum infundebatur, jam tum dulcissima: dein vasis ligneis in multa tempora reservabatur. In Græcia parum differebat à vino, quod nascitur. Plinius ita de eo: *Quinquennio ad hoc servari cœlestem jubet. Aliqui prudentiores statim ad tertias partes decoquunt, & tertiam veteris mellis adjiciunt, deinde quadraginta diebus. Canis ortu in sole habent. Alii diffusa ita, decima die obturant. Hoc vocato* Hydromeli, *& vetustate saporem vini assequitur, nunquam laudatius quàm in Phrygia.* Dioscorides ex duabus mensuris aquæ coctæ, & sub Caniculæ sydus insolatæ, ac melomelitis ex cotoneis facti unâ componit. Plutarchus ante vinum inventum, propinatum fuisse scribit. *Melomeli* quod & Cydonites quomodo fiat, apud Geoponicorum authorem qui id Hydromelum vocat, habemus, quomodo ex melle vinum, apud Portam. Est & *Melitites vinum*; quod adjecto ad quinque congios austeri musti mellis congio, & salis cyatho, paratur. *Seculis jam fieri non arbitror hoc genus*

Geopon. l. c. 24.

Plin. H. N. l. 22. c. 24.

Martial. l. 2.

Mercur. variar. l. 2. c. 17.

Dioscor. M. M. l. 5. c. 16.

Hesychius in Lexico.

Aristot. in mirab. auscult.

Plin. H. N. l. 14. c. 17.

Plutarch. Sympos. l. 4. quæst. 5.

Geopon. l. 8. c. 26.

Plin. H. N. l. 22. c. 24. *genus inflationibus obnoxium*, *inquit Plinius*. Dodram quoque genus potionis apud *Auson. Epigr. 83.* Ausonium, à dodrante novem unciarum mensurâ ita dictam, ingrediebatur mel, cum jure, aqua, vino, pane, pipere, herba, oleo, & sale. Eodem, puritas vini probatur, si cum lacte infuderis.

Ad lapideam duritiem decoctum, & pulverizatum ex albo rubellum reddit, si *Plaut. Pseudolo act. 2. sc. 4.* transfuasando misceatur. *Mellina* Plauti in Pseudolo Hydromeli est. Descriptiones & compositiones, Galeni, Æginetæ, Plinii, Dioscoridis, Angelorum, qui hordeum torrefactum adjiciunt, & Moscovitarum apud *Moufet. de Insect. l. 1. c. 5.* Moufetum vide; Mauritanorum apud Aldrovandum.

Usus in Medecina. Auxit & Medicorum contra morbos remedia. Nec hoc tantùm *Mulsum Hydromeli*, seu *melicratum*, ὀξυγλυκὲς, *apomeli, clionomeli, Thalassomeli, Omphacomeli, & Oxymeli helleboratum* in usum deduximus: *spiritum, oleum*, & *quintam essentiam* *Plin. H. N. l. 22. c. 24. Columella R. R. l. 12. c. 46.* his adde. *Mellis quidem ipsius natura talis est, ut putrescere corpora non sinat, jucundo sapore atque non aspero, alia quàm salis natura.* Ideò Democritus melle condiri *Stat. Papin. in Sylvis. Xenoph. de reb. Græcor. l. 5. Siculus l. 55.* jussit: sicque Alexandri & Agesipolidis, nec non Agesilai corpora conservata, à Statio Papinio, Xenophonte, & Diodoro Siculo proditum. *Hyblæò* inquit ille, *perfusus nectare durat.* Hippocentaurum in Thessaliâ natum eodemque die denatum, principatu Claudii Cæsaris in melle *Plin. H N. l. 7. c. 3.* ex Ægypto adlatum, Plinius vidit. Faucibus, tonsillis, anginæ, omnibusque oris desideriis utilissimum est; arescentique in febribus linguæ. Jam verò peripneumonicis, pleuriticis decoctum, item vulne- *Plin. H. N. l. 22. c. 24.* ribus à serpente percussis. Et contra venena fungorum. Auribus sonantibus instillatur cum rosaceo, lendes & fœda capi- *Plin. H. N. l. 30. c. ult.* tis animantia necat. Dysentericis & cæliacis medetur, in quo sint immortuæ apes decoctum. Tale & oculis utilissimum. *Plin. H. N. l. 29. c. ult.* Usus *despumati* semper aptior: stomachum tamen inflat, bilem auget, fastidium creat, alioqui oculorum angulos melle *Dioscor. l. 2. c. 102.* tangi suadent. Eadem apud Dioscoridem invenies. Hippocrates in secunda pleuritidis specie favum in aqua maceratum, in casu ex alto, cremorem ejus decoctum, præscribit: in convolvulo lingere jubet. *Plin. H. N. l. 30. c. 4.* Ex apibus quæ in tumulo ejus mellificabant, collectum, *ulcusculis oris* puerorum medebatur. Cum fructu etiam in *dentitione* cum butyro gingivis inunctum; in visus hebetudine, & *albugine* cum primo infantis stercore subactum; in faucium dolore, cum agresti papavere permixtum; in lienis, demortuis apibus appositum; in *dysenteria* & *cœliaca* cum apibus vel caseo recenti coctum; testibus frigidis, cum resina temperatum; adhibetur. Cum nitro & lacte bubulo *ulcera faciei* sanat: cum corii bubuli cinere, *phagædænas* & panos curat: spuma cum oleo juglandium, adustionem cutis emendat. Hollerius inter Diaphoretica retulit. Cum lenticula cocta, & contrita, vel myrti foliis viridibus, vel galla, *reduviæ*, manuum inprimis prodest. Id apud Oribasium, hoc apud Pri- *Oribas. Synop. l. 7. c. 18. Prisc. Euporist. l. 1. c. 34.* scianum legitur. A Nicandro contra Opium laudatur: ab Ovidio, cum ovis & pineis nucibus ad ciendam venerem. Celsus coctum inter alvum stringentia numerat, quòd coquendo, acrimonia alvum ciens detrahatur. Minui & alimenti virtutem, addere poteris.

Aquæ mulsæ duo sunt genera, *subitæ ac recentis*, alterum *inveteratæ* σκδαςȣ & ἀποθέτȣ, conditivæ, quod propriè Hydromeli dicitur, *Repentina*, inquit, Plinius, *Plin. H. N. l. 22. c. 24.* *despumato melle præclaram utilitatem habet, in cibo ægrotantium levi, hoc est, alicæ elutæ, viribus recreandis, ore stomachoque mulcendo, ardore refrigerando. Frigidam enim utilius dari ventri molliendo, invenio apud auctores. Hunc potum bibendum alsiosis: item animi humilis & præparci, quos illi dixere micropsychos.* (τȣ̀ς διαφορȣμένȣς ἢ μικρεσφυάτȣς, qui immodico sudore diffluunt, & languidum habent, intelligit,) *Est & ratio subtilitatis immensæ à Plutone descendens: corpusculis rerum levibus, scabris, angulosis, rotundis, magis, aut minus, ad aliorum naturam accedentibus: Ideò non eadem omnibus amara aut dulcia esse. Sic & in lassitudine proniores esse ad iracundiam, & in siti. Ergo & hæc animi asperitas, seu potius animæ, dulciore succo mitigatur. Lenit transitum spiritus, & molliores facit meatus, ne scindant euntem redeuntemque. Experimenta in se cuique: nullius non ira luctusque tristitia & omnis animi impetus cibo mollitur. Ideoque observanda sunt, quæ non solum corporum medicinam, sed & morum habent. Aqua mulsa & tussientibus utilis traditur, calefacta invitat vomitiones. Contra venenum psimmythij salutaris addito oleo. Item contra hyoscyamum, cum lacte maxime asinino; & contra halicacabum, ut diximus. Infunditur & auribus & genitalium fistulis. Vulvis imponitur cum pane molli, subitis timoribus, luxatis, leniendisque omnibus. Inveteratæ usum damnavere posteri, minus innocentem aqua, minusque vino firmum. Longâ tamen vetustate transit in vinum, ut constat inter omnes stomacho inutilissimum, nervisque contrarium. Semper mulsum ex vetere vino utilissimum, facilimeque cum melle concorporatur, quod in dulci nunquam evenit. Ex austero factum non implet stomachum, neque ex decocto melle, minusque inflat, quod ferè evenit. Appetendi quoque revocat aviditatem cibi. Alvum mollit frigido potu, pluribus calido sistit.* Eadem

apud Dioscoridem habentur. Idem & ὀξυγλυκὲς præstat.

Plin. H. N. 2. c.24. *Mulsum* ex austero vino factum, non implet stomachum, neque ex decocto melle, minusque inflat, quod ferè evenit. Appetendi quoque revocat aviditatem cibi. Alvum mollit frigido potu, calido sistit. Corpora auget. Varro regium cognominatum morbum arquatum tradit, quoniam mulso curetur. *Apomeli*, quod ex melle ex favis niveo candore splendentibus cum aqua fontis, prout ab Ætio traditur, decoquebatur, deterget & digerit, urinas ciet, calidioribus naturis inimicum. Confert & ad educendum spiritum. *Chionomeli* cum nive & cum melle commista fiebat, & in febribus propinabatur. De *Omphacomeli*, quod succo uvę immaturæ & melle fit, nihil singulare occurrit. *Thalassomeli* ex æquis partibus maris, pluviæ, & mellis defæcatis, & in picato vase per canis æstum insolatis paratur. Sapore & odore gratum est, clementerque purgat. *Oxymelitis* variæ apud authores sunt descriptiones; quas apud Aldrovandum vide. Sumptum humores crassos attenuat; ischiade & arthritide laborantibus prodest: in angina utiliter gargarizatur. De *Scyllitico* oxymelite consule Medicos. *Helleboratum* Gesnero debemus, cujus encomia in epistola ad Occonem persequitur.

Spiritus, qui per retortam exit, & vel albus vel flavus est (aquam quoque vocant) effusiones & albugines oculorum sanat, & ad capillos producendos adhibetur *Oleum* quod instar aquæ vitæ ardet, si cum spiritu vini circuletur, gratissimi saporis evadit, & non tantum sclopetariis vulneribus & phagedænices ulceribus convenit: sed & dolores podagricos vehementer mitigat: maculasque faciei cum oleo Camphoræ discutit. Componitur & cum vitriolo calcinato. *Acetum* ex cocto cum aqua fluviali & semine erucæ, quod duntaxat in petra suspenditur, destillatur. Solvit silices, reliquosque lapides: nec est quòd calcinationem præmittas. *Quinta essentia*, quæ sale ex fæcibus propriis incineratis acuitur, in colica, calculo renum &c. remedium creditur paratissimum. De *Elixire*, quod Doctissimus Schrôderus describit, taceo.

Hartman. in Crol. Agric. in Poppium T. 2. p. 973. Schrod. Pharmacop. 5. p. 316.

Non permittere ut corpora putrescant, superius ex Plinio dictum: Babyloniosque in melle cadavera servasse dici debuit. Nunc de *purpuris*, *antidotis*, & *arborum surculis* aliqua adjicere placet. Purpuræ Hermionicæ, compositæ quidem ante centum nonaginta annos, sed πορφύραν τὸ ἄνθος ἔτι, ἐ νεαρὸν, *recentem adhuc florem & novum servantis*, quinque millia talentum, captis ab Alexandro Susis inventa fuisse, Plutarchus author est. De purpuris hoc cum succo in massam redactis, vel flore, qui Vitruvio ostium, cum vaginula sola, intellige: talentum de pondere potius quam precio sumendum est; Durationis causa, mel, in quo massæ punicearum immergebantur. *Theriacæ* & aliis antidotis haud frustra admiscetur. Conservat ea, & excipit. Lentori, consistentia debetur, & nè ambiens aër exhauriat. Servari in melle *surculos*, nec quicquam propagationi decedere, apud Cardanum habemus: Scaliger eo multa servari, multa vitiari reponit. Ille mellis humido quod tenue, dulce, temperatum, non pingue, nec putredini obnoxium adscribit. Hic juglandis naturam in eo incorrruptam propter oleositatem servari; ficus, persica, pyra, tabo fluida fieri, asserit Tactum à pane corrumpitur, & in formicas similiaque animalcula abit. Fugitivo denique & exanimi vino vitam reddit, suetum œnopolis mangonium.

Herodot. in Thalia. Plutarch. in Menandro. Cardan. Subtil. l. 8. Scalig. Ex 179.

Differentiæ

Differentiæ mellis sunt variæ. *Substantiam* si spectes, habetur *Aëreum*, *Terreum*, *Anthinum*, *Galbanarium*, *Thymosinum*; *Cerosum*; *adulteratum*. *Aëreum*. Mense enim Majo, Junio & Julio ambrosia quædam cœlestis, liquida, pura, suavissima, plantarum foliis illabitur, ut vulgò creditur: hanc collectam & imbibitam apes in alvearia deferunt. Initio dilutum est, ut aqua & primis diebus fervet, ut mustum, seque purgat: vicesimo die crassescit, mox obducitur tenui membrana, quæ fervoris ipsius spuma concrescit. *Terreum* rore abeunte ex terræ ipsius sudore, & plantarum dulci parte exugitur, densioris substantiæ, totque differentias, quod plantæ sunt, ex quibus detrahitur, sortitur. De *Anthino* inferius dicemus. *Galbanario* nomen Aphrodisiensis imposuit, à pastu apum, quem galbana vitiant. Prodest ad oculorum claritatem. *Thymosinum* non coit, & tactu prætenuia fila mittit: quod primum gravitatis argumentum est. Si planè thymum redolet, consummatum ne dicas: quanquam venditores ab injecto laudem conciliare solent. *Cerosum* crassius est, & in quo crassitudines quædam innatant. Adde hisce *Bithymum*, quod ex utroque thymo, albo & nigro, paratur, oculis & ulceribus aptissimũ.

Plin. H. N. 11. c. 14. Alex. Aph. 2. probl. 74. Plin. H. N. 11. c. 16.

Loci ratione est, *Sylvestre*, *Domesticum*, *Atticum*, *Cycladicum*, *Siculum*, *Cappadocium*, *Scythicum*, *Samogitum*, *Cephalonicum*, *Creticum*, *Cnidum*, *Mysium*, *Halizonum*, *Thracium*, *Lydium*, *Ægyptium*, *Medicum*, *Hyrcanum*, ut alias regiones taceam. De *Sylvestri* in sequentibus agetur, *Atticum*, quod & Hymettium, id in primis, quod in argentifodinis fit, primas inter optima obtinuit. Optima quippe ibi apum indoles, & terra thymo & aliis floribus luxuriat. Vidit Bauhinus Veronæ in pharma-

macopolio, illudque in vesica elephanti valdè crassa, pondere librarum XXI. longitudine duorum cubitorum, latitudinis sesqui cubiti invenit. Ex Africa allatum fuisse verisimile est. *Cycladico* secundas Dioscorides tribuit. Urbanum & jucundum est. *Siculo* seu Hyblæo tertiæ debentur. [Ælian. H. A. 5. c. 42.] In *Cappadocia* sine favis conficitur, & perinde ut oleum crassum est. In *Scythia* quoque & *Samogitia* laudatissimum habetur: seu quòd flores sint meliores, perflato à septentrionali vento aere: seu quòd ibi robustiores vivant, & mel diligentius elaborent. Ex *Cephalonia* summæ bonitatis & saccaro suavius devehi, Cardanus author est; [Cardan. de var. Rer. 6. c. 25.] ut Aphrodisiensis in insulis & litoralibus optimum esse putat. De *Cretico* ita Plinius. [Plin. H. N. 21. c. 14.] *Aliud in Creta miraculum mellis: Mons est Carina IX. millium passuum ambitu: intra quod spacium muscæ non reperiuntur: natumque ibi mel nusquam attingunt. Hoc experimento singulare medicamentis eligitur.* E *Cnido* advecturi, Thasio & Hymettio proximum est. Ubi consenuit, vini conditiones assumit. De *Mysio* hæc apud Galenum occurrunt. [Galen. 1. de Antid. c. 4.] *Nostra*, inquit, *in Asia, collis quidam inter Pergamum & Eleam urbem maritimam porrigitur, thymo scatens, in quo Apes optimum mel reponunt, quod ibidem totum absumitur. In Mysia quoque, qua parte nostræ provinciæ finitima est, tractus occurrit, quem Britum appellant, in quo mel Attico simile penitus, magnâ cum admiratione conspexi, quanquam deteriora quoque mella ibi poveniant. Extabat ibi quoque monticulus quidam non magnus, saxosus totus, thymo atque origano plenus, ad cujus radices agri cythiso plurimo abundabant. Ex eo, collis dominus mel usque adeò dulce colligebat, ut in hac parte Atticum etiam superaret: acre tamen ut Atticum non erat: idirco statim nauseam gustantibus excitabat.* [Pausan. in Atticis.] Apud *Halizones* ita concretum est, ut à cera sejungere nequeas. *Thracicum*, arenosum erat. In *Lydia* ex arboribus colligitur. Incolæ pastillos absque cera tantâ duritie conficiunt, ut nisi vehementiore attritu nihil inde demi possit. [Aphrodis. 2. Probl. 74] *Ægyptium* dilutum est quod flores illius tractus, nimia Nili irrigatione humescant. In *Hyrcania* multo folia tinguntur. Extinguitur, nisi ortum solis colligentis præverterint, si Curtio credimus. [Mela 3. de situ orbis.] In *Medea* ex arboribus stillat. Ad *Amisum* denique prodente Aristotele, convehitur à superioribus locis candidum, crassumque, quod apes in arboribus sine favo, quod & in Ponto fieri notum, faciunt. Breviſsimè ista complexus est Plinius. [Plin. H. N. 11. c. 14] *Summa quidem bonitatis natione constat, pluribus modis. Alicubi enim favi cera spectabiles gignuntur, ut in Pelignis, Sicilia: alicubi mellis copia, ut in Creta, Cypro, Africa: alicubi magnitudine, ut in Septentrionalibus, viso jam in Germania octo pedum, favo, in cava parte nigro.*

Sumptas à *Tempore colligendi* differentias recenset eleganter Plinius. *In quocunque*, inquit, [l. c.] *tractu terna sunt mellis genera.* Vernum *ex floribus constructo favo, quod ideò vocatur anthinum. Hoc quidam attingi vetant, ut largo alimento valida exeat soboles. Alij ex nullo minus apibus relinquunt, quoniam magna sequatur ubertas, magnorum syderum*, (Sirii, Caniculæ, Arcturi) *exortu. Præterea solstitio cum thymum & uva florere incipiunt, præcipua cellarum materia. Alterum genus est mellis æstivi, quod ideò vocatur horæum, à tempestivitate præcipua, ipso Sirio exsplendescente, post solstitium diebus XXX. ferè. Immensa circa hoc subtilitas naturæ mortalibus patefacta est, nisi fraus hominum cuncta pernicie corrumperet. Namque ab exortu syderis cujuscunque, sed nobilium maximè, aut cœlestis arcus*, (de hoc loco consule Marsilium Cagnatum) *si non sequantur imbres, sed ros tepescat, solis radiis medicamenta non mella gignuntur, oculis, ulceribus internisque visceribus dona cœlestia. Quod si servetur hoc, Sirio exoriente, casuque congruat in eundem diem, ut sæpe, Veneris, aut Jovis, Mercuriique exortus,* [Plin. H. N. 11. c. 15.] *non alia suavitas visque, mortalium malis à morte vocandis, quàm divini nectaris fiat. Rutilum omne tale, ut diebus confectum siccioribus. Æstivâ mellatione decimam partem Thasio Dionysio apibus relinqui placet; si pleni fuerint alvei: sin minus, pro ratâ portione: aut si inanes, omninò non attingi. Huic vindemiæ Attici signum dedere initium, Caprificialem diem Vulcano sacrum.* (Incidebat is in Nonas Julii, quæ & Caprotinæ & vulgi fuga vocabantur.) *Tertium genus mellis minimè probatum*, [Plin. H. N. 11. c. 16.] sylvestre, *quod* ericæum *vocant. Convehitur post primos autumni imbres, cum erice sola floret in sylvis, ob id arenoso simile. Athenienses tetralicem appellant, Eubœa sisaram, quam putant apibus esse gratissimam, fortassis quia nullius tunc alius sit copia. Hæc mellatio sine vindemiæ & Virgiliar. occasu, Idib. Novembris ferè includitur. Relinqui ex ea duas partes apibus ratio persuadet, & semper eas partes favorum, quæ habent erithacen.*

Dantur & à *Qualitatibus* differentiæ. [Plin. H. N. 11. c. 15.] *Laudatissimum* existimatur è thymo, coloris aurei, saporis gratissimi, quod fit palam doliolis, pingue, marino è rore spissum. Tale nascitur, ubi thymus, cunicula, origanum, violæ, &c. pullulare solent, ut in Achajæ montibus, Hybla, Himetto, & aliis, fieri solet. Tale odoratum, ex dulci acre, glutinosum, perlucidum, quod minimum spumæ vomit.

Tale Cretensibus Acramaumorion, Cypriis Chytrium, Cois Calaminium. Tale, si Moufettum sequimur, pingue, lentum glutinosum, grave (unde in fundo optimum) αὐτόχυτον, clarissimi therebinthini liquoris æmulum, sui ubique simile, & vel nullis vel saltem paucissimis fœcibus impuratum, blandissimo calore liquefactum, & levissimo frigore quasi in lapillos concretum. Tale denique quod Strabo in Attica ad argentarias gigni, & ἀκάπνιστον vocari scribit. *Malum* est, quod vel justo crassius, vel justo tenuius, vel diversarum partium est; quod thymum planè redolet; multam spumam egerit. Tale quod quia ex custodia computruit, male olet: quia è cicuta contagium contraxit, graviter; quia acre, nares odore ferit: quia sub vappa vapulat, nihil olet. *Venenatum* in Ponto ex argolethro Dioscoridi, ex Rhododendri floribus Plinio; ex Aconito Aëtio, testibus, colligitur. In Carina, Perside, Mauritania & Getulia, vel ob terræ halitus, vel virulentos succos tale evadit: livore deprehenditur. Apud Macronas insaniosum prodente Xenophonte, habetur. Nec stare quidem poterant, qui eo vescebantur. In Heptacometarum urbe contagiosum, & quod stupidos redderet, Strabo reliquit. In Corsica ex cicuta, Ovidius: in Trapezunto Pontica ex buxi floribus gravis odoris, sed quod insaniam curaret, Ælianus. Cognoscitur, si non omninò densatur, rutilum est, alieno odore, & ad nigredinem vergit. Duos tali melle gustato in foro Romano obiisse, apud Galenum habemus. In Troglodyticæ parte quæ Balgada dicitur, adeò *Candidum* est, ut ne nivibus quidem cedat; durum quasi lapis, solidum etiam ita, ut sportis contineatur. Meminit talis & Aristoteles, idque ex puro thymo confectum negat. In Tigremahon & Tagodast, Moufetus ponit. *Rutilum* est ericæum. *Nigrum*, *fuscum*, *spadiceum*, & *lividum* suspectum esse solet. *Vinosum* apud Galenum habetur. *Amarum* juxta Phasin, & in Ponto. Evadit & vetustate tale. *Dulcissimum* in Mysia superius diximus. *Fœtidum* custodia evadit. Farina milii *adulteratur*. *Factitium*, ex nuce Indica, & vulgaribus siliquis, quas Græci κεράτια vocant, paratur, qui Troglodyticam Arabiam incolunt, radices zingiberis recentes in eo conservant. Mirum verò quod Eudoxus Cnidius apud Apollonium refert, Gyzanteres Africæ supra Sirtin & Carthaginem gentem, apum more flores colligere, & mellificium exercere, felicitate pari. Diodorus Siculus mellis conficiendi rationem Curetes primos invenisse author est.

[Margin: Mouf. l. 1. de Insect. c. 1. p. 28. — Strab. Georg. l. 9. — Xenoph. de Cyri exped. l. 4. — Strab. l. 12. — Scal. Exercit. 132. — Gal. de Antidot. 1. c. 2. — Strab. Georg. 11.]

Appendix II.

De Cera.

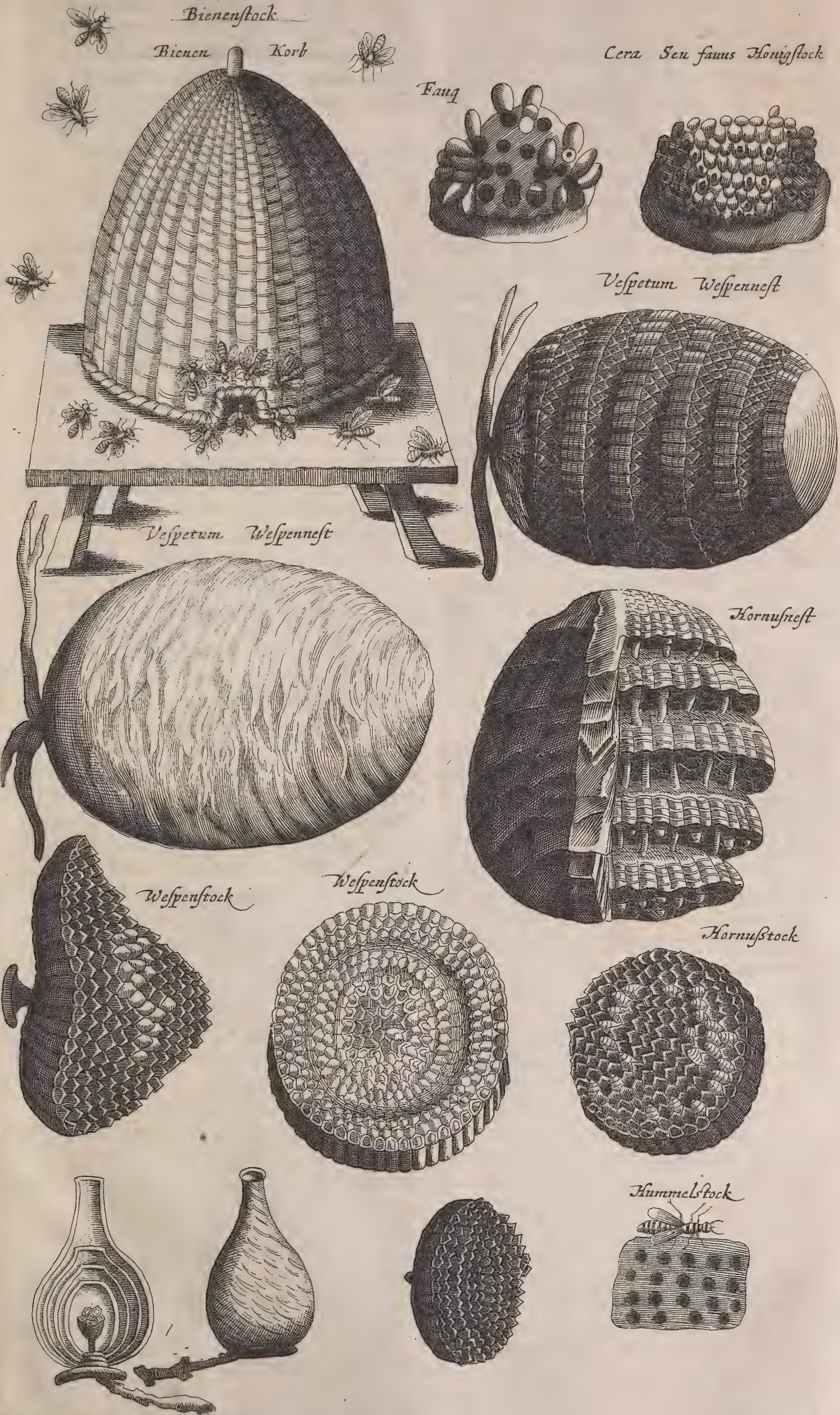
Ceræ nomen à Græcis sumptum est, κηρὸς his dicitur, seu à κεράννειν, quod curare est, ut Isidoro placet; seu à καλεῶς ῥαδίως quod favis ignis calore liquatis fiat; seu ab Arabico קיר quod ceram Abrabibus, ut murum seu parietem Ebræis significat. Et certè favorum ceræ sunt ut parietes, intra quos μελισαγεῖς, liquidum mel stipatur. Dicitur & μάλθη Galeno teste, quod vocabulum quidam emollitæ tantum attribuunt. Potest tamen & duræ imponi. Nomen.

Ex lachryma arborum ab Apibus confici, Aristot. prodidit. Ex omnium arbor. satorumque floribus confingi Plin. rumice & echinopode, seu equinopode, (quidam tribulum, alii echion, nonnulli spinæ quoddam genus intelligunt) excepta. Addit. *Falsò excipitur & spartum*, (genista, iisdem locis quibus & juncus sterilis nascens) *quippe cum in Hispania multa in spartariis mella herbam eam sapiunt. Falsò & oleas excipi arbitror*, (alibi verum id esse affirmat) *quippe olivæ proventu plurima examina gigni certum est.* De Lampsana apud Columellam habemus. Modus elaborandi apud Aristotelem extat. Perreptant flores primum primis pedibus, quos leviter affingunt; tum in medios sese abstergunt; & affricant: tandem verò tincturam florum aqua vel saliva sua laboratam, & compactam, in cruscula posteriorum pedum dextrè & celeriter deponunt, & magnitudine formaque lentis collectam, onustæ ad proprios lares redeunt, ut Moufetus exponit: Quomodo exprimatur Colummella exposuit. *Expressæ*, inquit, *favorum reliquiæ, posteaquam diligenter aqua dulci perlutæ sunt, in vas æneum conjiciuntur: adjecta deinde aqua liquantur ignibus; quod ubi factum cera per stramenta & juncos defusa colatur, atque iterum similiter de integro coquitur, & in quas quisque voluit formas, aqua prius adjecta defunditur.* Brevius ita Plinius. *Cera fit expressis favis, sed ante purificatis aqua, & triduo in tenebris sicattis, 4. die liquatis igni in novo fictili, aqua favos tegente, tunc sporta colatis. Rursus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturque alia frigida, vasis melle circumlitis.*

[Margin: Arist. H. A. l. 3. c. 21. — Descriptio — Plin. H. N. l. 11. c. 8. — Plin. H. N. l. 21. c. 12. — Arist. H. A. l. 9. c. 40. — Colu. R. R. l. 9. c. 16. — Plin. H. N. l. 21. c. 14.]

De *Loco* non est quod multa dicamus. Habetur ubi & apes. Corsis olim tam copiosa, ut Romanis tributi loco centum millia, (ducenta posuit Livius) pondo persolverint. Ex Russia & Moscovia in universam ferè Europam defertur. Ad Mombazzæ urbem ingens ejusdem vis. Livones olim purgamenti instar rejecisse, à Crantzio proditum. Ejusdem usum & flu- Locus.

[Margin: Crantz. Vand. 16. c. 9.]


Tab. II
Apiarium
Bienenstock
Bienen Korb
Cera Seu fauus Honigstock
Fauq
Vespetum Wespennest
Vespetum Wespennest
Hornusnest
Wespenstock
Wespenstock
Hornußtock
Hummelstock

fluvii Senegæ accolæ ignorant.

Ad *Naturam* ſpectat, quod calore Solis candefiat, cum caro nigreſcat, quod coacta opaca ſit, liquida pelluceſcat: quod facilè calore emolliatur; & denique, quod cum oleo facillimè, cum vino & aqua difficulter confundatur. Cauſas in Aldrovando vide.

Uſum nobis præſtat eximium, in *Medicina*, *ſcribendo*, *pingendo*, *ſigillando*, *imaginibus*, *conglutinando*, *lucem præbendo*, & aliis. In medio quodammodo eſt calefacientium, refrigerantium, humectantium & ſiccantium. Habet aliquid emplaſtici & craſſarum partium, ut Galenus ſcri-

Galen. de ſimp. l. 7.

bit. Ideo reliquorum medicamentorum materia efficitur, & ad emplaſtrorum, & ceratorum compoſitionem adhibetur. Præbetur dyſentericis cum pomo aſſato. Nervis & tendonibus denudatis applicatur. Linteo in cera intincto, & calidiſſime appoſito, juncturar. ex frigore dolores tolluntur. In Ictero cum ovi vitello ad duritiem cocto, aliquot granis croci, & ſyrupo abſynthii, pillulæ ex eadem laudatiſſimæ. Valde ſitim excitant. Dat & oleum, in diureſi, & tumorum emollitione eximium, cujus præparationem apud Chymicos vide. De *Adulteratione* & *Coloratione* alibi dicetur, ſic & de aliis uſibus.

Differentiæ

Genera ceræ dantur aliquot. Eſt *Nativa*, eſt & *Factitia*. Habuit Aldrovandus *Indicam*, colore flavo, viridi, rubro, & nigro, lapideæ prorſus duritiei, quam ex lacca confici ab Acoſta diſcimus. *Laudatiſſima* eſt recens, ſubpinguis, pura, odorata, halitum melleum referens, Pontica aut Cretica. *Pontica*, ſi Galenum ſequimur, ob flores abſynthii amara eſt. Plinio *optima quæ Punica dicitur*, (candidiſſimam omnium Dalechampius facit) *proxima quàm maximè fulva*, *odoriſque mellei*, (hinc Cicero, unguenta gratiora eſſe quæ ceram quam quæ crocum redolent, ſcripſit. Sic omninò legendum non terram) *pura*, *natione Pontica*, *quam conſtare*, addit, *equidem miror inter venenata mella. Deinde Crecica*, *plurimum enim ex propoli habet. Poſt has Corſica*, *quoniam ex buxo fit*, *habere quandam vim medicaminis putatur*. *Alba*, ſeu candida, quam quidam *virgineam* vocant, quomodo fiat Dioſcorides & Plinius prodidere. *Ventilatur*, inquit hic, *ſub dio ſæpè cera fulva. Deinde fervet in aqua marina ex alto petita*, *addito nitro. Inde ligulis hauriunt florem*, *id eſt*, *candidiſſima quæque*, *transfunduntque in vas quod exiguum frigido habeat. Et rurſus marina decoquunt ſeparatim: dein vas ipſum refrigerant. Et cùm hæc ter fecere*, *juncea crate*, *ſub dio ſiccant Sole Lunaque: hæc enim candorem facit. Siccantes*, *ne liquefaciant*, *protegunt tenui linteo. Candidiſſima verò fit poſt poſt inſolationem etiam incocta.* Scilicet Tollitur ita à cera mel, eæque partes exſpirant, quarum tenuitate color conflatur. ἐξικμάζεται mel ab igne, inquit Scaliger. Venetiis candidiſſima habetur. Talis & *Tarentina* fuit. Adulteratur therebinthina. Inalbeſcit & tractando. Unde τρακτὸς κηρὸς λευκοπέτου Aëtio dicitur; & τρακτίζειν Phavorino inalbeſcere. Sed & καπυρίδια tracta dicuntur, quod manibus tractata albeſcant. Medicis utiliſſima eſt, & commendatur à Paulo ad pſoram. Uſurpatur & ad excipiendos pulveres in maſticatoriis, & quidem factitia, qualis Tyrrhenica fuit. Convenit renibus inflammatis. Paulus λευκοῦ πεστερέκτου meminit. *Flava* ob aëream ex melle naturam magis emollit, relaxat, & dolorem ſolvit. Frequentius liquefacta terreſtrem naturam contrahit. Ideò recens & nova adhibenda, *Virginem* vocat Hollerius, à juvene Apum populo elaborata. Actuarius propolia eſſe dicit. Commendatur ab eodem in ceratis. *Viridis* in Ægyptiacis numerat inter medicamenta purgantia Hollerius, vel mollita oleo imponitur. *Nigreſcit* cera, addito chartarum cinere ſicut anchuſa admiſta, *rubet*. Colligitur tamen & in Moluccis inſulis & America naturaliter nigra. Mirum quod ſcribit Ariſtoteles tepefacta junior. boum cornua in cera flecti: nec ſentire dolorum pedum, ſi ea inungantur.

Scal. Ex. 325. 12.

Holler. Inſtit. Chir. l. 6 c. 7.

Plin. H. N. l 21. c. 14.

Ariſt. H. A. l. 8. c. 7.

Propolis.

Addere aliquid de *Propoli* & *Erythace* placet. Illa dicitur quaſi *ſuburbana*, quod præ foribus alvei ab apibus ædificetur. Græcis aliàs σμήνιον, σάμυλις & αἴγερος. Scribonius pro cera virginea accepit: pro fæce alvearium Sylvaticus. Bellunenſis ſorditiem parietum vocat, & pro Bdellio adhiberi. Nonnulli ab arboribus ſtillare contendunt, alii primum eſſe favum: Dicerem, craſſiorem quandam eſſe materiam, inter commoſin, quæ Ariſtoteli *Mitys*, πισσόκηρον & ceram mediam, flaveſcentem, odoratam, ſtyracem referentem, & in maſtiches modum ductilem. Cordus apud Moufetum, lachrymam eſſe, arborum gemmantium oculis innaſcentem ſcribit. Colectam, circa veſtibulum alveorum ab apibus ſuſpendi, contra injurias frigoris munimentum. Quatuor ejus facit *ſpecies*. *Prima* è nigra tantum populo colligitur. Ægyrinam vocant. Tractatu eſt mollis, viſci inſtar, colore flavo, odore jucundo, ſomnifero, & ſtyracis æmulo: ſapore populneis gemmis reſpondente. *Secunda*, ex betula, eandem redolet, colore inter flavum, cinereum & ſubviridem medio, ductilis. *Tertia* ex Alpinæ populi lachrymis colligitur, eaque rara. *Quarta*, ex his omnibus eaque mixta. Deſitum jam eſt ea uti. Apiarii exemptis favis confundunt: & cera, quæ Avic. *Mum nigrum*, nihi aliud eſt quàm quod-

Moufet. Theatr. Inſect. l. 1. c. 6.

Dioſ. M. M. 2. c. 76.

Plin. H. N. l. 21. c. 14.

Plin. l. c.

dam

dam poſt decoctam ceram fundum petens ſedimentum. Reſolvitur oleo veluti cera, ſed præponderat,& fundo illabitur. Syncera & odoratiſſima optima. Fuſione in aquam facilè à cera ſejungitur. *Cretica* & Paſſidica, quòd major illius pars à ſtyracis & ladani pinguedine colligatur. *Uſum* ſi ſpectes vitioſam materiam ex alto elicit. Celſo inter anaſtomica recenſetur. Aëtio calefacit, diſcutit, maturat, extergit. Varro propter multiplicem uſum, multo carius in ſacra via, quàm mel ipſum venditam ſcribit. Inde fortè *Ceræ ſanctæ* apud Largum nomen. Veteri tuſſi ſuffitu prodeſt. Guttam roſaceam ex aqua tollit: impetigenes illita extirpat, & ad plurima prodeſt.

Varro R. R. l. 3. c. 16.

Erithaca. *Ariſt. de plant. l. 2.*

Erithacam Ariſtoteles *Sandaracham* & *Smerion*, alii *Cerinthum* vocant. Doctioribus eſt *Vernilago*, quibuſdam à tempeſtate *Vernix*. Ruſticis Lombardis, apud Niphum, *Carbina*. Diximus de eo ex Plinio ſupra. Varro gluten eſſe vult, quo favos extremos apes inter ſe compingunt. Mira ei vis eliciendi examina. Ubi volunt examen conſidere, ramum erithace, addito apiaſtro, oblinunt. Virgilius *gluten* vocat.

CAPUT II.

De Fucis.

Nomen. *Aldr. Hiſt. Inſ. l. 1. c. 5.*

Fucus à fuco, ſeu quòd ſit fucata apis; ſeu quod fucum faciat, & prætextu alvearia calefaciendi, mellifica abſumat; dictus videtur. A φαγοῦμαι qui deducunt, audaces nimis ſunt: ut & illi qui à furando, quamvis verum ſit furari. Græcis eſt κηφὴν & θρώναξ. κόθουρος epitheton eſt, παρὰ τὸ κολούειν τὴν ἑαυτῶν οὐρὰν, quod aculeum, ut aliæ apes non exerat.

Deſcriptio *Colum. R. R. l. 9. c. 15. Plin. H. N. l. 11. c. 11.*

Columella eos genus amplioris incrementi appellat, ſimillimum apum; atque inter gregalia animalcula collocat. Plinio ſunt ſine aculeo, velut imperfectæ apes noviſſimæque, à feſſis ac jam emeritis inchoatæ, ſerotinus fœtus, & quaſi ſervitia verarum. Ariſtoteles quartum genus apum, ſed perperam, nec enim mella faciunt, facit. Vulgari ape ferè duplo major eſt: imò Regem craſſiore & compactiore ſtatura æquat. Duces eſſent, ſi aculeo inſtruerentur. Magnitudo ex vitæ inſtituto obtigit. Nihil ſuperfluitatum laboribus abſumitur; & interdiu & noctu ſeſe liquore melleo ingurgitant. Colore ſplendente nigricant magis quàm apes. Qui *Fur*, Ariſtoteli φὼρ, Heſychio φώρελος, dicitur, minor eſt. Plin. inter apes grandiſſimos nominat, nigros, lataque alvo, ita appellatos, quod furtim mella devorent.

Ariſt. H. A. l. 5. c. 22. *Ariſt. H. A. l. 9. c. 40. Plin. H. N. l. 11. c. 17.*

Generatio

De *Generatione*, variæ ſunt opiniones. Ex mulis putreſcentibus naſci prodidit Iſidorus, ex aſinis Cardanus, ex equis Plutarchus & Servius. Sunt qui aliunde, ex cerinthi, oleæ, vel arundinis floribus portari credunt. Alii ex apibus degeneratione quadam fieri exiſtimant, poſteaquam aculeos perdidere. Nonnulli has ex fucis originem ducere nugantur. Quidem denique in mares & fœminas diſtinguunt, (ſanè Varinus κηφῆνας τοὺς ἄῤῥενας τοὺς ἀπεργάτους τῶν μελισσῶν explicat) & coitu propagari contendunt. Ariſtoteles ex apibus longioribus & porrectioribus prodire tam fucos quam fures affirmat, & quidem annis proſperis, quibus largior mellis copia ſperatur, abundante humore, quod & ex Plinio ſuperius adduximus. Addit, ſeorſim gigni ſi Dux vivat: ſi obiit, in Apum loculamentis, & hos fieri animoſiores. Minores verò ipſis cellas confingunt; nec eas ſparſim per alveum, ſed extimis & velut ejectitiis caſtris. Sic intra ternarium numerum, ratione generationis, totum Apum genus redegiſſe videtur. Duces & ſeipſos & aliud genus gignunt: Apes fucos: fuci gignendi facultate deſtituuntur. Fœtus autem prout Apum, candidus eſt: ex eo vermiculi apum vermiculis minores exſurgunt.

Ariſt. de gener. lib. 3. c. 10.

Græcis quibuſdam ἀσυντελὴς, ἀτελὴς, ἀλειτούργητος, ἀσύμβολος, μηδὲν εἰς τὴν κοινὴν συμφέρων, fucus eſt: ideo Virgilius immunem ad aliena pabula ſedere dixit. At quibuſdam viſum magno eſſe uſui. Vivunt quidem, ſi mellificium attendas perpetuò ocioſæ: imò totum diem in mellariis cellulis latent; nocte; ſopitis ſomno apibus opera invadunt & vaſtant alveos, ut Æliano proditum; ſed ſi nos Bartholomæus Anglicus non fallit, regias manſiones, illaſque magnificas, in apice & meditullio favi ſpecioſo cooperculo inſignes, exſtruunt. Tzetzes ὑδροφόρους facit: Columella ſeminibus, quibus apes figurantur, inſidere ſcribit. Ad fovendam & educandam novem prolem adhiberi, excluſis proturbari: quæ omnia egregiè Plinius. *Domos, inquit, primum plebeis ex ædificant, deinde regibus. Si ſperatur largior proventus adjiciuntur contubernia & fucis. His cellarum minimæ, ſed ipſi majores apibus. Sunt autem fuci ſine aculeo, velut imperfectæ apes, noviſſimæque, à feſſis & jam emeritis inchoatæ, ſerotinus fœtus, & quaſi ſervitia verarum apum. Quamobrem imperant iis, primoſque in opere expellunt, tardantes ſine clementia puniunt. Neque in opere tantum, ſed in fœtu quoque adjuvant eas, multum ad calorem conferente turba. Certè quò major fuerit multitudo, eo major fiet examinum proventus. Cum mella cœperunt matureſcere, abigunt eos: multæque ſingulos aggreſſæ trucidant. Nec id genus, niſi vere conſpicitur. Fucus ademptis alis in alveum rejectus, ipſe cæteris adimit*: Vel potius, ſi Ariſtotelem ſequimur, cæteror. fucor. intus relictorum alas

Virg. Georg. l. 4. *Ælia. H. A. l. 1. c. 10.* *Tzetz. Chil. 8. Hiſt. 227.* *Plin. H. N. l. 11. c. 11.* *Colum. R. R. l. 9. c. 11.*

alas ipsæ apes comedent: ut malè Plinius, ὄντος pro αὐτῇ legerit, & τῶν λοιπῶν ad apes retulerit. Sunt qui ex Aristotele favos in eodem alveo fingere tradunt. Manent enim maxima temporis parte intus, cumque exeunt, efferunt sese fusim, in sublime, gyroque volitant, & quasi exercitium faciunt, quo peracto, domum redeunt, & epulis perfruuntur. De *Antipathia* quæ occurrunt, ex jam dictis petantur. De *Furibus* hoc adjicere placet, adeò sese aliquando replere, ut vix exire aut resistere possint: sæpè in apum cellulis parere: neque mel colligere, nec ædes erigere: ingressos, verberari & pro foribus semianimes relinqui, sæpè morti affici.

Arist. H. A. l. 9. c. 40.

Caput III.

De Vespis.

Aldrov. de Inf. l. 1. c. 6. Nomen.

VESPÆ à Latinis nomen inditum esse puto, non tam quòd vesperi muscas capiat; vel vi petat & adoriatur; quàm quòd vesca, id est, gracili sit pede. Græcis σφήξ & σφήκιον, aut à σφίγγω stringo & gracilem facio, aut ἀπὸ τῆς διασφαγῆς, quòd medio ita sit dissecta, ut quasi hiare appareat; dicitur. Nicandri Scholiastæ sunt λυκοσπάδες, Suidæ δέλλιδες & δέλιθες, Hesychio αὐλῆται & πασσάλερες Gazæ, sed καταχρηστικῶς ἀνθρῆναι. Hæ enim potius Crabrones dici debent.

Descriptio.

Animal est gregale, annulosum, oblongum, quatuor alis membraneis, (quarum primæ majores) præditum, exangue, intus aculeatum, sex pedibus instructum, colore luteo deaurato, super maculas nigras triangulatim positas, corpore toto transversim variegatum, unde fortè Pollioni διάζευστος dicebatur. Corpus medio pectori tenuissimo veluti filo alligatur, ut veluti elumbes & hietulæ appareant. Aculeum omnes gerere, Moufet. existimat. Varro eo ab Ape distingui putat, quòd Apis sit brevior, compactior, pectore ac dorso pilosis, capite oblongiore, acutiore rostro, minus colorata alvo, annulor. lineis colore ruffis, & nigris ut plurimum distincta, antennas, sub oculorum regione locatas habet: vespa verò longior, veluti quadam fistula medio cohærentibus alvo & pectore, glabra tota, rotundiore & breviore capite coloratior: & antennas supra oculos gerit.

Mouf. Theatri Insect. l. 1. c. 8. Varro R. R. l. 3. c. 16.

Locus.

Gaudent locis asperis, in iisque magis multiplicantur. Quædam tamen genera quibusdam in locis, ut post dicemus, non reperiuntur. In insula Nicesin, Ortelio referente, mortem ictu inferunt. In extremo polari climate frequentissimas Olaus ponit. Condunt & vespeta, cellulis & foraminibus plena in quibus nidificant & stabulantur. Reperies ea in sublimi aliquando, tectis arborum truncis, montibus & quercubus: aliquando sub terra, in maceriis, cavernis & speluncis. Aldrovandus & in leguminibus & in humilioribus arbusculis conspexit. Tria nobis idem dedit. Unum ovale sub nucis juglandis arbore, terra ad pedis altitudinem effossa: alterum, subterraneum itidem, sed orbiculatum: tertium phialiforme. Prioris hæc erat constitutio. Antrum, inquit Aldrovand. seu foramen angustum: nempe ea amplitudine, qua singulis pateret aditus in terræ superficie conspicuum erat, à quo iter erat ejusdem amplitudinis tendens ad Vespetum, non quidem rectà, seu perpendiculari linea deorsum tendens, sed ad latera per cuniculos quosdam duorum, plus minus palmorum intervallo, à primo (quod in summam humum desinit) foraminis vestibulo. Hic majori & ampliori sinu terra excavata est rotunda propè modum, ac ipsius Vespeti ovali figuræ proportione respondens, ita tamen, ut inter Vesparum domicilium, & telluris cava latera, tantum sit spacii, quantum ingressuris sua penetralia vespis sufficit, ad transeundum arctum illud ostiolum totius alvearis unicum, ad latera collocatum. Hac scrobe aperta, effossaque, vesparum ædificium domiciliumque apparuit, figura ferè ovali, altum ferè dodrantem, duas palmas transversas medio latum, undique ceu ovum testa, ita hoc membrana corticea obductum; eaque subalbida arenosa, simili licheni marino, ejusdem cum favis substantiæ, non ut Apum cerea, sed lignosum quid habente, siliquisque tenuioribus leguminum, seu lunariæ majoris bulbonaca dictæ pericarpio, aut scabiosæ simillima substantia. Hujus superna pars, tecti vicem gerebat, & veluti tuguria ac mappalia culmine medio in conum fastigiato ab imbre undiquaque (cum fortè incidit) defendebat, inque parietum lateribus omnem hostilem incursum aditumque præcludebat. Infima basis fundamenti vice fungebatur, denique undiquaque à sordibus putredine tutas reddebat. Hoc veluti putamine detracto seni favorum sese produnt classes seu orbes, qui sibi mutuò ceu tabulata solaria, aut contignatione superponuntur, ac imminent, justoque dissitæ intervallo. Sed ne tabulata superiora in inferiora collabantur, fœtusque premant, aut suffocent, singula columnis quibusdam sustinentur, quæ non susque deque formatæ sunt, & constitutæ, sed à lata basi incipiunt, & ad concavam, seu pronam superioris tabulati faciem lato, ac protenso epistilio protenduntur, instar clavi utrinque capitati pollicis lati longitudine, ita ut fornices, & hypogæa videantur, infimi ac supremi orbes exigui, & angusti, medii amplissimi, reliqui orbes mediæ amplitudinis.

Olaus M. l. 22.

Singuli

Singuli plurimis cellulis abundant sexangulis, in quarum quibusdam Vespæ adultæ, in aliis fœtus juniores, attamen perfecti, & alati, aliis Vermiculi condebantur, qui omnes posteriori parte sursum siti erant, capite deorsum.

De *altero* nihil singulare occurrit. *Phialiforme*, erat collo angusto, contra ventre capacissimo, cui latus pediculus appendebat. Materia constabat subtili, membranosa, qua undique circumductum erat. Forfice per longitudinem dissectum, tres membranas, illasque inani spacio distinctas, per quas circumcirca percurrere poterant, exhibebat. Prima membrana, exteriore minor, secunda amplior, tertia omnium minima conspiciebatur. In intimæ medio, septem cellæ eæque sexagonæ erant.

Victus, Appollonio ὠμοβόροι, Aristoteli μηλοβόροι, quòd crudis carnibus malisve maturis vescantur. Sed nec pyris, prunis, uvis, floribus fructibusque variis parcunt; nec ulmorum succo, sacharo, aut melli. Muscas etiam grandiores venantur & amputato iis capite, reliquum corpus auferunt, ne apibus quidem parcentes. Serpentibus avidè vesci apud Plin. legimus, eoque alimento mortiferos ictus facere.

Plin. H.N. l.11.c.21. Arist. H.A. l.9.c.41. Plin. H.N. l.11.c.53. Arist. N.A. l.9.c.41.

Sexum agnoscit Aristoteles. Majores & robustiores mares, instruunturque aculeo: minores imbecillioresque fœminæ, & carent eo. Matrices vocari possent, nisi eas Arist. latiores, ponderosiores, crassiores, & vespis majores poneret. Dari sexus, apud quosdam indicium, quod, si vespam ex pedibus ceperis, & bombilare siveris, quæ aculeo destituuntur advolent. *Coire* visas fuisse, idem ipse scribit: alii ambigunt. Vincentio, agrestes cum domesticis rem habent. De *Generatione* ita Aristotel. duobus locis. Primo, *Crabrones vespæque favos exædificant pullis suis, si ducem habeant nullum, eumque palantes quærant. Ac crabrones quidem in sublimi loco: vespæ in foramine: quæ ducem habent sub terra. Horum item favi sexanguli, quemadmodum ut apum, compositi non è cera, sed ex corticea materia & araneosa. Ad cellæ latus deponunt fœtus suos guttæ magnitudine, quæ parieti hærent. Non omnibus in cellis tamen simul fœtus est: sed in quibusdam adeo grandes, ut etiam volare possint: in aliis nymphæ: in aliis vermiculi adhuc. Quibus solis subest stercus sicuti etiam in apum genere. Ac quandiu nymphæ sunt, neque moventur, & obducuntur folliculo.* Altero. *Duces ubi cepere locum conspicuum, ineunte æstate fingunt favos: & constituunt, quæ vespeta vocantur pusilla. Putà, quaternis ostiolis, aut prope modum: in quibus vespæ oriuntur, non autem matrices. Quibus adultis, de integro, præter superiores telas, alias majores construunt: atque his adultis alias. Adeo ut ad finem Autumni plurima & maxima vesparia sint. In quibus dux quem* matricem *nominavimus, non amplius gignit vespas sed matrices. Oriuntur hæ, grandiorum vermium specie in quatuor aut non multo plurium inter se continuatarum superior: cellar. labris summis.* Plin. addit. *Fœtum ipsum inæqualem & barbarum alium evolare, alium in nympha esse, alium in vermiculo. Et autumno non vere omnia ea.* Maximo numero matrices oriuntur, si anno proximo vesparum & imbrium copia præcesserat. Vermiculi antequam in Nympham transeunt oblongi sunt, vermiculis in carne (εὐλαὶ vocat Hippocrates) & in avellanis nascentibus non dissimiles, albicantes, incisuris notabiles, extremo corpore crassiore, linea nigricante per dorsum discurrente, sine pedibns non repentes, sed huc, & illuc se volutantes & moventes. Deposito fœtu, tenui quadam pellicula cellas obvestiunt, qua, ubi ad perfectionem ducuntur perfracta, egrediuntur in lucem, & à biduo volucres circumvolant. Oriri & ex putri certum. Ex equi cerebro nasci prodidit Pachymerius; ex carnibus, Plinius, Plutarchus, & Antigonus. Nasci ex asini corio, apud Isidorum: ex Crocodili sanguine vel cadavere apud Horum; ex putredine arborum & fructuum apud Albertum legimus. Ex senis cervi, capitis sub oculo terebrato osse concrevisse, Vincentius Belluacensis; ex vetustissimo quodam authore tradidit.

Arist. H.A. l.9.c.65. Scal. edit. Plin. H.N. l.11.c.21. Plutar. in Cleomene. Antigon. in Mirab. Plin. H.N. l.11.c.20.

Ætas. Vitam quod spectat, matrices bimatum non superant: Operariæ una cum autumno finiunt ætatem. Imò, inquit Moufetus, utrum matrices sive duces anni superioris, novellis jam procreatis ducibus intereant, una cum vespis, novellis, idque simili modo semper eveniat, an amplius etiam temporis possint vivere, multi dubium relinquunt. Agrestes vivaciores habentur. Vitæ brevitatem, tenacitas compensat. Nam si alvos à capite, hoc à pectore sejungas, ferient tamen, & quidem nec levius quàm antehac. Circulariter volant, quia cauda destituuntur.

Usus. Cedunt tinunculis, hirundinibus, noctuis, taxo, & vulpi in cibum. Vulpes caudam in vespetum inserit: onustam, ad arbores allidit: & mortuis vespis vescitur. Pseudosphecem, quam solitariam vocant, sinistra apprehensam atque annexam, (quæ prima eo anno capitur, maximè conducit) contra quartanam laudat Plinius. Mizaldus aquæ ex vespis stillatitiæ meminit, quæ tumores absque dolore excitet. Inflativum esse necesse est. Curatur ictus si contusas vulneri imposueris, vel emplastrum ex terra furnorum, aceto, & muscarum capitibus. Alii *extra* succum citrulli, folia teneriora siliquæ Plinii, salviam cum aceto,

Plin. H.N. l.30.c.11.

cujus anterior pars media, fusco colore, & cingulo croceo notatur: posterior, tota crocea videtur, octo fuscis punctulis notata, una cum triangulo parvo, incisuris præterea quibusdam in utraque parte existentibus, quibus se extendere & contrahere pro lubitu possit. Juxta ventrem maculas utrinque quatuor nigras habet, & in *cauda*, aculeo longo, robusto & maximè venenato armatur. Hoc inter crabrones & vespas intercurrit discriminis, quòd vespis sint majores, alvum minus gracilem habeant, ejusque pars, quæ tenui ligamento thoraci annectitur, multò sit latior; thoraxque compactior.

Locus. Arist. H. A. l. 5. c. 23. Plin. H. N. l. 11. c. 21. Favos (ἀνθρήνια Suidæ) sub terra, quam formicarum instar egerunt, faciunt: duce ab alveis aberrante, sublimia & arbores petunt. Ideo Plinius in cavernis arborum degere scripsit. Nidos ad amussim omnes ferè sexangulares ædificant. Exterior facies candidis ferrugineisque segmentis distinguitur: materia membranacea est, & betulacei corticis per æstum in laminulas fatiscentis peræmula. Lenta quadam saliva, & gummosis foliis, pluribus ob prolem tabulatis adaucti eleganter poliuntur. Aldrov. de Insect. l. 1. c. 7. p. 229. Duos Aldrovandus observavit, de quibus ita scribit. Inveniuntur quinis aut senis, & ut plurimum sex ordinibus, seu tabulatis constricti, cujusmodi is erat, quam agricola meus, cùm quercum per medium serra divideret, offendit: cujus cacumen in superna trunci cavi parte situm, tecti loco fungebatur, substantia membranea betulæ mediano cortici simili, quam ex populi nigræ & salicis ligno putrilaginoso, ac pulverulento ab exedente carie, humore glutinoso iis peculiari, compingere dicuntur: nec ea contigua, & solida est, unica veluti membrana constans; sed pluribus: ita ut lancellæ plures sibi mutuo adhærentes videantur, in eo, quod inter ipsas intercedebat interstitio, rotundos quosdam ductus canalium modo seu fistularum continuo ad fundum, seu ultimum orbem via, effinxerant, per quos supernæ deorsum ferri possent, in fundo autem cortex, quo totus alveus circumvestitur, patulo aditu dehiscebat, utpote per quem alvei penetralia subeuntes, ad singula tabulata ascendunt, inerant enim, & singulis tabulatis sua foramina satis ampla, per quæ in singulas cellas singulæ se recipere poterant. Observavimus quoque alveum tam prudenter ab his fuisse conditum, quam ab aliis quibusvis, aut apibus aut vespis, nam superna arboris cavæ parte uno latere, in quod nonnihil parte superiore reclinabat, suspensus erat, eo situ, ut cellularum oscula deorsum propendentia fundum antri arborei spectarent, & crabrones ac eorum Nymphæ, & vermiculi capite deorsum tanquam ruituræ conderentur, nec id aliam ob causam quam ut ab omni aëris injuria, & quæ desuper in ea arbore incidere poterant, pluvia, aliisque utpote adrepentibus tutiores essent. nam si cellulæ ea parte, qua patent, cœlum spectassent, magnis certe incommodis obnoxii fuissent, singula autem tabulata ejusdem erant materiæ, cujus cortex exterior versicoloribus lineis albis dico & ferrugineis, tanquam segmentis interstinctæ. Reperiuntur nonnnlli quoque alvei Crabronum majores multò, quam prædicti, & septem tabulatis exornati ejusmodi rure meo in tuto reperi trabi appensum, altitudine duorum dodrantum circumferentia, quinque iisdem lineis aut cum superiori eminentibus albis & ferrugineis, tabulatis rotundis tanquam orbibus cellulis plenis, digitum transversum altis, quæ digitorum duorum latitudine à se invicem distabant, ad facilem singulis ingressum; hæc columnis optimè erant fulta, in superiore hujus nidi parte foramina erant majora, in quibus parentes degebant, in inferiori minora, in quibus filii.

Quia Cibum in favis per hyemem non recondunt, ideò jejuni tùm latent, & plurimi moriuntur. Victus. Vescuntur muscis majoribus. Captis caput abscindunt. Uvas corrodere vel inde constat, quod autumni tempore frequentes vites circumvolitent. Carne quia magna ex parte, Aristotele teste vivunt: ideo in stercoribus sæpissimè versantur. Arist. H. A. l. 9. c. 42. Aves ubi cæperint, accipitrum ritu, caput primo vulnerant, deinde abscindunt. Moufet. l. cit. Pennius in Petropoli, in publico urbis vico, passeri accidisse vidit. In India oleum, butyrum & reliquos cibos infestant, ut nihil intactum ferè relinquant.

Ex equorum cadaveribus oriri, plærique cum Ovidio, sentiunt: ex asini cerebro Landus; ex duriore carnium equi parte, ut vespas ex teneriore Moufetus. Generatio. Ovid. Metam. l. 5. Landus de Num. vet. Aristot. de Gener. l. 3. c. 10. De *Coitu* ita ex Aristotele & Plinio Aldrovandus. Quod (verba sunt Aristotelis) ad generationem, cognatorum iis (Apibus) animalium pertinet, ut Crabronum, Vesparumque, similis quodammodo ratio est: sed defuit his locuples naturæ dotatio merito. Nihil enim apum genus habent divinitatis. Generant quippe matrices vocatas, primosque favos confingunt. Generatione verò coeundo inter se finguntur. Visus est enim sæpè eorum coitus. Fæturam autem Apum modo instillant ad latus cellularum favi, & parietibus admovent. Sed quemadmodum Vesparum fœtus, ita quoque Crabronum haud est æqualis, nam aliis cellis grandiusculus inest, ut queat volare, aliis Nympha, aliis adhuc vermiculus. Excrementorum vermiculis tantum ut & in Apum genere est. Nam ut ait Aristoteles, Apum & Crabronum &

Veſparum vermes, quamdiu recentes ſunt: tantiſper & ſtercus emittere videntur: at cum formæ lineamenta receperint, ſub qua facie Nymphæ appellantur; Jam neque cibum præterea coquunt, neque ullum reddunt alvi excrementum, ſed coerciti, & contracti quieſcunt, nec ullo pacto movere ſe patiuntur, uſque dum ſpecies deſtinata perficiatur, quo pacto evolat proles rupto quo continebatur folliculo. Cæterum quod fœtus inæqualis ſit, Plinio quoque traditur. Fœtus (inquit tam de Crabronibus quam de Veſpis) ipſe inæqualis eſt & Barbarus (alii legunt ut Barbaris) alius evolat, alius in Nympha eſt, alius in vermiculo. Et autumno, non Vere omnia ea. Plenilunio maxime creſcunt. Mellis quoque paululum quantum gutta, in cellis Crabronum è regione parari ſcribit Ariſtoteles, Schadoneſque hujus generis non vere, ſed autumno fieri, creſcereque plurimum plenilunio.

Antipathia Palla. R. R. l.8. tit.7. Veſpis amici ſunt. Ideò percuſſi à Scorpionibus, nec à Veſpis, nec à Crabronibus feriuntur. Muſcis inimicos eſſe de victu dictum. Inter Caniculæ & Arcturi ortum, apibus prodeuntibus ante alvearia plærumque obſidiantur. Juvencis quoque ſunt infeſtiſſimi. Melis plenio illorum antra ingreditur, totamque familiam deſtruit.

Natura. De *Natura & Moribus* pauca occurrunt. Ducem unum habent, magnitudine corporis majorem, eumque impenſè amant. In ſingulis hic eorum alveariis oritur, contra hoſtes foris pugnaciſſimus; Ariſt. H. A. l.9. c.42. facillimus domi erga ſubditos. Nulla fit examinis, ut inter apes emiſſio; novella proſapia ſinu parentum favetur, & ad illius conſervationem plures contignationes ſuperſtruuntur. Amplificant, inquit Moufetus, majorem in modum favos, & jam ex valentiore quodam grege, qualos tres aut quatuor favorum plenos excepimus. In cellis parum mellis quantum gutta è regione prolis paratur. Majorem quam Veſpæ inter volandum ſonum edunt. Cicurationem non admittunt: & tantæ ſunt malignitatis, ut Syrio præſertim orto, ter novenis ictibus, hominem, imò & Equum interficiant. Haud temerè ſine febre eſſe, dixit Plinius. Remedia in Veſparum hiſtoria poſuimus. Majore duntaxat quantitate, hic exhiberi debent. Avien. in Carmin. Si luce crepera, ſæpius nidos intraverint, quaſi ſe occultaturi; pluviam & ventos expecta: ſerenitatem proximæ diei, ſi veſperi numeroſiores obvolitavere. Jejunos per hyemem latere, ſuperius dixi.

Uſus. De *Uſu* nihil habeo quod dicam, niſi quod Mizaldus prodit, aqua deſtillationis eorum, cutim attactam, in tumorem attolli. Mentiri ſic imprægnationem coram amaſiis meretriculas.

Differentiæ. Nec de Differentiis quicquam occurrit. Quæ hic de Tenthredine, Tenthrene, & Pemphredine Moufetus habet, in capite de Veſpis allata ſunt.

CAPUT V.

De Cicada.

HActenus de Anelytris quadripennibus membranaceis, favificis dictum: Aldrov. de Inſ. l.2. c.13. jam de illis quæ non favificant agemus, & primum de *Cicada*. Nomen apud Latinos Nomen. ſeu quod cito quaſi cadat & evaneſcat; ſeu quaſi invenit κίκος ἄδων. Apud Græcos pro regionum, ſexus, ætatis, & magnitudinis ratione, varia obtinuit. Generaliter vocatur τέττιξ, Eleis βάβακος, Sidetis σειγὰρ, Ponticis βάτραχος, Cretenſibus σύμφυγον, Suidæ popularibus ἔρση, quod rorem exugendo vivat. Fœmina non vocalis Æliano eſt κερκώπη & καλαμαῖα: Athenæus Athen. Dipnoſ. l. 4. tamen ſimile cicadæ animal credit. Novella, κίκκος & κίλλος, parva καλαμαία, καλαμίδας & κερωνήτας alii dicunt. Hesych. in Lexic. Τεττιγόνια etiam Cicadaſtras ſignificant, ut apud Cælium legimus. Epitheta apud authores plurima invenies. Dicuntur πελαλίδες à volando: πετραπτερυγίδες, quod quatuor pennis in aere remigent: ἀμήτροι, quod nimio cantu ſe oblectent: φίλομβροι, quòd tempeſtate pluvia plurimæ naſcantur; ἡλιομανεῖς, quòd inſano ſolis amore capiantur: αἰθαλίονες, παρὰ τὸ αἴθεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου, quòd à ſole comburantur: κυανόπτεροι, quod alas cyaneas habeant. Virgilius *querulas & argutas* dixit. Nemeſianus *æſtivas*: quidam *graciles* dixere. Virg. in Culic. Nemeſ. in Eclog. Pontanus *Choraliſtriam* vocavit, quòd alternatim & chori inſtar canat.

Deſcriptio. Vulgares ita Moufetus deſcripſit. *Vulgarium* caput *pronum, magnum videtur; & pentagonum imitatur, lateribus inæqualibus finitum. Colore eſt viridi nigricante*; (Aldrovandus ſuperiorem corporis partem nigram ponit, inferiorem ad nigrum vergentem: unde & Martial. nigram Mart. l.1. Epig. 116. fecit.) *utrinque tumulos duos obtinens, ejuſdem coloris, ſed ovalis figuræ, & margine quadam fuſca circumſeptos; fuſca item linea tumulos ſecat medios, mediumque caput jota litera nigerrima dividit.* Oculos *habet ex fuſco non multum viridantes, prominentes quidem & magnos pro corporis ratione*: (immobiles adde & lucidos, *ut mirer Nigidium, qui cicadis* oculis negavit, eos non vidiſſe) *Supinum caput ſive* facies, *diluto ex albo viridiuſculum apparet. Inter inſecta omninò in hoc animalium genere una*, ore *caret: habet tamen prolixum quid, compactum, indiviſumque, intus plærumque conditum,* Ariſt. H. A. l.4. c.30. *quod veluti* promuſcis, *tum oris, tum* Plin. H. N. l.11. c.37. *linguæ uſum ſupplet, denis ſtriis tranſverſis* affa-

to, cretam in pulverem redactam, meliſſophyllon cum oleo, aſparagum tritum cum melle, fimum denique bubulum laudant: *intus*, ſuccum ſampſuchi cum bolo Armeno & agreſta folia tenuiora lauri cum vino; Althææ decoctum ex poſca; rutæ vel meliſſophylli ſuccum, folia ejuſdem commanducata, etiam commendant. Si à *venenatis* ictus eſt, quod ſtupor, delirium etiam oſtendunt, locus primò ſcalpello aperiatur; dilatatus ſugatur, inſequenti cataplaſmate ex terræ in qua veſpæ nidificant raſura, cum aceto ſubacta: Inter *præſervativa*, malva & althæa palmam tenent. Quomodo capiantur vide apud Mouſetum. Inſerviunt & ad *præſagia*. Longam portendunt hyemem, ſi ante finem Octobris apparuerint: pluvioſam ac frigidam, ſi multis in locis, ante Vergiliarum exortum, ſubterraneos ſpecus glomeratim ingrediantur: ingentes imbres, ſi multæ autumno generantur. Scilicet, frigida cum ſint animalcula, ſubterraneos quæ calent ſpecus ſubeunt: & quia nonniſi terra humida & vaporoſa procreantur, nimiam humoris copiam, ſi copioſe proveniant indicabunt. Capuæ, ingens earum multitudo quæ in æde Martis conſederat, hoſtium adventum, & urbis incendium quaſi præſagiebat.

Steph. de Agric. 1. c. 8.

Theophraſtus de ſign. tempor. Aratus in Phænom. Theon. in Comment.

Differentiæ

Ariſt. H A. l.9 c.41. Plin. H. N. l.11. c.21.

Differentiæ veſparum ſunt plurimæ. Ariſtotel. *ſylveſtrium, domeſticarum, matricum*, ſeu *Ducum* & *Operariarum* meminit. Apud Plinium ſunt *Ichneumones*; & *Pſeudoſphecæ*. Apud alios occurrunt, πάρνοπες, πεμφρίδονες, βεμβίκες, *parvæ, magnæ, flavæ, Indæ, ſpuriæ, venenatæ, ſolitariæ, Laertæ, Aculeatæ, non aculeatæ*. Aldrovandus *duodecim ſpecies* quas obſervavit deſcripſit, quarum icones damus. Mouſetus *duas* ex Hungaria accepit, quæ etiam hic exhibentur.

Ferum illud & *Sylveſtre* genus rarum eſt. In montibus & ſylvis naſcitur: & non ſub terra, ſed in quercu nidificat. Grandius eſt, porrectius, nigrius, varium, longius, fortius, aculeatum, ictuque acerbius. Authores ſunt, ter novenis punctis interfici hominem. Vivit toto anno; & hyeme, cæſa arbore, evolat. Hyemem in latebra exigit. Mouſetus ſemel in ſylva Eſſexienſi cum vitæ periculo obſervavit. A toto examine obrutus fuiſſet, niſi aliquot geniſtæ ramulis ſeſe defendiſſet. Varro piloſas magis facit. *Domeſticæ*, quæ & *Cicures*, & placidæ, ſeu mitiores, minores ſunt. Dividuntur in *Matrices* & *Operarias*; quarum illæ biennio durant, & majores ſunt. Plinius clementes facit. Latior earum, addit, ſpecies: dubiumque an habeant aculeos, quia non egrediuntur. *Operariæ* in opere verſantur, & matres paſcunt. *Ichneumones*, minores ſunt quàm aliæ, & unum genus ex araneis perimunt phalangium appellatum, & in nidos ſuos ferunt, deinde illinunt, & ex iis incubando ſuum genus procreant. Vocantur ita, quòd ἴχνεαι, exiles nempe & graciles videantur. *Pſeudoſphecæ* caput, fuſcum, duo brevia & gracilia in fronte cornicula; oculi magni, nigri, prominentes; os oblongum, bifurcum pectus craſſum ac prominens, quibus tres utrinque pedes affixi; ſcapulæ denſæ, gibboſæ; corpus procerum, gracile, articulatum; alæ fuſcæ, duæ; pedes hirſuti, & colorem alarum aſſecuti.

Mouſet. de Inſect. p.45.

Varro R.R l.3. c.16.

Parnopes uvas tam maturas quam immaturas exſugunt. Unde ita dicantur, neſcire me fateor. Noctuarum ſtridularumque præda ſunt. πεμφρήδων, Nicand. Scholiaſti, eſt animalculum σφηκῶδες, minus ape, majus formica, aligerum, albo nigroque colore varium. Montes ſaltuſque incolit, & è fruticum floribus melleos ſuccos carpit, & in cavis quercubus ſtabulatur. Idem eſſe cum πενθρήνη, aut πενθρήδωνι, non facilè dixerim. βέμβιξ apud Nicandrum ex veſparum quoque genere inſectum, μέλαν κατὰ τὴν χροιὰν, κέντρῳ χρώμενον, *coloris nigri: aculeo utens*: Vocatur, ni fallor, & βέμδιξ. Nicander ſylveſtre & montanum facit. De *parvis* nihil ſingulare occurrit. *Magnarum*, quædam capita nigra, & aculeos plurimos habent. *Flavæ* Ardoyno *citrinæ*, in duas diviſæ partes, in medio tenuiſſimi ligamenti beneficio hærent. *Indæ* ſunt & domeſticæ, quæ innoxiæ; & ſylveſtres, quæ virulentæ. Quas Oviedus deſcripſit, ſunt corpore magno, colore luteo, ad album tendente, alis maculatis nigris, extremitate aliquantulum albicante. *Spuriæ* apum aut muſcarum figuram obtinent. De *Venenatis* in ſylveſtribus & Indicis dictum. *Leartæ* huc ſpectant, quia mortiferam plagam, ut laertæ viperæ formicæ inferunt. *Solitariæ* in muris & aggeribus congeſtis nidificant. Ante oſtium foraminis lutoſa ponitur porticus. Longitudo ejus duos quaſi tranſverſos digitos æquat: intus lævigato luto emplaſtratur. In *aculeatas* & *non aculeatas* diſtinxit Ariſtoteles.

Nicand. in Theriac.

Ardoyn. l. 8. de Venen.

Mouſet. l. c.

De ſuis ita Aldrovandus. Quæ à me obſervatæ ſunt veſpæ.

Aldrov. de Inſ. l. 1 c. 6. p. 202. edit. Bononienſ.

Prior veſparum omnium, quotquot obſervavi maxima eſt toto corpore atro, præterquam in ſuperna alvo, ubi quatuor ſunt maculæ luteæ, illæ ſcilicet quas albas icon exprimit. Caput minus, quam in pleriſque aliis à cervice diſtinguitur, in quo oculi nonnihil luteſcunt. Antennæ ſunt magnæ, & latiores, quam in aliis, nigræ, nigri quoque pedes, & hirſuti. Alæ argenteo, & aureo obſcuro ad caſtaneum inclinante reſplendent.

Secundum genus eſt veſpar. minimarum, alis proportione latiuſculis, & oblongiuſculis ſubflavi coloris. Corpore toto ex nigro ad caſtaneum vergente, ſed zonis ex

ex alvo flavis ad croceum inclinantibus distincto. Caput erat exiguum valdè, punctis duobus croceis ferè, supernè insignitum. Oculi nigricabant, antennæ nigerrimæ in extremo obtusæ. Pedes exigui, colore croceo.

Tertia magnitudine Vespæ vulgari compar, vel paulò minor, sed tota atra, antennis, pedibusque longissimis, capite ovali, alvo breviori, lineis exiguis transversalibus, subflavis distincta, tenui ligamento pectori annexa. Alæ vero argenteæ, splendidæ, subrubris velut venulis percurrentibus præditæ.

Ex minimarum genere sunt *quarta* & *quinta*: quarum *prima* tota atra est, capite nimirùm, pectore & alvo, quæ partes ferè æquè magnæ sunt; quod in aliis non observabis: Pedes quoque nigri sunt, & leves, antennæ item nigræ & exiles: Alæ fuscescunt. *Altera* capite item est nigro, rotundo. Huic antennæ breviores sunt, sed nescio quid velut tricuspidem exerit; pectore est angusto, qua capiti hæret latiore, ac lutescente, quà alvo angustiore & nigro, alvo ferè rotunda, primo lutea, dein modo lutea, modo nigro varia. Alæ ad aureum colorem accedunt.

Allatam ad me eam, quæ *sextò loco* depingitur, propter miram capitis formam. Simiæ quodammodo aspectum æmulantem, Vespam sinuformam nominavi. Tergore est crasso, rubicundo: rubicundo item vertice, oculis nigris, majusculis, infra linea semilunaris, ceu os constituit. Alvus item crassa est, sed tenui pellicula tergori adhæret; Anterius nigricat, in extremo candicat, punctis transversalibus nigris. Alæ fuscæ, sed perperam duos tantum pictor expressit.

Septima inter magnas & parvas ambigit, tota atra, sed maculis undique aureis, aut flavis interstincta, iis autem, quæ in expresso icone albæ apparent. Pedes non ut in aliis Vespis, tenues, sed crassi respectu corporis, quod compactius est, colore subcroceo, antennæ aterrimæ, exiles & breves, Alæ cinereo luteo.

Octavæ icon, Vespæ est imperfectioris, quam ut posset volare, seminympha adhuc, ut ex nympha recens orta. Corpus ex albo ad luteum vergere incipit, nondum maculis distinctum. Est ejus generis, quod decimo subinde loco depingetur, nimirum favis insidens.

Nona pectore est longissimò: alvo mediocris longitudinis, ita invicem hærent, ac si duæ diversæ essent Vespæ. Tota flavo & nigro colore alternatim constat; pedes & antennæ sunt longi, sed valdè tenues, coloris ferruginei. Ferrugineæ quoque alæ sunt quatuor, quanquam trinæ tantùm sint depictæ. Caput quoque luteo, & nigro colore variatur.

Decima ejusdem omnino cum novissimè descripta coloris est, sed breviori pectore. Vespeta talia quali insidet, ferè ædificat, vel ad fenestras, vel ad arborum ramos, vel alicubi alio in loco.

Undecima elegans genus sylvestrium vesparum est, alvo miniacei coloris, sed annulis nigris, & nigra podicis extremitate. Alas habet quatuor, oblongas, sed angustas coloris fermè cinerei. Pectus, & dorsum nigricant, & ad ferrugineum vergunt. Caput ejusdem est coloris, rotundum, exiguum: antennæ verò longiusculæ, nigræ in extremo acutæ.

Duodecima tota est coloris fusci, ad atrum vergentis, pedibus longiusculis, longis item antennis: capite, & alis nonnihil ad ferrugineum accedit.

Decimotertio, ac postremo loco depictum Vespis congener judicavi, quanquam revera nondum didicerim an favificet. Corpore ex procero, nigro, & flavo coloribus vario, tenui. Alas pictor duas expressit, sed nunquid vel duas, vel quatuor habeat, ut quod res est dicam, ignoro. Capite interim Vespas potius, quam Muscas refert. Antennæ in extremo obtusæ sunt. Pedes sublutei. Moufeti Hungaricæ, quas Vienna accepit, dorsis erant luteo atroque variè pictis; Corniculis huic pilosis, illi glabris; tertia penè parte vespis vulgaribus majores.

CAPUT IV.

De Crabronibus.

DIVERSUM à Vespis Crabrones genus pono, quod in corpore tantum discriminis appareat. Nec placet ab Aristotele & aliis abire, qui diversis capitibus de iisdem egere. *Nomen* ipsi apud Lati- Nomen.
nos vel à Crabra in agro Tusculano, ubi perfrequentes sunt; vel à cabo, seu caballo, ex quo creantur, ut Isidoro visum, *Isid. l.12.*
obvenit. Scaliger à craceo deducit, à quo Craber & Crabro: alii à κρέας caro & βόρα cibus, quòd carnibus vescantur. Græcis est ἀνθρήνη, fortè quòd ictu carbunculum excitet.

Duplo vespis sunt majores forma proxi- Descriptio.
mè ad easdem accedunt. *Alis* instruun- *Mouf. Insect. l.1. c.9.*
tur quatuor; quarum externæ internis duplo minores, & humeris obscurè fuscis & castaneo colore tinctis, affiguntur. *Pedes* habent sex, ejusdem cum pectore & humeris coloris. *Caput* oblongum, croceum. *Oculi* sunt propenduli σεληνοειδεῖς, inter quos antennæ duæ oriuntur, falcis æmulæ, ejusdem cum pedibus coloris. *Venter* tenui quasi filo humeris annectitur: cujus

affabrè canaliculatum. (Plinius *linguam* fortè appellarit: figuræ est triangularis; coloris castanei.) *Corpus capiti brevissimo* collo, vel potius nullo annectitur: *Scapulæ, ex viridi & nigro maculatæ;* pectus *viride magis albicat,* (durum hoc, ideò Martialis vetulas, pectus Cicadæ habere dixit.) *è quo tres utrinque* pedes tibiæque *erumpunt prassini coloris.* (Aldrovandus subtilissimos, & in fine asperos, ut arbores conscendere possent, addidit) Venter, *in majoribus duos digitos transversos æquat, latitudine unum: interna ventris pars, peltam refert in apicem desinentem, & limbo duodecem tredecemve articulis constante cingitur: intus incisuræ aliquot apparent concolores ventri, caudamque extremam* mares, *id est, minores, fissam habent;* fœminæ *contrà integram.* Dorsum *nigricat, septem vel octo lineis & incisuris virentibus, transversim ductis ornatum.* Alæ *pulcherrimæ, argento illitæ, nævisque fuscis & maculis cum ornatu pictæ; externæ internis duplo longiores sunt, magisque variegatæ.* Membraneæ quia sunt, ideò ὑμενόπτεροι vocantur. *Pennarum illis natura quæ apibus, sed pro corpore amplior,* dixit Plinius.

Mart. Epig. l. 3. ep. 93.

Plin. H. N. l. 11. c. 16. 18

Locus. Arist. H. A. l. 5. c. 30.

Non visuntur in septentrionalibus regionibus: quod frigus aversentur. Nec apud Cyrenam in campo ullæ, cum circa oppidum multæ proveniant. In nemoribus umbrosis frustra quæras. Ideo oleas, quia minus opacæ ambiunt. Nullas in Gecala agri Nolani monte, nullas Neapoli proditum: seu Maronis magia id factum, ut Nipho placet; seu incolarum industria qui arcere norunt, seu terræ ipsius genio. Scio quid signis & scripturis, quæ στοιχεῖα, adscribatur. Copiosas Italia, Narbonensis Gallia, & Ægyptus ferunt. Mirum verò, in Milesia regione paucis esse locis. In Cephalenia amnem quendam penuriam earum & copiam dirimere. In Dulichio maris Jonii insula idem observatum. Vesuvium, qui agrum Nolanum à meridie claudit eas nescire; Abellam, quo monte idem ab Arcto sepitur, plurimas producere. De *mutis* & *vocalibus* in Differentiis agemus.

Plin. H. N. l. 21. c. 27.

Aldrov. de Inf. 2. c. 13.

Nol. l. 1. c. 1.

Victus. Arist. H. A. l. 5. c. 30. Virg. Ecl. 5.

Rore vesci, præter Aristotelem, Theocritus & Virgilius prodidere. Excitatæ, cum subvolant, inquit Plinius, humorem reddunt, quod solum argumentum est, rore easdem ali. Quia verò ore carent, quiddam aculeatum linguis simile pro eo habent, & hoc in pectore est, quo rorem lambunt, Antonius ab Altomari ex fraxini & Orni præcipuè ramis corticibusque lachrymam sugere dixit. Ex herbis vel de herbis more papilionum id facere, probabile est; tum quod jejunæ semper & inanes reperiantur, quòd nihil excernere conspiciantur; nisi fortè ubi plusculum roris absorpsere, superfluam ejus partem, ut rustici notarunt, removendo ejiciant. Aristoteles tamen alimentum Cicadarum, in ipsa corporis humiditate situm esse, opinari videtur: foramenque se conspexisse dicit, per quem aquosum, qui in ventre continetur, humorem, ejiciunt.

Altom. l. de Manna.

Arist. H. A. l. 4. c. 7.

Arist. de part. anim. lib. 4. c. 5.

Generatio. Isidor. in Origin.

Ex Cuculorum sputo nasci fabulatur Isidorus. Provenire & ex putri, verisimile est. Vidit Baldus Angelus sub quercubus rarioribus, imperfectas, forma solita, albas, & sine alis effossas, cum terra non culta, & ad Orientem obversa foderetur. Novimus & Anguillas ex limo nasci, quæ postea more cæterorum animalium generant: & circa Ægyptias Thebas post vehementes in æstibus pluvias, universa arva soricibus impleri, Basilius prodidit. Sed & lutum, si non debito tempore proscindatur, Cicadas proferre, testatur Paracelsus, & ante eum Hesyehius. Ordinariè per coitum generant, Coitus supinis: masque inserit in fœminam, quæ genitali reciso, recipit quod à mare injicitur. Asperitate quæ in dorso, excavant fœturæ locum in terra. Quapropter magna Cicadarum, in agro Cyrenensi copia est. Pariunt & in squillæ caulibus: & in arundinibus quibus vites eriguntur, nidos fœturæ cavant. Ova alva deponunt. Fit primò vermiculus: dein ex eo, quæ vocatur, Tettigometra, (theca est, aureliæ papilionum similis) cujus cortice rupto, circa solstitia evolant, noctu semper: primum nigræ atque duræ. Tettigometra in eo à Chrysalide differt, quod in hac nulla sit partim distinctio: in illa, caput, oculi, pedes, cæteræque partes exceptis alis, apertissimè conspiciantur. Color ei subalbidus, sed qui multis lineis subferrugineis respergitur. Quomodo exeat, Aldrovandi verbis visum exprimere. *Cum è Tettigometra egredi cupit,* inquit ille, *ascendit primum arborem, & illico alicui ramo adhæret, (quamvis scribat Aristoteles, ubi Cicadæ eruperint, oleis & arundinibus insidere) deinde exit parte superiore, in qua rima primum apparet; rupto autem operculo, ut rectè scripsit Philosophus, parum in eo relinquunt humoris; nam hoc operculum cum manibus contrectarem, humore aliquo aquoso digitos illevit. Iam tum simul atque Cicada emersit, toto ferè corpore viridis est, dein superiore parte aliquantum ad castaneum vergit, quæ spacio unius diei subnigro fit colore, insidet tam diu huic exuvio, donec volare incipiat. Imbecilles enim primum sunt alæ pedesque, ut difficulter incedere queat.* Exuvium hoc τέττιγος γῆρας dici Hesychius reliquit: aliis est λεβηρὶς & γῆρας. Lucretius modo *tunicam,* modò *folliculos* nominat. Æstate deponi addit.

Basil. in Hexam.

Plin. H. N. l. 11. c. 26.

Plin. H. N. l. 11. c. 26.

Lucret. l. 4. & 5.

Æstas.

Hyeme, imò in autumno perire, apud Ari-

Aristotelem & Plinium habetur: in montium antris aut terra se condere, ex Aristophane quidam evincere conantur. Temperamentum in causa, quod quam aliis insectis frigidius.

Cantus. Cuculo infestas esse, eumque audita voce invadere, creditum quibusdam. Ideò sub exortum caniculæ cuculare desinunt.

Quia sonoram vocem edunt inter insecta ἐγκέλαδα numerantur, τετλίζειν id Græcis, *fritinnire* Latinis. Theocrito à sono τέττιγες λαλαγεῦντες dicuntur. Ambrosius *dulcem in exiguo gutture Cicadæ cantilenam* dixit. (Ambros. Hex. c. 22.) Platonis eloquentiam Simon Sillographus, Cicadarum cantilenis comparavit: eundemque sonum & citharæ & harum veteres τοῦ περεπίσματος nomine vocabant.

Incipiunt autem æstate canere; minores citius, quod citius è Tettigometra exeunt. Achetas sub Syrio astro canere, cum capræ & vinum optima sunt, apud Hesiodum habemus. Plinius cantus acerrimi facit, quo tempore Scolymus floret: floret autem serò, diu, & æstate. Alibi solstitium, æstivum scilicet, ponit. Aliquot post auroram horis, cum sol validius ferit, canere, vel ex Poetis colligi potest. Virg. Ecl. 2. Hinc Virgilius.

Sole sub ardenti resonant arbusta Cicadæ.

Quam diu canant sciri non potest: autumno silere cognitum.

De modo non convenit. Ægyptii per aculeum emodulari, & motu suo stridorem ciere, veluti plectrum quo citharæ pulsantur, opinati sunt. (Bas. Hexa. Hom. 8.) Basilio, aëris respiratione id fieri visum. (Cardan. de variet. Rer. l. 7. c. 28.) At quia & pulmonibus carent; & capite, cui illa fistula inhæret orbæ, canunt, nihil horum est. Multo minus verum, vel dentes inter se atterendo, quos in commissura Scapularum haberent, id facere, vel alarum attritu, (hæc Procli Diadochi sententia) quod locustis suetum. Membranulæ sub flabellis (sic vocant operimenta illa duo, post postrema crura ventri adhærentia) reverberationi id adscribendum. Sonant quippe, ut brevissimè Aristoteles, (Arist. H. A. l. 4. c. 9.) alliso ad membranam septo transverso subditam spiritu. Nam dum illa eo pacto distenditur ac remittitur, sursumque ac deorsum impellitur, sonus erumpit stridulus, non secus quàm in puerorum arundineis fistulis pellicula tenui constantibus; qua depressa, intenta, vel vibrata, sonitum fieri necesse est. (Arist. H. A. l. 1. c. 20.) Ælianus κατὰ τὴν ἰξὺν λαλεσάντας esse dixit. (Pier. Hieroglyph. l. 26.) Pierius Valerianus, colliso, attrito, agitatoque cavo utero. Quia verò hæ partes sub alis, haud impropriè veteres Poëtæ Cicadas sub alis canere dixerunt.

Natura. Hominum ita gaudent consortio, ut agros messoribus vacuos si viderint, submissius & rarius canant: (Moufet. de Insect. l. 1. c. 17.) si concinentes hos audiverint, maximo laterum cantu, πολύφωνοι καὶ ὀξύφωνοι adstrideant. Æstatem certo præsagiunt, nec unquam post Cicadæ adventum frigus rediisse visum est. Quod si citius solito aliqua die cecinerint, æstum majorem expecta. Tempestuosum tempus, si ab austro venerint: morbidum & pestilentem annum, si frequentes appareant. Raræ tamen Anno. MDLXXV. (Mercurial. de peste c. 6.) grassente in Italia peste visæ, quòd rore destituerentur.

Vescebantur Athenienses assis, quales & in Cotiis convivio appositas Athenæus author est. Usus. (Aristoph. in Horis Athen. Dipnosoph. l. 4. c. 2.) Ante coitum Parthi mares præferunt; à coitu fœminas, ovis earum correpti, (Plin. H.N. l. 11. c. 26.) quæ candida, suavissima eadem antequam cortex cadit, si Aristoteli credimus. (Arist. H. A. l. 5. c. 30.) Carabi Americæ juxta sinum Darienem populi, siccas vel salitas apponunt. Pro aliis mercibus commutari, Oviedus prodidit. Cedunt & canibus in escam: idque canis Aldrovandi exemplo.

Habent & in *Medicina* locum. Trallianus exsiccatas, & contritas alis ac pedibus abjectis, in balneo cum mulso, contra calculum exhibere jubet. Galenus à quibusdam, tres, quinque aut septem cum paribus piperis granis, in Colica laudari scribit. Apud Æginetam, compositio *diatettigon* occurrit: quam & apud Myrepsum invenies. Quidam ad urinam ciendam cantharidibus substituunt. Ætius, tres ex vino exhibet. Utilissimum eædem apud Aretæum contra vesicæ laxamentum remedium. Aridæ & tritæ cum aqua & radicis nardi pauxillo elixantur. In iisdem æger, loco balnei, ad vesicæ laxamentum, desidere jubetur. Lanfrancus ad frangendum calculum Cicadarum spodium, ex aqua raphani vel cicer. decocto magni facit. Merum an aqua dilutum vinum sit, Cicada cognoscitur. Natat si illud: si hoc mergitur, si Gaudentio Merulæ fides.

Cicadarum plura sunt genera; quorum quædam, quod solo nomine ab antiquis prodita sint, difficulter cognoscuntur. Differentiæ. Ælianus; *Membracis*, *Lachetarum*, *Cercopis*, *Acheto*, & *Acanthiæ* meminit. (Arist. H. A. l. 10. c. 44.) Quid sibi per priores velit, non intelligo. *Cercopæ* Dalechampio, fœminæ, mutæ, pusillæ, oblongæ. *Acanthias* epitheton potius est quam generis nomen, seu ab acantho seu spina in qua habitare solent; vel ab Acantho Athamantum urbe in Ætolia, ut Stephanus prodidit; quæ quoniam ferè consilescunt, inde receptum, ut qui non loquuntur, eo insigniantur nomine. *Acheta* major est Cicada. Apud Aristotelem, quoque & Plinium, (Arist. H. A. l. 5. c. 36. & l. 4. c. 7.) *Achetarum*, *Tettigoniarum*, *Minorum*, *Majorum*, *Surculariarum*, *Frumentariarum*, & *Avenariarum* mentio. *Achetæ* sunt, ut dixi majores, quorum corpus, sub septo transverso

verso præcinctum distinguitur, magisque sunt canoræ & serius prodeunt, & primæ intereunt. Ex his Hesychii κώβαξ, quam μεγάλην τέττιγα exponit, esse videtur. *Tettigoniæ* minores, & quia minus vocales, ideò Aristoteles ἀφώνους dixit. Primæ prodeunt, & novissimæ pereunt. Gaza Cicadadastras vocavit. *Surculariæ* grandiores sunt, & virides. *Frumentariis* nomen, quod simul cum frumentis arescentibus appareant. *Avenariæ* cum istis eædem. Fit apud authores, & *Marium*, *Fœminarum*, *Locrensium*, *Rheginensium*, *Seripharum*, *Guineensium*, & *Virginensium* mentio. *Mares* vocales sunt, nisi natura soli impediat; fœminæ mutæ, quòd διάζωμα illud cujus figura fructui Thlaspi parvi hieracifolii à Lobelio depicti, respondet, non habeant. Tam in majore, quàm in minore specie reperiuntur. *Rheginenses* silent; *Locros* translatæ garriunt. Uterque ager fluvio Alexe qui per profundam vallem decurrit; & Pausaniæ *Caicinus*, Ptolomæo *Locanus*, modernis *Alesso* dicitur. Idem de Seripho insula apud Plinium occurrit. Mutæ ibi, si alio transferantur, strident. Idem dixit in Rhegino agro silere omnes; ultra flumen in Locrensi canere: quod & Pausaniæ placuit. Umbrosa ibi opacaque regio in causa, unde membranulæ inhumidatæ minimæ panduntur. Arescunt eædem in Locrensi aprico, & veluti corneæ evadunt, unde stridor emittitur. Plinius & Ælianus ignorari rationem scribunt. Ex *Guinea* delata *fusca* est, eamque Pennius à Ludov. Atmaro accepit. Quæ ex *Virginia*, cinerei omninò coloris erat: alis argenteis, non maculatis. Aldrovandus, præter vulgarum sex alia genera observavit, de quibus ipse ita. 2.5. Cicada lineis in alvo ruffescentibus, cum ejusdem tettigometra. Huic in pedibus anterioribus natura duabus providit chelis diriusculis: quibus terram excavat paulatim veris tempore cum è terra prodire cœpit; posteriores pedes quatuor in extremitates asperi sunt, quibus & ascendit & se sustinet, ne in eundem locum recidat: sunt & hi aliquantulum hirsuti; chelas priorum pedumdum tettigometram deponit, relinquit, & in fine prætenues ut cætera insecta pedes adipiscitur, habet & mediocres antennas *Tettigometra*, coloreque tum plurimum temporis ratione variat. Nam cum primum è vermiculo exit, colore magis albicat, & quanto vicinior est ei tempori, quo tettigometram exuit, eo apparet nigrior. Tettigometram, & alba materia deprehendimus. Cicada minor *Tettigonion*, aureis lineis pronam partem corporis perreptantibus. Cicada non diu ex involucro egressa lineis viridibus pronam partem depingentibus. Cicada major *Acheta* prona, & supina.

Plin. H.N. l.21. c.26. — *Arist. H.A. l.5. c.30.* — *Ælia. H A. l.1. c.20.* — *Plin. H.N. l.11. c.27.* — *Pausanias in Eliacis.* — *Moufet. Theat. Insf. l.1. c.17.*

CAPUT VI.

De Orsodacna, & Cimicibus sylvestribus.

ORSODACNA, Gazæ *Mordolla* est, quasi ad mordendum concitetur. Constat 4. pennis, ore largo, & penè denticulato pustulasque puerorum appetit. Nascitur secundum Aristotelem ex vermiculis immutatis, qui in brassicæ caule generantur.

Aldrov. de Insf. l.2. c.13.

Ex alatis sunt & *Cimices sylvestres*, iisque quadripennibus & membranaceis. Lectulariis sunt majores sextuploque eos superant, æque ac illi fœtidi. In malvis sæpius, in aliis plantis arboribusque coniferis, in ulmo & salice quandoque, reperiuntur. In Dariene quoque provincia reperiri, Cardanus scripsit. Coëunt mense majo aversis caudis, & finem Veneri per diem integrum vix faciunt. Mas minor, fœmina major & latior. Volant sole exæstuante satis celeriter, sed nec diu, nec longè.

Arist. H.A. l.5. c.19. — *Plin. H.N. l.27. c.4.* — *Moufet. Teatr. Insf. l.1. c.29.* — *Cardan. de Rer. variet. l.7. c.28.*

Genera sunt varia. Moufetus tres supinos & pronos, quos inter vaginipennes ponit, repræsentat. *Primæ*: inquit, dorsum, collum, antennulæ, atque elytra porrum referunt; alæ elytris longiores ex viridi flavescunt, uti etiam oculi & pedes. *Secundus* undique infuscatur. *Tertio* corpus nigro rubroque varium, antennæ pedesque anthracini. Omnes aureo fulgore hic illinc micant. Quickelbergius ex agro Viennensi duas alias species ad Pennium miserat; aureo nigroque undulatas. De suis ita Aldrovandus: Ii, quos ego diversis temporibus observavi, differunt invicem colore magnitudineque & latitudine, sed pictor deceptus nominis vicinitate exiguum quendam silicem, in quo humana facies expressa est, pro Cimice *primo* & *secundo loco* depinxit. *Numer.* 3. Cantharidis potius quam Cimicis species. Pedibus enim est longioribus, quam Cimices habere solent. Undiquaque colore est miniaceo, sed maculis nonnullis atris respergitur. *Num.* 4. Cimex lectularius, nulli non notus. *Num.* 5. Cimex sylvestris non fœtens, undique subflavus, lineis fuscis. *Num.* 6. Colore flavo. Aliter versus caudam albescens. *Num.* 7. 8. 9. etiam flavescunt, sed veluti humanam ferè faciem per alas expressam gerunt. *Num.* 10. Colore ferme est castaneo, & alterius fermè generis, vel Cantharides vel Scarabæorum. *Num.* 11. Cimex sylvestris minor undique cinereus. 12. *Num.* Ex Scarabæis videtur, aut Ricino congener, si alati vultus, quod nondum observavi, ex cinereo ad castaneum vergit. *Num.* 13. Totus est coloris Castanei, lineis nigris in longum sectis. *Num.* 14. Cimex

Aldrov. de Insf. l.5. c.3.

atro-cœruleus propè caudam tribus notis albis respersus. *Num.* 15. Colore est castaneo, macula in extremis alis cinerea. *Num.* 16. Luteus nigro & albo conspersus. *Num.* 17. Cinereus macula argenteâ. *Num.* 18. Cimex oleraceus atrorubeus, macula circa anum cinerea, Mordella vulgò. *Num.* 19. Mordella sive Orsodacne alia oblonga. *Num.* 20. Cimici & Ramptreno simile insectum. *Num.* 21. Cimex Cinnabrinus cruciger *Num.* 22. Cimex viridis. *Num.* 23. Cimex non fœtens, atroviridis, guttis albis plurimis ornatus. *N.* 24. Cimici simile insectum cinereum ferè anelytrum. *Num.* 25. Cimici simile anelytrum aliud pedibus longis locustæ. *Num.* 29. Cimex ruber lineis nigris in longum insignitus.

De *Usu* si quæras, Matrhiolus iis omnes vires demit. Plinius, hortenses in cinerem redactos, & cum oleo rosaceo infusos, contra dolores aurium variè commendat. Palladius, cum amurca, felle bubulo, foliis hederæ, & oleo, ad sanguisugarum virulentarum vulnera inungit. Arnoldus Villanovanus, contra disuriam, caput virgæ in oleum camomillæ calidum, in quo Cimices ebullierint, mitti, & mox cum allio pistato inungi jubet.

Villanov. Breviarii 4.c. strangur.

Caput VII.

De Perlis vulgò dictis.

Aldr. Hist. Insect. 2. c. 10.

Perlarum apud Italos nomen, huic quod descripturi sumus insecto, vel à rotunditate capitis, quæ perlam seu unionem æmulatur, vel à splendore inditum est. Quatuor omnes *alas* habent longas, robustas, cartilagineas. *Alvum* admodum proceram, quæ in volatu non incurvatur. Moufetus, qui *Libellas* vocat, ita describit. Corporis forma aut nihil discrepant, sed tantum coloribus. Corpora enim habent duas nonnullæ uncias oblonga & teretia, quæ in tres præcipuè partes dividuntur, caput, pectus, & reliquum corpus, quod caudæ vicem supplet. Caput cum oculis magnis emissitiis, ejusdem cum reliquo corpore coloris, collo est affixum brevissimo, cui priores duo pedes adhærent, reliquis pectori annexis. Pedes item posteriores longissimi sunt, ut sese melius erigant, atque sustentent. Omnibus bifurcæ caudæ, quibus adversis coeunt, ac in coitu diutissime hærent. Maxima rusticorum pars ex majoris junci aquatici putrescentibus vermibus oriri autumant: quod ut verum esse concederem, coitum tamen non tollit, & vermium ex seipsis depositionem; ut hoc modo & medio æternùm crescentes, sobolem propagarent. Tarde admodum volant minores, majores celerrimè, æstate concalescente solum conspicuæ. *Coeunt* more muscarum. Mas fœminæ insidet, ejusdemque sursum immittentis membrum recipit. Tenacissimè in congressu cohærent, & hærentes per agros volare visæ. Æstate & autumno cernuntur, hyeme latent. Volant velocissimè sæpè solæ, plærumque gregatim, rarò altè. Meridie stipiti alicui insidentes quiescunt. Unde proverbium prandendi tempus indicans, *la perla va à sticchi.*

Moufet. de Insect. 1. c. 21. p. 65.

Differunt variè. *Antennas* quædam habent, quædam non. *Caudam* bifurcatam quædam, obtusam & bifurcatione carentem aliæ. Propè aquas quæ occurrunt, cœruleo ferè sunt corpore. Aldrovand. viginti & ultra descripsit.

Differentiæ

Prima ex mediocribus est, capite & toto corpore rufis, alis candidis, extremo macula nigra notatis, pedibus nigris.

Secunda capite perlam, sive unionem nequaquam refert, non enim rotundum est, sed acutum. Oculos habet enormis magnitudinis, subcœruleos. Pectus admodum crassum: alvum proceram, tenuem, tota lutescit, nigroque ut pictura expressit, maculatur, alæ sunt subcœruleæ.

Tertia alas habet breves, ad subcœruleum inclinantes, alvum longissimam, tam subtilem ut mirum sit, quomodo eam regere possit. Oculi quoque ut in proximo, maximi, sed caput orbiculatum, infra candicat, per dorsum superne ad latera lutescit, in medio ferrugineo colore est. Antennas habet admodum breves subflavas.

Quarta ex mediocrium genere est corpore toto purpureo, aureis zonis undique interstincto, alis planè argenteis, nigro maculatis.

Quinta alas quoque habet argenteas, sed non tàm resplendentes. Maculam in extremo singulæ habent nigricantem. Corpus totum aurei ferè coloris est, nigricantibus zonis interstinctum. Pedes sunt atri.

Ex maximis est, quæ *Sexta* in hoc ordine depingitur speciosa ac elegans Perla, capite, pectore, ac dorso viridis, alvo tota cœrulea, per quam linea fertur à dorso ad extremum usque aterrima. Alæ cinereæ sunt, pedes nigri.

Septima oculos habet virides, tota lutea, nigro maculosa.

Minimarum generis est *Octava* alas habens argenteas, corpus viridescens.

Nona ex maximis est, capite dorsóque viridis, alvo dilutè flava primum crassa, dein tinui, alis sine maculis.

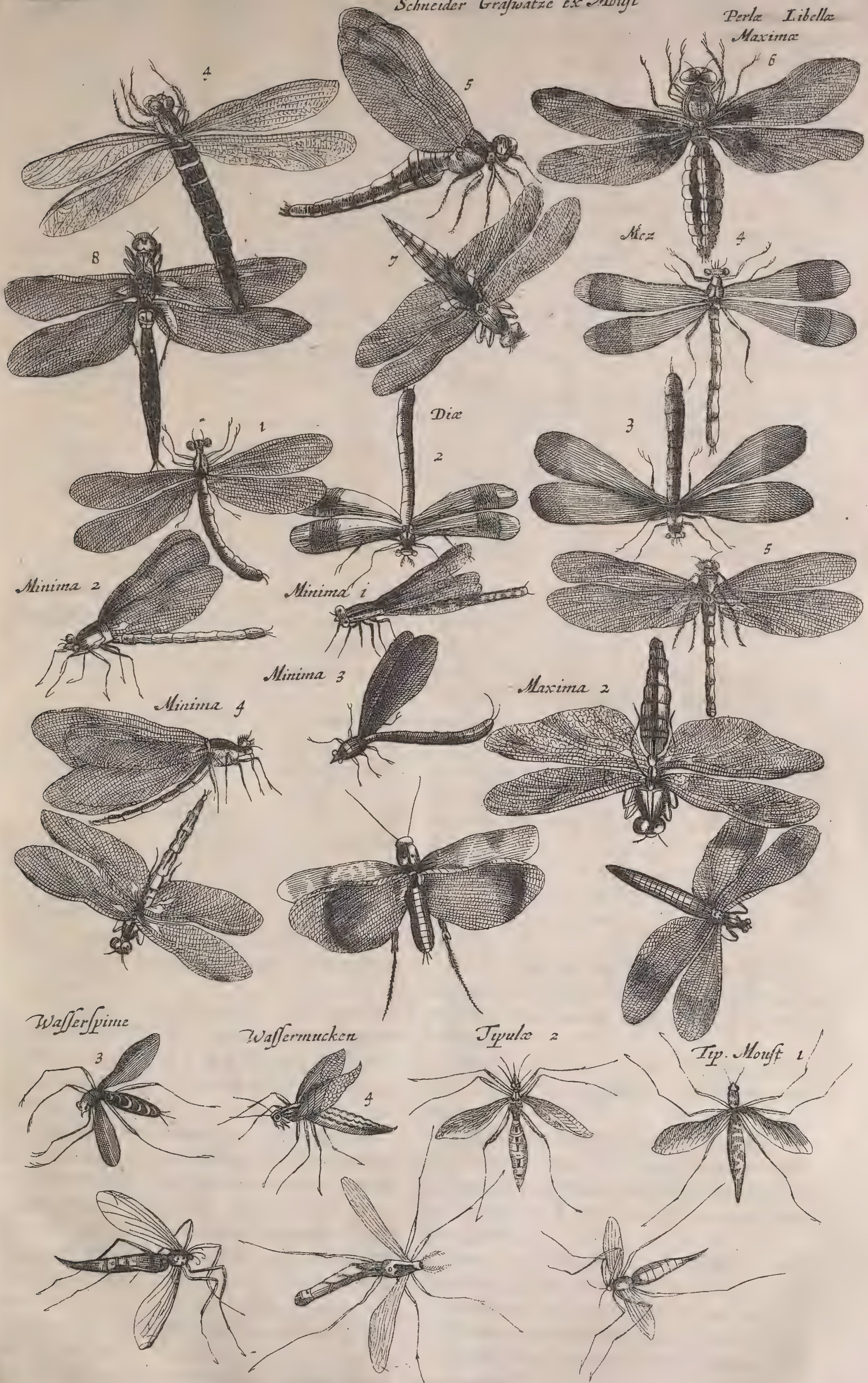
Decima toto corpore est flavo, nigro interstincto, pedibus etiam flavis, alis cinereis splendidis.

Undecima alas habet subflavas, & corpore toto flavo est, exceptis zonis, quæ sunt ferrugineæ.

Duodecima tota viridis est, maculis quatuor candidis, in alarum extremitatibus.

Deci-

Tab. III


Schneider Graſwatze ex Mouſt
Perlæ Libellæ Maximæ
4
5
6
8
7
Mez 4
1
Diæ
2
3
5
Minima 2
Minima 1
Minima 3
Maxima 2
Minima 4
Waſſerſpine
3
Waſſermucken
4
Tipulæ 2
Tip. Mouſt 1

Decimatertia Alas habet breves, & latas, primum virides, deinde cœruleas, cujus coloris quoque totum est corpus à capite ad anum usque præter oculos & pedes, qui atri sunt. Oculos autem habet enormiter magnos, ac prominentes. Alvus in exilem acutiem velut acum desinit.

Decimaquarta, etiam aquas prosequitur; toto corpore viridi, nigris, exiguis zonis distincto. Oculi protuberant. Alæ quà corpori hærent argenteo colore, & splendore micant, dein cœruleæ sunt, argenteis venis refertæ.

Decimaquinta minimarum generis pedes habes longissimos. Aranearum pedibus non dissimiles, sed admodum exiles. Corpore, alisque ex luteo subalbidis est, cauda simplici.

Decimasexta ex minimis est, tota fere viridis, sed à lateribus tergoris lutea. Oculi candicant, pedes nigri sunt.

Decimaseptima cum decima quarta admodum similis, pariter aquas petit, alvo cœrulea, pectore viridi, alis primum argenteis, deinde cœruleis.

Decima octava, ex maximis, capite & pectore viridibus, dorsi lateribus, ubi alæ enascuntur, nigris, alvo longa, cœrulea, quam nigra linea lata coloris aterrimi mediam dissecat. Pedes atri sunt.

Decima nona mediocrium generis toto corpore viridi, aurum resplendente. In dorso nigricat: alæ cinereæ sunt, & argenteo micant.

Vigesima alvum habet obtusam, ac minimè bifurcatam, toto corpore ferrugineo, alis candidis, à latere ferrugineis.

Vigesima prima, ac pestrema alvo est crassa, & brevi, lutea, nigris circumdata zonis, capite, pedibus, dorso, & alarum principiis ferrugineis. Alarum cætera candicant.

Moufet. de Insectis p. 65. Moufetus in *Maximas Medioximas*, & *Minimas* dividit. De quibus idem ita. *Libellas maximas*, Angli quidam Brises appellant. Cujus generis octo tantum vidimus.

Primam virescentem; maculæ item in collo summisque lateribus ex fusco virides ornabant, alæ argenteæ, veloces & motu impetum permagnum facientes. Septem illi nigræ lineæ transversim in dorso erant protractæ; muscis exilioribus inter volandum vescitur, hirundinum more.

Secunda huic est similis, sed obscuro magis colore.

Tertia oculos margaritis similes obtinet, alas item argentas, quarum extremam fimbriam macula fusca inficit; corpus luteo, nigroque colore varium, cauda bifurca nigra, duabus quasi plumis ornata.

Quarta, luteo est colore, latera habens quasi divisa in sex partes: juxta alarum argentearum exortum macula lata nigra conspicitur; medio lineis luteis distincta: in caudæ extremitate quatuor vel quinque spinulæ apparent.

Quinta, corpore & capite cæsio, ore nigro, alis argenteis una macula notatis: in caudâ ultima tres spinulæ tridentem referentes conspiciuntur.

Sextæ alæ adnascuntur argenteæ, medio ipsarum nigrâ insignitæ: totum corpus nigrum, sed rariùs, item in dorso atque ventre lutescens: Pectus scapulæque ex nigro flavoque æque mixtæ. Subter caudam duas spinulas recurvas trahit: in fine ejus quinque apparent, sed admodum exiguæ.

Septimæ caput collum & scapulæ fusco sunt colore; reliquum corpus rubet: in Musæo Pennii procreata fuit, ex vermiculo plane illi mihique ignoto.

Octava adhuc brevior, oculis margaritis similibus, toto corpore luteo, nisi ubi lineis transversim ductis notatur. Cauda illi quasi abscissa, in fine latiuscula & obtusa: argentearum alarum summitas nigra maculâ infuscatur. inter segetes plerumque reperiuntur.

Libellæ mediæ maximam naturæ elegantiam commendant, omni arte majorem.

Prima colore est elegantissimo, corpore cœruleo, alis violaceo colore saturato: Interscapulare spatium gemmis quatuor aureis, ceu in nigricante pala fixus ornatur.

Secunda corpore capite cæsio apparet: alæ albescentes, cæsiis item lineis in longum ductis ornantur, medio purpurascentes.

Tertiæ corpus atque caput subviride; alarum lineæ sanguinis veluti striis notatæ, versus extremitates obscuram purpuram imitantes.

Quarta ejusdem ubique coloris videtur, fusci nimirum fatiscente viriditate commixti.

Quintæ oculi cœrulei in capite virescenti: corpus totum viridi cœruleo mixtum; demptis alis argento nigrefacto accuratissimè laboratis, & medio obscuratâ purpura obfuscatis.

Sexta viridi est omnino corpore: imo & alæ illi virescunt, sed leviter.

Libellas minimas, quatuor vidimus.

Prima corpore toto Cyaneo.

Secunda rubro, alæ utrique pares, colore argenteo.

Tertiæ corpus totum croceum colorem æmulatur. Sed cauda magis protuberat, & sanguinea macula alarum extremitates, uti & omnes fibræ, rubescunt.

Quarta quæ omnium minima, caudam longam habet exilem, caput magnum, ocu-

oculos cœruleos prominentes duabus antennulis præmunitos: corpus oblongum tenue, subtus virens, supra nigricans; in dorso duas lineas virentes à capite ad alarum exortum protractas habet: caudam quinque juncturis colligatam, in cujus extremitate annulus subcœruleus. Ex harum numero una est, quæ quasdam ex majoribus citissimè interficit. Corpore gracili & griseo, alis item politis; nam ne vestigium quidem foraminis ullius apparet, per quod intrare possit. Pomo ipso ac seminibus vescitur. Hanc muscam Guilielmus Bruerus, vir doctissimus & rerum naturalium indagator acerrimus, ad Pennium misit.

Articulus II.

De Anelytris quadripennibus farinaceis.

Punctum I.

De Papilionibus vulgaribus in genere.

Tantum de Anelytris quadripennibus membranaceis, sequuntur *farinacea* seu *Papiliones*, qui vel *vulgares*, vel *Bombycum*. Nomen videntur à pappo, seu sugo, quòd ceras & olera exsugat &
Nomen. comedat, sortiti: nisi fortè, quasi papyriones dici malis, quòd similitudinem papyri habeant. Græci generaliter ψύχην, seu oxytonως, seu paroxytonως vocant, ἀπὸ τῆς ψυχῆς sine dubio, seu vento. Dicuntur & σητοδόκιδες, πεμφίδες, πομφάλογες, ζκῆνες, ψάλυγες. Invenies & πάφος dici. In Glossario Benedicti Abbatis Floriacensis ἐσπινίη, exponitur Papilio.

Habent pedes sex, oculos prominentes
Descriptio. duos, ante quos totidem cornicula ignava, ut Plinius vocat, enascuntur, rostrum bifurcum; rostellum longum intra furcas absconditum, quo rorem, aliæ diurnum, aliæ nocturnum sugunt. Colorem erucarum, ex quibus ortæ sunt, servant.

Amænis & apertis locis gaudent, qui
Locus. levissimo volatu feruntur: qui gravius corpus gerunt, arborum truncis, parietibus & fenestris adhærent. Ex malvæ floribus succum sugunt. Ideò florentibus illis ma-
Victus. ximè abundant. Sed si de sylvestribus
Columella R.R.9.c.12 malis id accipiendum est, de nocturnis quoque papilionibus sumendum hoc erit: quod & Isidorus innuit.

Isidor.Origin.15.c.10. Mensibus Majo, Junio, & Julio coëunt,
Generatio. aversis caudis, reflexis quandoque, & in coitu diu hærent. Author de Natura rerum, post Augustum congredi scripsit Vermiculos deponere falsò Aristoteles credidit. Ova edunt, tam supra quàm subtus, *Arist. H. A. 5. c. 19.*
illaque magna, parva, nigricantia, alba, viridia, cœrulea, flava: quædam seminibus milii minora, quædam duplo majora, nonnulla æqualia. Reponuntur sæpè in corticum arborum cavitatibus, sæpissimè in foliis. Aldrovandus Chamæ fici observavit: rusticia seminibus papilionum gra- *Aldrov. de Insectis 2. c. 1.*
vida cum ferrum vomere scinderent, se invenisse dixere. In brassica nasci, apud Aristotelem leges, ita eam plicant, ut quasi tecto includantur, ne ipsis aliquod ab *Arist. H. A. 5. c. 19.*
imbribus damnum. Quæ Aldrovandus observavit, tenui lanugine involuta erant. Ex ovis loco tepido, repositis, vel solaribus radiis vegetatis, aliquando post quatriduum, aliquando decimo quarto die, erucæ excluduntur. Ideò malè Albertus, alios ex iis papiliones, longis & flexuosis promuscidibus instructos, hyeme prodire scripsit. Ex erucis Chrysalides, seu aureliæ fiunt, quæ in papiliones abeunt. Observatum, Erucam primò parere ova lutea, tenui lanugine involuta, iisque editis, in Chrysalidem abivisse, coloris lutei, viridis & nigri. Ex ovis erupere tam exigua quadripennia volucria, ut visum ferè subterfugerent qualia in ulmorum vesicis reperiuntur. Errat ergò in quibusdam Pli- *Plin. H. N. 11. c 32.*
nius cum scribit. *Multa insecta & aliter nascuntur, atque imprimis ex rore. Insidet hic raphani folio primo vere & spissatus sole in magnitudinem milii cogitur. Inde porrigitur vermiculus parvus, & triduò eruca, quæ adjectis diebus accrescit, immobilis duro cortice, ad tactum tantum movetur Aranei. Hæc Eruca, quam Chrysalidem appellant, rupto deinde cortice volat Papilio.* Infestant sæpè brassicam simul & erucæ & vermes: nec ῥάφανος raphanum apud Aristotelem, sed brassicam significat. Non negaverim tamen quasdam & ex vermibus nasci. Frumentum certè humidius vermes producit, hi Chrysalides, ex quibus Papiliones prodeunt. *Exire vidi Papiliones*, inquit Aldrovandus, *ex arborum, maximè salicum cavis, suo spolio denudatos. Papiliones, addit, ejusmodi cum cavitatibus crassitiei, in quibus sanè ova fuisse nemo dixerit. Ex singulis enim cavis, singuli exeunt Papilliones, cum qui semen in quodam loco edunt, id nonnisi admodum numerosè pariant. Sunt id genus Papiliones corpore admodum crasso, alis plurima lanugine obsitis, colore plerumque fusco ad castaneum vergente.* Sed *Aldrov. l. c.*
& visa eruca, à qua, cum expectaretur Papilio, ova quadraginta, grani tritici magnitudine, luteo colore, tenui obducta lanugine, in quorum singulo vermiculus prodiere. Licet quoque sentire ex putredine nasci. Bis terve erucis Bononiæ pluit, quæ *Plin. H. N. 27. c. 24.*
in Chrysalides & Papiliones abivere. Unde

de hoc malum in Mileto tempore humido & lento nasci, Plinius reliquit.

Natura. Post coitum sensim tabescentes vivunt, ad hyemem usque, quidam ad hybernum solstitium. Sæpè in domibus per hyemem quasi torpentes conspiciuntur: plærumque intenso gelu pereunt. *Sunt qui certissimum veris indicium arbitrentur, ob infirmitatem animalis, Papilionis proventum. In ipso anno, cùm commentaremur hæc,* (verba sunt Plinii) *notatum est, proventum eorum, ter repetito frigore extinctum, advenasque volucres, ad VI. Calend. Februarii spem veris attulisse, mox sævissimâ hyeme conflictas.* In Anglia novum eorundem bis Antumno exortum, memorat Pennius. Observatum & Pestis præsagia tradidisse, quod apud Gemmam habemus. Volabant Anno M.D.LXII. circa 15. Augusti ad aquas tantâ copiâ, ut fluminis cursum obscurarent: sub noctem, velut instructis copiis, per vicos vagabantur. ANNO MC.IV. turbavere aciem, intercepto etiam solis lumine. A. M.D.XLIII. omnem melleum succum absumsere; gramen ipsum, arido stercore ubique torrefactum, exustum est. A.M.D. LIII. cruentis in Germania guttis, herbas, tecta, vestes, & homines aspergebant, & ingens tum eorundem copia.

Plin. H. N. 18. c. 25.

Usus. Urinas movere creduntur, & minore cum periculo. Tinunculis & aliis aviculis in cibum cedunt: sed & morsulorum compositionem, quibus pisces allici creduntur, ingrediuntur.

Differẽtiæ *Differentias* speciales frequentibus punctis apponemus. Nunc eas in *Diurnas* & *Nocturnas* distinguere placet. *Nocturnæ* dicuntur φαλαῖναι phalænæ παρὰ τὸ εἰς φῶς ἅλλεσθαι, quod ad lucernas advolent. Lycophroni & Nicolao κανδυλοσβέσται sunt, quod candelas alarum motu sæpè extinguant: ψῶραι aliis, quod scabritie & furfure quodam diffluant.

Quia verò aliquando lucis amore in ignem se præcipitant, pyraustarum apud nonnullos Zenodetum nempe & Æschylum obtinuere nomen.

Aristoteles ἠπίαλον dixit: quidem πυρασϐμχεθν: distinguique debent à Papilionibus qui apibus in alveis obsunt. Harum ova Aldrovandus, in tecto alvearis, in unam veluti massam conglomerata, tenui quadam lanugine vestita; obruta invenit. Subnigra, splendida, dura, & numerosa fuere. *Erucas etiam*, addit idem; *albicantes exiguas; quæ mihi in sequenti nocte folliculos fecerunt; quales in alveo quoque observaveram, magnitudine pistachii invicem numerosè admodum cohærentes; & in singulis suas Chrysalides; quæ denique mihi dissectæ, Papiliones pepererunt, quales quoque in alveis videram, Papilionibus qui in trico oriuntur non dissimiles.*

Aldrov. de Insectis 1. c. 2.

Hirsuto sunt corpore, & alis veluti cinere quodam conspersæ.

Rarò aut nunquam, nisi erectis in dorsum alis provolant. Interdiu subter folia vel obscuro quodam in loco latitant. Antennas maxima ex parte vel hirtas & latiores, vel exiguas admodum & breves habent. Ex erucarum thecis terra obrutis proveniunt. Mouf. de Insectis 1. 14. p. 5.

Et quia pulverulentæ sunt, diurno tempore ante advenientem vesperam, ne pulvis solis calore arefactus excutiatur, apparent. *Diurnæ*, quæ ἡμερϐσιοι, antennis longioribus & in extremo tuberosis gaudent.

Semper juxta latera expansis alis provolant. Ex aureliis pendulis, vel arborum ramis affixis proveniunt. Planæ sunt, læves, glabræ, duriusculæ. Noctu volare nequeunt, ne ros nocturnus medullas madefaciat. Differentias earum speciales inferius vide.

Nierembergius meminit ex Indicis *Hoitzitzil Papalotl*, seu papilionis similis Hoitzitzillin, unde nomen meruit. Oblongo, inquit, est corpore desinente in tenuitatem, & transversis quibusdam lineis, aurei coloris distincto, sed maculis nigris intersertis alarum superiora eodem colore distincta sunt, sed inferiora rubescunt; lineis haud absimiliter per transversum discurrentibus. Cætera papilionum reliquo generi consona. Sunt & aliæ innumeræ apud novam Hispaniam differentiæ admirandis variatæ coloribus pulcherrimæ. Illud hic obiter monebo, in quibusdam papilionibus magnis hujus novi mundi pro lingua esse filum sanguineum oblongum excedens reliquum corpus, quod convolvit ut in bucca recipiatur, quam habet, ut illud commodius extrahere possit, sectam à superiore parte capitis usque ad inferiorem, ut pæne totum caput scissum sit. Nierimb. H.E. 13. c. 29.

PUNCTUM II.

De Papilionibus in specie, & primò de Papilionibus Aldrovandi primæ tabulæ.

PApiliones in specie, partim ab Aldrovando, partim à Moufeto descriptas habemus: Coincidere hujus & illius aliquas, concedi potest facilè: maluimus tamen in tanta varietate omnes ponere, ne quicquam desideretur. Aldrovandus suos in decem tabulas dispescuit, quarum prima quinque habet, qui à nobis ipsius Aldrovandi verbis describentur. Aldrov. de Insectis 2. c. 1.

Primus, *inquit* ille, non incongruè ἱππωψύχη dicitur. Est enim Papilionum max-

maximus. Vespere potissimum cernitur, interdiu latet. Latus est palmum, & amplius. Alæ singulæ rotundam habent ac notabilem maculam, oculum diceres nigrum, sed primo miniaceo, dein candido circulo obductum, cætero subnigræ, aut fuscæ, molles, lanuginosæ, farinaceæ, in extremo candicant; corpus pronum ad castaneum vergit, supinum non-nihil albicat, corniculæ sive antennæ plumarum instar molles, satis proceræ; femora quoque mollia, sed tibiæ duræ, oculi nigricant.

Quartus in hoc ordine similis ferè proximo, sed corniculis latioribus, & filicis ramulum figura quodammodo æmulantibus, luteis: corpore etiam magis lutescente, denique oculis longè pulchrioribus: miniaceus enim circulus longè in hoc major est, minorque niger, qui velut pupillam constituit.

Secundus totus erat viridis, annulis candidis. Alæ etiam lineas habebant roseas deorsum descendentes, item maculas transversales albas; rostrum erat longum, trigonum, oculi magni, nigri: corpus procerum admodum, crassumque, in extremo acutum. Alæ pro cujus portione sunt exiguæ. Ex hoc genere alium mihi describendum ac depingendum tradidit F. Gregorius Regiensis Capuccinus, illius insolenti forma ac colore captus, sed in quo annuli essent lutei, alæque maculis subflavis, castaneis, subcœruleis & nigricantibus destinguerentur. Longitudo huic papilioni palmaris est. Quid si sexu distinguamus, priorem fœminam esse ex editis mihi ovis comperi.

Tertium ex Eruca nasci observavi sub finem Augusti anno superiori, eaque caudata & immensæ magnitudinis suo postmodum loco depingenda. Folliculum non texit, sed in Aureliam mutata: Papilionem hunc generavit decem ferè dierum intervallo, corpore crasso ejusdem cum alis coloris, nimirum ex luteo & fusco variantis. In tergore notabilis macula est candicans, humanum quodammodo caput anterius exprimens. Caput totum nigricat, pedesque & antennæ; quæ latiusculæ sunt. Alæ internæ totæ ferè lutescunt.

Postremum in hoc ordine depictum prona & supina parte anno 1592. mense verò Julio, hujusque die vigesima sexta gigni adverti ex parva quadam Eruca, hirsuta, colore ex rubro, alvo & nigro variante. Hanc enim cùm cepissem in tamarisco sive myrica sub meridiem, subsequenti nocte versa erat in Aureliam viridem, quæ filo sese capsulæ, cui inclusa erat, ex alvi extremitate edito appenderat, atque ita quindecim diebus continuis adhærens in eodem colore perseveraverat, deinde mutato eo lutea partim, partim nigra facta erat; quare jam jam in Papilionem abituram conjeci, cujus scilicet colores per senectam, quam mutando relinquunt exeuntes, transsplenderent. Quod cùm viperinis fœtibus commune hisce Papilionibus fuerit, eos enim supernè in ovo conspici testatur Aristoteles. Cùm itaque erupisset Papilio, alis se fecit conspicuum iis, quos diximus, coloribus pronè & supinè. Color niger luteusque in primis alis intensior est, in supinis remissior. Alæ internæ, quæ aliàs minores esse solent, in hoc animali proceriores sunt, infráque serrata serris eisdem coloribus distinctis, ex quibus ferè media ceu cauda quædam dependet. Corpus totum pronum atrum est, ad latera & supinè luteum, estque pro alarum longitudine admodum exile. Oculi magni nigerrimi, nigerrimæ item antennæ, quæ in extremo obtusæ sunt, totæ subtilissimæ. In alarum internarum externis lateribus macula rubra sive rosea conspicitur, rotunda internè, semi-circularis externè. In summa, elegans est Papilio, conspicitur passim per agros & hortos.

PUNCTUM III.

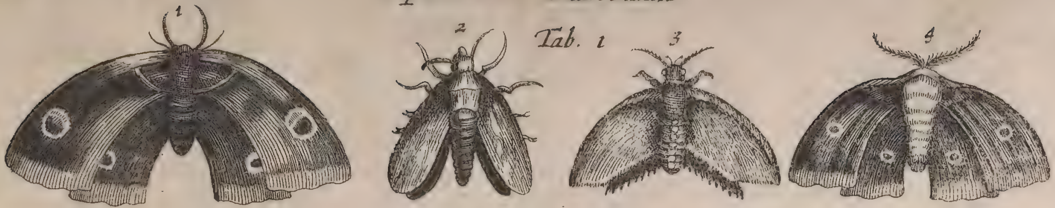
De Papilionibus Aldrovandineis tabulæ secundæ.

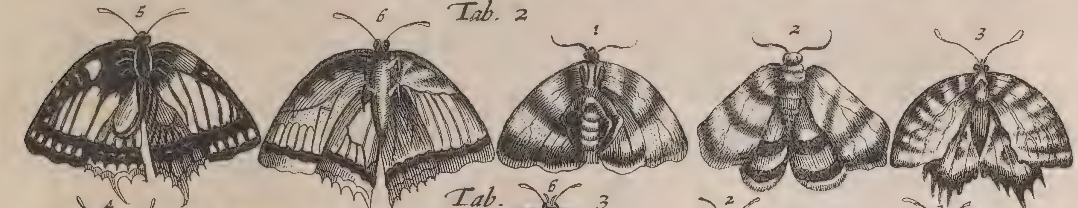
IN secunda tabella sex Papiliones posuit Aldrovandus, eosdemque ita descripsit. *Aldr. l. cit.*

Primo & secundo loco supinè nimirum & pronè depictus Papilio, expansis alis, coloribus quatuor potissimum variat, miniaceo, nigro, albo & cinereo ad cœruleum nonnihil vergente. Suntque colores in extimis alis intensiores, ut remissiores in intimis. Capite, dorso, alvoque est cinereis, sed albis striis subtilissimis deorsum rectà tendentibus color ille cinereus insignis est. Corpus obtinet crassum, latumque, parte supina candicans, annulli coloris sunt, castanei, oculi ejusdem coloris, magni & prominentes. Alæ pariter amplæ sunt quarum externæ maxima sui parte cinereæ videntur, sed explicatæ quatuor, quos dixi, coloribus ita evariant, ut descriptu admodum sint difficiles; septem velut venæ rubicundæ eas percurrunt, inter quas in extremo totidem sunt, velut columnæ nigræ albis circulis notatæ ac supra hasce septem etiam maculæ nigræ V. literam exactissimè exprimunt; sed in dextra tantum; sinistra enim neque columnas eas, neque literas habet, in qua re mirus naturæ lusus conspicitur, coloresque omnes in hac sunt dilutiores, pallidioresque; Dextra etiam punctis exiguissimis nigris erat notata, quæ in sinistra quoque non sunt, nisi quà corpori nectitur;

Tab. IV

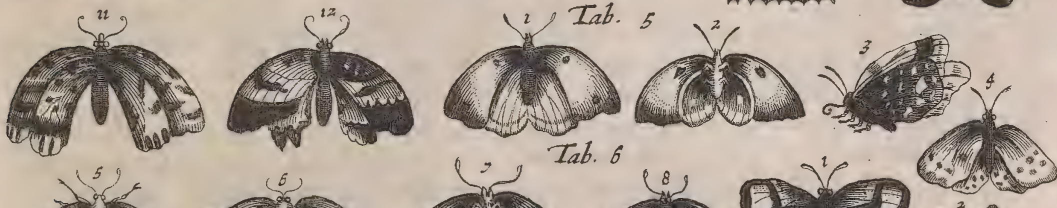
Papiliones Aldrovandi



















ſtitur, nam deinceps in ſtrias oblongiuſculas mutantur. Poſtremò dextra in extremo candicat, ſtriiſque in ſignis eſt nigris deſcendentibus, cum ſiniſtra nigreſcit eo loco, neque ſtriarum aliquod habet rudimentum; Internæ verò alæ totæ ſunt coloris miniacei, præterquam, ubi duæ illæ faſciæ apparent, nam hæ nigerrimæ ſunt. Alæ externæ inverſæ modò albicantis, modò nigricantis coloris areas obtinent, internæ loco albedinis habent colorem miniaceum, ſed dilutiorem, quàm externæ. Antennæ erant nigricantes, proceræ, leves, in extremo obtuſæ.

Tertium in hoc ordine Leucomelanum nominavi, quod præter colorem alarum album, ad ſubflavum nonnihil vergentem, totum corpus per tergus nigrum ac exile habeat. Alæ internæ in extremo ſunt ſerratæ, habentque longas appendices, ut icon ipſa declarat. Supra ſerras, quæ ſemicirculum conſtituunt, maculę quoque ſunt ſemicirculares, candidæ, atque in his maculæ rotundæ, ferè cœruleæ quæ ſimul omnes egregiam ſpeciem ac venuſtatem Papilioni præbent. Cętera, ut dixi, Leucomelanus eſt excepto ventre, qui candicat, antennę in extremitate, quàm in pleriſque obtuſiores.

Talis eſt in quarta ſerie poſitus, qui totis alis nigricat, & quatuor habet in hiſce oculorum ſpecie maculas rotundas nigerrimas; cœruleâ velut pupilla decoratas; Alæ internæ longiores ſunt externis & ſerratæ, ſed aliter ac in præcedentibus, hujus enim ſerræ obtuſæ ſunt & rotundæ.

Quintus ex maximorum eſt genere, ſed eorum, qui interdiu per hortos obvolitant, corpore eſt procero, mediocris craſſitudinis, coloris fumati, annulis per alvum luteſcentibus, alis ejuſdem coloris in medio, infrà candidis, & nonnihil ſerratis, deinde nigris; & in ipſa nigredine maculas habentibus candidas ad latera, infrà verò ad cœruleum vergentes. Antennæ longiſſimæ, obtuſæ ſunt & nigræ.

Sextus à macularum multarum ſerie, quæ in alis internis tàm foris, quàm intus cernuntur, πολυόφθαλμος nominatur. Oculi nigri ſunt, pupilla candida, circulus ambiens luteus, ſuntque, ut dixi, in internis alis tantum, nam quæ in externis apparent maculæ rotundæ, totæ candidæ ſunt; Habent tamen etiam hæ unicum oculum eiſdem; quibus internæ, coloribus ad externa latera, cętero alæ totæ ex luteo ad caſtaneum vergunt. Per ſuperiora corporis ater eſt, alvo ſupina ex cinereo ad fuſcum vergit; alæ internæ, item pectus longa quadam lanugine viridi, plendente veſtiuntur.

†

PUNCTUM IV.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ tertiæ.

IN tabula tertia novem habentur.

Primus, inquit *Aldrovandus*, ex mediocrium genere natus mihi ex Eruca; quam olim Bononiæ pluit; capite eſt, tergore alvoque coloris aurei, ad latera nigri. Alæ internæ ſerratæ ſunt, totę ex aureo miniaceæ, & nigris punctis conſperſæ, & in extremo nigræ. Alas externas venæ percurrunt deorſum deſcendentes; nigræ in area aurea, ſeu potius miniacea, item maculæ magnæ tranſverſales ejuſdem coloris, ipſæque alæ in extremitate undiquaque nigræ ſunt, & ibi maculas habent candidas. Pedes & antennæ luteſcunt, & inſtar pedum polypi cirris prædíti ſunt, ut ad ea, quibus inſiliunt, fortius adhæreant.

Secundus, qui numero *ſecundo* & *tertio* pronè & ſupinè depictus eſt, ex eodem eſt genere. Corpus enim habet mediocre; nigricans, alvum ferè auream; nigris annulis diſtinctam. Oculi candicant, alæ externæ in extremo nigræ ſunt, & albis maculis inſignes, cætera aureæ, veníſque nigris, & tribus aliis nigris maculis incertæ figuræ ſpecioſæ. Internæ in ejuſdem aurei coloris area duplicem habent ordinem majorum macularum nigrarum, velut oculorum, ſicut in icone exprimuntur. Colores omnes ſupina parte variant; In internis etiam alis (ita voco, quæ corpori ſunt viciniores) qui extra erat aureus, nunc ferè eſt ametheſtinus ad cinereum vergens; adeò, ut luteſcere videatur, eſtque unus tantum oculorum ordo nigrorum, mojorumque, hos circulus ambit candidus. Corpus etiam ſupinum totum luteſcit, pedes cinerei ſunt, alæ externæ prope caput cinereæ, nigriſque guttulis oblongis notatæ, dein majori parte coloris ſunt miniacei, & nigris maximas maculas habent, denique in extremo ſunt rurſus cinereæ.

Tertius, qui quarto loco depictus eſt, toto corpore pronè aterrimus, aterrimæ item alæ externæ, ſed faſcia ferè tranſverſali coloris miniacei decoratæ, nec non alterius faſciæ candidæ rudimento, & punctulis aliquot rotundis, candidis. Internæ totæ ferè extrà miniaceæ ſunt punctuliſque nigris admodum exilibus inſignes.

Quartus, in icone quintus, cum hoc idem eſt, ſed ſupino corpore pictus, alæ externæ hîc plus habent ex miniaceo & albo colore, quàm in prona parte, aterque color remiſſior eſt. Internę in extremitatibus

tibus ad miniaceum vergunt, cætera cinereæ, fuscis maculis respersæ, & alba ad latera externa macula conspicuæ, toto corpore ad cinereum vergit.

Quinto, in icone sexto: color totus miniaceus, notis diversis, lineisque nigris, alis angulosis, & leviter serratis. Promuscidem habet longissimam, ac, dum vult, recurvam ejusdem cum pedibus coloris, nempe ex cinereo ad luteum vergentis.

Ex hoc genere *Sextus*, in icone septimus, esse videtur, longa item armatus proboscide, alisque præditus angulosis. Supra caput, præter antennas, etiam bina alia habet cornua, quæ in aliis plerisque non videas, corpore, alisque colore ferrugineo, albo, cœruleo, viridique varius est. In supremis præterea alis puncta quædam habet viridia in alba area, in dorso item viridescit.

Septimus, in figura *octavus*, totus luteus est, versus caput tamen alæ ad ferrugineum vergunt, nimirum ubi maculas non habent, suntque hæ numerosæ admodum, ac incerti ordinis, omnes aterrimæ.

Octavus, in tabula *nonus*, idem est supinè sculptus, quod colorem mutet, internè enim alæ partim viridescunt, partim candicant, & maculæ illæ atræ vix hic conspicuæ; externæ ferè palearis sunt coloris, inque his maculæ evidentiores, corpus etiam flavescit, pedes habet luteo, antennas castaneo colore, alæ utræque leviter angulosæ.

Postremus in hac serie corpore nigroque capite & hirsuto, proboscide procera admodum, alis intus candidis, amethestinis striis ornatus, extrà nigricantibus, suntque angustæ, laciniatæ & longiusculæ.

PUNCTUM V.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ quartæ.

TAbula quarta Papiliones mediocres sunt, iique duodecim iconibus exhibentur.

Primus complicatis alis literam Δ quodammodo exprimit, corpore est prono, fusco, pedibus hirsutis, antennis admodum exilibus, alæ externæ ex candido & aterrimo splendentibus coloribus variant, internæ totæ sunt miniaceo.

Idem supinus exhibetur *tertia* serie, in quo color ille miniaceus dilutior est, externæque alæ totæ candicant, venis decoratæ miniaceis & maculis nigris, magnis, & corpus totum ex albo lutescit, alvus nigris punctis sive guttis exiguis conspársa est.

Secundus est hirsutus & crassus, alis superne cinereis, inferne miniaceis, lineis transversim nigris dissectis.

Quartus corpore est exiguo, nigro, luteis circulis distincto, oculis magnis luteis & ejusdem coloris antennis, alas habet tàm internas, quàm externas etiam luteas, in extremo nigras, versus corpus ad castaneum vergunt, versus nigram verò ambientem fasciam planè est color ochros. Externæ prope exteriora latera maculam habent rotundam, nigram.

Quintus totus est ferrugineus sive castaneus, corpore intensius, alis remissius, alæ externæ unico tantum oculo, pluribus internæ exornantur nigris, intus albis, utræque fascias habent nigras transversales incurvas, quæ angustæ sunt, rectasque, quæ latæ sunt & extremæ.

Sexto caput est luteum, oculi lutei, luteique pedes & antennæ, corpus nigricat, alæ utræque ferè aureæ in extremo, ut icon ostendit, aterrimæ, externæ ad latera externa maculam babent rotundam, nigram, exiguam.

Septimus ex luteo totus ad viridem colorem vergit, minus in exterioribus, magis verò in interioribus, hoc est, interiores exterioribus magis viridescunt. Externæ maculam habent nigram, rotundam, internæ albam, caput quoque nigra macula insignitum est.

Octavus antennas habet proceras, in fine obtusas, caput exiguum, oculos magnos. Corpore est luteo & nigro distincto, alæ quoque luteæ sunt, sed magis ad castaneum vergunt; externæ nigris punctis maculantur, quibus internæ carent; utræque dentatæ sunt.

Nonus ex eorum genere est, qui proceras habent proboscides, alis est primum versus caput luteis, nigris modò punctis, modò maculis, hisque & rotundis & longis maculatis, dein cœruleis, in extremo nigricantibus & dentatis.

Decimus propter insolentem vultum, quo Satyrum quàm exactè æmulatur, σατυρώδης dici potest. Corpore toto est flavo, rubro distincto, alvo bifurcata, alis nigricantibus, & velut stellis candidis elegantissimè exornatur.

Undecimus corpore est nigro, alvo annulis albicantibus, alæ ejus ex albo ad luteum vergunt, sed maculæ ferrugineæ & nigræ alternatim huc illucque conspersæ luteum illum colorem ferè extinguunt suâ copiâ.

Postremum corpore etiam atro est, sed tenuiori, habétque alas internas dentatas & exterioribus proceriores utræque aterrimo & lutescente coloribus variæ, habent tamen in fine aliquid candicantis.

†

PUNC-

PUNCTUM VI.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ quintæ.

Aldrov. l. 2. HAbet & quinta tabula mediocres, quorum sex icones Autor ponit.

Primus corpore est nigricante, alvo extrema & dorso cinereis. Alæ externæ internis sunt angustiores, ex albo ad viridem nonihil inclinant, magis tamen viridescunt internæ, utræque in extremo circumcirca rosei coloris velut circulo ambiuntur, externæ prope finem nigrescunt, habentque in medio ferè maculam nigram. Antennæ purpureæ sunt, in extremo obtusæ & albæ.

Idem *secundo loco* datur supinus, in quo, quod in externis alis prope finem erat, nigricat, hîc viridescit, sed macula tamen nigra colorem retinuit nigrum, internæ prope corpus prorsùs virides, in fine ad luteum vergunt, cinguntur que eodem circulo roseo. Estque hoc observatu dignum in internis, quod maculam habeant albam cum circulo ferrugineo, quæ extrinsecus non est.

Qui sequitur pronè & supinè pictus, à potioribus coloribus λευκόχλωρος dici potest, sed hunc, quia admodum maculosus est, λευκόχλωρον variegatum nuncupavi. Prono corpore leucophæo est, capite nigricante, oculis instar saphiri viridibus, antennis nigris cum appendicibus in summitate albicantibus, pectore hirsuto, alis candidis, suprà prope caput ad cœruleum vergentibus, maculis magis nigricantibus, inferius resperfis; dico inferius, nam, ubi cœruleæ sunt, nullam cernere est maculam, supino corpore magis candicat. Alæ externæ sunt candidæ & nigro variæ, internæ ex albo & viridi eleganter admodum decoratæ.

Quintum Papilionem *crucigerum* nominavi, quod externis alis complicatis, albis tæniis, quibus ornatus cernitur, crucem, vel potius literam X. exprimat, quanquam id in icone pictor non expresserit. Sunt itaque alæ illæ nigræ, fasciis seu tæniis albis insignes, & venis rubicundis deorsum descendentibus. Interiores sunt totæ miniaceæ, maculis nigris rotundis illustres. Sextus idem est parte supina exsculptus, in cujus internis alis maculas illas nigras non videas, & fasciæ quæ in externis alis pronâ parte albæ erant, hîc aureæ sunt. Corpore est iste Papilio pronè luteo toto, supino ventre albo, nigris guttis triplicis ordinis conspersо, oculi nigri sunt & exigui, exiguæ exilesque antennæ.

Sextus ac postremus alas externas ac internas exterius rubicundas, ad castaneum vergentes habet nigris guttis conspersas. Supinâ parte alæ internæ candicant, exteriores colorem eundem fermè, quem prona earum pars, conservant. Corpus pronum atrum est, supinum cinereum, cinerei quoque pedes, antennæ nigræ, oculi lutei prominentes.

PUNCTUM VII.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ sextæ.

PApilionem, qui in tabula sexta *primò* depingitur ordine, πολυόφθαλμον nuncupavi, quod in internis alis intus ac extra multis notaretur oculis, qui tamen, licet duo tantum, in externis exterius & interius elegantiores sunt. In his enim iris est nigerrima, pupilla alba. Alæ supinè ex luteo & castaneo variant, internæ intus prope corpus primum cœruleæ, dein ferè ametheſtinæ, in quo colore cernere erat lineas duas transversales, flexuosas, castanei coloris, sub quarum postrema color subsequitur luteus, deinde rursus amethistinus, quem lineæ percurrunt castaneo colore, atque intra has siti sunt, quos dixi oculi, quos subcœruleus cingit circulus. Corpus animantis nigricat, pedes & antennæ lutei, oculi nigri.

Alter alas habet dentatas, rubicundas, ad ferrugineum accedentes, & maculis respersas nigris, in medio rotundis, ad latera oblongis ac magnis. Alæ supinè nigricant, & albam fasciam habent, quę vel currentes æmulatur fluminis undas. Corpus supinum cinereum est, pronum nigricat.

Separatim in Bononiensi editione depictus ex iis est, qui in arborum truncis nascuntur, capite admodum exiguo, albo, antennis ferrugineis, latis & quodammodo ferratis, dorso ferrugineo & albo, alis alvoque luteis, zonis castaneis.

PUNCTUM VIII.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ septimæ.

SEd & illi, qui in tabula septima dantur, ex mediocribus sunt, quorum tredecem figuræ dantur.

Primus corpore toto *niger* est, annulos verò habet luteos, alæ omnes candicant, & venis distinguuntur nigricantibus.

Tertius & Secundus *Bombylij* ſunt, ex erucis bombycivomis orti, vulgò noti, undique candidiſſimi, exceptis antennis, quæ nigræ ſunt & hirſutæ, invicem coëunt, mas eſt tenuiori corpore, ſecundo ſcilicet loco pictus. Inter utrumque ova appinximus exigua, coloris ferè crocei alas habent breves, & ad volandum velut ineptas.

Quartus in hac ſerie totus quoque candicat per alas, per quas venis habet ſubcœruleas, deorſum deſcendentes, & punctorum rubicundorum triplicem ordinem, quæ transverſalia ſunt. Externæ duobus velut oculis nigricantibus decorantur, in extremo ad luteum vergunt oculi & deorſum luteſcunt.

Quintus corpore ex craſſo, caſtaneo, luteis zonis, antennas habet ferrugineas, latas & hirſutas vel plumoſas, in capite & cervice candicat. Alæ etiam albæ ſunt, ferrugineas habentes venas, & ubi corpori hærent, ſtriarum nigrarum rudimenta.

Sextus totus eſt candidus, corpore ſcilicet ac alis, quæ venas habent nigras, nigros item pedes & antennas.

Septimus μολύχλωρ☉ dici poteſt propter colorum diverſitatem, corpore toto nigricat, nonnihil tamen ad ferrugineum vergit, ſicut item pedes, proboſcides & antennæ, quæ admodum tenues ſunt & obtuſæ. Alæ internæ totæ ſunt miniacei coloris, ſed nigris lineis flexuoſis diſtinctæ, externæ, quæ corpori annectuntur, atræ, dein miniaceæ, dein rurſus atræ, mox albæ, poſtremò iterum nigræ, majorem tamen aream albus color occupat, eumque percurrunt venæ ferrugineæ, rubeſcentes, notandumque eſt, album illum colorem infrà verſus corpus in luteum commutari, & guttis modò rotundis ac exiguis, modò oblongis diſtingui.

Octavus ſuperioribus omnibus minor eſt, corpore prono nigricante, alis ex luteo ferrugineis maculis nigris refertis.

Nonus idem eſt, at ſupinè pictus corpore, quod candidum eſt. Alæ externæ colorem retinent, internæ planè mutant, utpotè quæ maculoſæ ſunt argenteo ſplendidiſſimo, & ferrugineo.

Decimo alæ externæ ac internæ nigerrimæ, maculoſas habent alas, uti pictura indicat, corpus etiam nigrum eſt.

Undecimus corpore ex luteo ad ferrugineum vergit; & nigro diſtinguitur; Alæ exteriores ex albo & nigro variant; internæ luteæ ſunt, & quatuor nigris maculis inſigniuntur. Externæ ſupino corpore pictæ, ut *duodecima icon oſtendit*, etiam ex albo & nigro variant quidem, ſed ad latera ſunt ferrugineæ, internæ colorem retinuerunt, ſed nigræ illæ maculæ minores ſunt, in extremo tàm hìc, quàm illic nigræ ſunt.

Decimus tertius, qui in hac tabula poſtremus eſt, totus eſt ferrugineus, alæ externæ in medio oculum habent, cujus pupilla alba eſt, nigrum, internę denticulatæ ſunt, utræque in extremo nigricant.

PUNCTUM IX.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ octavæ.

MInimi ſunt; qui in tabula octava depinguntur, inter quos qui *tertio loco datur* non invenuſtus eſt, triplici nimirum colore, albo, ruffo & luteo varians per alas. Nam lineæ, quæ in his cernuntur, & tranſverſales & deſcendentes ruffæ ſunt, cætera vel candida vel lutea, punctis etiam notata ruffis, corpore anguſto, exili & nigricante, alvo bifurcata, pedibus exilibus & proceris.

Huic conſimilis eſt quodammodo *ſecundus*, corpore item nigricante, ſed craſſiori, craſſiori item capite. Alæ externæ luteæ ſunt, supernè magis, minus verò infernè, utrumque tranſverſalis linea nigra diſtinguit, totæ maculis, ſeu punctis exiguis nigris ſunt diſtinctæ, internæ nigricant, & in extremo faſcias anguſtas habent luteas.

Primus toto corpore niger eſt, alvo in extremo acuta, alis rotundis, candidis.

Quartus corpore quoque nigricat, oculos habens luteos, alas ex luteo ferrugineas, ubique nigerrimis decoratas notis.

Quintus luteſcit, punctis, inſignis cinereis, quæ totas ferè alas occupant. In externis alis macula conſpicitur nigra, neque aliud in hoc notatu dignum, ut in præcedenti, maculas habent cinereas in area lutea.

Septimus corpore & alis totis ſubalbidis eſt, pedibus & antennis nigris, in medio externarum macula eſt nigra.

Octavus alvo eſt rubrâ, nigris punctis notata, pectore & externis alis nigris quidem, ſed neſcio quid cœrulei etiam demonſtrantibus. Alæ internæ luteæ ſunt, ſtriis plenę nigris, deorſum deſcendentibus.

Nonus corpore eſt admodum brevi & exili candicante, alis item candidis, ad latera ſubluteis, undique nigris guttulis refertis. In medio duæ tæniæ ſunt coloris aurei, tortuoſæ, in ſingulis gyris punctum habentes nigrum.

Decimus toto corpore candidus eſt, & nigris punctis variat, alas verò habet pulcherrimas, majori areæ parte ferruginei coloris, in quo mirum eſt, quàm luſerit natura. Primum enim in eo fecit faſciam ex maculis rotundis, literam O. exprimentibus, dein parva addidit ejuſdem coloris pun-

puncta, postmodum alias duas tænias tortuosas, tum denique albam cum punctis intus nigris.

Undecimus niger est, alas verò habet ex ferrugineo ad luteum vergentes, totas nigris, ut icon ostendit, maculis distinctas.

Duodecimus crassam admodum habet alvum, coloris propè cœrulei, luteâ fasciâ sive circulo insignem. Tergus nigricat, ut & caput, & oculi, pedes & antennæ, quæ admodum sunt proceræ. Alæ versus corpus cœruleæ, deinde nigricant, suprà duabus maculis rotundis luteis, infrà tribus albis conspicuæ.

Decimo tertio corpus est nigrum, præterquam in dorso, ubi cinereum est. Alæ luteæ, auro resplendentes, oculis innumeris nigris, quos circulus ambit candidus, cohonestatæ.

Decimus quartus hirsutus est, ac alis totis cœruleis parte externa, interna cinereis, maculis albicantibus (in quibus mediis punctum est atrum) ordine pictis, in extremo margine notis rubicundis oblongis, oculis caudæ pavonum similibus, albo ac nigro utrinque clausis dispositis, lineáque nigra in latitudinem alæ discurrente terminatis. Totum corpus nigerrimum, item pedes, oculi, & antennæ. Alæ in fine albæ sunt, cætera, ut dixi, exterius cœruleæ.

PUNCTUM X.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ nonæ.

NOna tabula viginti quatuor habet Papiliones exiguos, quorum equidem infinitus est numerus, infinitaque diversitas.

Primus in hac serie corpore prono nigricat, pedes & antennæ sunt cinerei. Alæ prius nonnihil ad ferrugineum vergunt, mox candicant, punctis & lineis ubique atris conspicuæ.

Secundus corporis mole vix culicem vincit, quin, nî alas Papilionis haberet, culex omninò foret. Alvus ei cinereus, pectus nonnihil ex cœruleo possidet, alæ albæ sunt, ita tamen, ut nonnihil etiam fuscescant, habentque puncta minutissima nigra cum circulis ambientibus ea candidissimis.

Tertius πολύχλωρος minimus dici poterit propter alas albo, nigro, rubro & subcœruleo maculosas; Externæ in notabilem acutiem desinunt, corpus ei totum subatrum est, proboscis & antennæ lutescunt.

Quartus alas habet aureas, in margine ferè castaneæ colorem imitantur, prope extremitatem est macula ferruginea, alvus argenteo micat, pectus superna nigricat, in capite duo sunt puncta coloris argentei.

Quintus ex iis est, qui ad ignem candelarum advolant, corpore subcinereo, alis totis candidis, lineis sive venis ad ferrugineum inclinantibus.

Sextus alas habet infrà nigras, cætera coloris rutili. Corpus cum antennis & pedibus nigrum est.

Septimus quoque niger est, sed circulis sive annulis duobus per alvum luteis distinctus, oculi quoque lutei sunt, alæ supernè magis, infernè minus nigricant, & maculis ubique insigniuntur candidis.

Octavus ex advolantibus etiam ad lucernas est, alvo coloris flavi, nigris, ut in icone apparet, punctis rectà deorsum vergentibus insignis, reliquo corpore candidissimis, sed quæ exiguis admodum ferrugineis ferè punctulis insigniuntur, & in fine nigricant.

Nonus septimo similis, sed corpore major est, minoribúsque contrà alis, & in quibus majores maculæ albæ sunt, & velut argento resplendent.

Decimus alas pro corporis portione breves habet angustásque, alvum admodum proceram, nigricantem, annulis candicantibus distinctam, alæ leviter pallidéque lutescunt.

Undecimo caput magnum ac nigrum, corpus & internæ alæ miniacei coloris, lineis transversalibus nigris in extremo insignitæ, externæ totæ sunt coloris castanearum, pedes brevissimi.

Duodecimus corpore est flavescente, proceróque, dorso crassiusculo, in quo color ille flavus paulò est intensior, capite exiguo ac rotundo, pedibus brevioribus, alis candicantibus, vel pallidè lutescentibus.

Decimus tertius vulgatissimus ille est, qui candelarum lumini infestus est; Corpore est admodum exiguo nigricante, alis & antennis flavis.

Decimus quartus internas alas totas habet rubras, supernasque ejusdem coloris, sed ad internos margines cinereas. Corpus totum atrum, præterquam in cervice, ubi circulus aureus est, pedes sunt rubicundi, antennæ nigræ in extremo obtusæ.

Decimus quintus idem est supino pictus corpore, ut alvi crassities magis appareret. Nam alioqui nihil, vel parum differt. Fœmina erat, & ova mihi peperit rubicunda.

Decimo sexto corpus est oblongum, & fuscescit infernè, supernè argenteo micat. Alæ ejusdem sunt coloris fusci, & argento auróque micantis.

Decimus septimus toto corpore nigricat, alas habet ferrugineas, sed elegantissimè aureo colore resplendentes.

Idem *decimo octavo* loco exhibetur supinus, quia variat admodum. Nam corpore toto candicat, alæque minus sunt ferrugineæ, minúsque resplendent auro, sed contrà innumeris punctis atris maculantur, quas circuli sui ambiunt candidi. Habent verò eandem fasciam auream, prope extremum marginem.

Decimusnonus alvo admodum est procéra, tota lutea, cervice nigra, pedibus, antennis & summo capite candidissimis, alæ quoque candidissimæ sunt, sed striis sive lineis nigris interstinguuntur, suntque adeò breves, ut ad volandum videantur esse inutiles. Nam hoc in eo observavi, quod continuò foliis, velut zoophyton quoddam, adhæreat.

Vigesimus, nisi alas haberet latiores, ex muscarum potius, quàm Papilionum genere videretur. Corpore enim est admodum compacto, nigricante, alis ex cinereo ad castaneum inclinantibus, & aurum resplententibus.

Vigesimus primus ab alis tàm internis, quàm externis prorsus argenteo splendore emicantibus, argenteus dici potest. Corpore præterea toto condido est, præter oculos, qui nigri sunt, & antennas, quæ sunt luteæ.

Vigesimus secundus toto corpore aterrimo, alas habet nigras colore ruberrimo distinctas, pedes & antennas longiusculos, nigros.

Vigesimus tertius antennas habet latissimas, hirsutas ac velut plumosas, coloris flavescentis, caput & alas candidissimas, has tamen fuscæ transeunt lineæ subtilissimæ. Alvus tota crassa est & gravis colore luteo, nihil, vel parum volat, foliis semper adhærens.

Postremus omnium minimus, brevioribus tamen, quàm par est, ac latioribus alis pictus. Sunt enim angustiores ac oblongiores, totæ albicant. Triticiarius dici potest. Nam tritico infestus est, utpotè ex tritico prognatus.

PUNCTUM XI.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ dicimæ.

DE istis etiam ita Aldrovandus: Papilio *primo ordine* in hac decima tabula depictus figura corporis est admodum insolenti. Habet enim in alvo seriem quandam velut plumarum subtilissimarum, penicillos pictorum exactè exprimentium, coloris partim albi, partim nigri. Corpore toto admodum crasso est, dorso & vertice summo cinereis, alvo luteo, annulis distincta atris. Inter quintum & sextum annulum ab utroque alvi margine macula est candidissima, inter sextum verò & septimum aterrima. Alæ exterius ex cinereo fuscescunt, intus sunt rubicundæ corpore supino, sicuti etiam, qui *secundo loco* depictus est, candicat. Antennæ latæ sunt, & ex cinereo fuscæ. Alvus supina nigra est, in medio candida. Ad mediocres pertineret, nisi tàm crassus esset.

Tertius ex minoribus est, alvum habet luteam nigris zonis distinctam. Alæ quoque flavescunt, tergus ferrugineum est, ejusdemque coloris antennæ, quæ latæ sunt & hirsutæ, supino ventre albicat.

Quartus alvo quoque lutea est, sed magis ad croceum accedit, & punctis notatur in medo deorsùm descendentibus aterrimis. Alæ internæ ejusdem cùm alvo sunt coloris, & similibus quoque punctis maculantur, exteriores leviter pallideque lutescunt, tergus & antennæ colore sunt ferrugineo, pedes croceo. Habes eundem alis complicatis, prout ex sua chrysalide erumpit.

Sextus valdè est exiguus, corpore superno fermè ferrugineo, inferno planè aureo, alas habet luteas ad croceum vergentes, admodum parvas.

Septimus corpore nigricat, alas habens luteas ad ferrugineum nonnihil vergentes, & ferrugineis venis distinctas. In exterioribus macula est nigra, rotunda; puncto intus albo.

Idem est, qui *octavo loco* depingitur erectis alis, quæ eundem plane colorem retinent, præterquam ubi corpori junguntur, quâ parte ad cœruleum vergunt, habentque lineam albam, quæ medias percurrit.

Ex minimorum genere est, qui *nono loco* exhibetur, corpore cinereo, nigrescente, alis cinereis admodum obscuris, internis luteis. In externis macula est candida, literam V. exactè exprimens, item altera figura semicirculi.

Decimus alas habet longas & angustas, colore flavescente, fasciis sive tæneis ornatas tribus atris. Pedes & antennæ flavescunt, oculi admodum exigui sunt & nigri.

Postremus omnium minimus Papilio est triticiarius rectius, quàm in præcedenti tabula exaratus, simul cum sua chrysalide, & vermiculo sui ortus. Alas habet, ut cæteri, quaternas, albidus totus, cinereusve, corpore levi in acutum alvo desinente, argenteo splendore. Vermiculus iste Circulio vocatur.

†
*

PUNC-

Tab. VII Papiliones alij



PUNCTUM XII.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ undecimæ.

RAriores sunt & formæ insolentioris, qui in undecima tabella depinguntur. Ex quibus *primus* alvo est crassissima, supernè candida, infernè nigrescente, seu potius ad cœruleum inclinante, annulis & punctis distincta nigricantibus. Tergus ac caput candicant, admodum hirsuta. Antennæ latissimæ ac villosæ, coloris ferè amethystini. Alæ ex amethysto & cyaneo mediæ, venas habent rutilas primum, pòst nigras: In extremo candicant, ubi punctis maculantur exiguis, aterrimis. Pedes robusti, ejusdem cum antennis coloris. In alvo notatu dignum est, quod in extremo longè crassior sit, quàm ubi corpori jungitur.

Secundus ex eodem vel consimili genere, licet minor, corpore est fusco, capite acuto, oculis protuberantibus, per tergus & summo vertice cinereis, alis brevibus pariter cinereis internè prope alvum rubicundis. Antennas non rectà, ut cæteri, erigit, sed ad latera extendit.

Tertius ex eodem quoque est genere, & ipse acuto capite, & ad latera emittens antennas suas. Corpulentus est, crassiori tamen thorace, quàm alvo; quæ nigris extenditur annulis. Toto corpore superno leucophæus est, infernè candicat. Alæ totæ fuscæ sunt, internæ, quà ventrem spectant, nonnihil possident rubicundi.

Quartus totus ex cinereo fuscus est, alas habens longiusculas & angustas. Alvo est crassa & bifurcata. Hęc annulis, alæ venis insigniuntur ferrugineis. Caput admodum breve est, antennæ minutissimę, ac vix apparentes.

Quintus insolentis formæ caput obtinet, à cujus lateribus duo sunt tubercula, rotunda, nigra multis capillamentis nigris hirta, & in extremo alia duo, sed quæ ejusdem cum capite sunt coloris, nimirum ruberrimi, qui quoque color communis est tergo, à cujus quoque lateribus duo alia sunt tuburcula nigra, ut priora. Alæ ex infima tergoris parte exoriuntur, colore ferè nigricante, luteis aureísque lineis & guttis refertæ. Alvus est bifurcata, tota lutea, rubris zonis interstincta. Pedes & antennæ nigricant.

Sextus tota alvo rubra est, aureis prope finem lineis notata, in quibus puncta sunt rubra. Alæ primum luteæ sunt, dein totæ nigræ, albis conspersæ punctis, & lineis distinctæ aureis. Caput villosum est & nigrum, tribus antennis instructum, ut pictor pinxit.

Septimus minimorum generis alis est denticulatis lutescentibus, nigris lineis & punctis rubris insignibus; alvus albida est bifurcata, nigris lineis ornata ambientibus, pedes nigricant.

Octavus alvum item habet bifurcatam, sed crassiorem, ejusdem prorsus cum præcedente coloris, sicut & ipsæ alæ, sed quæ loco punctorum in extremitatibus infernis rubescebant.

Nonus crassissimam habet alvum rubram, supernè luteo distinctam, alas angustas, ferrugineas, nigris lineis refertas, dorsum candicat.

Postremus alvo est crassiuscula, alis & toto corpore cinereis, pedibus nigris.

PUNCTUM XIII.

De Papilionibus Moufeti, & primò quidem de Phalænis magnis.

NON cedit Aldrovando Moufetus. Plurimas enim tàm nocturnarum, quas Phalænas vocari diximus, quàm diurnarum species, eásque in magnas, medias & minimas distinctas dedit, quas hîc etiam exhibere placuit. Et magnarum quidem octodecem species habet. *Moufet. de Insectis 1. c. 14 à p. 89. ad 94.*

Maximæ Phalænæ venter arenosi admodum coloris est, uti & interna alarum pars; oculi cœrulei videntur, caput verò lividum; inter oculos antennę duę emergunt subfuscę, aquilinum referentes fucum, & nigris transversim lineis funem contortum imitantes. Scapulis veluti pannus quidam adhæret arenosus, surdus, à quo macula nigra decussati tracta scapulas finit. Cæterum corpus, si dorsum spectes, cyaneum, si ventrem, arenosi coloris est. Alæ duæ exteriores permagnæ, aquilinas colore æmulantur, maculis albísque orbibus variè distinctæ; internæ, multò sunt minores, atque intus furvis striis & maculis quibusdam insignes: Crura habet lacertosa & valida, furvi singula coloris, & in extremo duobus nigris digitis forcipata. Volat magno cum strepitu, & nocte exoculata, quemcunque splendorem ex ligno putrido, squamis piscium, aliísve rebus ortum avidè consequatur. Sicut magni Tyranni minorum gentium nobiles devorant & hauriunt, ita hæ nocturnæ diurnas Papiliones sub foliis latitantes alis diverberant atque occidunt.

Secunda primæ magnitudinis phalæna, ut mole corporis nonnihil superatur: ita primam colorum harmagoge, tono & elegantia longè vincit: ac si natura in hac ornanda pigmentariam suam omnem officinam exhausisset, atque illam primam Re-

gem Papilionum, id eſt, fortem, ſtrenuum, nigellum, lentiginoſum, hanc verò Reginam, mollem, tenellam, comptam, unionibus, gemmiſque conſitam, opere plumato & Phrygio ſuperbientem feciſſet. Corpus lana quaſi anſerina, nonnihil lævigatum & hirtum. Martis, vel Sabellionis potius pellem mentitur, capite eſt parvo, oculis magnis prominentibus, antennis plumiformibus duabus, buxeum colorem referentibus. Alas habet quatuor magnas ſingulas multicolore oculo donatas, quorum pupilla nigra, iris πολύχροος, circulis & ſemicirculis mellinis, flammeis, albis & nigris pulcherrimè diſtincta. Externæ alæ ab exortu ad oras albicant, nigris quibuſdam venulis punctuliſque inſignes. Oram ipſam peniculamentum cum limbo ornat, exortu ſurdè fuſcum, ſive ſubflavum. Internæ alæ fuſcæ videntur, uno quoque oculo ſuperioribus conformi præditæ, tribuſque inſtitis ornatæ: harum prima plana eſt, media opere dentato excurrens (ignei utraq; coloris) extima verò ſubalbida, & veluti à pellionibus aſſuta, cruribus incedit validis, hirſutis, lacertoſis, ejuſdem cùm reliquo corpore coloris. Hanc Carolus Cluſius Vienna miſit tàm eleganti forma notabilem, ut ſuſpicere potiùs admirarique eam quàm verbis aptis deſcribere facilius ſit.

Tertia eſt corpore magno, hirſuto, nigricante; ſingulæ alæ uno oculo notantur, cujus pupilla nigra, circulus fuſcus, ſemicirculus albus. Varii quaſi panni in alis conſpiciuntur dilutò amethyſtini, fimbriæ verò alarum extremæ primùm cinerei, deinde aquilini coloris videntur. Caput valdè breve & exiguum, unum utrinque oculum coracinum emittit, pupilla albiſſima inſignem. Inter hos duæ antennæ valdè breves & exiles fuſci coloris erumpunt. Ex piloſa eruca oritur, non glabra.

Quarta caput habet magnum fuſci coloris, è quo duæ antennæ rectæ & ſubnigræ ſurgunt. Collum miniata macula ornatum, pectus hirſutum quadratum, fuſcum. Scapularum pars anthracina, venter ametheſtinus quinque vel ſex orbibus nigris dividitur. Pedes picei videntur, alæ leviter fuſcæ, ſubnigris in longum venulis ſatis conſperſæ.

Quintæ caput albeſcit, oculi nigreſcunt, cornicula aliquantum flaveſcunt, alæ exteriores longæ ex fuſco atque albo ſurdeſcunt, interiores leviter & quaſi obiter pictæ rubeſcunt. Scapulæ nigerrimæ conſpiciuntur, reliquum verò corpus ſubroſeum, ſeptem nigris circulis linea albeſcente per medium totum ventrem currente alligatis ornatum.

Sextæ caput ſcapulæque, atque exteriores alæ, ſanguineis venulis lineatæ ex fuſco albeſcunt: Capitis oculi propenduli, hyacinthini videntur, vel potius cyanei. Internæ alæ nonnihil incarnatæ oculum media ſua parte repræſentant, pupilla corvina, circulo hiacynthino lucentem. Corpus carnem areſcentem, & leviter infumatam refert, ſex quidem orbiculis ex nigro atratis notatum.

Septima alas habet exteriores albas, fuſcis quibuſdam maculis undulatim variegatis inſignes; collum miniata quaſi pellis circumcingit, ad totas deinde ſcapulas capucii inſtar decurrens: caput rubrum, oculi margaritei, antennæ flammeæ videntur. Alæ internæ rutilæ, tribus nigris maculis lentiginoſæ, pedes rubri, venterque totus concolor, inciſuris ſeptem plenius miniatis & transverſim ductis conſpicuus.

Octava tota ferè Bætici coloris eſt, niſi quod omnium alarum extremitates buxeæ videantur, uti etiam media antennarum pars.

Nona illi ferè eſt ſimilis, ſed extima alarum pars arenam nigriorem refert. Cornicula verò lata habet & repanda, ex fuſco albicantia, mediam externarum alarum partem candida rotunda macula adornat.

Decima parilem præ ſe fert magnitudinem, ex albo tota furveſcens, niſi quod media alarum extremarum pars puncto admodum albo, oculus verò pupilla valde nigra conſpiciatur.

Undecimæ caput tuberoſum, cornicula exilia, corpus atque extima alarum pars lutum ſubactum æmulantur, alias verò alæ totæ obſcuræ argenteæ fuiſſent.

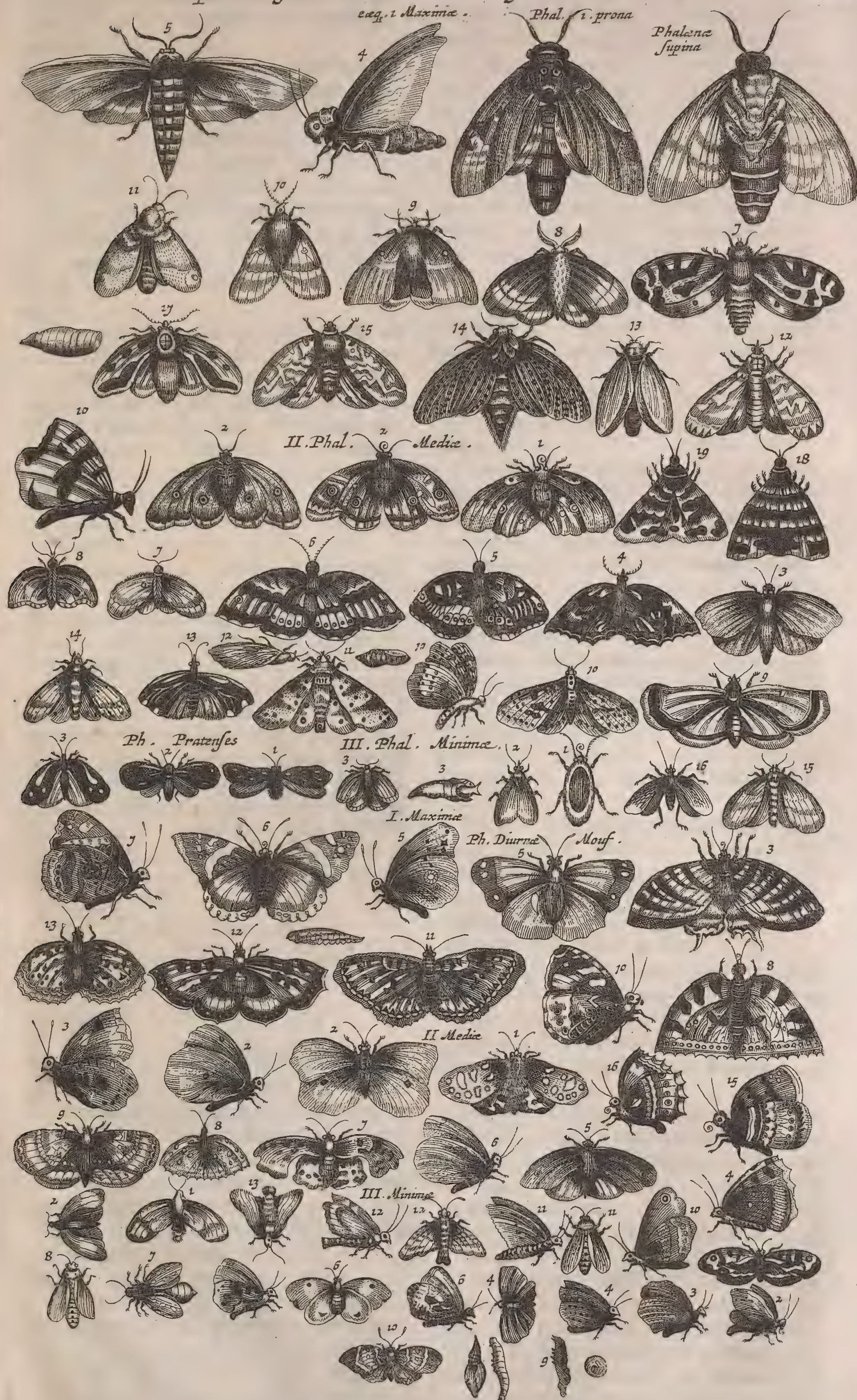
Duodecima videtur ſubcinerea, alis nigris quibuſdam maculis infeſtis, oculos item habet nigerrimos, pupilla candida lucentes.

Decima tertia antennulas vix oſtendit exiguas, toto corpore flaveſcit, præter oculos (qui exigui & nigri) atque alas, quæ albidæ videntur.

Decima quarta varii coloris videtur, cornicula tuberoſa nigra habet, uti & ocellos & pedes. Scapulæ albis quinque veluti plumis ornantur, quarum utramque mediam tres nigræ maculæ occupant. Alæ niveæ nigris, luteis & cœruleis hic illic maculis pinguntur. Corpus illi nigro-cœruleum, articulatum, & juxta latera albicans; caudam pro arbitrio exerit vel recondit, mucronatam, ſubluteam, articulatam: totum corpus pulvere quaſi conſperſum; aliàs enim corniculorum tuberantium gratia in papilionum claſſem veniſſet. Ova numeroſa ponit, ſublutea, ac inter excludendum caudam exilem exerit, ac deinde pro libitu recondit.

Decima quinta cornicula duo habet nigra, exilia, caput atque ſcapulæ hirſutæ, fuſci coloris, cullum miniato torque decoratur, femora rubeſcunt. Alæ extremæ ex fuſco & albo ſcutulatæ vel undantes

Papiliones seu Phalænæ ex Moufeto nocturnæ. Tab. VI





tes potius. Intimæ verò exactè rubent, maculis piceis infectæ. Corpus leviter miniatum institæ sex nigræ orbiculatim circumeunt.

Decima sexta mira admodum videtur, si supinam videris ubique, Xerampelinam dixeris, si pronam, ex viridi lutescentem. Scapulas autem pronas quinque ruberrimæ lineæ deductæ ornant, sicuti & septem medio dorso puncta affixa reliquum corpus. Alæ item Xerampelinis transversim maculis vel umbris potiùs visuntur, quarum exortus à capite ad pectus usque infimum albescente linea terminatur.

Decima septima, si compressis eam alis incedentem videris, fusca videtur, si verò expansis volitantem, alas interiores explicat coloris incarnati, sed nigricanti limbo juxta oras distinctas. Corniculis donatur oblongis, & involuta quasi promuscide, canescentes scapulas macula arenosa rotunda inficit, latera item & corporis omnes articuli ceu canis consiti & fimbriati videntur.

Decima octava. Clusius misit perpulchram: Antennæ illi albo-nigræ, caput piceum, nasus aduncus, oculi circulus candicans, collum coccineum, scapulæ hirsutæ, nigro quasi pallio vestitæ. Alæ exteriores nigris albisque institis interpolatæ, interiores rubræ, nigris hic illic maculis ornatæ. Corpus habet piceum, sicut & pedes, sed latera corporis septem utrinque maculæ ornant sanguineæ.

Huic *affinis* illa, quæ est antennis omninò coracinis, mediisque scapulis institā candidissima, ceu margaritarum linea ornata.

Punctum XIV.

De Phalænis mediocribus Moufeti.

Mediæ molis Phalænarum septemdecem exhibentur species.

Prima ferè albescit tota, nisi quod alæ exteriores nigris nonnullis maculis & lentiginibus; interiores verò quasi variolis & morbillis ruberrimis medio albescentibus fædantur: oculos item nigerrimos, pedes, antennas subluteas habet. Nasi loco capillus provenit hirsutus, veluti in spiram sæpiùs involutus.

Secunda corpus totum habet hirsutum atque spadiceum, cujusmodi alæ exteriores, (absque maculis fimbriisque albicantibus & ocello luteo fuisset) Antennas flavas nigra punctula adornant; internæ alæ calendularem colorem referunt, sed ocellis quibusdam & fimbriis uti exteriores nitent.

Tertia alas habet quatuor albas, exteriores autem cœruleæ quædam venulæ affluentiùs sparsæ infuscant, duæque in medio rotundæ, nigricantes maculæ adornant; linea circum alas ducta mellina videtur, qualis antennarum color, corpus caputque nigricant, oculos habet albissimos, scapularumque latera quatuor utrinque lineæ albissimæ obliquæ decorant.

Quarta cornua gerit repanda gruini coloris, corporis nigri latera canescunt. Alæ subluteæ nigris multis maculis serpentariam æmulantibus inficiuntur, superiùs latis, inferiùs orbicularibus: fimbria alarum Vespertilionum more dentata & veluti spinosa nigerrima est tota, quam intus sex utrinque margaritæ positæ commendant.

Quinta tota est anthracina, nisi quod maculæ ex albo rubescentes alarum faciem adornant.

Sexta corpore & antennis nigerrima oculos albos obtinuit. Alæ illi subtus coracinæ, extrà aureis villis atque maculis conspicuæ, quibus vicissim lati clavi nigri coloris & argenteo quasi filo transfixi adhærescunt: extimas quoque alas mæander quidam ornat nigerrimus, auro subtus fuso & quasi striatim acu picto.

Septima laticornis, corpus nigrum canescens, nescio an dedecori sit magis, quàm decori. Alarum primordia rubent, reliqua flavescit pars; utramque verò partem nigræ tesseræ laminatim positæ inficiunt, quarum extremitas linea una aurea splendescit.

Octava quatuor cornicula habet racemosa, cinerea, duo autem prælonga, & extremitate latiora: corpus aliquale septimę alas subcinereas obtinet, nigro tesserulatas, & circa extimam oram guttis ejusdem coloris æqualiter pictas.

Nonæ caput, oculi, antennæ, corpus, internæque alæ arenam illam auriferam repręsentant; scapulæ externæque alæ nigrescunt, nisi quod institā quadam nigerrima lineis utrinque cinereis decorata ornantur.

Decima corpus habet luteum, nigris quibusdam guttis à collo ad caudam usque lateribus & dorso insignitum; oculi, antennæ, pedes nigerrimi; alæ exteriores candidæ, sed limbis flavis, clavis angustis nigris, maculis quoque nigris distinctę.

Undecimæ alas si videris, niveam dixeris vel lacteam, nisi illam minimæ hic illic nigerrimæque maculæ inficerent vel ornarent potius; scapulæ item papposæ albicant: dorsum corpusque luteum, & articulatum octo nigra punctula commendant: oculi prominent magni, inter quos antennæ emergunt nigræ atque hirsutæ. Noctu in pratis & pascuis volant.

Duodecima alas habet adeò productas, ut

ut volare commodè non possit; brevessimas antennas gerit, oculos parvos nigerrimos, totum alioquin corpus albescit, lutescentibus quibusdam venulis atque villulis rariùs conspersum.

Decimæ tertiæ corpus totum (oculis demptis nigerrimis) gruinum colorem subnigricantem æmulatur: antennas habet productiores, corpus hirsutum, alas corpori concolores, sed juxta oras tono quodam virescente & vitreo coruscantes.

Decima quarta pulchra quidem est, quamvis tota propemodum arenosa: cornua gestat pro mole corporis valida, nigra & taurorum more curvata; oculi nigri & magni, caput breve, collum crassum. Alas externas nigri quidam clavilli gratiores reddunt. Spinam veluti supremam quinque nigra ceu caryophyllorum capita trifurcata insigniunt.

Decimæ quintæ alæ ferè sunt subcinereæ totæ, antennis sola ex omnibus destituta est, oculos habet subnigros, dorsum subluteum & quinque fuscis punctulis distinctum.

Decima sexta ejusdem penè coloris videtur, nisi quod illius exteriores alæ macula pulla transversim ducta ornabantur; hæc verò ubique unius coloris (oculos nigellos dempseris) conspicitur: corpus habet longum, articulatum; alas quatuor longas atque angustas, pedes sex, quorum postremi prioribus duplo longiores sunt; cornicula item habet exilia, sed longè excrescentia.

Decima septima ex eruca bombycina originem ducit, tota albescens præter oculos nigricantes, & venulas quasdam subluteas rectà per alas & transversim per corporis articulos currentes. A nobis Phalæna Bombycina nominatur.

PUNCTUM XV.

De Phalænis minimis Mouseti.

Mouset. l. c. p. 97. DE iisdem ita Mousetus. Minimarum in classem *unam primam* faciemus mirabilem, quatuor tantum pedibus piceis incedentem; externas quoque alas cœruleas, habet; internas luteas & externis (præter morem) minores: corpus item luteum adeo magnum est, ut ab alis regi vix possit: cornicula punctis plena, atque oculi (dempta pupilla albida) nigrescunt: caput atque promuscis (longa, exilis, involuta) flevascunt.

Altera ex cœruleo viridis videtur: corpus exiguum habet, pedes & antennas nigricantes.

Tertia scapulas atque alas habet porraceas, corpus ex subluteo fuscum apparet: alas extimas limbus ornat albis fuscisque maculis notatus: caput perpusillum habet, pedes & antennas cineri similes. Quin etiam in ædibus parvæ aliquot Phalænæ argenteis maculis notatæ ad lucernas advolant, quæ laneas & linteas vestes depascunt & ova deponunt, è quibus tineæ, & ex tineis vicissim hæ Phalænæ oriuntur: feruntur autem primum ex rosarum foliis, aliisque herbis putrescentibus originem cepisse.

Tres alias minores in pascuis & pratis observavi, quarum *Prima* alas externas nigras obtinet, singulas quinque maculis quasi sanguine perfusis notatas: alæ interiores totæ rubent, corpus fuscum videtur, caput, antennæ breviusculæ, & pedes nigricant.

Secunda similis videtur, nisi quod quatuor tantum sanguineas maculas in alis exterioribus habet, corporeque constat graciliore.

Tertia ferè parilis est formæ, absque antennis esset multò longioribus & sanguineis maculis alio modo aspersis; nam circa extremitatem alarum guttæ sanguineæ duæ tantum apparent, ab exortu verò maculæ duæ longius tractæ conspiciuntur.

PUNCTUM XVI.

De Papilionibus Mouseti diurnis, magnis.

DIurnæ Papiliones quoque in *magnas*, *mediocres*, & *parvas* distiguuntur; *Magnarum* sedecim sunt species. Mouset. l. c. à p. 98. ad p. 102.

Prima, omnium maxima, maximam partem flavescit iis locis partibusque exceptis, quæ hic atramento denigrantur. Quin etiam extremi illi internarum alarum globuli cœli colorem spirant, ut genuinis saphyris consitum putares. Oculi chrysolithum referunt, magnitudinem formamque adeò exsculptam hic exhibemus, ut plura de iis attexere non sit necessum.

Secunda prȩter magnitudinem parum differt à prima, oculos habet nihilominus nigerrimos atque porrectiores antennas: ubi album colorem vides, ibi melinum sufficito, exceptis illis quasi oculis majobus juxta finem alarum interiorum positis, quorum pupillam flammeam, semicirculum verò Xerampelinum reddere oportet.

Tertia non multum colore abludit, nisi quod internarum alarum exphyses, totaque ipsarum extima lacinia glastiva sit, uti & tres illi spintheres, quos sub concava illarum parte vides depictos.

Quarta omnium Regina dici potest; Nam extremis alis, veluti Adamantes quatuor in pala Hyacinthina radiantes, miras opulentias ostendunt, imò ferè adamanti &

ti & Hyacintho oculum effodiunt. Lucent enim pulcherrimè (ut stellæ) scintillasque iricolores circumfundunt; his notis ita dignoscitur, ut reliquum corpus describere (licet variis pictum coloribus) supervacaneum esset.

Quinta caput, pedes, cornicula Xerampelini coloris obtinet, oculos verò hyacinthinos, dorsum atrocœruleum videtur, venter subflavus; alæ juxta basin luteo hilari, deinde tristiori nitent: extimas verò partes rubiginosas & inamœna fuscedine nigrescentes tres luteolæ maculæ adornant, internis rubigine conspersis duæ, primæ luteæ, deinde tres ex luteo pallentes maculæ adhærent. Si autem supinam faciem consideres, alæ superiores ex luteo in viridem languescunt, senis octonisve maculis insignes: internæ autem leviter herbidæ & virentes duabus quasi lenticulis albis inficiuntur. Venter vultusque totus subflavus, ex aurelia prodit albicante, fuscis spinulis notata.

Sextæ alæ superiores extrà nigrescunt, per mediam partem limbo quodam obsoletius rubido currente, extremitates ipsarum panno, guttisve niveis micant, obscuris per ambitum crenulis asperatæ; intus autem limbus ille puriorem atque saturiorem exprimit colorem, & juxta radicem cœruleæ videntur. Inferiores alæ alteram intus, alteram foris faciem ostendunt, foris fuscæ sunt totæ, excepta spinosa instita subrubente limbo perpusillis nigris quatuor punctulis & opalis duobus polychrois simul positis notata, intus autem nihil tale monstrant, sed ex nigro purpureo vermiculato in Xerampelinum tristius languentes desinunt; corpus illi nigrum, oculi, antennæ, pedes concolores, fusci.

Septima corpore tota picea, in singulis dorsi tamen incisuris punctulos duos gerit albissimos; alas ex flavo rubescentes maculæ nigræ, candidæque albæ adornant. Verum munifica rerum parens natura extremam alarum oram potissimum decoravit, quæ nonnullis denticellis serratim æquo intervallo distantibus donatur, in quarum fimbria viginti clavi cœrulei filo nigro transfixi mirificum edunt splendorem.

Octavam veste undulata & mixta peperit natura, sed vegetis coloribus destitutam: constant enim alæ ex nigro, minio, flavo, & fusco fatiscente, magisque vellere mollicula, quàm ornatu splendida videtur.

Nona maximam ferè partem cinerea conspicitur; si verò internam interiorum alarum faciem intuearis, vix aliquid Indici galli alas signantius exprimit: nam pennas remiges aliæ quasi vestitrices & squameæ tegunt; oculus coracinus est, cujusmodi & tuberosæ typhamque æmulantes antennæ.

Decimæ corpus piceum, scapulæ flava quadam lanugine, (uti & totum caput) vestitæ, antennæ item flavescunt caput tenus, quod macula ex sanguineo atrata tristius occurrit, externam omnium alarum fimbriam circinatam plurimæ ovales margaritæ æquis distinctæ intervallis gratiorem reddunt, intus verò maculis nigerrimis, lentis effigiem imitantibus fœdantur. Verùm sicut foris minus speciosa, ita interior internarum alarum pars, albo virore nitens, guttulis verò argenteis superinductis resplendet, & quæ extra ovales margaritæ videbantur, intus argentum purum putum non mentiuntur.

Undecima speciosam radiantium in cœrulo margaritarum institam ostentat, alæ superiores ex flammeo flavescentes ignem referunt, sex nigerrimis pannis infectæ: internarum radix anthracina, deinde flavo in igneum coruscant: corpus fuscis capillamentis hirsutum, quem colorem cornicula cum pedibus imitantur.

Duodecima eximiæ est pulchritudinis, alæ leviter cruentæ & maculis nigris tinctæ, radiolis micant auratis filatim ad laciniæ usque ambitum dispersis. Hæc verò Xerampelina serratim desinens intus aureis lineis lunatim ductis ornatur. Corpus ex nigro purpurascit, oculi aurei videntur, pedes & cornicula nigricant.

Decimæ tertiæ corpus & alæ nigredinem referunt, alis autem nigris & ambitu pinnatis primum capilli, deinde panni, ultimo clavi aurei medio atri inducuntur; oculi item exigui piceo in capite auro illiti; antennæ verò punctulis nigro candidis excrescunt, & in tuberculum nigerrimum finiunt.

Decima quarta culturæ lenociniis mirè arridet, corpus habet hirtum, ex albo nigricans, oculus niger pupilla albicante: circa oculum glabrum circulum videas ferè niveum, antennæ cum priore communes; extera majoris alæ facies ex flammeo aureis lineis productis dignoscitur, quas nigri quatuor limbi dentatim ducti inficiunt, circa finem verò tres numuli argentei ferè tringulariter positi commendant. Interna autem facies pulcherrima videtur, variis auratis squamulis & clavis loricatim & imbricatim positis insignis. Extremam alarum partem aurea quoque linea adornat. Pavonem nonnihil alis refert, ejusque ritu corpus gloriosum & elegans, pedem autem & tibias aliquantum nigricantes (ne forma superbiam aleret) obtinuit. Promuscis helicam refert lineam, veluti in labyrinthos convoluta.

Decima quinta quoque proboscidem habet capillarem, viminei instar viticelli, sese torquentem. Est cinerea intus, forisque dilutè cæsia videtur: alas habet spiniformes, vespertilionum more crenatas, has extra fuscæ aliquot lineæ intersecant, intus sex clavi nigricantes multum commendant.

Decima sexta alis superioribus exterius obscurius virescit, quas maculæ pannique albescentes flaventesque aliquot adornant: interiores exactè rubidæ maculis decem scatent nigerrimis. Venter octo flavis squamis splendescit: dorsum ex rubro in flavum vergens caudæ hordeolum ostendit quasi venetum. Hirtas scapulas citrina lunula deorsum ducta commendat; oculos rubentes pupilla acutiores reddit argentea.

PUNCTUM XVII.

De Papilionibus diurnis Moufeti mediis.

Moufet. l.c. p. 103. ad pag. 105.

MEdiarum diurnarum tredecim species occurrunt.

Primæ oculi subflavi videntur, cornua obsoletè pulla, alæ reliquumque totum corpus ex pallido flavescunt, interiores alæ extrà una tantum macula saturiore lutea notantur; intus autem caducæ herbidæ fusca quadam variola inficiuntur, dorsum ex cœrulo nigricat, venter subflavit. Ex chrysalide oritur auro illita.

Secunda minus grati coloris videtur: alæ interiores tristi in gruinum fatiscunt cœrulo, & quasi in plumbeum desinunt; externas nigriores habet, fuscis hic illic maculis notatas, tale item corpus videtur. Serratis alis summaque ora crenatis, & veluti aculeatis horridiuscula volitat, & quasi suæ gentis præfica nunquam, nisi funerali habitu tristius incedit.

Tertiam depinximus rigidulam, erectis alis sese veluti tollentem; est etiam spinosis crenis, sed exterior ala ex pallidiore flavo tribus pannis nigris maculatur; internæ verò proxima â radice pars furvescit, media pallescit ultima rectis, transversisque fibris cancellata subalbescit. Corpus fuscum videtur, oculus picem refert, typhæ nigricant.

Quarta duplici modo distinguitur. Nam quando passis alis se librat, corpus nigrum ostentat, atque fuscas quatuor alas nigricante peniculo veluti liratas, & in rubiginosum fulgentem desinentes eidem affixas. Quum autem floribus insidens alas attollit, prima ala luteola eleganti clypeo ornata conspicitur, cujus centrum pallidum, umbo piceus, circulus exterior citrinus. Venter atque thorax, nec non totus vultus albicant; antennæ nigricantes in flavum divergunt.

Quinta intus forisque sui similis videtur: caput alæque pallorem monstrant, corpus livescit, veluti etiam antennæ; oculi ex flammeo rutilant, scapulæ pallenti quadam lanugine hispidæ.

Sexta dum adversas alas expandit, arenosum æmulatur splendentem, nigricantibus maculis modo Dracontii varium: corpus item, si dorsum videas, aquilinæ nigredinis videtur; venter nonnihil fuscidior, oculus niger, albida, vel potius candidata pupilla clarus, antennæ coracinæ; alæ aversæ ingrati bætici coloris, & obsoletioris mustellini.

Septimi generis crenulatæ alæ pyritem imitantur, æreis micantes venulis, & fimbria maculisque nigris conspersæ: corpus totum nigro colore splendescente, nisi quod antennas punctuli albi intersecant, & in picea fronte aureoli quodam modo oculi scintillant.

Octava ejusmodi corpus obtinuit, sed ex luteo rubescunt antennæ; alæ polymitæ conspiciuntur, variis plicis, liris, fimbriis, limbisque multicoloribus insignes: surdi illi autem omnes colores atque hebetes videntur, vacui splendore omni & tono, solaque mixtione, positione & numero amœni; alicubi flammam fuliginosam, alibi ingratum fuscum, languentem rubidum præ sese ferunt, rubinique ultima fimbria albis semicirculis inclusi nihil vividi spirant.

Nonæ alæ exteriores sordidis luteolis maculis affectæ atque infectæ, ultima ferè parte clypeolo nigro (quem medium punctus ornat eburneus) ornantur. Internæ verò quatuor ejusmodi gestant clypeolos, sed circulo insuper flavescente auctos, quorum duo medii justæ magnitudinis, laterales pusilli admodum videntur. Corpus huic ex fusco candicat, oculi prominentes nigricant. Si verò internam interioris alæ partem inspicias, fuliginosæ videntur, & è sex pulcherrimis bracteolis affabrè collocatis elegantiam habent.

Decimæ caput intaminato floret candore; Lacteolas verò alas maculæ quædam fuscæ & nigricantes ornant, dorsum lateraque ex flavo subrubentia novem decemve nigræ labes sub incisuris positæ decorant.

Undecima proportione & fermè colore formaque corporis nisum refert aviculárum prædatricum. Alas habet ac reliquæ Papiliones arctiores, caudam latam & quasi plumosam; internæ alæ non ut reliquum corpus aquilinæ, sed ex luteo rubentes & ferè flammeæ, nasus illi aquilarum more aduncus, venter veluti inanis, antennæ validæ, magnæ, ejusdem cum

cum alis superioribus coloris, oculi satis exerti nigri, pupilla nivescente.

Duodecima forma eadem est, differt tantùm colore; corpus cinerem refert, cauda nigrescit, atque dorsum nonnihil argentum mentitur: productiores alæ fuscæ labeculis nigris polluuntur; interiores, subluteæ, surdæ videntur. Miræ velocitatis sunt hæ ambæ papilionum species & pernicitate nisum provocant.

Decima tertia omnium velocissima scapulis flavomuscidis apparet, alæ quidem lacteæ, in extremitatibus fuscis quinque sexve pennis notatæ, medium dorsum subflavescens macula ornat nigerrima, ex lateribus tubercula utrinque duo papposa prominent: uropygium nigra quadam lanugine circumscribitur, de volatu hirundinum non metuit, atque omnes revera alites superat.

PUNCTUM XVIII.

De Papilionibus Moufeti, diurnis, minimis.

Moufet. l. c. p. 105. & 106.

HArum *decem* exhibet. *Primæ* alæ internæ, vegeto, nitidoque coccine saturatæ, suave rubent; exteriores vero luculentam purpuram ex rubro nigroque mixtam, & niveis quibusdam nervulis obductam repræsentant; reliquum corpus nigrescit, etiam racemosæ antennæ.

Secunda juxta alarum basin deargentata conspicitur, quæ deinceps ex cæruleo purpurascentes finiunt, superiores interius clavi duo albo nigri adornant; corpus fuscis plenum punctulis, purpureolos pedes emittit utrinque tres, rostrum habet aduncum, è capite quatuor antennulæ, præter duas longas, erumpunt.

Tertiam si volantem videris, alas purpurei exoleti coloris in cæruleum vivaceum abeuntes esse dixeris, variis plicis donatas: intus autem anulis oculeis præditæ, cæsiæ magis videntur atque æruginosæ. Caput ex viridi cæruleum splendet; corpus fuscis albisque institis ornatur, oculi nigerrimi, pupillæ albissimæ videntur.

Quarta lætiore aspectu prodit, alis oculatis, cyanum cœlestem atque incomparabilem spirantibus. Fecit illam Dædala rerum artifex natura totam oculeam, adeò ut πανόπτην illum in Mythologo Arctoris filium, non pavonis caudæ insertum, sed in hujus alis habitantem haud ineptè fingeres: quas quidem non minori superbia adverso sole expandit, atque illa avis Junonia, quam (præ cœlesti, quo excellit, colore) ferè in ruborem dat.

Quintæ corpus gruinum, alæ superiores in caule albo virentes, medio luteæ cineritiæ, inferiores exortu atro virente sunt, reliquum albidæ: intus autem maculis in amœno virore pictis frequentiùs conspersæ: oculi nigricant, veluti & capita antennarum.

Sexta globosis scapulis atque gibbosis planis cernitur, quæ cinerem atramento mixtum imitantur, corpus incisuris plenum, subcinereum: alas item angustas, & gruini coloris extimas stillicidiis quibusdam sanguineis intensè rutilantes habet: pedes, capitulum, antennæ corpori concolores sunt.

Septimam ex siliquastro natam illi affinem dixeris; & præter molem corporis minorem & majorem nigredinem, primarumque alarum deargenturam vix discrepat.

Octavæ alæ omnes languidæ luteæ, vel potiùs pallescente flavo nitentes, punctulis quibusdam fuscis, & aliis annosam æruginem referentibus inficiuntur, ocelli huic nigerrimi, aliàs flavescit tota.

Nonæ alæ omnes conchis marinis ex albo fuscis pictæ videntur; extremitatibus circinatæ, & in medio albis quibusdam lineis crenulatim currentibus ornatæ.

Decima item conchatis & clavatis alis donata, ex albo & obscuro rubente variè miscetur, nobisque inenarrabilem magis Dei potentiam, quàm narrabiles suo nomine colores ostendit.

PUNCTUM XIX.

De Papilione Bombycum.

BOmbycum Papilio, Bombylius quoque vocatur, ex eruca staminis serici textrici provenit. Meminit ejus & Aristoteles, si Aldrovando accedimus, cujus verbis historiam ejus ideò describere placet, quòd brevioribus clarè describi non possit. Ait ergo. Hujus generis papilionum generationem paulo aliter, quam apud nos nunc fit, describit Aristoteles his verbis. *Ex quodam magno Verme, qui cornua habet, & ab aliis differt: primum quidem cum is mutatus est, nascitur Eruca, deinde Bombylius atque ex eo Necydalus. Sex porro mensibus in has omnes formas mutatur.* Sic ille paulò aliter, ut dixi de Bombylii ortu tradens, quam nunc fieri videmus. Non enim nostræ Erucæ sive Bombyces ex vermibus fiunt, sed ex ovis Bombyliorum. Notandumque præterea ibi textum Philosophi à quopiam esse corruptum, ac inversum, & debere legi, nascitur Eruca, dein Necydalus, atque ex hoc Bombylius, quanquam mendosam illam lectionem secutus sit Plinius: nisi & apud hunc quoque corrupte omnia

Arist. H. A. l. 5. c. 19. Aldr. Hist. Insf. l. 2. c. 3.

nia legi dicamus, quod certissimè affirmare ausim. Textus corruptus habet sic. Est & alia Bombycum (de Bombycibus Vespar. aut sylvestrium Apum generis erat locutus) origo è grandiore vermiculo, gemina prætendens sui generis cornua. Hi Erucæ sunt. Fit deinde quod vocatur Bombylius, ex eo Necydalus, ex hoc in 6. mensibus Bombyx. Ego verò lego sic. Est & *alia bombycum origo* è grandiore vermiculo gemina prætendens sui generis cornua: hinc eruca fit, quæ & Bombyx appellatur, ex eo *Necydalus*, ex hoc bombylius. Omnia 6. mensibus. Locus Aristotelis colligitur facilè ex ipsiusmet præcedentibus in eo capite verbis, quæ nos ante citavimus, ubi nimirum disertissimis verbis scribit, ex Eruca fieri Chrysalidem, & ex hac Papilionem. Idem ex Plinio diximus, idem Theophrastus tradit, binis in locis, nimirum in quinto de causis Plantar. & in secundo de historia earundem, in quo postremo loco mutari scribit *generationes quasdam per plura animalia*, ut cùm ex Eruca fit Chrysalis, ex Crysalide Papilio: sed Theodorus perperam ibi habet, cum ex tinea Eruca, tum ex ea Papilio gignitur. Nam Theophrastus Tineæ non meminit, sed Chrysalidem ait nasci ex Eruca. Jam verò νεκύδαλον idem esse, quod χρύσαλις, ipsum nomen indicat, cum velut mortuum, vel potius sopitum sonet, unde Gaza rectè invalidam transtulit, talem esse Chrysalidem præterquam, quod vulgò notum est, ipsemet ibidem Philosophus attestatur, cujus dictionis vim cum non assequeretur Jac. Dalechamp. in fœtidissimum errorem impegit, & suo seipsum gladio jugulat. Nam cum prius locum Aristotelis eodem planè, quo ego restituisset sensu, imò iisdem penè verbis, in subsequenti Plinii capite, mutata prorsus sententia, quamdiu inquit filum ducit Eruca, & latebras illas sibi ædificat. Bombylius Erucæ nomine relicto, nuncupatur non à sono, quem *bombyzationem* Festus vocat, sed à *bombycio* id est vellere, quod orditur, unde bombycina vestis nomen habet. Post quadragesimum diem, quam Eruca se abdidit, & in bombylium mutata est, subnascens Papilio, nimirum cornutus vermis, & 4. alis pennatus, tum succum exhaurit, qui mollitiem velleri præbet, tum exeso folliculo, ut exitum sibi quærat, velleris extrinsecus incumbentis filum proscindit ac dissecat, ut ejus tractum, qui tota carminare nititur, sequi non possit, sed discerpatur, ac divellatur. Papiliones νεκυδάλους, Aristot. vocat ut equidem censeo ἀλλαττομένους, νεκύων, veluti redivivos, morte liberatos, hac vita restitutos, commutata forma, vel νεκυωτάτους id est, νεωτάτους καὶ προσφατωτάτους ἐξαλλομένους ultimos, recentissimos, novissime prosilientes. Sic ille. In quibus *hoc præterea notandum*, quod Bombycium vellus, & vestis bombycina, non dicuntur à bombylio, sed à Bombyce. Bombyx enim est Eruca, quæ texit, non Bombylius, ut patet ex Plinio, cujus caput 23. lib. 11. de Bombyce Coa inscribitur, & in fine capitis de bombycinis vestibus loquens, Assyria inquit Bombyce adhuc fœminis cedimus. Sed cum in hujus capitis mentionem inciderimus, in eo quoque nodus explicandus est, locus inquam alius emendandus, non tamen eo modo quo restituit eundem Dalechamp. Plinii verba sunt. Bombycas & in Co Insula nasci tradunt, cupressi, terebinthi, fraxini, quercus flerem imbribus decussum terræ halitu animante. Fieri autem primo papiliones parvos, nudosque mox frigorum impatientia villis, inhonescere, & adversum hyemem tunicas sibi instaurare densas, pedum asperitate radentes foliorum lanuginem in vellera. Legit Dalechamp. Fieri autem primo Vermes parvos, deinde Erucas nudas, mox frigore, &c. Ego lego sic. Fieri primo Erucas nudas mox frigore. Erucæ enim prius vermes non sunt. Ut modo ad Bombyliorum nostrorum generationem revertamur, ea plane quo dixi modo se habet, nimirum ex Eruca jam folliculo incluso fit Chrysalis, ex qua Papilio, qui folliculum terebrat.

Summæ equidem imbecillitatis, & brevissimæ vitæ Papiliones isti sunt, ut qui ex folliculo erumpentes, haud ita multo post Venerem ineuntes diebus tribus coëunt, quo peracto masculus moritur, fœmina verò, ordine iterato ova parit innumera rotunda, minuta, semini hyoscyami non dissimilia, aut herbæ peti sive Nicocianæ substrato sibi panniculo, vel albo, vel rubro, deinde emoritur: tunc panniculus cum ovis suscipitur, & ubi non possit hyemis pertingere frigus, reponitur.

Scribit Aristoteles esse *quoddam Papilonum genus*, quod durum quiddam simile cartamo, id est, cnici semini producit, sed intus fluidum. Docti considerent, nunquid exacte hoc nostris bombyliis compepetat. Ego id neque negare, neque certo affirmare ausim. Modus enim ille generandi aliis Papilionibus etiam est communis, & Aristoteles in eodem post capite de Bombylio agit. Rursus cum Bombylii Erucam inquiat ex magno, & cornuto verme oriri, cumque nostræ Erucæ nascantur ex ovis, aliquando credidi Aristotelem utrumque generationis modum scripto mandasse, prout à diversis audiverat. Videtur enim ex mera aliorum relatione isthæc scripsisse. Quamobrem si ex utraque relatione unam, eamq; veram conficias, rejecto scilicet cornuto illo verme, & in ejus loco supposito, duo illo simili car-

cartamo bombyliis applicari poterit. Nolim enim cum Dalechampio cornu: cum illum vermiculum inter cornutos nostros Papiliones: nam sic semestri spatio varia formarum successio, non complebitur, ut voluit Aritosteles, repetit Plinius, quanquam confirmat experientia 2. mensibus omnia absolvi. Semini autem Cnici semen Papilionum horum simulare potuit, non quia æquè magna sint, sed quia intus utrumque est humidum. Hactenus Aldrovandus.

Caput II.

De Anelytris bipennibus.

Articulus I.

De Muscis in genere.

ANelytra quadripennia, bipennia, quæ binis, ut Plinius scribit, pinnis advolant, excipiunt; *Musca, Tabanus, Culex & Ephemerum.* *Muscæ* primum damus locum, quod in ejus laudibus diffundendis, ex veteribus Homerus & Lucianus; ex neotericis, Leo Baptista Albertus, Henricus Cunradinus, Andreas Dactius & Franciscus Scribabanus, desudarint.

Nomen. *Nomen*, à musculo accepit. Nam detractus alis, caput nervosum, corpus molle, cauda tendinosa apparet. Hinc *Musculæ* apud Boëtium nomen. Græcis μυῖα à μύω dicitur. *De Caninarum* nominibus inferius dicemus.

Descriptio. Arist. H. A. l. 4. c. 7. Plin. H. N. l. 11. c. 48. Bipenne esse insectum & in anteriori parte promiscidem seu aculeum gerere; apud Aristotelem etiam habemus. Senos pedes habere scripsit Plinius, ex iisque primas longiores ut oculos quos duros & hebetes habet, detergere valeat. Variis depingi cancellatim quasi coloribus, pavonis instar, per microscopium apud celebrem illum mechanicum *Drebellium* Londini observavimus. Reliqua; quæ huc spectant, in *Muscæ domesticæ* descriptione, ex Luciano adjicemus.

Locus. Humidis & æstuosis locis gaudent. Tam numerosæ in Apulia, ut proverbio locum dederint. Tot & in Hispania olim, ut (Merc. var. lect. l. 3. c. 14.) earum venatores conducerentur. Apud pyramides in Ægypto tam frequentes, ut aër volantium murmure concutiatur. Causam in sepulchrorum copiam, facile conjicias. Astracanæ denique ad mare Caspium, examina illarum oberrare, ut vix tolerari possint, navigationibus Anglorum debemus. Levibus & politis non diu insident. In Cretæ monte Carina novem M. passuum ambitu non reperiuntur. Fodinas, propter noxios halitus fugiunt. Romæ in Herculis in foro boario ædem non ingrediebantur: nec in Papho per fores Veneris aliqua, si Apollonio fides. Pratum Bremensibus ab Emma donatum, nullas ferre; Cranzius prodidit; nullas & quandam Venetiis domum ingredi, quod Cardano debemus. Causam frustrà vel in sublimitatem conjicias, cum tota urbs in lacunis sedeat; vel in parietum marmora, cum & in politissimis armis, & splendentibus templis, muscerdæ inveniantur; vel in amuleta, quæ nimis dubia sunt. Vidit ad arcendas muscas conflatam lamellam Scaliger, ad quam in fenestra vix depositam musca advolans, alvum exoneravit.

(Plin. H. N. l. 21. c. 14. Plin. H. N. l. 34. c. ult. Card. Subtil. l. 9. 609. Scal. Exer. 246. f. 4.)

Victus. Omnibus fere eduliis insidiantur: sed inprimis, lacti, cadaveribus, melli, (mel Atticum ob thymum, & Carinæ montis excipio) & sphondylio. Plinius ideò balsami melle adulterati certissimum signum ponit, si à muscis infestetur. Varro earum proprium *ligurire* dixit. Lycophron ideò λίχνας vocavit.

Generatio. Triplex videtur esse Muscarum generatio. *Una* è Coitu, qui in æstivum tempus, hyemem clementiorem, vento meridionali sese vibrante, accedit. Coeunt quædam diu, aliæ non item. Mas postquam inscendit, membrum fœminæ, intra suos meatus receptum, materia & vi prolifica adimplet. Visæ in agro Heydelbergensi mixtæ cujusdam naturæ, à Pennio. Vicissim enim conscendebant, sed talium & Lucianus meminit. Post coitum excluduntur vermiculi, qui in muscas abeunt. Albi hi, oculos ad latera prominentes habentes, quorum similitudine staphylomatis species quædam μυιοκέφαλος vocatur. *Altera* ex putrefactione. Nam plurimæ ex fimo oriuntur, in quo inchoatæ latent, & ex quo perfectæ exeunt: necnon aliis sordibus æstivo imprimis tempore. Meminit utriusque & Aristot. *Muscarum*, inquit, *ortus fit in fimo, quem agricolæ seorsum à stramentis separavere. Quare ii qui in hoc opere sunt, contendunt secernere reliquum stercoris, quod syncerum non est: ibique ajunt fimum confici. Vermiculorum autem principia exigua: primum enim, in his quoque rubor subit: atque ex immobilibus proficiunt ad motum tanquam enascendo hærentes. Deinde vermiculus evadit immobilis: Tum demum motus, rursus movere sese cessat: atque ex ea musca perficitur: moveturque flatus solisve superventu.* (Arist. H. A. l. 6. c. 19. f. 226. ed. Scal.) Videtur tamen ex aliorum observatione loqui. Nulli qui per coitum generantur vermiculi: nec qui ex putredine tot metamorphoses subeunt. Crescunt primò ad justam magnitudinem, mox quasi in Nympham mutati, immobiles jacent,

rupta tandem ſtato die nympha, egrediuntur. Scalig. non tam ex putrefactione, quam principiis quibuſdam immutatis, ex gummi nempe quodam liquido oriri ſcribit; vel fortè ex alia aliqua materia à Natura in hunc finem concocta. *Tertium* generationis modum Knivetus Anglus detexit, *Corruptum erucæ corpus*, (verba ſunt Mouf.) *vel parum contuſum in aureliam imperfectam convertitur; tunc ex ea, non papilio, ſed tria oblonga ova nigricantia ejiciuntur, ex quibus muſcæ vulgares, vel aliæ iis ſimiles oriuntur.* Quandoque aurelia ipſa corrupta, nec papilio, nec ova, ſed vermiculi albi, per foramen (quandoque unus, nonnunquam plures) egrediuntur, ex quibus poſtea muſcæ valdè exiles. Ex guttis ſudoris de laborantium digitis decidentibus in Dariena regione prognatas, vidit Petrus Martyr. Rivello verò rebus Britannicis præfecto, ex ſanguineo imbre procreatæ ſunt. *Martyr. Dec. 3. l. 9.*

Sympathia & Antipathia. Videntur cum rhododaphne amicitiam colere, quod ad eam etiam inſcrobe defoſſam undiquaque convolent. Bellum cum araneis gerere notum. De crabronibus ſuperius diximus. Fortè cibi gratia ab iis capiuntur.

Ætas. *Ætas* plæriſque breviſſima. Magnis & militaribus paulò longior. Pereunt oleo, quòd hoc anguſtiſſimos, quales ipſis, ſpirandi meatus, lentore ſuo intercipiat. Potes id & temperamento, quod frigidum, adſcribere. Excalefactæ, haud facilè contrariam mutationem perferunt. Frigidæ, celeriter refrigerantur, & moriuntur facile. Mortuæ vel ſuffocatæ, vel ſolis calore, vel cinere ſuperfuſo reviviſcunt, ideò quidam immortalem animam habere putarunt. Tu calori id adſcribe. Strangulatur vitalis in iis calor, cum exiles corpuſculi meatus, copioſior humor infarcit: ſublato per calorem externum iſto, ſuæ libertati reſtituitur. Obtruncatas capite, currere, ſalire, & plurimum reliqua corporis parte vivere, notum. *Galen. de Med. ſimpl. l. 2. c. 20.* *Ælia. H. A. l. 2. c. 29. Plin. H. N. l. 11. c. 36.*

Volatus. De *Volatu* ita Lucian. *Eſt illi volatus, non continuo pennarum remigio, ut veſpertilionibus: neque ſaltu ut locuſtis: neque cum ſtridore, ut veſpis, & crabronibus: verum flexilis, ad quamcunque aeris partem ſe moveat. Adde, quod non volet quiete & cum ſilentio, ſed cum cantu & melodia: non item immite & ſæve, quemadmodum Culices & Muſcellæ: neque cum gravi fremitu Apum & Veſparum, horribilem oſtentans ſonum & minacem; ſed tanto volat his ſuavius muſca, quanto ſunt tuba & cymbalis tibiæ dulciores.*

Et dum volant, & liberæ, & captæ, præciſis etiam alis ſonant: ſed hæ, alio quam illæ modo: aliquando, exeunte in ore ſpiritu, ut Albertus loquitur, non ſonant. Percutitur cadens inter alas earum aër: meatque etiam non volantibus incluſus intus ſpiritus. Major in volatu ſonus, quòd major aëris attracti copia ad ſeptum tranſverſum validius alliditur. Vix audiuntur quietæ, quòd tum ſe nec contrahunt, nec attollunt. Non trahitur ſic intus ſpiritus, cujus agitationi ſonus ipſe adſcribendus eſt. *Ariſt. H. A. l. 4. c. 9.*

Ingenium. *Ingenium* detegunt, audacia, impudentia, & indocilitas. Nulli rei non inſident: nihil non conſpurcant; redeunt etiam millies abactæ. Indociles eſſe, ſed minus hirundinibus quod capitæ horreant, hæ ſua natura hominem oderint, apud Plutar. cui ſuffragatur experientia, habemus. Araneos inſidiantes obſervant illorumque caſſus evitare conantur. Elephantem adortæ, in pertuſa rimis pelle, ſi conſtringatur, intereunt. Plura in Leone Baptiſta, Alberto & Luciano vide. Dolorificos inferunt morſus, corporique diu affixæ hærent. Unde Homerus ſagittarum ictibus comparavit. Acriores illi, ſi aliquid de ſerpentibus vel venenatis guſtavere. Candidis illapſæ veſtibus ita eas conſpurcant, ut difficulter eluas. Carnes, emiſſa ab alvo vermium illuvie, fœdare ſolent. Imminente tempeſtate validius mordent: ſeu quod frigidiore reddito aëre, calor naturalis appetitum excitet: ſeu quòd exhauſtas in circumfluum aërem, unà cum vapore humidi ſubſtantifici, quod paucum habent, portiunculas, qua patet via reſarcire moliantur. Tum etiam ex ſupremo aere ad infimum deſcendunt: & in aromatibus maxime apparent. *Plin H. N. l. 29. c. 6.* *Æl. H. A. l. 9. c. 15.*

Fuga muſcarum. Multa contra inſultus earum traduntur. Quidam cœpæ fruſtulo carnibus affixo arcent. Alii lupi caput intra domum ſuſpendunt: ex ſalicaria, ſeu lyſimachia fumum excitant: foliorum minoris ſambuci, vel cucurbitæ decocto, vel helleboro albo cum lacte trito, loca conſpergunt. Sunt qui ſuccum origani cum lacte & ſuillo felle & malo granatorum contuſo, aqua diluunt, & ſolo ſuperfundunt: viſi, qui myrti aut hujuſmodi plantarum faſciculos ſuſpendebant, inque iis noctu congregatas, in ſaccum conjiciebant. Jumenta ab earum injuriis præſervare creduntur, laurus cum nigro veratro in lacte trita; nepetæ odor & folior. ejus decoctum: Unguentum ex baccis lauri cum oleo paratum: frutices rhododaphnes, ſit uſi in ſcrobem conjiciciantur, convolare in eos undiquaque volumina creduntur. *Plin. H. N. l. 24. c8. & 25. c. 8.* *Beret. vet. Med. l. 2.*

Uſus. Habent in *Medicina* uſum. Illinuntur à quibuſdam cum radice lapathorum vitiliginibus. Impari numero, ab aliis, furunculis, medio digito, applicantur. *Capita* folio ficulneo aſperata alopeciæ conferunt: cui, ſecundum alios, cinis cum nucum cinere contritus, prodeſt. Sunt qui melle, ſunt & qui lacte ſubigi volunt. Ad pilorum rari-

raritatem, vide ex iisdem & aliis remedium. In Epilepsia rufas & in potu exhibitas commendat Plinius *M. Servil. Nonian.* addit idem, *princeps civitatis, non pridem in metu lippitudinis, priusquam ipse eam nominaret, aliusve ei prædiceret, duabus literis Græcis P. & A. chartam inscriptam, circumligatam lino, subnectebat collo. Mutianus ter Consul, eadem observatione, viventem muscam, in linteolo albo. his remediis carere ipsos lippitudine prædicantes.* Galenus ad chymosin, cum ovi luteo tritas commendat. Ad pilos palpebras pungentes, Dionysius Milesius. Plinius ad easdem gignendas mascarum fimique murini cinerem, æquis portionibus permiscet additis quibusdam aliis. Aqua earundem per balneum destillata, oculos à maculis & pterygiis liberari, si vesperi laventur, capillos, si eadem sæpius madefiant, in immensum crescere; duabus guttis, surditatem tolli, Judæus quidam apud Gesnerum retulit. Vas autumno sepeliendum, & materia sub hyemem destillanda est. *Audivi quendam*, inquit Gesner. *solitum dare, tres vel quatuor muscas intra corpus, atque alvum inde optime solutam. Rac. florum genistæ g. 5. ponantur in vase terreo, cum butyro alternatim strato, quibus vas impleatur, ac optime clausum in fimo equino, solem versus per annum sepeliatur: post annum, muscas invenies, ad unguenti formam redactas, quæ omnem dolorem, in quacunque corporis parte sedant.* Cedunt & quibusdam animalibus in *cibum*. Araneæ iis insidiantur, hirundines vescuntur. A Chamæleonibus, mutacillis, anate muscaria, zygænis capiuntur & vorantur. Arrident & piscibus truttis inprimis. adhibentur & inter supplicia. Apud Persas, qui legibus obtrectasset, diebus viginti in Archivo vinctus, perseverabat, & melle ac lacte delibutus, nudus, muscis exponebatur. Exercuisse & Deum per eas sua judicia; Historiæ tradunt. Megarenses è sedibus pepulere. Juliani Apostatæ exercitum afflixere: in Caroli Galorum Reg. Anno. MCCLXV. magnum damnum morsu intulere. In Oriente tanta ex mortuis & putrescentibus exorta Anno. MCCCXLVIII. pestis, ut vix decimus hominum superesset. Circa medium Augustum in Brombiensis templi fastigio ingens examen quotannis considere solere, Brigthmannus author est.

Plin. H. N. l. 33. c. 16.

Galen. de comp. Medicam. secund. loca l. 4. c. 25.

Mouf. de Inf. l. 1. c. 12.

Usus in cibo.

Suidas in Epicure.

Marin. Sic. l. 2. de Hispaniæ Regibus.

Genera Muscarum plurima occurrunt, quæ sigillatim in sequentibus ponemus. Differunt, *magnitudine, partibus, colore, loco, &c. Magnitudine*, sunt *magnæ, quas* στρατιώτιδας *militares*, Lucianus dicit, alii *Canes*, sonitu asperrimæ, volatu velocissimæ, vitæ longissimæ, tota enim hyeme perdurant. Sunt *mediæ*, sunt *minimæ*. *Partibus*. Aliæ capite sunt magno, parvo aliæ: ventre quædam crasso, exili, brevi procero. Sunt pilosæ, glabræ, antennas in fronte gerentes, plurimæ non. In Cyrene habentur latifrontes veluti mustelæ, aliæ viperis similes. *Loco* sunt *Domesticæ*, *Sylvestres*, quarum oleum in magno precio fuisse memorat Cardan. Macedocinæ in fluvio Astræo, *Hippuri* dicto, quæ simul ac hominis manu continguntur, alis evanescentibus colorem perdunt. Moluccanæ, Sumatrenses, Americanæ. *Colore*. Nam virides & pictas, Vespam majores, quæque subterraneos sibi nidos forment. Hispaniola insula alit. *Albas*, aculeis acutissimis, Casparus Balbii in itinere suo vidit. Insigni albedine notabilis & illa, quæ Toleti, in macello publico, sola per integrum annum comparere solet. Sunt & cinereæ, cæruleæ, luteæ. Huc pertinent *Caninæ* quæ canes, *Boariæ*, quæ boves, *Equinæ* quæ equos infestant, *Napelli* & *Vinaceorum*. *Illis* à napello, qui in Alpibus Rheticis, mense Junio & Julio floret, nomen impositum est. Concolores ferme eidem sunt, communibus majores; alis capitibusque ex lucido viridique vel cæsio virente, quasi Cicindelæ, vel Cantharides, ut Pena & Lobelius describunt. Guainerius Antidotum ex eis confecit ad multa utilem, quem apud Aldrovandum vide. De *Musca vinaceor.* ita Aldrovandus Ælian. Ephemera inquit, animalia unum diem vivunt: ex fæce vini acescente originem trahunt, aperto dolio, ut luce suscepta sunt, vita excedunt. Aristoteles verò Culices (κώνωπες) scribit nasci ex vermiculis, qui fece aceti gignuntur. Quo loco Gaza pro κώνωπες reddidit Culices vinarii, sed quam bene dicetur in Culice. Nascitur quidem in ipsis vinaceis Muscar. quoddam exiguum genus, *Moscinos* vulgus vocat; Sed hi meo judicio, neque culices illi Aristotelis fuerint. non enim ex aceti fæce gignuntur, argumento, quòd vindemiæ tempore tantum appareant cum nova vina fiunt: neque *Ephemera Æliani*, etiam esse puto: nam plurimos quotidie propè dolia extinctos reperire esset, quod alioqui non fit. *Moscini* autem nostri animalcula sunt admodum exigua, corpore crassiusculo, coloris ex cinereo fusci, brevi: capite rotundo, brevissimis antennis, brevibus etiam pedibus quę ferè omnia in contrario in culicibus modo habentur. Hæ namque antennas habent longas, corpus procerum, pedes longos. Moscini vini valdè sunt appetentes, adeò ut in eo sese submergant, unde bibaculor. adagium cupientium Moscinorum more mori, h. e. in vino, ut in extinguibilem suam sitim sedent. *Vinulas* eos vocat Scaliger.

Differentiæ.

Athen. H. A. l. 15. c. 2.

Rhodig. Antiq. lect. l. 17. c. 11.

Aldr. Hist. Inf. l. 3. c. 2.

ARTI-

ARTICULUS II.

De Muſcis in ſpecie.

PUNCTUM I.

De Muſcis Aldrovandi primæ tabulæ.

Aldrov. de Inſ. l. 2. c. 1. MUſcarum varias differentias Aldrovandus & Moufetus nobis propoſuére, hic in claſſes certas digeſtas, in tribus tabellis ille. Prima 25. ſpecies continet.

Prima Megalocephale haud ineptè vocari poterit. Capite enim eſt pro corporis portione ſatis magno, cùm interim vulgaribus vix major ſit. In fronte candicat, oculi rubent, alvus prope pectus ſublutea eſt cætera fuſca, alæ ex luteo & nigro variegatæ.

Secundam ad Boariarum genus reducendam judico: longa eſt duos ferè digitos, lata tranſverſum pollicem, colore per totum corpus luteo, capite triangulari, in medio luteo & hirſuto, oculis colore caſtaneis & figuræ ovalis. Pectore lato, eminente, gibboſo, utrinque ad latera depreſſo. Ventre longo, anguſto, annuloſo, deorſum inflexo, in extremitate acuto, colore luteſcente ac lucido, in fine nigricante. Alæ ſubluteæ totum corpus longitudine æquant, quas, dum quieſcit, ſimul conjungit, & ſupra ſupernas partes ita extendit, ut fere totas obtegant. Pedes flaveſcunt, in extremo ſerrati, vel denticulati & bifidi; prona parte ex luteo ad fuſcum colorem accedere videtur.

Tertia muſcis vulgaribus majoribus paulò major, utpote ex Boariar. genere, corpore eſt craſſo & rotundo, coloris nigri ſaturati, lucidi & ſplendentis. In capite maculæ ſunt aureæ duæ, oblongæ & obliquæ C. literæ conſimiles. Alæ quà pectori hærent, eleganter admodum luteſcunt. Pedes aterrimi, ſed minimè ſplendidi. *Quarta* propter cinereum ſeu leucophæum colorem Caninis poterit accenſeri. Vulgaribus aliquantò minor eſt, figura corporis eleganti & vivida, colore cinereo, ſed alæ ad luteum vergunt. Caput rotuntundum, venter oblongus & hirſutus, pedes ruffeſcunt.

Quinta forma item corporis eſt admodum venuſta, caput rotundum habens & rubeſcens, lineolis duabus candidis inſignitum. Pectus, quod leucophæum eſt, duabus maculis nigricantibus perornatur. Alæ cinereæ nigris maculis eleganter variegantur. Venter oblongus, & rotundus in extremo, ceu in aciculam deſinens. Partem ſupinam lineæ duę albicantes tranſverſim ſecant. Prona pars cinerea eſt; Pectus pronum cæruleum.

Sexta pectore eſt æneo, valdeque ſplendenti, ventre rotundo, colore viridi, ſed 3. lineis tranſverſalibus nigricantibus diſtincto. Prona tota vireſcit.

Septima majori muſcæ compar eſt, capite in medio coloris argentei, antennis brevibus pectore leucophæo, alvo ſupina ſubrubra, quæ tamen ſi Soli obverſetur, colorem etiam quendam lucidum cinereum præ ſe ferre videtur. Prona tota ſimiliter ſubrubra eſt, & toto ferè corpore hirta.

Octava noviſſime deſcriptæ valdè cognata eſt & ſimilis. Capite ſimiliter albicat, corniculaque eadem in fronte gerit, & toto corpore piloſa eſt. Colore tamen quodammodo differt. Pectus enim & alvus ex cinereo ad cœruleum vergunt, & ſi Soli obvertatur, ſubrubri quid in ejus alvo conſpicitur. Eſt præterea aliquanto minor.

Nona à vulgarium muſcarum generibus ob alvi gracilitatem degenerare videtur, & ad Culices accedere. Caput ei rotundum, pectus nigricans, dein color cernitur luteus, qui lineis duabus nigris invicem inſtar crucis interſecantibus inſignitur, cæterò nigra eſt.

Decima tota lutea eſt. Alas, cùm quieſcit, ſupra alvum conjungit & explicat. Pectore eſt latiuſculo, ventre anguſto & gracili. Alas habet valde ſubtiles, & punctulis innumeris variegatas. Caput ſubtus albicat ſuprà luteſcit, & è medio duo brevia exilia cornicula erumpunt.

Undecima contractior & brevior eſt, pectore cinereo obſcurè ventre nigro, ſed ad cœruleum quodammodo tendente, tota hirſuta.

Duodecima valdè puſilla, capite rufeſcente, pectore ſubalbo, multis tamen nigris punctis eleganter variegato; alvo ſimiliter ſubalba, aut cinerea dilutè, quàm lineæ multæ nigricantes tranſverſim ſecant, altera tantum per longitudinem excurrente.

Decima tertia in arborum truncis, pyri verò & pomi potiſſimum inſidere deprehenditur. Color toto corpore æneus, aut viridis, ſed admodum obſcurus. Venter autem ſupinus ſoli oppoſitus cinereo, lucido nigroque variegatur, pronus obſcurè vireſcit. Pectus ſupinum lineis quibuſdam rectis exornatur.

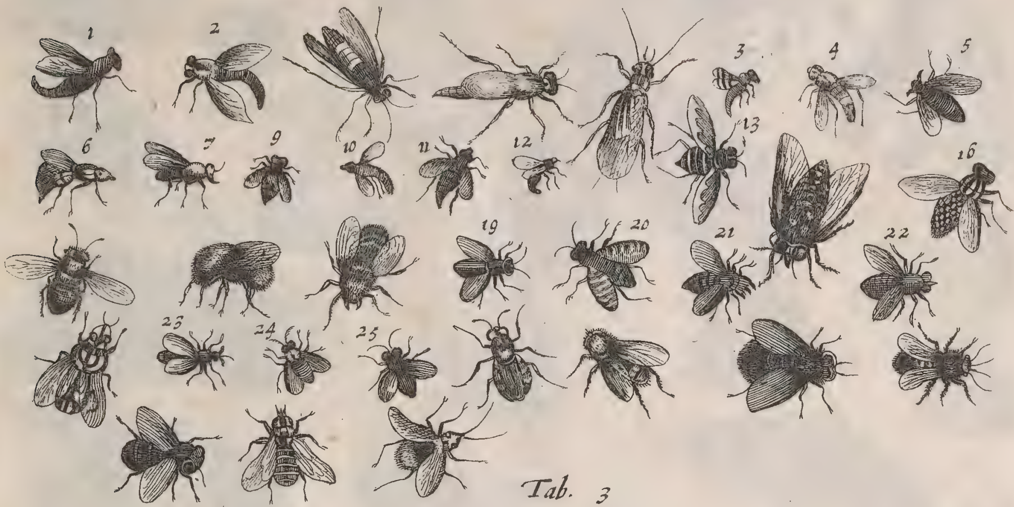
Decima quarta ad majores muſcas ferè accedit, pectus ei obſcurè luteſcit; alvus admodum exilis eſt, anguſta, & in extremo acuta, ex luteo & nigro eleganter variegata. Lineæ namq; quaternę nigræ eam cingunt, quarum duas priores linea alia quædam intermedia conjungit, & fere unit: ſed reliquis punctula quædam nigra ſubſternuntur. Alæ

Muscarum Aldrov. Tab. 1

Alldrovandi figuræ numeris notatæ sunt



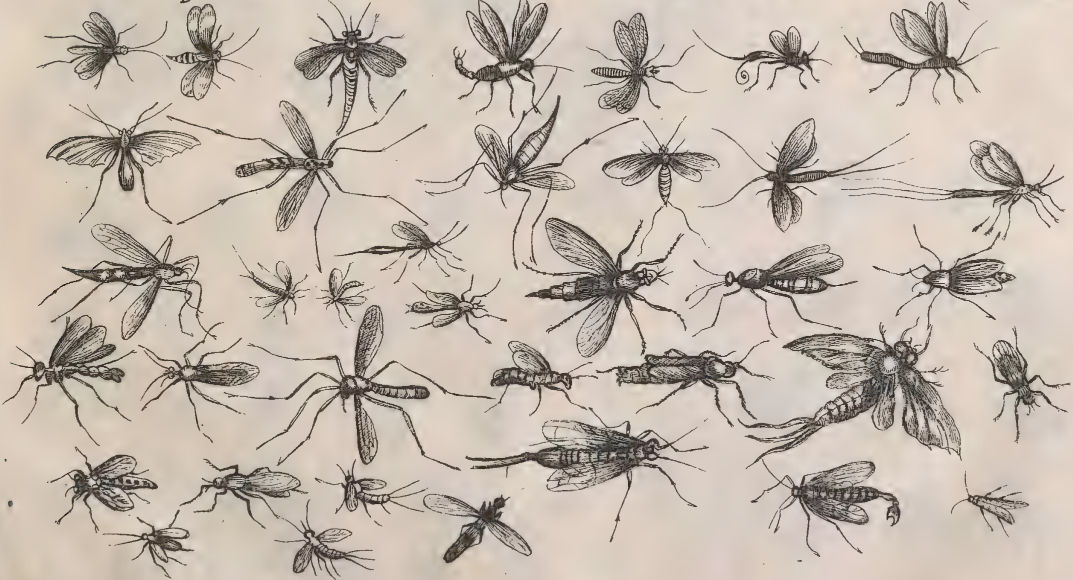
Tab. 2



Tab. 3



Vide Muscas Muscas Mousetr Table 4. x. Culices Mucken Tancken



Tab. V

Papiliones seu Phalænæ aliæ
Mouf. 1 diurn

Aldr.

Mouf.

Mouf.

Mouf.

Aldr.

Mouf

Mouf.

Mouf.

Papil.

Tab. 9. Aldr



læ corporis longitudinem æquant.

Decima quinta vulgaris magnitudine est, alvo graciliori, colore luteo obscuro, capite rotundo, in medio eleganter rubro, oculis nigris, pectore lato, prominente, & utrinque ad latera depresso: ventre exili & gracili, & deorsum reflexo. Alæ & pedes dilutius, quàm reliquum corpus lutescunt.

Decima sexta vulgares aliquantò excedit: pectore supino nigro, sed pilis quibusdam lutescentibus insignito. Alvus depressa est, & versus pectus duas habet maculas luteas, cæterò penitus nigricant, præterquam extremo, quod obscure albicat. In alis, quà pectori connectuntur, macula lutescens utrinque conspicitur.

Decima septima ex Caninar. majorum numero cinerea est, sed junctis quibusdam nigris depingitur.

Decima octava tota viridis, ac maximè splendidi coloris, pedibus ac capite nigricat.

Decima nona illis videtur accensenda, quæ carnes æstivis temporibus defœdant. Figura enim omninò est eadem, colore tamen magis fusco, lucido, & ad cœruleum obscurum tendente: toto præterea corpore hirsuto, alisque circa exortum flavescentibus.

Vigesima vulgarium magnitudine est, corpore tamen obesiori. Pectus admodum obscurè lutescit. Alæ maculis duabus velut tribus fuscis pinguntur. Eædem in exortu flavescunt. Alvus tota ex cœruleo nigricat, & admodum plana est.

Vigesima prima corpore est rubro, oculis colore castaneo, pectore piloso, alvo nigra, sed tribus lineis subluteis transversis insignita.

Vigesima secunda ex Caninar. majorum numero, sed aliquantò minor, pectus habet atrum, & in eo lineas subalbas per longitudinem ductas, alvum cineream, ac admodum lucidam, maculis multis partim nigris, partim rubescentibus resperfam. Pediculi sunt aterrimi.

Vigesima tertia alis est colore argenteo ad aurum tendentibus. In ore aculeum gerit. Caput majusculum & pectus obscurè lutea sunt. Alvum planè luteam linea longa in duas partes supine dissecat. Fucum fermè exprimit maginitudine. Sicut insuper

Vigesima quarta, quæ ob varietatem colorum valde speciosa est, caput habet album, oculos amplos spadiceos, thoracem nigrum, sed lineis 2. subalbis rectis exornatum. Alvus oblongiuscula est nigra, aliisque coloribus conspicua. Quà enim pectori jungitur, maculas 4. luteas habet, 2. utrinque intercurrentes lineæ nigræ distinguunt. Cætera albo, nigro, luteoque elegantissime variat. Prona pars penitus flavescit, præterquam in extremo, ubi nigricat.

Vigesima quinta vulgaribus muscis magnitudine æqualis pectus habet nigrum, lineis aliquot subalbis variegatum, alvum colore æris politissimi & splendidi.

PUNCTUM II.

De Muscis Aldrovandinis tabulæ secundæ.

TOtidem species & 2. tabella habet. *Primo & secundo* loco quæ positæ, invicem fere similes sunt, quanquam prior caudam sursum, altera deorsum flectat. Utraque anteriori parte muscas communes ad amussim repræsentant, capitis scilicet & pectoris figura. Dorso sunt eminenti, elatoque ac giboso pilosoque. Alæ longæ, angustæ, ad caudam propemodum extremam exporrectæ. Alvus nigra, angustaque in 8. disterminata annulos, tandem ita acuitur & reflectitur, ut Scorpionis caudam efformare videatur. Pedes oblongi scabri, in extremo veluti in minutulos digitulos divisi.

Tertia exigua admodum alas habet argenteas, lineolis nigris ternis tranversim sectas, alvo breviores, quæ initio crassior est, sed posteà magis magisque attenuata paulatim in mucronem desinit. Quidquid alvi ultra alas protenditur, id totum nigerrimum est. Petioli colore sunt ferrugineo diluto ad luteum vergente. In ventre aut ejus apice nulla observare licet segmenta, quæ annulos vocat Albertus. Caput & dorsum nonnihil rufescunt superne. In dorso extremo, ubi alvo jungitur appendicem parvam quandam habet albicantem.

Quarta oblonga est & gracilis, capite pro corporis portione magno fusco, fusco item thorace, qui gibbosus est. Alvus exilis in medio rubra, cæterò nigricat. Pedes atri, quorum posteriores longissimi sunt.

In *Quinta*, quæ tota cinerea est, nihil præterea notatu dignum.

Sexta culiciformis est, caput & dorsum fusca sunt. Caput culicis exiguum, sed nulla fistula. Alæ longæ & angustæ, ad extremam alvum exporrectæ, aut etiam ulterius, ex fusco splendidæ. Alvus annulosa, angusta, oblonga; dorsum supinum, luteum, nigris maculis varium.

Septima in media fronte inter ocellos nigros punctulum aliquanto prominet jujubæ. Proboscide armatur insigni. Corpus totum, pedes & alæ colore sunt ferrugineo. Membrorum constitutionem icon exacte ostendit.

Octava ex minimarum genere est tota nigricans. Alæ in ipso exortu, nigræ,

 cætera

cætera argenteo splendent.

Nona pariter ex minimis est, colore viridi pereleganti conspicua, qui, si Soli obversetur, velut aureus apparet. Alvus angusta brevis, & in extremo nonnihil acuminata. Alæ ultra anum protensæ. Ejusdem generis, imò minor est

Decima, & ipsa pariter viridis alvo exiliore, magisque acuminata.

Alvum quoque acuminatam, sed non adeo, habet

Undecima, colore nigro est, sed maculis albis in capite, dorso & media alvo varians. Alæ argenteæ purpureum quid, si Soli obversantur, ostentant.

Duodecima à minimis illis viridibus nihil differt, nisi quod ano est rotundiore, crassioreque.

Decima tertia ad majores accedit, tota atra, præterquam in alvo (quæ compacta & crassa est ubi tribus, quatuorve lineolis seu circulis cinereis transversim secatur. Alæ amplæ, & duplo fermè toto corpore longiores, in extremo albicant, cætera aterrimæ.

Decima quarta vulgaris muscæ speciem refert, sed thorax & alvus ex cinereo viridescunt. Alæ & pedes flavescunt.

Decima quinta Fucum & Vespam refert, illum corporis crassitie, hanc colore potissimum alvi. Hæc enim lutea est, lineis quatuor transversis nigris insignita, per quarum medium linea aliàs ejusdem coloris rectà percurrit. Pectus pariter subluteum, & maculis item duabus nigris utrinque decoratur. Caput in medio lutescens linea quædam nigra transit. Oculi sunt fusci, antennæ admodum exiguæ, pedes lutei in extremitatibus quodammodo nigri.

Decima sexta ex caninis majoribus est; Oculos rubros, magnos, prominentes linea alba interstinguit. Pectus cinereum est, sed tribus lineis rectis, albis distinctum. Alvus quadrangulis fuscis, albisque invicem alternatim subeuntibus varia, latrunculorum lusum repræsentat. Ipsa tota in prona parte ex cinereo ad fuscum tendit.

Decima septima exigua est & nigra, musca vulgaris fortè nondum adulta.

Decima octava apem quodammodo refert. Alvum luteam & pilosam linea quædam nigra supernè à pectore ad extremitatem protracta rectà percurrit. Pectore est nigro, capite albo, oculis fuscis extuberantibus. E media fronte cornicula brevia, nigra & apicibus rotundis insignita emittit. Alas subluteas & splendidas habet. Anus niger est & hirsutus, cætera lutescunt præter pedes, qui nigricant, præterquam in extremo, ubi albicant.

Decima nona toto corporis habitu vulgares refert, sed magnitudine inter majores & minores ambigit.

Vigesima eadem magnitudine est, tota ferè atra. Alæ maculis fuscis coloranrur.

Neque ab his discrepat magnitudine

Vigesima prima hirsuta, pectore nigro, alvo rufa, sed supinè nigris notis ad podicem usque nigrum item continuatis variegatur. Alæ fusco maculantur.

Vigesima secunda majoribus congener, tota penitus cœrulea est.

Vigesima tertia vulgaris domestica est, nulli non nota.

Vigesima quarta coloris est spadicei auri adinstar rutilantis.

Vigesimam quintam, quę ultima est in hac serie, totam penitus auream alæ argenteæ cohonestant.

PUNCTUM III.

De Muscis Aldrovandi tertiæ tabulæ.

IN tertia tabella viginti duæ exhibentur.

Priori loco quæ depingitur, corpore est exili, capite, alvo, antennis proceris, pectore nigro, alvo rubente.

Hac aliquanto majores sunt *duæ subsequentes* pulchræ admodum & valdè similes. Prior capite & thorace, pedibusque est cœruleis, corniculis oblongis, alis luteis, alvoque inter rubrum & luteum ambigente.

Quæ post has in eadem serie *quartum* & *quintum* locum obtinent, vespæ quodammodo speciem præ se ferunt, quanquam minores sint, antennis pariter instructæ, capite & pectore fuscis, alvo & alis lutescentibus, his intensius, illis obscurius.

Sexta corniculis adeò brevibus, ut carere eis videatur. Corpus totum annulis aureis, & nigris alternis variegatur. Alæ auro & argento mistis resplendent.

Septima ex iis, quas Tavanellos vulgus vocat, longa proboscide, brevissimis corniculis prædita, thorace obscurius, alvo dilucidius lutescente, alis argenteis.

Octava ex majorum numero est tota penitus viridi colore obsoleto vestitur, sed caput rubet, alæ albent.

Nona eadem videretur, nisi multò gracilior & minor esset.

Decimam quoque ex muscarum genere judicavi. In ore promuscidem habet valde longam & bifidam. Capite est rufo & hirsuto, antennis exiguis, corpore toto plano & depresso, colore aterrimo & splendido instar holoserici: alis longiusculis, quæ in parte externa nigrescunt, in interna argentum referunt. Totum corpus supinum admodum hirsutum & pilosum est, in medio nigricans, ad latera albicans, pedibus est flavescentibus hirsutis. Alæ

tametsi

tametsi flavescant, si soli obversentur, argento splendent.

Musciforme insectum, quod *undecimo loco* exhibetur, libuit appellare, quod proboscide, capitis & pectoris conformatione omninò muscam referat. Caput nigrum est, thorax item niger: viridis in dorso macula longa: alvus valde longa, deorsum inflexa & acuminata, ferruginea & maculis atris supinè per longitudinem ductis. Crura item sunt ferruginea.

Duodecimo ordine depictum Insectum musciforme quoque dici potest, capite crasso ferrugineo, pectore & alvo oblongis, angustis, colore viridi; alis albis, nigris fibris intercurrentibus, pedibus subflavis.

Tertium & decimum Insectum alvo pariter est admodum procera, colore modò nigro, modò croceo lutescente distincta, tenui & in extremo obtusa. Alæ latiusculæ sunt argenteæ, breves. Per tergus luteum fusca linea deorsum tendit. Caput nigrum, cervix lutea, antennæ perbreves, perbreves item pedes, qui cinerei sunt.

Jam verò *decima quarta* in hoc ordine elegans musca est, alas habens plane argenteas, caput nigrum, nigras item & subtilissimas antennas, oculos flavos, cætera viridia, præterquam in suprema alvo, ubi elegantissimo miniaceo colore insignis est.

Decima quinta exigua est, at longis proportione alis, iisque fuscis. Tota ipsa candicat. Caput rotundum est, exiguum, alvus hirta.

Decima sexta muscula est omnium minima, tota aterrima, alis albis longissimis pro corporis exilitate.

Decima septima alis pariter longis & totam cooperientibus prædita est, corpore fusco & nigro, superius vario, pedes habet posteriores valdè longos, longas item antennas, easque nodosas & flexiles.

Decima octava tota est coloris fusci, corpore exili, brevissimis antennis.

Decima nona alis & alvo coloris aurei splendidissimi, longiuscula, pectore fusca. In capite puncta habet duo lutea, antennas nigras in extremo obtusas.

Vigesima capite est nigro, antennis brevissimis nigris, alis argenteis, cætera ex cœruleo viridis.

Quæ *penultimo loco* picta est, similis est ei, quæ in secunda tabula depicta est sexto ordine, sed crassior & elegantior, nigra & luteis annulis: alis item proceris ex luteo ad castaneum vergentibus, capite nigro rotundo, unionem nigrum æmulante, antennis brevibus, quà capiti inseruntur, admodum tenuibus, in extremo crassis & obtusis: pedibus longis, subflavis.

Postrema ex Tavanellorum vulgò dictorum genere est, sed insolenti aspectu, quo ranam, bufonemve quodammodo æmulatur. Corpore est procero, crassoque, coloribus nigro & flavo variegato, oculis nigris, amplis, & obtuso rictu ranam, bufonemve (ut dixi) exprimente. Antennis caret. Pedes sunt brevissimi. Alæ longitudine alvum excedunt & latitudine; color iis aterrimus.

PUNCTUM IV.

De Muscis Mouseti aquaticis.

MOuseto duplices sunt muscæ, *Aquaticæ* nempe & *Terrestres*, quarum illæ *Phryganides*, *Macedonicæ*, *Tigurinæ*, *Æschnæ*, *Luteæ*, *Fuscæ* & *Tipulæ*. *Mouf. Theatri Insect. pag. 69.* ἕλιοι Græcis seu lacustres nomen tale, quod rebus aquis innatantibus vescantur, & super aquas potissimum degant, sortitæ sunt.

Phryganides, inquit Mousetus ex Phryganio vermiculo (quem Angli Cados Worme appellant) in aquis degente, & mense Aug. ad superficiem aquarum ascendente exit, quaternis alis, colore fusco, corpore oblongo, 2. antennas breves habens, caudam verò bifurcatam, vel duas setas è cauda exeuntes. Varia hujus muscæ est forma, quia Phryganiorum ipsorum tanta varietas.

Apud Maced. circa fluvium Astræum, qui inter Berocam & Thessaliam medius fluit, volitat muscarum genus, quæ non ubique reperiuntur, nec ad aliarum muscarum similitudinem quicquam accedunt, nec Apum Vesparumve, aut crabronum faciem gerunt; harum tamen cujusque aliquid referunt: nam magnitudine crabrones, colore vespas, bombitatione apes, audacia reliquas muscas repræsentant; ἱππούρους indigenæ vocant. Equiseles Latini; per summas aquas volitantes piscibus in escam cedunt.

Musca aquatilis æstiva major frequens circa Tigurum conspicitur mense majo (vulgò tes glasst vocant) quam à generoso nominatam accepimus & à Tigurinis describi optamus.

Æschnæ muscæ sunt aquaticæ, colore cinereo, alis quatuor, sex pedibus juxta caudam, multos quasi exiguos pilos lanuginosos habentes.

Musca aquatilis lutea ex fusco lutescit, alas, habet longas, in scapulis semper inter volandum erectas. Oculi illi magni prominentes, cauda longa articulata, cujus in extremitate duo pili longi exeunt; juxta flumina & paludes semper versatur, rarius alibi, præsertim à pluviis.

Fusca alia est quatuor alis longis, longisque cruribus corpore articulato; duas longas antennas in fronte gerit, parvum ca-

caput, oculos prominentes & nigricantes. Alæ fuſcæ, ſed dilutæ magis, quàm reliquum corpus. In ſylvis juxta paludes & ſtagnantes aquas ferè ſemper reperitur.

Denique inter rariores muſcas illam *Cardani* referam, à ſemetipſo deſcriptam his verbis: Animal, inquit, habeo ſcarabæo ſimile, quod non fœtet, molle, celerrimum omnium, quæ noverim, annuloſorum: colore eſt fulvo obſcuro, non nigro; 6. pedibus, duabus alis perbrevibus atque tenuibus, quæ caudam minimè tegunt, caudam habet ejuſdem cum capite figuræ & formæ: ut bicipitem eſſe putares. Nam ut ſupina capitis parte os habet: duoque ibi cornicula ſub mento brevia: Sic duo item alia in prona: toto animali longiora, totidem quoque habet in cauda, ſed his duobus, quæ in capite longiſſima ſunt, breviora, ex his tamen ſuperiora inferioribus longiora ſunt & craſſiora. Quam ſanè beſtiolam non vulgarem utinam cum Cardano vidiſſem, ut deſcriptioni huic iconem adjeciſſem.

Et tantum de Muſcis Aquatic. Mouſet. Ego quadripennes ad Zygænam potius vel Papiliones referrem.

Punctum V.

De Muſcis Mouſeti terreſtribus ζωοφάγοις.

Mouſet. p. 58. 59.

TErreſtes muſcæ, ad quas & minutiſſimæ illæ, quæ celerrimè currunt, & in novellis fœniculi foliis ſubinde reperiuntur, ſunt vel ἀλληλοφάγοι, vel ἐπεροφάγοι. *Illæ* magnæ ſunt μακρόκνημοι, & muſcis potiſſimum veſcuntur. *Hæ* aut ſunt ζωοφάγοι, eæque *Carnivoræ*, *caninæ*, *Equiſugæ*, δαμαληφάγοι *bucularum oſores*, *oviſugæ*, ὀφιοβόροι *ſerpentivoræ*, σκατοφάγοι *merdivoræ*, βομβυλοφάγοι, *bombylivoræ*, vel ἀζωοφάγοι. *Carnivora* muſca eſt fere omnium, ſi corpus reſpicias, maxima, capite rubente, corpore punctulis ex fuſco albicantibus variegato: ventre craſſo, cœruleo, pellucido, alis duabus nigris, hirta pilis, carnes avidè appetit. Solitaria plerumque volat, rarius multæ ſimul conſpiciuntur, niſi forte in carnario atque macello: ubi lanii laniſtas agunt, muſcario muſcas continuò cædentes aut abigentes, ne illarum vermibus (Hipp. εὐλὰς vocat) obſonia ſcatentia pervileſcant. Proditum memoriæ eſt (Cælio Rhodig. narrante) apud Toletum in publico macello unam muſcam albedine nivea notabilem per integrum annum comparuiſſe. Quam hujus generis fuiſſe non dubito affirmare, quum in macello tamdiu fuerit conſpecta.

Κυνομυῖα, Muſca canum, Anglus à dogge Flye, Germ. Hundsfliege / Hundsmucken / Polonicæ Pſia mucha, ex Iſid. Euthym. & Philon. ſententia, Muſca eſt ſylveſtris, catulorum auribus infeſta, quam etſi frequenter excutiant, importunè tamen revolat, ac diutius ubi inhæſerit, eroſione carnis ulcus excitat. De hac Homerus Iliad. Φ: τίπτ' αὖ κυνομυῖα θεοὺς ἔριδι ξυνελαύνεις; Athen. item eleganti cuidam ſcorto ob ſingularem impudentiam, mordacitatem atque moleſtiam, κυνομυίας nomen additum libro quarto memorat. Eſt enim κυνομυῖα (utor Philonis verbis) ἐντομουλίαν δηκτικὸν ἀναιδὲς καὶ ἐπίβουλον. Videtur mihi in ſacris literis (nempe Exod. 8. Pſ. 77. & 104.) inſectorum nocentium generale hoc eſſe nomen, ut ex Chaldaica paraphraſi apparet. Quod ſpeciatim aliquid ſignificet, nulli generi muſcarum magis conveniet, quàm nigris illis grandioribus latioribus compreſſioribus vulgaribus, quæ impudenter involant jumentis, & non tantum ichorem, ut reliquæ, ſed ex alto ſanguinem maximo cum dolore eliciunt atque exſugunt. Carent proboſcide, verùm illius loco geminos dentes, ut veſpæ habent, quos altè infigunt cuti, potiſſimum verò pendulas canum aures infeſtant apud Germanos (aſſerente Camerario) atque ſæpe excoriant. Has nobilis quidam Anglus in Italia ſe vidiſſe dixit, alis exceptis Ricino per omnia ſimiles: quem ita compreſſis alis repræſentant, ut utrumque doctiſſimus ille Barbarus confundat. Niphus illi ut ſummam velocitatem, ita rotunditatem corporis aſſignat.

Oviſuga ad κυνομυίαν proximè accedit, dum volat, horrendum quid ſtudet & Aſilo gravius & tardius volat. Duæ ſunt ejus ſpecies, ſolùm magnitudine diſtant, major ſylvicola, minor verò ſepicola.

Ἱπποβόσκοι, German. Roßmucken / ſunt muſcæ magnitudine vulgarium, corpore compreſſo, duro, plano ac tenaci adeò ſubſtantia, ut inter digitos vix rumpi poſſint, nigricant magis quàm vulgares, nunquam rectà provolant, ſed lateratim, uti dicam, & quaſi per ſaltus, nec diu continuare volatum poſſunt, neque longè. Equos præcipuè apud Anglos vexant, eos circa aures, nares, teſtes & emunctoria perpetim lancinantes, quorum ſudore juxta cutem ad radices pilorum diffluente vivunt. Angli iis à ſide flyn vel à horſe flye nomina impoſuerunt, ut & Græci πλευροπτῆτες vocant. Quidam è Græcis κυνοραιστὰς appellant, ac etiam in calidioribus regionibus eaſdem canibus quoque moleſtiam afferre maximam affirmant. Crotonis ſpeciem alatam ac volatilem dicunt, ſed hanc plane aliam ſpeciem eſſe arbitror, ac ſolis equis infenſam.

De

Tab. IX

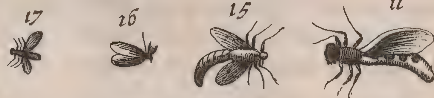
Muscæ referendæ ad Tab. 1 Aldro



Ad. Tab 2 Aldro



Ad. Tab. 3 Aldro



Culices Mucken



M. Buclaria Asilus

Muscæ M. Aquatica

Moufeti

M. Carnivora

Muscus Lupes

M. Bip 3

M. Bipolis Mouf 2

M Scorpiuros

M. Tabanides

Asiltq Apiarq

Wuniseta

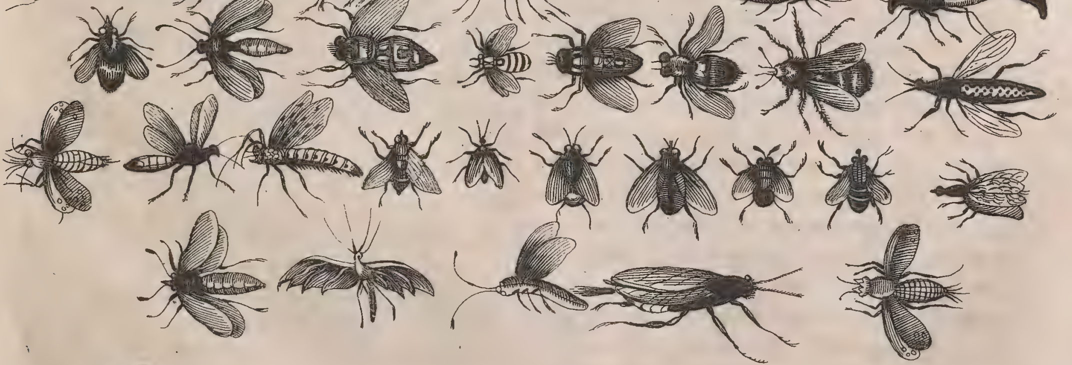
M. Quadripilo

M Mirabilis

M Bip. 5

M Tripilis

M. Bip. 4



De Buculariis seu βαμαληφάγοις in œstro agemus.

His proximè accedit alia musca, bobus & jumentis interdiu sole fervido infesta, quam Pennius *curvi caudam* seu σιλοέμεγιν jure appellat. Semper enim cruribus aut ventri jumenti insidens, caudam versus ipsam recurvam tenet & spiculum exertum, quò ad percutiendum cauda sit paratior. Hanc Angli à Whame and à Burrell flye proprie vocant, nec nisi in Anglia facile invenitur. Musca hæc api ferè similis forma & colore, sed corpore est crassiore. Non adhæret, nec sanguinem sugit, sed solummodo, stimulo in cauda pungit, atque ut equos affligat, per longissima itinera ipsos volando persequitur. Equi natura hanc muscam timent, & ad ejus solum contactum quasi horrent, cauda pedibusque & labiis tam cruentum hostem abigere sæpe conantes. Sunt, qui putant, hanc muscam non aculeo pungere, sed stercora pilis equi affigere cauda, unde posteà molestissimæ lendes gignuntur; Sed hoc experientia dixerit; nam ratio in re tàm minimè probanda silet & obmutescit.

Ὀφιωβόρος in Dryini præsertim serpentis squamis latibula habere dicitur Ætio, quæ tandem ipsos serpentes exanimes reddit, hæc pennis æreis donata χαλκῆ μυῖα vocata ab Hesych. ὅτι χαλκίζει τῇ χροιᾷ, cum cantharis vescitur, & morsu colorem serpentibus ingentem parit, deinde sitim inexplebilem & mortem. Horum postæ cadaveribus si postea hominem momorderint, lethale infligunt vulnus & insanabile.

Merdivoræ muscæ plurimæ sunt, alia est Creophago similis, sed major, oculis obscurè rubentibus, scapulis atratis, in quibus circulus oblongus pauxillum albicans, dorsum nigrum ex lineis transversim ductis ornatum. Alæ argenteæ, corpore longiores, circa stercus humanum plurimum versantur, aliàs perrarò.

Est & musca *viridis* toto corpore, splendore nimio quasi lanterna Punica pellucens, capite fusco, alis argenteis, in sylvis frequens, circa stercora ferè versatur vulgaribus muscis magnitudine æqualis. An sit Giacucul Sylvatici ignoro.

Aliam κοπρόφαγον deprehendimus, musca viridi minorem, corpore fusco, capite rubro saturato, linea medium quasi caput secante.

Aliam item vidimus corpore hirsuto, subflavo, oculis nigris prominentibus scapulis & dorso nigro pulcherrimè maculatis, cauda sublutea.

Alia item est, cui scapulæ dilutum rubent, ad croceum colorem parum accedentes. Duas habet antennas cæteris longiores, alas argenteas, totum corpus tegentes, caput nigrum, quadratum & exiguum; in stercore potissimum equino frequens assidet.

Denique in sterquiliniis (unde eas gigni probabile est) muscæ quædam croceæ apparent, corpore reliquis magis oblongo ac gibboso.

Muscam item raram, nec ubique obviam, murum ex aggesto fimo & materia putrescente factum depascentem vidi, omninò nigram, si absque alis quatuor argenteis fuisset. In scapulis etiam quatuor puncta alba, in reliquo corpore octo, id est, utrinque quatuor. Oculi albi, frons candido veluti asterisco notata, ex qua duæ antennæ nigræ & longæ emergant; habet item in supremo quoque femore album punctulum aspersum. Hanc muscam etiamnum in pyxide mortuam & conditam varietatis causa custodio.

Bombylophagus musca est montana, magna, nigerrima, corpore hirsuto, oculis oblongis, magnis, capite spadiceo, prædæ causa acrem cum Bombylio pugnam init, & volatu superans dorsum agilis conscendit, eique tenaciter inhærens tàm acriter mordet, ut hostem præcipitem in terram mittat, & melle qualicunque absorpto victrix abeat. In summis Cartmeli montibus se hanc pugnam, donec acies staret, conspexisse memorat in schedis Pennius, sed fortuna muscis favente Bombylios vita fuisse ejectos narrat.

PUNCTUM VI.

De Muscis Moufeti terrestribus ἀζωοφάγοις.

Ἀζωοφάγοι rebus ab animalium natura diversis victum quæritant, suntque *Humisugæ* & *Herbivoræ*, quas itidem Moufeti verbis describere placet. *Moufetus Theatri Insect. p. 74.*

Humisuga corpore est fusco, in capite juxta os albicante macula resplendens. Venter & pedes nigri: secus alarum exortum macula utrinque album gerit, dorsum griseum. In scapulis secundum longitudinem quatuor lineas obscurius albicantes obtinet, alas argenteas, & (si in aquam positæ fuerint) noctilucas. In semitis & talparum tumulis recens egestis invenitur, amat etiam humum pedibus complanatam & lævigatam, unde ab Anglis vocatur Thegraypath flye: floribus rarò insidet, eâ præsertim tempestate, quando talpæ terram evertunt cujus se humore sustentant.

Herbivorarum variæ sunt species, quarum tres apibus ferè similes, Luciano στρατιῶτιδες dictæ, id est, militares. Sunt enim aliis muscis grandiores, animosiores, magis-

gisque athleticæ, aspectu pulcherrimæ, alis argenteis duabus perinsignes.

Harum *maxima* & *primaria* caput nigricans habet, dorsum medium inter duas lineas tranversas veluti decussatum, extrema cauda nigra. Aliàs corpore est luteo.

Secunda non multum dissimilis, capite nigricante, scapulas quatuor lineæ flavæ, & tres nigræ secundum longitudinem ductæ ornant, reliquum corpus eodem ferè modo & iisdem coloribus est distinctum.

Tertiæ atque minimæ harum scapulæ flavent hirsutæ; caput rubet, reliquum corpus quatuor lineis nigris totidemque flavis per transversum actis distinguitur. Omnium corpora splendent, ac quasi inania translucent. In hortis versantur, & floribus assidentes succum eliciunt.

Lucianus militares muscas ita describit: Nascuntur, inquit, & maximæ quædam muscæ, quas militares multi appellant, nonnulli verò canes, sonitu asperrimæ & volatu velocissimæ. Hæ & longissimæ vitæ sunt, & totâ hyeme incibatæ perdurant: contractæ præsertim & connexæ tectis & culminibus. In quibus & illud est admiratione dignissimum, quod utrumque & fœminarum & marium faciunt, ut Mercurii & Veneris filius, qui mista natura fuit & duplici forma. His fortè συγγενὴς est alia musca apiaria dicta, cum splendore nigra, bipennis, cerilega, collectos florum succos posterioribus pedibus affigens apum more. Autumno apparet, rarissimè aliis temporibus. An hæc Aristotelis Sirenis? Sanè alarum tantum numero dissentit, quoniam illam τετράπτερον fecit, hæc verò duas tantum alas à natura consecuta est.

Harum aliæ sunt στρεψιόπτεροι, aliæ ἐριόπτεροι, aliæ χελιδόνιοι.

Strutiopterôn tres species vidimus. *Prima* tenera est & mollis, sepes, binis alis, alvo oblongâ, à capite paulò supra oculos duas veluti struthiorum pennas præmittens, ceu cornua lanuginosâ mollitie ne ipsis quidem plumis cedentia: scapulis utitur gibbosis, reliquo corpore albo, nigris suis alis longiore.

Secunda est ejusdem generis colore albicante, capite fusco, aliàs parum differt.

Tertia est omninò similis, sed antennas adeò molles & plumosas non habet, cauda albicat, corpore oblongo, quatuor albis lineis transversis insignitur, pedes, longiusculi, albo nigroque colore distincti: dum gradus confert, caudam paulatim elevat, atque alas binas translucidas veluti jactabunda diverberat. Hæ tres species verno tempore cumprimis apparent in hortis sepibus atque umbrosis locis, post atque ante pluvias frequentes.

Erinopteros tota alba est musca, vel potius argentea, exigua & ubique plumosa, adeò, ut, dum foliis insidet, nisi penitus intuearis, plumam diceres: alæ illi quasi dissectæ, separatis pennis avium ferè modo disjunctæ. Ab Edmundo Kniveto depictam accepit Pennius, deinde in sepibus & ligustrinis topariis sæpius vidit.

Musca, χελιδὼν dicta, volatu post se omnes relinquit, lateribus, caudâ, capite fusca & pilosa, oculos nigros habet propendulos, rostrum vel potius nasum mucronatum, è cujus apice antennæ duæ erumpunt; scapulæ summæ, ut & dorsum, nigræ: alæ duæ argenteæ, quarum partes anteriores pedum nigredini respondent. Quandoque in uno loco residet, veluti immobilis, verùm ubi propè accesseris, incredibili celeritate oculos fallit, & ne hirundini quidem celeritatis palmam (unde dicta Hirundo) unquam concedit.

Quam à Clusio Pennius accepit, nigra erat, alis duabus argenteis instructa, oculis albis conspicua. In dorso septem maculæ luteæ cum nigro in medio puncto erant.

PUNCTUM VII.

De Muscis Moufeti seticaudis.

PRæter has Muscarum species observavit adhuc Moufetus, *seticaudas* seu *pilicaudas* τριχέμυς & *Raras*. Illarum aliæ *unam*, aliæ *duas*, aliæ *tres quatuorvè* setas habent. *Moufet. theatri insect. p. 63.*

Henothrix sive *Uniseta* (sunt verba Moufeti) est musca caudata, toto corpore nigra (medio dorso ventreque rubescente excepto) alis duabus argenteis prædita, scapulis crassis, antennulis duabus nigellis facta, pillum unicum longum è cauda emittens. Hanc depictam ad Pennium idem Joachimus transmisit, affirmans eam non nisi Ameo præstantiori insidere, reliquas herbas non attingere.

Διπλότριχες sunt muscæ duas in cauda setas pilosvè habentes, quarum aliæ sunt corpore fastigiato, aliæ tuberoso. Prioris generis duas vidimus alis quatuor argenteis sine maculis, capitibus & scapulis nigricantibus, reliquo corpore fusco, nigris lineis transversis variato. Utrique longæ & exiles antennæ, similesque in cauda pili duo, sed paulò longiores, corpore tuberoso.

Bipiles quinque habemus. *Prima* Henothrici per omnia ferè similis, nisi quod huic plus quàm media corporis pars flavescit, duos in cauda pilos prælongos, quo-

quorum unus extensus canis leporarii currentis caudam refert, alter intus convolutus lineam spiralem.

Secunda muscarum longarum species est, quatuor habens alas argenteas, pedes longos mediocriter flavescentes, totum corpus nigrum, scapulas crassas, antennas duas longas & tenues, ventrem versus caudam protuberantem, è qua duæ breves setulæ sursum versæ erumpunt; In sepibus degit.

Tertiam Carolus Clusius Vienna misit: corpore ex fusco nigricante, alis duabus largis ex argento cæruleis donatam, corpore præditam acuminato, ex quo duæ seræ (ut Pennius notavit) vel plumæ potius excrescunt perdicei coloris, maculis nigris fuscisque mixtim ornatæ.

Quarta globoso est corpore, quod unciam longitudine æquat, caput, scapulæ ac pectus nigerrima, antennæ breves; pectori crasso sex pedes affixi nigerrimi, quorum priores omnium brevissimi, posteriores longissimi. Inter volandum pedes simul conjunctos pendulos dimittit, alæ quatuor obscuræ, argentei coloris, oculi nigri splendentes, caudæ extremitas nigra, unde duæ setulæ pauxillæ longitudinis se monstrant: à scapulis ad mediam usque caudam colore est ferè subcroceo, cauda tenui quasi filo longo scapulis conjungitur. Velociter currit quasi per saltus, in terra nidificat, muscis & erucis parvis famem extinguit.

Quinta longè hac minor est, figura eadem, sed alas verè argenteas monstrat, totumque corpus ad caudam usque fuscam rubescit.

Tripilium muscarum quinque duntaxat observavimus.

Prima oblongo est corpore & nigro, cujus medium valdè ex nigro rubet: antennas habet duas, etiam nigras, alas argenteas, quarum supremam oram macula nigriuscula adornat. Crura rubent, cauda tres crines longos emittit; velociter volat.

Altera similis, sed minor, toto corpore nigra, priore multò longior, tenuior atque exilior; alæ item argenteæ, antennæ priori similes, ac cauda tres longos pilos protrudens; volatus celeritudine à prima longè superatur.

Est & musca *tripilis* toto corpore albicans, nisi quod alæ quatuor maculis nigris distinctæ videantur, quarum exteriores majores, interiores verò breviores, has, dum quiescit, semper erectas tenet. Sex habet pedes, quatuor minores corpori affixos, duos anteriores majores, nigros, è collo ferè oriundos; inter duos oculos nigros prominentes globosos duæ antennæ nigræ atque breves exeunt. Corpus gracile, teres, longum transversum digitum: in cauda tres visuntur setæ corpus longitudine æquantes, quas volando in veri trianguli modum expandit. Majo & Junio mensibus ante & post pluvias potissimum apparet; circa fluvios paucis comitibus stipata convolat, quibuscum in itinere sæpè colludit. Anterioribus pedibus utitur quandoque ad palpandum, ecquid in via impedimenti sese objecerit, extendit enim illos corniculorum more. Talem anno 73. observavit Pennius.

Sequitur *quarta* mirabilis structuræ, alas habet duas argenteas, totum corpus nigricat, os forcipatum & aquilinum, in fronte duo cornicula brevia erumpunt: quatuor illi tantum sunt pedes, sub pectore duo graciles & breves; paulò inferius reliqui robustiores. Ex oblonga cauda primum duo brevissimi pili exeunt, atque sub his tertius multò longior, in extremo tuberosus oritur. Semel tantum se hanc muscam circa Hinigham, olim Comitis Oxoniensis castrum, vidisse memorat Pennius.

Ultima toto corpore & cauda nigra est. Corpus habet oblongum, alas duas corpore nonnihil breviores, pedes ex croceo flavescentes, caudam longitudine reliquum corpus æquantem, nisi semel in Cantio circa Greenhive visa perhibetur à Pennio.

Quadripilis musca corpore Tripilem primam repræsentat, sed magis versus caudam protuberat; pedes item nigri, ut antennæ, alæ item proceræ, quarum externæ internis triplo majores circa medium nigrâ maculâ distinctæ. Quatuor è cauda pilos emittit.

De *raris* muscarum speciebus, quarum quædam ad Papilionum censum spectant, ita idem.

Prima est musca papilioni minori æmula, alis quatuor argenteis, nigricantibus maculis corpus argenteæ lineæ transversim ornant, cauda rubens ex fusco, caput nigrum, scapulæ ejusdem cum cauda coloris, antennæ tenues, nigræ, breves, pedes exigui, nigri; in sepibus versatur præcipuè tempore matutino.

Secunda parum à prima diversa est, nisi quod unà cum corpore antennis, pedibusque & cruribus fusca sit.

Tertia est item πτερόπτερος. Sunt autem longiores illi alæ, maculis nigris distinctæ caput majusculum, nigrum, punctulis luteis pauculis notatum, antennæ tenues, duæ, nigræ, pedes sex subalbicantes, pectori crassiusculo affixi: scapulæ lutescentibus ex albo maculis variegatæ; dorsum quinque lineæ transversim ornant luteæ, ac punctulus unicus inter duas lineas conspicitur colore subluteo; in cauda quinque vertebræ rubent, cujus extremitas bifurcata est.

Quar-

Quarta eſt non valdè diſſimilis, ſed alas habet argenteas, ſine maculis antennas nigras longiores. Corpus ſeptem lineis tranſverſis albicantibus inſignitur.

Vidimus & *duas* muſcas *ſcorpiuros*.

Prima ſimiles habet præcedenti alas argenteas, ſed paulò minores, & in extremitate ipſarum tribus tranſverſis lineis nigris ſignatas, caput nigrum, pectus (ut & ſcapulæ pedeſque) albicat: reliquum corpus nigrum, cauda quinque quaſi juncturas habet, quarum tres dilutè rubent, duæ nigricant; extrema cauda bifurca, furcæ autem nigræ, & ſcorpionum modo ſurſum curvatæ.

Secunda ferè ſimilis, ſed extremitas caudæ craſſior, furcæ obtuſæ, caput luteum, oblongum os, alæ ſingulæ ſex maculis nigris ornatæ.

Eſt & alia muſca *quadripennis* corpore vireſcente, alis quatuor corpore longioribus, è liquido quaſi argento factis, quarum nervi vireſcunt; antennæ huic tenues & nigræ, oculi aurei (unde jure Chryſopis dicitur) volatus languidus, odor teterrimus, quem, ut blattæ, cùm vita amittit. Hortorum hoſpes vivit ſambuco inſidens. An ex Eruca oriatur, papilionum more, an verò ex vermibus arborum, equidem ignoro. Doctiſſimus ille atque humanitate clariſſimus Joachimus Camerarius primus illam Pennio oſtendit.

ARTICULUS III.

De Tabano.

Nomen. ETſi Iſidorus & Junius Tabanum cum Oeſtro ſeu Aſilo, eundem faciant: ipſa tamen deſcriptio, diverſitatem inter eos oſtendit, Græci μύωπα, à ſtimulando fortè, nam μύωψ, calcar, quo equi ſtimulantur ſignificat, dixere. Apud Latinos tabe, quod corpore tabeat, id eſt gracilis ſit, nomen obtinuit.

Deſcriptio. Totum corpus oblongum eſt, in tres præcipuas partes diviſum, caput nempè ſcapulas & ventrem, quinque vel ſex inciſuris diſtinctum. *Plin. H. N. 11. c. 28.* Nigricat ex diluto albo totus. In ore proboſcis longa, toroſa. Sex non octo ut Ardoinus prodit, nigris pedibus inſtruitur: reliquis maximam κυνομυίαν refert. Cauda ei ſtimuligera nulla.

Plin. H. N. 11. c. 33. Frequentes ſunt circa ſylvas & vias regias, ſepibus arboribuſque munitas. Ex ligno, Plinio teſte, proveniunt. Ex eodem naſci ſcripſit Ariſtoteles. Julio & Auguſto menſibus propter nimium æſtum ferociunt: homines tum, equos & ſerpentes affligunt. Equum in ſylva ad arborem alligatum, ſex horarum ſpacio à Tabanis occiſum, Mouſetus ab amico fide digniſſimo accepit. Quia longè videre nequeunt, jumenta per ſudoris odorem conſequuntur. Gerunt cum teterrimi fœtoris ſerpente, circa Helleſpontum bellum. *Nicand. in Theriaca.* Camelos etiam infeſtare, pinguedine piſcium abigi, prodidit Plinius. *Plin. H. N. 31. c. 2.*

Differentia. Diverſa Tabanorum in India Occidentali genera eſſe, Oviedus obſervavit, ſed non deſcripſit. *Duo* apud Aldrovandum habemus. *Aldrov. de Inſect. 3. c. 4.* *Unum* eſt corpore minore, capite nigro, antennis breviſſimis, ut vix appareant, pectore & pedibus nigris, alis ſubluteis, circuliſque concoloribus qui alvum ambiunt. *Alterum* minus adhuc, capite nigro, duobus albis punctulis in vertice inſignito, pectore ex nigredine ad ſubcinericeum colorem tendente. Alvo & alis ſubcinereis.

Mouſet. p. 62. Proximè Tabano illa muſca accedit, quæ Σκολιοῦρος & *Curvicauda* Pennio. Api ferè eſt ſimilis, corpus duntaxat craſſius. Stimulo in cauda pungit, quam jumento inſidens, verſus ipſam recurvam tenet. Non facilè niſi in Anglia invenitur. Sunt qui ſtercora equi pilis affigere, ſic pungere credunt; quòd moleſtiſſimæ poſtea inde lendes naſcantur.

Mouſet. Inſect. 1. c. 11. p. 61. Huc referri poteſt & illa apud Mouſetum *Tabanides muſca*, quæ capite & corpore vireſcit. *Scapulæ* ex virore ſplendent: *alas* habet duas extremis mediiſque partibus albicantes, reliquæ ex fuſco nigricant. Pennius ſemel Hanworthi talem obſervavit.

ARTICULUS IV.

De Aſilo ſeu Oeſtro.

Nomen. ASilus à Calepino & aliis cum Tabano confunditur. Perperam, ſuperius dictum. An à Silaro amne ad quem frequens, nomen ſumpſerit, dubium: ab aſſiliendo, vel quòd aſellos infeſtet, veriſimilius mihi eſt. Græcis eſt οἶστρος (Latinis Oeſtrus & Oeſtrum) ἀπὸ τοῦ οἰστρεῖν, inſanire, quòd armenta in furorem agat. Αἰόλον Euſtathius ex Homero vocat, vel quòd forma ſit ὑπόχαλκος; vel quod turbinis in modum moveatur. A feroci natura Oppianus ἄγελον dixit.

Deſcriptio. Eſt χλωροκεφαλής, & toto corpore ὑπόχαλκος, ſive ſubæratus, ſuperat Tabanum proboſcidis magnitudine; ab eodem verò bombi ſtridore vincitur. Geſtat anterius, durum, robuſtum, & benè compactum *aculeum*, quo boves tergore facilè pertundit. *Suidas.* Euſtathius muſcæ per omnia ſimilem; ſed majorem facit. Alii locuſtæ ſimilem (perperam) colore varium, mobilem, ὑπόχαλκον ponunt.

Natura. Circa ſtagna & fluvios verſantur, ad Silerum Lucaniæ amnem maximè. E latioribus quibuſdam beſtiolis, quæ fluvios ſuper-

Arist. H. A. 5. c. 19. pennatent oriri, ex Aristotele habemus; quas fortè alio in loco culices aquaticas nominat. Nicandri scholiastes hirudines, interpretatur: quasi sanguivora soboles ex sanguisugis matribus prodiret. Nasci & ex putri, nemo fortè negaverit. *Homer. in Odyssæa.* Tantummodò boves lacessunt, quos interdum furibundos reddunt; æstu inprimis urente. Ne attingant, piscium fortè adeps, ut apud Plinium legimus, faciet. *Plin. H. N. 31. c. 2.* Celerrimè volant, & præcipites.

Differentiæ Moufetus *Ocularii*, *Apiarii*, *Indici*, & *Moscovitici* meminit. *Prioris* jam meminimus. *Plin. H. N. 11. c. 16.* *Apiarius*, in extremis partibus favorum nascitur. Caput est spadicei coloris: linea alba à fronte ad occiput intercurrit: scapulæ & dorsum fuscescunt. Non florum duntaxat succo, & melle, sed & sanguine vescitur. *Indicum* Virginia profert; muscæ maximæ capite subrubente magnitudine, capite nigro. Linea argentea à scapulis ad os pertrahitur: ipsæ ex fusco nigrescunt, & geminas alas argenteas emittunt. Caudam sex vel septem subalbidi coloris incisuræ stringunt, reliquum corpus subnigricat. Venter ex cinereo lutescente dilutè virescit. Celerrimè volat. *Moscoviticum* Elmerus Chirurgus Moufeto misit. Alæ huic argenteæ, toto corpore longiores; oculi magni, oblongi, & maximam capitis partem replentes, rostrum nigrum, duriusculum, tripartitum, quo citissimè caligas è triplici panno consutas penetrabat, & cutem ipsam admordebat.

ARTICULUS V.

De Ephemero, & aliis quibusdam.

Ephemeron muscam vocat Aristoteles; quæ Æliano ἐφήμερος, Hesychio μονήμερος, aliis ἡμερόβιος, Latinis Diaria vocatur. Meminit ejus & Cicero. Quatuor alis, totidemque pedibus movetur, ut apud Aristotelem legimus. *Scalig. Exerc. 194. s. 5.* Scaliger addit, caput quale muscæ; oculos grandissimos, promuscidem in se convolutam; caudam longissimam, sectiunculis coaggestatam atque coaptatam, in extremo bifidam & trifidam; colore sub aureo in majoribus, in minoribus subfusco illustrem, ventriosa est. Taurini *Moniettam* vocant quasi Monachellam: Adriatici ad Maranum & Tergestæ *Cuzotullum*; alii Sitivolam, quasi Sagitellam. Unà cùm sole oritur, adolescit, vigescit, languescit, moritur. Scaliger nullam manè ad Sarcam & Benacum conspexit, circa vesperam omnes, captam per noctem servavit. Sub solstitio æstivo ex folliculis quibusdam uvarum putrescentium erumpit. Plinius tenues membranas vocat. *Arist. H. A. 5. c. 19. & de partibus Animal. 4. c. 6.* Frequentissimæ ad Hippanim fluvium inveniuntur, prodente Aristotele. An verò folliculi isti Chrysalides sint, à quibusdam Erucis prodeuntes, difficile est dicere. Succo animulam sustentant; nec aëri nec terræ quicquam debentes. *Miechov. Sarm. Europ. l. 2.* Miechovius eorundem ad Borysthenem meminit. *Sunt*, inquit, *vermes*, *& volucria alata*, *quaternis*, *interdum senis alis*, *manè supra aquam currendo*, *circa meridiem juxta ripas volando sese exercent*; *sole verò occidente*, *quotquot eo die natæ sunt*, *eodem obeunt*. Huc pertinent, Pennii τεήμερος, Æliani *Ephemeros*, & Scaligeri *volucella*. *Moufet. Theatri Insect. 1. c. 12.* Τεήμερος corpore est oblongo & papilionari: *Capite* parvo subluteo: *oculis* grandibus, prominentibus nigris; *promuscide* involuta, verbasci lutei coloris, quo rorem à floribus sugit. *Cornicula* duo nigra, longiuscula, paulo supra oculos affixa habet: *ventrem* & dorsum sublividum, extremam *caudam* ferè luteam. *Alas* quot pedes; quarum exteriores lividæ; extremis fimbriis ex fusco subluteis, interiores ex fusco flavescentes. Alæ externæ, cum ad corpus tegendum conjunguntur, adeò sunt contiguæ, ut contactum earum vix animadvertas. Tardivola est, nec diu in volatu durat. Inter malvas & urticas, & quidem triduo duntaxat, vivit. Quam Scaliger *Volucellam* vocat, illa Cardano *Muscilio* est, Moufeto Bibio, Æliano fortè ἐφήμερος, Grapaldo *Muscilla*, *muscula*, & *Muscio*. *Ælian. H. A. 2. c. 4.* Ælianus suam è fece vini acescentis oriri scribit: Grapaldus suam per autumnum in vinaceis. Nullum etsi rostellum habere videatur: ajunt tamen, dolia unciali robore confecta ab iis pertundi, ut vinum totum effluat. Frequentissima est in cellis, nec quicquam præter vinum appetit.

Moufet. l. c. p. 77. Coronidis loco duas adhuc Muscarum species adjiciemus. *Una* in florum calicibus, herbæ illius quæ *Ben album* à plurimis vocatur, latet, & quidem florivora: ut à Bruno Pennius accepit.

Altera in occidentalis Angliæ urbis cujusdam agro (Tanton vocant) in fructu mali arboris, quem *Velin* appellant, æstate ad umbilicum mortua, viridis ac splendens reperitur.

Malo dissecto musca evolat, & ex vermiculo quodam ibidem orto gigni videtur.

ARTICULUS VI.

De Culicibus.

Nomen. Culex vel ab aculeo, quod eo sanguinem sugat & carnem terebret, quod Isidoro visum, *Isidor. Orig. 12. c. 8.* Latinis dictus est; vel

vel quasi *Cutilex* quod cutem laciat. Usurpatur in virili & muliebri genere. Moufetus *Cuticem* vocare mallet. Græci, generali quo omnes culices comprehendant, nomine carent. κώνωψ amplissimum est, quod πόρνοψ Pausaniæ. Hinc Oetæis Hercules Conopius, qui culices abegit: Bæotiis Parnopius Apollo. Rulando, ἐμπὶς, κινώπετος, κώνωψ, σαίβητος, σέρφος, σκνὶψ, & κνὶψ, Synonima sunt. Nihil quidem certius ἐμπίδα culicem apud Aristotelem Gazæ esse: sed Aristophanis scholiastes, ζῶον ὕδασι γινόμενον, ὅμοιον τῷ κώνωπι, μεῖζον δὲ τῇ περιοχῇ, κατὰ δὲ τὸ μέσον λευκῷ περιεζωσμένον, *seu animal propè aquas genitum Conopi simile, majus verò in circumferentia, & circa medium, lineâ alba cinctum*, interpretatur. Alibi tamen κώνωπα dici ponit. Κινώπετα Hesychio sunt κνωδαλα θηρία, *animalia reptilia*, Nicandro ἐν τῷ πέδῳ κινεύμενα, κνὶψ peculiaris generis nomen esse videtur, quod fortè Plinio sub *Culicum mulionum* nomine venit. Hesychius volucre culici simile exponit. Σάβηνται, eidem sunt κώνωπες. Σέρφος denique animalculum formicæ aut veri simile Varino. Videtur & σύρφος dici. Constantinus animalculum Culici simile exponit.

Moufet. de Insect. 1. c. 13.

Aristoph. in Avid.

in Nebulis

Descriptio. *Plin. H. N. 11. c. 2.*

Miratur hoc insectorum genus plinius. *Ubi, inquit, tot sensus collocavit in culice? Ubi visum in eo prætendit? ubi gustatum applicavit? ubi odoratum inseruit? ubi verò truculentam illam & portione maximam vocem, ingeneravit? quâ subtilitate pennas adnexuit? prælongavit pedum crura? disposuit jejunam caveam, uti alvum? avitam sanguinis & potissimum humani sitim accendit? Telum verò perfodiendo tergori, quo spiculavit ingenio? Atque ut in capaci, cum cerni non possit exilitas, ita reciprocâ geminavit arte, ut fodiendo acuminatum pariter, sorbendoque fistulosum esset.* Corpus eis oblongum, proboscis, quam omnes in ore gerunt, quia ex bipennibus, muscarum proboscide triplo longior. *Alæ* duæ, magnæ, ex gibbosis scapulis oriuntur. *Crura* sex vaccia, prælonga, valga, è pectore prominente & quadrato nascuntur, cum ut melius ambulent; tum ut facilius sese humo attollant.

Locus.

Paludosis & aquosis locis plærumque gaudent. Mesopotamia insignes & leonibus infestos alit. In Ægypto magna eorum copia. Bellonium cum comitibus ita circa Cairum vexavere, ut exanthematibus correpti viderentur. Eorundem cantu famosa Adriæ littora facit Martialis. In India Occidentali invenias qui vestes pertundant. Antiochiam & Byzantium ne possent ingredi, Apollonium Thyanæum fecisse, Tzetzes author est.

Bellon. obs. 2. c. 35.

Martial. Epig. 3. 93.

Martyr. Rer. Oceani 4. Decad. 3. & l. 9. Decade 7.

Acidis delectari Aristoteles & post eum Plinius, reliquit. Nec dulcia respuere certum, siquidem sanguinem humanum, qui dulcis est, eliciunt. Haurunt & vinum, consumptoque moriuntur salicto, ut Martialis habet.

Tzetz. Chil. 2c Cibus. *Arist. H A. 4. c. 7. Plin. H. N. 10. c. 70.*

Quia non coëunt, Ideò necesse est, ut ex putri, vel aliunde nascantur. Albertus ex aquosis vaporibus oriri scribit. Ex cossis provenire primus Pierius, & falsò, prodidit. Ut verbo dicam. Alii ex putridis cadaveribus, ex putrida in paludosis aquis materia alii: ex herbis, arboribus, ut polio, lentisco, ficu, therebintho, palmâ, ulmo, quidam prodeunt. *E vermiculis*, inquit Moufetus, *in napo, ligustro, lentisco, therebintho, ficu, caprifico, aliisque arboribus veluti seminum sparsis, & per non putrescentem sed animantem naturam natis, culices prodire nemo non novit.* Brujerus verò insectum longis admodum pedibus, quod culicem majorem dixisset, in lacuna valde sordida, ex theca coriaceâ molli sese proripere, vidit: putabatque ex verme aliquo erucæ simili ibidem incluso ortum duxisse: quòd casula talis intus fuisset, in qualem sese erucæ transformare solent. Plura in Differentiis.

Generatio.

Moufet. Theatri Insect. l. 1. cap. 13. p. 84.

Olfactu plurimum valent. In volando, aërem, ob alarum mollitiem & alvi tenuitatem, non commovent. Lumine adeò delectantur, ut sæpissimè in lucernas incidant. Strepitum alarum continuâ & replicata concussione edere, credibile est. Chærephon apud Aristophanem, an per podicem, an per os canant, facetè ex Socrate quærit. Quia morsu valent, ideò non mirum, Myuntem urbem, è palude quadam, quam Mæander fluvius obstructo limo ostio, effecerat, olim vastasse: Acarnensium urbis quæ juxta Asiæ Pergamum frequens habitabatur, pulsos incolas, quod apud Pausaniam habetur.

Natura.

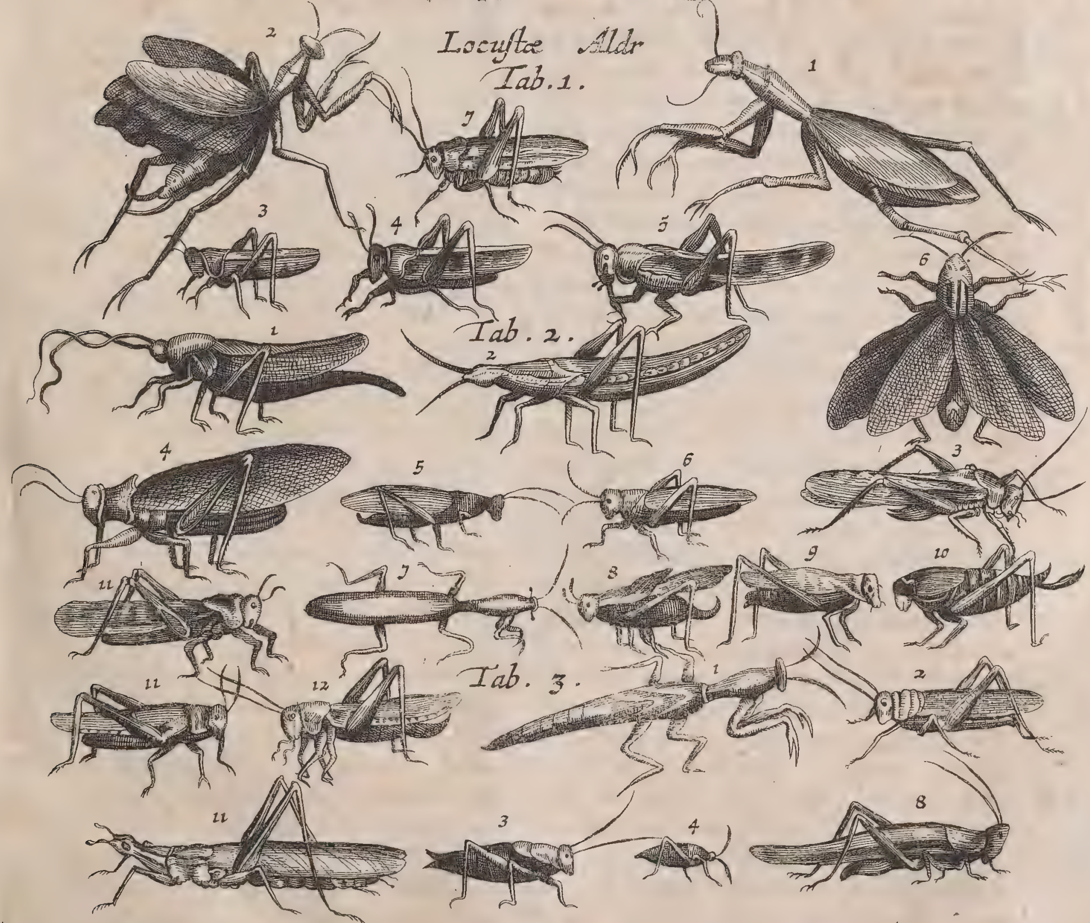
Pausan. in Achaicis.

Idem leonibus in Mesopotamia, & apud Rizophagos qui Astaboran & Astapan fluvios circa Meroën incolunt, Oriente Syrio olim accidere suetum, Diodorus Siculus & Strabo authores sunt. Licet ex iisdem & *præsagium* sumere. Divergente sole, si in aprico lusserint, caloris. si in umbra, tepidas & mites pluvias, si prætereuntes pupugerint, frigus & nimbos præsagiunt. Congressi aliquando inter Shenæ & Sionis monasteria in Anglia, (pugna per quatuor horas duravit) Monachorum exilium quibusdam innuisse credebantur: Bella in parte Occidentali nonnullis cum anno M.D.LXXX. per quatuor continuos dies, ex Italia, in Occidentem evolarent. E pomo quercino, si circa Michaëlis festum culex eruperit, bellum hostile Mizaldo præsagire videtur. Aquam subesse Paxanus eo loco pollicetur, quo se sole exoriente, trabis instar contorquent.

Multa

Locustæ . Hewschrecken . Moufeti . Tab. X .





Remedia. Multa eorum exitio, vel ut fugarentur, vel vitari possent, humana industria invenit. Conopæo olim Alexandrini utebantur: hodie in summis ædibus sub dio habitant. Indi arenâ obruti, faciem frondibus inter ramos contegunt. Culices, eorum quidam, ut sibi pareant, adorant. Septentrionales tentoriolo ex panno lineo vel cortice facto se includunt. Merula cannabis humidæ ramusculos in lecto apponendos suadet. Angli suum *Fencanapy* palustre conopæum, seu stercus bovinum, patulum, planum, semiaridum, vel duriusculum filo ad imum lectum suspendunt. Huic odore illecti, totam noctem insident. *Abiguntur*, coniza, cupressi pillularum cum arboris coma, absynthii, melanthii, lupinorum, juniperi, rutæ, vitrioli, &c. suffitu, de quibus apud Dioscoridem, Plinium, Galenum, & alios legimus. Rhases pilum equinum per mediam domum extentum commendat: Pedemontanus, pulverem cumini subtilissimè triti, cum vinoque misti, quo pampini vitis, aut alicujus arboris frondes irrorari, cubiculorumque ostia, & fenestræ aspergi debent. Adhibetur & aceti cum origano decoctum. Ne jumentis noceant; serpentariæ suffitum facere, Olaus M. author est: ne hortis, amurcam recentem & ex caminis fuliginem hortis inspersam, Palladius; malicorii aut galbani fumum, Plinius. *Enecantur*, si rutam decocto conyzæ madidam, in ædium angulis deposueris.

Plin. H. N. 17. 21. l. 19. c. 10. l. 23. c. 6. & l. 27. c. 5.

Usus. Vilis licet, abjecta & molesta bestiola, usum tamen aliis animantibus præstat. Solo quippe culice Thymalus piscis, Ticini fluvii incola capitur. Crocodilus iisdem victitat. Aves κνιπόλογας dici diximus, & κνιποφάγας. Plura in Differentiis dicemus.

Differentiæ. Magnitudine inprimis, & generandi modo præcipuè differunt. Sunt quidam *magni*, quidam *parvi*, quidam *minimi*. *Magni* ἐλεῖοι dicuntur, quod palustribus locis oriantur & vivant. Corpore sunt oblongo, duabus alis prædito, quas elimatas & politas, supra humeros extendunt. Ocreas sæpè & triplices caligas perforant; & morsu venenato, modò dura & livida tubercula; modò vesicas, modò punctula pruritu plena inferunt. In Hispaniola & calidioribus regionibus sunt crudelissimi. An σύγες Theophrasti? Strabo μεγάλους κώνωπας vocat. *Parvi* morsu mitiores sunt, æstate umbrosa, hyeme nivosa incolentes. Salsum duntaxat sudoris pabulum morsu eliciunt. Unde tuberculum jucundi pruritus plenum exoritur. Juxta sepes & arbusta mutuis quasi cursibus colludunt. *Minimi* in Anglia aquilonari, pyramidali semper figura provolant: figuræ suæ aciei fines nemo transit. *Sursum deorsum* (verba sunt *Moufeti*) *feruntur, nictu oculi, & dicto citius, in latera aciem deducunt, totumque que subitò exercitum in latera dispertiunt; quæ sive muscario sive pulvere, sive aquâ affusâ, sive spiritu violento fregeris, coeunt tamen confestim, & ante digiti crepitum, in pyramidalem sese formam omnes recolligunt.* Ex uligine putrescente oriri credo, vaporeque aqueo ali. Intestinum siquidem iis tenuissimum, album, ferè invisibile, spumeo, albo, tenuissimo, & nullius ferè tenacitatis humore plenum. Longius quandoqua ab aque volitant: & loca à flatibus libera amant. Pierius Valerianus, cujusdam generis inter minimos mentionem facit, quod tam est exiguum, ut visum inter volandum fallat, nisi intenderis; sed tam acuti ictus, ut cutem pertet ebret.

Theophr. de C. P. 2. c. 4.

Moufet. l. c.

Pier. Hierogl. 26. c. 24.

A modo generandi differentias apud Græcos habemus. Εμπὶς, ψὴν, κνὶψ, præcipuæ sunt. Εμπὶς quid sit superius dictum. Albo cingulo à natura ornatur. Unde Aristophanis scholiastes, εἶδος κώνωπος παραπλήσιον ζώνην ἔχοντος, dixit. Muliones quidam vocavere: sed perperam. Hi enim uno tantum die vivere dicuntur, & tanquam *Melliones*, quod solo melle vescantur vocari. Rostrum habent pici arborei instar, longum, acutum. Crapulâ disrupti statim exspirant. Erupidas ex Ascaridibus (malè tipulas vertit Theodorus) fieri scribit Aristoteles. *Ascarides autem in limo puteorum, quo aquæ, subsidente concretione terrenâ confluunt. Principio limus ille putrescens; colorem capit candidum; deinde nigrum: postremò sanguineum. Tum ex ea quædam perexigua rubra oriuntur; algæ pusillæ specie. Ea aliquandiu hærentia moventur: postea abrupta feruntur ab aqua, & vocantur ascarides. Diebus haud multis post; tollunt sese rectas ab aqua; neque moventur; & sunt duræ: tandem abrupto putamine culex superinsidet, donec sole vel flatu moveatur, ut inde avolet.* Ψῆνες ficarii sunt culices. Generantur ex caprificis eorumque putrescentibus granis. Ideò cum evolavere non inveniuntur intus grana, quæ in eos versa apparent. Usus in maturandis ficubus. *Nam fraudati alimento in matre, putri ejus tabe ad cognatam volant, morsuque ficuum crebro, hoc est, avidiore pastu, intus solem secum primò inducunt, cerealesque aures immittunt foribus apertis. Mox lacteum humorem sive infantiam pomi absumunt: quod fit & sponte: ideoque ficetis caprificus præmittitur ad rationem venti, ut flatus culices evolantes in ficus ferat; qui ubi ingressi fuerint, turgent fici, & celerrimè maturescentes altum tumescunt.* Ad hos pertinent quos κνίπας κεντρικὰς Græci, Latini *Culices Herculeos* vocant. Inertes vivunt, & nonnisi ex occisis sui generis culicibus cum succo & sanguine plenos conspexere, victitant. Κνῖπες, vel σκνῖπες, ἀπὸ τοῦ κνίζειν, quod mordendo vellicent & pruritum excitent dicuntur

Arist. H. A. c. 18. Scalig. edit.

Plin. H. N. 15. c. 19. Arist. H. A. 2. c. 32.

tur: Tehophrastus vocavit etiam ψῆνες. Videntur, secundum Plinium, ex humore dulci subdito corticibus in quercubus nasci, quod ex Theophrasto sumptum est. Velarandus Insulanus Pharmacopæus, ex quercus pillula, & gallæ foraminulentæ meditullio frequentes prorumpere observavit. Proveniunt & in ulmo, napo, rapis, polio, lentisco, terebintho, & aliis, cum vel sine putrefactione. Humorem ulmi vesicis primâ germinatione inclusum si aruerit, in κνίπας mutari, Symphorianus author est. Hortos præcipuè riguos infestant & incolunt. Pyramidis instar in aëre sublimes videntur, vesperi præcipuè, & juxta sepes. Obliti ferè eramus *Vinaceorum*, quos fortè Arist. κώνωπας vocat. Trahunt ex vermiculis, qui in fæce aceti gignuntur, originem, ἐκ σκωλήκων, οἳ γίνονται ἐκ τῆς περὶ τὸ ὄξος ἰλύος. Generantur ter septem diebus. Wottonus in igne quoque nasci scribit: quod difficulter credetur.

Theophr. H.P.2. cap. ult. *Theophr. H.P.4.c.17.* *Arist. H.A. 5. cap.19.* *Arist. H.A. 5.c.20.*

In America circa metam incognitam & ad Nicolai portum miræ sunt magnitudinis. Incolæ *Yetin* vocant. Lerius inter pulices numerat apud Nieremberg nisi sphalma non est. In *Brasilia* est genus quoddam paulo minus vulgaribus tinnulis, elegantissimi coloris. Crura habet exilia sex brunni coloris, raris pilis hirsuta: Caput rotundum in duas partes veluti fissum superiusque ex viridi elegantissimus color resplendet ad latera purpurascens. Posterius corpus desinit in aculeum satis longum, superius ex viridi elegantis aurei coloris & pilis raris hirsutum: habetque quinque juncturas subnigricantes: alas duas tenues satis longas, iridis colores repræsentantes, imò superantes: in capite cornicula duo, &c. Sed hæc per smicroscopium exploranda. *In Hispaniola* invisibiles quidam sunt, sed adurentis ictus. Littora amant, nec in interioribus inveniuntur. In ramis arborum circa eos præsidium. His domos cingunt. Huc fortè *Musca Culiciformis* Moufeti spectare, nisi coire scriberet, quod Culicibus negavimus.

Marcg. H. N. Brasil.7. c.7. *Nieremb. H. E. 13.c.10.*

Aldrovandus, ne & circa istos nobis deesset, duas iconum variorum tabulas proponit, iisdem duas alias species adjicit. Qui exactè cum muscis Moufeti comparaverit, haud paucas inter eas inveniri fatebitur. Primâ tabula enim 1. Culex communis dicitur. Vide p. 386. Bonon. editionis.

Aldro.3. de Insect.c.5.

†
*

Titulus II.

De Insectis Coleopteris seu Vaginipennibus.

Cap. I.

De Locustis.

Articulus I.

De Locustis in genere.

TAntum de Anelytris tam quadripennibus quâm bipennibus sufficiat: sequuntur *Cleoptera* seu *Vaginipennia*, *Locustæ* nempe, *Gryllus*, *Scarabæus*, ad quem *Proscarabæus* spectat, *Cantharis*, *Ips*, *Buprestis*, *Coccojus*, *Cicindela*, & *Blatta*. Nullo aculeo infestare, difficulter volare, pennas fragiles & cortici inclusas habere, sedentia potius quam alata videri, commune omnibus. De Locustis tanquam maximè notis primò agemus.

Videntur apud Latinos sortidæ nomen, vel quod sint longis pedibus instar hastæ, vel quasi loca usta, quod messes & alia quod attingunt urant. Græci in genere ἀκρίδας, παρὰ τὸ ἄκρας τῶν σταχύων καὶ τῶν φυτῶν νέμεσθαι, quod summitates segetum & plantarum depascantur, vocant. Μάσταξ, κόρνοψ, πάρνοψ, μολυρίς, ἀττέλαβος, βροῦχος, ἀκαρνος, μαντις, κόρνωψ, τρώξαλις, ῥιζαχόσκη, quod apud Dioscoridem legitur, specierum quarundam nomina esse videntur. Cretenses Ἄχηταν vocant: quibusdam fortè βρέτανα, & φόβαρα, quæ iisdem ἀκρὶς dicitur. De nominibus Ebræis consule Aldrovandum. Dioscoridi μεγαλόκωλος vocatur, quòd posteriora duo crura longiora habeat.

Dioscorid. 2. c.57.

Egregiè & breviter Claudianus depinxit. *Descriptio.*

Horret apex capitis, modo fera lumina surgunt,
Vertice cognatus dorso durescit amictus,
Armavit natura cutim, dumique rubentes
Cuspidibus parvis, multis acuere rubores.

Albertus, caput habere figura equi scripsit: & ante os duo additamenta dura, quæ labiorum & dentium vicem suppleant. Aculeus est pro cauda, pedes sex, posteriorum crura longiora & ad seipsa reflexa, (Plinius foris curvari dixit) ut melius de terra attolli possent, intestinum unicum sanie & sordibus (succus is plantarum est) plenum. Nigidius oculos iis negat: sed Plinius concedere videtur, quod

Plin. H.N. 11.c.29.

Aristotel. de part. anim. 4. cap. 6. & H. A. 4. c. 6. Plin. H. N. 11. c. 37.

quod & Claudianus facit. Insectorum, inquit, omnium, & quibus testacea operimenta, oculi moventur, sicut quadrupedum aures. De alis perpetuum non est. Aliæ simplicibus, pluribus aliæ volant; quædam saliunt. Nec color, quod authori de rerum natura visum. Sunt virides, nigræ, lividæ, variegatæ. Exuvium serpentum instar deponere, quo tempore operculum circumrumpitur, Aristoteles testis est.

Arist. H. A 8. c. 17.

Locus.

Nulla eas non ferè terra alit; in quibusdam tamen frequentius grassatur hoc malum. Visæ nuper in Russia, cum servi & mancipia ad signa convolarent, & legiones facerent. *In Syria militari imperio olim necabantur. Italiam ex Africa*, inquit, Plin. *maximè coortæ infestant, sæpe populo ad Sibyllina coacto remedia confugere, inopiæ metu. In Cyrenaicâ regione lex etiam est, ter anno debellandi eas, primò ova obterendo, deinde fœtum, postremò adultas: desertoris pœna in eum qui cessaverit. Et in Lemno insulâ certa mensura præfinita est, quam singuli enecatarum ad magistratus referant.* Civitatem in Africa ab eis pulsam M. Varro author est. Apud Nigritas singulis trienniis ad duodecem milliarium spacium terram inumbrant, si Cadamusto fides. Circa Brundusium quotannis agros absumunt. Apud Cassini montis incolas tot, ut Seleucidas aves à Jove sibi precentur. Planis verò rimosisque locis maximè gaudent; quanquam & in montanis, ubi Cotinus provenit, invenias.

Plin. H. N. 11. c. 29.

Victus.

Herbis & segetibus victitant. Ideo *μάζακα* Nicander *σιτωφάγον* vocat. Amygdalorum floribus impinguantur, si authorem de natura rerum sequimur: folia quoque lauri depascuntur & vites. Ideò haud sine causa Plinius: *Pabula petere sciunt. Deorum ira pestis ea intelligitur. Namque & grandiores cernuntur, & tanto volant pennarum stridore, ut aliæ alites credantur: solemque obumbrant, sollicitè suspectantibus populis, ne suas operiant terras. Sufficiunt quippe vires: & tanquam parum sit maria transiisse, immensos tractus permeant, diraque messes contegunt nube, multa contactu adurentes; omnia verò morsu erodentes, & fores quoque tectorum.*

Plin. H. N. 11. c. 23.

Sigebertus.

Plena de iis Historiarum monumenta; inter quæ & memorabilia quædam occurrunt. Anno Christi 591. tantam Italiæ intulere pestem, mortuæ ad littora ab Africa delatæ, ut DCCCM. hominum periisse, Julius Obsequens scribat. Quæ anno 874. Galliam vastabant, senis pedibus, ac duobus dentibus durissimis instructæ erant. Duces præmissi pridie castra metabantur. Volitabant diurno itinere, quatuor aut quinque millia passuum. Britannico absorptæ mari, mox ad littora rejectæ, ingentem pestilentiam excitavere. Anno 1542. alis per initia carebant; mox binas, tandem quatuor assumebant. Anno 1543. in Lucano agro tam frequentes convenerant, ut glomeratæ cubiti altitudinem excederent. Sub exortum Tartaricorum & Cosacicorum apud nos ante biennium motuum, visæ quoque iisdem quibus tumultuatum est locis. Tantum eorum agmen, ut postquam consedissent, equorum in viis ungulas obtegerent. Mirum, non ulterius rabiem eam rusticam progressam, quàm istæ pervenerant. Nundum Lublinum attigerant, cum versis velis, Orientem à quo ferebantur, repetiere.

Jul. Obsequ. de Prodigiis.

Mouffet. de Insect. 1 c. 16. ex Ekerlio.

Generatio.

Generantur ex putri & per coitum. Ex phalangiis procreari, apud Aristotelem, ni fallor, habetur. Ex putridorum corporum, sicciore inprimis temporis constitutione, apud alios. Sub bello civili in Sicilia, in sepultis mortuorum cadaveribus ingens Attelaborum prodiit copia, si Plutarcho credimus. Veris autem tempore à Zephyro & Lybico ventis, si Diodori Siculo, ex deserto ad Æthiopas Acridophagos deferuntur. Austro & urente vento deferri Sacra Scriptura habet. Ibidem ut & in Lybia, Strabone prodente, quòd raro aut nunquam pluat, & lacus cœnosi fiant, magna copia oritur. Fœminas ex se concipere, Vincentius in ea quam nutrivit, & prægnantem invenit docuit.

Plut. in vita Cleonidis. Diodor. Sicul. 3. c. 3. Strabo Geogr. 17. Vincent. in speculo.

Coitus idem qui & insectorum omnium, quæ coëunt, marem qui minor, portante fœmina. Mas in congressu duos illos aculeos dorso ult. eminentes, per caudæ inflexionem in fœmellæ uterum immittit: fœmina subagitata intente alvum movet, & se ima parte mari applicans, illum diutius continet; modò vulvæ hiatu, modo ejus contractione, venerem sibi jucundiorem reddens. *Visuntur enim meatus duo in fœminæ pudendo, interstitio quodam disjuncti;* (verba sunt Moufeti) *& crassiusculo operimento contecti: quod externa sui parte nigricat; durumque est & cartilagineum*, intus autem leviter hirsutum, rugisque quibusdam quasi scabrum videtur. Ad hujus operimenti fundum uterus albicans, instar muliebris pudendi cernitur. Quia ita hærent, ut nec saltu, nec motu, vix manibus avulsæ discludantur, tardo digressu coire Plinius scripsit. Parere in terra fixo cauliculo illo (*καταπήξασαι τὸν πρὸς τῇ κέρκῳ αὐλὸν*) qui caudæ adnascitur: ac universim, & loco eodem, fætum simul non sparsim deponere; ita ut quasi favus esse videatur, apud Aristotelem habemus. Hinc vermiculos specie ovi oriri addit, qui terrena quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur: dissecta emergunt locustæ & evolant. At verò ova ineunte Autumno condensu parere, experientia habetur: tanquam mollis fætura hæc est, ut ad tactum levissimum conteratur. Ea durant hyeme sub terra, cujus visceribus

Arist. H. A. 5. c. 28. Plin. H. N. 11. c. 29. Aristot. l. c.

committuntur. Subsequenti anno exitu veris, (concoctione quasi peracta) emittunt parvas nigrantes, & sine cruribus pennisque reptantes. Mori matres cum pepererint certum est, vermiculo statim circa fauces enascente, qui eas strangulat. Eodem tempore & mares, dissipato per validam Venerem calido, obeunt. Alii duplicem earum fœtum, geminumque exitum tradunt. Vergiliarum exortu parere: deinde ad canis ortum obire, & alias renasci. Est verò & alius eorum obitus. Gregatim sublatæ vento in mare aut stagna decidunt. Fortè hoc casu evenit, non (ut prisci existimavere) madefactis nocturno humore alis.

Plin. H. N. 11. c. 29.

Plin. l. c.

Theophr. de animalib. quæ colorem mutant.

Animales actiones.

Visu sunt hebetiores, quod durissimis sint, propter palpebrarum carentiam oxulis. *Vox* earum ab occipitii proficisci videtur eo loco, ubi commissura scapularum. Ut Dalechampius legit: ut in textu est. *Eo loco in commissura scapularum quasi dentes habere existimantur; eosque inter se terendo stridorem edere, circa duo æquinoctia maximè, sicut cicadæ circa solstitia.* Aristoteles πηδαλίοις τ ψόφον facere scribit, per quæ alas & fœmina innuere videtur. Alis edit observavit Casserius. Impositæ sibi invicem alæ moventur; quarum superior parte intima corpus habet subnigrum, durum, per transversum locatum: inferior ejusdem substantiæ corpusculum in extremitate oræ superioris parte externa; cui perbellum tympanum adjacet. *Veteres nec volare eas noctibus propter frigora tradiderunt, ignari, etiam longinqua maria ab ipsis transiri, continuata plurium dierum, (quod maximè miremur,) fame.* Sed hic volatus divinæ præceptionis signum potius est, Aliàs non tam volant quàm saliunt, iterumque pennis deficientibus cadunt interram. Dum se in aërem attollere conantur, cruribus primum se impellentes subvolant, postmodum alis evaginatis evolant. Altius sese efferunt, æstu urente. Militari ordine uti quibusdam exemplis firmatum est. *Tam frivola ratione morientes, serpentem cum libuit, necant singulæ, faucibus ejus apprehensis mordicus.* Vidit id & Majoli olitor. Graculi adversu volatu earum exitio occurrunt. Ideo à Lemni incolis colebantur. Idem Galeritæ & Ibides faciunt. In Argo cum scorpione congrediuntur, inde Scorpiomachi dicti, & aculeo exarmatum, interficiunt, & devorant.

Arist. H. A. 4. c. 9.

Plin. l. c.

Plin. l. c.

Majol. Colloq. 10.

Plin. l. c.

Aristot. in auscult. mirabilib.

Pestem famem & bella portendunt. Illam infecto à mortuis & putrescentibus aëre. Hanc, absumptis satis, & quicquid fructuum arbor ferre potuit. Ista, cum militari quasi ordine procedunt. Cum Anno 1543. stupendis agminibus per Illyricum in Italiam convolarent, Turca Rhegium occupavit, Ostiæ subsedit, Nicæam cepit, & multa Christanorum millia, cum sex centorum millium ducatorum præda abduxit. Idem tumultuantibus Cosaccis & rusticis nuper in Polonia factum: & quod mireris, eo usque lymphaticam illam nebulonum colluviem pervenisse, observatum; quousque locustæ, quæ præcesserunt, delatæ.

Variis tantæ pesti remediis, conata est occurrere humana industria. Nonnulli cucumeribus sylvestribus & lupinis amaris in muria fervefactis eas conspergunt. Quidam vespertiliones ex sublimibus arboribus suspendunt. Nonnulli captas exurunt. Odore illius fumi vertigine corripiuntur. In Chuerch Scytharum Catainorum civitate, lacus cujusdam præsentia eas arcet. Mediolanensis præfectus Anno 1542. constituto in collectas præmio, brevi tempore duodecem mille saccos implevit.

Remedia contra locustas.

Manè colligi debent, dum torpidæ sunt: collectæ terrâ obrui, ne ex occisarum ovis novæ prodeant. Vites non attingent, si propè radicem tria sinapeos grana conseveris, si Geoponicorum authori credendum. Aristoteles odorem cornu cervi, sulfuris, aut styracis suffitum commendat. Arnoldus bovini aut vaccini stercoris, aut cornu sinistri fumum. Palladius fluviatiles vel marinos cancros fictili vasi cum aqua immissos, si tecti sub dio statuantur, ut decem diebus in Sole vaporentur. Quicquid ea aqua perfundetur, illæsum manebit. Magorum remedia apud Plinium vide; plura apud Moufetum in Theatro Insector. p. 125.

Arist. H. A. 4. c. 8.

Pallad. R. R. I. Tit. 35.

Plin. H. N. 37. c. 9.

In Cibis olim Æthiopibus Sillis, salsugine duratæ erant. Nec non Africanis, Syris, Persis, Arabibus, Mandis, & qui Lybiæ loca incolunt. Hodiè in Orientali & Occidentali India comeduntur. Sed brevis eorum qui vescuntur vita. Quadragesimum ævi annum nullus supergreditur. Quin successu temporis dracunculi in pedibus exoriuntur: quos huic victui Mercurialis adscribit. Cibus & Johanni Baptistæ fuere. In Medicina quoque adhibentur. Suffitu stranguriæ maximè mulierum juvantur. Stercus pano confert, & morphææ: pedesque earum verrucas eradicant.

Usus. Plin. H. N. 6. c. 28.

Mercur. var. lect. 2. c. 20.

Plin. H. N. 30. c. 14.

ARTICULUS II.

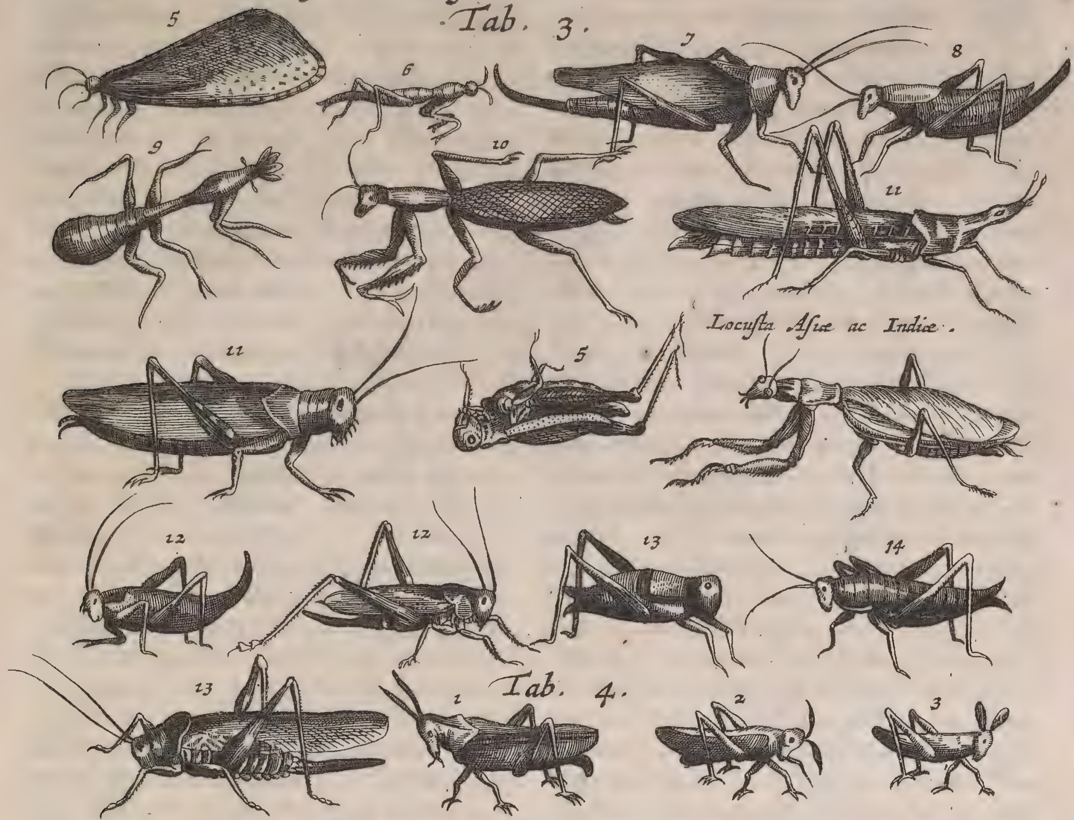
De Differentiis Locustarum Moufeti.

TAntum de Locustis in genere Differentias ex Aldrovando & Moufeto dare visum est. Hic in *non alatas* & *alatas*: ille *in vulgares* & *rariores* distingunt.

Moufet. Theatri Insect. 1. c. 16.

Alatarum vulgarium locustarum sex sunt *Majores* omnes virides, tam fœminæ quam mares, quinque *Minores* multicolores.

Locustæ . Hewschrecken Aldr.







lores. *Prima* Majorum cucullo veluti herbaceo, caput, collum, mediumque ferè corpus contegit: alæ à collo ſubtus oriuntur, virentes, parvis paucisque nigris maculis inſignitæ, dorſo item virenti, venter fuſcus ſubjicitur, caulis extremo nigricante; magnum illi os, & dentes validi latique, ad fruges abſumendas egregiè nati. *Secunda* huic ſimilis videtur, ſed epomis collo annectitur; naſus item & os ipſum magis rubeſcunt, punctaque in alis habet majora *Tertiæ* viridis omnino vultus; crura albicant, cauda nigricat, alas maculoſiores obtinet, & circa extremitates ex albo rubeſcentes.

Hæ autem *fœminæ* ſunt, à quibus tres itidem mares hoc diſcrepant, quod vel extremâ caudâ, vel ſupra caudam, duos tresve geſtant aculeas, medioque item caputio magis rubent. *Prima* minorum ſpecies Holtzſpecht Tigurinis dicta, corpore nigro, externis alis maculoſis, internis minio illitis conſpicitur; crura abſoletius fuſca, lineiſque nigerrimis ſusquè deque productis accuratè picta. *Secundæ* antennæ oculi tibiæque ſuave rubent; crura lineis item nigris variegata, alæ lentiginoſæ; venter ſurdè rubens ex flavo, ſcitam nobis beſtiolam & pulchram exhibent. *Tertia* ex nigro cinerea videtur, antennas habens breviſſimas, atque alas præter morem corpore longiores. *Quarta* undique abſolutè viret, niſi quod caputium nigris duabus lineis ornatur, tibiæque poſtremæ vivida quadam rubedine reſplendent. *Quinta* nonnihil minor cæteris, ſed colorum ſitu, & varietate gratior. Corpus illi nec non facies & pedes Xerampelini; alis virentibus geſtit, caputioque aurea quadam inſtita per medium ducta ſplendente. Omnibus iſtis minoribus alæ longitudine corpori æquales, vel longiores; nullum item caulem; nullum in cauda ſpiculum geſtant; pratiſque & in paſcuis (raro inter ſegetes) luxuriant; ut in Galliis noſtraque patria Brittannia ſæpè vidimus.

Rariores tres tantummodo ſpecies vidimus, *Italicam*, *Græcam*, & *Africanam*. *Illæ mantes* dicuntur, vel quia ſuo adventu, (primæ enim omnium apparent) ver præſagiunt, ut Anacreon cecinit; vel famem prædicunt (ut Cælius & Scholiaſtes Theoc. annotarunt) Vel quia anteriores pedes veluti manus ſupplices ſemper tenent atque elatas, vatum more; qui eo geſtu orationes ad Deos fundere ſolebant. Mantis Italicæ (cujus hic Iconem repræſento) mentionem facit *Rondeletius* libro de Piſcibus ferè in hæc verba: Pectus habet longum tenue, cucullo tectum, caput ſimplex: oculos ſanguineos, ſatis magnos, antennas breves, pedes ſex, locuſtarum more, ſed anteriores multò craſſiores longioreſque cæteris, quos quia junctos plerumque elevat, (precantium ritu) à noſtratibus Preque Dieu dici ſolet: totum corpus macilentum eſt. Tam divina cenſetur Beſtiola, ut puero interroganti de via altero pede extento rectam monſtret, atque raro vel nunquam fallat. Cauda illi bifurca, ſetaceis duobus aculeis prædita: atque ut manuum elevatione vates refert, ita etiam & motus ſimilitudine, neque enim ludit ut alii, neque ſaltat, neque geſtit; ſed lentè obambulans modeſtiam retinet, & maturam quandam oſtendit gravitatem. Hanc quamvis in agro Monſpeſſulano ſæpè ſe vidiſſe Pennius affirmet; tamen Iconem ejus ab ornatiſſimo Antonio Saraceno Genevenſi Medico miſſam fuiſſe, in ſchedis memorat. *Alteram* Mantis ſpeciem ἀνθηρογραφθεῖσαν Vienna miſit Carolus Cluſius è Græcia allatam, quę magnitudine & formâ priori ſimilis, alium tamen colorem ex naturæ locive dono accepit, habet enim cornicula ſaturatè lutea, hiacinthinum ocellum; alas ex luteo fatiſcentes; corpus reliquum amethyſtinum, niſi quod tibiæ priores piloſioreſque ſuffragines albeſcerent, & recurvæ digitorum chelæ nigreſcerent. *Africanam* è Barbariâ noſtris aliquot ſumptibus accerſivimus, gracilem, quinque uncias longam, cucullatam, capite pyramidali, (ut Macrocephalum putares) è cujus penè vertice duo cornicula latiuſcula, unciam ferè longa ſe erigunt, galerumque illum Turcicum, biplumem (quali Janizarij utuntur) ſuperbientem repræſentant. Paulò infra ſummitatem ejus oculus utrinque emergitis prominens, grandis, obſcurè rubens. Corpus illi oblongum, purpureo cruentum; cauda hirundinia, bifurca; alæ quatuor ſubcinereæ maculis quibuſdam fuſcis ornatæ. Priores quatuor pedes tibiæque pergraciles; poſteriores robuſtæ lacertoſæ, longæ, & ex maculis tranſverſim per femora ductis ſubnigræ.

Atque hactenus de vulgaribus locuſtis aligeris, atque etiam rarioribus ſatis dictum ſit: niſi fortè alias differentias adjicere neceſſarium mecum una exiſtimaveritis. Nam *vulgarium* facies torva, oblonga, rugoſa, velut ſquamis munita, quæ os ferè contegunt: dentes illis supernâ parte affixi, lati nigricantes, duriſſimi, quibus ariſtas facile mandunt, maximoque cum ſtridore fortiter conterunt. *Græca* vero & *Africana* locuſta breviori apparet vultu, dentibuſque adeo eſt languidis, ut molliſſima tantum gramina & ſummitates herbæ depaſcat. Vulgaribus antennæ longæ admodum; Manti verò perbreves: thorax illis durus, cartilaginoſus, validus; huic ferè nullus, inanis, languidus. Illis item alvus mollis, longa acuminata: his contra, durior, plena & toroſa. Utriſque quatuor alæ membraneæ quaſi ex nervorum filis contextæ; nam licet interna compli-

plicata duplex videtur, ubi tamen extenditur simplex apparet. Id quod Jodoco Willichio fraudi fuit, dum oculorum errore lapsus, sex locustis alas imprudentius adscriberet. Jucundum sane fuerit in nonnullis utriusque generis locustis animadvertere quorundam femora sexangularia, affabre in suis areis levigata, plexuque retiformi artificiose picta. Vulgares locustæ oculos habent magnas & prominentes: unde ἀτ͂ελαβοφθαλμȣ nomen Ebulo cuidam inditum ab Athenæo libro. 10. cap. ult.

Non alatæ locustæ sunt *Bruchus Attelabus* atque Asellus. *Brucho* ἀπὸ τȣ͂ βρύκειν, mordendo seu vorando nomen inditum. Quatuor eorum species: Maris prima, tres reliquæ fœminarum. Mas collare gestat subcruentum, sub quo duplex pendet cucullus leviter ex flavo virens, dorsum ad caudam usque sex porraceæ laminæ transversim ad latera ductæ adornant. Ventris (qui satis magnus) caudæque tres illi parvi aculei ad recens natæ herbæ colorem accedunt flavo viridem, veluti etiam & femora; facies atque antennæ; sed tibiæ rubidæ videntur. Prima fœminarum æruginosa est, absque linea esset Xerampelina à caputio ad caulem per dorsum ducta: caret item aculeo in caule nascente; videtur etiam plicis vel potius quasi orbibus 10. viridibus circumcincta. Secunda ferè omnino spadicea atque fusca; ventre tamen parum flavescit, aculeumque geminum gerit principio caulis infixum. Tertiæ vultus, caput porcinum vel vitulum marinum refert: antennarum loco barbellam quasi juxta nasum utrinque sitam obtinet; duo in suprema fronte tubercula, ursi veluti aures repræsentant, duosque in caule habet aculeos, fusci, (ut totum corpus) coloris neque parum acutos.

Attelabus παρὰ τὸ ἀτ͂ελεῖν, quòd tam minutis pennis conspiciantur, ut carere alis credantur, dicitur. Hesychius parvam locustam, Plinius è minimarum genere vocavit. Omnia quasi in pollinem atterit. In arvis cessantibus parit, & postquam peperit, moritur. Ova autumnalibus aquis intereunt, cum nimis increvere; ac sicco autumno largior proventus.

Asello, qui ὄνος Dioscoridi, tarditas nomen imposuit. Sine alis est, crassioribus, sed præter aliarum morem brevibus cruribus ventre propendulo. Ἀτ͂ελάκης fortè Scripturæ, μάσαξ & σπ͂όβορος Nicandro: quamvis Ambraciatarum dialecto omnes μάσακες dicantur, quòd frumentum cum stridore mandant.

Quas Judæis licitum comedere quatuor erant, *Arbeth*, *Salaam*, *Chargol*, & *Chogab*. *Arbeth* Chaldæi *Gebah*, Græci ἀκρίδα vocant. A fœcunditate nomen sortita est. *Salaam*, Chaldæis est Chargola: LXX. ἀτ͂ακος, Hieronymo *Scarabeus*, Kimchi species locustæ *Raschon* dicta, Abenezræ *Salaam*, quod insideat saxis Quatuor prioribus pedibus graditur; duobus posterioribus qui longiores salit. *Chargol* LXX. ὀφιόμαχον dixere. Pugnat enim cum serpente, quod Nipho incredibile. *Hagab* vel *Chagab*, Hieronymus ἀτ͂ελάκην vocat. Nascitur in terra frugum fœcunda ex ovis quæ parens deposuit. Caulem etiam ipsum confringit. Habentur in scripturis & aliæ, nempe *Gazam* à tondendo, *Jelak* à lambendo, *Chasil* à perdendo, *Telatsal* à rubigine, & *Chenamal*, à manendo, quod stationem non deserat, dictæ. Quâ verò formâ fuerit μελεκρὶς Suidæ, μυλακρὶς Cælii, μαλακρὶς Nicandri, βρέτ͂ανα, ἄχηρος, πετ͂αλὶς, ἄρπας, φολακοτρωξ Hesychii, πάρνοψ Aristophanis, μάσαξ Eustathii, ἄλιγος & πύαλις Phavorini, *Ludolochra* Isidori, ignoratur. *Joel. 1. Amos 4.*

Articulus III.

De Locustis Aldrovandinis.

Aldrovandus quatuor diversis tabulis diversas Locustarum exhibuit species, inter quas Papiliones quosdam superius exhibitos invenies. In prima tabula, omnium maxima est quæ prima *depingitur &c.* usque latitudinem distensas est intueri. *Aldrov. de Insect. 4. c. 1.*

Secunda tabula duodecim habet locustarum diversas species *&c.* usque & poplitibus distinctis.

Tertia tabula tredecem habet locustas. *Prima &c.* usque nigro distin.

In *quarta tabula*, primus est *bruchus &c.* usque Postrema tota purpurea.

Est & Locustæ genus apud Indos quod *Tenamaznanapaloa* nomen meruit à lapillis pedibus appredendendis, quæ est ejus natura. Cornua fert tenuia longa, à seipso triplo prolixiora. Crustatum animal, ternis utrinque pedibus, longisque, sed qui sensim procedentes versus caudam fiant breviores. Innoxium est. *Nieremb. H. E. 13. c. 23.*

Caput. II.

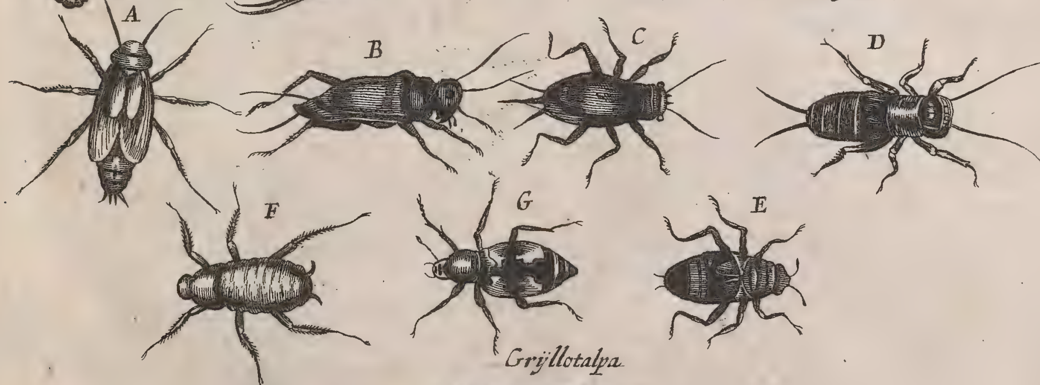
De Gryllo, & Gryllo talpa Mouseti.

Locustæ Gryllum, quòd cum ea in multis conveniat, subjungimus. Quidam à clamore arguto nomen accepisse putant, qui gryllismus vocatur: alii γρύλλον Græcis vocari, seu nullo authore. Junio est ἀχέτη, sed perperam. Freigio τρύξαλις, ani- *Nomen.*

Locustæ Indicæ

1 2 3 4
5 6 7 8
9 10 11
12 13 14
15 16 17
18 19 20
21 22 23
24 25 26

Heimichen Grylli Grylln



Gryllotalpa



animalculum impenne, quod Gryllus non est.

Differentiæ. Sunt *Campestres* & *Domestici*. Hi nocturno stridore vocales aridam terram inter focos & furnos excavant. Sunt partim *mares*, partim *fœminæ*. Fuscum illi totum ferè corpus, & oblongum; dorsum ex fusco varium magis nigricat: quod juxta mediorum pedum exortum, duæ lineæ transversæ, nivis instar albicantes adornant. Caput orbiculare. Oculi nigri, antennæ in omnes partes mobiles. Cauda bifurcata. Non videntur os habere, si Alberto credimus: sed invenitur in capite ejus, (verba sunt Alberti) longum membrum linguæ simile, & nascitur super exteriorem capitis ipsius partem, & pars illa non est fissa, sicut finduntur ova animalium. Julio & Augusto, undosè volant, nunc alis expansis ascendendo, nunc descendendo constrictis.

Albert. 4. cap. 7. apud Mousetum.

Fœmina major est, alvo longiore, alis quatuor; quarum externæ breviores, internæ arctiores simul & longiores. Saltant celeriter. Liquore & sanie carnium vescuntur, & spumam juris zythique avidè liguriunt. Nulla tamen in ventribus eorum superfluitas. Delectantur cantu homines; ideò Fessæ in Africa caveis ferreis habentur & magno venduntur. Ad somnum inducendum & Scaliger in pyxide servabat: quam si cribro crebrius pertusam reddidisset, tertio post die non mortuos, sed diu superstites invenisset. Moufetus, subdito pabulo marem & fœminam servabat: octavo post die marem fœminæ latus erosisse comperit, qui etiam biduo post exspiravit. Vix seclusi ab aëre vivere possunt, quia præter vocem & aërem nihil continent. Aquam vitriolo tinctam si in vitrum immiseris, fugabis. Discum aqua plenum, cum farina avenacea cinctum, si apposueris, insilient. Adauxere & sylvam medicam. Purulentis auribus cum terra sua effossus, prodest. Manibus contritus sacro igni medetur. Curat allegatus parotides. In cinerem redactus, cum oleo, putrida ulcera. Aqua dilutus, calculum & dysuriam. Alligatus, faucium dolores, si Marcello fides. In collo suspensus, quartanam. De stridore in sequentibus.

Scalig. in Aristot. de plantis.

Campestrium alii quoque sunt *Mares*, alii *Fœminæ*. *Mari* corpus oblongius quàm Cicadæ, color nigricans, caput magnum, oculi exerti, frons antennata. Antennæ articulis carent. Sex pedum postremi longissimi ad saltum vegetiorem. Alæ insculptę & incurvæ totum corpus tegunt cauda bifurca. *Fœmina* minor, ventricosa, viridis, oculis herbaceis, antennis rubentibus, cauda tridentis æmula. Per æstatem in campis, terra excavata nidificant: hyeme leniore latitant: per graviorem pereunt. Omnibus commune antrorsum & retrorsum incedere. Alarum attritu sonum edere, credidit Plinius: per duo obstrepentia corpora, quæ motu & agitatione alarum percuterentur, Cassorius: alvi parte cava, Scaliger: dentium collisione Sabinus Garretus Pharmacopæus alis avulsis, eundem sonum imitando assecutus est. Albertus, si medius dividatur, diu adhuc vivere scripsit. Vescuntur panico, maturo frumento & pomis. Loca umbrosa negligunt, prata sequuntur. Avidius strident magis à nobis dissiti: proximi silent. Formica capillo circumligata & in antrum conjecta, efflato primo ne se recondat pulvere, capiuntur. Ramulo cavernæ aliquoties inserto & extracto erumpunt, quasi quæsituri, quis foribus injuriam faciat.

Mouset. de Insect. 1. c. 17.

Scalig. Exerc. 273.

Albert. 4. cap. 7. apud Mouset.

Plin. H. N. 29. c. ult.

Ad Gryllos Moufetus *bestiolam quandam* alatam, Tryxalida & *cicadam Rondeletii aquaticam*, refert. De illa ita scribit. Restat adhuc *una bestiola alata*, quam an ad cicadas an ad locustarum classem referam plane ignoro. Qua enim catervatim volat ac segetes erodit, locusta videtur; forma tamen ad cicadam proxime accedit. Mira sanè hujus bestiolæ, & quasi infantis facies. Caput galero triangulari tegitur; in cujus superiore parte, quatuor sunt maculæ nigræ, duæ oblongæ, & aliæ duæ fere orbiculatæ, inter quas, duo etiam minutissima puncta nigra observabis. Alas habet quatuor, quarum internæ duplicantur, quiescit, ita ut ἐξάπτερος videatur. Atque hi fortè erant illæ locustæ, de quibus Cuspinianus è Sigeberto sic scripsit: Mense Augusto, Anno 874. immensa locustarum vis senis alarum remigiis volitabat ab oriente, & cum senis pedibus & cæteris à quibus tota ferè Gallia devastata est. Dixeris primò aspectu caputium scapulas ornare, sed propiùs intuenti, partes sunt superiorum alarum veluti semicirculo inclusæ. Totum corpus valdè crassum, nigro fuscoque est colore: posteriorum alarum partes infinitis nigris maculis notantur. Petrus Quickelbergius Antverpianus hanc ex Africa portatam ad Pennium transmisit, quam nos etiamnum examinem in thesauro ἐντόμων servamus, & cicadastram nominamus.

De *Tryxalde* habet ista. Non minus in Tryxalide hæremus. A rodendo nomen fortè obtinuit: verum ut vel tryxalides Bruchos esse censeam, vel olerum locustellas, vel cicadas, vel Gryllos, nequeo quidem induci: Non solum quia Athenæus, Plinius, aliique eo ipso Philosophi sibi non constant; verum etiam, vel quod forma, vel natura longè discrepent. Et quare obsecro τρυξαλὶς à τρύζω, id est, stridor, non male non direvetur? quòd si verum sit, sanè Gryllis maxime conveniet, quas tum alias

aliàs tum per stridorem à Blattis Peucerus meritò distinguit: id quod Joachimus noster Camerarius (magni illius filius, & virtutum ex asse hæres) primus notavit. Plinius ex his viginti torreri jubet ac bibi è mulsa contra orthopnœas atque hæmoptoicam passionem. Cinis illitus cum melle margines duros ulcerum complanat, & mulierum purgationes retentas præclare adjuvat.

Moufet. l.c. Rond. de pisc. aquat. c. 38. *Cicadæ Rondeletii aquaticæ* caput pentangulum imitatur. Oculi exerti atque globosi, non magni & nigri: antennæ ore extimo erumpunt perbreves; pedes utrinq; ternos habet, postremos longissimos: in dorso vel alas, vel earum rudimenta gerit. Cauda illi bifurca, venter sæpe veluti incisus; corporis color subfuscus vel potius ex albo nigricans. In aquis limosis stagnantibusque reperi, sed naturam ejus nondum habeo perceptam: hoc à terrestri differt cicada, tum quod capite sit magis exerto, & cervicis aliquid habere videatur; tum quod alas habeat inutiles ad volandum, licet ad sui correctionem non ineptas. Hæc in foliis nymphææ, potamogeti, aliarumque aquaticarum herbarum insidens, jucundum quid (more Cicadarum terrestrium) stridere dicitur: sed à nobis hactenus non est audita.

De suo *Gryllotalpa* hæc habet Moufetus. Bestiolam quam expressimus, Cordi *Sphondylis*, Dodonæi vera *Buprestis* est: perperam uterq; nominant & nullo jure. *Sphondylis* enim alas non habet, hoc insectum vides alatum. Buprestis Cantharidi similis apud omnes dicitur; hoc verò animal nec figura, nec colore, nec magnitudine quicquam eo accedit: ut taceam elytrorum hic absentiam, quibus cantharides carere nemo sanus contenderit. *Gryllum* dicimus, quia eundem cum Gryllo stridorem nocte appetente facit. *Talpam* quia terram continuo fodit. Insectum visu horrendum ac monstrosum, quadruplo maximam superans Cantharidem: præcipuè ætate si fuerit provectiore. Formam ob oculos habetis: ego colores addam. *Fœmina* levius, *Mas* saturatè fuscus. Illi præter duas longas antennas fibulæ quatuor, quasi è naribus labiisque propendent: oculos item habet majores, & alarum radix miniata macula ornatur. *Mas* verò fibulis illis nudus, earum loco setas duas fibulis duplo longiores obtinuit; concolor sibi undique videtur, & sine macula. Utriusque ungues coracini sunt. Anterioribus pedibus robustis admodum, & variis tumulos perfodit uterque & cuniculos agit: mediis insistit; ultimis quando opus est, saltat. Cauda illis bifurca; alæ corpore longiores membraneæ; corpus incisuris variis insignitum. Juniores fere toti nigricant, adultiores implumati videntur. Sub terra palustri & humida maximam ætatis partem vivit, noctu tamen egreditur. Tardigradum valdè est animal, volatusque ejus saltum refert: unde in locustarum numerum à nonnullis ponitur. Sole occiduo primum prodit, Gryllorum more, suaque cantilena, sonora quidem satis, & supra mille passus stridente sibi applaudit; quam ubi audiunt agricolæ, oppidò exhilarantur: ac si ejus adventu terram humore gravidam, & calore solis veluti maturatam scirent. Grana tritici, hordei & avenæ colligit, ac in cavernam asportat, inde fortè hyeme victurus. Quidam stercoribus eum equinis vesci affirmant.

CAPUT III.

De Scarabæis.

ARTICULUS I.

De Scarabæis in genere.

UNde huic animalculo Scarabæi sit inditum nomen, vix ausim dicere. Moufet. Insect. l. 1. c. 24.

Nomen. A Cabo seu Caballo, quod ex ejus fimo prodeat, dici ineptum esse certò scio. Græci κάνθαρον, Tyrrheni βύῤῥον vocant. Aldrov. de Insf. l. 4. c. 3.

Descriptio In eorum Descriptione nihil ferè in genere occurrit. Duas alas habent, teneras illas & valdè fragiles: ideo superveniente crusta inclusas tutelæ gratia gerunt, ne à durioribus corporibus offendantur. Quatuor habere perperam Albertus dixit. Aculeo destituuntur, & omnes senectam deponunt. Plin. H.N. l. 11. c. 28.

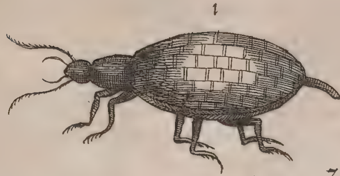
Locus. Ubique ferè degunt, in Asia, Africa, Europa & America. In monte Ætna felicissima eorum progenies. In Thracia juxta Olynthum locus est parvus, in quo, cæteris animalibus illæsis, soli exanimantur. Ob hoc *Cantharoletrus* dicitur. Cornuti mense Julio & Augusto frequentissimi in agro Neapolitano visuntur.

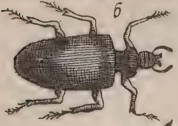
Victus. Diversos cibos pro varietate sua appetunt: Sunt qui ligno arido; sunt & qui frumento & panibus vescuntur. Vivunt ex jumentorum excrementis. Ideò apud Aristophanem servus quidam Cantharo fæces humanas apponit.

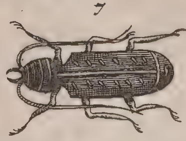
Eriphiam quandam herbam prodidere veteres, Scarabæum in avena habentem, sursum deorsumq; decurrentem, cum sono hædi, unde & nomen accepit.

Generatio. De *Ortu* variæ sunt inter authores sententiæ. Isidorus ex putridis equorum carnibus nasci putat. Plinius ex asini, quidam ex muli. Aristoteles, Cantharos in fimo quem volunt per hyemem condi, vermes parere, ex iisque procreari. Nonnullis visum

Scarabæi. Schröter. Aldrovandi. Tab. 1





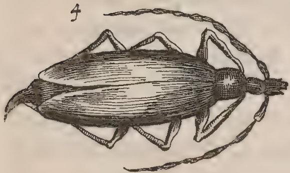

Tab. 2



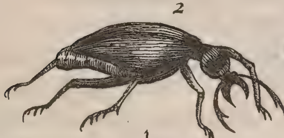





Tab. 3. et. 4.











Tab. 5.

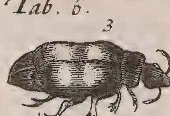






Tab. 6.







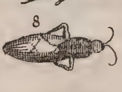



Tab. 7.










Aldrov. de Inſ. l.4.c.3. ſum fœmineo ſexu deſtitui nec coire: quod tamen in Carabis falſum eſſe, Aldrovandus obſervavit. Variare ortum pro ſpecierum diverſitate ego putarem, idque in Differentiis patebit.

Natura. Tanto ſtridore volant; ut per eos Deorum cum hominibus fieri colloquia Laërtius dixerit. *Clem. Alex. Pædag. 2.* Quia κοκόζμοις delectantur: ideo roſam averſantur, & odoratis illiniti exanimantur. Hemerocallis Dioſcoridis quoque à quibuſdam ἀντικάνθαρος vocatur. Tacti, immobiles redduntur & indureſcunt. Solis & Lunæ coitum pillularii oſtendunt, ut poſtea dicemus, ubi & de vindicta quam de Aquila ſumere ſolent, agetur.

Viſus. De *Uſu* in genere nihil occurrit.

Differentiæ *Differentias* ex Mouſeto & Aldrovando ſumemus.

Articulus II.

De Scarabæorum apud Mouſetum Differentiis, & primò de Majoribus Cornutis.

Mouſet. de Inſ. l.1.c.21. EGregiè Scarabæos in ſua genera diſpeſcit Mouſetus. Sunt alii Majores, qui vel *cornuti*, ut πλατύκερως; αἰγόκερως, βούκερως, ῥινόκερως: κελόκερως; vel non *cornuti*.

Cornutorum primus & præcipuus eſt πλατύκερως, qui cervina cornua imitatur. *Plin. H. N. l.11.c.28.* Nigidio dicitur *Lucanus* apud Plinium; aliis taurus: nonnullis Cervus volans. Heſychio ἄκανθος, quia cornubus ſpinoſis obvia comprehendit; Comico & Euſtathio à magnitudine ἱπποκάνθαρος, Cardano σκαραβέλαφος; Gazæ κάραβος. Quatuor ipſius occurrunt genera. *Primus fœmina*, Lonicerus Marem facit, ſed mares inter inſecta minores ſunt. Colore ex obſcuro, verba ſunt Mouſeti, ſpadiceo nigricat præcipuè circa elytra & pectus. Cornua illi duo integra, ſine articulis, ramoſa cervi inſtar minimi digiti longitudinis in adultioribus, in minoribus minora ac breviora, vel (ut Plinius loquitur) prælonga cornua & mobilia obtinet, biſulcis dentata forcipibus, cum libuerit ad morſum vel compreſſionem coeuntia: ſtringit enim mirum in modum; atque cornubus utitur eum in finem, in quem chelis cancri atque aſtaci: oculi duri prominentes, albiduli, juxta quos utrinque antennas habet; unas in radice inter cornua & oculos racemoſos; quarum articulus rectum ferè angulum facit; alteras vero media fronte erumpentes, rectas atque planas, in tuberculum leve deſinentes. Pedibus incedit ſex, prioribus reliquis longioribus atque majoribus.

Alter *mas* eſt, illi omninò, magnitudinem ſi excipias, tùm corpore tùm cornibus ſimilis: quæ licet non ramantur, acrius tamen compreſſa pungunt digitum, quam fœmina jam deſcripta.

Tertius priori triplo vel quadruplo minor, colore piceo, cornua admodum parva & biſulca; juxta quæ duæ antennæ plurimis articulis diſtinctæ oriuntur. Oculos habet prominulos, & pro corporis ratione magnos. Scapulæ utrinque in angulum acutum deſinunt. Veſcitur maximam partem ſucco tenaci atque pingui è quercu exudante, nec facile extra querceta conſpicitur.

Capite præciſo diu reliquæ corporis partes vivunt: caput reliquo corpore diutius. Lunæ ſacer eſſe creditur. Cornua, inprimis quæ excedunt, infantum morbis ex collo ſuſpenſa medentur. Strumis quoque & podagræ appoſita conferunt. In oleo decoctis ſi arteria in brachio inungatur, febres apud Mizaldum tollunt. Oriuntur ex vermibus putrido ligno innatis: forte & ex ſtercore.

Αἰγόκερως, dicitur & τραγόκερως, κεράμβυξ, κεράμβηλος Græcis; *Capricornus* Latinis. Magnitudine coloreque Platii, ceroten refert. Tredecem eorum genera occurrunt. *Primus* caput habet latiuſculum, oculos bovinos & grandes, tres fere tranſverſos digitos longos: os illi forcipatum, hians, aduncis duobus dentibus duriſſimis horrendum, quibus dum ligna rodit, (experti ſcribimus) argutulum porcellorum grunnitum diſerte exprimit. Hoc forte in cauſa fuit, cur eas arbori alligatas, culices ficarios abigere tradidit Heſychius. Scapulæ ejus curioſule à natura ſculptæ, manubrium ebeno factum & perpolitum oculis objiciunt. Pedes ſex habet, tribus quoque geniculis diſtinctos: ſed imbecilles admodum & languidos; tantoque oneri ſuſtinendo longe impares. His ferunt auxilium cornua duo, ſupra oculos naſcentia, toto corpore longiora, novem decemve articulis flexibilia, non exacte teretia, ſed aſperitatem capri imitantia; quæ licet in quamcunque partem movere poſſit, tamen dum volat, directe ea tantum protendit, atque volatu feſſus pro pedibus utitur. Conſcius quippe horum imbecillitatis, cornubus arboris ramulum circumplicat, atque ita pendulus quieſcit, ut in agro Heidelbergenſi vidit noſter Bruerus, avem paradiſi eò referens, quæ pedibus deſtituta pendulis illis nervis ramos illaqueat, atque ita laboris ſatur quieti conſulit.

Reliquos ita deſcribit Mouſetus. *Cerambyces* præter hunc memoratum varios vidimus, *unum* primo huic ſimilem, ſed magnitudine & colore varium: nam & paulo minor, & colore fuit fere cinereo: Venter, crura, & cornua, dilute cœrulea: ſcapulæ, cauda & elytra, nigris quibuſdam maculis variegata. Cornuum quoque articuli nigricabant; poſtrema crura reliquis lon-

longiora crescebant. Hos à Quickelbergio obtinuimus Antverpia transmissos. *Alterum* habemus extra viridem, supinè fuscum; caput, scapulæ, elytra obscure virentia, & auro itidem micantia: corpore est paulò porrectiore, priori similis videtur; sed paulò minor: cornua purpurea obtinet, crura pedesque Hyacinthinos. *Tertium* huic concolorem ipse primus Pennio dedi, nucem moschatam & cynamum vere spirantem. Verùm fragrantia illa dulcis (ſtacten contra non cara) cum vita in auras statim effluit, & cadavere exulans, sese in pyxidem (qua fuerit servatus) tota insinuat. Cardanus mentionem facit hujus Scarabæi: sed qui ante me invenerit neminem novi. Est quoque *alter* cum splendore nigricans, ventriosus, crassus, corpore, cornuque breviori reliquis. Cornuum juncturæ non sunt (ut in aliis) globosæ, sed utrinque leviter serratæ. Hunc Carolo Clusio Pennius se debere fatetur. *Quintus* capite, ore & dentibus primo omnino similis oculis nigerrimis, colore per totum corpus fusco, ore patulo dentato, capite, collo, & alis minutulis punctis nigris dense conspersus; corporis magnitudine ferè secundam æquat Cerambicem: rariùs conspicitur; in ædibus vivit, & lignis aridis. *Sexto* cinerascenti caput valde exiguum, oculi albiduli, cornua longiuscula, articulata, candescentibus maculis distincta elytris, imo toto fere corpore varius est; in ædibus item versatur, sed an etiam in lignis habitet, ignoro. *Septimum* ex Russia ab Edoardo Elmero allatum vidi, toto corpore infuscatum, juncturas habuit in cornubus globosas, septem vel octo: facilè ex forma cognoscitur. Ab hoc *octavus* magnitudine, & forma parum abludit, nisi quod capite, scapulis & alis subcœruleis præditus videtur. *Nonum* misit ad Pennium Joachimus Camerarius (de literaria republ. optimè cumprimis meritus) cui alæ pedesque arenosi erant coloris; caput, cornua, venterque subnigricabant: cornubus repandis videbatur, ex pluribus verticillis nodulisq; compositis, quæ in utramvis partem nictu citius versabat. In plantis (& potissimum Cithyso) repitat. Hujus generis esse puto Scarabæum quam Joh. de Choul (lib. de var. querc. histor. c. 26.) ita describit. Degit in quercu animal de Scarabæorum tribu (quantum conjectura ducimur) colore rubricante, proceris cruribus geminos capite gerens aculeos, modice inflexos: quibus acerrimè stringit adversantia. Hanc bestiolam fabri lignarii quercus dolantes, in ipsis visceribus vivam invenere. Rustici Lugdunenses Thurro nominant. In laquearibus felicius diutiusque vivit, seque hypocausta colentibus levi cum strepitu prodiens conspiciendum subinde præbet. *Eundem* vel illi similem quendam p. m. Gesner. Epist. l. 3. ab anu pleuritim passa dejectum fuisse testatur in hæc verba: Per alvum inquit à potione ex Oxymelite nostro cum decocto fœnugræci exhibita prodiit vetulæ pleuritide laboranti scarabæi genus nigrum, longis pedibus, longis item cornubus flexibilibus articulatisque, rudi plenum pure, vivum; longitudine duorum articulorum erant digiti. *Decimus* totus ex nigro purpurans, os forcipatum habet. *Undecimus* ubique atrescit. *Duodecimo* cornua minus articulata, caput scapulæque cyaneæ, reliquum corpus totum spadiceum videtur. Horum omnium in iconibus utcumque cornua aliàs directa, aliàs curvata cernitis (explanationis gr.) tamen plerumque nonnisi (caprorum more) ad humeros reflexa gerunt, veluti primus Cerambyx.

Ad Carambyces spectat *Quici Brasiliensium*: Insectum est corpore ovali instar Scarabæi. Corporis longitudo unius & trientis digiti, Crura habet 6. quodlibet tribus internodiis constans, estque ultima pars crurum serrata, & quodlibet habet duos unguiculos. Caput & ocelli parvi: duo cornua propè oculos exorientia, longa, posterius versa & in arcum porrecta, duos & semis digitos longa, longè excedentia corporis longitudinem; & singula habent internodia decem, undecimo inseruntur in caput: crassitie æquant filum crassius. Caput & anterior sectio obscuri & brunni coloris cum splendido nigri mixti, posterior & alæ brunni obscure splendentis. Per medium autem alarum seu dorsum transversim linea lata flava pallescens tendit. Crura lutea, & ad internodia obscuro brunno maculata. Cornua diversicoloria luteo & nigro, nimirum ad genicula nigra, cætera alternatim lutea. *Marcgr. Hist. Bras. l. 7. c. 8.*

Βούκερως seu πυρσόκερως cornubus duobus taurorum more exertis & directis cernitur. Ex spadiceo circumquaque nigricat, & ferè ἀκέφαλος videtur. *Capite* est exiguo, brevibus crassisque scapulis immerso. Media fronte, spina peracuta exit. Defensioni à natura destinata videtur.

Nasicornium quatuor species vidit Moufetus. *Prima* omnium maxima atque rarissima apud Indos vivit, colore nigerrimo: nasum habet ad faciem rostri navalis cornutum & extra curvum, circa cujus umbilicum aliud cornu intus reflexum è tuberculo nascitur, quale etiam è scapulæ tumulo. Totum corpus ab ultimis cornubus ad caudam, longitudinem quatuor unciarum continet, latitudo ferè duarum est. Cantharorum lege fœminam non habet, sed ipse suæ sibi faber est formæ; fœtum solo sibi genitum producit. *Secundam* Nasicornium speciem ratam atque pulcherrimam Mercurio sacram Carolus Clusius Viennæ depictam misit; in cujus agro frequens est. Forma illi, qua-

qualem vides, absque ventre saturate rubro fuisset, totus videretur piceus: narium cornu illud recurvum adeo acutum est, ut (quod de præliaturo barro fertur) aciem illi rupis tenacis affrictione addi putares. *Tertius* nasicornis & *quartus* pariformes pene videntur, nisi quod illi alæ longiores elytris excrescunt, huic verò breviores apparent. Splendente atramento perfusos diceres, usque adeo undiquaque nigricant.

Κριόκερως seu *Aries*, cornubus est nodosis hyacinthum æmulantibus capite ex auro viridante, scapulis miniatis, purpureo ventre, elytris capiti concoloribus pedibus, cruribusque spadiceis incedit, alæ vero vagina incluse albicantem arundinis membranulam scite exprimunt.

Articulus II.

De Scarabæis Majoribus non cornutis & minoribus omnibus.

MAjores Canthari ἀκέρατοι sive Excornes plurimi sunt. *Pillularius* nempe *Melolonthes*, *Purpureus*, *Atratus*, *Arboreus*, & *Fullo*. *Pillulario* nomen quod ingentes pilas aversus pedibus volutet. Dicitur & *Stercorarius Fimariusque*, tum quod ex fimo nascatur, tum quod illo gaudeat. Græcis est κοπρινὸς, ἡλιοκάνθαρος & à forma αἰλουρόμορφος, id est, felliformis. Stercoribus vaccar. ita delectatur, ut ad ea frequens & citus advolet. De ejus *Generatione* hoc habetur, pillulam è stercore ad cœli formam conficere, eamque ab ortu ad occasum tamdiu versare, donec ad mundi figuram perduxerit. Mox eandem subter stercus, ubi nidificat, ad mensem lunarem reponit. Hoc exacto sigillatim singulas ejectas aqua dissolvit. Sic prodit scarabæus impennis, sed qui paucos intra dies absolutus, in volucrem abire solet. Nulla ergo in genere eorum anima. Porphyrius, genituram in cœlum emittere, mox pillulas magnas posterioribus pedibus fingere ait. Apollini ideò sacros Ægyptii voluere. Imò expresse Plinius. *Propter hunc Ægypti magna pars, Scarabæos inter numina colit, curiosa Apionis interpretatione, qua colligat Solis operum similitudinem huic animali esse, ad excusandos suæ gentis ritus.* Per coitum quoque propagari observavit Aldrovandus. Vidit enim mense Majo vermiculos albos plusquam 42. horarum spacio, figura Curculionis prodire. Erucas esse opinatur parvas Bombycum modo progredientes, quæque intra 5. aut 6. horas fili tenuissimi folliculos, illosque candidos, Melopeponis seminis magnitudinis sine cortice texere cœperunt. Addit, fodere terram rutilos & prægrandes, favosque parvæ & fistulosæ spongiæ medicato melle fingere. Nidos ex lutosa valdeque fragili materia à Greg. Capucino eidem communicatos, in quorum uno mortuum Cantharum invenit, hic habet. Una pudendi est figura, unico canali constans. Parti infernæ duo veluti testes appensi erant: singulis suus ductus, cùm unico illo canali continuus: in hisce Scarabæi. Aliquando plures sunt hi testes, & figuræ oblongæ. Rosas aversantur. Hederæ umbra gaudent. Hyemem vix ac ne vix sustinent. Solis calore excæcatos mori, tradidere quidam: plerumque à pediculis suffocantur, quibus undique scatent. Insculpuntur Smaragdo contra veneficia. Oleo rosar. cum terræ intestinis cocti, aurium doloribus medentur. Ex iisdem ad calculi dolorem pulverem Lanfrancus conficit. Ad hæmorrhoidas unguent. quod unguentum populeum; cum oleo rosaceo in quo Scarabæi cocti, aselli, & crocus ingrediuntur. Habet & Villanovanus contra spasmum suum. Lethargicos excitabis, si duos vel tres sub mediæ juglandis cortice conclusos, occipitio bene raso, musculis brachiorum anterioribus & plantis pedum alligaveris. Bene cecidit M. Johan. de Florentin hoc experimentum. Quartanariis medetur, si fulvo linteo vivus inclusus collo appendatur. Expertum se Trallianus scribit. Cheloniti de gemma aureis guttis insigni, cum Scarabæo in aquam ferventem missa tempestates ciere velle, insani esse puto. Huic similis est *Melanocyaneus*, cùm illustri quodam splendore. Facie est felina. Augusto à pediculis intra crura hærentibus vexatur, & tandem interficitur. Ubique occurrit.

Melolonthen, Attici *Melonthen*, quidam χρυσαλλίδα vocant. Nonnullis est χρυσομηλόνθη & χρυσοκάνθαρος: quibusdam *Cantharis*; Aristophani ζωΐφιον χρυσιζὸν κανθάρῳ ὅμοιο; Eustath. *Vespa major*; Polluci, *animalculum volucre*: rusticis Lombardicis & Gazæ *Galenica*; aliis *Scarabeus arboreus*. Hesych: eum coloris aurei facit: Aristophan. scholiastes flavi, recentiores Smaragdinum sed auro radiantem volunt. Idem & Plinius sentit. Mas undique viret, oculos si exceperis rubicundos. Elytra fœminæ castanei coloris, grato splendore micantia. Pectus utrique mucronatum. Stridulum edunt sonum. Generantur è vermibus fimi bovini aut jumentorum: si Aristoteli credimus: si Steph. ex Theophr. ex floribus pomor. Sunt ejus *duæ* præterea *species*. Priori quæ Clusii, caput, scapulæ & pedes nigricant, sed è cœruleo. Antennæ sunt corneæ, elytra striata, sed in circumferentia nonnihil rubent. Alter est Thilesii, totus præter oculos qui nigricant viridis. Venter ex auro parum rubescit. Medium dorsum luna elytris con-

Marginal notes: *Theophr. περὶ ὀσμῶν.* — *Ælian. H. A. l. 4. c. 11. & l. 10. c. 15.* — *Plutarch. Symp. 4.* — *Praxan. in Geopon.* — *Plin. H. N. l. 30. c. 11.* — *Mercell. de Medic.* — *Plin. H. N. l. 30. c. 11.* — *Trallian. l. 12. c. 8.* — *Plin. H. N. l. 37. c. 10.* — *Plin H. N. l. 30. c. 20. & 29. c. 9.* — *Moufet. l. c.*

concolor adornat. Ideò Equus Lunæ vocatur.

Purpereus Constantinopol. delatus fuit: Totus talis & violaceus erat, nisi oculi, venter & pedes, picem retulissent.

Atratus totus nigrescit. Os ipsi forcipatum; scapulæ fere quadratæ: tibiæ & antennæ breviusculæ: In lignis aridis habitat. Frequentius graditur quàm volat, & inter gressum, obmurmurat.

Arboreus obvius est, Julio inprimis & Augusto mensibus. Vaginæ alarum, puniceæ sunt, & tenuissimo polline conspersæ, leviterque splendent. Oculorum circulus, antennulæque parvæ flavescunt, juncturæ ventris albescunt. In Normandia tertio quoque anno sunt frequentiores. Anno. 1574. vigesimo quarto Febr. tot in Angelia in Sabrinam delapsi sunt, ut molendinorum rotas sisterent. Affinis huic est totus ex fasco albicans, glauco ventre & quodammodo canenscente. Inservit anatum venationi. Grues quoque eo capiuntur, ut Gesnerus prodidit.

Scarabæus, quem Plinius *Fullonem* dixit, Gaza κάνθαρον Aristotelis esse opinatus est; Scarabæum rubeum Plinius, animalculum cauda forcipata Junius, est Arboreo major, cervo volante fœmina minor. *Caput* gerit corneum, antennulis duabus ornatum. Oculos, & pectus hirsutum, ex albo flavescentia; pedes anthracinos. *Venter* caudaque plumas referunt gruinos. Scapulæ & elytra, albis nigrisque maculis variegantur, tàm pulchre, ut vestem Damascenam, Phrygia acu intertextam jurares. Non ubique est obvius. Magi contra quartanam alligatum, commendant. *Plin. H. N. l. 30. c. 11.*

Moufet. de Ins. l. c. 22. Tantum de majoribus cornutis & non cornutis sufficiat. *Minores* vel *maculati* sunt corpore, vel *immaculati*: illos ἀλλοχρόους, hos vero μονοχρόους Græci appellant. *Maculæ* aliorum ex *nigro albicant*: alii *flavescunt*, alii *rubescunt*. *Albicantium* è nigro septem, flavescentium tredecim, Rubescentium duodecim; quos hic sua quemque classe donavimus. Immaculatorum color corporis idem deprehenditur: atque inter eos sex nigricantes, duos spadiceos, globosum unum ex cœrulo nigrum, alterum ex luteo vidimus. Quidam quoque nuperrime à nobis, inquit Moufetus, deprehensus est fuco puniceo, alter muricis succo inebriatus comparuit. Aurescentes quinque habemus, parvulos illos quidem, sed clare micanteque auro undique suffusos, quos etiam ne invidisse nepotibus videamur, sculpi appingique curavimus.

†

ARTICULUS III.

De Scarabæis Aldrovandi.

Aldrovandus eosdem in *Cornutos*, & non *Cornutos* distinxit. Ex illis alii unum, alii duo, quidam tria cornua habent, & rarò vident. Δικέρατοι, aut sunt *Lucani* sive Tauri, quorum cornua sunt dentata, ac forficum modo aperiuntur & clauduntur: aut *Carabi*, quorum cornua nodosa sunt, & ad prætendendum iter facta. Triginta & quinque utriusque generis sunt species, quas sex diversis tabulis exhibet. Exhibeo & ego omnes, ut si quid inter jam enumeratos omissum est, adjiciatur, & comparatio inter utrumque melius institui possit. *Aldr. Hist. Ins. l. 4. c. 3.*

Prima tabella septem continet, ex quibus primus è Caraborum videtur esse genere, quoad figuram corporis quam habet communem cum aliis Carabis, quamvis locum, quo nascatur, neutiquam observaverim. Toto corpore niger, antennis longiusculis parvis nodulis constantibus, longis in postica capitis parte sitis cornibus, seu potius appendicibus binis prope os nodosis; item crassioribus, quàm sunt antennæ, sed plus quàm media parte brevioribus; pedibus in extremo bifurcatis, asperis: caudam constituunt duæ appendices vaginarum, cum conjunguntur.

Secundus est Scarabæus aquaticus pronus & supinus. Aquaticum nuncupavi, quod præter reliquorum morem in aquis degat, inter majores sanè connumerandus: toto item corpore niger prone & supine exceptis capillamentis, quæ in pedum extremitate cernuntur, itemque antennis, nam hæ rubescunt.

Qartus è minimorum genere, pollicem enim latum longus, totus quoque niger, capite parvo, trigono, minutis antennis, quarum extremitas obtusa, & veluti rotunda quadam pilula insignitur, pedibus bifidis in extremitate, paulò versus corpus habebat quasdam asperitates, seu appendices, quibus ingressu juvabatur, tanquam cirris polypus. In ea parte, qua vaginæ sese invicem in aliis contingere solent, evidens apparebat rimula, qua dilatata & aperta prodibant alæ subvirides, sed nonnihil ad castaneum vergentes: cùm eas ad volandum expandit, toto corpore maxime splendet, alvoque robustissima.

Quintus est Scarabæus pilularius, seu Cantharus compacto latoque corpore & nigro, sed cœruleum splendescente. Capite plano inferiùs, & superius nonnihil arcuato & lato cucurbitæ instar, ac multis eminentiis superius conspicuis, è quo ab utraque parte duæ prominent antennæ breviusculæ, sed in fine divisæ in plurima tenuia


Scarabæi ex Moufeto
Capricorni
Quicij
Scarab. Buceros Nasicornis 1
3
Scar. Χριοχερος
2
Sc. Melanocÿaneq
Sc. Pilularius
4
Sc Atratq 1
Thelasii
Mel Clusÿ
Fœmina
Sc Melolonthes Mas.
Sc. Fullo
Sc. Ar. affinis
Sc Arboreq
Sc. Atratq 2
Scarabæi Minores
Prosc wiori supine
Proscarabæi Meÿwurm Meÿkefer
Prosc Knivetti
Fœmina
Prosc. Mas.
Prone

tenuia filamenta, pedes ſunt anterius ſerrati in fine, ita à natura facti, ut illis, cùm continuò in ſtercore vitam tranſigat, abſtergere anteriores capitis partes facilius poſſet. Craſſo magnoque pectore, cujus medio ab utroque latere pedes priores annectuntur.

Sexto loco datur Scarabæus viridis Meloloatha Ariſtotelicorum quorundam ſententia, quem inter volandum putant ſonitum edere: corporis parte ſupina & alvi maximè colore eſt obſcure viridi, unde nomen ſortitus, capite parvo nigro ferè, & ab utroque oris latere duobus cornibus nodoſis inſignito, itemque dentibus, quibus apprehendit valide, antennis longis, æqualibus, in extremo paulatim in acutum deſinentibus, pectore autem rotundo, tenuiorique ligamento alvo latæ annexo.

Ultimus ejuſdem tabulæ nigro corpore eſt, in quo maculæ virides, ſed aliquid flavedinis in ſe habentes, proceris cornibus eiſdem maculis conſperſis, quæ verſus poſteriora flectuntur, eiſdem quoque maculis & ipſi pedes, præſertim eorum femora; alvo procera, quam non univerſam vaginæ contegunt.

In ſecunda tabula eſt Lucanus Nigidii, Cervus volans Leoniceri, Scarabelaphus Cardani, Taurus Scaligeri; aliqui Scarabæum bicornem appellant; apud Theſſalos κεράμβυκα dici & ξυλοφάγον βοῦν, quaſi bovem ligni edacem autor eſt Antonius Liberalis. Gallis dicuntur Cerfs volantes: Turo Lugdunenſibus ruſticis fortè à Tauro derivato nomine, Italiſque cervo volante, Bucarone del corno, Guſano con cuernos Hiſpanis. Ferrantes Imperatus cervi volanti vocat. Belgis Een vliegende hert. Germanis ein Schröter dicitur. Nigro eſt toto corpore & maximo, huic duo cornua prætenduntur ramoſa ſeu dentata, quibus cum conſtringuntur, validè apprehendit: oculi utrinque à latere horum poſiti, intra verò cornua duo parva cornicula veluti antennæ; capite latiori quàm pectore, ſed minus longo; hujus & caput & corpus reliquum à ſe invicem diviſa diutius vivunt.

Qui vero hunc ordinem conſequitur, cætera priori ſimilis, ut magnitudine tantum differre videatur, qua dimidia parte minor eſt.

Sequuntur *duo alii* μονόκερῳ, hoc eſt, unico cornu in ſummo capitis, quos ab Ægyptiis Mercurio dedicatos ſuprà meminimus, corpore nigro, cui nonnihil rubri admiſtum ſit, craſſo magnoque capite. Horum poſterior hirſutus atque piloſus eſt prona parte, horum ſpecies Rhinocerotas appellat Ferrantes Imperatus ob ſimilitudinem cornuum, quam habent cum Rhinocerote, animali quadrupede, tarde volant, quò fit, ut ultrò fere in manum ejus, qui prehendere voluerit, involent.

Quinto loco eſt Lucanus Papilioni ſimilis, eſt enim verſicolor toto corpore duos digitos per tranſverſum longo, cornibus inſtar cervi dentatis nigris, quibus ab utraque parte poſteriùs ante oculos prominent antennæ tenues, longæ, ut ad latera viam tendant factæ, nam ad latera utræque protruduntur, capite albis inſignito maculis, per quas rubor quidam obſcurus perfunditur, pectore anguſtiori, quàm capite eſt, tribus albis maculis in medio notato, alvo prolixa, craſſa, longa, ut Papilionibus quibuſdam contingit, annulis rubris, alis non univerſam alvum contegentibus, ſed multò brevioribus, &, ut puto, farinaceis. Nam, ut verum fatear, id nunc me fugit, cum ejuſmodi Inſectum inventu rarum exiſtat, nec ejuſdem deſcriptionem exactam, quam olim feci, reperire poſteà unquam potuerim; variis coloribus hujus alæ exornantur, nam ſuprema parte, qua ſuperiori alvi parti contingunt, vicinæque ſunt pectori, rubicundam maculam ingentem præbent cordis, quod vulgò pictores depingere ſolent, compreſſo mucroni ſeu cono ſimilem; reliquum deinceps alatum corpus nigrum eſt, maculis aliquot primum argenteis, deinde lineis latioribus obſcure rubentibus, quæ utræque aliquoties per vices iterantur, ita, ut in hujus animalculi alis natura illuſiſſe pictores artemque eorum videatur.

Tertia tabula tota Caraborum plures continet ſpecies, excepto primo, qui ad Lucanorum genera potius pertinet, parvo corpore, nigerrimoque cornibus incurvis parvis ſine dentibus ad eundem uſum; ad quem Lucanorum aliorum, his item antennæ poſtponuntur ſingulis à latere, pectore modice craſſo & craſſiori, quam caput eſt, alvo duplo longiori, ejuſdem craſſitiei & latitudinis. Cervettino vulgò dicitur.

Secundo loco datur Carabus inter minima genera referendus; ejus caput, quod parvum eſt, itemque pectus, antennæ & pedes nigra ſunt: ſunt autem antennæ longæ, nodoſæ, vaginis rubris ab utraque parte, quæ in medio maculam nigram grandem habent. Porta terra vulgò Italis dicitur.

Huic ex ordine *ſecundo loco* ſuccedit Carabus, quem Ariſtotelis verum eſſe arbitror, cùm aliquoties in ligno is ſit repertus arido, è quo poſtea evolavit.

Tertius Carabus è ligno arido quoque naſcitur, ut vidimus, nodoſis proceriſque cornibus, quæ nodis conſtant novem aut decem grandioribus primum prope caput, deinde minoribus, in quos ſingulos extremitates tenuiores ſuperiorum nodorum inſeruntur ita, ut articulationes nodoſæ appellari poſſent. Ultima autem articulatio

tio ex parte constat nodosa & absque nodis ita, ut ea, quæ nodis destituitur, tenuis in fine in nodosam partem inseratur, veluti in ultimis digitorum articulationibus facilè est videre. Porrò hæc cornua, quæ antennæ meritò ab Aristotele nominantur (supplent enim earum usum) quandoque corpore multò breviora, quandoque longiora sunt, vidi quandoque duplo longiora ipso corpore; cæterum colore nigerrimo, ut totum corpus. Capite paulò minor, quàm pectore, quod inæquale est, venter omnium longissimus latissimusque, prona parte annulis quatuor aut quinque latis constans, in ventris fine, ubi alvus est, hirsutus, pedum extrema serrata sunt & aspera, multis hirsutis particulis constantia, quarum ultima bisulca, seu bifida, & adunca in modum hami, qua validissime cuique obviæ rei, velut lapidi, ligno, linteisque adhæret, ut vix inde tutò avelli subitò possit. Unde Portapeso ab Insubribus dictus putatur. Nam etiamsi parvum sit animal, tamen quandoque sustinet, retinetque pondera sextuplo, aut amplius ipso animalculo longiora cum suis cornibus suspenditur, & in altum evehitur; hunc aliquando in pertusa pyxide conservavi vivum per aliquot hybernos menses, apponens lignum aridum & cariosum; Sed hybernis illis temporibus observare non potui, num eo vescatur, quod quidem verisimile est, cum duobus dentibus aduncis sit instructum, ut reliqua Scarabæorum genera; his enim se conjungentibus sectum alimentum ori ingeritur: universum autem corpus exceptis cornibus longum duos digitos, latum minus uno.

Qui descriptum sequitur ejusdem generis, differt autem corporis universi colore, qui fuscus est ad castaneum vergens, cornua sunt tenuiora, longioribus constantia internodiis, sed tenuioribus, pectore multò minus caput, in quo oculi sunt satis conspicui, siti in posteriore magis parte, nec ita distantes, & ad latera, ut in præcedenti, pectore quoque minore ventreque longiori & nigra cauda insignito.

Succedunt *duo alii* sub eodem Caraborum genere referendi, minores, corpore nigerrimo: capite majori, quàm pectore, quod linea quadam fusca à pectore separatur, alvo seu ventre figura ferè ovali; qui totus vaginis binis cooperitur, secus quàm in prædictis, pedum extremitas non usque adeò aspera, ut cuique obviæ rei adhærere possit.

Ultimus est Carabus dubius: nam eæ antennæ, quæ in aliis nodosæ erant, in his veluti Papilionum sunt quorundam plumatæ, toto corpore nigro, capitis ac pectoris magnitudo fere eadem, sed in pectore ab utraque parte duæ appendices videntur nodulis aliquot constantes, quæ, cum pedibus pectus duobus destituatur, secus ac in multis aliis pedum vicem supplere putantur; pedum utique constitutio differentia est notabili, nam secundus eorum articulus, atque tertius iisdem villis est, seu asperitatibus, & capillamentis, quibus sunt antennæ & descriptæ appendices pectoris; universi autem corporis ea est parvitate: qua in icone cernitur.

Quarta tabula duos tantummodò continet, quorum primus ad Caraborum quoque genera referendus, ac præcedenti tabula quarto loco descripta congener, dorso multis punctis protuberantibus respersо, alvoque caudata.

Secundus totus niger dentato capite absque cornibus nodosis; quorum loco duas antennas nigras æquales mediocriter longas habet.

Quintæ tabulæ primus uvas corrodit, toto corpore niger, exceptis pedibus, vaginis & antennis, quæ sunt colore castaneo, antennæ in extremitate multifidæ sunt veluti scopæ, vaginæ ad finem alvi non pertingunt.

Alter ferè ejusdem generis caudatus, pectore & capite nigris viridè resplendentibus, vaginis non totam alvum circumdantibus colore castaneis, pedibus in extremitate magis rubentibus, item antennis eodem colore præditis, quæ cum in fine crassæ apparentur, ut fructus tenues & oblongi, æqualesque, parvo admodum pediculo capiti adnectuntur.

Insecta tria quæ subsequuntur, ad Cantharidum genera referuntur, quorum *primum* toto corpore nigrum exceptis vaginis, quæ miniaceæ ferè totæ sunt. Nam linea nigra in principio latiuscula à medio vaginarum ambarum, qua parte sibi invicem contingunt, oritur & versus anum protenditur, finitque; antennę sunt in eo longæ. *Secundum* capite, pectore, antennis, & duobus prioribus pedibus ferrugineo colore, reliquis membris colore nigris cœruleum fere splendentibus, seu plumbeis. *Tertium* & *ultimum* pedibus antennisque nigris, reliquis membris miniaceis.

Sexto loco ponitur Scarabæus vermis facie, toto corpore niger, duabus in ano appendicibus crassis, antennis proceris.

Septimus caudatus est, toto copore ex cinereo ad castaneum vergente, pectore & vaginis aurum splendentibus, antennis tenuissimis, oculis conspicuis à latere capitis collocatis.

In Sexta tabula ordine primus ponitur Scarabæus fœtidus dictus, quod tetrum haberet odorem, in campis repertus, Scarabæo pilulari magis, quàm alteri alicui insectorum similis, antennis est nigris geniculatis, in quarum extremitate duo sunt globuli seu pilæ, maculamque prope has ha-

habet ferruginei coloris, cæteræ partes omnes nigerrimæ, exceptis vaginis, in quarum suprema parte quatuor apparent maculæ ferrugineæ; pedes erant in fine maximè serrati & asperi; cauda annulosa, quam extendere & retrahere poterat. Dum tangitur, stridet, curritque velociter. Notandum in hoc eodem animalculo in parte inferna circa os vermiculum, aut exiguum animalculum extitisse, quod utrum ei naturaliter insit, an verò per accidens, adhuc me profectò latet: nam tamdiu, quam apud me continui, semper apparuisse deprehendi.

Secundus & ille fœtidus, totus niger, minor, antennis serratis & absque pilulis, pedum extremitate aspera.

Tertius serpentarius à nobis nominatus, non quod serpentis figuram referat, sed quod in occisi serpentis corpore, cujus carne vescebatur, deprehensus sit, pilulario minor, angustiorque corpore, capite nigro depresso, antennis nigris, parvis, quarum apices flavescunt, rostro bicorni, oculis emissitiis, pectore nigro scutiformi; vaginis quadrangularibus brevibus (non enim totam alvum cooperiunt) nigris, quarum utraque duas in medio habet fascias luteas paululum serratas; alvo valdè annulosa & circa extremitatem valdè pilosa: pedibus omnibus serratis, quorum tamen anteriores in extremo articulo reliquis erant latiores, ut manum quodammodo imitarentur, subtus verò flavescentes. Inter medios & posticos pedes colore est aureo, obversusque ea parte Soli splendorem emittebant: sed hunc colorem aureum pili quidam ruffescentes efficere videbantur; In pectoris parte supina cruce erat notata, inter antennas macula obscurè lutescente & triangulari: pars ejus inferna multis pediculis scatebat.

Quartus è Pilulariorum fortè est genere: nam circa excrementa eum versantem deprehendi, brevi corpore & obeso, nigerrimo colore & relucenti capite rotundo, & instar scuti militaris efformato, è cujus medio cornicula duo exerit breviora cum apicibus, & alias duas appendices his multo exiliores: Pectore item scutiformi, quod tamen in anteriori parte appendicem quandam protensam & acuminatam, habet, ut tertium cornu referre videatur, vaginis striatis, pedibus in fine serratis & asperis: anteriores horum minus asperis, posteriores magis; ad latera pilis quibusdam ruffescentibus vestitus, ani figura medii scuti figuram exprimit.

Quintus niger, parvo capite, antennis longioribus, nec pedibus asperis. Sextus aquaticus minor dictus, quod in aquis degat, corpore est nigro, lucido, ad viridem quodammodo accedente, pectore ac ventre lato, vaginis ventre majoribus, in medio ventre inter pedum exortum appendicem quandam habet, qua pedes à se invicem separari videantur.

Duo postremi minimi, dorso uterque variegato. Prior pectore scutiformi, ac capite rotundiusculo, duabus antennis exilibus insignito, dorso autem multis punctis seu granulis resperso, coloreque nigro. Posterior corpore magis rotundo & compacto, capiteq; exiguo, antennis longioribus, dorso toto variegato, & colore magis nigro.

Postremæ tabulæ primus è minimorum genere est, toto corpore nigerrimus, compactus, antennisque exiguis, vaginis universam alvum tegentibus.

Qui hunc ordine sequitur, major & corpore item nigro, magis oblongo, antennis longioribus, pedum extremitatibus minimè asperis, sed levibus & æqualibus, ut ad scandendum non usque adeò aptus videatur, nisi ejus parvitas has asperitudines cernere non sinat.

Tertius inter Scarabæos quoque à nobis relatus, quod cum eorum natura corporisque constitutione magis quàm cum aliorum conveniat; capite parvo, cujus articuli cum dorso aurei sunt, cæteræ partes nigerrimæ.

Quartus corpore universo niger, capite rotundo parvo, antennis mediocribus, pectore triplo majori, vaginisque universum ventrem contegentibus.

Quintus è minimorum genere niger fere totus, præterquam in vaginis, in quibus aureus color, sed obscurè videtur; capite rotundo, & exiguis valdè antennis, nec facile conspicuis.

Sextus totus niger, capite serrato & magno, pedibus serratis & asperis, in fine bifidis, vaginis brevibus, nec alvum totam contegentibus.

Septimo loco positus est Gryllus potius: oblongo corpore, colore flavo, sed circum latera præsertim vaginarum nigris quibusdam maculis variegato, antennis rectis, longis & nigro atque flavo colore distinctis.

Octavus supine depictus, capite rotundo & exiguo nigro, antennis parvis & tenuibus nigris cum pectore, quod majus capite est, pedibus item nigris; inferna ventris parte seu prona rubra.

Nonus totus niger & oblongus: capite minutissimo, antennis mediocribus acuminatis, pectore grandi, quod à ventre divisum longo interstitio & exiguo ligamento connexum: pedum ultimis articulis serratis & asperis.

Decimus quoque niger excepto dorso, quod quodam argenteo splendore nitet, mixto scilicet cum nigro, capite est exiguo, exiguisque antennis, ventre paulatim versus inferiora gracilescen-

ſcente, pedum extremis particulis bifidis.

Ultimus & is exiguis antennis, totuſque niger, minus gracili extrema parte alvi, inter minimos hic computandus.

Caput IV.

De Proſcarabæo, & Scarabæis aquaticis.

Mouſet. de Inſ. l. 1. c. 23.

QUem Latini Proſcarabæum dixere, illum Paracelſus *Meloen*, Agricola *pinguiculum*, Græci ἀντικάνθαρον, & ἐλαιοκάνθαρον, vocant. Germani Majalem Scarabæum appellant. Corpus ei molle, è cæruleo obſoleto, cum ſplendore nigricans. Scapulis alæ duæ, vel potius alarum rudimenta innaſcuntur, celeritatis in greſſu adjumentum. Circuli, dorſi ventriſque faſciæ; viriduli in junioribus, in adultioribus, cœrulei apparent. Agricola falsò quadrupedem facit: conſtat enim ſex pedibus Wier. apud Clut. ſic deſcribit. Hic vermis, in capitis & colli circuitu colore purpuræ ſaturato aut violaceo annotatur, paulum ſcintillans, alæ deliteſcente viriditate tinctæ ſunt; Sub alis atque in dorſi ambitu circuli viſuntur diverſo colore imbuti, ſubinde viriditate micantes, ſubinde flavedine obſcura diſtinctæ; venter atque pedes colore caput & collum repræſentant; in utroque latere ventris tres pedes continentur. Roſtro autem incurvato aliis congeneribus & roſtratis non abſimiles. Ubi ætas tenerior eſt promiſcuè cæruleo colore tinctiores cenſentur; excreſcunt in duorum articulorum digiti longitudinem & unius craſſitiem. Contritus fragrantiam fundit. Foliis violar. & graminis tenelli præcipue veſcitur. Rarò extra Majum conſpicitur. Reliquis anni temporibus vel latet vel ſemine pillulis incluſo, obit. In ericetis colligitur: ſolet & ex foſſa herbacea rorida erui. Coeunt averſis caudis, fœmina, quæ major & oris forcipati, quæque leviſſimo attactu oleum fundit, trahente marem, qui minor, & quaſi exſuccus, ut retro reptare cogatur. Wieri ſupinus, (*vermem Majalem* vocat) ad faciem humanam maxime accedit. Alas longiores reliquis gerit, & cingulis pluribus corpus ambientibus diſtinguitur. Quem Edmundus Knivetus vidit, parvus & exſuccus erat. Habent in *Medicina* uſum. In Ditmarſia filo circa collum appenduntur. Ibidem in Epidemico capitis dolore tres exſiccati & in pulverem redacti, in Cerevisia propinantur: ad ſudandum per novem dies. Sed ſolemnis in arthritide vaga uſus. Manibus eos tangere cum colliguntur, religio eſt. Numerus ſemper impar, prima vice unicus poſt ternos aſſumitur: quinque ad ſummum: in pulverem redacti in cerevisia calida exhibentur. Maxima hinc primò ventris perturbatio, maximus & circa urinæ ductus dolor, ut cum morte conflictari videantur: hinc vomitus, cardialgia, ardor urinæ, & ſimilia. Serum tandem copioſum proliciunt, & aliquando reſtituuntur. Paracelſ. in hydrope aquam ex dr. x. Meloum & ſem. raph. unc. j. ab unc. ij. ad unc. iij. propinat. Deſtillati tumores oculorum tollunt. Pinguedo fiſſuras manuum ſanat. Kegler. in oleo dulciſſimo ſuffocatos, ad bubones & carbunculos commendat. Quid de *Scarabæo Culione* Marcellus ſcribat, vide apud Mouſetum.

Clut. de Ephem. p. 74. Proſcarabæus Wieri ſupinus & pronus, apud Mouſ. p. 163.

Clutius l. c. p. 82.

Mouſet. de Inſ. l. 1. c. 23.

Scarabæum Aquaticum Mouſetus ita deſcribit. Scarabæos aquaticos Græci ὑδροκανθάρους appellant. Horum omnium ventres ſpadice infecti, dorſaque carbone notata, præter Anglicanum; In cujus icone ſi limbum ſcapulis totoque corpore ovali circumcurrentem leviter infuſcaveris, atque oculos argenteos feceris, non eſt quòd amplius expetas ad illius deſcriptionem. Sex quilibet pedes obtinuit, poſteriores longitudine latitudineque cæteros vincentes, quibus pro remis inter natandum utuntur. Sed elytris nigerrimis; membraneæ latent alæ argento tinctæ, quibus noctu aquis egreſſi, celeriter convolant per aërem, quem interdiu perarò (forte nunquam) diverberant. Omnium verò minimi ſunt illi, qui irrequieto motu huc illuc in aquæ ſuperficie multi nullo ordine tranſcurrunt, & q. colludunt, & aqua turbata vel ſe fundo immergunt, vel in riparum foraminibus abſcondunt: Deinde verò mutis & tranquillis fluctibus iterum geſtiunt. Chriſtoph. Leuſtner. ſe Scarabæum in loco quodam inveniſſe ſcripſit ad Geſnerum, vaginaria (ut ſolent) cruſtula, cui quaſi formicæ caput ſubluteum, atque alæ multæ erant affixæ; ventre inferiore pinnæ ſpargebantur, caudis aſtacorum ſimiles: quibus (ceu in aquis remiges) divagabantur. Cauda prominebat pro ſua munitione exigua, ſed in longiſſimas ſetas diviſa. Ex aqua paluſtri in fontanam conjectus paucis interjectis diebus vita exceſſit.

Caput V.

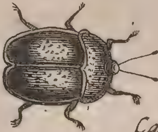
De Tauro volante Braſilienſi, & ei congenere.

Marcgr. Hiſt. Braſ. l. 7. c. 2.

TAuri volantis, ſeu Scarabæi platycerotis quatuor ſunt apud Braſilienſes ſpecies, *Enena* incolæ vocant.

Totius corpore *in primo* longitudo plus duorum digitorum Rhynlandicorum, craſſities autem fere quatuor. Totum corpus ſplendide nigrum, ſed pilis flaveſcentibus opertum, ita ut flaveſcens videa-



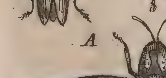




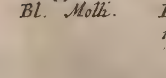


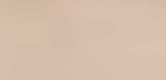










Tab. XV.
Congener Tauri Volantis Bras.
Tambeiua
Braf.
Grüne Kefer
Spanische fliegen
Mas. lata.
Cant. Major Oblong
Canthari Mouf Golt Keffern
Maj. lata.
Maj. lata.
Cantharides Maj.
Canth. parvæ
Tab. 1
Cantharides Aldrvandi
Tab. 2
Tab. 3
Tab 4
Buprestis Mouf.
Buprestis Qualster Aldr.
Cocuio Mouf.
Cicindela S. Iohannes Fliegen Mouf.
Mas 1
Fæm 2
Cicindela Nachtmücklein Aldr.
Blattæ Motten Aldr.
Blattæ Motten Mouf.
Forficula Mouf.
Bl. Molli.
Bl. Molendinaria prona
Bl. fœtida. Supina
Scorpio alatq

videatur. Sex habet pedes ſeu crura duos anterius verſus, duos ad latera fere extenſos directe, & duos poſt ſe extenſos, nigros omnes ſplendidoſque & ſuperius raris pilis præditos; in quolibet autem pede tres ungues, cum parvulo digito, qui quaſi tertius unguis: ſuntque crura variis denticulis armata. Unius fere digiti intervallo à capitis initio (quod minimum) ſectio eſt corporis. Capitale cornu habet magnum, & in extremo ſectum, nigrum & ſplendidum, unum pene digitum longum: oculos nigros eminentes & propè illos duos cirrhos extentos, ſingulos tribus apicibus qui in extremitatibus ſunt fuſci. Prima ſectio corporis tricornis in ſummitate anteriori habens cornu protenſum & paululum deorſum flexum, longitudine dentis humani: & utrinque ad latera unum, ejuſdem magnitudinis. Alæ ejuſd. coloris cum tota corpore, piloſæ ac duræ. Poſterior ſectio corporis inferius multas habet diviſuras. Prior ſectio ſuperne magis rufeſcit pilis, poſterior autem magis flaveſcit.

Alter paulum diverſus à priori eſt. In toto corpore ſuperiori obſcurè caſtanei ſeu nigricantis ſplendentis coloris, in infimo per totum caſtanei coloris ſplendidi. Totius corporis longitudo, duorum & ſemis digitorum craſſities circiter quatuor. Corporis anterior ſectio, unum digitum longa. Caput parvum: oculi nigri ſplendentes, non tamen prominuli, ut in priori: propè oculos duos habet cirrhos ut prior: proxime caput cornu erectum & paulum verſus poſteriora reflexum ſemidigitum longum, & ad latera in ſectione anteriori ſuperius verſus utrumque cornu craſſum erectum, paulò breviùs & obtuſius quam prius illud. Alas habet ut alter & corpus ita conformatum: Crura ſex tribus juncturis, & tribus digitis, & uno minimo pro quarto: media crurum pars inter ſecundam & tertiam juncturam aculeis pyramidalibus munita; integra autem crura ſunt hirſuta pilis caſtanei coloris, uti & circa os ac in ſectione corporis.

Tertius, rariſſimæ eſt conformationis. Magnitudo illi eadem cum prioribus; craſſo & rotundo ventre: crura habet ſex, ſingula duabus juncturis conſtantia: anteriora autem quinque proceſſus acutos quaſi digitos habent, quibus terram fodiendo citiſſimè ſub eam ſe ingerunt. Alas habet duas ſtriatas, & in prima ſui corporis ſectione eminentiam ſellæ formem, & ante illam foveam ſ. cavitatem ſubrotundam, avellanæ majoris capacem, in qua magnus numerus fœtuum vivorum viſitur, coloris bruni & filamentis quibuſdam in fovea annexorum, qui magnitudinem referebant ſemina papaveris, ſed Megaſcopio quilibet inditus magnitudinem oſtendebat piſi, eratque omnibus numeris abſolutus & cornutus ut parens. Caput ſemilunaris fere figuræ & compreſſum, cui cornu impoſitum, ſatis craſſum & plus digito longum, erectum, ſed in ſummitate paulum verſus poſteriora inclinatum. Pone cornu hujus exortum, in quolibet latere oculus grani milii magnitudine rotundus, niger, ſplendens. Totum autem corpus, crura & alæ ſunt inſignis ſplendentis coloris, ex nigro, viridi, & aureo mixti, eſtque totum ſubtiliſſimis pilis veſtitum. Validiſſimus eſt, nam ſcatulæ craſſæ à me incluſus ac latere cocto craſſo impoſito, nihilominus ſe ſemper exſerebat, ut funiculis fuerit coërcend. Hirci pene odorem de ſe fundit.

Quartus. Crura habet ſex, quatuor in poſteriore, & duo anteriore ſectione corporis: pedes deſinunt in duo lunata cornicula: ſingulaque habent tenuius tenaculum. Anterior ſectio digitum longa in cornua deſinit duos & ſemis digitos longum, teres & paulum deorſum incurvatum, & duos habens veluti dentes verſus poſteriora. Inferius in antica parte corporis, ſub exortu hujus cornu, jungitur caput, parvum quidem ſed & cornu habens ſurſum incurvatum, duos fere digitos longum, cum proceſſu tripartito in ipſo acumine. Oculos habet rotundos, nigros, ſplendentes ſemin. canabini magnitudine, pone oculos autem duos proceſſus coniformes, contortos, poſterior ſectio duos digitos eſt longa, atque alis craſſis tecta, cum anterior ſectio glabra & ſolida teſta tegatur, quæ in cornu extenditur.

Tota autem anterior ſectio cum cornibus capite & cruribus, atque inferiore ventre, nigri & ſplendentis eſt coloris, & ſuperius ſeu longum cornu, verſus inferiora, villoſis pilis, obſcure flavis ſive luteis veſtitur, ita ut ad tactum holoſericum referat: Junctura ad caput quoque villoſa; crura autem & infimus venter brevioribus veſtitur pilis obſcurè flavis. Alæ exteriores conſtant teſta colore fuctus olivarum cui obſcurè flavum admixtum, & variegantur ſparſim punctulis fuſcis. Cornua illa duo magna conjungere poteſt & illis aliquid tenere.

Congener Tauri volantis Braſilienſis, corpus habet biſſectum, cujus anterior pars tertiam partem digiti longa, poſterior paulo plus duobus digitis. Caput habet quaſi quadratum & duos forcipes exſertos pro dentibus, oculos magnos prominulos ellypticos: duos cirrhos ante oculos, in exortu latiuſculos, hinc anguſtiores plus duobus digitis longos, novem juncturis conſtantes: crura ſex, duo in anteriori ſectione, quatuor in poſteriori quodlibet duos digitos longum, tribus juncturis conſtantes, pedes latiuſculos, & in extremitate duos ungues aduncos. Anterior ſectio ad latera deſinit in quatuor aculeos, teſta nimirum qua tegitur: poſterior quatuor

Marcg. Hiſt. Braſ. l. 7. c. 10.

habet alas tenues, duabus testaceis tectas. Totum corpus superius obscure est flavescens, seu lignei coloris; caput, oculi, cirrhi, forcipes, crura, inferius corpus splendide nigra, & venter præterea cana lanugine obductus.

Marcgr. Hist. Bras. l. 7. c. 8. Hisce Colophonem imponat *Tambeiva*, insectum testudinem terrestrem non male referens, mediocris avellanæ magnitudine; alæ, nimirum exteriores duæ testaceæ, figura ut clypeus testudinis: anterior sectio corporis testa coloris splendidi quasi aurum viridi colore tinctum transsplenderet: in ambitu autem testæ coloris est splendentis instar rubro tincti. Duo cornicula ad quodlibet latus oblique extensa. Crura habet sex nitentia ut aurum quod elegantissimo rubro transplendet. Corpus inferius ejusdem splendoris. Tarde incedit nec facile avolat.

Nieremb. Hist. Nat. Exot. l. 13. c. 20. Facit denique quorundam Scarabæorum Indicorum mentionem Nierembergius; quorum cornua derasa, & in aqua sumpta, venerem mirificè excitare ajunt.

Caput. VI.

De Canthoride.

Nomen. Nomen quod insectum istud apud Græcos habet, apud Latinos quoque obtinuit. Variegata κετωνιὰς dicitur, quòd in modum testudinis compuncta, & variis maculis conspersa sit. Plinius omnes *parvos scarabæos* vocat.

Descriptio. *Descriptiones* in Differentiis adferemus. Qui παχύλως eas describunt, alii vespæ similem, sed corpore longiorem faciunt: alii vermem terrestrem, coloris viridis, auri colore superlucentem: nonnulli insectum oblongum parvum aurei coloris. Quidam denique animalculum parvum, varium, luteis lineis, quas in pennis transversas habet, promisso corpore, blattarum modo præpinguem.

Locus. Occurrunt in Italia & aliis regionibus, in quibus frumentis, rosis, fraxinis, & oleastris insident. Nec tamen omnia ubique genera occurrunt. Nam in Belgio, & ultra ejus ad Septentrionalem plagam provincias, ea quæ in frumento inveniuntur, reperiri, Aldrovandus negat. *Aldr. Hist. Ins. l. 4. c. 4.*

Victus. Arborum foliis & fruticum quorundam floribus ut & frumento, victitant. Unde κανθαρίδος στιφάγυ, Nicander meminit. Noctu in unum diem congregant, & mutuis auxiliis, formicarum instar, conservantur. Die per totum locum volare Vincentius prodidit. Ex putrescente humido & sicco, oriuntur, seu humore foliis insidente, in summis fraxini ramis, ficubus, pyris, pinis, populis, & Cynacantha. Ex erucis illarum arborum gigni, Aristoteles prodidit; & Plinius expressè. *Ælia. H. A. l. 9. c. 39.*

Generatio. Cantharides *nascuntur* ex vermiculo in spongia, maximè cynorhodi, quæ fit in caule, sed fœcundissimè in fraxino: cæteræ in alba rosa. *Cocunt* tamen & quidem tardo motu; generantque vermiculum. Perit ficus, si in ea prodierint. *Olfactu* picem liquidam referunt, gustu Cedrum, ut Nicander prodidit. Calidissimæ sunt & siccissimæ. Ideò corpus adurunt, erodunt, & exulcerant. *Theophr. de Cauf. plantar. l. 5. c. 13.*

Nocumentum. Inter venena reponuntur, periisseque illis assumptis, Cajum Carbonem, Pyrrhum, tertium ab eo qui cum Romanis bellum gessit, Cossinum item amicitia Neronis notum, proditur. Adde & Abbatem illum, cui scortillum, ut in amore detineret, condimentum pulvere cantharidum aspersum apposuerat, ut apud Paræum habetur. Catoni denique Uticensi objectæ sunt, ceu venenum vendidisset in auctione regia, quod eas sestertiis LX. addixerat. Largius si bibantur, vel diutius extra hæreant, dolorem in visceribus qui ab ore ad penem extenditur excitant; vesicam ulcerant, penem & vicinas ei partes inflammant: sanguinis & carnis mictum; sæpè diarrhæam, dysenteriam, syncopen, mentis alienationem etiam concitant. In ore sapor picis sentitur. In capite quidam & pedibus venenum hærere judicant: negant alii. Variis malum impugnatur remediis. Lac humanum ab ubere sumptum, caprinum, bubulum, singulis horis exhibitum, clysteres ex jure pingui cum oleis emollientibus quos nitrum ex hydromelite non malè excipiet. Oleum liliorum, amygdalinum recens ex ovo sorbili, Samium, œnanthinum, & quam Lycus Neapolitanus pro antidoto posuit, portulaca, vehementer laudantur: Oleum verò cydoniorum certissima hujus morbi Theriaca est. Nec frudari sua laude debent, acetum scilliticum, terra samia, lutum Armenium, quod vi emplastica erosionem prohibet. His quidam theriacam & Mithridatium, quæ tamen refrigerantibus & erosioni resistentibus doloremque levantibus castigari debent, adjiciunt. Nec vomitionum obliviscendum est. Ideò à Dioscoride imperantur. *Cic. ad Pætum l. 9. Epist. Plin. H. N. l. 9. c. 4. Pl'n. H. N. l. 29. c. 4. Galen. l. de Ther. ad Pison. de Tem. l. 3. c. 3. Nicand. in Alexiphar. Plin. H. N. l. 20. c. 13. Plin. H. N. l. 23. c. 2. & 4. l. 28. c. 10.*

Usus. Circumspectè in Medicina adhibeantur necesse est. Vesicæ enim ita sunt infestæ, ut quidam, manu duntaxat detentas, sanguineam urinam prolicere credant. Montagnana certe cum alteri genuum applicatæ fuissent, quinque sanguinis per urinam libras eduxisse scribit. Cautè agetur, si mensuræ, medicamenti, & ægri habita fuerit ratio. Tria vel quatuor præbentur intus grana; exterius, majore copia opus est. Calidiores ægerrimè ferunt; destituti viribus aut viscerum scirrho affecti planè non,

Galen. l. de vict. rat. in acutis. non. Ipsæ cantharides, abjectis alis, capite & cauda à quibusdam exhibentur, quod & Hippocrati in usu. Audax qui has partes abjecto corpore adhibuit Medicus, mortis in uno & altero hydropico causa erat. Nonnulli tamen totis utuntur, quod *Galen. l. 11. Med. simpl.* & Galenus fecit. Alæ reliquorum remedium. Unde *Plinius*. *Plin. H. N. l. 11. c. 35.* Alæ medentur, quibus demptis lethale est; nisi forte mutilatus sit locus. De cætero, ad urinam ciendam, lichenes tollendos, verrucas, faciei pustulas, scabiem, podagram, mensium suppressionem, fœminarum sterilitatem, uteri strangulatus, quartanam, &c. adhibentur. Scapulis vel brachio appositæ potenter urinam provocant. Excoriatorium lichienum Pamphili, quo Romæ usus est, dum mentagra morbus grassaretur, Cantharidas recipit. In quartana telæ aranearum involutæ de collo ægri suspenduntur. Reliqua in Aldrovando vide. Venerem excitare notorium est. In gravissima symptomata, & penis distentionem perpetuam incidunt, qui incautius propinatas hausere. Formulas passim apud Medicos invenies. Viperas si domi in vitreo vase alere volueris, cantharidibus ciba. Suffitu stercoris bubuli cum galbano, à frugibus depelluntur.

Differentiæ. *Mouf. Theatr. Insect. l. 1. c. 20.* Moufetus in *majores* & *exiguas* distinguit. *Majorum* aliæ sunt, ut verbis ejus utar, oblongo corpore crassæ, ex tritico collectæ, ac Blattarum more pingues, variæ aureis lineis, quas in pennis transversas obtinent (atque hæ in medicina potissimæ habentur) aliæ *minutiores*, macilentæ, latæ, pilosæ, interiores dictæ; & ad medicos usus inutiliores. Majorum quoque non omnes ex viridi radiantes videris, sed alias item ex Xelampelino; inexplicabilis omnes splendoris, & colore oculis gratissimo donatæ. *Parvum* genus Cantharidum Thomas Decatæus primus mihi communicavit; forma nonnihil & mole dispares videntur; sed virtute Cantharidea & ortu consentiunt. Harum (scilicet minorum) *prima* corpore, & capite oblongo est, & forcipato, oculis nigerrimis prominentibus, antennis longis atque nigris, alis circa medios lumbos extuberantibus, quæ duobus punctis argenteis, & maculis paucis albis notantur: in Cicutaria herba per æstatem plerumque reperitur, pedes habet & crura, gracilia admodum atque longa, purpurascente minio ornata. *Secunda* ejusdem cum prima coloris est, nisi quod antennæ oculique virides videntur. Caput huic exiguum, scapulæ globosæ, atque gibbosæ.

Tertiæ caput & scapulæ confunduntur, coloris æruginosi, sed ocelluli picem referunt nigerrimam: alas habet capiti concolores, sed striis quibusdam aureis micantes: pedes item piceos & breves. *Quarta* tertiam æmulatur, sed herbaceo potius colore est, quam æruginoso; aliàs præter magnitudinem (quippe omnium minima est) non differt.

Aldrovandus quinque tabulis easdem repræsentat.

Primæ tabulæ primo loco depingitur Cantharis è maximarum genere, colore viridi, atque aurum lucente in rosa aperta.

Secundo prolixiori corpore; lineis luteis, in capite, pectore ac dorso, antennis longiusculis ac nodosis, luteis, ut etiam pedibus in rosa ex eruca nata, in qua & *tertiam* reperi rotundo corpore nigro & piloso, violarum speciem existimo.

Quarto ac *quinto loco* est Cantharis rotunda seu Viola nigra prona & supina, obscuris in vaginis punctis albicantibus & rarioribus, in alvi vero parte prona quatuor lineis parvis & albis ejusdem generis, & ea est, *quæ hanc sequitur*, nisi quod punctula illa alba, quæ in priori rariora erant, magis sint frequentia & conspicua.

Septimo loco est araneus, quem exactiùs suo loco describemus.

Proxima huic cantharis oblonga capite ac pectore nigra, duabus antennis satis conspicuis, in extremitate pilulam habentibus, pedibus item nigris, vaginis rubro & nigro colore transversim maculatis.

Eadem sequenti pictura expansis alis ostenditur, ut alvus, quæ tota rubra est, exactè videri possit.

Decimo loco est Cantharis alia fusco colore, seu potius subcinereo ad obscurum tendente antennis longis.

Undecimo colore nigriore multò, antennis nonnihil nodosis & in fine obtusis.

Duodecimum locum negligenter Culex occupavit, longis alis & antennis, rubicundis pedibus.

Postremo est Cantharis tota viridis, & in vaginis colore mixto aureo, pedibus nigris.

Secundæ tabulæ prima est viridis, antennis longiusculis, è mediocrium genere, oblongo corpore. *Secunda* inter minimas numeranda, tota cœrulea. *Tertia* inter fabas reperta, prædicta paulo major, tenuibus antennis, lineis in vaginis transversalibus nigris, reliquo corpore nigro.

Quarto & quinto numero notatur Scarabæus χλωρόχρυσος, sive colore viridi in supina parte, qui soli expositus aureum fulgorem edit, ut in aliis quibusdam Cantharidibus, tamen inter Scarabæorum genera referendus; forte erit Scarabæus viridis Plinii, quem ait suo jucundo aspectu contuentium visum exacuere. Prona parte niger totus antennis exiguis.

Sexta est Cantharis parva pectore nigro, antennisque exiguis, vaginis subaureis, recteque ob parvitatem describi nequit. *Postrema* è Violarum, seu rotundarum Cantharidum specie, capite nigro & pe-

pectore, antennis longiuſculis, vaginis rubris; pedibus in fine nonnihil diviſis & rubris. Melancephalon appellavi.

In tertia tabula primo loco oſtenditur Cantharis omnium minima cœrulea. *Secundo* Longicolla dicta paulò minor Veſpa, toto corpore nigro, roſtro ſeu collo protenſo, cui utrinque duæ inſunt antennæ.

Tertio minima colore aureo & viridi.

Quarto numero notata, eſt capite, antennis ac pedibus nigris, vaginis luteis, quibus ſex nigra, rotundaque inſunt punctula, bina ſuperiori parte, quâ caput proximè contingunt, reliqua in parte extremâ verſus alvum per tranſverſum ex ordine poſita. Hanc *alia* ſequitur latiori corpore atro, capite & pedibus luteſcentibus vaginis obſcurè, longiuſculis antennis.

Sexto loco ponitur Muſca viridis, antennis longis, inter Muſcarum genera referenda.

Septimo & octavo duæ exiguæ, prior cœrulea tota, altera cinerea.

Octava oblonga corpore, capite, pectore, antennis ac pedibus nigris; vaginis rubris.

Nonus numerus ſignificat convolvulum, ἶπα Græcis Tagliadizzo vulgò apud Italos agricolas, corpore cœruleo, pedibus obſcurè luteſcentibus in vite repertum, ac folia ejus depopulantem; naſcitur hic ex ovis Bombicum, ovis ſimilibus magnitudine, colore rubicundis, hic cum parere vult, multa cumulat, convolvitque folia (undè fortè à Latinis id nominis datum) atque in his ſua ova reponit.

Sequens numerus aliam ejus ſpeciem cœruleam continet.

Duodecimus Cantharidem nigram duabus maculis fuſcis, nigris in vaginis diſtinctam. Minima & è viridi aurea *decima tertia* eſt. *Hanc ſequitur* nigra ſemicirculis minaceis in cruſtis inſignita. *Poſtrema* minaceis vaginis, ſed nigro maculatis, pedibus antennis, ac capite nigris.

Quæ in *quarta tabula* proponuntur, omnes ferè ſunt cantharides rotundæ, violæ dictæ à nobis nomine & idiomate Italico, è quarum numero prima eſt lato corpore ac pedibus nigris, quos extendit in utraque latera cancri marini aut Paguri modo: capite nigro; antennis ejuſdem coloris longis in fine obtuſis, vaginis rubris, quatuor maculis nigris rotundis æquè à ſe invicem diſtantibus, quadratæ figuræ modo.

Secundo loco Culex idem, quem prima in tabula numero duodecimo exhibuimus, hunc eximere ſumus veriti, ne notas numerorum atque ordinem depictorum inturbaremus, quemadmodum & eum, qui hunc ex ordine ſuccedit, numero undecimo primæ tabulæ delineatum & ibidem deſcriptum.

Sequuntur *Coleoptera duo*, quorum primum fuſcum corpore, alterum viride, & uſque adeò exiguum, ut ad aliquod genus rectè referri non poſſit, nos inter Cantharides retulimus.

Sexto loco datur Viola colore rubra, maculis nigris inſignita.

Septimo & octavo eadem, ſed nigra utraque, quarum prior linea rubra cingitur.

Nona eſt ex prædictorum genere, rubro nigroque colore varia.

Alia *decimo* nnmero notatur rubra duobus punctis aſperſa nigris.

Undecimo & duodecimo pectore ſunt nigro albis punctis maculato, vaginis luteis, maculis nigris aſperſis.

Quinta & ultima tabula quatuor continet violas, quarum *prima* eſt minima punctis albis ornata. *Secunda* magna, nigro & aureo varia, triangulo in lineas diſſecto nigras, dorſo pulchra. *Tertia* nigra quinque aureis notis ornata. *Ultima* exigua cinnabari colore tincta.

Eſt & in India genus Teocuilin cantharidum parvarum, rubri capitis, pectoris ſmaragdini, & reliqui corporis fulgidi. Ajunt, lepræ illitas, atque confricatas, mederi. Vivunt apud Hocitalpenſes. Eſt autem Teocuilin vermis igneus, & ab igne aut urente naturâ impoſitum eſt inſecto huic nomen. *Nieremb. lib. 13. c. 17.*

Caput VII.

De Bupreſte, & Ipe.

QUem Ardoinus Bupreſtem vocat, is Vegetio, *Vulpeſtris* & *Bulpeſtris*, Sylvatico, *Buſtaſaris*, *Bubliſtes* & *Bubeſtis* vocatur. Græcis βούπρηστις Nicandro βουδάλκη, & βούβρωστις, dicitur: quanquam fortè hæc pro araneola illa ruberrima boves mordente ſumi poſſit, quæ devorata eadem cum Bupreſti Symptomata inferat. Bupreſti verò, nomen παρὰ τὸ πρῆσαι τὰς βοῦς, quod boves rumpat; ſeu παρὰ τὸ πίμπρασθαι, quod incendat, impoſitum eſt. Primò enim per ſummam acrimoniam inteſtina inflammantur, mox tumor, febris, & tympanites ingruunt: tandem membranis ruptis, crepunt pecudes mediæ. *Nomen. Veget. veter. l. 3. c. 15.*

Difficulter deſcribi poteſt. Nam & apud veteres altum de ea ſilentium. Scarabæo longipedi ſimilem, & in Italiâ raram ſcripſit duntaxat Plinius; in Lybia frequentem Lucianus. Ideò nondum ſe veram Bupreſtem reperiſſe reliquit Aldrovandus. At Pennius veram ſe in agro Heidelbergenſi inveniſſe gloriatur. Ex Cantharidum genere eſſe dicit, quod & apud Galenum, Aëtium, Aeginetam, Phavorinum & Avicennam habemus, ſed oblongiore corpore. *Elytrum* exterius aurum imitatur. *Caput* eſt *Deſcriptio. Aldrov. Hiſt. Inſect. 4. c. 6. Mouſet. Theatri Inſect. l. 1. c. 19.*

est parvum, *Os* patulum, durum, robustum, forcipatum, dentatum: *Oculi* globosi & prominentes. Ex fronte duo oblonga & articulata cornua. *Venter* in longum productus. Bellonio in descriptione montis Athos, est bestiola aligera, Cantharidi similis, sed major, colore flavo seu luteo. Visa & altera Buprestis vera, corpore paulò breviore, & circa ventrem latiore; caudâ magis acuta; capite parvo, oculis prominentibus, ore hiatulo; & forcipitio; elytra secundùm longitudinem striata, colore saturata gramineo, ex auro splendente, ut Moufetus habet. Addit idem, crura pro corporis mole longiuscula tantùm sex habere, (malè Grevinus & Mathiolus octo ponunt) eaque nigricantia; cornua prioris cornibus duplo minora & subtiliora, &c.

Moufet. l. c. p. 142.

Grevin. de venenis, l. 2. c. 11.

Locus. Raro in Italiâ reperiri scripsit Plinius: frequentior tamen nunc.

Victus. Vescitur muscis, erucis, lacertis, lumbricis, & aliis insectis. Araneum etiam interficit. Morticinia non tangit, & ubi se interfectis implevit, reliquum ad cavernas trahit. Nitrosi est saporis, fœtoris vix tolerandi. Tam exquisiti veneni, ut infectas contagio herbas, pecudes, si, depascantur, intereant. Intus sumptum, corporis tumor, flatuum inter cutem & carnem copia; labiorum livor, sapor in ore virosus insequuntur: ne de urinæ suppressione, ventriculi & intestinorum dolore, quicquam dicam. Hinc benè capitis ejus propinatores tenentur.

Venenum.

Remedio sunt, aphronitrum cum aqua; lac muliebre è mammis affatim extractum; urina muliebris epota & vomitu reddita; pyrorum sylvestrium omnia genera; quæ tamen corpore tumido exhiberi non debent: Cantharidum alæ & pedes, si quibusdam credimus. Reliqua apud Dioscoridem vide. Bos vel equus si comederint, inflantur, stercora minutim & frequenter reddunt; & cibum aversantur. A cursu & venæ in palato sectione remedium. Quidam oleum naribus infundunt. Plura apud Aldrovandum habes.

Ælian. H. A. 6. c. 35.

Remedium.

Usum nihilominùs in Medicina invenere, si Cantharidum instar præparentur. Dioscorides eas super cribrum fervente cinere torret, Galenus aceto macerat, Hippocrates capita, alas, & pedes abjicit. Cum sevo hircino, septica vi, lichenas tollunt, ut Plinius prodidit. In desperatis mensibus; cum duplo ficus pulpæ, ab Hipprocate supponitur; ne de uteri scirrho & suffocatione, aut molæ ejectione quicquam addam.

Galen. l. 1. τόπ. c. 1.

Differentiæ. Quantum ad *Differentias* Moufetus *duas Scaraboides* describit, alteram ex auro virescentem, alteram ex flavo nigricantem. *Illa* priori major, alæ externæ auro saturato lineatim ducto illitæ, & pauxillo viridi (verba ejus sunt) adumbratæ: Inter lineas umbones concavi, eleganter sculpti, assurgunt. *Alteram* à Jacobo Quickelbergio ex agro Viennensi accepit. Lonicerus, Cornarius, & Cordus propter fœtoris magnitudinem Cimicem sylvestrem pro Bupreste sumserunt. Aldrovandus tres proponit. *Prima* in arvis deprehensa, rictu satis magno, coloris candidi, in interna parte serrato; supra cujus duo cornicula, quibus constat, aliud corpus habetur candidum similiter, in ipso rictu appendices illi quatuor breves, & pilosi, quibus videtur primum gustare cibum antequam in os sumat. Capite est obscurè viridi, item dorso, & vaginis, quarum utraque maculam habet rotundam, albamque. Antennis longis. Lineam quam utræque vaginæ, cùm in alvi medio conjunguntur, constituunt, æneí coloris, sub alis viridis, ut elegantiorem colorem vix intueri quispiam posset, pedibus longiusculis pilosis; colore non semper uno, sed prout soli obvertuntur, ita nunc colorem viridem, nunc æneum referentibus, plus tamen ænei participantibus. Color qui supina est parte nullum colorem de se fundit: in parte pronâ omnia eleganter micare conspiciuntur. *Secunda* superiori similis, colore tamen differt, qui in toto (exceptis pedibus; qui flavi sunt) niger est, & hæc quoque in arvis reperta. *Tertia* est Jacobi Grevini, quam quatuor pedibus ab utroque latere depinxit, colore viridi. Similem depinxit Matthiolus in suis ad Dioscoridem Commentariis. Sed cùm ibidem eam non describat, dubito num eam velit esse Cantharidem; quibus in Medicina utendum est, an Buprestem.

Ips Plauto est *involvulus*, Italis rusticis *Tagliadizzo*. Proprium ejus in vitibus versari, easque ut & cornua arrodere. Hinc ab ἴπτω, id est βλάπτω noceo, nomen accepit. Qui Serpentis genus esse putant, ab Hermolao redarguuntur.

Caput VIII.

De Cucujo.

INsectum Indis familiare Cucujus, seu Coccojus, & ex Scarabæorum genere esse videtur. Septuplo cicindela nostrate volante major est, digiti minimi crassitudine, duarum unciarum longitudine. Haud pauci cervinos scarabæos æquant. Vespertilionibus paulò minores ex Petro Martyre Nierembergius dixit. *Corpus* duodecim incisuris ornatur, ex cinereo parùm nigricans. *Caput* est longum, cujus anteriori parti nigra superiùs quasi in medio, triangularis macula insidet; breves antennæ; *Oculi* grandes, juxta cornicula prominuli & nigri, prope os locantur; reliquum caput coloris est spadicei ferè, exceptis duobus clavis propè *collum* aureis, è quibus *radij* splendentes,

Descriptio.

Nieremb. H. N. 13. c. 3. Moufet. Theat. Insect. 1. c. 15.

dentes, in volatu præsertim, atque alis expansis, insigni fulgore exeunt. *Pedes* sex nigri à corpore exeunt. Elytra quibus alæ teguntur, colore ferè castaneo videntur. Icones ex Mouseto apposui. Hic, à Candido, pictore peritissimo, qui eas in Hispaniola & Virginia, observavit, accepit.

LUX. Lucere noctu nemo dubitat: qua parte non convenit. Oculis duntaxat radiare quidam prodidere. Unde Mouseto κεφαλολάμπης, dicitur. Quatuor lucidissima specula habere, Nierembergius; oculorem sede duo, in ilibus sub vagina latentia duo: quæ tunc ostendit, quando more scarabæi evaginatis tenuibus alis, aërem captat. Navigatores oculis & clunibus eandem adscribunt. Alii visceribus & cuti ventris diaphanæ. Nullum aliud olim Indis sive domi sive foris lumen. Noctu gradiuntur duobus ad pollicem pedis alligatis: gestant & manu unum, dum *Utias*, seu cuniculorum genus murem magnitudine superans, venantur. Tantum id, ut quivis in cubiculo legere, scribere, & necessaria peragere possit. Imminuitur, dum fatiscunt; post mortem, evanescit. Quare vix credi potest, formari ex eo pastam, quæ ad faciem & pectus attrita, lucere ea faciat. Candisio & Dudlejo, cum ad Indiæ littora appulissent, imposuisse Mousetus ex itinerariis Anglorum author est.

Captura. Quomodo capiantur, & culices, quorum gratiâ captura instituitur, captent, Nieremb. H.N. 13. c. 3. Nierembergius ex Martyre prodidit. Primo noctis crepusculo exit domo cucujorum indigus, titionem manu gestat ignitum, tumulum unde queat à cucujis prospici, ascendit vicinum, elatis vocibus cucujum appellando, circumrotat titionem, cucuje, cucuje inclamitando, aërem obtundit. Ad vocantis reboatum simplices putant nonnulli, cucujos, eo delectatos strepitu, convolare: veniunt namque properanti ac præcipiti accessu. Ego vero accurrere arbitror ad titionis fulgorem cucujos, quod ad lucem quamcunque agmina culicum advolent, quibus cucuji vescuntur in aëre ipso, uti cipselli & hirundines. En cucujorum numerum optatum, titionem venator manu projicit. Titionem aliquando sequitur cucujus aliquis, & solo se dimittit, captu facilis tunc est: uti scarabæum ambulantem vaginâ clausâ, licet viatoribus si quis eo indigeret, carpere. Negant alii hoc pacto solere capi cucujos, imo ajunt paratos habere venatores frondosos maximè ramos aut latam lineam, quibus alto circumvolantem percutiunt cucujum, in terramque impellunt, ubi jacens torpescit, & capi se patitur; vel, ut alii dicunt, secuti volucris lapsum frondoso eodem ramo, vel linteo projecto super eum, prædam assequuntur. Utcumque sit, venator venatore cucujo apprehenso, domum revertitur. Ostiolo domus clauso, prædam solvit. Totam circuit præcipite volatu domum quæritando cucujus culices, sub lectis pensilibus, & circum facies dormientium, quas implere culices assueverunt. Custodum officio, ut quiescere queant, inclusi, fungi videntur.

Sunt & aliæ ibidem bestiolæ, volantes quæ noctu lucent, sed nostris multò majores, & lucem etiam majorem emittentes. Lucent enim adeo clarè, ut qui itinera constituunt, capitibus & pedibus, has cicindelas arte quadam pendulas vivas figant. Sic enim de longinquo oculis facile percipiuntur, & ideo rei veritatem ignorantes attonitos reddunt. Mulieres non alia luce ad negotia sua peragenda in ædibus noctu utuntur. Mouf. l. 2. c.

CAPUT IX.

De Cicindela.

PLura hoc insectum tam apud Græcos quàm apud Latinos accepit nomina. Nomen. Græcis enim dicitur λαμπυρὶς, λαμπουρὶς, πυγολαμπὶς, & κιζολαμπὶς. Aristoteli βόστρυχος, Aldr. Hist. de Insectis 4. c. 8. Suidæ πυρολαμπὶς, Hesychio πυργολαμπὶς: vel potius πυγολαμπὶς, igniclunis & luciclunis. Aliis λαμπηδὼν & σπίντηρ metaphoricè, μυκῆτας Aristophanis quidam Cicindelas exponunt. Male φάλαινα dicitur, κάνθαρις, vero vocabulum majori competit. Apud Latinos invenies appellari *Cicindelam & Cincindelam*, quòd canderem cieat, *Noctilucam*, *Nitidulam*, *Noctuvigilam*, *Lucionem*, *Luculam*, *Luciolam*, *Flammidem*, *Venerem*, (Levinus vetustissimus author, sic vocavit,) *Lucernutam*, *Incendulam*, ut ex Cicerone, Plinio, Scopa, Agricola, Varrone, Festo, Plauto, Scaligero, Turnebo, & aliis videre est.

Descriptionem in Differentiis vide. Nullibi in hyeme apparent. Locus. Mensibus Aprilis, Maji, Junii, & autumno, quo rarò volant, in pratis vesperi cernuntur. Plinius, ideò, ante matura pabula aut post discessum conspicuas dixit.

De *Generatione* dissentiunt authores. Generatio. Baptista Porta è rore nasci putat: Porta Phytogn. 6. c. 3. apud Hesychium aliquid de stupa φρύγανα legitur. Crediderim locum generationis innui. Arist. Arist. H. A. 5. c. 19. non volantes, ex erucis non magnis, densis, nigris, hirsutis procreari scripsit: ex his pennatas, oriri. An βόστρυχος dicantur, Mouset. Theatri Insect. 1. c. 15. & utrum hæ ex pennatis oriantur, non facilè dixerim. Ephesius sanè Græcus, τοὺς βοστρύχους à cicindelis prodire, & rusticis *Ciccas* ac *Platas* vocari (Ricinos Niphus vertit) reliquit. Cardanus ex genere Scaliger. Ex. 191. Crabronum oriri voluit. Primus Scaliger, foemi-

minam cum suo mare in coitu deprehendit. Mas; ne contactus quidem destitit: postero die in meridie solutus obiit. Ab ea hora sub vesperam usque multa ova edidit fœmella: quæ intra viginti horas vivificata abiere. Idem Guil. Bruerus Anglus observavit, ut apud Moufetum habetur. In eo à Scalig. erratum, quod ova benè non observaverit. Aristotelis opinioni Merula favet. Observavit is vermes noctu splendentes pilosos, tam in foro Lebetiorum in fossis herbidis & aquis carentibus; quam in lacunis circa Viglevanum, quod veteres Vergeminum appellabant. Diu in coitu hærere, solutas parere citò, Aristoteles, tradit.

Merula obs. 3. c. 61.

Arist. l. de gener. c. ult.

Ad Naturam ipsarum pertinet, noctu lucere; quod tamen non omnibus competit. Mares enim in Vasconia, teste Scalig. non lucent, sed fœminæ quæ vermes. In Italia & agro Heydelbergensi fœminæ omnes sunt ἀλάμπεις mares lucigeri. Exit utrinque à lateribus & clunibus fulgor, si hient & efferantur: Compressis tota lux obscuratur. *Fulgorem igni similem alarum compressu tegi, secumque lucem & noctem habere, dixit Plin.* Non ante crepusculum vespertinum conspici, hinc Plinio, *stellantes volatus*, & *terrestres stellas*, apud Politianum habemus. Innoxiæ sunt: nec morsu nec punctione impetunt. Ad candelas frequenter & avidè advolare, prodidere nonnulli.

Scalig. Ex. 194. Moufet. l. 5.

Plin. H. N. 18. c. 28.

Usus. Liquorem ex Cicindelis fieri posse, seu ipsis per se sumptis, seu cum ligno salicis putrido, felle canis & albumine ovi commistis, qui noctu resplendeat, docuit Vitalis, Cardanus: Quomodo destillari debeat, Weckerus & Mizaldus. Ridet hæc Scaliger, & lucem hosce de cœlo deductam, in materia, tanquam in triremem captivum remigem imponere, atque in cæteris habere velle videri, tam verè quàm facete, ait. Sanè, bestiola mortua, aliquot post horis, pars illa albida, ac in tenebris splendens, lucem omnem ammittit. Vitro lucido cum gramine iuclusas impennes, lucem per duodecem dies de se largiri, si recens semper injiciatur gramen, ipsæ libro fruantur aëre, concedere Moufetus videtur. Sed illam fatiscentibus imminui, mortuis planè evanescere addit. Quid Ardenus Anglus fecerit, apud eundem vide.

Aldrov. H. Insect. 4. c. 8.

Differentiæ. Duplices sunt, *pennatæ* nempe, & impennes: quarum istæ, adeò clarum noctu splendorem emittunt, ut ad illum majusculæ literæ legi possint. Utrasque in *Masculos* & *Fœmellas* Moufetus distinguit, Masculus (verba ejus sunt) animalculum est pusillum, volucre, quatuor alis, quarum exteriores coriaceæ, interiores membraneæ, colore argenteo, translucidæ. Corpore est oblongo parum compresso & latiusculo quinque incisuris prædito; ut pro lubitu extendi & contrahi possit. Corpus extensum, alis longius videtur; contractum brevius: Caput latum, fuscum, compressum ad cuculli formam fabricatum. Cornicula duo è media fronte tanquam ex uno centro exeunt, juxta quæ anterius caput parum extuberat. Non procul ab antennarum exortu minutissimus utrinque globulus niger apparet, Gagatis splendore nitidus, qui oculorum vicem supplet.

Moufet. Theatri Insect. 1. c. 15.

Caput collo corporique brevissimo conjunctum est, colore ex fusco nigricante: pedes sex pectori juxta caput affixi, quorum posteriores & crura, juxta sublutco sunt calore, reliquæ pedum partes nigricant. Tardius & gressu quasi composito proreptat; pectus parum extuberat; corpus juxta incisuras albicat, juxta caudam duas habet maculas; utrinque unam, ad lunæ crescentis formam: ex quibus noctu splendor emicat pellucidus, sulphuris accensi æmulus, ut scintillas lucidissimas per aërem volare crederes: hîc nunquam in Anglia apparet, vel saltem si hic degat, non tamen lucet. Cicindela Europæa fœmina, tardigradum est animalculum, alis carens duos plerumque digitos transversos longa, (licet in Vasconia longò majores longioresque, luctartas ibidem dictas vidit Josephus Scaliger) erucæ magnitudinis mediocris, cui ferè est similis. Caput illi parvum, compressum, durum, nigrum, oblongum, & os versus acuminatum: è cujus extremitate duæ exeunt antennæ, breves nigræ. Sex habet pedes, parvos, nigros, tribus articulis distinctos, juxta caput, erucarum ferè modo. Corpus oblongum crassiusculum, tæniæ instar compressum, duodecim incisuris profundioribus præditum, præter collum quod pro arbitrio nunc exerit, nunc lacessita retrahit & abscondit: partes intermediæ nigricantium laminarum sese ingressu elevantium faciem obtinent. Per dorsum linea admodum exilis & parum candicans à capite ad caudam usque decurrit. Latera ventris ex xelampelino suave rubent. Cauda atque venter juxta caudam albicant. Uropygium tamen ipsum nigrum est. Cujus beneficio & nisu sese attollens arenatim repit, & furculis inde enatis sese pendulam affigit, sub hoc Uropygio excrementum ab alvo reddit subviscidum & filosum, mellis æmulum, quod caudæ furculis ad os reductum, denuò absorbet, staminaque exinde retrocedens fingere videtur lentoris prodiga, quæ secunde devorat, eorumque revomitione & resorbitione sese sustentat. Partes albæ in tenebris mirabili splendore fulgent, & stellas quasdam terrestres repræsentant: adeò ut cum lucernis lunaque

de lumine certare videantur. Hoc obſervatione dignum; clariſſimum iſtum ſplendorem una cum ſpiritu vitali prorſus evaneſcere, ubi ergò perpetua illa lux, de quâ nonnulli putidi Paraphyſici 'tam ineptè imprudenterque garriunt? In arvis ſæpiùs pennatas, quandoque verò intra opidorum mœnia per plateas volitantes vidimus.

Aldrovand. Hiſt. Inſect. 4. c. 8. Aldrovandus quoque aliquot ſpecies nobis exhibuit, de quibus ita loquitur. Inſectum hoc, quod *primâ tabulâ* Erucæ ferè ſimile, in ſepium favea repertum Lampyridem ἄπτερον eſſe judico, cum, & ipſum proprio ſuo lumine in fovea latens noctu proditum fuerit, tineæ eſt inſtar compreſſum, pollicem ferè longum, ſex pedibus anteriore parte inſtructum, nullis poſteriore. Capitulum nigrum quatuor cirris tanquam corniculis Limacis inſtar munitum collo albo, quod ad libitum modo exerebat, modo contrahebat, præſertim laceſſitum ſub primæ inciſuræ lamellam tanquam galeam caput contegentem. Compactum enim eſt ſegmentis duodecim, ſibi mutuo imbricatim ſuccedentibus, ac ſe ſubeuntibus laminarum inſtar dorſo æqualibus, ac compreſſis nigris, quæ tamen ſingula ad latera puncto utrique notata purpureo. Pedibus, inquam, ſenis oblongiuſculis & trium articulorum: ſtans, & caudam trahens dracunculi quodammodo ſpeciem præbet. Cum verò his pedibus anticis progreditur, caudam ſub ventrem inflectens & antrorſum complicans poſtica parte arcuatim repit. Nam & cauda pedum eorum vicem ſubit, qui in poſteriori parte in veris Erucis exiſtunt. Hanc enim candidam, & tricuſpidem promit, qua poſticam corporis partem inter ſerpendum ſuſtinet, & cuilibet rei ut aciculæ affixæ adhæreſcit pendula. Prima & antica ſegmina longiora ſunt, breviora verò verſus caudam vergentia, & medio latiſſimum corpus paulatim in caudæ penicillatum mucronem attenuatur. Alvo extrema egerit excrementum quoddam lentum, ac ceræ in modum fulvum, quod ipſum nonnunquam cauda ad os adducta in circulum ceu vertitur, contractum ori admovet, quo tamen etiam ſimilem liquorem vomere videtur, ac veluti filo facto, retrocedit, illud diducit, ac protrahit lentore ſequax, deinde denuo abſorbet. Parte prona modicè nigreſcens diluta purpura qualis Perſici florum eſt, admixta variat. Qui purpureus huic eſt macularum color, in quibuſdam magis luteſcit. Julius Scaliger in Vaſconia ſine alis Cicindelas eſſe ſcribit, Erucæ majoris quantitate, craſſiores, ventricoſas, Lucrambam ibi vocari. Ex harum grege ea forte erit quam ſecunda tabella pronam, & ſupinam oſtendo, una cum Lampyride alata.

Caput X.

De Blattis.

Blattarum nomine, non tantum vermes *Nomen.* quæ in auribus & alvearibus naſcuntur, *Aldrov. H. Inſ. 4. c. 9.* Phalænæ dictæ veniunt: ſed & p. grani in ilice humili naſcentes vermes; nec non farinarij. His illi intelliguntur, quos σίλφας, & τίλφας Græci, Itali *Platellas aut Buccaroni* vocavere. Nec audiendus eſt Hermolaus, qui καράβους & πραγκουρίδας, blattas vertit.

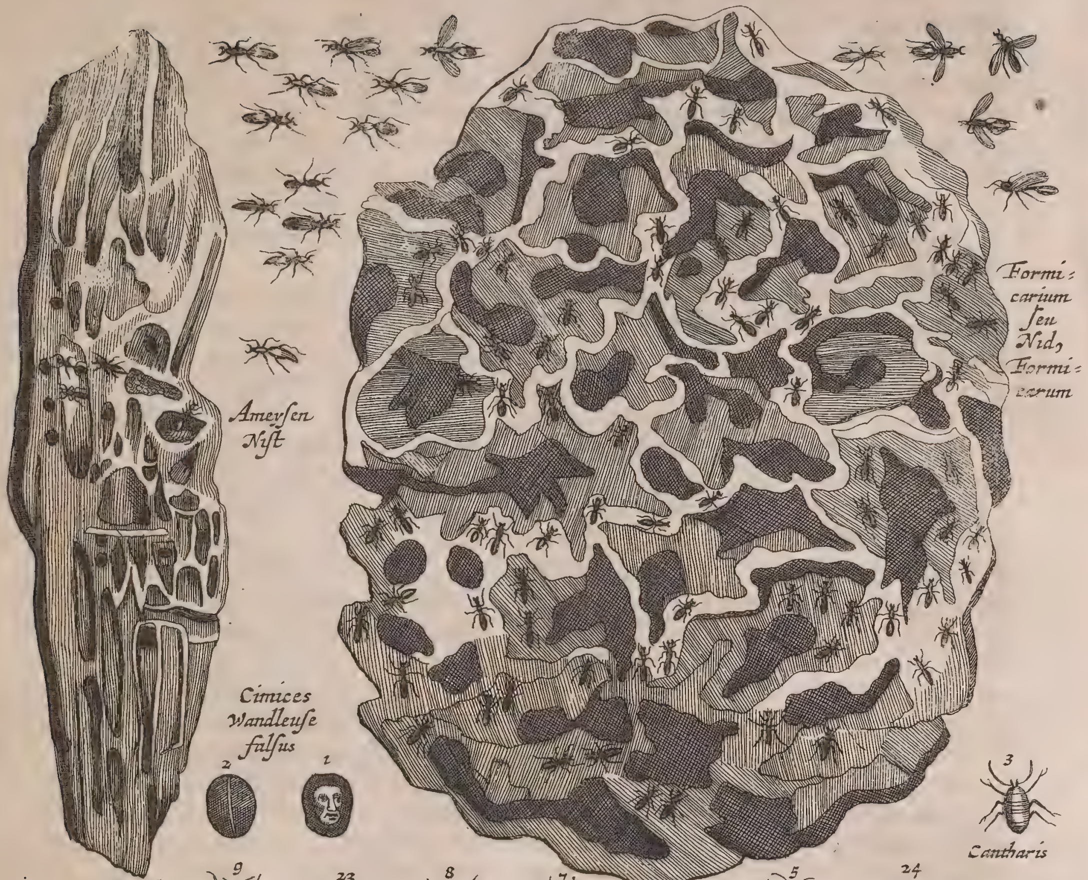
Inſectum eſt lucifugum, ſcarabeo ſimile, *Deſcriptio & alia.* ſed elytro carens. Plura in Differentiis occurrunt. De *Ortu* non conſtat. Alii ex vermibus & erucis provenire credunt: quidam, ut Cardanus ex ligno. Omnes *Cardan. 1. de ven. c. 7.* ſenectutem exuere, Ariſtoteles & Plinius *Ariſt. H. A. 8. c. 17.* teſtantur. Mares majores, & omnes alati eſſe creduntur: fœminæ ventricoſæ, & alis deſtitui. *Plin. H. N. 11. c. 28.*

Faciunt contra ſurditatem & aurium dolorem, *Uſus.* ſi duodecem alis abjectis, in vini veteris & mellis ana uncia una ſemis, cum malicorio uno, pomi ſucci ſeſquiacyatho, coquantur; poſt terantur, & tritis unguentum Syriacum, pix liquida, & ſuccus è quatuor cepis expreſſus, adjiciantur. Fugantur herbâ blattaria dictâ; vervecis *Galen. med. ſec. loca. l. 3.* recenter mactati ventriculo, ex conſilio Diophanis, ſi is in loco in quo verſantur, deponatur; oleo denique ſpicæ, ſi eo inungantur: & hoc laudatiſſimum eſt.

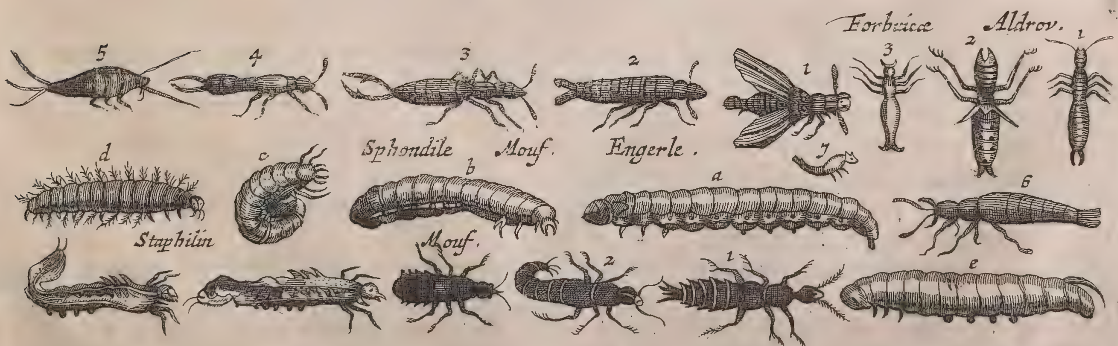
Tres Blattarum ſunt ſpecies, *Mollis*, *mo- Differentiæ. Moufet. Inſect. 1. c. 18.* lendinaria, & *fœtida*, cui *Peruanam* addere poſſumus. *Mollium*, mares omnes alati, & minores: fœminæ, magis ventricoſæ, & alis deſtitutæ. Caput habent parvum, unde duo cornicula, prælonga, & in quamcunque partem mobilia exeunt. Pectus unà cum ſcapulis orbiculare, cum ſeptem inciſuris. Alæ corpori concolores: Cauda bifurca & forpiculata: pedes ſex. Viſa Petropoli in templo, vulgari ſextuplo major, ſanguinem venantibus eliciens. Viſæ & in Philippo navi à Draco capta, molliores noſtris, coloreque magis fuſco. Curſu omnes valent: & ſtruthiocameli inſtar, *Ariſt. H. A. 8. c. 17.* currunt magis quàm volant. Latrinarum & balneorum incolæ. In oleo decoctas, verrucis efficaciter illiniri, experientia teſtatur. Σιτοφάγους dixere quidam, quòd farina veſcantur. Dioſcorides ἐν ἀρτοκοπείοις εὑρισκομένας dixit. *Molendinaria*, Græcis μυλοικὸς, μυλικὸς, μυλαβρὶς, μυλαρὶς, & ἀρτοκοπείων, ita à Moufeto deſcribitur. Fœminam, *Plin. H. N. 11. c. 28. Moufet. l. c. p. 131.* ni fallor, vidi, quia alis caruit: vulgari illa molli longiorem, craſſiorem, & cum majore ſplendore nigriorem, os forcipatum illi, parvum, quaſi ſub ventre poſitum, antennas habet

primæ

Formicæ Ameysen Aldrov.







primæ ſimiles, oculos item exiguos concavos, vel potius oculorum ſigna atque veſtigia. Pectori penè quadrangulari quatuor primi pedes affiguntur, poſteriores ventri: ſupra ſcapulas alarum quaſi rudimenta conſpiciuntur, alæ tamen dici non debent, corpus reliquum craſſiuſculum, variè orbiculis inciſum, quos, ſi à latere intuearis ſerram referunt. Caudæ apex & furca utrinque una innaſcens, ad tridentis formam accedunt; ſtabulantur iſtæ Blattæ in locis tepidioribus, piſtrinis & vaporariis. Vix magna in fame lucem ferunt: vel ſi victus quærendi gratia in apricum procedere coguntur, celeri curſu ad tenebras recurrunt, vel pulvere ſeſe tegentes, venatores fallunt.

Μυλωκρὶς Polluci eſt inſectum, magnitudine Cicadæ, colore exalbido, quod farina in moletrinis veſcitur. *Σίλφην* appellatum, Stephanus addit.

Fœtida, Græcis *σίλφη βδέα* & *βδεῦσα* dicitur. Plinius, acuta clune facit: recentioribus ſcarabæos pillulares, abſciſſa cauda, graphicè repræſentat. Nigerrima eſt, *ἄπτερος*, etſi alatam & elytro tectam crederes, ore bifurco, cruribus longiuſculis & gracilibus. Nocte lentiſſimo gradu proreptat: profundis in cellis habitat: lucem fugit, & fœtore univerſam viciniam inficit. Vix ſanè marem in hoc genere alatum inveneris. A quibuſdam cum Cimice confunditur. Datur *& alia* ejus *ſpecies* in Hungaria, Gryllo ſimilis. In aggeribus & apricis invenitur. Dirum quid dum volat ſtrepit. Hyeme lucis ſocia, quam fugit æſtate. Tempore peſtis, ceu arcanum geſtatur, imò à quibuſdam deglutitur. Freqentiores, ubi vina generoſa naſcuntur, invenias. Pinguitudinem, ſi caput avellatur, cum roſaceo tritam, auribus mirificè prodeſſe, ſcribit Galenus: ſed lanam paulò poſt extrahendam; cum piſſelæo ulcera ſanare traditur. *Poruane*, Aranets dictæ, gryllorum ſunt magnitudine, & gregatim noctu volitant, omnem ferè mollem ſupellectilem ambedentes. Melius fortè inter gryllos recenſueris. Aldrovandus unam, pronam & ſupinam, colore fuſco, pedibus tamen & antennis paulò plus rubentibus, quam corpus reliquum.

CAPUT. XI.

De Forficula.

Mouſetus Theatri Inſ. l. c. 27.

ARnoldi *Forficula*, Latinis recentioribus *Auricularia*, Priſcis *Mordella* dicitur. Niphus *Velliculam* appellat à Vellicando. Gallis *Aureilliez* vel *Perceaureille*, Germanis Ohrenwurm. Belgis *Orenvuetel*. Anglis *Earewig*. Hadrianus Junius *Fullonem* eſſe exiſtimat, quum tamen à Scarabæi forma multum differat. An hæc Græcorum *ὀροσοδάκνη*? Sane & ortus ratio, & morſus conſpirant; nam & hæc generatur in caulibus herbarum fiſtuloſis (utpotè Paſtinacæ ſylveſtris, Angelicæ, Ferulæ) & in Braſſica frequens conſpicitur. Boreales Angli obſcœno nomine *Tuuichballok* nominant, quaſi *Scortimordium* vocaveris, vel *ὀρχεοδάκνην*; nam ubicunque rugoſam plicatamque cutem invenerit, vel ore mordendo, vel cauda bifurca ſtringendo, maximum dolorem excitat, quod ſemel nobis pueris accidit inquit Pennius.

In duas auriculariæ ſpecies incidimus; utraque volucris erat, contra multorum opinionem. Nam ſi eas in loco alioquo tabulave incluſas, ſcyrpo huc & illuc repuleris, quod Illuſtriſſimus Knivertus Pennium docuit, expanſis continuo alis, quæ ſub elytris conduntur, avolat. Sed diligenter cavendum, ne feſtuca aut ſcyrpo durius prematur, aut vulneretur; tunc enim ſi velit maxime, avolare minimè poſſit. Vulgatior corpore ſpadiceo cernitur. Antennæ, pedes, caudaque forficularia, flaveſcunt. Altera (quæ in Angliâ rarior & ſemel atque iterum duntaxat à nobis viſa) vulgatiore major eſt, corpore nigricantiore, collum, argenteus quidam torques adornat: extrema elytra ſubpuniceum referunt colorem; os forcipatum habet & flavum. In dorſo utrinque juxta latera quinque maculæ ſuflavæ oriuntur, caudæ furca brevis eſt & nigra, qua verſus caput ſublata per aërem irata provolat.

Reperiuntur ſepè in Braſſicis & ferulaceis arboribus, ulmique foliorum tuberculis. Ex vermibus in caulibus ortis generantur: pellem quotannis veterem exuunt, quâ ſpoliatæ niveæ videntur. Sed cum ætate renaſcitur priſtinoque colore imbuitur. Anglicæ mulieres maximo eas odio habent ob garyophillati flores depaſtos, atque exeſos, inſidiaſque ſtruunt hoc modo: extimis areis bacillo in terram defixo ungulas bovinas, ſuillas, vel veteramenta cava ſupponunt pannis vel ſtramine leviter infarcta: quæ dum per noctem (pluviæ vitandæ animo, & tegumenti cauſa) Forficulæ intraverint, manè veteramentis ſubito ablatis atque excuſſis, magnus earum numerus excidit, atque ita pedibus contritæ diem obeunt. Arnoldus eas in oleo communi vel flammulæ coqui conſulit: eoque convulſorum arterias, tam temporibus quam carpo inungi, ut febris convulſionis medela inducatur. *Ioſephus Michaelis Halus* Medicus non incelebris, magnum earum numerum colligere ſolebat, ac in vitro arctiſſime clauſo per balneum in pulverem tenuiſſimum redigere. Tunc urinæ leporis tantum admiſcebant, ut in aurem infundi manè veſperique poſſit. Arcanum hoc eſſe in ſurditate

Breviar. l. cap. 25.

pellenda sæpius protestabatur Pentio. Alii pulverem cum oleo garyophili miscent, atque adhibent ut supra. Gallinago minor (Snite ab Anglis dicitur) & gallinæ, auriculariis vescuntur: maximumque harum omnium numerum in ventriculis earum reperisse, me sat memini.

Caput XII.

De Scorpio, Formica, & Pediculis alatis.

Moufet. Theatri Inf. 1.c.28. Pausan. in Bœot. Æl. H. A. 16. c. 42. & 43. Strabo l. 15. Nicander in Theriaca.

SCorpiones alatos dari, negavit Aristoteles, Apollodorus teste Plinio, Pausanias, Nicander, Ælianus & Strabo asseruere. Sane homo Phryx alatum in Joniam attulit. Psylli eosdem in Italiam importare conati sunt. Latinis *Nepales* quasi nepæ alatæ dici possent. Colore sunt melleo, unde μελίχλωροι dicuntur. Flammeos Ælianus facit. Summæ caudæ niger nodus est, duplici præditus aculeo. Septinodem Strabo facit. Alæ locustæ Malaci similes. Magnitudo vulgaris. Reperiuntur in India apud Prasios, in Ægypto, Palimbrotæ, &c. Intra Siculi cœli regionem non vivunt, in Italia sunt innocui. In Joniam alatos supra diximus. Communis his cum impennibus generatio: venenum calidum est. Lacertas, araneos, & omne genus serpentum enecant. Suo vulneri applicati medentur: & si exusti nidor ad alios scorpios pervenerit, ædibus exigit.

Plin. H. N. 11. c. 15.

Ælian. H. A. 8. c. 13.

Aristot. de partib. animal. l. 1.

De Formicis alatis, quæ Aristoteli, ut Moufetus vult ἱππομύρμηκες & ἱππεῖς, hæc pauca adjicimus. nempe νύμφας & σέρφους quibusdam appellari: vulgaribus corpore & lacertis esse majores, & inter nigrum furvumque medias: quatuor alas argento perlitas, externas majores & longiores toto corpore, internas duplo minores habere. Quæ de Indicis vulpibus non minoribus auri indefessis custodibus, & quarum pelles quasi pantherinas se vidisse Onesicritus scribit; & cornua Erythris in æde Herculis miraculo fuisse, Plinio produntur, mendacia sunt. Plura capite de formicis vide.

Moufetus Theatri c. 28.

De Pediculis alatis ista habet Moufetus. Agatharchides author est, à maris rubri incolis non multum distare Acridophagos, sive locustarum esores, quæ quidem gens staturæ aliis brevioris, aspectu macilens, ac supra modum nigra. sub æquinoctium vernum, quando apud Italos Africi & Zephyri spirant, ex loco quodam incognito, ineffabilis magnarum locustarum multitudo una cum illis ventis ad ipsos provehitur, quæ ab avibus volandi facultate parum, at corpore longè differunt. Ab hoc animalium genere toto tempore nutriuntur, iis salitis atque alio modo paratis vescentes. Venantur autem ipsas fumo ex aëre in terram dejicientes atque hi agilitate quidem & velocitate pedum pollere dicuntur. Sed quum valdè siccum nutrimentum capiant ultra quadragesimum annum vitam minimè producunt, imò vita sanè miseriorem mortem obeunt. Siquidem appropinquante senecture, eorum corporibus alata quædam pediculorum genera innascuntur, figurâ quidem caninis muscis similium, sed alioquin minorum. Incipiunt à pectore ac ventre, brevique universam faciei cutem depascuntur. Atque horum alii scabiosorum instar afficiuntur, deinde semetipsos graviter dilacerant, tandemque morbo consistente, nec non cum bestiolarum exortu tenuibus effusis humoribus, intolerabiles cruciatus subire miseri coguntur: sicque vel ob succos, vel ob alimentum, vel ob aëris pravitatem intereunt.

HISTO-

HISTORIÆ NATURALIS
DE
INSECTIS
LIBER II.

De Insectis terrestribus, pedatis non alatis.

Titulus I.
De Paucipedibus.

Caput I.
De Insectis sex pedum.

Articulus I.
De Formica.


ANTUM DE INSECTIS terrestribus alatis sufficiant: sequuntur non alata, eaque vel *Paucipeda*, vel *Multipeda*. Illa sunt pedum sex, octo, duodecem. *Sepeda* sunt, *Formica*, *Cimex*, *Pediculus*, *Ricinus*, *Pulex*, *Lens*, *Forbicina*, *Talpa*, *Sphondyle*, *Staphylinus*, *Asellus arvensis* & *Anthrenus*.

Nomen. Incipio à *Formica* stupendæ naturæ insecto, & ad quod hominum genus obstupescat & confundatur. A ferendis farris micis Latinis dictas, Isidorus opinatur. Græcis μύρμος est, μύρμηξ, & Doribus μύρμαξ, quibus etiam μυρμηδόνας, μύρμηκας vocari, Hesychius scribit.

Descriptio. Notissimum animalculum describere, superfluum est. Promuscidem ore contentam gerunt. Plinius ipsis linguam tribuit; Wottonus dentes; addit, parte posteriore aculeum gerere. Nulli in capite propter parvitatem oculi: super quædam additamenta quæ ceu duæ pili de capite egrediuntur, habentur. Alas senes, nec diu supervicturæ emittunt. *Plin. H. N. 11. c. 37. Wotton. de Different. Animal. c. 210.*

Locus. In quibus degant locis, nemo est, qui ignoret. In acervis, quos congessere condi, notum omnibus.

Victus. Frugum granis vescuntur, unde *frugilegæ*, & *agmina granifera* dicuntur. Cupressi & papaveris semina, expetere, apud Plinium & Plautum habemus. Fructus exsugunt, nec à mortuis anguibus abstinent. Cadaveribus, humanis fortè parcere, Ælianus prodidit. Alii frugibus, si menstruo sanguine polluantur. *Plin. H. N. 17. c. 10. Plautus in Trinum.*

Generatio. Hyberno quoque tempore coire, & serenis austrinisque diebus nasci, Aristoteles prodidit: vermiculum ovis similem, vere gignere, Plinius. Oblonga illa, & columnatæ figuræ, in locis calidis & muscidis, extra corpus, incrementum accipiunt, si Alberto credimus: vermes ipsi albi, & panniculis involuti erumpunt. In America ex mortui parentis corpore prodire dicuntnr: miroque modo vivunt, donec ex subterraneis specubus alati evolent. *Arist. H. A. 5. c. 9. Plin. H. N. 13. c. 30.*

Natura, & Ingenium. De *Ingenio*, ita eleganter Plinius: *siquis comparet onera corporibus earum, fateatur nullis portione vires esse majores. Gerunt ea morsu. Majora aversæ postremis pedibus moliuntur, humeris obnixæ. Et iis Reip. ratio, memoria, cura. Semina arrosa condunt, ne rursus in fruges exeant è terra.* Majora *ad introitum dividunt. Madefacta imbre, proferunt atque siccant. Operantur & noctu, plena Luna. Eædem interlunio cessant. Jam in opere qui labor? Et quoniam ex diverso convehunt, altera alterius ignara, certi dies, ad recognitionem mutuam, nundinis dantur. Quæ tunc earum concursatio? quàm diligens cum obviis quædam collocutio atque percontatio? Silices itinere eorum attritas videmus, & in opere semitam factam, ne quis debitet, qualibet in re, quid possit, quantulacunque assiduitas. Sepeliuntur inter se viventium solæ, præter hominem, defunctasque in granorum folliculis efferunt.* Hieronymus, alias herbarum quædam semina forcipe oris traxisse: alias humum de foveis egessisse, & aquarum meatus aggeribus exclusisse, vidit. Quædam venturæ hyemis memores, ne madefacta humus, in herbam horrea verteret, illata semina præcidebant: quodque magis mirum est, in tanto agmine, non obstabat egrediens intranti; quin potius si quam vidissent sub fasce, & onere concidisse, suppositis humeris adjuvabant. Ælianus, ad pabulandum profectas, natu grandiores agmen ducere, segetes ascendere, spicas abscissas dejicere dicit. Natu minores sub stipulâ stant, spicas distrahunt, & grana vaginis inclusa explicant. Interlunium sentire *Plin. H. N. 11. c. 30. Arist. H. A. 9. c. 38. Hieron. in vita Malchi. Ælian. H. A. 2. c. 25. l. 4. c. 43. l. 6. c. 43.*

 apud

Plin. H. N. 2. c. 41. apud Plinium habemus. Alvi onus, quod urinæ simile, in ædibus non ponere; ubi per cænum facto itinere, maculosæ redeunt, in ipso ædium vestibulo, ad asperum se corticem elimare; recentiora ova in ulnis gestare, ubi ad amplitudinem eam devenere, ut laborem remorari possent, alto sinu deponere, ab aliis observatum est. Exclusis, fœtum ad laborem instruunt: denegatur tardioribus cibus. Hinc suetum, ut robustiores, unguiculis, ore, rostellis, terram egerant, egestam accumulent, cumulatam stipulis inspergant: sapientiores ædificent; minores in cuniculis versentur; peritiores, mæandros, labyrinthos, concamerataque cubilia efforment. Languens otio, ædibus ejicitur; pro foribusque ductum, facta omnium ordinum corona, capite mulctant. Intus Veneri operam dare, modestiæ debetur. Additum & præsagas esse. Scilicet, exposito ad siccandum à formicis frumento, nunquam imber cecidisse visus est. Democritus, cum cœlo sereno id facere observasset, ut messem sub tecta referret, fratrem monuit; subsecutumque diluvium. Theophrastus pluvias portendere putat, vel, cum densioribus & in se invicem per viarum angustias concurrentibus agminibus, prædam convehunt: vel cum ova ex depressione & cavo loco, in eminentiorem deportant. Quæ de Nerone apud Suetonium, & Cimone apud Plutarchum dicuntur, sublimiora sunt. Piaculum esset, domiciliorum, in quibus exstruendis singulare artificium adhibent, oblivisci. Tortuosissima illa, ut vel invia sint, vel aditu saltem difficilia. Terra pro foraminibus aggeritur, tanquam muri & propugnacula, ne descendente pluviâ, alluvione intereant. Triplex iisdem regio. Mares & fœminæ in androne habitant: Panmyrmecium verè dixeris: in Gynæceo fœminæ pariunt: tertium granorum acervis destinatur. Plutarchus, in una, vitam degere & comedere; in altera, alimenta tanquam in granario recondere; in tertia, mortuos sepelire, scripsit. Radices & extremæ monticuli oræ Cœmiterio assignantur. Domicilium sibi visum Majolus descripsit, Aldrovandus unius & alterius, quæ in putrida quercu, & semiputrido trunco observata sunt, iconem appofuit. Apparuit, inquit ille, in argillosa humo urbs quædam quadrangularis, longa pedes fere quatuor, lata ultra pedem; in qua per vias velut ad negocia ultro citroque cursitare, velut cives, ipsæ formicæ visebantur. Admiranda erat angulorum, laterumque directa delineatio, quam artificum amussi, circinoque fabrefactam putasses, quod æqualis semper dimensio longitudinis, latitudinisque servaretur. Urbis longitudinem media servabat via quædam directissima, profunditate, latitudineque digitali: quam rursum per transversum æqualibus inter se spaciis tres aliæ viæ eadem digitali profunditate, & latitudine directissimè intersecabant, ut ita tria compita, foraque spectarentur.

Ælian. H. A. 6. c. 43. (margin note beside "Triplex iisdem regio")

Aldrovand. H. Insect. 4. c. 1. p. 509. edit. Bonon. (margin note beside "appofuit")

In extremis viarum angulis, velut angiportibus spectabamus collecta in acervos servari ova, unde Formicarum proles gignitur. Altera urbis parte antra vidimus frumento ita oppleta, ut in vias ipsas redundaret. Mira fuit omnium viarum munditiės, nihil in illis lapillorum, nihil pulveris, nihil festucarum, nihil humoris, ut deprehendas urbem illam à suis civibus ita curatam, ut prolis eximium studium, annonæ, & structurarum ornatus ubique spectaretur: qui omnes illi cives communi studio ad Reipubl. beneficia incumbentes, dum alii domi de rebus consulunt, alii foris res agunt, summa pace, concordiaque curandam Rempubl. nos docebant; studuisse quoque iidem cives visi sunt omnium incolarum incolumitati. Erat enim in urbis longitudinis medio unica porta Zephyro objecta, quod ab Aquilone, Euro, atque Austro, immunem urbem sua Philosophia oportere esse didicissent. Majolus Dier. Canic. coll. (margin note)

Simile domicilium in putrida quercu inventum, rusticus ad Aldrovandum attulit, quod secundo loco in icone expressum est. Admirandum quoque in quod Cleanthes incidit spectaculum. Venisse formicas de suo cavo ad aliud formicarum examen, formicam portantes mortuam, verba sunt interpretis Plutarchi, *ascendisse alias formicas, tanquam ad colloquium, rursumque descendisse. Id bis terve factum. Tandem has, sursum extulisse vermem, tanquam redemptionis precium pro mortua. Hoc illas accepto & reddito formicæ cadavere discessisse.* Plut. de solert. anim. (margin note)

Anthipathia. (margin note)

Elephantos atque ursos læsæ ab illis lædunt. Serpentes & Dracones in rabiem agunt, seu quod laborantibus viam obstruant, seu quod cavernis venenatum halitum afflent. Cicadas gliresque summo prosequuntur odio: illas quia cantando hyemem conterunt; hos, quia dormiendo eandem perdunt. Pugnam & inter se inire, Æneas Sylvius, post Pontifex observavit. In agro Bononiensi, inquit ille, pyrum aridam, pastus gratiâ ex minoribus formicis famelicis complures ascendunt, supervenere majores non parvo numero, quæ illas erepto faucibus bolo partim occiderant, partim dejecerant. Dejectæ ad suam revertentes Myrmeciam sive acropolin, in itinere cum obviis quasi habito colloquio injurias memorant, omnemque sociorum vim & numerum castris educunt. Post duas ferè horas tot Minorum Centuriæ, tantæ acies excitæ sunt, ut totus ager nigro agmine atratus videretur, accessere stipatæ omnes, & arboris utrinq; stipitem circumdantes, paulatim

Sylv. l. de Europa c. 40. Mouffet. Theat. Insf. 2. c. 1. p. 242. (margin note)

latim ascendere cœperunt. Majores, ubi hostes adesse animadverterent, conglobatæ supernè pugnam expectaverunt, postquam simul commisso prælio acies convenerant, Majores è minoribus permultas morsu rabido interemerunt, omnesque primo impetu ascendentes miserrimâ strage confectas disjecerunt, ut mortuarum cumulus ad pyri radices non parvus in terrâ succreverit. Reliqua minorum pars mediaque acies, non animos propterea ponere, aut loco cedere voluerunt; sed concenturiatis spiritibus tentant, pertinaciusque instantes, atque aciem acie prementes majori quam antea numero arborem conscenderunt, hostesque à tergo, à latere, & à fronte undique pungentes, manus herbamque dare vi coëgerunt. Magnæ majoribus vires ad victoriam valuissent, nisi minorum prævaluisset numerus, unamque viginti simul essent adortæ. Hæc acta sub Eugenio IV. Pontificis cathedram occupante, spectante Nicolao Pistoriense jurisconsultissimo viro, omnemque pugnam bona & sincera fide narrante. Tale quid Olaus Magnus recenset Upsaliæ & Holmiæ contigisse, antequam Barbarus, & immanis ille Tyrannus Christiernus Secundus à Sueciæ incolis è Gothorum Suecorumque regionibus fuit expulsus. Quo in prælio illud non omittendum. Minores post adeptam victoriam suorum cadavera inhumasse, relictis hostibus, & ad corvos, porosque expositis. Martis item in aream Campanile elegerant altissimum, ac si Tyrannorum prodigium ejusque Satellites, ad sui fati ἀποκάλυψιν pœnæq; imminentis contemplationem, clarâ voce vocarent atq; traherent.

Usus. In Indiis in *cibis* sumi, & quidem pipere conditas, inferius dicemus. In *Medicamentis* maximo sunt usui. Aqua ex iis destillata vomitum excitat, & febres solvit apud Gesnerum. Omnem intermittentem febrem curabis, si æger omnium unguium præsegmina pro formicarum foribus projici curet, & primam ea trahentem apprehenderit, colloque subnexam gestaverit, si prodentibus fides est. Ova trita & auribus imposita, quemvis obtusum auditum sanant, si Marcello credimus. Eadem inter psilothra numerat Arnoldus, & ad phagædænas commendat. Quidam conterunt, & aquosam substantiam expressam instillant. Balneo myrmecino calculus pellitur. Oleo, & aqua destillata virilitas promovetur. Gesnerus, ollam melle intus obductam, & ad medias formicis plenam accipit, pyrethro, nuce moschata, cardamomo, pipere longo, & butyro additis. In fimo macerata destillantur. Aquæ aliquid jejuno exhibetur. Brunfelsius quatuor in potu sumptas, omnem coëundi potentiam auferre scripsit. Cum sale communi, ovis & axungia, panno interposito applicatas, Ischiadicam tollere idem author est: Impetigini cum modico sale appositas, præsenti remedio esse, Marcellus; pruritui & scabiei è papulis, Serenus: flatus potenter dissipare, Albertus: clavos & tumores auferre Nonnus. *Ursis* in nausea ex plenitudine, & postquam mandragoræ poma degustavere mederi, ex Plutarcho; supercilia cum muscis tritas denigrare; tritas, adjecto sale, psoras, lepras, & lentigines curare, quinque contra phalangiorum morsus auxiliari, ex Plinio habemus. Idem, terram à formicis egestam, aliquos strumis illinere scribit.

Plin. H. N. 28. c. 7.

Plin. H. N. 27. c. ult.

Plut. de solert. anim.

Plin. H. N. 30. c. 3.

Damna & Remedia. De Usu dixi: meminere & *damnorum* authores. Venenum morsu suo spargere, & pustulas excitare, Albertus prodidit. Apud Cumanenses, capita, inter venena quibus sagittas inficiunt, sumuntur. Ova pota, flatulentiam & ventris tormina excitant. Agris, hortis, horreis, areis, arboribus, vitibus, frugibus, fructibus, cibis insidiari, notius est quàm ut demonstrari debeat. *Remedia* passim apud authores occurrunt. Rubrica & pice liquida ab arboribus abiguntur, si caudices perunxeris. Sunt qui caudicem succo Cyrenaico, ex aceto soluto inungunt, vel hedera amiciunt. Non exedent vitem, si bitumine cum oleo cocto, imas vites tetigeris. Ex latibulis pellentur, si vel tithymali ex aqua decocto, vel cochlearum testis cum styrace ustis, vel origani sulfurisque pulvisculo, ea consperseris. Sabinus Tyro, apud Plinium, heliotropio necari putat.

Arist. H. A. 4. c. 8.
Plin. H. N. 19. c. 10.

Differentiæ. Differentiæ formicarum, *à constitutione corporis, loco, quantitate, colore & effectis sumuntur. Illam* si spectes, sunt quædam *alatæ*, quædam *semiformicæ*. *Alatæ*, de quibus suprà, apud nos senes sunt & inutiles & ejusdem generis, nymphæ dictæ. In India Orientali laccam conficiunt, & in Brasilia, ut post dicemus, rubri sunt coloris. Habentur & in aquilone alatæ. *Semiformicas* quæ & semivermes, in Occidentali India invenies, Comixen indigenis dictas. Alba velut cauda prorepunt, & ligna erodendo penetrant. Arbores vel parietes scansuræ, opercula terrea, digitum crassa secum ferunt, in iisque ad quatuor & ultra palmos productis, nidulantur: *Ex Loco* sunt *Indicæ*, *Brasilienses*, *Philippinæ*, & *Aquilonares*. De *Indicis* ita Plinius. *Indicæ formicæ cornua, Erythris in æde Herculis fixa, miraculo fuere. Aurum ex cavernis egerunt terræ, in regione septentrionalium Indorum, qui Dardæ vocantur. Ipsis color felium, magnitudo Ægypti luporum: Erutum hoc ab iis tempore hyberno, Indi furantur æstivo fervore, conditis propter vaporem in cuniculos formicis: quæ tamen odore sollicitatæ provolant, crebroque lacerant, quamvis prævelocibus camelis fugientes. Tanta pernicitas*

Ovied. India Occid. c. 52.

Plin. H. N. 11. c. 31.

feri-

Strabo Geogr. l. 15.

feritasque est cum amore auri. Nearchus earum pellem, pardi pelli similem sibi visam scribit. Solinus, pedes illis leoninos tribuit.

Ælian. H. A. 3. c. 4. & l. 16. c. 15.

Ælianus Campylin fluvium nunquam transire author est: domunculas, sinuosis foraminibus obliqua, in excelsis locis construere, ut fluviorem alluviones effugiant, addit. Aggeres aggesti confirmantur magis. Primum enim ex matutino rore pulveri admixto, tunicâ tenui sed validâ vestiuntur: inferiore parte, de fluviali cœno, cortex muscosus adnascens, aggerem stringit. Fides sit penes authores. Strabo talia prodentes, ridet; Arrianus rejicit; moderni navigatores tacent, non omissuri, si veritati responderet relatio. Taceo ergò & Rhasis formicam, publicè in regno Persidis nutritam, quæ in dies singulos libram carnis comederet: taceo & illas, quæ apud hydrophagos, catuli magnitudine reperiri dicuntur.

Cardan. de subt. l. 9.

Laccam in Orientali India conficere certissimum. In regno Pegu cum terra pluvia, vel aqua justo plus irrigatur, ligna tenuia ab incolis disposita conscendunt. Ex illis certa gummi species defluit, quod illæ exsugunt & circa ramos, ut Apes mel ac ceram diffundunt. Stercus favaginemve ipsarum esse, Delechamgio visum.

Dalechamp. H. P. l. 18. c. 1

Acosta arborem nominat, Lusitanis, Mancanos de la India dictam, quæ alatis perpetuò onusta æstate videtur. *Braliensis*; velut forfices in ore habent, quibus sata & fruges abscindunt. Morsu earum arescunt omnia. In sinu Salvatoris inveniuntur. De rubris in sequentibus agetur. Apud eosdem, si non alibi, aliæ agros depopulantur, aliæ eosdem, vastatores pellendo conservant. De *Philipinis* ita *Nierembergius.*

Nieremb. Exot l. 13. c. 13. p. 28.

Reperiuntur in Philippicis, duo formicarum genera, *fulum* dicta, quarum aliæ sunt sex digitos longæ, ac crassæ digitum latum, coloris nigri nitidique, rictu dimidii digiti prædura maxilla, & eodem quo corpus colore, cui tres hærent dentes tenues & firmi, vivuntque in montium arboribus. Aliæ sunt alatis *formicis similes*, & aliquando majores. Vivunt in campestribus, atque adversus hyemis injurias congerunt arenæ acervos incredibilis magnitudinis, intra quos favos construunt, ubi & tutæ & munitissimæ degunt.

Aquilonarium una species est, quæ ex frondibus pini & abietis in edito aliquo in campis loco, nidos ædificat. Ursos insidiantes adeò solerter invadit, ut ejiciat. Si vel unica pilis immersa in latebras delata fuerit, ita fœtificat, ut & inde ursi pellantur.

Ovied. in histor. novi orbis.

A quantitate, aliæ sunt *magnæ*, quales Indicæ, aliæ, *minimæ* quales in novo orbe reperiuntur. Domum modii magnitudine sibi exstruunt, lutum adeò durescit, ut glutinis instar appareat, nec gladio penetrari possit. Ad ingressum ostium latens constituitur. Apud Brachmanas palmatis sunt longitudinis: in nova Hispania, scarabæos æquant.

Scal. Exer. 56. 7.

Majores Aristoteles ἱππομύρμηκας nominat; Gaza formicas *equites* vertit, Plinius *Herculanas*. Ille in Sicilia inveniri, Abensina in Lycia negat. Ad *minores* & illæ spectant, in novo orbe, quæ domos luteas, sphæricas, capitis magnitudine, parant, quas per prælongum accessum, quasi exiguam fistulam, ingrediuntur, ibidemque horrea conficiunt.

Scalig. Exerc. 367. Pausan. in Lacon.

A colore sunt *albæ*, vel *rubræ*. Illas in regno Nigritarum, Senegæ, Pephno parva insula, vel potius Pheneo Laconicæ invenies. Humiles in Senega casas exstruunt; & absque calce ferruminant; clibanos vel rusculа in ordine diceres. Aliquando enim centum & centum quinquaginta se subsequuntur. *De albis* etiam ita Nierembergius:

Nieremb. H. E. 13. c. 13.

Circa montem Leænæ, album genus formicarum est, idolis inclusarum. Vocant idola quædam *Chimas*, quæ pyramidis artificiosæ formam referunt, in quibus formicæ albæ, quæ foras non prodeant, sed internis cellulis distinctæ, ut quo vivant cibo incertum sit reptantes cursitantesque apparent. Has Chinas formidant barbari. Quocitres mancipium coëmunt, ante pyramidi huic vinum aliaque offerunt, mancipium sistunt, eique quodammodo devovent, orantes ut ipsum, si fugam ineat, serpentes, lacertæ, tigridesque dilacerent. Quas servi minas adeò exhorrescunt, ut etsi ab heris acerrimè vapulent, inire fugam minimè ausint.

Rubræ in provincia Mangi, quibus cum pipere vescuntur, & Brasiliâ visuntur. Magnæ hæ, & dum conteruntur, cedri odorem spirant. *De iis ita Aldrovandus:*

Aldrov. H. Inf. 4. c. 1. p. 516.

Verno tempore, hoc est, mense Septembri magnum sensim fœtuum agmen educunt idque eo potissimum die, qui pluviam subsequitur, atque tonitrua, cum videlicet Solis æstus viget maxime. Parentes præcedunt, ducesque sunt liberis, ore aperto huc, illucque cursitantes, viasque undique complentes, morsus multo quam aliis temporibus acerbiores inducunt, ad sanguinis effusionem usque. Sequuntur subinde liberi magnitudine prævalentes, volatuque novas sibi habitationes quærunt, tanto sæpè agmine, ut velut densissimam in aëre nubem efficiant. Ubi quiescunt terram eò in loco effodiunt, ac quæque sibi habitacula construit. Vita earum brevis est, ut ex singularum ventre ingens fætuum numerus erumpit. Cum latibula sua egrediuntur, acurrunt Indi, accurrunt & volucres cœli. Indi autem magno cum desiderio tempus hoc expectant, Formicas istas, ceu novos fructus in cibi usum colligentes. Accedunt autem ad cavernarum ingressus, eas aquæ ductibus circumsepiunt, adversus mordaces, & graviter morsu vulnerantes paten-

Tab XVII.

Wantluijzen *Wantzen* *Simices*





tes formicas sese defendentes. Novas recentesque eas formicas, in multos dies servant, ac igne torrentes devorant. Quam modo suavem, delicatumque cibum præbeant, testantur Jesuitæ, qui & ipsi illis
Æl. H. A. 10. c. 42. vescuntur. Ab *Effectu Venenatæ* quædam dicuntur. Tales Telephus Cretensis *Laërtas* nuncupat. In Brasilia nidum, hirundinum more in arboribus faciunt. In isthmo del Sur & Nort, tam duras casas erigunt, vix securibus rumpi possint. Indi iis sagittas inficiunt. Ictis, necessariò moriendum est.

ARTICULUS II.

De Cimice.

Aldrov. H. Inf. 4. c. 2.
Nomen.
CImici nomen Latini à κεῖμαι cubo, quod in cubilibus nascatur, imposuisse videntur: nisi fortè à *cama*, lecto brevi, & circa terram deducere volueris. Græci κόριν vocant, à Cori herba, quam Latini Cimicariam dicunt. Appellatur & ἄφις, & à recentioribus κόρεξα.

Descriptio.
Moufet. H. Inf. 2. c. 25.
Fastidiendum natura animal est, ut Plinius loquitur, & simile ferè ricino. Corpore est rhomboide, colore nigro, parum rubente: pedibus tribus, & juxta collum brevibus: dorso & ventre incisuris notato: Cuti apprimè tenera, ut vel levissimo contactu media crepet, fœtoremque abominandum expiret.

Locus.
Scalig. Ex. 246. 5.
Vives in Dialogis.
Reperiuntur in lectis, abiegnis inprimis, & quorum linteamina & stramina rarò renovantur; parietibus lectis proximis, & alabastro obductis; coturnicum caveis; libris chartaceis.

Victus & Generatio.
In insula S. Thomæ non inveniri, prodidere quidam. De die in parietum rimis stabulantur. Ex cujusdam mulieris aperta calvaria, magna Cimicum multitudo prorupit. Hominum sanguine, quem sugunt victitant: post morsum vestigia purpurascentia cum dolore pruriginoso tumida relinquuntur. Victitare & aliis vel exinde colligas, quòd in iis etiam lectis inveniantur,
Arist. H. A. 5. c. 31. quos nemo fequentat. Ex humore per summa corporum animalium exsudante, generari apud Aristotelem habemus. Oriri & ex humoribus aliis circa lectos putrescentibus, & è lignis paulatim exsudantibus nullum dubium. Vidit Aldrovandus peregrinantium vel rus euntium lectos subinde à Cimicibus infestatos, cum nulli præsentibus apparuerint. Scaliger etiam inter chartaceos libros, oriri innuit. In coturnicum caveis, maximè brevi tempore multiplicantur. Propagari & per coitum Pennius in agro Aurelianensi animadvertit. In dissecta vagina adultos & juniores, cum magno ovorum dilutius albicantium numero comperit. Cardanus Carthusianos cum iis non conflictari, quòd carnibus abstinerent, ridiculè credidit. Tolosati lectuli, inquit Scaliger, carnes non esitant, & Salig. l. c.
nihilominus eâ peste sunt infames. Vulgò jactatum est è contritis alios oriri. Pestem multiplicatos præsagire, apud Alexandrum Benedictum habetur.

Fuga.
Arcentur ab ingressu, cucumeris anguini aquâ alicubi reposita, felle bubulo aceto permixto & lecto inuncto: crinibus Varro R. R. l. 1. c. 3.
equi in ostio cubiculi suspensis: nigellæ & cicutæ fumo. *Fugant eos*, Canabis in lecto posita: stercus tauri si eo suffitus fiat: Genistæ communis siliquæ semine prægnantes, si sub pulvinari ponantur: odor rubrarum pellium, quas, Reuschleder Germani vocant: pix liquida, & cucumeris sylvestris succus cubilibus inspersus. Cornu cervinum vel leporis pedes circa lectum pendentes, fæces butyri coctæ: obolus lecto substratus, &c. *Necantur*, tinctura sulphuris: foliis hederæ cum decem hirudinibus tritis; lupini madentis imbre: Plin. H. N. 27. c. 9.
foliis utriusque filicis fumo Chalcanthi & æruginis: calce cum lixivio fervente mixta staphidiagria, hydrargiro, sulfure, & oleo laurino, additis; illis denique, quæ apud Aldrovandum occurrunt.

Usus.
Conferunt, in serpentum morsibus, si cum testudinis sanguine sumantur: contra epilepsiam ab utero, si suffiantur ægræ in Quint. Seren. Samonic. in Carmin.
Tertianis si cum allio & mero tribus diebus vel ovo sumantur. Gesnerus fidem facit: in quartanis, si cavis fabarum inclusi, ante febrium significationes septeni devorentur: in urinæ suppressione, si fistulæ urinariæ indantur. Plinius in aspidum morsu commendat: Vegetius in stran- Plin. l. c. 18. c. 4.
guria equorum si unus in aurem, alter in meatum penis imponatur; Galenus in urinæ incontinentia: in Calculo Valeran- Galen. Eupor. 5.
dus: in eodem cineres per clysterem injectos, recentiores & quidem mirè: in colica Gesnerus quatuor ex vino manè bibitos, per tot dies donec duodecem devorati Moufet. l. c.
fuerint. Sic Functium urbis Tigurinæ nepotem liberatum, & cæt.

Differentiæ.
Alii sunt *Domestici*, de quibus hic: alii sylvestres, de quibus inter alata egimus.

Ad eos pertinent Hocitexca, & *vermis cornutus*. Hocitexca denarium æquat magnitudine, teterrimo odore, & haustu san- Nieremb. 13. c. 15.
guinis infensa: morsu excitat rubeas eruptiones. *Vermis cornutus* apud Mechoacanenses ytzuaqua & sipantipe dictus. Duobus corniculis rubris iter prætentat, nigro Nieremb. 13. c. 16.
fuscoque variegatus.

ARTICULUS III.

De Pediculo, & Syronibus.

Nomen.
Aldrov. H. Inf. 5. c. 4.
PEdiculo à pedibus nomen est. Plinio dicitur *pedunculus*, aliis priscis *Pedes*, & *pes*; & quidem in fœminino ge-

genere; nonnullis *ſexcupes*, *vermis*, *ſerpens*, &c. A Græcis vocatur comuniter, φθεὶρ, modernis ψύρα; Achæis νίρνος & νίρμος; aliis κάρνος, ἔγκαρνος, ζάθραξ, ἀρπιδῶν, βραῦλδα, πέθρακα, &c. πολύποδες, & λικνία, ſpecies ſunt.

De *Deſcriptione* & *Loco*, non eſt quod ſimus ſolliciti.

Generatio. *Ariſt. H. A. 5. c. 31. Theophr. de Cauſ. Plat. l. 2. c. 22.*

Ex carne oriri, & futuris, puſtulas quaſdam emergere; ex punctis, pediculos fundi, Ariſtoteles putavit; ex corrupto ſanguine Theophraſtus: ex materia putri calida & humida, quæ in cute redundat, Mercurialis.

Sanguinem inprimis pituitoſum hic locum habere dicerem, cum bilioſus & melancholicus, interimat eoſdem, & felle illito intereant. Locum ſi ſpectes, inter cutem & carnem prodire viſus eſt dixiſſe Galenus: in toto gigni corpore, cum ubique poroſa cutis ſit, nemo negaverit.

Mercurial. de Morb. curan. 1. c. 6.

Dicendum tamen, in capite magis, & ad axillarum & inguinum emunctoria, erumpere. Copia ibi excrementorum colligitur, & pilis obtectæ ſordes, difflatione negata promptius longè putreſcunt. Nec collum, licet detectum & glabrum eximendum eſt. Cum enim & illic emunctorium, cum ampliſſimis quæ humorem ad caput deferunt vaſis, frequentior & copioſior illic ſudor excitatur. De efficiente tot ſunt ſententiæ, quot de ſpontaneo viventium ortu occurrunt. Principium ibi occultum eſſe neceſſe eſt, animatumque illud, ſed quod ab alio in actum deduci oportebit, ut alibi dicemus. Occaſionem ortus nonnulla præbere, experientia docuit. De Ocimi cibo id apud Plinium legimus; de caſtaneis & ficubus, apud Galenum. Idem de raphano, xyloaloë ſuffita, apio hortenſi, dactylis, &c. apud Diodor. in Empiricis traduntur. Lanam ovis à lupo admorſæ, ſi veſtis ex ea ſudore madeat, eos procreare, apud Ariſtotelem & Plutarchum habetur: imò pannos equino adipe illitos idem efficere, apud Moufetum. Accedit complexio, regio & cultus. In India Occidentali Chriſtianis ne in capite quidem innaſci, prodidit Oviedus; incolis ubique. In inſula S. Thomæ, nigri pediculis ſcatent, albi ab iiſdem non attinguntur, ſi Veſpucio credimus. Iter maris Indi qui ingredi ſolent, pediculos, ubi Azores inſulas à tergo reliquere, confeſtim tabeſcere ajunt: ſubitò oriri ubi eas reviſerint. Oviedus de trajectu æquinoctialis lineæ id ſumit. In tota Hibernia ob immunditiem diffluere dicuntur, nihil de ergaſtulis dicam.

Plin. H. N. l. 20. c. 2. Galen. l. 2. de al. fac. Plut. Symp. 2. q. 49. Moufet. Theatri Inſect. l. 2. c. 22. Ovie c. 82.

Morbus pedicular.

Pedicularis hinc aliquando morbus, quo haud paucos mortuos, Hiſtoricis proditum: illos inprimis, qui vel ſævitie famam quærere, vel divinitatem aucupari volebant. De Antiocho Epiphane in Maccabæorum libris legimus: de Herode Aſcalonita, apud Joſephum: de Herode Antipa in Actis Apoſtolorum: de Pheretima Cyrenæorum regina, poſtquam Barcæos ob interfectum filium crudeliſſimè ulta eſſet, apud Herodotum. Eodem morbo periiſſe traduntur, Pherecides Syrus Pythagoræ præceptor; Caſſander Antipatri Fil. qui Alexandri matrem & filios interfecit; Sylla, quem Plinius, erodente ſeipſo & ſupplicia ſibi gignente, periiſſe ſcribit: Vidiſſe ſe ſævo ab agmine vinci Sammonicus. Idem de Euno ſervo in Sicilia, Galerio, Maximino, Speuſippo Eurymedontis filio, Juliano Juliani apoſtatæ avunculo, qui Antiochiæ ſacram menſam perminxerat, & aliis proditum eſt.

Macc. l. 2. c. 1. Joſeph. Antiq. l. 18. c. 1. Herod. l. 4. Plin. H. N. l. 11. c. 13.

Remedia contra morbum.

Remedia contra eos plurima apud authores invenies. Dioſcoridi allium cum origano decoctum, vel coriandrum cum eodem tritum probatur. *Plinio* Staphidis agriæ ſemina corticibus abjectis trita: ſinapi, allium cum aceto & nitro, oleum raphaninum, *extra*: ſenecta anguium trita myricæ ſemen, aqua ex raphani foliis, &c. *intra* laudantur. Oribaſius, ad helxines ſuccum diu infricatum confugit: ad berberis folia Rhaſis: ad argentum vivum oleo roſaceo, nec malè, Abenſina. Fallopius ceratum ex oleo, argento liquido & cera componit, eoque corpus inungit. Nonnulli ſtatim interimi putant, ſi cingulum ex lana eodem illitum, nudo ventri circumligetur. Idem linimenti, quod ex pomi cocti medulla cum argento vivo conponitur, author eſt. Quidam apud Moufetum Noſocomii præfectus, virgis betuleis nova pelle ægros veſtiebat, quæ vibicibus picta, pediculos poſtea non admiſit. Plura apud Aldrovandum & Moufetum vide.

Uſus.

Cumani, ſi navigatoribus credendum, & crudis & coctis veſcuntur, quod & Phtirophagis olim ſvetum. Ictericis, ſi duodecim contuſos ex vino vel cum butyro exhibebis, certo certius ſubveniunt. Quidam in dyſuria vivos & grandes coli immittunt. Si ex diuturno morbo decumbentibus, in capite naſcantur, ſolutionem morbi indicant.

Differentiæ. *Ariſt. H. A. l. 5. c. 31.*

Differentiæ à ſubjectis ſumuntur. Sunt enim alii *Hominum*, alii *Brutorum*, quibus & qui *in plantis* Moufetus adjungit. *Homines* qui infeſtant, vel ſunt *Manſueti*, vel feri, vel *Syrones* & minimi. *Manſueti* inter digitos leviter fricati quadranguli videntur, & pulicibus paulo duriores. in capite nati, majores ſunt, nigriores, quod ſuccus ibi pinguior; longiores & velociores; in reliquo corpore magis obeſuli, ventrioſi, tardi, obſcure albidi, & nigricantibus liris inſigniti. Aldrovandus oblongiores cæteris, in poſtica parte craſſiores, verſus caput in acutum deſinentes dixit. Gignuntur & in veſtibus laneis, leucophæis inprimis, Pueris magis, viris minus in

capite

capite oriuntur: nec malè tum illud valet. *Feros* alii *pediculos inguinales*, *Ciccos*, *ricinos humanos*, & *vulturinos pediculos* vocant. Italis *Piatolæ* & *Piatones*, aliis *Plactulæ* & *Platulæ* dicuntur. Palpebras, pubem, inguina & axillas occupant. Compressiore sunt corpore, acutiore rostro, quo tam alte cutem penetrant, ut vix cum capitis jactura avelli possint. Raro vagantur, sed loco quem sibi excavavere affiguntur. Duriores mansuetis Aristoteles dixit. Quia minus turgiduli, aridiorem & quasi semiassatam materiam sortiti videntur. In Synonimiis, *Motes & Immotes* dicuntur. Palpebras sæpè ita infestant, ut oculis exulceratis, visus aciem obtundant. Evelli primò diligenter debent: mox sapone nigro acerrimo locus optimè inungi, & si corpus fuerit calidius, argento vivo, pomi dulcis pulpa excepto. Lixivium senæ, vini fæcem, succum genistæ, magnifaciunt Medici: Varignana, decoctum ex staphidis agriæ unc. ij. vini phialis iiij. setarum porcinar. unc. ij. Hydrarg. purgati unc. j. parat. Mouf. Th. Inf. l. 1. 24. *Syrones* antiquitati ignotos, Thomæ à Veiga opinio; ἀκαρίδιον Aristotelis esse, Moufeti. Videntur ἀπὸ τ̃ σύρδην ἕρπειν dici, quia tractim sub cute repunt. Latini *Pedicellos*; Taurini *Sciros*; Vascones *Brigantes*, Itali *Cirones* vocant. Langius inter pediculos refert, Moufetus non item. Lang. Ep. l. 1. ep. 42. Scal. Exer. 194. 7. Nulla illis expressa forma præterquam globi: vix oculis capitur magnitudo tam pusilla; ut unum ex Epicuri atomis diceres. Colore sunt albicante, capite excepto: propius intuenti nigricant, vel parum ex nigro rubent. Ita sub manuum, crurum & pedum cute habitant, ut actis, quamvis pedibus destituantur, cuniculis, & excitatis aqua plenis, penes quas habitant pustulis; pruritum maximum ingenerent. Acu extracti, movent se, si calore Solis adjuventur. Ungue pressi, haud sine sono crepant, aqueumque virus reddunt. Intra oculos, & toto corpore generari, certum. Illud, le Jeune Moufet. l. c. Chirurgus prodidit, apud Moufetum: hoc in nobili quadam Angla sexagenaria accidit. Interdiu & noctu, labiis, gingivis, plantis pedum, capite, naso, aliisque partibus lancinata, tandem carne depasta occubuit. Major succedebat soboles, quo diligentius acubus ad stantium effodiebantur. Maximum & præsentissimum eorum venenum, acetum salsum, & vini sublimati portio. Abenzoar corpus pulpa melonum fricat, vel succo foliorum Persici. Plura in Moufeto vide. Tineæ. Huc *Tineæ* pertinent, quas Græci τελχοβρῶτας, τελχοτρώκ͂ας, σῆτας, τριχοβόρους, vocant. Nascuntur sæpe in capite, & pilorum radices exedunt. Succo limonum cum aqua vitæ & sale usto mistis, & inunctis, depelluntur. Alii, panis siliginei calidi micas sæpius alligatas commendant. Forte nec semen in abiete summa crescens; in cineres redactum & aspersum oberit. Oviedus *Niguæ* bestiolæ apud Indos Occidentales meminit: de qua sub pulice. Nec est quod *Dermestis* insecti obliviscamur, quamvis ad hominem non pertineat. Pelles id consumit, & pro earum ratione colorem mutat. Pulicis est magnitudine, pedum sex, & forcipati rostri.

Bruta quod concernit, *Leo* adeò à pediculis in palpebris infestatur, aut aliquando in rabiem conjiciatur. *Equi* rubentes capitibus reliquo corpore albicantes habent. *Boum & vitulorum*, nigri sunt. *Porcorum*, qui *Vrii* ab urendo, adeò grandes & duri, ut vix digitis interimantur. *Canum* sunt parvi, lentiginosi, capite albicante, reliquo corpore excœruleo livente vel nigricante. *Ovium* minuti valdè, quibus capita rubent, corpora candicant. *Cervorum*, capiti concolores. *Capror.* ab ovillis parum differunt. *Avium* exigui sunt. In capite potissimum atque alis oriri, Columella testatur. Colum. R. R. l. 8. c. 7. De Phasianis, perdicibus, coturnicibus Gallinis, &c. taceo. *Asino* parcunt, quod tardo gradu incedens, nullo sudore perfluat. *Salmones* macilentiores sub brachiis pediculis scatere vidit Plinius. In Abrotano, Absynthio, Nymphææ floribus, & potissimum Aquilegiæ foliis, mense Junio, ob singularem ejus dulcedinem haberi, Moufetus author est.

ARTICULUS IV.

De Ricino, & Reduvio.

Ricinus, nomen à Ricini plantæ seminibus, quæ æmulatur, apud Latinos obtinuit. Aldr. Hist. Inf. l. 5. c. 5. Vulgo Græcor. dicitur κρότων Hesychio ἀσκόπονος, Suidæ κόρος, aliis κυνόρραισης, Ferlinis, ut ex Didymo Zelonote apud Hermolaum Barbarum accepimus, ῥαιςὴς. Gaza *Reduvium* vocat, Albertus *Tacam*, Guillerinus de conchis Eugulam, Sypontinus κυνομύιαν, sed falsò, Scaliger *Cicam*, vel *Ceccam*. Insectum est parvum, compresso valdè & plano corpore, cute admodum tenaci, figura corporis rhomboide, colore nigro cum quodam splendore, aut ex fusco obscure nigricante. Moufet. Theatr. Insect. l. 2. c. 26. Sex habet pedes collo affixos, rostellum acutum sed breve, exitum excrementi nullum. Æstate ineunte in pascuis inter gramina, & in sylvis inter folia ex putri quodam humore nascitur. Gignitur aliquando in carnibus. *Observavi*, inquit Aldrovandus, *sæpe in canibus, quod cum domo egrederentur, prorsus Ricinis carerent, redeuntes verò ex agris, ubi frequentior, spissior, & altior herba erat, iis infecti essent.* Infixo semper sanguini capite vivit, atque ita intumescens, quia ei, ut dixi, nullus cibi exitus, dehiscit nimia satietate, alimentoque ipso moritur. Æque est mira sanguinis, ut Hirudi-

rudinum generi in paluſtri aqua ſitis. Perfert tamen & famen per ſeptiduum. Sanguis igni ſacro auxiliatur: mulieris lumbis ſi inungatur, veneris tædium parit. Ex aure ſiniſtra canis avulſus, omnes dolores adalligatus ſiſtit, ut Plinius ex Nigidio prodidit. Præſervantur ab eo canes, ſi aures oleo nucum avellanarum & amygdalarum amararum illinantur, vel ex vino, aceto, cumino & aqua ſalſa abluantur.

Plin. H. N. l. 22. c. 18.

Mouſet. l. c.

Adeò ſimilis ricino *Reduvius*, ut ſæpe inter ſe confundantur. Roſtellum ipſi longius, pedes obſcure rubent, dorſum cineritio eſt colore, tribus minutiſſimis nigricantibus punctis diſtinctum, & ad cordis figuram effigiatum. Corpus à maxima repletione nunquam ita diſtentum, quin ſemper compreſſum, nunquam globoſum videatur. Caput rarius cuti infigitur. Sanguinem per vices exugit, & excrementa inde genita per alvum exprimit: quæ lanam viridi colore ita tingunt, ut vix calido lixivio ablui poſſit. In vellere detonſo annum integrum vivit, & boves, oves, capras, barbam etiam hominis & inguina infeſtat.

Tolluntur mandragoræ radice, cedria, pice liquida & ſevo ovillo, amurca optime depurata, & vini fortioribus fœcibus, cum decocto lupinorum, ſi iis oves detonſæ illinantur. Reduviorum pulveris drachma una & ſemis, in potu exhibita, Ictericiam certiſſimè & cito ſanat, ſi quibuſdam Anglis credendum.

Articulus V.

De Pulice.

Aldrov. de Inſ. l. 5. c. 5. Mouf. Th. Inſ. l. 2. c. 28. Deſcriptio.

PUlex, quod ex pulvere generetur dicitur. Græcis eſt ψύλλα, ψύλλας, Æolibus σπύλλα. *Caput* illi exiguum, *os* toroſum, *collum* breviuſculum, *proboſcis*, cujus mucro rigidior, ſine dubio cava, ut ſanguinem exugat, & intus tranſvehat. Duæ minutiſſimæ è fronte antennæ, quibus tum viam explorat, tum de objectorum natura judicat. *Oculos* habere vel inde colligas, quod luce ſe ſubducant. Poſteriora cruſcula ventrem verſus retrò flectuntur, anteriora ad pectus, Extremæ *tibiæ*, bifidæ, uncatæ, acutæ, & corneæ quaſi, tum ut certius ſublimia ſcandat, tum ut glabræ cuti firmius adhæreat. *Inteſtinum* unum minutiſſimum & implicatum, quod pro cibi quantitate, vel relaxatur, vel contrahitur. Non tantum in animalibus, canibus, vulpibus, homine reperiuntur, ſed & in terra ſubſiliunt. Hea civitas propter caprarum abundantiam, eorum eſt feraciſſima. In territorio Sigelucenſi, nec ii quidem qui importantur vivunt. Loca calida & ſole illuſtrata amant. *Sanguinis* ſunt appetentiſſimi. *Oriuntur* ex pulvere, inprimis ſi capræ aut hominis urina prædefiat. Sed & inter pilos canis, ex humore ſuccido putreſcente. In Perienna regione, è mancipiorum ſudoris guttis, quæ ſtatim in pulices delapſæ convertuntur. Coëunt mare fœminam conſcendente, diuque in coitu hærent. A coitu gravida fœmina obeſior videtur, ovorum plena, quæ in ventre oblonga, minutiſſima, numeroſa & candida videntur; excluſa, repente nigricant & in pulicellos minutiſſimos abeunt. Ova non lendes parere, apud Philoponum habemus: quod & Niphus tradidit. De *Natura* hæc habe: carni putri vel mortuæ non inſidere, nec morbo regio laborantes, & quidem ob ſucci amaritudinem, nec morituros, ob ejuſdem fœtorem, attingere. Nocte inprimis infeſtare. A paſtu in lodices villoſas vel pulverem ſe abſcondere. A morſu locum rubicunda macula notatum dimittere. Imminentibus pluviis maximè mordere: frigore deficere & mori.

Arist. de part. anim. lib. 4. c. 6.

Victus. Locus. Ortus. Natura.

Fuga.

Pelluntur variis, inprimis verò, equæ urina & fœcibus; aqua marina; decoctionis arſenici aut ſublimati; calce viva cum hellebori albi ſucco permixta, &c. Eidem negocio inſerviunt caules, ebuli folia, filix, anchuſæ radix, pulegii flores, ruta, colocynthis, rubus, oleander, mentha, lupulus, rapi ſemen, cuminum, ſtaphis agria, perſicaria, ſinapi, & alia, quæ apud authores vide. Alcairi redigitur in pulverem perſicaria: pulveris circa lectos ſparſi odore ita ſoporantur, ut non mordeant. Numidiæ mancipia quia calceis deſtituta, injuriis hujus animalculi nimis ſunt obnoxia, ferro, & igne eadem arcere ſolent. Multi ex eo digitis pedum, vel pedibus integris mutilati ſuperfuere.

Differentiæ.

Sunt alii *Communes*, rariores alii. *Illi* pediculorum magnitudine, ſed molliore corpore, dorſo gibboſo, & ferè porcino. Pectus venterque ex nigro flavent. In catellis candidis ſunt dilutiores, in ruffis fulvidiores, in nigris nigriores. In Hiſpaniola non ſunt magni: ſed mordent diriſſimè. Ex Rarioribus ſunt illi quos juxta Niguam fluvium parit India. *Pulicellus eſt*, inquit Scaliger, *roſtro acutiſſimo: pedes potiſſimum invadit, (rarò partes alias) non ingredientium tantum, ſed & Cubantium quoque. Ideò in ſublimi cubant Indi. Frequentiſſimè partem illam quæ ſubeſt unguibus, lancinant, quarta die creſcere tumor incipit, tum ad eam turget magnitudinem, ut piſum ſuperet. Tumor fœtus eſt lendibus candidis: quibus extractis, calidos imponunt cineres.* Quæ de Numidiæ mancipiis ſuperius diximus, ad eundem ſpectant.

Scal. Exer. 44. l. 8. Marcgr. Hiſt. Braſ. l. 7. c. 3.

* *
*

ARTICULUS VI.

De Lendibus, Forbicinis, & Talpa Ferrantis Imperati.

Mouf. Theatri Insect. l.2, c.35.

TRia hæc animalcula Moufeti & Aldrovandi verbis describemus. *Lendes*, inquit ille, Græci κόνιδας & κόνιδας, Itali Lendine. Hispani Liende. Germani Nüsse. Angli Nits. Illyrici guida, apellitant. Sunt autem minuta quædam animalcula albicantia, Syronibus, (si pedes haberent) quam simillima, sed duplo ferè minora: corpore item oblongiusculo, ex quibus nihil aliud gigni posse Aristoteles testatur. Inter ungues compressi cum sonitu moriuntur; non solum in hominum capillis & ciliis, sed etiam boum & equorum macilentiorum crinitus scatent; pedum exsortes tam pertinaciter nihilominus adhærent ut eadem opera totum pilum qua illos auferas. Has Trotula τριχοβρῶτας non ineptè dixit, nam ut cochleæ herbarum, sic istæ capillorum succo victitant, eosque depascunt.

Philosophus ex pediculorum coitu provenire eos affirmat, quorum proinde ova dicuntur. Sunt autem Iasmini florum apud nos crescentis similia. Nam sicut ille flores profert seminis expertes, sic pediculi ova pariunt effœta. Moriuntur aut alimenti inopia, aut pectinis densioris usu, aut medicamentorum vi: qualia veteres neotericique medici multa præscribunt. Plinius alumen cum aceto, vel acetum cum felle vitulino miscebat, & lacte item caprino eas tolli affirmabat. Laudat item nitrum cum Samia terra illitum, & scrobem cornu cervini cum vini epotam. Abinzoar cum centaurea minore, & Alkitrum capillos inungere præscribit. Sulphur in aceto tollit lendes, uti quoque oleum cum lixivio illitum. Marcellus stercus suillum cum vino & succo rosarum mixtum, mellis item cum sale armeniaco inunctionem, sed præsertim oleum raphani cum fortissimo lixivio variè prædicat. Hildegardis ex dactylorum ossibus lixivium parat, quo cum oleo radiculæ mixto lendes enecat. Ardenus sublimati hydrargyri parum cum vino ardente miscet: atque etiam dicit; Si caput primum ovo gallinaceo, deinde cyclaminis succo, vel aqua marina irrigetur, nunquam renascituras esse lendes. Gilbertus Anglicus fel cujuscunque animalis, uti etiam amara, mundificativa, & aromatica, cum succo calendulæ mire effert.

Ejusmodi insecta vulgò *Forbicinæ* dicuntur, quod caudam habeant bifurcatam ad instar sorficis: apud Belgas (ut audio) Oor-Wormen, id est vermes auriculares, seu potius aures petents, siquidem Belgæ existimant in aures irrepere, ut cerebrum offendant. Habitant multum inter uvas, in cavis arborum, foraminibus parietum, sub lapidibus, sub terra. Color eis fermè castaneus, pedes sex; corpus oblongum. Quæ *prima* pingitur, omnium est vulgatissima, sed nec dum magnitudinem suam adepta. *Secunda* rara & insolens, capite etiam bifurcato, corpore crasso, tota subfusca, & flavescens. *Tertia* ejusdem cum proxima speciei, minima, candida. Prima verò in secunda tabula; nescio an è forbicinarum genere (alata enim est) leucomelana, sive nigra & alba, alis expansis. Numer. 2. eadem clausis alis atro-castanei coloris caudam habet, & bifurcatam & serratam. Numer. 4. omnium est vulgatissima. Quinta omnium minima caudam habet trifurcatam: sicut etiam sexta corpore admodum crasso, magnis & crassis pedibus tota nigra. Postremo loco pictum insectum, è Gryllorum forte potiùs, quam Forbicinarum genere, coloris leucophæi, cauda trifida. Aldrov. de Inf. l.5. c.8.

Ferrantes Imperatus Neapolitanus diligentissimus ac eruditissimus aromatarius, in naturali sua historia Insectum, quale hic depingimus, *Talpam* nominavit, quod Talpæ more pedibus anterioribus ceu manibus terram effodiat: sunt enim pedes utriusque animantis simillimi. Rusticis Neapolitanis, inquit, Gruffulo dicitur, sed cur, non explicat. Nostri rustici vocant Zuccaram, quos ego secutus vermem cucurbitarium nominavi. Siquidem cucurbitas quas Zuccas vocant, summopere infestant. Imperatus hoc insectum hortulanis apprimè odiosum esse ait propter plurima, quæ stripibus damna infert, earum radices devorando. Insectum est quatuor digitos longum, unum verò latum, habitu, corpulentia fere locustæ. In tria segmenta præcipue divitur. Caput enim prima sectione ab ea parte, quam pectus libet appellare ventri superstitem; separatur. Hoc Locustæ ora, & faciem fere anterius repræsentat, sed oculorum medio quidpiam eminens nonnihil conspicitur, quod nasi vices, & locum tenet. Ocelli utrinque aterrimi splendentes gagatis in modum: sub his duo velut cornicula oblonga tenuia, forsan ad prætentandum iter extant. Extremo rictu, seu fræno alia velut emissitia cornicula, seu appendices in articulos seu internodia quaterna, aut quina ad commodiorem flexum, minora tamē superioribus, intra verò rictum ipsum, ac oris lateribus aliæ binæ utrinque appendices, denique sub mento utrinque una protenduntur, quibus ut opinor, tanquam digitis quibusdam, alimentum in ore retinet ac complectitur, & forsan comminuit, ita

ita ut partim dentium manus obeant. Terni utroque latere pedes. Primi antici lati, tribus articulationibus compacti, quarum extrema velut in digitulos secta est plures acutos serræ dentes referentes, cristam galli diceres, aut equitis calcar. Media & postica crura similiter tribus constant articulis; sed hæc majora & in femore crassiora in altum supra tergum elevato medio, seu poplite, anticis longiora; sed minus lata majora mediis, hirsutie molli infernè. Venter lanosus octo compactus est annulis. Dorsum vestiunt quaternæ alæ, superiores breves, & latæ, aliis angustis longioribus, & ad caudam fere extensis incumbentes. E cauda geminum exit spiculum longiusculum, ac subtile: cum Gryllo Locustæ specie affinitatem quandam habere videtur, estque colore fere per totum subcastaneo.

Articulus VII.

De Sphondyle.

De Sphondyle seu verticillo (ita dicitur, quod circa radices ita convolvatur, ut verticilli speciem gerat) diversæ occurrunt sententiæ. Plinius serpentem facit. Aristoteles & Absyrtus, domesticæ meminere, quæ selphio similis Hesychio & Camerti ex Aristophane, aversa coit; si tetigeris fugit, & præ metu male pedit: exiguo eadem corpore & subnigro. *Sylvestris* fit apud Theophrastum mentio. Natura ejus nullam radicem etiam acrem intactam relinquere. Agricola eum longitudine & crassitie minimo digito æquat. Capite rubro, reliquo corpore albo, nisi quod superne sit aliquanto, ubi cibo sumpto turget, nigrum, sepedem, addit. Rodit radices cucumeris asini, chamæleontis nigri, centaurii, peucedani, aristolochiæ, vitis sylvestris, &c. Tertio suæ generationis anno formicarum instar prorumpere, & Moguntinensem diœcesin infestasse, Malleolus author est: anno suum ortum sequente in scarabæos majales verti, Cordus. Germanis Enger / forte quasi ἔγγειοι dicuntur. Anglis Aprili & Majo mensibus plurimum nocent.

Arist. H. A. l.5. c.8. *Plin. H. N. l.27. c.13.* *Theoph. H. P. l.9. c.14.* *Agric. de animalibus subterran.* *Malleol. l. de exorcis.*

De *Differentiis* ita ex sua Observantione & Camerario Moufetus. Habeo penes me sphondylam cruciformem, colore ex cinereo albicante, capite nigricante; tacta veluti sese in sphæram colligit, & Verticillum fœminarum fuso nentium scite exprimit: unde nomen. Extra terram torpet, aëris impatiens. Vulnerata liquorem emittit dilutius atrum, quo tanquam encausto literas scribere quis possit. Habeo & *rubram sphondylam*, intra terram ad duorum pedum profunditatem viventem: cui caput nigerrimum, os forcipatum: collum ex luteo rubescens, dorsum cocco infectum, sex pedes anteriores miniatuli, venter reliquumque corpus omnino flavum; nisi lateri utrique juxta ventrem; octo rubescentia punctula, ornatus nomine addita fuissent. Medium digitum longitudine æquat, & vergente æstate in muscam transmutata abit. Vidimus quoque *lucidam*; corpore crassiore, satis à medio dorso ad caudam cœrulescentem: à collo autem cæsii magis coloris videbatur, caput illi flavescens uti & pedes: os forcipatum atque rubeculum. Dum juvenis est, tota candicat corpore: Livor ætatem sequitur, incipitque à cauda. Mirum quo modo corpus in latum longumque undoso quodam motu sine loci permutatione agit, ac inter movendum colores sæpius mutat. Nam dum in terra quiescit, albicat tota; dum verò agitatur, quasi per iracundiam, livescit. Omnino Cossis majoribus simillimum Insectum, quod ad corporis formam attinet; sed illi sese in verticillum agere & torquere nequeunt. Ex isto vermi magnum muscæ genus natum conspeximus, quatuor alis donatum. Aliam denique habemus juxta *cæpæ radices* inventam, ejusdem fere cum livida magnitudinis, capite viridi, albo, Xelampelino, coloribus mixtis notato: nos *Cæpariam* vocamus; quarum hic omnium icones repræsentamus. Nunc insuper Joach. Camerarii de sphondylis sententiam addere placet, cujus mihi judicium semper integrum. Sphondyli (inquit) fortè sunt isti vermes qui in terra inveniuntur, initio Veris planè candidi, aut potius nonnihil lividi; qui autumno fiunt obscure virides; & pellucente è cute, pullo quodam succo colorantur: Caput iis spadiceum, nigricans & satis durum, ut facile radices arrodere possit. Erucæ statim conglobantur, & moriuntur, aliasque resumunt formas, muscarum aut erucarum.

Mouf. Theatr. Inf. l.2. c.6.

Crassitie sunt digiti unius & longitudine sesquiunciali; pedes habent *octo* in medio corporis, quod caput spectat: nostri vocant Erdtworme. Guilandinus dicit Sphondylos esse vermes, sic dictos, quod instar verticilli radicibus herbarum circumvolvuntur. Alii etiam vermes, *nigri subrubentes* testaceoque cortice, multis pedibus instar Scolopendræ præditi (cui etiam cognati, videntur, nisi quod rotundiores, nec ita lati) reperiuntur in terra eruta prima æstate, eo quo dixi modo (si quis eos tetigerit) convoluti. Engerlin quoque vocant Germani vermes subterraneos, flavos, nigro capite; juxta quod pedes tenues: in reliqua parte coporis nulli. Hi cum eruti fuerint, in globum se formant, atque Soli expositi statim tabescunt. Vivunt etiam tantum intra terram, & plantarum radices arrodunt. Omnes

Scorpiones Terrestres Mouf. Tab. XVIII.

Sc. Aldr. 1

4 3 2

Ar. telaris sylv.

A rratiari, domest.

Aranei Spinnen Mouf.

Mouf Ar telaris supin pron,

Mediocris *Maximus* *Ar. Lup, minim,*

Ar. Longipes Sylv.

7 6 *Aranei Spinnen Aldrov. Tab. I.*

5 4 3 2 1

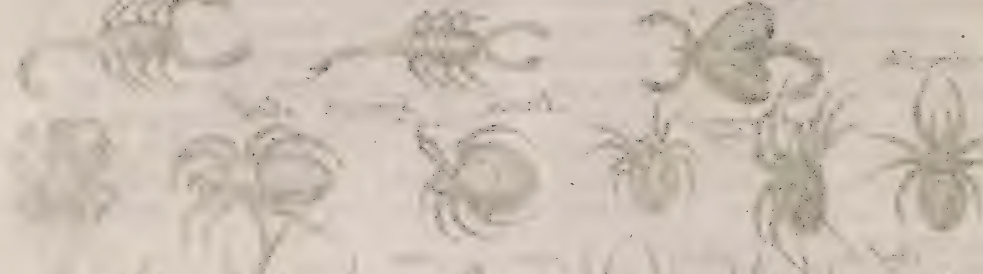
13 12 11 10 9 8

17 16 15 14

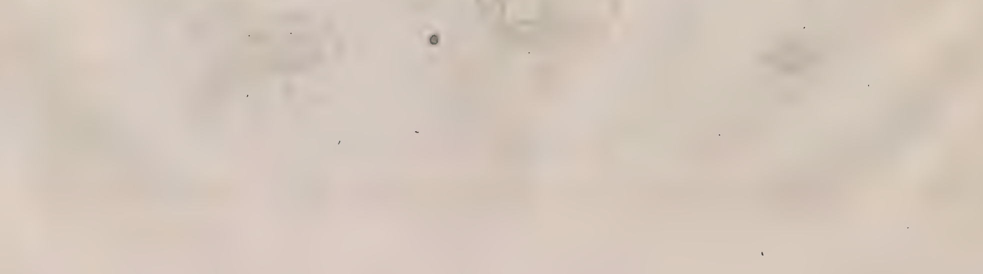
21 20 18 19

6 *Tab. 2.* 4 3 2 1

5 8 7



nes hi ſeſe conglobantes vermes, quis non inter Sphondylas cenſeret?

ARTICULUS VIII.

De Staphylino.

Abſyrt. in Hippiatr. Mouſet. Theatr. l. 2. c. 7.

STaphylinus Sphondylo domeſtico, apud Abſyrtum, ſimilis eſt, qui cum nobis ignotus ſit, non eſt mirum, nec tantam Staphylini notitiam eſſe. Mouſetus duo inſecta cum ſuis iconibus proponit.

Prima tota cum ſplendore nigricat Blattis non multum diſſimilis, ſed corpore magis gracili ac longiore. Totum corpus duos digitos tranſverſos vel minus longum, cauda bifurca; quam dum aufugit (fugit autem atque currit valdè velociter) quaſi in ſui defenſionem elevat, ac duos veluti aculeos candidiſſimos, breves, extrudit: Verum nec pungere eum vidimus, nec ferire; minoreſque & molliores aculei ſunt, quam ut penetrare poſſint. Hos dum per iram exerit, effundit cum iis albam & craſſam quandam ſubſtantiam, ſed humido unguento molliorem. Vivit maxima ex parte ſupter terram; ſæpius tamen inter ſegetes ſupra terram conſpicitur.

Altera quam à Kniveto depictam accepit, quæque frequens in Norfolcia, caput habet parvum, è puniceo fuſcum, fere globoſum; os forcipatum atque exiguum. Proxime à capite tres utrinque pedes; quorum duo priores breves ſunt, (Erucarum more) quatuor reliqui colore ferè ſanguineo, quadruplo longiores. In medio corpore ſub ventre octo habet pedes obtuſos, veluti etiam Eruca. Cauda tuberoſa, & duabus ſetis bifurca. Venenatam utriuſque naturam ex eo didicimus, quod equi duo, dum cum fœno eas devorarent, toto corpore inflati interierunt.

Meminit Staphylinorum & Cordus, qui Gallis Courtilles. Inveniuntur in hortis parvi digiti quandoque longitudine, tumuloſque elevant more talparum, in quibus dormiunt. Thymum potiſſimum & ſambucum infeſtant; ſed non ita, quin aliis quibuſcunque herbis plantiſque vim inferant.

ARTICULUS IX.

De Anthreno & Aſello Arvenſi.

REferre huc placet Anthrenum & Aſellum arvenſem Mouſeti. Illum Græci ἀνθρήνιον ἄπτερον, alii Crabronem reptilem; quidam ſpeciem Phalangii, Plinius pennis tantum à Crabronibus differentem. Roſtrum illi, inquit Mouſetus, aduncum, & forcipatum, vultuſque erectus. Noctuam illam cornutam (qualem in Belgio vidimus) plenè exprimit; Oculos habet piceos, pectus hirſutum valde & fulvidum; pedes ortu flavi, deinde fuſci: octo inciſuris ex rubro flaveſcentibus conſtat reliquum corpus, quas maculæ in dorſo Coracinæ valdè ornant. A ſummo roſtro antennæ ſive cornua emergunt flava, hirſuta, flexibilia, tamen tactu nonnihil dura. Morſum ore infert ægrè curabilem; non ita tamen lethalem, ut Phalangium videatur, nec ita lenem quin Crabronis ſuperet κακοήθειαν.

Aſellus arvenſis ob ſimilitudinem, quam cum aſello habet, dicitur. Reperitur inter arvos, ſegetes, pedum duntaxat numero (quippe ſex tantum parvos & nigricantes habet) à reliquis diſcrepans; Collum illi breviſſimum, corpus latiuſculum, compreſſum; cauda aliquantum mucronata. Julio menſe agro Colceſtrienſi eum Pennius vidit, alias nunquam reperit. Quem in Medicina uſum obtinuit, nobis adhuc inexploratum eſt.

CAPUT II.

De Inſectis apteris octopedum.

ARTICULUS I.

De Scorpione.

INſecta aptera octo pedum ſunt *Scorpio & Araneus*. *Scorpius* nomen apud Græcos παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰόν, quod venenum jaculetur; vel ut alii παρὰ τὸ σκολιῶς ἕρπειν, quòd flexuoſe ſerpat, nomen invenit. Plinio *Scorpio* etiam, Ciceroni & aliis *Hepa*, Pandectario *Satocollos* dicitur.

Nomen. *Aldr. Hiſt. Inſ. l. 5. c. 11. Mouſet. Theatri Inſect. l. 2. c. 10.*

Animalculum eſt *colore* ſubatro & veluti fuligineo, *corpore* oviformi, *Capite*, quod in pectoris ſummitate gerit, latente, *Oculis* tam exiguis ut penè nulli conſpiciantur. *Pedes* habet octo: chelis & forcipibus ſolidis furcata bina *brachia*, cæteris grandiora, fluvialibus aſtacis & cancris haud abſimilia. Ariſtoteles quinque biſulcis dentata forcipibus habere ſcribit. Ex corporis imo, *cauda* producitur, globubulis multis ſeptem plærumque, aliquando ſex, & novem, quorum ultimus, cæteris longior, ſolus præfixo ſimplici vel duplicato aculeo, & nonnihil reflexo ad ipſius extremitatem, armatur. Dentem Plinius dixit. De *lingua* neſcio quid apud Gordonium habebis. Lambere ea cutem dicuntur. An tenui fiſtula quod Plinio, Æliano, & Nicandro, viſum, pertuſus ſit aculeus, qua venenum ejaculetur, authores viderint. Galenus certe negat. Admitti fortè poteſt, cum & viperæ ſectione, ſub dentibus veſicula lateat, è qua

Deſcriptio. *Ariſt. H. A. l. 4. c. 7. Plin. H. N. l. 11. c. 37. Nicand. in Theriac. Plin. H. N. l. 11. c. 37. Ælia. H. A. l. 9. c. 4. Galen. de loc. aff. l. 6. c. 5.*

qua venenum, cum mordet, effundere solet.

Locus. *Strab. Geogr. l. 16. 17. Plin. H. N. l. 5. 7. & l. 8. 16. 29.*

Loca frigidiora nullos alunt: innoxii qui in Germania & Helvetia habentur. In Italia, Romæ imprimis, America, Persia, inter Susas inprimis & Mediam, Canariis insulis, Numidia, Scythia, Pescara, Barbaria, Æthiopia, India Orientali prope flumen Estamenum, tanta multitudo, ut incolæ solum vertere necesse habuerint. Plura in differentiis occurrunt. Sub lapidibus & in parietibus plærumque latitare solent.

Ælia. H. A. l. 10. c. 23. 29. l. 15. c. 26. l. 17. c. 40.

Victus & Generatio *Æl. H. A l. 6. c. 22. Plin. H. N. l. 11. c. 25. & l. 20. c. 12. Antig. Hist. Mira. c. 24. Holl. Prax. l. 1. c. 1. Plin. H. N. l. 10. c. 72. Plin. H. N. l. 20. c. 12.*

Terra vivunt, & aliquibus in locis, herbas, lacertas, aspidas, verticillos, & blattas comedunt. Non coire, sed nimio Solis calore procreari, apud Ælianum habemus. Per putrefactionem ex paguris, Crocodili cadavere, sisymbrio, ocymo, & si Alberto fides, lignis putridis, nasci, dubitari non debet: per coitum, & quidem vere & autumno, sæpius undenos, Moufetus author est. *Vermiculos*, inquit, *quod vidimus albos, vivos, ovorum specie pariunt & incubant: mox ut prolem perfecerunt, pelluntur ab ipsa, interimunturque magno quidem numero.* Antigonus fœtum ab ipsis devorari arbitratur, unum modò solertissimum relinqui, qui ipse matris clunibus imponendo, tutus & à cauda & à morsu fiat: reliquorum hunc ultorem, & supernè parentes conficere.

Plin. H. N. l. 11. c. 25.

Natura & Mores. *Plin. H. N. l. 29. c. 4. Scal. Exer. 245. l. 3.*

Nonnisi pilosas partes attingunt. Cum incedunt, transversos sese inferunt. Propter longitudinem enim pedum posteriorum, quos in vacuum ponere necesse habent, ingressionis corrumpitur quadratura. Nunquam mansuescunt, quod Galenus prodidit. Unum per viginti duos dies in oleo vixisse, & in imo vasis ambulasse, Albertus author. Quid in fœtum committant, & ab eodem vicissim patiantur, paulò ante dictum. Umbram solis declinantes, umbram petunt: nec nisi calcati, prodeunt & aculeos exerunt. Capite abblandiuntur prius, ut cauda commodius feriant. Nec Isidis sacerdotes circa urbem Copton lædere, nec Psyllos, apud Ælianum invenies. Porci nigri percussi, omninò moriuntur: non nigros ab ictu liberos dicunt. In Æthiopia, qui eorum excrementa calcavere, ita pedibus exulcerantur, ut vix convalescant. Nulli animalium nocere, cui non sit sanguis, reliquit quidem Plinius, sed Wolphius cum vipera, conclusum, mutuis periisse vulneribus vidit. Cum omni virulentorum insectorum genere, escæ causa confligere, Ælianus author est.

Ælia. H. A. l. 8. c. 13.

Æl. l. c.

Venenum & Medela.

Pestis importuna veneni, nisi quòd graviore supplicio lenta, per triduum morte conficiunt, virginibus lethali semper ictu, & fœminis ferè in totum, viris autem matutino, exeuntes cavernis, priusquam aliquo fortuito ictu egerant venenum. Constat eos, quibus septem aut novem caudæ internodia sæviores esse: pluribus enim sena sunt: feriunt obliquo ictu & inflexo. Venenum omnibus medio die, summa item æstate exasperatur, cum incanduere solis ardoribus: itemque cum sitiunt inexplebili potu. Maximè exitiales sunt, si suum genus adeant, antequam noceant. Incurabile venenum, si ictus eo die ocimum comederit. Non sentiunt puncti dolorem, si manu cnicum tenuerint. Symptomata varia affligunt. Locus affectus inflammatione corripitur, indurescit, intensius rubet, vicissimque dolore premitur: modò æstuat, modò frigore corripitur. Vulneratum affligit sudor & tremor. Extrema frigescunt, inguina attolluntur, flatus per sedem prorumpunt, capilli eriguntur, facies distorquetur, &c. Dodonæi famulus tam frigido sudore perfusus erat, ut algentissima nive se opprimi quereretur, &c. Infinita contra ictum apud authores prostant remedia. Ex *herbis* sunt Absynthium, Abrotanum ex vino pota; Amomum, Ammi, Anisum, Allium, Aristolochia, Asphodelus, Assa fætida, Attractilis, Atriplex, Blitum, Caltha, Calamintha, Cœpa, Centaurea, Chamæpitys, Colocynthis, Cyperus, Galbanum, Hordeum, Iris, &c. Ex *fruticibus* Balsamum, Myrtus, Paliurus, Rosa, Rubus, Laurus, Morus, Thus, Vitis. Ex *animalibus* Sputum humanum & urina, Mumia, Ranæ fluviatiles, Coracini pisces in Nilo, Scorpio denique ipse tritus, & cum sale, lini semine & althæa impositus. Taceo composita, quæ apud Diosc. Plinium, Rhasen, Albucasin, Oribasium, Serapionem, Sylvaticum, & alios extant, & à Moufeto ac Aldrovando collectæ sunt. Villanovanus herbam trinitatis, cum succo radicis ebuli, & vino, tanquam unicum remedium commendat. Ioh. Arden. Chirurgus Anglus præsentissimum ait, si tres quatuorve sanguinis guttæ juxta vulnus extrahantur, eodemque vulnus statim illinatur. *Fugantur* suffumigio ex sulfure, galbano, & ungula asini. *Non egrediuntur*, si raphanum incisum cavernæ imposueris. Rhasis radicem enulæ gestatam laudat, &c. *Torpescunt*, si delphinium herbam substraveris. *Necantur*, si raphanum commansum, basilicum latifolium, in aqua nascens, aconitum, helleborum nigrum, ocymum rubro flore imposueris, & Galatæ insulæ terram. De *Antipathia* habe. Scorpionem & Crocodilum, simul atque alter alterum conspexerit, in mutua funera sponte rapi, id ab Ægyptiis proditum. Stellionem, visu quoque pavorem ipsi inferre, & torporem frigidi sudoris. Cum sol in Cancro est, serpentes ictibus torquere. A vipera devorari. A vespis, apibus & crabronibus non attingi, qui à scorpionibus percussi sunt. Reviviscere mortuum ajunt, si quis helleboro candido linat. De odio inter eos & aconitum, ita Plinius: *Hoc quoque tamen in usus humanæ salutis vertere, scorpionum ictibus adversari experiendo datum, in vino calido,*

Plin. l. 10. c. 25. & l. H. N. 11. c. 25.

Plin. H. N. l. 20. c. 12. l. 21. c. 23.

Plin. H. N. l. 20. c. 4.

Plin. H. N. l. 35. c. 19.

Antipathia.

Plin. H. N. l. 29. c. 4. Arist. H. A. l. 8. c. 29. Plin. H. N. l. 25. c. 10.

Plin. H. N. l. 27. c. 2.

calido. Ea est natura, ut hominem occidat, nisi invenerit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, velut pari intus invento. Sola hæc pugna est, cum venenum in visceribus reperit: mirumque exitialia ambo cum sint, duo venena in homine commoriuntur, ut homo superſit. Imo verò etiam ferarum antiqui remedia prodiderunt, demonstrando, quomodo etiam venenata ipsa sanarentur. Torpescunt scorpiones aconiti tactu, stupentque pallentes & vinci se confitentur. Auxiliatur eis helleborum album, tactu resolvente: ceditque aconitum duobus malis suo & omnium, &c.

Usus in Medicina. *Galen. l. de Theriac. ad Pison. c. 9.* Magni est in calculo atterendo & pellendo usus. Comburitur à quibusdam, & cinis cum pane feliciſſimè exhibetur. Alii Olea conficiunt, inter quæ laudatiſſimum & mirabile, quod Matthiolo debemus. Habetur & apud Janum Damascenum confectio.

Differentiæ. *Differentiæ* Scorpionum, à *forma*, *sexu*, *loco*, *quantitate*, *colore* & *viribus* sumuntur. *Formam* si respicias est 1. *Gibbosus*, cauda pro corporis pusilli ratione magna, quam post se convolutam trahit. Pallidus videtur: sed aculeus admodum productus albescit. Omnium celerrimè, & calidum solum, venenum infundere, prodiderunt Arabes. Ad ictum, calor corporis in singulas ferè horas variat, & ex viridiflavo, albo, rubidoque alteratur: acuta febris affligit, lingua tumet, urina sanguine tingitur. Remedia vide apud Mouf. 2. *Caudati* & non caudati, & vel unum habent aculeum vel duos. Qui paguros imitantur, splendescente sunt colore, & eadem quæ alii inferunt accidentia. 3. *Alati*, quos Mauritania alit, Lybiam dicit Lucianus. Alis sunt tenuibus ut Cicadæ. 4. *Non alati*, quos ibidem inveniri Strabo aſſerit. 5. *Paguror. & cancror. instar*, qui splendescente colore sunt, & eadem quæ alii accidentia inducunt, vide infra in Differentiis de colore. 6. *Septem* vel *octo* nodis, qui sæviores. Sex qui benigniores. 7. *Caudati* qui vel unico muniuntur aculeo, vel duplici. *Excaudes*.

Plin. H. N. l. 11. c. 25. A *Sexu* sunt 1. *Mares* graciliores, longiores, ventre, chelis & spiculo maculatiores, qui venenum habent infestius. 2. *Fœminæ*, quæ majores, pinguiores, ventricosiores, placabiliores.

A *Loco* sunt 1. *Pescarens.* in Afr. à quibus icti continuò moriuntur. Ideò cives relicta temporis æstate urbe, ruri ad Novemb. usque mensem commorantur, si Leoni Africano fides. 2. *Ægyptiaci*, qui maximi, & statim interficiunt. 3. *Lybici*, qui vel *terrestres*, multis corporis vertebris insignes, vel *volatici*, de quibus antehac. 4. *Americani*, omnium minimi; sed maximè virulenti, si Africanos demseris 5. *Castellani*, quos agricolæ, dum terram aratro scindunt, formicarum more congregatos, inveniunt, ubi per hyemem delitescunt.

A *Quantitate*. 1. *Minimi* sunt Americani. 2. *Maximi* Africani, & illi qui in India Orientali.

A *Colore* septem sunt apud Nicand. genera. *Primum* albicat, & minimè est lethale. *Ælia. H. A. l. 5. c. 26.* *Alterum* ore est rufescente: ad ictum, vehemens ardor, febricitatio, & sitis intolerabilis sequitur. *Tertium* luridum & nigricans, cujus ictus inconstantem membrorum ictum facit, cachinnumque Sardonicum. *Quartum* colore ad viride inclinante. Ad ictum frigus & horror invadunt. Septena aut novena habet internodia. *Quintum*, lividum pallidumque est, amplo & distento ventre. Vescitur herba: & dente quoque mordet. Virus ejus Nicander βȣϐρώσιν vocat, quod ab ipso vulnerato, homini bubo intumescit. *Sextum*, & *septimum*, ad differentiam ex forma pertinet. *Illud* cancro marino littorali simile est, corpore grandiori, orbiculari. Matthiolus nigros, ferrugineos, virides, in Arcinonensi comitatu vidit. *Hoc* ad Paguror. formam accedit, ex quibus in sicco cavernam aliquam ingreſſis, & postquam mortui sunt putrescentibus oritur. Ælianus *flammeum* vocat: quod pagurum coctione rubentem æmuletur.

A *viribus* sunt 1. *Noxii*, de quibus in præteritis. 2. *Innoxii*, quales sunt in Noricor. subalpinor. regione, Pharo, Avaniensi territorio, Helvetiæ agris, & Germaniæ regionibus.

ARTICULUS II.

De Araneo.

PUNCTUM I.

De Araneis in genere.

Nomen. *Aldr. Hist. Inf. l. 5. c. 12. Mouf. Theatri Insect. l. 2. c. 11.* ARaneum, seu Araneam, Isid. quasi ab aëre nutritam & natam esse vult, perperàm. Sollicitè muscas capere scimus: scimus & coire, & ova ac vermiculos excludere. Melius cum Becman. ab Ebraicos ארג texunt deducas. Græcis ἀράχνη & ἀράχνης, παρὰ τὸ ἀραιὰ ἴχνη ἔχειν: ἢ παρὰ τὸ εἰς τὸν ἀέρα αἱρεῖν τὰ ἴχνη, dicitur. Alii μυοχαύτην muscatricem, Kiranides θήραφον, Hesych. σιϐὴν vocat. ὁ λκὸς quoque nonnullis araneus, φάλαγξ & φαλάγγιον pro araneo quovis sumuntur, *Lydiam* & *aridam* Juvenalis vocavit. Illam propter Arachnen puellam, quæ in hoc insectum à Pallade immutata dicitur. Hanc, quòd telam aridam texat. *Audax* est Claudiano, quod cum Pallade congredi ausa fuerit.

Descriptio *Caput* omnibus minimum, excepto uno, quod

quod grandissimo capite Plinius esse dixit. *Plin. H. N. l. 11. c. 47. & 24.* Omnibus terna in cruribus internodia, quibusdam bini pedes prælongi accedunt. Nam omnes ejusdem longitudinis habere, diversitas operarum innuit. Quibusdam fila quæ neverunt, attenuant, & in longum protrahunt: aliis eadem in telam deducunt, ac invicem conjungunt: aliis denique per eadem prorepunt, & cum volunt, ex iis ceu immobiles se suspendunt.

Locus. Nulla ferè non regio Araneos alit. Gaudentius tamen Merula in vetusta prope Gratianopolim in Gallia turri non inveniri, immissos emori, author est. De *Phalangiis* in Differentiis agetur.

Victus. *Victitant* muscis, asilis, tabanis, vespis, sæpè & parvis Lacertis. Nihil conficere vel recondere, author est Aristoteles. Quicquid ceperint, foras sugendo evaporare. Filo suspendere, alii existimant.

Generatio. Ex seminibus aëriis situ & corruptione putrefactis generari inde colligere licet, quòd novissimæ ædes, primo ferè quo dealbantur die, eorum corporibus telisque scatent. *Arist. H. A. l. 5. c. 8.* Propagatio plærumque coitu fit, cujus actio & desiderium fere totum ver durat. Tum retis mutua & repetita attractiuncula, venerem quasi accendunt: continuò inter trahendum propius accedunt, tum denique aversis clunibus quia ille coëundi modus, (ob globosam corporis formam) maximè erat conveniens. *Arist. H. A. l. 5. c. 22. ed. Scalig.* De *Partu* ita Aristoteles: *Parit vermiculos pusillos primum. Totius n. mutatione fiunt, non ex parte. Subrotundi per initia sunt: cum peperit, incubat, ac figurat tribus diebus. In tela sua parit omnes: sed partim in tenui & brevi, partim in crassiore & alia insinuata: nonnulla etiam aliqua ex parte circumdantur à tela. Non omnes aranei simul generantur: statim nati & saliunt & filum emittunt. Humor idem in vermiculis attritis, & in juvenculis araneolis; quippe crassus, candidus. Circiter quater septenis diebus absoluti fiunt.* *Plin. H. N. l. 11. c. 48.* Visa ova multa, modica, livida, exiguis maculis aspersa, mollia, viscida. Visi & ex unico ovo multi prodeuntes fœtus, tam exigui, ut vix oculis percipi queant. Visus denique sub captæ araneæ alvo, magnus ovorum, adeò exiguorum ut atomis *Aldrov. l. c.* comparare licuisset, candidorum, & quæ digito compressa, crepitum excitabant, cumulus.

Antipathia. *Plin. H. N. l. 11. c. 24.* Cum stellione, lacertis, & serpentibus dissident. Lacertor. catulos venantur, hos primum tela involventes, & tunc demum labra utraque morsu apprehendentes, amphitheatrali spectaculo cum contigit. Librat idem, verba sunt Plinii, se filo in caput serpentis porrectæ sub umbra arboris suæ, tantaque vi morsus cerebrum apprehendit, ut stridens subinde, ac vertigine rotata, ne filum quidem desuper pendentis rumpere, adeò non fugere queat: nec finis ante mortem est. De *Præsagiis* hoc habe: ruinis imminentibus cum telis primos cadere: incremento omnium futuro, telas altius tollere, & quia sereno cœlo non texunt, nubilo texunt, multas araneas imbrium signa esse. *Plin. H. N. l. 8. c. 24. & l. 11. c. 24.* Sub Leuctricæ pugnæ tempus, albas circa templi valvas texuere telas: adorientibus fines Macedonibus nigro opere omnia complevere. *Pausan. in Bœoticis.*

Ingenium. *Arist. H. A. l. 9. c. 39. Plin. H. N. l. 11. c. 24.* *Ingenium* solum texturæ artificium testatur, quod in tertio genere post Aristotelem Plinius elegantissimè describit. *Orditur*, inquit, *telas, tantique operis materiæ uterus ipsis sufficit, sive ita corrupta alvi natura stato tempore, ut Democrito placet; sive est quædam intus lanigera fertilitas, tam moderato ungue, tam tereti filo, & tam æquali ducit stamina, ipso se pondere usus. Texere à medio incipit, circinato orbe subtegmina* (κρόκας) *annectens: maculasque paribus semper intervallis, sed subinde crescentibus, ex angusto dilatans, indissolubili modo implicat. Quanta arte celat pedicas scutulato rete grassantes, quàm non ad hoc videtur pertinere cribratæ pexitas telæ, & quadam polituræ arte, ipsa se tenax ratio tramæ?* (villosa & lanuginosa filorum natura) *quam laxus adflatus non ad respuenda quæ veniunt sinus: derelicta lasso prætenti summa parte, ut arbitrari licet illa quæ difficile cernuntur: atque ut in plagis lineæ offensæ præcipitant in sinum? Specus ipse quà concameratur architectura, & contra frigora quanto vilosior? quàm remotus à medio, aliudque agendi similis? inclusus vero sic, ut sit nec ne, intus aliquis cerni non possit? Age firmitas quanta irrumpentibus venis? qua pulverum mole degravante. Latitudo telæ sæpè inter duas arbores, cum exercet artem & discit texere: longitudo fili à culmine ac rursus à terra per illud ipsum reciprocatio, subitque pariter ac fila deducit. Cum vero captura incidit quàm vigilans & paratus ad cursum? licet extremum hæreat plagii, semper in medium currit: quia sic maximè totum concutiendo implicat. Scissa protinus reficit ad polituram sarciens. Namque & catulos lacertar. venantur: hos primum tela involventes, & tunc demum labra utraque morsu apprehendentes, amphitheatrali spectaculo cum contigit. Fœminam putant esse quæ texat, marem, qui venatur, ita paria fieri merita conjugio.* At Aristot. fæminam & venari & texere scripsit. Flandris ideò similes Scaliger facetè dicit, qui otiose agitant: mulieres negocia exerceant. *Scalig. ad Arist. H. A. l. 9. c. 62. f. 203.* Novam verò telam mane & vesperi texit: illudque tam firmum, ut ex alto se filo demittens, parieti vel arbori adeò affigat, ut ne ab

Arist. l. c. ne ab imbre vel ventis detrudatur. Μακρο-σκελέστερος de imo loco se suspendit, ut inde bestiolæ irretiantur; minor superiore loco excubat, in exiguo se telæ foramine occultans. Sensus esse exquisitissimi vel exinde colligas, quod in medio suæ telæ residentes, Muscam in remotissimam etiam partem impegisse sentiant.

Nocumenta & Remedia. De *Nocumentis* & *Remediis* in Differentiis exactè agetur. Oleis & vitibus sunt inimici, domosque conspurcant. Demorso penis erigitur. Si quis casu devoravit, vinum melissæ superbibat necesse est. Prodest & resina abietis sumpta. Morsui allium cum ruta permistum & ex oleo tritum feliciter superimponitur. Huc emplastr. de muscis, adeps humanus, sanguis testudinum, cinis ungulæ arietinæ, stercus capræ dissolutum, cerebrum capi cum pip. in vino dulci sumtum, &c. faciunt. Plin. H. N. l. 32. c. 4.

Usus. In *Cibis* ap. quosdam fuisse admiratione non caret. Fit cujusdam meretricis tempore Alex. M. quæ à juventute araneis nutriebatur, mentio. Meminit & Albertus Coloniens. cujusdam puellæ. Sed & Heroina quædam ap. Anglos, teste Mouf. eis non abstinebat. Notat & Cardan. triennem. In *Medicina* haud contemnendi sunt usus tam *aranei*; quàm telæ. *Aranei* faciunt ad *quartanæ* aversionem, si alutæ vel nucis putamini inclusi, lacerto aut collo appensi fuerint: quod per experientiam verum fuisse scripsit Pennius. *Ad auris dolores*, si oleum cui incocti tres auri immittatur, vel succus eorum exprimatur. Plinius aceto macerari, conteri, & cum croco immitti debere scribit. *Ad uteri suffocationem*, si ceratum ex iis confectum umbilico superponatur. *Ad suppressam alvum*, si cum filo descendens, sinistra manu apprehensus & contritus, umbilico appositus fuerit. *Adstringi* ajunt, si ascendentem ita adhibueris. Ad *Condylomata*, si dempto capite pedibusque infricetur, &c. *Tela* adstringit, refrigerat, siccat, glutinat, & nihil putrescens diu subesse permittit. Ideo hæmorrhagias, dysenteriam, & alios fluxus sistet. Emplastri febrifugi compositionem apud Strobelbergerum ingreditur. Cum oleo imposita, articulorum vulnera consolidat. Ingreditur unguentum contra serpigines. Condylomata, alligata absumit. *Verrucam* si rudior in pilæ formam convoluta, & verrucæ imposita, accendatur, & in cineres ibidem redigatur. Paratur apud Ægyptios ex multis araneis & telis medicamentum, cum oleo rosaceo linimenti instar: vel araneas in ipso oleo incoquunt, quo calido carpum ambarum manuum inungunt.

Mouf. Theatri Insect. l. 5. c. 15. Cardan. de variet. rer. lib 8. c. 40. Schrod. Pharm. l. 2. c. 53. Prosp. Alp. l. 4. de Medic. Ægypt.

PUNCTUM II.

De Araneorum Differentiis, & primò de Innoxiis.

DE Araneis dicturis occurrit Moufetus. Hic enim Araneos eleganter, in *Noxios* seu Phalangia, & *Innoxios* qui vel *Domestici*, vel *Subdiales*, distinguit. Utrosque denique in *Retiarios*, *Telarios* & *varios* dispescit. Omnes cum ætate majorem acquirere peritiam; lanis inclusos, tinearum generationem augere, & senectutem quotannis sæpius exuere addit. Apud Aristotelem tria habentur genera. *Primum* mordax: *alterum* luporum: *tertium* erudita operatione conspicuum, de cujus tela superius diximus. Aristoteles σοφώτατον καὶ γλαφυρώτατον, sapientissimum & elegantissimum dixit. Aldrovandus à se observatos duabus tabellis expressit. Nos, ne quicquam omittatur, utrumque conjungemus. Arist. H. A. l. 9. c. 62. ed. Scalig.

Ex *innoxiis* ergò, de *Domesticis* jam in genere ex parte actum est, qui omnium maximi *subdiales* à rapacitate venatorum, & Lupor. λύκων nomen accepere. Horum minimi non texunt: qui verò major est, asperam parvamque telam apud terram aut sepes orditur. Cavernarum exigua vestibula prætendens, & primordiis telar. intus positis, observat dum aliquid inte la offendens commoverit; mox accurrit ut capiat. Differentiæ ex Mouf. Mouf. Th. Inf. l. 2. c. 11.

Ex *Retiariis* unum maximum vidit Moufet. *Corpus* illi spumeum ovali ferè figura. *Caput* sub ventre exiguum & forcipatum. *Dorsum* variis maculis candicantibus ornatum. Brevi tempore à pisi magnitudine ad eam crassitiem ascendit. Inter rosarum ramulos autumno rete expandit, & muscas, culices &c. mira dexteritate fune attracto illaqueat. Moufet. l. 2. c. 14.

Telarii vel *subtilem* telam texunt, vel *mediocrem*, vel *vilem*, *crassam*; rudem & deformem. *Priores* sunt Domestici, ex quibus unius, fusci coloris, & cujusdam si inter oculos solemque ponatur, pelluciditatis. Ex illis qui *Mediocrem* texunt est Agrestis seu *Sylvestris*, qui in sepibus cum sago linteamen expandit. *Corpus* ipsi fuscum, leniter hirsutum. *Pedes* polymiti, nigris & albis maculis seriatim varii. Os forcipatum, acetabulis munitum. Puncta in capite supra os duo, albicantia, forte oculorum vice. Tela ne pluvias quidem transmittit. *Filum* ducit & quasi in fasciculum colligit *hic Campestris*. Pennius eum in Colcestrensi agro inter Origanum muscis insidiantem observavit. *Corpus* est globi æmulum. *Dorsum* quindecem maculis notatum. *Anus* quadrangularis & nigra. *Pedes* proximo descripto similes.

 Huc

Huc ſpectant tres *Subdialium* ſpecies. In murorum rimis degunt. Sordidam & parvam telam texunt, & extra ſpeluncam ſpe prædæ longè vagantur, eandemque correptam in antrum trahunt. *Maximus*, inquit Mouf. fuſco eſt colore, caput illi quaſi ovale, corpus globoſæ ferè rotunditatis, utrumque latus duæ parvæ ac breves lineæ albæ exornant, circa medium dorſum colore eſt magis albicante: pedes habet ex nigris fuſciſque maculis pulchre varios. *Medius* minor eſt tinctura *griſea*. Spinam albæ tres quaſi margaritæ illuſtrant, quarum quæ collo proxima, major & longior. Tertius *nigrior* videtur, dorſo crucem gerens transverſam, rectangularem altiſſimam, ideoque à quibuſdam Sanctus vocatur. Eluporum hos eſſe genere conjicio, quia currunt cum ſaltu quodam, & voracitatem miram produnt, nihil enim in craſtinum reponunt, ſed omnes uno die prædas abſumunt. Cinereum hujus generis vidit Geſnerus.

Mouſet. l. c. p. 234. Ex *variis* ſunt *Longipedes Nigri*, *Albi* ex *atro ruffeſcentes*, & *Rubri*, de quibus idem Moufetus ita: Sunt præterea Aranei *Longipedes* inordinatæ rudiſſimæque telæ artifices. Campeſtrem corpore ferè globoſo & fuſco, graminicolam, oviſequum, Angli Shepherd ſive opilionem nominant, vel quia ovium conſortio gaudet; vel quòd agros illis refertos, paſtores noxa & veneno carere (eſt enim & ipſe tam intus quàm extra ſumptus, animal innoxium) exiſtimarunt. Sunt adhuc plures Araneorum ſpecies. Eſt enim araneus quidam *niger* breviuſculis pedibus, ovum ſub ventre niveum ſecum portans & celeriter currens; rupto ovo araneoli multi egrediuntur, qui cum matre ad paſtum omnes unà procedunt; veſperi verò parentis dorſo conſcenſo requieſcunt. Hunc verrucis aſperum credidit Pennius, donec ſtipulæ contactu araneolorum deſcenſum planè viderat. In putridis quoque & cavis arboribus Aranei nigerrimi, magno corpore, pedibus breviſſimis, cum Aſellis & Julis habitantes. Vidimus item (inquit Geſnerus) totos *albos*, compreſſo & latiuſculo corpore, in flore Oreoſelini, in roſis atque in gramine, pedes illis tenuiſſimis longiſſimi, os macula, latus verò utrumque rubicunda linea notatur. Venenatum credit, quia certopithecum ejus eſu penè exanimem vidit, & vix oleo infuſo liberatum. Novimus quoque oblongo corpore araneos & acuta cauda ex *atro ruffeſcentes*, veluti etiam *virides*. Sunt & *rubri* duum generum. Unum majus in terræ cavernis tantum habitans, pectore miniato, pedibus ex rubro flaveſcentibus, cauda atque ventre ex fuſco colore ad flavum nonnihil tendentibus. Aliud genus valde minutum, reduvio ovili minus, (intenſe veluti ex Cocco) rubens. Sex tantum pedes habet, ut monſtrum aranei referat: caput illi araneis ſimile, ſed parvum valde. Intra terram habitat, rudiſſimam telam operans, & indigeſtam; quandoque foris oberrat, & in præda captanda magnam agilitatem monſtrat.

Aldrovandus ſuos duabus, ut dixi tabellis expreſſit. In *priore* viginti & unum delineat. *Prior* è parvorum genere eſt, corpore craſſiuſculo ac oblongiuſculo, pedibus octo inſtructus, totus cinereus, parvam texit telam, araneum lautum vocant. *Secundum* pictus minimorum generis, totus eſt viridis, Araneus pratenſis nuncupatus. Numero 8. Araneus eſt pedibus brevibus, totus ſubcaſtaneus, aſſultim ingreditur, arbitrorque eum eſſe, quem Pulicem Ariſtoteles nuncupavit. Ejuſdem generis eſt, ejuſdemque coloris, qui *quarto* numero datur. Ex minimis eſt *ſextus*, campeſtris, rotunda alvo, alboque pectore vero caſtaneo, tribus albis notato punctis; cum totidem nigris notetur alvus: pedibus tenerrimis, longiuſculis, telam texit oblongam, in medio, quo reſidet, rotundam. *Septimus* totus viridis, & ipſe pratenſis, protenſo corpore, & acuta alvo, lineis candidiſſimis quinque inſignita. *Octavus* ex minoribus eſt, breviſſimo corpore, alvo admodum orbiculata, craſſiſſima proportione corporis, pedibus mediocris longitudinis, totus nigricat. *Nonus* corpore maximo, at brevi & compacto, adeo ut vix pectus ejus ſit conſpicuum, figura marſupium æmulatur, totus ruberrimi coloris. *Decimum* lautum quoque dicunt, alvum habet bifidam, qualem in aliis non invenias, pedes verò qui hirſuti ſunt, illius quam pictor expreſſit proceritatis ac craſſitiei. Color ei cinereus, maximè in pedibus, corpus enim nonnihil ad caſtaneum inclinat, & punctulis candidiſſimis undique maculoſum eſt. *Undecimus* quaſi triangulari alvo, totus flaveſcit, quemadmodum *duodecimus* huic poſtremo congener, totus candicat. *Decimus tertius* albo, & cinereo fuſco varius telam texit, parvam, rotundam & ſubtilem ex mediocrium genere. *Decimus quartus* admodum exiguus, rotundus, coloris flavi, longiſſimos habet & ſubtiliſſimos pedes: agros colit. *Decimus quintus* corpus habet rotundum, videturque pectore carere, colore eſt ſubluteo & ſubviridi, maculis tortuoſis, ſerpentium gyros æmulantibus varius. *Decimus ſextus* idem forte eſt, licet paulo minor. *Decimus ſeptimus* pratenſis eſt, corpore procero, pectore candido, alvo flava, pedibus craſſis, quorum penultimi cæteris paulò ſunt breviores, nulla in omnibus apparent internodia; antennis caret. *Decimus octavus* ſex tantummodo pedibus inſtructus folliculum texit candidum, ſicuti in expreſſo hic mori folio videre licet, unde aranei generis eſſe vix credo, corpore Araneis ſimile animalculum eſt, cinerei coloris. Numero

20. ex-

Differentiæ ex Aldrov. *Aldrov. de Inſ. l. 5. c. 12.*


Vermes arboreæ Xylophthori Aldro.
Muscæ
Eruca Viridis ligustrina
Phalangium
ERVCÆ GLABRÆ
Chrysalis s. Teredoatra
Chrysalis
Folliculi
Er. Vir. Mespilana
Moufeti Er. Vir. Sambucina
Er. Flavescens
Er. Vir. quercina
Er. F. Minor
Er. Fusca Major
Er. Vinula
Er. Varia
1 Ambulo
ERVCÆ
HIRSVTÆ
Moufeti

20. expressus ex minimorum genere, colore ex castaneo, lineis duabus flavis per alvum notatus. Postremus in hac serie, capite, pedibus, & pectore aterrimis, alvo ex albo cinerea ad majorum genus redigitur. E phalangiorum genere videtur.

In *secunda tabella* novem sunt *aranei. Primus*, terrestris quoque dici potest, quia terram habitat è Pulicum genere, salit enim. Corpus habet breve & breves etiam pedes, ex cinereo fuscus totus. Secundus hujus ordinis corpore est atro, albo variante, grandi capite, candicante, brevibus antennis, pedibus cinereis. Tertius exiguus, subalbidus ad luteum vergens, maculis variegatus nigris. Quartus araneus fœmina prolem tergore ferens, sed ea orbata: corpore procero, pedibus crassis, crassissimo item pectore. *Quinto* loco exprimitur ejus fœtus. *Sextus* idem forte qui quintus, prole tam numerosa onustus, ut quadam hirsutie villosus esse videatur. Proliger dici potest, color ex leucophæo ad atrum vergit: *Septimo* & *octavo* loco pictus Araneus prono & supino corpore, ὠχρομέλας dici potest, atro enim & luteo variat. *Nonus* est ex minimorum genere totus flavus alvo triangulari.

Addamus hic *Indicos*. In Cumana adeò firmas telas texunt, ut difficulter disrumpantur. Alibi adeò virides ut serico ejusdem coloris æquari possint. In Hispaniola ipsi aranei pilas lusorias corporis magnitud. æquant, si Oviedo credimus. In *Brasilia* sex species observavit Marcgrav. *Nhamdui* nempe, *Elegantissimum*, *Elegantissimo similem*, *Fabæ magnitudine*, *Muscar. magnitudine* & *Pisi quantitate*, quos etiam ita describit. *Marcgr. Hist. Bras. l. 7. c. 3.*

Nhamdui Brasiliensibus, araneus magnitudine Cicindelæ, clypeum in dorso gerit triangularem, splendidissimum, in laterum circumferentia sex conis acutis præditum albi coloris, cui brunnæ maculæ immixtæ. Ad os habet denticulos duos & splendidi coloris, incurvatos.

Elegantissimus Cicindelam superat magnitudine, corpus vix semidigitum longum; anterior ejus sectio minor continet crura octo, duobus internodiis constantia, ferè digitum longa, ex flavo & brunno variegata. Posterior sectio major: prior tota argentea, splendens: posterior ad medietatem etiam toto argentea, & in hac ponendo posteriorem partem deorsum, quasi facies humana egregiè apparet, quasi sculpta & argento esset obducta: reliqua medietas quasi ex argenteo & brunno glaciata. Similis quoque mixtus color inferiori corpore. Inveniuntur & duplo majores.

Elegantissimo similis, major est eo. Anterior sectio corporis parva, magnitudine seminis cannabin. sed paulo longior; posterior avellanam majorem æquat: & anterior sectio ut & posterior ad medietatem argentei coloris splendidi, ultima posterioris medietas flavi & maculis duabus argenteis notata, in quolibet latere una; cæterùm in flavo illo subtilibus lineis fuscis variegato, varia sibi imaginari quis potest. Crura octo variegata ex pallide flavo & fusco omnia in anteriori sectione: tenacula adhæc duo prope os ejusdem coloris. Telam facit more cæteris communi.

De *Araneo fabæ magnitudiue* hæc habet. Araneus alius fabæ magnitudine, frequentissimus in ædibus: Prior corporis sectio subrotunda æquat pisum, altera longior & fabæformis. Crura habet octo, in quolibet latere quatuor, sesquidigitum longa, tribus internodiis constantia & quartum est insertio in corpus. Anterius etiam duos propedes habet, vix quartam partem crurum longos, quibus apprehendit: duos denticulos nigros, ut maximus. Totus est coloris ex flavo, albo & saturato rubro instar holoserici fusci detriti: pilosum corpus, uti & crura. In superiore corpore magnas habet maculas nigras: crura quoque per intervalla punctulis nigris notata. Hi quoque Aranei cutem exuunt, ut major ille. Fœtus in orbiculari folle sub ventre progenerant. Noctu texunt. Reperiuntur & hujus speciei dimidiæ magnitudinis.

Araneus paulo major muscis vulgaribus, cinerei coloris, hirsutus instar holoserici. In lateribus nigro serico vestitur. *Crura* habet sex, *brachia* duo, quibus apprehendit, cinerei in totum coloris, punctulis nigris. *Marcgr. l. c.*

Araneus pisi quantitate, testa clypeata sexangula argentei coloris, cum maculis nigris elegantissimis tegitur. Capitulum & crura sunt nigra.

Placet & Hernandi Araneos proferre, quorum undecim habentur genera. *Primum* genus *Teacoltocatl* seu stercoris araneus vocatur, mediocri corporis magnitudine & colore, inter nigrum & fuscum constans. *Secundum* quod majus, *tocamaxacualli* dicitur eodem colore. *Tertium tocatl zintlatlauhquei*, minus prædictis, ac nigri coloris, valde venenatum, & quod contusum admotùmque dicatur lateris sedare dolorem. *Quartum tzintlatlauqui* nuncupatur, quod etsi toto ferè corpore nigrescit, macula tamen rubea insignitur. *Quintum* dicitur *tocamaxacual* corpore magno, fulvo atque hirsuto, difficile sanabilia infligit vulnera, quæque (si cicatrice obduci contingat) aliis atque aliis locis renoventur, eademque non morsu aut ictu excitata, sed incessu, confricatione & redditis alvi excrementis. *Sextum* omnium maximum *tlalhochetl* coloris nigri pallescentis atque cinerei est. *Septimum ocolotocatl*, ita nominatum, quod tigris pellem colorum quadam varietate tenus imitetur. *Octavum* est *Nier. H. E. l. 13. c. 28.*

Hoitztocatl seu araneus spinosus, morsu dementat, supriore & media corporis portione ater cætera luteus, forma aculeata & similis tribulo, inde impetravit nomen Hoitzli spina est. *Nonum atocatl* seu araneus versans in aquis, rubro, aureo & nigro variatum colore telam ducens magna ex parte, vitamque agens juxta plantam vocatam ab incolis metl, levissimi atque innocentissimi ictus, mirum qua dexteritate opus peragat, filis hinc atque illinc distinctis, & in orbem velut circino quodam compositis staminibus, deinde verò intexto atque stipante subtegmine. *Decimum* excellit columbinum ovum *ahoachtocatl.* Alii quitlalhochocatl dicunt. In tanta mole nullius veneni est. Aliæ apud Caribes araneæ exæquant dimidium malum citreum, sed cruribus exiguis. Dentes illis longi & acuti. Elaborant telam satis constantem (posset fœminis pro calanticis) & cum ora seu fimbria texunt. Ablui potest & alba redditur. In aliquarum telis si passer incidat aut alia volucris, irretietur. *Undecimum Lavalava* Aranei parvuli sunt, aureique, & punctis rubris distincti. Vulnus est noxium, ictusque agit in insaniam, membrisque subinde stuporem inducit, non sine anxietate & dolore. Præsidiom est rubæ prioris tambalaguisæ & pilipoc singulorum tres obolos tundere, atque ex vino palmarum resolutos deglutire; aut oleum cujus mixtionem narravit Franciscus Hernandus inter plantas novæ Hispaniæ, illinere vulneri. Cavendum tamen primis tribus diebus à potu; aut si bibendum sit, vinum palmarum aut nostratum, quod præstantius est, sumendum; præterea ab aëre & sole. Vivunt in pratis herbiferis Philippicarum insularum.

Idem l. c. c. 25. 26.
Idem c. 27.
Idem c. 15.
Nieremb. l. c. cap. 24.

Punctum III.

De Phalangiis & Tarantula.

Tantum de innoxiis Araneis, *Noxii* Phalangia vocantur. *Nomen* accepit, quod internodia terna in cruribus habeant. φάλαγξ enim digitorum internodium propriè significat. Italiæ ignotum inquit Plinius: at nunc tota meridionalis ora illis abundat. Singula in reti pariunt, & magno numero incubant: cumque ipsa proles increverit, matrem amplexa interficit & ejicit. Nec parcit patri si ceperit. Fœminam enim incubatu adjuvat. Pariunt autem & trecentos. Æstate duntaxat venenati morsus esse Alexander ab Alexandro prodidisse ait Moufetus: quod tamen de Tarantula duntaxat sumendum est.

Plin. H. N. 29. c. 4.
Alexand. ab Alexand. Genial. dier. 2. c. 16.
Differentiæ.

Circa specierum enumerationem haud levis est inter Authores *differentia.* Plinius, similis *Formicæ*, *Lupi*, *Rhagionis*, *Asterionis*, *Tethragnatii* mentionem facit. Aëtius sex genera enumerat, *Rhagium*, *Lupum*, *Formicarium*, *Cranacolapten*, *Sclerocephalum*, *& Scolecium.* Nicander illis quæ Plinius attulit, *addit Rhogæ*, *Cyanei*, *Agrostis*, *Dysderi*, *siue Sphecium & Formicarium.* Basilius decem Phalangiorum genera dicit, sed non describit. Avicenna, *in Ægyptiacum*, *Nigrum*, *Rutilum*, *Rachen*, *Album*, *Citrinum*, *Uveum*, *Formicarium*, *Cantharadeum*, *Vesparium & Orabaten* distinguit. Nos sedecem eorum genera, nempè *Formicarium*, *Venatorem*, *Rhagium*, *Stellatum*, *Cœruleum*, *Sphecium*, *Tetragnathium*, *Cantharideum*, *Ervestre*, *Cranocalapten*, *Sclerocephalum*, Scolecium, *Lanuginosum*, *Appulum seu Lentiginosum*, *Cretense*, *& Brasilianum* ponemus; iisdemque illa, quæ Moufetus minora phalangia vocavit, cum similibus adjiciemus.

Aëtius 13. c. 11.

1. *Formicarium*, seu *Myrmecion*, prægrande, est formicæ simile sed multo majus; ruffo capite reliquâ corporis parte nigra, albis intercursantibus respersum guttis. Aëtius, cervicem cineream facit, dorsum veluti astris insigne. Ad ejus morsum adeò somno obruuntur ægri, ut in sempiternum πανσήμερον tandem incidant. Plin. H. N. 29. c. 9.

2. *Venatorem*, Nicander ἀγρώστην, Aëtius λύκον, quod Aldrovandus qui cum Pulice Aristotelis eundem credit, non probat, vocat. Muscas, vespas, culices, apes, tabanos, vespas venatur: & inde nomen sortitus est. Corpore est lato, volubili, rotundo. Circa os tres eminentiæ enascuntur. Partes circa collum incisuram habent. Doloris expertem plagam infert. Aldrov. l. c.

3. *Rhagium* ut Aëtius vocat, ῥὼξ Nicandro, ῥάξ Æliano, ab acino uvæ nigræ similitudine dicitur. *Figura* est rotunda colore nigro, splendente corpore & globoso, pedibus brevissimis (apud Ælian. μίκρας πόδας lege) & quasi imperfectis, ore sub alvo dentato. Accumulatis pedibus movetur, & velocissimè incedit. Non multum ab Aristotelis *Mordace*, abludit. Ab ejus morsu exiguum quidem vulnus, sed genę & oculorum inferiores partes rubescunt: totum corpus inhorrescit: urina emittitur, & semen profunditur. Æliano Lybicum duntaxat animal est. Ælian. H. A. 3. c. 36.

4. *Stellatum*, idem cum Rhagio esset, nisi stellatis quibusdam & virgulis niveis, pinguibus illis & lucidis distingueretur. Solus ejus Plinius post Nicandrum meminit. Icti enervantur & elumbes fiunt.

5. *Cœruleum*, Cyaneum, Plinius lanugine nigra hirsutum sed perperam vocat: Nicander πεδήοεσσαν, quod sublimibus utrinque & longissimis pedibus incedat. Ictus

ejus vomitum araneosum; lypothimiam, coma & mortem concitat.

6. *Sphecium*, Vespiforme, Nicandro δυσδήεις, à crabrone rubicundo penna tontum differt, & vehementer ruffescit. Solo tactu venenum ingerit: & speculum crystallinum levi transcursu, Scaligero teste, confregit. Lento veneno tabem inducit.

Ælian. H. A. 17. c. 40. 7. *Tetragnathium*, corpore est latiore, subalbulo, pedibus scabris. In capite duo prominent tubercula, unum rectum, alterum latum, ut videantur ora duo & maxillas quatuor habere. Magnus eorum circa Arrhatam in India numerus, exitio incolis fuit, ut Ælianus prodidit. Unum est cinereum, posteriore parte candicans, quod telas muscis in parietibus latissimè pandit. Aliud, cui caput medium linea una alba, & transversa altera distinguit. Locus ab eis percussus inalbicat, membrum ad articulos gracilescit. Cinereum Nicander morsu venenum infundere negat.

8. *Cantharideum* parvum est, specie Cantharidi simile, colore flammeo ruberrimo. Invenitur messis tempore in leguminibus. Pustulas excitat, mens perturbatur, lingua balbutit, &c.

9. *Ervestre*, quod in ervo provenit. Eadem quæ præteritum edit: & equos devorantes, juventaque, siti exardescere, mediaque crepere censetur.

10. *Cranocalaptes* Dioscoridi κεφαλοκρέσης, quia prætereuntium capita ferit, seu per filum descendat, seu se præcipitem det. Phalænæ papilionis specie est, capite nutabundo, ventre gravi, corpore oblongo, colore viridante. Aculeum in summo gestat. ἐν τοῖς φύλλοις τῆς περσέας τρέφεται, καὶ τὰ πτέρα ἔχει ὅμοια ταῖς ἐν ταῖς κύστεις ψύχαις. Unde Scholiastes nobis insinuare videtur, alatum esse. Quidam Tarantulam esse opinantur. Plinius lethiferum nimis ipsius vulnus ponit: Nicander & Ætius nullo negotio sanari.

11. *Sclerocephalum*, caput habet saxi duritie: totius corporis lineamenta illis animalculis similia quæ lucernas circumvolitant.

12. *Scolecium* longiusculum est, & maculis quibusdam, præsertim circa caput, variegatum. Earundem cum Cranocalapte & Sclerocephalo virium.

13. *Lanuginosum*, grandissimo est capite: quo dissecto inveniri dicuntur duo vermiculi, qui mulieribus, corvinâ pelle ante sobolis ortum adalligati, præstant ne concipiant: estque hæc vis eorum annua, ut Cæcilius in Commentariis reliquit. An sit virulentum, nemo determinavit.

14. *Lentiginosum* Moufetus appellat, quod *Apulum* & *Tarantulam* à Tarentino agro, vel fluvio Thara alii. Reperitur quidem & in Calabria, Sicilia, Romanisque campis, æstivis mensibus: sed sine ullo ad saltandum incitante veneno. Aldrovandus idem cum Solipuga facit. Multiplex est specie. *Aliud* est cinericium, albis nigrisque maculis: *aliud* dorso cinereo, rubris aut viridibus: *quoddam* mole majus, fibris nigris, ex cinerea rubroque emicantibus, aut etiam virgulis subinde undatim per corpus porrectis. Moufetus & *fusci* meminit, cujus iconem Pennio ab Italo mercatore datam, damus; & *Crocei* clarique, quale Ægyptum dare scribit. Effigies à Kirchero exhibitæ, Francisci Corvini Pharmacopæi Romani Musæo debentur. Visum & illas quæ ab Imperato habentur adjungere. Mira venenum ictu infusum *Symptomata* excitat. Alii perpetuò currunt; alii rident, plorant alii, alii clamitant, dormiunt, vigilant, vomunt, saltant, sudant, tremebundi fiunt. Nonnulli coloribus ita delectantur, ut iis conspectis, in lypothimiam, nisi potiantur, incidant. Exemplum Kircherus habet. Alii, *verba sunt Kircheri* accuratè ista exponentis, Musica incitati, in saltus prorumpunt gladio evaginato; vel alterâ armaturâ fulgidâ & coruscâ (quo fulgore vehementer afficiuntur) gestientes; variaque corporis agitatione, & ridicula prorsus gesticulatione, nunc eam dextera, nunc sinistra, nunc ore excipiunt; nunc in altum gladiatorum more projectam dexterè recipiunt, nunc in terram projicientes, pugilum more veluti duellum inituri adeò peritè tractant, ut in palæstris publicis instructi, omnes artis regulas observare videantur; modo verbis quibusdam obmurmurantes, eam veluti incantare, nunc prono, nunc supino corpore super eam sese distendere solent & extensi sic aliquantisper, veluti novo Enthusianismo excitati, ad novos conflictus, saltusque hinc inde lymphaticorum more debacchantes accingere solent. Alii, quæ res maxima admiratione digna est nunquam quiescere solent, nisi vitreum vas plenum aqua manu circumferant, cum quo eosdem gestus, quos glandiatores fecisse diximus, peragunt. Quidam ardenter videre desiderant in medio loco saltui deputato, conchas aqua plenas, circundatas viridibus herbis, potissimum arundinum foliis, quibus uti & aqua maxime delectantur, intra quam brachiis & manibus quin & capite toto non secus ac mergi, & anates, concussione alarum aquam veluti ventilantes, sese identidem submergere solent. Nonnullos quoque non sine risu videas milites in duello conflictantes, quosdam temulentorum vario jactantium personas induere; alios Hispanicis verbis ad pompam & gravitatem affectatis nescio quem ducem & gubernatorem agere; visi sunt quidam, qui ex arboribus cruribus penduli hæreant, eaque pendiculatione multum afficiantur; hoc affectu laborant potissimum

Kircher. Artis Magnet. 3. parte 8. c. 2.

mum ii, qui à Tarantulis fila ex arboribus ducentibus feriuntur. Multi denique postquam aliquandiu saltarunt, sedentes manibus tam fortiter collidunt genua, ut aliquam gravem passionem calamitatemque suspiriis & voce miserabili egerere velle videantur. Alii etiam per terram extensi, tali impetu & vehementia manibus, pedibusque terram concutiunt, ut epilepticis ac lunaticis non multùm sint absimiles.

Venenum principio parum sentitur: anno elapso, ad saltus violentos cogit: bimestri spacio, appetitus frustratio, febres ardentes, artuum dolores, καχεξία, ictericus dolor, &c. infestant. Unicum in Musica remedium: quæ pro diversitate veneni variat. Aliqui afficiuntur, *inquit Kircherus*, tympano quodam vulgo, (surdastro) plectris ligneis utraque parte pulsari solito, cui consonare faciunt, ut plurimum fistulam pastoritiam, vulgo (la Zampogna rustica de pastori) sonus autem multum à Turcico illo superius dicto participat & ob vocum gravium acutarumque jucundam commistionem multum auribus gratus est. Alii ut plurimum cantu recreantur, cui Auletarum, sive tibicinum strepitosa musica conjungitur: delicatioribus sonantur testudines, lyræ, cytharæ, clavicymbala simul concordata; mirum tamen est, quod non omni tono musicæ, sed certis tonis afficiantur, si enim tonus harmoniæ humori veneni pungitivo, vellicantique non fuerit proportionatus, patiens tantum ab est, ut aliquid inde levaminis acquirat, potius miserabiliter eum hoc improportionato ad humorem sono torqueri contingat: quod satis insolitis suis gestibus ut oris oculorumque distensione, brachiorum, manuum, pedumque complosione, totiusque corporis in hanc, nunc in illam partem contorsione, similibusque gestibus quantum sibi istiusmodi musica contraria sit, demonstrat; qui tamen mox ubi ad amicam harmoniam converti ipsum contigerit, veluti ex tenebris in lucem emergens, agillimo motu in saltus pristinos, amico modulamini auribus oculisque admotis veluti applaudendo erumpit; durabitque spectaculum eo usque dum veneni vis frequenti saltu, pro isto anno excitata, aliqua ex parte sudore evaporavit: atque ita tandem unius anni spatio cum morbo constituuntur induciæ.

Harmonias apud eundem vide. Contrariari unam ratione Musicæ alteri Hispanus quidam Tarenti, nimis incredulus, suo exitio expertus est. Morsibus enim à colore & qualitate diversis, ultrò acceptis, cum remedium à Musica quæreret, ab uno quidem modulo se ad saltandum sollicitari sensit, sed qui à contrario cohiberetur. Observatum in civitate Andria, palatio Ducali, & hoc, bestiolam ad proportionatum humori sonum saltasse. Quod si citharœdi in plures incidere, nunc hæ nunc illæ tripudiare, pro ratione modulorum comperiuntur. Causas tantorum Paradoxor. apud Kircherum vide.

15. *Cretense* sic describit Bellonius. Insecta sunt, parva, admodum perniciosa, *Bellon. observ. 1. c. 12.* Araneo paulo majora, octo pedibus prædita, utrinque quatuor: singuli pedes seu crura quatuor articulis constant, binosque ungues habent incurvos: bina utrinque crura anteriora illis data sunt ad progrediendum, bina pasteriora ad retrocedendum, obliqua in terrâ foramina inhabitant binos pedes alta, quæ retrocedentes ingredi solent, atque cibum ita attrahunt: aditum foraminum quæ inhabitant stramine muniunt, ne obturentur, sed aperta maneant. Corpore sunt superiore parte cinereo, binis rubentibus maculis anteriore dorsi parte insignito: inversa autem, nigris maculis notata conspiciuntur ea parte quâ singuli pedes corpore inhærent: venter flavet. Si quis autem scire cupiat quâ parte nocere queant, eorum os intueatur, & binos parvos nigros aculeos deprehendet, iis similes quos Scolopendra obtinet, quibus mordent atque cibum retinent: telas Araneorum more texunt, muscisque & papilionibus vescuntur. Circiter sexaginta ova ponunt, & pectori adhærentia fovere solent, pullosque exclusos ventri inhærentes gestant donec adolescant. Piloso sunt corpore: quoniam autem magnitudine differunt, foramina pro corporum magnitudine excavant: variare autem inter se pro insularum diversitate observavimus. Immortale est dissidium inter exiguum hoc animal & Vespæ cujusdam genus à Latinis Ichneumon vocitatum.

16. *Brasilianum* Marcgravius depinxit, *Marcgr. H Brasil. l. 7. c. 3.* incolæ *Nhamdu Guacu* appellant. Araneus maximus sive Phalangium. Totum corpus tres & semis digitos longum & bisectum. Anterior pars major est & penè duos digitos longa, susquidigitum lata, subrotunda ac compressa: posterior magis orbicularis, nucis Muscatæ majoris magnitudine & figura. Sesquidigitum longa. In dorso medio versus posteriora foramen habet umbilicale. Capite caret speciali, sed supra os in anteriori parte corporis ocellos habet minimos splendentes, instar punctulorum; & ad utrumque oris latus prominentiam unguiformem, semilunarem, semidigitum longam &, ita binos dentes, quibus pro dentiscalpiis utimur auro inclusis. Crura habet decem, utrimque quinque, priora duo prope dentes duos digitos longa, & præter duplicem articulationem qua corpori conjunguntur, quatuor habentia internodia,

ternodia, & in extremitate unguiculum curvum, nigrum, splendidum retrorsum versum. Secundi paris crurum, quodlibet penè quatuor digitos longum & præter duplicem articulationem propè corpus, alias quatuor habet articulationes. Tertium par tres & semis digitos longum, totidem articulationibus. Quartum per tres digitos & paulò amplius longum, cæterum ut præcedentia: omnia autem crura, in extremitate duo habent exilia cornicula nigra, & bisecta ut cancri. Prope anum habet duos processus semidigitum longos juxta se positos, fili crassioris crassitie, quibus nere solet. Totus araneus vestitur cute pilosa brevibus pilis, nigris ad visum, ad tactum instar holoserici. Per totam autem superficiem crurum partis posterioris, laterum & processuum, qui dentes continent, pili copiosi sunt insparsi, ex albo & gryseo rubidi coloris. Tota posterior sectio corporis in adultioribus plerumque nuda est pilis, & cutis ex albo incarnata. Vescuntur muscis & aliis insectis. Diu vivunt: nam ad biennium in scatula me aluisse memini, qui certo tempore, cutem exuerunt integram, dentibus etiam adhærentibus, nova subtus generata.

Ad *Minora* & Phalangiis similes bestiolas, refero, *Pulices*, *Phalangia parva Bellonii*, & *Tungam Brasiliensium*. *Pulices*, ψύλλαι, apud Ælian. sunt procaces, cacuminati, salaces, & assultim incedentes. Pitheci simiive nuncupantur. *Oribates* nonnullis, quòd in arboribus, præsertim montanis reperiantur: *Hypodromi* etiam, quod sub foliis degant. Animalia sunt pilosa: ventre leniter inciso ut sectio notata filo videri possit. *Phalangia parva*, vel potius animalia phalangio similia, Bellonius in itinere à rubro mari Cairum versus observavit. Octonis erant prædita pedibus, id est, utrinque quaternis, & dum equorum crura conscendebant, mirum in modum eas divexabant. *Tunga* Brasiliensium, Floridanis *Nigua*, aliis *Ton*, Hispanis *Bicho* vocatur. Eadem cum pulicello Oviedi & Scaligeri superius adducto. Insectum est parvulum, *inquit Marcgravius*, figura pulicis, nigricantis coloris, duos cirrhulos in capite pro barbâ habens, in pulvere more pulicum generatur, & pedibus se insinuat, potissimum plantæ, digitis & sub unguibus imò & manibus aliquando vidi. Statim autem quando intravit pruritum excitat, qui certum indicium est, itaque Tunga statim acicula eruenda, nam si sinatur, tridui aut quatridui spacio sobolem progenerat innumeram, lendium modo, quæ folliculo pellucido rotundo magnitudine pisi includitur, huic insidet Tunga; hic folliculus acu eruendus & manet in carne foramen rotundum ejusdem magnitudinis, quod sponte sanatur, vel inspergitur pulvis pyrius. Crepitant unguibus uti ut lendes. Familiarissimum malum, sed quod magis per negligentiam incrementum sumit quam per se.

(Marginal notes: Ælian. H. A. 6. c. 26. — Bellon. observ. 2. c. 68. — Marcg. l. c. De Laet. Indiæ Occid. l. 1. c. 4. & 15. c. 6.)

CAPUT III.

De Insectis apteris duodecem & quatuordecem pedum.

ARTICULUS I.

De Erucis in genere.

INsecta aptera duodecem & quatuordecem pedum sunt *Erucæ* de quibus in genere & specie dicendum est. *Nomen* vel ab erodendo obtinuere, quasi erodæ, quòd frondes, olerum inprimis abrodunt: vel ab hærendo, ut Apulejo placet, quod pertinaciter adhærescant. Plinio, si Turnebum sequimur, dicuntur *Urucæ*, quòd prata & arbores urant. Columella hirsutas, Ovidius *agrestes tineas* vocavit. Græcis dicuntur κάμπαι, ab undoso & arcuato gressu, quo se rependo curvant & attollunt; & τρωξαλλίδες ab erodendo. Fortè & πρασοκουρίδες apud Hesychium; πρασοκουρὶς, inquit iste, est ζῶον χλωρὸν κεῖρον τὰ ἐν τοῖς κήποις λάχανα: est animal viride rodens in hortis olera.

Magni omnes arborum & herbarum helluones. Hinc Philippus parasitus, *erucam se thymo & olere vescentem* dixit. Aliæ frondem depascuntur, aliæ florem. Cum rodunt eduntve, sonum quendam qui τρίσμος dicitur edunt, ut Scaliger notavit.

Circa *ortum* dissentiunt authores. Aristoteles eas è virentibus foliis brassicæ nimirum aut raphani oriri tradit, semine scilicet milioformi, sub autumno ibidem relicto; unde vermiculi nascuntur. Ex his vermiculis trium dierum spacio erucæ fiunt; morituro vere; quæ auctæ satisque alitæ motu cessant; at ineunte autumno cum Chrysalide formam vitamque mutant. Plinius rorem calore solis densatum in follis relinqui tradit; unde Erucarum genus speciemque omnem deducit; cui suffragatur Arnoldus. Alii earum originem papilionibus ferunt acceptam; quæ simul ac aureliis exiverint, supra vel subtus vicina folia: ova quædam (stercora vocant Barbari) excludunt, pro ratione sui corporis majora vel minora: horum aliquot testæ cœruleæ, aliorum flavæ, albæ, nigricantes, virides, rubentes) quatuordecim ferè dies fota solis calore, rupto cortice Eruculas excludunt, parvulis lumbricis similes, sed coloratas; quæ primo ortu famelicæ, foliis floribusque devorandis totæ incumbunt, præcipuè illarum arborum atque plantarum, quibus oliim in ovo fuerant.

(Marginal notes: Aldrov. H. Inf. l. c. 4. — Nomen. — Turneb. Adversar. l. 18. c. 16. — Nutrimentum. — Scalig. sup. Theoph. l. 5. de c. plant. c. 19. — Generatio. Arist. H. A. 5. c. 19. — Moufet. Theatri Inf. 2. c. 24.)

Ego singulis his modis oriri posse non dubito: maximè vero humidis temporibus cum humor resedit, inprimis si acrior sol post usserit.

Naturâ Moufet. l.c. Ubi devorandi tempus præteriit, vagulæ huc illuc & jejunæ migrant, sensimque marcescentes fame, aliæ intra, quædam supra terram, locum idoneum quærunt, ubi sese vel filo appensæ in aureliam membranâ rectam, vel in nudam thecam transforment. Hoc media æstate si contigerit, post viginti quatuor dies rupto cortice evolat statim papilio: sin adultiore autumno, per totam hyemem durat aurelia, nihilque ante calorem vernalem excludit. Nec tamen omnes in aurelias abeunt, sed aliæ, *volvaces* nempe putrescunt, è quibus nonnunquam ova quasi tria excidunt, Cantharidum vel muscarum matrices. Quando serò papiliones coivere, ova ad ver usque proximum depromunt, vitalia: ut in Bombycibus usu venit, quorum ova per uncias librasque vendi apud Hispanos notum.

Usus. Habent *in Medicina* locum. Oleraceas cum oleo inunctas, tutos à venenosorum morsibus reddere, Ægineta scribit. Tela & involucrum epotum, muliebrem fluorem sistit. Ligustrum depascentes non solum Cyprium piscem mirè hamo obductæ alliciunt, sed & earum fimus naribus inditus, Epilepticis ab utero mulieribus statim succurrit, si expertissimæ obstetrici, à qua Moufetus habet, credendum: Usta & naribus indita hæmorrhagiam cohibet.

Damnum. Vesicas omnes excitant, & cutem deglubent. Equus si devoraverit, tumores surgunt, arescit induraturque cutis, oculi excaventur. Omnes hortis, pomariis, herbis & floribus sunt infestissimæ.

Remedia. Remedia apud Geoponicos, & qui de re rustica scripsere, occurrunt multa. Pelluntur, felle tauri, si eo arbores illinantur; sulfure pauco, si cum stramine sub arbore accendatur; terrâ sub esculi arboris radice effossa, si in horto spargatur; scillâ, si in hortis seratur, aut suspendatur. Alii mentham, ervum, absynthium, in hortorum ambitu serunt. Fumum è vespertilionum stercoribus, vel fungis sub nuce arbore nascentibus, excitant. Multi in ficulneo lixivio semina præmacerant. Nec malè post pluvias matutinis horis arborum rami & frutices olerum succutiuntur. Decidunt enim nocturno adhuc frigore torpidæ.

†
*

ARTICULUS II.

De Erucis in specie, & primò de Erucis Moufeti.

PUNCTUM I.

De Erucis glabris.

Erucarum differentiæ infinitæ ferè sunt, seu quantitatem, qualitatem, & partes corporis; seu etiam actiones, & alia observes. Sunt glabræ, hirsutæ, magnæ, parvæ, mediocres; virides, nigræ, variæ, rigidæ, molles, cornutæ, excornes. Plurimæ in aurelias, hæ in papiliones abeunt: quædam non, sed cum omnia depastæ sunt, ipsæ quoque consumuntur & intereunt. Quæ aureliæ fiunt, aliæ immediatè in eas abeunt, & hæ non texunt, aliæ prius ova pariunt. Quarundem aureliæ leves & æquabiles; aliarum hispidæ, rugosæ, acuminatæ, asperæ: quarundam, ut duriorum, nudæ: aliarum musco vel capillis sericis obductæ. Plurimæ ex ovis papilionum nascuntur: quædam in arborum foliis ex semine proprio ibidem in tela per autumnum derelicto, vel rore aëreve illi incluso & putrescente. Quædam foliis, aliæ floribus, nonnullæ fructibus vescuntur. Undoso & celeri motu plurimæ gaudent, aliæ placidè & lentè incedunt. Aliæ leberidem quotannis mutant, aliæ non. Quædam texunt, quædam non. Illæ vel more aranearum telas faciunt; vel folliculos sæpè adeò compactos, & duros, ut ne acutissimo quidem telo rumpantur, &c.

Placet & hic tam Moufeti, quam Aldrovandi differentias ponere & describere. Moufet. Theatri Insect. 2. c. 2. & 3. Illi vel sunt ἑτερογενεῖς sive affines à papilionibus & aureliis satæ: vel αὐτογενεῖς & consanguineæ, ex sua tribu profectæ. Utræque vel sunt *glabræ* vel *hirsutæ*. *Glabræ* in *Bombyces*, de quibus post agetur, *virides*, *flavas*, *vinulas*, *fuscas*, & *varias* distinguuntur.

Virides sunt quintuplices. *Prima* quod ligustro insideat, *ligustrina* dicitur, cui vultum, ambiens circulus pedesque omnes, & recurvum in caudâ cornu, ex rubro nigrescunt; maculæ lateribus transversim inductæ dimidio purpurascentes albicant: rubescunt punctula: cæterum verò corpus undique virens videtur. Altera *Sambucina*, quæ non multum ab ea differt, nisi quod undique viret, transversis illis maculis albissimis, & punctulis quibusdam lacteis exceptis. Sambuco rosea inprimis vescitur. *Tertia Lactucaria* ubique viridis in thecam sese fuscam appetente autumno vertit; olera comedit molliora, lactucas præsertim. *Quarta Mespilaria* minor

nor est, undeque virescens in thecam cineream maculis nigerrimis conspersam sese recipiens. *Quinta Quercina*, omnium minima, in arboribus (quercu præsertim) fila ducit, per quæ descendit in itinerantium capita vestesque & galeros illaqueat; notissimum æstate animalculum, & ubique obvium rudi tela sese implicat autumno ingruente, & rubro-viridi theca inclusa, moritur hyeme, decem duntaxat pedibus donatur, ut superæ omnes. *Flavescentes* dicimus, quæ maximam partem flavent. Tales hæ figuræ repræsentant; quibus servatur quicquid à nigro liberum: id si pallidiori flavo infeceris, Icones habes depictas. Vivunt mollioribus foliis, præsertim tiliæ. *Vinula* elegans mehercules Eruca, & supra fidem speciosa: in salice eam invenimus avidè pascentem: labra atque os illi subflava, oculi anthracini, frons purpurea, pedes extremumque corpus herbacei, cauda bifurcata ex vinaceo nigricans. Corpus universum veluti crassiore rubicundoque vino intinctum; quod à collo per scapulas decussatim transiens, ad caudam usque linea albissima, mirifice adornat. *Fusca Porcellus* Eruca dictus, ex fusco nigricat, *major* præsertim; *in minore* quos vides orbiculos, albicant: trifolii palustris foliis frequenter insident, eaque mira celeritate devorant.

Variæ decem sunt, quæ conspiciuntur. *Primæ* cœrulea, oculi nigerrimi; corporis cuticula cæsia, nigris flavisque punctulis multum conspersa: in aurellam convertitur spadiceam, alba membranula vestitam, brassicas amat, & genus universum naporum. *Secunda* caput, pedes, caudamque nigerrima obtinuit, cancelli quadrati, flavi sunt: intus quæ pinguntur tessellæ, striis nigris glaucisque alternatim in longum ductis destinguuntur. Fœniculum amat, anisumque atque cuminum. *Tertia* ex albo viridis gibbosa in incessu graditur; est enim utrinque sepes duntaxat, sicuti omnes ὕπεραι. In aureliam echinatam mutatur, colore furvam: oleas absumit. *Quarta* dracontium depascens viperam maculosam refert: incedit semper capite erecto, & pectore potissimum se sistit: amat juncos, & fluviis innascentes plantas pappiferas. *Quintæ* descendentes costas si obsoleto minio infeceris, pauca in Icone habes quæ desideres. In *Sexta* quod album vides, ochra impleas: gaudet utraque populo nigra, eaque sese ingurgitat. Striæ in *Septima* ductæ ex flavo albescere debent: reliquum totum corpus fusci coloris in aureliam spadiceam se vertit. *Octava* cinerea videtur, ex nigricante undulata: thecam facit nigro-puniceam, è qua pulverulenta Phalæna. *Nona* varia quidem, & meritò censeri debet: incisurarum orbes virent; cornu caudæ reflexum, cyaneum: sub qua miniata macula ad ornatum facit. Media incisurarum pars cinerem æmulatur: aurelia demum includitur Xerampelina, hanc in via publica invenimus: gaudet ranunculo pratensi. *Decima* glauconigra: quod enim hic album est, id glauco superinducto bestiam exprimet. In thecam spiralem transmutatur dilutè cæruleam, spiris subrubentibus, quæ ad buccini conchæ formam proximè accedit. In Solano sylvestri (quam Itali Belladonnam vocant,) glabra eruca provenit, crocei viridisque coloris, cornu in fronte gerit digiti longitudine; quam se sæpiùs vidisse memorat Cardanus.

PUNCTUM. II.

De Erucis hirsutis densius pilosis Moufeti.

Pilosæ omnium maximæ maleficæ, vel *densiore sunt pilo, vel rariore*. Ex illis sunt, *Pityocampe, Ambulones, Coriariæ, Polymidæ, Neustriæ, Tuberculosæ, Mesoleacæ, Urticariæ, Brassicariæ, Sepiariæ.*

Pityocampes, id est pineæ piceæve, Erucæ, digitum minimum crassitie æquant, tres digitos transversos longæ. Undecim incisuris inter caput & caudam constant, sedecimque (more reliquarum) pedes habent: nempe juxta caput utrinque tres, medio corpore utrinque quatuor, & ad caudam extremam utrinque unum. Priores vero sunt adunci & exiles, quibus viam tentant; reliqui latiores, & multis crenulis serrati, ut foliis firmiter insistant. Caput formicæ; reliquum corpus Erucis vulgaribus simile. Hirtæ sunt pilis, villisque rectis undique obseptæ: pili in lateribus nati albicant; in dorso fulgent, cujus pars media maculis veluti oculeis ornatur. Villis abrasis, cutis subest nigricans; pili valdè exiles: pungunt tamen quàm utrica acrius, maximumque dolorem, ardorem, febrem, pruritum, inquietudinem adducunt: veneno scilicet subito sine sensu vulneris infuso, & ad partes visceribus proximas delato. Telas subtiles quales aranei texunt, prioribus pedibus fila ducentes, ac disponentes: has, veluti tentorium, nocte ingruente subeunt; tum, frigoris tum ut procellarum vitent incommoda: tentorii hujus tam tenax & subtilis materia est, ut nec ventos curet furentes, nec imbribus inundet. Amplitudo item tanta ut vel millia plura erucarum facilè ferat. In ramulis Pini & Piceæ suprimis nidificant, ubi non solitariæ, (ut aliæ) sed gregales vivunt. Quacunque iter fecerint nentes fila ducunt telaria: primaque luce (faveat modo serenitas) catervatim minores majores comitantur, ac viduatis fronde arboribus, (omnes

enim absumunt) textrinam strenuè colunt. Solæ pini piceæque pestes, ad alias coniferas arbores non accedunt. In Atho monte; nemoribus Tridentinis, atque transalpinis convallibus, (ubi frondis nutritiæ copiâ) admodum abundant, ut Matthiolus testatur. Virulentissimæ profecto bestiæ, sive extra premantur manibus, sive intus exhibeantur: tam certissimi veneni olim habebantur, ut Ulpianus legem Corneliam interpretans de Sicariis, in eorum numerum & pœnam, Pityocampæ propinatorem vocaret: Alium ff. ad legem Corn. de sic. Haustis Pityocampis dolor os & palatum graviter affligit; lingua, alvus, ventriculus ab erodente veneno valde inflammantur: Etiam ingens dolor excruciat, licet initio pruritum quendam jucundum passi videntur: insequitur æstus, cibi fastidium, & perpetua, sed irrita vomendi dejiciendique cupiditas. Tandem nisi occurratur, adurunt corpus, & ventriculo crustas inducunt, Arsenici ferè modo. Diosc. Æt. Plin. Celsus. Galen. item 11. simpl. cap. 5. & Avic. sos. cap. 25. Hac de causa Ætius & Ægineta mensas sub pino sternere, vel commorari, noxium dixerunt, ne forte cibi nidore jusculorum vapore, vel clamore hominum Pityocampæ suis sedibus motæ, in escas decidant; vel semina saltem æquè lethifera demittant. Qui ab his læsi fuerint, ad Cantharidum antipharmaca respiciant: liberabuntur enim iisdem remediis: propriè tamen melinum oleum (quod è Cotones & oleo temperatur) ad vomitum usque bis terve hauriendum est, ex Diosc. & Ætii præscripto. Generantur vel potius regenerantur (convolvulorum more) è semine Autumnali in tela certis vesiculis relicto, vel ex ipsis Volvocibus putrefactis ut Scaligero sentire visum est.

Ambulones dicimus, quibus incerta domus & esca: unde superstitiosulè peregrinantium modo vagantur, & (ut mures) semper comedunt alienum cibum. Quare Angli eos *Palmer wormes* appellant, ab erratica nimirum vita, (nusquam enim consistunt) quamvis ratione hirsutiei *Beare-wormes* dicuntur. Certis foliis aut floribus non astringi se sinunt, sed audacter percurrunt delibantque omnes plantas ac arbores, & pro arbitrio vescuntur. Undecem ponuntur. *Primo*, quas vides in latere maculas albas, tales revera esse debent: corpus universum nigrescit, pili inferiores omnes subcrocescere oportet; superiores vero omnes in dorso positos canescere; tribus iis ordinibus exceptis, qui in collo juxta caput nascuntur: ii enim eundem cum ventris pilis tenent colorem. Ex cujus aureliâ exit, quem hic vides papilio; cujus iconem coloresque & naturam superiori libro descripsimus. Si *Secundi* collum, ventremque atque ibi nascentes pilos flavos feceris, non est quòd plura expectas. Theca ejus fusca videtur; ova pallida, papilionem inde nascentem superiori libro expressimus. *Tertius*, toto corpore pilisque è fusco flavus, nisi quòd maculæ lateratim in unaquaque incisurâ obliquatæ latescunt, caput puniceum furca quadam nivea ornatur. *Quarto*, venter atque inferiores pili infuscantur, dorsum atque superiores ex fusco flavent. Linea in facie bifurca feri colorem vel lac dilutum refert. *Quinto*, vultus spadiceus, ventris latera canescentia; corpus pusillis varium guttulis subluteis, atque hæc supra, piceis: pili quasi radioli exeunt flavi, arguti illi quidem, & medio acuminatiùs crescentes: multum vicinas herbas & segetem lædit. *Sextus* colore est leucophæo, nisi incisuræ nigris lacteisque hic illic maculis essent infectæ. Setæ infra supraque natæ, & tanquam serratim positæ, hispidæ valde sunt & rigidæ, sed à colore corporis non recedunt. *Septimum* cute nigra, pilis autem nonnihil lutescentibus donatum, *Peniculum* vocare soleo, quia utrinque ex fronte atque etiam in uropygio peniculus erumpit mollis, colore coracino. Quas vero cuneiformes in dorso eminentias conspicis, radice lacteæ; cæterum, nigellæ videntur. *Octavus* murinum colorem exprimit, cujus in dorso cunei septimi illius respondent. *Nonus* coloris peregrini & rari; singulæ enim incisuræ variis ab invicem coloribus, sed mixtis invicem omnibus pinguntur; quas clavus, quamque argenteus pulcre adornat. *Decimus* inter naturæ luxuriantis lusus, non minus elegans quam rarus; nigris, cœruleis, viridibus, atque luteis liris, & nervis scabris striatus: quos guttulæ quædam aureæ mire efferunt. Pilos admodum molliculos gerit, miræ gratissimæque viriditatis, thecam habet purpuream, membranula munitam. *Undecimi* incisuras albicantes, prasinas imaginare; vellusque & pilos medio virentes facito.

Corylaria undique cum virore pallet, tribus inter cuneolos maculis nigris exceptis, & cornu illo in ultimo dorso, & quasi uropygio crescente, quod rosaceum ruborem lætè suscipit. Coryli præcipuè foliis insidet, unde Corylariam dicimus, duas illarum species vidimus; alteram saturatè; alteram pallidius viridem.

In *Polymitis* multiplex naturæ venustas resplendet: quibus licet faciem Æthiopis Maurivè tribuit, vestem tamen concessit Polymitam; *vario* opere, vero artificio fulgentem. In fronte pili, veluti in cirros nexi nodosos, antennas referunt; quales item in ultimo dorso; cutis iridis æmula, orbiculis splendet murice inebriatis, quos veluti latos clavos costis affixit natura. Vellere enati pili fulgorem solis repræsentant, oculosque oculato die perstringunt.

Neu-


Erucæ Raupen Mouf
Er. Polymita
Er. Corilaria
Er. Neustria Minor
Er. Neust. Major
Er. Mesolence
Er. Taberculosa
Ova
Major
Er Sepiaria
Er. Braßicaria
Er. Urticaria
Er. Geranicola
Er. Antennulata
Echinq
Er. Iacobæa
Er. Rubicola
Pityocampe Vergeri
Aliæ
Erucæ

Neustrias è Normania duas accepimus: Majori vultus cœruleus, albis, rubris, cæsiisque surculis corpus liratum; pili aureo splendore coloreque grati. Minor convolutus, echinum exprimit: Caput illi nigerrimum, corpus glastinis quibusdam guttulis variè perfusum: pili croceum fulgorem imitantur. Tuberculosa pyri germina corrumpit, capite atrato, corpore nigris rubentibus, & lacteis quibusdam liris ornato; mediis quasi humeris, & ad finem ferè dorsi, tumuli sive tubercula assurgunt livida, albis punctulis conspersa. Ova è quibus nascitur, spadicea sunt; qui est etiam aureliæ, & pilorum color. Aliam vidimus congenerem, sed duntaxat tumulo gibbosam.

Mesoleucam à capite ad dimidiatum dorsum, obsoletè luteam, dein liliaceam peperit natura. Venter luteo cinereus, clavis medio tesserato fixis ornatur.

Urticariæ pedes si fatiscente luteo leviter tetigeris, parum à naturali icon differet: rigidulos & erectos pilos habet spinatim crescentes. Levi tactu vulnerant; primumque blandum, sed venenatum pruritum, deinde vix ferendum dolorem superinducunt. Haud desunt qui eam Pityocampes malitiam malignitatemque vincere asseverant.

Brassicaria, eruca capite est cyaneo, corpore flavis surculis duobus utrinque lineato: inter quos subcæsia quasi area nigris quibusdam seminibus consita videtur: pili aureliæ (quæ cinerascit) colorem obtinent.

Sepiariæ binæ offeruntur. *Majori* crocesceret vultus, nisi quem nasi loco triangulum videtis liliasceret. Corpus albis flavis rubrisque & nigris, (quas expressimus) maculis, nullo ordine locatis, variatur: pilis subluteis horret. Sepes populatur, & nudat frondibus: ubi tamen serici rudioris relicto glomo, in thecam spadiceam, quasi in Sarcophagum se recipit. *Minori* facies subcœrulea, uti & totum corpus, absque maculis quibusdam nigris albicantibusque esset: pilos cum prima concolores sortita est.

PUNCTUM III.

De Erucis rarioris pili Moufeti.

R*Arioris* pili sunt *Geranivora*, *Iacobæa*, *Antennula*, *Echinus*, *Rubicula & cornuta* illa bestiola, quam Germani Hornworm appellant.

Geranivoræ magnitudinem formamque ritè hic dedimus, & affabrè explicatam. Albas maculas, cingulos nigros ornantes, ferrugineas facere oportet; ventremque pedesque & album inter cingulos spatium porraceo, viridi ornare. Camerarius ad Pennium hanc misit, cum hac Hypographe: Eruca grandis, hortis tantum agrestibus victitans, & potissimum Geranio palustri βατραχοειδεῖ infesta.

Antennulatæ corpus varium: à capite ad tertiam incisuram cretâ illitam diceres; quinque aliis sequentibus nigrocineream; tribus iterum postremis cerussatam: Antennulæ ex pilis veluti colligatis constant; quales item ultimo dorso, cristæ instar, se erigunt. Quatuor illi erecti in dorso cirri, è pilis quoque fiunt dentatim ordine crescentibus.

Iacobæa sive Senecionem majorem depascens eruca, capite pedibusque obsoletiùs purpurantibus, ventre pallidiusculè virente; corpus habet inamæno viridi fatiscens, & nigris flavis flammeisque maculis ornatum. Pilorum color ventri consonans.

Echinorum duas animadverti species; unam è cœruleo virentem, alteram Mesoleucen. Primus Echinorum tessellato prodit corpore, ex nigro flavoque varius: spinæ luteæ videntur; ineunte autumno in aureliam cineritiam vertitur. Secundus reverâ Echinum præ se fert; dorsi dimidia pars, prior nempe, ex flavo nigricat; posterior cum flavedine albescit; spinas gerit argutas valde & crassas, colore cæsio.

Rubicolam nigrocineream liris utrinque tribus pallidè flavescentibus pinxit natura: pilos rariores gerit, plane nigros.

Est & *Cerastes* cujus varia loca è luteo virent, pili medio dorso nati canescunt; cornu vero crenatum rubescit.

Variæ item in verbasco, lupulo, Scrophularia, Glycypicra, Solano, Alno, ulmo, ocymo & Tithymallo nascuntur: imo quævis pænè herba peculiarem habet erucam vastatricem: quas, ne infinitus videar, quasi notas pertranseo.

Gesneri *fœtida*: Erucæ cornutæ simillima est, sed & cornis, & colore aliquantum discrepans. In muro repentem cepi exeunte Augusto Anno 1550. Gravem spirat odorem, ut planè venenatam crederes. Iracunda perrexit capite cum anterioribus duobus pedibus semper erecto; cœcam puto: digitum longa & crassa, paucis sparsim pilis per dorsum & latera horrescens, dorsum nigricat. Ventris laterumque color ex flavo subrufus: internodiis quatuordecim totum corpus distinguitur. Singula internodia sulcum insuper quendam ceu rugam per dorsum habent: caput illi nigrum, duriusculum; os forcipatum, denticulatumque vel serratum: his forcipibus, quicquid comprehendit, mordet: pedibus 16. graditur, ut maximam partem omnis Erucarum natio proculdubio venenosa est. Vergerus Pityocampen putavit, alii scolopendram: sed pedum numerus non patitur scolopendram dici. Vix ferebam odorem, dum vivam describerem: duo hypocausta nimio & abominabili fœtore adeo infecit, ut manendo ferendoque non essem. Hæc Gesnerus.

ARTICULUS III.

De Erucis Aldrovandi.

PUNCTUM I.

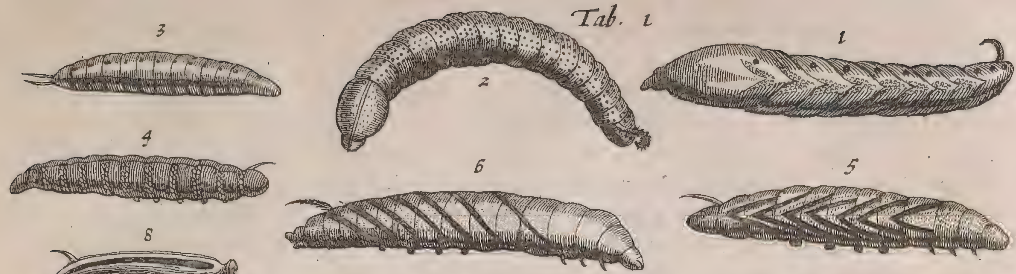
De Erucis primæ Tabulæ.

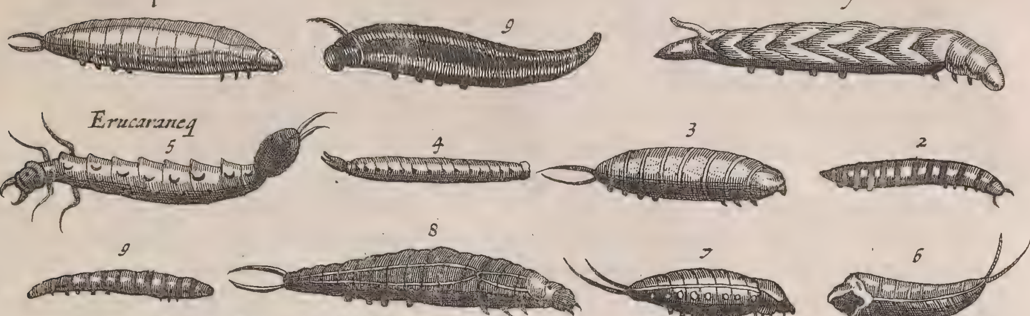
ALdrovandus sex diversis tabulis nobis diversa Erucarum genera exhibet. In prima novem exhibet. *Prima* primæ tabulæ ex maximis est, & caudata, cauda nimirum instructa sursum revoluta: tota est lutea, annulis verò cœruleis, iisque triangularibus, inter quorum singulas singula ab utroque latere nigra sunt puncta. Os item nigricat. Cum eam aliquo tempore domi aluissem, telam non texuit, aut folliculum, sed in Chrysalidem immutata Papilionem progeneravit luteum, eum quem in prima Papilionum tabula tertium exhibuimus. *Secunda* quæ ejusdem est magnitudinis, identidemque caudata, leviter lutescit, subfusca tota, nigerrimis punctis, ac annulis instructa. *Quarta* ex mediocrium genere, etiam caudata est, ad latera sublutea, per tergus flexibus arcuatis coloris elegantissimi miniacei decorata, annulis verò nigris, sed qui candidis notentur punctis. *Tertia* caudam habet in extremo acutissimam tota viridis, annulis nigris, pedibusque, qui sunt quatuordecim Brassicas, & olera infestat, ex hoc potissimum genere Papiliones illi exiguo corpore progenerantur, subvirides & albicantes. Papiliones enim erucarum suarum colorem ferè reservant, ut Aristoteles quoque testatum reliquit. *Quinta* ex maximis est, colore flavo, & viridi, & lineis per dorsum latis triangularibus, viridibus, & punctis maculata purpureis. Caudam gerit semper erectam, & caput etiam erectum, quare cùm incedit, incessum carnis quodammodo æmulatur. Cauda hirsutis quibusdam villis præmunitur, parteque infernè notabilem habet maculam nigram. Ligustri foliorum esu gaudet. Sedes habet quatuordecim. *Sexta* corpore major est, rostro, & pedibus exilioribus, colore tota eodem, sed dilutiori, lineis verò transversalibus flexuosis magis ad cœruleum quam ad viridem inclinantibus: Inter singulos annulos, singulis infrà notatur punctis nigricantibus, nam cætera puncta, quæ per supernum corpus conspiciuntur, ad purpureum vergunt. Supernè per tergus color magis est luteus, infernè ad pedes magis viridis. Degit plerumque in viti sylvestri. Cauda superiori similis. *Septima* toto est flava, infernè ad croceum vergente colore, lineis distincta supernè triangularibus ut in quinta, sed cœruleis, & quæ punctis consperguntur atris. Pedes & rostrum nigricant. *Octava* admodum est exigua, caudata tamen, maximâ sui parte nigricans. In tergore lineas habet binas admodum exiles, luteas, inter quas altera est lata, viridis. Caput habet rotundum, pedes quatuordecim, in extrema alvo appendicem, quam per terram trahit; cauda pro corporis portione majuscula est. *Postremam* paulo rudius, quam par erat, pictor expressit: nam puncta illa candida, quibus modo majoribus, modo minoribus toto corpore conspergitur, obscurè admodum apparent. Tota colore ferè est ferrugineo, extremo alvi, cauda, pedibus, & capite rubris, rubra item linea lata à capite, ad anum usque per dorsum extensa fertur. Anterius corpus exilius est, quam extremum, extremumque exilius medio, sanguisugam dixeris.

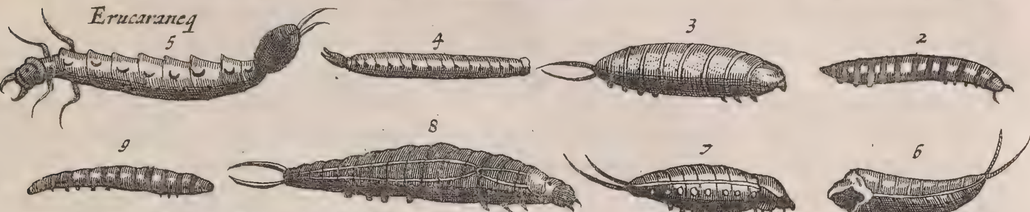
PUNCTUM II.

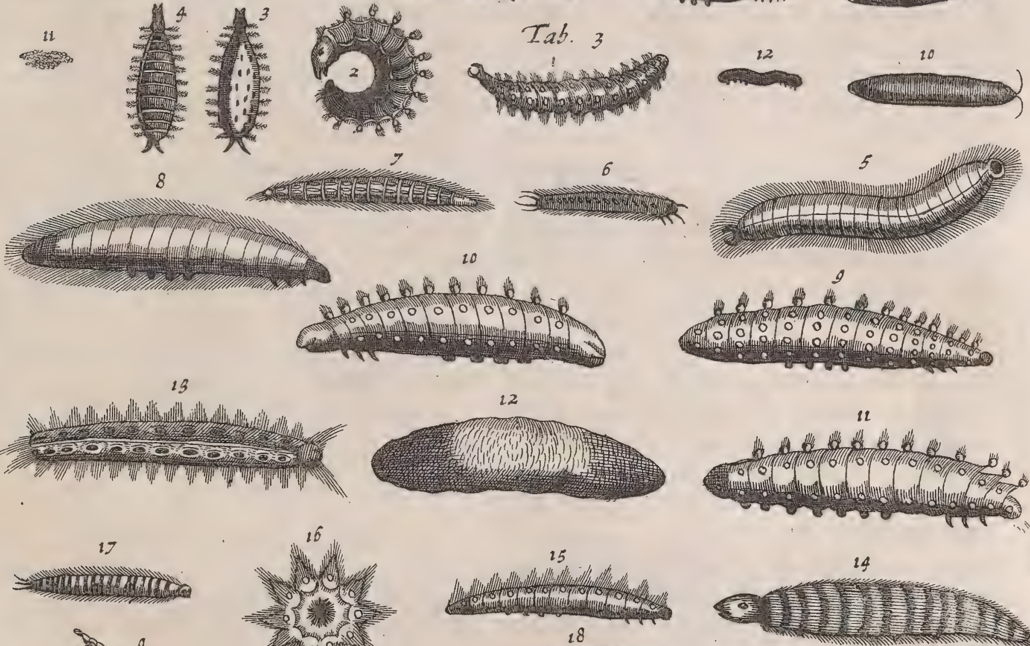
De Erucis secundæ tabulæ.

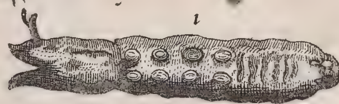
QUæ in secundâ tabulâ dantur Erucæ, omnes ferè bicaudæ sunt: in quibus hoc notandem est, quod caudæ sint in extrema alvo, cum in iis quas pinximus in prima tabula, in extremo dorso sursum enascantur. *Prima* tota purpurascit, præterquam inter primum, & secundum flexum, ubi viridis est. Binæ item lineæ, eo quo pictor expressit modo à capite ad extremum usque alvi extenduntur, candicantes. Cauda utraque nigricat. Pedes habet quatuordecim. *Secunda* caudis duabus instructa minimis tota atra est sed luteis interstincta zonis. *Tertia* corpore est crasso, & compacto, ex luteo virescente zonis annulisve admodum viridibus, capite verò quod exiguum est, & primo flexu coloris aurei. Pedes quatuordecim habet, nigricantes; caudas exiles, proceras. *Quarta* brevissimis est caveis; oblonga, sed exili, ac tenui corpore, tota ferruginei coloris, exceptis annulis semicircularibus, qui ab ima parte flavi sunt, ab altera nigri. *Quintam* monstruosæ quodammodo figuræ, quod partim ex Eruca, partim ex Araneo constare videatur, Α'ραχνοκάμπην, sive Erucaraneum nuncupavi. Sex primum à capite ex primis corporis flexibus pedes Araneorum pedibus simillimos emittit, dein interpositis aliquot flexuum intervallis, alios octo more Erucarum, quas alioqui toto corpore refert. Tota ex cinereo ad luteum vergit, sed annuli coloris sunt planè castanearum, sicut etiam pedes, & alæ. Insolentis profecto etiam formæ est, quæ *sexta* in hac serie ponitur; capite scilicet, cum id contrahit, compresso, facie Muris, aut felis, sed nigra. Supra enim rotundam illam nigredinem linea est alba, sub qua puncta duo, nempe ab utraque ejus parte unum, nigra; velut aures efformant, in medio verò nigre-

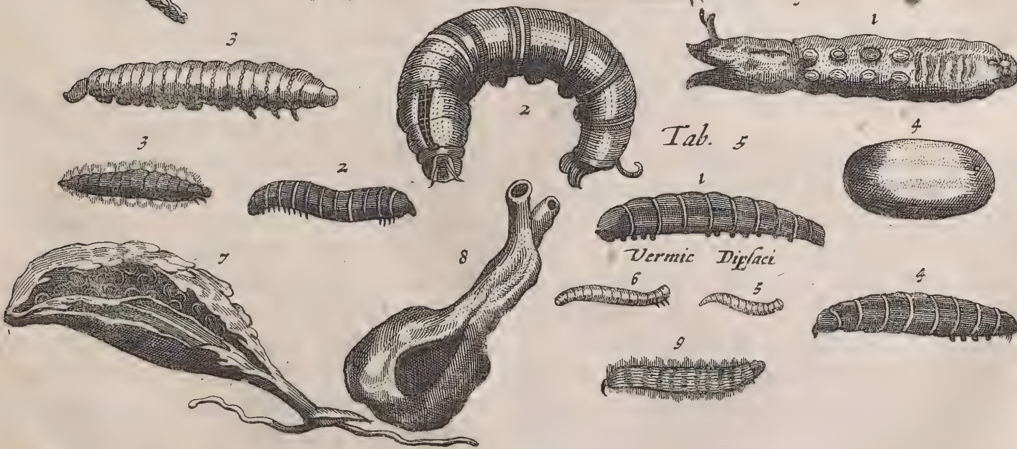

Tab. 1
3
2
1
4
6
5
8


Tab. 2
1
9
7
Erucaraneq
5
4
3
2


9
8
7
6


11
4
3
2
Tab. 3
1
12
10
8
7
6
5
10
9
13
12
11
17
16
15
14
9


18


Tab. 4
1
3
2
Tab. 5
4
3
2
1
7
8
Vermic Dipsaci
6
5
4
9

nigredinis puncta alia duo oblonga nasum, qui illis animalibus admodum est compactus, tria denique alia sub his minima, aliquo rudi modo æmulantur. Tota est viridis, corpore pallidiùs, intensiùs annulis. A capite ad caudas usque porrecta linea alba per medium corpus transfertur. Caudæ eriguntur, & punctis atris consperguntur. Pedes numero quatuordecim, quorum qui posteriores sunt, admodum sunt crassi: *Septima* eadem est naturali situ procedens. Rursus *Octava*, à primo loco depicta differt tantum in eo, quod primo post caput flexu sit luteo, duobusque punctis nigro distincto: item, quod lineæ illæ, quæ per superiora feruntur, inter quintum, & sextum flexum; invicem conjunguntur: denique, quia in hac subinferiori linea, inter singulos flexus, album sit punctulum. *Nona* eadem est cum secunda, bis per errorem depicta: infestum est hoc genus brassicæ. Habes *decimo* loco Scolopendram terrestrem parvam, sed de hac suo postmodum loco. *Undecimo* loco depicta exhibentur Erucarum ova lutea; simul conglomerata, exigua. *Postrema* Erucularum minima, in frumento inventa est. Insectulum hoc tam tenui, ac exili est corpusculo, ut potius fili cujuspiam particella, quam animalculum videatur: longum est digitum transversum. Maximum tantillo in corpusculo robur adverti, velociter movetur, & nunquam ferè à motu cessat. Pedes multarum Erucarum more habet quatuordecim. Capite nigricat, cætera cinereus. Sex integris diebus nihil edebat.

PUNCTUM III.

De Erucis tertiæ tabulæ.

T*Ertia* nobis novendecim exhibet. *Prima* Echinata ipsius videtur Hippocratis, zonis luteis, & punctis nigris, & candidis variegatur: quam, vel saltem simillimam superiori ad me allatam æstate sic descripsi. Vermis est digitum, & medium longus, posteriore parte caudæ vicina latior, quam anteriore, duodecim constat annulis, sive segmentis, sive flexibus, qui supini nigro colorati sunt, linea medium dorsum secante castanea. Interstitia annulorum pallent. Caput duabus appendicibus velut corniculis armatur. Sex pedibus, tribus utroque latere ante instructus graditur; postica parte Erucæ instar arcuatur, quâ latior est. Quatuor in eo villorum in penicilli formam adunatorum ordines in singulis annulis conspiciuntur, bini singulo latere: unus superior ad marginem dorsi, alter inferior ventri propior, ille octonos annulos ultimos eminentibus penicillis ornat, hic novenos. In ultimo, quem caudam dicas, extant duo, colore omnes ferrugineo. Convolvitur in glomum ad instar vertibuli: quemadmodum etiam, *quæ subsequitur*, quæ in orbem convoluta depingitur; simillima ex toto cum illa, nisi quod in hac inter singula interstitia puncta candida non sunt, quæ illic summam conciliant venustatem, contra in hac puncta iisdem locis nigra sunt, & semicircularibus maculis ex albo lutescentibus ambiuntur. *Tertia* tota aterrima est, sed castaneis tantum interstincta zonis & punctis. Supina parte, quæ quarto loco depingitur, minus nigrescebat. *Quinta* tota longissimis vestitur villis densissimis, fuscis, sed & ipsa eruca tota ad latera fusca est, supina lutescit, pluribus prædita annulis nigricantibus, à capite ad extremam alvum linea item nigricans defertur, mediam alvum distinguens.

Loco *Sexto*, quæ datur, ex minimarum genere est, quin etiam paulò minor quam pictor expressit. Nisi moveri, aut incedere videas, alvum à capite vix interstingues. Pedes habet innumeros. Toto corpore coloribus miniaceo, nigro, luteo, & albo varia est. Caput totum est nigrum, nigri item pedes, nigra capillamenta, dorsumque & venter tergus miniaceo colore conspicuum est: annuli nigerrimi, inter quas supra punctum est album, infra luteum. *Septima* paulò major iisdem ferè coloribus variat, sed pedes tantum habet quatuordecim. Totum corpus quadrangularibus punctis constat, primò (à tergore ad inferna descendendo) nigris, dein flavis, tertiò miniaceis, quæ latiores sunt: quartò iterum nigris, quintò flavis, sextò nigris, flavis rursus septimò, ultimò ac octavò nigris. Caput totum, ut in præcedente nigrum est, pedes item nigri. Sed capillamenta ferè ferruginea. *Octava* murem montanum, qui vulgo Marmota nobis dicitur, facie æmulatur. Tota coloris est castanearum, admodum hirsuta, longa palmum. Color propè annulos dilutior est. Cum invertit se color inter annulos apparet niger holoserici instar micans, & cum ingreditur, capillamenta quæ sunt à lateribus, ad cinereum vergere videntur. Caput totum est nigerrimum.

Nona ex mediocrium genere est, corpulentior tamen, tota viridis, exceptis tuberculis, quæ per singula annulorum intervalla, tria habet, & quartum in dorso, ex quo capillamenta, enascuntur similitudine penicillorum, quæ coloris sunt planè aurei. Os nigricat. Pedes anteriores lutescunt, posteriores virides sunt; omnes numero quatuordecim. *Undecima* similiter per dorsum habet tubercula rotunda cum suis penicillis, nec non inter singulos corporis flexus, sed cœrulea, rostrum item cœruleum, & pedes præter tres anteriores, qui minores sunt, & coloris ex castaneo rubicundi, quo colore corpus totum constat. Durum mihi peperit folliculum. Pedum nume-

numerus corpori, flexibus respondet. *Decima* tota etiam est viridis, tuberculis, & floccis cœruleis, rostro & anterioribus pedibus ferrugineis; reliquis nigris. In alvo maculam habet ferrugineam. Habes *duodecimo* loco hujusce decimæ Erucæ expressum folliculum coloris ferè ferruginei, admodum densum, & durum. *Decimo tertio* loco picta tota hispida est: Linea candida à capite exorta ad caudæ finem per tergus fertur. In dorso duodecim habet velut puncta, aut potius tubercula rotunda, sex ad singula latera colore mali punici; item quatuor alia à singulis lateribus ex nigro ad castaneum vergentia; ex quorum omnium medio capillamenta quædam exeunt numero quatuordecim, quorum octo magna sunt, parva sex. Cætera per dorsum cœrulea, supina pars, & pedes flavescunt. *Decima quarta* colore est ferrugineo, supernè admodum diluto, & ad luteum vergente, infernè admodum intenso. Annulos habet nigros, & punctis ad latera maculatur exiguis candidissimis. *Decima quinta* inter minimas majuscula est, colore tota flavo, infernè ad aureum, supernè ad castaneum inclinante. Caput & alvi extremum nigra sunt. In dorso nigra etiam habet puncta, sed intus candida: capillamenta penicillorum instar distinguuntur invicem. Pedes habet exiguos ferrugineos. *Decimasexta* eadem est, ideo picta, quod tacta se velut in vertibulum contorquens stellæ figuram exprimat coronatæ. *Decimaseptima* rubra est, annulis nigris & albis, ubique maculis variegata, capillamentis exilibus, rubicundis. *Decima octava* capite est coloris aurei, corpore vero toto cœruleo. Linea aurea nigris conspersa guttulis, rotundis à capite ad anum, usque per superna fertur. Ab utroque illius lineæ lateribus, rursus aliæ maculæ sunt, seu potius puncta minima nigra ipsa posita, ut etiam lineas duas, hinc inde unam efficere videantur. Alvi extremitas acuta est, & nigra, nigri quoque pedes, numero quatuordecim, licet quatuor ab utroque latere in anteriori parte pictor pinxerit. Capillamenta habet subtilissima plenè aurea. Ova mihi peperit candicantia, quæ appinximus postremo loco.

PUNCTUM IV.

De Erucis quartæ tabulæ.

IN quarta tabula *quatuor* duntaxat dantur. Quæ *primo & secundo* loco, ex maximarum genere est; Alvum habet bifidam, & ex dorsi extremo, caudam exerit erectam. Toto corpore ferè unicolor ex luteo fusca. A cervice ad quartam usque vertebram lata est linea aterrima, exiguis aliis una recta, cæteris transversis candidis insignita. Supremo etiam vertice atro est, facie anteriore flava; pedes habet monstrosæ magnitudinis. Supina parte ad cinereum vergit. *Altera*, quæ *tertia* est in hac serie, tribus constat coloribus, viridi, aureo, & nigro. Corpore nimirum undique toto viridi, sed annulis nigris aureis punctis distinctis. Inter annulos singulos linea est annularis item sublutea. Pedes habet quatuordecim virides. Fructumnè arboris an potius folliculum cujuspiam Insecti dicas, quod quarto loco depingitur; id Frat. Gregorius Capuccinus Regiensis mense. Julio anni 1597. in abiete offendit. Folliculum esse arbitror: erat enim intus plenum telis Araneo similibus. Inerant & ova. Quare cum Erucas aliquot ova edere observaverim; Erucæ cujuspiam esse judicavi, eam hoc sibi fabricare operculum, ut ova ab omni externa injuria protegat. Figura, & colore maturas æmulatur olivas. Ejus exterior substantia erat cartilaginea, & variis exiguis tuberculis ceu punctis extuberabat.

Sed nunquid hanc Eruca ipsa texat, quod verisimilius est, vel aliundè Crabronum more allata materia conficiat, necdum didici. Fructum interim non esse abietis exemplo discimus, quæ conifera est; nisi quis dicat abortivum esse, quales multos observamus in quercu. Cùm reperiretur, non erat unicus, sed quatuor simul erant conjuncti: quatuor ni fallor Erucarum opus ac labor. Quâ in conjecturâ si fallar, lector boni consulat.

PUNCTUM V.

De Erucis quintæ tabulæ.

IN 5. tabula sunt novem. Quæ *primum* locum habet, magnitudine est duorum digitorum transversalium, colore fusco, quaternis macularum nigrarum seriebus distincta: capite flavescente, toto corpore glabro; utrimque ad latera propè ventrem linea quadam flavescente insignito: subtus toto colore albicante. In brassica nasci rustici dicebant. *Secunda* descriptæ aliquo modo est similis, quoad formam & glabritiem, sed minor tamen, coloreque castaneo magis diluto; capite duabus maculis nigricantibus insignitur. Ab eo ad extremum uropygium duobus macularum ordinibus, partim atris, partim luteis decorata est; & utrimque ad latera linea quædam rubescens per longitudinem fertur, cui in singulis annulis punctula quædam in medio candida, & in circumferentia nigra supersident. Parte supina tota dilutè lutescit. *Tertia* bina è lateribus frontis emittit cornicula exilia, & brevia: caput etiam habet parvum & nigrum. Toto corpore hirta est, & colore ferrugineo, annulis vero nigricantibus. Capillamenta

pillamenta penicillos æmulantur ubique, præterquam in cervice, & dorsi initio, ubi vix ipsa videntur capillamenta, quia rarissima sunt, & exilia admodum. Cauda etiam penicillis horret, quod nec dum in aliis vidi. *Quarta* ejusdem cum secunda magnitudinis, colore est terræ illius, quam umbram pictores dicunt: Inter singulos annulos tria habet tubercula, ex quibus pili oriuntur penicillorum figura coloris castanei. Albicans vero linea per dorsum recta à capite ad caudam ducitur. Pedes anteriores magis, quam posteriores nigri sunt. Inter singulos quoque flexus à lateribus punctula sunt albicantia alternatim posita. Quod *quintum* datur in hac tabula, id dispari fructu nascitur. Celebre est apud Plinium aliosque probatos scriptores ad quartanam. Alibi de hoc insecto, hoc etiam prodidit loquens de remediis adversus dolores dentium. Is quoque vermiculus, qui in herba labrum Veneris appellato invenitur, cavis dentium inditus mirè prodest. Nam Erucæ brassicæ, ejus contactu cadunt. Idem mihi proprijs ante multos annos manibus ostendit Cardinalis Paleottus: neque id amplius videre potui, licet multos fructus; diversis aperuerim temporibus; donec tandem an. 1592. sub finem Septembris cum fortè speculaturus, nunquid potiùs in maturis quam immaturis nascerentur, inveni illis, qui maturi erant. Longitudo digiti auricularis transversim dimensi: sed cum nunc exactius descripturus id intuerer, offendi ex erucarum genere esse, nam quatuordecim progreditur pediculis. Caput atrore splendet, ut semen amaranthi æmulari quodammodo videatur: cætera albicat. Dioscorides etiam meminit, sed nemo veterum Erucam esse scivit. *Sexta* à lateribus leviter lutescit, infra, ac supra colore est castaneo, annuli quoque castanei caput nigrum, pedes exigui, sublutei. *Septima* pictura est induramenti cujuspiam Erucæ affabrè facti ex folio quodam arboris, aliaque materia bombicina. Folium id extrinsecus multis velut laminis sericis albicantis coloris erat obvolutum; intusque quidem eodem modo, sed pluribus laminis intricatum erat. In centro, seu medio laminarum plurima ova, nigra, parva seminibus vel hyoscyami, vel nicotianæ comparibus, una cum fœtibus etiam numerosis latebant. Ex quo docemur etiam Erucas esse, quæ & ova, & eodem etiam anno fœtus edant. Aliud nidulamentum sive folliculus exhibetur loco *octavo*, figurâ pudendi humani. Inferna enim parte referebat quodammodo scrotum, superiore virgam, ac eò magis cum duabus, ut hæc instructum esse fistulis aut ductibus. Eo aperto vidimus rami frustulum, & folij pediculum figuram virgæ efformare: hæc enim simul complicata Eruca filis obtexerat; sicut item folium, quod scrotum efformabat. Intus ut in proximè descripto, & ova & fœtus delitescebant. Erant ambo isthæc nidulamenta ita undique clausa, ut ne hilum quidem aëris, ne dum pluviæ admitterent. At cum ita undique clausa sint, quispiam quærat, quomodo ea ibi posuerit Eruca, cum hæc intus non reperiatur. Responderem ego texere quidem primo folliculum Erucam non totum, & in ea, quàm texuit parte ova edere, dein occludere, & abire, sed nunquid postmodum moriatur, aut in Aureliam convertatur, nec dum didici. *Postremo* loco depicta Eruca tota erat viridis punctis consperSa nigris, capite rubro.

PUNCTUM VI.

De Erucis sextæ tabulæ.

IN ultimâ quindecim depinguntur. *Prima* est tota viridis, lineis transversalibus, sed singulis tribus aureis punctis decoratis, quales in pluribus aliis observavi, annulis luteis, sub quorum singulis punctum est atrum: rostro etiam atro est, atris anterioribus pedibus, posterioribus viridibus. *Secunda* quoque est viridis, sed in hâc lineæ nigræ illæ corpus ambientes latiores sunt, & binis tantum maculis aureis insigniuntur; præterea annulos habet nigros, & luteas, latasque velut è capite antennas emittit. *Tertio* loco habet figuram Cossi, de quo suo post loco separatim agemus, hic ideo positam, quod si posteriores haberet pedes, omnino esset Eruca. *Quartum* depicta Eruca glabra, ex minorum genere, toto corpore ex viridi lutescit, sed annulos habet nigros, & inter singulos puncta oblonga tria, itidem nigra. Caput rubescit, retro, quod duobus minutissimorum punctulorum nigrorum ordinibus conspergitur. Pedes quatuordecim nigricantes. Habes *sexto* loco Erucæ suæ involutæ folliculo rubicundo Chrysalidem, sive Aureliam. Ad tactum tantum mobilis, & tota viridis est, & nigrum habet inter singulos annulos punctum, quod supra candicat. Habes deinceps aliquot Geometrarum icones, ideo hic adjectas, ut quomodo ab Erucis differrent, unico intuitu conspicias. (Geometras eas voco, quòd hominis Geometræ ferè instar incedendo agros dimetiantur) Pedes enim in hisce animantibus contrario sese habent modo, ac in Erucis, quibus nimirum anteriùs pauciores sunt, posterius plures (loquor autem de ijs quæ habent quatuordecim) cum Geometræ sex habeant anterius, posteriùs etiam totidem, in medio ventre nullos, quo fit, ut eo, quo pictura prima ostendit, modo incedant. Aristoteles huic Erucarum

generi nomen non dedit, ſed appellat κάμπας, αἱ κυμάμ8σι τῇ πορείᾳ, hoc eſt, Erucas, quæ undatim incedunt. Parte enim, inquit, innitentes priore contrahunt ſeſe, adducentes poſteriorem, arcuatimque incedunt, & ex his ſcribit naſci πηνία, & ὑπέρα, quæ Gaza vertens Acias, & ſuperas dixit. *Prima* tota luteſcit ſupernè, infernè ad ferrugineum accedit: A lateribus inter ſingulos flexus punctulis nigris maculatur. Quæ ſubſequitur eadem eſt extenſo corpore depicta. Caput candicat, pedes nigricant. Nona in hac ſerie Geometra eſt omnium minima, tota viridis, vel potius coloris herbacei, excepto capite, quod rubicundum eſt. *Decima* pictura ejuſdem eſt in ſpiram revolutæ: nam ſi tangas, eo modo ſe contrahunt, & caput celant, contra pericula, ac injurias. *Undecima* ex minorum genere eſt, corpore coloris ferè ferruginei, à lateribus lutei. Pedes, caput, & extremum caudæ habet nigra. *Duodecima*, rurſus ex vulgatiſſimarum Erucarum, quæ braſſicas infeſtant, tota herbacei coloris, exceptis annulis, qui luteſcunt. Decima tertia ejuſdem coloris herbacei, ſed annulos habet aterrimos; ſerici inſtar ſplendentes; præterea inter ſingulos annulos rotundos habet velut oculos luteos, & in medio horum nigerrima puncta. Caput luteum eſt, punctiſque nigris minimis maculatum. Quod *decimo tertio* loco depingitur inſectum, corpore quodammodo Erucas æmulatur glabras, ſed pedes habet ab utroque latere ternos, quanquam bini tantum à pictore expreſſi ſint: toto corpore eſt nigerrimum. Epidauro id allatum mihi donavit Antonius Maria Alberghinus Philoſophiæ & Medicinæ D. eximius, inquiens illius pulverem ad ſtrumas curandas remedio eſſe peculiari, ac præſtantiſſimo. Ex minimarum genere eſt *poſtrema* Erucula, tota ferè cinerei coloris, annulis vero ſubluteis.

ARTICULUS III.

De Bombyce.

Nomen. *Aldr. Hiſt. Inſ. l. 2. c. 4.*

BOmbycis hiſtoriam ſeparatim nos daturos ſupra diximus. Stamus ergò hic promiſſis, addituri inſuper & de *Chryſalide* ſeu *Aurelia*, aliquid. Eruca iſta βόμβυξ eſt Ariſtoteli, Heſychio ὑλομήτρα ſeu ὑληζμήτηρ, ut quibuſdam placet; Ambroſio & Baſilio *vermis Indus*; Alberto, *vermis lanificius*, Baptiſtæ Pieræ, *Eruca bombicevora*; Scaligero *Ser*; Auſonio, *Ser veſtifluus*: Pauſaniæ *Seres*.

Deſcriptio.

Omnes ſeptem habent annulos: Pedes quatuordecem, anteriores ſex, qui minores ſunt, poſteriores octo, qui poſt tertium annulum incipiunt: poſtremæ duæ omnium ſunt maximæ, ſupra quas cauda eſt acuta & ſurrecta. Inter ſingulos annulos macula conſpicua eſt nigra. In dorſo inter eoſdem annulos, quatuor ſunt Semicicla literam G majuſculam formantia, quorum priora evidentiora ſunt poſtremis, quæ nempè tam ſunt exigua, ut viſum ferè effugiant. A capite ad caudam uſque linea per dorſum medium fuſca fertur. Rictus omnibus idem, porcorum fermè ſimilis, oculi magni, & nigri, uropygium caudæ piſcium fermè ſpecie.

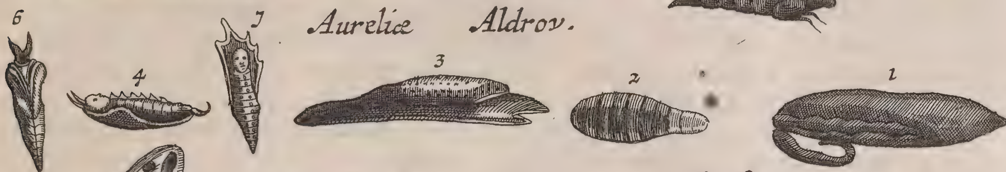
De generatione & aliis, hæc nos olim in Naturæ admirandis diximus. Vermis primo eſt, Folliculo incluſus emoritur informis. E folliculo denuo prodit alatus papilio. Itaque inſectum reptile in volatile per medium Zoophytum motus atque ſenſus expers, admirabili metamorphoſi commutatur. Excluſus enim primo vermiculus, alimenta quærit copioſa, quibus avidè depaſtis, capitis crebra arrectione cum veterno veluti luctans, tandem obdormiſcit triduum vel biduum, pelleque interea exutus ad conſueta redit alimenta. Cum quater paſtus, quater obdormiens, quater renovarit, ſpreto deinde pabulo ſublime petit, & virgultis conſcenſis, alvo rite purgata, lanificii rudimenta inconditis primum mæandris per ramos exercet, mox folliculo incluſus pellucido; indefeſſi laboris fructum è centro ad circumferentiam protrudit pilum album, viride, flavum, ovali figura, cum æqualibus veluti certans, novem dierum ſpatio: abſolutoque operi immoritur. E folliculo loco ſubterraneo depoſito, papilio poſt decimum diem prodit cornutus, ſed alarum alimentique immemor, brevis ævi jacturam fœtificatione reparaturus, molli impoſitus velleri, concubitu perpetuo per triduum, rarius quatriduum fœminæ connexus, emoritur, nec multo poſt vidua, relicto poſt ſe inſtar granorum milii ſemine, centenario fere, mariti fata ſequitur. Sed de his & aliis quæ circa bombyces occurrunt, accuratiſſimè egit, *Andreas Libavius*, *in ſua obſervatione*, quam hic in gratiam Naturæ indagatorum appono.

Cum difficile ſit ſingulorum auctorum ſententias & experimenta ad amuſſim explicare, quæque illi diverſis temporibus aut locis obſervavere, ad unam hiſtoriam revocare, proque hujus fide damnare vel aſtruere, quod quiſque verum uſu & notatione rerum deprehenderit: ubi forſan eveniet, ut nec Plinius, nec Pauſanias, nec cæteri, qui videntur ſecus ac à nobis cognitum eſt, commentati eſſe, repudiandi exiſtimentur: adjiciam ſpecialem hiſtoriam bombycum domeſticorum, quam anno ſalutis reparatæ 1599. Roten-

Erucarum Aldrov.
Tab. 6.



Aureliæ Aldrov.

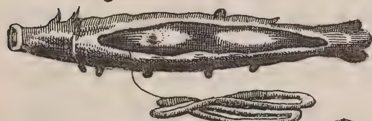


Bombyces. Seidenwürm Mouf.





B. serico exempto.



Bomb. supine sect.



Bomb. Mouf.

Follicul. Bomb.



Papil. Erupturus

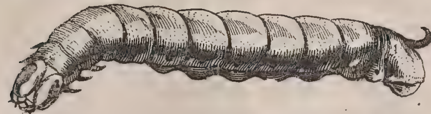


P. Erupt.



Papilio Eruptur.





Follic. inclusio Papil.



Papilio Bombyc.



B. Gravid.

Rotenburgi ad Tubarim ipse ex diligenti istorum cura & attentione ad naturam, & opera consignavi; vel utique in diarium conjeci. Si quid diversi in India, Græcia, Italia, & alibi aliis temporibus, ministerio, educatione, consuetudine, & cæteris, perspectum est: quanquam natura dicatur semper agere eodem modo, nec nisi accidentibus variare: id quoque conferent, qui notaverint, ut sic ex multorum experientia naturæ historia accipiat incrementum & absolvatur.

Circa vigesimum quintum Aprilis ova bombycum in charta simplici superiore anno procreata, & per hyemem in tepidario cubiculi servata exponebam Solis radiis per fenestrales orbes incidentibus. Quæ plumbea seu nigra erant non quidem omnia uno die in eruculam abibant, sed tamen ante finem ejus mensis cuncta, sub auroram potissimum vermibus erumpentibus, prout quisque perfectionem suam erat consecutus, relicta vacua testa seu putamine coloris albi, in latere orbiculo eroso, qua in parte extremitates nonnihil nigrescebant, propter terminum rodendo acceptum. Punicea, & citrea, sive puta, sive nigro puncto discreta, nihil edebant, quod vel intacta fuerant masculo semine, vel principium in eis suffocatum. Hæ eruculæ intra ovum nanciscuntur suam speciem, & in circulum convolutæ jacent, unde exesa testa primum nigrum splendensque caput exerunt, postea tractim prorepunt osculo, & pedicellis nisu suo, & in pavimentum impactione, adminiculum præbentibus. Statim tunc notavi filamenta ab osculis dependere eaque tenuissima ut vix conspicias nisi obvertas luci. His sese librant, pendentque à foliis, aut etiam sicubi delapsæ ex altiore loco eum repetúnt, vel experiendi gratia suspenduntur, multiplici flexu involvunt, atque ita sursum contendunt, more vulgarium erucarum arborum folia & flores depascentium. Vermiculus niger est & pilosus cum albo circulo, in confinio pectoris & cranii, & alio in ea regione, qua venter contingit pectusculum, eique cohæret, qui tamen ob pilositatem non est admodum conspicuus in prima ætate. In fine dorsi, ubi est alvi exitus, pinna quædam parva prominet: Et plane cætera forma eadem est cum bombycum specie, nisi quod hirsuties & nigredo per aliquod pellis mutationes in glabritiem splendentem, albedinemque transmigrent, & ex parvula bestiola fiat vermis, medium digitum viri mediocris tribus articulis junctis longus, crassus ferè auricularem, quanquam non omnium eadem sit magnitudo.

Invenias aliquas eruculas cum caudæ plectro triplici, aut duplici, ita ut majus surrigatur ex circulo ultimo dorsi: minora ex subjecta statim lorica caudæ. Unum vidi majus hinc inde binis stipatum minoribus, in quorum loco aliàs duntaxat sunt protuberantia puncta.

Progressio erucarum est ut bombycum. Nam caudæ fulcra pavimento infigunt, & postea tractim per circulos sese promovent, sublatis primo partibus, inter caudam & pedes posteriores: postea his fixis interstitio inter pectus & pedes, donec ad pectus ipsum & pedes anteriores sit perventum; quibus hærentibus cauda vicissim tollitur & fulcitur gressus. Nam motus animalium fit aliquo quiescente & stabilimentum præbente. Natis statim præbui tenera mori folia, in quæ transtuli eas cultello levi, vel etiam sivi per se irrepere in folia, cum quibus eas cistellæ ligneæ demandavi, invadunt autem folia ab extremitatibus & planitie superius inferius. Non enim impediunt rostri appendices. Ita pascebantur ab Ultimo Aprilis, & circiter, usque ad Octavum Maji, quo animadverti primam senectam positam, quæ erat oscillum nigerrimum splendens cum exili nigra pelle. Solent autem aliquando ante quasi cunctari, & dormire somnum renovatorium, siquidem somnus est appellandus. Abjecta senecta, statim apparent grandiores, leviores, & nigredine dilutiore. Nam corneum capitis tegumentum, quod subnascitur veteri, secundum proportionem majus est. Detracta pelle, etiam intumescit reliquum corpus, quasi prius incrementum prohibuerit angustia corii. Idem tegumentum seu cranium capitis, cum recens est, albicat, postea cum firmatur itidem evadit nigrum, donec plures procedant mutationes; Sicut autem ante positionem leberidis abstinent esca, ita & post aliquantulum quasi pigrescere videntur: nam tenerius est instrumentum quam ut carpere folia possit. Dum percursitant folia, non raro altera alteram transit, idque patitur ea placide nisi nimis offendatur. Tunc enim sublato pectusculo capita concutiunt hinc inde motitantes, idque etiam bombyces faciunt. Semel atque iterum tunc præbetur pabulum, & angusto in loco degit multitudo. Cum satis comederunt, ad dormiendum inducuntur. Tunc videas eas instar statuarum, aut eorum qui catoche laborant, pectusculis sublatis cum osculo in foliis quasi obriguisse. Sed si pabulum novum injeceris, statim excitantur & comedunt rursum. Olfactu videntur folia deprehendere nova. Nam etiam nondum tangentia erectione corporis affectant. Fieri tamen idem etiam alteratione quadam qualitatis tactilis putes. Excrementum alvi tunc exile est, & nigrum instar pulveris

pyrij. Decimo sexto Maji aliquæ secundo mutarunt pellem, aliquæ quieverunt, & sequentibus diebus exuerunt membranas. Rumpuntur eæ in capitis confinio hærentesque foliis manent, eruculis per circulos ordine motos sese expedientibus, oscillum etiam non statim cadit, sed pendet aliquanto spacio ab ore novo.

Tunc color niger in gryseum mutatur, & erucæ grandescunt magis. Pectus tamen album conspicitur, plenumque succi adeo, ut pellucere credas. Quoniam autem non uno die omnes mutant corium, si placet, potes pares ab imparibus segregare. Sed ego una reliqui, tantumque recentibus suppeditavi novam escam, cæteris in veteramentis adhuc conviventibus, & metamorphosin exspectantibus. Non enim tunc potes stabulum expurgare, sed differendum negotium est, donec evigilarint, & possint in folia pellici nova. Tertia mutatio incepit 22. Maji, quo dormierunt multæ, aliquæ etiam pellem devolverunt. Ea non amplius tam nigra erat, sed albedinem præ se ferebat cum oscillo, ipsique vermes exibant candidiores, relicta senecta, corrugata magis quidem ea, quæ non adhærebat foliis per filamenta, minus autem ea quæ affixa erat. Nam hæc in longum porrigebatur trianguli specie; ratione altitudinis. Etenim deorsum acutum surgit è medio, quod quidem ego fieri puto per caudæ apicem ea traductum & elevantem corium. Extremitas posterior hujus leberidis est instar caudæ piscium bifidæ. Pascebantur erucæ liberatæ rursum usque ad 25. quo somnum renovantem animadverti, & aliquas etiam eodem die novas: sed 26. dormiebant plures; aliquæ etiam 27. paucæ 28. & 29. ita ut jam majus esset discrimen. Quæ tamen dormiebant 27. eæ sequente mutabantur, & ad pabulum post cunctationem aliquam redibant.

Hac quarta mutatione ex erucis facti sunt bombyces glabri & albi, cum maculis tamen plumbeis, & oscillo albi cornu instar. Hic est mensis primus vitæ, & prima ætas. Sed cum in tertia & quarta renovatione cuticulæ omnia sint notatu faciliora, pateantque liquidius, uti observavi, accuratius paulo describam. Erucæ tertiæ & quartæ mutationi vicinæ, pellem habent subsquallidam aspectu, & rigidiorem quam vermis incrementum ferat. Itaque subtus nascente cuticula molli abscedit paulatim, & quia cohærent nerveis quibusdam vinculis in utroque latere, qua sunt punctorum vestigia, hæcque non facile distrahuntur, major nisus est in exeundo, & quies fere biduana.

Cum itaque foras contendunt, vetus oscillum corneum separatur à subnato novo, vermis ipse, siquidem affixa folio leberis est, pedes & cruscula convellit, modo contrahens modo remittens, donec ex ocreis vetustis eos extraxerit. Interim & cutis laterum corrugatur, corpore per squamas diviso in se contracto iterumque extenso. Sic toto corpore laxantur exuviæ. Mox in anterius sese promovet vermis, & lateralia vincula paulatim ducit, promotis ordine squamis iterumque reconditis ut fere initio dubites πρόσω an ὀπίσω exiturus sit vermis. Sed tamen isto modo vincula abrumpuntur. Primum juxta pectoris confinia observatur promotio. Ibi enim puncta secedunt, & duo in verme, duo in leberide apparent. Dum porro squamæ trahuntur, quasi linea violacea existit in latere utroque senectæ, tum ob puncta, tum vincula intus applicata lateribus. Interim cauda rugatur, pedes exinaniuntur, prorepitque octava horæ parte vermis novus, vetus oscillum ori præfixum habens, ut mulus capistrum. Videas in extremitate caudæ etiam chordam albam trahi, qua pellis dorso cohæsit. Facilius enituntur effixi, solutis verò miris modis sese convolvunt in dorsum, latera, ventrem, donec tandem expediantur. Et horum leberis in globum fere coacta est, illorum vero extenta. Si duo extrema unguibus prehendas, & diducas, justam longitudinem recuperes, cum vestigiis pedum omnium & squamarum. Nihil enim deest præter oscillum. Longe autem candidior quartæ mutationis cutis est quam tertiæ, ut & cranium. Vermes ipsi jam bombyces sunt, modo recte & sedulo sint curati & enutriti, pingues candidique, quanquam alii aliis minus, adeo ut videantur nonnulli subflavi esse, alii ad plumbeum nonnihil accedere. Pedes & ora initio sunt mollia. Itaque & tactu foliorum & comestu aliquantulum abstinent, hærent eis pertinaciter, & caudæ quidem adminiculo possunt retrahi & explicari, pedes autem posteriores obtusiores, crassioresque tribus quasi articulis constantes in medio nigrum punctum habent, quem ego puto esse prehensionis instrumentum, quod queat pro arbitrio, ut ungues felium, promi & recondi. Anteriores non tantum gradiendo inserviunt, sed & prensando folia, trajiciendo corpus, distribuendo fila & aliis usibus. partes secundum longitudinem à capite ad caudam in dorso sunt caput, gibbus seu tuber pectoris rugosum, octo semicirculares squamæ & tripartita cauda. Tuber pectoris in capitis confinio aliquibus albet, aliquibus distinctum est maculis duabus lividis, quas dividit linea flava, quæque diversis diversimode sese habent. Nam color aliis remissus, dilutusque & fere evanidus est, aliis intensior. Qua verò sese attollit ille gibbus, quatuor nodi conspiciuntur, quibus assistens

ſteris cutis rugoſa efficitur. Sequuntur ſemicirculi; Hijunguntur membrana tenuiſſima tanquam linea viridante ex cœruleo. Ipſæ vero ſquamæ albent, quamquam in nonnullis aliquid plumbei ſubluceat: & cum jam maturi ſunt bombyces ſerificio, ſpicei evadunt. Singulæ etiam in utroque latere inſigniuntur puncto, quem ambit circulus parvus. Dixi ibi vincula eſſe, id quod etiam apparet in chryſalide. Deinde ſquama octava, aut duobus punctis lividis diſtincta eſt, aut ſemicirculis lunatis, quaſi duas lunulas ſe mutuo reſpicientes cornibus inſcripſiſſe. Veruntamen non ſunt pares in omnibus. Nam alicubi magis ſunt conſpicui, alicubi evanidi, ſubtiliores, tenuiores, magis plumbei, magis albentes, &c. Hinc bini circuli leves poſt quos qui ſequitur duos nodos habet, uſque ad eum qui podici imminet, & apicem ſeu cuſpidem ſurrigit. In majoribus obſervantur protuberantiæ in ſquamis ſingulis, ſed tamen hæ ſunt eminentiores in tertiis. Cranium ipſum corneum quidem eſt, ſed diviſum quaſi in tres partes, dexteram ſcilicet & ſiniſtram, quas putas oculorum notas eſſe, & deinde oris compagem, quæ iterum in appendices & maxillas ſuas, in quibus ſerratæ dentium figuræ diſtinguuntur. Per totam dorſi longitudinem gula protenditur, uſque ad fulcra caudæ, ſuper quibus inter ultimam ſquamam eſt exitus alvi. Conſpiciuntur etiam in dorſo uſque ad plectrum caudæ; quidam nervi continua diaſtole & ſyſtole mobiles, quo pacto moveri cor & arteriæ ſolent. Et hi nervi ex albedine flavent, cumque diſtrahuntur, viridem gulam, ſeu inteſtinum detegunt. Cohærent plectro, tanquam ibi eſſet reſpirationis quidam exitus, quanquam non reſpirent. Sed vitæ ſedem ibi eſſe non eſt dubium, licet deprehenderim in nymphis partem quandam rubeam, ut infra docebo, palpitantem per ſe ſolam inſtar cordis. Cum reſecatur iſtud plectrum, exit humor liquidus ſubflavus, & vermes ipſi non quidem moriuntur, ſed tamen moventur vehementius, ſeſeque convolvunt, & reflectunt, ut judices dolorem exoriri acerbum, nerveo principio læſo. Stercora cibum referunt, ſuntque ſicca, ſexangula, oblonga, quaſi ſtellata, unde inteſtini vel alvi diſpoſitionem quis colligere poſſit. Virent quidem ex eſca, ſed tamen quia ſtipantur denſe, & exucca ſunt, nigra apparent, ſicut plus virideſcunt humidiora. Fœminas à maribus diſtinguere hic jam queas ſi attentus ſis. Evenit enim & in his, quod de aliis fœminis ſcripſit Philoſophus, ut ſcilicet ſint majores, & pinguiores, humidiores, molliores, condidioreſque maribus, qui auſteriores, maculis lividiores, tenuioreſque. Si digitis attrectes, omnes frigere animadvertas; Sæpe ſe erigere ſolent in pedes poſteriores, & tanquam ſtatuæ ſic manere. Cum veſci volunt, foliorum margines, & venas protuberantes invadunt, contra ac erucæ. Puto obſtare appendices oris, præſtat tamen aliquid adjumenti pedum anteriorum in tenendo cibum officium. Exedunt autem folia circulariter, ſeu in orbem, ut lacuna maneat rotundi ambitus: Paſti ſecedunt, & conjuncti multi quaſi cumulo quieſcent, delectari puto mutua calefactione & tepore: ut dormientes à mutaturis pellem diſcernas, obſervanda erit nervorum in dorſo ſyſtole & diaſtole. Nam in dormientibus par eſt vigilantibus motio, at in exuvias poſituris tardior obſcuriorque, ut intelligas tunc potius ægrotare. Deinde dormientes os habent ſimplex, ſed ſenectam abjecturæ præferunt oſſillum. Verum hoc non in bombycibus ſed erucis adhuc locum habet, quidam jam quater renovati circa caput polluuntur fuſcedine, & tamen pergunt veſcendo. Quidam non proficiunt admodum incremento, ſed parvi manent.

Dictum ſuperius eſt à Maji 25. quartam mutationem in pelle uſque ad 29. ejuſdem in diverſis factam eſſe. Ab hoc itaque tempore uſque ad Septimum Junii, & deinceps per octavum, nonum, decimum, undecimum, ſtudioſe affectarunt paſtum, itaque pingues & grandes evaſerunt, fuitque ter die, & ultimis diebus quater, vel ſæpius præbendus cibus. Nam cum ſerificio & maturitati ſunt vicini, vorant contentius, invadentes folia cupidiſſime atque & nervos abſumentes. Notabis autem circiter tredecim dierum ſpacium interceſſiſſe inter renovationem quartam, & à cibo abſtinentiam ſeu ſerificii meditationem. Reſpondent enim ſibi tempora à 25. Maji ad 7. Junii, à 26. ad 8. à 27. ad 9. à 28. ad 10. à 29. ad 11. quo ultimam incluſi excepto uno parvo maſculo qui diutius perſeveravit in paſcendo. Jam circa ultimos dies plerique incipiunt, ſpiceum colorem adipiſci, qui à poſteriore parte incipit evidentius apparere, hincque ad gibbum pectoris ampliari & progredi, quamquam aliqui magis & fere toti flavent, aliqui albi miſto exutuleo manent. Cum fata inſtant ſecedunt ad latera capſulæ, nec adoriuntur folia ore, quamquam perreptent. Nonnulli ad angulos fila figunt, quaſi jam exorſuri veſtibulum: alii repunt per extremitates, & hinc inde ſpeculantur, inquiruntque aptum latitandi locum. Incluſi pleroſque cucullis chartaceis, quos alicubi commode diſpoſui & affixi, in quibus rodendo, vellicandoque parietes aliquantum ſtrepunt, ſed poſtea alvi ſicco & humido excremento (nam tunc duplex emittunt) projecto ex poſterioribus parietibus chartæ affigunt ea tenacitate, ut glutine firmatam putes. Poſtea triduo continuo, occupati follicu-

lum pertexunt, quo absoluto, quintam ponunt pellem cum capite & cauda; transformanturque in nympham; Aliquos non inclusi chartis, sed in capsula lignea dispositis ramusculis sibi sivi locum nidi eligere, ubi observes potissimum sequi angulos, & latebras, & plerumque multi eodem in loco bombycia faciunt, si fieri id possit, alii statuentes ea in rectum, alii in obliquum, alii in latum. Si locus est angustior, comprimitur à latere folliculus, nec plane ovalem tumorem retinet; est alius alio longior, amplior, densior, pro magnitudine & firmitate bombycis. Discrepant etiam colore. Sunt enim aurei, argentei, citrinique, & hi duplices. Quidam enim virorem referunt, quidam plus ad citrinum declinant, quamquam hi omnes ab aliis soleant virides appellari. Omnium prodromus, quantum ego observavi, albet, præter paucos, qui stupam subcitrinam præmittunt. Aurei aliqui etiam internam tunicam habent albam, nec est stabilis color citrinus. Nam cum explicantur ex aqua folliculi candidum fit filum, in lixivio flavescit, &c. Sed operæ pretium est, contemplari serici materiam, & quid sit id, quod tanta longitudine continuum præbet filum.

Cum itaque grandem vermem vagabundum conspicerem, funiculum collo injeci, & ad sectionem protraxi. Vixit pertinaciter etiam coarctata gula, exquisite sensit. Nam ad singulas incisiones dorsi, etiam vix applicato cultello, violenter se covolvit, quasi ore & anterioribus pedibus sibi opem laturus. Divisa cute conspexi longum intestinum, quale est lupi piscis, anteriore parte tumidum & capax, posteriore arctius. Ei intestino nervi seu arteriæ pulsatiles cum continua systole & dyastole incumbebant, & desinebant in plectro caudæ. Hoc reciso, non tantum humor flavus perspicuus erumpebat, sed & capita nervorum; in motu inde sese exerebant, & agitatio fiebat languidior. Habet autem intestinum duplicem tunicam, unam externam crassam, alteram internam tenuissimam. Crassa sentit accurate, estque juxta gulam visciditate multa obductum, quæ postea fit materia alarum, & pilositatis in necydalo, sicut humiditas excrementitia externa in aureliæ putamen cogitur. Crassa tunica pertusa, exit intestinum, adhuc involutum tenui, & multum cibi hesterni è foliis viridibus continet. Videre verò etiam est ex pelle secta, & crassa tunica intestini effundi liquorum sat copiosum & transparentem, quem ego puto pro sanguine esse, & mutari coctione in serici materiam, membraque bestiolæ. Capite præsecto extumescit initium gulæ, & plane exhibet obtusum nymphæ caput Exempto intestino cum contentis fecibus in abdomine conspiciuntur specie lumbricorum concretiones quædam lentæ & glutinosæ, aliæ flavæ, aliæ albæ, & duæ quidem magnæ cæteræ parvæ, tam similes lumbricis ut nihil desit, nisi pellis & vita. Utrinque desinunt in acumen acutum. Situm autem in ventre talem habent, ut uterque apex versus sit ad caudam, corpus verò reductum & geminatum. Dicas pensum esse complicatum. Si exordium filationis est ab apicibus, necesse est, ut ad os à cauda revocentur. Existimo parvas & albentes portiones imbecillius sericum stupamque præbere, magnas verò firmius. Exemi hos lumbricos, vidique in charta statim exsiccari, & fragilem duritiem induere, perinde ut bubulum gluten solet, ut tendines animalium & intestina, Homogeneum totum est, & pellucidum corpus hujus materiæ, quam nullus hominum queat in tam tenuia subtiliaque fila diducere, sed bombycibus hic labor est, ut araneis sua tela, relinquendus & solis dicandus. Corium exterius foris quidem albedinem plumbeo colore mistam habebat, sed intus subducitur cuticula partim livida, partim aurea splendente, ut in halece. Circa ventrem, ubi disponebatur materia serici, sat crassa substantia erat nerveis constans ductibus, & textura continente pinguedinem albam nerveis tunicis implicatam: talis postea etiam conspicitur in nymphis & necydalis, estque in his vulva & genitale membrum. Sub illa substantia plumbeæ sunt propagines in pedes dimissæ, tanquam tendines, aut chordæ. Pellis hæc manente matrice & genitali membro, intra bombycium exuitur cum omnibus prominentibus membris: ita ut nympha & papilio inde natus nihil assumant ex bombyce præter alvum cum instino, & in his existentibus nervosis partibus. Humor autem in intestino & genitalibus subsistit sat multus. Unde postea & seminis materia, & excrementitia proluvies alvi. Veruntamen qui in intestino est humor, crudus adhuc est, & partim viret, partim flavet, crassus quadantenus, quadantenus aquosus. Si quis pinguedinem à nerveis tunicis genitalium separet, & chartæ illinat, cum resiccata est, sebaceam friabilemque inveniet. Putes conferendam esse cum lactibus piscium. Patet ergo in bombyce foris quidem hæc membra esse, pedes triplices, squamosam ventris coarticulationem, pectus, caput, os, anum, pellem, caudam, plectrum: intus autem intestinum, vitales arterias, vel si mavis, nervos, carnem albam pectoris, genitalia, inter quæ & intestinum continetur, serici materia, & præterea panniculos membranasque nerveas, quibus continentur membra.

Cor habeant, nec ne, alius investiget. Necesse tamen est aliquod tale principium esse

esse, idque non in capite; nec alibi præterquam in confinio pectoris, unde vis vitalis per totum distribuitur. Et maximè tamen elucet motu nervorum, vel arteriarum (uti libet appellare) in dorso ventris, non pectoris, usque ad plectrum caudæ. De nymphis & necydalis posterius dicam. Nunc de praxi serici ducendi quæ observaverim addam.

Cum abstinent pabulo, & ut dictum est, locum folliculi construendi explorant, circa alvi exitum plerumque maculam virentem aut lividam habent, cætero corpore albo, cum virore, vel livore, vel spiceo. Vidi tunc etiam crebro consistere inter vagandum, & ore veluti hiscere, sicut ruminantes vaccæ, cum ex ingluvie revocant cibos ad masticandum. Consentaneum est bombyces tunc cornari materiam serici ad os convertere & protrahere. Si includas cucullo chartaceo, rosionis sonus subinde per integrum diem auditur, & tunc in conum cuculi demittitur excrementum primo siccum, pilulæ nigræ viridis, aut luteæ forma. Penultima pilula plerumque viret, ultima lutea est & flaviosa. Numerus pilularum pro excrementi copia est. Nam deprehendi in una charta modo duas pilulas, modo plures, usque ad duodecim diversicoloris, utpote nigras, virides, flavas, easque non stellatas, sed rotundas; Cum ultima pilula lutea exit aquositas item diversicolor & consistentia dispari. Alicubi enim crassior est, alicubi dilutior, habens aliquid punicei & flavendinis, virorisque.

Saniem tamen quandam dicas subcruentam vel fuscam, qualis apparet in charta pura, ubi tamen interdum notes etiam viriditatem pollutam flavedine, interdum quid cretaceum. In vitro lixivii faciem exhibet. Ne vero dubites, ore an alvo reddatur, scito, ore tantum expediri sericum, alvo excrementa, quamquam etiam ex ore emittant humorem tum morbidi, tum strangulati aut compressi. Deprehendi autem bombycem liberum è posterioribus utrumque excrementum reddentem. Ab aliquibus multus liquor excernitur, à nonnullis paucus. Qui multum vacuantur, videntur debiliores esse, & minus serici collegisse. Nam plerique parva bombycia texunt, non tamen omnes. Quali sericum sit futurum colore, ambiguum est. Nam contemplatione capitis, tergi, ventris, pedum facta, plerumque sum deceptus divinando. Nam non ejusdem coloris sericum ab omnibus ducitur, sæpeque stupa & postrema tunica albet, medium sericum aureum est. Putabam spiceos bombyces flavum, albos album redditurος, sed falso.

Nam album ab utrisque promebatur. Semel atque iterum scopum attigi, & vaticinatus sum, citrinam fœminam tale edituram filum; quale tamen etiam tractum est ab illo bombyce, cujus venter albo plumbeus erat, macula frontis flava. Vidi & fœmellam totam albam, album sericum fingere. In parvis angustisque chartis, juxta proportionem tamen vermis, minores fiunt folliculi, sed spissiores & minus stupæ. Notavi tamen in amplioribus etiam parvos folliculos. Qui non inclusi libere sibi locum eligunt, in stupa temeraria multum absumunt filorum. Unde jactura est in serico. Nam bombycia plerumque sunt minora, & minus dense stipata. Si velis attendere, rationem texturæ accurate cognoscere in his potes. Etenim postquam aliquamdiu vagati sunt, & modo hic, modo ibi exordium operis facere tentaverunt (id quod sedulo corporis nisu præstant, dum hærentes pedibus posterioribus, caput & totum pectus sursum, deorsum ante retro, & ad latera, varie movent, sicubi sese offerat commodus bombycii affigendi locus, nec visu, sed tactu hoc peragunt: sunt enim hebetes oculis) tandem stamina producunt, & firmamenta domus, eaque simplicia aut multiplicia, prout stabilimentum requiritur firmum. Si juxta pavimentum id fit, posteriore parte inhærent huic, sin in alto, pendent eadem, seu à ramis, seu aliunde. Nam pectus & caput liberè vertunt, sique opus est, etiam posteriorum situm mutant. Ita conficitur vestibulum seu prodromus. Jam autem sicca excrementa ab alvo sunt reddita, vestibulo absoluto, ita ut jam vermis securus sit, tutusque ab insidiis externis: stercus ultimum excernit cum liquore, de quo ante.

Et hoc sæpe polluitur stupa, per quam tamen defluit, ad fundum. Exonerata alvo, parumper quiescit textor, & nudat podicem quasi laboraret tenasmo. Tunc revocat veri serici materiam, eamque continuat usque ad extremum halitum, & bombycii absolutionem. Paulatim tunc stipat fila ex amplo, in angustum, ita ut fiat forma ovalis, in cujus capacitate sese possit vertere. Os, pectus, & anteriores pedes in continuo sunt motu. Posteriora hærent, transferuntur tamen ad aliam plagam, cum ad basin vel apicem formandum sese accommodant. Qui in imo juxta pavimentum folliculos texunt; videntur insidere pavimento nudo, sed paulatim sibi subtexunt fila, & universum folliculum pariter ubivis stipant, præterquam in acumine, ad quod in angustiis non possunt pertingere. Itaque hujus fabrica magis ab initio fingitur, sed basis magis in fine, quanquam nec hæc negligatur in exordio.

Itaque cum fila explicantur retexendo, apex nudatur primum, & relinquitur inter-

terna tunica forma digitalis tegumenti. Texunt ita ad diem tertiam: Et adhuc potes laborantes videre secundo, si folliculum soli vel luci obvertas. In cucullis chartaceis basis sursum versa est, apex deorsum: Et rarior illa apparet binis diebus. Tertio demum densatur: & tunc vermis exuit senectam, fitque nympha, id quod facile potest deprehendi; Nam cum adhuc texunt, adhærent, nec percipitur lapsus brutus. Cum vero nympha evasit, quasi lapillus inclusus esset, moto folliculo, nympha cadit: Et hic brutus casus durat, usque dum in necydalum mutata fuerit.

Tunc enim expletur capacitas iterum, & necydalus hæret folliculo exitum quærens. Unus autem vermis, sub mea cura unum folliculum texuit, cujus prodromus in inclusis chartæ, solida tunica est, in liberis variis modis ultro citroque dispositis & diductis constat filis. Alii vero animadverterunt in uno folliculo etiam duos quin & tres inclusos fuisse. Verum tamen cum angustior futurus esset locus, sectus illi folliculus communis tribus est, & in eo inventi bombyces coarctati, adeo ut speciem trium digitorum conjunctorum retulerint. Liberati postea singuli aliquid pensi, parum tamen denuo edidere.

Notandum est, animadversum esse, quosdam bombyces, in charta nullum sericum fecisse, sed statim in nymphas abiisse: quod illis evenire crediderim, qui lactuca pascuntur, licet non omnibus, aut quibus pabulum minus justo datum est, aut qui morbo correpti non potuerunt colligere serici materiam, quam sicut adeps, ex sanguine abundante sepositus, fieri existimo.

Eveniunt & alia monstra, de quibus suo loco.

Omnium folliculorum oblonga quidem & ovalis est forma. Vidi tamen unum album, ferè exactæ rotunditatis, ita ut utrinque basin haberet sphæricam absque acumine. Erat parvus cum suo prodromo, sed tamen spissitudinis justæ. Verum bombyx in eo non abiit in nympham, nec necydalum absolutum, ut mox exponam.

Illud videtur dubium esse, num sericum ex alvi exitu promant, an ex ore, quanquam semper ore & anterioribus pedibus distribuant. Non leve argumentum est, quod juxta caudæ fulcra in imo ventre conspiciatur quoddam rimæ vestigium, & extremitas utraque materiæ sericiæ in ventre respiciat illum locum. Adstipulatur & egestio excrementorum in ipso operis initio.

Sicut enim cum infantem inclusura est puerpera, quidquid sordium est in vesica & recto instino, id compressum expellitur, ita in bombyce, à serico foras contendente fieri quis existimare possit. Ita instante labore venter tumentior apparet; à ventre incipit maturitas flavitie designata. Ea exit primum, ubi prius maturuit. Erucæ & bombyces insuper lanugine quadam filosa, circa pedes junguntur pavimento. Nonnulli inter texendum conspiciuntur à dorso initi, ut è ventre sericum extrahatur, & digeratur ore, pedibusque facilius. Hæc poterant afferri, pro prima sententia. Sed hanc falsitatis redarguunt alia firmiora. Nam ipse oculorum obtutus contestatur, quiescente ventre filamenta ore deduci, eaque viscositate sua adhærentia retracto collo, paulatim protrahi. Itaque non tantum in dorsum reclinati bombyces sic filum trahunt, sed & prostrati in ventrem, ubi tamen vermis totus libere sese vertit. Deinde nec ano, nec rima sub cauda exire potest. Nam ex serici loco ad intestinum nulla est via. Et rima caudæ, quæ designat genitalia futuri necydali, obducta est pelle. Insuper, antequam sericum exeat, crebro ganniunt bombyces, quasi vomituriendo pellicerent ad fauces materiam. Nec intumescunt circa caudam, sed in medio ventris. In capsula etiam chartacea, cum nullum in pedibus appareret filum, solo ore vidi promoveri & affigi; quin secundo Junii, cum attente spectarem sibi machinantem bombycium, principium fili prehensum ex vermis ore, madens extraxi in justam prolixitatem, pedibus & ventre plane à serico nudis. Ita eruculæ ab ore suspenduntur, inde emisso filamento. Nec aliter aranei & campe arborum sua faciunt vellera. Et hæc quidem de hac quæstione.

Cum folliculus est absolutus, mutato bombyce in nympham, rapiuntur vellera, selectis prius ad instaurationem generis, maribus & fœmellis ad arbitrium. Sexus discrimen aliqui ex colore bombyciorum dignoscere jubent, aliqui ex magnitudine: Et sane aliquid est in hac re argumenti. Nam quia fœminæ plerumque majores, etiam majus struunt domicilium: Veruntamen aliquando fallimur, quia fieri potest ut mas firmus, majorem architectatur folliculum, quam fœmina debilis. Et vidi pares quantitate, vidi etiam fœminarum alibi enutritarum bombycia longe minora meis masculis. Itaque concurrere signa ipsis bombycibus notata oportet, de quibus supra. Cæteri folliculi in aquam ferventem injiciuntur, nymphæ intereant, vel suffocentur calore clybani, post exemptum panem, adhibita cautela ne comburantur. Tunc stupa detracta, famulæ, vel socii laboris præsto sunt, qui exordia filorum expediant, quibus inventis injiciuntur plures in pelvim aquæ frigidæ, aut tepidæ, assidensque ministra instrumento tractorio continuo devolvit fila, triginta vel

qua-

quadraginta aut etiam plura simul juncta. Si qua rumpitur stamen, socii est, requirere principium & reddere explicanti; id continuatur, donec usque ad interiorem tunicam perventum fuerit, quæ cum difficillime retexatur, exiccata discerpitur in stupam & carminatur.

Dum ita replicantur fila, pulverem multum in aërem emittunt, & cernere etiam in fundo vasis est quasdam sordes è staminibus prolapsas. Sedulo attentabam num una opera possem absque ruptura totum expedire folliculum abstracta stupa, quæ ob variam implicationem, infirmitatem & diversa principia non potest continuo ductu retexi. Assecutus sum votum tantum in medio serico; nam prodomo quod proximum est, etiam rumpi facile. Sed medium tenacius est. Ultima tunica pondere addito (nam tunc nympha prolabitur) explicata à me est cautissime usque ad pelliculam parcam, quæ vix unguem pollicis adæquabat. Qui folliculi basi ad diametrum respondent apici, felicius evolvuntur: Difficilius incurvati & gibbosi, & quorum apex stricturam habet. Nam hic filum hæret & implicatur, ut vix citra rupturæ metum cedat. Apex primum nudatur & devolvitur totus usque ad medium folliculi.

Unius bombycii filum continuum lineæ præscriptæ longitudinem septies millies, in alio octies implevit & amplius. Non tamen par est omnium densitas, & magnitudo, id quod etiam ex distractione in cuticulas videre est. Quædam enim vellera diduxi in duodecim quædam in octo plus minus exiles tunicas. Sylvestris bombyx prodomum habet simplicem tunicam & paulo crassiorem folliculum. Itaque etiam tenuiores facile cedunt prementibus digitis; densiores resistunt.

Cum fatiscit apex fere usque ad medium, unde sat amplum est foramen elapsuræ nymphæ, procidit cum senecta ultima, in qua caput & pedes omnes. Plerumque hujus senectæ caput apici folliculi obversum est, ut intelligamus eam exutam esse, dum vermis consummato folliculo per angustias sese stringit, vertitque sursum.

Nymphæ vertex respicit basin, cauda apicem: eumque bombyx plus quam duplo longior fuerit, nympha ad parvam staturam contrahitur, ut vix impleat longitudinem internodii secundi in digito medio viri. Vivit illa vitæque indicia evidentia exhibet, motu reflexuque apicis seu caudæ cum tangitur. Si formam externam respicias, squamosum vermem dicas, ut qui caput velamento occultaverit. Squamæ sunt fuscæ, tanquam fumo inquinatæ, octo numero usque ad confinia verticis. In singularum lateribus, bina sunt puncta umbilicalia, ex quibus tendines, seu vincula ad necydalum pertingunt. In vertice est macula alba quasi ibi os necydali traluceret cum punctis tribus parvis nigris. Inde à parte anteriore typi pedum & cornuum sunt, à posteriore versus latera vestigia alarum. Si interiora quoque contemplari libet, quarto die ab occultatione, antequam transeat in necydalum, aperire potes. Videbis nihil aliud, quam capacitatem unam communem, inque hac tres distinctos humores, unum aquosæ dilutæque consistentiæ, coloris flavi. Hic per totum spacium æqualiter diffunditur. Alius rubet, sanguinolentum dicas: Hæret hic in parte superiori, qua futurum caput, & pectus est. Cordis rudimentum esse judices; quia postea in necydalo vidi talem quandam massam per se mobilem more cordis, si modo cor huic bestiæ est attribuendum. Tertius humor est albo-luteus, refertque ovum gallinaceum in aquam ferventem injectum discussumque vel lac caseatum, si quid lutei addas. Ubi foris alarum pedumque cernuntur vestigia, latitat phlegmatica visciditas apta constituendis membranis.

Nulla videas membra distincta, vitam beneficio nerveæ tunicæ proximè externo cortici subjectæ inesse puto. Nam & bombyx ea parte exquisitum exhibebat sensum, motumque arterialem & cordis; planè utriculum humoribus confertum appelles: qui tamen collatus ad chrysalidem, postquam erepsit necydalus, longe est crassior, ut corticem dicas tunicis intus & visciditate tenace vestitum. Inde postea est lanugo necydali, alæ, pedes, cutis, & cætera interna. Ita in gulam ventremque abiit bombyx, cujus unius cura antea fuerat detentus, nihil tamen hic viroris apparet, qui multus erat in bombycis jam texturi intestino.

Pars itaque excreta est ante folliculi exordium, pars mutata in alium succum. In apice caudæ etiam erat quiddam viscidi instar crudi albuminis. Rudimentum partium genitalium judicabam. Nam eo rejecta est matrix, & vasa spermatica, quorum principium conspicitur, etiam in bombycis ventre. Humores in charta pura excepti & arefacti nigredine infecti erant, quasi atramentum sutorium miscuisses. Sebacea tamen substantia albescebat adhuc, & alicubi enitebat macula subrubens, & crocessens, cum albo puncto, cretaceæ consistentiæ. Itaque colligere erat nigrorem illum duntaxat aquosi flavique humoris fuisse, qui etiam solus in charta, ubi densior concreverat, splendebat, ut nitens atramentum. Cæteras nymphas partim spoliatas omnium serico nudasque, partim simplici tunica adhuc inclusas, partim in toto bombycio salvas, nulla alia tractavi cura, nisi quod in capsula

Q

psula positas in fenestræ limine dimitterem. Destinxeram tamen loculamentis diversis, quas fœminas, & quos mares putaveram, nec me fefellit judicium, excepto uno tantum. Ita à prima inclusione, usque ad exclusionem processerunt dies viginti sex aut septem, in musæo meo exposito Soli promerdiano, tempore æstuoso Junii, quale erat anno nonagesimo nono. Nam undecimo Junii sepulta fœmina, exiit necydalus octavo Julii. Qui mas nono Junii texere inceperat, quinto Julii evasit papilio.

Eodem duæ fæminæ exibant in folliculis albis majusculis; & unus mas ex citrino minore. Sexto Julii sub auroram (nam omnes mane prodeant) mas fuscus hirtusque ex mediocri alboque bombycio enisus est; fœmina vero alba teneraque ventricosa, cum magnis alis: ex folliculo citrino subviridi. Ita & ante, secundo Julii ex aureo folliculo mas prorepebat, & fœmina ex albo. Hi decimo Iunii inchoaverant bombycium. Cum ex integris folliculis erupturi sunt necydali, non amplius movendo sentitur brutum pondus; & tunc frangitur, circa dorsum thoracis aurelia, postea multus humor limpidus, albusque, ore effunditur, & permadescit locus, qua sunt foramen facturi. Per hunc foras annisu quodam & labore contendunt. Vidi octavo Julii fœminam exeuntem. Ea tantum liquoris præmittebat, ut in capsulam decideret notabilis gutta. Tunc capite emicabat intus nixa pedibus. Post caput paulatim hos exerebat, statimque comprehenso pavimento sese fulciens, circulos alvi conando sensim protrahebat, ut primo extracto, cum vellet secundum proripere, sese contraheret tota parte anteriore, quasi sic prehensum circulum sequentem una evocaret. Veruntamen consentaneum est ista contractione dilatatum esse magis foramen: ut postea alvus minore cum labore prodiret.

Huc facit etiam varia ad latera conversio. Interim crassiores necydali, & plus humoris in ventre habentes, exprimunt aliquid inter eluctandum, & folliculum pertusum, tum intus, tum circa foramen fœdant alvi spurcitie marmorosa. Qui minus laborant & tenuiores sunt, purum relinquunt. Videas tunc caniciem totam nonnihil madentem à liquore ex ore effuso ad pertusionem facilem.

Solent etiam alicubi quiescere, & sæpius ventrem inflare, diducere, atque iterum contrahere, quasi luxata membra reponerent, & ad legitimum situm revocarent. Adeo autem diducuntque laxantque circulos, ut juncturæ emineant impletæ citreo liquore, quasi inflatæ essent. Nymphas nudatas, cum intus absolutus papilio est, triduo, vel biduo ante, sese videas crebro movere, quasi rupturas vincula, quibus alligatur aureliæ necydalus. Earum unam tunc cultello, unguibusque aperui ipse ut viderem congruentiam extremorum lineamentorm cum suppositis membris. Id fiebat quarto Julii, cum jam circiter dies viginti à serificio præteriissent. Remota squama prima, juxta principium pectusculi in tergo prodibat; in conspectum circulus superior ventris tener, cutaneus, hirsutie humente tectus, brevi tamen & complanata ut vix pateret oculis lanugo. Sub dispositione alarum lateralium, quam in aurelia compares omoplatis, veræ alæ necydali latitabant binæ junctæ, & altera alteri imposita.

Omnes erant breves, tenuesque, utpote nondum perfectæ quantitate. Inter alas thoracis posterior nodus eminebat, prolixiore pilositate utrinque stipatus, sed nondum plane tectus.

Alis & rubore hoc expedito, perveniebam ad deorsum flexas lineas superiores, sub his erant cornua: sub sequentibus vero in pectore pedes recumbebant, obliquè versus alvum compositi & directi. Sub alba macula in nymphæ vertice, necydali hirsutus vertex & pregma est, cui proxime adjacet aculeorum typus forma duorum punctorum atrorum. Hinc sequitur nota oris satis extans initio propter humiditatem, & speciem habet spongiosorum punctorum alborum duorum, quæ tanquam in Leonino labio fissura dividuntur: Alvus tota est instar fuci albi.

Pili in ea opprimuntur humiditate, & lævigati apparent. Constant circulis, ut & bombyx & nympha. Non autem expediebam totum necydalum, sed ipse seipsum suo nisu protrahebat ex reliqua aurelia. Videbam quo conatu sese absolveret à vinculis alvi, quæ instar albarum chordarum è punctis circulorum dependent, & in aurelia vacua relinquuntur. Hæret & podex arctius. Itaque apex aureliæ contrahitur versus pectus introrsum. Erat autem mas cum alis & villis imperfectis. Eum reliqui in capsula. Quievit usque ad diem sequentem. Tunc paulatim inalbuit, & hirsuties conspecta est exactius. Alæ quoque creverunt, & tunc alacrior paulatim factus, admissusque tertio die concubitus peregit strenue.

Necydalorum quæ species sit, tum ex dictis patet, tum superius satis est expositum: Illud addendum est, quod alvus in aurelia contractior sit, & foris distentione inflationeque crebra tertia parte fiat longior, & major. In aurelia est ruptura trifida à vertice per dorsum thoracis. Et ibi prodit necydalus. Cæteræ partes sunt integræ.

Omnibus jam necydalis natis reliquis ante decimum quartum Julii, duo folliculi integri remanserunt, quasi nihil reddituri, licet densi admodum essent. Unus masculus sphæricus parvus, alter fœmi-

neus

neus duplo longior & satis amplus, paululum circa dorsum vermis in gibbum elatus, uterque albæ stupæ, sed serici subviridis in citrio; quanquam dilutior esset color in illo. Cum sphæricum cultri acie dividerem, cadaver in conspectum prodibat semibombyx, & seminympha foris. Nam anterior pars planè bombyx erat, posterior nympha, siquidem non totam exuerat pellem, sed tantum ejus posteriorem portionem, quæ juxta aderat in folliculo.

Dispositio cadaveris; erat incurva, ita ut priores pedes in pectore fere tangerent posteriorum par primum. Hic enim inter primam posteriorum syzygiam & secundam ruptum erat corium, ita ut nympha esset galeata pristinis exuviis, in quibus caput pectusque cum sex pedibus, & portio ventris cum primoribus duobus. Remota pelle, & aurelia, intus absolutus stabulabatur necydalus mas, isque vixerat, argumento, quod dum conaretur exire biduo antequam secarem, folliculum liquore perfudisset; imo & jam 19. Julii cum liberarem penitus, motus indicia in ventre & pedibus luculenta præbuit: Causa cur non potuerit, sese exuere & prodire, deprehensa est in cranii bombycis pertinace cohæsione, ut & in pedum anteriorum, lorica firmiter connata.

Itaque licet in dorso thoracis rimam tam in aurelia quam senecta fecisset, tamen extrahere caput & pedes non potuit. Sic ergo paulatim elanguit. Animadverti hic naturæ ingenium. Nam cum in exeunda senecta exarmentur priores pedes, & posteriores etiam plane secedant; tamen ibi relinquit vestigia, sub quibus postea renascuntur alii. In veterum autem bombycis loculamenta, alarum binnæ insertæ erant, totumque necydali caput cum cornibus cranii galea includebatur. Talis mas erat. Fœmina omni vita cassa adhuc monstrosior apparebat. Perfecto opere sericii (quod erat bombycium majus, & duorum articulorum articularis digiti longitudinem adæquans, sed longe tenuius masculo; intus album & leve splendensque, foris subcitreum villosum) exuere pellem bombyx conatus erat, indeque protraxerat totum dorsum, quod valde protuberabat, anterioribus in circulum contractis; sed ab oscillo se liberare ob pertinacem symphysin non potuerat. Itaque ibi senectæ caput, nymphæ vertex, & necydali conjuncta conspiciebantur; quæ conjunctio retinebat senectam in ventre, ne potuerit penitus avelli, & destrincti. Ideò & cohærebat, cum alvi acumine, non aliter ac si quis sacco fuisset inclusus; & circa caput astrictus; facto vero in tergo foramine dorsum extraxisset quidem, sed adhuc hæreret capite, & podice, ita jacens incurvus & exanimis. Sic se habebat senecta. Ex hac prominebat & aurelia, quod attinet partem superiorem. Ex aurelia vicissim necydalus fere totus eluctatus erat, fracto putamine in dorso, solutaque regione; sed capita cohærebant indivulsa, sicut & alvi extrema.

In ventre exorto magna copia ovorum conspiciebatur colore flavo. Nam fœmina statim etiam intra aureliam ovorum formam in sua matrice absolvit, sed quæ sine maris aspergine sint infœcunda. Itaque etiam vidi ova parturientem eam, quæ nullum marem fuerat passa. Conspicuum hinc fuit, quomodo natura exuat primum veterem bombycis pellem cum forma; postea transeat in nympham, cujus aurelia vicissim exuta prodeat necydalus. Triforme hoc monstrum erat dignumque contemplatu. In eo notasses etiam aureliam ea parte, qua alæ erant designatæ, nigram fuscamque, quasi afflata fumo fervente fuisset: deinde quantopere conata fuerit fœmina necydalus exire, perspicuum erat ex ovis eminentibus ex interstitio circulorum squamosorum.

Cohærent aliis ventris circuli interveniente cuticula tenui, contigue. Sed in hoc adeo erant circuli disjuncti, ut Zona juncturæ latior esset circulo. Apex alvi, senectæ, & aureliæ, ad lucem transparebant, ita ut cernere exacte posses confinia. Ad dimidiam verò aureliæ capacitatem pertingebat extremitas necydali circa dorsum hirsuti, licet imperfectè, quemadmodum & alæ nondum assecutæ legitimum incrementum. Et hactenus de monstris.

Necydalo vegeto tenax vita est, præsertim in pectusculo. Nam & capite & alvo abscissis, alas motitat strenue, & pedibus discurrit, idque usque in alterum diem aut amplius. Secta fœmina in alvo matricem exhibet ovis plenam, adeo ut post quadringenta jam edita, nihilominus superfuerint plura. Insistere & involuta esse subtilissimæ tunicæ videbatur.

Apparebant & nervosi quidam ductus, instar meatuum intestinalium. In medio ventris vesicula extabat, continens terreum succum coloris ravi seu fulvi. Hæc vesica per se continua systole & diastole agitabatur. Vitæ principum ibi tanquam in corde esse judicabam. Circa collum matricis; nodus geminatus albus, nerveus, qualis vesica animalium esse solet, durus splendensque cernebatur, idque intra ventrem. Nam de mammosis processibus externis postea. Nodulus unus major erat, alter minor. Collum vulvæ est instar tubi, cui succulento foris astant utrinque flavi noduli mammarum instar. Circa collum ambitus cum retinaculis

corneis, latis, inque summo obtusioribus, quibus genitale maris vicissim prehendit. Pectus carneum est. Caput membranosum & corneum. Cornua triquetra eminente dorso albo, pennis vero utrinque demissis, ut fieret triangulus. Si vivis præseces succus quidam tranlucidus ex dorso, seu culmo pennati cornu exit, intusque meatus apparet. Ita se habebat fœmina quam vivam aperiebam. Mortua nihil in ventre exhibuit præter cavitatem notabilem alvi juxta pectus, deinde humorum ilum vitalem. In vesica, quanquam nunc non amplius vividum; tandem matricis evacuatæ reliquias nerveas & membranosas. Maris superiora congruunt cum fœmineis. Ventrem si seces, rubeum humomorem multum intus inveneris, & præterea liquamen quoddam nervis plenum, cui connectitur meatus genitalis.

Genitale autem habet peculiare, carens & cæteris quæ fœminæ sunt propriæ. Ejus historia hæc est. Sub cauda lanugine prolixiore stipata, foramen est notabile, cum ambitu membranoso duriciei corneæ, in duos quasi dentes diviso. In hujus ambitus medio collum genitalis est trifidum, cum extremitatibus corneis. Circa hoc dispositi sunt aculei punicei (cornei processus omnes punicei sunt ad nigrum accedentes) duo superiores hamati, seu in uncos recurvati, ut sit forma videntia unci, ut cornua caprearum deorsum reflexi: inferior unus rectus. Hi aculei proximi sunt collo membri. Paulo citra in ambitus medio alii tres stimuli sunt parvi. Tot retinaculis comprehensam fœminæ vulvam attrahit, sibique jungit adeo firmiter, ut si distrahere congressos velis, citius videatur ruptura ventris & circulorum compages, quam remissura coitio, id quod sæpius attentavi. Sed & hinc pertinaciam conjunctionis æstimare licet, quod viderim totos dies æstivos una manere, & noctu, nescio qua hora, consentaneum, versus auroram, disjunctos perceperim, mane inventis ovalibus vermiculis pluribus, ipsis autem seorsim quiescentibus. Frigidæ aquæ injecti nihilominus cohærent, sale insperso & muria caudarum juncturæ durarunt: aqua chalchantina similiter addita non sunt divulsi. Immersi marem aquæ, fœmina in margine sicco relicta; etiam injecto atramento & sale in aquam; sed vixit, & coitum retinuit. Tandem ita reliqui per noctem in aqua, mane aliquot centuriæ ovorum in vasis fundo erant, ipsi necydali natabant vivi. Alteri mari in congressu præcidebam caput; non avulsus est.

Divisi pectus à ventre; hic hæsit donec per vim abstraherem. Caput & pectus, ut divisæ muscæ diu vixerunt, diutius tamen pectus. Hic mas in coitu ita dissectus in ventre similiter habebat humorum lutosum, spadiceum, cum quadam substantia intestinali, sublutea, membranosa.

Mas natus quarto Julii ob imbecillitatem quinto mortuus, sectusque nihil aliud continuit alvo. Alioquin vita necydali septem aut octo pluriumve dierum est. Ut enim dixi est pertinax; adeo ut cum confringerem quatuor ictibus principia alarum & pectus; post etiam alvum aliquoties, tamen vita manserit quasi inviolata, licet spiritu tandem dissipato, altero die ut plurimum ita tractati moriantur. Coitum mas ferventer appetit, parva mora post exitum ex aurelia; idque sæpius exonerato ventre, nonnunquam tamen etiam nullo humore emisso, & hoc evenit etiam in fœmina. Qui vegetus est, post primi diei congressum, interveniente noctis quiete altero die repetit eandem fœminam. aut in quamcunque inciderit, adeo ut ter quater peragat coëundi vices. Fœmina quoque toties marem admittit: quanquam non semper ova promat. Non enim gignit, nisi ova in se habeat, licet rore masculino concepto.

Post solutionem à congressu statim deponuntur ova ordine alterum post alterum, ubi videas quasi cum conatu & contractione alvi protrudi, excludique ex matricis collo exerto, adeò ut pavimentum tangat. Numeravi quadringentis plura ex una fœmina, ex aliis ferè quadringenta, quæ tamen dissectæ adhuc multa in sua matrice habebant. Quod ergo Vidas de centenis scribit, id de macris parvisque necydalis potest intelligi, quales ego vidi evasisse ex neglectiore nutritione, aliis triplo fere majoribus. Quidam mares emittunt alvi proluviem ante coitum semel; & iterum post secundum congressum. Interdum mares soluti, nec dum satiati, incipientem ova serere fæminam interpellant, & coeunt denuo, quanquam fœmina per vim cohæreat, cupiatque contracta alvo & pedum posteriorum detersione solvi. Ita una ante concubitum 17. emittebat, post primum soluta centum nonaginta quatuor & tunc iterum coiens; post quatuor horas revulsa, edebat 245. inde appetente mare humorem tanquam ex siphone ejaculabat, iterumque congressa, & liberata adhuc ova plura vicenis. Quæ ova quarto Julii erant edita colore citrino, septimo evadebant punicea, & inde plumbea. Detinebantur in capsula post fenestram pomeridiano soli exposita. Sterilia tamen colorem non mutabant, sed subsidebant duntaxat. In necydalis solutis observes aliquoties motum tremulum, qualis est à rigore & hortore febricitantium. Neque tamen febri laborare dixerim. Sed eam concussionem esse puto, ex alteratione & promotione seminalis materiæ,

ex-

exhalante inde vapore & nerveas partes convellente. Ultimus necydalus pumilio vigesimo quarto Iunii inter duo folia mori texens folliculum parvum prodiit decimo tertio Iulii, in quo præterquam quod minimum fecisset bombylium, etiam hoc peculiare erat, quod non exiret in basi folliculi sed juxta apicem facto foramine, contra ac alii omnes, mas autem erat, qui non timebat conjungi cum fæmella jam ter marem passa & vix spiritum trahente. Bis autem coitu impleto postea projectus est. Alæ etiam videbantur pictæ aliter ac cæterorum. Nam cum reliquorum sint lineis in longum & latum distinctæ, tanquam limbis, hic quidem quatuor ejusmodi lineas plumbeas in latum acceperat, sed inter secundam & tertiam, versus sinus alarum extimos, interjectus erat parvus quidam circulus, non exactus, lividus, cum puncto albo in medio. Verum enim vero tam ingeniosa natura est in hoc insecto, ut cum plura observaveris, scripserisque, semper tamen restent notanda plura.

Differentiæ. Quantum ad *Differentias* sumuntur illæ à *loco* & *colore*. Sunt *Indæ*, *Hispanæ*, *Calabræ*. Illæ pollicis humani magnitudinem excedunt, domus earum capitis. *Hispanæ* Italicis minores, majores & præstantiores folliculos texunt. *Calabræ* majores & plus serici largiuntur. Alibi quæ visuntur, magnitudine omnibus istis cedunt. *Coloris* ratione, sunt albæ, cinereæ, subflavæ. Aldrovandus tribus tabulis eos depingit. In prima priori loco depicta fœmina est, & tota candicat, exceptis posterioribus pedibus, qui flavescunt. *Secunda* tota est albocærulea, mas. *Tertia* ex albo læviter flavescit, & pedes habet omnes candidos. Hic album texuit folliculum. *Postrema* ita picta est, sicut nonnunquam sese contrahunt, vel metu vel frigore. *Prior* folliculus totus erat candidus, & à candido bombyce textus. *Secundus* pariter candidus est, & bombycis fœminæ opus. *Tertius* totus ferè viridescebat, maris opus, postremus fœminæ, ejusdem coloris. Qui in secunda tabula ponitur quartus, gemellus est, à mare & fœmina una laborantibus factus. vulgus hoc folliculorum genus doppiones vocat. *Tertius* quodammodo lacertæ vel alterius animantis caput æmulabatur oblongum, deinde paulatim extenuatum in acutum declinabat. Primi aureo sunt colore, uterque etiam monstrosus, quoniam ovales non sint. Quorum unus amygdalam efformare videbatur, cortici suo etiamnum involutam; alter malum Armeniacum. Tales vulgo nobis Venturini dicuntur. *In tertia tabula primo* loco habes Bombycis jam serico gravidi integri iconem, *secundo* supina parte sectam, sericum velut quædam intestina demonstrantem, *tertio* sericum exemptum, *quarto*, *quinto*, *sexto*, diversas figuras Chrysalidum, prout nimirum, magis vel minus perfectæ sunt. *Septimo*, *octavo*, & *nono* Bombycum diversa exuvia, *decimo* folliculos duos invicem cohærentes, *undecimo* folliculum planum, & compressum; *duodecimo* alium folliculum oblongum, ex quo Papilio jam jam erumpere tentat, *decimo tertio* Chrysalidem ex qua exiturus Papilio media sui parte propendet, decimo quarto folliculum, qui cerasum magnitudine vix excedit, postremo semichrysalidem, quæ ex folliculo pyri figura erumpit.

Usum in cibis invenere. Vir doctus, Germanos milites frixas comedisse scribit. Cohortales aves appositis impinguantur: apponi possunt, si de ægrè habentium salute desperaveris. De *Educatione* Aldrovandum consule. Sericum, de quo alibi, combustum, putrida vulnera mundat; cum sale mixtum, dentium rubiginem abstergit: cor corroborat: ideò confectionem Alkermes ingreditur. Funiculo ex eo facto, si viperæ suffocentur, in angina Medici feliciter utuntur.

Chrysalidos seu *Aureliæ* nomen, ovo Aristoteles tribuit. Omnes enim Erucæ, quæ folliculos texunt, cum se iis incluserint, figuram prorsus mutant. Nam cum prius molles essent, pedibus instructæ & moverentur, ederentque: tum indurescunt, pedes non apparent amplius, non moventur, nisi ad tactum, & veluti ovi speciem accipiunt. Mirum autem est χρυσαλίδες à Philosopho vocari: cum plurima etiam sint viridia, nec pauca pallida. Νεκύδαλα dici, alibi monuimus. Cum verò in Aureliam Eruca transiit, infantis fasciis involuti formam imitatur, facie humana propè, cum mitra & cornibus. *Arist. 2. de generat. anim. c. 1.*

Aldrovandus quatuor Icones unica tabula dedit. *Prima* insolentis, & forsan monstruosæ est figuræ cum ob enormem magnitudinem, tum maxime, quod in capite annexam habet velut promuscidem. Tota aureo colore resplendet, sed annulos habet nigros. Ejusdem coloris sunt Chrysalides, sive Necydali Bombycum, ex quibus quoque unam depinximus, eam autem, quæ secundo loco posita est. *Tertia* coloris est viridis, nonnihil ad cœruleum vergentis, punctis toto corpore maculata aterrimis. Hujus generis Erucæ folliculos non texunt, sed in Chrysalides immutaturæ, eo quo hîc pingitur, modo super aliquod lignum, foliumvè aut etiam lapidem extendunt, & solis ardore dein mutantur in papiliones, eos autem, qui ex albo viridescunt. *Quarta* etiam viridis est, sed auri instar resplendet, depicta est pronè, & supinè, item à latere. *Aldrov. H. Inf. 2. c. 25.* *Vide & apud Moufetum.*

Habet & novus orbis æmulum *bombycis* alium vermem, *temictli* dictum: qui se, postquam in justam magnitudinem adole- *Nieremb. lib. 13. c. 14.*

vit, in membranam feralem ab ipſo filis intextam condit; & deinde ac ſi parum eſſet; ſuapte ſponte detruſum in carcerem exhalaſſe animam, ſe libitinamque ſuam à ſurculo aliquo ſuſpendit, ut procedente tempore, in volatilem papilionem vertatur, ac inſperatas ſubeat transformationes.

Articulus IV.

De Curculione.

Curculio, quia in Papilionem abit, Erucis ſubjungitur. Nomen per ἀντίστιχον accepit, teſte Varrone, quòd nihil penè aliud in eo quam gula videatur. Græcis eſt κὶς & μίδα, fortè & τρώξ. Multa eorum vere prodeunt examina, ubi frumenta recens demeſſa, eaque madida, antequam occalluerunt, reponuntur, vel ubi granarii feneſtræ Auſtrinis flatibus, ſunt oppoſitæ.

Columella R.R. 2.c.10. Inveniuntur tam in faba, quam in tritico. Unicum *ortus* remedium, frumenta benè & commodè recondere: & fabam, cum in area exaruerit, confeſtim priuſquam luna incrementum capiat, excuſſam, inferre. *Columella R.R. 12.c.2.* Cato, areas amurcâ ſubigi præcipit: Columella eadem, parietes ſubacto luto, oblinire jubet, &c. Perimuntur ſalſugine in qua allium decoctum eſt, ſi ea pavimenta & parietes irrigentur. Refugiunt ſabinam hederam, lupuli ſalictarii flores, juglandis folia, abſynthium, abrotanum, nigellam, &c. Naporum ſemen miram in proſternendis vim habere, noſtra & avorum memoriâ obſervatum eſt. Quia dulce & oleoſum, appetitur: eo diſtenti, intereunt. Plura de iis vide in vermibus frumentariis.

Titulus II.

De Inſectis terreſtribus non alatis multipedibus.

Caput I.

De Aſello.

Nomen. Inſecta multipeda non alata ſunt, *Aſellus*, *Scolopendra terreſtris*, & *Julus*. *Aſelli* vocabulum inſecto huic Latini impoſuere, non quòd aſino ſit ſimilis, ſed quòd ad colorem ejus accedat. Quidam, *Cutionem* & *Porcellionem* vocant. Plinius *Centipedem* dixit. Ariſtoteli eſt ὄνος, Medicis Græcis ὀνίσκος, Theophraſto ὀνίνος, Dioſcoridi κυβαρὶς, Abſyrto ὄνικος, Aſiaticis, Galeno teſte, κύαμος, ſeu à forma fabæ, cui ſimilis dum ſe in globum contrahit: ſeu quod è fabarum folliculis & culmis prodire ſoleat. Plinius τύλον, à cutis callo & duritie vocat: alii ἴυλον ſed perperam. *Galen. 3. de loc. affect. lib. 11. de ſimp. facult.*

Deſcriptio Mouſetus Theatri Inſ. 2. c. 8. Inſectum eſt parvum, inquit Mouſetus, digitum tranſverſum vix longum, ſemidigitum ferè latum, colore livido nigricante. Quatuordecem illi *pedes*, utrinque ſeptem; ſingulis pedibus unica junctura, vix perceptibilis: duæ breves *antennæ*, quibus viam tentat: latera circa pedes ſerræ modo dentata. Tactus ſe in globum colligit.

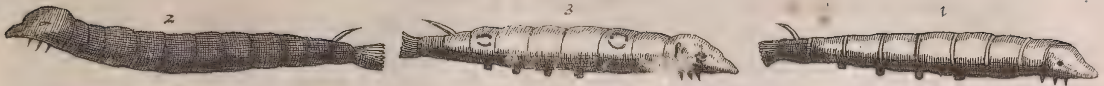
Generatio. Sub tegulis, & hydriis, planè aſininum colorem refert; quatuordecim illi pedes utrinque ſeptem; ſingulis pedibus unica eſt punctura; vix perceptibilis; duas habet breves antennas, ut viam tentet; tactus ſe in globum colligit; vel (ut Galenus loquitur) ad fabæ ſimilitudinem, unde κυάμος nomen indidit: latera circa pedes ſerræ modo dentata: ſub tegulis, vaſis aquariis, in medulla arborum exeſa, inter corticem & caudicem putreſcentem naſcitur; uti etiam ſub petris, ex humido putreſcente nati. Deinde coeunt, & à coitu ova deponunt (unde vermis) candida, ſplendentia; margaritulis ſimilia multa, & eodem loco coacervata, ut anno 1583. obſervavimus: tepido humore vivunt, in rimis parietum aut ædium latebris hyemem tranſigunt. Ex ovis primum vermes duriuſculi excluduntur, qui aliquantiſper fere immobiles hærent & albicantes; tandem parentum more, liquorem atque rorem ſugunt. In calidis regionibus & ſiccis etiam reperiuntur; ſed ibi nocturno rore vaporeque reſarciunt, quicquid per diem humoris fuerat exhauſtum. Galenus hoc Aſellum pacto deſcribit. ὀνίσκος κατοικίδιος ζῶον ἐστὶ πολύπουν ἐν τοῖς ὑδρηοῖς ἀγγείοις, καὶ ἐν τοῖς κοπρίαις γενόμενον; κατὰ δὲ τὰς τῶν δακτύλων ἐπερείσεις σφαιρέμενον. Ariſtoteli fuiſſe eum cognitum id probat, quod pediculum marinum huic ſimilimum dixerit, demptâ caudâ.

Uſus eorum eſt *in Medicina*, multiplex. Aperiunt, attenuant, diſcutiunt. *Urinæ difficultati* auxiliantur, ſi ex vino triti potentur. *Calculum pellunt*, ſi duo triti, cum ſtercoris murium & columbarum ſemidrachma, hauriantur. *Dioſcor. M. M. 2. c. 37.* In *regio morbo* ex mulſo Galenus propinat. *Plin. H. N. 10. c. 8.* In *aſthmate* ab Aſclepiade, ſi combuſti, cum melle ſumantur, commendantur. Fidem Hollerius & Agricola firmant. Oculorum ferè omnes morbos, ab adnatis vel innatis ortos tollunt, catarrhactâ excepta, ſi recentes benè contriti, ex convenienti liquore ſumantur, vel extra adhibeantur. Nihil de aurium dolore, parotidibus & ſtrumis dicam. Vivi *paronychiæ* applicati medentur. *Panos* cum reſinæ terebinthinæ tertia parte tollunt. Unguentum ad hæmorrhoidas dolentes utiliſſimum, ex unguenti populei unc. j. olei roſacei, in quo decocti ſunt aſelli unc. j. ſ. croci gr. 4. paratur. Alii cum adipe & butyro coquunt, & ovi luteum addunt. Olei violacei unc. iij. in quo quatuor aſelli ebulliere, ad tertiæ partis conſumptionem,

Tab. XXIII.

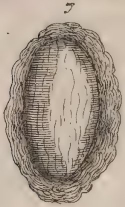
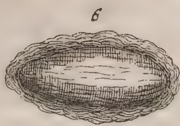
Bombÿces Aldrov Seidenwürm

Tab. 1



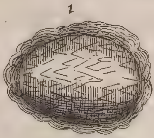
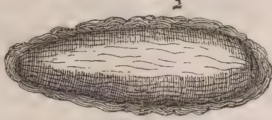
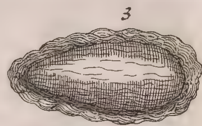
Folliculq

B. sese Contrahens

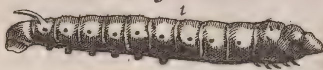
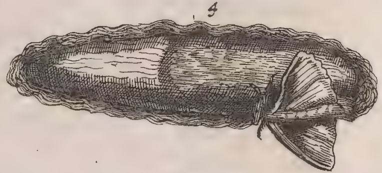





Tab. 2

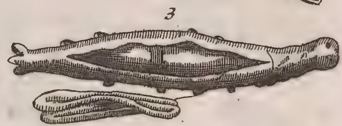
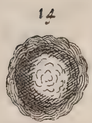
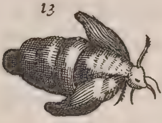




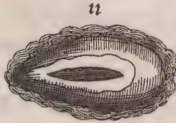
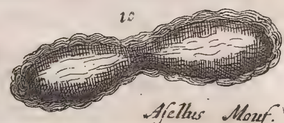
Tab. 3

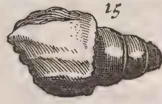




Asellus Mouf.

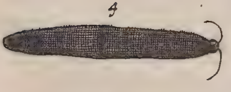


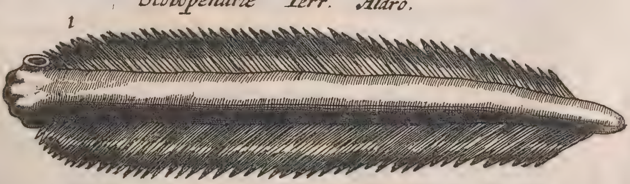
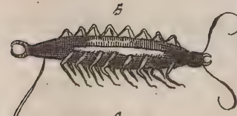
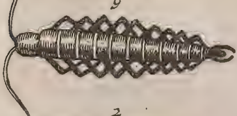

Scolopendræ Mouf.
Scol. Maxima Terrestr





Scolopendræ Terr. Aldro.



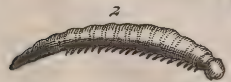







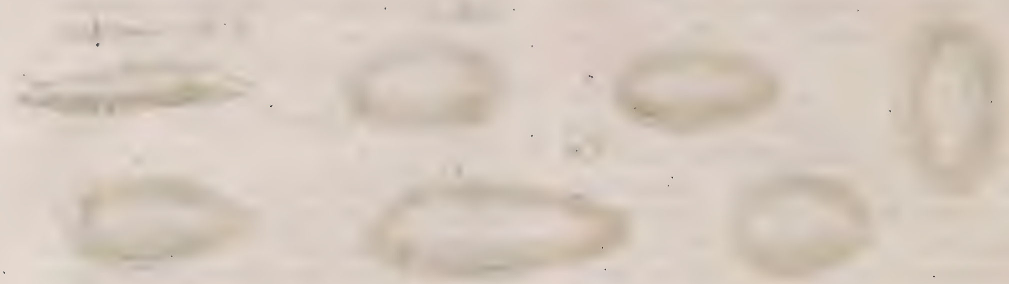
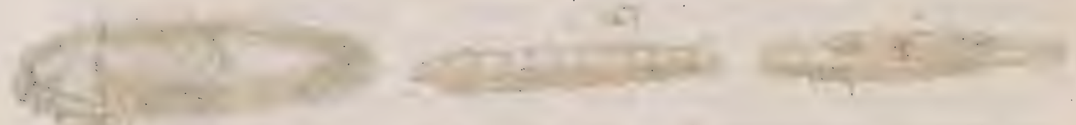
Iulq Glaberi Mouf.




I. Hirsutq














ptionem, salsum humorem extra inunctæ reprimunt.

Hartman. Praxis chymiatr. pag. 160. De Calculo quod dixi, certum Laurembergius pronunciat: cui & Hartmannus adstipulatur. Sequitur post assumptum medicamentum totius corporis calor: sitisque molesta, & circa pubem dolor affligit. Præparationem apud Laurembergium peculiari tractatu vide. Comeduntur à lacertis aquaticis, ranâ terrestri, & serpentibus. Ad Asellos pertinent *Pollin* & *coyayahoal.* *Nieremb. lib. 13. c. 18.* Mirificam vim excludendi spicula *pollin* habet. Insectum est parvulum, centipes: tritum & impositum, aculeos & sagittas ocyùs extrahit. *Idem c. 22.* Prædurus vermis est *coyayahoal*, aliis *tzinchoillin*, aliis *ichcaton* dictus, supernè fulvus, pede numeroso purpurascens. Arefactus, tusus, & aqua dilutus, maxillisque quotidie bis illitus, dolores dentium placat.

Caput II.

De Scolopendra terrestri.

Nomen. SColopendræ nomen ex eo datum, quòd σκόλοπα aculeum habeat ἐν ἕδρᾳ, volunt nonnulli. *Aldrov. H. Inf. 2. c. 25.* Quidam, *Hepam*, *Centipedam*, *Millepedam*, *Porcum lutosum*, & *Multipedam* dixere. Aristoteli est σκολόπενδρα, *Mouf. 2. c. 8.* Theophrasto σκολοπία, *Dioscorid. l. 6. c. 43.* Dioscoridi à serpentum interitu ὀφιοκτένη. Varino & Hesychio ἀμφιδεξφάγανον, aliis σήψ, nonnullis μυελόπους & πολύπους; vulgo Græcorum σκολοπέτρα dicitur. Nicandro ideò ἀμφικαρής, biceps, quòd pari facilitate prorsum capite, retrorsumque ducente cauda incedat.

Descriptio. *Agricola de Animalib. subterraneis.* Plurimos pedes habere, & pennis carere, Agricola scripsit, quod Julo potius debet coloremque eis æneum, corpus tenue, & latum, tres digitos aut ad summum quatuor longum addit. *Aldrov. l. c.* Asplenii folio similem Aldrovandus facit. Moufetus tantum à Julo differre vult, quantum locusta marina ab Astaco. Robertus Constantinus in cauda cornigeram comminiscitur.

Natura. In truncis arborum, aut lignis, vel palis terræ infixis, & gignitur & vivit. Amotis egreditur; aliàs plærumque latere solet. *Theoph. H. P. 7. c. 11. & l. 8. c. 9.* Circa radices gladioli reperiri apud Theophrastum habemus. Olim Rhytienses & Obterietes sedibus suis pepulerunt, si Æ- *Ælian. H. A. 15. c. 26.* liano & Plinio fides est. Ex frequenti exitu; serenitatem aëris rustici præsagiunt.

Morsus. Ad *morsum* ejus, locus undique livescit, putrescit, intumescit, & vini rubri fæcibus similis videtur. Contra eum commendat, *intra*, salem ex aceto; Ægineta trifolium asphaltites cum vino: Actuarius nepetam cum eodem; Dioscorides, rutam sylvestrem, radicem dracunculi tritam; serpilli ramos & folia; Aëtius absynthium & mentham cum vino. Quidam morbum remedia respuere credunt. *Extra*, locus scarificari, mox profundè incidi debet. Venenum per cucurbitas extrahitur. Tum succum centaurii minoris cum tertia parte vini dulcis, ad mellis consistentiam coctum imponito, & corium superligato, per octo aut quatuordecim dies; locum tandem cum spongia vino calido intincta foveto, & Scolopendræ morsum certò curabis. Reliqua apud Plinium & Dioscoridem vide.

Usus. Habent tamen & in *Medicina* aliquos usus. Oleo decocti capillos cum levi prur- *Ætius l. 7.* itu auferunt. Cimices suffiti interficiunt, &c.

Differentiæ. Aldrovandus *Ophioctonen* diversam à volgari esse credit. De cætero, aliquot ipse species observavit. *Prima* est colore amethystino, albis ruberrimisque punctulis maculosa. *Altera* lutea, maculis obscuris insignita. *Tertia* minor, colore rubicundo, per tergus atro. *Quarta* vulgaris, aurei coloris ad castaneum nonnihil vergentis. *Ultima* viginti instructa pedibus, proceriusculis & longissimis antennis, colore subferrugineo.

Moufet. l. c. Moufetus tres species exhibet. *Prima* est maxima, terrestris Scolopendra, ea quam vides crassitie & longitudine est, color totius corporis ex fusco nigricante splendens. Singulis incisuris pedunculus appendet luteus, id est in singulis lateribus sexaginta prorsum & retrorsum æqua facilitate promovet. Nam & caput versus ingreditur & in caudam; ideoque à Nicandro & Rhodigino *biceps* dicitur. Partem inter caput & alvum non simplicem sed multiplicem habet: quo fit ut præcisum hoc genus vivere possit. Irritatus hic Scolopendra tam acriter mordet, ut Ludovicus Atmarus (qui nobis eum è Libya dono dedit) quamvis Chirotecis duplicique linteo munitus, vix eum manu petentem ferre potuerit: altè enim in linteum os forcipatum adegerat, diuque pendulus vix tandem excuti permisit. Horum alium ex novâ Hispaniolâ allatum linea quædam flammea medium per dorsum ornat, atque æneus later pilorumque color commendat: habet enim capillares pedes, atque armatim se tollens celerrimè currit. Hoc summa admiratione dignum est, quum natura huic animalculo caput minimum dederit, memoriam tamen, vimque rationis æmulam, neque congio, nec urceo sed amplissima quadam mensura tribuisse: cum enim innumeri adsint pedes, quasi remiges, & à capite veluti clavo alii permultum distant; novit tamen quisque officium suum, & pro imperantis capitis mandato, in hanc vel illam partem se conferunt.

†

Caput III.

De Iulo.

Moufetus Theatri Insect. 2. c. 8. Nomen.

IUlos Græci, mea quidem ſententia, inquit Moufetus, non à lanugine, ſed à nucum juglandium atque avellanarum veluti caudis, quarum villi callo compactili infixi, Julos hos repræſentant: unde & ipſi Ἴȣλιον nomen ſortiti. Ego Latine Julum dici non neſcio, ſed triremem quoque dicere auderem. Quandoquidem Lycophron Paridis triremes numeroſis utrinque ſcalmis celeres ἰȣλοπέζȣς vocat. Eandem ſimilitudinem Nicander Scolopendris applicat, unde pariformes eſſe Julum ac Scolopendram facile apparet. Hos Hiſpani Centopeas, Itali Cento gambi: Angli (ex me forſan) Gally worme dicturi. *Numenius* Lumbricos terreſtres nigros Julos item vocavit Athenæo teſte libro 7.

-----ἶȣλοι
κέκλωνται μέλανες γαιηφάγοι ἔντερα γαίης.

Nihilominus niſi fuerint etiam multipedæ, in Julorum numerum nomenque non venient. Sunt autem Juli breves, (ut dixi) Scolopendræ pedum numero non aſellum tantum atque Erucarum gentem, ſed omnia alia inſecta vincentes. Julorum *alii glabri*, cernuntur, *alii hirſuti*. Glabrum *unum* vidi in lactula capitata, parvi junci fluviatilis craſſitie, atque ea quam videtis magnitudine: caput illi nigerrimum, dorſum aurea tinctum flavedine. Venter ex cæſio argentatus; inciſuræ pedeſque capillares totidem, ut oculos & memoriam facilè fugerent. *Secundus* totus nigreſcebat, alba linea excepta, quæ à capite ad caudam uſque recta per dorſum ducitur. *Tertius* obſoletius flaveſcit; caput illi rubeſcit, uti & pedes; antennæ autem & naſcentes juxta caudam ſetæ liveſcunt. *Quartum* ſi corpore nigrius punicantem feceritis, pedibus autem & antennis levius, facile rem expedietis. Horum alios è muſco arborum corticibus innaſcente prodeuntes, alios ſub ollis truncisque putridis latitantes cepimus. In hirſutos non plures incidi quam duos. *Primus* hac figura & forma albicans, in muro repſit; pili breviſſimi innaſcentes nigri fuerunt. *Secundus* ventre ſublivido dorſoque inamœna flavedine maculato: eſt illi os punicatum, ocellus niger, pili caneſcentes. In arboribus effœtis, atque annoſis inter corticem & lignum latitat, atque etiam inter ſaxa muſco villoſo ac denſo obducta. Omnes Iuli tactu ſe in gyrum colligunt & convolvunt.

An ſint venenati equidem ignoro: ſed ſi fuerint, ſanè perbeatum Pennium, qui variè ipſis nuda manu irritatis ac læſis, inmorſus ſanuſque evaſit. Georgius Agricola ænei coloris Iulum, (ſed is Scolopendram vocat) his verbis recenſet: Scolopendra admodum exigua, in truncis arborum, aut in palis terræ infixis, (unde nomen invenit) gignitur & vivit; quibus amotis vel commotis egreditur, aliàs omnino latitura. Pennis caret, ſed plurimos habet pedes. Si quando repit, corporis partem mediam, veluti arcum intendit: ſi bacillo alia vere tangatur, ſe contrahit: color illi æneus; corpus tenue, nec latum, tres tranſverſos digitos longum, ad ſummum quatuor. Alia item ſpecie, iiſdem ferè locis reperitur, corpore exili & terete, fili ferè craſſitie, ſpadicei coloris dilutè: pedibus adeò numeroſis atque exiguis, ut eos numero complecti ἐκ τῶν ἀδυνάτων ſit, quatuor digitos tranſverſos longa eſt: ſub ollis degit & aſſeribus putridis. Avicennæ Scolopendra, (qui etiam Iulus) ſolummodo 44. pedes habet, palmam longus, tam exilis ac tenuis, aures ut intrare poſſit libro quarto Fen. 6. tractat. 5. capite 19. Hujus (inquit) aut nullum aut languidum venenum eſt, nec magnum dolorem excitat: qui floribus Aſphodeli, vel ſale cum aceto mixto ſtatim ſedatur. Iuli noſtrates, (inquit Geſnerus) ſi in ædibus fuerint, ad Saccharum Thomæ, id eſt puriſſimum (ceu ad optimum caſeum mures;) congregantur. Bruerus noſter (peritus ac induſtrius naturæ explorator) Scolopendras ſe in Anglia vidiſſe, & habere referet noctilucas, in ericetis muſcoſis toto corpore fulgentes. Cui licet, mentiendi neſcio, ultrò credam: eò tamen magis, quod Oviedus idem in nova Hiſpaniola per agros; & Cordus in Germania in cellis humidis obſervaſſe ſe ſcribunt. Mirum eſt quod Plutarchus refert, beſtiolam aſperam multis pedibus celeriter ambulantem, multo cum ſemine ab Ephebo Athenis ejectam, libro 8. Sympoſ. probl. 9. Iulus cellarius in pulverem crematus, mirifice urinam provocat. Merula. Iulorum humor cum cruore ex aſellis expreſſo, ad albuginem oculorum tollendam divinum & efficax remedium. Arnold. Brev. 1. capite 18. Atque hactenus de Iulis, de quorum natura Heſychii, Ariſtotelis, Nicandri, Lycophronis & Ardoyni varias opiniones prætereo, quia variæ non veræ.

HISTO-

HISTORIÆ NATURALIS DE INSECTIS LIBER III

De Insectis Terrestribus apodibus.

Caput I.

De Vermibus in genere.



ET hæc de Insectis terrestribus pedatis volumus. *Apoda* sunt *Vermes*, *Teredo*, *Lumbricus terrestris*, *Tinea*, *Limax*.

Nomen. *Vermi* nomen inditum, quod se in multas partes vertat ac torqueat: vel quòd verrat, seu ad partes oppositas se trahat, ut Isidoro placet: nisi fortè ab ἕρπω deducere malis, quod repere significat. Græcis est σκώληξ, aliquando δερμίδη.

Generatio. Mater omnium non tam putredo est, ex humidi nimia abundantia, cum calido juncta exorta: quam semen vel seminale principium, quod idoneam materiam nactum, & à calore ambientis excitatum, sese exerit, & vitales operationes exercere incipit. Unde accidit, ut & in illis quæ putrescere nequeunt reperiantur: molitoresque dum suorum lapidum læviorem stylo castigant, vermes ibi natos reperiant.

Natura. Plin. H. N. l. 11. c. 37. Nulli generi oculos esse Plinius asseruit: levissimum quibusdam vestigium Galenus. Sentire, gustare datum. Percepto sonitu latescunt. Amara refugiunt, dulcia requirunt & sugunt. Repunt, in arctum corpusculi sui partes colligentes, & posteriora attrahentes, quod εἰλυσπᾶσθαι propriè Græcis. Motu undarum moveri Galenus dixit. Galen. de Diff. puls. l. 1. Nullum iisdem ingenium vel memoria. Unde quidam *obliviosos* dixere. Medio corpore dissecti, utraque parte vivere videntur; iisdemque aluntur, ex quibus constant.

Usus. Cedunt aviculis & aliis animalculis in cibum, sed & ab Indis omnigeni comedi dicuntur. Crudos vorare, Lopezius testis est. Quæ de Schamir verme; cujus in findendis lapidibus ad templi Salomonici structuram usus, Iudæi scribunt, nugæ sunt.

Differentiæ. Multæ eorum *Differentiæ*, sive magnitudinem, locum, colorem, sive alia attendimus. Sunt *parvi*, *mediocres*, *longi*, & quidem ita ut ad cubitos se extendant. Sunt *nigri*, *rubri*, *igneo colore* micantes. Quidam rubicundo circulo propè caput insigniuntur. Habent alii caudam; carent eadem alii. Anno M. C C. L X X X V. Scorpionum instar caudati in Prussia vagabantur. Intra diem tertium puncti extinguebantur. Author libri de Natura, *aurei coloris* quosdam esse ait, qui statim ac nati sunt à parentibus alantur, deinde absque cibo vitam transigunt, ut quasi immobiles jaceant. Constituto tempore reviviscere addit. Vestiuntur nonnulli pilis, quidam non item.

Apud Mechoacanenses, *Itzuaqua* vermis, qui & *Sipantipe* dicitur, duobus corniculis rubris iter prætentat; nigro fuscoque variegatus. Nieremb. H. Exot. 13. c. 16. 21. & 22. *Tlaxquipillin* Mexicanis seu marsupium terræ vermis quidam niger dicitur, cujus pulvis inspersus medetur lepræ. *Coyayahoal*, aliis *Tzinchoillin*, & *Ichaton*, prædurus vermis est, supernè fulvus, pede numeroso purpurascens. Arefactus, tusus, & aquâ dilutus; maxillisque quotidiè bis illitus, dolores dentium placat. Anno M. C. IV. ignei vermiculi, incertâ specie, in Italia per aërem vecti, ceu densæ nubis objectu, solis etiam lumen humanis oculis auferebant, &c. Nos secundum subjecta, in quibus nascuntur dispescemus.

Cap. II.

De Vermibus in specie.

Articulus I.

De Vermibus qui in plantis nascuntur.

Punctum I.

De Vermibus arborariis.

VErmes alii plantis, alii animalibus, alii homini innascuntur. Nihil de lapidibus dicam. Plantarii vel sunt *Arborarii* vel *Fruticarii*, vel *Leguminarii*, vel *Frumentarii*, vel *herbarii*.

ARBORARII, quidam lignum, quidam corticem, nonnulli folia, flores, & fructus exedunt.

Ligni-perdes dupliciter distinguuntur, vel ab ipsis arboribus, vel lignis: infestant non- Mousetus Theatri Insect. 2. c. 19.

nonnulli ficum, alii sorbum, alburnum, esculum, Cinnamomum, Platanum, Quercum, &c. Eorum qui in *ficis* existunt, alii ex ipsis nascuntur arboribus: alius item paritur, qui vocantur *Cerastes*. Quum enim vermium magna pars specie formave inter se differunt, discrimen tamen præcipuum in his est, quod in aliâ arbore fructuve nati, translati in aliud genus servari nequeunt. Cerasten autem & in oleâ nasci, & in fico parere asseverant. Habet itaque & ficus suos vermes, & illos quoque emittit, quos alienos receperit. Omnes tamen in Cerasten figurantur, sonumque edunt parvuli stridoris. Sypontinus duo illi cornua in capite assignat. Cum erodendo tantum loci excavaverit, ut semetipsum circumagere possit ὥσπερ οἱ μύσλοδοι, aliud animalculum progignit, & unam speciem in aliam (erucarum more) transmutat.

Et *Sorbus* arbor infestatur vermiculis rufis, pilosis atque ita emoritur. *Mespilus* item in senecta vermes tales procreat, sed grandiores quam in aliis arboribus, ut Theophrastus refert. *Alburnus* vermem profert Thripiformem, ex quo Culices deinceps vel Phalænarum species nascuntur, ἀχερδῆναι ζῶα τινὰ ξυλοφάγα Hesychio, quia Pyros sylvestres acriter infestant.

Vermiculus in *Esculo* arbore (*Galbus* à Suetonio dictus) miræ est exilitatis, unde qui primus Sulpitiorum Galbæ cognomen tulit, à summâ gracilitate ita vocatus est. Carabum *Platanus* producit, (testibus Hesychio & Aristotele) vermem cancris marinis similem, sed sex tantum pedibus donatum. Κασιοβόρος σκώληξ Hesychii hoc modo nascitur: (Theophrasto autore;) ligni Cinamomi ramulos binum digitorum longitudine abscindunt; recentesque bovinis tergoribus insuunt; tum exinde lignis putrescentibus vermiculos nasci ajunt, qui lignum corrodunt, corticem nullatenus tangunt ob acrimoniam: lignum hoc in ædibus Pennii visum est, à vermiculo erosum, quod cinerei fuit coloris; non valde durum, insipidum prorsus, & inodorum, contra quam Lusitani aliquot mercatores, & medicastri simplicium ignari, affirmant.

Raucæ vermes *Quercus* radici innascuntur, iisque nocent. Olea (inquit Plinius) male ponitur, ubi quercus effossa fuerat: nam relicti in quercus radicibus raucæ vermes, ad oleæ radices transeunt, atque eos infestant.

Corticarii vermes pauci à veteribus nominantur. Decempedem illum *Clopt* dictum superius descripsimus.

Folia arborum & flores depascunt *Syrones* dicti, quorum crassities quantilla sit ex eo cogitare possumus, quod inter folii tenuissimi membranas fodiendo serpit, salva utraque epidermide. Post aceti lumbricos: (inquit Joachimus Camerarius) nullum vermiculum vidi adeo compressum. Cuniculi, quos agit, subtilissimas aliquando lineas & fibras referunt; folia cerasi & mali maculata plurimùm lædunt, atque post satietatem excidunt, & videntur ex multis seminibus peponum secundum latum conglutinatis formati, nisi quod longè sint minores. Ab his emortuis aliud prodit insectulum, veluti & hi ab alio.

Syronibus persimiles ἄκαροι quos Angli tam in lignis, cortice, folio, floreque & fructibus arborum, quam caseo & cera genitos, mites id est minutulos sive atomos appellant; à Syronibus eo differunt, quod ex multis Acaris constare videntur. Acarus autem ipse globosum, album, sepes, & pedicillo simile est animalculum; tam nullius ferè substantiæ, ut inter digitos pollicemque fortissimè compressus, ob exilitatem lædi sentirive nequeat. Antigonus eum & Aristoteles Διὸς τάμιον vocarunt, id est Jovis promum; eam fortè ob causam quod crassissima vini dolia rostro perforat. Et sane nisi Jovis ei aliquid inesset aut divinæ virtutis, quomodo tantæ vires in tam pusillo & pænè nullo corpusculo cernerentur? In *fagi* quoque *foliis* tubercula parva reperiuntur, in quibus vermiculi exiles.

Fructus etiam arborum (ut Theophrastus loquitur) est σκωληκόβρωτος: etiam cum adhuc crudus est, ut in Sorbis, Mespylis, pyris, malisque cernimus. Oliva tam in cute quam nucleo vermes κάρπας vocatos patitur: unde haud contemnenda pestis Theophrasto dicitur, quæ non solum succum & oleum absorbet, sed etiam nuclei tam duri ossa exedit. In *Gallis* perforatis vermiculi etiam deprehenduntur, ipsa intima medulla geniti; è quibus postea muscarum & culicum quorundam genus oriri, Valerandus Doures Pharmacopæus Lugdunensis author est. In *Quercus* item glande & pomis illis fungosis vermes aliquando nascuntur; eoque anno famem & annonæ caritatem Astrologi præsagiunt. *Nucibus* avellanis vermes inesse notius est, quam ut de iis contendam: præsertim æstate humida, & vento ex Austro flante. Mirum est quod Ringelbergius libro experiment. scribit: Hos vermes lacte ovillo ad serpentis magnitudinem enutriri posse. Cardanus tamen idem confirmat, modumque nutricationis, septimo de rerum varietate ostendit. Vermiculi in *ficubus* arefactis similes iis qui in avellanis nascuntur, capite nigro, reliquo corpore ex luteo albicante, sed minores. *Conos cedri* vermibus esse obnoxios comperi, (inquit Bellonius) quemadmodum & pineos. Cecindelam fœminam crassitie referunt, digitum transversum longi, capite formicæ, sed magis compresso; incisuris duodenis; pedes *juxta* caput

Tab. XXIV

Vermer Arborej Holtzwürm Mouf.



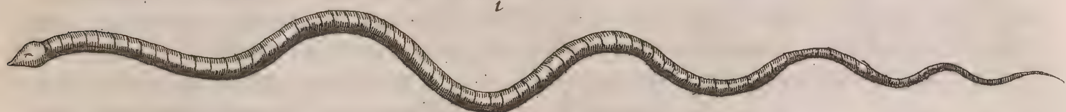
Vermes Fructuum (leguminum Mouf.

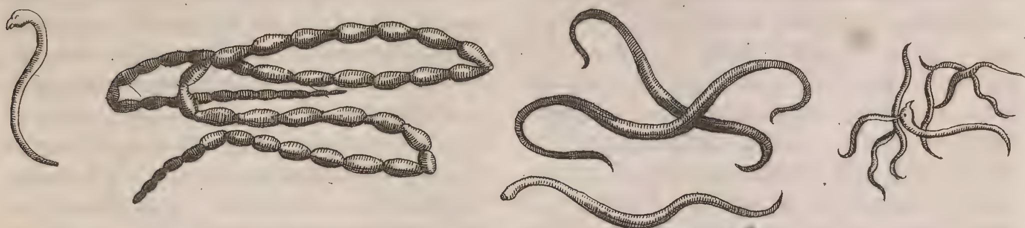
g

Vermes Hominum Menschen würm Aldr.

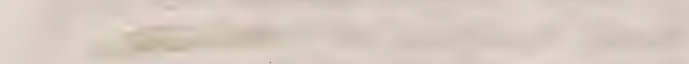
Spülwurm

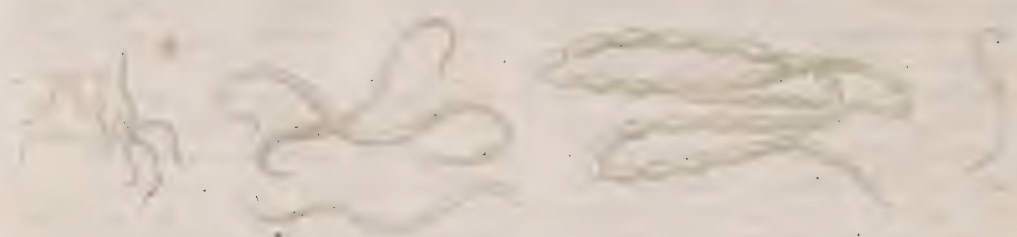
i














caput utrinque tres, antennæ circulares binæ, venter craſſus, cauda mucronata. In præduris quoque & lignoſis *opali* pericarpiis, ſemen ineſt latiuſculum & ſæpè, vermiculis exeſum: quorum veluti aurelias ibidem reperies. Nulus denique fructus nominari poſſit, quem non tinea aut vermis inficit: imo ipſum aliquando Manna (ut Poëtæ fingunt, Deorum; ut Scriptura aſſerit: Dei filiorum cibus) putredinem & vermem admiſit, quum, præter Jehovæ mandatum in craſtinum reponeretur.

Huc refer *Nopal Ocuillin*, ſeu Tunarum vermes, *Axocuilin*, & *Cuchipilutl* Indorum. De illis ita *Nierembergius*. Familiare eſt hucxutlæ, provinciæ Panicenſis, tunarum genus, folia ferens longa, & anguſtiora cæteris, intra quæ ſolent vermes generari lineis candidis cyaneiſque diſtincti, mirabilis facultatis in curanda inſania, ſi bini tuſi, & reſoluti ex aqua ſemel intra ſumantur; aut ſi inveteratus ſit morbus, bis aut ter: inducitur enim è veſtigio ſomnus, permiſſuſque æger dormire, paulo poſt mente conſtans expergiſcitur, atque reſipiſcit. Sunt autem hi vermes innoxii, neque ullum inferre nocumentum ſolent, ſi intra corpus deglutiantur: quo fit, ut intrepidè poſſint propinari. Addunt, paralyticis atque epilepticis eâdem menſura conferre.

Nieremb. H. E. l. 13. c. 30.

De *Axacouilin* ita idem. Plurimum uſum viliſſimæ etiam naturæ hîc videbimus. Naſcuntur inquit Franciſcus Hernandus, in arboribus guampatli, aut aliis, quas noſtri ob ſimilitudinem prunos vocant (cùm tamen ad myrobalanorum Arabicorum pertinere genus alicui fortaſſis videri poſſit) vermes quidam hiſpidi, *axocuillin*, ſeu ferentes axin; pallentes, vix longi binos latos digitos, ac pennam craſſi anſerinam. Hos indigenæ ab arboribus deturbatos permittunt ad ignem ex aqua elixari ac diſcoqui, donec comminuantur, & adeps ejuſdem coloris, axin nomine, ſupernatet atque emineat. Colligunt hunc ad uſus multiplices incolæ, & conformant in globos, è butyro vaccino parari ſolitis haud abſimiles, olei odore & lenitate, & ad omnia, quibus oleum conferre ſolet, præſtantiſſimos, non tamen in nutrimenti uſum adhuc venêre. Dolores, quamcunque partem corporis obſederint, ſedant: nervos tenſos laxant, emolliuntque, diſcutiunt tumores, aut, ſi natura in id potius propenſa ſit, maturant: eryſipelatis deſinentibus conferunt, ulceribus ferunt ſuppetias, convulſiſque, nec non enterocelis, addita reſina ac picietl, collectioneſque cujuſvis generis brevi admodum minuunt atque diſcutiunt.

Nieremb. H. E. l. 13. c. 11.

Cuchipilutl ita deſcribit Nierembergius: Vermis genus eſt juxta moros aut ſalices verſans, bombycis magnitudine, & pænè forma, ſeſe illius inſtar Octobri menſe firma convolvens membrana, ac prodiens Aprili, converſus in papilionem. Suſpendunt hunc Indi infantium cunis, atque ita ſomnum illis conciliari credunt. Unde impoſuere ei nomen. Idem in pulverem redactus, ac ex vino proprio, quod pulque vocant, totus potus, Venerem ſtimulat. Mexicanis agris provenit, & ex his quas dixi arboribus victum ſibi quærit.

Nieremb. lib. 13. c. 13.

A lignis in quibus prodeunt ſumptas differentias, ſi attendas, vel innaſcuntur virentibus truncis, qui δῆκες dicuntur: vel in aridis & exſuccis qui ἔγξυλα, vel in ſolidis & ſiccis qui *Thripes*, vel in lignis calidioribus qui *Termites*: vel in ſolidis & ſiccis qui *Coſſi*: vel in navium tabulis qui *Teredines*.

Δῆκες fortè ἀπὸ τοῦ δάκνειν nomen ſumpſerunt, adeò ut ſæpè ad earum radices magna pulveris vis, mordent enim & mandunt vivas arbores, quaſi ſerratione facta, conſpiciatur: caput huic deforme; varium, tegmine coopertum, quod exerere & contrahere pro lubitu poteſt. Pedes habet in poſteriore parte caudam verſus, ſicut Coſſi in pectore; reliquum corpus tunica arenoſa tegitur, quaſi putamine; qua exuti moriuntur, ut cochleæ teſtis nudatæ. Tempore à natura conſtituto, in thecam aureliæ ſimilem obdureſcunt, ſed quæ beſtiola pennata inde provenit, nondum animadvertimus. Coſſo longe major ob nimiam edacitatem, & minus delicatus. Pici martii, aliæque ligniperæ aves roſtro virentes arbores percutiunt, & ſono concavitates inveſtigantes, eo loci perforant & pertundunt, donec ad mordellas iſtas pervenerint, ipſaſque deglutiverint. Valdè enim delectantur hoc cibi genere, ejuſque gratia integros aliquot dies in perfodienda arbore inſumunt.

Ἔγξυλον in ligno ſurdo reperitur, & pumicoſo, quod ne baculo quidem percuſſum ſonum edit: Ceraſtæ Theophraſti, & pityocampæ Medicorum valdè cognatus, niſi quod tres tantum utrinque pedes conſecutus ſit. Viroſum illi & pertinacem odorem, & vim valde ſepticam tribuit Geſnerus.

Θριπὲς à terendo dicti videntur, vulgares ſatis vermiculi ac frequentes, parvi, corpuſculis albidis, capitibus nigricantibus vel ex rubro infuſcatis, pedibus ſex juxta collum tenuiſſimis, exilibus, & cum rubedine non magna nigricantibus; vermiculo avellanæ nucis ſtructurâ corporis perſimiles, ſed medio minores atque breviores; nigra ligna non amant, ſed albicantibus duntaxat (qualia ſunt Alburni, Coryli, Betulæ, Cinamomi, Platani) innaſcuntur: quæ jam arida ſolidaque perterebrant, & abſorpta humiditate cariem inferunt.

Termitem producunt ligna ſolis nimio calore torrefacta; qui (Servio authore) ex

ipſa medulla genitus, matrem tantum abſumit, oſſeamque & corticeam ſubſtantiam non attingit. Ingratum ſanè animalculum, tantoque aliis vermibus deterius, quanto cordi arborum, & vitali ipſi fonti pernicioſius; vivunt enim aliquando cute & oſſibus ſpoliatæ: atqui medulla abſorpta, ſtatim pereunt, nec mederi tanto valet vulneri natura. Corporis effigie Coſſos referunt: ſunt autem minores multo, & non parum molliores.

Coſſi rugoſi admodum ſunt corporis, unde & Conſules quidam Romani Coſſi vocabantur. Majores Coſſi fere minimum digitum craſſi videntur, & tres digitos transverſos longitudine adæquant; colore albicante, erucis majoribus ferè ſimiles: quare à Plinio prægrandes Coſſes dicuntur; pedes utrinque tres, non procul à capite penduli, breves, exiles, nigricantes. Corpus annulis duodenis conſtat, verſus caudam ſemper minoribus & pellucidis; caput craſſiuſculum, colore nigro, duæ in fronte laminæ; juxta os ſunt exiguæ quaſi ſetæ aculeatæ, ſinguli annuli in lateribus, ſingulis punctis rubentibus modicè cavis notantur. Tardigradum valdè eſt animal, & motus vix perceptibilis; qua de cauſa ventricoſos & deſides coſſos appellat Feſtus. Oculos habet parvos valdè, dorſum teres, ventrem nonnihil concavum, colore albicante dilutum; obeſuli videntur & valde molles, lignis noviter ſed intempeſtivè cæſis innaſcuntur; ſi verò diutius reſecta fuerint, plurimamque humiditatem amiſerint, minores oriuntur Coſſi, magnitudine ſolum à majoribus diverſi. Veteres in Ponto & Phrygia, (ut Plinius & Hieronymus tradunt) iis quaſi delicatiori cibo veſci ſolebant, atque eum in uſum farina saginabant, ut vermiculi quoque altiles fierent. In medicum etiam uſum veniunt Plinio teſte; ſanant enim ulcera, lac augent, homas illiti percurant; id quod Albertus quoque confirmat.

Teredines, capite ad paſtionem grandiſſimo, rodunt dentibus, perforantque robora, vel ſono teſte. Hæ tantum in mari ſentiuntur (Theophraſto teſte) nec aliam putant teredinem proprie dici. Horum alios tam longos in navibus Venetorum quæ diu in Alexandriæ portubus conſtiterant, repertos meminimus, ut cubitum longitudine, pollicem craſſitudine æquarent. Quales etiam inclytus ille Franciſcus Drakus, alter quaſi Maris Neptunus, in nave ſua orbivaga (canè jam penè ſpongioſa) domum reduxit. Vidimus alias Teredines unciam longas vermi farinario perſimiles. His corpus teres, caput ex luteo ſplendente, parum rubens, os forcipatum, à cujus quaſi labris parvæ ſpinulæ naſcuntur; pedes utrinque terni, inciſuræ corporis undecim, aliquantum rubentes: reliquum corpus dilutè liveſcit cum ſplendore; quo majores fiunt, eò ex phæniceo obſcuriùs ſplendent; quò verò minores, eò intentiùs albicant. Itali Byſſam, Hiſpani ab edulio Bromam vocant: exedit enim naves & perforat; unde Ariſtophanes in Equitibus triremem exeſam, loquentem, introducit his verbis ὑπὸ τερηδόνων σαπεῖς τῶ ταῦτα κἀγγηράσομαι. Sic etiam Ovidius 1. de Ponto. Eſtur ut occulta vitiata teredine navis. Teredines non naves tantum, ſed & ædium trabes infeſtare. (Pace Pennii dixerim) ex Homeri Scholiaſte (Odiſſ. λ.) conſtat, cujus hæc ſunt verba: Melampus, cui Draco aures purgaverat, ut Brutorum ſermonem intelligeret, ob boves Iphicli abactos in carcerem conjectus eſt. Ubi cum intellexerat ex Teredinum colloquio, parum ſupereſſe de trabe, efferri ſe juſſit, ne illa decidente vitam finiret. Atque dum à viro & muliere ſublimis factus efferretur, domo corruente, uterque reverſus periit. Patet id etiam ex Comicorum Latinorum facilè principe, quam Philolachen adoleſcentem his loquentem verbis introducit:

Atque illud ſæpè fit: tempeſtas venit,
Teredo ædes ingreditur, & vermis malus.
Venit imber, lavit parietes, perpluunt
Tigna, putrefacit aër operam fabri, &c.

Magnis hi præſertim nocent *arboribus*, nempe Quercui, pyris, malis, caſtaneis, larici, juglandibus, fagis, meſpilis, ulmis & latifoliis ſalicibus: in quibus immaturè cæſis, & plantatis, pinguedo quædam mollis & mala oritur (alburnen & alburnum ſaltuariis dictum) omnium Teredinum ſeges & fomentum. Quo ſicciores, amariores, oleoſiores, atque duriores ſunt arbores, eò magis à Teredine liberæ creduntur: tamen aliquando cupreſſo, juglandi, Guajaco, & Tiliæ, Ebeno etiam ipſi, vim facit. Modus autem generationis ipſorum in lignis hujuſmodi eſt. Plerique innaſcuntur, non foris ſe inferunt; depaſcuntque ſua principia, ut ex quibus conſtant, ex iiſdem conſtare pergant. Materialis cauſa & conjuncta, eſt dulcis & alimentarius lignorum humor putredine infectus, quemadmodum ex pituita dulci lumbrici inteſtinorum naſcuntur. Putreſcit autem dulcis ille humor duplici de cauſa. Dyſcraſia ſcil. vel continui ſolutione: per Dyſcraſiam qualitas corrumpitur; per vulnera vero, non tantum innatus effluit, & ſe effundit humor, ſed alienus quoque per pluvias caligineſque illatus putredinem efficit. In vetulis, raris, & ſiccatis per ætatem arboribus, maximi ſunt vermiculi, tum quia humidum radicale magis minuitur, tum quod Dyſcraſia colorque & humor peregrinus magis augentur: quemadmodum

modum & senes plerumque dira scabies, & syrones acarique crebrius infestant. Sub lunâ exposita ligna citius vermiculantur, ob nimiam aëris humiditatem; sub sole autem calidiore, ob nimium ardorem. Qui verò innascuntur, hi omni tempore generantur: Illatitiis autem, & ex semine culicum, muscarumve natis, ver potissimum atque æstas amica sunt: hyeme enim conglaciati pereunt. Cœlum quoque & solum magnam vim habent, ligna quippè Hibernica rarius putrescunt, ex Solis virtute; quemadmodum & Arabica, ex cœli.

PUNCTUM II.

De Vermibus fruticariis.

Moufet. l. c. VErmes fruticarii, Salicem, Ilicem, Iuniperum, Cynosbatum, & reliqua infestant. In *Salice* humiliori, (præsertim quando gallæ tuberculosæ erumpunt) nonnunquam quasi rosæ inveniuntur, quæ vermibus scatent, uti etiam in lentisci foliis accidit.

Ilicis (inquit Quinqueranus) duo genera: alterum arborescens, alterum frutex exiguus, sesquipedali proceritate. Lætissimè viret, foliis lævore præfulgidis, spinarum vallo ambitis numeroso, stolone assurgit in modum rosarii: à nostris Fagi appellationem sortitus, quamvis nullam fagi imaginem repræsentet. Provenit locis planis quidem, sed in altitudinem evectis, exilibus & sitientibus collibus, sed infœcundis. Vere medio rorati imbribus frutices, *Coccum* hoc modo ordiuntur. Ubi imus scirpus se in duo brachia sortitur, in horum medio primum omnium increscit rotundum quiddam magnitudine & colore pisi; hoc Matrem vocant, quod ex eo cætera grana producuntur. Matres porrò habet ut plurimum quinque quælibet cespitum familia, quæ ineunte æstate æstuque minutissimorum vermiculorum catervam profundunt, fatiscuntque in summitate. In animalia prorepit nova soboles colore candida pro se quisque in sublime. At ubicunque vermiculi vel germinantis surculi axellis occurrerint, decident, & incrementis aucti Milii magnitudine fiunt. Inde liberius adolescentibus, albus color in cinericium transit, jamque non animal; sed Pisum rursus apparent. Tuncque ea grana maturitatem adepta colliguntur, jam coloratis vermiculis fœta: dum asportantur mercatoribus, ambiens pellicula præ teneritate rumpitur. Vermiculorum quidem qui circa vaginulam habentur pretium in libram quamlibet, aureus solatus: in granorum vero quæ adhuc eorum partem retinet, hujus quadrans. Torpent interim vermiculi, ac immobiles jacent. Cæterum, quum primum tempestivitas adest, in lintea præcipitati Soli exponuntur. Tum libato colore statim prorepunt, atque aufugere nituntur, sed à custode, qui continuus assidet, concussu lintei in medium eousque rejiciuntur, donec emoriantur. Tanta quidem dum hæc fiunt, totoque mox triduo, odoris suavitate ac gratia, ut non Cibetæ, non Moscho, non Ambræ, sed ne Citriorum quidem floribus concesserit. Si quæ verò grana legentis effugerint sedulitatem, ea mox alatorum animalium numerosum exercitum in auras effundunt. Observatum est uno anno ex campo lapideo, in Arelatensi agro, hunc proventum undecim aureorum millibus æstimatum. Hæc Quinqueranus.

Similis Cocci parandi ratio, etiamnum meo tempore (inquit Carolus Clusius) in Gallia Narbonensi, atque etiam in Hispaniâ observabatur. Areas enim sub dio habent ad id destinatas eminente aliquantulum margine; quibus linteo panno instratis Coccum effundunt, custodibus cum bacillis summo fervore Solis perpetuo assidentibus, & extrema lintei concutientibus: ut vermiculos effugere properantes, in interiorem lintei partem repellant. Verum Petrus Bellonius lib. 1. obser. cap. 17. aliam præparandi Cocci rationem refert. Cocci baphicæ (inquit) proventus in Cretâ magnus est: Pastores & pueri eam colligunt. Inveniunt mense Junio in exiguo quodam frutice ex Ilicis genere, quæ glandem fert, sine pediculo inhærens illius fruticis stipiti, colore ex cinereo albicante. Quoniam vero istius fruticis folia spinis horrent, uti Aquifoliæ; pastores ferulam sinistra gestant, quâ ramulos deprimunt & inclinant. Dextra falcem putatoriam, quâ ramulos demetunt; à quibus vesiculas rotundas, exigui pisi magnitudine auferunt, qua parte ligno adhæserant apertas & hiantes, plenas exiguis rubris animalculis lende minoribus qui per hiatum istum effugiunt, & vesiculam vacuam relinquunt. Pueri Coccum jam relictum ad Quæstorem deferunt, qui ex dimenso ab illis redimit. Is à vesiculis animalcula cribro segregat, deinde ea summis digitis leniter prehendendo in pilas efformat ovi gallinacei magnitudine: Etenim si nimium comprimeret, tota in succum resolverentur, & color periret. Itaque duo infectionis genera; unum pulpæ, alterum vesicularum, & quoniam pulpa inficiendo magis utilis est, ejus pretium quadruplo majus quam vesicularum.

In summis *Juniperi* surculis, exiles è croceo rubentes, Gesnerus observavit. In *Cynosbati*, sive rosæ sylvestris spongia vermiculi nascuntur albicantes, ex quibus Aristoteles Cantharidas provenire scribit. Post duos menses, (inquit Gesnerus) in hy-

pocausto servata spongia magnum numerum vermiculorum viventiumr effudit. Spina item, & sentis, Rosa, Erica, Genista, Colutea, Rubus Idæus, Myrtillus, Capparis, uva crispa, Carpinus, Oxyacantha, ligustrum, *vitex*, glycyrriza, omnis denique frutex, & suffrutex à vermibus exeditur: neque Ricinus ipse (Jonæ, divino illi vati, nimiùm exæstuanti umbram præbens) ab hac peste legitur immunis.

PUNCTUM III.

De vermibus leguminariis & frumentariis.

Mousetus Theatr. 2. c. 20.

LEgumina sunt σκωληκόβρωτα: sed quomodo id eveniat incertum est. An quoties diffundi nequit humor ob æstum & squalorem, ut Theophrastus innuere videtur? An potiùs dicendum à sicco humorem appeti, humorem autem illum refugere tanquam adversarium? Sic pendentes arido parieti videmus guttas. An calor nimius corrumpit naturalem, cum calorem, tum humorem intus contentum? Sanè eo modo putredinem induci, morbidissima Æthiopia testis est. Fabas depascitur vermiculus, Midas Theophrasto, Hesychio κοίελος vocatus. τρὼξ καὶ κυαμοτρὼξ vermiculus leguminaris dicitur, sed præcipuè in Pisis versans, & ab erosione nomen obtinens: qualis etiam in Cicere, posteaquam pluviis ab eo elota fuerit salsugo; ut præter Hesiodi Scholiasten Phavorinus & Theophrastus statuunt; leguminibus dulcioribus sæpè innascuntur, tum ob alimenti aptitudinem, & Elementi verminantem naturam. Dulcia enim vermes citò generant, generatosque nutriunt & signant.

Frumentarii. *Frumentarii* vermes, in genere ψώμικες dicuntur: qui tritici, siliginis, panici, avenæ, orizæ, milii, & secalibus radicibus, stipulis, calamis, spinisque victitant. Eorum alii amylo vescuntur frumento, ut Farinarii: alii integro & mola nondum confracto, ut *Curculiones*. Farinarii. *Farinarios* Angli Meale-wormes appellant, teredini similes, sepedes, capite parvo & spadiceo, corpore annuloso, & pro farinæ diversitate vario colore: proba enim & albissima farina, albos generat; vetustior flavos; macra & furfuribus immixta etiam fuscos. Cardanus eos *Blattas frumentarias* vocitat, sed (ut sæpè fit,) incogitanter. Furfure nutriti mirum est in quantam excrescant multitudinem, & ex decem trecentos brevi videas. Apud panni lanei textores quovis ferè tempore inveniuntur: hi enim ex furfuribus, aceto & axungiâ mixturam faciunt, undè copiosissime nascuntur. Integri frumenti, sive tosti, ut in βύνη Aëtii (quam Mault Angli, cerevisicæ matrem, appellant) sive crudi, strages curculio: sic enim rectissime meus Comicus, etsi Virgilius atque Varro Gurgulionem, & Curculionem scribant.

κὶς Græcis dicitur, Animal trirostrum. Triticum præcipuè sed etiam alia quæcunque vastat frumenta; prêter cassam tenuemq; membranulam nihil reliquum faciens; nam ut Georgicorum vates; populatque ingentem farris acervum, Gurgulio. Ad Scarabei minuti faciem formatus, rostrum habet sibi peculiare; & trifurcum. Corpus aliis nigrum, aliis subfuscum, aliis, & majoribus subviride, cujus medium isthmus coarctat. Bestiolæ tanta est siccitas ut primo quoque tactu levissimo in pulverem abeat. Vere maxime generatur paucorum dierum spacio, antequam examina faciunt apes. Nascuntur (inquit Theophrastus) ex alia grani parte; quod vero reliquum est, pro cibo utuntur: rustici nostri σιτοφάγον hoc animal in parietum rimis ac inter tegulas ova ponere pro explorato habent, unde per procreationem nova soboles. *Tria* de his bestiolis mira memorant. *Primum*, quod licet ab initio paucæ fuerint, brevi in infinitam sobolem propagantur. *Secundo* quod inter tegulas ac in rimis parietum triennium ac ampliùs ferè sine cibo vivunt.

Tertio, si una cum hordeo vel tritico per triduum submergantur, tandem exemptæ reviviscunt. Syliardus noster (diligens naturæ observator) *Curculionis* propagationem ita describit: Quum formicæ aristæ culmen exederint, ascendit curculio, & per exiguum illud foramen, ovum unum vel alterum, (rarissimè tertium) deponit, magnitudine fermè grani milii; oblongum fulvum, liquidæ materiæ & fulvæ plenum: ex quo deinceps novus prodit Curculio. Datur in hoc insectulo uterque sexus; siquidem coëunt antequam hanc injuriam inferunt. Petrus Comestor ex fabarum corruptione provenire affirmat, cui præter Guillerinum de conchis nemo subscribit, ne curculionem cum Mida malè confunderent. Præter vulgo notum hunc Curculionem Joach. Camerarius è Germanorum horreis duos ad Pennium alios misit, ventre longe turgidiore; quorum unus subcineritii, alter viridis coloris. Est etiam in tritico (inquit Scaliger) Curculio quidam erostris, quem fortè Plinius Scarabei frumentarii nomine subintellexit.

Circa Lentzburg oppidum Germaniæ in agris reperitur Insectum, quod alii veput, nonnulli Korne worme, quidam Kornevele appellant. Dicitur esse adeo venenosum & noxium, ut agricolæ aratro relicto obvium illud persequantur, & interficiant. Et rubro parvo nigricat inter segetes habitans, & grana comedens. Vermes in vitibus nati *Cocci* illos vermiculos æmulantur, quales in Pimpinellæ radicibus colligi

colligi putat, imo pertinacius instat Brassavolus.

Punctum IV.

De vermibus Herbariis.

Herbarii nascuntur, in Violis, Cynara, Ocymo, Saccharo, Lupulo, Asphodele, Pimpinella, Dypsaco, Carlina, &c. *Violarum* vermes minutissimi conspiciuntur, & nigri, celeri repentes cursu; ut Jacobus Garetus, Pharmacopola diligentissimus, & simplicium cognitione inter paucos celebris, observavit. E radice *Cinaræ* prodit vermis Hexapus, eruciformis, albicans, capite ex nigro rubescente. Cinaræ radices qua rodit nigras reddit; ac tandem interire facit: tales item Raphanus producit.

Referunt, (inquit Cardanus) vermem *in rutæ foliis* inventum, lacte ovillo, eodem modo quo Avellaneus, ad magnitunem non parvam enutriri. Vermiculus filius roris, Ocymique hospes, corpore ferè erectò, posterioribus pedibus hæret, dum prioribus locum, captet. Ex *arundine* saccharina, saccharum paratur, omnium quidem salium dulcissimus, & (ut vulgus medicorum existimat) putredinis omnino expers. Tamen fretus Scaligeri clypeo, in saccharo pusillum vermem, longum, pulicis colore, & (si rostrum adimas) Curcullioni persimilem nasci asseveramus; & saccharinum propterea meritò dicimus. Hujus item Bellonius mentionem facit.

Videtur etiam rara admodum generatio ejus Insecti quod Germani (utor Camerarii verbis) Mayen-wormlein appellant. Quippe mense Majo sæpè cadunt rores insalubriores, qui si in lupuli folia inciderint, vertuntur in animalia, Hoppen dicta. Eorum aliquot inter millia unum interdum videris aliis longe majorem (quamvis ipse pediculum obesiorem vix superat) cui lutei circa ventrem circuli, dorsum striatum, cauda satis protensa, color maximam partem corporis subniger. Huic cum ros deficit alimentarius, reliquos sui gregis sigillatim devorat semper à proximo incipiens: Bombycum instar cutem mutat demum ubi totus ferè perlucet, depositâ ultima tunica, capite & pedibus per gluten quoddam tenue folio affigitur atque ita emoritur: Hunc vermem lupularium vocare quid impediat?

In Asphodeli caule vermis gignitur ἀσφοδελώδης cum herbâ florere incipit; ex hujus Scapulis alæ sensim excrescunt, atque tum volucris factus, lares deserit. In *Persicariæ* Siliquosæ & Cardui sylvestris geniculis extuberantibus, vermiculi nascuntur albicantes, ut in floribus *Pseudocacaliæ* purpurascentibus sublutei, in *Pimpinellæ* radice miniati. *Apio* fœminæ vermes lanuginosos; in *Fungis*, & *Brassica*, graciles, nigricantesque in Acori radice albidos sæpè vidimus. In radice *Enulæ* sive Helenii virentis & crescentis, vermis albus decem vel undecim articulis conspicuis oritur, ad pennæ anserinæ crassitiem; capite parvo & nigro, pedibus sex brevissimis, & colore anthracoco. Indorum reges (Æliano teste) in planta quadam vermem repertum igne tostum, secundis mensis adhibent, & pro cibo suavissimo blandissimo laudant.

In *Dypsaci* capite vel caule vermiculum vidimus exiguum, capite parvo pedibus sex nigricantibus, incisuris decem vel undecim. Primum caulis medullam illam spongiosam depascitur, eaque deficiente, per inopiam pabuli commoritur. Mensis Octobris initio facilè invenitur, quamvis Marcellus in Dioscoridem, insigni sanè audaciâ, id denegat. Hic est ille, ni fallor, quem Tatinum appellant veteres. Galedracon vocat Xenocrates plantam leucanthemo similem, (inquit Plinius) Caule ferulaceo, alto, pinosoque capite, & oviformi: in hoc unà cum ætate vermiculos nasci tradunt, in dolore dentium perutiles. In radicibus Carlinæ, (quæ planta in excelsis Sabaudiæ montibus luxuriat) vermiculus reperitur, in quibusdam nascens, in aliis adolescens, in plurimis alatus, & avolare paratus. Albus est, in aliquot divisus articulos, oculis nigris conspicuus. Animalculi in potenti herba geniti usus in re Medica forsan eximius est: cujus curiosis secretorum naturæ indagatoribus disquisitio committatur.

Articulus II.

De Vermibus qui in animalibus nascuntur.

Vermes in animalibus qui exoriuntur, superius quoque cum de pediculis ageremus attigimus: nunc omissa addantur: de quibusdam duntaxat qui in piscibus & quadrupedibus reperiuntur, agere placet, *Pisces* quod concernit, *Mullus* ideò sterilis est, quod in ejus utero vermiculi, postquam ter peperit, inveniuntur, qui semen absumunt, si Athenæo credimus. *Athen. Dipnos. 6. c. 16.* *Cyprini parvi* nigrum sub branchiis aliquando gerunt, qui eos in tabem deducit. Duodecem veluti uniones, inquit Bellonius, ervi magnitudine, carnosos tamen, candidos, & calli duritiem habentes, in quibusdam *Cernuis*, (sic vocat, teste Gesnero, percas fluviatiles) conspexi: quorum unusquisque vermem inclusum, gracilem, oblongum ac teretem contineret: qui ex venis mesaraicis dependerent inter colon & ileon,

on, ad eos anfractus, in quibus lactes esse solent. Circa Basileam omnibus dulcium aquarum piscium generi innascuntur, Leuciscis imprimis, quos Schwalen ibidem vocant. Albi sunt, longi, convoluti.

Æstate afficiunt: & ex ventris duritie, magnitudine, & albore deprehenduntur. Quatuor lumbricos, in secunda Leucisci Rondeletii specie Gesnerus invenit; vivos, candidos, latos, exigua crassitie. Major, digitos ferè decem longus erat, latus dimidium. Idem sub finem Maij, in Cyprino lato, aliquot offendit, ad digiti longitudinem, unum albicantem. Sed & *Gobio* vermiculos in ventre gestat.

Ex *Quadrupedibus* laborant iisdem, Equi, Oves, Lupi, Capræ, Boves, Cervi, Canes, &c. *Equis* in quavis ferè corporis parte exoriri possunt. Paschalius ventris facit crassos & albos: gutturis, breves, rotundos, & crassos, qui etiam aliquando in intestinum rectum descendant: inter costam natos, longos, & capillorum instar tenuis. Ruinus quatuor *lumbricorum genera* in eorum intestinis exponit. *Crassos* & breves, in modum pistachiorum sanguineos. *Longos* rotundos & albos, qui teretibus in humano corpore respondent. *Parvos* ac tenues, *Tarme* Italis, qui quandoque cum fæcibus egrediuntur. Ascarides fortè. Nam se foramini recti intestini copiosè ingerunt. *Breves* denique & crassos instar fabæ, pilosos, qui se interiori recti intestini parti applicant. Brassavolus in pullorum ventriculo, ingentem copiam rubrorum & seminigrorum Ferrariæ reperit, seminis cucurbitæ forma. Ruinus propè stomachum, in equis mortuis, plusquam centum, pistachii ferè magnitudine, sanguineos, qui prima stomachi membrana erosa, ad secundam pervenerant. In *ovium* hepate reperiri, nullum dubium. Adhærent & bisulcis eorum ungulis. In cava vena diebus canicularibus, Coiterus invenit. *Lupis* in vulneribus & ulceribus facillimè oriuntur. Ideò fortè lapides, ne lædantur, pertimescunt. *Caprarum* gregariarum caput, multis vermibus juxta cerebri basin naturaliter affici, scripsit Trallianus. *Boves* sub lingua, nec non inter cutem & carnem sæpissimè affligunt. In cerebro *Cervino* semina cucurbitulæ æmulantur, in aqua mortui videntur, in vino reviviscunt. Propè vertebram nati, iis qui carnes fœdant, similes sunt. *Canes* sub lingua vexantur. πόσα vel λύτ]α Græcis. Alii, nervosam quandam congeriem dicunt, quâ canicularibus inflammata, rabiem concipere opinantur.

Ruin. de morb. equor. 4. c. 1.

Trallian. l. 3. tr. 2. c. 3.

Huc pertinent μυῖαι, qui in carnibus nascuntur: *Tarnia* qui in lardo. *Meldera*, qui in caseo. *Cleri*, qui in favis apum. Habent & Locustæ, postquam pepererunt, circa fauces suas, qui eas strangulant. Inventi & in phalangio duo. Qui in mortuis corporibus reperiuntur, vel ulceribus Chirurgorum aliquando incuriâ, σκώληκες Hippocrati & Plutarcho, *sæva vermina* Lucretio, κακὰ θηρία Suidæ, dicuntur. Sunt vel caudatæ, vel caudarum expertes. Gallinæ utrisque vescuntur. Democritus eorum ex Oraculi consilio usu, & Theognosti Democratii ductu, à comitiali morbo liberatus est. De *Fuga*, & quomodo occidantur, veterinarios vide.

Vincent. l. 29. c. 6.

ARTICULUS III.

De Vermibus qui in homine.

DE vivo homine res est. Nam ex cadavere exurgere certum: naturmque aliquando ex medulla spinali serpentem, Camerarius author est. In variis verò illi membris reperiuntur. In *Cerebro* nascit, testantur, Hollerius, Thomas à Vega, Cornelius Gemma & alii. Frequens id olim in Hungaria & Germania: quique laborabant in phresin & maniam incidere solebant. Unicum in allio, quod cum vino sublimato exhibebatur remedium. Vir apud Benivenium robustus è dextra nare palma longiorem ejecit. Prodiere ex *auribus* in peste, iique crassi sed non ita longi. Hinc ὦτα σκωληκιῶντα Dioscoridi.

Holler. l. 1. cap 1. Vega in c. 5. de locis affectis Galeni

Gemma in appendice operis Cosmocrit.

Benivien. Exemp. c. 100.

Vidit & Valescus de Taranta duos vel tres, granorum pini magnitudine, crassiores tamen. Sub lingua nasci, Montuus author est. In *Dentibus* Sinones à quibusdam vocantur. Battæo Syriæ Monacho ex nimia inedia, enatos fuisse, Sozomenus tradit. Per *oculi* iteriorem partem puellæ trimæ vermem semipalmarem, album, eductum, Amatus Lusitanus scribit: Stabulari aliquando in aspera arteria, Avenzoar; in pulmone, Aloysius Mundella, in vesica & renibus, Dodonæus, Rondeletius, Fernelius & Jocatius; in utero, Priscianus & Garzias Lopius, testes sunt. Ejectus ex pectore per tussim; egressus per penis meatum & quidem spontè unus: minxit quidam Perusinus parvos & latos: Italus quidam elychnii crassitudine, vivos & rubentes; vide & apud Moufetum exempla. Exiit per uteri collum magna multitudo. Prodiit & ex polyposis naribus postquam foliorum tabaci succo cruciaretur. De eorundem mictu, Tulpium consule. In brachiis, cruribus, suris, & cute reperiri, Dracontia puerorum, Niguæ seu Toni Americanorum, & Indorum Orientalium, ostendunt. Quid plura? Nec cor fortè liberum erit.

Mont. tomo 4. c. 19.

Sozom. H. Eccl. l. c. 34.

Lusitan. cet. VII. cur. 63.

Mundella Dialogo 4.

Dodon. ad Beniv. c. 78.

Rondelet. de dignos. morb. c. 17.

Moufetus Theatri Ins. 2. c. 30.

Tulp. obser. 2. c. 49. 50. & 51.

Dari enim & in sanguine lumbriciformia animalcula, corpus exesura apud Plinium habetur. Cum semine ejectos, apud Plutarchum. Et qui non nascantur ibi vermes, ubi angues bifidi flagellati, ut in Appendi-

Plin. H. N. 26. c. 13.

Appendice ad serpentes diximus, inventi sunt.

In intestinis qui hærere solent, sunt *Lati*, *Teredes* & *Ascarides*. Priores omnes ætates infestant, Græcis ἑλμίνθοι πλατεῖαι, & κηρία, Latinis propriè Teniæ. Per tota enim aliquando extenduntur intestina, corollæ in se ipsam ductæ instar. Tricenum pedum esse notat Plinius, Platerus quadraginta vidit. Partes eorum non ita exactè semen cucurbitæ referunt, sed ubi abrumpuntur, & moram aliquando jam semimortui trahunt, pars quæ ad latera tenuior, putrescit: quæ verò in medio veluti nodus, figuram seminis cucurbitæ vel cucumeris refert. Quatuor historiæ apud Fabricium Hildanum vide. Ad hos illi, qui σικυώδεις seu *cucurbitini* vocantur pertinent. Ideo quibusdam alterum Teniæ genus. Ex partibus multis, quarum singulæ semen cucurbitæ referunt, constant. Ex his illum fuisse puto quem Lusitanus describit, quatuor cubitorum, latitudine semiunguis exigui, albus, capite verrucoso; ex quo totum corpus procedebat, quem mulier Illyrica tussicula vivum ejecit. *Teretes* στρογγύλοι, seu rotundi Græcis, si magnidinem spectes, sunt aliquando, longitudine sesquipedali, quinque pedum sæpe, nonnunquam palmam non excedunt: si colorem, sunt, rubri, flavi, nigri, ex parte albi vel fulvi, & virides: si constitutionem, visus est rubro capite, pisi magnitudine, lanuginosus, cauda lunata: visus dorso lanuginoso, pilis rubris consito, &c. Platerus octodecem ulnarum exsiccatum habuit, quem Moufetus vidit. Trecentorum pedum longitudine ejectum, Plinius author est.

Plin. H.N. 11. c. 33. *Hild. Obs. Cent. 2. 71. 72. & c.* *Amat Lusit. Curat. Cent. 6. Cur. 74.*

Ascarides ἀπὸ τοῦ ἀσκεῖν, quod mordicationem & pruritum excitent; vel ab ἀσκαρίζω moveo, dicuntur. Veteres *jumentarios* dicebant, quòd sæpius in equis, & boum genere apparerent. Sunt lumbricis terrestribus similes, sed unciam raro superant. In extremo languore reperiuntur.

Dantur præter hos & *Monstrosi*. Benivenius unum pedibus quatuor, cauda novæ lunæ instar falcata, digitorum duorum longitudine observavit: Gabucinus, nigrum & pilosum: Capriana, binis cornibus flexibilibus, & centum utrinque pedibus subviridem, & qui mire progrediebatur. Rondelet. Scolopendræ similem, sine oculis. Schenckii filius variantem, rostello acuto sanguineo excrevit. Rusticus apud Wierum octopedem, rictu oris capiteque anati simillimum Anguillæ similem, &c.

Aldr. Hist. Ins. 6. c. 2.

Plura apud Aldrovandum & Moufetum invenies.

CAPUT. III.

De Teredine & Lumbrico terrestri.

DE Teredine pedata, superius cum de vermibus plantariis ageremus, egimus. *Depedis* meminit Agricola, quem ab æneo colore Kupfferwurm vocat. Serpit, inquit, quia & pennis caret pedibus. Crassitudo ipsi quasi parvæ anserinæ pennæ, longitudo scolopendræ. Teres est; sub lignis putridis natus, & plerumque juxta scolopendram inventus.

Agric. de animal. sub terran.

Aldrovandus quatuor teredinum genera constituit. *Unum* Plinii & Theophrasti, quod dentes habet & duntaxat in mari in lignis reperitur. *Alterum* Vermiculus dictum; *Tertium* Thris, *Quartum* Cossum quem vermem multipedem in lignis quidam faciunt. Ipse observavit vermem pili longitudine in ligno nascentum, colore album, figura fere Erucæ sylvestris similem. Linea in dorso à capite ad caudam usque conspicua, more Erucarum repentem, fere, undecem in singulis lateribus, punctulis quibusdam castaneis, ore nigro ex duobus veluti introrsum se curvantibus dentibus confecto; qui admodum constringebantur, pluscullis prope os pedibus. Ex ore succus quidam viscidus; lentusque emanebat. Hunc vermem *Cossum album* existimat.

Plin. H. N. l. 16. c. 41. *Aldrov. H. Ins. l. 6. c. 5.*

Multæ tamen sunt arbores quæ teredinem non sentiunt, ut tilia, quamvis corticis & foliorum succus dulcis sit, ob odorem; buxus, ob duritem; abies circa germinationes decorticata; Mori materiem æternam Theophrastus reliquit. Alexandri verò Magni comites prodiderunt, in Tylo rubri maris insula, arbores esse, ex quibus CC. annis durantes inventas, & si mergerentur incorruptas. In eadem esse fruticem baculis tantum idoneæ crassitudinis, varium, tigrium maculis, ponderosum: & cum in spissiora decidat, vitri modo fragilem &c.

Plin. l. c. *Theoph. H. P. l. 5. c. 5.*

Lumbrici terrestres Græcis γῆς ἔντερα, δελ̃λον, ἀλάκπαι, Siculis γεφάγοι, quod terram comedant; Latinis *Intestina terræ*, Monardi *Oniculi* & *Nisculi* dicuntur.

Lumbrici terrestres. Aldr. Hist. Ins. l. 6. c. 6.

Duo ipsorum genera Lumbricis intestinalibus quidam sunt similes; alii *Ascarides*. Illi colore sunt interdum subalbido, interdum subsanguineo: & pluviis cadentibus subitò è terra prodeunt. Hos qui parvi, non unius ejusdemque coloris dicit Agricola. Sunt candidi, lutei, sæpiusque aratre excitantur. Vastant sata radicibus subsectis. Ad eos pertinent *Zuccarolæ*

S Italis

Italis dicti, crassi; longi paulò minus digitum. Sub aëris æstum, è terra prodeunt. Terra pingui aluntur, & dulci radicum succo. Ex eodem nasci, Gaudentius Merula scripsit. E terra egressos coivisse observavit Aldrovandus. *Tangunt se tandummodo*, inquit, *plusquam dimidia fere corporis parte, atque ita arctè sibi invicem adhærent, ut nonnisi pedum duriusculo calcatu & frictione absistant. Videtur autem uterque cum coeunt, unus lumbricus in medio corporis paulo crassior cæteris.* Pluviam præsagiunt, si pertusa quasi terebello humo, affatim foras erumpant. Terra namque ab Austro & aëre vaporoso madefacta, perfacilem iis transitum largitur. Inserviunt in esca piscibus, avibus, turdis inprimis & cornicibus. Sed & gallinæ iisdem victitant. Haud spernendi & in *Medecina* usus. Prosunt ad icteritiam tollendam si pulverizati in vino vel commodo vehiculo exhibeantur: contra arthritidem scorbuticam vagam, si cum sabina, aristolochia, &c. exhibeantur: in nervorum vulneribus si triti imponantur: in calculo si ex vino passo bibantur. Mercurialis in lactis defectu nutricibus cum nucleis pini, amygdalis, semina petroselini, feniculi, rapis, &c. exhibet. Ex iisdem oleum lumbricorum componitur. Lixivio, & amaris aquis occiduntur. Aqua verò, in qua semina cannabis decocta sunt, ad superficiem proliciuntur.

Caput IV.

De Limace.

Aldr. Hist. Inf. l. 6. 10. Limacis nomen testudini terrestri perperam Albertus imposuit. Distinguit & à Cochleis Plinius & quoties cochleas vocat, nudas adjicit. Nominis rationem locus suggerit. In limo enim nascuntur. Nec apud Græcos peculiare nomen habent.

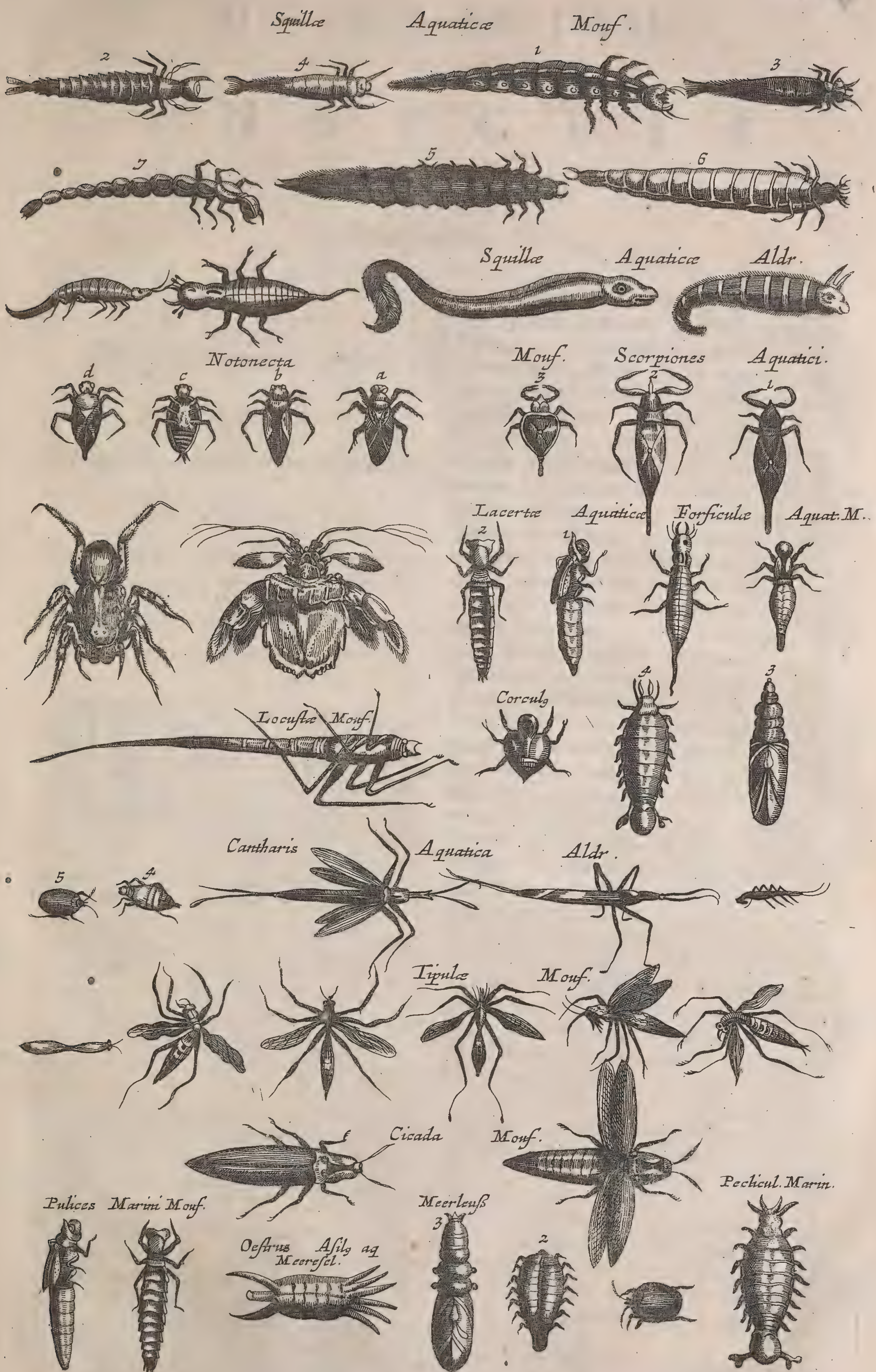
De *Forma*, *Genere* & *Differentiis*, ita scribit. Aldrovandus. Limacum, seu nudarum Cochlearum, aliæ magnæ sunt, aliæ parvæ: Magnæ Germanis à colore ruffæ dicuntur (quanquam in hoc genere etiam nigræ sunt) de quibus sentire scriptores quidam docti putant, cum ad medendum cochleas nudas postulant: Parvæ gregatim folia sectantur, & hortos infestant, cinerei, aut fusci coloris, & hæ quidem semper nudæ sunt, quod sciam. Plin. Limaci magnæ similem esse scribit echinum. Sunt vero partium distinctiones, ut Scaliger annotavit, in hisce animalculis admodum obscuræ, quæ hic exprimuntur primo loco; ex cinereo nigricant, albis per tergus maculis, cornicula exerunt, quatuor è capite, quibus iter prætendunt. *Tertia* tota nigra: postrema cinerea albis maculis per dorsum, iisque longis varia. Albertus in eorum extremo sitos habere oculos asserit. Plinius cochleas hasce nudas sive Limaces non tamen omnes in capite lapidem gerere memoriæ prodidit, idque verum esse docuit quotidiana experientia: nonnunquam ossiculum, ut post patebit, idem Plinius nominat. Cardanus Limacium lapidem vocat his verbis: Limacius lapis in capite Limacis, quæ cortice non integitur, solet generari. Hunc ut ostendere possim candido colore, & aspera superficie esse oportet, quod ex aquæ substantia coactus sit, & ob id etiam parvus, quod in parvo animali inventus. Lapillus quem ego propriis manibus exemi è capite nudæ cochleæ, postquam in multis frustra quæsivissem, albidus erat fabæ ferè magnitudine, multò tamen humilior, compressusque magis, modice transpariens, inæqualis, admodum glaber, parte altera planior, altera velut in oculum protuberans durus, sed dentibus friabilis, ita ut in arenulas atteratur. Venduntur, & alii lapilli multò majores, magis protuberantes, minus candidi, obscuri intus foveam habentes, sed ejusmodi è nudis cochleis eximi non puto. Noctu potius, quam interdiu animalia isthæc ad pascua exeunt, degunt autem non modo in campis & hortis, sed in cellis vinariis, larinis, cloacis & aliis subterraneis, uliginosisque ædium locis.

De *Usu* hoc habe. In Africa quasdam edi, si Brasavolæ credendum. Ex iisdem in Medicina, sale gemmeo aspersis, & cum aqua Limonum infusa insolatis, donec quasi in unguentum abeant, Cosmeticum ad faciem lævigandam fieri. Illinitur, & mox aqua florum fabarum abluitur. Prosunt in *ulceribus pedum*, si vivæ comburantur, cinis cum thure & albumine ovorum superlinatur: in *hernia*, ruffæ inprimis, si emplastris illinantur: in *verrucis* & *ganglis* tollendis, si ex bene salitis liquor colligatus, iisdem affricetur. Producunt in jumentis pilos ruffæ, si ex exenteratis & sale aspersis unguentum fiat. In iisdem, ex sero acido tepidè propinatæ, sanguinis per vesicam & anum excretionem cohibent. Usus.

Lapillus qui in capite, quartanam solvere solet. *Officulum* quod in dorso reperitur, ad dentitionem alligari jubent. Inter duas orbitas inventæ, per aurem cum ebore trajectum, vel pellicula canina adalligatum, doloribus capitis medetur. Mizaldus stranguriosis prodesse scribit: nec non parturientibus, loca ipsa laxando. Plin. H. N. l. 30. c. 15. l. 29. c. 6.

†
*

HISTO-


Squillæ Aquaticæ Mouf.
Squillæ Aquaticæ Aldr.
Notonecta
Mouf. Scorpiones Aquatici.
Lacertæ Aquaticæ Forficulæ Aquat. M.
Locustæ Mouf.
Corculg
Cantharis Aquatica Aldr.
Tipulæ Mouf.
Cicada Mouf.
Pulices Marini Mouf.
Oestrus Asilg aq
Meeresel.
Meerleuß
Pediculi Marin.

HISTORIÆ NATURALIS
DE
INSECTIS
LIBER IV.
De Insectis aquatibus.

TITULUS. I.
De Insectis aquaticis pedatis.

CAPUT. I.
De Insectis aquaticis paucipedibus.

ARTICULUS. I.
De Squilla, Locusta, Scorpione, Notonecta, Cicada, Anthreno, Forficula, Lacerta, Corculo.

NSECTA aquatica, in *Pedata* & *Apoda* distinguuntur. Illa vel *paucos* vel *multos* pedes habent. *Paucipeda* sunt, *Squilla, Locusta, Scorpio, Notonecta, Cicada, Anthrenus, Forficula, Lacerta, Corculus, Musca aquatica, Cantharis, Scarabæus, Tipula, Attelabus Arachnoides, & Ligniperda seu Bellonii Phryganium.*

Rondel. de fluviatil. c. 37. *Squillæ* primus, quod sciam, meminit Rondeletius, sed crustatæ duntaxat. Pedes ternos utrinque habet Cauda in duo longa & tenuia veluti fila desinit, caput rotundum & compressum quatuor corniculis instruitur. Mouf. Theatr. l. 2. c. 37. At Moufetus plura genera observavit, & icones expressit. Squilla insectum, inquit iste, à Squilla pisce parum differt, nisi, quod & breviores multò antennas, colorem magis spadiceum vel terrestrem potius obtinuit. Horum alii testa fragili obducuntur, alii plani sunt & nudi. Testacei in rivulis præsertim degunt, arundinum vel gladioli radicibus adhærentes; colore sunt subflavo, nonnunquam autem albicante atque cinereo, Sex tantum pedibus incedunt, reliqui hic appendices pinnarum munere funguntur. Nudi, vel molles sunt vel crustacei: Molles figura hæc constat satis, modo caput spadiceum; reliquum verò corpus obsoleto cinere tinctum imaginemur. Crustaceorum genera omnia articulata sunt, sed aliis globosi articuli, aliis alii: globosi effigies graphicè hic repræsentatur, si ipsam leviori spadiceo mollius attigeris. Talis *primi* & *secundi* non globosi color. *Tertia* autem species dorso nigricat; ventre fusco: at omnibus os forcipatum & appositi pertinax. *Quartus* prioribus tribus pedibus se movet, cæteris appendiculis pro remis utitur. Collum illi & antennæ forcipesque minio dilutius illitæ; corpus fuscum, vel magis cinereum. *Quinto* caput longè nigerrimum; corpus planè malicorio simile. *Sextus* ἀκέφαλος videtur, ea quam vides forma & colore cinereo. His omnibus oculi duri, picei, membrana vitri modo perlucida obducti, qui non minus continuo moventur, quam quadrupedum aures. Assultant illi protinus, ut Squillæ pisces, in coitu, & ubi licentia audacia crevit, implent fæmellam. Hoc tempus speculatus index morsu levi significat: illa ore compresso quicquid inclusit exanimat, partemque socio tribuit: coeunt enim ore, cancrorum more & locustarum. Quem verò in Medicina usum sortiuntur, nequeo ex scriptoribus vel Empyricis ullis, quibus vel ignoti Squillæ vel despecti videntur, recensere. Id tamen constat, mense Aprili & Majo, nihil ad pisces inescandos utilius haberi posse.

Locusta piscem imitatur. Colorem habet pallentem cum virore. *Scorpionum* palustrium tria vidit, atque habuit genera Moufetus. Moufet. l. 2. c. 34. Primus nigricabat nonnihil, reliqui arenam candicantem referebant.

Notonecta non ventre ut alia, sed spina innatant. Horum aliis oculi, scapulæ corpusque nigricant, aliis virescunt, aliis pyropum, aliis picem referunt. Rarò duos ejusdem videris coloris.

Cicadæ fluviatiles, & ventris latitudine & pedibus natant, utrinque ternos habent, postremi longissimi sunt. Hoc à terrestribus differunt, quod capite sunt magis exerto, & cervicis aliquid habere videantur. Rond. de fluviat. l. 38.

Anthreno fuscum ubique corpus, oculis piceis exceptis.

Furficulæ idem ferè color, sed magis saturus; carere oculis videtur, sed intus conditis cernit atque dijudicat objecta.

Lacerta varii coloris est, & piscatorum gaudet intuitu. Circa rupes Britannicas

nicas non infrequens, ubi piſcibus inſidiatur.

Corculus cordis effigiem, pedibus capiteque demptis, ſcitè exprimit. Ocellos habet perexiguos & nigros; tibias ſex concolores, duobus digitis inſtructos.

ARTICULUS II.

De Muſca aquatica, Cantharide, Scarabæo, Tipula, Attelabo Arachnoide, & Ligniperda

Rondel. de fluviatil. c. 40.

DE *Muſca aquatica* ita Rondeletius. Muſcas volantes, in aquæ extremitate ſæpè vidimus æſtate. Oculis ſunt magnis pro corporis magnitudine, dorſo rotundo, ventre plano, ſenos habent pedes, poſteriores majores ad corpus in aqua impellendum. Inter natandum geminas alas extendunt. Quare & in aëre volare, & in aqua natare poſſunt. Natant ventre in cœlum converſo, contrario ſitu volant. Utrumque per vices faciunt. Venter lineis nigris & viridibus diſtinguitur, his piſces inſidiantur.

Vide verò quæ de iis in Muſcis diximus.

Aldrov. H. Inſ. l. 7. c. 1.

Cantharides, in paludibus circa lacum prope Bononiam, reperiuntur, quæ per ſuperficiem (placet hæc & ſequentia verbis Aldrovandi deſcribere) aquæ modo irrequieto huc illuc circa eundem ferè ſemper locum mira celeritate ſe trajiciunt: nec in ſummo tantum, ſed etiam profundius feruntur. Magnitudine, & forma Cimices referunt. Cruſcula ſena habent ſubruffa. Vaginæ è nigro virides, præſertim ad ſolem, & ſplendentes alas tegunt ſed non penitus: ad caudam enim alarum extremitas prominet, quæ cum in aqua celeriter feruntur ut ſolent, mirabili candore, ſplendoreque conſpicuo argentum vivum quodammodo refert: Unde, & Pygolampides, ſi quis appellat, nomen ipſorum naturæ conveniens poſuerit. In aërem ſi prorepſerint, volare etiam poſſunt. Icon earum hæc eſt. Cum de Scarabæis ageremus, diximus etiam aquaticos dari. Eos audio eſſe majuſculos corpore lato, compreſſoque, & à Germanis Waſſergugen appellari, & in quarumvis aquarum fundis reptare. Sed videre eos mihi necdum licuit. Oſervavi verò Inſectulum quodpiam; vel ex Scarabæorum, vel ex Cantharidum genere: Ruſtici violam aquaticam dicunt Cantharide minor eſt, forma oblongiori, anguſtiorique utrinque in acutum deſinens, atterrimo ſplendens colore, duas juxta rictum appendices breves habens, ſeu cornicula, ſenos pedes colore ferrugineo. Obſervavi & aliud Scarabæi aquatici genus; Scarabæo ſtercorario minori per omnia ſimile, nigerrimum, coleopteron, greſſu, curſuve, celerrimum, ſaliens etiam dorſo impoſitum, maximo niſu in aëra ſe vibrans, ſubſultim in ventrem ſe convertit: pedes habet inæqualis magnitudinis: priores breviculi ad gradiendum tantum apti ſunt, duo poſtremi, cum ad natandum ſervire debeant remigum loco, multo ſunt longiores: aliis verò illis communibus, æqualis pedum omnium eſt magnitudo. Hujus icon poſtea dabitur una cum Tipulis. Inveni & aliud in horti publici vaſis aqueis, in quibus plantæ aquaticæ conſervantur. Inſectum è Scarabæorum genere, ſuperiori in eo plurimum differens, quod anteriores pedes haberet duplicis uſus, nimirum ad natandum & gradiendum. Sagaciſſima enim natura latiſſimos eos fecit in medio, haud aliter, ac avium aquaticarum pedes ſunt, & ne latitudo (rotunda, ac cava) ad ingreſſum non eſſet inutilis, eoſdem in extremo rurſus fecit exiles, robuſtos tamen & hamatos, ut eis unà cum duobus ſubſeqentibus, qui contigui ſunt, ac æque longi, ea carentes latitudine, ad progrediendum uti poſſet. Poſtremi pedes duplò ſunt longiores, in extremo velut in pinnam molliuſculam deſinunt, in medio ventris ſiti, longè à primis; qui ſunt in pectore. Horum quoque duplex eſt uſus, ad natandum, ſeu potius ad natatum regendum, tanquam pinna aliqua, aut cauda, & cum cubat in dorſum, (apricatur enim libenter, & apricantem ego cepi) ad inſiliendum. Salit enim cum in dorſum cubat, iis ſeſe ad ſaltum à terra elevans. Cum cubat in ventrem, vel omnibus pedibus inſiſtit, hoſce poſteriores tanquam ad inceſſum inutiles per terram trahit. Coleopteron eſt hoc inſectum vagina tectum duriſſima, ventre quoque duriſſimo, ac propè oſſeo, color ejus ex atro ad caſtaneum nonnihil vergit. Antennas à lateribus capitis erigit adeo exiles, ut viſum pene fugiant, caſtanei coloris. In ſumma elegans animal eſt.

Tipularum, quæ etiam Macropedii, Pedones, & Gruinæ à pedum longitudine, Mouſetus quatuor, Aldrovandus duas obſervavit differentias. *Prima* Mouſeti ſpecies eſt tibiis longiſſimis araneo ſylveſtri ſimilis, corpore ferè ovali, cinereo albicante, alis argenteis, oculis nigerrimis prominentibus, antennulis duabus breviſſimis, cauda mucronata: volat ſubinde (ut ſtruthiocamelus) quaſi gradiendo: aliquando tamen in aëre volat, ſed nec longè nec diu. Lucis adeo eſt appetens, ut lucernæ amore ſæpè conflagret: autumno in paſcuis & pratis frequens cernitur. Sed hæc de mare. *Fœmina conformis* videtur, ſed paulo nigrior, & caudæ mucronem quaſi demorſum obtinet. Has Angli, Schep-

Mouf. Theatri Inſect. l. 1. c. 11.

Schepherds vocant: id eſt opiliones, quia ubi oves veſcuntur ibi ſæpius apparent. *Secunda* Tipula caput magis habet, oculos prominentiores, antennas quatuor exiles, corpus luteo nigroque colore varium, alas obſcuriores. *Tertia* ferè ſimilis, ſed corpus totum luteum 6. vel 7. maculæ nigræ magis adornant; habet item tam mas quam fœmina caudam trifurcatam. *Quarta* ſpecies rara & perelegans videtur, capite & maxime ore furcato, ſcapulis turgidis, brevioribus pedibus, corpore duplo cæteris craſſiore, dorſo nigricante, ventre & lateribus croceis, cauda mucronata & nigra. In ſepibus verſatur æſtate, rarius in campis reperitur. Coeunt dictæ tipulæ averſis caudis, atque ita volant; recurvantur tamen quandoque velut in complexus. Aldrovandus bina Tipularum genera obſervavit. Prius in aqua ſtagnante ſcrobis, foveæve, cui cannabim macerandam immergunt ruſtici Bononienſes, quæ ab eo uſu Maceratolo vocatur, inventum, longum erat integrum palmum, colore fuſco. Attelabo ſive locuſtæ apteræ non abſimile, niſi quadrupes fuiſſet. Antennas binas, ſed articulatas, propè medium, extremo nonnihil deorſum reflexas, ac hamatas unico anicularum unguiculis ſimili, quibus obvia apprehendit, altera nempe articulo reliquæ antennarum longitudine annexas. Capitulum exiguum ante exigua appendice, velut corniculo acuto armatum, figura fere trigona, ocellis utrimque eminentibus atris; ac ſplendidis immobilibus inſtructum. Alatum eſt pennis quaternis longis, & anguſtis, ſubtiliſſimis. Caudæ loco appendices binas longiſſimas filamentorum inſtar, ſtatim ab ano diſpartitas geſtabat. Pedes quaternos, ſingulos tribus articulationibus diſtinctos, nempe ob longitudinem, ſed imbecillimos, quales ferè Araneis ſunt, anteriore corporis parte, pectore locatos. Unde cum in aquis degant, Belgæ & Germani, ut audio ſuo idiomate Waterſpinnen vocant, id eſt araneas aquaticas. Collum à capite ſubeſt oblongiuſculum, quod à ventre paulum latiore excipitur, & ipſo tandem in acumen paulatim extenuato. Dorſum ei erat planum, quod alis tegitur, ac ferruginei coloris. Venter ſupinè utrimque in ſulcum conſpicitur exſculptus, prominente medio tereti, ſeu cauliculo herbæ cujuſdam, ut polygoni fœminæ internodiis, ac geniculis quinque quos annulos vocant, ſecto. Horum ſingulorum interſtitiis macula, ſeu punctum nigrum conſpicitur. Cum itaque quadrupes ſit hæc Tipula, ab ea quam ſe pedem Feſtus eſſe dicebat, plurimum differt. Sed & hanc obſervavit. Mira corporis levitate, & pedum agilitate aquis quoque inambulat, oblongiuſculum, & anguſtum, ſed priore multò minus, & multis ab illa partibus diſcrepans. Sepes eſt nec alatum, nigrum toto corpore; ſine cauda, ſed antennas exiguas, veluti filamenta ſubtiliſſima ante gerens, quibus etiam ingreditur nonnunquam. Eſt, & aliud genus inter hanc, & majorem medium Vere, ut Aprili aquis ſupernatans, ac repens, corporis figura majori planè ſimili, ſed & multò minus, oblonga caudæ appendice carens, & maculis in ventre, quarum loco in mediis alis nigris albidam terete gerit.

Aldrov. H. Inſ. l. 6. c. 1.

Attelabum arachnoidem nominat Aldrovandus inſectum quoddam, Aranei ſpeciem ferens, ſed ſex tantum pedibus dotatum, colore cinereo, ac vulvæ, ſeu fundi lutoſi (in quo ſeſe occulit, aut ſumma ſuperficie ejus ſedet, aliquando reptans, nonnunquam natans) adeò ſimili, ut niſi linceis oculis data opera diligentiſſimè intuenti eum deprehendere, aut obſervare non liceat. Rictu fere eſt Locuſtæ, ocellis utrinque altè ſatis extantibus, cætero corporis habitu non male araneum referens, alvo tota annulis pluribus ſecta, parte prona compreſſa, ſupina nonnihil rotunda, ita ut mediam quandam formam inter Araneum, & Attelabum, ſeu locuſtam apteram brevem habeat. Aldr. l. c.

Ligniperdam aquaticam non videtur Ariſtoteles agnoviſſe. Etenim feſtucas, lignave colligere eam ſcribit, quibus ſeſe induat, atque cum poſt iis ſpoliatur, emori, cum ejuſcemodi animal, quod Ligniperdam aquaticam nominavit, ſpoliatum ſuis feſtucis, quæ variis ex partibus herbarum conſtant, minimè moriatur, ſed ſubinde novas feſtucas recolligat, in quarum vertice exiguam ligni, at non cujuſlibet, ſed quod levitate ſua aquis ſupernatare cognoſcit, portiunculam ſupra cervicem ſuam, ne mergatur, immiſcere novit: alioqui à terreſtri nihil vel parum admodum differt. Bellonius Phryganium vocare videtur, & ſic de eo ſcribit; Phryganium fluviatile æque, ac marinum dejectamentum, Galli Charree appellant, quod cinereum excrementis fit perſimile. Piſciculus eſt, aut potius vermiculus, quo piſcatores utuntur pro eſca: ſic appellatus, quod phrygana, id eſt, fremia, ſive feſtucas, ſive thecæ, aut tegumenti lateribus, filo tanquam araneæ ab ejus ore dependente (novit enim nere ut aranea) agglutinans circumponat, ex quibus augeſcens, caſam ampliorem ſibi conſtruit. In quo pinnoterem imitaretur: niſi pinnoteres ſibi ipſi domum facere neſcirent. Senos utrinque pedes habet, quibus in aquæ etiam rapidiſſimæ rivulis incedit: nare etiam neſcit. Eſtque animal tenue, oblongum parvæ Erucæ ſimile, quem avidiſſime appetunt Truttæ. Eſt enim profluentibus aquis, ac torrentibus frequens: Eo etiam piſciculi, ſi ſua theca, ſeu involucro nudetur, affatim capiuntur. Chryſippus

ſippus Philoſophus, inquit Plinius, tradit, Phryganium alligatum remedio eſſe quartanis: quod autem eſſet id animal, nec ipſe deſcripſit, nec nos invenimus, qui noviſſet.

Quid de eo ſentiat Geſnerus, vide apud eum & Aldrovandum.

Caput. II.

De Inſectis aquaticis multipedibus.

INſecta aquatica polypoda ſunt *Tinea*, *Pulex marinus*, *Pediculus marinus*, *Aſilus aquaticus*, *Scolopendra marina*, *& vermes in tubulis deliteſcentes.*

Aldr. Hiſt. Inſ. l. 7. c. 2. *Tineæ* vermes ſunt perparvi, & quia convolvi ſolent, minores aliquando, colore albo, *pedibus* plurimis per totius corporis alveum contiguis, & mollioribus. *Cauda* oblonga in alveum deſinit. *Oculi* ſunt perexigua puncta alba, cum centro longe minutiſſimo. Reperiuntur in fontibus bonis & frigidis; Martio præſertim menſe. In terra propter pedum ſeu mollitiem ſeu multitudinem (nam & ab ore veluti pedes prominent) progredi nequeunt: in aquis, corpore in latus alterum inclinato currunt; & niſi fallor, retrorſum quoque incedunt. Cum aqua epotæ ventrem inflant, & largo hauſtu vini pelluntur. Forte & therebintinæ, oleo, butyro, lacti & ſero cederent. Geſnerus Gallis eaſdem cum Scrofulis, quas Agrovelles vel Eſcroelles vocant eſſe putat. Multipedes ſane faciunt, corpuſculo brevi, cauda reflexa, invenirique in fluviis, puteis & fontibus.

Ariſt. Hiſt. Anim. l. 4. c. 10. *Pulex marinus*, qui Ariſtoteli ψύλλον θαλάττιον, Rondeletio eſt tenui cruſta intecta beſtiola, quæ facie homines ridiculos Rond. de Piſcib. l. 18. c. 27. pictos, aliis partibus locuſtas repræſentat: & tam parva ut particula corporis niſi ab oculato, diſcerni non poſſit. Gignuntur, inquit, in profundo mari tanta fœcunditate, ut eſcam ex piſce confectam, ſi diu in imo manſerit, totam corrodant. Aldrovandus hunc inter cruſtata refert. Niphus cum Scolopendra marina confundit. Kiranides minimum animal, quo piſcatores utantur, eſſe dicit: ſalireque per littus. Mouf. de Inſ. 2. c. 39. Moufetus Aſellum marinum vocat, & ſic deſcribit: *Pulex* ſive Aſellus marinus ſquillam molliorem refert, niſi quod quatuor tantum pedibus (pace Geſneri dixerim) donatur, & frequentibus longiſque ſaltibus ſe liberat, à numero pedum. Aſellus dicitur à ſaltu, Ariſtotelis pulex: à dorſo gibboſo, Scrofula nuncupatur: color illi lividus cum nigredine. Longitudo fluviatilium digitum tranſverſum: latitudo, ſemidigitum non ſuperat: marinorum major dimenſio, qui littore refluente, & in aquis dulcibus ſæpe conſpicitur. Venatoribus item ſpectatoribuſque mirum agilitatis præbet exemplum.

Hunc cum Pſyllio herba decoctum, & de collo ſuſpenſum rigorem tertianarum fugare; cum aqua marina aſperſos, pulices pellere; tres in lapide pſorite, qui & porus, ſculptos, ſub calamo viridi manentes, cum radice herbæ pſyllii recluſos, contra morbum comitialem, amuletum eſſe ſcribit Kiranides. Meminiſſe eorundem videtur Plinius, cum dicit: *Adeo nihil non gignitur in mari, ut Cauponarum etiam æſtiva animalia, pernici moleſta ſaltu, aut quæ capillis maximè celat, exiſtant: & circumglobata eſcæ ſæpe extrahuntur: qua cauſa ſomnum piſcium in mari noctibus infeſtare exiſtimatur.* Aldrov. H. Inſ. l. 7. c. 7.

Pediculus, qui Ariſtot. φθεὶρ θαλάσσιος, duplex ex Rondeletii ſententia eſt. *Unus* qui in mari, quod à Cyrene ad Ægyptum, circa Delphinum eſt: qui omnium pinguiſſimus pabuli copia evadit, quæ à Delphino ſuppeditatur. *Alter* eſt, quem hic depinximus, majoris fabæ magnitudine & latitudine, ſcarabæo terreſtri ſimilis, corpus ex aliquot tabellis, veluti locuſtæ vel ſquillæ cauda conſtat: ante os duo cornua brevia habet: utrinque pedes multos, incurvos, in acutum deſinentes. Piſcibus ita hæret ut eripi non poſſit. Sugit ut hirudo, nec prius abſcedit, quàm tabidum & exſuccum piſcem reddiderit. Reperitur cervici mugilum, luporum, & ſaxatilium piſcium affixus. Ariſtotelis eſſe demonſtrat ibidem. Bellonius perperàm Aſilum ſeu Oeſtrum vocat. Octo utrinque *pedes* habere, octonis tabellis *in tergore* loricari; priorum pedum ungues ad caput, poſteriorum ad pedes converti; *oculos* parvos, nigros, & aliquanto eminentes habere; Erythrinis etiam dentalibus ac ſargis veſci; in orbem ſe contrahere; prægnantem denique plærumque inveniri, addit. Eſt & aliud animalculum marinum, cujus hic iconem appono. Ἑρπίλη quoque Numenii huc ſpectat, littoralis vermis & foſſilis, longis pedibus conſtans, repens & ineſcandis piſcibus idoneus. Rondel. de piſcib. l. 18. c. 28.

Aſilus marinus, quem Oeſtrum marinum veteres à naturæ ſimilitudine, quæ ei cum terreſtri communis, vocant, Ligures *Pruſam* pro ore tubulum ſeu fiſtulam habet, pro corporis ratione longam. Utrinque ſitæ ſunt veluti manus duæ, quæ ad os flectuntur, ſequitur alvus cum inciſuris, cui affixi ſunt ſex pedes duo, qui in extremâ alvo ſunt, craſſiores ſunt & longiores, qui ſequuntur utrinque locati, paulo minores, reliqui duo, qui magis in lateribus ſunt, omnium minimi. Ore ſive fiſtula, ſcorpionis terreſtris caudæ, pedibus, ejuſdem brachiis ſimilis eſt, alvo & magnitudine, araneo. Ut Polypi acetabulis, ita Rondel. de Inſect. c. 8.

hic

hic ore adhæret parti molliuſculæ & pingui ſub pinnâ ita tenaciter, ut avelli integer non poſſit. Sanguinem exugit hirudinum ritu, uſque dum præ plenitudine decidat & moriatur. Cur in ſummo tantum æſtu, & Caniculæ tempore piſces dictos infeſtet, id in cauſa eſſe puto, quod æſtate tantum naſcatur, autumno pereat. *Cur* ſub pinna hæreat, in cauſa eſt partis mollitudo, pinguitudo, & ſanguinis copia. Reliquo corpore Thynni cute quidem lævi integuntur, ſed illi ſubſunt ſquamæ duriores.

Ariſt. H. A. 2. c. 14.

Quantum ad *Scolopendras*, Ariſtoteles, *παραπλησίας τῷ εἴδει ταῖς χερσαίαις, aſpectu terrenis ſimiles* eſſe dicit; in ſaxoſis locis gigni, colore magis rubro eſſe, pedum numero terreſtres ſuperare, gracilitatem crurum ſi excipiás, ſerpentum more non in altis gurgitibus naſci, adjicit.

Rondel. de Inſect. c. 2.

Rondeletius, *duas* ſpecies proponit. *Prior* minor eſt, colore plane rubro, dodrantali magnitudine, in ſaxoſis locis degit. A capite ad caudam pedes habet plurimos: in flexus & volumina ſeſe contorquet: nunc longior, nunc brevior, nunc gracilior, nunc craſſior efficitur. *Altera* eſt ſuperiore multò longior, utpotè quæ ad cubiti longitudinem accedat, tenuior, colore ad candidum vergente. A capite ad caudam pedes utrinque habet plurimos, veluti ſuperior. Aldrovandus addit ex Geſnero tertiam, colore miniaceo. Geſnerus videtur quædam ex his in dubium vocare, dum Ariſtotelis deſcriptionem attendit. Minores terreſtribus facere Ariſtotelem: Braſavolum verò ad ſe miſiſſe duos pollices longam, apud ſe vix duos digitos æquare: Rondeletii longè majores eſſe, Marcellum Virgilium terreſtribus longiores facere. Quòd forma attendatur, longè aliam caudæ capitiſque in terreſtribus vidiſſe. Utut ſit, in lacertorum marinorum, ut & acuum ventriculo ſæpè eas reperit Rondeletius: ita ut exinde, iiſdem hos piſces veſci colligi poſſit: & quia in alto mari vivant, in littoribus aut littorum ſaxis eaſdem vivere, falſum ſit. Appetere nidorulenta; hamum devoratum ſimul cum interaneis dejicere, dejecto, iſta iterum intro recipere; piſcatoribus quòd ſi hamum attigerint, nullus piſcis ad hamum poſt accedat infeſtam eſſe; attactam adurere; naturæ ipſius eſt.

Mouſet. 2. c. 39.

Mouſetus in limoſis ſtagnis, & ubi oſtreæ ſaginantur, latere ſcripſit. Nonnus pſylothrum ex thuris, atramenti ſutorii ana unc. ij. ſcolopendr. unc. iij. tritis, & cum calcis pulvere commiſtis commendat.

Rondel de Inſed. c. 5.

De Vermibus in tubulis naſcentibus, ita Rondeletius: Naſcuntur in ſaxis marinis & ſuper concharum vetuſtarum teſtas, tubuli vel Siphunculi teſtacei, rotundi, aſperi, candidi, intus læviſſimi, quorum alii recti ſunt, alii contorti & replicati. In his procreantur & vivunt vermes, qui foras ſe exerunt hauriendæ aquæ gratia. Hi colore, ſubſtantia, ſcolopendræ rubræ ſimiles ſunt, figura & magnitudine nonnihil differunt· longiſſimi enim digiti magnitudinem non excedunt. Pars poſterior folii myrtei modo in acutum deſinit. Priore parte utrinque pedes habent, veluti ſcolopendræ, unde fiſtula prominet in extremo obtuſa tubæ modo, & perforata, qualem in aſilo marino depingemus, eâ aquam trahit. Horum vermiculorum teſta Pharmacopæi noſtri utuntur, in compoſitione unguenti citrini pro dentali. Huic ſimilem teſtam etiam dentale vocant, quo in eodem unguento utuntur. Hujuſmodi aliquot picturæ ſuperiori aſperſimus.

TITULUS II.

De Inſectis aquaticis apodibus.

CAPUT I.

De Hirudine.

ABſolutæ inſectorum aquaticorum pedatorum hiſtoria, ad apoda progredimur. Hæc vero intra *Hirudines*, *Stellas*, *Hippocampum*, *Uvam marinam*, *Oripem*, *Lumbricum marinum*, *Setam*, *Vermem Indicum*, *& alios* conſiſtunt. Aldrov. H. Inſ. 7. c. 11. Mouſet. 2. c. 41.

Nomen.

Hirudinem quidam ab hærendo, quòd corporibus hæreat, alii ab hauriendo Latinis dictam eſſe putant. Dicitur Latinis & *Sanguiſuga*. Græci βδέλλαν, & quidem ὑδατὴν, λιμναίαν dixere, ſine dubio, à βδάλλω, βδέλλω, ἀμέλγω, ἐκπιέζω, ἐκμύζω. Heſychio dicuntur δεμβλεῖς & βλέτυες, & δέλλακες, ſecundum Elienſes. Eidem βαίτυξ βδέλλα eſt.

Differentiæ.

Duorum eſt generum. *Marina* nempe, & *Lacuſtris*. Illa, Rondeletio deſcribente, digiti eſt magnitudine, cervice graciliore, cauda paulò craſſiore. Os & caudæ extremum Polyporum acetabulis ſimilia ſunt, ut eorum adhæſione ſeſe trahant. Corpus inſectorum modo ex multis annulis circuliſve conſtat, ſed duriore cute quam paluſtres, quod in cauſa eſt, cur non ita in globum ſe contrahere, nec ita ſe colligere poſſint, ſed caudam tantum & caput proferunt, & retrahunt. Interna omnia continuo ductu producta & indiſtincta. In luto vivit, virus olet, cibo idonea non eſt: piſces tamen lutoſi & litorales ea veſcuntur. In oleo antiquiſſimo decocta aurium dolorem ſedat. In oleo amygdalino, vel Chamæmelino, dolorem hæmorrhoidum. In vino, vulneribus nervorum & convulſionibus utilis eſt. Uſtæ alopecias cum aceto curant. Rondelet. de Inſ. c. 7.

Lacuſtres circulis velut inter ſe colligatis conſtant, quorum opera quandoque in globum contrahuntur. Oſſibus & pinnis carent.

carent. *Os* illis trianguli instar, id vulnus inflictum ostendit. Villanovanus fistulam in ore more culicis tribuit. Alii in majoribus acutius, in minoribus rotundum; in omnibus foramen in medio exile, observavere. Ab ore ad alvum continuus est meatus. In mortuis longitudo circiter digiti. Lineis & punctis nigris notantur omnes, reliquo colore variant. Varias differentias sortiuntur. Sunt quæ caput magnum habent, coloris ruffi, variis filamentis distinctæ, lanuginosæ, & venenatæ. Sunt & aliæ tenuiores, capite brevi, ventre rubro; quæ in aquis puris habitant. Albertus Nigrarum & planarum; nec non quæ in dorso virgulas rubeas & aliquantulum rugatas habent &c. meminit. Apud Helvetios *Minores* sunt nigræ; *majores* subvirides, striis per longitudinem subflavis aut ruffis, in quibus puncta aliquot nigricant. Visæ Venetiis *virides*, maculis hinc inde nigris resperſæ. In fluentibus aquis, *albas*, perexiguas, ore utrinque in circulum lato, sed altero duplo latiore, quales vel piscibus nonnunquam adhærent, invenies. In Mauritaniæ quodam flumine septenum cubitorum, quæ per gulam perforatam respirent, inveniri, Strabo prodidit. In jecinoribus boum similem hirudini lacustri vermem, alii. Moufetus in *perforatas*, quas Europa non novit, & *Imperforatas* distinguit. *Moufet. de Insect. 2. l. 41.*

Ad *Naturam* earum pertinet, in paludosis & turbidis aquis ut plurimum, in saxosis, arenosis & claris, raro inveniri: ex putri nasci, nec scitur an coëant: autumno condi, per hyemem latitare, circa Calendas Maij, aut paulò antè, & quidem nonnisi tepido aëre apparere. Eædem, sanguine victitant. Ubi corpori adhæsere, non citius avelluntur, quàm expletæ decidant: imò quantò magis trahuntur, tantò fortius insident; donec rumpantur. Caudæ & ori innitentes moventur. Cannæ inclusæ, retrorsum exeunt: & quia os valdè acuere & in tenuitatem se extendere possunt, per angustissima etiam elabuntur.

Usus Hirudinum. Magni sunt in evacuando sanguine in Medicinâ usus. Fugiendæ rufæ, magnorum capitum, virides, nigræ, & quæ in limosis nimis agunt. Laudantur, quæ ex aquis fluentibus rufæ rotundæ, colore jecinoris, parvorum capitum. Præstantissimæ putantur, quibus venter rubet, dorsum viret, præsertim si ex aquis fluentibus fuerint. In Germania præferuntur majores, ex nigro subvirides, striis per longitudinem ruffis, in quibus maculæ nigræ sunt. Applicantur in vulneribus venenatis, capitis, colli, jecoris, lienis, genitalium membrorum: &c. morbis.

De præparatione, & modo utendi, abundè apud Medicos invenies.

Nierem. H. E. 13. c. 19. Huc spectat, *Lumates* molestissima hirudinis species, inter herbas & montium arbores vivens, semidigitum longa, & impensè tenuis. Adhærent iter agentibus, subeuntque quosvis humani corporis meatus, etiam angustos & fœdos, neque priùs discedunt, quàm humano satientur sanguine: tunc enim spontè cadunt, ac minus infestant Sole vigente. Remedium est, arundinibus quibusdam præacutis eas avellere, aut sese tueri intra aquas, considendo saxis, si quæ fortè adsunt, aut pyram construere, atque interponere ignem.

CAP. II.

De Stellis.

DAtum Insecto huic *Stellæ* nomen, quòd stellas imitetur. Græcis est ἀστὴρ, Myrepso ἀστήριον, modernis Græcis σκαῦρος, ut Gillius notavit; vel potius, ut Rondeletio visum; σταυρὸς, quod pali lignei infixi modo, radios habeant. Sylvaticus, Sydus marinum vocat: Cremonensis, Magiarastrum marinum. *Aldrou. H. Inf. 6. c. 18.* Nomen.

Os ipsis versus caudam, in medio radiorum situm, inque gyrum quinque digitos ostendere, author est Bellonius: Excrementorum nullum exitum, & ore excerni quæ supervacua sunt, Rondeletius. Duriore corio sive callo omnes integuntur; ideò Aristoteles cum aliis testaceis recensuit. Descriptio. *Rondel. de Insect. c. 10.*

In marinis littoribus sæpè conspeximus: vaganturque in mari, ut polypi, brachia deducendo, nunc antegradiendo, nunc in orbem convolvendo, & suctu acetabulorum, Echini modo, lapidibus adhærent. Conchas aggrediuntur & devorant. Quinque in dissecto ventre cochleas invenisse scribit Rondeletius, tres integras, duas cum testis suis confectas. Adeò fervida ejus natura est, ut quicquid sumserit, id licet illicò ab ea extrahatur, biscoctum, (Νεφθον) appareat. Plinius dicit, tam igneum fervorem ei esse tradi, ut omnia in mari contacta adurat, omnem cibum statim peragat. Extra aquam torpescere, prodidit Bellonius: in aquam immersas, & supinas instratas, promuscides in extrema plusquam quinque millia exerere cernet, & in pronam partem moveri. Natura. *Arist. H. A. 5. c. 15.* *Plin. H. N. 9. c. 6.*

Esse quasdam in *cibis*, ex Bellonio colligimus. In *Medicina*, Hippocrates, nigras cum brassica & vino odorato adversus uteri strangulationem propinat. Apud Myrepsum inter suffimenta contra epilepsiam recensetur. Inter psilothra à Galeno numerari, certum: & Gesnerus, carunculam, in quibusdam edulem esse scribit, reliquam substantiam pilos deperdere. Lævem, ad peritonæi rupturam, cum ononide, felici cum successu applicari posse existimat. Usus. *Rondel. de Insect. c. 14.*

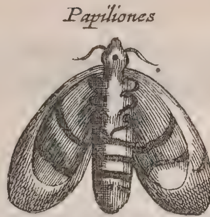
Dif-

Insecta Varia ad loca sua referenda

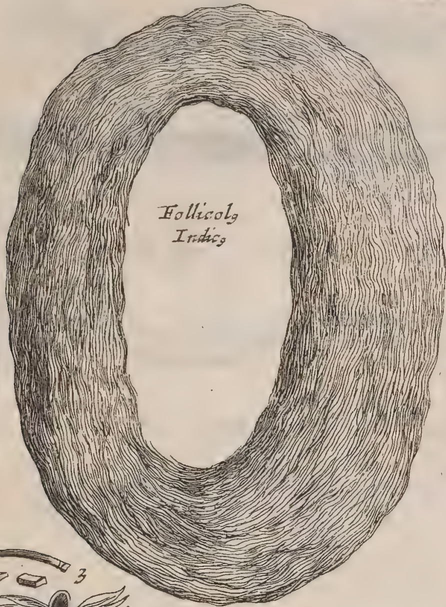






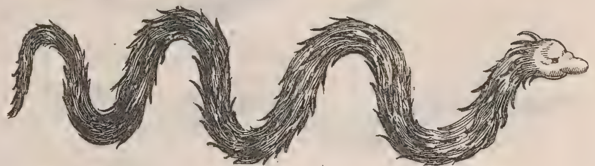


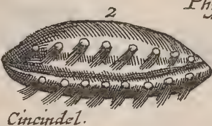


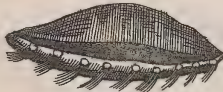




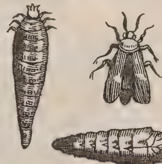












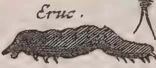






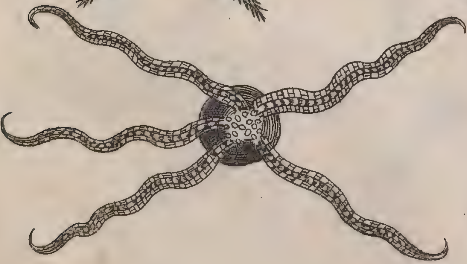




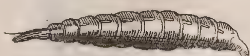







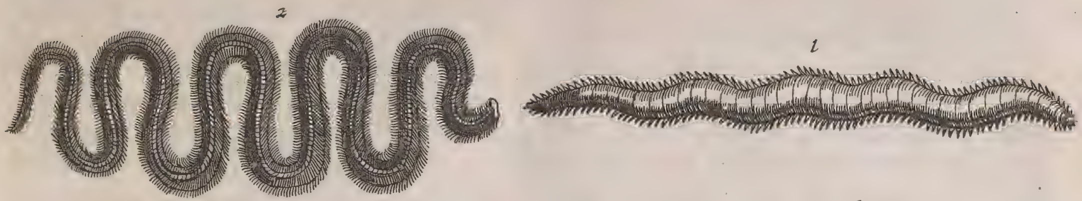




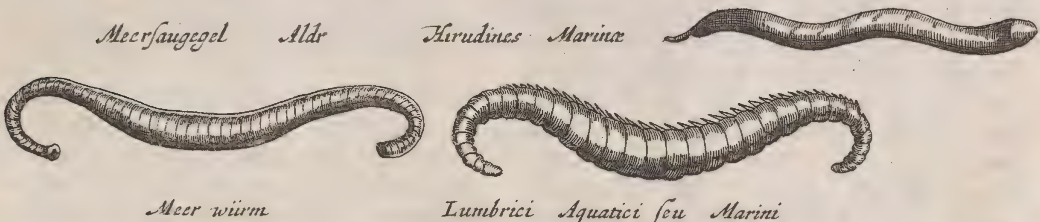


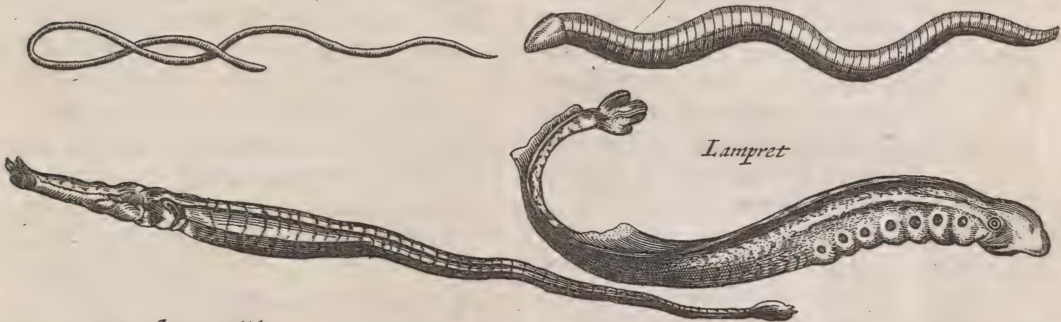
Tab. XXVII.

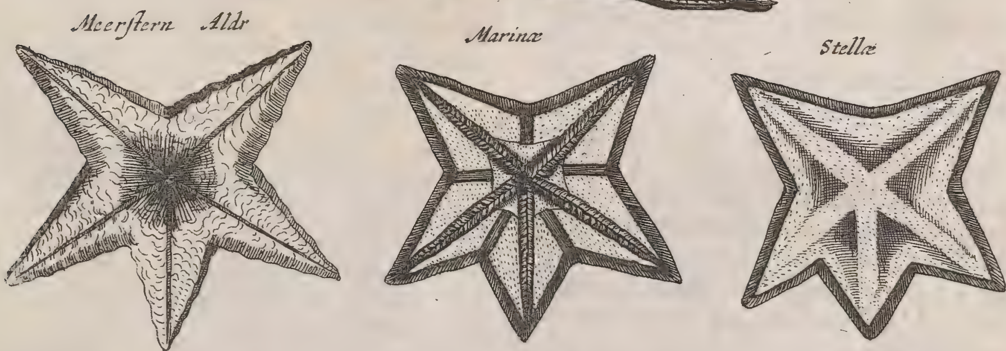
Scolopendræ Marinæ Aldr

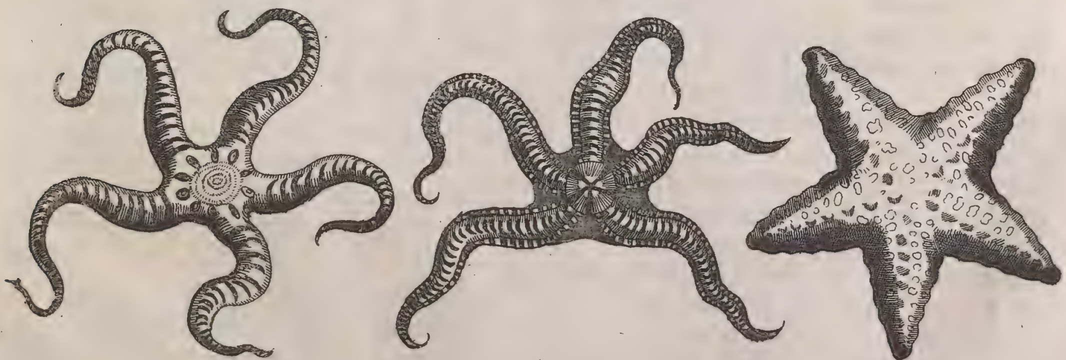


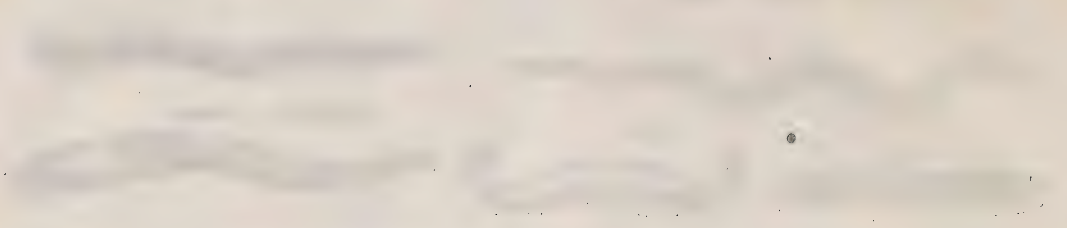
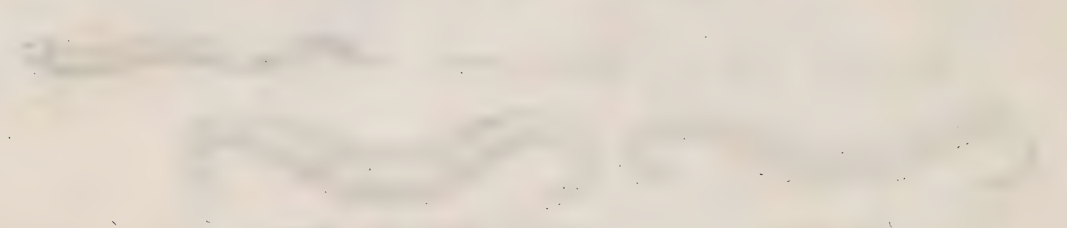
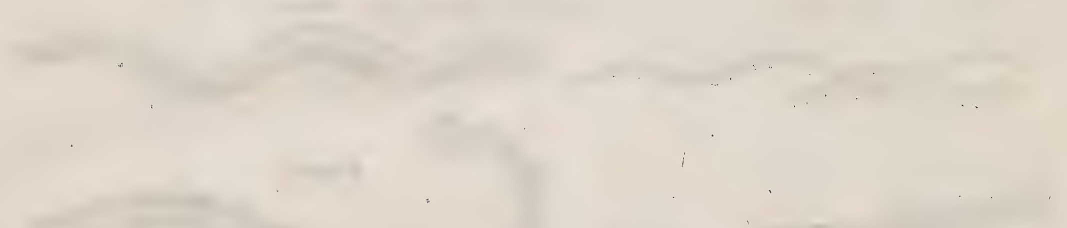


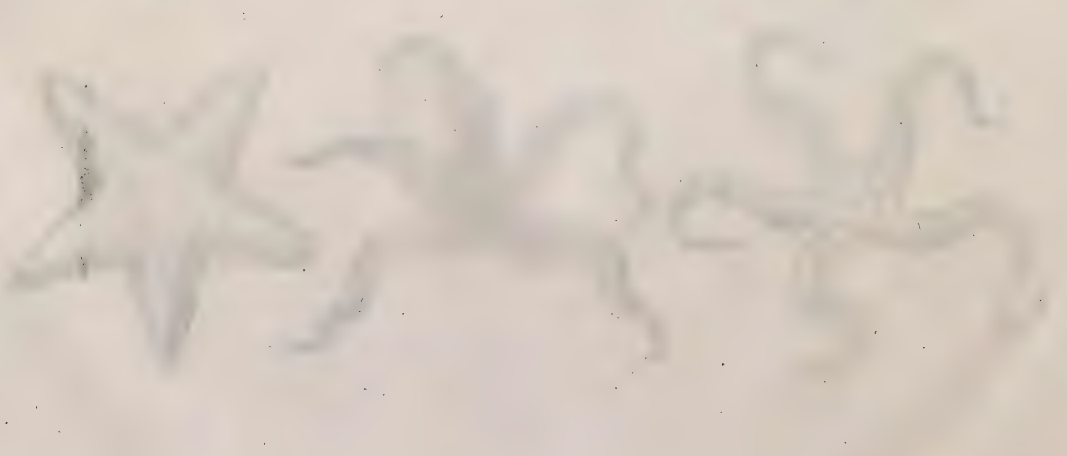








Differentiæ *Differentias* & *Genera* si attendamus, sunt plura. Sunt parvæ, magnæ: sunt, quæ flavescunt, nigricant, cinerascunt: sunt aculeatæ, læves, longæ, breves. Optimè vero, in eas quæ quinque radiorum sunt, & quæ plurium distinguuntur. Illæ *Cartilagineæ*, *Testaceæ*, *Leves*, *Pectinatæ*, *Echinatæ*, *Arborescentes*, *Solares*.

Cartilaginea pronè & supinè exhibetur. Supinæ partis marginibus puniceis, reliqua pars intima, & quæ hisce marginibus continetur, sanguineis maculis & albis, veluti in quodam marmoris genere, conspersa. Pronę vero partis margines admodum sunt sanguineæ: quinque in medio rimæ, in singulas partes abeuntes, maculis autem cœruleis, ea pars, quæ margines undique contingit, insignitur: hasce aliæ sequuntur propè medium maculæ rubicundæ.

Testacea dicitur, non quod verè testacea sit (nam exsiccata, cum cortice teri manibus, quamvis ægrè, potest) sed quod duritie corticis, magis quam aliæ stellæ, quas unquam observavi, ad testacea accedat. Hæc corticæ candicat, spithamam longa quoquoversum dimensa, nempè ab uno radio ad alterum, qui è regione est.

Distant autem extremitates cujusque radii à proximis mediam spithamam aut paulo amplius. Posset etiam non immeritò tuberosa, & verrucaria nuncupari, nam superiori parte in singulis radiis tubera, & verrucas habet.

Lævis est duplex: *Rondeletii* nempè, aculeis enim omni ex parte, atque asperitate caret. Radii longi sunt rotundi, flexibiles, murium caudis persimiles: eorum integumentum cortici serpentum simile est: & ob nigrarum albarumque macularum varietatem, spectaculum jucundum. In medio corporis trunco circulus cernitur, intra circumferentiam quinque maculis rotundis: & inter has stellulę pictura distinctus, à cujus circumferentia quinque radii exoriuntur. Oris compositione à cæteris non differt, nec victus ratione. Brachiorum longitudine, & vario flexu celerrimè natat. Et *Aldrovandi* qui duas ponit. *Prima* est, pronâ parte & supina colore Lapidis lazuli: in medio punctulis nigris, & circulis aureis novem radiorum, ac totius corporis ea magnitudo est, quâ cernitur. Prona pars variis coloribus delineata, cujus medium, & colorem, & figuram pentaphylli æmulatur.

Secundæ multo præscripta minor, undique colore ferruginea, sed nigris aspersa maculis mediam spithamam, aut amplius longa.

Pectinatarum quinque sunt species. *Prima* Rondeletii, primæ ejusdem similis, iis demptis, quæ sequuntur. Radii circa rotundum corpus dispositi, in exortu suo angulum acutum non constituunt, sed obtusum. Aculei, quibus latera muniuntur, rari, recti, pectinatim dispositi, unde pectinatam stellam appellavit Rondeletius.

In totius corporis centro stellula quædam expressa est, à cujus ambitu lineæ quinque per medium radiorum ad extremum usque protensæ sunt, radii initio satis lati sunt. Rara est hæc species, ore, dentibus, moribus, facultatibus aliis similis est. *Secunda* cujus figura exprimitur (folio 748.) marginibus albis pectinatim non rectè, sed obliquè dispositis: interius sanguineis undique conspersa maculis in centro stellulam habet admodum rubram, sed radiis constantem, tota pedem longa est. *Tertia* nulla elegantior, ejusdem cum prædicta magnitudine, colore, ac tuberculis spinosis admodum varia. Nam in medio est os, instar echini, quinque denticulis vix conspicuis constitutum; hoc continet stellula septem radiorum, quæ interiori parte nigra ferè est, exteriori verò cærulea, hanc circulus ambit albus, seu area alba; quam alia russa, seu carnea, hunc deinceps circulus circundat ex undecim tuberculis constans in supremâ parte acutis. Singuli autem radii tres habent tuberculorum ordines singulos vigintiquinque, aut triginta tuberculis constantes.

Quarta est haud dispari cum præcedenti longitudine, radiis albo cœruleis, marginibus pectinatis ferrugineis: in medio stellula est, ex sex punctatis radiis constituta.

Quinta quæ quinque radiis inæqualibus & hirsutis constat.

Echinata est corpore exquisitè rotundo, parvoque constat; & radiis quinque, sed brevioribus, unde fit, ut minor sit cæteris. Illi è parvo circulo, in quo crucis figura delineata est, veluti è centro, exoriuntur tenues frequentissimis aculeis horrentes, quâ de causa echinatam Rondeletius nominavit, in lateribus dispositis. Radiorum flexuoso motu, serpentum ritu, repit hæc stella, & sicco posita eos movere nequaquam desinit, quousque in partes disjecerit, quæ separatæ etiam moventur per flexus: ut Vermium partes, & Lacertorum caudæ abscissæ. Os habet ceratum.

Reticulata est duplex. *Rondeletii* & *Aldrovandi*. *Illa* à retis sive Cancellorum figura reticulatam, sive cancellatam nuncupamus, & quia inter distinctiones, retibus, vel cancellis similes extant tubercula quædam rotunda, tuberosa etiam vocari potest. Inter majores stellas reponenda est, brachia enim ad pedalum longitudinem perveniunt, crassiora sunt aliarum stellarum radiis. Aculeis parvis utrinque eadem munita sunt. Os habet cæterarem modo. Eleganti illa & reticulata distinctione spectabilis est, & inter anathemata colloca nda

Rondelet. de Insf. p. 122.

Hæc tuberculis rotundis cæruleis gemmæ Turcoiæ æmulis, radiorum marginibus hirsutis & pectinatis: quilibet radius supina parte apparet conus pinus ideæ oblongior. Prona autem parte sertis, tum luteis tum cœruleis. Singuli radii habent cauliculum tenuem per medium transeuntem.

Arborescens à frondium & ramorum multitudine. Hujusmodi duas vidit Rondelitius. Unam permagnam apud Guilhelmum Pelicerum Monspeliensem Episcopum, ad Lerinum iselam captam, alteram ex Italia ad ipsum delatam. Ab aliis omnibus stellis plurimum differt. Radios quinque, sive truncos habet, in medio os cum quinque appendicibus, quæ multis parvis dentibus horrent, pars ea depressa est, & submissa, ambitus tumet, in quolibet radiorum intervallo foramen, seu rima conspicitur. Quilibet radius statim in binos finditur, hi rursus in binos ramos dividunt, atque ita deinceps, quousque ad tenuissimos, & capillorum tenuitatem refe rentes deventum sit. A quolibet oris angulo linea albicans prodit, & per omnium ramorum medium producta est, alioqui tota stella nigricat, & tenui, atque admodum durâ, sed asperâ cute tegitur, ramuli omnes intro flectuntur; quod argumento est hos tanquam cirros ad cibum captandum conditos esse, quibus undique dispositis in orbem præda elabi non potest. Id spectaculum aliquando Rondeletius in mari studiosè contemplatus est. Stellam parvo filo alligatam in mare demittebat, in quo expansis ramis natabat, sed prædam aliquam appropinquare sentiens, brachiis omnibus contractis amplexabatur urticæ ritu. Rara est hæc stellæ species, & propterea inter anathemata suspenditur.

Solaris Sol marinus Rondeletio, qui solis refert picturam. Differt à stellis quod in his è medio corporis trunco veluti è centro radii enascuntur, in hoc vero ex corporis rotundi circumferentia, breves, minime asperi superiore in parte, sed veluti ex squamis compositi, in lateribus verò parvis aculeis rigentes, albi ad extremum usque gracilescentes. Corpus illud rotundum in medio rosæ pictæ figuram expressam habet. Ore victu, facultate à stellis non differt.

Aldrov. de Insect. lib. 7. cap. 18. *Stellæ quæ plurium sunt radiorum, vel sunt septem radiorum, vel decem vel duodecim.*

Septemos quæ habet, parte gibba colore ferrugineo obscuriore, spinosis, & parvis quibusdam tuberculis scabra, ac inæqualis, radiis in extremo lævi distortione inflexis, parte concava ochræ ferè dilutum colorem exhibet ad ferrugineum minimum quid tendentem. Extremi laterum, quibus cum medio corpore, tum brachiis juxta eorundem longitudinem sectis committitur, margine crenis, seu denticulis quibusdam albicantibus sunt asperi. Longitudo totius, ac latitudo in peripheriam æqualis est, palmi unius cum dimidio. Singuli verò radii tres propemodum digitos sunt longi, qui longissimè à se mutuo palmi unius intervallo dissiti sunt.

De illâ quæ *decem brachia* habet ita Columna; Nova & perelegans hujus stellæ forma, ab aliis omnibus differens, nec adhuc descripta: nostro littori frequens, ita ut nec ulla retrahantur retia quin ipsis implicata, & simul cum piscibus in foro etiamnum invehatur. Hæc admodum fragilis est, ut viva ne ab rete excipiatur potiùs frangi patitur, ita illi se implexa cirris continet. Non vis ulla in extrahendâ stella est adhibenda, cum radii sint geniculati, atque genicula conjungens cartilago sit admodùm tenuis, qua de re facillimè genicula dissolvuntur, nec quamvis radii omnes sint disrupti, emoritur, nisi longo post intervallo. Hujus color subrubens est; forma vero ab aliis stellis dissidere videtur. Hæc enim parvum admodum corpus habet: radios quinque sed singuli in binos dividuntur, ita ut decem prima facie, videantur: semipedem longos, nec majores huc usque vidi: stellæ diameter pedem æquat. Radii vero omnes geniculis parvis constant, atque singula genicula formam trianguli habent, lineæ quidem secantes nunc in dextram, nunc in sinistram partem conjunguntur, spirarum modo, quæ alternatim angulos oppositos conficiunt. E singulorum vero triangulorum basi, cirri etiam, ut bases quoque utrinque alternatim producuntur, simili modo geniculati, minimi digiti longitudine, & canabini fili crassitie, quibus maximè implicatur, graditur, & apprehendit: Horum superiores parum longitudine, sicuti & crassitie alios inferiores ad extremum usque superant. E centro ipsius alii tenues cirri fili etiam crassitie, & eodem modo geniculati, majores digiti longitudine exeunt, quorum superiores inferioribus minores sunt, atque contrario modo, quo radii majores curvantur, quibus escam apprehendere, atque mos adducere censeo, in quorum umbilico visitur inesse, ex adversâ parte corpus conspicitur rotundum, læve molle, cujus interiora propter tenuitatem considerare nequivi: ipsa verò facillimè disjungitur à stella: lævis est tota, sed aspera tactu videtur propter geniculorum, & cirrorum multitudinem crusta integitur duriuscula, ita ut osseis geniculis, sed non admodum duris, compacta videatur. An splendeat; ut alia noctu, cum vivam domi habere non possem, experiri non potui. Hæc Fabius Columna. Aldrov. l. c.

Postrema duodecim habet radios qui quidem singuli singulos habent caules cœruleos per medium transeuntes, à quorum utroque latere sunt striæ, seu lineæ transversæ, sanguineæ frequentes: in medio quoque circulus ejusdem coloris, undiquaque radiorum margines denticulati, colore-

Stellæ ſ. Aſterium Marina: Meerſtern Aldr.



loreque albicante. Tam variæ, & multiplices stellarum formæ conspiciuntur, ut quærendi & contemplandi nullus sit futurus finis.

Caput III.

De Hippocampo & Uva marina.

Aldrov. H. Inf. 6. c. 16. Hippocampo, ab ἵππος & κάμπη nomen datum est. Repando enim est corpore, & in arcum se curvante, erucasque cauda maxime refert: reliquo verò corpore, equum imitatur. Marcellus voce ἵππε, magnitudinem denotari putavit. Nonnulli *gallum marinum*, quidam Salamandram marinam dixere.

Rondel. t. de Inf. c. 9. Ita eum nobis Rondeletius descripsit. Hippocampus toto corpore incisuras habet, dodrantalem magnitudinem non superat, sæpè minor reperitur, pollicis est crassitudine, rostro oblongo, tubuli modo cavo sine scissurâ, ab inferiore ejus parte operculum foramini opponitur, ad claudendum, vel demittitur ad aperiendum: oculos habet rotundos, satis prominentes, in capitis vertice pili erecti sunt, qui adeo tenues sunt, ut non in mortuis & exsiccatis, sed in viventibus tantum Hippocampis, & natantibus appareant, quemadmodum & qui in reliquo sunt corpore. Toto capite, collo graciliore, ventre protuberante, equo valdè similis est.

Post oculos quo in loco in cæteris piscibus branchiæ esse solent, pinnulæ duæ articulis similes sunt, maxime ob situm, utrinque unica. Branchiæ vero nullæ sunt, neque tectæ neque detectæ, sed supra dictas pinnulas duo sunt foramina sursum spectantia. Sub ventre rimulas duas habet. Ex una alvi excrementa, ex altera ova foras emittuntur. Cauda reliquo corpore tenuior est, quadrata, cum exochis aculeatis, toto etiam est corpore similiter aculeato, veluti ex cartilagineis circulis compacto, ex quibus aculei extant, membranulis intermediis, ut nulla caro appareat. Colore est fusco punctis albis notato, ventre albicante. Ventriculum pro corporis ratione satis magnum habet, hepar rubrum; similiter ova rubra, cor exiguum. Caudam quovis modo inflectas, & qualem vivo figuram tribueris, talem mortuus & exsiccatus servat.

Venenatum, sed solo ventre Ælianus prodidit. Qui ex vino decoctum bibit, primò singultit, mox sicca tussi afficitur. Venter superior intumescit; per nares aquosa pisculenti odoris egeruntur: oculi sanguine suffunduntur, &c. Qui evadunt, aquam, mente capti, summo studio prosequuntur. Remedium, acetum in quo sepia suffocata est, Aëtius ponit; Veneficæ eum in amatoriis usurpant. *Ælian. H. Anim. 14. c. 16.*

Usus eorum singularis in canis rabidi morsu est, ut apud Ælianum habemus. Plinius leporis marini venenum restinguere potos; alligatos Venerem concitare ait. Galenus, ustos alopeciis prodesse scribit. Vehementer vermes, si torreantur, & cum aqua absynthii propinentur pellere Rondeletius ex Græco quodam habuit. *Plin. H. N. 32. c. 6. 7.* *Galen. l. 11. simpl. c. 41.*

De Uva marina ita Aldrovandus: Piscatores nostri, inquit Rondeletius, ova sepiarum racematim compacta à pediculo uno dependentia, earundem atramento aspersо Uvam marinam nominat. Est etiam Uva marina zoophyton, diversum sane ab eo, quod nobis depinxit Rondeletius, cujus imaginem, cum de zoophytis agimus, traditiri sumus: de hoc loquitur Plinius cum scribit. Rerum quidem non solum animalium simulachra (mari) inesse, licet intelligere intuentibus uvam, gladium, serras. Nos verò & hocce egregium aspectu animal Insectum potiùs, quam alterius cujuspiam generis Uvarum racemum verè referens in Oceano deprehensum damus depictum, & ad vivum delineatum, ea magnitudine, qua depictum videtur in hac tabula: acinis sane undiquaque refertissimum, quorum alii cœrulei: alii amethistini: alii rubentes, capite duobus corniculis Limacis instar præmunito, movetur motu progressivo. *Rondel. de Insect. c. 25. Aldrov. H. Inf. 7. c. 17.*

Et tantum de Insectis. Si quid interim scitu dignum observatum fuerit, addi poterit imposterum. Quia verò ita Historiam Animalium absolvimus,

SOLI DEO ESTO GLORIA,

in sempiterna secula, Amen.

INDEX
In HISTORIAM NATURALEM de INSECTIS. Prior numerus Histriocæ descriptionis paginam, posterior Tabulam Iconismi demonstrat.

HISTORIÆ NATURALIS DE SERPENTIBUS, LIBRI II.

JOANNES JONSTONUS

Medicinæ Doctor Concinnavit.



AMSTELODAMI,
Apud JOANNEM JACOBI FIL. SCHIPPER.

ANNO MDCLVII.

PERILLUSTRI ET REVERENDISSIMO
DOMINO, DOMINO

ARNOLDO,

DIVINA PROVIDENTIA MONASTERII DUCALIS LIBUSIENSIS ABBATI,

Domino & Patrono ſuo gratioſo,

Hanc de SERPENTIBUS Hiſtoriam Obſervantiæ ergo offert

JOANNES JONSTONUS,

Medicinæ Doctor, Zibeniaci Dominus.

HISTORIÆ NATURALIS DE SERPENTIBUS:

LIBER I.

De Serpentibus Vulgaribus, seu Minoribus.

TITULUS I.

De Serpentibus in genere.

Nomen. Ambrof. de Serpentibus lib. I. c. I.



Erpentis vocabulum, vel à serpendo, quod occultis accessibus, non occultis passibus, animal hoc progrediatur, vel à Græco ἑρπετὰ, nisi Festus fallit, descendit. In genere sumptum, omnia illa, quæ vel citra usum pedum repunt, vel tam exiguos habent ut repere quam incedere videantur, complectitur. Dicitur etiam priscis *Serpula*, si Festo credendum; aliis *Coluber*, seu quod in lubricos tractus flexibus sinuosis labatur: seu quod umbras colat, ut apud Virgilium legimus: quanquam alii pro serpente domestico accipiant; alii pro serpente aquæ, ut Theophrastus, Gaza, & Ponzettus sumant. Dicitur & *Anguis*, quod semper quasi angulosus & plicatus conspiciatur: quanquam Servius, aquaticis duntaxat hoc nomen tribuit, alii etiam terrestribus. *Thyrum Echydnam* & *Draconem* vocari, passim apud authores invenies. Græcis veteribus est ὄφις, modernis ὀφίδ, sine dubio παρὰ τὸ ὄπτω, seu quod acutum cernat; seu quod oculis apertis dormiat: Hesychio ἄργας, Argivorum Dialecto. Unde Pausanias Mercurium *Argiphontem* dixit, quod sit ὀφιοκτόνος, id est serpenticida.

Virgil. Georg. l. 3.

Descriptio. Lacertis valde sunt similes. *Caput* quibusdam leve, grave aliis, quibusdam latum, angustum, album, nigrum, nonnullis flavum variegatum. Sunt qui illud tam velociter in utramque partem vertunt, ut intuenti bicipites vel amphicephali videantur. *Aures* etsi habeant, non eminent tamen; recte cavernas ad audiendum, Plinius vocavit. Sed nec meatus narium, *nares* recte appelles, quod non ita explanati sint. *Oculis* sunt durioribus. *Palpebras* superiores non movent, inferiore tantum connivent. *Collo* carent. *Dentes* pectinatim coëunt. *Cortice* tanquam pelle teguntur. *Caudam*, ut in sequentibus agemus, variam gerunt.

De *Internis partibus* & *Anatomicis* ita habet Ambrosinus: Primitus *caput* serpentis osse unico tegitur coni retusi figura, sicuti astruit Cardanus. Imo in hoc osse oculorum foramina natura non insculpsit, quod ideo factum est, ne facile læderentur, dum humi serpunt. *Dentes* habent serratos, & acutos, qnemadmodum paulo ante in descriptione, hujus animalis fuit exaratum. Sed ut notat Edoardus Wottonus duo sunt in suprema parte, dextra, levaque longissimi, tenui fistula, instar aculei Scorpionum perforati, per quam postea venenum, data occasione, ejaculantur. *Lingua* serpentum tenuis, longa, atroque colore referta est; ideoque longius potrahitur: In summitate vero est bifida, & secundum nonnullos pilosa, seu potius exilis instar pili, ut in capite de lacertis fuit explicatum. Plinius linguam serpentum *trisulcam* vocavit, qua tanta celeritate illam vibrant, ut triplicem linguam exerere videantur. Sub lingua in quibusdam cuticula invenitur, quæ tanquam *vesicula* dentes operit, in qua venenum occultatur, quod postmodum mordendo per cavitatem dentis communicant. *Cor* exiguum longum, & figuram renum repræsentans, postremæ adhæret arteriæ, & natura valde calidum est: Ob hanc causam tradebat Galenus Serpentes inter cæteros animantes maxima audacia esse refertos. *Arteria* est admodum longa, & juxta os suam trahit originem, ita, ut sub lingua esse videatur. Imo linguæ quodammodo videtur præminere, qua ipsa contrahitur, neque eodem loco, ut in cæteris animalibus, permanet. Hæc postea defertur in *pulmonem* quo angues ad differentiam piscium, utuntur: Quo circa notabat Plinius, ser-

Card. l. 2. rerum varietat. cap. 29.

Edoardus Wottonus l. 2. de differ. Anim.

Galen. in libro de Anatomia vivorum 2.

serpentum & piscium omnia esse similia, præter pulmonem, quem natura serpentibus & non piscibus largita est, cum pisces loco pulmonis branchias adhibeant. Hic pulmo simplex est fibrosus, fistulis divisus, prælongus, fungosus, & cordi non multum proximus. *Lingulam* vero quam Græci ἐπιγλώττιδα vocant, arteriæ superpositam angues non habent, sed ipsum meatum, ad libitum, modo contrahunt, modo laxant, idque præstant, ne aliquid in pulmonem delabatur. *Ventriculum* habent serpentes veluti amplum intestinum canino similem, nempe angustum, & figuræ longæ. *Intestinum* vero spiris carens tenue, & longum ad meatum usque excrementorum protrahitur. Nam interanea serpentum partibus internis lacertorum similia sunt, sed viscera, propter longitudinem, & angustiam corporis ita longa & arcta sunt, ut vix à se invicem dignosci possint. *Iecur* igitur longum est, & simplex, *lien* exiguus, & rotundus qualia viscera etiam in lacertis observavimus. *Fel* præter natricem, omnibus serpentibus, intestinis adhæret, & nigro quodam, liquidoque excremento refertum est, sicuti in vipera fœmina nuper conspicati sumus. Hoc excrementum, in comparatione ad corporaturam animalis, est valde copiosum. Quare merito tradebat Plinius, serpentes, nec non pisces copioso fellis excremento redundare. *Vesica*, & *renibus* serpentes carere notat Aristoteles, veluti, & alia, quæ pennis, squamis, & cortice integuntur, præter testudinem. Hoc autem inde nascitur, ut autore Vincentio in speculo naturali visum, quia humiditas anguium, sicut & avium pauca est; ideoque in squamas, quoad serpentes, & in pennas quoad aves degenerat. Amplius vim fætificam natura his animalibus velut, & piscibus impertita est, cum pene, & testibus careant. Scripsit enim Aristoteles, eos *pene* carere, cum non habeant crura, nam hic à cruribus originem habere dicitur. *Testes* vero propter corporis longitudinem non sunt sortiti. sed meatum, more piscium obtinuerunt: quandoquidem propter longum iter genitura facile refrigeraretur, & infæcunda evaderet. Hoc sæpe iis contingere solet, qui longo pene à natura sunt donati, quamobrem infæcundi redduntur; cum semen ob mentulæ longitudinem refrigeratum infæcunditatem pariat. Verum loco prædictarum partium genitalium, natura his animantibus *binos* communicavit *meatus*, qui à septo orientes latus spinæ ab utraque parte perreptant, & utrinque superne juxta spinam junguntur, atque ita ad os excrementi finiunt. Hi meatus, tempore congressus, humoris fætifici pleni conspiciuntur, attrituque mutuo candidum semen effluit, quemadmodum in historiis piscium fuit memoratum. *Mammæ*

Vincent. lib. 20. c. 3.

Arist. l. 1. de gen. An. cap. 5.

in anguibus non observantur, quia *lac* non habent, cum in ovo lacteus ille cibus ingenitus contineatur. *Vulva* seu uterus ex sententia Aristotelis in omnibus serpentibus bifidus videtur prolixior, ab uno inferiori meatu ad utrumque spinæ latus deductus, in quo ova generantur; indeque continua quadam serie exire solent. Circa ossa anguium docet Aristoteles hæc esse naturæ spinarum: quare spina dorsi illis, ritu piscium, inest. *Vertebræ* cartilaginosæ, & flexiles sunt, sicuti natura horum animalium expostulabat; Nimirum ut quoscunque motus, & corporis flexiones facilius excercere possent. Tot *costæ* insunt anguibus, quot dies mensem complere solent: Unde Plinius in singulis auguibus costas tricenas enumerabat. Cæterum in confirmationem eorum, quæ hactenus de anatome Serpentum explicata sunt, addemus illa, quæ de inspectione anatomica hujus animalis observavit *I. Gregorius Macer*, qui scribens ab Gesnerum retulit, se in serpente interfecto primo inter cutem, & carnem, subtilem quandam & pinguiusculam membranam invenisse, quæ tamen cum ipsa cute descendebat. Secundo dum scindens animal ad meatum excrementorum pervenisset, fæces gravissimo odore excrementa humana superantes invitus olfecit. Detecta cute, membra interna partim avibus, partim piscibus communia esse vidit. Nam trachea arteria longitudine quatuor digitorum, parvis, & gracilibus circulis insignita ad pulmonem usque descendebat, cui cor, & cistis fellis adhærebat. Postea *Iecur* ad instar hepatis lucii piscis in longitudinem extendebatur. Deinde pinguedine candida intestina erant referta, quæ à faucibus usque ad podicem more intestinorum piscium progrediebantur. Infra hepar utrinque juxta intestina vera nervosa longo ductu descendebat, cui ova pellicuculis albis recta inhærebant, ut in gallinis videre licet, sed situ distincta, quia longo ordine ducuntur. Numerus in quolibet latere erat triginta, & duorum ovorum, quamobrem ratione cordis, pulmonis, & asperæ arteriæ serpens avibus valde assimilatur. Ratione hepatis intestinorum & abdominis Serpens cum piscibus convenit. Verum postea ratione cistis fellis, & dispositionis ovorum, Serpens ab utrisque nempe tam ab avibus quam à piscibus dissidet. Hactenus Ambrosinus.

Nullos esse in Ebuso insula prodidit Plinius, in Creta Aristoteles & Solinus; in Britannia Cardanus; in Laponia, alii. In Hiberniam allatos interire, imo terra illius regni conspersos, exanimari, Angli prodidere. Navibus in Bugum fluvium delati, edito sibilo alio confugiunt, si scriptoribus Polonicis fides. Bellonius tamen nonnullas in Creta species observavit: rationes vero Car-

Arist. l. 3. de partib. An. c. 9.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Locus. Plin. H. N. l. 35. c. 19. Cardan.

Bellon. obs.

Scalig. Cardani de Britannia, à Scaligero confutatæ sunt. Frequentes sunt in Ophiusa, Melitæa, Thessalia, Apulia, Arabia, Numidia, Æthiopia. Septentrionalibus regionibus, *Plin H. N. l. 3. c. 5.* Helvetia, & Italia. *Ophiusam* seu Colubrariam ob serpentum copiam inhabitabilem factam Plinius refert. *Melitam*, in qua terra *Gratia S. Pauli* dicta nascitur, eorundem fæcundissimam notum. *Thessalia* in tantum abundat, ut nisi à Ciconiis vorarentur, incolas sedibus pellerent. Oppidi S. viti in monte *Apuliæ* Gargano cives, alio migrare coëgerunt, ut apud Leandrum legimus. *Herodot. Histor. l. 3.* In *Arabia* circa thuriferas arbores versantur: inde in Ægyptum avolant. In *Numidia* morsibus eorum venenosis plurimi quo- *Leo Afric. l. 1.* tannis moriuntur. In *Æthiopia*, si Pierio credendum in gyrum invicem volvuntur, ut montis speciem intuentibus repræsentent. In *Africa* agricolæ præaltas induunt ocreas, ne à serpentibus qui ibi copiosi, appetantur. In *Indiis* sunt maximi. In *Septentrionalibus regionibus* per campos & sylvas vagantur. In Lombardia & agro Ferrariensi *Scalig. Exerc.* multas inveniri species, Scaliger author est. Celsus minus ibi venenatos tradit. Maxime vero caulas, casas rusticas, cavernas, prata, sylvas cæduas, & arbores amant. Ælianus sane circa paludem sitam juxta Ephesiam metropolin, cavernam serpentibus plenam inveniri narrat. Apud Septentrionales, in cavatis betulæ radicibus resident, & hyeme talem juxta radices calorem efflant, ut arbor folia non deponat. In terra etiam tophacea latibula parent. De *Ulmo* inter Brachianum & Romam, in qua *Kircher. de Magnet. p. 702. edit. Colon.* serpentes stabulantur, ita *Kircherus*: Ab his montis spiraculis deorsum versus quindecim fere passuum spatio descendentibus, occurret ulmus, arbor sat eminus spectabilis, sub qua specus, seu caverna quædam, vulgo *la Grotta delli Serpi*, duorum hominum capax, fistulosis quibusdam foraminibus in cribri formam perforata cernitur, ex quibus ingens quædam principio Veris diversicolorum serpentum, nulla tamen, ut dicitur, singulari veneni qualitate imbutorum, progenies quotannis pullulare solet. In hac spelunca Elephantiacos, leprosos, paralyticos, arthriticos, podagricos, similibusque desperatis membrorum affectionibus laborantes nudos exponere solent, qui mox halituum subterraneorum calore in sudorem resoluti, serpentum propullulantium totum corpus infirmi implicantium suctuque linctuque, ita omni vitioso virulentoq; humore privari dicuntur, ut repetito hoc per aliquod tempus medicamento, tandem perfectæ sanitati restituantur. De hac spelunca cum varia à variis inaudissem, & jam dudum ingens me rei tam prodigiosæ veritatem exacte & κατὰ τ' αὐτοψίαν examinandi invasisset desiderium, tandem cum hoc anno 1640. 8. die Decembris eas oras in negotio quodam Geodætico pervagarer, tam insignem veritatis indagandæ occasionem minime negligendam ratus sum: conducto itaque non viarum duntaxat, sed & naturæ montis perito duce, speluncam per avia & devia non sine periculo adii, & quæ de situ montis, de spiraculis sive evaporario, de caverna & serpentibus inaudieram, omnia vera esse cognovi, speluncam ingressus, eam utcunque calidam inveni, at serpentes non vidi, utpote eo tempore latitantes, spoliis tamen & exuviis eorum ulmus paulo ante memorata ita onerabatur, ut staphylodendrum, coluteam, seu vesicariam folliculis refertam dixisses, quæ serpentium, quorum mons scatet, geniminis luculentum præbebant testimonium, imo auribus ad meatuum orificia applicatis, nescio quod obtusum murmur, aut quis sibilosus strepitus, si non aëris cum halitibus inclusis luctæ certe latentium anguium manifestum signum percipiebatur, &c. πάμφαγοι, sunt Aristoteli, & herbis quoque victitant. *Victus.* Pulverem comedere ex sacris quidam concludunt: nec negandum, dulci *Arist. H. A. l. 8. c. 4.* gleba delectari. In Africa oniscis: in Oriente, teste Vitriaco, pipere albo nutriuntur. Exiguo interdum contentos cibo, & inediam bene tolerare, vel circulatores norunt, qui angues in capsulis, modico furfure pastos circumferunt. Hyeme sub cervicali, vel ad ignem, ad ver usque vitam protrahunt. Ambrosinus in vasculo per sex menses sine cibo conservavit. Aristoteles, *Arist. H. A. l. 10. c. 4.* devorato aliquo animalculo, totam ab eo nutritivam substantiam extrahere, reliquum per secessum excutere scripsit. Dum vorant ex longis brevissimi, & ex tenuibus latissimi fiunt, ut quod deglutivere, melius in ventrem delabatur. Avibus devoratis, plumas & ossa evomunt. In regione Senegæ pullis psittacorum insidiantur. Vino, lacte, *Arist. H. A. l. 2. c. 4.* aqua, & ovorum vitellis delectantur. Hæc quidam ab iis deglutiri tradunt, si faucibus capiantur, mox ab ipsis in semet convolutis frangi, & cortices per inferiora dejici. Juniores orbe spiræ perstringunt; & fracto putamine, liquorem hauriunt. Vini incontinentes esse Aristoteli proditum. Ideo quidam vino circa sepes apposito, viperas venantur. Temperamento quibusdam sunt frigidi, calidi quibusdam. Illis Galenus inprimis, his Avicenna favet.

Generatio. De *Generatione* serpentum duo occurrunt; Unde orti sint, & quomodo generent. De *Ortu* variæ sententiæ. Quidam Poëtæ ex sanguine Titanum à Saturno & Opi occisorum prodiisse fabulantur. Alii ex guttis *Ovid. Metam. l. 4.* capitis Medusæ sanguineis: Nonnulli ex putredine terræ, ex qua magnus ille serpens Python prodiit. Nec absonum hoc. *Metam. l. 1.* Nam & Nervi Scythiæ populi ob natos ex

Herodot. l.4. ex terra serpentes, paulo ante Darii expeditionem solum mutare coacti sunt, Herodoto teste: & Amyclas, Italiæ inter Terracinam & Cajetam civitatem, à serpentibus ex vicinis paludibus prognatis, deletam, Plinius asserere ausus est. Plin. H.N. l.8. c.29. In corpore humano nasci, in Historia de Homine dicemus. Ex sanguine quarundam avium confuso, Democritus prodidit, referente Plinio: ex salvia in sterquilinio putrefacta alii. In solido & vasto marmore inventum fuisse, Martini v. Pontificis tempore, ex Baptista Leone apud Pareum habemus: Pareus. l. 20. c.24. Causam Cardanus reddit. Cardan. de variet. rer. l.7. cap.29. Ex cadaveribus humanis nasci, & corrupta spinæ medulla, apud Camerarium invenies. A tali ex plumbeo feretro prosiliente, Avenionensem opificem læsum, apud Pareum legimus. Modum generationis aperuit ex Aristotele *Plinius*. Plin. H.N. l.10. c. 62. Arist. H.A. l.5.c.4. & l.6.c.34. Coëunt, *inquit*, complexu adeo circumvoluti sibi ipsi, ut unus existimari biceps possit. Contecta ova in terra incubant, & fœtum sequente excludunt anno. Continuata illa serie contexta, ut monilis instar videantur. Quidam & animal pariunt. Fœtorem in congressu edere, apud Ælianum legimus. Ælian. H. A. l.9.c.49.

Vox. Luca, l.6. *Vox* ipsis est sibilus. Obtusum testudines, longum serpentes reddunt, stridere id Lucano: ῥοίζειν Apollonio in Argonauticis.

Motus. Erectos ante lapsum incessisse, imaginantur nonnulli: serpere, quis non novit! Flexuosis impetibus incedunt, & caput, reliquo corpore quiescente, ob vertebras cartilaginosas vertunt: sicque corpus suum longum & angustum in partes adversas respicientes, melius tueri possunt. Aristot. de incessu animal. Squamis quasi unguibus, & costis quasi cruribus innituntur. Græci de hoc motu verbum εἰλυσπᾶσθαι usurpant.

Antipathia. *Inimicitiam* cum *hominibus*, *plantis* & *animalibus* gerunt. Plin. H.N. l. 7. c. 2. & l.28. c.3. Quantum ad *homines*, omnibus contra serpentes inest venenum: feruntque ictos saliva, ut ferventis aquæ contactum effugere. Crates Pergamenus in Hellesponto circa Parium, genus hominum fuisse tradit, quos *Ophiogenes* vocant, serpentum ictus contactu levare solitos, & manu imposita, venena extrahere corpori. Varronis tempore, pauci ibidem erant, quorum salivæ contra ictus serpentum medebantur. Similis & in Africa gens Psyllorum fuit, ut Agatharchides scribit, à Psyllo Rege dicta, cujus sepulchrum in parte Syrtium majorum est. Horum corpori ingenitum fuit, virus exitiale serpentibus, ut cujus odore sopirent eas. Mox vero liberos genitos, protinus objiciendi sævissimis eorum, eoque genere pudicitiam conjugum experiundi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Simile & in Italia Marsorum genus durat, quos à Circes filio ortos servant, & ideo inesse iis vim naturalem eam. Idem apud Strabonem invenies. Inter animalia gerunt inimicitias cum *avibus*, *quadrupedibus*, & *exanguibus*. Arist. H.A. l.9.c.1. *Avibus*. Nam *aquilæ* lapidem aëtitem in nido deponunt, ne pulli à serpentibus lædantur. Eædem in montibus regni Morsili anguibus vescuntur. Notum, quam gratitudinem Aquila à serpente Spiris arctissime complicata, rustico liberatori præstiterit, apud Ælianum. Ælian. H. A. l.6.c.37. *Pavonis* clamore terrentur, *Ciconiæ* in Thessalia maxime immunes, quod serpentes interimant. Ejusdem in Italia pulli tribus annis continuis aliquando devorati fuere. Oppian. Halieut. l.5. Huc *accipitres*, *ibides*, quorum pennas timent, *vultures*, hirundines *galli*, & *gallinæ* pertinent. Ex *quadrupedibus* sunt *Elephanti* qui Spiritu cervorum ritu, serpentes è cavernis evocant: *Leopardi*, quorum odorem vitant, *Cervi*, qui seu tanquam medicamento, quod Isidorus tradit; seu tanquam pabulo, quod Belluacensis; seu levandi senii ergo, & ut pilos mutent cornuaque deponant, quod alii, serpentibus vescuntur. *Sues* etiam angues inventos edunt. Arist. H.A. l.9.c.1. Per eas ager Plombinensis à quodam serpente purgatus est. A *soricibus* brumali tempore infestantur, quod tum languore quodam laborent. Cum iisdem, testudo, ichneumon, lacerta, & Chamæleon, ut propriis locis est dictum, congrediuntur. Catum quoque eis infestum, apud Aristotelem habemus. Arist. l.c. Ex *Exanguibus*, Locustæ species quædam *Ophiomachus* dicitur, quod cum serpentibus prælietur, eosque gutture arrepto interimat. Albertus *Opimatum* vocavit. *Cancri* serpentes ad Ephesiam metropolim, forcipibus arripiunt, dum paludes juxta Ephesiam tranare conantur. Ælian. H. A. l. 16. c. 38. *Aranei* sub umbrosis arboribus apricantes, ictu inflicto vertiginosos reddunt: quod tamen melius de lacertis sumseris. Ælian. H. A. l.1.c.38. Plin. H.N. l.11. c. 24. & l. 10. c.37. De *plantis* hoc habe. Nec umbras quidem fraxini arboris ferre: ideo hæc prolixo naturę beneficio, antequam è latebris egrediantur floret; postquam delituere, folia demum deponit. *Smilo*, in Trachinio solo, si appropinquaverint, interire. Æl. H. A. l.9.c.27. Foliis quernis injectis, si Geoponicorum authori credimus, perire. Octobrem florescentis uvæ aversari, nec tum temporis in vitibus inveniri. Plin. H.N. l.24. c. 13. Vetonicæ circulo inclusos flagellando, quia exire non audent, sese perimere. Plin. H.N. l.21. c. 21. Odore alii deterreri: rutæ, vero Lybicas inprimis, animo linqui. Ælian. H. A. l.9.c.26. Ælian. H. A. l.9.c.21. Taceo trifolii quandam speciem, ut Plinius voluit, absynthium, artemisiam, abrotonum, libanotidem nepetham viticem, quam mulieres in Thesinophoriis pulvinaribus substernebant; Plin. H.N. l.24.c.17. Helenium denique seu Enulam Campanam, cujus ideo Ælianus meminit. Therionarca in Cappadocia & Mysia nascente, omnes feras torpescere, fabulatur Plinius. Ab igne abhorrere apud Cardanum habemus. Cardan. de variet. Rer. l.7. c.29.

Ami-

Sympathia Plin. in proœmio. Arist. H.A. l. 2. c. 1. Plin. H.N. l. 16. c. 34.

Amicitiam colunt *inter se*, quia in cavernis sæpe conglobatim inveniuntur: cum *anguillis*, ut Gesnerus exemplo cujusdam pueri docet: cum *vulpibus*, quia in cryptis communem vitam degunt: cum *Cattis*, quia aliquando secum colludere visi sunt. *Hederam* serpentum frigori gratissimam, ut mirum sit ullum honorem habitum ei. *Fœniculo* deguſtato, senectutem facilius exuunt: & succo oculorum aciem, in latibulis fere amissam, recipiunt. Circa *sabinam* semper obversantur.

Plin. H.N. l. 20. c. 23.

Natura & Mores. Plin. H.N. l. 2. c. 63.

Naturam & *Mores* sequentia exprimunt. Terra serpentes homine percusso non amplius recipit, pænasque etiam inertium nomine exigit; venenum secundum quosdam, in cauda habent, quod in vesicam ori vicinam deducatur; quæ, priore etiam ejecto, intra diei naturalis spacium alio impleatur. Quatuor frigidissimis mensibus latent, nec quicquam comedunt, imbecilli tum adeo veneno, ut impune tractentur: Urgente canicula adeo æstuant, ut nunquam fere quiescant: Plinius, cum sol est in cancro, torqueri dixit. Vere, dum è latebris prodeunt, exuvias deponunt; quas quidam *syphar*, alii *senium*, γῆρας, nonnulli ad Plinii mentem, *vernationem* vocant. Incipiunt à capite ut quasi, à decidentibus obcæcentur: diei naturalis spacio devolvuntur ad caudam, totumque aufertur spolium, ut Aristoteles prodidit, pro ut fætus membranarum involucris liberantur. Deguſtato fæniculo in hominis conspectum prodeunt. Genuina ne hæc pellis, an ex muco & sordibus per hyemem contractum spolium, ad Disquisitionem causarum pertinet. Diuturnioris etiam sunt vitæ, seu quod exuvias deponant, seu quod parci sint cibi, seu in comparatione ad alias bestias. Diei noctem pervigilem conjungere, dum apertis oculis somnum capiunt, alii prodiderunt. Prudentia in eo notatur à quibusdam, quod totum corpus periculo exponant, ut caput illæsum servent. Illud facile pristinæ sanitati vulneratum redditur; hoc attacto, moriuntur facile. Arundine percussi, mortuorum instar jacent: si frequenti ictu petieris totis viribus mordere conantur. Stercus serpentum bene olere, facile concedi potest, si verum est, inter Calecutum & Cranganon inveniri, qui ab Ore suavissimum & mosci instar spirent odorem.

Arist. H.A. l. 2. 8. c. 15. Galen. l. 2. de locis affectis. Plin. H.N. l. 32. c. 5. Arist. H.A. l. 5. c. 17. & l. 8. c. 17.

Venenum. Plin. H.N. l. 11. c. 37.

Huc *veneni* consideratio spectat. In cysti fellis istud, secundum Plinium, residet: in vesica quadam sub lingua, qua disrupta liquor quidam biliosus emanat & corpus inficit, secundum Grevinum. *Tot eorum venena quot genera, tot pernicies quot species, tot dolores quot colores*, Isidorus dixit. Diversa tamen operatio. Mares fæminis, senes junioribus, magni parvis, jejuni saturis, omnes, æstate quam hyeme, sunt perniciosiores. Deposito senio magis formidolosi feruntur. An aliquando veneno careant, disquiritur. Præ dolore ob amissum disrumpi, quæ Vincentii mens est, falsum. Breviore an diuturniore temporis spacio icti intereant, partim veneno, læso partim, adscribi debet. In Indiis Orientalibus sues vel canes à quibusdam admorsi, sex duntaxat horis supervivunt: homines diem naturalem: remediis liberati, periculo vacant si postea admorsi fuerint. Alibi, vel ipse halitus prætereuntes interimit. Quendam interiisse, cum se in aqua lignis prope serpentis cavernam excalefactis, lavasset, Ponzettus author est. Scaliger Paravicinum quendam, non procul Dertona, serpente, in venatione hasta occiso, mortuum, prodit. Mathiolus in agro Tridentino vaccarum custodem in periculo, & morti paratum, nisi theriaca & aliis refocillatus fuisset. Habet & *locus* aliquid. Ferociores iis qui in plano montani, qui inter Arabica balsameta minus nocere creduntur. Vulnere inflicto, stupet primo æger: mox vulnus dolore afficitur, color mutatur, inflammatur, rubet, livet, nigricat, & æger totus ardet. De *Remediis* multa habentur. Vulcani in Lemno antistes, Umbro de gente Marubiorum apud Virgilium, Atyr apud Silium Italicum, virtutem Serpentum morsus sanandi possidere credebantur. Mira de Psyllis Lybicis Ælianus. Non valde si doluissent puncti, sola Saliva sanasse: ubi dolore premebantur, colluto aqua ore, bibendam tanquam salutarem dedisse: si nec hoc juvisset, accubasse ægro & corporis sui contactu infregisse venenum. Certiora remedia sunt, quæ aliunde sumuntur. Laudatur capræ nigræ lac, si locum affectum eo foveris. Puella quædam caseo capræ recenti ulceri imposito sanata est. Medullâ cervi perlinitus, ab eodem optime defenditur. Vegetius in jumentis demorsis, stercore suillo recente utitur. Dioscorides fimum bubulum vehementer commendat. Quid si ipsemet serpens suos ictus sanet? Herbarum huc facientium catalogum, apud Ambrosinum vide. Maphæum si sequimur, sunt in India arbores *Copaibæ* dictæ, balsamum fundentes, quo læsi à serpentibus sanantur. Idem arbores ex nucum genere, si Plinio fides, faciunt: nec non in Græcia frutex, Epipactis nominatus, alii Embolinen vocarunt. Ex *Compositis*, Theriaca Andromachi intra, extra, Confectio Hermetis, Emplastrum Epigonum, Oleum scorpionum, & divinum, de quibus Ambrosinus, laudantur.

Ambros. de Serpent. p. 40.

Scaliger Exerc.

Mathiol. l. 5. in Dioscorid.

Wotton de Diff. anim. lib. 6.

Veneni remedia.

Ælia. H.A. l. 16. c. 28.

Maphæus Hist. Indic. l. 2.

Plin. H.N. l. 27. c. 11.

Usus in cibis. Herodot. Hist. l. 4.

Vescebantur iis olim, Troglodytæ, & Æthiopes, si Herodoto credimus; Candæi, qui & Ophiophagi inde, si Plinio; Arabes,

Æl. H. A. l. 9. c. 44. Plin. H. N. l. 6. c. 29. Æl. H. A. l. 11. c. 34.

rabes, si Solino. In Brasilia, carnem quorundam, qui brachii humani crassitudine, concidunt, & inter apparatus reponunt. In Cuba, inter regios apparatus censentur. Ova comesta per murænam redduntur innoxia.

Usus in Medicina.

In *Medicina* magni sunt usus. *Totum* si spectes, capite & cauda truncatis, interaneis abjectis, deglubiti, carne bene lota, & cum vino cocta, jure aromatibus condito, in lepra commendantur. Suffitu inveterati in mensibus provocandis Plinius utitur. Quidam cum floribus herbæ paralysis in oleo ad podagram decoquunt. Cinis combusti in fistulis sanandis vehementer commendatur. Baculus quo rana ab angue excussa est, parturientes adjuvat. Quantum *ad partes*, *Oculum* dextrum utiliter ad epiphoras alligari, dummodo serpens dimittatur, Plinius alicubi, author est. *Cor* si mordeatur aut alligetur, in odontalgia efficax perhibetur. *Iecur* qui degustaverit, si credere fas est, à nullo serpente tangetur.

M. Paulus Venetus l. 2. c. 40.

Fel tosti Paulo Veneto, demorsos, à cane rabido sanat; parturientes, degustatum, felicissime juvat; & hæmorrhoidibus illitum opitulatur. De *sanguine*, ex lib. innominati, prodit Ambrosinus, pallida prælabia rubicunda reddere, faciei inunctum ab omni macula servare; dentibus illitum gingivarum fætorem auferre. *Pinguedinem* aliis ad luem veneream curandam Matthiolus admiscet: eadem, cum butyro majali lento igne cocta & percolata, ad paralysin & podagram conservatur. Pellis ad sterilitatem tollendam, cum felle tauri, Hippocrates miscet. *Carnes* ad extergendam cutim humanam valere, Porta persuadere conatur. Abensina in lepra easdem inhumat donec vermes enascantur: mox cum his exsiccat, & drachmam pulverizatarum cum syrupo de melle leprosis exhibet. Tagautius, strumis & elephantiasi iisdem medetur: Porta vulneribus & nervis incisis quod dissecti brevi temporis spatio coalescant. *Spolium* insignium virium esse credidere antiqui. Ad casum pilorum conducere, ait Galenus; ad claritatem oculorum, si eodem fricentur, Plinius: ad odontalgiam in aceto decoctum, & dentes eradicandos iidem. Aurium dolori, seu in vino seu in oleo, coctum, prodesse Dioscorides & Theophrastus; cum capitibus papaveris Archigenes. Suffimentum partus difficultates solvit. Ex sententia Plinii, lumbis parturientis alligari debet. Villanovanus suffitu ex eodem, cum opopanace, myrrha, galbano, Castoreo, stercore columbino vel accipitris facto, fætum mortuum & vivum educit.

Ambrosin. de serpent. l. 1. c. 1.

PortaPhytogn. l. 5. c. 12.

Tagaut. l. 1 Instit. Chirurg.

PortaPhytogn. l. 5. c. 12.

Gal. Eupor. l. 2. & l. 11. de simpl. medic.

Dioscor. M. M. l. 2. c. 17.

Plin. H. N. l. 28. c. 1. l. 29. c. 6. l. 30. c. 7.

Usu in variis.

Olim iisdem in puniendis parricidis utebantur. Ægyptii in foveam serpentibus plenam eos conjiciebant: Romani, culeo, cum simia, gallo gallinaceo & serpente insutos, in mare projiciebant. In India, teste Linschotano, à circulatoribus circumferuntur, qui eosdem ad instrumenti musici sonum tripudiare cogunt. Annibal, injecta magna vi serpentum fictilibus inclusorum in Romanorum classem, effecit, ut Antiochus victoriam reportaret. *Adipe* veterinarii ad equorum stranguriam utuntur: aucupes *carnibus* ut aves citius pennas mutent. Albertus multa ex partibus, sed nugatoria, conficit, quæ apud Ambrosinum vide. *Ovum* quidam eques coram Claudio litigaturus, spe vincendi gestabat: deprehensus, tanquam veneficus, interfectus fuit. *Senectam* tanquam amuletum, in armillis quidam ligare solebant. Cardanus ad nescio quæ non, in certis constellationibus adhibet. Plinius cum sale, & serpillo tritam bobus in fauces, uva maturescente injicit, ut per totum anni curriculum valeant. Wottonus in armariis & cistis reponit, ut vestes à tineis immunes servet. Alii ejus pulverem inspergunt, ut apes ad alvearia revertantur.

Egnat. ver. histor. l. 6.

Sueton. in Histor. l. 6.

Differentiæ.

Differentiæ serpentum multæ sunt, *Primarias* ad sequens caput rejicimus. *Secundariæ*, à *quantitate*, *colore*, *loco*, *odore*, *noxa*, *aspectu*, & *aliis accidentibus* sumuntur. De *quantitate* nota, Marem fæmina semper minorem. In plaga septentrionali, ineunte æstate, parvos reperiri, qui regem cristatum habeant, eodemque occiso dissipentur. In Thessalia parvum & *hirsutum*, si Belluacensi fides, quem Incolæ *sacrum* vocent, alium, sola voce animalia interimere. In India quoque magnitudine aliis longe inferiores, *ποικίλους τὴν χρόαν versicolores*, & *ὥσπερ οὖν φαρμάκου καταγραφέντας, quasi pigmentis* distinctos. Alibi maximi sunt. Megasthones scribit, *verba sunt Plinii*, in India serpentes in tantam magnitudinem adolescere, ut solidos hauriant cervos taurosque. Metrodorus, circa Rhyndacum amnem, in Ponto, ut supervolantes quamvis alte perniciterque alites haustu raptas absorbeant. Nota est in Punicis bellis, ad flumen Bagradam, (nunc Megerada) à Regulo Imperatore balistis, tormentisque ut oppidum aliquod, expugnata serpens, cxx. pedum longitudinis. Pellis ejus maxillæq; usque ad bellum Numantinum duravere Romæ in templo. Huc *Seneca* respexisse videtur, dum scribit, Lenis & privata pernicies non solas urbes movet. Quod late furere cæpit, & omnes appetit, undique configitur. Serpentes parvulæ fallunt, nec publice consequuntur; ubi aliqua solitam mensuram transit, & in monstrum excrevit, ubi fontes potu infecit, & si afflavit, deurit, obteritque, quacunque incessit, balistis petitur. Circa mare rubrum longitudine XL. cubitorum, crassitie eidem proportionata olim

Belluacen. Speculi. l. 20. c. 11.

Æl. H. A. l. 17. c. 2. Plin. H. N. l. 8. c. 14.

Val. Max. l. 1. c. ult.

Seneca de Clement. l. 1. c. 25.

Æl. H. A. l. 17. c. 1.

olim obſervati ſunt. In loco quodam Macra, viſus, qui jugeri longitudinem æquaret, craſſitie, ſi credere fas eſt, tantâ, ut equites ex utraque parte adſtantes, ſeipſos intueri non poſſent. Poſidonius id retulit. Strab. Geogr. l. 15. Porus Indorum Rex ad Auguſtum decem Cubitorum miſit. In Malaber octonum pedum inveniuntur, puerorum amatores. Jacentes anguilina eſſe facie dicuntur; ſurgentes, eam adeò dilatant, ut ad humanam effigiem propius accedere videantur. Novem pedum pellum apud Cluſium invenies. Tantam & Ambroſinus apud magnum Hetruriæ Ducem vidit. Ideò non inepte forte Gillius ſcripſit, ſuum magnitudinem Calecuti æquare: cum præſertim edicto regio, ne occidantur cautum ſit. Circa fluvium Senegæ capras, alibi cervos devorare dicuntur. *Colorem* ſi ſpectes, in ſeptentrionalibus regionibus variegati vagantur. Æl. H. A. l. 17. c. 2. In India, ſi Ælianum ſequimur, vittis à capite ad caudam pertinentibus, aliis æreis, aliis aureis & argenteis conſpicui ſunt. Thevetus quoſdam rubeſcentes, cum ſquamis verſicoloribus, alios inſtar foliorum lauri virides facit. Hujus coloris & Ariſt. H. A. l. 2. c. 14. apud Valeſianos inveniuntur. Heſychius *Sauritas* vocat. A *loco* ſunt aquatici, terreſtres, quorum alii montoſis, alii planis, alii quercetis, alii latibulis circa fagos, & corylos delectantur, & amphibii. Obſervavit Bellonius circa Abydenum portum genus quoddam, rubore in leucophæo refulgens, quod interdiu in mari vivebat, noctu continentem, quietis causâ, petebat. *Odoris* ratione ſunt quidam ex iis moſcati, Ambroſin. de ſerpent. pag. 6. ut ſerpens Æſculapii, & *Cuffo* Cypriorum, capite magno, & corpore exoſſe. Integrum agnum devorat: hoc abſumpto, ad arborem ſe tamdiu fricat, donec oſſa excuſſerit. *Noxam* ſi attendas, in Hiſpaniola innocui verſantur: circa regiam Peruanam Cuſco, incantantionibus ligati, nihil damni, poſtquam ferè integrum exercitum deleviſſent, inferunt. Inter hos Nicander *Moluros* reponit. *Aſpectu* ſunt vario. Alii habent oculos prægrandes, ut Lybici: alii parvos & locuſtis ſimiles: nonnulli ſanguineos & luteo colore ſuffuſos. Ad *accidentia* pertinet, quod quidam ſunt ore acuto, quidam vaſto. Nonnulli cono tanquam criſta in vertice ſuperbiant: nonnulli cornua habeant: quidam denique alas. Huc pertinent monſtroſi, qualis unus biceps, in Muſæo Bononienſi videndus, alter latiſſimi corporis, & compreſsâ caudâ, quorum icones damus.

TITULUS II.

De Serpentibus in ſpecie.

CAPUT I.

De Serpentibus terreſtribus.

ARTICULUS I.

De Vipera.

PRimaria ferè Serpentum Differentia eſt, in quantum in *Terreſtres* & Aquaticos & Dubios diſtinguuntur. *Terreſtres* ſunt, *Vipera*, *Ammodites*, *Ceraſtes*, *Hæmorrhous*, *Seps*, *Aſpis*, *Dipſas*, *Scytale & Amphisbæna*, *Cæcilia*, *Cenchrus*, *Acontia Dryinus*, *Elaps & Anguis Æſculapii*. His *Indicos* adde. Ambroſin. de ſerpent. l. 1. c. 2.

Nomen. *Viperam* quidam ab eo quod vi pariat, nomen ſortitam putant: quaſi à fœtu exeunte, alvus matris laceretur: alii, & quidem veriſſimè, quaſi viviparam, & per contractionem *viparam* & viperam, quod ova intra alvum concipiat, deinde fœtum vivum enitatur. Græcis eſt aliquando per excellentiam ὄφις, ut in Oppiano animadvertere eſt, communiter ἔχις mas, & ἔχιδνα fœmina, παρὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὴν γονὴν ἄχρι θανάτου, Ariſtot. l. 1. de generat. Animal. c. 10. quod ad interitum uſque fœtum contineat, cui fabulæ apud veteres fides data; vel παρὰ τὸ ἔχειν ἐν αὐτῇ τὸ ζῶον, quod animal intra alvum contineat, quod veriſſimum. Hodierni Græci Echendras, teſte Bellonio, nominant. Itali Maraſſos. An rectè, alibi diſquiretur. Sueſſanus *Scorzionem* vocat: Nicolaus Florentinus Scorzonen; quod vocabulum, apud Italos, omnibus ſerpentibus commune eſt. Arabes *Thyri* vocabulum ipſis imponunt. Unde Andromachus viperinos paſtillos, ferinos appellavit, à Græco θὴρ ſeu θήριον. *Nepam* non eſſe, certum.

Deſcriptio. Serpens eſt venenoſus longitudine cubitali, ſæpè prolixiore, colore ſubflavo, pluribus maculis conſperſo, *Mari* caput anguſtum & acutum, collum craſſius, corpus tenuius. *Cauda* ritu aliorum ſerpentum gracileſcit, non tamen acervatim ut fœminæ. Squamis circa extremitatem aſperioribus tegitur, quas ira percita erigit. *Meatus* excrementorum in cauda eſt ventri propinquior. Canini *dentes* duo, fœminis plures. *Galenus*, fœminas ſubflavi coloris, admodum agiles, collum maximè porrigentes, oculis ſubrubentibus, inverecundis, & ferini intuitus facit. Galen. de Theriaca ad Piſonem. *Aëtius*, multis notis inſtar rotarum exornatas, magnitudine Cubitali cauda acervatim in tenuitatem deſinente, alvo ſinuoſiore, & quæ caudæ innixa gradiatur. *Cardanum* ſi ſequamur, erit præſtantiſſimis viperis caput latum, erectum, & cavum, figura rhombi, oculi vivaces, berve corpus, & ad motum alacre. *Amatus Luſitanus* in Hiſpania cubitalem eſſe ſcribit, capite preſſo & acuto in quo verruca con-

conſpicitur, dorſo veluti quadam catena depicto.

Anatom. Ambroſin. Hiſtor. Serpent. l. 1. c. 2. pag. 117.

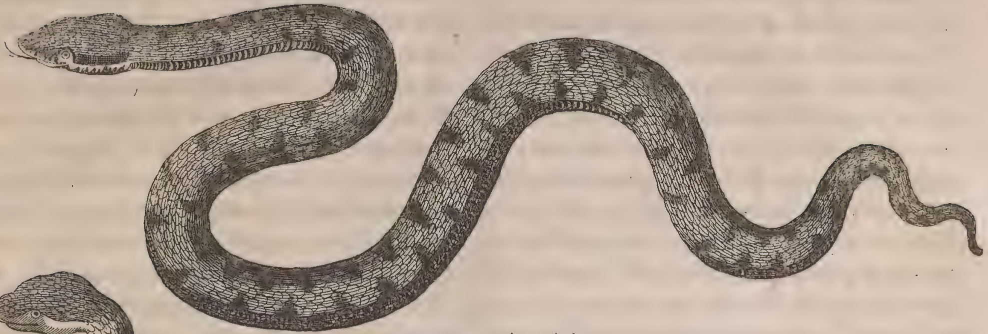
Anatomica ipſius Ambroſini verbis exequemur. Sic autem ille: In diſſectione viperini capitis *cerebrum* ſubnigri coloris conſpicitur, & adeo puſillum, ut vix quantitatem quatuor granorum milii adæquet, propterea hoc animal à quibuſdam calidum, & ſiccum eſſe creditur: quod immodicus calor cordis à frigiditate cerebri temperari nequeat. *Auriculis* viperæ carent, ſed earum loco quaſdam cavernas habent: Etenim Plinius tradidit animalibus fætum vivum parientibus aures ineſſe eminentes, exceptis cartilagineis, vitulo marino, Delphino & viperis quæ quibusdam foraminibus pro auribus, utuntur. Quoad *dentes*, Geſnerus tradit quoſdam viperinum caput ſecantes, quatuor oblongos dentes in ſuperiori mandibula ſpectaſſe; cum alii dentes tam ſuperioris quam inferioris maxillæ, ob parvitatem, non appareant, ſed maxillam acu fricando aſperitatem, & ſtridorem percepiſſe; Hos puſillos dentes, tam in vivis, quam in mortuis viperis, niſi auferatur *veſicula*, in qua conduntur, nemo unquam intueri poterit. Baldus Angelus Abbatius quatuor dentes caninos tam mari, quam fæminæ viperæ attribuit, cum hoc tamen diſcrimine, ut mas duos habeat deciduos: Ideoque non admirandum eſſe putat, ſi interdum maris dentes duos tantummodo eſſe conſpiciamus. Quamobrem Authores Nicandrum ſecutos proculdubio hallucinari ſtatuit, quando pronunciat, demorſos à vipera mare, duo tantum ulcuſcula, & à fæmina quatuor reportare: cum duos dentes maribus, & quatuor fæminis ſemper ineſſe crediderint. Et tamen vipera mas, antequam illi duo dentes cadant, quatuor etjam vulneribus poſſit patientes afficere. Hæc autem ſententia ſi ſit vera nec ne, indiget animadverſione; quandoquidem noſtri circulatores viperas quotidie pertractantes, duos tantum dentes tam in mare, quam in fæmina ſe obſervaſſe referunt. Nos igitur decocto viperæ capite, & carne diligenter à craneo ſeparato, duplex dentium genus conſpicati & ſumus: unum, quo hæc beſtia ſe tuetur, & mordendo venenat; alterum quo ad mordendum utitur. Hi autem ſunt dentes quatuor ſupra triginta ab Antiquis non deſcripti: cum in gingivis occultati non appareant. Horum autem talis eſt ordo; nam præter quatuor caninos nominatos, duodecim in ſuperioribus maxillis, nimirum ſex in utroque latere conſpiciuntur; ſuntque adinſtar ſerræ verſus gulam, & aliquanto majores dentibus armantibus inferiores maxillas. Inferiores dentes ſunt viginti duo, nempe undecim in quolibet latere, quocirca quando authores memorant vulnera à dentibus viperinis inflicta, eos de caninis dentibus verba facere opinamur; Cum cæteri dentes horum animalium illis ignoti fuerint. Quandoquidem veteres, harum ferarum *caninos* tantummodo dentes, deſcripſerunt, quos vidimus perforatos, & veſicula veneno plena munitos, quæ novo toxico quotidie repletur, dum primum in ictu conſumptum fuerit. Etenim quemadmodum in ſingulis animalibus aliqua ſemper generantur excrementa, quæ per partem determinatam extra corpus truduntur: Ita etiam viperæ venenoſum excrementum per dentes evacuant, dum ſe defendentes, mordendo cætera animalia venenant. Hoc etjam præſtat ſcorpio, qui in cauda aculeum perforatum inſtar dentium anteriorum viperæ poſſidet, & ſub aculeo habet veſicam veneno plenam, quod punctis animalibus communicat. Neque mirandam eſt viperas caninis dentibus ad tutelam tantum ſibimet à natura comparaſſe: ſiquidem accidit idem piſci piſtrici roſtrum hinc inde dentatum poſſidenti, quos dentes huic animanti nonniſi ad tutelem natura impertita eſt. Quod autem noſtri viperarum venatores pronunciant, ſe tam in mare, quam in fæmina duos tantum dentes conſpicatos fuiſſe, inde natum eſſe credimus: quoniam cæteri in gingivis latentes non videantur: deinde hoc genus hominum tanquam rude, & imperitum nunquam anatomen harum beſtiarum exercuit. *Pulmo* in viperis veluti veſicula oblonga membranoſa, variiſque meatibus plena, & aëre turgens obſervatur. Item *cor* grandiuſculum apparet, & mobile in pericardio; hocque quando animal alexipharmaco necatur concitatius movetur, quam ſi ferro interimeretur, ob repugnantiam alexipharmaci ad venenum. *Iecur* eſt oblongum vena admodum craſſa per medium percurrente, quæ dimanans à corde ad extremam uſq; caudam ſerpentis progreditur. Ibi etiam viſuntur *venæ* ſeu *arteriæ*, quæ à corde & hepate ad gingivas, ſeu veſiculas dentium aſcendunt: cum in *veſica fellea* tanquam in propria lacuna contineatur hæc materia venenoſa, quæ inde ad dentes defertur. Poſſumus autem neceſſario atteſtari hanc venenoſam materiam in cyſti fellis reſidere, quoniam neque hepar, neque cor, neque ſanguis viperæ venenum participant. *Ventriculus* ſub jecore latitat, cui *æſophagus* adhæret cum aſpera arteria ad pulmones uſque deſcendente. *Splen* colo inteſtino annectitur. *Colon* flexuoſum eſt, & in latere ſiniſtro terminatur. *Rectum* autem inteſtinum à fundo ventriculi dimanare videtur.

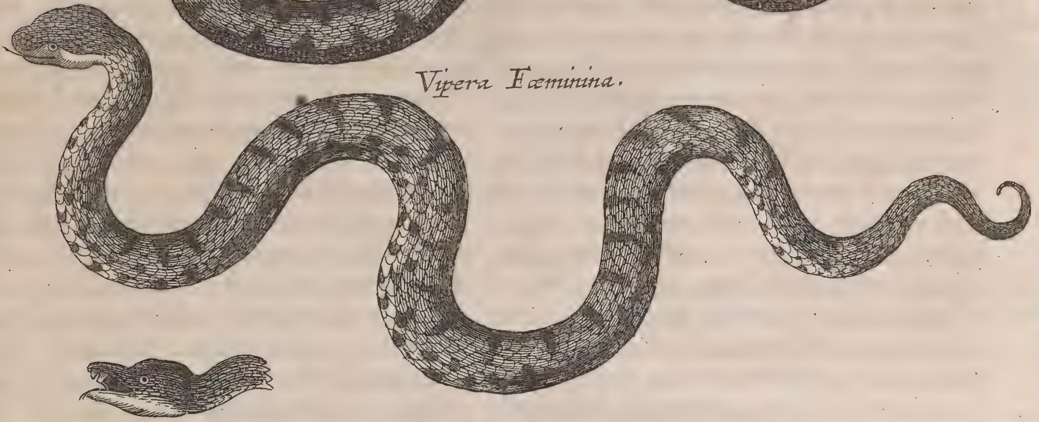
Et tantum de viperæ anatomia Ambroſinus. *Severinus* in vipera à ſe ſecta ſequentia obſervavit: Oblonga omnia *viſcera*, item & ova. Primum exerto ſpolio ad cervicem,

Severinus Zootom: part. 4. pag. 359.

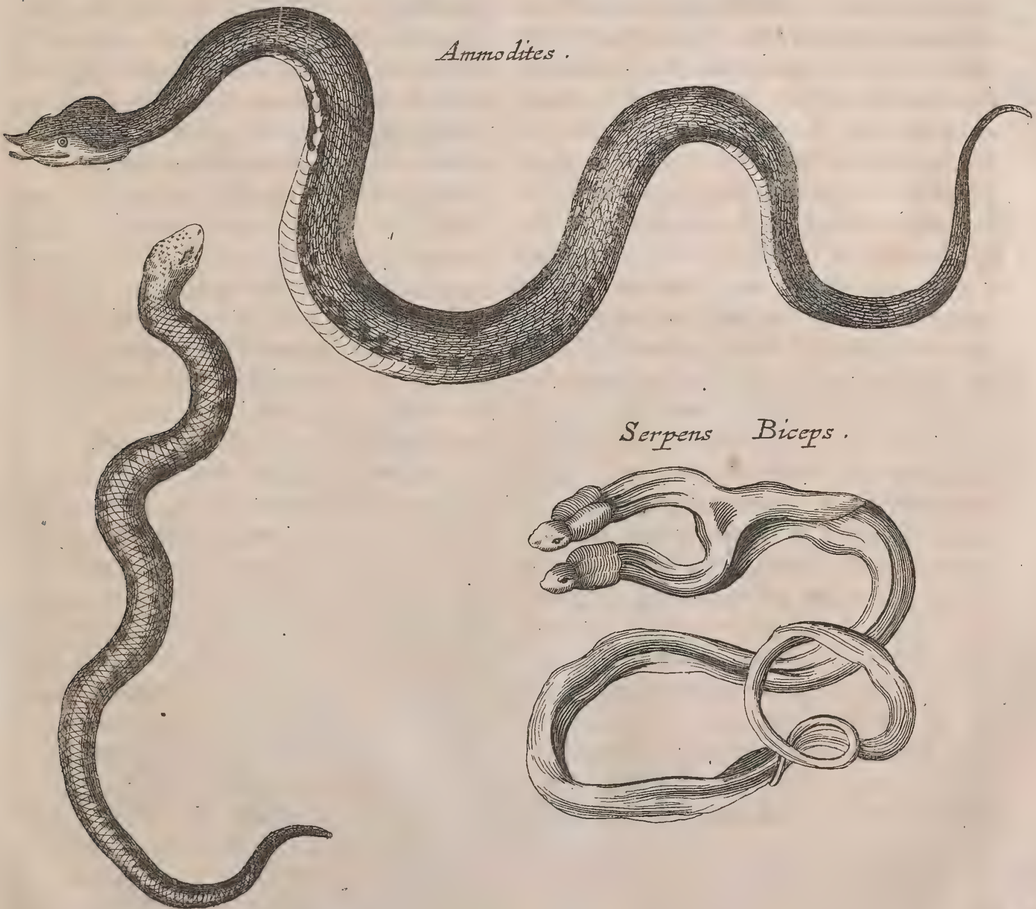
Tab. I.

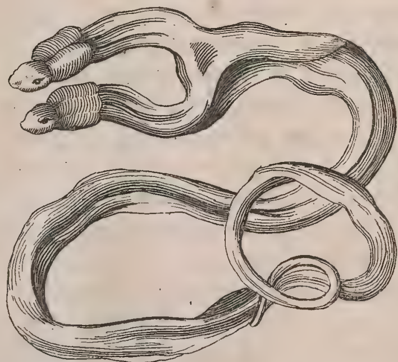
Vipera Mas.













vicem, aspera arteria per longum annexa pulmoni eodem ductu. *Cordis* substantia alba tota, nisi quantum auriculæ rubent, quarum sinistra amplior. Aqua in pericardio: Cor triangulare complanatum. *Fellis vesicula* non hepati affixa, sed Ecphysi. *Renes* oblongi duo ex multis quasi renibus conflati, inferiores hi visceribus omnibus, & prope anum. *Testes* oblongi, forma æmulantes Pineæ semen. Reperti in utero tres *catuli* viperini, qui à matre biduo jam mortua superstites inventi sunt, caudis micantes. Ad hæc *ova* multa ad vasa spermatica utrinque: hinc autem descendentia recte per medios renes. Intra caudam vesiculæ duæ plenæ viru illo. *Intestina* rubra, carnosa præsertim superne convoluta in quosdam veluti nodulos. In *ventriculo* & intestinis herbaceum alimentum. *Ventriculi* tunica interne rugosa, rugæ autem rectæ, quæ postea diducta utraque tunica facile explicantur. Differentia sexus in hoc genere: Mari cauda longior; fæminæ brevior & latior. Mari sub caudam vasa quædam oblonga, interne spinosa; genitalia non dubito. In multis inveniuntur regionibus, Italia, Hispania, India, Melita, Cypro, Chio, circa Amyclas, ubi insanabilis earum morsus, & alibi. Aristoteles tamen in Creta nasci negat. Cordus in Germania nunquam conspicatus est. In insula Syagro Arabiæ promontorio vicina, magnæ reperiuntur, Marsi populi qui impune viperas tractabant, alibi generari negavere. Delectantur inprimis locis montanis: ideo circa Haliacmon Macedoniæ fluvium, & in Euganeis Patavinis montibus inveniuntur: aquis, populeis arboribus, & locis, quarum carnes Galenus pro antidoto reprobat, quod ægrotantibus sitim intolerabilem faciant. Hyeme latent, non tantum sub saxis, immotis fimo præsepibus, ut Aristoteles & Virgilius prodidere; sed etiam statuis lapideis, & terris. Rustici sane Itali, dum ligonibus profundiora terræ tentarent, simul glomeratas sæpissime invenere.

Locus. Solin. in Polyhist. Aristot. in Mirabil.

Martial. Epigr. l. 4. 59. Arist. H. A. l. 10. c. 62. Virgil. Georg. l. 3. Martial. l. 3. Epigr. 16

In montana Phæniciæ parte herbis vesci, & quasdam radices vorare, Pausanias prodidit. Non tantum herbis, sed & erucis, buprestibus, Cantharidibus, phalangiis, mure araneo, stellionibus, scarabeis, bufonibus, Galenus: scorpionibus Aristoteles: picæ pullis, Albertus, Circulatores furfuribus in pyxidibus & capsis alunt. Venatores quidam decimo quinto quoque die potum cum herba quadem præbent. Vino delectari aliis visum: diu à potu abstinere, Bellonio. Frigidas videtur Aristoteles facere, quod hyeme latitent: calidas, Galenus, Dioscorides & alii. Hyeme minus tales esse, facile exinde colligas, quia non mordent: æstate, & præsertim sub ortum Caniculæ vehementer æstuare, quia fervorem quendam præ se ferunt. Ex capite Cerberi natas, antiquitas olim fabulata est. Ex cinere vel putri materia oriri posse vel exinde colligitur, quod Julio Obsequente prodente, bello civili inter Augustum & Antonium durante, Pado effuso, ingens viperarum copia proruperit. Ex congressu maris & fæminæ progigni, tam certum, quam falsum, cum muræna pisce congredi, vel maris caput à fæmina post congressum morsu avelli, quod apud Plinium legimus, cui Herodotus, Nicander, Plutarchus, Solinus, & alii adstipulantur. *Ova* prius unius coloris & mollia, instar ovorum piscium concipiunt, & quidem superne versus præcordia: tempore parturitionis, catuli sine ullis membranis quandoque quod eas scindant, aliquando iisdem obvoluti, prodeunt. Vere postquam concepere, fætum ad mensem Augusti gestant. Viginti, una die, & quidem singulos parere, apud Aristotelem habemus. Tres supra viginti ab una in pyxide servata prodiisse; quarum quæ à matre separatæ erant, inertes reddebantur, Johannes de Saviis pharmacopæus author est.

Victus. Pausan. in Bæot. Galen. in Theriaca ad Pisonem.

Temperamentum. Arist. Gener. animal. l. 1. c. 9. 10. Galen. de simplic. medic. facult. l. 11. c. 2

Generatio. Æl. H. A. l. 9. c. 96. Plin. H. N. l. 10. c. 62. Æl. H. A. l. 1. c. 24. l. 15. c 16. Arist. H. A. l. 5. c. ult.

Arist. H. A. l. 5. c. ult.

Cum multis occultam *inimicitiam* exercet vipera. *Sputo humano*, si hoc in ipsius ventrem penetret, interficitur. *Mulieri gravidæ* si occurrat, abortum inferre creditur. Sola voce facit ut *mures* musculos suos alio deportent. Cum *ossifraga*, & testudine dimicat. Illa sibi herba soncho simili providet: hæc origano vel ruta medetur. Cum *scorpione* congredi, & mutuo se conficere, Caspar Wolfius observavit. *Allii*, scordii, & alliariæ odorem vitare, apud Theophrastum habetur. *Arum* radix manibus affricata morsus viperarum arcet, si Avicennæ credimus. *Sinapi* iisdem adversari, idem affirmat. Ramulo *fagi* leviter contactæ obstupescunt, si Lacunæ fides est. Inter folia *fraxini* & prunas constitutæ, igni se potius credunt. *Solani* succo Galenus manus contra easdem madefaciebat. Rhases viperæ oculos *smaragdum* intuentes liquefieri, & mox à capite effluere, reliquit.

Antipathia. Æl. H. A. l. 2. c. 24.

Ad *Naturam* spectat, quod vere & autumno spolium deponunt: tempore vernali oculos fæniculo affricant, ut visus in cavernis contractam hebetudinem tollant; & quod gravissimum odorem spirant. Fæminæ, quæ pinguior mare, acerbior morsus est.

Natura. Arist. H. A. l. 8. c. 17.

Venenatum animal esse, superius diximus: signa varia occurrunt. Aulicus quidam apud Rhodiginum in colorem porraceum incidit. Purpurascentem vel amethistinum aliquando contrahi apud Grevinum habemus. Excitatur aliquando singultus, quod ventriculus veneni acrimonia vellicetur. Semper fere cor-

Venenum.

corpus intumescit, pustulæ ambustis similes erumpunt, sitis infestat, gingivæ cruore suffunduntur, jecur inflammatione vexatur, biliosi vomitus succedunt, vertigo, sopor, tremor, & urinæ difficultas, ut Dioscorides & Ægineta reliquit, oboriuntur. Ubi vero virus totum occupavit corpus, ungues ob caloris defectum livescunt & corpus grandinem congelantem sentit.

Remedia. Amatus Lusit. Curat. Cent. 1

Remedia varia habentur. Amatus Lusitanus partem ictam scarificari jussit: emplastrum ex alliis cum theriaca eidem imposuit, & drachmas tres theriacæ in vino meraco propinavit. Ex animalibus laudantur Caro viperina quæ interaneis abjectis cocta, virus ad cutem pellit; cervi maris genitale, mustelæ venter salitus; cancri fluviatiles vel marini; sanguis fulicæ cum oleo potus; testudinis marinæ cum aceto; patientis urina hausta; stercus caprinum in aceto decoctum, vel in vino tritum, butyrum denique vetus.

Plin. H. N. l. 22. c. 20. & 21.

Inter *plantas* plurima quoque occurrunt. Anchusa manducata & in fauces projecta easdem perimit. Abensina radicem, folia, & corticem Aristolochiæ laudat;

Crollius de signaturis.

Crollius, aconitum cum vino tepido: Alii bistortam, quæ contortis suis radicibus, convoluti serpenti figuram repræsentat: Matthiolus Bryoniæ radicem, Citri semen & succum Rhasis:

Dioscorid. M. M. l. 3. Plin. H. N. l. 20. c. 17.

Ferulam & juniperi baccas Dioscorides. Plinius Tragoriganum: Claudius Imperator, taxum arborem: semen viticis Ægineta: acetum calefactum & potum. Dorotheus Helius. Ex *Compositis* sunt plurima, inter quæ præcipua, Theriaca Andromachi, & Antiochi Philometoris; Antidotus Apollodori, rustici medici, Avicennæ & Galli, quam ex Arabia redux Cæsari obtulit. Pulvis viperinus quem nobis Medici describunt, plurimum quoque prodest. *Extra* applicantur, humani dentes in pulverem redacti: urina humana calida:

Galen. de simpl. medic. l. 6. c. 10.

Caput viperæ amputatum, & impositum: emplastrum ex ranis: fimus caprinus in aceto dissolutus, & pellis recens ab eadem detracta: herba de Corso nuper apud Hispanos inventa, quam Cantabricam quidam autumant: radix ebuli in vino elixata: fraxini cinis cum succo foliorum permixtus: furfures cum aceto & ruta decocti: lignum colubrinum in Malabar nascens. Ideo ab incolis per arva decurrentibus, circumfertur. Laudantur etiam, melissæ folia eorumque succus: origanum viride contusum, radix personatæ in vino elixata: pix liquida cum sale: decoctum pulegii: serpillum cum aceto, & cætera, quæ in Ambrosino vide.

Pareus l. 20. c. 16.

Pareus theriaca antiqua in aqua vitæ dissoluta, usus est. Sunt qui cantus tibicinum pro remedio ponunt. Amatus Lusitanus cujusdam fontis mentionem facit, in quo si ægri demergantur, evadunt.

Fallop. l. de tumoribus.

Fallopius observavit, (*verba sunt Ambrosini*) dum ruri versaretur, filium agricolæ à vipera in pede demorsum. Unde pater senex ad clamorem filii accurrens, arcto vinculo pedis digitum vinxit: deinde digito scarificato, cum non mediocri sanguinis effusione, jussit sibi locum ostendi, ubi à vipera filius percussus fuit: quo cognito, ut læsum pedem ibi natus figeret, imperavit; postea ducendo ferulam circa pedem, illius figuram obsignavit, & sumpto gladio, cretam intra vestigii lineam radens, in vino dissolutam, filio propinavit: quo præsidio juvenis, vomitione & alvi fluore correptus, tandem sanatus est. Virus quoque à vesiculis gingivarum exemtum & fel ejusdem inficere, Gesnerus author est, qui puellam quandam, quæ carnem cui viperina permixta erat, gustaverat, in opisthotonum & alia gravia symptomata incidisse scribit. Fel confestim animi deliquium generat.

Æl. H. A. l. 4. c. 7.

Semen citri saccaro conditum, scordium, cornu cervi, lapis bufonites, hyacinthus, sapphirus, smaragdus, inter præservativa recensentur.

Vsus in Cibis.

Et olim & nunc in mensis habuere locum. Ægyptii, Troglodytæ, & Arabes, passim eas conquirebant.

Plin. H. N. l. 7. c. 2.

Cirni Indi ultra flumen, & qui montem Athon incolunt, Æthiopes, Macrobii, & Seres iisdem alebantur, ideo ad centum quinquaginta annos vitam prorogabant.

Athenæus Dipnos. l. 8.

Athenæus ritu piscium conditas apponit. Nunc in Italia à mulieribus ob pulchritudinem expetuntur.

Vsus in Medicina. Galen. de simpl. fac. l. 6. Porta Phytogn. l. 6. c. 11. Plin. H. N. l. 29. c. 4.

In Medicina multus earum usus, ex iisque pulveres, sales, olea, extracta, tincturæ, & vina, parantur. *Caput* collo appensum contra gutturis affectus, & anginas celebratur. *Cerebrum* in pellicula ligatum dentitionem promovet. *Iecur* coctum à venenato morsu præservat. *Ossa* in purpurea sindone ligata, & portata, epilepsiam, & vertiginem amoliuntur. *Spolium* medicamentis ophtalmicis miscetur: ex sententia Hippocratis, in delenda impetigine commendatur. *Pellis* ad facilitatem partus valet, si dextro parturientis femori alligetur.

Galen. l. 7. de Comp. Medic. s. loca.

Pinguedo, si diligenter præparetur, ad oculorum suffusiones, ambusta, coërcendum pilorum sub alis exortum, cutis eminentias, in paralysi, commendatur. *Carnes* quidam ad vitam prorogandam facere scribunt, quibus Renodæus refragatur. Alii cum fæniculo decoctæ jusculo, visum imbecillum firmant.

Porphyr. περὶ ἀποχῆς. Oribas. l. 3. de morb. c. 62. Galenus Simplic. Medicin. l. 11. c. 1.

Ejusdem esu, servus Cratetis Medici, cui caro ab ossibus in morbo abscesserat, sanatus est, si Porphyrio fides. Plurimum siccare, & excrementa ad cutim detrudere, ideo elephantiacis, & aliis qui cutaneis morbis laborant, summe proficuam, apud plurimos Medicos invenies. Galenus aliquot exempla prodidit, qui cum vinum in quo vi-

vipera extincta bibissent, liberati sunt. Cardanus eadem phthisicos curavit. Fuere qui Gallinas nutriebant, donec deplumarentur, quas postea ægris exhibebant. Matthæum de Gradibus, & Gattinarium id fecisse proditum. Alii ex tali pastu ova propagandæ vitæ idonea, sibi pollicentur. Pulveres & alia quomodo darentur, vide apud Ambrosinum, qui ex authoribus collegit.

Ambrosin. de Serpentib. p. 162.

Pulverem sitim excitare, ipsi experti sumus. Ad aquas hydropicorum exsiccandas adhiberi, apud Petræum invenies. Cinis inter caustica à Fallopio censetur. Aquam Gallesii pharmacopæi ibidem vide. Baldus Angelus in dolium vini injectas, corruptum pristino nitori restituere, idque in cella Cardinalis Ursini accidisse, scripsit. Ad theriacam singulari ratione præparantur. Primus Andromachus adhibuit, Antoninus Imperator revocavit. Galenus egregie descripsit. Consule si placet Ambrosinum, sed & nos ante non ita multos annos, in schediasmate ad Theriacam Andromachi exposuimus, cum ejus Lesnæ in Polonia dispensationi præessemus.

Galen. de Antid. l. 2. de Theriaca ad Pisonem, & alibi.

Differentiæ.

Viperarum differentias, *Color*, & *magnitudo* dabunt. Ratione *Coloris*, Pausanias in Æthiopia & Lybia nigras esse scribit. Porta pro ratione soli in quo vivunt, virides, rubras, rufas, albas, & nigras observavit. Cardanus rubræ crassæ & brevis. *Milort* ab Italis dictæ meminit: sed Mathiolus, innocentissimum animal esse, domibusque familiare, addit. *Magnitudinis* respectu, in Hispania, nonnisi cubitales inveniuntur, si Amato Lusitano credimus. In regione Troglodytica, longitudinem decem & novem cubitorum exæquant si Æliano. In aurea Castella, viginti pedum sunt, si Cardano. Ægyptiacarum pelles tomento repletæ duplo majores sunt nostris, si Bellonio. Alpinus in Illyrico unico in fronte cornu insignes, marem album gerere, fæminam duo tanquam acus in syncipite, capite latiore & compressiore esse, & à cerastis differre, scripsit. Sumunt & à veneno quidam differentiam, & serpentem illum, qui *Escurzo* Italis adferunt. Verum hic, quia est colore cinereo nigricante maculis distincto, longitudine sesquipalmari, capite crasso & quadrato, ore magno & hiante, lingua nigra & mucronata, & tarde incedit, in viperarum censum referri non poterit. De *Viperis Chiappæ* ita *Nierembergius*: Genus viperarum Chiappa nutrit magnum, simile putrido ligno, pestilentem spiritum quatuor narium fenestris fundens. Quædam morsu equum intra diem occidunt, fuso per omnes juncturas sanguine. Sunt aliæ variegatæ, aliæ nigræ & prolixæ. Quemcumque momorderint, perimunt: crescente luna mitescunt, decrescente irritantur. Aliæ sunt pallidæ, nigris distinctæ lineis, interstinctæ maculis albis; morso ab iis decidit per frusta caro. Aliis tanta pestis superest, ut si fuste contingantur, subeat virus usque ad brachium. Aliæ hujus sunt conditionis, ut si mordeant mane, morsus evomens sanguinem pereat; sub vesperum, non sunt lethales. Visus ibi serpens, in cujus utero inventi triginta & unus fœtus.

PortaPhytog. l. 4. c. 28.

Amat. Lusitan. in Dioscorid.

Æl. H. A. l. 9. c. 33.

Bell. observ. l. 2. c. 30.

Alpin. de Medicina Ægypt. l. 4 cap. 8.

Nieremb. H. Exot. 12. c. 3.

Articulus II.

De Ammodyte.

Nomen. Ambrosin. l. 1. c. 3.

Refertur hic tum ratione figuræ tum partus ad viperarum genera. Vocatur à Latinis *Ammodytes* vocabulo à Græcis desumpto, qui & ἀμμοδύτην, ψαμμοδύτην, ἀμμοδιώτην, per ypsilon, & ἀμμοδίτην per jota appellant: ibi ἀπὸ τοῦ ἄμμου καὶ τοῦ δύειν quoniam arenam subeat: hic ab ἄμμος & διορύττω perfodio. Aëtio est *Cenchrias* vel potius *Cerchnias* ab asperitate miliari, quod cauda ipsius instar granorum milii dura sit. An ἀμμοβάτης apud Lexicographos sit ab eo diversus; vel ἀμμόατις apud Suidam difficile est dicere. Nonnulli Ammoditem, Centriam, aut Centritem, ob duritiem caudæ dici debere innuunt. Cum κέντρα quædam lignorum & lapidum vitia dicantur ut apud Theophrastum videre est: & Plinius, in quibusdam arboribus veluti in marmore, centra quædam, id est, durities clavis similes, & feris inimicas esse, asseveravit. Ut ut sit, *cornutum* vocavi, quod eminentiam quandam cornu æmulantem supra nasum gerat; & *viperam Cornutam Illyricam*. quod in illa regione frequens sit, *monoceron* denique, propter callum qui summam oris partem exornat, certum est.

Theophr. H. P. l. 5. c. 3.

Descriptio.

De ejus forma & Descriptione *ita Ambrosinus*. Olaus Magnus scriptis mandavit quosdam esse serpentes arenacei coloris, longitudine cubitali, maculis nigris distinctos habentes supra dorsum linearum vestigia: Deinde inter hæcce serpentium genera Ammoditem commemorat. Quamobrem Lucanus colorem arenaceum hujus serpentis contemplans canebat hunc in modum. Concolor exustis atque indiscretus arenis Ammodites. Est igitur fera hæc viperę perquam similis, *capite* tamen ampliore, & *maxillis* latioribus, & in superiore parte rostri, eminentiam quandam acutæ verrucæ similem gerens. Propterea vulgares, non injuria, cornutum serpentem vel cornutam viperam nuncuparunt. Ætius quoque Ammoditem cubitalis magnitudinis, & arenacei coloris esse statuit. Immo *pellem* maculis nigris præditam, & caudam præduram ei assignavit: Has autem conditiones lector in icone, quam exhibemus melius & commodius meditari poterit.

Locus. In Lybia teste Solino, in multis Italiæ & Illyriæ locis, comitatu inprimis Goritiensi stabulatur. Quadramius observavit in Circulatorum capsulis, catulos ritu viperarum eniti.

Venenum. De *Veneni* signis & remediis, ita *idem Ambrosinus*: Olaus Magnus describens signa veneni hujus serpentis ea esse protulit, quando particula demorsa non solum ingenti dolore & tumore afficitur, verum etjam quando virus à vulnere effluit, & propterea si patiens tertia die non perit, quandoque ad septimam usque diem vitam protrahit. At Inter cæteros Authores, clariora hujus veneni signa assignat Matthiolus, dum percussos ab Ammodite, festina morte opprimi scribit, & à vulnere eorum, qui tam brevi tempore non obeunt, sanguinem primo dimanare, labiaque vulneris intumescere, deinde paulo post sanium effluere, capitisque gravitatem, & animi deliquium generari. Imo addit homines etiam robustos ab hoc serpente ictos triduo interire, & celerius qui à fæmina sauciantur. Quamvis observaverit nonnullos ab hoc serpente percussos ad septimam usque diem vitam protraxisse.

Remedia. Præsidia hoc venenum castigantia, inprimis communia laudat Abensina; deinde tanquam Alexipharmaca, castoreum, cinnamomum, & radicem centaureæ cum vino exhibet. Item radicem Aristolochiæ longæ, & Gentianæ probat, postmodum pro emplastris parandis, mel exsiccatum, & tritum, radices gracatorum, centaureæ, semen lini, harmel, lactucæ, & volubilis præscribit. Verum Matthiolus admonet primo appositis cucurbitulis ambitum vulneris scarificandum esse, injectis tamen vinculis arctissimis partibus superioribus. deinde tanquam præsidium peculiare mentam ex aqua mulsa potam, castoreum, casiam, & succum artemisiæ, cum aqua commendat. Præterea theriacam in potu exhibet, eademque vulnus linit, & tandem emplastris attrahentibus utitur. Imo in hac affectione cataplamata nomis, & ulceribus serpentibus conferentia summopere celebrat.

Articulus III.

De Ceraste.

Ambrof. l. 1. c. 6. *Nomen.* Excipit hic Ammodyten serpens, quod in locis etiam arenosis libenter stabuletur. Nomen à duabus eminentiis, ἀπὸ τοῦ κέρατος, quæ in fronte cochlearum instar, sed solidiores habet, sortitus est. Aristoteli *Thebanum colubrum*, dici placitum est Bellonii. Olao est *Cristalis*, Alberto M. *Ceristalis, Sirtalis & Triscalis.* Bellonius obs. l. 2. c. 24.

Descriptio. Plin. H N. l. 8. c. 23. In *Descriptione* veriatur. Plinius corpore Cerastis eminere cornicula sæpe quadrigemina scribit: quorum motu reliquo corpore occultato sollicitent ad se aves: Totidem & Solinus habet. Albertus octo. Bellonius duo instar granorum hordei supra oculos, gemina minuta cornua imitantia, ponit. Addit, *dentes* viperinis similes, *dorsum* lineis quibusdam puniceis variegatum habere. *Aëtus* cubitalis magnitudinis, longissimum, duorum cubitorum, corpore arenacei coloris, juxta caudam desquamato, partibus ventris per ordinem squamatis, reliquit. Solin. Polyhist. c. 40. Bellonius Obs. 2. c. 54.

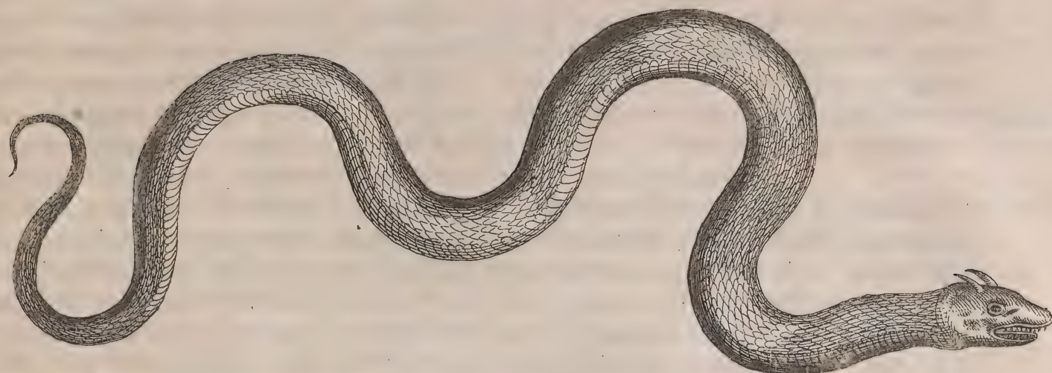
Locus. Invenitur in Lybia, cujus mediterranea arida & sabulo referta sunt. Olim in Ægyptum migrasse, & magnam regionis partem inhabitabilem reddidisse, prodidere quidam, & ex his Lucanus. Bellonius dum Cairo in montem Sinai iter faceret, copiosos conspicatus est. In viis per quæ plaustra aguntur, frequens stabulatur, obviosque aggreditur & perimit. Lucan. Pharsal. l. 9. Bellon. obs. l. 2. c. 56.

Natura. Duo ipsis congenita adscribit Bellonius, nempe, quod ritu viperarum fœtus edant vivos, & quod inter omnia serpentum genera diutissime sitim tolerent. Gressu flexuoso volutari, quoniam breves & crassi sunt; mole corporea arenis obruta, exertis cornibus aviculas allicere, ut superius dixi: Psyllos populos non attingere, adjici præteritis potest. Æl. H. A. l. 16. c. 28.

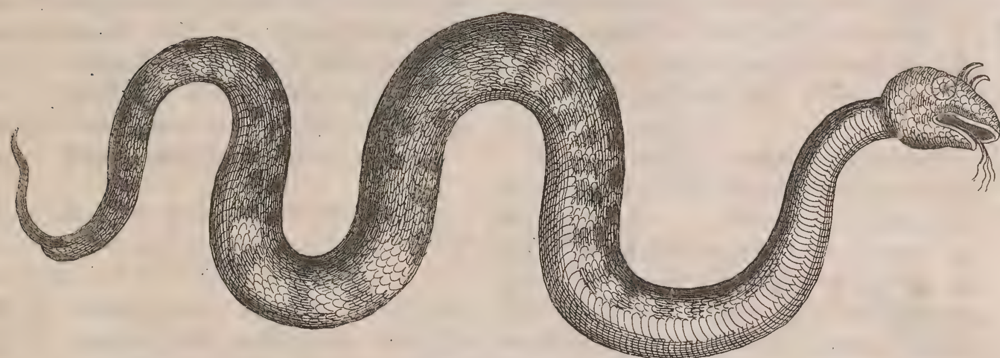
Venenum. Dioscor. l. 6. Demorsus à Ceraste, parte affecta intumescit, & duritiem quandam instar capitis clavi cum pustulis experitur. Mox sanies modo nigricans, modo subpallida effluit: mens alienatur: visus hebescit, inguina & poplites dolent. Tensis genitalibus convulsus obit. Inter *remedia* ponit Dioscorides membri præcisionem. Ægineta & Aretæus scarificari & ferro ut inuratur jubent. Celsus rutam ex aceto coctam, & nepetam cum sale & melle permixtam laudat. Plinius pice cum polenta quandoque utitur, interdum Castoris testibus cum panace & ruta in vino. Quomodo id Psylli frangant, apud Ælianum habemus. Cornu ad præsentiam viperæ, napelli, aut fellis Pardi exudare, Grevinus & Petrus de Abano affirmant. Æl. H. A. l. 19. c. 28.

Differentiæ. Datur apud Nicandrum genus Cerastæ *mutilum* vel quod cornibus careat; sed sic Cerastes appellari non posset: vel quod non tam patenti habeat: & quidem grandioribus quam alii maxillis instructum est, *Maxillare* vocatur. Forte illud quod superius ex Matthiolo in Illyrico inveniri diximus, Thair Ægyptiis dictum, & quod in theriaca, ut Prosper Alpinus scripsit, adhibent. Herodotus circa Thebas Ægyptias cornutorum serpentum, parvi corporis meminit, qui sacri dicuntur. Sed quia innoxii, ad Cerastas referri non possunt. Nos duas hic in Iconibus species exhibemus. Secunda ad Sere-

Cerastes Greuini Aldrou. Gehörnichte Schlangh.

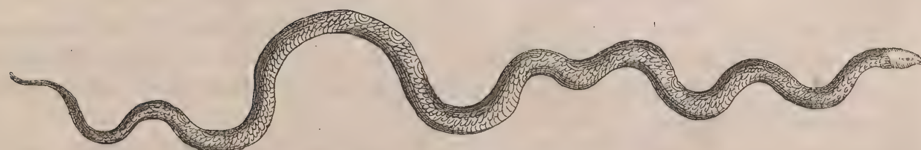


Cerastes ex Libya Aldrou.



Hæmorrhous Parei.





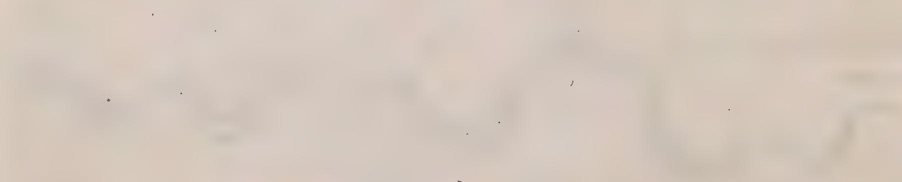
Seps Parei.













Sereniſſimo M. Hetruriæ Ducem ex Lybia allata eſt, una forte ex illis, de quibus *Fauconerius Anglus ad Geſnerum* ita ſcribit: Allati fuerant ex Cairo tres ſerpentes ad nobilem quendam Venetum, qui diligentiſſime in vitro magno & arena prope focum ſervabantur. Tres numero erant, quorum unus ferme erat triplo reliquis major, iſque *fœmina*, quæ tum forte quatuor, aut quinque ova in ipſa arena edidit magnitudine fere ovi columbini; longitudo erat trium pedum, craſſitudo fere brachii: *caput* duos digitos latum, idque compreſſum. *Oculorum* pupilla nigra, reliqua parte albo quorum ciliis utrinque prominebant cornicula duo brevia non carnea ut in quibuſdam aliis, ſed vere cornea. *Collo* erat pro magnitudine corporis tenuiſſimo, & ſatis longo. Totus parte ſuperiore tectus erat *ſquamis* cinereis. Suprema ſquamarum parte nigricantibus, *cauda*, in extremo extenuata, & ſubfuſca. Aliis duobus eadem erat forma, niſi quod cornua adhuc non extabant. Dixerunt eſſe filios illius majoris.

ARTICULUS IV.

De Hæmorrhoo.

Ambroſin. de ſerp. l. 1. cap. 5. *Nomen.* HÆmorrhous, Græcis & fœminine αἱμοῤῥοὶς, & maſculine αἱμοῤῥόος ἀπὸ τοῦ αἵματος, & ῥέω, quod ad ejus ictum ſanguis ab omnibus corporis humani meatibus effluat. Iſidoro eſt *Aſpis hæmorrhois*, Arnoldo *Afrodius*, Sylvatico *Afudius*, Avicennæ etiam *Sabris*, & *Alſordius*. Olaus tria differentia genera eſſe putavit. *Thonium* Nicandro dici, quod locis illis Ægypti, quibus Thonis imperavit, delectaretur, Rhodiginus author eſt. Rhodig. Antiq. lect. l. 16. c. 9.

Deſcriptio. Ælian. H. A. l. 15. c. 13. Deſcriptionem hujus ſerpentis, apud Ælianum, Nicandrum, & Paræum habemus. *Corpore* eſt puſillo. *Oculis* igneo quodam fulgore ardentibus, *Cute* ſplendidiſſima, *dorſo* multis albis & nigris notis maculato, *cervice* anguſta, *Cauda* prætenui, cum corniculis ſupra oculos. Avicenna ei *dentes* æquales tradit. Nicander ita deſcribit: Nicand. in Theriac.

Unum longa pedem, totoque gracillima tractu,
Ignea quandoque eſt, quandoq; eſt candida forma,
Conſtrictumque ſatis collum, & tenuiſſima caudæ
Bina ſuper gelidos oculos frons cornua profert,
Splendentum quædam radiorum albentia luce
Sylveſtres ut apes, populatriceſque locuſtæ.
Inſuper horribile ac aſprum caput horret, & inſtar
Ipſius obliquæ ſua parvula terga Ceraſtæ
Claudicat, ex medio videas appellere dorſo,
Parvum navigium terit imam lubrica terram.
Alvus & haud alio tacite trahit ilia motu
Ac per arundineum ſi tranſeat illa grabatum.

Locus. In Ægypto & illis locis quibus Thonis imperabat, vivere ſuperius dictum. In India reperiri, ex Diodoro Siculo colligi poteſt. Is enim in eo tractu quo Alexander Porum perſequebatur, inventos fuiſſe ſerpentes, parvos equidem, ſed quorum alii æreis virgis ſpecie erant ſimillimi, alii denſam & hirſutam criſtam arrigebant, ad eorumque morſum toto corpore ſanguineum ſudorem dimanaſſe, ſcribit. Particularem locum ſi attendamus, ſaxorum cavernas incolere ſolent. Ælian. H. A. l. 9. c. 43.

Natura. De *Natura* hoc occurrit, ſegnem admodum in inceſſu & pigrum eſſe: naturaliter, non aliter ac navis dum mare ſulcat, incedere; more undæ, quæ aſſurgit & deprimitur: & fœminam à mari greſſu ita diſtingui, quod hæc cum interne circa caudam firmet, cum mas ventri tantummodo innitatur, & collum ſerpendo extendat. Quæ de obliqui inceſſus cauſa, & Canobo Menelai gubernatore veteres nugantur, apud Ælianum & Nicandrum vide. Nemo alias hujus fabulæ meminit. Ælian. H. A. l. 15. c. 13. Nicander in Theriacis.

Venenum. Mathiolus ad Dioſcor. l. 6. c. 50. In ejus morſu, *(verba ſunt Mathioli)* color loci percuſſi fit cruentus, ex quo ab initio nihil præter aquoſum quoddam, effluit: ventriculus dolore afficitur: deinde ſanguis non ſolum ex foraminibus morſis, ſed etiam ex naribus fluit: ſpirandi difficultas ſubſequitur, & ſi quæ in corpore obductæ fuerint cicatrices, recrudeſcunt. In *morſu fœminæ*, anguli oculorum & radices unguium ſanguinem fundunt: immo ſanguis ab omnibus corporis meatibus manat, & tandem dentes, putrefactis gingivis excidunt. Eadem Nicander, Galenus, Lucanus, & Ælianus prodidere. Immedicabiles quibuſdem ejus morſus, alii partem ſcarificatam candenti ferro inurunt: quidam ſtatim præcidunt; deinde cataplaſmatis valide attrahentibus utuntur. Dioſcorides ad ſiſtendum ſanguinem emplaſtrum ex foliis vitium coctis & cum melle tritis primo imponit, poſt portulacam cum polenta antequam ſanguinea urina prodire incipiat. Mathiolus allium & vinum dilutum, cum theriaca, exhibet: vulnus aqua frigida abluit, & demum, regionem veſicæ ſpongiis calidis fovet. Plinius, flores & mora rubi commendat. Galen. de Theriaca ad Piſonem. Lucan. Pharſal. l. 9. Ælian. H. A. l. 9. c. 43. Nicander in Theriacis.

Differentia. Circa Differentias nihil fere occurrit præter ea quæ Nierembergius de *Indico hæmorrhoo*, & *Kokob* ſcribit, Piſo & Marcgravius de *Cucurucu*, ille de *Ibiracaò* habent. De *Hæmorrhoo* ita *Nierembergius*: Habet novus orbis ſuum hæmorrhoum, *Ahucyatli* dictum, ſimilem teutla cotzuchqui, niſi quod ſonalibus careat, majorem hæmorrhoo antiqui mundi, ſed ejuſdem veneni. Per omnes corporis meatus & cicatrices profundunt ſanguinem morſi. Eſt alius qui etiam per juncturas prodige cruorem facit. De *Kokob* ſic idem: Offenditur in agris Jucatanenſi-

Nieremb. H. E. l. 12. cap. 49.

nensibus, quidam serpens ad hemorrhoi nostratis pertinens genus, quatuor longus dodrantes, fusco *colore*, sed cyaneis & rubescentibus maculis consperso. Hujus ictus adeo pestilens est, ut intra horæ unius spatium cogat ictum hominem sanguinem rejectare, & intra diem unum ex omni corporis parte effundere, atque ita demum mori. *Antidotum* esse inquiunt siliquastri succum liquori tabaci permixtum, ex quo alia contusa atque resoluta sunt, epotumque. Saxorum colit cavernas, & in his cubilibus educat prolem. Egressus antrum, cum strepitum audit, impetum facit in obvios.

Marcgr. H. B. l. 6. c. 14.

Curucucu Marcgravius vocat, quem Piso *Cucurucu* Brasilianis dici scripsit. *Ille* novem pedes longum facit, squamis flavescentibus, ac per dorsum maculis nigris grandibus variegatum. Nimirum, in toto flavo macula est grandis, in nigro duæ flavæ, in quibusdam nigris etiam unica flava, & sic continue. *Cl. Piso*, amicus & condiscipulus noster, qui per aliquot annos illas oras lustravit, ita describit: Cucurucu est anguis crassus, cineritii coloris interius flavus, externis maculis nigris distinctus, & iisdem ut *Cascavel* squamis vestitus; novem & interdum duodecim pedes longus. Maxime est venenatus, & plurimum metuendus, licet caro ejus præparata à Barbaris comedatur. Præcipuum illi venenum in capite, ideoque Brasiliani intercepto quantocius caput amputant & cooperiunt humo: Ab illo ictus, corripitur vertigine, tremoribus, torminibus, animi deliquiis, febribus ardentibus, quibus sudor frigidus ac ipsa denique mors, intra diem naturalem, aliquando & celerius succedit. Præter enarratas qualitates, peculiare est huic serpenti, quod morsu ejus virulento, venæ erodi videantur, tantamque inflammationem & ardorem efficiat, ut sanguis bulliens mox è naribus, auribusque, imo manuum & pedum unguibus promaneat. Huic malo si quæ Medicina detur, ipsius serpentis, qui morsum intulit, caput emplastri forma, vulneri applicatum: Tum & Folia Tabaci recentia, leviter tantum ab ignis flamma tacta, mirabiliter prosunt, cauterii loco. Idem præstat contra hujus, aliorumque Serpentium morsus radicis *Caaapia* decoctum. Deinde succedunt sudorifera, vel ipso statim initio convenienter exhibita, ut sunt radices Jusepebæ, Urueu, Malvisco, Jaborandi, &c.

Piso de Medic. Brasil. l. 3. p. 41.

Piso loco citato p. 43.

De *Ibiracoa*, ita idem. *Ibiracoa* Brasiliensibus serpens est variegati *coloris*, albis, nigris, rubrisque maculis insignis. Ejus morsus est admodum venenosus, & pessima symptomata infert, haud secus, quam Cucurucu, ut à Brasiliensibus accepi: quippe sanguis quantocyus à morsu, ex auribus, naribus & oculis profluit, & nisi statim subventum fuerit, moritur vulneratus. Si virus nondum ad cor abierit, carne ipsius anguis cocta cum radice Jusepeba, Jaborandi, Malva Iseo, Caapeba, Capypuba, additis summitatibus Nhambi, ex vino interne exhibitis vulnerati restituuntur. Addatur externum remedium, ex capite ipsius feræ contuso, & cum Ærva de Cobre, aliisque ejusmodi ante enarratis præparatum.

ARTICULUS V.

De Sepe.

Ambr. de serpent. l. 1 c. 6.

Nomen.

SEps, quibusdam, non male Sepes, Græcis σήψ, & quidem fæminino genere dicitur. Sine dubio παρὰ τὸ σήπειν τοὺς πληγέντας, quod vulneratorum ab hoc serpente caro, statim putredinem concipiat. Ideo nonnulli ex Scaligero, non male *Putriam* vocare. Dicitur & σηπεδὼν, quamvis Nicander Sepis & Sepedonis diversis locis meminerit. Nec vel iste diversas Sepis & Sepedonis descriptiones habet; nec morsus Sepis symptomata ab Aëtio recitata, ab accidentibus Sepedonis ictus, quæ apud Nicandrum leguntur, differunt. Ideo Gesnerus, & Grevinus pro synonimis sumsere. Avicenna *Selsir* vocavit.

Descriptio.

Ælian. H. A. l. 16. c. 24.

Nicand. in Theriac. Grevin. de Venen. l. 1. c. 13.

In *Descriptione* variatur. *Abensina* eum capite lato, collo parvo, cauda brevi, ventre rotundo, tergore lineis diversi coloris variegato facit: *Ætius* duorum cubitorum longitudine, ore acuto, albis notis maculatum. Ælianus eidem quatuor dentes, quos Volaterranus, recurvos facit, qui tuniculis quibusdam occultantur, adscribit, *Pausanias* cinereum colorem, & macularum ποικιλότητα, alvum majorem. *Nicander*, colorem hirsuti tapetis assignat, quem Scholiastes varium, Grevinus, pallidum interpretantur.

Locus. Pausan. in Elien.

Æli. H. A. l. 16. c. 14.

Venenum.

Lucan. Pharsal. l. 9.

Invenitur in regionibus Syriæ & Arcadia. Legimus namque apud Pausaniam, Ægyptam Elati F. Arcadiæ Regem, incautum ab eo interemtum fuisse. Dum currit, brevior cauda videtur: quem tamen obliquo majorem tramite ducit. Colorem in eorum quæ attigit similitudinem mutat. Venenum, quod ad morsum illico tabe destruit, ex dentibus ejaculatur. Ossa cum corpore dissolvere, Lucanus scripsit. Dicitur Nicandro δίψιος, vel quod sit ξηρὸς, vel quod faciat διψᾶν τοῖς δακνομένοις: vel ob siccitatem, vel quod percussis sitim adferat. De signis veneni ita Lucanus:

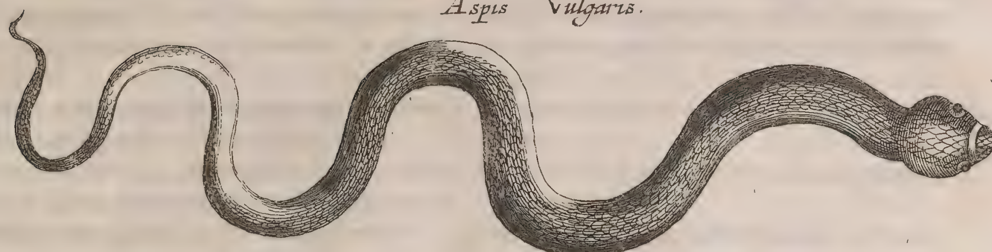
Mors erat ante oculos, miseriq́ in crure Sabelli
Seps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
Avulsitque manu piloque affixit arenis.
Parva modo serpens, sed qua non ulla cruentæ

Tan-

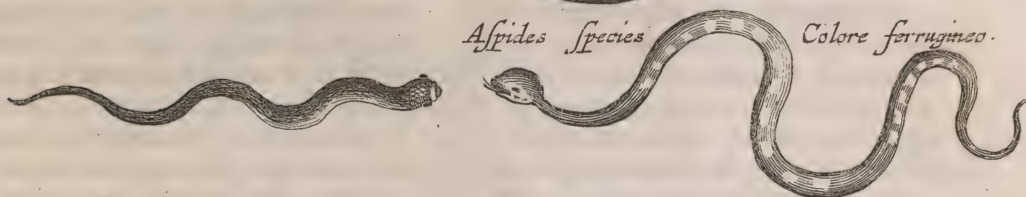
Seps Aetii ex Matthiolo.

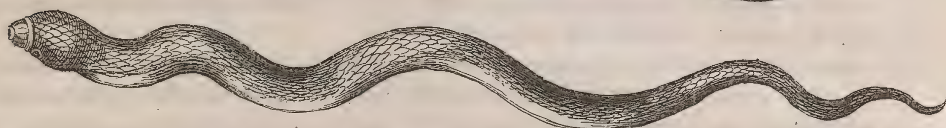


Aspis Vulgaris.

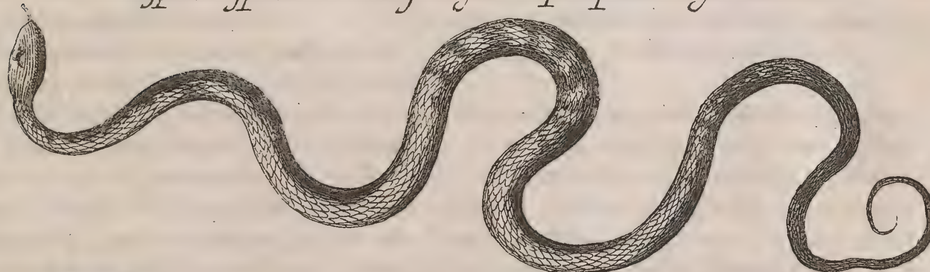


Aspides species Colore ferrugineo.





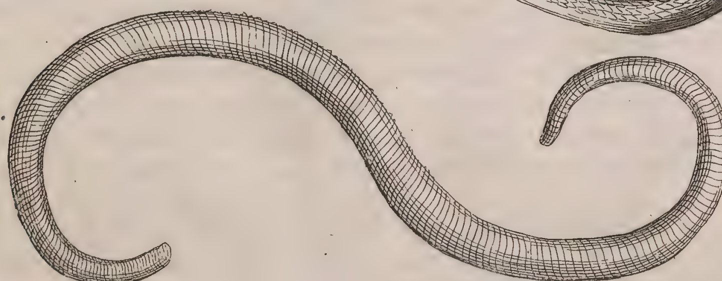
Aspidis species colore ferrugineo. Vipera parua Vulgo dicta.



Dipsas Greuini.



Ibyara Serpens Margraf.





Tantum mortis habet; nam plagæ proxima circum
Fugit rupta cutis pallentiaque ossa retexit:
Iamque sinu laxo nudum est sine corpore vulnus.
Membra natant sanie; suræ fluxere, sine ullo
Tegmine poples erat; femorum quoque musculus omnis
Liquitur & nigra distillant inquina tabe.
Dissiluit stringens uterum membrana, fluuntque
Viscera, nec, quantum toto de corpore debet
Effluit in terras, sævum sed membra venenum
Decoquit; in minimum mors contrahit omnia virus.
Vincula nervorum & laterum contexta, cavumq́;
Pectus, & abstrusum fibris vitalibus omne
Quidquid homo est, aperit pestis. natura profana
Morte patet; manant humeri, fortesque lacerti
Colla caputque fluunt; calido non ocyus Austro
Nix resoluta cadit, nec solem cera sequetur,
Parva loquor corpus sanie stillasse perustum,
Huc & flamma potest, sed quis rogus abstulit ossa?
Hæc quoque discedunt, putresq́; secuta medullas,
Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati.
Cyniphias inter pestes tibi palma nocendi est:
Eripiunt omnes animam, tu sola cadaver.

Dioscorid. Plin. H.N. l. 29. c. 5. & 6. — Inter *remedia*, portulaca & acetum mulsum à Dioscoride; à Plinio, cortex & baccæ lauri, oxymel, piscium salsorum cibus, dummodo vesperi vomitu rejiciatur; ab Aëtio, spongia aceto calido imbuta, & morsui applicata, laudantur.

Differentiæ. — Inter Sepem & Sepedona, ut supra diximus, vix aliquid est discriminis, etsi Scholiastes Nicandri, Sepi colorem coccineum, Sepedoni varium assignet. Videntur tamen reperiri serpentes qui ad eundem referri poterunt. Meminit Aristoteles cujusdam pusilli, quem quidam *Sacrum* vocant, quem & reliqui serpentes, etiam magni vitant. Hujus morsu omnia putrescunt. Legitur quoque apud Ælianum, virum quendam solo serpentis attactu periisse, & vestem ægri paulo post putruisse. (Æl. H. A. l. 8. c. 7.) Huc & *Aguasen* pertinet, de quo ita *Nierembergius*: (Nieremb. H.E. l. 12. cap. 11.) Subita pestis Aguasen serpens duas spithamas longus duntaxat, fusco colore, lato capite atque compresso: adeo vero lethali est ictu, ut intra dimidiæ horæ spacium interimat, decidente carne vulneri vicina, ac misere putrescente. Versatur montosis locis, editis, atque arentibus. Alexiterium ejus *Pangaguasen*; Nascitur in Philippicis.

ARTICULUS VI.

De Aspide.

Ambrosin. de Serp. l. 1. c. 7. *Nomen.* — Serpenti quem Aspidem vocamus nomen, vel ab aspergendo, quod venena morsu aspergat, ut Isidoro placet; vel ab asperitate cutis, ut Arnoldo; vel ab aspiciendo, quod acutum intueretur, nisi eorum oculi à quibusdam caruncullis comprimentibus impedirentur, ut Abensinæ; vel à σπίζειν, quod est, more serpentis bestiæ sibilare, & se gyrare, propter acutum nempe sibilum, vel ejus corporis longitudinem, ut aliis; impositum est. Quidam Serpentem Niliacam & Ægyptiam dixere, quod Ægypto sit peculiaris: Propertius *sacrum colubrum*, quod in simulachris Isidis adhiberetur, dixit, alii *Hypnalin* à somni inductione. Quatramius Marassum vocavit, quod viperarum instar, vivos catulos pariat.

Descriptionem apud *Nicandrum* habemus. (*Descriptio.* Nicand. in Theriacis.)

Tam procera; (inquit) *extensa queunt quam brachia duci*
Tantaque crassities est, quantum missile telum,
Quod faciens hastas docta faber expolit arte;
Pro trucium horrisona taurorum, & cæde leonum.
Squallidus interdum color albet, sæpe virenti
Cum maculis sæpe est cineres imitante figura;
Nonnunquam ardenti veluti succenditur igne
Idque nigra æthiopum sub terra, quale refusus
Nilus sæpe lutum vicinum in Nerea volvit.
Præterea geminæ calli instar, fronte caruncle
Hærent sanguineis scintillant lumina flammis
Turgida squallet item cervix, grave sibilat ipsa
Bestia, dum certam vomit ira cancita mortem
Quatuor hinc intra maxillæ concava dentes
Radices fixere suas quas juncta quibusdam
Pelliculis tunica abducit, triste unde venenum
Effundit, si forte suo hæc approximet hosti.

Belluacensis ei cæruleum colorem, dentes extra labia, ut in apro, exporrectos, adscribit. Agricola longitudinem & crassitudinem mediocris anguillæ, Wottonus senum pedum, assignant. Plinius, duos *dentes* in supera parte dextera lævaque longissimos, tenui fistula perforatos, ut scorpionum aculei, venenum infundentes. (Plin. H.N. l. 11. c. 37. Æl. H. A. l. 9. c. 4.) Ælianus tenuissimis quibusdam tunicis indui scribit, quibus inversis venenum effundatur, effuso, illæ ad pristinum statum redeant.

Locus. — In Gallia nullas divagari Bellonius author est: plurimas in Hispaniæ insulis Christophorus Andreas. Calidiore aëre gaudere certum, ideo Africam, & ripas Nili inprimis incolunt. Olaus in septentrionalibus regionibus observavit, scabrosa cute, cinereo colore, oculis scintillantibus, longitudine trium vel quatuor cubitorum.

Sympathia & Antipathia. Nicand. in Theriaca. Æl. H. A. l. 3. c. 22. & 6. 38. & 10. 47. Lucanus Pharsal. l. 4. Arist. H.A. l. 9. c. 5. — Umbrosis locis delectantur. Ideo Seneca, ad umbram exsurgere dixit. Abhorrent ab Ichneumone, Argolis anguibus, ranarum fœtibus, cimicibus, aro, & halicacabo. Ichneumon ova ejus conterit, & mordente dente lacessit. Bellum, quod & apud Ælianum invenies, Lucanus ita egregie descripsit:

Aspides ut Pharias cauda solertior hostis
Ludit, & iratas incerta provocat umbra,
Obliquasque caput vanas serpentis in auras
Effuso tuto comprehendit guttura morsu,
Lethiferam citra saniem tunc irrita pestis
Exprimitur, fauceśque fluunt pereunte veneno.

Suidas. Agricola de animal. subter. PortaPhytogn. lib. 7. c. 24. Plin. H.N. l. 21. c. 31. Athenæus H. A. l. 4. c. 54.

Argoli serpentes aspides interimunt, ideo jussu Alexandri M. Alexandriam deportati fuere. Ranarum fœtus cauda insignes persequuntur. Gallinæ ea die qua *cimices* comedere, ab iis non tanguntur. Fumo *ari* ita inebriantur, ut torpidæ evadant. De *Halicacabo* ita *Plinius:* Nec illud præteribo aspidum naturæ Halicacabum in tantum adversam, ut radice ejus propius admota, soporetur illo sopore enecans vis earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur. De amore aspidis maris erga anserum custodem puerum, & fœminæ rivalitate commotæ erga eundem odio, vide Athenæum.

Natura. Isidor. Orig. l. 12.

Ad *Naturam* pertinet, quod Isidorus scribit, ad incantatoris vocem alteram aurium premere alteram cauda obruere: nunquam marem nisi comite fœmina è spelunca egredi; alterutrum ab aliquo occisum, occisorem etiam in turba quærere, quo aliqui affirmant; visum imbecillum ob carunculam, de qua superius, seu tubercula fronti adhærentia habere; & levissimo strepitu audito, quasi ex somno excitatas sese erigere, quod apud Nicandrum legimus. In iracundia præcipitibus tumet collum. De *ovorum* natura prodit Bartholomæus Anglicus, parva, rotunda, livida, viscosa, fœtida, summe venenosa, & filamentis quibusdam conglobata esse, quæ si à Rubeta vel alio venenoso animali foveatur, vermen procreari, qui visu & halitu more Basilisci, primo foventem, deinde alios etiam animantes perimat. Mansuefieri, apud Ælianum legimus. Cicurantur cibo; cum infantibus vivunt, & crepitu digitorum vocatæ ex cavis prodeunt. Mensam etiam, in qua temperatæ vino & melle farinæ ipsis apponuntur; circumstant, ac reliqua omni spira in terra relicta, caput allevantes circumlambunt, sensimque explentur. Egregie de illo *Plinius:* Unicus huic tam pestifero animali sensus vel potius affectus est. Conjuga ferme vagantur: nec nisi cum compare vita est, itaque alterutra interemta, incredibilis alteri ultionis cura. Persequitur interfectorem, unumque eum in quantolibet agmine populi, notitia quadam infestat, perrumpit omnes difficultates, permeat spacia, nec nisi ab amnibus arcetur, aut præceleri fuga.

Nicandr. in Theriacis. Anglic. l. 19. c. 88. Æl. H. A. l. 17. c. 5. Plin. H.N. l. 8. c. 23.

Venenum. Nicand. in Theriaca.

Ictus Aspidis tam subtilis est, ut visum effugiat: ideo mors Cleopatræ difficilis erat cognitu. Tumor circa vulnus nullum; post ictum statim sopor insurgit, oculi caligine suffunduntur, facies pallet, frons refrigeratur; icti assiduo hiant, & tandem convelluntur. Actuarius ægri colorem in viridem & herbaceum permutari asserit. Inter remedia, Aristoteles & alii solam partis mutilationem ponunt. Visum haud paucis, si centaurium in vino tritum æger evomuerit, periturum certo; victurum, sin secus. Mercurialis plagæ exustionem suadet; Pareus, quod sanguinem in venis & arteriis congelari putet, tenuiorum partium, medicamenta, si pars nigricet amputandam censet. Tentari tamen remedia tam *simplicia* quam composita possunt. In *illis* sunt, origanum virens cum vino tritum; allia cum Zytho; aristolochia cum rosis; apium cum mero. De aceto ita *Plinius:* Nuper cum ab aspide calcata percussus, utrem aceti ferens deposuisset, sentiebat ictum alias illæso similis. Intellectum ibi remedium est, potuque succursum. De Citris videri Ælianus poterit. Objecti aspidibus rei, evasere quod id pomum comedissent. Huc urina impubium, quam Plinius laudat, fel mustelarum, stomachus ciconiæ, urina & sanguis testudinum, lapis Malacensis & histricis pertinent. Ex *Compositis* sunt, Theriaca magna Andromachi, Antidotus Antipatri, & alia. Quidam compositionem ex foliis tapsi barbati, caryophillatæ, leucoii rubri, pari pondere sumptis, quæ in aceto acerrimo & urina hominis sani decocta, parti extra applicantur: Aëtius pro fomento aquam marinam adhibebat; quandoque post scarificatas cucurbitulas, centaurium cum myrrha & modico opio apponebat.

Plin. H.N. l. 23. c. 1. Æl. H. A. l. 3. c. 5. Plin. H.N. l. 28. c. 6.

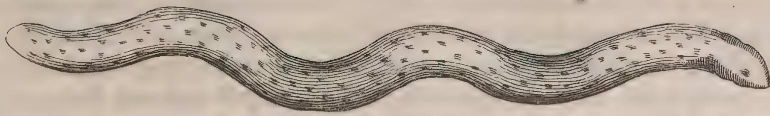
Usus. Galen. ad Glauc. l. 2. c. 10. Galen. de Composit. medic. s.g. l. 6. c. 14.

Marsis *in Cibis* inservire, capite abscisso, & cauda ad digitos quatuor, interaneisque exemptis, cute detracta, & corpore aqua abluto, Galenus prodidit. *Medicinam* si spectes, Plinius ad visum clarificandum ejus membranam cum adipe alterius animalis permiscet. Galenus emplastri Andromachi meminit, ad discutiendas strumas & podagras, quod ex aspidibus vocatur, quod cinerem ipsarum recipiat.

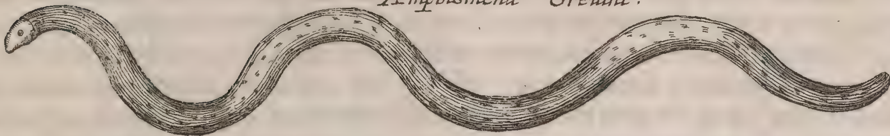
Differentiæ. Galenus l. de Theriaca ad Pisonem.

Differentiæ Aspidum apud authores sunt variæ. Apud Galenum est χερσαία, *terrestris*, quæ loca mediterranea incolit, χελιδών, *hirundinaria*, quæ hirundinem colore æmulatur, & circa Nili ripas excubat: πτυὰς *sputatrix*, quæ sputo animalia interficit. Prioris longitudinem quinque cubitorum æquant. Chelidoniæ colore albo & nigro refertæ sunt; Ptyades cinereo ad aureum inclinante asperguntur. Illæ quatuor horarum spacio in animalium perniciem operantur. Istæ, instinctu quodam naturali, cum flumen debet crescere per dies triginta alta petunt, & momento interimunt. Hæ cinereæ & virides præter morsum salivam habent venenosam, & adeo tenuem,

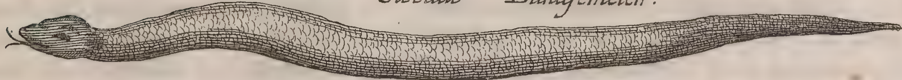
Scÿtale.



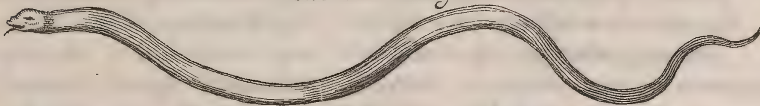
Amphishœna Greuini.



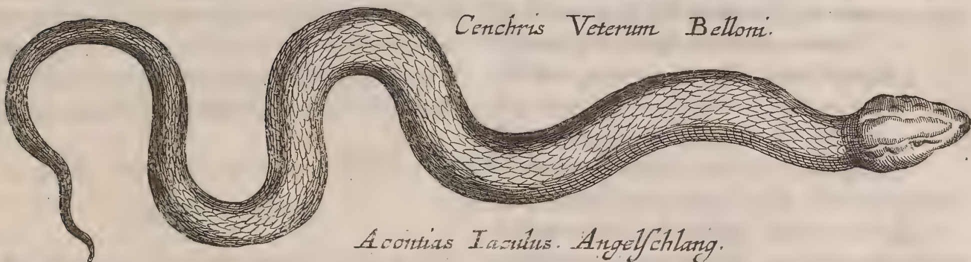
Cœcilia Blindschleich.



Cœcilia Vulgaris.



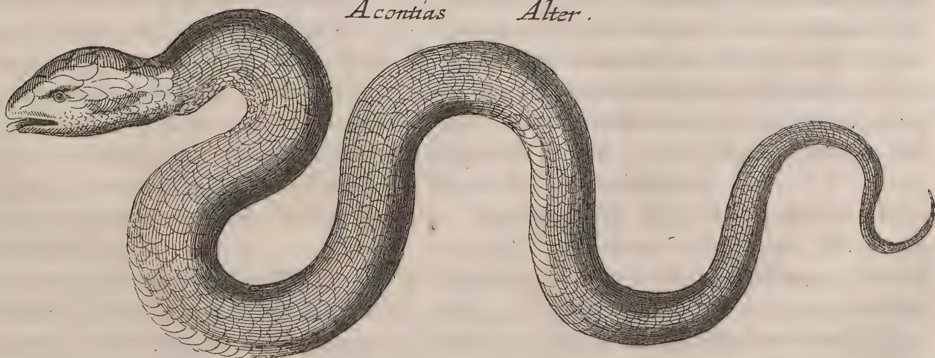
Cenchris Veterum Belloni.



Acontias Iaculus. Angelschlang.



Acontias Alter.



ut anguſtiſſimos etiam cutis poros penetrare poſſit. Galenus, exporrecta cervice, & certa intervalli longitudine venenum exſpuere ſcripſit: quod & apud Porphyrium invenitur. Ab his admorſi, motu privantur poſt continuos ſaltus ſoporantur, & cum torſione colli, ſpaſmo, pulſu inordinato, & abſque dolore vita privantur. Bellonius in Italia apud Brutios ſerpentem callum in fronte tuberculi inſtar geſtantem vidit, quem aſpidem veterum eſſe putat. Dioſcorides unam tantum aſpidem deſcribit. Strabo duas Ægyptiarum ſpecies facit, quarum una, ſpithamalis ſit longitudinis, & ὀξυθανατωτέρα, chelidonia forte; altera, unius orgyæ, ſub qua ptyas & terreſtris ſine dubio continetur. Apud Ponzettum tres ſunt, *Sicca* nempe, & longior quæ oculos carbonis inſtar micantes habet. *Caput elevans*, & conſtrictis dentibus ſputum ejaculans: & *Hirundinaria* quarum icones exhibemus. His addere placuit, *parvam*, coloris ferruginei; & alteram colore ſubviridi maculoſo inſignita, quæ Italis *aſpido tormento* quod morſu tormentum adferat. In America quoque inveniuntur, quæ caudæ aculeo feriunt. Prope Bononiam ejuſque villam Malalbergo dictam, habentur varii coloris, quæ dentibus vulnerant, & oblongo caudæ aculeo ferire nituntur. Ruſtici ſaucii partem tumefactam ligant, & adhibitis præſidiis tridui ſpatio liberantur.

Porphyrius de abſtinentia, &c.

Bellonius Obſervat. l. 3. c. 51.

ARTICULUS VII.

De Dipſade.

Ambroſin. l. 1. c. 8.

ASpidem ſequitur *Dipſas*, quam Solinus inter ſpecies aſpidum numeravit. Nomen à ſiti quam ictu ſuo infert promeruit. Unde Iſidorus *Situlam* vocavit. Dicitur etiam μελάνουρος, à nigra cauda; ἀμμοβάτης, quod per arenam incedat; πρηστὴρ quod ictus ejus veluti flamma adurat; καῦσος, ob eandem rationem. Videtur tamen inter Preſterem & Dipſadem aliqua eſſe Differentia, ut Agricola prodidit. Præſter percuſſum immobilem veluti quadam ſyderatione, menteque alienum reddit: mox pilis defluentibus, & urgente pruritu, alvique fluxu, patientem abſumit: quod de Dipſade ſcriptum non invenias. Dioſcorides ſolam nominum cauſam Differentiam ponere credit.

Nomen. Iſidor. Orig. l. 12. Æl. H. A. l. 6. c. 51.

Agricola de Animal. ſubterraneis.

Iſidorus tantæ exiguitatis eſſe credit, ut non videatur, dum calcatur. At Aëtius *longitudinem* cubitalem, quæ paulatim ex craſſa in tenuem deſinit, *corpus* albicans, ſed ſimul maculis ruſeſcentibus partim nigris variegatum, ei aſſignat. Soſtratus *caudam* duabus lineis nigricantibus inſignitam: Abenſina *collum* magnum, & *tergum* ad extremitatem nigricans, & caudam valde tenuem.

Deſcriptio. Æl. H. A. l. 6. c. 51.

Naſcuntur in Africa & Arabia, ut Ælianus prodidit: in Lybia & Syria vagari apud Lucianum & Abenſinam legimus. Plerumque apud Garamantas Pſillis finitimos inveniri, Galenus autor eſt.

Locus. Galenus l. 11. de ſimplic. medicin. facult.

De *Natura* hoc occurrit, inter ova Struthionum in arenis condita ſtabulari: ſic Garamantas, qui illis fictilium & pileorum loco utuntur, adoriri. Acri quoque ardere ſiti & fere inextinguibili. Ideo os ſiccum habere fertur: & veneno ſuo totum in corpore humorem abſumere. Aulus Tuſcus Catonis miles nullo aquæ potu, nec etiam proprio ſanguine ſatiari potuit.

Natura.

Lucanus Pharſ. l. 9.

De *Signis* veneni, nimia inprimis & inextinguibili ſiti non eſt quod multa dicamus, quia jam de ea egimus. Aqua nec per lotium, nec per ſudorem exit, ſed intus detenta, abdomen ita tumidum reddit, ut hydropem mentiatur. Reliqua ſymptomata cum iis quæ à morſu viperæ conveniunt. Lucanus eleganter de iis:

Venenum. Dioſcorid. lib. 6. cap. 50.

Ecce ſubit facies letho diverſa fluenti,
Naſidium Marſi cultorem torridus agri
Percuſſit Preſter: illi rubor igneus ora
Succendit, tenditque cutem, pereunte figura;
Miſcens cuncta tumor toto jam corpore major;
Humanumq; egreſſa modum ſuper omnia membra;
Efflatur ſanies late torrente veneno.
Ipſe latet penitus congeſto corpore morſus,
Nec lorica tenet diſtenti corporis auctum.
Spumeus accenſo non ſic exundat aheno
Undarum cumulus, nec tanto carbaſa Coro
Curvavere ſinus, tumidos jam non capit artus
Informis globus & confuſo pondere truncus:
Intactum volucrum roſtris, epulaſque daturum
Haud impune feris non auſi tradere buſto,
Nondum ſtante modo creſcens fugere cadaver.

Morſum immedicabilem eſſe, Dioſcorides prodidit: poſſe tamen ad inuſtionem partis affectæ & ſcarificationem procedi. Galenus Theriacam Andromachi vehementer laudat. Abenſina vomitum provocat, & diuretica commendat; exterius vero, emplaſtrum ex ſale, calce, & oleo componit. Plinius decoctum ex foliis lauri laudat: nec non ſalſamentorum cibum mero ſubinde hauſto, ita ut circa veſperam, vomitu ſubinde reddatur.

Plin. H. N. 23. c. 8.

De *Differentiis* nihil fere occurrit. Solinus aſpidis ſpeciem eſſe putat, Dioſcorides toto genere differre exiſtimat. Aëtius ad illud viperarum genus reducit, quod in maritimis locis ſtabulatur. Grevinus à vipera maculis parvis in cauda, & quod citius mortem inferat diſtinguit. At Marſi populi Aëtio accedunt, & degentes in ſolo uliginoſo, viperas; in ſalſo, Dipſadas nominant.

Differentia. Grevin. de venen. cap. 14.

Galenus l. 11. de ſimplic. medicam.

ARTICULUS VIII.

De Scytale.

Nomen. Ambrosin. l. 1. c. 9.

SErpens Latinis Scytale dictus, Græcis quoque σκυταλή, σκυταλίς, aut τὸ σκυτάλιον seu à forma τῆς σκυταλῆς, quæ vox baculum significat, seu à longa & terete figura, quod σκυταλὴν lorum coriaceum aut baculum æquet; dicitur. Quidam *Cæciliam* vocant, quod ineunte vere ex antro egressus, fæniculum fugiat, ne visum recuperet.

Descriptio. Forma est tereti & ita æquali, ut ubi caput vel cauda sit, discerni vix possit. Magnitudinem ligoni terrestri Nicander comparat, Quidam in tergo varia macularum ποικιλότητι distingui tradunt. Unde pictum serpentem Mantuanus vocavit. De ipsius & Amphisbænæ discrimine ita Nicander: (Nicand. in Theriaca.)

Bifronti similem reperis scytalem Amphisbænæ,
Pinguior est tamen, & cauda quæ nulla fere exit,
Crassior, ut quantum solita est comprehendere lignum, (nem,
Curva manus strictum, quoties tenet ipsa ligo-
Tam prolixa, vagans, pluvio quam reptile cœlo,
Quod fœcunda genus sua gignit viscera tellus.

In descriptione ejus errat Lucanus, & Solinus forte ex eo. De *Natura* hoc duntaxat habemus, tergo fulgere, forte, ut quia tarde progreditur, spectatores alliciat: primum nondum dissipato brumæ rigore egredi, & spolium deponere: ne visum recipiat, à fæniculo abstinere: (Gillius tamen oppositum scribit) nec ictu mortem inferre. Inflammationem duntaxat infert, qualis ab apum & vesparum aculeis prodire solet. (*Natura.*)

De *Differentiis* nihil occurrit. Olaus M. cum Amphisbæna confundit.

ARTICULUS IX.

De Amphisbæna.

Nomen. Ambrosin. l. 1. c. 10.

AMphisbænæ nomen ab ἀμφὶ & βαίνω, quod geminum ut caput ita incessum habeat, venit. Dicitur alias Amphicæphalos. Hesychio ἀμφίσμαινα Ethymologo ἀμφίσθμαινα, Alberto *Amphiselene* & *Armena*, Latinis quibusdam Utrimque grada.

Descriptio. Descriptionem apud Nicandrum habemus.

Post hanc exiguam tibi subdimus Amphisbænam
Duplice conspicuam (monstrum mirabile) vultu,
Cujus perpetua cæcum caligine lumen
Quod latas utrinque genas, porrectaque menta
Plus aliis alto serpentibus agere tendat;
Terreus est illi color, & densissima pellis,
Plurima quam varie distinctam signa figurant.

Exiguam dicit, quia parvus & imbecillus serpens est. Hesychius cubitalem & decurtatam caudam habere scripsit. De duplici vultu ingens est controversia, Ælianus, Plinius, Lucanus & Mantuanus affirmant, Matthiolus negat, Hesychius dubitari ait. Dari tamen bicipites serpentes in Differentiis dicemus. Color terreus illi est, quem Græci φαιὸν, Latini pullum appellant. Cæcum addit, quia tam latas habet genas, ut oculos quodammodo premant. Notis in tergore pictam, nemo classicorum authorum dixit; & in Nicandri textu, pro περιστιγὲς, περιστιχὲς legendum est, quod idem est quod περιστιβὲς, Circulatis enim tractibus serpit. (Æl. H. A. l. 9. c. 23. Plin. H. N. l. 8. c. 23.)

Reperitur in Lemno, sed in Lybia maxime, si Luciano credimus. Germaniæ ignotam Agricola fecit. (*Locus.*)

De *Natura* hoc occurrit, mulierem gravidam si Amphisbænam transierit abortire: & ante cuculi cantum egredi, & sibilo etiam interficere. Quidam ore eniti fabulati sunt. Ælianus, caudæ loco alterum adhibere scripsit. (*Natura.*)

Morsum ejus ea quæ è punctura apum proficiscuntur, insequi Aëtius; quæ à viperæ ictu, Dioscorides prodidit. Id forte in principio fieri solet; hoc, temporis successu. Remedia ex capite de vipera peti possunt. A vite citissime interimi, apud Rhodiginum habemus. Alii semen papaveris & Castoreum laudant. (*Venenum.* Rhodig. Antiquat. lect. l. 26. c. 33.)

De Usu egregie scripsit Nicander. (*Usus.*)

Hæc ubi jam crevit cædentes ligna coloni
Sectam deglabrant oleastri ex arbore virgam
Quale pedum strictis præbenti pellibus anguis.
Insertam obvolvunt, quas certis deinde diebus
Exarere sinunt, cantantes ante cicadas
Utilis hic baculus frigentibus artubus esse
Fertur, ubi exanimis digitos torpedo fatigat.
Tunc quia constrictos & eorum vincula nervos
Calfacit immisso fovet, extenditque calore.

Quod de nervis scribit, proditum est etiam Plinio. Ælianus vero habet, corium fugandis serpentibus & venenatis inservire. Dantur quædam in India Occidentali, quas incolæ *Maquizcoatl.*, & *Tezauhcoatl* vocant, quasi angues abusus, quod raro conspiciantur, sesqui digitum longi, & minimi digiti crassitudinem æquantes. Coloris sunt argenti, nitidi, ac veluti translucidi. Gradiuntur in utramque partem. In Brasilia quoque est serpens *Ibyara* Brasiliensibus. *Bodty* Tapuyis, dictus. Vulgo fertur duo habere capita sed falso: inde autem error promanavit: quia tam caudâ quam ore ferit & inficit suo veneno: nec facile cauda à capite discerni potest, quia ejusdem sunt figuræ & magnitudinis: Minimi digiti crassitiem æquat, & longitudine unum pedem (Æl. H. A. l. 8. c. 8. *Differentiæ.* Nieremb. H. E. l. 12. c. 10. Marcgrav. Hist. Brasl. l. 6. c. 13.)

dem & duos digitos circiter. *Color* eſt albus ſplendens inſtar vitri, & annulis & elegantibus lineis notatur, coloris brunni aut æreí. *Oculos* habet minimos & vix conſpicuos, hærent in cute, inſtar punctuli acu facti. Non procul ab extremitate *caudæ* anum habet, inſtar reliquorum ſerpentum. Contra venenum illius nullum dari remedium affirmant Luſitani. Sub terra vivit & illam fodiendo eruitur, victitat formicis.

Ambroſin. lib. cit.

Huc ſpectant tria hæc quæ apponimus ſerpentum genera. *Primum* Braſilianum, quod biceps eſt, & cancri modo incedit. Alterum caput tam eſt amplum ut toti corpori adæquetur; alterum proportioni corporis reſpondet, ut Joſephus Acoſta prodidit. *Alterum* Taprobanenſe apud Ramuſium, quadrangulari forma, s. quatuor capitibus inſtructum, ut unum orientem, alterum occidentem, tertium meridiem, quartum ſeptentrionem ſpectet. Unicuique oculus ineſt, & quo ſe unum gradiendo convertit, eo & alia feruntur. Animal eſt multipedum, ſanguis vulnera citiſſime conſolidat, *Tertium* in Hungaria reperitur, breve, duorum palmorum longitudine, nulla cauda, & æquali per totum corpus craſſitie, ut olim Vitus Hungarius Geſnero narravit. De *Amphisbæna marina* in mari Anglico capta, refert idem, bina capita, geminis ornata oculis habuiſſe, quorum unum ab altero vix diſtingui poterat. Quatuor, addit, lineæ coloris amethiſtini totum corpus exornabant: quæ quidem lineæ, undiquaque floſculis quibuſdam erant decoratæ pulcherrimis, inſtar florum pſeudoſycomori.

ARTICULUS X.

De Cæcilia.

Nomen. Ambroſin. l. 1. c. 11.

NOmen *Cæciliæ* à cæcitate inditum eſt. Albertus & Iſidorus Cæculam vocant. Niphus Cæriallam. Græcis dicitur τύφλωψ & τυφλῖνος; Heſychio κωφίας, quaſi ſurdaſter, quod hebetis ſit auditus. Nicander ἀπήμαντον vocavit, quod nullam noxam inferat. Germanis eſt Blindtſchleiche, modernis Græcis Tephloti, Tephliti, & Tephlini, prout annotavit Bellonius.

Deſcriptio. Geſnerus de Serpentibus.

Fuſci & obſcure maculoſi eſt coloris, cum ſubrufo exiguo vix notabili. Color hic ad latera magis varius eſt, cum nigricantibus maculis diluta purpura diſtinctis, tanquam in marmore porphyrite obſcuriore. Totus *venter* atro colore ſaturo nigricat. Sub collo & parte proxima color eſt glaucus, maculis quibuſdam nigris variegatus. *Dentes* minimi, aſperi, & qui vix apparent, in inferiori mandibula plures & magis conſpicui. *Lingua* bifida. *Oculos* an abſolutos habeat, explorare in mortua non potuit Geſnerus; obſervavit tamen, totum oculum ab inferiore palpebra tegi; cujus foramen in comparatione ad reliquum corpus, erat perexiguum. Ælianus *Caput* murænæ ſimile habere ſcripſit. *Fœmina*, aliquando capta ex Geſneri deſcriptione, erat dodrantalis, craſſitudine ſcytalis, cute admodum nitida. Meatus in medio ventris apparebat, quo compreſſo, ova velut immatura exibant. Infra ad caudam meatus erat excrementi: Oculorum cavitates magis quam oculi conſpiciebantur. Deinde ſquamæ majuſculæ magis caput quam reliquum corpus tegebant.

Natura. Ariſt. H. A. l. 6. c. 13. Columella R. R. l. 6. c. 17.

Tam velociter repit ac lacerta Chalcidica. Fœtus vivos more viperarum enitītur. Percuſſa una à Geſneri uxore, fœtus vivi ejecti ſunt. Præ multitudine fœtuum, uterum ipſis aliquando dehiſcere, Plinius & Ariſtoteles prodidere. Virus bubus eſſe lethale apud Columellam legimus, Remedio caro ciconiarum, quæ Cæcilias vorant.

Uſus. Geſnerus in Epiſt.

In Medicina adhibuit Oſualdus. Theriacam namque ex Cæciliis & aqua theriacali paratam, pro ſudorifero in peſtilentia exhibebat.

Differentiæ.

Bellonius in *Terreſtrem* & *Aquaticam*, ſed nullo argumento nixus diſtinguit. Poteſt in *Vulgarem* & *Craſſiorem* dividi, quarum icones damus. Luſitani *Cegæ* nomen, ſerpenti indiderunt, quem Braſilienſes *Ibyara*, Tapuyiæ Bodty vocant, Craſſitiem minimi digiti æquat, longitudine unum pedem & duos digitos circiter. Color eſt albus ſplendens inſtar vitri, & annulis & elegantibus lineis notatur, coloris brunni aut æreí. *Oculos* habet minimos & vix conſpicuos, hærent in cute, inſtar punctuli acu facti. Non procul ab extremitate caudæ anum habet, inſtar reliquorum ſerpentum. Non facile cauda à capite diſcerni poteſt, quod ejuſdem ſint & figuræ & magnitudinis. Tam cauda quam ore ferit. Sub terra vivit, & eam fodiendo eruitur. Victitat formicis. Contra venenum illius nullum remedium dari, affirmant Luſitani. Videtur mihi inter Cæciliam & Amphisbænam ambigere.

Marcgrav. H. B. l. 6. c. 13.

ARTICULUS XI.

De Cenchro.

Nomen. Ambroſin. de ſerpent. l. 1. c. 12.

CEnchri nomen Latini à Græcis deſumpſere. Dicitur enim his κέγχρος, κεγχριδιὰς ὄφις, ut apud Dioſcoridem legitur, κεγχρίνης, & κέγχρις, ut apud Nicandrum: κεγχρίνη apud Varinum: κεγχρίτης, & κεγχρίας, ut apud Lexicographos. Dicitur vero ita à milio, ſeu quod quibuſdam notis milii inſtar exornetur:

ſeu

seu quod tempore tantum milii appareat, ut Ethymologus reliquit: seu quod florente milio sit perniciosior, ut Aëtio placet: seu quod calorem milii plantæ referat, ut Avicennæ & Olao Magno placuit. Ideo ab aliquibus *Miliaris* appellatur. Nobis prima derivatio placet. (Nicand. in Theriaca.) Nicander eum λέοντα vocat, vel quod squammæ ejus instar Leonis Lybici sint variis notis distinctæ: vel quod cauda erecta, more leonino se ad pugnam paret: vel quod more leonis sanguinem humanum exsorbeat. Quidam Jaculum dixere, sed perperam, ut in sequentibus apparebit. Avicennæ est *Famusus Atacis*, & *Aspis diversicolor*. Alberto, *Arachis*, *Centris*, *Miliaris*, & *Falivisus*, An *Serpa Serena* serpens Siculus, subalbidus, longitudine humanum corpus, brachium circa carpum crassitudine æquans, venenosus ut Massarias ad Gesnerum scripsit, referri ad eum possit, difficile est dictu, cum nullas notas apposuerit.

Descriptio. Longitudine est duorum cubitorum figura crassa in tenuem abeunte, & colore viridi, ad luteum tendente, qui maxime juxta alvum apparet. (Lucanus Pharsal. l. 9.) Lucanus marmor serpentinum Thebis advectum pluribus maculis æmulari scribit. Nicander quoad crassitiem & longitudinem nihil determinat, quod & grandior & minor reperiatur: totum vero maculosum esse ait.

Locus. Inveniuntur in Lemno, & Samo, in qua mons Mosychlus. (Nicand. in Theriacis.) Hinc Nicander:

Atqui cum rapidis fervescens Solibus æstus
Ardet in horrida se sylvarum devia confert,
Imbellesque rapax venatur prædo bibentes:
Percelsive Sai juga, frondosive Mosychli,
Sub viridis quando frigentibus abietis umbris,
Securi recubant, grege circum errante magistri.

Venenum & Remedia. Morsum Cenchri symptomata quæ in morsu viperæ occurrunt, excipiunt: sed inprimis aquæ in ventre inferiore, qualis in hydrope generari solet collectio, ur Nicander notavit: ut Dioscorides & Ægineta, putridum primo ulcus, post partium tumor, tandem lethargus. Erasistratus jecur, intestinum colon, & jejunum ingenti putredine corripi credidit. Remedia ex illor. Censu sunt, quæ viperino morsui adversantur. (Plin. H.N. l. 20. c. 22.) Commendantur præterea, satureja sylvestris, radix menthæ saracenicæ, gentianæ, & aristolochiæ: maxime vero Ciconiæ caro, & reliqua membra.

Natura. Maximo æstu per montes vagatur: rubos & spinas fugiens per rectum tramitem incedit: & animalia cauda implicat, apertisque jugularibus venis sanguinem sorbet.

ARTICULUS XII.

De Acontia seu Iaculo.

Serpens hic ἀκοντίας Græcis ἀπὸ τοῦ ἄκοντος quod jaculi instar se vibret. (*Nomen.* Ambrosin. l. 1. c. 13.) Hesychio est ἀκόντιζος, Nicandro ἀκοντίλη, Varino ἀκοντιξὸς. Latini *Iaculum* vocavere; Author libri de Natura, *serpentem volantem* ob celerem motum; Aëtius *Cenchritem*, *Cenchriam*, & *Aspidem acontiam*; quidam *Chersydrum*: Sylvaticus *Acoran*; Abensina *Cofezati* & *Altararat*. Lemni incolæ *Sagittarium*.

Descriptio. (Bellonius Observat. lib. 2. cap. 16.) Is quem Bellonius vidit, erat tres palmos longus, & digitum crassus. Colore cinereo, sub ventre albo, juxta dorsum squammatus, juxta ventrem laminis munitus. A cervice nigra duæ albæ lineæ per longitudinem dorsi ad caudam usque percurrebant: deinde, maculis nigris oculi figuram æmulantibus distinguebatur, ut bene lenticularis à quibusdam dictus sit. De eo cujus icon in Musæo Senatus Bononiensis habetur ita Ambrosinus: Est crassitudinis baculi, longitudinis trium circiter pedum. Caput habet magnum coloris cinerei, reliquo corpore fusco præter ventrem, qui ad colorem minus obscurum vergit.

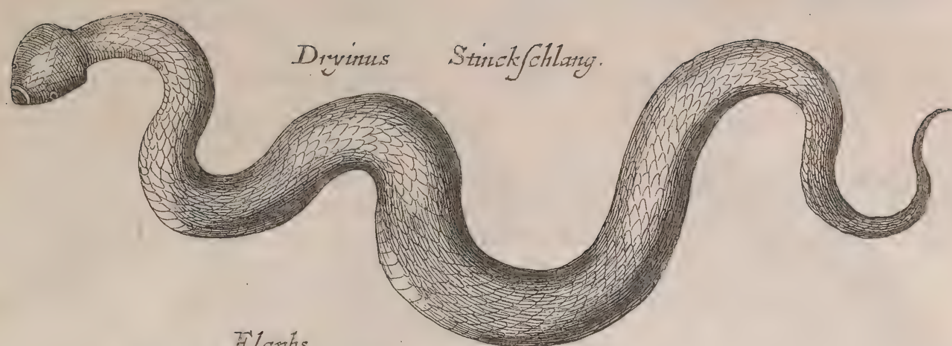
Locus. (Lucan. in Dialogo de Dipsadibus.) Non inveniuntur in Germania, ut Agricola prodidit. In Ægypto & Lybia reperiri, Lucianus & Marcellinus prodidere. Visi & in Norvegia ab Olao Magno, à Bellonio in Lemno & Rhodo. An in Calabria & Sicilia occurrant, quod Matthiolo relatum, dubium. Qui inde à circulatoribus deferuntur, & Boæ ac Serperigenæ nominantur, pinnas longas & acutas à capite ad medium usque corpus gerunt, quibus sese in altum attollere possunt.

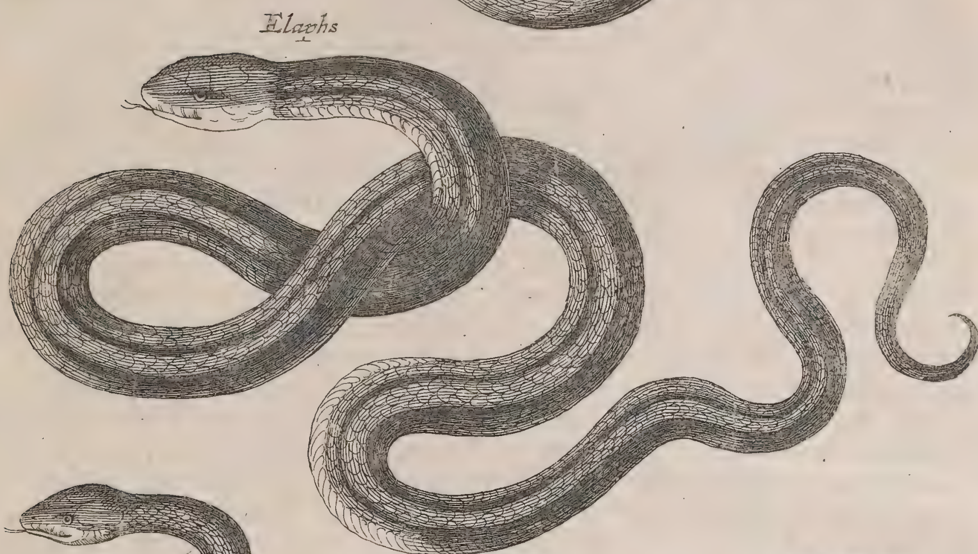
Venenum. Morsum majora quam viperinum ictum symptomata insequuntur; putredo inprimis & carnium defluxus. Remedia ex capite de vipera peti possunt.

Natura. (Æl. H. A. l. 8. c. 13.) De *Natura* hoc duntaxat constat, tam in locis viarum publicarum abditis, quam in arboribus, capite intra frondes occultato, degere: jaculi modo serpendo ruere, & quidem tam valide, ut spacium viginti cubitorum transiliat; & humi jacentem, antequam insiliat, primo sese contorquere.

Usus. Fel ejus habet in Medicina usum. Aëtius ex eo cum lapide scythico trito collyrium parat, contra diuturnas suffusiones.

Differentia. Albertus duplicis generis esse scribit. Alios mortem sine sensu inferre. Alios diuturno dolore fatigare. Ut vero hoc incertum, nec cujusquam authoritate probatum; sic certum est, non unius generis esse. *Texmineni* enim, quem & *Micoatl* vocant, serpens est apud Quanahuacenses, prælongus & tenuis, cujusmodi etjam caput cernitur, ventre livido, dorso (Nieremb. H. E. l. 12. c. 29.) fusco.


Dryinus Stinckschlang.


Elaphs


Anguis Aesculapii Vulgaris.


Anguis Aesculapii niger Aldrov.

fusco. Vibrat se ex arboribus in homines & hominum oculos. Virulentus est, nec ultra cænum assurgit. Recta incedit, corpus minime in spiras convolvens. Ille quoque qui in agro Tigurino rustici brachium ita læserat, ut carne nudaretur, baculi crassitudine, & trium vel quatuor pedum longitudine ex genere Jaculorum erat. Bononiensium etiam Acontias à jaculo Bellonii differt, Ambrosinus *alterum* vocat. In Hungaria quoque qui *Decurtati* vocantur, de quibus superius quædam, in homines eminus, jaculi modo insiliunt. Apud Indos in campis & locis subterraneis inveniuntur, qui velocissimis saltibus serpunt, & homines eo potissimum tempore, quo prolem educant, aggrediuntur. In Hispaniola habentur perexigui, coloris viridis, qui sola cauda arborum ramis hærent, reliquo corpore propendentes, prætereuntos lædunt. Apud Sabæos versantur coloris rubicundi, longitudine palmi, qui in homines insiliunt, nec tantum ictu, sed & tactu nocent. Scholiastes deniq; Nicandri sub nomine jaculorum non tantum hos de quibus egimus venire scribit: sed & illos, qui celerrimi & innoxii sunt. Huc pertinet serpens *Polpoch*, de quo ita *Nierembergius*: In agris provinciæ Jucatanensis offenditur monstrificum quoddam serpentium genus, tres dodrantes cum maxime longum, brachium crassum, aut fusco exsaturatoque tinctum *colore*, sed à capite ad quinque unciarum longitudinem nigro & candenti varium, lato & compresso *capite*, *oculis* magnis & splendentibus, & *cauda* quæ reliquo corpori crassitudine non cedit, non dissimilis scorpioni, nec unguium terrore ælurorum magnitudini cedit. Nec vero uno tantum modo maleficum est animal, sed cauda pungens, & ore mordens. Visuntur magna ex parte hi serpentes arbores amplexi: cum vero ictu virus jaculari volunt, si solo consistant, visum hominem è longinquo insectantur, cauda supra caput contorta atque convoluta se rotantes in eum, atque ita brevi saltibus attingentes; Cum vero arboribus inhærent, ita caudam capiti adjungunt, ut arcus repræsentent figuram, & jaculi sagittæve more, sese non sine strepitu qui sentiri possit, jaculentur atque contorqueant. Ictus est exitialis intra tres dies ictæ partis carne decidua atque putrescente: ossibus vero nudatis, & in colorem fulvum vergentibus, & adeo fætido odore exhalante, ut omne rapacium avium genus invitetur ad carnificinam. Ajunt indigenæ ictu ejus non inferri vehementem dolorem, sed universi corporis sensum potius hebetari atque torpescere, atque ita ictum hominem velut temulentum mori. Sibila edit cothurnicum cantui haud dissimilia, quæ præterquam quod longius audiuntur, nomen serpentis, quod polpoch esse diximus, exprimunt, non sine vehementi formidine atque fuga indigenarum.

(Ælianus lib. cap.) (Nieremb. H. E. l. 12. c. 48.)

ARTICULUS XIII.

De Dryino.

A Contiam excipit Dryinus, tum quod ejus icon cum jaculo Bellonii belle conveniat: tum quod Scaliger eundem à jaculo ob similitudinem non discreverit. Nomina plura obtinuit. A Scaligero & Grevino dicitur *Querculus*, aliis *Ilicinus*. A Græcis, vocatur δρύιν@, & δρυίνης, à δρῦς, seu quod in quercubus lateat: seu quod à crabronibus vexatus continuo in quercum confugiat: seu quod squamis cortices quercus æmulantibus tegatur: χέλυδρ@, quod aspera cute ad instar testudinis sit munitus, κύλινδρ@, *Alidrat* cuidam scriptori seu *Cherisidal* qui addit fumum à terra excitare, & nonnisi in interioribus Africæ reperiri, *Andrias* Olao; *Durissos* Abensinæ, *Glandosa* Alberto, Dendrogali modernis Græcis, ut Bellonius prodidit. Quidam & *Bryinum*, & *Hydrum* seu *Chersydrum* dictum esse volunt. Bryinum, quod relictis interdum muscosis locis (βρυὸν villosum illud in arborum truncis dicitur) prata petat humida, ubi moluridas locustarum species, & partus ranarum imperfectos venatur. *Hydrum* quod per humecta convallium loca libenter divagetur.

(Nomen. Ambrof. l. 1. c. 14.) (Æl. H. A. l. 9. c. 42.) (Bellonius Observat. l. 3. c. 51. Nicand. in Theriacis.)

In *Descriptione* in diversa abeunt authores. Nicander *Caput* ei Natricis capiti æquale assignat, *tergus* album. Agricola longitudinem & crassitudinem mediocris anguillæ, tergus cinerei coloris, in capite convenit. Wottonus illi tribuit longitudinem duorum cubitorum, *Corpus* obesum, squamas asperas, in quibus parvæ muscæ nidulantur; colorem tergoris subatrum, *caput* hydro æquale sed latiusculum, nec ita acuminatum. In tantam aliquando molem excrescere Bellonius scripsit, ut sacco impositum rusticus per duo milliaria, quin interdum quiesceret, ferre non potuerit. Idem spolium fœno replevit, quod humani cruris crassitudinem adæquabat.

(Agricola de Anim. subter.) (Wottonus lib. 6. de Differ. Animal. cap. 20.) (Bellonius Observat. l. 3. c. 51.)

Veneni proprietatem accurate descripsit Nicander, his verbis:

Quodsi cui prehensum Dryinus talumve pedemve
Luserit, à toto se spargens corpore fertur
Tristis odor, surguntque nigri, qua plaga tumores,
Comprehensam morsi quadam caligine mentem
Mæstaq; tristitia, & lacrymabilis opprimit angor
Et periens nimio flaccescit forma dolore:
Usque adeo pascens absumit membra venenum,
Quin etiam obfuscans obducit lumina nubes
Et misere affectum perdit lethaliter ægrum.
Sunt etiam ejusdem qui morsi dentibus anguis,
Instar balantum soleant clamare caprarum

Sive

Sive ovium, & gravibus torti cruciatibus angi.
Pallidus urinæ liquor it, torpensque veternus
Ingruit, & crebris quaſi ſingultibus ægri (tum
Nunc ſimilem felli vomitum, nunc ſanguinolen-
Ejiciunt, ipſumque malum facit arida labra,
Poſtremoq́; gravem fundit per membra tremorem.

Æl. H. A. l. 4. c. 17. Porta Phytogn. l. 4. c. 2.

Symptoma illud de balatu, ab Aëtio, Ægineta, & aliis confirmatur. Ælianus omnes illos affectus Dryini morſui adſcribit, qui in Chelydro occurrunt. Videntur ei quercuum radices reſiſtere. Inflexæ enim hæ & circumvolutæ, à ſummo ad imum ſenſim deficientes, corpus grædientis Dryini imitantur, ejuſque characterem ferunt. Dioſcorides Ariſtolochiam cum vino laudat: Grevinus origanum contuſum & morſui impoſitum, lixivium cum oleo, & theriacam probat.

ARTICULUS XIV.

De Elape ſeu Elaphe.

Ambroſin. H. S. lib. 1. c. 15. *Nomen.*

ELops ſeu Elaps inter innocuos ſerpentes à Nicandro ponitur. Quidam διὰ τὸ ἐλλείπειν τ̃ ὄπα, quod viſu deſtituatur dictum opinantur: & fortaſſe cum Cæcilia confundunt. Alii ab ἔλαφος Cervo deducunt; ſeu quod more Cervorum ſint meticuloſi ſeu quod celeri curſu ferantur.

Bellonius Obſervat. l. 2. c. 51. Fallop. de tumoribus 14. & 22.

Bellonius cujuſdam ſerpentis in inſula Lemni meminit, quam *Laphiati* vocant, eundemque cum eo qui veteribus Elaphis arbitratur. Facit & Fallopius cujuſdam quem *Cervonis anguem* vocat mentionem; ut & *Cerveri anguis*: ſed cum illum Caprimulgum, hunc Anzam, quo nomine apud Patavinos anguis Æſculapii venit, vocet, diverſos ab iſto concludendum eſt.

Deſcriptio.

De Deſcriptione ita *Ambroſinus*: Monachi qui commentati ſunt in Meſuem promulgarunt ſerpentes quoſdam cervinos ſimiles eſſe nigris illis, qui multis in regionibus, & potiſſimum in Apulia ſunt notiſſimi, neque multum veneni participant: quapropter per hos forte Boas intelligere voluerunt. Nos in Muſæo Illuſtriſſimi Senatus Bononienſis, quod olim fuit doctiſſimi Ulyſſis Aldrovandi, invenimus coloratam iconem ſerpentis, longitudinis trium pedum circiter, cujus venter lutei eſt coloris, & tergus coloris Leucophæi, cum tribus lineis nigris à capite ad caudam uſque percurrentibus: ſub icone hæc nomina extant ſcripta. Elope, vel Elape, forte Nicandri, Elaphis quorumdam, Laphiati, incolis Lemni inſulæ apud Bellonium. Elephantias, forte & Cervone. Quamobrem ut lectores hujus animalis figuram contemplari poſſint, illam hoc in loco exhibemus.

Plin. H. N. l. 32. c. 5.

Morſum ejus volvuloſa tormina ſequuntur, ſi Aëtii Elaps, cum noſtro idem eſt. Contra eum, communia auxilia, illa inprimis quæ urinam cient, proſunt. Nec non ſalſamentorum cibus.

ARTICULUS XV.

De Angue Æſculapii.

Ambroſin. H. S. l. 1. c. 16. *Nomen.* Æl. H. A. l. 8. c. 12.

ANgui Æſculapii nomen à tutelari Æſculapii nomine inditum eſt. Dicitur & *Anguis* ſimpliciter & quaſi per excellentiam: quod forte ſolus inter ſerpentes beneficus & innocuus ſit. Æliano eſt Pareas, Græci παρεία & παρ̃ύα ſcribunt, ſeu παρὰ τὸ πεφυσιωμένας κ̀ μεγάλας παρειάς ἔχειν, quod maxillas quodammodo turgidas habeat ſeu à πάροιον quæ vox aliquanto πρᾶον mitem & manſuetum ſignificat. Lucanus Phariam vocat: nonnulli Pagerinam. Apud Heſychium & Varinum legitur πυῤῥίας à colore ſic dictus, quem cum hoc eundem eſſe vehementer dubito.

Deſcriptio. Ælian. lib. cit. Ovidius Metamorphoſ. l. 15.

Deſcriptionem ſi ſpectes, oblongus eſt ſublutei aut potius porracei obſcurioris coloris, ſed magis circa tergus nigricantis, Pars inferior albeſcit paulo in ſe ſubviridis. In quibuſdam nota quædam forma crucis ex ſquamarum ordine apparet, ſi aliquibus credimus. Ælianus lato ore eſſe dixit; Ovidius illum qui Romæ peſtilentiæ tempore criſtis inſignitum, poëtica forte licentia. Maxillæ dentibus utrinque multis valde acutis armantur. In cervice duæ parvæ eminentiæ conſpiciuntur, inter quas locus vacuus. Sceleton hic exhibemus. In eo ſequentia M. Aurelio Severino obſervata.

Zootom. Democrit. p. 363.

Larynx nulla, ſed *arteriæ aſperæ* caput teres, & tonſum, ut fiſtula, ubi linguæ radix inde inchoans, in confinio ſcilicet terminantis maxillæ inferioris. In tunica peritonæide, veſiculæ plurimæ oviculorum inſtar. *Hepar* multo ſuperius ventriculo. Huic quidem finienti non illi adhæret *veſicula fellis* è vena cava deſcendens. Alterno latere ſplen puſillus, piſum referens, ruber. *Ventriculi* fundus corpus univerſum diſterminat fere. *Renes* infimi utero proximi, his cava quinque binos inſignes ramos mittit. *Inteſtinum* fere unum, quamvis Baldus Angelus Abbatius colon diſtinguit. *Uteri* cornu cavæ applicitum. *Glandula* oviformis ſuppoſita lieni, fundo ventriculi adhærens; glandulæ autem cholidochus, perforans ipſam ad inteſtinum.

Locus. Allat. in l. de opinionib. Græcorum.

Invenitur pleriſque in locis, Germaniæ, Italæ, Hiſpaniæ, Poloniæ, &c. in Aſia etjam Africa & America. In Italia tam familiariter cum hominibus vivunt, ut & in lectis inveniantur. Idem ſæpe & in Lemno inſula accidit, ut apud Leonem Allatium habetur.

Natura. Plin. H. N. l. 29. c. 4.

De *Natura* dici poteſt, benignum quidem eſſe, & mitem, ſed qui irritatus feriret. Plinius per menſem luna inſtigari ſcribit,

Am-

Tab. VI

Boicininga.



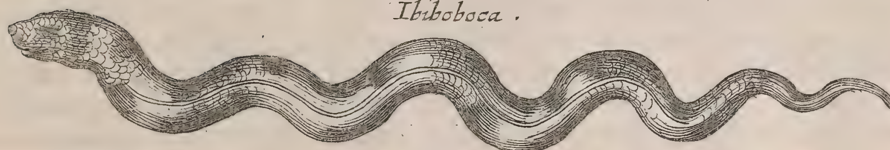
Boicinininga aliter.



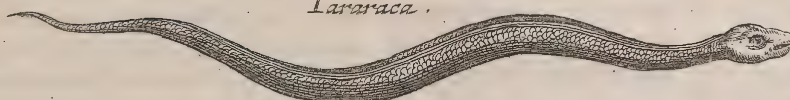
Boiguacu.



Ibiboboca.



Iararaca.



Amore pinima.



Ambroſinus juvenis cujuſdam exemplum adfert, qui cum eum complicare in nodum conaretur, ita admorſus eſt, ut copioſus ſanguis proflueret. Excrementa ejus moſchi odorem ſpirant: vix tamen omnium, aut omni tempore. Romæ in domibus olim paſcebatur. *Niſi incendiis ſemina exurerentur, non eſſet fœcunditati eorum reſiſtere* inquit Plinius. (Plin. l. c.)

(Vſus. Plin. l. c.) De *Uſu* ita Plinius: *Prodeſt vivus comprehenſus, & in aqua contuſus; ſi foveatur ita morſus. Quin & ineſſe ei remedia multa creduntur, & ideo Æſculapio dicatur. Democritus quidem ex his monſtra quædam conficit, ut poſſint avium ſermones intelligi.*

(Differentiæ.) Duplicis ſunt generis. Alii *pallidiores*: alii, *nigredine perfuſi* quorum icones damus. Wottonus totidem Syriacorum facit. Alii æris referunt colorem: nigricant alii. Morſum tumor duntaxat & levis inflammatio excipit. In Africa, ejuſque in Mauritania monte Ziz qui vagantur, prandii tempore micas de menſis cadentes legunt. Tales & apud Pyrenæos Bigerones haberi, teſtatur Scaliger. (Scaliger in Exerc.) In Norvegia vaccino aut ovino lacte aluntur, & plærumque in infantum cunis, fidi ipſorum cuſtodes dormiunt: verum ſi quando incendio domus deleantur, aut peſtilentia incolæ pereant, in antris conditi ita ſe propagant, ut incolis graves ſint. Hujus generis ille fuit, quem Marſus quidam Venetiis circumferebat, à Geſnero deſcriptus. Capite erat eleganti & ſubflavo, corpore nigricante maculis purpureis diſtincto. In lateribus linea quædam ſecundum longitudinem conſpicua erat, quæ paulo ſupra caudam terminabat, & infra caput, per ſpacium palmi incipiebat. Longus erat dodrantes quatuor cum dimidio, ex plaga orientali delatus. Venenatum non fuiſſe inde patet, quod circulator, caput ejus ori indere ſoleret. In Angue ſuper omnes *tenuiſſimo* quem propter innocentiam Neapolitani dicunt *Angioleta*, Bononienſes *Biſognola* ſunt hæc ſingularia. (Severin. Zootom. Democrit. pag. 368.) Cor cum cæco quodam angulo ad baſin aſſurgens, qui cum toto corpore & alligato vaſe figuram refert calcei. *Hepar* bifidum, tum in longum, tum in latum. Uteri cornua ſicut & in caprimulgo angue; talis etiam vulva & veſiculæ duæ ſpermaticæ hinc atque hinc ad eam formam.

ARTICULUS XVII.

De ſerpentibus terreſtribus Exoticis, Indicis inprimis.

PUNTUM I.

De Boicininga, ſeu Teutlacocauhqui.

Exotici ſerpentes varii ſunt, quos hic ſub *ſex punctis* tradēmus. Sub primo ponimus *Boiciningam*, quæ & *Boicininga* & *Boiquira*, Braſilienſibus, *Ayug* Tapuyis, Luſitanis *Caſcavela*, & *Tangedor*, Belgis **Ratelſlange** / Mexicanis *Teutlacocauhqui* dicitur. Tres ipſius deſcriptiones dabo, quia Icones variant, *Marcgravii, Piſonis*, & *Nierembergii*. Marcgravio eſt ſerpens quatuor pedes & tres digitos longus, *Corpore* in medio craſſiori, verſus utramq; extremitatem vero attenuato; in medio autem ubi craſſiſſimus, brachium humanum prope cubitum craſſitie æquat. (Marcgrav. Hiſt. Braſ. l. 6. c. 14.) *Venter* illius eſt planus: *Caput* compreſſum, ſeſquidigitum longum & latum. Oculi parvi: lingua teres & bifida. Inter cæteros *dentes*, quatuor habet reliquis longiores, falcatos, albos, acutos inſtar ſpinæ, quos retro condere & gingiva occultare poteſt. In pelle *ſquamas* habet, verum haud talis duritiei. Totum *dorſum* inſignitur catena pallide flava, hamulis illius figura cubica conſtantibus, fimbriatis nigro: ſpatium autem intermedium inter quemlibet hamulum fuſceſcit. *Latera* corporis flaveſcentia cubis nigris ordine poſitis variegantur: nimirum duplex ordo cuborum nigrorum in quolibet latere, & cuilibet angulo hamuli catenæ dorſalis, reſpondet cubus unus lateralis unius ſeriei, alter alterius ſeriei reſpondet, interſtitio duorum hamulorum catenæ dorſi. *Venter* ſquamas habet grandiores reliquis, quaſi parallelogrammas, pallide flaveſcentes. *Caudæ* autem in extremitate adnatum eſt corpus parallelogrammum, paululum compreſſum, conſtans quaſi hamulis catenariis ſingulari modo invicem aptatis, ut cymbali modo ſerpens ſonum eo edat, & è longinquo audiri poſſit. Quot annorum ſerpens, tot partes habet crepitaculum hoc. Serpens decem annorum habet crepitaculum hoc longum duos digitos aut paulo plus, latum quoque plus quam ſemidigitum. Subſtantia conſtat lævi, glabra, pellucida, ſicca, coloris ex albo & cinereo ſubfuſceſcentis. Serpens eſt apprime venenatus, nec Antidotum cognitum contra illud virus.

De *eodem ſerpente* ita *Piſo*: Primo ſerpens ille Bocininga, quem *Caſcavel* & *Tangedor* Hiſpani nominant, propterea quod ſonitum inſtar tintinnabuli cauda edat, in triviis juxta ac deviis locis cernitur, tamque celeriter proreptans, ut volare videatur. (Piſo de Med. Braſ. l. 3.) Huic tam pernicioſo colubro, benigna natura, cautionis quaſi gratia, nolam addidiſſe, ut illius ſonitu, admonitus quilibet tempeſtive ſibi caveat à vicino hoſte. Brachii eſt craſſitie, longitudine interdum quinque pedum, *lingua biſulca*, *dentibus* longis & acutis, colore fuſco, & ad flavum vergente. Quotannis articulus, quo infeſtare ſolet, in cauda creſcit, cujus extremitate in anum hominis immiſſa, mortem infert

fert confestim; venenum autem quod ore vel dentibus infert, multo lentius viam tollit. Ex vulnere mox sanies cruenta effluit, caro livet, ulcusque paulatim serpit. Ad remedia extrahentia, vulnus dilatantia, scarificationes, cucurbitulas, & si pars læsa intercipi possit, ad vincula festinandum, idque junco Jacape cui remedio maxime fidunt Brasiliani; sin minus, cauterio utendum est. Interim dum veneni qualitas ad cor penetrat, curandum ut interius præmuniatur Tipiocæ haustu, sudoresque evocantibus insistendum. Præsentissimum præ cæteris remedium, quod Barbaris, contra hujus aut qualiscunque serpentis morsus restat, est ipsius nocentis caput, quod contundunt, contusum emplastri forma vulneri calens applicant: cui remedio simul addunt, in omni fere morsu, salivam hominis jejuni, qua perpetuo partem affectam demulcent. (Plinius l. 7. c. 2. Galen. l. 10. simplic. Scaliger in Histor. Animal. l. 11. c. 18. hanc salivæ vim quoque agnoscunt) Adeoque his duobus Antidotis nituntur, ut desperent, si in illis voti compotes non fiant. Ego hæc & similia remedia, quæ longa illis experientia dictavit, jubente necessitate, lubenter sum imitatus. Non intermittendo tamen ea quæ à veneranda antiquitate & authoribus nobis sunt relicta. Ne nimium temere hisce novitiis, aut pertinacius veteribus viderer adhærere.

Nierenib. Hist. Exot. l. 12. c. 1. Nierembergius *Dominam Serpentum* vocat, & hæc de ea habet: Non sine naturæ usu reptilia sunt: nec minus majestatem creatoris humilitate sua exaggerant, non minus bonitatem peste sua. Scit pessimis Deus juvare, scit veneno mederi: liberalem medicina opem è noxiis istis usurpat. Exordium occupet atrox serpentum genus, *Teuthlacokauhqui*, seu *dominam serpentum* Barbari vocant, *viperam* Hispani, sive ob similitudinem capitis sive pestis. Anguis hic quaternos pedes aut amplius longus, & humanum, ubi mediocriter crassius est, latus: *dorso* eminenti, viperino *capite*, *ventre* ex albo-pallescente, *lateribus* opertis, candentibus *squamis*, fasciis tamen pullis per intervalla intermixtis, *dorsum* fuscum est, luteis tamen lineis sese in ipsa spina secantibus insigne. Multæ sunt ejus serpentis *differentiæ*, non plurimum inter se distantes, & ictu mortem inferentes, nisi celerrime præsidiis occurratur. In spiras, irritatus, aut contrectatus ac inæqualiter caput contorquet, sed ita sibi undique cavet, ut nulla non parte se vindicet ab injuria. Excogitatum est icta humare membra terraque obruere, & ita manere donec omnino cesset dolor, aut morbus sit curatus: prospero magna ex parte eventu. Per saxa fertur celeri cursu, at per terrestria planaque (quod mirum videtur) non adeo: Ob quod Mexicanorum quidam à *vento* nomen indidere, vocantes *Hoacoati*. Quot annos natus est, tot accedunt caudæ perstrepentia sonalia, posteriore in parte caudæ vertebrarum instar connexæ. *Oculi* sunt nigri, mediocris magnitudinis. *Dentes* habet superna maxilla caninos, quibus jaculatur venenum: utroque autem latere oris quinque parvi dentes supernæ maxillæ insunt, sed qui facile conspici à quolibet aperto ore queant. Et sinuose graditur, ictus, toto corpore hiantibus rimis satiscit, & viginti quatuor horis transactis à morsu animam dicitur agere. Apprehensos cauda, Indi, qui eos venantur, tuto tenent appendentes: tamen torquentes collum, perstrepentes sonalibus, corpus illuc hucque jactantes, ac nihil non molientes, ut pænas de venatore sumant. Narrant multi, qui eum serpentem domi alere solent atque educare, annum integrum durare absque cibo ullo potuque, abscissumque caput decem aut amplius dies ferunt apud Panucenses in femoris crassitudinem, & longitudinem incredibiliter adolescere. Norunt cicurari posse permulti, qui eos domi alentes habent in deliciis. Venenum jaculatur caninorum tubulis; cavi enim sunt. Nec desunt, qui affirment, vivum parere etsi falso, quemadmodum ex aliorum narratione constat. Cum læsus irascitur, sonalibus concussis vehementer perstrepit, erigitque collum non sine adstantium timore, nec tamen mordet, nisi compressus aut incitatus. Caninis in usus medicos servatis, pungunt Mexicani Medici collum cervicemque, doloris capitis placandi gratia, pinguedineque animalis omnium fere nocentissimi, lumbos perungunt, sedando illorum dolori, aliasque corporis partes dolore infestatas, ac discutiunt præter naturam tumores. *Edunt* Indi eorum carnes, ac verissimum esse statuunt; cortalium carnibus, esse præstantiores, ac gustu gratiores. Linteo convoluta quantum velis, tenui raroque, ita tepescit illa feritas, ut vel à puero quolibet circa formidinem, aut noxam ullam deferri possit. Ajunt *caput* hujus serpentis alligatum collo, instar viperini, gutturi morbido ferre suppetias; Febrientibusque medentur puncturæ serpentium omnium, quibus natura appendet sonalia, humano stercore duarum unciarum pondere, ex qua congruenti propinato, aut commanso, *picietl*, & admoto vulneri, item corniculis cujusdam arboris vulgaris novi orbi tusis, atque applicatis. Est etiam huic malo convenientissima Chipato ac provenit in calidis locis Novæ Hispaniæ ubique fere. Est & alius serpens *teut lacoutrauhqui* quoque nuncupatus, quinque dodrantes interdum longitudine superans, & humerum crassitudine,

ne, nec dissimilis alteri ejusdem nominis tum forma, tu veneni atrocitate, præterea etiam & sonalibus, in quæ finitur cauda: sed hujus color pullus est, vergens in luteum, pallidis maculis (quod alteri quoque contigit) oblique sese intersecantibus. Ajunt eam esse veneni hujus vim, ut non ictu tantum, verum contactu quoque officiat: unde sortitum nomen.

PUNCTUM II.

De Ibiboboca & Boiguacu.

Marcgrav. Hist. Bras. l. 6. c. 13. Piso Med. Brasil. l. 4.

IBibobocam & *Piso* & *Marcgravius* describunt. *Ille* ita de ea: *Ibiboboca* Brasiliensibus, anguis pulcher, Lusitanis *Cobre de Corais* appellatur, duos pedes longus, pollicem autem crassus, colore niveo, & nigris, rubrisque maculis variegatus. Morsus illius venenatissimus, non extemplo vitam depascitur, sed tarde se promovet. Sanatur emplastro è capite serpentis concinnato, & efficaciter apposito. Pulvis plantæ Nhambi, tum & succus foliorum Caapeba, & Cajatia, vulneri instillatus, extrahit virus.

Exactius paulo Marcgravius suum depinxit. Ita enim de eo: *Ibiboboca* Brasiliensibus; *Cobra de Coral* Lusitanis: serpens duos pedes longus & pollicem humanum fere crassus, ubi crassissimus; nam versus posteriorem partem teres est, & acutus, instar subulæ. Totus *venter* est albus & splendens: *dorsum* & latera tincta. *Caput* habet squamulas albas cubicas, ad oras nigras, hinc cinnabria sequitur macula, cujus squamæ per oras nigræ, & ita semper rubra macula est, hinc sequitur nigra, hinc alba, iterum nigra hinc rubra & sic deinceps. Rubra macula plus uno digito est longa, duæ albæ & tres nigræ simul sumptæ sesquidigitum longæ, æquales inter se: nigræ autem maculæ totaliter sunt nigræ, albarum autem oræ nigræ, venenatus est serpens.

Marcgrav. Hist. Bras. l. 6. c. 13.

Boiguacu aliquot species habet Marcgravius, quas ejusdem verbis exhibemus. *Boiguacu* Brasilianis *Cobra de Veado* Lusitanis. Erat pellis septem, & semis pedes Rhynlandicos longa, in medio corpore undecim digitos lata, sensim versus caput & caudam in angustiorem latitudinem vergens, ita ut eo loco quo caput abscissum, tantum circiter quatuor digitorum latitudinem haberet, & in caudæ extremitate paulo minorem. Tota autem pellis squamis erat tecta certa serie dispositis in ventre majoribus in dorso minoribus ut in omnibus serpentibus: Elegantissime autem erat variegata; nempe per medium dorsum secundum longitudinem maculis nigris, quam cathenæ cujusdam majoribus partibus constantis figuram quasi referebant, ad latera autem utrimque palmum inter se distantes maculæ nigræ rotundæ fere, in quarum centro albo macula itidem rotunda, magnitudinem autem hæ *maculæ* habebant majorem imperiali: inter hasce, attamen extra illarum ordinem, versus ventrem iterum utrinque duæ series minorum macularum nigrarum discurrebant. Ejusdem coloris & similibus maculis accipiebam Septimo Augusti 1638. Sed majorem priori, crassities enim corporis medii erat tredecim digitorum, longitudo autem octo pedum & supra. Ejusdem speciei unum accepi vivum tertio Augusti 1638. similibus maculis; longum quinque pedes & quatuor digitos; crassum vero, ubi crassissimus, semipedem. *Carnem* habebat albam anguillæ similem. *Cor* exemptum è corpore per quadrantem horæ subsiliebat. In postica parte corporis, septem digitorum intervallo ab extremitate caudæ duos breves *ungues* habebat quasi avium, circa anum nimirum. Duplicem ordinem *dentium* acutissimorum, in utraque maxilla. Caput latum & supra oculos in duo tubera elatum.

Ejusdem speciei ingentem accepi sexto Octobris 1638. *inquit Marcgravius*, cujus longitudo erat octo pedum & semis; crassities ubi maxima, quindecim digitorum: eratque valde nigro & albo variegatus. Carnem habebat albissimam & pinguem. *Carnem* sepelivi, & ossa post quadrimestre spatium exemi pro sceleto. *Pellem* tomento replevi. Spina autem dorsi ossibus constat, & costæ dura spina. Duplicem ordinem habebat dentium in utraque maxilla, quæ itidem duplex erat. *Dentes* sunt acutissimi, paulum incurvi, acus pectinum referentes, splendide albi coloris, instar matris perlarum politæ. serpens hic vocatur à Brasiliensibus Boaguacu, id est magnus; nam vidi qui integram capream deglutiverat. Non sunt venenati & caro illorum comeditur.

Alterius speciei mihi allatus decimo quinto Novembris 1639. cujus longitudo erat quatuor pedum & unius digiti crassities, ubi maxima, quinque digitorum. Squamis in ventre argentei coloris splendidissimi, reliquo corpore, nigro & albo variegati. Cauda quasi è sex annulis composita erat argenteis. Sex acutos dentes habebat in utraque maxilla.

Habui etiam ferrei plane coloris & in ventre albi, longitudine trium pedum aut circiter, crassitie ubi maxima, duorum digitorum. Habitant in ædibus & ova gallinarum exsorbent. Sæpius inveni in ædibus & extra plane virides, duos aut tres pedes longos, crassitie digiti articularis. Amplum his os & nigra lingua: suntque admodum venenosi, vocantur à Brasilianis Bor obi.

Piso eundem serpentem paucis nobis ita exhibet: *Boiguacu* sive *Iiboya*. ser- Piso Med. Brasil. l. 3.

pentium omnium facile maximus, pectus fere ut hominis crassus, Lusitanis *Cobre de Veado* dictus, quod Dorcades integras devoret, idque sugendo potius, quam masticando. Ex horum genere quidam octodecim vel quatuor & viginti pedes reperiuntur longi: Cineritio, spadiceo variegato sunt colore. Non æque veneno, ut multi alii turgent. Carne eorum non solum Indigenæ & Nigritæ, sed & nostrates vescuntur. Famelicus hic anguis vel ex dumetis prosilit, caudæque suæ nitens, horrende se erigit & strenue cum feris & hominibus luctatur, & sibilat irritatus, vel ex arbore insidiose in viatorem desilit, eumque validissimis cingit amplexibus, ita ut vel sola complexione interimat: nec minus validi atque feroces existunt duo ingentes illi *Ambo* & *Cucurucu*, hominibus æque ac capreis insidiantur. Quippe omnes hujus generis solidis vertebris & costis præditos ex Anatome animadverti. Ictus eorum vix censetur venenatus, & per se aliquando, etiamsi nullo vel leviori saltem adhibito remedio, curatur. Ita ut hi inter non venenatos serpentes, de quibus passim auctores multa testantur, debeant numerari: quibus Caninana, Macina, & Vocia annumerare liceet, quod nihil vel parum saltem hominibus noceant.

Nieremb. H. E. l. 12. c. 43. His similes sunt serpentes in Regno Senegæ, si Aloysio Cadamusto credendum est. Duorum enim pedum mensuram excedunt: alas, nec pedes habent ut serpentes, alioquin immensi, & tantæ quidem vastitatis, ut integras capras hauriant, nec lancinent, solide devorent. Ferunt incolæ, serpentes hujusmodi congregari statis anni diebus, & migrare in loca quædam, ubi formicarum est vis magna, quibus & color albicans quæ suapte natura humiles quasdam casas instar specus serpentibus extruunt.

Nam ore terram portant, & ferruminant absque calce. Diceres clibanos aliquos vel ruscula in ordine disposita. nam ex hujusmodi casis videbis centum & quinquaginta continenter subordinatas, ut alteram sequatur altera, miro naturæ ordine. Sed & contumax viribus serpens quidam

Nieremb. H. E. l. 12. cap. 41. est Thema, *cuilcahuilia* enim idem est, atque cum quinque pugnans; in obvios enim impetum facit, eaque vi opprimit, ut si collo semet se advolverit, strangulet interimatque, aut salvo homine ipse coluber disrumpatur suo obnixu. Qui hujus naturam novere, eum deludunt, opponentes arborem aut aliud cujus nexu disrumpatur, putans comprimere hominem, ut ita tandem convulsus intereat.

PUNCTUM III.

De Boitiapo, & Iraraca.

Marcg. H. Bras. l. 6. c. 14. **B***Oitiapo* Brasiliensibus; Lusitanis *Cobra de cipo* serpens septem aut octo pedes longus, brachium humanum crassus: Teres ac in postica parte instar subulæ acuminatus; *coloris* olivacei, in *ventre* flavescens. Vestitur *squamulis* elegantibus quasi triangulatis. Victitat ranis; Est venenatus. *Iraraca* brevis est hic serpens raroque semicubiti longitudinem excedit, venis quibusdam in capite prominentibus instar viperarum, & haud aliter quam ille stridens: rubris & nigris maculis insignis, cæterum terreo colore: Ejus morsus venenatus non minora adfert symptomata, quam vel reliquorum serpentum, exceptis iis qui lente & clam vitam depascuntur. Ipsa fera postquam vulnus inflixit, à cute, cauda, capite & intraneis repurgata, & in aqua radicis Jurepeba, cum sale, oleo, porro, anetho & similibus cocta, à vulneratis comeditur, magnoque illis solet esse præsidio. Convenit denique præ cæteris, *Caatia*, quæ merito *Herva de Cobras* dicitur, quod foris & intus exhibita, hujus aliorumque serpentum morsus facile restituat. Idem feliciter præstant acini arboris Suibira, contusi & morsibus applicati.

PUNCTUM IV.

De Caninana, Serpente mansuefacto, Apochycoatl, & Alatis.

Piso. Med. Bras. l. 3. **C***Aninana* Serpens, *ventre* est flavo, *dorso* autem viridi, octo circiter palmos longus, inter minus venenatos habetur: ovis victitat & volucribus: *Capite* & *cauda* resectis, ab Afris & Americanis comeditur. De peculiari illius Antidoto, nihil adhuc certi affirmare possum. Vulgaribus alexipharmacis sive Europæis, sive indigenis supra enarratis, malum si quod infert facile expugnatur. Familiare autem illud decoctum antidotale, ex radice Jurepeba, cum pauxillo salis huic aliisque morsibus vel puncturis venenatis sæpe applicandum est, nec non fructus Ananas viridis, isque in cataplasmatis modum contusus. Denique si necessitas ulterius urgeat, pars læsa scarificetur, moxque vivus gallinaceus pullus imponatur.

Nieremb. H. E. l. 12. cap. 40. Ali vidimus ab Indis, ait Franciscus Hernandus deliciarum gratia, *colubros* quosdam *virides*, qui allati ab agris, pollicari tantum magnitudine, in femoris crassitudinem amplicentur & adolescant. Ubi pro antro est illis dolium stramento indulgentię gratia emollitum, ubi magna ex parte quiescunt, vivuntque, nisi cum edendi

est

est tempus. Tunc enim egressi cubile, aut humeros heri amice conscendunt, benevole terrifici animalis amplexus tolerantis, aut è pistillis, in medio contracti in spiras, rotamque magnam æquantes, innocentissimi vescuntur oblatis, atque quiescunt.

Nieremb. H. E. l. 12. c. 45. Serpens quidam est apud Pamerenses quinos prolixus cubitos, & quattuor digitos latus, Squamis nitidis, albo nigroque variantibus colore: *Apachycoatl* vocatur, & morsu minime exitiali.

Nieremb. H. E. l. 12. c. 36. *Alati* serpentes in Florida reperti alis eatenus instructi, ut posse tolli è terra & volare demisse viderentur. Americus Vesputius quoque invenit Indos piscatores, qui serpentem alatum craticulæ ligneæ impositum assabant. In tuguriis complures ejusmodi serpentes vivos habebant, quorum pedes vinculis alligati, faucesque funibus constrictæ erant, ne quid hominibus noxæ inferrent.

PUNCTUM V.

De Bojobi, Tetrauchcoatl, Tleoa seu igneo, sanguineis & Trinhutili.

Piso. Med. Bras. l. 3. Bojobi Brasiliensibus, Lusitanis *Cobre Verde*, ulnæ est longitudine & pollicis crassitie, coloris porracei & pulchre micantis. Ædificiis gaudet, neque ulli nocet nisi irritanti: morsus tamen illius venenatus, remedio quamvis eximio vix cedit. Radix autem illa nodosa herbæ Caapia contusa & ex aqua pota, summopere prodest, cæterisque herbis Antidotalibus, facile palmam in hoc casu præripit. Miles quidam gregarius anguem hunc inter arbusta latitantem, dum pede forte conterit, ab eo in femore demorsus, paucis post diebus, toto corpore tumefacto & livescente, deficiente radice Caapia, cæterisque remediis frustra adhibitis, præsentibus commilitonibus, quam miserrime exspiravit. Idem videtur cum illis de quibus supra ex Hernando.

Nieremb. H. E. l. 12. c. 35. *Tetrauhcoatl* serpens est tres dodrantes longus, ac digitum crassus, cujus ictus pestilens est; *dorsum* nigrum, *venter* candescens ex pallido, & rubescens inferna cauda, venter autem & cauda punctis nigris conspersa, *caput* nigrum, ac torque circumcinctum luteo. Remedium morsus est, ictum locum fugere, sed commanso prius picietl, ne venenum noceat præsidium adferentibus, quod etiam velut egregium antidotum admovere expedit vulneri: nec solum adversans illatæ noxæ, sed ipsis quoque serpentibus infensum & inimicum.

Tleoa seu *igneus coluber* anguis est sesquidodrantem longus, ac digitum crassus *squamis* albis, nigris, fulvis, fuscisque distinctus. *Caput* est viperæ nostratis capiti simile, caudaque juxta finem subito attenuata, intervalloque binûm tantum digitorum, quæ desinit in sonalia. Lethalem infert morsum, urentemque unde evenit ei nomen. Cum incedit, in latera utrimque se convolvit, ac lento procedit gressu. Contra ejus morsum ajunt conferre tusam radicem herbæ, quam vocant ancola. Idem auctor scribit de thecoatl, seu ignito serpente: Coluber est sex dodrantum mensuram adolescens, triumque digitorum crassitudinem. Vivit montanis locis, & lethalem infert morsum: color est fulvus, sed dilutior circa ventrem, ac vergens in cinereum sinuose incedit, in utraque sese latera contorquens, vivit in montibus Teportlanicis. Nieremb. H. E. l. 12. c. 31.

Sunt tamen *alii serpentes*, qui aspectu referant ignem, octo pedibus longi, colore sanguinei, qui noctu inflammati apparent, ut ignis aliquis videatur, quemadmodum Antonius Herrera prodidit. Scribit quoque Franciscus Hernandus vocari *cumcoatl* colubrum, qui nocturnis tenebris splendeat, qui & letifer morsu, quatuor longus cubitos, & brachium crassus. Nieremb. H. E. l. 12. c. 32.

Serpens est Panucinus, longus ac latus, albis & nigris distinctus maculis, trinhuitili vocatus, quod cauda, quæ præacuta est, lethaliter pungat. Nieremb. H. E. l. 12. c. 46.

PUNCTUM VI.

De quibusdam Veterum serpentibus.

Præter hæc quæ jam enumeravimus serpentum genera, sunt & alia apud veteres obvia, quæ difficulter ad jam explicata referri possunt. Facit Ælianus cujusdam *Hyænæ* dicti mentionem, quem utriusque sexus participem esse narrat. Altero anno marem, altero fæminam observari. Adstipulatur eidem Orus. Nicander quasdam Libyas angues inter innoxios recensuit. Suidas scribit de *Argolis* serpentibus, quos Alexander Argo Pelasgico Alexandriam deferri, & in flumen pro extinguendis Aspidibus conjici curavit. Gesnerus *Mergolos* etiam nominat, ex Africa delatos; sed qui & quales sint, non addit. A Hesychio & Varino τέίοσ@ εἰδ@ ὄφε@ nominatur. Nicand. in Theriacis.

Clitarchius etiam, referente Æliano, serpentes in India sedecem cubitorum generari scribit: alios etiam multo minores pigmentis distinctos. Vittas enim à capite ad caudem pertinentes habere, alias æreas, alias argenteas, nonnullos rubras, alias aureas, easdemque celerrime pestifero ictu interimere. Meminit & alterius, punicei coloris, quem forte *Porphyrum* Ælianus vocat, Strabo, apud Indos dodrantali magnitudine, capite candido, dentibus nullis, quem venatores in montibus meridiei obversis, ex quibus Sardius eruitur, inda- Æl. H. A. l. 17. c. 2.

indagant. Non mordet, sed vomitu, conspersus locus subitam contrahit putredinem. Quapropter, cauda suspensus, duplex veneni genus eructat; alterum nigrum & speciem electri referens, quod à vivo ejicitur: alterum simpliciter nigrum, de ore animantis prodit. Illud grano sesami exhibitum, cerebrum per nares excutit: hoc tabem inducit.

CAPUT II.

De Serpentibus Aquaticis.

ARTICULUS I.

De Hydro seu Natrice.

Ambrosin. l. 1. c. 17. *Nomen.*

TAntum de Terrestribus serpentibus, sequuntur *Aquatici*, nempe *Hydrus* seu *Natrix*, *Natrix torquata*, *Natrix rubetaria*, *Boa*, *Hydrus marinus*, *Scolopendra marina*, & quidam *Exotici*. *Hydrum* ἀπὸ τοῦ ὕδατος ab aqua nempe dici, clarum est. Cretensibus est καρορὺς; aliis ἔνυδρος, quod nomen generale est de illis quæ in aquis vivunt; Nicandri interpreti χέρσυδρος, quod in aquis & terra divagetur. Latini vocant *Hydrum*, masculum, *Hydram* fæminam, cujus nomen Ælianus Dryinio imposuisse videtur, dum ait Hydras in Cercyra genitas, maligno flatu hominem persequentem reprimere; *Natricem* à nandi peritia; *Colubrum aquaticum*, quem tamen Plinius, dum jecur colubri aquatici & hydri tritum lithiasi subvenire scribit, ab Hydro distinguit; *Lutricem*, denique, quod apud Gazam legitur. Belluacensis & author libri de natura rerum, Naderæ serpentis Germanici meminit, crassitudine brachii, colore ventris luteo, & dorso virenti, halitu adeo noxio, ut in cortice virgæ recenter cæsæ, & ori admotæ, vesicæ felleæ excitentur; imo fulgens gladius lingua veneno inficiatur, quod ad summitatem usque gladii deferatur. Pede hominis vulnerato, venenum statim in totum corpus penetrat. Ideo ictus confestim suspenditur, ne ascendere possit.

Athenæus H. A. l. 8. c. 13.

Descriptio. Plin. H. N. l. 29. c. 4.

Pulcherrimos serpentum in orbe terrarum Plinius facit; sed nullis serpentium inferiores veneno. Nicander caput planum & humile adscribit, & dum terrestrem squalidum prodit & decolorem, videtur aquatico pulchritudinem vindicare. Alioquin aspidem forma referunt; cervicem si excipias, quæ non ita lata conspicitur. Cinereo quoque sunt colore, & quibusdam maculis spectabiles, *Linguam* bifidam habere, (falso duas ponunt) commune illi cum aliis serpentibus.

Locus.

Stabulantur in Cercyra teste Æliano, in lacu Mycleo, circa Terracinam in Italia: in palude Agnani inter Puteolos, & Neapolim, quos ipsi vidimus; in aquis calidis & Thermalibus. Ideo redemptores balnearum ad Limagum lacum; laminas ferreas crebris foraminibus pervias emissariis obdunt, ne alveos subeant. In aquis etiam corruptis plerumque reperiuntur. Adventante hyeme subterraneas cavernas eligunt, in iisque ad vernum tempus latent. In aquis autem præcipue versantur; exsiccatis terram petunt, victus conquirendi gratia. Extra aquas etiam ova parere, Aristoteles prodidit.

Gesner. de serpentib.

Arist. H. A. l. 1. c. 1.

Victus. Virgil. Georg. l. 3.

De *Victu* hoc tradit Virgilius, piscibus & ranis vesci, gulososque esse. Unde Nicander λίχνος vocavit. Virgilii verba sunt:

Est etiam ille malus Calabus in saltibus anguis,
Squamea convolvens sublato pectore terga,
Atq; notis longam maculosus grandibus alvum.
Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus, & dum
Vere madent udo terræ ac pluvialibus Austris,
Stagna colit, ripisque habitans hic piscibus atram
Improbus ingluviem, ranisque loquacibus explet.
Postquam exhausta palus, terræque ardore dehiscunt
Exilit in siccum, & flammantia lumina torquens
Sævit agris, asperque siti, atque exterritus æstu.

Aratus in Phænom.

Recte ergo Aratus, ranas hydrorum [illegible]bum dixit. Fallitur tamen sæpe ab Ægyptiaca, quæ Chersydrum eminus conspicata, frustum arundinis transversum arripit & gestat ne deglutiri possit: nec ille tam aperto ore ut utrumque absorbeat.

Natura.

Ad *Naturam* duo spectant, *venenum*, & *lapis* quem in capite gestat. De veneno abeunt in diversa authores. Cardano nihil venenati habent, si per viperas undam incolentes, Chersydros intellexit Cælius Rhodiginus in terra sæviorem, minus in aqua facit. At Ælianus ex Apollodoro tam pernitiosum scribit, ut & cadaveris ejus contactus perimat. Plinius nulli hac in parte serpentum generi inferiorem dicit, ut supra allatum. Columella denique, exsiccata uligine, in qua Natrices morabantur, cæcos sæpe morbos contrahi, quorum causas Medici perscrutari minime possint, addit. Ut ut sit, Dædalus & Euridice Orphei uxor, ictu Chersydri periisse traduntur. *Lapis* à deglubito evomi creditur. Quidam eum cauda suspensum foliis lauri suffiunt, & per Deum ut lapidem ejiciat, orant, quod non minus superstitiosum quam blasphemum est. Hollerius vas aqua plenum suspenso subjicit; lapis ejectus totam absumit. Sed de eo alibi.

Rhodigin. Æl. H. A. l. 8. c. 5.

Columella R. R.

Veneni signa & medela.

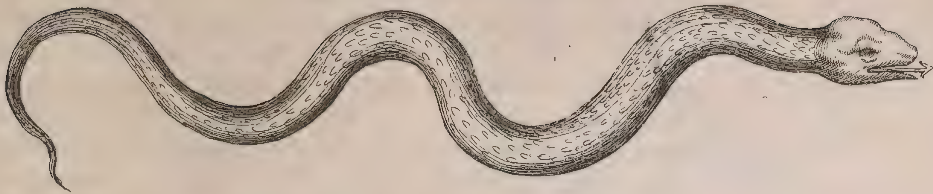
De veneni signis ita Nicander.

Pessima quas fecit plagas hæc signa sequuntur.
Arida tota cutis circum putret horribilemque
Elevat aspectum, magni ignitique dolores
Tandem hominem interimunt, mox plurima pustula surgit.

Ac

Tab. VIII

Chersydrus Greuini Hydrus Natrix.



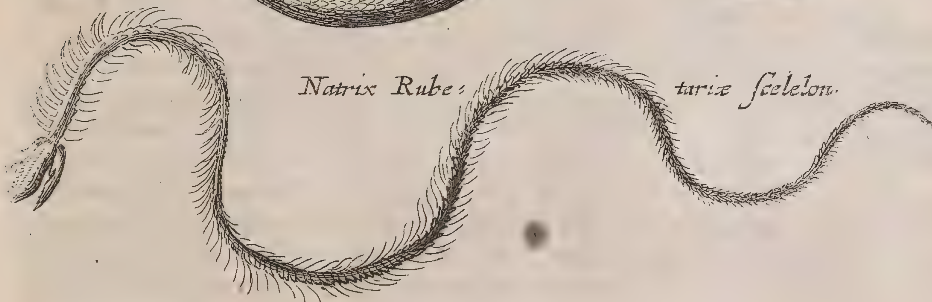
Natrix Torquata.



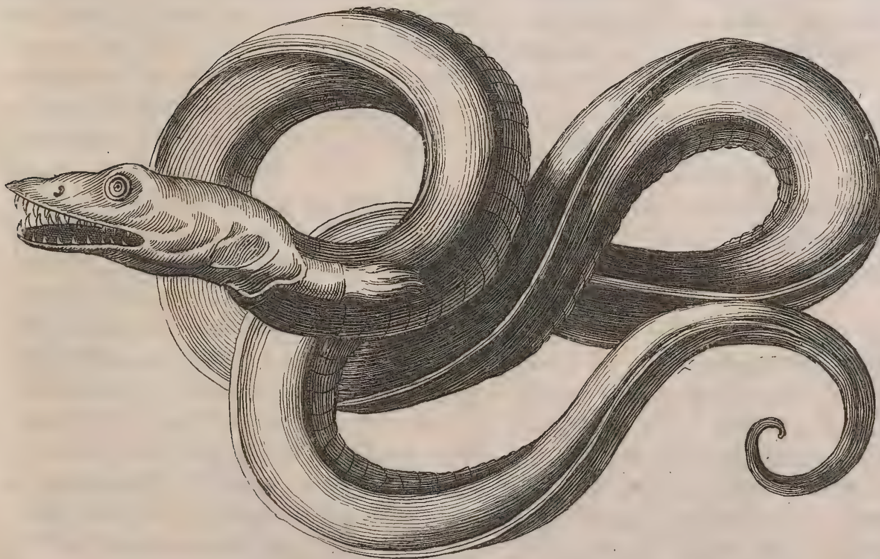
Natrix Rubetaria.



Natrix Rubetariæ sceleton.



Serpens Marinus.





Ac alia ex alia bullæ se parte rependunt
Et miserum diris turbant affectibus ægrum.

Adde his, vomitum choleræ fœtidæ, quem vel tertia hora, vel tertio die mors excipit: vulneris dilatatio & nigredo, ex qua nigra & fœtida sanies extillat, quod apud Aëtium & Abensinam habetur. *Morsui* Dioscorides origano trito & cum aqua subacto, vel Cortice Aristolochiæ, radiceve querna, occurrit: Ægineta, nasturtio sylvestri, aut asphodeli fructu, vel semine fœniculi: Plinius ipsorum hydrorum jecore & eryngio: Apulejus verbenaca: Aëtius theriaca, mithridatio, & drachma nucum cupressi, cum æqua portione baccarum myrti, & melle aut vino: Celsus, panace, prasio, & satureja: Abensina, emplastro ex calce, calamintha montana, Cortice radicis quercus & oleo parato. Pareus in quodam admorso, qui cum manu ori admota, vulnus suxisset, in tumorem quoque linguæ, & brachii, cum dolore ingenti & syncope inciderat, theriaca ad sudores, & vulneris elotionem feliciter usus est.

Usus in Medicina. Magni est in Medicina *Usus*, si veteribus, & recentioribus credimus. Ex *dente* dentiscalpium odontalgiam sedat, si eo scalpentur. Duo superiores superiorum, totidem inferiores inferiorum dolorum mitigant, alligati. *Adipe* Niliaci peruncti à Crocodilis non tanguntur. *Iecur* lithiasi medetur. *Spolium* suffitum uteri prolapsui & sedis prodest; quod ab Encelio proditum. Cinis in olla luto probe circumlita, igne sarmentorum vitis cremati, cum oleo permixtus ad strumas à Sylvio laudatur. *Lapis* hydropi vehementer conducit, si genuinus est. Talem esse scribit Gesnerus, si conchæ æneæ aqua plenæ circumligatus, quotidie cotylas duas, seu uncias decem ejusdem absumserit. Venenatos vermes fugare, Camillus Leonhardus Pisaurensis prodidit. Sumptum lapidem vesicæ perfringere fabulantur quidam.

Plin. H.N. l. 29. c. 4.

Camillus Leonhard. l. 3. de lapidibus.

Differentiæ. Pauca de Differentiis occurrunt; Alii sunt *Vulgares*, quales sunt illi qui circa thermas Porrectanas versantur, & interdum ab ore fontis cum aqua exeunt. Aut sunt plane innocui: aut si nocent levem duntaxat tumorem aut inflammationem morsu inferunt. Alii sunt *Venenati*, & magnitudine pro ratione locorum differentes. In flumine enim Argade ad Persicam Sittacem sito, copiosi sunt, capite albo, reliquo corpore nigro, quatuor cubitorum longitudine inveniuntur, qui interdum sub aqua latent, noctu aquantibus exitio esse solent. In lacu insano, qui ter singulis diebus saporem mutat, primo amarus, mox salsus, tandem dulcis evadit, vicenum cubitorum conspiciuntur. Anno M. CCC. XCIX. die vegisima quinta Maii, sub Ponte Ursæ amnis vicenum cubitorum visum, Gesnerus ex Chronicis Tigurinorum M.SS. author est. In lacum Anianum mense Junio multi invicem permixtorum globi, se præcipitant. In Lybiæ desertis tam perniciosus est hydrus, brevis ille, cauda tenui, circa collum gracilis, ut omnino partis læsæ amputationem requirat. Agricola Boam, domesticam natricem appellavit.

Æl. H. A. l. 16. c. 42.

Agricola de Anim. subterran.

ARTICULUS II.

De Natrice torquata, & Rubetaria.

Natrix torquata nomen à circulis quibus tanquam torquibus superior animalis pars circumdatur, invenit. Scholiastes Nicandri πολυστεφέας vocat, seu multis coronis insignes: alii & μυάγρους seu μυόθηρας quod muribus vescantur, & ὀροφιάς, quod circa domorum tecta versentur, vocant. Apud Aristophanem, ὄφεις οἰκουροί, domuum custodes dicuntur. *Nerophis* est modernorum Græcorum vocabulum, *Serpens niger* à Matthiolo impositum nomen. In Italia aliqui *Carbonarium* vocant.

Ambrosin. H. S. lib. cit. c. 18.

Nomen.

Descriptio. *Descriptionem* ex Ambrosino dabimus, de qua ille ita. Aëtius Myagrum veterum describere videtur, dum inquit, hunc anguem ex crasso in tenuem caudam abire, lato capite esse præditum, & mures comedere, neque morsu necare, sed inflammationem tantum inducere. Hujus natricis iconem ad vivum expressam servamus in Musæo Illustrissimi senatus Bononiensis, ubi tenuis conspicitur circa *collum* & *caput*, crassior penes circa *ventrem*, qui postea in caudam admodum exilem finit. *Color* tergi nigricat, circa alvum, color inter luteum, & viridem est medius lineis nigris virgatus, hujus autem nota insignis est in collo; nam maculæ candicantes è pallido, instar torquis, circulum tamen non absolventis apparent. Inter utrasque maculas in summo cervicis angustum est interstitium duarum forma squamularum, ubi maculæ utrinque quasi triangulari figura in acutum desinunt. Deinde maculæ nigræ splendidæ utrinque etiam post torquem singulæ conspiciuntur.

Natura. De *Loco* & *Natura* & aliis pauca ocurrunt. In pratis uliginosis, aquis, & sterquiliniis stabulari solent. Muribus victitant, & ideo circa Lucarnum atque Verbanum lacum non interimuntur, quod iisdem vineas purgent. Vaccarum ubera sugere, & postea sanguinem sequi, Flandri prodidere, quod veteres Boæ tribuunt. In fimetis quandoque pariunt. Gesnerus quandam mense Majo quatuordecem peperisse vidit; constitutione anni pluviosa, & iis gignendis commoda. Per ora dormientium irrepere, vapore lactis fervidi illectos, iterum egredi, quorundam traditio est,

An-

An verum ſit, homines in quorum os intrarunt ſuaviter canere, penes lectorem ſit judicium.

Differentiæ. Huc *Natrix Rubetaria* ſpectat, quæ vocem ſonoram & rubetarum æmulantem edit. Maculoſa eſt valde, & venuſtate admiranda, ſibiloque à ruſticis agnoſcitur. Poloni *Padalica* vocant. Ictus remedium patientis pedem, in terræ humidæ ſcrobe per diem naturalem ſepelire. Iconem & ſceleton exhibemus.

ARTICULUS III.

De Boa.

Ambroſin. H. S. l. 1. c. 19. DE *Boa* ſerpente pauciſſima occurrunt. Nomen accepit, non tam ab effectu, quod bovem integrum deglutire poſſit: quam quod armentorum greges ſequatur, Agricola de animal. ſubterran. & rigua vaccarum ubera ſugat: & ita lacte bubulo alatur. Salmaſius à voce δύης, quæ Æolibus Bæoticis βύης deducit. δύτης vero urinator eſt.

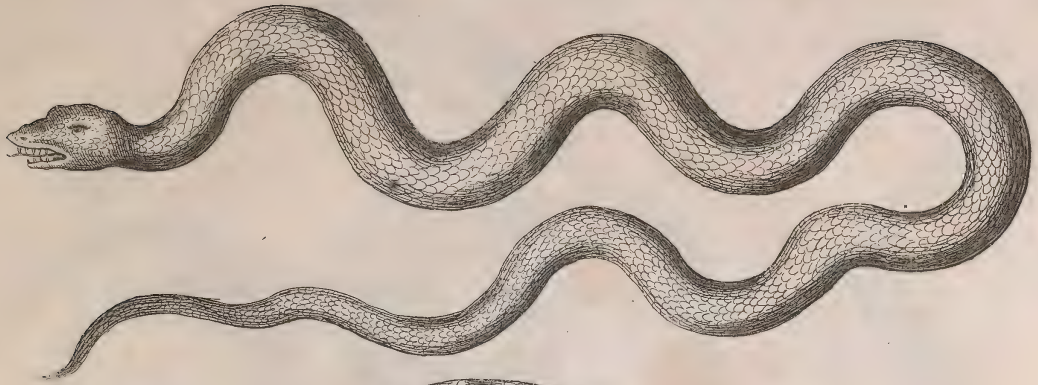
In ingentem excreſcit molem, ita ut ſub Imperatore Claudio ex ſententia Solini, occiſa fuerit, quæ integrum infantem in alvo geſtabat. In Calabria in eam magnitudinem creſcere poſſe, veriſimile. Nam & M. Antonius Succinus Epiſcopus Anglo- Thomaſin. in præfat. ad Ill. viros Italiæ. nenſis ad Thomaſinum ſcribit, quadraginta & ſex ab hinc annis in agro oppidi S. Archangeli, Anglonenſis diœceſeos, à paſtore ſclopi ictu interfectum, qui armenta & greges depaſcebat, cujus mandibulæ, duorum fere palmorum longitudinis, in templo Deiparæ de Urſeolo appenſæ exhibeantur. Morſu inflammationem duntaxat inducere, communis eſt opinio.

Severin. Zoot. Democrit. p. 36. Huc *Anguem Caprimulgum*, quem Cervone vocant de quo duplex eſt M. Aurelii Severini quantum ad Anatomica, illa ſingularis, obſervatio, quam cum iconibus addo, referre libet. Prior ſe ita habet. *Larynx* exerta atque conſpicua quacunque cordis diductione: ſub larynge *lingua* per meatum ultro citroque recurrens. Quod ſibilum ergo edit, ne quidem mirum. Hæc enim velut fiſtula conjecta in infernam genam mediam recto ductu videtur. *Dentium* ordo ſuperne quadruplex, inferne duplex. *Oculi* veluti vitrei. *Aſpera arteria* parte anteriori circulis cartilagineis, poſteriori membrana tenui & ampla ſatis constructa. *Oeſophagus* latiſſimus pro corporis ratione. *Ventriculus* item amplus, in quo repertæ aviculæ tres nidaceæ. *Cor* viſcerum omnium primum & ſupremum apparet: Nam ſunt & inferiores eo *pulmones*, qui cavi & fiſtuloſi ſunt, ductu eodem quo aſpera arteria. *Magnæ arteriæ* deſcendentis reverſivi duo rami, alter ad œſophagum, alter ad pulmones. *Vena cava* in parte hepatis cava: *porta* vero in gibba. Hæ poſtquam fines hepatis exceſſerint, committuntur, & non ante diſtinguuntur quam ad *teſtium* confinia pervenerint: ubi primum ſpermatica vaſa promuntur: *Fellis* veſica longe infra hepar, duplicem ductum habet; alter à porta inſertus τῇ ἐκφύσει per mediam quandam glandulam, forma & figura tonſillæ humanæ: cujus & à latere *ſplen* viſitur parviculus ſatis & ex rubro candicans. Alter vero veſiculæ fellis ramus, ab eadem glandula ad baſin dictæ veſiculæ procedit, media membrana cum corpore veſicæ adalligatus. *Teſtes* ſitu diſpares; nam dexter ſuperior, ad quem mittit aorta ſpermaticum & varicoſum ramum, colore albidum unum; minores deinde alios huic oblique mittit inferne. Idem in ſiniſtro. Sed ramus ſpermaticus à vena cava ſimplex eſt participatus ab utroque teſte. *Renes* infra teſtes conſiſtunt, ex multis quaſi renibus conflati.

Ab arteria magna rami conſpicui deſcendentes oblique ad teſtes utroſque. *Uterus* hac figura tibialium veſtimentorum inſtar: *Cerebri* forma eadem eſt, quam obſervavimus. In alio *Caprimulgo angue*, hæc obſervata. *Pulmo* interne cavus, oblongus, veluti ſaccus ubi primum inchoat hepar, deſinens mox per veſiculam ad renes uſque deſcendens. *Fel* ſub ſtomacho, convolutus gyris: huic adhæret *ſplen* (verius enim credo, quam glandula) ex albo rubeſcens, parvus tereſque, velut exile piſum. *Veſica* oblonga, flatu plena, ſub viſceribus naturalibus piſcium modo, continuo ductu deſcendens à pulmonibus ad renes. Cauſam afferebat F. Thomas Campanella noſtras, quod cum certis quibuſdam motibus aſſurgat hic ſerpens, copia ſpiritus egebat, in longinquo alioquin corpore, quatenus attollere & ſuſtinere ſe ſurſum poſſet. *Omentum* à fine hepatis aduſque anum. Inter nervoſam & carneam ventriculi membranam *glandulæ* miliares. *Uterus* non inteſtino, ſed huic inteſtinum incumbit qua cervicis medium. Venæ renis ramus in principium uteri, intra cujus membranas miro quodam artificio veſica latitat parva. *Maſculorum* nota, cauda prolixior, craſſior, ſolidior; maribus penes duo ſpinoſi, quemadmodum viperæ. *Uteruſque* item ſpinoſus duplici cornu. Quorum utrorumque fines in acutum deſinentes cum cauda finiunt, & pari ejuſdem gracilitate. Aſpritudinis finis delectatio. *Larynx* è faucibus exerta; credo equidem, eo naturæ conſilio, ne per amplos deglutitus præfocaretur animal.

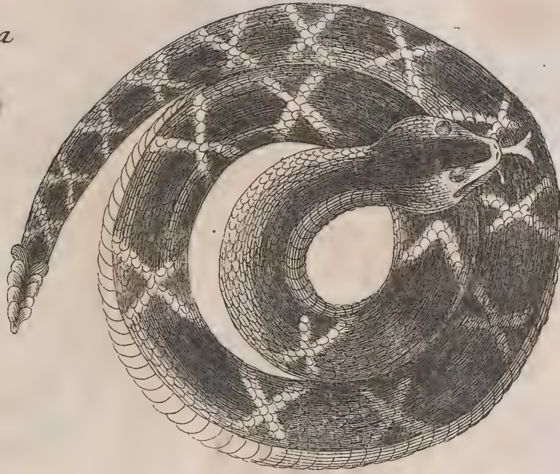
Tab VII

Serpens Iudicus Nierem

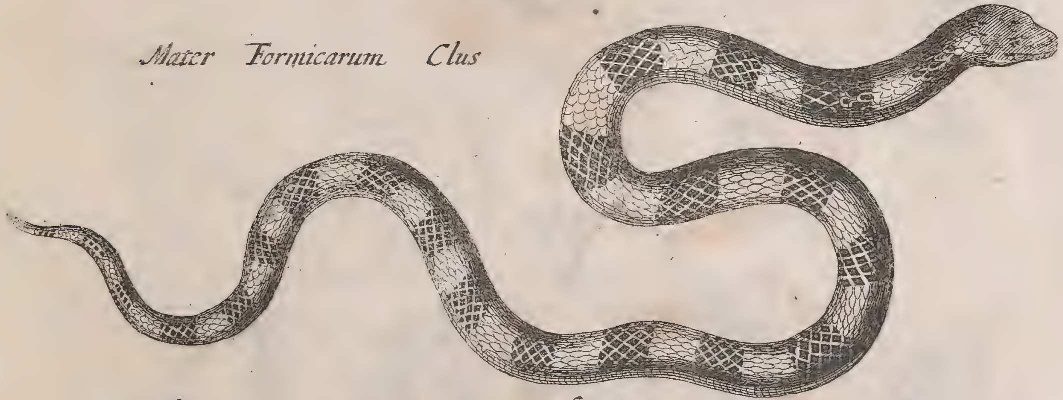


Domina

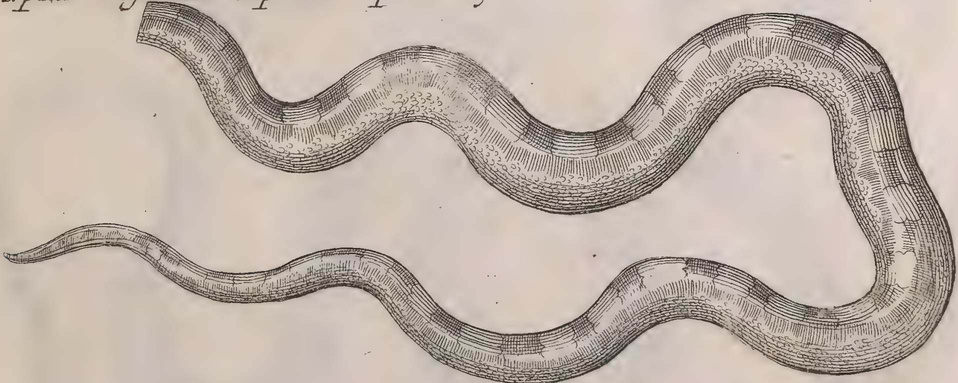
Serpentum Nieremb



Mater Formicarum Clus



Serpens Peregrinus amputato Capite Clus.



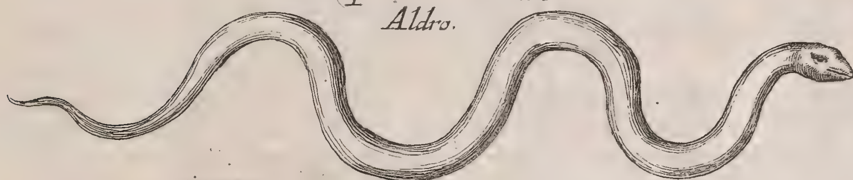
Serpens Marinus Mari Noruegico familiaris Aldr.



Serpens Marinus flaui Coloris
Maris Suedici Aldro.



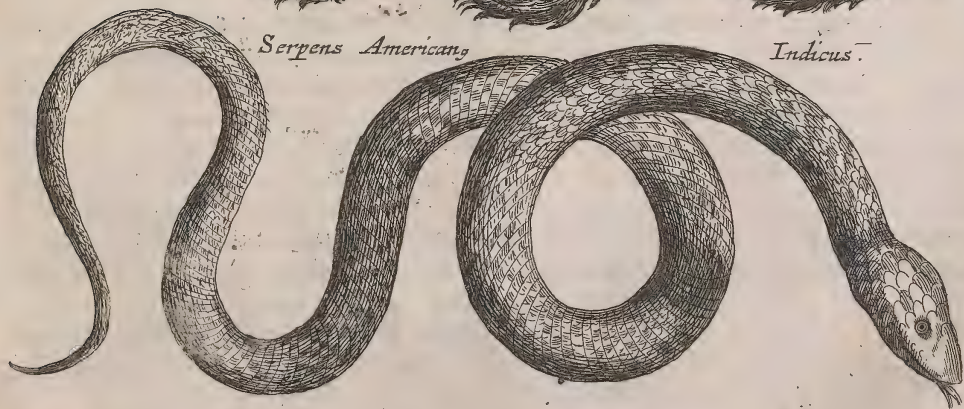
Scolopendra Marina.
Aldro.



Scolopendra Marina amethystini Coloris Aldr.



Serpens Americanus Indicus.



ARTICULUS IV.

De Hydro marino, & Scolopendra marina.

Ambrosin. H. S. l. 1. c. 20. Hydrus marinus.

DE Hydro ſeu ſerpente marino in Tomo de Piſcibus libro primo, Titulo primo, capitis ſecundi articulo quinto dictum eſt: hic pauca duntaxat ibi omiſſa adjiciemus. Et de *Loco* quidem addi poteſt, nuſquam in aquis dulcibus inveniri, & ab illis quos Ariſtoteles ibi reperiri ait diverſos eſſe: tum quod illos parum ab aſpide diſtingui dicat: hi veri congruo corpore & colore ſint ſimiles: tum quod illi veneno noceant, hi innoxii ſint: tum denique, quod illi pulmones habeant, hi branchias. De *Natura* hoc duntaxat occurrit, captum, ſi dimittatur, arenam roſtro quamprimum adacto terebrare, ſubireque totum. Quantum ad *Differentias*, dantur qui & è mari in terram egrediuntur, qualem circa Abydum in parvis quibuſdam alveis ſeu canalibus ſalſis Bellonius invenit. Ejus qui in Balthico ſeu Suetico mari flavi coloris, teſte Olao Magno verſatur, iconem hic apponimus. Cum radice lilii adhibitum Plinius contra urinæ incontinentiam commendat.

Plin. H. N. l. 9. c. 27.

Scolopendra. Ambrosin. H. S. l. 1. c. 21. Arist. H. A. l. 2. c. 14.

Scolopendra marina propter ſimilitudinem cum terreſtri nomen obtinuit, quaſi ἔρχουσα σκόλοπα ἐν τῇ ἕδρᾳ, quod in extremo, quod caudæ loco eſt, corniculum quaſi radius atque impactus aculeus ſuperemineat. Marinum anguem æmulatur; & terreſtri ſecundum Ariſtotelem minor eſt, coloreque magis rubens: niſi in loco mendum cubet, quod Vottonus ſuſpicatur, ſic enim ne minorem quidem hamum deglutire poſſet, quod tamen facit. Gillius digiti longitudine ſe vidiſſe aſſerit. Alberto animal quadraginta quatuor vocatur, cum tot pedes habere videatur. De *Natura* hoc duntaxat occurrit, quod apud Ariſtotelem & Plinium extat, hamo devorato omnia interanea evomere, donec hamum egerat, deinde reſorbere. Addit Gillius, ob tetrum odorem piſcatoribus infeſtiſſimum eſſe; quod hamum ab ea attactum, piſces vitent. Morſu urticæ inſtar urit, ut Ælianus prodidit: qui etiam adjecit, ſputo hominis interire, & rumpi. Duarum hic exhibemus icones, ad cubitum fere accedentes; quarum altera eſt *nuda* inſtar anguis, altera pedibus hirtis & coloris amethyſtini.

Plin. H. N. l. 9. c. 43. Arist. H. A. l. 9. c. 37. Æl. H. A. l. 7. c. 30. Æl. H. A. l. 4. c. 22.

ARTICULUS V.

De ſerpentibus Exoticis Acoatl & Maripetis.

Nieremb. H. E. l. 12. c. 7.

ACoatl dicitur ſerpens aquatilis (alii *Miocaoatl*, quod imitetur colore ſpicam Maizii) qui etiam vivum parere fertur. *Dentibus* parvis eſt, & innocenti morſu: longus quinque dodrantes, pollicem craſſus: tæniis nigris & cyaneis alternis diſtinctus ſuperne; inferne vero cyaneus eſt, capitis ſuperna nigra, inferna lutea, latera cyanea. In paludibus regionum temperatarum invenitur.

Nieremb. H. E. l. 12. c. 44.

De *Maripetis* ita idem: In Orientali India nonnulli angues, ut fallant inſtans ſenium aut fatum, poſt certum tempus petunt mare: ubi concuſſa in undas cauda, & velut flagellante, ſcinduntur in multos ramos velut pedes: qua aſtutia miro naturæ miraculo evadunt in genus quoddam polypi, tam ſimile illis quos Luſitani vocant *poluos*, ut fallant ignaros. Petrus Chriſtophorus Borrus enarravit mihi (*verba ſunt Nierembergii*) ſe vidiſſe quoſdam Luſitanos, cepiſſe in India aliquos, rati poluos eſſe, ut iis ſedarent famem: incolas tamen admonuiſſe ne facerent, noxios eſſe, nec poluos ſuos eſſe, & diſtingui pedum numero, nam angues illi impares illos habent.

Bembus Venet. Hiſtor. l. 6.

Huc ponemus tum illos qui ſeſquipedales, eximii coloris, in Cuba inſula vivunt, & *Boquatrara* vocantur: tum eum cujus iconem à Pellicerio obſervati Rondeletius exhibet. Terreſtris anguis ſpecie eſt, colore rubro; cum lineis obliquis & ſinuoſis à dorſo ad ventrem ductis, eamque lineam à capite ad caudam ſecantibus. Sciſſura oris non admodum grandis, dentes acuti & ſerrati, branchiæ opertæ, ſquamoſi piſcis inſtar. In dorſo à capite ad caudam fere, quædam veluti capillamenta tenuia, pariterque in alvo. Claudant agmen illi qui in flumine Americano Urquaja, quatuordecem paſſuum longitudine, duarum ulnarum latitudine, capitibus ſuper undas eminentibus natant, & homines natandi vel bibendi cauſa flumen accedentes cauda involutos in eundem trahunt.

HISTORIÆ NATURALIS
DE
SERPENTIBUS:

LIBER II.

De Draconibus.

TITULUS I.

De Draconibus in genere.

Ambroſin. A.H.S.l.2. c.1.



Raconis nomen non tam παρὰ τὸ δρᾶν ἄχος, quod magnam hominibus moleſtiam creet, iis infenſiſſimus; quam παρὰ τὸ δέρκειν, quod viſione valeat, venit. Græci Δράκοντα vocant. Syrenas alibi dictos apud Iſidorum extat, & in Arabia alatis tale nomen.

Nomen.

Deſcriptio.

In *Deſcriptione* non bene convenit authoribus. Abenſina & Aëtius aſperrimis *ſquamis* obſitos, magnis *oculis*, pelle *ſuperciliorum* loco eminenti, cum pelle *barbæ* inſtar ſub mento, amplo *rictu*, *lingua* exerta, *dentibus* magnis inſtructos faciunt. At Solinus adeo parva ora habere ſcripſit, ut mordere non poſſint: id eſt, non dehiſcentia ad morſum: *Dentium* quoque numerus in controverſo eſt. Claudius Minos ſedecem ponit. Nicander triplici ordine diſpoſitos. Eidem Draco eſt colore nigro, ventre ſubviridi cum palearibus ſunt mento rufi coloris. Philoſtratum ſi ſequimur, montanorum juvenes modicam gerent criſtam, ætate provecti grandiorem, & crocei coloris barbam: paluſtres criſtis carere. Plinius vero expreſſe. *Id modo mirum, unde criſtatos Iuba crediderit.* Circa Atlantem media corporis parte craſſeſcunt, cauda & collo gracilimi.

Plin.H.N. l.8.c.13.

Locus.

Leo Africanus l.9. Plin.l.c. Sol. Polyhiſt. c.33. Philoſtr. in vita Apollonii.

In Africa inprimis & India reperiuntur. Nam Plinius apud Æthiopes Azachæos, Strabo apud Heſperios; Leo Africanus in ſpecubus Atlantis; Solinus in montibus Æthiopiæ ardentibus meridiei obverſis; Philoſtratus circa Gangem flumen; Abenſina in partibus Nubiæ; in provincia Caraja Paulus Venetus; prodidere. In Calecut multos adoleſcere, alii authores ſunt. Bellonius ex quadam Arabiæ parte in Ægyptum alatos deferri ſcribit. Nicander in Pelethroniis ad Pelium in Theſſalia montem, vallibus quendam olim ſtabulatum. Fuiſſe & ad Cracoviam, in hiſtoria Polonica legimus.

Bellonius Obſervat. l.2.c.7. Nicand. in Theriac.

Victus.

Famen diutiſſime ferre poſſunt. Semel cibum aggreſſi, difficillime ſatiantur, ita ut rebus venenatis, herbis, pomis inprimis, quorum ſucco alvum laxant, veſcantur: nauſea ex illis vexati, lactuca ſylveſtri ſibi medentur. Ova ſerpentum ſpectanda arte ſorbent. Aut enim ſolida hauriunt, ſi jam fauces capiunt, quæ deinde in ſemet convoluti frangunt intus, atque ita putamina excutiunt: aut ſi tenerior eſt, & catuli adhuc ætas, orbe apprehenſæ ſpiræ, ita ſenſim vehementeſque præſtringunt, ut amputata parte ceu ferro, reliquam quæ amplexu tenetur ſorbeant. Simili modo avibus devoratis ſolidis (dicuntur hos ſpiritu copioſo de ſtabulis egreſſi attrahere) contentione plumas & oſſa revomunt. Ariſtoteles ſumptum ovum iterum atque iterum ſibi admovere, quoad ſummam partem rectam ſtatuant, & tum, parum contractos ſe colligere, ut diſtento corpore, hauſtum ovum deorſum labatur, dixit.

Ariſt.H.A. l.9.c.6. Plin.H.N. l.10.c.72. Æl. H.A. l.2.c.21. Phile in Jambis. Ariſt.H.A. l.8.c.4.

Generatio. Herodot. in Thalia.

De *Generatione* vix habeo quod ſcribam, quia & apud authores nihil fere occurrit. Herodotus capite maris in fœminæ os inſerto coire fabulatur: mutuo complexu congredi veriſimile eſt. Afri ex lupæ cum aquila congreſſu, Draconem erumpere, roſtro & alis patri, cauda matri ſimilem, corio ſerpentino, multiſque maculis verſicolore, nugantur. Quidam fœtus vivos parere docent; alii ova, quod de Ternatenſibus Balthaſar Diaz ſcripſit. Utrumque facile concederem.

Antipathia. Geopon.l.9.c.5. Ariſt.H.A. l.9.c.1.

Inimicitias cum Aquila & Elephante gerit; adeo ut Geoponicorum author prodiderit, non ſtabulari ibi Draconem ubi ſtercus aquilæ inveniretur, auditoque alarum ejus ſtrepitu, in antrum aufugere, Ælianus

nus scripserit. Dimicationem cum ea ita Nicander describit.

Hunc petit invisum, magni Iovis armiger hostem,
Cumque genis parat acre suis ex æthere bellum,
Pascentem in sylvis quam primum viderit illum
Quod totos ferus is nidos cum mitibus ovis
Et simul ipsa terens, & vastans pignora perdit.
Non timet hoc serpens, immo quodam impete durus,
Prosiliens, ipsamq; Aquilam, leporemq; tenellum
Extrahit ex rapidis, vi fraudeque fortior unus.
Cauta malum declinat avis, fit ibi aspera pugna;
Ut queat extortam victor sibi tollere prædam,
Sed frustra elapsam, & volitantem hinc inde volucrem
Insequitur, longos sinuum contractus in orbes,
Obliquoque levans sursum sua lumina visu.

Plin. H.N. l. 8. c. 11. Quomodo cum Elephantibus dimicent, in horum historia scripsimus. Quæ de Gryphibus apud Philostratum habentur, fabulosa sunt.

Venenum. Plin. H.N. l. 29. c. 4. Venenum habere nonnulli negant: solo interficere morsu. Alii aërem inficere halitu, cujus exemplum apud Aristotelem legitur. Tempore Philippi Regis Macedonum inaccessa ideo montis cujusdam Armeniæ via, extinctis demum Draconibus patuit. At Gesnerus & Stumpfius venenatos probant. Prope Niderburgum oppidum, cum se Dracones in quodam fonte abluissent, quicunque post ex eo bibere, alvo tumefacta moriebantur. Is qui Helvetiam à Dracone supra pagum Wilver stabulantem purgavit, sanguine ejusdem conspersus, occubuit. Morsum dolor partis & fætor excipiunt, vulnusque paucum fundit sanguinem. Plin. H.N. l. 24. c. 19. Laudat Plinius gramen; Aëtius remedia quæ in aliorum ictibus adhibentur, præscribit. Ponzello caput abscissum, pelle nudatum & impositum placet.

Mores. Plin. H.N. l. 8. c. 27. Plin. H.N. l. 8. c. 13. Ælian. H. A. l. 6. c. 4. Circa *Mores* observa, vigilantes esse, & ideo non tantum auditus exquisiti, sed & visus acutissimi. Auri micis si quas invenerint, incubare, Philostratus prodidit. Rem aliquam aggressuri ingentem sibilum edunt. Vernam nauseam lactucæ sylvestris succo adstringunt. In Æthiopia quaterni & quini inter se cratium modo implexi erectis capitibus velificantes, ad meliora pabula Arabiæ, fluctibus vehuntur. In dies majorem adipiscuntur vigorem, & ad extremam senectam perveniunt. Homines adorsuri mortiferas radices comedunt. Cicuarri denique solent. Heraclides Philosophus exarmatum habuit, qui gradienti & quiescenti canis instar adsistere solebat.

Usus in Cibis. Æthiopes eis vescuntur, quod vitrei sint eorum carnes coloris & maxime refrigerent. Vesputius etiam, cum extra fortunatas insulas navigaret, populos quosdam similibus draconi animalibus demptis alis in cibo uti vidit. Ægyptii serpentibus vescuntur, ut Galenus scripsit. Quantum ad *Medicinam*, commendat ad fugandas venenatas bestias adipem *Plinius*: eadem in ulceribus illatis utitur: Cum melle commisto, inchoantes caligines sanat. Caput si gestetur, à lippitudine præservare scribit. Os ex spina dentium dolores sedat. Reliqua nugatoria sunt. De lapide alibi agemus. Galen. de Alim. fac. cult. l. 1.

Differentia. *Differentiæ* Draconum à *magnitudine*, *loco*, *colore*, *figura* & *venefica qualitate* sumi possunt. *Magnitudo* pro ratione natalis soli variat. Marcus Paulus Venetus decem cubitorum in provincia Carazon stabulari dixit. M. Paulus Venet. l. 2. c. 40. Tempore Philadelphi duo quatuordecem cubitorum ex Æthiopia Alexandriam delati fuere. Hieronymus unius XV. cubitorum meminit. Ælianus in Æthiopia XL. Ælian. H. A. l. 17. c. 1. Octavianus Augustus L. cubitorum Romæ aluit, & populo ostentavit. Tempore Alexandri visus in India LXX. longus. Ælian. H. A. l. 15. c. 21. Aposysares LXXX. cubitorum nutrivit. Strabo, centum reperiri, scripsit: jugeri in Macra juxta Iordanem longitudine, & tam altum, ut duo equites hinc inde locati se conspicere non possent. Strabo Geogr. l. 16. Taceo Posidonium qui de quodam prope Damascum, centum quadraginta pedum scribit: Gellium, apud quem de illo, qui M. Attilii Reguli exercitum infestavit: Egnatium, qui de cujusdam intestino centum viginti pedes longo prodidit. *Loci* ratione sunt alii *montani* qui grandiores, & acriores, cristis insigniuntur: alii *palustres* qui tardi motus, caput vix attollunt, & cristis carent. *Colorem* si spectes, sunt Aëtio, nigri, rufi, cinerei; Nicandro ventre subviridi: Philostrato tergore nigri; Homero rubicundi: Pausaniæ fulvi; Lucano aurati. Philost. de vita Apollonii. l. 3. c. 2. Homer. Iliad. l. 12. Lucan. Pharsal. l. 9.

Figuræ sunt variæ. Sunt authori libri de natura rerum Draconcopades, facie humana, vultu venusto, reliquo corpore tortuoso: inter quos & ille qui primos parentes seduxit, censetur. Sunt suibus similes, corpore graciliore, rostro validissimo, dentibus aprinis, ut apud Aëtium legimus. Aëtius. Sunt in Congo arietis magnitudine, alati, fulvi, oblongi rostri, crudis carnibus victitantes. Sunt ad Gangem, si Philostrato credimus, quorum oculi, lapidis preciosi instar, coruscant. Sunt apud Plinium, pedibus anserinis: Plin. H.N. l. 11. c. 47. apud Thebanos cornu munitissimi, in regione Carajam quidam qui tantum anteriores pedes habent: alii qui pedum loco duabus ungulis armantur, ventre enormi, rictu amplo. Dari *Alatos* nullum dubium; eosque membrana ab anterioribus ad posteriores instructos, quam in volando expandunt, dum quiescunt ad alvum colligunt. Sane tales Aristoteles in Æthiopia, Lucianus in Lybia, Iovius in Georgiana, Bellonius qui & cadaver conditum habuit in Ægypto, ponunt. Lucian. de Dipsadib. Iovius. H. l. 18. Bellonius obs. l. 2. c. 70. Cardanus duos Lutetiæ bipedes vidit. Solinus, circa Arabiæ palu-

des versari observavit. Visus & in Florida tam exiguis alis, ut vix se à terra attollere possit. De iisdem quoque apud Pomponium Melam, Ciceronem, & Herodotum habetur: qui ab Ibidibus in Ægypto perimi addunt. De *Venenorum* differentiis habe. In monte Atlante solo contactu interimere, capite & cauda graciles, sed ventre adeo immanes, ut vix sint ad rependum idonei. In monte regni Narsingæ, qui in arboribus versantur, obtuitu perimunt. Unde quidam in *arboreos* & *Chamodracones* distinxere.

Mela. l. 2. c. 4. Cicero de N. D. l. 2. Herodot. l. 2. Scaliger Exerc. 183.

TITULUS II.

De Draconibus in specie.

CAPUT I.

De Draconibus non alatis.

ARTICULUS I.

De Draconibus non alatis apodibus.

PUNCTUM I.

De Basilisco.

DRacones optime in *non alatos* & *alatos:* illos in *apodes* & *pedatos* distinguemus. *Apodes* sunt *Basiliscus*, *Draco Pythius*, & quidam *Exotici*. *Basiliscus* Latinis *Regulus* vel quod terrori aliis Draconibus sit, vel quod diadema in capite gerat, ut Festus, habet, dicitur. Sibilo ejus reliquos terreri, & prædam derelinquere, apud Ælianum legimus. *Descriptiones* ejus variæ habentur. Galenus facit flavum, triplici apice frontis decorum. Abensina, ad flavedinem & nigredinem vergentem, capite valde acuto, oculis admodum rubentibus. Plinius XII. non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate insignem. Grevinus ex Nicandro III. palmos longum, corpore flavo, tribus eminentiis superbum. Alas nonnulli tribuunt, sed exiguas & absque usu. Ille qui in Marchia, in Abbatis Zinnensis ditione prope Lucken-Waldam interfectus est, erat acuti capitis, flavi coloris, tres palmos longus, & valde crassus, cauda in latus turbinata, alvo notis candidis distincta, ore magno, tergore ad cyaneum tendente, prout eum Encelius descripsit. Addidit pastor, circa paludes divagari, ranis, serpentibus & aliis animantibus vesci, vaccas sæpe interimere, & lacte delectari. Formantur & ex Raja, prout ex icone videre est. Servantur in Musæo Bononiensi. In Cyrenaica nasci prodidit Plinius: Africæ proprium Ælianus dixit.

Nomen. Æl. H. A. l. 2. c. 7. *Descriptio.* Galen. lib. de Theriaca ad Pisonem. Plin. H.N. l. 8. c. 21. Encelius ce re metall. lib. 3. d. 54. Æl. H. A. l. 3. c. 31.

Generatio. De *Generatione* vix quicquam compertum. Ex ovis Ibidum prodire posse, Ægyptiis creditum: ex ovo galli in lutamine sepulto Alberto: figura, gallo, cauda excepta, futurum scribit: ex ovo galli decrepiti, vulgata sententia; ex sylvestris Encelio proditum. Quid sentiendum sit alibi dicemus. Quomodo formari à gallo intra ovum possit, cum utero destituatur non video. Incubasse à gallinis posita, non diffiteor. Inimicitias gerit cum *mustela*, *gallo*, *insectis* & aliis *Serpentibus*. De *Mustela* ita Plinius: Huic tali monstro (sæpe enim enectum concupivere Reges videre) mustelarum virus exitio est: adeo naturæ nihil placuit esse sine pari. Injiciunt eas cavernis facile cognitis soli tabe, necant illæ simul odore, moriunturque, & naturæ pugna conficitur. Mustelis tantum vinci dixit Solinus, quas illinc homines inserciunt cavernis in quibus delitescit. Vis tamen ne defuncto quidem deest. Ælianus galli præsentiam pertimescere dixit: ideo iterantibus per Africam comes. Mori quoque si canentem audivit, addit. De *insectis* Solinus. Basilisci reliquias amplo sestertio Pergameni comparaverunt. Ut ædem Apellis manu insignem, nec araneæ intexerent, nec alites involarent, cadaver ejus reticulo aurea suspensum ibidem locarunt. De *Gressu* habet Plinius, nec flexu multiplici ut reliquos corpus impellere, sed celsum & erectum in medio incedere. Cum movetur, media corporis parte serpere, media arduum & excelsum esse, scripsit Solinus.

Antipathia. Plin. l. c. Solin. c. 27. Æl. H. A. l. 3. c. 31. Solin. l. c.

Necat frutices, inquit *Plinius*, non contactos modo, verum & afflatos: exurit herbas, rumpit saxa. Talis vis malo est. Creditum quondam ex equo occiso hasta & per eum subeunte vi, non equitem modo sed equum quoque absumptum. *Solinus* vero tradit, non hominis tantum vel aliorum animalium exitiis datum, sed terræ quoque ipsius, quam polluit & exurit, ubicunque ferale sortitur receptaculum. Denique extinguit herbas, necat arbores, ipsas etiam corrumpit auras, ita ut aëra nulla alitum impune transvolet infectum spiritu pestilenti. Intuitu interimere, vix crederem, quis enim primus vidisset. Halitus pestilens interitus causa, qui per aërem diffusus, homini se insinuat. Ideo Nicander:

Venenum. Plin. H.N. l. 8. c. 21. Solin. c. 27.

Tam teter vacuas odor hinc exhalat in auras,
Atq; propinquantes penetrant non segniter artus.

Venenum etiam per tela currere, & manum invadere apud Lucanum habetur. Morsus ex inflammatione, vulneris flavedine, & capillorum defluvio colligitur. Id Dioscorides, ex Erasistrato; hoc Aëtius prodidit. Remedio est colubrinum lignum, quod ex insula Zeilan adfertur. Adhiberi ibi contra serpentem coronatum, qui Hispanis Cobras de capolo dicitur, & sine dubio Basiliscus est, Carolus Clusius prodidit. Animalculum etiam quod ibi cum

Lucan. Pharf. l. 9. Diosc. l. 6. c. 55. Clus. Exot. l. 1. c. 44.

Draco ex Raia effictus
Aldrou.



Draco alter ex Raia exsicata concinnatus
Aldro.



Basiliscus in solitudine Africæ viuens
Aldro.



Basiliscus ex Raia effictus proné et supiné pictus
Aldro.








Draco bipes apteros captus in
Agro Bononiensi.


Draco alatus Apes
ex Greuino Aldro.


Figura ex Pareo.


Draco Æthiopicus.

cum eodem pugnat, eo sese munire observatum.

Differentiæ. Quidam tria Basiliscorum genera constituunt, *Helyochryson*, qui quæ vidit accendit, & inflammat, aurei coloris; *Chrysocephalon*, capitis aurei, qui quod videt perterrefacit, & occidit: & *Hæmatiten*, sanguinei coloris, ad cujus ictum carne animal nudatur. Sed has ego fabulas esse puto. Encelius in *Sylvestres* & *Domesticos* distinguit. De reliquis ita ex Cardano Ambrosinus: Recitat Cardanus quod circulator quidam Serpentem, in maceriis domus dirutæ Mediolani inventum servabat, qui *caput* ovi magnitudine, & pro ratione corporis prægrande habebat, *dentes* in utraque mandibula viperinos, corpore & forma stellioni simili. *Pedes* illi inerant duo, cruraque brevia: unde constabat non satis proportionatum animal à natura fuisse fabricatum, cum longitudini corporeæ quatuor pedes necessarii fuissent. Tales pedes erant magni: Et *ungulis* veluti folium muniti, *cauda* longitudinem totius animalis adæquabat, cujus extremitas capiti stellionis æquali erat prædita. Cardanus ex genere Basilisci hunc fuisse credidit: Siquidem dum stabat, gallo similis esse videbatur, nisi quod corio, & non plumis tegebatur, alisque carebat. Denique in volumine de ostentis observatur icon cujusdam Basilisci in solitudinibus Africæ stabulantis; quæ quoniam est figura animadversione digna, diciturque animal, sibilo, halitu cæteras animantes necare herbasque exsiccare: libuit ante legentium oculos talem iconem repræsentare.

Ambrosin. de Serpent. l. 2. c. 2.

PUNCTUM II.

De Exoticis, nempe Dracone Pythio, & serpentibus Bambæ.

De *Dracone Pythio* pauca occurrunt. Putatur ita dictus, quod post Deucalionis diluvium ex putredine terræ natus fuisset. Suidas Delphinem etiam fuisse dictum testatur, quod ex Apollonii Argonauticis habet. Ratio nominis à Delphici oraculi custodia sumpta est. Dicitur habuisse os triplici dentium ordine armatum, oculos magnos, & visum acutum, magna sub mento palearia, & corpus ex flavo rutilans. Fuere tamen & virides & cærulei, ut apud Statium videre est; Cyanei, quod Claudianus reliquit. Eminentibus fulgidis & duris squamis tegebatur. Iconem ex Grevino damus. Ex terra post Deucalionis diluvium genitum Poëtæ fabulati sunt. Ideo Deucalionæus dicebatur. De *serpentibus Bambæ* ita Nierembergius: Serpentes sunt magnitudinis horrendæ, si conferantur cum nostratibus, & præcipue *palustres*, quorum aliqui longitudine 25. & in latitudine 5. spithamas excedunt, ventre tam capaci, ut totum cervum, aut aliud ejus magnitudinis animal una vice devorent. Ex aquis egrediuntur & pasti eo redeunt: unde & ab incolis *magnæ natrices* appellatur. Ascendunt quasvis altissimas arbores, in quibus vagabunda animalia, quasi è specula contuentur: & ubi ea victum quærentia accesserunt, summa vi se in ea demittunt, atque ita & morsu, & mole occisa, in solitudinem aliquam vicinam tracta, tota cum pelle ossibus & carnibus deglutiunt. Et sæpius etiam accidit, ut cibo nimium repleti, quasi ebrii reddantur, & in somnum maximum incidant; ita ut puer etjam illos occidat; durat hæc satietas ac somnolentia per quinque aut sex dies continuos, post quos demum experrecti, ad consuetas suas venationes redeunt. Pellem statis temporibus mutant. Aliquondo etiam nimia dilatatione ex cibo nimio rugosam ante tempus exuunt, quæ inventa, homines in admirationem, belluæ magnitudinem inde cognoscentes, rapit. Magni ejus carnes tostas faciunt Æthiopes, & gallinarum habentur multum delicatiores, sed vix eas adipisci possunt, nisi cum aliquando nimio calore incenduntur sylvæ, & tum omnes, quæ à suis lacubus, aliquando fuerunt remota, semitostæ inveniuntur, & in magnis habentur deliciis. Viperæ præterea inveniuntur ibi adeo venenatæ, ut morsi ab iis, post 24. horas summo cum dolore moriantur. Incolæ itaque diligenter se muniunt herba, quam ejus antidotum esse norunt.

Apollon. Argon. l. 1. Stat. Theb. lib. cit.

Nieremb. A. E. l. 12. c. 38.

Idem de illis & Jaricus prodit. Quod autem addit, esse quoddam genus, in cauda rotundam lagenulam, quæ dum se movet, strepitum edit habens, ad illum quem Teuhtlacacahuqui vocari diximus, referendum est.

PUNCTUM III.

De Bitin, & serpentibus Senegæ.

Ad Exoticos quoque spectant *Bitin* & *Serpentes Senegæ*. Incola montanorum locorum *Bitin* est, aspectu serpens terrifico, nigris punctis, rubeis ac candidis, vitulino *capite*, ampla fronte adusque *oculos*, qui nigri sunt lucidique, sed virenti circumdati iride, rictu *oris* magno, munito multis & acutis dentibus, caninis quaternis, digitum prolixis, sese mutuo invicem excipientibus, quatuor ulnarum longitudine & crassitudine hominis. Conscendit arbores, unde se vibrat appensus cauda: Rapit boves & apros, & alia hujus generis animalia, devorans ea quandoque integra, & hoc venatu vivens. Amat insulam Cubu, visusque est in Insula Lutaji à militibus

Nieremb. H. E. l. 12. c. 18.

tibus Hispanis, cum vellent naves exonerare. De *Serpentibus Senegæ* superius diximus.

ARTICULUS II.
De Draconibus non alatis pedatis.

PUNCTUM. I.
De Hydra.

Nomen. Plautus in Perseo. Eurip. in Hercule furente.

DRaconibus non alati pedati, sunt *Hydra* & *Draco bipes Bononiensis*. *Hydra* nomen ἀπὸ τοῦ ὕδατος accepit. Virgilius *belluam Lernæ*, à lacu Lernæo, in quo à Hercule interfecta dicitur: Plautus *Excetram*, seu ut Isidorus *Excedram*, quod uno capite detruncato, duo vel tria excrescerent vocavit. Euripides κύνα dixit.

Descriptio. Plurium capitum esse, Poetæ fabulantur. Ἐννεακέφαλον Alcæus, πεντηκοντακέφαλον, Simonides. Unum habere Pausanias prodidit, quod verisimile: magnitudine à reliquis hydris discerni. Quarum Icones apposuimus, arti ortum debent. *Una* visa Venetiis in thesauro Principis, incredibilis ob raritatem pretii, ut Gesnerus ex amico accepit, septiceps. *Altera* est Equitis de Corneto. Allatam A. C. 1530. mense Januario, Venetias ex Turcia totidem capitum, Regique Gallorum oblatam, icon testis est. Visa ibidem non multis ab hinc annis bipes, sex unguibus armata, ut Ambrosinus reliquit. Lata valde corpori, septem artificio singulari forinata capita, annexa erant. Cardani illa, quam Meona Pisanus fictitiam sectione comperit; medium Caput longius & crassius gerebat, viperarum omnia æmulabatur. Oculi post aures, hiatus maximus, dentes canini; lingua lata, Colla maculosa erant. Cauda toto corpore dimidio longior; pedes unguibus parvis armati. Magnitudine cuniculum æquabat. Color sub ventre candidus, circa dorsum flavus, seu viridi dilutus.

Ambrof. Hist. serp. l.2.c.4. Cardan. de subt. l.9.

Locus. Apud inferos stabulari Poetæ dixerunt, Virgilius inprimis. Pausanias sub Platano quadam ad fontem Amymone altam scribit. In lacu Lernæo Argivis & Mycenis contermino vixisse, vulgaris est opinio.

Virgil. Æneid. l.6. Pausan. Corinth. l.2.

Ortus. Hesiodus Echidnæ ex Typhone filiam fecit. Ex sordibus in Lernam conjectis, ibidemque putrescentibus, extitisse verisimile est.

Venenum. Vel ipso afflatu exitium attulisse, multi tradiderunt: sanguine infecta Herculis, qui eam superavit tela, exitialia fuisse, passim apud Poetas occurrit. Toxicum veterum, quod quidam napellum, alii taxum, nonnulli venenum Scythicum esse volunt, non facile dixerim. Linguam, si in illud incurras, inflammat, tussim siccam, phrenitidem, & tremorem cordis excitat. Cutis adusta quasi, Corii flammæ admoti instar, facile rumpitur. Æger in ululatus & vociferationes solvitur, quas strictum in se videns ensem excitare consuevit. Remedium à Colocasia, panace Asclepio, Carne inprimis cydoniorum, & sanguine hircino, quod apud Dioscoridem habemus, petitur.

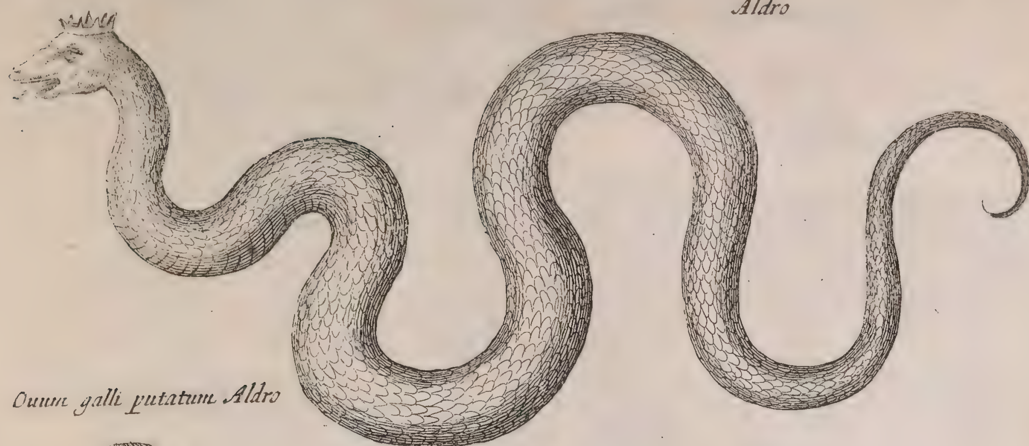
PUNCTUM II.
De Dracone Bononiensi bipede.

DRaco hic Anno Christi 1572. III. Idus Martii primum in loco Malavolta sibilum edidit: post diem Ascensionis vero, juxta sepem apparuit, & à rustico currum & boves, qui eo viso ulterius progredi non audebat, hasta ictus & interfectus est.

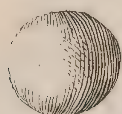
Descriptionem ejus, verbis *Ambrosini* apponam. Admirabilis hic Draco, *inquit ille*, à capite ad extremitatem usque caudæ erat duorum cubitorum: ab ore ad initium usque *latitudinis* corporeæ dodrans inter corporis latitudinem & caudæ principium observatur. Deinde ad extremitatem usque caudæ *longitudo* cubitalis, nempe duorum dodrantum, hujusmodi partem adæquabat. Prope collum erat latitudinis duorum digitorum, & à capite ad primum usque & anteriorem pedem dodrantalis longitudinis & à primo pede ad eam usque partem, viperæ assimilabatur. Et corpus in ea parte latitudinis sesquipalmaris, nimirum sex digitorum visebatur. Posteriorem colli partem torques albus exornabat, ad instar Natricis torquatæ, vel instar Anatis sylvestris torquatæ, quæ Italis vulgo *Cesone* nuncupatur, vel tandem instar merulæ alpestris torquatæ quæ vulgo *Merla della collana* cognominabatur. Cæterum in hoc dracone torques non erat mutilus, ut in multis aliis animantibus observatur, sed absoluti circuli torquem integrabant. Supra dorsum *squamæ* latæ apparebant, æmulantes squamas Cyprini piscis Aristotelis, qui vulgo Raina appellatur. Major pars harum squamarum ad viriditatem tendebat: imo aliquæ erant subrubræ, sed inter has quædam nigrescebant: hinc deprehensum est hoc animal ad genus Draconum referendum esse: Propterea quod Dracones, ut plurimum, virides effigiari soleant. Pars *alvi* Draconem proprie repræsentans squamis viridibus erat exornata. Si *pedes* contemplemur. Primum advertendum est quod *femur* junctum tibiæ erat latitudinis pollicis; & digiti suis articulationibus connectebantur ut in lacertorum digitis observatur. *Digiti* tamen non erant quini, ut in lacertis, sed tantum quatuor brevibus unguibus armati, qui adhuc eorum primordia præ se ferebant: unde Draconem juvenem esse conjecta-

Ambrof. Hist. Serpent. l.2 cap. 5.

Basiliscus. siue regulus Greuini
Aldro



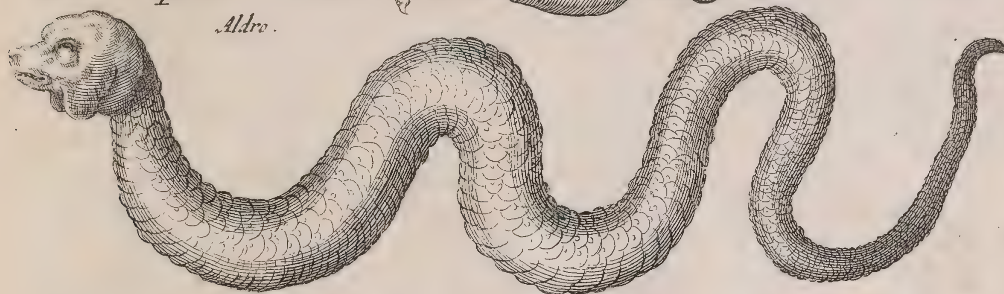
Ouum galli putatum Aldro



Ouum galli natum Regii anno 1628 Aldro



Draco Apicios Greuini
Aldro.

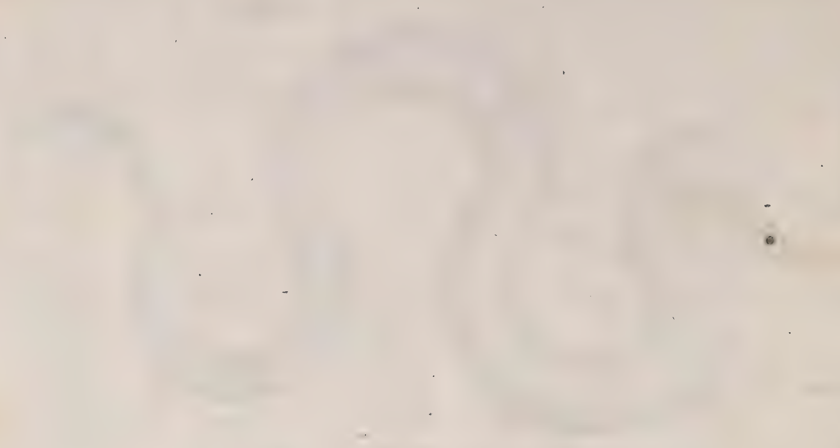


Hydra septiceps Ges. Aldro.



Hydra Septiceps:
Aldro.









jectavimus: quemadmodum etiam ex dentibus dignosci poterat. Preterea altitudo *pedum* latitudinem corporis adæquabat. Immo magna admiratione tenebamur, quod pedes ex opposito juncti non essent: veluti in cæteris animalibus quadrupedibus, & in aliis exanguibus multipedibus observamus: sed pedum unus erat anterior altero, distantia sex digitorum; neque in eodem latere; immo per Diametrum erant oppositi: ut facilius forte corpus movere posset: propterea quod media pars corporis motu progressivo impellebatur, reliquæ autem partes, nempe colli, & caudæ per lubricos fluxus ritu serpentino movebantur. *Podex* ab extremitate caudæ duabus distabat palmis, pars *caudæ* superior viperæ erat similis, inferior vero dissimilis: siquidem squamæ partim nigræ, partim virides erant, hoc tamen ordine, & figura, ut quasi singulæ formam semicircularem referrent, & binæ tantum latitudinem caudæ amplectebantur. Secus vero in vipera se habent, quoniam squamæ rectæ sunt per totam corporis partem inferiorem. In hoc autem Dracone à podice ad caput usque squamæ inferiores, tam residuæ caudæ, quam ventris, & totius colli ad os usque rectæ erant, ut in vipera, hoc tamen ordine, ut imbricatim sitæ essent, colore usque ad alvum partim albo, partim nigro, sub ventre albæ, & latiores dimidio fere digito. At in extremitate squamarum rectarum nonnihil coloris viridis conspiciebatur. Demum extremitas *caudæ* durissimo, & corneo fere apice munita erat, cujus una pars squamulis tegebatur, & extremitas apicis nigerrima, & aculeus instar literæ C. seu instar Centri scorpionis, erat repandus. Quamobrem verisimile fuit, hoc animal hujusmodi aculeo, pro tutela adversus cætera animantia uti. Cæterum, ut melius forma hujus draconis intelligatur, denuo singulas partes considerabimus. *Caput* erat admodum simile viperino, pars capitis superior juxta extremitatem, erat nigra, novem nigris squamis integrata, reliqua autem pars squamis majoribus leucophæis trigonam figuram æmulantibus. *Oris* hiatus longitudo erat duorum digitorum: *lingua* tenuis, longa & bifida, more aliorum serpentum conspiciebatur. Singula oris latera *dentes* serrati, & graciles armabant, anterioribus tamen in vipera observatis carebat. Hinc colligimus hoc animal non valde fuisse venenosum. *Oculos* in comparatione ad molem corpoream magnos habebat, & aurei coloris: qua de re draconem hunc solaris naturæ fuisse judicavimus. Foramina *aurium*, ritu avium, habebat; deinde auriculis carebat, quamvis in Helvetiis Anno 99. supra millesimum & quadringentesimum Draco auribus longissimis præditus fuerit inventus. Idcirco ad monstrum in genere serpentum reducendum fuisse putavimus.

CAPUT II.

De Draconibus alatis.

DRacones alatos dari negat Ammianus, comprobat experientia. Dari in Æthiopia certum. Visus & in agro Pistoniensi squammosus, bipes, dentibus magnis, auribus ursi instar pilosis, cujus alæ, cubitum longæ & latæ, multis intertexebantur nervis. Sirenes Æthiopibus dari Isidorus author est. Descripsit & Scaliger longitudine pedum quatuor, crassitie brachii humani, cui alæ cartilagineæ de lateribus dependebant. Similem in agro Santonico occisum, & ad Regem Franciscum delatum, Galliam vidisse Brodæus testis est. Cardanus quoque Lutetiæ tam diligenter exsiccatos, ut vivi viderentur, bipedes, alis exiguis, capite serpentino, colore lurido, pilis nullis, cuniculi magnitudine vidit. Ex India allatæ dicebantur. Bellonius integra eorundem cadavera, diligenter condita se vidisse dicit; & quidem de eorundem genere, qui ex Arabia in Ægyptum advolant. Crassi hi circa alvum, bipedes, alis vespertilionum, & anguina cauda instructi. Respondit eis icon quam Gabriel Barbarus Aldrovando communicavit: & Æthiopicus exsiccatus Draco, quem à Francisco Cetensi accepit; tubercula quinque in dorso prominentia si excipias, Squammæ virides, & subnigricantes erant; pedes bini, ungue armati; auriculæ totidem, alæ ad volandum factæ; Os dentibus acutis instructum; nares binæ; pars capitis inferior versus auriculas plana; Oculi pupilla cum circulo semiluteo nigra; Cauda longa flexuosa, subluteis squammis tecta. Nos hic quatuor icones exhibemus; quarum prior est ex Grevino; altera ex Pareo; reliquæ duæ Æthiopicos exprimunt, unum sine eminentiis in dorso; alterum cum eminentiis, quarum modo mentionem fecimus. Reperiuntur in Arabia, & si Herodoto fides, circa arbores thuriferas, si Plinio, circa Cassiæ. Inde in Ægyptum avolant & ab ibidibus consumuntur. Cicero Lybia discedere scripsit. In antris plerumque degunt. Cum aquila & elephanto dimicare, Plinius author est. Et tantum de Serpentibus & Draconibus. Si quæ interim occurrent, vel in Paralipomenis, vel in editione iterata, reponentur, volente Deo, cui laus, honor & gloria, in sempiterna secula. *Amen.*

Brodæus Miscell. l. 3. c. 1. Cardan. de Variet. rer. l. 7. c. 29.

Cicero l. 1. de Nation. Deorum. Plin. H. N. l. 8.

IN-

INDEX

IN

HISTORIAM NATURALEM

DE

SERPENTIBUS,

IOANNIS IONSTONI

Med. Doctoris:

Prior numerus Historicæ descriptionis locum exhibet, posterior Tabulam Iconismi demonstrat.

Admonitio ad Bibliopegum quo quævis Tabula suo sit loco inserenda.

TABVLA I.	pag.	8.	*VII.*	p.	23.
II.	p.	12.	*VIII.*	p.	28.
III.	p.	14.	*IX.*	p.	31.
IV.	p.	17.	*X.*	p.	36.
V.	p.	21.	*XI.*	p.	34.
VI.	p.	23.	*XII.*	p.	35.

